MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP LAST VAN DE
MINISTERIES VAN MARINE EN VAN OORLOG

DEEL XLIII

1950

UITGEVERIJ MOUTON & CO. N.V., 'S-GRAVENHAGE

Redactie-Commissie.

Voor het Ministerie van Marine:

Dr. L. M. *Rollin* **Couquerque,** Militair-juridisch Adviseur bij het Ministerie van Marine.

Mr. W. H. *Vermeer,* Officier van Administratie 1e Masse b.d.

Voor het Ministerie van Oorlog:

Prof. Mr. **J.** M. ***van*** *Bemmelen,* Res. Luit. Kolonel in Alg. Dienst.

Mr. **A. F.** *Steffen,* Luit. Kolonel van de Militair-juridische Dienst.

Het adres van de Redactie is:

Dr. L. M. Rollin Couquerque,
Nassau-Dillenburgstraat no. **33** te 's-Gravenhage.
Telefoon no. **77 60 83.** Giro van de Redactie no. 2498.70.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Enkele gezagsverhoudingen *)

door

J. VAN WANING,

Luitenant-Kolonel der Koninklijke Marechaussee.

Evenals het nodig is in de krijgsmacht de onderlinge positie en taak van de verschillende bevelhebbers en commandanten nauwkeurig te regelen, is het een vereiste dat in militaire kring een duidelijk inzicht bestaat, hoe in grote trekken de positie en taak van enkele belangrijke civiele autoriteiten is geregeld. De taak en positie van verschillende militaire autoriteiten wordt meestal in „instructies" geregeld — voor vredestijd in niet-geheime instructies — voor oorlogstijd uiteraard in instructies waarvan slechts enkelen inzage mogen hebben. Bovendien geven o.a. de „oorlogswet" 1899, de Inkwartieringswet, de Dienstplichtwet — en vooral de eerste — positieregelingen van militaire functionarissen ten opzichte van civiele instanties. De taak en bevoegdheden van hoge civiele autoriteiten zijn eveneens te vinden in wet, Kon. besluit, e.d.

Evenals de instructies voor militaire chefs met de tijd en de omstandigheden moeten medegroeien en gewijzigd worden, is dit ook het geval met taak en bevoegdheden van de civiele autoriteiten, door wijziging van de desbetreffende wet, K.b. e.d. en zo zien we dan ook, dat de positie van hoge burgerautoriteiten, waarmede militaire chefs, om de aan hen toevertrouwde militaire belangen te kunnen behartigen nog al eens contact hebben op te nemen, de laatste jaren niet onbelangrijk is veranderd sedert de tijd vóór de jongste wereldoorlog. Aangezien het wel is voorgekomen dat militaire instanties — al worstelend met de snelle evolutie en herbouw van hun militaire apparaat — na 1945, deze veranderde positie niet hebben gerealiseerd, moge op enkele punten worden gewezen. Deze houden onder meer verband met de in 1945 gewijzigde regeling betreffende de politie, alsmede met de handhaving van de openbare orde en de daarmede samenhangende gewijzigde positie van procureur-generaal, cominissaris der Koningin en burgemeester, autoriteiten waarmede ook terzake van de politie veel aanraking is.

De regeling van het gezag over de politie was vóór de oorlog te vinden in de gemeentewet, in de ambtsinstructie voor de Commissaris der Koningin (een K.B. van 1851) en in het „Rijkspolitiebesluit 1935". Nu is in November 1945 dit Rijkspolitiebesluit 1935 vervallen en vervangen door het „Politiebesluit 1945". Het eigenaardige is 'dat, hoewel het hier een K.B. betreft, dit bepalingen

* Aan het slot van deze bijdrage (blz. 7 v.) is, ten gerieve van de lezers die niet over de desbetreffende wetsteksten beschikken, de inhoud van de verschillende aangehaalde artikelen weergegeven.

bevat, die afwijken van regelingen te zelfder zake in de gemeente*wet,* o.a. betreffende de bijstandsverlening aan de politie. De verklaring hiervan is, dat het Poltiebesluit 1945 een zogenaamd „wets-„besluit" is, gegeven in een periode toen de Staten-Generaal nog niet de wetgevende functie mede uitoefenden. Het gevolg is dan ook dat de bepalingen uit het Politiehcsluit 1945, als zijnde van later datum, wetsbepalingen vroeger gegeven over dezelfde aangelegenheid, ontoepasclijk maken. Ket vervelende is evenwel dat men desondanks niet zeggen kan dat men nu dus. als men wil weten hoe het gezag ten aanzien van de politie is geregeld, acht heeft te slaan op de jongste regeling, die van het Politiebesluit. Want er zijn nog enkele bepalingen op dit stnk in de gemeentewet, en ook in de ainbtsinstructies van de C.d.K., die niet- of slechts gedeeltelijk achterhaald zijn door andere regeling in het Politiebesluit. Men heeft dan ook een doolhof geschapen die excusabel maakt, dat niet-direct-belanghebbenden het juiste spoor niet kunnen vinden. Degenen die aan het ontstaan van die toestand hebben medegewerkt, wisten dat deze situatie ontstaan moest. Dit werd echter aanvaard omdat het nu eenmaal absoluut nodig was de Duitse politie-organisatie, die na de bevrijding hier te lande werd aangetroffen, ten spoedigste te wijzigen en tevens dit te doen door een regeling, die van huis uit als een korte overgangsregeling bedoeld was. We zien dan ook in deze dagen een staatscommissie, die heeft te adviseren omtrent een nieuwe regeling, welke nu dus bij de wet zal moeten zijn.

Aan de hand van de huidige situatie, die toch nog wel enige tijd kan voortduren, zal hieronder worden nagegaan hoe de tegenwoordige positie is van de drie eerdergcnoemde autoriteiten en zal ook nog iets worden gezegd ten opzichte van de militaire bijstandsregeling, gezien in het licht van ons huidige staatsrecht.

De aanraking van militaire autoriteiten met de procureur-generaal bij het gerechtshof spruit voornamelijk voort uit het feit, dat deze in die hoge functie bij het openbaar ministerie, tevens een hoog ambt heeft in het politiebestel, doordat hij ambtshalve fungeert als „directeur van politie". Laatstvermelde functie is evenwel sedert 1945 aanzienlijk anders dan voorheen, in zoverre dat destijds deze autoriteit een aanmerkelijk groter bevoegdheid had dan thans. Het is hier de plaats niet om de verschillen met de regeling van 1935 uiteen te zetten en volstaan wordt met het aanduiden van de huidige taak van de directeur van politie. Deze is dan. onder de bevelen van de Minister van Justitie, in het ressort van het gerechtshof, belast met de uitoefening van de „rijkspolitiezorg" en heeft daarnaast gezag over de rijkspolitie in dat ressort, met inachtneming van een nader te noemen belangrijke restrictie en verder bevoegdheid tot het hevelen van bijstand van *politie* aan andere politie.

De term „rijkspolitiezorg" moet nog morden toegelicht, omdat deze misleidend is. De betekenis ervan is *niet,* zoals wel voor de hand zou liggen: de zorg voor de uitoefening van de politiefunctie door rijksorganen (rijkspolitie bijv.) of terzake van de rijksregelingen.

Dit is maar *zeer gedeeltelijk* het geval. Artikel 6 van het Politiebesluit 1945 geelt namelijk aan [1]), dat „rijkspolitiezorg" in dat besluit, betekent de uitoefening van de politiezorg, voorzover die steunt op het wetboek van strafvordering of andere wettelijke voorschriften, met de uitoefening waarvan de Minister van Justitie is belast. Het betreft dus alleen de politionele werkzaamheid op het gebied van de opsporing van strafbare feiten en de executie van strafvonnissen, recherchewerk en die werkzaamheid ten aanzien van de uitvoering van, onder anderen, de wapenwet 1890, de vuurwapenwet 1919, de wet op de weerkorpsen 1936 (o.m. optreden van nachtveiligheidsdiensten betreffende), de vreemdelingenwetten van 1849 en 1918 en de wet op de grensbewaking 1920, althans wat betreft het politionele deel van de grensbewaking (het militaire doel staat onder militaire leiding). Heel kort gezegd komt dus nu het direrteurschap van politie neer op het geven van leiding voornamelijk van de opsporingswerkzaamheid van de politie(dus ook ten opzichte van gemeentepolitie). De gezagsfunctie [2]) [3]) van de procureur-generaal fgd. directeur van politie over de rijkspolitie. betreft zijn bevoegdheid om aan de rijkspolitie in zijn ressort rechtstreeks bevelen te mogen geven betreffende „rijkspolitiezorg" in de zo juist vermelde betekenis en over bijstandsverlening van *politie* aan politie (art. 15 2e lid Politiebesluit 1945) [4]). Hierbij wordt dan nu de reeds aangeduide restrictie in die bevelsbevoegdheid ten opzichte van de rijkspolitie — en ten opzichte van de politie in het algemeen — .vermeld: de procureur-generaal fgd. directeur van politie is namelijk *niet* meer belast met de handhaving van de openbare orde en rust in het algemeen, in zijn ressort. Art. 11, 2e lid van het Politiebesluit 1945 zegt het nogal kras, maar duidelijk: „De procureur-generaal, ,.fungerend directeur van politie onthoudt zich van enige bemoeiïng „inzake de handhaving van de openbare orde en rust". Dat krachtens het Rijkspolitiebesluit 1935 de procureur-generaal op het stuk der openbare orde wel verantwoordelijk was, zonder dat de verantwoordelijkheid van de autoriteit van binnenlands bestuur op dit stuk was verminderd en zonder dat te hunne opzichte tevens een duidelijke hiërarchische verhouding was geschapen, heeft men blijkbaar ongewenst geacht [5]). Minder logisch is evenwel dat de procureur-generaal wel ingeschakeld blijft inzake het treffen van voorzieningen, zij het in overleg met de burgemeester, als met het oog op ordehandhaving de politie ter plaatse moet worden bijgestaan door andere politie [4]). Ten opzichte van *optreden* betreffende de ordehandhaving, ook door de rijkspolitie heeft de procureur-generaal zich „van enige bemoeiïng" te onthouden. In de practijk komt het nog wel eens voor dat militaire autoriteiten burger-politiehulp nodig achten bij verplaatsing van troepen langs de weg, escortes e.d. en men wendt zich dan tot de procureur-generaal. Dit is dus *onjuist*. Het zorgen voor een vrij en onbelemmerd verkeer is een aangelegenheid van openbare orde, waarmede de procureur-generaal geen bemoeienis heeft en terzake waarvan deze ook *geen* gezag kan uitoefenen ten opzichte van het rijks-

politiekorps, dat belast is met de verkeerspolitie op de grote wegen buiten de kommen van de steden die gemeentepolitie hebben [2) 3)]. Het beste is dunkt mij dat in zodanige gevallen een militaire autoriteit zich te dezer zake verstaat met een, al naar het uitkomt, divisie-, districts- of brigadecommandant van de Koninklijke Marechaussee. Deze kent niet alleen de niet-overzichtelijke verhoudingen op politioneel terrein, maar uiteraard ook de verschillende civiele functionarissen in het politiebestel waarmede hij dagelijks samenwerkt. Bovendien is de marechaussee, als onderdeel van zijn taak, *belast* met de uitoefening van de militaire politiezorg, waartoe nadrukkelijk behoort niet alleen de contrôle, doch ook *zó nodig*, de *regeling* van het militaire verkeer. Dit kan uiteraard alleen, indien daarbij zo nodig ook regelend ten opzichte van het burgerverkeer wordt opgetreden. Voor zover ter uitvoering van de wensen van de militaire autoriteit ten aanzien van de troepenverplaatsing, het escorte e.d., de marechaussee ten opzichte van de politionele beveiliging de medewerking behoeft van rijks- of gemeentepolitie, late men dit aan de marechaussee-chef over deze aangelegenheid te bespreken en te regelen met de desbetreffende politie-instanties. Aldus handelend zou in het verleden veel narigheid zijn voorkomen. De korpscommandant gaat toch ook, als er bijvoorbeeld een zeer ernstig misdrijf door een zijner onderhebbenden is gepleegd, niet zelf regelen met burgerpolitie-instanties hoe het tot klaarheid brengen moet worden geregeld. Hij roept de hulp van marechaussee ter plaatse in, welke onder opperleiding van de korpscommandant het onderzoek houdt en al naar de opdracht van deze òf zelf bepaalt òf adviseert, of er, en zo ja welke, een civiele politie-instantie bij het onderzoek mede ware in te schakelen tot het bereiken van het beoogde doel.

Voor degene die mij tot nu toe op het doornige pad van competenties en verhoudingen heeft willen volgen, nog iets over de positie van de Commissaris der Koningin, de autoriteit die, naar luid van art. 17 van zijn ambtsinstructie, heeft ,,binnen de provincie, rang ,,boven alle aldaar aanwezige burgerlijke ambtenaren en officieren ,,bij de zee- of landmacht", zover te dien aanzien bij K.B. geen uitzondering is gemaakt. Ook de positie van deze hoge gezagsdrager is door het Politiebesluit 1945 gewijzigd. Artikel 14 van zijn amhtsinstructie belast hem met ,,de zorg voor de handhaving der openbare ,,orde binnen de provincie". Artikel 16 van het Politiebesluit 1945 zegt evenwel: ,,Onze Commissaris in de provincie ziet toe. dat de ,,handhaving van de openbare orde en rust naar den eis geschiedt", hetgeen iets anders is en eigenlijk in de taak van art. 14 van zijn ambtsinstructie is besloten. Er is evenwel toch een eigenaardig gevolg verbonden aan art. 16 van het Politiebesluit 1945 en wel in verband met art. 14 van de Oorlogswet 1899. Daarin wordt namelijk bepaald dat bij staat van oorlog (en krachtens art. 19 van die wet ook bij staat van beleg), de bevoegdheden van de Commissaris der Koningin, gegeven in art. 13, 14 en 15 (dit is op het stuk van de openbare orde) van zijn instructie, overgaan op het militair gezag.

Nu gaat dus, onder vigueur van het Politiebesluit 1945, practisch geen bevoegdheid van de Commissaris der Koningin meer over op het militair gezag terzake van de openbare orde. Zijn bevoegdheid in art. 15 van zijn ambtsinstructie gegeven om ,,indien onrust of ,,oproer ontstaat, de in de provincie in bezetting liggende krijgs-,,macht op te vorderen", wordt nu namelijk vermeld in art. 17 van het Politiebesluit 1945 [6]), door welk artikel het zo juist vermelde art. 15 van de ambtsinstructie niet meer toepasselijk is. Ook betreffende de bijstandsregeling van *politie* aan politie ter voorziening in de ordehandliaving, ziet de Commissaris der Koningin zich een taak in artikel 16, 2e lid van het Politiebesluit 1945 [7]) toegewezen, namelijk indien het bijzondere voorzieningen betreft voor het gebied van meer dan één gemeente. In dat geval regelt de Commissaris der Koningin ook de bevelvoering. Daarnaast regelt art. 14 van zijn ambtsinstructie de bevoegdheid tot het geven van bevelen ,,aan de ,bevelhebbers van de in de provincie aanwezige marechaussee" in het belang van de ordehandhaving [8]).

En nu de positie van de burgemeester. Artikel 217 [9]) van de gemeentewet bepaalt dat de burgemeester in geval van oproerige beweging enz. ,,de hulp van krijgsvolk" mag vorderen. Deze bepaling is door de inhoud van artikel 17[6]) van het Politiebesluit 1945 niet meer toepasselijk. Dit vorderingsrecht komt nu krachtens het zo juist vermelde artikel toe aan de Commissaris der Koningin. Deze vordering ziet het Politiebesluit 1945 in beginsel, indien de *politionele* bijstandsverlening ontoereikend is. Alleen in spoedeisende gevallen kan de *burgemeester* nog *rechtstreeks* ,,militaire bijstand" vorderen. In afwijking van art. 218 van de gemeentewet [10]), bepaalt krachtens art. 17 van het Politiebesluit [11]) nu de militaire autoriteit en niet meer het hulp-vragende burgerlijk gezag, de sterkte en soort van het krijgsvolk, in overleg met de Commissaris van de Koningin (en in spoedeisende gevallen in overleg met de burgemeester, die dan de vordering doet). Bij gemis aan overeenstemming tussen de militaire autoriteit en de Commissaris der Koningin (c.q. burgemeester) over sterkte en soort van het krijgsvolk, beslist de Commissaris (c.q. burgemeester), behoudens de mogelijkheid van beroep van de militaire autoriteit op de Minister van Binnenlandse Zaken. Hangende diens beslissing, wordt voor zover dit slechts enigszins mogelijk is, aan de vordering van de Commissaris (c.q. de burgemeester) gevolg gegeven. De strafbepaling die het Wetboek van Strafrecht in artikel 357 aan de bevelhebber van de gewapende macht wijdt, die weigert of opzettelijk nalaat, op de wettige vordering van het bevoegde burgerlijke gezag, de onder zijn bevelen staande macht aan te wenden, is nog van kracht, zij het dat de betekenis ervan zich hoogstens zou kunnen manifesteren ten aanzien van het gebruik van de ter beschikking van het burgerlijk gezag gestelde troepen en niet ten aanzien van de vordering van de beschikbaarstelling ervan. Voor de burgemeester is de belangrijkste bepaling ten opzichte van zijn taak en bevelsbevoegdheid ten aanzien van politiezorg en politie, niet

meer artikel 223 van de gemeentewet, daar dit artikel niet meer toepasselijk is wegens het eerste lid van art. 15 [3]) van het Politiebesluit 1945. Dit bepaalt dat in de gemeente de burgemeester belast is met de handhaving van de openbare orde en rust, behoudens terzake van enkele wettelijlie voorschriften die hier verder niet ter zake doen. De in de gemeente dienst doende politie staat *daartoe* onder zijn bevelen. Dit betekent dat niet alleen de gemeentepolitie, maar *ook* de in dc gemeente dienstdoende rijkspolitie, terzake van het voornaamste deel van de politietaak, ter beschikking is van de burgemeester. In hiërarchisch verband, zoals militairen en ambtenaren die kennen, is de burgemeester ook op dit gebied niet ingeschakeld, ook al is de Commissaris der Koningin met toezicht op de ordehandhaving in de provincie belast (art. 16) [7]). Zoals al is opgemerlrt is verkeersregeling onderdeel van dc ordehandhaving en dus deel van de burgemeesterlijke taak. Het behoeft geen betoog dat bij verplaatsing van een militair escorte over de weg tussen twee verafgelegen geineenten het bezwaarlijk zal zijn, indien voorafgaande regelingen nodig zijn, daarvoor tevoren iedere burgemeester in te schakelen, over mier gemeente de tocht gaat. Zoals gezegd is het practisch, om de marechaussee met de aangelegenheid te belasten die zich dan zo nodig wendt tot de chef van de gemeentepolitie in gemeenten met dat soort politie en tot de commandant van een verkeersgroep van de rijkspolitie voor de grote wegen buiten de kommen der gemeenten met gemrentepolitie.

Het Politiebesluit 1945 heeft enkele bezwaren van de regeling van het politiewezen van vóór de oorlog opgeheven, doch zelf ook weer nieuwe en in veler oog grotere bezwaren geschapen. Aan één incongruentie is evenwel nu een einde gekomen, die zich in de mobilisatie 1939-'40 demonstreerde. In de oorlogswet 1899 is namelijk wel geregeld, dat bij staat van beleg of van oorlog de bevoegdheden van de Commissaris der Koningin op het gebied der openbare orde in hun instructie gegeven vervallen en overgaan op het militaire gezag, maar dit tastte niet de zeer grote bevoegdheden aan, die de procureur-generaal fungerend directeur van politie toen op dat gebied had krachtens het van 1935 daterende Rijkspolitiebesluit. De hierdoor ontstane situatie was niet zonder bezwaren met het oog op de landsverdediging. Ook is artikel 14 [12]) van de Oorlogswet grotendeels iiiet meer toepasselijk (n.l. niet meer t.a.v. het tweede lid en t.a.v. art. 217 (vroeger 184) der Gemeentewet).

Nog dient in verband met het voorgaande een enkel woord te worden gewijd aan het Voorschrift militaire bijstand (boekwerk no. 1580). Ingevolge een aanschrijving van de Minister van Oorlog van 11 October 1946 is een gewijzigde herdruk gegeven van de oorspronkelijke uit 1928 daterende uitgave. Deze laatste was *toen* vastgesteld met instemming van de Ministers van Marine, van Koloniën, van Justitie, van Binnenlandse Zaken en Landbouw en van Waterstaat. De wijziging in de herdruk van 1946 betreft alleen bijlage VIII A, betreffende inkwartiering, en het opnemenvan een uittreksel

uit het Politiebesluit 1945 ,bijlage XIII). Desondanks meldt het voorbericht van deze herdruk, dat het juridische gedeelte ervan ongewijzigd is gebleven. Het voorschrift geeft dan ook meerdere bepalingen, die geen rekening houden met het feit dat het moet aansluiten en steunen op de nu geldende wetgeving. Dit derd het na het van kracht worden van het Rijkspolitiebesluit 1935 al niet meer, en zeker niet na het Politicbosiuit 1945. Het ziet dat laatste besluit ook onjuist, blijkens noot 1 en 2 op bladzijde 8, en het voorschrift dient spoedig op wettige basis tc worden gebracht. Het geeft nu aan militaire chefs in menig opzicht een verkeerde leidraad voor hun verhouding tot civiele autoriteiten.

In het opstel wordt verwezen naar de navolgende

NOTEN.

1) Artikel 6 van het Politiebesluit 1945 luidt:
1. De uitoefening van de politiezorg geschiedt, tenzij bij of krachtens wettelijk voorschrift anders is bepaald, onder leiding en verantwoordelijkheid:
a. van onzen Minister van Justitie, voorzover zij steunt op het Wetboek van Strafvordering of andere wettelijke voorschriften, met de uitvoering waarvan hij is belast;
b. van den burgemeester en voor zooveel noodig van Onzen Commissaris in de provincie, voor wat betreft de overige politiezorg tot handhaving van openbare orde en rust.
2. De politiezorg, bedoeld in lid 1, onder *a*, wordt Rijkspolitiezorg genaamd.

2) Artikel 11 van het Politiebesluit 1945 luidt:
1. De Procureur-Generaal fungeert als zoodanig onder de bevelen van Onzen Minister van Justitie als Directeur van Politie in zijn ressort, dat, behoudens voor wat betreft door Onzen Minister van Justitie te bepalen afwijkingen, overeenkomt met het rechtsgebied van het Gerechtshof. Hij is belast met de Rijkspolitiezorg in zijn ressort, en oefent in dat ressort met inachtneming van het bepaalde in artikel 15, lid 1, het gezag uit over de Rijkspolitie. Hij waakt er zooveel doenlijk voor, dat alle politiepersoneel elkander steeds wederkeerig medewerking verleent, dat onderling het noodige overleg wordt gepleegd en dat bij gezamenlijk optreden anders dan tot handhaving van de openbare orde en rust van niet tot één Korps behoorend personeel, de vereischte samenwerking, desnoodig onder door hem aan te wijzen leiding wordt verkregen.
2. De Procureur-Generaal, fungeerend Directeur van Politie, onthoudt zich van eenige bemoeiing inzake de handhaving van de openbare orde en rust .....

3) Artikel 15, lid 1 van het Politiebesluit 1945 luidt:
1. In de gemeente is de burgemeester belast met de handhaving van de openbare orde en rust behoudens voor zooveel betreft de uitvoering van wettelijke voorschriften op dit terrein liggende, welke door Ons op gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van Justitie en Binnenlandsche Zaken worden aangewezen. De in de gemeente dienstdoende politie staat daartoe onder zijn bevelen.

4) Artikel 15, lid 2 van het Politiebesluit 1945 luidt:
2. Behoeft met het oog op de handhaving van de openbare orde en

rust de politie ter plaatse bijstand, dan treft op verzoek van en in overleg met den burgemeester de Procureur-Generaal, fungeerend Directeur van Politie, de noodige voorzieningen. De Procureur-Generaal, fungeerend Directeur van Politie, stelt Onzen Commissaris in de provincie terstond in kennis met de getroffen voorzieningen en betrekt hem, indien de bijstand wordt gevraagd met het oog op oproerige beweging, samenscholing of andere stoornis der openbare orde of ernstige vrees voor het ontstaan daarvan zoo eenigszins mogelijk in het overleg met den burgemeester.

5) Artikel 3 van het vervallen Rijkspolitiebesluit 1935 vermeldde in het vierde lid:
Onverminderd hetgeen bij of krachtens wettelijk voorschrift dienaangaande is opgedragen aan Onzen Commissaris in de provincie en aan den burgemeester in de gemeente, is hij mede aansprakelijk voor de handhaving der openbare orde in zijn ressort.

6) Artikel 17 van het Politiebesluit 1945 bepaalt o.m.:
1. Is ook na de toepassing van het bepaalde in de artikelen 15 en 16 de politie ontoereikend, dan roept Onze Commissaris in de provincie de hulp van krijgsvolk in bij de bevoegde militaire autoriteiten.
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....

7) Artikel 16 van het Politiebesluit 1945 luidt:
1. Onze Commissaris in de provincie ziet toe, dat de handhaving van de openbare orde en rust naar den eisch geschiedt.
2. Zijn voor het gebied van meer dan eene gemeente bijzondere voorzieningen noodig, dan treft hij voor zooveel het bijstand betreft op overeenkomstige voet als in het gestelde in het vorig artikel ten aanzien van de burgemeester is bepaald, door tusschenkomst van de burgemeesters de vereischte maatregelen en regelt de bevelvoering.

8) Uit de ambtsinstructie voor de Commissaris des Konings in elke provincie, gegeven bij K.b. van 27 Sept. 1850, S 62:
Art. 14. Hij zorgt voor de handhaving der openbare orde binnen de provincie.
Hij is bevoegd, de daartoe noodige bevelen te geven aan de bevelhebbers van de in de provincie aanwezige maréchaussée en schutterijen.
.....
15. Hij is, indien onrust of oproer ontstaat, bevoegd, de in de provincie in bezetting liggende krijgsmacht ter handhaving der orde, op te vorderen.
.....
De bevelhebbers der krijgsmacht zijn verplicht aan de bedoelde vordering te voldoen.
.....

9) Artikel 217, thans buiten werking, van de Gemeentewet luidt: (gedeelte)
Ingeval van oproerige beweging, van samenscholing of andere stoornis der openbare orde of van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, is de burgemeester bevoegd, de hulp van krijgsvolk te vorderen.
De vordering wordt gericht tot het door Onze Minister van Defensie aan te wijzen gezag.
De burgemeester geeft van de vordering terstond kennis aan Onze Commissaris in de provincie.

[10]) Artikel 218, thans buiten werking, van de Gemeentewet luidt: (gedeelte)

Het gezag, bedoeld in het tweede lid van het vorige artikel, voldoet terstond aan de vordering.

De burgemeester bepaalt, zooveel mogelijk in overleg met het gezag, tot hetwelk de vordering moet worden gericht, de sterkte en de soort van het krijgsvolk. Bij gemis aan overeenstemming beslist de burgemeester, behoudens beroep van het gezag, tot hetwelk de vordering is gericht, op Onze met de uitvoering van deze wet belaste Minister.

Hangende de beslissing van onze voornoemde Minister wordt, voor zoover zulks slechts eenigszins mogelijk is, aan de vordering van den burgemeester gevolg gegeven.

[11]) Ten vervolge op [9]) volgt hier het 2e, 3e, 4e en 5e lid van Artikel 17 van het Politiebesluit 1945.

1. .....

2. Onze Commissaris geeft van de vordering terstond kennis aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

3. De bevoegde militaire autoriteit voldoet terstond aan de vordering en bepaalt in overleg met onze Commissaris in de provincie de sterkte en de soort van het krijgsvolk. Bij gemis aan overeenstemming beslist Onze Commissaris, behoudens beroep van de bevoegde militaire autoriteit op Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

4. Hangende de beslissing van Onzen voornoemden Minister wordt voor zoover zulks slechts eenigszins mogelijk is, aan de vordering van Onzen Commissaris gevolg gegeven.

5. In spoedeischende gevallen, kan de hulp van krijgsvolk ook rechtstreeks door de burgemeester worden ingeroepen, in welk geval het in de vorige leden ten aanzien van Onzen Commissaris in de provincie bepaalde voor hem overeenkomstige toepassing vindt. De burgemeester stelt dan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken en Onzen Commissaris in de provincie daarvan terstond in kennis.

[12]) Artikel 14 van de Oorlogswet 1899, welk artikel grotendeels wegens het Politiebesluit 1945 niet meer toepasselijk is, luidt:

Op het militair gezag gaan over de bevoegdheden, bij artikel 186 (thans 219) en artikel 184 (thans 217) der Gemeentewet aan de burgemeester gegeven. De politie en de brandweer treden dan onder de bevelen van dat gezag.

De overige bepalingen van laatstgemeld artikel zijn in dat geval niet toepasselijk; alsdan vervallen de bevoegdheden aan onze Commissarissen in de provincie gegeven bij de artikelen 13, 14 en 15 hunner Instructie, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 27 September 1850 (Staatsblad no. 62).

Administratief-rechtelijke gevolgen van veroordelingen van militairen der zeemacht

door

H. A. Keyser

Luitenant ter zee van administratie der 1e klasse.

Inleiding.

Het kan wellicht nuttig zijn in dit tijdschrift een overzicht te geven van de voornaamste administratief-rechtelijke gevolgen van veroordelingen van militairen der zeemacht door de militaire rechter. Deze gevolgen toch zijn slechts zeer ten dele in het Wetboek van militair strafrecht te vinden of daaruit af te leiden. Veel meer komen zij voor in andere voor de zeemacht geldende wettelijke voorschriften. Zij zijn niettemin voor de veroordeelden van eminent belang, kunnen hen dikwijls zwaarder treffen dan de straf. welke de rechter oplegde en zelfs gedurende hun gehele verdere leven nawerken.

En dergelijk overzicht heeft pas dan ten volle zin, indien men de opvatting huldigt, dat de rechter bij de bepaling der straf rekening behoort te houden met de administratief-rechtel* gevolgen daarvan. Immers huldigt men de tegengestelde opvatting, n.l. dat de rechter voor zover het de betrokken delinquent betreft niet verder behoeft te zien dan de straf lang is, dan behoeven hij en allen, die bij de militaire strafrechtspraak zijn betrokken of daarin belang stellen, zich om die gevolgen niet te bekommeren en deze dus niet te kennen! Hoewel het niet onlogisch zou zijn enkele aantekeningen over deze principiële kwestie aan het overzicht te laten voorafgaan, heb ik deze om practische redenen bewaard voor de „nabeschouwing".

Het overzicht zal duidelijksheidshalve worden verdeeld in vier gedeelten, waarvan de eerste drie achtereenvolgens betreffen gevolgen, welke:

A. aan elke veroordeling kunnen zijn verbonden;
B. aan veroordelingen tot bepaalde *straffen* zijn verbonden:
C. aan veroordelingen wegens *bepaalde strafbare feiten* zijn verbonden;

terwijl in het vierde gedeelte zullen worden vermeld:

D. de financiële gevolgen van voorlopig arrest in verband met een daarop volgende veroordeling.

Zoals ik in de aanhef reeds zeide. beoogde ik slechts de *voor*naamste gevolgen op te sommen. *Geheel* uitputtend zal het overzicht dus niet zijn en met name blijft achterwege vermelding van de invloed van veroordelingen op het bezit of het dragen van ridderorden, medailles e.d.

Voorts dient te worden vermeld, dat het overzicht werd samengesteld aan de hand van de voor het beroeps-personeel geldende voorschriften. In de regel toch zijn de bedoelde gevolgen vooral voor de

beroepsmilitair van belang. Om een algemene richtlijn te geven kan echter gezegd worden, dat:

a. de hierna te noemen bepalingen der Rezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947 evrnzeer voor reservisten cn dienstplichtigen gelden;
b. de Wet voor de Koninklijke marine-reserve (Staatsblad 1924 no. 369) analoge bepalingen bevat als de hierna te noemen bepalingen der Bevorderingswet voor de zeemacht 1902;
c. de Pensioenwet voor het personeel der Koninklijke inarinr-reserve (Staatsblad 1923 no. 355) analoge bepalingen bevat als de hierna te noemen bepalingen der Pensioenwet voor de zeemacht (Staatsblad 1922 no. 65);
d. de reservist cn de dienstplichtige in werkelijke dienst kunnen worden gehouden gedurende evenveel dagen als zij door het ondergaan van straf, door ongeoorloofde afwezigheid of door desertie niet aan dr dagelijkse dienst hebben deelgenomen. (Wet voor de Koninklijke-marine-reserv, Staatsblad 1924 no. 369. art. 5 en Dienstplichtwet art. 32).

OVERZICHT.

De volgende afkortingen of aanduidingen zullen worden gebruikt:

Bev.w.	— Bevorderingswet voor de zeemacht 1902.
Pens.w.	— Pensioenwet voor de zeemacht (Stbl. 1922 no. 65).
Regl. Rechtstoest.	— Reglement Rechtstoestand militairen zeemacht.
Bez.reg.	— Bezoldigingsregeling militairen zeemacht 1947.
1 V.K.M. III	— Regeling van het personeel der zeemacht beneden de rang van officier, vastgesteld bij K.B. van 9 November 1944 no. 18 en opgenomen in hoofdstuk III van deel 1 der Verordeningen Koninklijke Marine.
C.R.v.B.	— Centrale Raad van Beroep.
W.v.M.S.	— Wetboek van Militair Strafrecht.
3 V.K.M. X	— Bepalingen betreffende aanneming en reëngagement van het militaire personeel der zeemacht beneden de rang van officier, vastgesteld bij K.B. van 3 Mei 1935 no. 76 en opgenomen in hoofdstuk X van deel 3 der Verordeningen Koninklijke Marine.

A.

Na elke veroordeling van een schepeling overweegt zijn commandant of het feit ter zake waarvan deze werd veroordeeld, in verband met diens *algemeen* gedrag in de dienst, ontslag al dan niet noodzakelijk maakt. De commandant doet omtrent de al of niet noodzakelijkheid van het ontslag een voorstel aan dc vlootvoogrl.

Dit ontsiag, genoemd ia art. 20, onder f, Regl. Rechtst., mag dus nimmer alleen zijn gegrond op de veroordeling, doch is slechts mogelijk, indien die veroordeling de druppel was, welke de emmer deed overlopen. De Bev.w. kent deze ontslaggrond voor officieren niet. Dit betekent niet, dat een officier, die dooi de rechter niet tot ontslag werd veroordeeld, daarna niet langs administratieve weg kan worden ontslagen. Hier staan zelfs twee wegen open.

Art. 31 van die wet bepaalt, dat een officier *kiel-eervol kan worden ontslagen o.m. ,,na een rechterlijk gewijsde, dat, het verlies van ,,de rang van officier niet ten gevolge hebbende, nochtans is ge-,,wezen wegens een handeling, welke de veroordeelde onwaardig ,,maakt die rarig te blijven bekleden''.

Voor een dergelijk niet-eervol ontslag is advies nodig van ren Raad van Onderzoek, welke op last van de minister al dan niet op klachte van een of meer meerderen van of ouderen in rang dan de veroordeelde officier, wordt samengesteld.

Deze wijze van ontslag behoort tot de zeldzaamheden. In de regel toch kan men zeggen, dat een officier, die zich schuldig maakte aan een handeling, welke hem onwaardig maakt officier te blijven, wel door de militaire rechter ongeschikt zal zijn geacht in de militaire stand te blijven en dus door hem zal zijn ontslagen. Toch is de bepaling van art. 31 Bev.w. niet zonder zin, al ware het slechts omdat de delinquent door de burgerrechter zou kunnen zijn veroordeeld, die het ontslag uit de dienst niet kan opleggen.

De andere weg zal meer worden betreden. Deze vindt men in art. 28, 1e lid, onder 6° Bev.w. Men heeft dan te doen met het *eervol* ontslag wegens onbekwaamheid of ongeschiktheid om in de verkregen rang bij de zeemacht te dienen.

Veel zal dit ontslag als gevolg van een veroordeling ook niet voorkomen, omdat de militaire rechter ook de mogelijkheid van het opleggen van ontslag heeft bij elke veroordeling tot *gevangenisstraf* van een militair, die hij op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht in de militaire stand ie blijven. Het administratieve ontslag kan echter geboden zijn, indien de rechter niet de bevoegdheid had met ontslag te straffen of indien hij die straf wegens de daaruit noodzakelijkerwijs voortvloeiende consequenties — zie onder R III — en/of wegens het onterend karakter daarvan, als strafmaatregel minder juist achtte.

B.

I. *Vrijheidsstraf.*

1. Krachtens art. 34, 4e lid, Bez.reg., worden geen *inkomsten* genoten over de tijd. gedurende welke een militair ingevolge een rechterlijke uitspraak een vrijheidsstraf ondergaat.

Het 7e lid van evengenoemd artikel geeft de ininister de bevoegdheid te bepalen, dat een militair, die krachtens veroordeling tot vrijheidsstraf zijn straf ondergaat, in het genot zal worden gesteld van ten hoogste 2/3 gedeelte van zijn bezoldiging alsmede van zijn gehele kindertoelage en dat deze inkomsten aan het gezin van die militair zullen worden uitbetaald. De minister is hierbij sinds kort niet meer aan een tijdslimiet gebonden en kan dus voor dc gehele straftijd deze maatregel treffen.

Evengenoeinde bevoegdheid is door de minister aan de commandant der zeemacht in het Oosten gedelegeerd, voor het geval dat het gezin in Indonesië woont.

De commandant van de veroordeelde behoort, indien het nodig of redelijk is dat de uitbetaling geschiedt, een daartoe strekkend en met redenen omkleed voors-tel in tc dienen.

2. De onder **1** bedoelde tijd telt niet mede:

a. bij de berekening van de diensttijd voor periodieke bezoldigingsverhogingen;
(Bez. reg. art. 29, 8e lid, onder 8.3)

b. als voor pensioen geldige diensttijd;
(Pens.w. art. 11, 1e lid, onder 1e, letter d)

c. als diensttijd nodig voor het volbrengen van het dienstverband;
(3 V.K.M. X art. 2, 2e lid, onder b)

d. als diensttijd nodig om voor bevordering in aanmerking te kunnen komen;
(1 V.K.M. III art. 3, 2e lid, onder 3e)

Men zie ook art. 33 W.v.M.S.

Ten aanzien van de diensttijd, genoemd onder n. en *d.*, zij opgemerkt dat Mr. Franken en Mr. Brunner in hun in 1948 verschenen annotatie van het Wetboek van Militair Strafrecht in aant. 2 op art. 33 W.v.M.S. verklaren, dat „diensttijd" in dat artikel alleen betekent de tijd krachtens wet of verband in dienst te volbrengen of aanspraak pevendc op pensioen en dat deze diensttijd dus *niet* valt onder de diensttijd geëist voor bijv. bevordering. Deze stelling wordt geheel gedekt door de desbetreffende verklaring in het Regeringsantwoord op het verslag van de Tweede Kamer over het ontwerp-W.v.M.S. (v. d. Hoeven **I** bld. 403). Hoewel dit antwoord besluit met de woorden „En terecht", geeft het geen verdere motivering of toelichting. Ik kan echter niet anders lezen dan dat het de bedoeling is geweest een verblijf in de gevangenis *niet* uit te schakelen als diensttijd voor bevordering, hetgeen mij toch ietwat zonderling toeschijnt. En zouden de onder *a.* en ***d.*** genoemde, toch zeer logische bepalingen dus onwettig zijn? Ik kan het niet aannemen.

3. Ten slotte bestaat na veroordeling van een reeds *ontslagen* militair tot gevangenisstraf op grond van een misdrijf als militair vóór het ontslag begaan of op grond van art. 64 W.v.M.S., voor hem geen recht op *pensioen* — zowel direct ingaand als z.g. uitgesteld pensioen — dan wel gaat dat recht verloren.

Indien hem na zijn ontslag reeds pensioen was toegekend, vervalt dit met ingang van de maand, volgende op die, waarin het vonnis in kracht van gewijsde ging.

Van deze bepalingen kan door de Kroon worden afgeweken, indien belanghebbende daartoe binnen twee jaren na de datum, waarop het pensioenrecht verloren ging, aan de Kroon het verzoek doet. Van de genomen beslissing staat binnen één maand na de dagtekening daarvan beroep open op de C.R.v.B. (Pens.w. artt. 4, 56a en 56b).

II. *Verlaging.*

1. Art. **31,** 1e lid, Bez.reg. bepaalt, dat bij verlaging van een onderofficier hij — voor de toekenning van periodieke bezoldigings-

verhogingen — geacht wordt in liet bezit te zijn van een diensttijd, gelijk aan zijn vroegere diensttijd in de klasse of kwaliteit. waartoe hij is verlaagd. Bij herbevordering van de verlaagde onderofficier tot onderofficier komt alleen in aanmerking evengenoemde diensttijd en die na de verlaging. Bij herbevordering van een verlaagde onderofficier of een schepeling *zonder* rang tot hogere klasse of kwaliteit komt de diensttijd, voorafgegaan aan de verlaging, niet als diensttijd in aanmerking.

Kortweg kan men dus zeggen, dat bij verlaging — óók de krijgstuchtelijke — de diensttijd in de ontnomen rang of klasse en die, welke vóór de verlaging is doorgebracht in tussenliggende rangen of klassen. voorgoed is verloren als diensttijd voor periodieke bezoldigingsverhogingen.

2. Ten aanzien van latere bevordering c.q. overbrenging in een andere kwaliteit, geldt voor de met verlaging gestrafte de diensttijd in de kwaliteit, waartoe hij werd verlaagd. van liet tijdstip der verlaging af, zodat vroegere diensttijd in die en eventueel in hogere kwaliteit daarbij buiten beschouwing blijft.

De veroordeelde begint dus ten aanzien van eventuele herbevordering zonder enige diensttijd.
(1 V.K.M. III art. 3, 3e lid)

3. Art. 16 van 1 V.K.M. TT1 bepaalt, dat schepelingen. die verlaagd zijn, om in aanmerking te komen voor bevordering c.q. over-. brenging in een andere kwaliteit, opnieuw moeten voldoen aan de eisen voor bevordering c.q. overbrenging, tenzij de minister in dr omstandigheden. waaronder die feiten plaatsvonden, of in het algemeen gedrag van betrokkene termen vindt deze bepaling niet toe te passen.

Opleidingen behoeven echter niet opnieuw te worden gevolgd, tenzij blijkt dat betrokkene de vereiste bekwaamheid mist.

4. Een brevet of aantekening van brkwaamhrid, dat betrokkene vroeger bezat, doch door zijn bevordering of overbrenging in een andere kwaliteit verloren ging, wordt hem na verlaging weer toegrkcnd, indien bezit daarvan in de kwaliteit, waartoe hij werd verlaagd. mogelijk is en na onderzoek blijkt, dat hij nog aan de desbetreffende eisen van bekwaamheid voldoet.
(1 V.K.M. III art. 19, 8e lid)

5. Bekleedde de verlaagde de rang van sergeant of hoger, dan beslist de minister, op voordracht van de commandant, of hij al dan niet uit de zeedienst zal worden ontslagen. Bekleedde hij de rang van korporaal, dan wordt hij ***niet*** ontslagen, tenzij de minister, op voordracht van de commandant anders beslist. Deze bepalingen van 1 V.K.M. ITT art. 19, 2e en 3e lid, zijn in art. 20 Regl. Rechtstoest. iets anders grformulerrd. Daar wordt nl. als ontslaggrond genoemd ,,verlaging van een onderofficier, tenzij hem vergund wordt in de ,,stand, waartoe hij verlaagd is, in dienst te blij\-en of het nodig ,,wordt geacht, dat de verlaagde alsnog zijn lopend dienstverband ,,vervult." Een zodanig ontslag kan worden gegeven zonder dat

daaromtrent advies van een commissie nodig is.

6. Verlaat een verlaagde de dienst binnen een jaar na de verlaging. clan wordt zijn pensioënsgrondslag op de gebruikelijke wijze vastgesteld naar hetgeen waarop hij over zijn dienst-tijd *nà* verlaging recht had of zou hebben gehad, herleid tot inkomsten over een jaar. De inkomsten, genoten vóór de verlaging, tellen dus in dit geval niet mede. (Pens.w. art. 14, 5e lid).

Dit is vooral van betekenis in verband met het zoeven vermelde in punt 5.

ITI. Ontslag.

Ingevolge art. 23 W.v.M.S. heeft het door de rechter uitgesproken ontslag uit de militaire dienst — met of zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — *van rechtswege* het verlies van al betrokkene's rechten, aan vorige dienst bij de gewapende macht ontleend, ten gevolge, behoudens dat het recht op pensioen alleen in de bij de wet bepaalde gevallen verloren gaat. In verband met dit laatste is dan ook van belang, dat art. 4, 1e lid. onder 4e, Pens.w. bepaalt, dat recht op pensioen — zowel direct ingaand als z.g. uitgesteld pensioen — niet bestaat dan wel verloren gaat in geval van ontslag uit de dienst krachtens rechterlijk vonnis. Ook hier bestaat de mogelijkheid van afwijking van dit voorschrift door de Kroon, met beroep op de C.R.v.B.

Er zij nog op gewezen, dat wel het recht op pensioen verloren gaat, doch *niet* de voor pensioen geldige diensttijd. Aanvaardt de ontslagene derhalve een overheiclsbetrekkinp en kan hij uit dien hoofde later opnieuw aanspraak maken op pensioen, dan kan de militaire diensttijd voor de vaststelling van dat pensioen alsnog medetellen.

De echtgenote van de ontslagenc zal, indien door de Kroon of C.R.v.B. niet is beslist, dat van hogerbedoeld voorschrift zal worden afgeweken, bij zijn overlijden ook geen recht op weduwenpensioen hebben, omdat de Militaire Weduwenwet 1922 in art. 16 bepaalt, dat — behalve de weduwe van een militair — alleen de weduwe van een *gepensionneerd* militair recht op dat pensioen heeft. Daarom vervalt met het rrcht op pensioen van de ontslagenc automatisch het recht op weduwenpensioen. Voor wezenpensioen geldt hetzelfde.

C.

Ongeoorloofde afwezigheid en desertie.

Deze feiten. wat de ongeoorloofde afwezigheid betreft ongeacht of er sprake is van de doleuse of eulpoze vorm, brengen voor degene, die desweze wordt veroordeeld. een inorijpende en onaangename nasleep mede. De zwaarte van de opgelegde straf speelt formeel in het geheel geen rol. evenmin of deze voorwaardeliik dan wel onvoorwaardelijk werd opgelegd; zodra er een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of sententie is, treden de gevolgen in. Deze gevolgen zijn:

1. Bij de berekening van de diensttijd voor periodicke bezoldi-

gingsverhogingen telt noch de tijd der afwezigheid noch de militaire diensttijd voorafgaande aan de gepleegde feiten, mede. Ten aanzien van deze laatste diensttijd kan de Kroon bepalen, dat in de omstandigheden, waaronder hei. feit plaats had, termen zijn gevonden om hem wel te doen mecletellen.
(Bez.reg. art. 29, 8e lid, onder 8.1 en 8.2)

2. Ook voor bevordering telt de tijd der afwezigheid evenmin als de voorafgaande diensttijd mede.
(1 V.K.M. III art. **3,** 2e lid, onder 1e en 2e)

3. Onderofficieren worden bij terugkeer van de ongeoorloofde afwezigheid of de desertie op het tijdstip van hun terugkeer onderaan in de ranglijst geplaatst.
(1 V.K.M. III art. 7, 12e lid)

4. Schepelingen moeten om in aanmerking te komen voor bevordering of overbrenging in een andere kwaliteit, na hun terugkeer opnieuw voldoen aan de eisen voor bevordering of die overbrenging, tenzij de Minister in de omstandigheden, waaronder het feit plaats had of in het algemeen gedrag van betrokkene trrmen vindt om deze bepaling niet toe te passen.

Opleidingen behoeven niet opnieuw te worderi gevolgd, tenzij blijkt, dat betrokkene de vereiste bekwaamheid mist.
(1 V.K.M. III art. 15)

5. De tijd dei- afwezigheid en de voorafgaande militaire diensttijd komen niet in aanmerking als voor pensioen geldige diensttijd.

Ten aanzien van laatstbedoelde tijd kan de Kroon beslissen, dat er in de omstandigheden. waaronder het feit plaats had of in het algemeen gedrag van betrokkene gedurende zijn latere diensttijd termen zijn gevonden deze wel te doen tellen. De Pens.w. geeft geen speciale regel omtrent beroep van een zodanige beslissing. zoals genoemd onder B. **1. 3.** Daardoor staat hier het normale beroep op het ambtenarengerecht open.

In tegenstelling tot het bepaalde omtrent de diensttijd voor bezoldigingsverhogingen kan het latere algemene gedrag hier dus wel een rol spelen, omdat een beslissing omtrent de teruggave van voor pensioen geldige diensttijd als regel eerst wordt genomen tegen de tijd dat 's inans pensionnering aan de orde komt. De beslissing omtrent de diensttijd voor bezoldigingsverhogingen zal daarentegen in de regel spoedig na het rechterlijk gewijsde worden genomen; de inan zal de hogere bezoldiging immers gedurende zijn verdere diensttijd en niet alleen aan het einde daarvan willen genieten. Bij het nemen van deze laatste beslissing zal er daarom in het algemeen nog geen ,,latere diensttijd" aanwezig zijn.
(Pens.w. art. 11, Ir lid, onder 1e, letters e en f)

6. Vanzelfsprekend is ten slottc wel, dat over de tijd der afwezigheid geen inkomsten worden genoten en dat deze tijd niet medetelt als tijd, nodig voor het volbrengen van het dienstverband.
(Bez.reg. art. **33** en **3** V.K.M. X art. 2, 2e lid, onder a)

D.

De gevolgen van voorlopig arrest in verband met een daarop volgende veroordeling verdienen duidelijkheidshalve afzonderlijke vermelding.[1]).

I. ***Voorlopig** verzekerde bewaring, arrest zonder waarneming van dienst.*

1. Art. 34, 1e lid Bez.reg. bepaalt, dat inkomsten niet worden genoten over de tijd, gedurende welke een militair zich in verzekcrrle bewaring of arrest zonder waarneming van dienst bevindt.

Vogt nu veroordeling zonder aftrek van voorarrest, dan vindt geen restitutie van de niet genoten inkomsten plaats.

Indien echter de rechter bctrokkenc tot een vrijheidsstraf veroordeelt en daarbij bepaalt, dat bij de strafuitvoering de tijd, die hij in voorlopig verzekerclr lrcwaring of arrest z.w.v.d. doorbracht, zoclanig in mindering zal worden gebracht, dat de opgelegde straf geacht wordt ***geheel*** te zijn ondergaan, worden hrm op grond van art. 34, 5e lid Bez.reg. alsnog toegekend de inkomsten over het tijdvak. waarmede de duur van de ondergane voorlopige verzekerde bewaring of van hrt arrest z.w.v.d. de duur der opgelegde straf overschrijdt.

Alleen dus indien de veroordeelde, om hei zo uit te druklien, dc gevangenis niet zal binnen gaan, omdat zijn voorarrest van langere duur was dan de opgelegde straf, vindt restitutie plaats van de niet genoten inkomsten over de tijd waarmede het voorarrest de straf overtrof. Dit vindt eveneens toepassing, indien betrokkene tevens tot ontslag uit de dienst is veroordeeld.

2. Is de veroordeling tot vrijheidsstraf voorwaardelijk en wordt daarbij bepaald, dat bij eventuele uitvoering der straf het voorarrest geheel of gedeeltelijk zal worden in mindering gebracht, dan worden ingevolge art. 34, 3e lid Bez.reg. bij het einde van de proeftijd, indien deze is versirelren zonder dat last tot tenuitvoerlegging der vrijheidsstraf is gegeven, de niet genoten inkornstrn alsnog toegekend, óók indien de veroordeelde bij het einde van de proeftijd niet meer in dienst is. Hier ligt dus voor de voorwaardelijk veroordeelde -- en dit is ook de ratio van deze bepaling — een prikkel om zich geclurende de proeftijd goed te gedragen. Doet hij dit, clan krijgt hij aan het einde van de proeftijd alsnog inkomsten toegekend over de gehele arrest-periode. Doet hij het niet en volgt dientengevolge uitvoering van de straf, dan blijven die inkomsten verloren. Dit laatste is ook het geval, indien de rechter wel voorwaardelijk veroordeelde, maar bij eventuele uitvoering der straf generlei rekening wil laten houden met het ondergane voorarrest (en dan ongeacht of uitvoering der straf al dan niet volgde).

3. Bij de berekening van de diensttijd voor periodieke bezoldigingsverhogingcn telt op grond van art. 29. 8e lid, onder 8.3 Bez.

[1]) Men zie ook nog „Het Wetboek van Militair Strafrecht verklaard door mr. D. B. A. Franken en mr. R. J. Brunner", aant. 2 op art. 33 M.v.M.S.

reg. de tijd van voorlopig verzekerde bewaring of arrest z.w.v.d. alleen niet mede ingeval en voor zover de rechter heeft bepaald, dat die tijd bij de uitvoering van de opgelegde straf geheel of gedeeltelijk in mindrring zal worden gebracht en, indien een voorwaardelijke veroordeling is gevolgd, die uitvoering inderdaad heeft plaats gehad. Hier telt dus alleen niet mede de tijd, welke door de rechter a.h.w. in gevangenisstraf is omgezet en alles wat hij niet tot straftijd proclameert, gaat dan ook niet verloren.

Verloopt bij een voorwaardelijke veroordeling de proeftijd gunstig, dan gaat voor periodielie bezoldigingsverhogingen nimmer diensttijd verloren, ongeacht of de rechter al clan niet bepaalde, dat bij uitvoering der straf aftrek van voorarrest zou geschirden.

4. Op grond van art. 3, 2° lid, onder 3e van 1 V.K.M. III telt voorarrest z.w.v.d. alleen niet mede als diensttijd voor bevordering ingeval en voor zover de rrchtrr bepaalt, dat de arresttijd bij de uitvoering der straf geheel of gedeeltelijk zal worden in mindering gebracht.

Van een voorwaardelijke veroordeling wordt hier niet gesproken, zodat bij de huidige tekst ook bij gunstig verloop van de proeftijd in dit geval het in mindering gebrachte voorarrest niet medetelt.

5. Arrest z.w.v.d. telt niet mede als voor pensioen geldige diensttijd of als diensttijd nodig voor het volbrengen van een dienstverband ingeval en voor zover door de rechter is bepaald, dat die arresttijd bij de uitvoering van de opgelegde straf geheel of gedeeltelijk in mindering zal worden gebracht.
(Pens.w. art. 11, 1° lid, onder le, letter d; 3 V.K.M. X art. 2, 2° lid, onder b en W.v.M.S. art. 33.)

Ook hier geldt dr slotopmerking van punt 4.

6. Voor de punten 3 en 4 geldt m.m. hetgeen i-: opgemerkt onder *B.* I 2.

II. *Arrest met waarneming van dienst.*

1. Dit arrest heeft geen verlies van diensttijd voor bevordering ten gevolge. Art. 3, 2e lid, onder 3e van 1 V.K.M. III spreekt uitdrukkelijk van ,,tijd door de veroordeelde voorlopig in verzekerde ,,bewaring zonder waarneming van dienst doorgebracht" (welke wel verloren gaat).

De Bez.reg. zegt. dat de door de rechter in mindering gebrachte tijd van voorlopig verzelierde bewaring of arrest z.w.v.d. niet als diensttijd telt. De bedoeling en de yractijk van deze bepaling zijn, dat arrest *met* waarneming van dienst altijd normaal medetelt, wat de rechter omtrent die tijd ook moge bepalen. De man heeft immers volledig dienst gedaan en is alleen in zijn ,,eigen" tijd min of meer in zijn vrijheid beperkt geweest.

Ook bij de toepassing der Pens.w. en de voorschriften van 3 V.K.M. X omtrent verlenging van dienstverband huldigt men de opvatting, dat de tijd van arrest ***met*** w.v.d. niet valt onder de tijd voorlopig in verzekerde bewaring doorgebracht.

Mr. Franken en Mr. Brunner zijn blijkens hun meergenotmde annotatie (aant. 2 op art. **33** W.v.M.S.) een andere opvatting toegedaan — m.a..w. voorlopig verzekerdc bewaring kan ook arrest *met* w.v.d. zijn —, als gevolg waarvan zij de inconsequentie signaleren, dat diensttijd verloren kan gaan ondanks het feit, dat de man gedurende zijn arrest zijn volle dienst deed. Deze inconsequentie zou ik een argument voor de tegengestelde opvatting van de huidige praktijk, die ik hierboven vermeldde, willen noemen. Toegegeven zij echter. dat, nu de rechter onder „preventieve hechtenis", genoemd in art. 27 W.v.S. ook het arrest met w.v.d., bijv. licht arrrst, rekent cn derhalve dit arrest voor de toepassing van dat artikel tot hechtenis promoveert het consequenter zou zijn, inclien het voor de toepassing van art. **33** W.v.M.S. tot voorlopig verzekerdc bewaring zou worden gepromoveerd. Men meet nu, zij het ten voordele van de veroordeelde, dit arrest met twee maten en het zou niet geheel overbodig zijn, indien het W.v.M.S. over de positie van het arrest niet w.v.d. ten opzichte van de „preventieve hechtenis" en de „verzekerde bewaring" een duidelijke aanwijzing gaf.

ITI. Streng arrest.

Een bijzonderheid heeft zich ten aanzien van het onderhavige arrest nog wel eens voorgedaan, doordat een militaire rechter bij veroordeling ter zake van een feit, waarvoor de veroordeelde al krijgstuchtelijk was gestraft met streng arrest, niet conform art. 57 van de Wet op de Krijgstucht bij de bepaling der straf met dit arrest rekening hield — dus niet in de strafmaat verdisconteerde — doch als voorarrest in mindering bracht. In zodanig geval zal men m.i. niet anders kunnen doen dan deze krijgstuchtelijke straf onder de „voorlopig verzekerde bewaring" van art. **33** W.v.M.S. te brengen. Ging dit streng arrest niet gepaard met inhouding van soldij, dan behoudt de veroordrcldc echter zijn inkomsten ondanks deze rechterlijke uitspraak, omdat art. 34 (1) Bez.reg. wel bepaalt dat gedurende verzekerdc bewaring of arrest zonder waarneming van dienst geen inkonisten worden genoten, doch daaraan toevoegt „behalve indien „in de wet op de krijgstucht anders is bepaald". Ten aanzien van de onderhavige tijd gold krachtens die wet, dat de man zijn inkomsten zou behouden.

Nabeschouwing.

Zoals men ziet is de lijst van administratief-rechtelijke gevolgen van veroordelingen een lange.

Vooral de verlaging, op zichzelf al een ernstige straf, heeft langdurige en rnen kan wel zeggen voor een onderofficier funeste gevolgen. In de eerste plaats door het dreigende ontslag. Maar ook indien geen administratief ontslag volgt, onderschatte men de andere gevolgen, zoals deze onder B. II zijn opgesomd, niet!

En wanneer men nu let op de gevolgen van deze straf en van het ontslag door de rechter of op de gevolgen van de veroordelingen

wegens de afwezigheidsdelicten, dan zal men toch moeten erkennen, niet alleen dat de consequenties van de rechterlijke uitspraak voor de ene veroordeelde geheel anders kunnen zijn dan voor de andere, maar vooral ook, dat die consequenties zo uitermate belangrijk kunnen zijn.

Het zou m.i. dan ook gelijk staan met het onmogelijke van de militaire rechter te verlangen, indien men hem verplicht achtte zich gans niet te bekommeren om de specifieke gevolgen van de straf, welk. hij oplegt. Men kàn hem eenvoudig geen blinddoek aan doen en men kàn hem bij bet opleggen van een straf niet laten abstraheren van de nasleep daarvan voor de delinquent. En men màg dit ook niet. De straf is niet een abstract iets. Zoals zij zelf slechts één der gevolgen van een gepleegd strafbaar feit is, omdat dit laatste — gelijk elk gebeuren in de kosmos — ook andere aspecten heeft dan het juridische, zo heeft zij op haar beurt meer gr-volgen dan bijv. het enkele verdwijnen van de veroordeelde in de gevangenis. Voor maatschappij èn delinquent werkt zij door op alleriei gebied en deze doorwerkingen zijn in feite niet anders clan de componenten. die voor de veroordeelde de uiteindelijke zwaarte van de straf bepalen.

Wij raken hier een probleem, dat al geruime tijd geleden een punt van discussie is geweest. Het vond een antwoord in de leer-Marx en werd in 1936 door de Nederlandse Juristen-Vereniging behandeld. Het werd ook ter sprake gebracht in het onlangs verschenen en in dit tijdschrift besproken, zo rijk gedocumenteerde boek van Dr. Th. W. van Veen „Generale Preventie". Deze schrijver vermeldt de stelling, dat de rechter ter wille van de gelijkmatigheid in de strafhoogte geen rekening mag houden met buiten-processuele sancties, waardoor de delinquent is getroffen, tenzij het publiek uitdrukkelijk van hr-t door de veroordeelde buiten de straf ondervonden leed op de hoogte wordt gebracht.[2])

Doch ook vermeldt Dr. van Veen, dat hier een extra-zware straf dreigt voor een door andere sancties reeds getroffen delinquent ter wille van de generale preventie. Inderdaad! En ik geloof ook niet, dat er één rechter zal zijn aan te wijzen, die nimmer ziet op hetgeen de straf, naast het leed dat het krijgen en ondergaan daarvan op zichzelf betekent, voor de veroordeelde medebrengt.

Generale preventie is een helangrijke factor bij de straftoemeting, de omstandigheden kunnen er zelfs toe dwingen haar in bepaalde gevallen het primaat toa te kennen, maar men late haar nimmer alleenheerseres zijn onder het motto: „gelijkmatigheid in strafhoogte „is vereist". Dit motto lijkt mij in feite een concessie, sterker: een opofferen van de delinquent aan de publieke onwetendheid! Onwetendhrid omtrent alle of een deel der factoren, die bij de straftoemeting een rol speelden.

En wat blijft er over van „de omstandighedcn waaronder het feit „werd begaan en de persoonlijkheid van de beklaagde" zoals die

---

[2]) T.a.p. bld. **212.**

blijkens een geijkte clausule in onzr vonnissen door de krijgsraad in rekening worden gebracht, indien men gelijkmatigheid in de strafhoogte tot maxime verheft?

Ik zeide hierboven echter met voorbcdachtc rade, dat wij een probleem *raakten*. Wij hebben immers bij de hoger opgesomde administratief-rechtelijke gevolgen ten dele te doen met gevolgen. *welke aan de straf wijn gekoppeld*. Daardoor zijn zij — behalve hrt administratieve ontslag — een min of meer automatische verzwaring van de straf, hetgeen niet hetzelfde is als twee of meer sancties los van elkaar — strafrechtelijke naast administratief-rechtclijlre — op hetzelfde feit gesteld.

Ook daarom kan de militaire rechter het m.i. des te meer zijn plicht achten een open oog te houden voor de nawerking van de opgelegde straf.

Toch is dit helaas niet zo eenvoudig. Mr. R. J. Brunner heeft in M.R.T. XXXII [3]) terecht al gewezen op het feit. dat de militaire rechter geen zekerheid heeft omtrent een administratief-rechtelijk gevolg, dat wel kan doch niet behoeft in te treden.[4])

Als voorbeelden noem ik het onder A bedoelde ontslag. de teruggave van diensttijd na veroordeling wegens een afwezigheidsdelict (C. 1 en C. 5). de teruggave van het recht op pensioen na ontslag, bedoeld onder B. III.

Wat dit laatste voorbeeld betreft, is het vermelclenswaard, dat de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage hiervoor heeft getracht een oplossing te vinden, door bij het opleggen van ontslag uitdrukkelijk te overwegen, dat het geenszins de bedoeling van de krijgsraad is het bedoelde ongunstige administratieve gevolg, i.c. verlies van het recht op pensioen, werkelijkhid te doen worden en door voorts speciaal tc verwijzen naar de aan de Kroon gegeven mogelijkheid van afwijking van het desbetreffende voorschrift, hetgeen a.h.w. een beroep op de Kroon is oin ook in dit geval een ruim standpunt in te nemen. Samenwerking van rechter en administratie, waarvoor ook Mr. Brunner in zijn bovenbedoeld opstel pleitte, wordt hier dus in optima forma nagestreefd.

Toch blijft er, zolang deze samenwerking niet is geregeld — en ik vrees dat dit onuitvoerbaar zal blijken — sprake van een soort kansspel. Ik zou dan ook de voorkeur willen geven aan het beperken van de administratief-rechtelijke gevolgen cn aan het zoeken van een niogelijkheid om de rechter hierop een meer beslissende invloed te geven. Inzonderheid zou ik hier dan het administratieve ontslag willen noemen. Waarom zou men aan de militaire rechter niet durven toe te vertrouwen het oordeel of het gepleegde feit van die aard is, dat in verband met liet algemeen gedrag van de beklaagde dien!: ontslag noodzakelijk ia? [5])

---

3) De „leer-Marx" en de militaire rechter, bld. 140.

4) Men zie ook „De militaire rechter en de administratie" van Dr. Mr. J. A. E. Buiskool in M.R.T. XXXII bld. 351 en vlg.

5) Men zie ook „Het Wetboek van Militair Strafrecht verklaard door „mr. D. B. A. Franken en mr. R. J. Brunner", aant. 1 op art. 23.

Zo zou men ook de vraag kunnen stellen of de beslissing over het al of niet vervallen van pensioenrechten niet bij de rechter kan worden gelegd door deze te brengen onder de re hten. bedoeld in art. 6 punt b, onder 4e W.v.M.S.

Ten aanzien van de afwezigheidsdelicten zij nog opgemerkt, dat de huidige regeling, waarclooit aan de enkele veroordeling door de rechter — ongeacht de opgelegde straf — reeds het ernstige gevolg van verlies van alle vorige diensttijd is verbonden. tot niet te onderschatten onbillijkheid aanleiding kan geven.

In de eerste plaats wordt geen onderscheid gemaakt tussen de onderscheidene vormen van het delict (bijv. de culpoze en de doleuse vorm). Hierop is nog wel correctie mogelijk door de voor de Kroon bestaande gelegenheid tot teruggave van de verloren diensttijd.

Maar in de tweede plaats — en dat is belangrijker — geldt, dat bij *krijgstuchtelijke* bestraffing van een afwezigheidsdelict in het geheel geen diensttijd verloren gaat! De inconsequenties, welke zich daarom kunnen voordoen, worden wel zeer duidelijk, indien men denkt aan de in de oorlog gehanteerde z.g. uitgebreide strafbevoegdheid (K.B. van 22 October 1942, Stbl. C 65). Hier kon het van allerlei buiten de delinquent gelegen factoren afhangen of krijgstuchtelijke bestraffing of verwijzing naar dr krijgsraad zou volgen. En wie geen vreemdeling in Jeruzalem is, weet, dat bijv. in Indonesië in 1945 en 1946 nog herhaaldelijk van de uitgebreide strafbevoegdheid gebruik gemaakt *moest* worden. omdat de toenmalige krijgsraad te Batavia overbelast was. Toen 1 Januari 1947 voor de mariniersbrigade een afzonderlijke krijgsraad werd ingesteld, kon er meer verwezen worden. Dus minder kans op krijgstuchtelijke afdoening! Trouwens ook thans mag men het bedoelde verschil niet over het hoofd zien. Immers er is nog altijd „tijd van oorlog" en dat betekent, dat oolr betrekkelijk lichte afwezigheidsdelicten niet krijgstuchtelijk kunnen worden afgedaan.

Maar er is toch wel enig verschil tussen deze ‚tijd van oorlog" thans in Nederland en die van de jarrn 1940-1945. Toch gaat oolr nu bij veroordeling door de rrchter alle clienstijcl in principe vcïloren en de veroordeelde moet maar afwachten of teruggave daarvan, die trouwens — althans voor wat pensioen betreft — pas na enige tijd geschiedt, werkelijkheid zal worden!

Ook daarom kan de uitzonderlijke positie der afwezigheidsdelicten niet bevredigen, hoewel niet te ontkennen valt. dat daardoor een machtig preventief wapen aanwezig is. De principiële vraag is overigens gewettigd. of de administratie met behulp van dit wapen zich niet op de stoel van de rechter heeft genesteld!

Tot slot een enkele opmerking over de z.g. transactie van art. 74 W.v.S. Geen der bovengenoemde gevolgen zal zich daarbij kunnen voordoen, omdat deze afdoening buiten strafproces nix eenmaal geen veroordeling is. En het gaat ook om overtredingen, waaronder in de regel na de transactie een streep moet worclen gezet. Wel heeft zich het geval voorgedaan, dat een militair voorlopig arrest z.w.v.d. ter

zake van een zodanige overtreding had onderqaan en hij dus conform het vermelde in de eerste alinea onder D. I. 1. uit inkomsten ging. Volgt dan transactie — dus geen veroordeling — dan heeft restitutie van de niet genoten inkomsten plaats; volgt behandeling door de krijgsraad met als resultaat bijv. een geringe boete, dan blijven de inkomsten verloren. In een dergelijk, gelukkig zeldzaam geval zullen verwijzingsofficier en delinquent waarschijnlijk wel eens een rekensommetje gaan opstellen!

Exterritorialiteit van militairen op vreemd grondgebied

door

Mr H. A. WASSENBERGH JR.

Artikel 2 Wetboek van Strafrecht luidt:

„De Nederlandse strafwet is toepasselijk op ieder die zich binnen „het rijk in Europa aan eenig strafbaar feit schuldig maakt."

Artikel 8 van dit Wetboek luidt:

„De toepasselijkheid der artikelen 2—7 wordt beperkt door de „uitzonderingen in het Volkenrecht erkend."

Eén dezer in het Volkenrecht erkende uitzonderingen is de regel, dat bepaalde personen en zaken, te weten vreemde staatshoofden, diplomaten, oorlogsscliepen, gezantsgebouwen en (onder bepaalde omstandigheden) ook vreemde militairen exterritorialiteit genieten, hetgeen wil zeggen, dat zij, hoewel zij zich binnen het rijk in Europa bevinden, of geheel of iii zekere mate buiten het bereik van de Nederlandse strafwet-vallen. Gezien het bepaalde in art. 2 Wetboek van Strafrecht worden zij dus als het ware geacht zich buiten Nederlands territoir te bevinden.

Dat vreemde militairen *in dienstverband* exterritorialiteit genieten wordt door de schrijvers algemeen erkend. Zo zegt OPPENHEIM (Trol. I '47, pag. 759 e.v.):

„Whenever armed forces are on foreign territory in the service „of their home-territory, they are considered exterritorial and re- „main therefore under its jurisdiction. A crime comrnitted on foreign „territory by a member of these forces cannot be punished by the „local authorities, but only by ihe commanding officer of the forces „or by other authorities of their home state."

Dat ook Nederland erkent, dat buitenlandse militairen onder bepaalde omstandigheden exterritoriaal zijn, blijkt uit het Besluit E 66. Dit besluit is echter niet meer van kracht. zodat de vraag rijst, welke practijk men thans hier te lande moet volgen ten aanzien van vreemde militairen. die zich aan strafbare feiten schuldig maken.

In dit vrrband zij allereerst opgemerkt, dat de exterritorialiteit van buitenlandse militairen anders ligt dan die van dito diplomaten e.d. Zoals reeds gezegd zullen zij, om exterritorialiteit te kunnen genieten, in dienstverband moeien zijn. Derhalve zullen zij moeten optreden als orgaan van hun staat en zich dus in dienst van deze hier te lande moeten ophouden. Daarnaast zullen zij slechts wanneer en zolang zij dienst verrichten (als hoedanig zij ook dienen te wordeii beschouwd als zij zich in hun kazerne, kamp of derg. bevinden) exterritorialiteit genieten. Derhalve mag de vreemde militair, die, terwijl hij vrijaf heeft, buiten de kazerne (het kamp) een strafbaar feit pleegt, door de locale autoriteiten berecht worden. Wanneer men ook in zo'n geval de delinquent aan zijn Commandant of aan een andere autoriteit van zijn land ter berechting overgeeft, is dit een beleefdheid, welke men aan deze staat bewijst; een volkenrechte-

lijke regel, die een zodanige handelwijze voorschrijft bestaat er niet.

Echter ook de regel, luidende, dat vreemde militairen in dienstverband en dienst verrichtende, exterritorialiteit genieten, is niet absoluut. Nederland is een souvereine staat en kan als zodanig (onder de beperking van met andere staten gesloten verdragen en overeenkomsten) vrij beslissen over liet al of niet loelaten van buitenlandse militairen. Komen derhalve vreemde legeronderdelen of afzonderlijke militairen op Nederlands grondgebied, dan is dit steeds met toestemming van de Nederlandse overlieid. Zijn er nu geen regels in verdragen of overeenkomsten gesteld betreffende de implicaties welk zulk een verblijf met zich brengt (bijv. omtrent de berechting van misdrijven door hen hier te lande gepleegd), dan kan Nederland *nationaal* regels te dezen aanzien stellen (bij voorkeur in overleg met de betrokken buitenlandse mogendheid).

Deze eventuele nationale regeling wordt beheerst door hrt Volkenrecht op grond van art. 13 Wet A.B. en art. 8 W. v. Str. Zulk een regeling zal dus ook het exterritorialiteitsbeginsel moetan huldigt-n, doch dit niet zonder de waarborgen van een bevredigende berechting die straffeloosheid van de buitenlandse militairen-delinquenten voorkomt. (Zie in dit verband de nationale Engelse „Allied Forces Act van 1940 [1]), die overigens liet bedoelde beginsel vrijwel negeert.) Zo zal zij o.a. dienen in te houden, dat en op welke wijze de betr. militairen aan hun Commandant of een andere autoriteit van hun land ter berechting moeten worden overgegeven.

Echter ook zonder verdragen of overeenkomsten en zonder natioriale regeling zal de practijk t.a.v. buitenlandse militairen onder invloed staan van het exterritorialiteits-beginsel. In hoeverre dit het geval is zal evenwel afhangen van de omstandigheden. Bevindt zich bijvoorbeeld geen vreemd legeronderdeel hier te lande noch een vreemde rechtbank of andere instantie bevoegd tot kennisneming en/of berechting van door de betr. militairen gepleegde strafbare feiten en is ook geen procedure vastgesteld omtrent het overgeven van vreemde militairen, die iets hebben misdreven naar de Nederlandse wet, dan geeft de exterritorialiteitsregel geen aanleiding tot liet zich onbevoegd verklaren van de Nederlandse rechter op grond van art. 8 W.v.Str. De exterritorialiteitsregel bestaat immers niet in een zo absolute vorm. Derhalve zullen de Nederlandse opsporingsambtenaren en de Nederlandse rechters in de eerste plaats bevoegd zijn. Wel wordt echter aan de betrokken mogendheid kennis gegeven van een vervolging. Deze kan dan steeds de overgave van de delinquent op grond van het exterritorialiteitsbeginsel verlangen, mits daarbij volcloening aan de hierboven genoemde voorwaarde (bevredigende berechting) in het vooruitzicht stellende.

Laat rnen deze voorwaarde schieten en regelt men evenmin Lij verdrag of overeenkomst de anclere conscquentics, welke de toepassing van het exterritorioliteitsbeginsel met zich brengt, dan ont-

---

[1]) Opgenomen in M.R.T. XXXIX blz. 99 v,

staat een ongewensbe toestand, hetgeen moge blijken uit het volgende voorbeeld.

Voor Engelse militairen, die hier tc lande iets misdreven hebben, bestaat de in de practijk gevolgde, niet op een verdrag of ov reenkomst gebaseerde, procedure van overgave aan de Engelse autoriteiten in Hoek van Holland. Hierbij zijn dan de documenten en processen-verbaal, de dossiers dus, voor zover aanwezig, eveneens over te geven. Aan de inhoud van deze dossiers nu kunnen de Engelsen iedere waarde toekennen die zij zelf willen. Voor Nederland ware het op zijn minst gewenst, nu de practijk t.a.v. de Engelse militaire delinquenten niet conform de voorwaarden is waaronder de exterritorialiteitsregel imperatief van kracht geacht moet worden. ie eisen, dat het van de verdere gang van zaken op de hoogte wordt gesteld, zijnde de Nederlandse rechtsorde die, welke in de eerste plaats geschonden is.

Daar hier sprake is van twee volkomen gescheiden procesorden zijn voorts Nederlandse getuigen tegenover de Engelse autoriteiten in Hoek van Holland niet gebonden aan de wettelijke voorschriften van de Engelse noch aan die betreffende de Nederlandse procesorde.

Zo zullen dan ook dergelijke getuigen niet op grond van ari. 207 W.v.Str. noch op grond van de Engelse wetgeving vervolgd kunnen worden wanneer zij voor de Engelse Krijgsraad te Velde in Hoek van Holland opzettelijk valse verklaringen onder ede afleggen. Het exterritorialiteitsprincipe is nl. een persoonlijk en geen plaatselijk privilege. Men zou uit deze impasse kunnen geraken door bij Engelse rogatoire commissie (cf. art. 119 B.Rv. 3e en 4e alinea voor burgelijke en handelszaken (zie liiervoor Blok Bezier, Het Nederlandsche Strafproces, ad art. 211 W.v.Str.v.) de Nederlandse autoriteiten de getuigen te laten horen, door wie eventueel de eed op straffe kan morden afgenomen. Slechts op deze wijze zouden de Engelsen een betrouwbare basis voor hun berechting van de betrokken delinquenten kunnen krijgen, waarmee naast hun belang ook het Nederlandse gediend is. Eén en ander za1 echter bij verdrag of overeenkomst geregeld dienen te worden.

Noch het Volkenrecht, noch derhalve art. 8 Wetboek van Strafrecht verzet er zich tegen, dat men vreemde militairen, die de Nederlandse roehtsorde hebben geschonden, slechts dan aan de autoriteiten van hun land overgeeft wanneer de zekerheid bestaat, dat zij deswegc op een behoorlijke wijze berecht kunnen en zullen worden. Aangezien bij gebreke van een desbetreffend verdrag of overeenkomst een dergelijkke wijze van berechting meestal niet verzekerd zal zijn, late men zich in die gevallen aan het esterritorialiteitsbeginsel niet te veel gelegen liggen. De beperking van de toepasselijkheid van art. 2 W.v.Str. door dit beginsel met betrekking tot vreemde militairen is immers in feite maar gering.

Leest men de schrijvers (o.a. de hierboven geciteerde OPPENHEIM), dan zou men kunnen menen, dat het anders was. Zij gaan echter in hun betogen meer van een abstract exterritorialiteitsbeginsel uit dan

dat zij zich baseren op de werkelijkheid, tr weten de diverse verdragen en overeenkomsten, welke in de loop der tijden over dit onderwerp tussen de staten gesloten zijn en de practische toepassing van het beginsel in de verschillende landen wanneer dergelijke verdragen en overeenkomsten ontbroken. Zou men één en ander in extenso onderzoeken, dan zou men waarschijnlijk een stalenkaart van opvattingen verkrijgen waaruit bezwaarlijk een bepaalde regel gedestillecrd kan worden. E n toch zou slechts een dergelijke regel als „Uit-„zondering in het Volkenrecht erkend", welke aan het bepaalde in art. 2 W.v.Str. derogeert, kunnen gelden.

Bezien wij in dit verband de hierboven reeds genoemde Engelse „Allied Forces Act" van 1940, welke de rechtspositie der vreemde militairen in het Verenigd Koninkrijk regelt en die, zoals reeds gezegd, van het exterritorialiteitsprincipe te hunnen aanzien al heel weinig overlaat (ondanks het feit, dat zij het in section I vooropstelt). en vergelijken wij deze niet met de „United States of America „Visiting Forces Act" van twee jaar later, welke aan U.S.A.-militairen op Engels grondgebied volledige exterritorialiteit verleent en die ook naar de mening van Oppenheim te ver gaat, dan spreekt het grote verschil tussen deze beide wettelijke regelingen wel zeer duidelijk. Overigens is dit ogenschijnlijke gesol met het exterritorialiteitsbeginsel gemakkelijk te verklaren.

Tegenover de Allied Forces, die zich in 1940 op Britse bodem bevonden (Belgen, Nederlanders, Noren en „vrije" Fransen) stond Engeland sterk, zodat het te hunnen aanzien practisch kon doen wat het milde. Zijn positie ten opzichte van de troepen van zijn grote Amerikaanse bondgenoot, die naderhand in het land kwamen, was daarentegen een geheel andere met als gevolg. dat deze troepen met veel meer égards behandeld moesten worden.

Zo zal het dus wel steeds voor een groot deel van de onderlinge machtsverhoudirig tussen de staten afhangen in hoeverre men over en weer aan elkanders legeronderdelen en afzonderlijke militairen exterritorialiteit verleent.

Echter hoe zwak (militair en/of economisch) Nederland ook moge staan tegenover de staat van wiens militairen zich een aantal op zijn grondgebied bevinden. het zal toch nimmer behoeven te dulden, dat zijn rechtsorde als gevolg hiervan geschonden wordt. Derhalve zal Nederland bij de huidige stand van zaken, in afwachting van de verdragen en overeenkomsten, welke t.z.t. in het kader van de Westelijke Unie met betrekking tot deze materie gesloten zullen worden [2]), ten volle gerechtigd zijn buitenlandse militairen hier te lande, die de *Nederlandse* rechtsorde hebben geschonden, (wat zij strafrechtelijk of krijgstuchtelijk jegens elkaar misdrijven kan ons natuurlijk on-

---

[2]) Er zijn aanwijzigingen, dat in het Westelijk Defensief Overleg voor vredestijd de „exterritorialiteitsregel" gehuldigd zal worden in de vorm van overgave op verzoek, alleen in het geval de daad een inbreuk vormt óók op de wetten van de staat van herkomst, welk verzoek met de meeste sympathie zal moeten worden onderzocht.

verschillig laten) niet alleen te vervolgen maar ook te berechten, hel laatste zolang de betrokken mogendheid niet hun overgave verzoekt en daarbij een goede berechting door haai eigen autoriteiten in het vooruitzicht stelt.

In dit verband van militairen op vreemd grondgebied verblijvend en de **exterritorialiteitsregel**, moge nog voor oorlogstijd een kwestie geëntameerd worden van analoge aard.

Art. 45 van dc **Krijgsgevangenen-Conventie** van 27 Juli 1029 (Genève), stipuleert, dat krijgsgevangenen zullen onderworpen zijn aan de in de legers der gevangenhoudende mogendheid van kracht zijnde wetten, reglementen en bevelen.

Men zou kunnen zeggen dat (cf. ook FRANKEN en **BRUNNER**, Wb.v.Mil.Str. verklaarcl, pag. 122-125) dit een volkenechtelijke uitzondering impliceert, die, volgens art. X Sr., de toepasselijkheid van art. 4 W.v.M.Sr. en art. 1 W.Kt. beperkt.

Als „geschreven volkenrechtelijke uitzondering op de volkenrechtelijke uitzondering van exterritorialiteit van militairen", wordt voor krijgsgevangenen aldus een situatie geschapen. die overeenkomt niet de situatie van Ned. burgers in het buitenland. Immers de wetten van het land van verblijf zijn toepasselijk. Op zulk een situatie ziet nu art. 5 W.v.Sr. door mogelijk te maken dal in Nederland. onder bepaalde voorwaarden, een berechting kan plaatsvinden. Kunnen we aannsmcn. dal art. 45 K.G.Conv. in de werkingssfeer van art. 4 **W.M.Sr.** 1e lid en art. 1 **W.Kr.** een hiaat creëert, art. 45 K.G.Conventie vormt daarentegen zeker geen uitzondering op art. 5 W.v.Sr. Zullen daarom strafbare feiten door krijgsgevangenen gepleegd na repatriëring in Nederland niet berechtbaar zijn onder art. 4 **W.v.** M.Sr., ze zijn dit in elk geval wel onder art. 5 W.v.Sr., met inachtneming van art. 68 Sr. Dit laat evenwel een vacuum voor de krijgstuchtelijke vergrijpen, welke overigens bij voorkeur direct gestraft dienen te worden, derhalve *tijdens* de krijgsgevangenschap.

Geven de strafbare feiten geen moeilijkheden, ook niet al achten we, zoals boven. art. 4 W.v.M.Sr. niet toepasselijk, voor krijgstuchtelijke vergrijpen blijft. en dit ook indien we art. 1 W.Kr. toepasselijk achten. de moeilijkheid van een hier gewenste *directe* bestraffing, bestaan.

Een oplossing van dit moeilijke geval is mogelijk door de toekenning kan strafbevoegdheid aan de kampoudste der krijgsgevangenen bij nationaal-legislatieve maatregel (art. 39 en 41 **W.Kr.**?!)

In de Krijgsgevangene-Conventie of in speciale verdragen ware daarbij een bepaling op te nemen, dut de kampcommandant verplicht is de door de kampoudste op te leggen krijgstuchtelijke straffen *uit* te *voeren*.

Het kampreglement geeft hierbij een aanvullende tucht *t.o.v.* de *gevangenhoudende mogendheid*, onder beperking van de voorschriften van de K.G.Conventie.

We hebben nu de strafrechtelijke positie van militairen iii liet

buitenland beschouwd daarbij geen onderscheid makende voor vredestijd of oorlogstijd. WP hebben vervolgens de strafrechtelijkc en de krijgstuchtelijke positie van krijgsgevangenen bezien.

Tenslotte wijden we nog een enkel woord aan de krijgstuchtelijke positie van militairen onder bevriende buitenlandse rechtsmacht. Voor de hand liggend is, om deze kwestie in het kader van de Westerse Unie te bezien.

Na de oorlog kenden wij het besluit F. 42 van 5 April 1945 houdende toekenning van een beperkte strafbevoegdheid aan bepaalde Britse Militaire autoriteiten ten opzichte van bepaalde Nederlandse Militairen [3]).

De considerans vaii dit Besluit suggereert echter, dat het niet in de huidige omstandigheden toepasselijk moet worden geacht.

In de toekomst evenwel zal de noodzaak van een regeling, als in F. 42 gegeven, weer kunnen blijken. Het ware dan gewenst de gehele mil. strafwetgeving en tuchtwetgeving voor de legers van de landen der Westerse Unie orn te bouwen tot één internationale straf- en tuchtwetgeviiig, mogelijk naar het model, zoals geschetst in M.R.T. XLTI pag. 344 cri 345. aangevuld met een gecoördineerde tuchthandhaving.

---

[3]) Opgenomen in M.R.T. XXXIX blz. 410 v.

MILBTAIRE RECHTSPRAAK.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 13 Maart 1947.

(Uitgesproken: 6 Maart 1947).

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Kapt. Luit. t. Zee (KMR) J. Luske, Luit. t. Zee 1e kl. J. W. C. Calten Houwing en Off. v. Adm. 1e kl. (KMR) J. A. Deelder.

Fiscaal: Hoofdoffd. v. Adm. 2e kl. Mr R. J. Brunner.
Raadsman: Off. v. Gezh. 1e kl. Wolters.

Verduistering van goederen, inhoud van een pakje, aan beklaagde door een karneraad rnedegegeven ter afgifte aan de ouders van die kameraad.

Hoewel xowel psychiater als reclasseringsambtenaar aandringen op ter-beschikkir~g-van-de-regering-stelling van beklaagde, na het ondergaan van de hoofdstraf, zulks op grond dat beklaagde niet in staat zou zijn vrijelijk zijn wil te bepalen terxake van zijn hebzucht naar andermans goederen, besluit de Krijgsraad daartoe niet over te gaan, nu niet is gebleken dat de openbare orde zulks bepaaldelijk vordert.

(W.v.Sr. artt. 321 en art. 37*a*).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen S. S. M., gewezen marinier 3e klasse OVW, oud 24 jaren, geboren te Almelo, gedetineerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad dd. 1 November 1946, no. CZM/5239/2211;

Gezien het bevel tot bijeenkoniing van den Zeekrijgsraad dd. 25 Februari 1947, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

primair:

,,dat hij op een tijdstip, gelegen in of omstreeks het tijdvak van ,,1 Januari tot 16 April 1946 aan boord van een mailschip, dat ,,zich op den Atlantischen Oceaan bevond op weg van Amerika naar ,,het Vereenigd Koninkrijk, zich opzettelijk een pakje — inhoudende ,,een paar handschoenen, een hoeveelheid rooktabak, circa dertig ,,doosjes cigarctten en twee kettinkjes — dat de eigenaar, Martinus ,,Menken, hem ter hand had gesteld om het aan diens ouders te ,,Ermelo te doen toekomen en dat hij uit dien hoofde anders dan ,,door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk heeft toegeëigend";

subsidiair:

1e. ,,dat hij op een of meer tijdstippen, gelegen in of omstreeks

„het tijdvak van eind December 1945 tot 1 Maart 1946 aan boord „van een mailschip, dat zich op den Atlantischen Oceaan bevond op „weg van Amerika naar het Vereenigd Koninkrijk en/of in het „Vereenigd Koninkrijk, zich telkens opzettelijk circa dertig doosjes „cigaretten, een hoeveelheid rooktabak en een paar handschoenen, „welke goederen de eigenaar, Martinus Menken, hem ter hand had „gesteld, verpakt in een pakket met andere goederen, om dit pakket „te doen toekomen aan diens ouders te Ermelo en dat hij uit dien „hoofde anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk „heeft toegeëigend";

2e. „dat hij op een tijdstip in of omstreeks de maand Februari „1946 te Almelo zich opzettelijk wederrechtelijk heeft toegeëigend „twee kettinkjes, welke de eigenaar, Martinus Menken hem had ter „hand gesteld, verpakt in een pakket met andere goederen, om dit „pakket te doen toekomen aan diens, ouders te Ermelo en dat hij „uit dien hoofde, anders dan door misdrijf, onder zich had";

Gezien: . . . .enz.;

post *alia:*

Overwegende, dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, geldende de schriftelijke verklaring bedoeld onder *a* slechts in verband met den inhoud van andere bewijsmiddelen, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagdes schuld er aan, hetgeen hem primair is ten laste gelegd;

Overwegende, dat toen beklaagde de eerste cigaret uit het hem toevertrouwde pakje nam, hij zich dat pakje toeëigende, omdat hij daardoor handelde in strijd met den aard van het recht krachtens hetwelk hij dat pakje onder zich had, omdat immers de aard van dat recht was om dat pakje punct en gaaf aan de ouders van Menken over te brengen en niet om daaruit cirgaretten — zelfs niet één — te ontvreemden, terwijl de vraag waar, wanneer en hoe beklaagde de verdere inhoud van het pakje heeft verbruikt niet relevant is:

Overwegende, dat, nu het primair ten laste gelegde bewezen is verklaard, een onderzoek naar het subsidiair ten laste gelegde achterwege kan blijven en heklaagde daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: „*Verduistering*";

Overwegende ten aanzien van de op te leggen straf:

dat de deskundige, de zenuwarts P. van der Esch, heeft geconstateerd, dat beklaagde tijdens het begaan van het feit, lijdende was aan een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der geestvermogens in den vorm van debilitas mentis en psychopathie, welke volgens zijn oordeel beperkend werkte op diens geschiktheid om zoowel de feitelijke strekking als het ongeoorloofde van het begane feit te beseffen alsmede om daaromtrent diens wil te bepalen, zoodat beklaagde. die ook in de toekomst van het eene vermogensdelict in het andere dreigt te vallen na diens eventueele gevangenisstraf op-

nieuw ter beschikking van de Regeering dient te worden gesteld;

dat de Krijgsraad de betreffende beperking niet zoo ver strekkend acht, dat daaruit zou voortvloeien, dat bij beklaagde ten tijde van het plegen van het misdrijf „de *vrije* wilsbepaling" heeft ontbroken dan wel in zoodanige mate was geremd, dat hem het ten laste gelegde feit niet zou mogen worden toegerekend;

dat toch beklaagde zijn daad wel degelijk motiveert, immers terzake opgeeft:

„Aangezien ik aan boord niets te rooken had en niet over geld „beschikte om cigaretten te koopen, die aan boord te verkrijgen „waren, heb ik mij successievelijk al deze doosjes cigaretten toe„geëigend";

dat deze motiveering voldoende is om te concludeeren, dat deze psychopaath niet als een ontoerekeningsvatbare, als een redelooze, als een magneet tot de verduistering werd gedetermineerd of aangetrokken, doch dat deze psychopaath wel degelijk volgens e n *in vrijheid* genomen wilsbesluit zich anders gedragen lieeft dan bet recht hem tot plicht stelde;

dat de Krijgsraad een groot gewicht toekent aan 's daders verslaafdheid aan rooken en wil erkennen, dat die hartstocht een doorslaggevende factor vormde in den strijd der motieven, doch dat het in het recht er niet om gaat of men zijn onzedelijke begeerten wel heeft bestreden zooals men vermocht, maar wel, dat men de rechtens opgelegde plicht om zich op een bepaalde wijze uiterlijk te gedragen niet schendt;

dat thans de vraag rijst of krachtens art. 37a Sr. naast bestraffing mede de maatregel van terbeschikking-stelling der Regeering behoort te worden toegepast — een maatregel door den deskundige voorgesteld en welke ook de heer Bruens, die bij besluit van den Secretaris-Generaal van heb Departement van Justitie met het toezicht over den beklaagde werd belast, sedert zijn, direct van den aanvang af eigenmachtig indringen in het strafproces van beklaagde, van den Krijgsraad wil *afdwingen;*

dat de heer Bruens beklaagde wil voorstellen als een rechtszaalhabitué, van wien men op zijn vingers kan narekenen — zelfs al is men geen determinist — dat deze bij leven en welzijn weer terug zal keeren om zijn straf in ontvangst te nemen;

dat de Krijgsraad zeer zeker erkent, dat met het oog op verbetering van den delinquent al het mogelijke moet worden gedaan om te zorgen, dat de veroordeelde na afloop van zijn straftijd in de maatschappij kan staande blijven, maar dat dit belangrijke onderwerp meer eigenaardig op het terrein van den heer Bruens als reclasseerder dan op dat van den Krijgsraad als rechter ligt, vermits onder de praktijk van ons strafwetboek — althans naar de opvatting van den Krijgsraad — met de terbeschikkingstelling niet in de allereerste plaats is bedoeld het op den voorgrond stellen der speciale praeventie, bestaande in individualisatie van de straf en verbetering van den delinquent, doch vooral en nog meer de bescherming van de maat-

schappelijke rechtsorde, zijnde toch bedoelde maatregel gebonden aan den eisch, dat het belang der *openbare* orde deze bepaaldelijk vordert;

dat gezien dezen eisch de Krijgsraad noch de lengte der straflijst van beklaagde noch den aard van de door hem gepleegde delicten zoodanig vindt, dat tot de *maatschappelijke* gevaarlijkheid van beklaagde mag worden besloten;

dat immers als grondtoon, hoofdmotief en slotaccoord van den inhoud der met veel kleur en verve door den heer Bruens voorgedragen levenssymphonie van beklaagde telkens weer doorklinkt, dat de jongen *thuis* een vervelende, verwende lastpost is, die met zijn verdoorgevoerd gedrein steeds zijn ouders weer geld weet af te trochelen, dienende ter bevrediging van snoep- en rooklust en zijn verzotheid op sensatiefilms, zoodat inderdaad de klacht dat de jongen *thuis* onder geen voorwaarde te handhaven is en een groot gevaar is voor de *huiselijke* gemeenschap, zuiver klinkt, zij het ook dat de voortdurende herhaling van die klacht wat monotoon wordt, waardoor de verrassende slotconclusie, dat beklaagde een gevaar voor de *maatschappij* is nog minder aanvaardbaar wordt, omdat deze conclusie valsch aandoet en het slot tot een cacophonie omvormt;

dat immers de concrete gevallen, welke beklaagde met den strafrechter in aanraking brachten, kunnen worden herleid tot een drietal n.l. een jeugddiefstal tevens een niet nader aangegeven familiediefstal vormende, waarvoor beklaagde in het Rijksopvoedingsgesticht te Amersfoort werd geplaatst, waaruit hij op verzoek van zijn moeder voortijdig werd ontslagen, vervolgens het verkwanselen van een paar aan zijn vader behoorende schoenen, ongeveer gelijktijdig gepleegd met het te eigen bate koopen van tabak op 's vaders tabakskaart, welke onder berusting van den sigarenwinkelier was, waarvoor hij vier maanden gevangenisstraf O.V. trok, na het ondergaan waarvan hij werd opgevangen in de Algemeene R.K. Landkolonie „Koningslust" te Helden, waaruit hij echter, gebruik makende van de oorlogsomstandigheden, vluchtte en last, maar waarschijnlijk niet least de onderhavige verduistering;

dat al deze feiten, hoe laakbaar ook, geen aanleiding kunnen geven om tot beklaagde's *maatschappelijke* gevaarlijkheid te besluiten;

dat de oorzaak der verwarring moet worden gezocht in het merkwaardige verschijnsel, dat terwijl in het strafrecht zich de neiging vertoont om hoe langer hoe meer de *persoon* van den dader in het middelpunt der belangstelling te plaatsen, de staatsgemeenschap terecht het buiten haar taak blijft achten om op te treden als *zielezorger* van haar onderdanen:

dat de beteekenis der *daad* weliswaar wordt teruggedrongen tot symptoom van 's daders sociale of anti-sociale gezindheid, doch de Krijgsraad in de daad nog steeds twee elementen als belangrijk erkent, n.l. het nadeel, dat het delict voor den *gelaedeerde* oplevert en het nadeel dat het delict voor de *gemeenschap* oplevert;

dat de Krijgsraad echter weigert als *derde element* in het delict in te schuiven het nadeel, dat het delict voor de familie van den

dader oplevert, ook al onderschat de Krijgsraad dit nadeel als *sequeel* van de daad niet;

dat voor dit sequeel, zooals de fiscaal terecht heeft opgemerkt, het nemen van een zoo ingrijpende maatregel als terbeschikkingstelling-van-de-Regeeriilg niet gerechtvaardigd is en langs anderen weg, n.l. ontzegging van dc ouderlijke woning, een oplossing dient te worden gevonden;

dat de vraag of deze uitstooting uit het gezin zich verdraagt met het gebod der liefde, hetzelfde gebod, dat gezin en reclasseering de handen ineen moet doen slaan om den veroordeelde zooveel mogelijk te hulp te komen. opdat hij beter bestand moge zijn tegen de beproevingen die hem wachten, niet aan den Krijgsraad behoort te worden voorgelegd, daar de Krijgsraad met strikte handhaving van het beginsel der „souvereiniteit in eigen kring" niet in den kring der staatssfeer mag bctrekkcn hetgeen — wat beklaagde betreft, althans nu nog, — meer eigenaardig tot de kringen van familie en reclasseering behoort;

dat, gelet op het bovenstaande, in verband met den ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en den persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden passend is, terwijl de tijd door beklaagde sinds 13 November 1946 in voorarrest doorgebracht geheel in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van de op te leggen gevangenisstraf; . . . .enz.;

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 29 September 1949.

President: Majoor Mr Buurman van Vreeden (plv.).
Leden: Majoor Rrands en Kapt. Mr Westerdijk.
Raadsman: Mr Tholen.

Ten laste gelegd (1) diefstal, (2) voordeel trekken uit de opbrengst uan het door die diefstnl verkregen goed.

Vrijspraak van heling, zijnde heling van een door eigen misdrijf verkregen goed uitgesloten.

(Wb.v.Sr. artt. 310 en 416).

De Krijgsraad te Velde West,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M. T. R., geboren 5 Juni 1923, destijds korporaal bij Motortransport G.S. te 's Gravenhage (in arrest), beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

.,dat hij. militair zijnde, tezamen en in vereniging handelende met ,.de korporaal D. Th. D.. althans alleen:

„1. *primair:* op of omstreeks 2 April 1946, te Bloemendaal, met

„het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen „een motorrijwiel, merk Harley Davidson, toebehorende aan de Staat „der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde, „of aan zijn mededader;

„*subsidiair:* ten tijde en ter plaatse onder primair genoemd, op- „zettelijk het onder primair geiioenide motorrijwiel, dat genoemde „D. in de door hem, D., bestuurde vrachtauto van Oldenburg (Dld.) „naar Nederland ten vervoer, althans anders dan door misdrijf, onder „zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

„2. ten tijde onder 1 primair genoemd, te Amsterdam, opzettelijk „voordeel heeft getrokken uit de opbrengst van het onder primair „genoemde motorrijwiel, hetwelk naar hij wist, begreep of moest „begrijpen, dat dit door diefstal, verduistering, althans door enig „misdrijf verkregen was, door opzettelijli van de verkoopsom van „dit motorrijwiel van genoemde D. een bedrag van f 350 te ont- „vangen",

welke feiten zijn omschreven en strafbaar gesteld bij de artt. 310 jo. 311, 325 en 416 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat uit een afschrift van beklaagdes registratielijst op 2 Augustus 1949 afgegeven door het Hoofd van het Mobilisatie-bureau van 7 R.I., blijkt, dat beklaagde van 20 November 1944 tot 1 Mei 1947 als militair in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklaagde o.m. zakelijk heeft verklaard. dat hij, toen hij als militair in werkelijke dienst was op 2 April 1946 te Bloemendaal tezamen en in vereniging met zekere D. ter toe-eigening heeft weggenomen een motorrijwiel merk Harley Davidson, door dit tezamen met gemelde D. van een vrachtauto, waarop dit motorrijwiel zich bevond, af te laden en vervolgens over te laden op een door hem, beklaagde, bestuurde vrachtauto; dat zij een en ander tevoren hadden afgesproken en tevens dit motorrijwiel naar Amsterdam te vervoeren cn het vervolgens aldaar te verkopen, waar-na zij de opbrengst gezamenlijk zouden delen; dat dit ook is ge-schied: dat voormeld motorrijwiel hem niet toebehoorde en hij geen recht of vergunning had dit weg te nemen en zich toe te eigenen, terwijl hij bcgrecp, dat dit ook ten aanzien van D. het geval was;

Overwegende, dat als getuige o.m. zakelijk heeft verklaard en zijn verklaring met ede heeft bevestigd D. Th. D., dat hij op 2 April 1946 te Bloemendaal na daartoe niet beklaagde gemaakte afspraak tezamen met beklaagde een motorrijwiel, merk Harley Davidson. heeft afgeladen van een vrachtauto, waarop dit motorrijwiel zich bevond en vervolgens heeft overgeladen in een aan beklaagde toe-gewezen vrachtauto, zulks met de bedoeling, deze motor naar Am-sterdam te vervoeren en aldaar te verkopen; dat dit laatste ook is geschied en zij de opbrengst gezamenlijk hebben gedeeld; dat voor-nield motorrijwiel hem niet toebehoorde en hij geen recht of ver-gunning had dit weg te nemen en zich toe te cigenen terwijl hij begreep, dat dit ook ten aanzien van beklaagde het geval was;

Overwegende, dat op grond van de inhoud van vorenstaande be-

wijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde sub 1° *primair* is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande dat het motorrijwiel toebehoorde aan een ander dan aan hem, beklaagde, of zijn mededader;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

DIEFSTAL DOOR TWEE OF MEER VERENIGDE PERSONEN,

voorzien en strafbaar gesteld bij artt. 310 jo. 311 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet is bewezen hetgeen aan beklaagde sub 1° *primair* meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven uitdrukkelijk bewezen is verklaard, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat, nu het sub 1° *primair* telastegelegde bewezen is verklaard, een onderzoek naar het aan beklaagde sub 1° *subsidiair* ten laste gelegde overbodig is;

Overwegende, ten aanzien van het aan beklaagde sub 2° ten laste gelegd, dat aan beklaagde daarbij is verweten overtreding van het bepaalde in art. 416, 2e lid van het Wetboek van Strafrecht; dat deze bepaling hoewel niet begrepen in de in art. 416 Wetboek van Strafrecht, 1e lid, strafbaar gestelde heling, niettemin met heling is gelijkgesteld;

dat het begrip heling medebrengt, dat het voorwerp daarvan door eens anders misdrijf verkregen is, zijnde heling van door eigen misdrijf verkregen goed, uitgesloten; dat mitsdien het sub 2° ten laste gelegde niet oplevert enig bij enige wetsbepaling strafbaar gesteld feit en beklaagde daarvan moet worden vrijgesproken;

[volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van *twee maanden en drie weken*, met bepaling, dat de tijd, vóór de tenuitvoerlegging in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, zijnde van 5 Juli 1949 af tot 29 September 1949; voorts opheffing van en ontslag uit het voorarrest. — *Red.*].

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 9 Juni 1949.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Kap. Lt. t. Zee J. J. Hogendoorn, Luit. t. zee v. Adm. 1e kl. H. A. Keyser, Luit. t. zee Vlieger 1e kl. G. F. Rijnders, Majoor der Mars. G. H. van der Spek.

Fiscaal: Kapt. Lt. t. Zee v. Adm. Mr R. J. Brunner.

Raadsman: 1e Luit. der Mars. De Graaff (in hoger beroep Luit. t. zee 3e kl. (SD) Mr T. G. Scheer).

Ten laste gelegd het als militair in tijd van oorlog opzettelijk bij een gevecht met de vijand zijn plicht om met de onder zijn bevelen

staande krijgsmacht aan het gevecht deel te nemen, verzaken. De Krijgsraad acht de ten laste gelegde feiten bewezen, doch vindt in de tenlastelegging geen omschrijving dat het betrof een optreden tegen de „vijand" (i.c. onderdanen van de Staat der Nederlanden, die zich door geweld onttrokken of onttrokken hadden aan het gezag der Nederlandse regering) en spreekt verdachte derhalve vrij, echter onder overweging dat het bewezen verklaarde een krijgstuchtelijk vergrijp (ex art. 2, 1° W.K.) oplevert. De zaak wordt verwezen naar de tot straffen bevoegde commanderende officier.

Het HOOG MILITAIR GERECHTSHOF *(zie de achter het vonnis afgedrukte sententie) acht de tenlastelegging wèl voldoende, nu daarin melding is gemaakt van een beschieting uit een hinderlaag door Indonesiërs. Op 4 November 1947 (tijdstip van het misdrijf) stond de Indonesische bevolking onder het gezag van de Nederlandse regering en, naar van algemene bekendheid is, bevonden er zich onder die bevolking personen die, zich onttrekkende aan dit gezag, zich met de wapenen keerden tegen de gewapende macht, welke tot taak had het gezag der Nederlandse regering te handhaven.*

(W.M.S.R. art. 84, 3°; W.K. art. 58; Wb.v.Str. art. 87).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen M.C.K.. oud 37 jaar, gerequireerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als tijdelijk sergeant der mariniers bij de Mariniersbrigade te Soerabaja,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad d.d. 1 Februari 1948 No. PJ. 2/5/5 van de Commandant der Zeemacht in Nederlands-Indië en de aanhangigmaking daarvan d.d. 7 Juli 1948 No. CZM/JZ/3443/953;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 25 Mei 1949, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd 1):

„dat hij in Oost-Java in tijd van oorlog op 4 November 1947, toen „hij als sergeant der mariniers belast was met het commando over „een convooi, bemand met een twaalftal onder zijn bevelen staande „militairen der zeemacht en bestaande uit twee trucks, t.w. als „voorste wagen een zgn. M 5 — waarop zich behalve hijzelf nog 4, „*althans* 3 infanteristen, 1 man stootpeloton en 2 chauffeurs bevon„den, met als wapenen 3 geweren, 4, *althans* 3 karabijnen en 1 mi„trailleur en met voldoende munitie — en als achterste wagen een „3-tonstruck — waarop zich 4 infanteristen en 2 chauffeurs bevon„den met als wapenen 3 geweren, 2 karabijnen en een automatisch „geweer en met voldoende munitie — en deze trucks op de weg van „Rambipoedji naar Baloenglor ter hoogte van Tjoeramalang in Oost-

1) De gecursiveerde gedeelten werden in de bewezenverklaring *niet* overgenomen. (Red. M.R.T.)

„Java van weerszijden vall de weg uit een hinderlaag door Indone-
„siërs werden beschoten met mitrailleur- en geweervuur, opzettelijk
„heeft nagelaten als commandant de leiding te nemen en maatregelen
„te treffen, waaronder de nodige bevelen te geven aan voormelde
„militairen tot een goed geordend tegenvuur en voort- — na van de
„truck te zijn gesprongen, dekking te hebben gezocht in een greppel
„aan de kant van de weg *en zijn onderhebbenden te hebben toefje-*
„*schreeuwd zich te verspreiden* — opzettelijk heeft nagelaten —
„*behoudens een luttel aantal keren* met zijn karabijn op de aanvallers
„te schieten, *hebbende hij dit schieten zelfs opzettelijk nagelaten,*
„toen één zijner onderhebbenden, de toenmalige marinier *1e klasse*
„T. Veenstra, hem zeide, dat hij vuur moest afgeven ter hcscherming
„van de gewonden, *althans ten einde de over de weg lopende gewonde*
„*marinier Lafeber te dekken* en na vernomen te hebben, dat de
„achterste truck *zodanig was beschoten, dot deze* niet meer kon
„rijden, terwijl zich in deze truck de marinier de Groot bevond, die
„in heb hoofd was geschoten, ilcsondanlis. nadat hij *was gekropen,*
„*geslopen en gelopen naar en* zich had begeven in de voorste truck,
„*welke volkomen intact was* en waarin zich thans bevonden alle
„overige leden der bemanning, gewapend met alle voornoemde
„wapens, met uitzondering van een zich in de achterste truck be-
„vindend geweer en een beschadigd automatisch geweer, wederom
„opzettelijk heelt nagelaten het commando te nemen en op zijn minst
„maatregelen te treffen, dat de marinier de Groot cri de wapens in
„de achterite truck, in ieder geval de marinier, werd(en) ontzet rn
„instede daarvan zich in de voorste truck welke door de bestuurder
„na daartoe algemeen te zijn aangespoord — werd weggereden, *wil-*
„*lig en* snel van de plaats van de overval heeft verwijderd, ofschoon
„hij wist, dat het zijn plicht als commandant van het convooi was
„om met de onder zijn bevelen staande militairen met eigen vuur
„aanvallen van extremisten zó af te weren, dat de trucks veilig te
„bestemder plaats aankwamen, blijkende enige tijd later aan een
„daarheen opgerukte patrouille, dat de achtergelaten marinier nog
„in leven was";

Gezien: . . . .enz.;

Gezien de schriftuur van cis. door de Fiscaal overgelegd en *ge*hoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, [strekkende tot qualificatie van het bewezen te verklaren feit als:

„ALS MILITAIR IN TIJD VAN OORLOG OPZETTELIJK BIJ EEN GE-
„VECHT MET DE VIJAND ZIJN PLICHT OM MET DIE ONDER ZIJN BE-
„VELEN STAANDE KRIJGSMACHT AAN HET GEVECHT DEEL TE NEMEN
„VERZAKEN"

en veroordeling deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van ZES MAANDEN onvoorwaardelijk, met aftrek van voorarrest en ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij dc gewapende macht te dienen. — *Red.*]

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. ***M.C.K.***, oud 37 jaar, als beklaagde:

dat hij. dienende als sergeant der mariniers en gelegerd bij Rambipoedji (Oost-Java), op 4 November 1947 een convooi, bestaande uit een M 5 en een 3-tonstruck, morst overbrengen naar Baloenglor (Oost-Java); dat zich op de voorste truck, de M 5, bevonden **3** infanteristen. een man stootpeloton, twee chauffeurs en hijzelf; dat de bewapening van de voorste truck was: een vast opgestelde punt 50 mitrailleur, **3** geweren en 4 karabijnen; dat zich op de 2e truck bevonden twee chauffeurs en vier infanteristen; dat de bewapening van deze truck was: een B.A.G., drie geweren en twee karabijnen; dat hijzelf voor zijn karabijn vijf houders van 15 patronen had en voor de mitrailleur punt 50 twee kisten met totaal ongeveer 500 patronen aanwezig waren; dat de gang van zaken in Rambipoedji zo was, dat iedereen vóór hij op convooi of patrouille vertrok, zelf zorgde voldoende munitie bij zich te hebben;

dat hij uit de opgedane praktijk had begrepen, dat de taak van de truckbeveiliging bestond uit liet met eigen vuur afweren van gewapende aanvallen van extremisten, zodanig, dat de trucks veilig te bestemder plaatse zouden aankomen; dat de commandun! van het convooi de beschikbare mannen moest indelen. het eventuele afweervuur moest leiden cn moest zorgen voor een doelmatige dekking;

dat ter hoogte van kampong Tjoeramalang Veenstra de chauffeur liet stoppen vanwege mijnen; dat, toen de chauffeur afremde, zij up hetzelfde moment van weerszijden zwaar mitrailleur- en geweervuur kregen; dat hij met de inzittenden van de truck toen daar af is gesprongen en dekking heeft gezocht in een greppel rechts van de weg; dat zonder zijn order tegenvuur werd uitgebracht; dat zijn zenuwen hem volkomen de baas waren en hij niet meer weet. wat hij toen gedaan of nagelaten heeft; dat hij zich nog herinnert, dat iemand ham zeide, dat er op de volgtruck twee gewonden lagen; dat hij zich niet naar die truck durfde te begeven; dat hij zich ook nog herinnert, dat hij aan de marinier Veenstra zijn karabijn heeft gegeven;

dat hij op een gegeven moment zag, dat de eerstr wagen, de M **5**, weer aan het rijden ging en ongeveer 200 meter verder stop-te, waarna de punt 50 mitrailleur weer begon te vuren; dut onder dekking van dit vuur en van karabijnvuur van marinier Veenstra, die midden op de weg stond, de mariniers en hijzelf via de greppel en de weg naar dc truck zijn gelopen; dat de gewonde marinier Lafeber met de anderen ook op de truck kwam en hij deze in de cabine heeft genomen; dat Lafeber hem wist ie overtuigen. dat marinier de Groot, die op dc laadbak van de achterste truck lag, reeds dood was en vertelde, dat het geweer van de Groot en de beschadigde B.A.G. nog op de achterste truck lagen; dat hij ook al had gehoord. dat de achterste truck stuk geschoten was en niet meer kon rijden; dat hij niet kon besluiten de Groot alsnog op te halen; dat, toen iedereen op de M **5** stond, hij van verschillend? kanten heeft horen roepen: ,,Rijden, rijden" en de bestuurder van de M 5 toen snel weggereden is in de richting van Baloenglor; dat hij heeft achtergelaten de

marinier de Groot, een stukgeschoten truck, een beschadigde B.A.G. en een geweer; dat, terwijl hij in de greppel lag, hij twee of drie hoofden van Indonesiërs achter de dijk aan de overkant van de kali heeft gezien;

2e. M. van *Driezum*, oud 23 jaar, aks *getuige:*

dat hij op 4 November 1947 als bestuurder is opgetreden van de voorste truck van een convooi van twee trucks, dat moest rijden van Rambipoedji naar Baloenglor; dat sergeant K. convooi-commandant was; dat hij was gewapend met een karabijn, waarbij een houder met 15 patronen; dat voor de mitrailleur punt 50 in de laadbak van zijn truck 2 kisten munitie met 100 patronen elk aanwrzig waren;

dat ongeveer halverwege Baloenglor hij op ongeveer 50 meter voor zich uit een mijn zag; dat hij vaart minderde en er op hetzelfde moment van links en rechts van de weg hevig op hen werd geschoten; dat hij de truck stopte en zich niet herinnert, dat sergeant K. hem daartoe bevel heeft gegeven; dat hij achter sergeant K. de truck verliet, waarop hij dekking heeft gezocht in een rechts van de weg gelegen greppel en van daar uit mrt zijn karabijn heeft gevuurd; dat het grootste gedeelte van de truckbeveiliging links en rechts naast hem in de greppel dekking zocht en een levendig vuur uitbracht zowel naar rechts als links van de weg; dat op het voor hem linkeruiteinde van de dijk vuur werd afgegeven met een automatisch wapen; dat sergeant K. in de buurt van hem in de greppel lag en hij niet gezien heeft, dat deze vuurde; dat hij niet gehoord heeft, dat de sergeant aanwijzingen of orders gaf aan de in de greppel liggende mariniers om op de aanvallers te vuren;

dat even later Dekker naast hem in de greppel was en zei, dat een kist van de mitrailleur was leeggeschoten en dat hij geen kans zag de tweede kist te laden; dat hij daarop met Dekker naar de truck is gelopen. is ingestapt en is weggereden, voor welke manoeuvre sergeant K. hem geen bevrl heeft gegeven; dat. voordat hij naar de truck liep, hij nog aan de in zijn buurt liggende mensen heeft gezegd, dat hij de truck een eind verder zou neerzetten; dat toen hij wegreed. hii bemerkte. dat de radiator van ziin truck was lekgeschoten, doch de truck overigens nog intact was;

dat, nadat hij de truck ongeveer 100 meter verder had gestopt, Dekker de tweede mitrailleurkist geheel leeggeschoten heeft; dat vlak daarop de mariniers van de beveiliging over de weg kwamen lopen, in de truck sprongen cn door elkaar schreeuwden en hij hoorde roeprn: ,,Rijden, rijden, wij hebben geen munitie rneer"; dat sergeant K. naast hem in de cabine ging zitten en even later de marinier Lafeber, die een hevig bloedende linkerhand had, ook in de cabine kwam; dat hij daarop is weggereden, doch nauwelijks zijn wagen op gang had, toen Lafebcr riep, dat een marinier in de tweede truck was achtergebleven; dat hij torn de auto weer heeft gestopt, waarop Lafeber riep ,,Rij maar door, want hij is toch dood"; dat hij toen is weggereden en met ern zo hoog mogelijke snelheid is doorgereden naar Baloenglor;

dat, toen sergeant K. vóór het vertrek van de plaats van de aanval bij hem in de truck stapte. deze de indruk maakte behoorlijk in de war te zijn en deze geen bepaalde commando's heeft gegeven;

dat, toen hij in de greppel lag, hij aan de overkant van de kali twee mannen van inheemse landaard heeft gezien, die boven de dijk uitstaken en ook nog een inlander boven op de dijk heeft gezien;

3e. T. Veenstra, oud *22* jaar, *als getuige (post alia):*

dat hij ter hoogte van kampong Tjoeramalang in het wegdek een mijn zag zitten, waarop hij de chauffeur een teken gaf om te stoppen; dat, toen de chauffeur de remmen aanzette, zij mitrailleur- en geweervuur kregen van de linkerkant van de weg; dat de inzittenden van de voorste truck, behalve de punt 50 schutter, van de wagen sprongen en dekking in een greppel rechts van de weg zochten; dat hij zelf naar de mijn liep om deze op te ruimen, maar zoveel vuur kreeg en in het geheel niet gedekt werd, dat hij dat voornemen moest laten varen; dat de punt 50 uitgeschoten was en de schutter ook in de greppel gedoken was, waarin ook de sergeant X. lag met diens hoofd tegen de grond; dat de sergeant niet de minste leiding gaf en hij niet grhoord heeft, dat zelfs ook maar een bevel of aanwijzing door deze is gegeven; dat hij toen naar de achterste truck is gelopen; dat hij in de laadbak daarvan de mariniers De Groot en Lafeber zag liggen; dat op zijn vraag, of deze gewond was, De Groot geen antwoord gaf; dat hij bloed uit diens hoofd zag komen; dat Lafeber aan diens hand gewond was en diens B.A.G. onklaar was geraakt; dat Lafeber beweerde, dat De Groot dood was;

dat de eerste truck wegreed en ongeveer 300 meter verder stopte; dat de overige mariniers zich door de greppel in de richting van de truck bewogen; dat hij ze heeft gevolgd, tot-hij sergeant K.. die ook door de greppel kroop in de richting van de truck, te pakken had; dat hij tegen deze heeft gezegd, dat deze vuur moest afgeven ter bescherming van de twee gewonden, die zich nog op de achterste truck bevonden; dat hij op dat moment Lafeber op hem zag toekomen; dat sergeant K. zei, dat deze bekaf was en niet bij machte om te vuren; dat hij toen de sergeant diens karabijn heeft afgenomen om de aftocht van de gewonden te dekken; dat hem bleek, dat de houder in diens karabijn vrijwel vol was en de reservehouders nog ongebruikt waren; . . . .enz.;

4e. H. H. Lafeber, oud *21* jaar, *als getuige (post alia):*

dat zij even vóór de dessa Tjoeroemalang hevig mitrailleur- en geweervuur van links kregen; dat de truck onmiddellijk stopte; dat de marinier De Groot in diens hoofd werd geraakt, neerviel en bewegingloos bleef liggen; dat vrijwel onmiddellijk daarop hijzelf in zijn linkerhand werd geraakt; dat hij nog een paar schoten met zijn B.A.G. heeft gedaan, waarna dit wapen werd beschadigd en hij niet verder kon schieten; dat er intussen ook vuur was gekomen van de rechterzijde van de weg; dat dit alleen geweervuur was; dat hij nog heeft gemerkt, dat de chauffeur van zijn truck nog getracht heeft om door te rijden. maar dat de motor niet meer wilde draaien;

dat, toen hij niet meer schieten kon, hij uit de truck is gesprongen en naar de voorste truck is gelopen, die ongeveer 100 meter verder dat hij aan diens ademhaling constateerde, dat de Groot nog leefde; dat hij, na deze verbonden ie hebben, de Groot naar de ambulance- op de weg stond; dat. toen hij bij de voorste truck kwam. hij daar sergeant K. zag staan: dat hij deze heeft gemeld, dat in de laadbak van de acliterste truck de rnarinier De Groot lag. die een schot door diens hoofd had gekregen en hij de indruk had, dat deze doocl was; dat hij daarop in de cabine van de voorste truck is gestapt, waarna die truck is weggereden naar Baloenglor; ....enz.;

5e. A. Dekker, oud 27 jaar, als *getuige (post alia):*

dat hij de wagen heeft verlaten cn naast van Driezum in de greppel dekking heeft gezocht, deze heeft gevraagd de truck een eind verder te rijden, naar een plaats, waar hij meer gedekt was en waar hij de mitrailleur zou kunnen herladen; dat Van Driezum toen de auto ongeveer 60 meter verder heeft gereden, waar hij de mitrailleur herladen en weder gevuurd heeft, totdat zijn tweede kist was leeggeschoten; dat de mariniers allen in zijn richting waren gelopen; dat hij even later sergeant K. in de cabine van de truck naast Van Driezum zag zitten; dat hij sergeant K., nadat deze bij de eerste aanval van de truck was gesprongen, niet rncer had gezien of grhoord; dat hij daarop heeft ondrrzocht, of alle manschappen van het convooi present waren; dat een aan diens hand gewonde marinier zei, dat in de achterste truck een gedode marinier lag; dat hij deze tot driemaal heeft gevraagcl, of deze wel zeker wist, dat die marinier dood was, hetgeen deze bevestigde; dat hij daarop aan de sergeant in de cabine heeft gezegd, dat behalve een marinier. die in de achterste truck gesneuveld zou zijn, iedereen present was en hij het raadzaam achtte, dat zij zo snel mogelijk zouden wegrijden, omdat hij zelf geen munitie meer had en de anderen had horen roepen, dat zij ook geen munitie meer hadden en dat de radiator van hun truck was lekgeschoteri; dat hij toen een van de sergeants hoorde zeggen: .,Wij gaan rijden", waarop de truck is weggereden in de richting van Baloenglor;

6e. H. L. Schonewille, oud *24* jaar, *als getuige:*

dat hij op 4 Novcmbcr 1947 als sergeant-majoor-ziekenverpleger te Rambipoedji (Oost-Java) opdracht kreeg om mee uit te rukken; dat een van hun convooien op de weg Rambipoedji-Baloenglor zou zijn overvallen, waarbij gewonden en doden waren gevallen; dat zij omstreeks 8.30 uur. ter plaatse van de overval waren; dat op de weg een truck stond; dat hij in dc laadbak daarvan een gewonde marinier zag liggen, die hem bleek marinier Dc Groot te zijn; dat deze op diens buik in de laadbak lag en aan diens achterhoofd een wond had, waaruit enige hersenmassa puilde;

dat hij aan diens ademhaling constateerde, dat De Groot nog leefde; dat hij, na deze verbonden te hebben, De Groot naar de ambulancewagen heeft overgebracht; dat. toen De Groot goed en wel in de ambulancewagen lag, deze een diepe zucht slaakte, waarna diens

ademhaling ophielcl; dat hij geen polsslag meer kon voelen;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen van het telastegelegde wettig en overtuigend is bewezen. met beklaagdes schuld eraan, zijnde het immers van algemene bekendheid, dat het ten tijde in de telastelegging vermeld tijd van oorlog was: [zie het niet-grcursiveerde gedeelte — *Red.*].

Overwegende, dat de omschrijving van de telastelegging kennelijk is ingericht op de redactie van artikel 84 aanhef en onder 3e van het Wetboek van Militair Strafrecht;

dat ter beantwoording van de vraag, of het bewezene onder voornoemd artikel kan worden gesubsumeerd, het van alles beheersende betekenis is, of de in de telastelegging bedoelde Indonesiërs zijn te brengen onder hrt begrip „vijand";

dat vermits er op 4 November 1947 volkenrechtelijk geen sprake van oorlog tussen Kederland en enige andere mogendheid was en er van vijand in de natuurlijke zin van het woord slechts gesproken kan worden bij een werkelijke oorlogstoestand, het Koninkrijk der Nederlanden mitsdien op 4 November 1947 geen vijand had;

rlat echter krachtens artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht het bcgrip vijand een nadere uitbreiding kreeg, omdat volgens dit artikel onder vijand mede worden begrepen „.opstandelingen", d.z. „diegenen, die zich door geweld onttrekken aan het gezag der Re-„gering van de Staat, welker onderdanen zij zijn";

dat in de telastelegging met geen woord melding wordt gemaakt. dat de Indonesiërs. die uit een hinderlaag het convooi met mitrailleuren geweervuur beschoten. „*onderdanen van de Staat der Nederlan-„den waren. die zich door geweld onttrokken of onttrokken hadden „aan het gezag der Nederlandse Regering*";

dat, indien dit laatste was ten laste gelegd, het een *feitelijke* vraag zou zijn geweest, of zulks te bewijzen of bewijsbaar was, eventueel als een frit van algemene bekendheid of krachtens eigen wetenschap van de rechter, en zo de rechter tot een negatief resultaat zou komen, de bewering van onbekendheid eventueel als een slechte uitvlucht zou kunnen worden gevoeld, doch nu de telastelegging omtrent dit principiële punt zwijgt, de Krijgsraad de rechtsvraag, of de in casu onvolledige omschrijving onder het begrip „.opstandelingen" valt. ontkennend beantwoordt;

dat een nog verdere uitbreiding van het begrip „vijand" wordt gegeven in artikel 71 van het Wetboek van Militair Strafrecht. krachtens welk artikel, zodra aan een gedeelte der Krijgsmacht op de bij K.B. van 21 April 1922 (Stbl. no. 207) bepaalde wijze is bekendgemaakt, dat het door het militair pezag is aangewezen voor een der in artikel 71 genoemde taken, ten aanzien van dat gedeelte der krijgsmacht, totdat die taak geëindigd is, de personen, tegenover wie het geweld der wapenen wordt of kan worden aangewend, gelijkgesteld worden met de vijand, doch ook de vraag, of de in de telastelegging bedoelde Indonesiërs op grond van voornoemd artikel 71 gelijkgesteld kunnen worden niet de vijand. ontkennend wordt

beantwoord, omdat in de telastelegging al evenmin ook maar met één woord melding wordt gemaakt, dat een bekendmaking als bedoeld in artikel 71 aan de militairen van het convooi of aan het gedeelte der krijgsmacht, waartoe zij behoren, is gedaan;

Overwegende, dat het ten laste gelegde feit, voor zover het is bewezen verklaard, mitsdien niet valt onder het bereik van artikel 84 aanhef en onder 3e van het Wetboek van Militair Strafrecht, terwijl het al evenmin krachtens enige andere bepaling van Wet of Verordening strafbaar is gesteld;

Overwegende, dat de krijgsraad bevindt, dat het bewezen verklaarde, niet in enige strafwet omschreven, feit, onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde en derhalve oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving, weshalve onder mededeling van alle stukken de zaak ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier behoort te worden verwezen;

Gezien de artikelen: 2 no. 1 en 58 van de Wet op de Krijgstucht; 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen in voege, zoals hiervoren overwogen, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd;

Verklaart beklaagde daaraan schuldig;

Verklaart het bewezene niet strafbaar;

Bevindt, dat het bewezene een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving oplevert;

Verwijst onder mededeling van alle stukken de zaak ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier;

Spreekt beklaagde vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 18 Octobcr 1949

President: Mr J. E. van der Meulen (plv),

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-'bij-Nacht Brouwer, Luitenant-Generaal Dijxhoorn en Gep. Luitenant-Generaal Nijhoff (plv.),

Opstandelingen in Indonesië zijn „vijand".

(Zie het hiervóór afgedrukte vonnis)

HET *HOOG* MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:. . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van zes maanden met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht van 6 tot 28 November 1947;

Overwegende, dat bij het bestreden vonnis ten laste van de beklaagde is bewezen verklaard: [zie vonnis — *Red.*].

Overwegende, dat deze bewezenverklaring op goede gronden door de eerste rechter is gegeven en in zover derhalve diens vonnis dient te worden bevestigd;

Overwegende, dat de Krijgsraad het als voormeld bewezen verklaarde niet strafbaar heeft geoordeeld, omdat er op 4 November 1947, de dag, dat het bewezenverklaarde feit is begaan, van oorlog tussen Nederland en enige andere mogendheid geen sprake was, en voorts daar de tenlastelegging geen of onvoldoende gegevens bevat om te beoordelen of de Indonesiërs, die uit een hinderlaag het convooi met mitrailleur- en geweervuur beschoten, opstandelingen waren in de zin van artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht, d.w.z. onderdanen van de Staat der Nederlanden, die zich door geweld onttrokken of onttrokken hadden aan het gezag der Nederlandse regering;

Overwegende, dat in de bewezenverklaring, vermeldende dat het feit op 4 November 1947 in Oost-Java op de weg van Rambipoedji naar Baloenglor plaats had, voorts sprake is van een beschieting uit een hinderlaag met mitrailleur- en geweervuur door Indonesiërs en aan het slot gewag wordt gemaakt van beklaagdes plicht als commandant van het convooi, om met de onder zijn bevelen staande militairen met eigen vuur aanvallen van extremisten zo af te weren, dat de trucks veilig ter bestemder plaats aankwamen, met welke aan het slot vermelde woorden de aard der gevechtshandeling onmiskenbaar wordt omschreven;

Overwegende, dat deze feitelijke gegevens tot de slotsom dwingen, dat de Indonesiërs, waarvan in de bewezenverklaring sprake is, als opstandelingen, als bedoeld in artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht, zijn aan te merken;

Overwegende, dat toch op 4 November 1947 de Indonesische bevolking stond onder het gezag van de Nederlandse regering en, naar van algemene bekendheid is, er zich onder die bevolking bevonden, die, zich onttrekkende aan dit gezag, zich met de wapenen keerden tegen de gewapende macht, welke tot taak had het gezag der Nederlandse regering te handhaven;

Overwegende, dat dan ook in het bewezenverklaarde ligt besloten, dat op dien 4e November 1947 ter plaatse als voormeld een gevecht plaats had met opstandelingen;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde oplevert het navolgende strafbare feit:

„ALS MILITAIR IN TIJD VAN OORLOG OPZETTELIJK BIJ EEN GE-
„VECHT MET DE VIJAND ZIJN PLICHT OM MET DE ONDER ZIJN RE-
„VELEN STAANDE KRIJGSMACHT AAN HET GEVECHT DEEL TE NEMEN
„VERZAKEN",

strafbaar gesteld bij artikel 84 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat na te noemen straf in goede verhouding staat

tut het ernstig karakter van het gepleegde feit, waarbij ten voordele van beklaagde in aanmerking wordt genomen, dat bij naar het oordeel vau zijn mccrdrrcn niet over de hoedanigheden beschikte om onder omstandigheden als te verwachten waren, als commandant van een convooi op te treden, zijnde hij dan ook met deze tank belast, omdat op dat ogenblik geen ander beschikbaar was om zijn plaats in te nemen;

Overwegende, dat niet is gebleken van enige omstandigheid die de strafbaarheid van beklaagde zou uitsluiten;

Gezien voorts de artikelen X7 en 91 vari het Wetboek van Strafrecht en artikel 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht:

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin:

Bevestigt het vonnis van de Krijgsraad ten aanzien van de bewezenverklaring;

Vernietigt het vonnis voor al het overige;

Verklaart beklaagde strafbaar aan het hoger gequalificeerde feit;

Veroordeelt hem te dier zake tot gevangenisstraf voor de tijd van *xes maanden* met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht van 6 tot 28 November 1947.

NASCHRIFT.

Wat Krijgsraad en Hof verdeeld houdt is slechts de vraag, of de tenlastelegging voldoende elementen inhoudt om het begrip „vijand" ingevolge artikel 87 Wetboek van Strafrecht (dus het begrip „op-„standelingen") deugdelijk te omschrijven. Men zie over deze vraag de verhandeling van Mr D. R. A. FRANKEN *„Het dagi aardingsbeginsel" in M.R.T. XLII, blz. ?27 v.*

Waar Krijgsraad en Hof het over eens zijn, is dat de Indonesische opstandelingen, met toepassing van hef Nederlandse artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht, onder het begrip „vijand" vallen. en dus als zodanig gelden voor de Nederlandse militairen in Indonesië. Men eie in dit verband de opmerkingen van Mr M. P. PLANTENGA *in M.R.T. XLII, Fix. 391 v. en het Redactionele onderschrift bij die opmerkingen (t.a.p. blz. 393 v.).*

W.H.V.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Arrondissementsrechtbank te Amsterdam (vierde kamer).

Vonnis van 28 September 1949.

President: Mr R. de Gaay Fortman (vice-pres.).

Rechters: Mr Dr L. Spanjaard en Mr C. J. Heemskerk.

Ten laste gelegd het gezamenlijk en in vereniging dan wel ieder voor zich plegen van mishandeling, zijnde de eerste verdachte militair (marinier) en de tweede verdachte burger.

De rechtbank acht xich niet bevoegd kennis te nemen van hef de eerste verdachte alleen ten laste gelegde; de rechtbank acht zich wei bevoegd kennis te nemen van hetgeen eerste verdachte gezamenlijk en in vereniging met tweede verdachte is tenlaste gelegd, doch acht dit niet wettig en overtuigend bewezen.

(Inv. Wet Mil. S.T.R. artt. 76 en 81).

DE ARRONDISSEMENTS-RECHTBANK IN AMSTERDAM, VIERDE KAMER, RECHT DOENDE IN STRAFZAKEN,

Gezien de stukken, onder welke de dagvaarding, in de zaak tegen verdachte, volgens eigen opgave genaamd B. J. L., van beroep marinier, en tegen de verdachte, die gedagvaard is als M. v. d. S., van beroep schipper, varende aan boord van het motorschip ,,Lex^{v}";

Gelet op het tegen verdachte v. d. S. verleende verstek;

Gelet: . . . . enz.;

Overwegende, dat verdachten is tenlaste gelegd:

,,dat zij te Amsterdam op of omstreeks 31 December 1948 op-
,,zettelijk mishandelend Tjebbe Praamsma geboren 15-11-1920 te-
,,zamen en in vereniging met dusdanige kracht en geweld hebben
,,gesmeten van de enige treden hoge stoep van een café aan de O.Z.
,,Voorburgwal op de rijweg van die straat, dat Praamsma dienten-
,,gevolge pijnlijk werd getroffen;

,,en dat verdachte L. alstoen aldaar van te voren in dat café
,,opzettelijk mishandelend Praamsma voornoemd met dusdanige
,,kracht en geweld een of meer vuistslagen tegens diens kaak althans
,,gelaat heeft toegebracht, dat dientengevolge hij, Praamsma, zwaar
,,lichamelijk letsel heeft bekomen, immers een fractuur van diens
,,rechter onderkaakhelft is ontstaan;

,,en dat zij, verdachten tezamen en in vereniging, althans dat hij
,,verdachte L., alstoen aldaar opzettelijk mishandelend, na hem,
,,Praamsma, vanaf die stoen op straat te hebben gesmeten, hem met
,,hun/zijn geschoeide voet eveneens met kracht en geweld een of
,,meer trappen tegen diens hoofd althans lichaam hebben/heeft toe-
,,gebracht waardoor eveneens Praamsma pijnlijk werd aangedaan";

Overwegende. dat de Rechtbank niet bevoegd is kennis te nemen van hetgeen de verdachte L. bij dagvaarding *alleen* is telastegelegd, aangezien hij ten tijde, waarop die feiten zouden zijn begaan, ge-

bleken is als marinier 3e klasse in militairen dienst te zijn geweest, zodat volgens het bepaalde bij art. 76 Invoeringswet Militair Strafrecht jo. art. 142 Rechtspleging Zeemacht alleen de militaire rechter competent is van deze feiten kennis te nemen;

Overwegende ten aanzien van de bij dagvaarding aan de verdachten L. en v. d. S. tezamen en in vereniging telastegelegde feiten:

dat de Rechtbank ingevolge het bepaalde bij art. 81 Invoeringswet Militair Strafrecht nu wel bevoegd is van deze feiten kennis te nemen, doch het onderzoek ter terechtzitting niet heeft opgeleverd het wettig en overtuigend bewijs, dat ieder der verdachten deze feiten heeft begaan, zodat zij daarvan behoren tc worden vrijgesproken;

Recht doende in naam der Koningin:

Verklaart zich niet bevoegd kennis te nemen van hetgeen verdachte L. *alleen* is te laste gelegd;

Verklaart niet bewezen hetgeen de verdachten L. en v. d. S. tezamen en in vereniging is te laste gelegd;

Spreekt hen daarvan vrij.

Gerechtshof te Amsterdam (vijfde kamer).

Arrest van **11** Maart 1949.

(Mrs De Flines, Zeylemaker, Mijnssen)

(f.i. No. 723)

Overtreding Deviezenbesluit door N.V.

Bijzondere strafrechtelijke figuur: directeur wordt als „constructieve" of „fictieve" dader strafbaar gesteld.

(Deviezenbesl. 1945, art. 36.)

Het Hof, enz.;

O. dat aan verdachte bij inleidende dagvaarding is te laste gelegd:

dat de naamlooze vennootschap B., gevestigd te Utrecht, in of omstreeks October 1945 te Utrecht of elders in Nederland, althans te Gent of elders in het buitenland, opzettelijk in strijd met het Deviezenbesluit 1945, zonder de daarvoor bij of krachtens genoemd besluit vereiste vergunning, ten gunste van de te Gent of elders in het buitenland gevestigde firma S. — in elk geval van een of meer niet-ingezetenen, bedoeld in art. 5 van genoemd besluit — aan die firma of persoon het recht van uitgave — zijnde een binnenlandse onlichamelijke zaak — in België, tot een oplage van 5000 exemplaren van verschillende boeken heeft afgestaan, hebbende hij, verdachte, als directeur van voornoemde N.V. opdracht gegeven tot het plegen van dat feit, althans de feitelijke leiding gehad bij die verboden handeling;

O. enz.

O. dat de raadsman van verdachte in de tweede plaats de nietigheid van de dagvaarding heeft betoogd, onidat, terwijl aan verdachte is te laste gelegd, dat hij, als directeur van de Naamloze Vennootschap R., gevestigd te Utrecht;, opdracht heeft gegeven tot het plegen van het als gepleegd door de N.V. in de telastelegging vermelde feit. althans de feitelijke leiding heeft gehad bij die verboden handeling, niet is aangegeven de plaats van de handeling van verdachte;

dat het Hof ook dit beroep op nietigheid verwerpt, daar het, anders dan de raadsman van verdachie, de strafrechtelijke figuur, die ontstaan is door de bepaling van art. 36 van het Deviezenbesluit 1945, niet opvat als een soort uitlokkersaansprakelijkheid van den strafbaar gestelden directeur van een overtredende naamloze vennootschap, maar, als een geheel eigen constructie, los van de indelingen van het Wb. van Strafrecht, nl. de strafbaarstelling van het orgaan van een rechtspersoon voor door die rechtspersoon vrrrichte strafbare handelingen als een, dus ,,constructieve" of ,,fictieve" dader;

dat uit deze opvatting volgt, dat het strafbare feit is de handeling van de rechtspersoon, de strafbare persoon de directeur;

dat derhalve als strafbaar feit moet worden te laste gelegd de handeling van de rechtspersoon, terwijl het voldoende is, dat dan ten aanzien van de vervolgde persoon wordt aangegeven, dat hij tot de rechtspersoon staat in de relatie, die hem overeenkomstig art. 36 van liet Deviezenbesluit 1945 strafbaar maakt;

dat de inleidende dagvaarding geheel voldoet aan den hier gestelden eis;

O. enz.

(Overgenomen uit Ned. Jurisprudentie 1949 No. **723).**

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Bondgenootschappelijke militairen.

Deze aflevering bevat een opstel over exterritorialiteit van militairen op vreemd grondgebied, dat mij indirect aanleiding gaf tot nadere beschouwing.

In hoofdzaak gaat Mr WASSENBERGH uit van de algemeen in West Europa aanvaarde grondslag, dat militairen, die zich in het buitenland aan een strafbaar feit schuldig maken, daarvoor terecht mogen staan hetzij voor hun eigen militaire rechter, hetzij voor de vreemde (burger-) rechter. De internationale welvoegelijklieid bracht — bij gebrek aan een verdrag of andere volkenrech-telijke overeenkomst — mede, dat de vreemde overheid hun berechting overlaat aan de eigen militaire rechter. Als uitzondering op deze exterritorialiteit noemt de Schrijver krijgsgevangen vreemde militairen, die in het land, in hetwelk zij gevangen gehouden worden, onderworpen zijn aan de wetgeving der gevangenhoudende mogendheid.

De Schrijver beroept zich echter niet op art. 65 W.v.M.Sr., dat krijgsgevangen en geinterneerde vreemde militairen, die onze militaire overheid in arrest heeft te houden, aan onze militaire strafwetgeving onderwerpt door hen met Nederlandse militairen gelijk te stellen. Deze gelijkstellirig- brengt twee voordelen mede, welke niet alleen onzerzijds, maar ook van de zijde der gevangen gehouden vreemde militairen naar waarde worden geschat: zij staan wegens strafbare feiten terecht voor de Nederlandse militaire rechter. die hen ook berechten mag megens militaire misdrijven, zij het ook in de beperkte mate, welke bij in arrest verblijvende militairen past.

Onze Redactie is niet in het bezit van verzamelingen van buitenlandse militaire strafwetgevingen en is dus niet in de gelegenheid om zich op de hoogte te stellen van het aspect, dat deze kwestie bij onze West Europese bondgenoten heeft. Daarom moet ik wel uitgaan van de veronderstelling, dat dcze wetgevingen. wat de grote lijnen betreft, aan die van de onze evenwijdig lopen.

Onze militaire strafwetgeving erkent alleen Nederlandse militairen als militairen in de zin der militaire strafwet. Dit sluit in, dal de rangsverhoudingeii, de militaire hiërarchie van art. 67 W.v.M.Sr., alleen geldt voor Nederlandse militairen en via het tweede lid van art. 65 van dat wetboek ook voor niet Nederlandse militairen gelijkgestelde vreemde krijgsgevangenen en geïnterneerden. Doch, zoals ik reeds op blz. 581 van de vorige jaargang deed uitkomen, worden op grond hiervan andere vreemde militairen niet als zodanig beschouwd en geldt de militaire hiërarchie, voor zoveel daarvan in onze omschrijving van militaire delicten sprake is, te hunnen aanzien ook niet. Zij kunnen, zolang zij zich hier te lande bevinden en zich aan een feit schuldig maken, dat voor een krijgsgevangen of geinterneerd collega een militair delict zou uitmaken, hier niet vervolgd worden, tenzij de burger-rechter — die over militaire delicten

niet mag oordelen — er in slaagt het als commun delict ergens onder dak te brengen. Zo zou een belediging van een Nederlands officier, die, ware de dader krijgsgevangen of geïnterneerd, diens meerdere zou zijn geweest. in zijn geval slechts als klachtdelict bij de burgerrechter kunnen worden aangebracht.

Wij hebben analoge toestanden gekend in de verhouding tussen de Marine en de Koninklijke Landmacht enerzijds en het K.N.I.L. anderzijds. De militaire strafwetgeving van de laatstgenoemde krijgsmacht stond geheel los naast de Nederlandse militaire codificaties, een leemte, welke het militair gezag in Nederlands Indië tijdens de laatste oorlog bij nood-verordening ten dele heeft overbrugd. Zij had tussen de Nederlandse krijgsmachten — tot welke zij alle drie behoorden — niet mogen bestaan en in de vorige jaargang is nog op de blz. 496 en 708 gewezen op de noodzaak, dat groot-Nederlandse krijgsmachten, evenals die van bondgenoten, onder één militaire strafwetgeving behoren te dienen.

Tot de zoëven gestelde vergelijking met bondgenootschappelijke krijgsmachten gaf mij rechtstreeks aanleiding een bericht, dat kort geleden in een der dagbladeri voorkwam, volgens hetwelk het in de bedoeling zou liggen oin bataljonscominandanten van onze landmacht te detacheren bij bondgenootschappelijke strijdkracliteri ten einde tijdelijli het bevel te voeren over een overeenkomstige vreemde legerafdeling.

Het is mij niet bekend of dit bericht even juist als aanbevelenswaardig zou zijn. Doch indien ertoe werd overgegaan zou toch eerst dienen vast te staan, welke verhouding er volgens het militair strafrecht tussen die Nederlandse commandant en de militairen van die vreemde legerafdeling bestaat. Militaire delicten, bij welke die verhouding een rol speelt, zijn steeds mogelijk en behoren dan door de militaire rechter te worden berecht. Evenzo behoort zijn krijgstuchtelijke strafbevoegdheid en zo nodig het beklag daarover militairtuchtrechielijk vast te staan. Anders zou er geen repressie bestaan tegen aanleggers van militaire wanorde bij die afdeling.

Hoe, bij gebreke hiervan, de toestand zou worden, valt af te leiden uit het volgende bericht uit de Telegraaf van 21 December 1949, in hetwelk ik een zinsnede heb doen cursiveren:

> LONDEN, 20 Dec. — Morgen morden de eerste ,,vijf-,landen-staatsburgers" gecreëerd. Het zijn, merkwaardigerwijs, geen burgers doch militairen van Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Engeland, die geen paspoort van hun eigen land meer nodig zullen hebben, doch binnen de vijf landen van het Pact van Brussel kunnen reizen op een identiteitskaart in het *Nederlands,* Engels en Frans.
>
> Dit principiële besluit, dat morgen te Londen door een formeel verdrag bezegeld wordt, zal tot in vergaande consequenties worden doorgevoerd. Als eerste za1 het personeel van de (langzamerhand vrij omvangrijke) militaire missies,

die de Westelijke Vijf er op na houden, in het bezit van de vijflandenpas worden gesteld. *Deze ambtenaren zullen voor de rechtbank van het land, waarin zij een overtreding begaan, gedaagd kunnen worden,* zij zullen onder geen enkele beperkende bepaling vallen, die op buitenlanders van toepassing is. Ook zullen zij slechts in één land belasting behoeven te betalen.

Het verdrag wordt op het Foreign Office door minister Bevin en de vier ambassadeurs getekend.

De hier bedoelde *ambtenaren* zijn, dit blijkt uit de eerste alinea duidelijk, *militairen.* Dát ambtenaren voor een *rechtbank* terechtstaan, is normaal. Doch militairen behoren steeds en vooral wanneer zij verdacht worden van een militair delict, voor een militair rechtscollege te verschijnen.

Ik behoef aan onze lezers niet uiteen te zetten, om welke redenen een militaire rechter nodig wordt geacht zowel om militaire als om commune delicten, van welke militaire verdacht worden, te berechten. Doch dan is de door mij gecursiveerde zinsnede in bovenstaand bericht bepaald onvoldoende, niet alleen om tot een goede bestraffing te geraken, maar ook om te dienen tot generale preventie, welker effect vooral bij internationale samenwerking niet moet worden onderschat.

In dergelijke omstandigheden zou dus een Nederlands militair voor een vreemde krijgsraad moeten terechtstaan en omgekeerd. Doch voor het doen van goed recht is meer nodig. Dan moeten de bondgenootschappelijke militaire rechters worden gevrijwaard tegen verschillen, welke in de omschrijving der verschillende beginselen van strafrecht en der strafbare feiten kunnen bestaan volgens de nationale codificaties en dan is ook eenzelfde procesregeling vereist.

Mr WASSENBERGH besluit zijn opstel met deze aanbeveling en sluit zich aan bij hetgeen ik reeds schreef in de vorige jaargang blz. **344** v. en **580** v. Volgt men deze raad niet. dan zouden alle bondgenootschappelijke militaire strafwetgevingen toepasselijk gemaakt moeten worden op vreemde militairen, iets wat aan elke van die wetgevingen toch ook een internationaal karakter zou geven en bovendien ruimte zou laten voor het ontstaan van moeilijkheden, welke uit redactieverschillen en uit onderling slecht verenigbare beslissingen in een zelfde zaak zouden kunnen voortvloeien. Verkiest dus de eenheid.

R.C.

Verlaging van een onderofficier van het Wapen der Kon. Marechaussee.

In vraag 28 van de rubriek *Vraagbaak* in het bekende orgaan ,,De ,,Koninklijke Marechaussee'' **1949,** blz. **449** v. komt ter sprake, op welke wijze de bijkomende straf van verlaging (art. 25 Wb. v. M. Sr.) op een onderofficier moet worden toegepast. De vrager gaat uit van

het standpunt, dat er bij het Wapen geen andere mindere militairen bestaan dan die van maréchaussée 3e en 4e klasse, welke alleen door de in opleiding zijnde candidaten worden vervuld. Verwijzende naar het laatste lid van art. 25, hetwelk alleen voor de zeemacht geldt, generaliseert de vrager de inhoud dezer alinea aldus, dat het geen zin heeft om iemand (dus ook een onderofficier der Marechaussee) op de schoolbanken terug te zetten.

De Redactie van genoemd orgaan houdt in haar antwoord vast aan de beperkte strekking van het laatste lid van art. 25 en besluit dan, volkomen terecht, dat van de vier klassen, welke bij het Wapen bestaan, de 1e en 2e gelijk gesteld zijn met de rang van korporaal 1e klasse en korporaal bij andere wapens en de 3e en 4e klasse op dezelfde lijn staan als soldaat 1e klasse en soldaat bij andere onderdelen van de Koninklijke Landmacht. Al acht zij het ongewenst om een onderofficier van het Wapen naar de schoolbanken te verwijzen, dit doet niet te kort aan de mogelijkheid om zodanig onderofficier tot de stand van soldaat terug te brengen. Een vroegere bepaling, betrekking hebbende op krijgstuchtelijke verlaging van een onderofficier van het Wapen, erkende de mogelijkheid van terugstelling tot maréchaussée der 3e klasse doch stelde tevens vast, dat zodanige verlaagde uit het personeel van het Wapen moest worden verwijderd, dat was: teruggeplaatst worden bij het onderdeel van de Landmacht, van hetwelk hij afkomstig was.

Het strekt tot voldoening, dat vraag en antwoord de quaestie als van academische waarde beschouwen. Zover bekend werd de militaire rechter dan ook hoogst zelden geplaatst voor de noodzaak van het opleggen van dergelijke bijkomende straf. Juist omdat ik hoop, dat de vraag slechts van theoretische betekenis moge blijven, wil ik niet nalaten er de aandacht op te vestigen, dat mij uit vroeger jaren slechts twee beslissingen van de militaire rechter hierover bekend zijn.

De ene is de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 17 Februari 1911 (M.R.T. TX, blz. 293 v.), daterende vermoedelijk uit de periode van geldigheid van het zoëven bedoelde oude voorschrift, bij hetwelk beslist werd, dat een maréchaussée 2e klasse (graad van korporaal) bij degradatie niet moet worden teruggesteld tot de stand van maréchaussée 3e klasse, maar tot de stand van soldaat, zulks pmdat in de organisatie van het Wapen de maréchaussée der 3e klasse alleen zijn vermeld voor memorie, ter regeling van de administratieve positie van hen, die als maréchaussée worden afgevoerd van het korps.

Vermoedelijk indachtig aan deze beslissing veroordeelde de Krijgsraad te 's Rertogenbosch bij vonnis van 29 September 1936 (M.R.T. XXXII, blz. 480 v.) een onderofficier van het Wapen, die zich had schuldig gemaakt aan ongeoorloofde afwezigheid gedurende twee dagen en aan mishandeling, o.a. tot verlaging tot de stand van soldaat. Het Hoog Militair Gerechtshof heeft echter bij sententie van 30 October d.a.v. deze bijkomende straf vernietigd: de veroor-

deelde werd op grond van die feiten niet onwaardig of ongeschikt geacht om in de rang van korporaal te blijven dienen:

Aangezien in bovenvernield antwooid van de Redactie ook de krijgstuchtelijke verlaging is aangeroerd, wil ik niet nalaten te verwijzen naai de beslissing van de Inspecleur der Maréchaussée van 11 November 19-11 (M.R.T. XXXVII, blz. 291 v.), beschikkende ex art. 50 W.K., op de klacht van een met verlaging disciplinair gestrafte wachtmeester. De Inspecteur was toen — in hoogste ressort. daar het Hoog Militair Gerechtshof reeds ontbonden was — van oordeel, dat. aangezien de verlaging volgens de wet moest geschicden tot de stand van soldaat, een onderofficier der niaréchaussée nioest worden teruggesteld tot maréchaussée der 3e klasse. De strafoplegger had echter de wachtmeester teruggesteld tot maréchaussée der 2e klasse. hetgeen de Inspecteur, m.i. terecht, onjuist achtte. De gestrafte had inniiddels verzocht om teruggesteld te worden tot laatstbedoelde rang omdat hij zichzelf voorlopig niet geschikt en bekwaam achtte om als commandant van een patrouille zelfstandig te kunnen optreden. Dit verzoek werd niet gunstig advies van zijn strafoplegger doorgezonden en zo vond de Inspecteur aanleiding om op dit verzoek gunstig te beschikken en om de straf, op grond van het daarvan gemaakt onjuist gebruik, geheel te niet te doen.

Aangezien de vraag No. 28 gesteld werd namens enige onderofficieren van het Wapen, moet er wel een aanleiding zijn geweest om naar een antwoord uit te zien. Was er wellicht een nabeschouwing gehouden over het desbetreffend gedeelte van het vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 2 Juli 1949. dat in de vorige jaargang van dit Tijdschrift op blz. 668 v. uit hun orgaan is overgenomen? Hoe dit ook zij, voor het geval, dat de militaire straf- of tuchtrechter onverhoopt tot het beantwoorden van deze vraag verplicht zou worden, kan het zijn nut hebben. het weinige. dat de gepubliceerde rechtspraak te dezer zake heeft opgeleverd, bijeen te vinden. R.C.

„Indië deserteurs".

Wij ontvingen de tweede Nota betreffende de berechting van de (rcstercndr) „Indië deserteurs", samengesteld door de arts-advocaat Dr Mr Dr W. SCHUURMANS STEKHOVEN. De eerste 'Nota werd aangekondigd op blz. 353 v. van M.R.T. XLI.

Deze tweede Nota dankt haar verschijning in hoofdzaak aan de omstandigheid dat door de ter Ronde Tafel Conferentie getroffen aceoorden de toestand ingrijpend gewijzigd is [1]). Was de sterkste factor tot het opleggen van zware straffen aan „Indië deserteurs" voorheen gelegen in de noodzaak van generale preventie, die noodzaak is thans vervallen.

[1]) Minder correct zegt de Schrijver in dit verband dat „de veldtocht in „Indonesië ten einde spoedt".

Hrt straf-plafond was voorheen afgesteld op de gemiddelde duur van de uitzending der troepen naar Indonesië. Deze duur zal steeds kleiner worden en binnen enkele maanden tot practisch nihil teruggebracht zijn.

Schrijver bepleit drastische verlaging van het straf-plafond van de nog tc berechten ..Indië-deserteurs". Om onbillijkheid te voorkomen ten aanzien van hen, die kort tevoren nog tot langdurige gevangenisstraffen werden veroordeeld, zouden die vroeger opgelegde straffen door gratiëring aan de nieuwe toestand kunnen worden aangepast.

Ook ditmaal stelt de Schrijver voor belangstelllenden op aanvrage gratis een exemplaar van deze Nota ter beschikking [2]). W. H. V.

In memoriam Mr. W. L. Waye.

Op 9 November 1949 is plotseling in de leeftijd van nog geen vijftig jaren overleden. getroffen door een hartverlamming, Mr. Wilhelm Ludovicus HAYE, vóór de oorlog met Japan advocaat en procureur tc Solo en nadien in militaire dienst aangehouden, uiteindelijk met de rang van reserve-majoor der infanterie KNIL in de functie van officier-conimissaris bij de Krijgsraad te Velde KNIL te Batavia.

Naast het leed voor het eens zo gelukkige gezin. dat Nr. HAYE tot man en vader niocht hebben en naar welks achterblijvende leden allerwegen een zo groot gevoel van medeleven uitgaat, heeft ook de Krijgsraad te Velde KNIL door het lieengaan van deze bijzondere persoonlijkheid een onherstelbaar verlies geleden.

Want niet alleen dat aan het College thans één zijner allerbeste medewerkers is oiitvallcii. ook is in hem voor de gemeenschap verloren gegaan — en een ieder, die Nr. HAYE heeft gekend, moet weten, dat dit geen gelegenheidswoorden zijn — een voortreffelijk mens, een begaafd jurist en een uitmuntend officier.

Misschien, dat hij zelf deze volgorde andersom zou hebben gekozen; mrt hart en ziel voelde hij zich officier in de beste zin des woords en wel op de eerste plaats de als zodanig op hem rustende verplichtingen, waarbij hij, zichzelf de hoogste eisen aanleggende. voldeed aan de brste traditie, die dit ambt stelt.

Meer dan 35 jaar reserve-officier. waarvan de laatste 8 jaar in actieve militaire dienst. is hij na de krijgsgevangenschapsperiode onmiddellijk aan het werk getrokken door in het Tjihapit-kamp een militaire politie op te bouwen, toen dit instituut hier te lande nog onbekend was, en ging hij in de eerste maanden van 1946 — tevens de eerste maanden van het bestaan van de Krijgsraad — over als officier-commissaris, in welke functie hij het commissariaat Bandoeng vooral qualitatief, doch ook in quantiteit heeft uitgebouwd tot het belangrijkste buitenkantoor.

---

[2]) *Adres: Langegeer* 161 *Rotterdam (na 1 Februari 1950: Zeekant* 13B, *Scheveningen).*

Hier kon hij zich weer wijden aan het recht, waarin hij eerst op latere leeftijd in Leiden was gaan studeren na het Rotterdamse candidaats Handelswetenschappen en ettelijke praktijkjaren in Indonesië, om zich vervolgens als advocaat te Solo te vestigen; na de oorlog practiseerde hij bovendien nog enigermate als zodanig te Bandoeng.

Doch behalve een uitstekend civiel jurist was Mr. HAYE tevens een vraagbaak op militair-juridisch gebied, op welk terrein hij als een specialist moet worden beschouwd, altijd bereid om te helpen, wie ook maar een beroep op zijn veelomvattende kennis deed, fungeerde hij niet alleen con amore als juridisch adviseur voor het Plaatselijk Commando Bandoeng, doch tevens, en met welk een onvermoeibare animo, als militair paedagoog, n.l. als leraar in het militair straf- en tuchtrecht aan het Opleidings Centrum Officieren, de vroegere School Reserve Officieren Infanterie, naast zijn reeds overdrukke krijgsraadsfunctie, waarin hij bovendien nog regelmatig officieren voor de Krijgsraad opleidde.

Welk een schat van kennis is met hem heengegaan en hoe zeer mist men publicaties op dit gebied van zijn zo bij uitstek vaardige hand en geest, waartoe zijn voortdurende werkzaamheid voor de gemeenschap hem echter geen tijd overliet.

Ten nauwste hangen deze voortreffelijke eigenschappen samen met HAYE als mens; aan zijn hoge plichtsopvatting waarvan hij midden in zijn werk za voortijdig het slachtoffer is geworden, paarde hij een onverzettelijke wilskracht en karaktervastheid, hetgeen alles harmonisch werd samengehouden door grote menselijkheid, redelijkheid en intense belangstelling voor zijn naaste. Steeds rusteloos in actie ook en met groot persoonlijk risico te velde wist hij zowel door zijn gedegen kennis van land en volk, doch niet minder door zijn gezag de verdachte tot inzicht en zo tot bekentenis te brengen, anderzijds echter was hem geen moeite teveel teneinde onverzorgd achterblijvende medeslachtoffers, weduwen en wezen, nog enig levensonderhoud te bezorgen.

Een vriend der zwakken, doch anderzijds een vechter en doorzetter, de schrik der onrechtvaardigen, die niettemin openstond voor hun rechtvaardige belangen, wien het voor alles te doen was om het Recht in hoogste zin. Kracht en mildheid, moed en eenvoud, felheid en gematigdheid kenmerkten hem, hard als het moest doch steeds vol begrip voor hem, die gefaald had en met een zeer zuiver gevoel voor de subtiele nuanceringen, die juist deze verwarde tijd zo overvloedig oplevert, heeft hij het Recht gediend zolang het dag was voor hem.

In deze sterke, gave en toch zo gevoelige figuur is heengegaan een man niet bijzondere kwaliteiten van hoofd, hart en karakter, welke zeldzame combinatie het zijn naasten en vrienden vooral zo uiterst moeilijk zal doen vallen zich in dit verlies te schikken, wiens nabijheid in deze tijden van vaak uitzichtloze zorg en strijd een

verademing was en door wiens verscheiden deze kwaadaardige wereld een rustpunt armer is geworden.

Zo ooit dan was op hem toepasselijk het hem zo vertrouwde devies van de Infanterist: Nulli cedo — Ik wijk niet uit. Hij ruste in vrede, doch leeft voort in de harten van allen, die hem kenden.

Mr P. R. TAK LABRIJN,
Res. Lt. Kolonel Artillerie,
President Krijgsraad te velde
KNIL te Batavia.

Behandeling van „Indië- deserteur,^" der Koninklijke Marine.

Wij ontvingen de volgende mededeling:

De Minister van Marine heeft onlangs, in overleg met zijn ambtgenoot van Oorlog, bepaald, dat op de zg. onverzoenlijke Indiëdeserteurs, die tot de Koninklijke Marine behoren, ook de Schoonhoven-procedure zal worden toegepast.

Onder „onverzoenlijken" worden hier verstaan die deserteurs, die hebben getracht zich door desertie aan hun uitzending naar Indonesië te onttrekken en ook na hun — al of niet vrijwillige — terugkeer volharden bij hun weigering om derwaarts te gaan. Is dit laatste na die terugkeer vastgesteld, dan worden zij in den vervolge overgebracht naar het Algemeen Depôt der K.L. te Schoonhoven. De ratio hiervan is dat de K.M. niet beschikt over een bijzonder apparaat zoals de K.L. dat in Schoonhoven heeft opgebouwd. Het aantal Indië-deserteurs bij de zeemacht is in absolute cijfers uitgedrukt immers maar zeer gering, zodat het economisch niet verantwoord was voor de behandeling van deze lieden een eigen apparaat te maken. Anderzijds was de Minister van Marine van oordeel, dat — gegeven nu eenmaal het Schoonhovense apparaat — het niet wel te verantwoorden zou zijn van de daar aanwezige outillage, kennis en ervaring geen profijt te trekken voor de zeemacht.

Bovendien wordt aldus een coördinatie tussen de behandeling dezer deserteurs van de beide delen der krijgsmacht bereikt.

Wordt nu een dienstplichtige naar Schoonhoven overgebracht. dan wordt hij van de zeemacht overgeplaatst naar de K. L.. Deze status van dienstplichtige der K. L. behoudt de man óók indien hij zich in Schoonhoven mocht bedenken en dus alsnog naar Indonesië zou vertrekken. Deze overplaatsing is niet alleen om administratieve redenen gewenst, maar de man, die in Schoonhoven in marineuniform zou lopen, zou daar allicht een vreemde eend in de bijt worden en in elk geval zou hij, juist waar het om enkelingen gaat, daar een opvallende figuur zijn. Psychologisch gezien oordeelde men dit niet gewenst.

Verwijzing naar de xeekrijgsraad heeft niet plaats. De man wordt

dus a.h.w. met zijn strafzaak aan de K.L. overgedaan. Tndien verwijzing naar de militaire rechter aan de orde komt, zal zulks geschieden door de betrokken verwijzingsoficier van de K. L. naar de Krijgsraad te Velde West (Rotterdamse kamer), welke. zoals bekend, alle Indië-desertiegevallen bij de K. L. behandelt. Men past hierbij art. 87 Inv.w. Mil. straf- en tuchtrecht toe, waardoor bereikt kon worden dat berechting van *alle* Indië-deserteurs door één college zal geschieden.

Hoewel door de ontwikkeling van de staatkundige verhoudingen bovenvermelde maatregel voor de toekomst waarschijnlijk weinig toepassing zal vinden, is hij niettemin van groot belang voor de gevallen, welke nog op berechting wachten. Een efficiënt gebruik van bestaande deskundigheid en van een bestaande inrichting leidt er ongetwijfeld toe, dat men op de weinige ,,Indië-deserteurs" van de Koninklijke Marine óók de Schoonhoven-procedure toepast.

De in artikel 87 Inv. M.S.T.R. gevonden basis om deze zeemachtdeserteurs voor een landmacht-krijgsraad te doen terechtstaan, schijnt ons echter wankel. Artikel 87 verklaart de landmacht-krijgsraad *mede* bevoegd in de gevallen, genoemd in het vorige artikel (86), waarin een zeekrijgsraad belast is met de kennisneming van een door een landmacht-militair gepleegd strafbaar feit. De positie waarin een zeekrijgsraad recht spreekt over een landmacht-militair, bestaat volgens artikel 86 wanneer het strafbare feit is begaan ,,bij een ,,onder bevel van een militair der zeemacht dienstdoende troepen-,,afdeling". Deze bevoegdheid èn de daarop gebaseerde mede-bevoegdheid van de landmachtkrijgsraad geldt dus wanneer de delinquent reeds *tijdens* het begaan van het strafbare feit landmachtmilitair was!

Tenslotte, wat de Rotterdamse kamer van de Krijgsraad te Velde West betreft: na het herstel van de vredesorganisatie van de Krijgsraden bij de Landmacht zal deze kamer moeten vervallen, aangezien in de vredesorganisatie de standplaatsen van de krijgsraden met name genoemd zijn. De detachering van Indië-deserteurs en principiële dienstweigeraars van de Koninklijke Marine zal dan dienen te geschieden bij een der landmacht-onderdelen, welker delinquenten op de krijgsraad van het eerste militaire arrondissement (residentie te 's Gravcnhage) zijn aangewczen. W. H. V.

Wederechtelijke inlevering van uitrustingsstukken.

De reserve-majoor Mr S. J. VAN DER HOEVEN te Batavia schrijft ons:

Net zeer veel belangstelling bestudeerde ik de diverse beschouwingen en uitspraken in het M.R.T. en het N.J.B. over de vraag of en zo ja, op grond van welke strafbepalingen kan worden opge-

treden tegen de militair, die uitrustingsstukken van zijn kameraad — als waren deze aan hem in bruikleen verstrekt — bij de fourier inlevert.

De misdragingen van de betrokken militair zijn van tweeërlei aard.

Ten eerste toch neemt hij goederen bij zijn kameraad weg en ten tweede levert hij deze goederen onder valse voorwendselen bij dc fourier in.

De tweede phase wordt. m.i. terecht, door de krijgsraad te velde Oost als oplichting gequalificeerd (M.R.T. XLII, blz. 497).

Over de qualificatie der eerste phase is men het echter nog steeds niet eens en gaat het strijdpunt tot nog toe over de vraag: diefstal of geen diefstal.

Mr DE GRAAFF houdt het op de diefstal; VERMEER acht geen diefstal aanwezig en vraagt zich af, of aanvulling van het wetboek van militair strafrecht niet nodig is.

Naar mijn mening is het vraagstuk in het geheel niet zo ingewikkeld als de vele cn velerlei artikelen, die er over geschreven zijn. zouden doen vermoeden.

Wat toch doet onze militair?

Hij onttrekt opzettelijk een hem niet toebehorend uitrustingsstuk aan zijn kameraad, die daarop het civielrechtelijk recht van gebruik heeft, een en ander met de bedoeling, om dit uitrustingsstuk bij de fourier in te leveren, alzo ten behoeve van de Staat der Nederlanden, voor welke de fourier optreedt.

Deze handeling van de militair, de z.g. furtum possessionis, is omschreven en strafbaar gesteld in artikel 348 van het Wetboek van Strafrecht.

Het artikel schijnt geschreven voor misdragingen als de onderhavige en het enige bezwaar. dat men naar mijn mening tegen de toepassing ervan zou kunnen aaiivoeren, n.l. dat de Staat met de knoeierijen van de militair niet op de hoogte was, wordt teniet gedaan door de Memorie van Toelichting, waarin uitdrukkelijk is vermeld, dat het artikel ook van toepassing is op de ,,derde, die het ,.goed ten behoeve des eigenaars, zij het ook zonder diens last of ,,diens voorkennis aan den rechthebbende onttrekt" (SMIDT III, 24). Een ,,afspraakje" niet de fourier is dus niet nodig.

Het zou naar mijn mening aanbeveling verdienen om ook eens op grond van artikel 348 een vervolging in te stellen. De omatandigheid, dat dit artikel nog nooit of vrijwel nooit in de praktijk werd toegepast, mag geen reden zijn oin het als niet geschreven te beschouwen.

Inderdaad zou artikel 348 voor wat Schrijver tekenend noemt ,,de ,.eerste phase" de meest passende omkleding zijn, wanneer tenminste zou vaststaan dat de militair op de hem verstrekte uitrustingsstukken het .,recht van gebruik" heeft. Men lette wel, dat artikel 348 van het Wetboek van Strafrecht kennelijk doelt op het *zakelijk*

recht van gebruik (van artikel 865 v. B.W.) en niet op het persoonlijke recht van de bruiklener (hetwelk men ook ,,gebruik'' zou kunnen noemen) van artikel 1777 v. B.W. Dit toch blijkt overduidelijk uit de opsomming van artikel 348: ,,recht van pand, terughouding, ,,vruchtgebruik of gebruik".

Persoonlijk ben ik van mening, dat de miliciën ,,bruiklener" is in de zin van artikel 1777 v. B.W., al zijn dan op de rechtsverhouding tussen uitlener en ontlener mede een aantal administratieve voorschriften van toepassing. Mr DE GRAAFF meent zelfs, dat die invloed van publiekrechtelijke voorschriften zó ver reikt, dat daardoor niet meer van een privaatrechtelijke maar van een geheel publiekrechtelijke verhouding sprake is, meer in het bijzonder omdat de verhouding tegen wil en dank ontstaat [1]). Dat de miliciën op de aan de Staat toebehorende uitrustingsstukken een zakelijk recht zou hebben (en wel het recht van gebruik) is in hetgeen over de ,,weder-,,rechtelijke inlevering" geschreven is, nog nimmer naar voren gebracht of verdedigd en zodanige stelling vereist m.i. dan ook een zeer deugdelijke motivering.

De wet zegt over het recht van gebruik maar heel weinig en laat bijna alles over aan ,,de titel, waarbij het recht is daargesteld". In de practijk schijnt het recht zelden of nimmer voor te komen [2]) en het schijnt reeds hierom weinig voor de hand te liggen. dat wij hier met één van die zeldzame practijkgevallen te doen zouden hebben.

Wanneer dan ook een openbare aanklager een ,,wederrechtelijke .,inlevering" in het gewaad van artikel 348 van het Wetboek van Strafrecht gehuld aan de rechter zou voorleggen, dan zou de rechter daarbij de vraag, of hier sprake is van het recht van gebruik in de zin van artikel 865 v. B.W., te beantwoorden hebben. W. H. V.

Auto-besturing onder toezicht.

(Artikel **1** sub 4° Motor- en Rijwielwet).

In de ,.Nederlandse Jurisprudentie" van 1949 staat onder No. 590 afgedrukt een vonnis van de Rechtbank te Rotterdam van 14 Februari 1949. Het betrof het volgende: een auto werd bestuurd door een bestuurder-onder-toezicht. Deze man verkeerde onder invloed van alcohol. Het in een dergelijke toestand besturen van een motorrijtuig is verboden bij artikel 22 Motor- en Rijwielwet.

Zoals de lezer bekend, geeft artikel S sub 4° M.R.W. een definitie

---

1) Dit komt echter óók in het private recht voor met bijkomende overeenkomsten en condities, welke worden opgelegd als gevolg van het aangaan van een hoofd-overeenkomst. Ik denk aan de BOVAG-condities, welke gewoonlijk (tegen wil en dank) gelden wanneer men een auto in bewaring geeft, aan de clausules van beurtvaartadres en vrachtbrief, waaraan men zich te onderwerpen heeft wanneer men goederen laat vervoeren, aan de polisvoorwaarden van een verzekeringsovereenkomst, enz.

2) Zie ***Asser-Soholten,*** ,,Zakenrecht", 8e druk, blz. **365.**

van het begrip ,,bestuurder", en wel door daaronder te verstaan hij, die het motorrijtuig bestuurt, of hij, die het onder zijn onmiddellijk toezicht doet besturen. De rechtspraak vat dit (voor zover mij bekend steeds) aldus op, dat bij besturing onder toezicht de toezichthouder uitsluitend aansprakelijk is en de bestuurder-onder-toezicht in het geheel niet [1]). Zo ook de Rotterdamse rechtbank: de bestuurder-onder-toezicht, die terechtstond wegens overtreding van bovenvermeld artikel **22,** werd vrijgesproken, omdat hij geen ,,bestuurder" was. Wij kunnen hierbij denken, dat ook de toezichthoudende bestuurder niet vervolgbaar zal zijn geweest, omdat hij artikel 22 niet overtreden had (aannemende dat de toezichthouder niet tevens onder drankinvloed verkeerde).

Ik meen dat een dergelijke lezing van artikel **1** sub 4° M.R.W. niet houdbaar is. Stel dat een leerling-bestuurder geheel onverwacht het stuur wendt en de auto het trottoir of een rijwielpad opstuurt, een en ander zó, dat het voor de toezichthouder onmogelijk was, tijdig in te grijpen. In een dergelijk geval de toezichthouder schuldig te achten aan het in gevaar brengen van de vrijheid en dc veiligheid van het verkeer zou neerkomen op een fictie van dolus! De opzet, welke bij de bestuurder-onder-toezicht bestond, zou overgeplant worden op de toezichthouder, bij wie zelfs niet de geringste schuld bestond.

Ik geloof niet dat er een rechter te vinden zou zijn, die in zo'n geval de toezichthouder zou schuldig achten; zijn beroep op afwezigheid van alle schuld (het ,,avas-beroep", zoals het in de wandeling genoemd wordt) zou stellig opgaan. In het civiele recht moge men werken met een culpa in eligendo, voor het strafrecht kan dat niet gelden.

Dit is dan de éne zijde: er zijn gevallen, waarin de toezichthouder niet aansprakelijk is als ,,bestuurder". Ik zie echter niet in waarom de tekst van artikel **1** sub 4° niet de volgende schrede zou toelaten: het behoud van zelfstandige aansprakelijkheid van de bestuurder-onder-toezicht in de daarvoor in aanmerking komende gevallen. Dan zou dus de leerling, die zijn machine het trottoir opstuurt, verantwoordelijk gehouden kunnen morden en dan zou ook het geval van de Rotterdamsche rechtbank niet tot zo'n onbevredigende uitspraak leiden. W. H. V.

De electroeutie-zaak.

De Luitenant ter zee van Administratie der 1e kl. Mr M. KRAUSS zond ons naar aanleiding van het op blz. **507 — 517** van M.R.T. XLII

[1]) Ik moet hierbij de beperking maken: voor zover het overtredingen van de motor en rijwielwetgeving betreft. Wanneer door de besturing onder toezicht lichamelijk letsel of dood van een persoon wordt veroorzaakt (art. **307** of 308 W.v.Sr.), zoekt de rechter, met terzijdestelling van artikel **1** sub 4° M.R.W., naar de werkelijk verantwoordelijke persoon. Aldus o.a. HR. 20 Januari 1936, **N.J.** 19361313; Rb. Arnhem, 30 April 1935, W. 12948).

gepubliceerde „electrocutie-vonnis", de volgende opmerkingen:

Men zij indachtig dat het strafrechtelijk aspect van deze zaak geheel-anders is dan dat van de klapperolie- en de palingfuikenzaak. De eerstvermelde zaak zou met de beide laatstvermeldc zaken over een kam te scheren zijn, indien een indringer over de muur geklommen was. Dan zou de electra-draad als *valstrik* werk hebben gedaan en zou de jurisprudentie verrijkt zijn geweest met eeri derde geval van afweer d.m.v. een valstrik.

Hoe staat het echter thans?

De koeli Bakri was tewerkgesteld in de tuin van de sergeant-lelegrafist S. M. T., was dus geen indringer, die door de draad buiten de tuin diende te worden gehouden. Daarenboven was Bakri uitdrukkelijk gewaarschuwd, dat de draad onder stroom stond, zij het ook dat hierdoor niet werd voorkomen, dat Bakri de draad toch aanvatte en dientengevolge overleed.

Mr. VERMEER zegt, dat S. M. T., hoewel niet uitdrukkelijk. zich heeft beroepen op noodweer. Wel neen! S. M. T. deed het voorkomen of hij meende, dat een electrische stroom van 220 Volt van „afschrikkende" aard was. Een nogal kinderlijk excuus, dat door de Krijgsraad wèl, doch door het HMG te Batavia niet geaccepteerd werd. Opgemerkt zij, dat S. M. T. opgeeft, dat, toen Bakri van de draad was bevrijd, in diens nabijheid een handwaterponip lag, die tevoren in een goedang had gelegen, waaruit S. M. T. de conclusie trok, dat Bakri deze pomp mogelijk had willen ontvreemden, door deze over de muur te werpen. Verre van een excuus in de richting van noodweer, moet deze bewering van S. N. T. verklaard worden als een poging om het kwalijke *resultaat* van zijn handelwijze enigszins te vergoelijken.

Zoals ik het zie, is er geen weldenkend mens van enige ontwikkeling die meent ongestraft een dodelijk of zwaar letsel toebrengend afweermiddel ter voorkoming van diefstal te mogen plaatsen. En deze weldenkende mens zou zich er wel voor wachten om zich te beroepen op noodweer, hetgeen immers zou impliceren, dat hij crkcnt het frit te hebben begaan, zij het ook dat het feit geboden was door de noodzakelijke verdediging enz. In casu dat S. M. T. de draad had gespannen, teneinde een overklimmer te doden (of te kwetsen), die wasgoed wilde stelen.

S. M. T. zou drommels goed hebben begrepen, dat de Krijgsraad deze wijze van verdediging van goed als zeer buitensporig zou hebben geschetst.

Het ongeval aan Bakri overkomen kan worden gelijkgesteld met een ongeval in een fabriek waarin onvoldoende beveiligingsmaatregelen zijn getroffen tegen machines. Dit wordt het beste aangetoond door zich in te denkcn, dat S. M. T. een blanke draad naar een lamp of motor had geleid. Zou hij dan niet eveneens wegens „dood door schuld" zijn veroordeeld? Let wel: dood door *schuld,* bij lange na niet *opzettelijke* levensberoving (clolus eventualis in de

eigenlijke betekenis). Reeds hierom konden noch de Fiscaal, noch de Krijgsraad, noch het HMG al te veel aansluiting zoeken bij o.m. het palingfuiken-geval!

Naar aanleiding van het bovenstaande willen wij volstaan met een korte opmerking.

S. M. T. heeft zich, naar onze niening, wel degelijk (zij het niet nadrukkelijk) beroepen op noodweer. In het bestreden onderschrift staat niet dat S. M. T. doelbewust doodslag zou hebben gepleegd ter bescherming van zijn goed; het onderschrift gaat ervan uit — hetgeen bcklaagde ook uitdrukkelijk ten processc heeft opgegeven — dat hij ter bescherming van zijn goed een zelfwerkend verdedigingsiniddel heeft aangebracht. Zelfs al heeft beklaagde slechts schrik beoogd, dan heeft hij toch „een feit" begaan, hetgeen hij meende geboden te zijn door de noodzakelijke verdediging van zijn goed tegen ogenblikkelijke, wederrechtelijke aanranding. Dat de toekomstige aanrander tegen de werking van liet verdedigingsmiddel is gewaarschuwd, doet hieraan niet af: ook wanneer men tegen de toekomstige dief zegt „Blijf er af of ik zal je slaan". is de daarop volgende slag, wanneer de aanrander tòch tot de wegneming overgaat. in noodweer torgcbracht. De vergelijking van de blanke draad van S. M. T. met een fabrieksongeval of met een blanke draad, welke geleid wordt naar een lamp of motor, gaat naar onze mening dan ook niet op. In dàt geval toch is het doel van het aanleggen van de draad het doen branden van de lamp of het doen draaien van de motor; hier was het doel het beveiligen van 's daders eigendommen. De vraag is dan ook niet in de eerste plaats of beklaagde zich aan opzettelijke *levensberoving* heeft schuldig gemaakt, maar of hij opzettelijk een ***feit*** heeft begaan. En dat opzettelijke feit, hetwelk beklaagde ais schrikaanjaging qualificeert, kan zóveel gebrek aan voorzienigheid bevatten (zie sententie, blz. 515), dat het „dood door schuld" oplevert. Ten aanzien van deze „dood door schuld" is beklaagde strafbaar, omdat er, volgens de sententie. sprake was van ten onjuist afwegen van rechtsbelangen, omdat, zoals in het bestreden onderschrift uitgedrukt, beklaagdes daad niet „geboden" was. Zijn noodweer-beroep ging dus niet op. **W.H.V.**

Drukfouten.

In de vorige jaargang moet:

op blz. 553 regel 5 van boven in plaats van: „K.N.I.L." worden gelezen: „K.L." en

op blz. 641 regel 14 van boven worden doorgehaald en worden vervangen door het woordje „van".

BOEKAANKONDIGING

Dr. W. H. ***Nagel.*** De criminaliteit van Oss. Uitgegeven in de Serie Studies over wangedrag en straf onder redactie van Prof. Dr. M. P. *Vrij*, 's Gravenhage 1949. 427 blz. Prijs geb. f 19,50, ingenaaid f 17,50.

Het deed onze Redactie genoegen bovengenoemd boek van de Uitgever D. A. Daamrns Uitgeversmaatschappij N.V. te 's-Gravenhage. ter aankondiging in ons Tijdschrift te ontvangen. Zoals uit het franse titelblad blijkt, is dit boekwerk de derde van de studies over wangedrag en straf, welke in deze serie het licht zagen. De tweede studie van deze serie, het prorfschrift van Mr Th. W. van Veen, heb ik aangekondigd op blz. 327 v. van de vorige jaargang en het is een verheugend verschijnsel, dat deze nog jonge serie een krachtig leven vertoont. Het terrein, op hetwelk zij zich beweegt, de criminologie, is dat van een tak van wetenschap, welker studie die van het aloude strafrecht heeft uitgebouwd. Wij, oudere juristen, hebben haar niet als examen ak gekend, hetgeen niet wegneemt, dat velen onzer haar groei met belangstelling volgen.

De kennismaking met het nu aangekondigde proefschrift laat op de omvang van deze studie een helder licht vallen, tot het bereiken van welke omvang het studie-object een uitzonderlijk goede gelegenheid bood.

Mijn eerste indruk van de inhoud herinnerde mij aan de lang verleden tijd toen ik op rechtshistorisch gebied archiefstudie te maken had. Onder de bezoekers van de leeszaal in het archief waren vele snuffelaars, die zich moeite gaven om al dan niet in opdracht of uit liefhebberij gegevens te verzamelen voor de samenstelling van een of andere genealogie. Daar waren er onder, die, wars van vervalsingen, eerlijk noteerden en combineerden wat ten slotte een stamboom moest worden van min of meer respectabele hoogte. Wij, wetenschappelijke zoekers. ontkenden het nut van deze arbeid niet. maar meenden, dat de meest belangrijke zijde van zodanig onderzoek niet zelden in de verdrukking kwam, de beantwoording nl. van de vraag, welke rol de gevonden voorouders in hun tijd in de samenleving hadden vervuld.

De tevredenheid van deze genealogen met hun vondsten begrootten zij vaak naar de betrekkingen of de posities, welke die voorouders hadden bekleed,maar zelden ging hun onderzoek dieper. Zo was men even verheugd over het vinden van een filiatie met een magistraat, die zich in zijn ambt niet druk had gemaakt, als over die met een collega, die er niet de kantjes afgelopen had. Ten slotte maakte men van in hun levensstrijd mislukte voorouders liever geen andere melding dan die van hun namen.

Slechts eenmaal heb ik het in een klein gezelschap van historici bijgewoond, dat een lid van een zeer respectabele Nederlandse familie een voordracht hield over het mislukt leven van een reeds geruimen tijd geleden gestorven familielid,

De Schrijver van het hier aangekondigde boekwerk heeft — en dit trof mij. als gezegd, het eerst — de genealogie nagegaan van enkele in de criminaliteit van Oss voorkomende misdadige personen. Een genealogische tabel, als die op blz. 147 voorkomt van de familie Bron, zou menige genealoog, die nog maar tot vier generaties gekomen is. jaloers maken.

Maar de bedoeling met deze en dergelijke stambomen is juist bet tegendeel van die, welke ik hierboven heb aangeduid: in de eerste plaats ging het hier orn hetgeen al die generaties in Oss op misdadig terrein hadden gepresteerd. Zo was het al aanstonds nodig van hen, die zich in die misdadige wereld hadden onderscheiden. strafregisters op te maken, na te gaan welke misdrijven zij bedreven en hoe zij tot die zonden gekomen waren.

De Schrijver heeft hiertoe jaren lang een uitgebreid onderzoek ingesteld in gerechtelijke en politionele archieven en de lezer van al de verzamelde gereconstrueerde detective-verhalen krijgt diepe eerbied voor het geduld en de weilikracht van deze wetenschappelijke zoeker.

Die resultaten doet de Schrijver voorafgaan door een korte geschiedenis van de gemeente Oss en van haar bevolking, het milieu, in hetwelk al die drama's zijn voorgevallen. Daarop volgt een heschrijving van de tengevolge van oorlogsomstandigheden langdurige voorbereiding en bijzondere werkwijze voor zijn onderzoek. het onderzoek zelf en de criminaliteit, welke aan het licht is gekomen. De conclusies, welke uit het omvangrijke feitenmateriaal mogen worden getrokken, zijn ondergebraclit in een hoofclstuk over de delinquenten zowel wat hun persoonlijkheden aangaat als wat de verhouding van hun groep tegenover de samenleving van andere ingezetenen betreft. Een beschouwing over de berechting cn de bestraffing van schuldig gebleken delinquenten met een verklaring en bestrijding van de opgespoorde criminaliteit besluit het wetenschappelijk gedeelte van het proefschrift.

Bijzondere vermelding verdient ook een in het Engels en een in het Frans gesteld beknopt overzicht van de inhoud, een goede, doch nog veel te weinig toegepaste gewoonte voor het uitgeven van monografiën in onze taal. welke hun lezing in het buitenland slechts voor weinigen toegankelijk doet zijn. De vermelding bij deze overzichten van liet aan de criminologie in de decimale registratuur toegekende classificatie-nummer 343.9 had ten behoeve van op deze registratuur gebouwde documentatiën de inlijving van de inhoud vergemakkelijkt;.

Het boekwerk was tevens een proefschrift, welker verdediging aan de Rechtsgeleerde Faculteit drr Groningse Universiteit terecht aanleiding heeft gegeven om aan de doctorandus *cum laude* de doctorstitel te verlenen.

R.C.

VRAGENBUS

Onderbreking dienstverband door desertie.

De Redactie ontving de volgende vraag:

Een oorlogsvrijwilliger, die zich, verdacht van het plegen van een misdrijf, in het jaar 1947 in voorlopig arrest in de vorm van streng arrest bevond, wist uit dit arrest te ontsnappen.

In het jaar 1948 eindigde zijn verbandacte en in het jaar 1949 werd hij door de Koninklijke Marechaussee weer aangehouden.

Aan betrokkene werd na zijn aanhouding niet opnieuw voorlopig arrest aangezegd, aangezien de nieuwe vrijheidsbeneming beschouwd werd als een voortzetting van het in 1947 opgelegde en door hem verbroken arrest.

Naar aanleiding van deze kwestie deden zich de volgrnde vragen voor:

1. Was deze oorlogsvrijwilliger op het moment van zijn aanhouding nog militair en zo ja, volgens welke wettelijke bepalingen?
2. Eindigde de door betrokkene gepleegde desertie in 1948, op het moment dat zijn verbandacte afliep, of in 1949, op het moment van zijn aanhouding?
3. Was het niet noodzakelijk betrokkene in 1949 na zijn aanhouding opnieuw voorlopig arrest aan te zeggen?

Wij zouden naar aanleiding van deze vraag het volgende willen doen opmerken:

Naar onze mening wordt het dienstverband van bedoelde oorlogsvrijwilliger, evenals zijn arrest, door zijn ontsnapping slechts ge*schorst.* Gedurende de tijd immers van zijn ongeoorloofde afwezigheid staat zijn diensttijd stil. Dit geldt o.i. niet alleen voor de berekening van de vereiste diensttijd voor het verkrijgen van hogere rang en voor bezoldigingsverhoging, maar ook voor het voltooien van het gesloten dienstverband, evenals zulks het geval is t.a.v. de dienstplichtinge in verband met diens tijd van opkomst voor eerste of herhalingsoefeningen.

De man die ten tijde van zijn ongeoorloofde verwijdering nog een aantal maanden te dienen had om zijn diensttijd vol te krijgen, ziet door de schorsende werking van zijn desertie dit aantal maanden diensttijd als het ware voor hem bewaard. Bij zijn terugkeer staat hij er, ten aanzien van het restant dienstverband, dus net zo voor als op het moment van zijn verwijdering.

Uitgaande van deze schorsende werking laten zich de gestelde vragen eenvoudig beantwoorden:

(1) Ten tijde van zijn aanhouding was de man nog militair;

(2) Zijn desertie eindigde derhalve niet op het aanvankelijke tijdstip van het einde van zijn dienstverband, maar na aanhouding;

(3) Evenals zijn diensttijd was ook het ondergaan van het opgelegde arrest geschorst; na arrestatie werd het onderbroken arrest voortgezet en een hernieuwd aanzeggen van arrest was daardoor overbodig.

W.H.V.

WETGEVING

Bij Koninklijke boodschap van 23 November 1949 (Gedr. Stukken Zitting 1949-1950, no. 1486) werd bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter overweging aangeboden het navolgende Wetsontwerp, vergezeld van de daarna afgedrukte Memorie van Toelichting, houdende:

Bijzondere voorzieningen militaire straf- en tuchtrechtspraak in hoogste instantie bij de Zeemacht en de Koninklijke Landmacht.

ONTWERP VAN WET.

Stuk No. 2.

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, salut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het gewenst is om enige bijzondere voorzieningen te treffen met betrekking tot de militaire straf- en tuchtrechtspraak in hoogste instantie bij de Zeemacht en de Koninklijke landmacht,

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I

In de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Geregtshof, vastgesteld bij besluit van de Souvereine Vorst der Verenigde Nederlanden van 20 Juli 1814 *(Staatsblad* no. 85), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 1 November 1933 *(Staatsblad* no. 562), worden de volgende wijzigingen aangebracht:

A

Artikel 1 wordt gelezen:

„Het Hoog Militair Gerechtshof zal gevestigd zijn te 's-Gravenhage en bestaan uit zes leden, te weten: twee rechtsgeleerden, waarvan één president zal zijn, en vier officieren, en bij zich hebben een advocaat-fiscaal voor de Zee- en Landmacht en een griffier.

Het Hof zal, behalve te 's-Gravenhage, ook elders zittingen kunnen houden, met dien verstande, dat zittingen buiten Nederland slechts ingevolge Onze machtiging kunnen plaats vinden."

B

Artikel 28 wordt gelezen:

„Het Hof vonnist met tenminste vijf leden. In geval van afwezigheid, belet of ontstentenis worden de leden vervangen door raden, door Ons op gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog aan te wijzen.

Indien de afdoening van zaken zulks vereist, kan het Hof ook buiten de gevallen, in het vorige lid bedoeld, met raden vonnissen, mits steeds tenminste vijf van de leden of raden van het Hof daaraan deelnemen.

In geval het Hof een lid of gewezen lid van de Zeemacht vonnist, zullen zich onder de rechters altijd 2 officieren van de Zeemacht, ingeval het Hof een lid of gewezen lid van de Landmacht vonnist, steeds 2 officieren van de Landmacht moeten bevinden."

C

Artikel 96 wordt gelezen:

„In geval van afwezigheid, belet of ontstentenis van de advocaat-fiscaal

of ook buiten deze gevallen, indien de afdoening van zaken zulks vereist, wordt diens dienst waargenomen door een advocaat-generaal bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage, door een der leden van het Hof, door de president te benoemen, dan wel door een door Ons aan te wijzen fiscaal of auditeur-militair, die een graad of hoedanigheid bezit, als bedoeld in artikel 121, eerste lid, van de Rechtspleging bij de Landmacht. Op hem, die aldus de dienst waarneemt, zijn de bepalingen van dit hoofdstuk van overeenkomstige toepassing."

D

Artikel 113 wordt gelezen:

,,In geval van afwezigheid, belet of ontstentenis van de griffier of ook buiten deze gevallen, indien de afdoening van zaken zulks vereist, wordt diens dienst waargenomen door een substituut-griffier bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage, door een beëedigd klerk ter griffie van dat Hof dan wel door een door Ons aan te wijzen secretaris van een krijgsraad bij de Zee- of Landmacht, die een graad of hoedanigheid bezit, als bedoeld in artikel 121, eerste lid, van de Rechtspleging bij de Landmacht. Op hem, die aldus de dienst waarneemt, zijn de bepalingen van dit hoofdstuk van overeenkomstige toepassing."

Artikel II

In de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht, vastgesteld bij de wet van 5 Juli 1921 *(Staatsblad* no. 841), worden de volgende wijzigingen aangebracht:

A

In artikel 84 vervallen de woorden ,,met uitzondering van de zoodanige, welke in Nederlandsch-Indië door krijgsraden bij de Zeemacht zijn gewezen".

B

Artikel 85 vervalt.

Artikel III

De artikelen I en II van de slotbepalingen van de Regtspleging bij de Zeemagt, vastgesteld bij besluit van de Souvereine Vorst der Verenigde Nederlanden van 20 Juli 1814 *(Staatsblad* no. 85), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 1 November 1933 *(Staatsblad* no. 562) vervallen.

Artikel IV

Artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, vastgesteld bij de wet van 27 April 1903 *(Staatsblad* no. 112) laatstelijk gewijzigd bij de wet van 29 Juni 1925 *(Staatsblad* no. 308) wordt gelezen:

,,Wordt het beklag geheel of gedeeltelijk ongegrond bevonden, dan is de gestrafte bevoegd, binnen twee dagen na de dag, waarop de beslissing te zijner kennis is gekomen, de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in te roepen.

Hij maakt zijn verlangen daartoe langs de hiërarchieke weg aan de commanderende officier kenbaar."

Artikel V

De zaken met betrekking tot de militairen der Zeemacht en der Koninklijke landmacht, bij het Hoog Militair Gerechtshof van Indonesie aanhangig op het tijdstip van het in werking treden van deze wet, worden in de stand, waarin zij zich op dat moment bevinden ter afdoening overgenomen door het Hoog Militair Gerechtshof.

Artikel VI

Deze wet, welke ook verbindend is voor Indonesië, Suriname en de Nederlandsche Antillen, treedt in werking met ingang van een door Ons te bepalen tijdstip.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat

alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog,
De Minister van Marine,
De Minister van Justitie,
De Minister van Overxeese Gebiedsdelen,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Stuk No. 3.

Artikel 85 van de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht draagt de rechtsmacht in hoger beroep over de vonnissen, gewezen door de krijgsraden bij de zeemacht in Indonesië, op aan het Hoog Militair Gerechtshof van Indonesië.

Artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht draagt de eindbeslissing in tuchtzaken van op grond van de Nederlandse Wet op de Krijgstucht gestrafte militairen, die zich in of op weg naar Indonesië bevinden, eveneens op aan het Hoog Militair Gerechtshof van Indonesië.

Na de overdracht van de souvereiniteit aan de R.I.S. zal het Hoog Militair Gerechtshof van Indonesië echter geen rechterlijk college van de Nederlandse Staat meer zijn.

De opdracht van rechtsmacht in hoger beroep over door Nederlandse colleges gewezen vonnissen en van de eindbeslissing in tuchtzaken van op grond van de Nederlandse wet gestrafte militairen, die zich in of op weg naar Indonesië bevinden kan derhalve niet gehandhaafd blijven, maar deze rechtsmacht in hoger beroep op deze eindbeslissing in tuchtzaken zullen moeten worden opgedragen aan een Nederlands rechtscollege.

Het college dat hiervoor het meest in aanmerking komt is het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof. Bovendien zijn de ondergetekenden thans tot de overtuiging gekomen, dat onder de huidige omstandigheden de bezwaren tegen de uitoefening van het recht van hoger beroep tegen door de krijgsraden te velde van de Koninklijke landmacht in Indonesië gewezen vonnissen niet meer zo ernstig zijn te achten, dat aan onder de rechtsmacht dier Krijgsraden vallende personen, de uitoefening van dat rechtsmiddel langer mag worden onthouden.

Bij artikel 1, lid 1, van de Wet van 3 Juli 1947, *Staatsblad* no. H *221* [1], werd in het algemeen hoger beroep opengesteld van de vonnissen, gewezen door de krijgsraden te velde bij de Koninklijke landmacht ter zake van feiten, in tijd van oorlog begaan. Bij Koninklijk besluit van 11 Juli 1947, *Staatsblad* no. H *235* [2], werd echter met toepassing van het tweede lid van artikel 1 dier wet, ten aanzien van de vonnissen van de krijgsraden te velde dier landmacht in Indonesië de toepaselijkheid van dit eerste lid uitgesloten, uit overweging, dat de toenmaals heersende omstandigheden aldaar de uitoefening van het recht van hoger beroer, ten aanzien van de vonnissen dier krijgsraden niet toelieten.

Door enkele intrekking van voormeld Koninklijk besluit van 11 Juli 1947 zal van de vonnissen, gewezen door krijgsraden te velde van de Koninklijke landmacht in Indonesië, hoger beroep open staan op het Nederlands Hoog Militair Gerechtshof.

Het zal voor het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof echter practisch onniogelijk zijn de rechtsmacht in hoger beroep over in Indonesië door Nederlandse krijgsraden gewezen vonnissen naar behoren uit te oefenen en de eindbeslissing in tuchtzaken van op grond van de Nederlandse wet gestrafte militairen, die zich in of op weg naar Indonesië bevinden, te geven, indien het Hof niet ook in Indonesië zitting kan houden.

---

1) Zie over deze wet M.R.T. deel XL blz. 429 en blz. 528-557. (Red. M.R.T.)
2) Zie dit besluit in M.R.T. deel XL blz. 430. (Red. M.R.T.)

Daarom zijn de ondergetekenden te rade geworden om het, zoals de vorige Regering in de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer over het wetsontwerp dat tot de wet van 3 Juli 1947 (*Staatsblad* no. H 221) heeft geleid reeds als haar voornemen heeft medegedeeld [1]) mogelijk te maken, dat het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof ook buiten het Rijk in Europa recht zal kunnen spreken.

Het onderhavige wetsontwerp beoogt dan ook in de eerste plaats in de Provisionele Instructie voor het (Nederlandse) Hoog Militair Gerechtshof die wijzigingen aan te brengen, welke het zitting houden van dat Hof in Indonesië kunnen bevorderen (zie artikel I van het ontwerp).

Opgemerkt worde in dit verband, dat de Provisionele Instructie van het (Nederlandse) Hoog Militair Gerechtshof het buiten Nederland zitting houden van dat Hof zeker niet bepaaldelijk uitsluit. Nu de ondergetekenden het echter noodzakelijk oordelen Óm het Hof metterdaad buiten zijn standplaats zitting te doen houden, achten zij het wenselijk om in artlkel 1 van de Provisionele Instructie de mogelijkheid daartoe met zoveel woorden vast te leggen, alsmede, teneinde althans op het zitting houden buiten Nederland een zekere contrôle te hebben, te bepalen, dat het houden van zittingen buiten Nederland slechts ingevolge machtiging van de Kroon zal kunnen geschieden (zie artikel I, onder A, van het ontwerp).

Grote kosten behoeft het doen zitting houden van het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof in Indonesië niet met zich te brengen. In het algemeen toch zal dit College in Indonesië kunnen zijn samengesteld uit door de Kroon te benoemen, in Indonessië gevestigde of verblijvende raden (plaatsvervangende leden), voor wie dit ambt een nevenfunctie zal zijn. Ook het presidiaat zal in Indonesië door een aldaar gevestigde of verblijvende rechtsgeleerde raad kunnen worden waargenomen.

Hoewel de ondergetekenden van mening zijn, dat de hier bedoelde raden gezegd kunnen worden hun bevoegdheid tot vonnissen op grond van artikel 28 van de Provisionele Instructie te ontlenen aan de „afwezigheid" van de eigenlijke leden ter plaatse of, zo men wil, aan het „belet van die leden „om ter plaats aan de berechting deel te nemen", achten zij het niettemin, met het oog op mogelijke twijfel ten aanzien van de vraag of hier wel van afwezigheid of belet in de zin van artikel 28 kan worden gesproken, gewenst om in dat artikel uitdrukkelijk vast te leggen, dat het Hof ook buiten de gevallen van afwezigheid, belet of ontstentenis van leden met raden kan vonnissen, indien de afdoening van zaken zulks vereist. Van deze wijziging is tevens gebruik gemaakte om het tweede lid van artikel 28 van de Provisionele Instructie zodanig te wijzigen, dat nu niet alleen in de gevallen van rechtspraak in eerste aanleg, maar ook in de gevallen van rechtspraak in hoger beroep verplicht is voorgeschreven, dat zich bij berechting van een lid of gewezen lid van de Zeemacht 2 officieren van de Zeemacht onder de rechters van het Hof moeten bevinden en bij berechting van een lid of gewezen lid van de Landmacht 2 officieren van de Landmacht, (zie artikel I, onder B, van he's ontwerp).

Ten aanzien van de waarneming in Indonesië van het openbaar ministerie en het griffierschap bij het Hof is wijziging van de Provisionele Instructie echter beslist noodzakelijk, aangezien de huidige wet de uitoefening van deze functies bindt aan een functie bij het (civiele) Gerechtshof te 's-Gravenhage. Een eenvoudige oplossing hiervoor is echter naar het oordeel van de ondergetekenden te vinden door, middels een eenvoudige wijziging van de artikelen 96 en 113 van de Provisionele Instructie, mogelijk te maken, dat het openbaar ministerie en het griffierschap in geval van afwezigheid, belet of ontstentenis dan wel indien de afdoening van zaken zulks vereist, ook kan worden waargenomen door een bijzonderlijk door de Kroon daartoe aan te wijzen (rechtsgeleerde) fiscaal of auditeur-militair **c.q.** (rechtsgeleerde) secretaris van een krijgsraad artikel I, onder C en D van het ont-

[1]) Bijlage ***Handelingen*** II, 1946-1947, no. 450/1, blz. 3 *(en M.R.T. deel XL, blz. 539.* ***Red.*** *M.R.T.)*

werp). Door in Indonesië aanwezige geschikte krachten in laatstgemelde functies te benoemen en in het bijzonder voor de waarneming in Indonesië van openbaar ministerie en griffierschap bij het Hoog Militair Gerechtshof aan te wijzen, kan een goede functionering van dat Hof in Indonesië op eenvoudige wijze worden bewerkstelligd.

Van deze wijziging is voorts gebruik gemaakt om de stroef-werkende redactie van de artikelen 96 en 113 iets soepeler te maken.

Artikel II van het ontwerp doet de in artikel 84 van de Invoeringswet voor het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof voorkomende uitsluiting van de bevoegdheid van dat Hof ten aanzien van de door de krijgsraden bij de zeemacht in Indonesië gewezen vonnissen vervallen, evenals de in artikel 85 dier Wet vervatte opdracht van rechtsmacht in hoger beroep ten aanzien van die vonnissen aan het Hoog Militair Gerechtshof van Indonesië, terwijl artikel III van het ontwerp de met de rechtsmacht van het Indonesische Hoog Militair Gerechtshof verband houdende slotbepalingen I en II van de Regtspleging bij de Zeemagt doet vervallen. Hierdoor wordt aan de militairen der zeemacht in Indonesië hun natuurlijke appèlrechter, het Nederlandse Hoog Militaire Gerechtshof, terug gegeven.

In artikel IV van het ontwerp is een wijziging van artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht opgenomen, waardoor de eindbeslissing in tuchtzaken van op grond van de Nederlandse Wet op de krijgstucht gestrafte militairen, die zich in of op weg naar Indonesië bevinden aan het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof wordt opgedragen.

Van de wijziging van artikel 67 is tevens gebruik gemaakt om buiten twijfel te stellen, dat de termijn voor het inroepen van de eindbeslissing van het Hof twee vrije dagen bedraagt.

Artikel V voorziet ten slotte in een overgangsmaatregel ten aanzien van de bij het Hoog Militair Gerechtshof van Indonesië op het tijdstip van inwerkingtreding der wet reeds aanhangige zaken.

Daar het Hoog Militair Gererhtshof in Indonesië naar te verwachten valt niet meer in staat zal zijn de zaken die op het ogenblik van het inwerkingtreden van deze wet bij dit Hof aanhangig zijn met betrekking tot militairen der Zeemacht en dei Koninklijke Landmacht, vóór de souvereiniteitsoverdracht af te doen, komt het de ondergetekenden raadzaam voor deze zaken in de stand, waarin zij zich ten tijde van het inwerkingtreden van deze wet bevinden, ter afdoening over te dragen aan het Nederlands Hoog Militair Gerechtshof.

De adviezen van de Staten van Suriname, de Staten van de Nederlandse Antillen en van de Regering van Indonesië zijn, daar het wetsontwerp in verband met de aanstaande souverriniteitsoverdracht van zeer spoedeisende aard is, niet ingewonnen.

Wel heeft de Regering deze stukken ter kennis gebracht, zowel van de Hoge Vertegenwoordiger van de Kroon in Indonesië, als van de Gouverneurs van Suriname en de Nederlandse Antillen, teneinde met de opmerkingen welke in Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen worden gemaakt, zoveel mogelijk rekening te houden.

De Minister van Oorlog,
SCHOKKING.

De Minister van Marine,
SCHOKKING.

De Minister van Justitie,
WIJERS.

De Minister wan Overzeese Gebiedsdelen,
J. H. VAN MAARSEVEEN.

Naschrift.

Ik teken bij de Memorie van Toelichting aan, dat de Provisionele Instructie, welker wijziging bij dit wetsontwerp wordt voorgesteld, sedert hare vaststelling in 1814 voortdurend ook in Nederlands Indië (Indonesië) geldend is geweest en dat het H.M.G. van Nederlands Indië in afwijking van en in strijd met deze wet is ingesteld. Wel heeft de praktijk zich aan deze ongeldigheid niet gestoord, maar in de toelichting op dit wetsontwerp had toch wel duidelijk mogen blijken, dat een einde wordt gemaakt aan deze niet op wettelijke basis rustende parktijk. Zie hierover mijn opstel „Interregionale mi-„litaire strafwetgeving" in deel XLII blz. 88 v. van dit Tijdschrift.

R.C.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Batavia.

Vonnis van 19 Mei 1949.

President: Majoor Mr T. J. Kramer.

Leden: Lt. kolonel C. H. Corbegoor en Lt. kolonel A. Hermans.
Auditeur-militair: 1e luit. Mr J. W. van Groningen.
Raadsman: Kapitein E. J. Sparrius.

Opzettelijke ongehoorzaamheid? Inhoud en vorm van het dienstbevel.

Beklaagde, die zonder de vereiste voorafgaande vergunning private goederen op een militaire vrachtauto had laten laden en die voornemens was de goederen met die vrachtauto te gaan vervoeren (hetgeen verboden was bij V.G.M. No. 542), ontving van een meerdere bevel, die goederen van de auto te verwijderen.

De Krijgsraad overweegt:

(1) Het bevel moet naar zijn INHOUD *als een dienstbevel worden beschouwd, aangezien het hier betrof een delict, waarbij een direct militair belang is betrokken. De ratio van het bevel is deze: om door verscherpte sanctie (ex artikel 114 W.M.X.R.) een met het militair belang strijdig misdrijf achterwege te laten.*

(2) *Het bevel was naar de* VORM *geen dienstbevel, omdat het niet voldeed aan de stelligheid, welke artikel 10 (2) R.K. eist. Beklaagde had op het bevel geantwoord dat hij zelf de verantwoording op zich nam en de meerdere had daarop opgemerkt dat hij het dan zelf maar moest weten, hierdoor het plegen van het delict toelatende.*

Wel vormt beklaagdes optreden tegen die meerdere een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp, hetwelk ingevolge artikel 60 *W.K. bij de straftoemeting in rekening wordt gebracht.*

Verbeurdverklaring van een in beslag genomen geldbedrag.

(W.M.S.R. art. 114; W.K. artt. 2 en 60; R.K. art. 10; V.M.G. No. 542).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT TE BATAVIA,

in de zaak van de auditeur-militair bij die krijgsraad, eiser tegen **J.** V., beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als militair in werkelijke dienst was en be-
„hoorde tot de Koninklijke Landmacht op of omstreeks 6 Maart
„1949:

1 tussen Pandeglang en Rankasbitoeng, in ieder geval op Java,
„uit winstbejag als bestuurder van een militair motorvoertuig **(3-**

„tons-truck) daarmede heeft vervoerd een hoeveelheid vis, zonder „in het bezit te zijn van een vergunning, afgegeven door een daartoe „bevoegde gezaghebbende;

„2. te Pandeglang, in ieder geval op Java, heeft geweigerd en „opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan een dienstbevel, „hem gegeven door zijn meerdere, de korporaal Seerden, om een hoe- „veelheid vis, geladen in een door hem, beklaagde, te besturen „militaire drietonner, van deze drietonner te verwijderen";

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 6 Maart 1949, toen hij als soldaat der Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst was bij de 3e Cie. 1e Mitr. Bataljon C-Divisie 7 December, zich bevond te Pandeglang als bestuurder van de hem toegewezen truck, een drietonner, om daar de dagfourage te halen en deze naar Rankasbitoeng te vervoeren; dat hij daar toen aangesproken werd door een Chinees, welke hem vroeg, of hij hem kon meenemen; dat hij hiermee accoord ging; dat de Chinees daarna toen vroeg, of hij ook zijn barang, welke hij op de pasar had liggen, kon meenemen; dat hij protesteerde tegen de hoeveelheid, doch toen hem geld beloofd werd, heeft toegestemd; dat er toen 15 zakken vis op zijn wagen werden geladen, terwijl hem 100 gulden in het vooruitzicht werd gesteld, welk geld hij in Rankasbitoeng zou ontvangen; dat, toen hij uit Pandeglang wilde wegrijden, korporaal Seerden naar hem toekwam en zei, dat deze lading uit de wagen verwijderd moest worden, omdat hij daar anders last mee zou krijgen; dat hij antwoordde, dat hij de gehele verantwoordelijkheid op zich nam, waarop de korporaal antwoordde, dat hij het dan zelf maar inoest weten; dat hij nagelaten heeft dit te doen en vertrokken is naar Rankasbitoeng, waar hij f 70 als beloning van de Chinees ontving; dat hij toegeeft, dat hij verkeerd deed, dit geld te accepteren; dat het hem bekend was, dat het verboden was particuliere goederen zonder vergunning met een militaire auto te vervoeren, maar dat, omdat deze Chinees op de heenweg met hun convooi was gereden, hij meende, dat het zo erg niet was; dat hij een paar maanden tevoren van zijn administrateur een voorschot had gehad, en hierdoor erg krap in zijn geld was gekomen; dat hij, toen de Chinees hem dan ook geld wilde geven, dit dadelijk heeft geaccepteerd;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 9 Maart 1949 opgemaakt te Rankasbitoeng door P. J. van der Plaats, onder meer bevat:

1. een verklaring van P. A. ***Xeerden,*** welke zakelijk inhoudt:

dat hij zich op 6 Maart 1949 te Pandeglang bevond met een militaire drietonner, bestuurd door beklaagde, soldaat J. V.; dat hij voor hun vertrek uit Pandeglang zag, dat er zich op de laadbak van de wagen een lading vis bevond; dat hij toen tegen V. heeft gezegd, deze lading- vis van de wagen te verwijderen, doch dat V. antwoordde: „Laat maar zitten, ik rijd wel door"; dat hij toen nog tegen V. heeft gezegd. dat hij dan zelf maar de veranwoordelijkheid

moest dragen, waarop V. antwoordde, dat dit goed was; dat hij V. niet heeft gewezen op dc strafbaarheid en dat hij verder geen opdracht heeft gegeven de lading van de wagen te verwijderen;

2. een verklaring van Tee *Kim* **Gwang,** welke zakelijk inhoudt: dat hij zich op 6 Maart 1949 te Pandeglang bevond en dat hij toen een kennis ontmoette, die hem vroeg om te helpen met het vervoeren van een aan hem toebehorende lading, aangezien zijn auto defect was en deze lading nog naar Rankasbitoeng moest worden vervoerd; dat hij toen aan een van de militaire chauffeurs aldaar heeft gevraagd, of hij mee kon rijden naar Rankasbitoeng met wat barang; dat de chauffeur hierin toestemde en dat hij toen met hem naar de woning van Tan Bie Tjiay is gegaan, waar de barang lag opgeslagen; dat de chauffeur werd uitgenodigd om binnen te komen en dat ondertussen de barang werd opgeladen; dat deze lading is vervoerd naar Rankasbitoeng en dat de chauffeur van hem f 75 beloning heeft gekregen;

Post alia:

Overwegende, ten aanzien van het aan beklaagde sub 2 ten laste gelegde, dat in de telastelegging sprake is van een dienstbevel om een misdrijf achterwege te laten, met name het zonder vergunning vervoeren van goederen met een aan de krijgsmacht toebehorend voertuig;

Overwegende, dat de krijgsraad van oordeel is, dat een dergelijk dienstbevel alleen mogelijk is ten aanzien van delicten, waarbij een direct militair belang is betrokken, met als ratio van het bevel, door een versterkte sanctie, n.l. de strafbedreiging van art. 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, te bewerken, dat een bepaald met het militair belang direct strijdig misdrijf in een concreet geval achterwege wordt gelaten;

Overwegende, dat derhalve het hevel in casu naar zijn inhoud wel als een dienstbevel moet worden beschouwd, aangezien de zorg voor een goede naleving van verordeningen, uitgevaardigd voor militairen door het militair gezag, naar 's Raads oordeel als een dienstaangelegenheid moet worden aangemerkt;

Overwegende echter dat de wijze, waarop dit bevel is gegeven naar 's Raads oordeel niet voldoet aan de stelligheid, welke volgens artikel 10, lid 2 van het Reglement betreffende de Krijgstucht voor een dienstbevel is vereist;

dat immers de korporaal Seerden, toen beklaagde hem antwoordde, dat hij de verantwoordelijkheid voor de lading op zich nam, tegen beklaagde gezegd heeft, dat hij het dan zelf maar moest weten, hierdoor toelatende, dat beklaagde zich aan een misdrijf schuldig maakte, terwijl dit naar 's Raads oordeel voorkomen had kunnen worden, indien deze korporaal op krachtige wijze een bevel had gegeven en dit bevel had gehandhaafd;

Overwegende, derhalve, dat het aan beklaagde gegeven bevel niet is een dienstbevel in de zin van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende echter, dat liet gedrag van beklaagde wel een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert als bedoeld in artikel 2 lid **1** van de Wet op de Krijgstucht en dat ingevolge artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht bij de op te leggen straf met dit feit rekening inoet worden gehouden;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, dat de beklaagde het hem sub **1** ten laste gelegde feit heeft begaan, alsmede zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat het meer of anders ten laste gelegde is gepleegd door de beklaagde, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Het als militair uit winstbejag zonder vergunning, afgegeven „door een daartoe bevoegde gexaghebbende, met een aan de krijgs- „macht toebehorend voertuig goederen vervoeren",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel **1** jo **3** van de Verordening van het militair gezag no. 542;

Overwegende. dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het geplcegdc feit en de omstandigheden, waaronder het is begaan;

Overwegende, ten aanzien van de op te leggen straf, dat beklaagde van 6 Maart 1949 tot 10 April 1949 voorlopig arrest in de vorm van streng arrest heeft ondergaan en dat de Krijgsraad van oordeel is. in verband met de gunstige indruk die beklaagde ter terechtzitting heeft gemaakt. zijn blijkens de staat van inlichtingen zeer goede optreden te velde en de verzachtende omstandigheid, dat beklaagde aanvankelijk de Chinees alleen had toegezegd hem met zijn barang te vervoeren en dat hij, toen hij later zag, wat deze barang inhield. eerst protesteerde en tenslotte, toen hem een beloning werd aangeboden, voor de verleiding bezweek en toestemde. de vis te vervoeren. dat naast het voorarrest van 5 weken met een geldboete kan worden volstaan;

Gezien, behoudens voormeld artikel, de artikelen 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 23 en 33 van het Wetboek van Strafrecht, 193 van de Regtspleging bij de Landmagt, **1** van de Verordening van het militair gezag in Indonesië, no. 505;

Recht doende:

Verklaart het feit bewezen en qualifieeert dit in voege als voormeld;

Verklaart beklaagde voornoemd schuldig aan dat strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van VIJFTIG

GULDEN, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door VIJFTIEN DAGEN hechtenis;

Verklaart verbeurd het op beklaagde inbeslaggenomen geldsbedrag groot f 70;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk als bewezen is aangenomen;

Spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Bovenstaand vonnis behandelt, evenals het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van ***29 Juni 1949*** *(zie M.R.T. XLII, blz.* ***643)*** *de vraag, hoever de werking van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht reikt. Niettemin dekken de in beide genoemde vonnissen behandelde kwesties elkander niet. In het bovenstaande vonnis betreft het een bevel tot het nalaten van een delict. waarvan de uitvoering, althans een begin van uitvoering, reeds aan de gang was. Het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost daarentegen heeft geen betrekking op een concreet, reeds aan de gang zijnd delict, zelfs niet op een delict waartoe het voornemen gebleken is, maar betreft een bevel tot het zeer in lzet algemeen handhaven van een toestand.*

Het naschrift bij het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost was reeds geschreven, toen het hierboven afgedrulcte vonnis werd ontvangen, zodat in dat naschrift met de hier opgeworpen kwestie geen rekening meer kon worden gehouden [1]).

In dat naschrift kwam fer sprake het plegen van een delict, waardoor de schuldige tevens niet voldeed aan een tevoren gegeven bevel van algemene strekking, om zich in een bepaald opzicht correct te gedragen. Ik vermeldde als mijn mening dat men artikel 114 zou overspannen door het plegen van dat delict dan (tevens) als het plegen van „opzettelijke ongehoorzaamheid" te beschouwen. Ter toelichting van mijn opvatting dienden o.a. de volgende voorbeelden: het bevel in oorlogstijd aan een chauffeur gegeven om geen brokken, te maken, terwijl die chauffeur later tòch door schuld een ongeval veroorzaakt; het bevel aan een mindere om de onder zijn beheer zijnde gelden goed te administreren en zich derhalve niet aan verduistering schuldig te maken. en andere.

Bovenstaand vonnis van de Krijgsraad te Batavia gaaf er eveneens van uit dat hef dienstbevel zijn eigen terrein heeft en dat het niet kan dienen om tevens elke andere norm te huisvesten. Ware het anders, dan zou men iedere militair bij aijn indiensttreding kunnen bevelen zich als een goed militair en ols een goed staatsburger te gedragen en geen enkele norm te overtreden.

Er moet dus ergens een grens aijn aan de reikwijdte can het dienstbevel. De Krijgsraad te Batavia legde die grens bij hef militaire belang, hetwelk bij het bevel betrokken moet zijn. Dit criterium ge-

---

1) *Dit* naschrft was reeds ter perse toen wij de opmerkingen van Mr. *Kooperberg* ontvingen, hierna opgenomen op blz. 107 v. (Red. M.R.T.).

bruikt de Krijgsraad te Pelde Oost zeker niet, xoals uit zijn vonnis van 29 Juni 1949 blijkt. Nu het in bovenstaand vonnis echter een bevel tol het staken van een concreet delict betrof, is het niet zeker of de Krijgsraad de grens óók bij het militaire belang xou hebben getrokken, als het bevel betroffen zou hebben het handhaven van een bepaalde toestand, m.a.w. of de Krijgsraad te Batavia in het geval dat de Krijgsraad te Velde Oost te berechten kreeg, niet tot vrijspraak gekomen zou zijn.

Ik voor mij zou de grens liever niet willen leggen naar gelang het al of niet een militair belang betreft, maar bij het al of niet aanwezig zijn van een concreet delict. Ik zie niet in dat het wèl een, dienstbevel is, wanneer een korporaal een soldaat verbiedt vis te vervoeren zonder vergunning (op grond van de omschrijving van de V.M.G. No. 542 een „militair" delict) en dat het géén dienstbevel zou zijn wanneer een korporaal een soldaat beveelt op te houden met hef mishandelen van een dier of met het dronken-voeren van een jong kind. Bovendien, artikel 8 (4) van het Reglement Krijgstucht verheft het correcte gedrag als burger tot een militaire verplichting, terwijl artikel 134 van het Wetboek van Militair Strafrecht hieraan, wanneer het misdrijven betreft, nog een extra scherpe sanctie verleent. In dat artikel wordt de meerdere opgedragen het door het belang der xaak gevorderde geweld naar vermogen aan te wenden tegen een mindere, die een misdrijf pleegt. Deze verplichting houdt m.i. de primaire verplichting in om de mindere te bevelen, zijn euveldaden te staken. Hef zou in strijd zijn met de ratio van artikel 134 (dat, m.i. terecht, geen onderscheid maakt tussen militaire en commune misdrijven) als men zodanig bevel niet de sanctie van artikel 114 zou kunnen geven!

Op deze gronden meen ik dat het wèl een „dienstbevel" is, wanneer een meerdere een mindere gelast een aan de gang zijnd strafbaar feit te staken, dan wel het klaarblijkelijke voornemen om dat feit te plegen, op te geven (en derhalve dat het niet- nakomer^ van dat bevel „opzettelijke ongehoorzaamheid" oplevert), maar dat niet van opzettelijke ongehoorzaamheid gesproken mag worden, wanneer het bevel betreft een toekomstig gedrag in het algemeen, xonder dat gedoeld wordt op een concrete, reeds in uitvoering of in klaarblijkelijke voorbereiding zijnde normoverschrijding. *W. H. V.*

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

Vonnis van 11 Augustus 1949.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Kap. Luit. t. zee J. J. Hogendoorn, Luit. t. zee 1e kl. A. H. Deketh, Luit. t. zee 1e kl. H. J. Baay en Luit. t. zee (Vl.) 1e kl. G. F. Rijnders.

Fiscaal: Kap. Luit. t. zee (A) Mr R. J. Brunner.

Raadsman: Maj. d. Mars. A. M. Luyk (in hoger beroep: Mr M. Thoolen).

Vrijheid van bekentenis en bevel tot naam opgeven.

Beklaagde, verdacht van een verkeersovertreding, ontving van een meerdere het bevel om die meerdere zijn naam op te geven, opdat die meerdere van het voorgevallene proces-verbaal zou kunnen opmaken.

Zeekrijgsraad: formeel is het gepleegde te brengen onder artikel 114 W.M.S.R., doch de materiële onrechtmatigheid ontbreekt, nu artikel 61 R.Z. de beklaagde de vrijheid geeft, al of niet tot een bekentenis te komen, en de rechtspraak deze vrijheid niet beperkt tot het stadium van het gerechtelijk onderzoek.

Hoog Militair Gerechtshof (zie de na het vonnis opgenomen sententie): De beschouwingen van de Krijgsraad zijn voor het onderhavige geval van geen belang, daar beklaagde niet werd vervolgd terzake van het opzettelijk niet gehoorzamen aan een dienstbevel om een verklaring af te leggen waaruit zou kunnen blijken, dat hij het hem ten laste gelegde strafbare feit zou hebben gepleegd. Er kon dus geen beroep worden gedaan (en er is door beklaagde terecht geen beroep gedaan) op een recht tot zwijgen,.

(W.M.S.R. art. 114; W.K. art. 60; R.Z. art. 61; 22 W.V.R.)

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen B. N. D., oud 20 jaren, geboren te Dubbeldam, gedetineerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als hulpvliegtuigmaker 3e kl. z/m bij het Maririevliegkamp „Valkenburg",

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 6 Juli 1949, No. 2/56142;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 27 Juli 1949 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in tijd van oorlog op 25 Mei 1949 des namiddaps te „omstreeks half zeven, toen hij als hulpvliegtuigmaker 3e klasse z.m. „diende bij het Marine Vliegkamp „Valkenburg", onder de gemeente „Katwijk, althans in Nederland op een rijwiel heeft gereden over de „voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Wassenaarsesveg, „terwijl hij onder het rijden het stuur van dat rijwiel met beide „handen losliet en toen de in uniform geklede marechaussee 1e klasse „F. E. van den Bergen, aangezien hij proces-verbaal wilde opmaken „van deze overtreding van de Wegenverkeersregeling, hem ongeveer „een kwartier later opgedragen had zijn naam op te geven, zeggende „„Ik wens dat U mij Uw naam opgeeft", althans woorden van „dergelijke strekking bezigende, opzettelijk die marechaussee 1e „klasse de woorden heeft toegevoegd: „Ik heb met de Marechaussee

.,,,niets te maken". „Ik fiets in het kamp zoals ik wil, het is hier ,,,,een Marinekamp en jullie hebben hier niets te vertellen. Jullie ,,,,zitten hier voor lul", althans woorden van dergelijke weigerende „strekking en opzettelijlr nagelaten heeft zijn naam op te geven";

Gezien: . . . .enz.;

Gezien de schriftuur van eis door de Fiscaal [sirekkende tot veroordeling van beklaagde terzake van:

1e. „ALS WIELRIJDER HET STUUK ONDER HET RIJDEN MET BEIDE ,,HANDEN LOSLATEN",

2e. „OPZETTELIJKE ONGEHOORZAAMHEID GEPLEEGD IN TIJD VAN ,,OORLOG"

tot 1e. een geldboete van f 5, subsidiair 2 dagen hechtenis; 2e. een gevangenisstraf voor de tijd van vijf weken, onvoorwaardelijk met aftrek van voorarrest — *Red.]*;

Post alia:

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld eraan, zijnde het immers van algemene bekendheid, dat het ten tijde in de telastlegging vermeld, tijd van oorlog was, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende"), ten aanzien van de aan het bewezene te geven qualificatie dat het bewezene in de allereerste plaats oplevert overtreding van het onder artikel 22 (1) van de Wegenverkeersregeling vallende verbod:

„ALS WIELRIJDER HET STUUR ONDER HET RIJDEN MET BEIDE ,,HANDEN LOSLATEN";

Overwegende, dat het bewezene voorts formeel is te brengen onder artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, aangezien beklaagde als militair heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan de hem door zijn meerdere gegeven order, welke order onder de omstandigheden, zoals zij in de telastlegging zijn omschreven en in feite zijn bewezen, onder het begrip dienstbevel valt, zijnde het toch de plicht van iedere meerdere, die vermoedt, dat een militair zich aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, terzake te rapporteren aan de Commandant onder welke de verdachte ressorteert (artt. 3 en 4 RZ; 5 en 6 RL.), zodat aan alle terzake gegeven bevelen tot nakoming dier plicht gegeven, een dienstbelang ten grondslag ligt, onverschilig of die meerdere het betrefferzde rapport mondeling of schriftelijk, bij rapport of procesverbaal, middellijk of onmiddellijk ter kennis van die Commandant wil brengen;

dat, wanneer men zich op het standpunt stelt, dat om strafbaar te zijn het gepleegde feit zonder meer onder de omschrijving van het ge- of verbodsvoorschrift moet vallen, een verder onderzoek naar de wederrechtelijkheid niet te pas komt en dan indien er geen wetsbepaling is aan te wijzen, waarin uitdrukelijk u-ordt ge-

*) Het hier gecursiveerde gedeelte werd in hoger beroep door het Hoog Militair Gerechtshof niet overgenomen. Zie de sententie achter het vonnis. (Red. M.R.T.)

waarborgd, dat hetgeete beklaagde deed straffeloos is, er terxake behoort te worden gestraft;

dat de rechtspraak zich echter hoe langer hoe meer op het standpunt stelt, dat buiten de in het Wetboek van Xtrafrecht erkende algemene en bijzondere gronden tot uitsluiting van strafbaarheid er nog andere strafuitsluitingsgronden gelden, wel steunend op de wet, maar niet uitdrukkelijk als uitzonderingen op de strafwet vermeld b.v. de strafuitsluitingsgronden aan bepaalde beroepen eigen als b.v. dat van de schipper, de medicus, de vee-arts, de kerkelijke besnijders, de vivisectie op dieren door wetenschappelijke mannen: het tuchtigingsrecht voor ozcders en onderwijzers, mishandeling bij bokswedstrijden enz.;

dat daarom van zeer veel belang zijn de consequenties, welke de rechtspraak afleidt uit het bepaalde bij artikel 63 R.L. (art. 61 R.Z.), waaruit blijkt, dat de militaire straf- en tuchtrechter aan die bepalingen — strikt genomen alleen geschreven voor het gerechtelijk onderxoek — een zeer ruime strekking toekent;

dat b.v. in de beklagzaak, beslist bij beschikking van het H.M.G. van 25 November 1921 (M.R.T. XVII, blz. 471) de vraag aan de orde kwam, of krijgstuchtelijk strafbaar is de militair die door xijn Commandant ondervraagd of hij de schrijver was van een artikel in een Militair weekblad, weigert daarop te antwoorden, waarbij het Hof overwoog:

„dat het voor de militair krijgstuchtelijke plicht is, een hem in „dienst of terxake van een dienstaangelegenheid door de meerdere „gestelde vraag naar waarheid te beantwoorden, zelfs al xou hij „daardoor erkennen, zich aan een krijgstuchtelijk vergrijp te hebben „schuldig gemaakt, doch dat stellig niet van de militair kan worden „gevergd een door de meerdere gestelde vraag te beantwoorden, in„dien hij daardoor met de strafrechier in aanraking xozc komen, waar „immers in art. 63 H.L. het beginsel is neergelegd, dat het de be„schuldigde vrij staat al dan niet tot bekentenis te komen";

dat ook weder met een beroep op het beginsel, neergelegd in art. 63 R.L. het H.M.G. bij beschikking van 22 Mei 1928 (M.R.T. XXIV, blz. 254) besliste, dat het spreken van onwaarheid bij het onderxoek, voorafgegaan aan een disciplinaire bestraffing wegens het, patrouilledienst verrichtende, overtreden van een bij gemeenteverordening gegeven rookverbod, niet strafbaar is, nu deze overtreding ten onrechte disciplinair was afgedaan, omdaf het de van enig door de strafrechter fe berechten strafbaar feit beschuldigde vrijstaat al dan niet tot bekentenis fe komen;

dat de lijn wordt doorgetrokken in de beschikking van de Commandant der Marine te Willemsoord van 25 Januari 1935 (M.R.T. XXX, blz. 574), houdende, dat bij het onderxoek van een strafbaar feit, hetwelk onder bepaalde omstandigheden als krijgstuchtelijk vergrijp kan worden aangemerkt, geenszins a priori vaststaat, dat disciplinaire afdoening geoorloofd is, zodat ook bij dit onderzoek het beginsel van artikel 61 R.Z. evenzeer behoort te worden ge-

eerbiedigd, dat het de van enig door de Strafrechter te berechten feit beschuldigde vrijstaat al dan niet tot bekentenis te komen;

dat tenslotte zij gewezen op het vonnis van de Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch dd. 29 October 1929 (M.R.T. XXVI, blz. 155), waarbij in een geval dat een mindere had nagelaten te gehoorzamen aan het hem door een sergeant-itzstructeur der Politietroepen gegeven dienstbevel om het door hem bereden rijwiel bot stilstaan te brengen en daarvan af te stappen, de krijgsraad overwoog dat niet wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen, vermits in casu het bevel om halt te houden en af te stappen werd gegeven in verband met een overtreding van de Rijwielbelastingwet;

dat dit vonnis werd bevestigd bij sententie van het H.M.G. van 10 December 1929, waarin echter werd overwogen:

„dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging „heeft geput, dat de beklaagde het hem ten laste gelegde heeft „gepleegd, meer in het bijzonder niet, dat hij opzettelijk heeft „nagelaten te gehoorzamen aan het in de telastlegging genoemde, „hem gegeven, dienstbevel";

dat blijkens laatstgenoemde sententie het H.M.G. in gevallen als de onderhavige, de straffeloosheid van de dader zocht in het gemis van het voor de opzettelijke ongehoorzaamheid gevorderde opzet;

dat in het door hef Hof berechte geval deze toch al niet makkelijke materie uitermate was vertroebeld en bemoeilijkt door de omstandigheid, dat de telastlegging in haar omschrijving de qualificatie „dienstbevel" vermeldde, zodat de gronden, waarop het Hof tot vrijspraak kwam, ook al bij gebreke aan nadere motivering, niet duidelijk zijn;

dat in ket onderhavige, door de Krijgsraad te berechten, geval de telastlegging terecht is vrijgehouden van iedere qualificatie, zodat, waar het telastgelegde punct en gaaf is bewezen verklaard, vrijspraak op grond van gebrek aan bewijs betreffende het bestaan van opzet niet volgen kan;

dat, zoals reeds boven werd betoogd, het bewezene formeel onder art. 114 W.M.S.R. is te brengen;

dat evenwel in verband met het in artikel 61 R.Z. (63 R.L.) neergelegde beginsel, dat het de verdachte van een strafbaar feit al dan niet vrijstaat tot bekentenis te komen en de door de rechtspraak aan dat beginsel gegeven uitwerking nader dient te worden onderxocht of beklaagde, nu hij niet rechtens verplicht was om het hem in casu gegeven dienstbevel te gehoorzamen, hoewel zijn gedruging formeel onder artikel 114 W.M.S.R. valt, al dan niet wederrechtelijk dat voorschrift overtrad;

Overwegende te dien aanzien:

dat de onrechtmatigheid onder meer een algemene eis van het delict is, zodat alles waardoor krachtens enig wettelijk voorschrift de rechtsplicht tot gehoorzaamheid aan het ge- of verbod is uitgesloten of opgeheven, aan de handeling het lcarakter van strafbaar feit ontneemt;

dat voorts de wetgever het element der onrechtmatigheid niet altijd in de delictsomschrijving formeel heeft opgenomen;

dat in die gevallen — zoals in casu — door de wetgever niet van het in de wet in abstracto omschreven feit van de eis der wederrechtelijkheid is afgezien, doch dit element wordt vermoed in de delictsomschrijving verwerkt te zijn, zodat wanneer in concreto dit element ontbreekt, het feitelijk gebeuren niet onder het betreffende voorschrift kan worden gebracht;

dat het enige practische resultaat van delictsomschrijvingen, waarin van het behoren aanwezig te zijn can het element der wederrechtelijkheid geen gewag wordt gemaakt, is, dat in die gevallen de onrechtmatigheid niet behoeft te worden ten laste gelegd en bewezen, doch aan een dergelijk manco in de delictsomschrijving nooit de betekenis mag worden toegekend, dat in werkelijkheid het in de delictsomschrijving ontbrekende element afwezig zou mogen zijn om toch het feitelijk gebeuren onder de delictsomschrijving te mogen brengen;

dat in het onderhavige geval, nu beklaagde, verdacht van een s t r a f b a a r feit, door een meerdere werd bevolen deze zijn naam op te geven, omdat deze terzake proces-verbaal wenste op te maken, beklaagde op grond van art. 61 R.Z. (63 R.L.), zoals de betekenis van dit artikel hierboven in de brede is uiteengezet, niet verplicht was om aan die order te gehoorzamen, doch zulks hem geheel vrij stond, zodat toen beklaagde weigerde en opzettelijk naliet aan die order te gehoorzamen, beklaagde's handelingen weliswaar f o r m e e l alle delictselementen van art. **114** *W.M.S.R. verwezenlijkten, doch het gebeurde m a t e r i e e l niet bearttwoordde aan de wettelijke delictsomschrijving, vermits de materiële wederrechtelijkheid dier handeling ontbrak;*

dat er mitsdien in casu, gelijk bij elke „Mangel am Tatbestand" terzake geen straf mag worden opgelegd, omdat materieel de norm niet is overschreden;

dat derhalve het telastgelegde en bewezen verklaarde feit, voor zover het is gericht op de omschrijving van artikel 114 W.M.S.R., in casu niet onder artikel **114** *W.M.S.R. kan worden gesubsumeerd en al evenmin krachtens enige andere bepaling van wet of verordening strafbaar is gesteld;*

Overwegende, dat beklaagde zijn weigering om aan het dienstbevel te gehoorzamen tegenover zijn rneerdere wel op een zeer ongepaste wijze heeft kenbaar gemaakt en zijn handeling op dit punt onbestaanbaar is met de militaire tucht en orde, zodat ze oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp volgens de daarvan in artikel 2 no. 1 der W[T]et op de Krijgstucht gegeven omschrijving;

dat beklaagde mitsdien heeft begaan twee feiten, die als op zich zelf staande handelingen moeten worden beschouwd en waarvan één overtreding opleverende tot de kennisneming van de militaire rechter behoort. terwijl het andere feit een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert. zodat nu er samenhang tussen die beide feiten bestaat, de

krijgsraad gelijktijdig daarvan kennis behoort te nemen en bij de bepaling van de straf het krijgstuchtelijk vergrijp in aanmerking behoort te nemen;

dut mede, gelet op het bovenstaande, in verband met de ernst der gepleegde feiten, de omstandigheden, waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklaagde, een geldboete van f 37,50, subsidiair 15 dagen hechtenis passend wordt geacht, terwijl van de tijd door hem van 7 Juli tot en met 10 Augustus 1949 (bij dispositie van 11 Augustus 1949 werd bevolen dat beklaagde op die datum op vrije voeten zal worden gesteld) in voorarrest doorgebracht 15 dagen bij de uitvoering der op te leggen straf in mindering behoren te worden gebracht, in dier voege, dat een bedrag van f 37,50 der boete gelijk aan 15 dagen vervangende hechtenis, voor betaald, respectievelijk voor geleden wordt gehouden;

Gezien de artikelen 2 no. 1 en 60 der Wet op de Krijgstucht, 23, 27 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 183 van de Regtspleging hij de Zeemagt, 1, 22 (1) en 42 van de Wegenverkeersregeling:

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het de beklaagde tenlastegelegde in dier voege als hoger werd overwogen wettig cll overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verlilaarde als hoger werd aangegeven:

Veroordeelt helilaagde tot een geldboete van f 37,50, bij gebrckc van betaling en verhaal te vervangen door een hechtenis van 15 dagen, met bepaling. dat van de tijd, door de veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak v/m 7 Juli 1949 t/m 10 Augustus 1949 in streng arrest doorgebracht. 15 dagen in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van deze straf, in dier voege, dat een bedrag van f 37.50 dier boete gelijk aan een vervangende hechtenis van 15 dagen voor betaald respectievelijk voor geleden wordt gehouden:

Spreekt hem vrij van de hem ten laste gelegde en bewezen verklaarde woorden: „en opzettelijk nagelaten heeft zijn naam op te „geven".

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 22 November 1949.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Gep. Luitenant-Generaal Nijhoff (plv.), Generaal-Majoor tit. b.d Schimmel (plv.).

(Zie het hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:....enz.:

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met het vonnis, waarvan beroep, zodat dit moet worden vernietigd, behoudens ten aanzien van de gebezigde bewijsmiddelen en het bewezenverklaarde, welke het Hof overneemt:

Overwegende, dat onder de in telastelegging gebruikte woorden „Openbaar verkeer" moet worden verstaan „algemeen verkeer";

Overwegende, dat het Hof niet overneemt de vier overwegingen, aanvangende met de woorden: „Overwegende, ten aanzien van de „aan het bewezene te geven...." en eindigende met: „....respec- „tievelijk voor geleden wordt gehouden", omdat de daarin vervatte beschouwingen en voorbeelden voor het onderhavige geval niet van belang zijn, daar beklaagde niet werd vervolgd terzake van het opzettelijk niet gehoorzamen aan een dienstbevel om een verklaring af te leggen waaruit zou kunnen blijken, dat hij het hem ten laste gelegde strafbare feit zou hebben gepleegd;

Overwegende, dat dus geen beroep kon worden gedaan — en door beklaagde terecht niet is gedaan — op een recht tot zwijgen, dat o.a. zou zijn te ontlenen aan de inhoud van artikel 61 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Overwegende, dat beklaagde — daar gelaten, dat hij ook dan niet had mogen weigeren om aan het dienstbevel om zijn naam te noemen te voldoen — zelfs niet kan hebben verondersteld, dat hij door zijn naam niet op te geven zou kunnen voorkomen, dat hij ter zake van de hem ten laste gelegde overtreding zou worden vervolgd, omdat niet is te zien, hoe het niet opgeven van zijn naam, nadat hij zich reeds in de barak van de Koninklijke Maréehaussée bij deze had gemeld, er in enig opzicht toe zou kunnen bijdragen, dat de hem ondervragende maréchaussée deze naam niet meer zou kunnen achterhalen;

Overwegende, dat ook uit beklaagdes verklaring ter terechtzitting en de overgelegde processtukken blijkt, dat het niet door beklaagde opgeven van zijn naam geen verband hield met het niet willen bekennen van het hem ten laste gelegde feit, doch slechts het gevolg was van zijn onwelwillende instelling tegenover de in het marine-vliegkamp gedetacheerde brigade der Koninklijke Maréchaussée, daar beklaagde de maréchaussée, die hem zijn naam vroeg, toevoegde: „Ik heb met de maréehaussée niets te maken, ik fiets in „het kamp zoals ik wil, het is hier een Narinekamp en jullie hebt „hier niets te vertellen", terwijl hij, toen een Luitenant ter Zee II, die op dat ogenblik de barak binnenkwam, hem gelastte zijn naam op te geven, aan dit bevel onmiddellijk voldeed:

Overwegende, dat in verband hiermede de overweging, inhoudende de qualificatie, moet worden vervangen door een overweging, luidende:

„Overwegende, dat het aldus bewezenverklaarde moet worden ge- „qualificeerd als:

„1e. ENIGE BEPALING VAN DE WEGENVERKEERSREGELING „OVERTREDEN;

„2e. OPZETTELIJKE ONGEHOORZAAMHEID IN TIJD VAN OORLOG „GEPLEEGD",

„voorzien en strafbaargestelcl respectievelijk bij artikel 22 (1) van „de Wegenverkeersregeling en artikel 114 van het Wetboek van „Militair Strafrecht";

Overwegende, dat na te noemen straffen in overeenstemming zijn met de ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden, waaronder deze werden begaan en de persoon van beklaagde;

Gezien behalve voormelde artikelen nog de artikelen:

23, 27, 10, 62 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 1 en 42 van de Wegenverkeersregeling, 75, 76 d en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, behoudens voor zover het de gebezigde bewijsmiddelen en het bewezenverklaarde betreft;

Opnieuw recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan hetgeen werd bewezen verklaard;

Qualificeert de bewezenverklaarde feiten als hoger is aangegeven;

Veroordeelt beklaagde terxake van het sub I gequalificeerde feit tot betaling van een geldboete van f 5 (*vijf gulden)* subsidiair hechtenis voor de tijd van 2 *(twee) dagen;*

terxake van het sub II gequalificeerde feit tot gevangenisstraf voor de tijd van *vijf weken* — onvoorwaardelijk — met bepaling dat de tijd, door de veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorarrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gehracht, zijnde van 7 Juli 1949 t/m 10 Augustus 1949.

NASCHRIFT.

In mijn naschriften bij het vonnis van de Krijgsraad te Pelde Oost van 29 Juni 1949 (M.B.T. XLII, blz. 643 v.) en bij het vonnis van de Krijgsraad te Velde (K.L.) te Batavia van 19 Mei 1949 (M.R.T. XLIII, blz. 73 v.) wees ik op een beperking van de werkingssfeer van het dienstbevel. Ik vermeldde daar als mijn mening dat het niet aangaat om, door het bij „dienstbevel" voorschrijven van een algemene gedragsregel, alle delicten, welke de mindere in de toekomst (in overtreding van dat bevel) pleegt, te vangen onder het misdrijf „opzettelijke ongehoorxaamheid".

Bovenstaand vonnis geeft weer een geheel andere beperking van de werking van de opzettelijke ongehoorxaamheid, namelijk doordat een ongeschreven rechtvaardigingsgrond wordt geput uit het recht van de beklaagde, om niet te behoeven mede te werken aan eigen veroordeling. Dit recht zou niet eerst ontstaan bij het verwerven van

de positie van „beklaagde" (dus na de verwijzing naar de Krijgsraad) maar het zou reeds bestaan als de militair nog slechts „verdachte" is.

Het Hoog Militair Gerechtshof wil hier, zoals uit de sententie blijkt, nzet aan, althans niet in dezelfde mate als de Krijgsraad. Het Hof erkent klaarblijkelijk geen zwijgrecht [1]), wanneer een militaire verdachte door zijn meerdere naar zijn naam gevraagd wordt (dat zn casu de weigering van beklaagde om zijn naam op te geven hem niet had kunnen baten, speelt voor de beoordeling van de vraag of hij had mògen weigeren, m.i. geen rol).

Aannemende dat artikel 61 R.Z. (63 R.L.) dezelfde waarde heeft als art. 29 van het Wetboek van Strafvordering, dan nog staat het m.i. niet zonder meer vast dat het in die artikelerz uitgedrukte beginsel van vrijheid van bekentenis in de militaire maatschappij even ver kan doorwerken als in de burgermaatschappij. In de burgermaatschappij wordt de werking van dat beginsel door niets gehinderd en strekt zich dus inderdaad uit tot en met het vragen aan verdachte van zijn naam. In de militaire maatschappij botst het beginsel van vrijheid van bekentenis echter onmiddellijk op tegen de gehoorzaamheidsplicht van de mindere.

Natuurlijk zal men de strijd tussen deze twee beginselen niet mogen laten beslechten door een overwinnig van de gehoorzaamheidsplicht. Daardoor zou men artikel 61 R.Z. (63 R.L.) maken tof een misleidende bepaling, welke alsdan onmiddellijk uit de wet verwijderd moet worden. Maar anderzijds kan men redeneren dat hef beginsel van de gehoorxaamheidsplicht niet geheel weggevaagd kan worden door de belcentenis-vrijheid.

Wellicht heeft het Hoog Militair Gerechtshof met bovenstaande sententie willen aangeven dat het terrein, u-aarop artikel **114** van het Wetboek van Militair Strafrecht de heerschappij behoudt, zich niet verder uitstrekt dan tot de plicht om persoonsgegevens (naam, nummer, onderdeel enz.) op te geven terwijl, wanneer de gestelde vragen het vermoedelijk gepleegde delict zèlf betreffen, de gehoorzaamheidsplicht moet wijken voor de vrijheid van bekentenis. Zo is, meen ik, in de jurisprudentie ook steeds uitgemaakt, zij het dat bij mijn weten deze vraag nog nimmer scherp is gesteld en de grens tussen beide gebieden nog nimmer principiëel is vastgesteld.

In vonnis en sententie (en in de eis van de Fiscaal) valt nog op dat de overfreding van artikel **108** van het Wetboek van Militair Strafrecht, welke m.i. gelegen is in de laatste onvriendelijkheid, welke beklaagde zijn meerdere toevoegde, niet ter sprake is gebracht. M.i. heeft beklaagde zich mede schuldig gemaakt aan het bespotten (of wellicht: beschimpen) van xijn meerdere. Een veroordeling te dier zake zou bovendien een dekking hebben kunnen vormen waarachter, zonder verschil in strafmaat voor beklaagde, de juridische strijd over de omvang van de werking van het dienstbevel zich had kunnen afspelen. *W. H. V.*

[1]) R.Z. 71 en R.L. 73 vermelden een verplichting om te antwoorden.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 29 Juni 1949.

President: Lt. Kolonel Mr Dr J. P. van Erk.

Leden: Majoor A. Klapwijk en Kapt. J. J. W. Hartog.
Raadsman: Dr Mr Dr W. Schuurmans Stekhoven (in hoger beroep: Mr J. H. van Wijk).

Principiële dienstweigering; „Indië-desertie".

Desertie (achterxeiling van het schip, dat de beklaagde naar Indonesië zou vervoeren).

Ingevolge artikel 2 „Dienstweigeringswet" wordt, bij gunstige beschikking op een verzoekschrift ingevolge die wet, de strafvervolging gestaakt.

Anders: het Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis opgenomen sententie): Weliswaar moeten de woorden „ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift" van artikel 2 D.W.V. ruim worden uitgelegd. zodat een militair ook door desertie te plegen, een daad van opzettelijke ongehoorzaamheid kan stellen, maar daaruit vloeit niet omgekeerd voort, dat elke desertie tevens het delict van opzettelijke ongehoorzaamheid oplevert. In casu is niet gebleken dat beklaagde het opzet heeft gehad om door middel van desertie een daad van ongehoorzaamheid te plegen.

(W.M.S.R. artt. 98 en 114; Dienstw.wet art. 2).

De Krijgsraad te Velde West.

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, tegen M. O. L., geboren te Elim, 10 October 1927, dpl. soldaat A.D.K.L. te Sclioonhoven, beklaagde,

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 22 Juni 1949, strekkende tot veroordeling van beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van een jaar met aftrek voorarrest en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als militair op of omstreeks 2 November 1947 na het „eindigen van een hem verleend verlof niet bij zijn korps te Assen, „althans elders in Nederland is teruggekeerd, doch daarvan sinds„dien opzettelijk, ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven, „totdat hij op of omstreeks 4 October 1948 is aangehouden, zulks „terwijl gedurende genoemd tijdvak tijd van oorlog in de zin der wet „bestond en daardoor een bevolen reis naar een plaats buiten het „rijk in Europa, waartoe het bevel hem bekend was, althans rede„lijkerwijze door hem vermoed kon worden, niet heeft meegemaakt":

Overwegende, dat uil de ambtelijke verklaring van de Commandant A.D.K.L. te Schoonhoven dd. 21 Juni 1949 blijkt, dat beklaagde op die datum in werkelijke dirnst was sedert 5 Juni 1947;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting heeft aangevoerd, dat hij zich met een met redenen omkleed verzoekschrift heeft gewend lot de Minister van Oorlog tot het verkrijgen van toepassing van art. 3 der wet van 13 Juli 1923 S. 357, betreffende dienstweigering, zulks terzake van het feit, dat hij gewetensbezwaren heeft tegen het vervullen van militaire dienst, op grond van zijn overtuiging. dat hij de evenmens niet mag doden, ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel geschiedt;

Overwegende, dat blijkens een ten processe in afschrift overgelegd schrijven van de Minister van Oorlog, dd. 21 Maart 1949, afd. **A-3,** S. 1, bur. 3, nr. 1780, de gewetensbezwaren van beklaagde op grond van het door de desbetreffende commissie uitgebracht advies, door de Minister van Oorlog zijn erkend;

Overwegende, dat ingevolge het bepaalde bij art. 2 laatste lid, van de Wet van 13 Juli 1923, S. 337 betreffende dienstweigering, bij gunstige beschikking op een verzoekschrift als bedoeld in art. **1** van genoemde wet, de strafvervolging gestaakt wordt;

overwegende, dat derhalve de Auditeur-Militair, deze zaak niettemin vervolgende, op grond van de verwijzing van beklaagde naar de Krijgsraad van 27 Mei 1949, niet-ontvankelijk behoort te worden verklaard in zijn vordering;

Gezien de artikelen 1, 2, **3** van de Wet van 13 Juli 1923, S. 357, betreffende dienstweigering;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart de Auditeur-Militair niet-ontvankelijk in zijn vordering,

---

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 22 November 1949.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Gep. Luitenant-Generaal Nijhoff, Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

Principiële dienstweigering; „Indië-desertie".

(Zie het hiervóór ***afgedrukte*** *vonnis).*

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van één jaar met aftrek van de tijd in voorlopig

arrest doorgebracht van 4 October 1948 tot 21 Maart 1949;

Overwegende, dat het Hof zich met het beroepen vonnis niet kan verenigen;

Post alia:

Overwegende, dat beklaagde onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 2 November 1947, toen hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was, ingedeeld bij het 5e Bataljon 1e Regiment Infanterie, na het eindigen van een hem verleend verlof niet bij zijn korps te Assen is teruggekeerd, doch daarvan opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven; dat hij door zijn afwezigheid een hem bevolen reis naar Indonesië niet heeft meegemaakt; dat hij dit feit heeft gepleegd, omdat zijn moeder een hartkwaal had; dat hij in de nacht van 4 op 5 October 1948 door de Koninklijke Marechaussee is aangehouden; dat hij, toen hij eenmaal in de cel zat, tot de overtuiging is gekomen, dat hij zijn medemensen niet mocht doden ;

Overwegende, dat blijkens het ambtelijk rapport d.d. 21 Juni 1949 namens de Commandant van het A.D.K.L. te Schoonhoven door de Res. 2e Luitenant P. Kraak opgemaakt, beklaagde op 2 November 1947 is gedeserteerd, waardoor hij een reis naar Indonesië, waartoe het bevel hem gegeven was, niet meemaakte; dat hij op 4 October 1948 is gearresteerd;

Overwegende, dat beklaagde nog een met zijn in de voorlaatste overweging opgenomen verklaring in tegenspraak zijnde verklaring heeft afgelegd, hierop neerkomende. dat hij vóór zijn desertie reeds gewetensbezwaren tegen het verrichten van militaire dienst zou hebben gehad, doch het Hof overtuigd is, dat alleen de verklaring, dat de gewetensbezwaren eerst in de cel zijn ontstaan, de juiste is en daarom de daarmede strijdige beweringen van beklaagde verwerpt;

Overwegende, dat de raadsman van beklaagde — met een beroep op de sententiën van het Hoog Militair Gerechtshof van respectievelijk 1 October 1948, Rolno. 596 S. en Rolno. 597 S. *) heeft aangevoerd, dat op grond van artikel 2 der wet van 13 Juli 1923 Stbl. 357 betreffende dienstweigering *elke* strafvervolging wegens „desertie" zou moeten worden gestaakt;

Overwegende, dat dit verweer faalt, omdat weliswaar de woorden: „*ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift*" in artikel 2 van deze wet ruim moeten worden uitgelegd, zodat een militair ook door desertie te plegen, een daad van opzettelijke ongehoorzaamheid kan stellen, maar dat daaruit niet omgekeerd voortvloeit, dat elke desertie tevens het delict van opzettelijke ongehoorzaamheid oplevert;

Overwegende, dat in het onderhavige geval niet is gebleken, dat beklaagde *het opzet* heeft gehad om door middel van desertie een daad van ongehoorzaamheid te plegen, al heeft hij als gevolg van

---

*) Zie M.R.T. XLII, blz. 36 v. (Red. M.R.T.)

zijn desertie tijdelijk geen dienst kunnen verrichten en geen dienstbevelen kunnen opvolgen;

Overwegende, dat dus — ook bij de door het Hof gehuldigde ruime uitlegging van het begrip dienstweigering — de door beklaagde gepleegde desertie niet was een daad van dienstweigering, zodat hel voorschrift van artikel 2 laatste lid van genoemde wet daarop niet van toepassing is;

Overwegende, dat het Hof wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, alsmede zijn schuld daaraan, te weten, dat hij op 2 November 1947 na het eindigen van een hem verleend verlof niet bij zijn korps te Assen is teruggekeerd en sindsdien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven, totdat hij op 4 October 1948 is aangehouden, zulks terwijl gedurende genoemd tijdvak tijd van oorlog in de zin der wet bestond en daardoor een bevolen reis naar een plaats buiten het Rijk in Europa, waartoe het bevel hem bekend was, niet heeft meegemaakt;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet morden gequalificeerd als: „DESERTIE IN TIJD VAN OORLOG GEPLEEGD", voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98 3° en laatste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

[volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van EEN JAAR, met bepaling dat de tijd, door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht van 4 October 1948 tot 21 Maart 1949; ontslag uit de militaire dienst *zonder* ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen — *Bed.]*.

NASCHRIFT.

Wanneer principiële dienstweigering en „Indië-desertie" samengaan.... Belangwekkende vragen, welke echter door de omstandigheden veel van haar actualiteit hebben ingeboet. Bovenstaand vonnis en de daarop in hoger beroep gevallen sententie geven een voorbeeld van dit samengaan. Een ander voorbeeld vindt men in M.R.T. XLII, blz. 34 v.

In laatstgenoemd voorbeeld (sententie van 1 October 1948) besliste het Hoog Militair Gerechtshof, dat artikel 2 van de Dienstweigeringswet ruim behoort te worden uitgelegd, zodat een militair ook door desertie te plegen een daad van ongehoorzaamheid kan stellen en aldus de premie, welke de Dienstweigeringswet alleen op „ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of dienstvoorschrift" beschikbaar heeft, kan erlangen. In de hierboven afgedrukte sententie maakte het Hoog Militair Gerechtshof uit, dat weliswaar artikel 2 van de Dienstweigeringswet ruim behoort te worden uitgelegd, maar dat daaruit niet voortvloeit dat elke desertie tevens het delict van opzettelijke ongehoorzaamheid oplevert.

Hoewel deze twee spiegelbeeldige uitspraken wellicht de schijn tegen zich hebben, zijn zij n.m.m. niettemin niet met elkander in

strijd. Aannemende dat de ruime uitleg van artikel 2 D.W.W. de juiste is, dan is het xeer wel mogelijk te oordelen, dat een concrete desertie, gezien de omstandigheden, een daad van dienstweigering vertegenwoordigt, maar dat daarmede niet gexegd wil zijn, dat nu verder èlke desertie een uiting varz dienstweigering is. Als criterium om uit te maken of een bepaalde desertie uiting van dienstweigering is, legt hef Hof aan het blijken van het opzet van de deserteur, om door middel van desertie een daad van ongehoorxaaheid te stellen[1]*). Vaak zal dit criterium n.m.m. echter erg vaag zijn en zal het meer van het gevoelen van de rechter dan van de feiten afhangen. of hij zodanig opzet aanwezig acht.*

Naar ik vernam, had de deserteur **van** *de sententie van 1 October 1948 reeds zijn verxoekschrift op grond van gezuetensbexwaren ingediend, vóórdat hij voor uitzending naar Indonesië werd aangewezen, terwijl de deserteur van boverzsfaande sententie zijn verzoekschrift eerst nà die aanwijxing inzond. Er is geopperd, dat het tijdstip van indienen van het verzoekschrift voor het Hof een toetssteen is geweest en daarop duidt ook wel de derde overweging post alia. Toch geloof ik niet dat hieruit xou mogen worden geconcludeerd, dat tijdige indiening van het verzoekschrift een ruime interpretatie van artikel 2 D.W.W. tengevolge heeft en dat te late indiening resulteert in ontkenning dat de desertie uiting zou zijn van dienstweigering.*

Ook in zijn sententie van 22 Februari 1949 (M.R.T. XLII, blz. 365 v.) achtte het Hoog Militair Gerechtshof de gepleegde desertie geen uiting van dienstweigering, doch daar blijkt niet duidelijk, op welke gronden het H.M.G. zich aansloot bij de Zeekrijgsraad, die het desbetreffende beroep van de raadsman verwierp.

Terzake van boven afgedrukte sententie wordt voorts verwezen naar de hierachfer op blz. 108 opgenomen opmerkingen van Mr *J. H.* VAN *WIJK. advocaat te Haarlem.* *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van **17** Augustus 1948.

President: Majoor Mr J. C. van Panthaleon Baron van Eck.

Leden: Lt. Kolonel J. A. de Witte en Kapt. A. E. Bueno de Mesquita.

Raadsman: Mr **J.** H. van Wijk, advocaat te Haarlem.

Opzettelijke ongehoorzaamheid. De ten laste gelegde straf verzwa-

---

[1]) Het verder in deze overweging gestelde, namelijk dat de desertie niet tot ongehoorzaamheid wordt, doordat de schuldige, als gevolg van zijn desertie, tijdelijk geen dienst heeft kunnen verrichten en geen dienstbevelen heeft kunnen opvolgen, zal wel een ieder onderschrijven. De afwezige heeft immers de dienstbevelen, welke hij zou hebben ontvangen als hij *niet* afwezig geweest ware, door zijn afwezigheid niet ontvangen, immers niet *kunnen* ontvangen en bij gemis van een dienstbevel kan van opzettelijke ongehoorzaamheid geen sprake zijn.

t-ende omstatzdigheid van volharding in de ongehoorxaamheid behoort bij de qualificatie buiten beschouwing te blijven, nu niet ten laste is gelegd dat beklaagde o p x e t t e l ij k in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard.

Hoewel er in casu geen sprake is can g e w e t e n s b e z w a r e n, is de Krijgsraad, op grond van de psychiatrische rapporten, van oordeel dat van beklaagde in redelijkheid niet kon worden verlangd dat hij weerstand zou bieden aan zijn innerlijke drang om dienst te weigeren. Beklaagde, die derhalve heeft gehandeld in overmacht, vrijgesproken.

A n d e r s het Hoog Mil. Gerechtshof (zie de achter het vonnis afgedrukte sententie): de M.v.T. op het O.R.O. van de huidige artikelen **37** *t/m 43 van het Wetboek van Strafrecht onderscheidf de oorzaken van ontoerekenbaarheid in (a) oorzaken, in de dader zelf aanwezig en (b) van buiten aangebrachte oorzaken; de in artikel 40 bedoelde overmacht wordt aldaar genoemd onder (b). Nu het Hof ook geen andere omstandigheden bekend zijn, welke de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten, volgt veroordeling (tot 8 maanden gevangenisstraf).*

(W.M.S.R. art. 114, Wb.v. Str. art. 40).

De Krijgsraad te Velde West,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R. M. S., geboren 25 Mei 1927 te Amsterdam, destijds dienstplithtig soldaat, beklaagde,

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij in werkelijke dienst was als soldaat bij het „.Regiment Stoottroepen, *althans militair was in de zin der wet,* op „*of omstreeks* 25 Juni 1947, alzo in tijd van oorlog, te 's Hertogen„bosch, althans elders in Nederland, toen zijn meerdere de 1e Luite„nant Jongerling **J.** hem opdracht gaf zich te melden bij de 2e „Luitenant Peeters, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nage„laten aan dat dienstbevel te gehoorzamen en nadat hem uitdrukke„lijk op zijn strafbaarheid was gewezen. in deze ongehoorzaamheid „heeft volhard;

Overwegende,. . . .enz.;

Post alia:

Overwegende, dat het van algemene bekendheid is dat 25 Juni 1947 viel in tijd van oorlog;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden. die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren cvenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad; dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, [zie de niet-gecursiveerde gedeclten der tenlastelegging — *Red.]*;

Overwegende. dat. nu niet is ten laste gelegd, dat beklaagde „op-

„zettelijk" *) in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, en de Krijgsraad geen vrijheid vindt de telastlegging ambtshalve te lezen, alsof dit woord er wèl stond (te meer, nu de verwijzingsbeschilrking dit woord evenmin bevat) de telastelegging en bewezenverklaarde omstandigheid, dat beklaagde in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat hem door de in de telastelegging genoemde meerdere, op zijn strafbaarheid was gewezen, niet als een strafverzwarende omstandigheid in de zin van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht kan worden beschouwd en derhalve bij de qualificatie buiten beschouwing behoort te blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„OPZETTELIJKE ONGEHOORZAAMHEID, GEPLEEGD IN TIJD VAN „OORLOG",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde bij verzoekschrift aan Zijne Excellentie de Minister van Oorlog heeft verzocht om erkenning van de door hem tegen de militaire dienst gekoesterde bezwaren als gewetensbezwaren in de zin van de wet van 13 Juli 1923, Staatsblad 357, betreffende de dienstweigeringswet; dal hij daarop is gehoord door de Commissie van Advies, bedoeld in voormelde met; dat deze Commissie heeft geadviseerd de bezwaren van beklaagde niet te erkennen en dat Zijne Excrllentie de Minister van Oorlog daarop de beklaagde heeft doen n-eten, dat hij de bezwaren van beklaagde niet erkent;

Overwegende, dat uit een psychiatriscli rapport van C. van Emde Boas, zenuwarts te Amsterdam, d.d. 25 Juni 1948, onder meer blijkt:

dat beklaagde in zijn schooltijd en masse gesard werd, doch om niet geheel uitgesloten te worden, nooit bescherming zocht bij volwassenen, maar alles in zich zelf opsloot; dat hij ook nooit terugsloeg, omdat hij altijd bang was, iemand een ongeluk te zullen doen; dat ook zijn broer altijd de partij van de jongens, die hem plaagden, koos; dat de verhouding met de vader bijzonder slecht is; en dat deze drinkt en de gehele familie van die kant alcoholist is; dat de moeder de laatste tijd erg zenuwachtig is en veel ruzie maakt;

en dat dit rapport als conclusie onder meer inhoudt:

dat de militaire dienst voor deze zware neuroticus een te grote belasting was en zijn labiel evenwicht verstoord heeft; dat de pacifistische levenshouding hier een typische rationalisatie is en het in werkelijkheid gaat om de afweer van felle aggressie-affecten, die ongetwijfeld de vader en vooral de oudere broer gelden, die hem in zijn jeugd heeft meegesard, in plaats: van hem te verdedigen tegen de aanvallen van andere kinderen; dat deze latente aggressiviteit. die ondanks alle pacifistische rationalisaties nauwelijks verdrongen is, tijdens de theorieles werd geactiveerd en zelfs aanbevolen, en

*) Zie noot 2 op blz. 611 en noot 1 op blz. 643 van M.R.T. XL.

hij een dergelijke verleidingssituatie moest ontvluchten en de dienstweigering uitsluitend te zien als een neurotisch afweermechanisme, onttrokken aan de bewuste mil;

Overwegende, dat het psychiatrisch rapport van dr R. H. Esser, waarnemend psychiater van het 1e Militaire Gewest, d.d. 22 Mei 1948, als diagnose inhoudt:

„Gepsychopatiseerde persoonlijkheid";

Overwegende, dat beklaagde voor de militaire dienst is afgekeurd wegens geestelijke labiliteit en op 12 November 1947 met klein verlof, in afwachting van ontslag wegens gebreken huiswaarts is gezonden;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer heeft verklaard:

dat zijn bezwaren niet voortkonien uit godsdienstige of politieke overwegingen, doch uit hemzelf; dat hij voelt, dat hij niet in staat is zijn medemensen te doden, om welke reden dan ook; dat hij op 4 Juni 1947 in werkelijke dienst is gekomen en toen reeds bezwaren had tegen de militaire dienst, doch toen nog geen dienst geweigerd heeft, omdat er thuis moeilijkheden rr-aren en hij daar niet wilde blijven; dat hij pas na de theorie bajonetsteken aan Luitenant Jongcrling heeft medegedeeld, dat hij verder dienst weigerde; dat dc reden, dat hij vroeger nooit wilde terugslaan, wanneer hij geplaagd werd, hoofdzakelijk was. dat hij vreesde. zich niet te kunnen beheersen; dat zijn overtuiging hem pas volkomen duidelijk is geworden bij zijn verblijf in Duitsland van Januari tot April 1945, almaar hij ook een homhardement heeft meegemaakt; dat hij daarvóór deze kwestie niet heeft overdacht:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van vorenvermelde rapporten en bovenstaande verklaring van beklaagde, in verband met de wijze waarop hij ter terechtzitting zijn verklaring aflegde en alle overige omtrent hem ontvangen inlichtingen, van oordeel is, dat zijn bezwaren niet kunnen worden beschouwd als hem te zijn ingegegeven door de stem van zijn geweten, doch dat zij veeleer voortspruiten uit zuiver psychische oorzaken, waarbij de natuurlijke afkeer tegen het doden van medemensen, welke ieder fatsoenlijk mens vervult, hij beklaagde juist wegens zijn psychische toestand. in extra sterke mate heeft medegewerkt;

Overwegende, dat de Krijgsraad, nu hij mèt de Commissie van Advies tot conclusie komt, dat hier geen sprake is van „gewetens-„bezwaren", een uitdrukkelijke beslissing over de vraag, of hij door het oordeel der Commissie op enige wijze gebonden is, achterwege kan laten;

Overwegende. dat de Krijgsraad evenwel, op grond van het hierboven aangehaalde uit de psychiatrische rapporten en beklaagdes verklaring, van oordeel is, dat hij onder invloed van zijn psychische gesteldheid en met de door hem op jeugdige leeftijd in de oorlog meegemaakte ellende, en met de mogelijkheid dit misschien wederom te moeten meemaken voor ogen. tot het hierboven als bewezen aan-

genomen en gequalificeerde feit is gedrongen, en dat naar redelijk inzicht een weerstand bieden aan deze drang, gelet op het voorgaande, van hem niet mocht worden verlangd;

Overwegende, dat beklaagde, nu hij heeft gehandeld in overmacht, niet strafbaar is en behoort te worden vriipesproken;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling nog de artikelen: 1, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 40 en 87 van het Wetboek van Strafrecht, 193, 197, *205.* 243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende in naam der Koningin: Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit, doch hem deswege niet strafbaar;

Spreekt hem daarvan vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 28 September 1949.

President: Mr Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer. gep. Generaal-Maioor v. Voorthuijsen (plv), Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv).

Raadsman: Mr J. H. van Wijk, Advocaat te Haarlem.

Opzettelijke ongehoorzaamheid (zie hef hiervóór afgedrukte vonnis van de Krijgsraad te Velde Zuid van 17 Augustus 1948).

(W.M.S.R. art. 114, Wb.v.Str. art. 40)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: ....enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van *acht maanden* met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht van 25 Juni tot 4 Juli 1947;

Overwegende, dat de behandeling van deze zaak in hoger beroep ten aanzien van de bewezenverklarinq van de beklaagde daaraan en de bewijsmiddelen, waarop deze bewezenverklaring steunt, zowel als ten aanzien van de qualificatie en de daarop betrekking hebbende overweging het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, doch het Hof zich voor het overige niet niet het beroepen vonnis kan verenigen;

Overwegende, dat zich bij de processtukken bevinden een afschrift van een door de beklaagde ingediend verzoekschrift aan de Minister van Oorlog, bij welk request beklaagde te kennen geeft gewetenshezwaren te hebben tegen de vervulling van militaire dienst van welke aard ook en verzorkt deze bezwaren te erkennen als gewetensbezwaren in de zin van artikel 3 van de Dienstweigeringswet, en een schrifte-

lijke verklaring van de Minister van Oorlog, voor deze getekend door de Secretaris-Generaal, inhoudende een afwijzende beschikking op dit verzoekschrift;

Overwegende, dat het rapport op verzoek van het Hof ovrr beklaagde uitgebracht door A. Wenderwold, Luitenant ter Zee Arts KMR, psychiater-neuroloog, inhoudt als conclusie, dat beklaagde zeer verminderd toerekeningsvatbaar is te achten, mrt welke conclusie het Hof zich, na het ter terechtzitting in hoger beroep gehouden onderzoek en na kennis te hebben genomen van de rapporten over de beklaagde uitgebracht door P. J. v. d. Leeuw. Res. Officier van Gezondheid 2de klasse, districtspsychiater lste Militaire afdeling, door P. H. Esser, Reserve-Officier van Gezondheid lste klasse. wnd. Psychiater lste Militaire Gewest en door C. van Emde Boas, zenuwarts te Amsterdam. respectievelijk op 31 December 1947, 22 Mei 1948 en 25 Juni 1948, verenigt;

Overwegende, dat deze verminderde toerrkéningsvatbaarheid niet de strafbaarheid van de beklaagde vermag uit te sluiten of op te heffen, doch wrl van invloed behoort te zijn op de strafmaat;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde heeft vrijgesproken op grond van de overweging, dat hij niet strafbaar zou zijn, daar hij tot het geïncrimineerde feit zou zijn gedrongen door overmacht, welke in casu zou bestaan in ,,de invloed van zijn psvchische gesteldheid, ,,de door hem op jeugdige leeftijd meegemaakte ellende en het voor .,ogen hebben van de mogelijkheid, dit wederom te mocten mremaken" en dat naar redelijk inzicht een weerstand bieden aan de ,,drang" voortkomende uit deze factoren, van hem niet mocht worden verlangd;

Overwegende, dat ook ter terechtzitting in hoger beroep door de raadsman van beklaagde voorgeclragen verweer vorrt tot de conclusie, dat de beklaagde zal worden vrijgesproken met toepassing van artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht, doch dr raadsman dit beroep op overmacht motiveert door te stellen, dat beklaagde blijkens de rapporten der deskundigen geen weerstand kon bieden aan de drang, voortkomende uit zekere van zijn psyche uit werkende storende Brachten, welke hem zouden dwingen in bepaalde gevallen op een bepaalde wijze te reageren, zonder dat zich ern storing van zijn geestvermogens in de zin van artikel 37 van het Wetboek van Strafrecht zou voordoen;

Overwegende, dat een beroep op overmacht hier niet kan slagen, aangezien niet is gebleken, dat de bewezen vrrklaarde gedragingen van beklaagde zijn ontstaan of beïnvloed door enige van buiten af werkende oorzaak op het ogenblik, dat het strafbare feit werd ?epleegd, doch dat is gebleken, dat de in beklaagde zrlf aanwezige psychische factoren deze gedragingen in aanzienlijlre mate hebben beïnvloed;

Overwegende, dat dc Memorie van Toelichting op het oorspronkelijke Regeringsontwerp van de huidige artikelen 37 tot en met **43** van het Wetboek van Strafrecht de oorzaken van ontocrckenbaarheid onderscheidt in:

n. oorzaken, die in de deelnemer aan liet strafbare feit zelve aanwezig zijn;

b. van buiten aangebrachte oorzaken;

en de in artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht bedoelde overmacht onder *b.*;

Overwegende, dat het Hof evenmin andere omstandigheden bekend zijn, welke de strafbaarheid van de beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het is begaan, made gelet op de persoon van de beklaagde;

Gezien de artikelen, in 's Krijgsraads vonnis genoemd — met uitzondering van artikel 40 van hut Wetboek van Strafrecht — alsmede de artikelen 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27 en **37a** van het Wetboek van Strafrecht en 75, 76d en 77 van 's Hof's Provisionele Instructie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin:

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, voor zover betreft de verklaring aangaande de strafbaarheid van dc beklaagde, de vrijspraak en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen;

En te dien aanzien opnieuw recht doende:

Verklaart beklaagde strafbaar wegens het in 's Krijgsraad's vonnis als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit, waaraan hij schuldig is verklaard;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *acht* maanden met bepaling dat de tijd, door de veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht. zijnde van 25 Juni tot 4 Jiili 1947;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming van de betreffende gronden.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Wetgeving.

In de vorige aflevering namen wij op (blz. 67—71) een wetsontwerp met memorie van toelichting houdende bijzondere voorzieningen militaire straf- en tuchtrechtspraak in hoogste instantie bij de Zeemacht en de Koninklijke Landmacht. Juist nadat deze aflevering was afgedrukt, gewerd ons het bericht, dat dit wetsontwerp noch bij de Tweede noch bij de Eerste Kamer aanleiding had gegeven tot het maken van opmerkingen. Het ontwerp is nu bekrachtigd en draagt de dagtekening van 22 December 1949 (Stb. n° J 571). De datum van afkondiging was 23 December 1949; op deze dag is de wet ingevolge haar art. VI hier te lande, in Indonesië, in Suriname en in de Nederlandse Antillen in werking getreden.

Krijgsraad te Velde K.N.I.L. te Batavia.

Wij ontvingen het hieronder afgedrukte proces-verbaal van het verhandelde ter buitengewone terechtzitting van de Krijgsraad te Velde K.N.I.L. tc Batavin, tijdens welke zitting die Krijgsraad afscheid nam van zijn Auditeur-Militair. Deze Krijgsraad heeft thans ongeveer 4 jaren bcstanii: op blz. 424 v. van M.R.T. XXXIX plaatsten wij een verslag van dc opcningszitting. Het is echter moeilijk te zeggen, hoelang deze Raad nog in functie zal blijven.

Het spijt ons, dat wij slechts zeer weinig uitspraken van de Krijgsrand te Velde K.N.I.L. mochten ontvangen. Het is ons dan ook een genoegen dit ariditeurs-afscheid te kunnen opnemen, waaruit enigszins kan blijken dat ook deze Krijgsraad te Velde zijn aandeel gehad heeft in de moeilijke doch schone taak, recht te spreken bij een krijgsmacht in actie.

Proces verbaal vari het verhandelde ter buitengewone terechtzitting van de Krijgsraad te Telde K.N.I.L. te Batavia op ***Vrijdag 23 December 1949.***

De Krijgsraad te Velde is samengesteld als volgt:

Lt. Kol. Mr. P. R. TAK LABRIJN, President,

Majoor D. M. ROSBACH, en Kapt. A. J. R. A. M. VAN HEYST. leden.

Mr. E. BONN, Auditeur-Militair,

Kapt. Mr. J. A. NIJBAKKER, Secretaris.

Tegenwoordig President, Leden en Auditeur-Militair, Secretaris als hoger vermeld. De Leden nemen naar rangorde zitting; op de tribune bevindt zich het nagenoeg compleet personeel der Krijgsraden te Velde K.N.I.L. en K.L.

De President opent de zitting en verklaart deze openbaar.

De President memoreert het feit, dat de Krijgsraad thans voor de laatste maal in het dit jaar bijeen gekomen is, ditmaal niet **voor** het berechten van beklaagden, doch op de eerste plaats om afscheid te

nemen van de Auditeur-Militair Mr. E. BONN, die als zodanig gedurende twee jaar in functie is geweest en die men thans ziet vertrekken om een andere functie te aanvaarden.

Van het vierjarig bestaan van deze Krijgsraad moeten deze twee laatste jaren, zowel wat de aard en het aantal van zaken betreft, alsook door de bijzondere omstandigheden, waaronder een leger te velde in actie verkeert, als verreweg de belangrijkste worden beschouwd.

Spreker vindt aanleiding om bij deze gelegenheid enkele woorden te wijden aan het bijzondere karakter der militaire rechtspraak; over zin en doel daarvan is reeds eerder gesproken bij een soortgelijk afscheid (zie M.R.T. XLI, blz. 344) en spreker wil volstaan met te verwijzen naar de toen gesproken woorden, die hun waarde ook hier en thans nog ten volle behouden.

Een ander gunt der militaire rechtspleging verdient thans echter meer de aandacht en dat is het verschil, dat tussen militaire en burgerlijke strafrechtspraak valt op te merken.

Immers een militair college als een krijgsraad te velde vertoont het beeld ener berechting van militairen door militairen, derhalve van leden ener bijzondere groep door andere leden van diezelfde groep, een verschijnsel overigens dat ook in de burgerrechtspraak steeds meer veld wint, en men zou dus in dit geval duidelijk van klassejustitie kunnen spreken, zij het met afwijzing bij voorbaat van die minder gunstige bijbetekenis, doorgaans aan dat woord verbonden.

Door de aanwezigheid toch van de militaire verhoudingen, zoals in het bijzonder die van meerdere tot mindere, die omgekeerd bij een juiste uitoefening daarvan van laag naar hoog dient te worden gecomplernenteerd door een verhouding van wezenlijk respect voor en vertrouwen van de ondergeschikte in zijn commandant, en zodoende resulterende in een vanzelf gegroeide onderlinge kameraadschap door gemeenschappelijk gedragen lasten en zorgen en door gemeenschappelijk ondergane gevaren en levensrisico's, zo goed als door de gemeenschappelijk beleefde romantiek van het soldatenleven te velde en door de gemeenschappelijke opgedragen en te volvoeren taak, zien zowel rechters als justiciabelen beide zich verbonden in een specifiek en zeer hecht verband, hetwelk een uniek en opvailend verschil oplevert ten aanzien van dc commune strafrechtspraak.

Hierdoor zullen — en dan blijkt juist die klasse-justitie — enerzijds sommige gedragingen in het militair verband als veel ernstiger en andere weer als lichter worden opgevat dan door de burgerlijke strafrechter; het Wetboek van Militair Strafrecht geeft zulks blijkens de daarin omschreven straf- en strafuitsluitingsbepalingen reeds aan. Zoals ten allen tijde bij de toepassing der strafwet vertoont ook dc miliiaire rechtspleging twee zijden, nl. de negatieve repressieve en de positieve preventieve kant; spreker ging hier verder op in en achtte vooral in militair verband het opvoedend element van grote waarde, waarbij in het bijzonder voor de pers een succesrijke taak

is weggelegd, zoals bij voorbeeld bij deze krijgsraad in de praktijk herhaaldelijk is gebleken, ten aanzien van verkeersdelicten, waarin een duidelijke vermindering kon worden geconstateerd na vermelding van hcrechie zaken in plaatselijke bladen, terwijl ook voor de regelmatige publicatie van vonnissen in de Nederlandse en Maleise taal grote belangstelling bij de troep blijkt te bestaan. met, naar gehoopt wordt, alle gunstige gevolgen van dien.

Doch ook de negatieve zijde der strafrechtspraak is van constructieve waarde, indien men daarbij uitgaat van de gedachte. dat bestraffing middel is en geen doel in zichzelve, waarbij steeds primair voor he rechter op de voorgrond dient te blijven staan de vraag: wat geeft men aan de gemeenschap terug, een lid van verhoogde of van verminderde bruikbaarheid?

Om deze vraag ie beantwoorden is het nodig door te dringen in het individu, in de verhoudingen bij zijn onderdeel, in de omstandigheden waaronder hij dient, mede ter beoordeling in hoeverre de grens van het psychisch en physiek kunnen al dan niet overschreden is, een probleem, dat zich te velde vooral recent veelvuldig heeft voorgedaan. Naar sprekers mening is zulks wellicht nergens beter te bereiken dan door de officier-rechter, die steeds oordeelt als insider, bekend als hij is met de locale kleur, met het militair helang, doch tevens — de typische plicht van de officier — met het belang van zijn onderhebbende voor ogen, waardoor de militaire rechtspraak dat bijzondere, als het ware min of meer feodale karakter krijgt. hetwelk dit stelsel zozeer kenmerkt.

Tn dit typisch militair geheel vormt de militaire auditie nu het dynamische element, daarbij tevens in aanmerking genomen het veelvoud van zaken, dat hij onder ogen krijgt tegenover die welke de rol bereiken, en waarin hij zowel commandanten moet adviseren in krijgstuchtelijke zaken alsook de commanderend generaal voor de verwijzing naar de krijgsraad, met inbegrip van zijn contact met de militaire politie en met de troeuen-onderdelen. Hieruit zou volgen, dat de auditeur-militair een soort super-militair zou moeten zijn; nochtans is hij een burger-rechtsgeleerde. Toch heeft Mr BONN door steeds de belangen van de beklaagden op de voorgrond te stellen zonder daarbij aan de belangen van de dienst te kort te doen, mild doch niet weekhartig oordelende, waarbij juist herhaaldelijk het initiatief is uitgegaan van het parket in zaken waarin het uiteindelijk om leven of dood van betrokkenen ging, in hoge mate blijk gegeven die vaderlijke zorg van de officier voor zijn ondergeschikten aan ie voelen en in praktijk te brengen en spreker rekent het Mr BONN als zijn grootste verdienste toe, dat hij zich aldus als niet-militair toch zo harmonisch aan die ,,feodale" sfeer van dc militaire samenleving heeft weten aan te passen.

Spreker zegt Mr BONN hiervoor dank namens de delinquenten en ook persoonlijk als soldaat en als mens. waarna hij de nieuwe Auditeur-Militair Mr W. F. H. BARTELS welkom heet.

Meer uitvoerig gaat spreker thans na de uitbreiding welke de

werkzaamheden van deze krijgsraad hebben ondergaan sedert zijn instelling in 1945, toen nog allerwege chaos en destructie heersten en in welke tijd, zoals valt te lezen uit het verslag van de eerste zitting van het college (M.R.T. XXXIX, blz. 424) zo gans andere problemen op de voorgrond stonden als thans intussen naar voren zijn gekomen.

Oorspronkelijk slechts in feite werkzaam in het territoir Batavia en Bandoeng, is de Krijgsraad te velde K.N.I.L. te Batavia, na afsplitsing in 1946 van die te Makassar, thans uitgegroeid tot een college, waaronder het overgrote deel van alle militairen van het K.N.I.L. is koinen te ressorteren, doordat successievelijk de Temporaire Krijgsraden te Bandoeng, Semarang en Soerabaja kwamen te vervallen als fungerende krijgsraden te velde en langzamerhand eveneens die in de buitengewesten. zoals Sumatra met de daarbii te rekenen eilandengroepen en West Borneo.

Dat deze uitbouw mogelijk was ondanks de gebrekkige uitrusting van het beschikbare apparaat is voornamelijk te danken aan de overgrote toewijding en volledige overgave aan het krijgsraadswerk van het personeel van dit college, waarbij tevens zeer belangrijke hulp en steun is ontvangen van de zijde van de Krijgsraad te velde K.L., waarvoor spreker zijn bijzondere erkentelijkheid wenst uit te spreken.

Spreker wijst voorts op het operationeel karakter van een krijgsraad te velde, waarbij hij hen, die in de uitoefening van hun taak bij de krijgsraad zijn gevallen, in herinnering brengt.

Doch op dit tijdstip wordt tevens definitief het achterliggend tijdvak afgesloten door de belangrijke wijzigingen in de staatkundige structuur van Indonesië als gevolg van de aanstaande souvereiniteitsoverdracht, hij de voorbereiding waarvan namelijk bijzondere bepalingen zijn gewijd aan de militaire rechtspraak van het K.N.I.L., welke dientengevolge belangrijke verandering zal ondergaan. Ook van de periode, die achter ons ligt, zo zegt spreker, dienen wij hierbij afscheid te nemen. Wij meten niet, wat het nieuwe ons brengen zal, noch ook of deze Krijgsraad hiermede zijn eindstadium heeft bereikt, aangezien de consequenties van de komende veranderingen nog niet zijn te overzien, doch steeds zal de door Mr BONN gehuldigde opvatting bij voortzetting van de krijgsraadstaak, namelijk de vaderlijke zorg voor de beklaagden, onze richtsnoer zijn en blijven in het belang van het leger in het algemeen en van de militaire strafrechtspraak in het bijzonder.

Hierna dankt de Auditeur-Militair. Mr E. BONN de President voor de woorden, die deze gesproken heeft over zijn opvatting ten aanzien van de vervulling van zijn taak en memoreert de steun, die hij daarbij ontvangen heeft van het Korps Militaire Politie, dat als opsporingsapparaat van hoog tot laag zeer verdienstelijk werk heeft verricht en waaronder tevens de militaire strafgestichten ressorteren. Speciaal wil spreker noemen Kapt. VAN DER POEL,

Olt. MEDEMA en Olt. BROERS, die in de door hen beheerde Militaire Strafgevangenis te Tjimahi, resp. Militaire Provoosthuizen te Batavia en te Sidoardjo, grote resultaten hebben bereikt, hetgeen te meer belangrijk is, waar reclasseringsmogelijkheden in Indonesië voorshands minimaal zijn. Ook hier gaat grote menselijkheid samen met een goede discipline, waardoor vele bruikbare militairen aan het Leger konden worden teruggeven.

Tot slot brengt Spreker dank aan de Leden van de Raad en het personeel van liet Secretariaat en het Parket voor de prettige samenwerking.

De President sluit de zitting.

Aldus geresumeerd en gearresteerd dezelfde dag.

In vreemde krijgsdienst treden.

De jaargang 1950 van de Nederlandse Jurisprudentie wordt geopend met een zeer kort gemotiveerd arrest van de Hoge Raad dd. 21 Juni 1949 omtrent het in militaire dienst treden van iemand, die naast de Nederlandse ook de Duitse nationaliteit bezit en die in Duitsland zijn militaire dienstplicht als Duitser vervulde. Ons hoogste rechtscollege besliste, dat deze Nederlander zijn Nederlandse riationaliteit niet verloren heeft. De karige motivering van dit arrest brengt ons er toe, het niet over te nemen. Doch wij willen niet nalaten het interessante onderschrift van de annotator (Mr) D. J. V(eegens) ter kennis van onze lezers te brengen. Het luidt aldus:

Noot. Het is te betreuren, dat de H. R. in deze zaak, waarin hij werd gesteld voor verschillende moeilijke vragen van nationaliteitsrecht, heeft gemeend te kunnen volstaan met bovenstaande sobere motivering. al schijnt deze ,,stijl" te zijn. De annotator moge dan een poging tot ontraadseling wagen.

Naar de heersende mening behoort de bipatride. die naast een vreemde nationaliteit de Nederlandse bezit, door de organen van den Nederlandsen staat als Nederlander te worden behandeld, voor zover niet uit enige bijzondere bepaling het tegendeel volgt. Volgens art. 12 Wet op het Nederlanderschap zijn slechts zij vreemdelingen, die den staat van Nederlander niet bezitten, noch uit anderen hoofde Nederlandse onderdanen zijn. Blijkens de volgende passage uit de M. v. T. tot het ontwerp van wet van 1892 heeft de wetgever o.m. aan gevallen van dubbele nationaliteit gedacht: ,,Men is niet tegelijk neder-,,lander en vreemdeling; men kan wel zijn vreemdeling en geene ,,andere nationaliteit bezitten; ook kan men zijn nederlander en ,,daarnevens burger van een ander Rijk zijn. Of iemand ncderlnnder ,,is, moet, onafhankelijk van elke vreemde wet, naar onze eigene ,,wetgeving zelfstandig worden beoordeeld." De eigen nationaliteitswet maakt dus uit haar aard aanspraak op uitsluitende gelding boven soortgelijke vreemde wetten. Het Haagse Nationaliteitsverdrag van 1930, Stbl. 1937 no. 17, heeft in art. 3 deze bevoegdheid van de staten erkend.

In dezen zin ten onzent Kosters, blz. 285, Hijmans, blz. 119, en Van Brakel, § 95, en van de buitenlandse schrijvers o.a. Schnitzer **I,** blz. 146, en Rabel **I,** blz. 120; anders de Groot, Het personeel statuut van apatriden en bipatriden, prft. Leiden 1938, blz. 162, die alle gevallen van dubbele nationaliteit naar omstandigheden wil beoordelen volgens het beginsel van de actieve of effectieve nationaliteit. en zich o.a. beroept op Kahn I, blz. 59, en Frankenstein **I,** blz. 89. Dit op zich zelf aantrekkelijke beginsel heeft onder de huidige naoorlogse omstandigheden weinig kans op aanvaarding.

De heersende mening leidt nu tot de gevolgtrekking, dat de eerste grond, waarop de A.-G. Langemcijer de toepasselijkheid van art. 7 W.N., 4° ontkent, niet juist kan zijn. Deze bepaling heeft immers alleen het oog op vrijwillig aanvaarde, niet op de door de vreemde wet opgelegde dienst betrekking. Men doet den Nederlander-Duitser, die vrijwillig zijn intrede doet in de krijgsmacht van zijn tweede vaderland, dus geen onrecht, als men aan die handeling voor zijn Nederlanderschap haar normale gevolg verbindt.

Iets anders is echter — en dit kan den A.-G. voor den geest hebben gezweefd — dat zich gevallen kunnen voordoen, waarin men de omstandigheid, dat een Nederlander door een vreemde mogendheid als haar onderdaan wordt beschouwd, niet mag verwaarlozen. Een Nederlander-Fransman, die naar de wetten van beide landen dienstplichtig was en in den eersten wereldoorlog zijn militaire verplichtingen tegenover Frankrijk het zwaarst had doen wegen. werd hier te lande vervolgd wegens desertie, maar door het H.M.G. (26 Febr. 1919, W. 10226, N. J. 1919, 241) niet strafbaar geoordeeld. Zelfs kan men twijfel opperen, of een Nederlander-Duitser, die gedurende den tweeden wereldoorlog in vijandelijken krijgsdienst is getreden, wegens het misdrijf van art. 101 Sr. kan worden veroordeeld. Aan de gevolgen ten aanzien van de Nederlandse nationaliteit doet dit voorbehoud echter niet af.

M.i. kan dus met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid worden aangenomen, dat de gedachtengang van den H. R. zich heeft bewogen langs een baan, waarop hij achtereenvolgens de hindernissen van handelingsonbekwaamheid, wilsgebreken, bekrachtiging en overmacht, alle in verband met vreemden krijgsdienst, heeft moeten nemen.

Beginnen wij met het omstreden punt van de handelingsbekwaamheid. Zij is ten onzent als vereiste voor de toepasselijkheid van art. 7 W.N., 4° aangenomen door K.B. 24 Jan. 1901, W.B.A. 2748, Rb. Den Haag 6 Juli 1925, W. 11472, N. J. 1925, 1209 (curandus), de Eerste Kamer der Staten-Generaal bij de toelating van Graaf de Marchant et d'Ansembourg (waarbij bovendien een naturalisatie tot Duitser tijdens minderjarigheid medespeelde) Hand. 1935136 blz. 5, en vergadering 13 Dec. 1935, den B. R. v. C. in vaste rechtspraak sinds zijn arrest van 14 Jan. 1946, N.O.R. no. 152, en het Ministerie van Justitie na de bevrijding. Deze leer past n.l. zeer goed bij de politiek van clementie jegens jeugdige wapendragers. In denzelfden

zin de Franse rechtspraak en litteratuur tussen 1889 en 1927, toen art. 17 C.c., 4° t.a.v. den krijgsdienst overeenstemde met onze wet: Civ. 15 Jan. 1912, D.P. 1912.1.345, Req. 5 Dec. 1917, R.d.i.p. 1917, 570, Aubry et Rau I, § 74, Baudry-Lacantinerie I no. 539.

Daarentegen wordt ten deze betekenis aan de handelingsonbekwaamheid ontzegd door Ktr. Amsterdam 25 April 1938, N.J. 1938 no. 529, Practicus (P. W. Oosterhoff), Wet op het Nederlanderschap, blz. 47 i.v.m. 44, onder verwijzing o.m. naar de vooroorlogse practijk van het Ministerie van Justitie, B. G. Arnhem 11 Juni 1946, N.O.R. no. 340, Mannoury, Het Nederlandse nationaliteitsrecht, blz. 128, en François, Volkenrecht 1^2, blz. 469.

De argumenten van de tegenstanders komen hierop neer, dat de wet niet onderscheidt naar gelang de betrokkene al dan niet meerderjarig is en dat het aankomt op het feitelijk treden in militair of ander ambtelijk verband tot den vreemden staat.

Hiertegenover kan echter worden gesteld, dat voor de verkrijging en het verlies van het Nederlanderschap naar de wet van 1892 niet de feitelijke, maar de rechtsverhoudingen beslissend zijn. De Nederlandse nationaliteit wordt b.v. verkregen door wettige afstamming of door erkenning, niet door de betrekking van vader tot niet erkend natuurlijk kind, zelfs niet indien zij voor wat betreft het feitelijk deel uitmaken van de Nederlandse samenleving van de wettelijk erkende betrekking niet te onderscheiden zou zijn.

„Krijgsdienst" en „staatsdienst" zijn dan ook zelf rechtsbegrippen, die door de Nederlandse organen zelfs aan het buitenlandse publieke recht moeten worden getoetst. Men kan den vreemden staat bezwaarlijk het recht ontzeggen zelf uit te maken, wie hij als zijn militairen en ambtenaren beschouwt. Vandaar, dat Valkhoff de staatsinrichting van de Sovjet-Unie heeft geanalyseerd (R.M. 1932, blz. 418) en dat de B. R. v. C. zich heeft moeten bezighouden met het rechtskarakter van allerlei min of meer vage Duitse informaties.

Ten slotte verklaart de W.N. in een aantal gevallen den wil van den belanghebbende beslissend voor verkrijging of verlies van het Nederlanderschap. doch alleen voor zover hij meerderjarig is. Zie de artt. 3, 6, 7, 1°, 2° en 5° en 10. Rij de gehuwde vrouw (art. 5) ligt deze kwestie niet zuiver door het afhankelijke karakter van haar nationaliteit.

Overweging hiervan leidt tot de gevolgtrekking, dat ook bij het treden in vreemden krijgs- of staatsdienst, dat niet rechtstreeks gericht is op het prijsgeven van het Nederlanderschap, maar dit in zich sluit. de eis van handelingsbekwaamheid dient te worden gesteld.

Maar, kan men vragen, waarom bij deze publiekrechtelijke handeling de grens getrokken bij de burgerrechtelijke meerderjarigheid? Hier raken wij aan een algemeen vraagstuk, waaraan ten onzent practisch nog geen aandacht is besteed. Ons recht kent publiekrechtelijke overeenkomsten, b.v. de ambtenaarsverhouding, (soms) de concessie en de vrijwillige sociale verzekering, en eenzijdige wils-

verklaringen van den burger tegenover de Overheid, b.v. krachtens de Drankwet, de Pensioenwet en de Lager-Onderwijswet. Daarbij rijzen onvermijdelijk tal van vragen, den civilist welbekend: handelingsbekwaamheid en wilsgebreken, wil of verklaring, uiting, ontvangst of verneming, voorwaarde en tijdsbepaling, enz.

Jurisprudentie en litteratuur hebben een aanvang gemaakt met de behandeling van deze vraagstukken, voor zover zij zich voordoen bij de besluitvorming der Overheidsorganen. Zie b.v. uit den laatsten tijd H. R. 19 Nov. 1948, N. J. 1949 no. 86 m.n. Ph. A. N. H. (beschikking werkt eerst na openbaarmaking) en 5 Mrt. 1948, N. J. 1948 no. 200 met litteratuuropgave in mijn noot (beschikking in dwaling genomen). De positie van den burger is ter sprake gekomen in een geschil over wilsovereenstemming en dwaling bij het sluiten van een vrijwillige ouderdomsverzekering, C. R. v. B. 21 Oct. 1937, A.R.B. 1937, 1117, met daarop gevolgde polemiek in het N.J.B. 1938. Overigens ligt het terrein nog braak.

Slechts hij hoge uitzondering bevat de administratieve wet een afwijkende regeling van de handelingsbekwaamheid. Zie b.v. art. 3 W.N., 4de lid onder 1°, den vreemdeling bevoegd verklarende tot een naturalisatieverzoek, indien hij meerderjarig is in den zin der Nederlandse wet, art. 54 lid 2 Beroepswet en de artt. 27 lid 2 en 127 Ambtenarenwet betreffende het instellen van beroep en het beschikken over haar salaris door de gehuwde ambtenares. Zelfs deze bepalingen gaan uit van de (overeenliomstige) toepasselijkheid van het burgerlijk recht als regel, zie de artt. 54 lid 1 Beroepswet en 27 lid 1 Ambtenarenwet. Voor de vrijwillige verbintenis bij de landmacht is de toestemming van den wettelijken vertegenwoordiger vereist krachtens art. 3 Dienstplichtwet i.v.m. § 10 Dienstplichtbeschikking. Bij K. B. van 7 Mei 1942, Stbl. no. C 35, is tijdelijke afwijking daarvan wegens oorlogsomstandigheden toegestaan.

Men komt er dus op dit gebied niet met een analogische uitbreiding van eigen regelen van het staats- en administratief recht, maar zal de voorschriften van het burgerlijk recht moeten toepassen, volgens een woord van Kranenburg, Inl. Adm. Recht blz. 31, niet omdat zij ***privaat*** recht, maar omdat zij ***recht*** zijn. Zie in dezen zin W. Jellinek, Verwaltungsrecht [3], blz. 240.

De hier bepleite ontlening aan het burgerlijk recht behoort intussen niet zo ver te gaan, dat men aan de publiekrechtelijke handelingen van minderjarigen enz. volledig rechtsgevolg toekent, zolang geen uitdrukkelijke vernietiging heeft plaatsgevonden. Reeds de omstandigheid, dat de rechter, voor wien men een dergelijke vordering zou kunnen geldend maken, veelal zal ontbreken, verzet zich daartegen. Aldus ook de H. R. in zijn arrest van 5 Maart 1948, b.a., nietigheid van rechtswege aannemende van een in dwaling verleende ministeriële machtiging.

Door de soberheid van de motivering kan niet met zekerheid worden vastgesteld, of de H. R. de dienstneming van verzoeker X hij de Duitse marine in 1914 zonder gevolg voor zijn Nederlanderschap

heeft geoordeeld wegens zijn minderjarigheid dan wel op grond van de mede ingeroepen dwaling. Het laatste schijnt mij echter weinig waarschijnlijk. omdat nauwelijks kan worden aangenomen, dat X door dwaling t.a.v. zijn nationaliteit tot die dienstneming bewogen zou zijn geweest. Bovendien rijst de vraag, of dwaling op een dergelijk punt verschoonbaar is. Uit het verzoekschrift alleen kan daaromtrent geen conclusie worden getrokken.

Uit algemene, ook aan het burgerlijk recht ten grondslag liggende rechtsbeginselen volgt voorts weer, dat de nietigheid wegens onbekwaamheid of wilsgebreken na het wegvallen van haar oorzaak door bekrachtiging kan worden opgeheven, dus bij vreemden krijgs- of staatsdienst door het *vrijwillig* voortzetten van het dienstverband. Aldus ook B. R. v. C. 14 Jan. 1946. N.O.R. no. 153 (vaste rechtspraak) en de boven aangehaalde Franse schrijvers en jurisprudentie. Het Ministerie van Justitie heeft zich hierbij aangesloten en neemt zelfs een feitelijk vermoeden van onvrijwillige voortzetting van den dienst gedurende den oorlog aan.

De militaire dienst van X gedurende den tweeden wereldoorlog kan om twee redenen buiten beschouwing zijn gebleven: òf omdat hij, als (mede) Duitser, daartoe naar Duits recht gehouden was en zich dus in 1940 niet in vreemden krijgsdienst heeft „begeven", òf omdat hij, als gewezen Duits marine-officier, reserve-plichtig was gebleven en onder dwang aan den oproep gevolg heeft gegeven. Ook op dit punt laat de motivering den wetstoepasser helaas in het duister.

Overspanning van artikel 114 W.v.M.Sr.

Mr M. G. KOOPERBERG, Aditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde te Arnhem schrijft:

Toen de regering vijftig jaar geleden meende, dat door de invoering van artikel 56 W.Kr. aan het twistpunt, of het opleggen en ondergaan van straf en voorlopig arrest dienstaangelegenheden waren en dat dientengevolge het violeren van het arrest een overtreding van artikel 114 W.v.M.Sr. oplevert, een einde zou worden gemaakt, was dit blijlibaar een vergissing.

W.H.V. schrijft in het M.R.T. XLII. blz. 647, als zijn gissing dat de Krijgsraad te Velde-Oost op 29 Juni 1949 wellicht zou hebben overwogen, dat het verbreken van arrest niet oplevert het misdrijf van opzettelijke ongehoorzaamheid en suggereert. dat de Krijgsraad zich daarbij misschien zou hebben laten leiden door de opvatting die hij, W.H.V., in een aantekening onder het vonnis weergeeft. W.H.V. kan zich echter ook vergissen. De vrijspraak kan b.v. ook zijn grond vinden in het feit dat aan de arrestant helemaal geen bevel is gegeven om straf of voorlopig arrest te ondergaan (het aanzeggen van arrest). Voorts: deze Krijgsraad heeft vóór zowel als na dat vonnis uitspraken gedaan in soortgelijke zaken en geregeld militairen, die zich aan hun voorlopig arrest of straf

wederechtelijk onttrokken, veroordeeld terzake van overtreding van de artt. 114 en 97/98 W.v.M.Sr.

De militair is hier in een nadeliger positie dan de burger, maar de wetgever heeft nadrukkelijk voor het verbreken van arrest c.a. verwezen naar de misdrijven genoemd in de artt. 114 en 135 W.v.M.Sr. Verzet tegen een meerdere bij de tenuitvoerlegging van de straf of hei voorlopig arrest valt onder de artt. 117-120 W.v.M.Sr., terwijl art. 121 W.v.M.Sr. niet van toepassing is.

Van ,.overspanning van artikel 114 W.v.M.Sr." is dus in dit geval geen sprake. Evenmin schiep de Krijgsraad nieuwe jurisprudentie.

Principiële dienstweigering.

Mr. J. H. VAN WIJK, advocaat en procureur te Haarlem, zond ons naar aanleiding van de hiervóór op blz. 84 v. afgedrukte sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 22 November 1949 de volgende opmerkingen:

Het komt mij voor, dai de overweging:

,,dat de woorden .,ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of ,,,,-voorschrift" in het artikel *2* van de Dienstweigeringswet ruim ,,moelen worden uitgelegd, zodat de militair ook door desertie te ,,plegen, een daad van opzettelijke ongehoorzaamheid pleegt *), maar ,,dat daaruit niet omgekeerd voortvloeit, dat elke desertie tevens het ,,delict van opzettelijke ongehoorzaamheid oplevert, en dat in het .,onderhavige geval ***niet*** is gebleken, dat de beklaagde de opzet heeft .,gehad oin door middel van desertie een daad van ongehoorzaamheid ,,te plegen, al heeft hij als gevolg van zijn desertie tijdelijk geen ,,dienst kunnen verrichten en geen dicnstbeveleri kunnen opvolgen", in hoge mate aanvechtbaar is.

Het is immers niei alleen maar zo, dat dc betrokken militair, door na inschepingsverlof weg te te blijven, een aantal daarnà gegeven of te geven dienstbevelen niet heeft kunnen opvolgen, omdat hij er niet was. Het wegblijven op zichzelf was reeds als zodanig een uiting, een daad van ongehoorzaainheid aan hei ook aan hem bekende hevel of dienstvoorschrift om na het inschepingsverlof terug te komen. In elk geval was zijn opzet niet alleen in de zin van het oogmerk gericht op het opzettelijk niet gelioorzamen aan het dienstbevel voor inscheping, maar in de vorm van voorwaardelijk opzet gold het ook nog het niet gehoorzamen aan het bevel tot terugkomen.

Het komt mij voor, dat men zich aan deze feitelijke vaststellingen moeilijk kan onttrekken. Sen hoogste kan men stellen, dat de ***motieven,*** die de betrokken militair tot zijn daad brachten, destijds niets te maken hadden met gewetensbezwaren. Het is dan begrijpelijk, dat het H.N.G. zich innerlijk bezwaard gevoelt, indien die

---

*) In de sententie staat: ,,door desertie te plegen, een daad van opzettelijke ongehoorzaamheid kan stellen. . . .·· (Red. M.R.T.)

desertie wordt gewaardeerd als een principiële daad, die zij nu eenmaal niet was.

Het H.M.G. heeft zich in de vroegere verwante zaken reeds in deze zin uitgelaten, dat die desertie wèl onder artikel 2 van de Dienstweigeringswet zou kunnen worden begrepen, omdat zij een delict was, dat men uit hoofde van gewetensbezwaren zou kunnen begaan. Het wil mij voorkomen, dat het H.M.G., aldus overwegende, is gaan zitten op de stoel van de wetgever en zich als het ware voor ogen heeft gesteld, wat het zelf zou hebben bedoeld, als het de gever zou zijn geweest van deze wet.

Het is in de eerste plaats echter de vraag, of dit de taak van de rechter is en in de tweede plaats is het de vraag, of er enige aanleiding is om aan te nemen, dat de wetgever het inderdaad zo bedoeld heeft.

Met betrekking tot de dienstweigeringswet zijn de becloelingen van de wetgever buitengewoon onduidelijk. Met waarschijnlijk evenveel of nog meer recht z o nien de zaak aldus kunnen construeren, en de ontwikkelingsgang van wetsontwerp tot uiteindelijke wet wijzen wel in die richting, dat men zou zeggen: Door de erkenning als gewetensbezwaarde houdt de betrokkene op militair te zijn en wordt het dienstverband verbroken of beëindigd, met als noodzakelijke, althans wenselijkc gevolgen, dat delicten die door hem zijn begaan *als militair* en die kenrielijk alleen de militaire dienst als zodanig raken (dus géén criminele delicten zijn), niet verder worden vervolgd, aangezien hij thans met huid en haar, goede en kwade eigenschappen, is overgeloracht naar de burgerlijke rechtspleging.

Ik geloof, dat zonder een wetswijziging op dit punt, de militaire rechter niet meer mag oordelen over de motieven die tot hel een of andere specifiek militair vergrijp hebben geleid, wanneer de betrokkene eenmaal is erkend als gewetensbezwaarde.

Het zal wel samenhangen niet de nog al gezochte motiveringen van de sententies, dat het H.M.G. de fictie heeft gehandhaafd, dat de betrokken beklaagde nog militair was, met verlof. in afwachting van ontslag, terwijl hij in werkelijkheid was erkend als gewetensbezwaarde en ook ontslagen uit de militaire dienst, voordat zijn desertie verwezen werd naar de Krijgsraad, zodat hij reeds toen niet meer voldeed aan de hoedanigheden in de dagvaarding vermeld.

Hoewel reeds ontslagen, werd hij dus bij deze sententie opnieuw ontslagen. Dit punt is ter zitting uitdrukkelijk aan de orde gesteld en het is jammer dat het H.M.G. zich hierover in de sententie niet positief heeft uitgelaten.

Tenslotte mag de opmerking gemaakt worden, dat een sententie en een strafoplegging, als ten deze is geschied, ook op een andere wijze niet wel stroken met het stelsel (als men daarvan spreken mag) van de dienstweigeringswet. De jongeman in kwestie toch is reeds geruime tijd tewerkgesteld in het dienstweigeringskanip te Vledder. Nu moet deze dienst onderbroken worden, doordat hij nu het restant van de gevangenisstraf moet ondergaan voor het typisch *militair*

delict, wat voor hem om zo te zeggen tot een vroegere rechts-bedéling behoort. Ik kan mij niet goed voorstellen, dat het H.M.G., aldus beslissende, de dienstweigerirrigswet op de juiste wijze heeft toegepast.

Daar dit niet het laatste geval zal zijn, waarin dit vraagstuk zich voordoet, zal deze sententie ook wel niet het laatste woord zijn in deze geschiedenis. In elk geval is ook deze zaak een bewijs, dat verbetering van de dienstweigeringswet noodzakelijk is geworden.

Ten aanzien van deze inzending wensen wij met een enkele opmerking te volstaan, welke naar onze mening echter niet achterwege mag blijven, doch waarmede niet gezegd wil worden dat wij ons bij dc rest van het betoog van Inzender aansluiten.

Inzender maakt het verwijt, dat beklaagde reeds als gewetensbezwaarde was erkend en reeds was ontslagen uit dc dienst, vóórdat zijn desertie verwezen werd naar de Krijgsraad, zodat beklaagde reeds toen niet meer voldeed aan de hoedanigheden, in de dagvaarding vermeld, door welk een en ander het Hoog Militair Gerechtshof, naar 's Inzenders mening, de Dienstweigeringswet niet op de juiste wijze heeft toegepast.

Het gaat er echter niet om — en Inzender, die herhaaldelijk in militaire strafzaken pleit. za1 dit stellig niet ontkennen — of de man nog militair is op het tijdstip van de dagvaarding, maar of hij militair was op het tijdstip in de dagvaarding vermeld, d.i. het tijdstip van het plegen van het (militaire) delict. Aldus artikel 76 Inv. W.M.S. & T.R. en aldus ook constante jurisprudentie van de militaire èn van de burgerstrafrechter. Uit het vonnis blijkt, dat de erkenning van beklaagdes gewetensbezwaren plaats had bij beschikking van de Minister van Oorlog van 21 Maart 1949, terwijl de desertie gepleegd werd in het tijdvak van 2 November 1947 tot 4 October 1948. Toèn was beklaagde nog militair en daar alleen komt het op aan.

Het moge zijn dat hel Hoog Militair Gerechtshof de bijkomende straf van ontslag oplegde, terwijl de beklaagde ten tijde van het wijzen van de sententie reeds uit de dienst ontslagen was, doch dc straf van ontslag heeft andere rechtsgevolgen dan een administratief ontslag, zoals o.m. kan blijken uit de bepalingen van de artikelen 23 en 24 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

W. H. V.

Drukfout.

Op blz. 21 van de vorige aflevering staat op regel 2 van noot 4) „XXXII"; hiervoor leze men „XXXIII".

MILITAIR-RECHTELIJKE VERENIGING*

Op Zaterdag, 10 December 194.9, heeft in een der lokaliteiten van het gebouw van de Krijgsraad te Velde West te 's Gravenhage, voor de leden van de Vereniging een gedachtenwisseling plaats gehad over diverse onderwerpen, vervat in het proefschrift van Jhr. Dr. *Tn.* W. VAN DEN BOSCH, *getiteld:*

Proeve van een ontwerp voor een Wetboek van Militaire Strafvordering.

Als eerste woordvoerder trad op de Lt. Kolonel Mr. Dr J. PH. VAN ERK. *Vervolgens werd het woord gevoerd door de auteur van het proefschrift,* Jhr. Dr. *TH.* W. VAN DEN BOSCH.

Wij laten hieronder de zakelijke inhoud van het gesprokene volgen.

Eerst hetgeen Mr. Dr. *VAN* ERK *heeft gezegd:*

Mijnheer de Voorzitter,

Ik acht het een voorrecht in een bijeenkomst van de leden van de Militair-rechtelijke vereniging een onderwerp te mogen aansnijden, dat in de voor ons liggende jaren ons aller aandacht vragen zal en ongetwijfeld ook vragen moet. Ik wil beginnen met mij geheel aan te sluiten aan hetgeen de Heer ROLLIN COUQUERQUE bij zijn bespreking van het proefschrift van de Heer VAN DEN BOSCH, aan het slot van zijn artikel heeft opgemerkt: ,,Welke weg men bij een ,,herziening van ons Militaire strafprocesrecht ook zal inslaan, de ,,bewerker van het ontwerp zal goed doen, deze dissertatie voort- ,,durend onder zijn bereik te houden. Er schuilt menige beschouwing ,,in, welke voor hem bij zijn arbeid waarde heeft."

Inderdaad, ook al zou men het op geen enkel punt met de opvattingen van de Heer VAN DEN BOSCH eens kunnen zijn, dan staat toch in ieder geval vast, dat hij plannen en werktekeningen heeft vervaardigd, die het ernstig bestuderen daarvan ten volle waard zijn, ook al zouden zij tenslotte niet gebruikt worden bij de gehele of gedeeltelijke vernieuwing van ons formeel militair strafrecht.

Wanneer men het ontwerp VAN DEN BOSCH in zijn geheel beziet, dan valt het ongetwijfeld op, dat de taak en de betekenis van de Auditeur-Militair een grote uitbreiding heeft verkregen ten koste van die van de Commanderend Generaal, de Officier-Commissaris en de President. Was het anders te verwachten van een man die behoort tot de staande magistratuur? Daarnaast geeft het ontwerp blijk van een revolutionnairr gezindheid in zijn resoluut uitbannen van alles wat ons via onze Militaire Rechtspleging nog met het grijze verleden verbindt. En ik stel mij toch voor, dat er velen onder U zijn, die hierop zullen zeggen: ,,De Auditeur zal nimmer meer

.,van Intendith mogen dienen? Accoord! Geen acte zal meer hij „tromslag of trompettengeschal geaffigeerd kunnen worden? „Accoord! Maar verdwijnt zelfs onze trouwe Provoost Geweldige? „Beslist niet accoord!" En nu spreken wij nog niet eens van onze eedsformulieren. Wie uwer heeft ze niet minstens een keer in zijn leven in al hun plechtstatigheid als het ware ondergaan. Ik zelf herinner mij als de dag van gisteren, het moment, dat ik door een afwijkende opvatting van de eedsafnemer, gedwongen werd als een schooljongen het hele formulier van de Officier-Coinmissaris woord voor woord na te zeggen.

Tenslotte, maar ik zeg uitdrukkelijk, dat dit niets afdoet aan de baanhrekeride waarde van dit proefschrift, komt men bij bestudering tot de overtuiging, dat het zwaartepunt van des schrijvers studie in de bezettingsjaren heeft gelegen, — wel een bewijs van vast geloof in de eindoverwinning — en dat de door de Heer VAN DEN BOSCH na de bevrijding opgedane ervaringen als Auditeur-Militair niet geleid hebben tot belangrijke wijzigingen in het door hem opgestelde schema.

Alvorens tot een meer gedetailleerde bespreking van de vraagstukken die in de dissertatie van de Heer VAN DEN BOSCH worden behandeld, over te gaan meen ik eerst antwoord te moeten geven op een vraag. die door hem in bevestigende zin werd beantwoord, en die aanleiding werd tot zijn ontwerp.

Deze vraag. die zonder enige twijfel volledig prealabel genoemd moet worden is wel: moet nu volledig gebroken worden met dat wat tot heden was, of kunnen wij volstaan met voor de zoveelste maal de oude schepen maar weer eens op de helling te halen om gekalfaterd te worden, teneinde met behoud van de spanten, hetzij nieuwe gangen in te zetten hetzij ze van een nieuwe huid te voorzien.

Nu meen ik. dat voor de beantwoording van deze vraag van doorslaggevende betekenis moet worden geacht, of de bescherming, die de huidige rechtspleging de militair biedt volgens onze hedendaagse opvattingen voldoende is, of dat inderdaad de militair daarin onnodig wordt achtergesteld hij de burger. Daarnaast moet worden gesteld de vraag, of aan de hand van de oude rechtspleging, de noodzakelijke snelheid in de berechting kan morden bereikt. zonder dat te kort wordt gedaan aan de eisen, waaraan een goede rechtsbedeling dient te voldoen. En al mogen er bedenkingen zijn geuit tegen het geheel van regelen waaraan de beklaagde in de militaire strafprocedure is onderworpen, en pogingen zijn gedaan oin in bredere kring aandacht te vragen voor een noodzakelijke verbetering op dit stuk, toch moet ik hier verklaren, dat, wanneer ik mij afvraag mat het individu meer bescherming biedt, het wetboek van strafvordering. of onze regtsplegingen, ik toch op verscheidene zeer belangrijke. ja ik zou haast zeggen beslissende punten, de voorkeur zou geven aan de procedure voor de Krijgsraden.

Ik noem hier het instituut van de Officier-Commissaris, de meer-

dere, die in zijn verhoor eerder geneigd is de zaak in een beter daglicht te stellen — in het Wetboek van Strafvordering zal men tevergeefs zoeken naar een bepaling als neergelegd in artikel 62 R.L. —. Hij houdt zijn verhoren zoveel mogelijk ter plaatse en is derhalve in de gelegenheid zich op de hoogte te stellen van de omstandigheden en de sfeer waarvan men de neerslag in zijn verhoren kan bespeuren.

Daarnaast heeft de beklaagde het recht een Officier als raadsman te kiezen of door keuze toegevoegd te krijgen, een in vele zaken niet te onderschatten voordeel, omdat uit de aard van de zaak de goede Officier-raadsman, — en ik heb er velen zien optreden, die hun taak uitstekend verstonden — door zijn kennis van de omstandigheden en zijn testimonium aangaande beklaagde, een aanmerkelijke invloed op de beslissing van de Krijgsraad wist uit te oefenen. Immers in tegenstelling met de advocaat. is de Officier-raadsman in staat om de locale kleur naar voren te brengen cn zodoende het volle licht op het individu te doen schiinen.

In de voornaamste plaats heb ik echter het oog op de artikelen 64, 67, 74 R.L. en de overeenkomstige artikelen in de R.Z. Ik ben van mening, dat nien hierin de uiteindelijke bescherming van liet individu aantreft, die onze moderne strafvordering mirabile dictu niet geeft. Ik zou het zo willen zeggen. Het verbaal van de verklaringen van beklaagde en getuigen, vastgelegd in een schriftuur, dat voorgelezen en ondertekend wordt, is het keurslijf van het te wijzen vonnis. Aan dit verbaal kan niets meer veranderd, gewijzigd of toegevoegd worden. Zou het verbaal, dat bij de burgerlijke strafprocedure na de tcrcchtzitting door de Griffier wordt uitgewerkt, de vergelijking kunnen doorstaan ten aanzien van nauwkeurigheid en scherpe omlijning met dat van ons militaire strafproces? Zij, die en als griffier en als secretaris hebben gefungeerd zullen niet aarzelen deze vraag ontkennend te beantwoorden. Inderdaad dit keurslijf is en blijft de beste bescherming van de beklaagde, de beste waarborg, dat het hem ten laste gelegde alleen dan tot een veroordeling zal kunnen leiden. indien hetgeen hij en de getuigen in werkelijkheid hebben verklaard en ook hedoeld hebben te verklaren, het vaste en onveranderlijke fundament vormt van hetgeen te bewijzen valt. Ik zou dan ook de dag betreuren. waarop aan deze wijze van procederen een einde werd gemaakt, hoezeer ik ook toegeef, dat het tijdrovender is dan die in het wetboek van strafvordering aangegeven. Het is mij echter bekend. dat er plannen zijn, om voor de zeer eenvoudige strafzaken. waarin informatiën niet nodig worden geoordeeld, naast de overtredingen ook de misdrijven overeenkomstig artikel 126 e.v. van strafvordering ter terechtzitting te behandelen, en dit te bereiken met een zeer eenvoudige wijziging van de Regtspleging Landmagt.

Wat staat nu hier tegenover? Kort gezegd, het voorlopig arrest en de bevoegdheden van de raadsman. Inderdaad heeft het Wetboek van Strafvordering getracht — ik zeg nadrukkelijk getracht — de

positie van verdachte en openbaar aanklager meer rnet elkaar in evenwicht te brengen. Maar als wij weten, hoe het bij de zogenaamde voorgeleidingen in zijn werk gaat, en hoe weinig gebruik gemaakt wordt door de raadslieden van hun recht tot bijwoning van de instructie, dan geloof ik niet te bout te spreken, dat ook hier het bloed gekropen heeft, waar het niet gaan kan. Maar er is nog meer. Ik huldig de theorie van de vergrote gevaarzetting. Iedere jonge man, die in militaire dienst gaat, loopt extra risico's boven die van de burger. Dat zijn niet alleen de risico's van het gevecht, maar ook die van de oefeningen in volle vredestijd. Ben ik nu verkeerd, indien ik zeg, dat de militair ook de extra risico's heeft te dragen, die het handhaven van tucht en orde bij de strijdkrachten voor hem met zich meebrengt? Toegegeven dus dat ons Wetboek van Strafvordering het individu waarborgen biedt. die onze rechtspleging hem onthoudt, mag dat voor ons reden zijn de militair die waarborgen te verlenen. ook indien zii inbreuk zouden maken op militaire verhoudingen, op dat mat ten grondslag moet liggen aan de te handhaven Krijgstucht? En dit staat voor mij wel vast, dat contact tussen raadsman en beklaagde vóór het sluiten der informatiën in vele gevallen strijdig zou zijn met de belangen van de krijgstucht, en het bijwonen van de instructie daarmede volkomen onverenigbaar is.

Ik geloof met het bovenstaande wel duidelijk kleur te hebben bekend en te kennen te hebben gegeven, dat een afschaffing van onze R.L. en R.Z. door mij ten zeerste zou worden betreurd. Over de P.I. moet ik mii voorshands als niet voldoende ter zake deskundig van een oordeel onthouden. Wie weet, of wij daarvan straks nog iets van bevoegder zijde te horen krijgen. Vanzelfsprekend is een partiële wijziging van deze heide wetten noodzakelijk. Beiden moeten zij o.m. worden aangepast aan de dringende eis van snel recht. De rechtspleging te velde en de daarmede opgedane ervaring zal hier mijns inziens als een belangrijke leiddraad moeten dienen. De snelle en massale berechting van de Indië-desertie is dan toch maar mogelijk gebleken aan de hand van de bepalingen van onze oude R L. En is het tenslotte niet zo, dat de uitlating van professor TAVERNE: „Geef mij goede rechters, officieren van justitie, rechter-„commissarissen en politie-ambtenaren en ik zal met een slecht wet-„boek van strafprocesrecht het goede bereiken", tevens impliceert: „Geef mij het beste en modernste wetboek van strafvordering, het „zal niet in staat zijn te verhinderen, dat slechte rechters, officieren „van justitie, rechter-commissarissen en politie-beambten een goede „rechtsbedeling in de weg staan."

Ik zal dan thans overgaan tot puntsgewijze bespreking van de verschillende strijdvragen, naar een oplossing waarvan de Heer VAN DEN BOSCH, zoals ik reeds opmerkte, heeft gestreefd.

1e. De noodzakelijkheid van een afzonderlijk Wetboek van Militair Strafrecht brengt niet mede, dat het militaire strafprocesrecht

geheel verschillend moet zijn van het burgerlijke. Inderdaad kan ik deze mening onderschrijven, maar niet op grond van de argumenten, die de Heer VAN DEN BOSCH daarvoor aanvoert. Niet omdat de dienstplichtige het als onrechtmatig zou mogen aanvoelen, als militair een geheel andere positie te hebben in het strafproces, dan als burger. Want dat zou niet onrechtmatig zijn, zoals ik hiervoor reeds heb betoogd. Maar omdat de bescherming, die de burger geniet, ook de militair genieten moet, indien en zolang deze bescherming geen inbreuk maakt op de hogere belangen van een vaardige en bruikbare weermacht. In zenen dele ben ik het dan ook eens met de Heer VAN DEN BOSCH, dat tegenwoordig de militairen niet meer een bijzondere maatschappij te midden van de burgermaatschappij zouden vormen. Ik meen, dat hij verwart de versmalling van de kloof tussen Volk en Wcermacht. met een samensmelting, die de ondergang van elke weermacht zou betekenen.

2e. Volkoinen eens met de Heer VAN DEN BOSCH, en diens argumenten tot de mijne makend, verklaar ik met hem militaire kamers bij rechtbanken en gerechtshoven tot instituten, die alleen maar geschikt zijn om elk respect voor de militair te doen verdwijnen. Niet voor niets werden zij op last van de bezetter ingesteld.

3e. Dc opvatting van de Heer VAN DEX BOSCH omtrent art. 81 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht deel ik ook ten volle. De burger voor de burgerrechtbank, de militair voor de Krijgsraad. De paktijk heeft vooral in de laatste tijden uitgewezen. dat dit principe ook door de burgerrechter volledig wordt gehuldigd.

4e. De bevoegdheid tot verwijzing naar de Krijgsraad.

Men zal het ongetwijfeld met mij eens zijn, indien ik zeg. dat we hier met een van de belangrijkste vraagstukken van de Militaire Justitir te doen hebben. En nu is het wel zeer merkwaardig, dat het mij is opgevallen. dat meerdere functionnarissen bij de militaire Justitie ongeveer dezelfde ontwikkelingsgang hebben doorgemaakt als ik. Ik vroeg onlangs aan de Heer VAN PANTHALEON BARON VAN ECK, of hij zijn bekende artikel in het Militair Rechtelijk Tijdschrift") nog ten volle onderschreef. En ik kreeg tot mijn vreugde ten antwoord, dat dit inderdaad niet meer het geval was. Hoe aanlokkelijk was het ook in de aanvang. en dit gold in hoge mate voor de Heer VAN ECR, die op een „outpost" had gewerkt, de absolute zelfstandigheid van de Auditeur-Militair voor te staan en met talloze argumenten te bepleiten. Achterstand inhalen, schoon schip maken, dat was hetgeen ons allen bezig hield. En alles wat daar ook maar het minste beletsel voor was, moest verdwijnen. Ik herinner mij nog hoe vurig ik terug verlangde naar de garnizoenscommandant, die geen stukken vasthield, maar zonder enige kritiek de adviezen op-

") Zie M.R.T. XXXIX, blz. 135 v. (Red. M.R.T.)

volgde, die de Auditeur-Militair hem geliefde toe te zenden. Ik vergat daarbij dat de achterstand in den Bosch begin 1940 desondanks tot fabelachtige proporties was gestegen. Maar nauwelijks was de achterstand ingehaald. het strijdgewoel als ik het zo zeggen mag, verklonken, of de bezinning kwam. Geboren werd het inzicht. dat de man — en nu blijf ik een ogenblik bij de huidige stand van zaken — die als enige verantwoordelijk is tegenover de regering voor een goede handhaving van tucht en orde in de strijdkrachten, ook de middelen moet hebben om die verantwoordelijkheid te kunnen dragen. Ik wil hiervoor een mijns inziens duidelijk sprekend voorbeeld noemen. Bij de onlangs plaats gegrepen hebbende uitzending van Indië-deserteurs heeft de Minister van Oorlog hij de naar aanleiding daarvan gehouden interpellatie uitdrukkelijk verklaard. dat de Commanderend Generaal aan hem verantwoording is verschuldigd voor diens beleid ten aanzien van het al of niet vervolgen van het strafbaar feit door deze militairen gepleegd. En ik geloof toch niet dat dit standpunt voor bestrijding vatbaar is. Welnu, stelt U zich eens voor. dat de Auditeur-Militair hier overeenkomstig mijn aanvankelijke mening, zelfstandig zou hebben niogen handelen? Hoe zou dan in een dergelijk geval de Minister de Commanderend Generaal ter verantwoording hebben kunnen roepen? Ik geloof met dit voorbeeld duidelijk te hebben aangetoond. dat de bevoegdheid tot verwijzing, eventueel, maar dan alleen in volle vredestijd, met een door het Hoog Militair Ge echtshof uit te oefenen correctief, inoet blijven berusten hii de Commanderend Generaal.

In zoverre onderschrijf ik dus volkomen de mening door de Heer VAN DEN BOSCH voorgestaan. Alleen met de wijze waarop hij deze bevoegdheid zou willen zien uitoefenen kan ik mij in geen enkel opzicht verenigeri.

Zijn hoofdargumenten, om als het ware de verwijzingsautoriteit en de Auditeur-Militair/Fiscaal in één persoon samen te voegen, zijn: geen conflicten, snellere beslissing, geen dubbel werk.

Ik geloof, dat ze geen hout snijden en ik hoop u aan te tonen, waarom.

Duidelijk is gebleken in de achter ons liggende jaren en het is ook mijri ondervinding geweest bij de Nederlandse Krijgsraad in Londen, dat de Commanderend Generaal onmogelijk tijd en gelegenheid heeft om zich in finesses te bemoeien met het verwijzingsbcleid. Hij kan de grote lijnen aangeven en hij zal in belangrijke gevallen zoals bij de uitzending van Inditi-deserteurs persoonlijk ingrijpen. Maar hij heeft naast zich nodig, en daarover zijn de Heer VAN DEN BOSCH en ik het, indien ik het wel heb, eens, een verwijzingsorgaan, dat al naar gelang van de behoefte uit één of meer terzake kundige officieren behoort te bestaan, eventueel in hun taak bijgestaan door lager personeel. Ik meen, dat ditzelfde zeker ook zal gelden voor de Legercorps- of Divisie-commandant in geval van oorlog. Verééngelvigt men dit verwijzingsorgaan met het Openbaar Ministerie, dan wordt de invloed van dit orgaan en dus de invloed van de Comman-

derend Generaal op de Krijgsraad te groot, hetgeen onherroepelijk gepaard zal gaan met een aanslag op de onafhankelijkheid van de rechter. De Krijgsraad loopt gevaar, ik zeg het misschien wat te grof, maar het is nodig voor de duidelijkheid, recht te gaan spreken in naam van de Commanrlcrend Generaal, instede van In naam van de Koningin.

Ik zal een voorbeeld geven. Er heeft zich een, naar het oordeel van de Commanderend Generaal Legercorps Commandant, hoogst ernstig militair vergrijp gedurende het gevecht voorgedaan. Meerdere dergelijke gevallen zijn hem ter ore gekomen. Als een cri de coeur tekent hij persoonlijk op één van de stukken van het dossier aan, dat de dader zwaar gestraft moet worden. De Auditeur-Militair krijgt de stukken in handen, en heeft om welke reden dan ook, een volkomen afwijkende mening over het geval. Hij zal trachten tot sépot te geraken. Dit gelukt hem niet en de zaak wordt verwezen. Hij is echter wel vrij om in zijn requisitoir een geheel zelfstandig oordeel te vellen over hetgeen beklaagde ten laste is gelegd, en de Krijgsraad zodoende als het ware te distanciëren van de cri de coeur des Generaals. Wat moet nu in zo'n geval de tweeslachtige schepping van de Heer VAN DEN BOSCH doen? Hij behoort eensdeels tot de staf en dus tot de naaste omgeving van de bevelhebber, maar daarnaast is hij ook Auditeur- Militair en als zodanig dienaar van het recht en komt hij te staan tegenover een college dat volkomen onafhankelijk zijn oordeel heeft te vellen. Mijns inziens wordt de staf-officier, dus de man, die èn aan de bevelen van de Generaal heeft te gehoorzamen — ik wijs hier op de door hem ingevolge art. 50 2e lid van het ontwerp af te leggen eed, waarin de woorden „onafhankelijk van de „mening mijner meerderen" geschrapt zijn — èn tegelijkertijd de Krijgsraad naar eigen innerlijke overtuiging heeft voor te lichten, in dergelijke gevallen voor een geestelijk dilemma geplaatst, waarvoor men naar mijn mening niemand plaatsen mag. Maar buitendien loopt de Krijgsraad gevaar niet naar het requisitoir te luisteren vnn de Auditeur-Militair maar naar dat van de verwijzings-autoriteit, d.w.z. naar dat van de Generaal. En wanneer men dan bedenkt, dat in het systeem van de Heer VAN DEN BOSCH, en trouwens ook in het mijne, maar dan alleen voor Krijgsraden te Velde, diezelfde Commanderend Generaal ook de samenstelling van de gehele Krijgsraad in handen heeft, dan geloof ik mij terecht te mogen afvragen, wat er nog over blijft van de onafhankelijkheid des rechters. Want dat deze onafhankelijkheid bij Krijgsraden te Velde in ons huidige systeem niet op één lijn staat met die van de Vredes-Krijgsraden is mijns inziens een noodzakelijk kwaad, dat niet een beroep op de noodtoestand, die ten grondslag ligt aan het instellen van deze Krijgsraden door iedereen zal worden aanvaard. Maar indien de permanente Militaire' Justitie — hier loop ik vooruit op een straks te bespreken punt — niet volledig onafhankelijk zou zijn, zou hierdoor de militair achter gesteld worden bij de burger, op een wijze die in lijnrechte strijd zou koincn met de beginselen van de Rechts-

staat, waarin wij verkiezen te leven, en dan zou het tegendeel bereikt worden van hetgeen de Heer VAN DEN BOSCH mede tot het schrijven van zijn dissertatie heeft gebracht, n.l. een grotere bescherming te verlenen aan de militair dan de huidige rechtspleging hem biedt. En dat het militaire belang zich in volle vredestijd tegen deze onafhankelijkheid zou verzetten, kan toch niet volgehouden worden. vooral als men bedenkt. dat de Commanderend Generaal de leden van de Krijgsraad benoemt.

En nu de argumenten van de Heer VAN DEN BOSCH. Geen conflicten tussen Verwijzingsautoriteiten en Auditeur-Militair? Accoord, maar dan ontstaan er onherroepelijk behalve de innerlijke conflicten van deze Verwijzings-Auditeur, conflicten tussen de Generaal en zijn Krijgsraad, want verwerkt moeten de conflicten worden, dat valt toch niet weg te praten. En een conflict tussen Generaal en Krijgsraad blijft niet binnenskamers zoals die tussen Verwijzingsautoriteit en Auditeur-Militair, maar moet aan de dag treden, niet gevolg, dat óf het gezag van de Generaal óf dat van de Krijgsraad een knauw krijgt, waarvan de ongewenstheid geen verdere argumenten van node heeft.

Snelheid? De feiten spreken hier duidelijke taal. Onlangs braken een burger en een militair tesamen in bij een warenhuis in Den Haag. Toen de militair alreeds voor het Hoog Militair Gerechtshof terecht stond, moest de burger nog voor de RechterCommissaris geleid worden. Neen de vertraging, het moge hier in deze kring nog eens duidelijk gezegd worden. ligt niet bij de Verwijzings-Autoriteit, noch bij de Auditeur-Militair of de Krijgsraad, maar bij de troep. Ik zou dit aan de hand van honderden dossiers kunnen aantonen. en ik stel mij voor daar te zijner tijd nog eens op terug te komen in liet belang van een snelle rechtbedeling. Maar buitendien, al was dit niet zo, de vertraging die ontstaat door het contact tussen de Verwijzingsautoriteit en de Auditeur-Militair, blijft bestaan bij dat tussen de Verwijzings-Auditeur en zijn substituten.

Dubbel werk? Ik geloof niet dat het juist zou zijn. indien de verwijzings-autoriteit het dossier zou bekijken door de bril van de Auditeur-Militair en andersom. Doen zij het toch, dan overschrijden zij hun bevoegdheid en miskennen zij de innerlijkc waarde van hunne functies. De verwijzings-autoriteit is de man van de grote lijnen, want hij oefent uit een deel van het gezag van de bevelhebber. de Auditeur-Militair is een jurist, die heeft te zorgen dat de verwezen zaak behoorlijk berecht wordt. De eerstgenoemde heeft als maatstaf voor zijn beslissingen het handhaven van de tucht en het trekken van de juiste scheidingslijnen tussen sépot, krijgstuchtelijke afdoening en verwijzing ten aanzien van alle troepen onder de bevelen van de Commanderend Generaal, de laatste is toebedeeld het nagaan van de mogelijkheden van sépot, krijgstuchtelijke afdoening of verwijzing en de zware taak zich te bezinnen op de aard van het delict en de soort van straf en strafmaat, of korter gezegd,

de eerste heeft de doelmatigheid, de laatste de rechtmatigheid te beoordelen.

Naar mijn mening is hier dan ook geen sprake van dubbel werk in de zin van nodeloos werk. De verwijzings-officier zal óók dit dubbele werk moeten doen. Hij zal eenmaal van bril moeten verwisselen, alvorens hij zijn taak heeft volbracht. En ook hier zou ik weer willen zeggen, dat ook in het systeem van de Heer VAN DEN BOSCH dit dubbele werk gedaan zal moeten worden. De eerste bril zal de Auditeur moeten dragen, de tweede zijn plaatsvervanger. Bij. ontstentenis van een substituut zal hij beide brillen achtereenvolgens moeten gebruiken, ongetwijfeld tot schade van zijn gezichtsverniogen. Want hoe men het ook wendt of keert, de conflicten die thans — en ik ben een trouw lezer van de notulen van de maandelijkse vergaderingen van de verwijzingsautoriteiten met het Openbaar Ministerie — in kalme sfeer en in onderling rustig overleg uiteindelijk telkens weer tot een synthese leiden, kunnen niet tot oplossing worden gebracht door één en dezelfde figuur, ook al is deze er één van het grootste formaat. En dan nog iets. De Generaal kan van verwijzingsofficier wisselen zonder schade toe te brengen aan het aanzien van de Militaire Justitie. maar kan hii dit zelfde doen met de Auditeur? En toch zal hij in verband met zijn verantwoordelijkheid hiertoe over moeten gaan in het systeem van de Heer VAN DEN BOSCH, indien het verwijzingsbeleid zijn goedkeuring niet kan wegdragen. Ik acht dit laatste één van de allcrstcrkstc argumenten tegen de veréénzelviging van Auditeur-Militair en Verwijzingsautoriteit.

Om te résumeren beken ik mij dus in tegenstelling met de Heer VAN DEN BOSCH tot een voorstander van het bestaande systeem.

5e. Behoren bij de Vredes-Krijgsraden burger-presidenten en Auditeurs/Fiscaals al of niet voor het leven te morden benoemd; en aan welke eisen moeten zij voldoen?

Uit' het voorafgaande zal de aandachtige toehoorder reeds voor een belangrijk deel mijn standpunt hebben kunnen distilleren. Ik geef eerst in het kort de mening en de argumenten van de Heer VAN DEN BOSCH weer.

Geen burger-president en Auditeur/Fiscaal, want vrees voor te kort aan militaire scholing en inzicht. Geen benoeming voor het leven, want groot bezwaar bij te hoge ouderdom. Diploma meer uitgebreide rechtskennis voldoende voor benoembaarheid.

In tegenstelling alweer met mijn aanvankelijk oordeel kort na de bevrijding, moet ik thans een lans breken voor de burger-president en de Auditeur/Fiscaal. Ik geef toe dat zij bij voorkeur een volledige militaire opleiding moeten hebben genoten, maar ik sluit mij aan bij de buiging die mijn ambtgenoot te Arnhem in zijn voortreffelijke causerie destijds voor de leden van deze vereniging gehouden, o.a. aan mijn adres heeft gemaakt. Ik wil daarmee zeggen, dat de geschiktheid voor president of Auditeur/Fiscaal niet staat of valt met hun militaire opleiding. Ik zou dus hier de woorden ,,bij voorkeur''

willen gebruiken, weliswaar met dien verstande, dat deze voorkeur uit de aard van de zaak nog meer klemt voor de Auditeur/Fiscaal dan voor de President.

Maar waarom nu een burger-president, Auditeur/Fiscaal? Ik heb er twee argumenten voor. Het eerste argument slaat in hoofdzaak op de burger-president. Het is mij gebleken, dat op de lange duur de militaire verplichtingen en de daarmede samenhangende administratieve besognes, het zich uitsluitend wijden aan de taak waarvoor deze functionnarissen zijn gesteld, en die — het zij hier uitdrukkelijk medegedeeld — naar mijn oordeel mede moet omvatten de scholing van toekomstig personeel voor de Krijgsraden te Velde of de Zee-Krijgsraden buiten het rijk in Europa, in ernstige mate belemmeren. Ik zou hier dus weer zonder twijfel terug willen gaan naar de toestand van vóór 1940, toen, naar ik mij zo duidelijk herinner, dat deel van de huidige taak van de Presidenten en Auditeurs van onze drie Krijgsraden te Velde, op zo voortreffelijke wijze door de toenmalige secretaris van de vredeskrijgsraad te 's-Hertogenbosch werd verricht.

Het tweede argument is moeilijker onder woorden te brengen omdat het meer op psychologisch terrein ligt. Ik stel daarbij voorop, dat de President/Auditeur/Fiscaal voor het leven wordt benoenid. Immers zouden deze functionnarissen bij de vredeskrijgsraden slechts tijdelijk of voor een bepaalde tijd worden benoemd, dan acht ik hun militaire status, gelijk bij de Krijgsraden te Velde, de juiste. maar daarover straks.

Intussen zal ik trachten IJ een duidelijk inzicht te geven, van hetgeen ik met dit meer psychologische argument bedoel. Ik acht de functie van President, Auditeur/Fiscaal een zeer hoge, immers een zeer verantwoordelijke functie. Dagelijks haast worden wij er aan herinnerd en telkens weer bewust gemaakt, dat de beslissing over de toekomst van vele jonge mannen in onze handen berust. Oefenen wij deze functie uit als rechter of als militair? Het antwoord hierop kan toch niet moeilijk zijn. Hij, die dit als een militaire functie ziet, maakt een denkfout. Hij verwart de ervaring van de militair met het zijn van militair. Aangenomen dus, dat het een zuiver rechterlijke functie is, dan vraag ik U, welke kleding in ons land en in alle beschaafde landen om ons heen, past daarbij? Ook hier is het antwoord weer niet moeilijk. Immers de toga en de bef. Maar er is meer. Waaraan ontleent de rechterlijke ambtenaar, die dus in het systeem van de Heer VAN DEN BOSCH, tevens militair is, de eerbied aan hem verschuldigd? Aan zijn ambt of aan zijn militaire rang? Toch ongetwijfeld in de eerste plaats aan zijn ambt, zal men zeggen. Maar dan vraag ik, waarom hem een andere status te geven en dienovereenkomstig te kleden, dan waarin hij door het geestesoog gezien wordt?

En nu de benoeming al of niet voor het leven. Ik kan hier kort over zijn, want ik geloof niet, dat er veel voorstanders van tijdelijke benoemingen bij de permanente Krijgsraden in uw midden zijn. Bij

de Krijgsraden te Velde is het een noodzakelijk kwaad, zoals ik reeds betoogde, een kwaad, dat zowel door de Auditeur bij mijn Krijgsraad als ook door mij zelf in de tijd liggende vóór onze vaste benoeming wel duidelijk is gevoeld, ondanks het vertrouwen, dat onze Commanderend Generaal kennelijk in ons stelde en de buitengewone tact, waarmede de juridische afdeling van zijn Staf krijgsraadaangelegenheden behandelde. Ik zou dit gevoel misschien het beste kunnen definiëren door te zeggen, dat wij ons in de ontplooiïng van onze rechterliike functie gehinderd voelden niet door de vrees voor critiek van onze superieuren, maar door de vrees voor de gevolgen van die critiek. Maar nu ter zake. Twee doorslaggevende redenen zijn er, buiten vele anderen, die een vaste benoeming noodzakelijk maken. Eén gaf ik al weer, door een gemoedstoestand te definiëren, waarin een rechterlijk ambtenaar nu eenmaal niet dan tot schade van de rechtspraak verkeren mag. De andere is, dat, wenst men een goede Militaire Justitie, en dat is ons aller streven, en zeker in de eerste plaats dat van de leden dezer vereniging, dan is, en nu grijp ik weer terug op hetgeen Professor TAVERNE heeft gezegd, de keuze van de functionarissen van beslissend belang. Welnu waar halen wij de voor ons doel geschikte krachten vandaan. indien wij hen niets anders kunnen bieden dan een direct opzegbare betrekking? Velen voelen zich in de aanvang van hun loopbaan aangetrokken tot het ambt van rechter. Anderen voelen die roeping pas op latere leeftijd, nadat zij op ander gebied de voor dit ambt zo noodzakelijke levenservaring hebben opgedaan. Welnu de eerste groep is of te jong om voorwerp van onze keuze te zijn, of zij hebben in hun loopbaan reeds een dergelijke levensvervulling gevonden, dat zij voor een benoeming niet in aanmerking wensen te komen. De tweede groep krijgen wij niet, als wij hun niets kunnen aanbieden. Anders gezegd, de kwaliteit van de functionnarissen is recht evenredig aan de prijs, die wij voor hen moeten betalen. Ik geef direct toe, ook in het systeem van de Heer VAN DEN BOSCH zullen wij zeer kundige krachten kunnen verwerven. Maar dat zal altijd een toeval blijken. En mogen wij de bezetting van deze plaatsen aan het toeval overlaten? Wil men dus de militaire Justitie, ook in de ogen van de burgerlijke instanties, het peil van de gewone strafrechtspraak doen naderen, dan is een conditio sine qua non voor dit loffelijk streven, naast burger-functionnarissen, de benoeming voor het leven.

Nu nog een enkel woord over de eisen aan de benoembaarheid te stellen. Ik geloof, gezien het feit, dat het diploma meer uitgebreide rechtskennis gedoemd is uit te sterven, dat een bespreking of deze eis voldoende is voor de ambten, waar het hier om gaat, weinig nut meer heeft. Laat ik dus volstaan met mij aan te sluiten bij hetgeen mijn ambtgenoot te Arnhem daarover in meergemelde causerie heeft gezegd. Iets anders is echter, of het aanzien van de Militaire Justitie in vredestijd gebaat is bij een dusdanige, zij het volledig formele, verruiming van de benoemingseisen. Ik geloof van niet en ik zou het zo uit willen drukken. Een ambtenaar'ontleent zijn

nobilitas zonder twijfel in de eerste plaats aan de wijze, waarop hij zijn ambt uitoefent. maar het ambt zelve ontleent de nobilitas aan de eisen, waaraan men voor de bekleding van dat ambt moet voldoen.

En tenslotte de ouderdom. Ik acht dit geen ernstig bezwaar. Mensen die deze ambten als een roeping voelen, blijven jong of sterven in het harnas. Ik denk hier aan figuren als wijlen Mr. CONINCK WESTENBERG, President van de Rechtbank te Amsterdam, Mr. DE BIE, 'diens ambtgenoot te Rotterdam, en zovele andere voor-aanstaande rechterlijke ambtenaren, jeugdige grijsaards, die ik het voorrecht gehad heb te mogen ontmoeten. Onvoldoende militaire scholing? Dit is een ernstige miskenning van de waarde van de militaire leden van de Krijgsraad, die èn als rechters, èn als adviseurs van de President aan de berechting deelnemen.

Om wederom te resumeren, acht ik dus de regeling van de Regtspleging Landmagt en Regtspleging Zeemagt op dat punt nog steeds de enige juiste.

6e. Moet de militaire rechter in volle vredestijd kennis nemen van de strafbare feiten als genoemd in artikel 7 van het ontwerp: bevorderen van desertie e.d.

Als enig argument brengt de Heer VAN DEN BOSCH de deskundigheid van de Krijgsraad in het vuur. Ik ben er een besliste tegenstander van, niet alleen omdat het in strijd zou zijn met mijn theorie over de verhoogde gevaarzetting, maar ook nog om andere redenen. Ik meen, dat alleen in geval van werkelijke oorlog en dan nog bij hoge uitzondering, een burger van zijn rechter mag worden afgetrokken. Het neigt wederom te veel naar de politiestaat. Het doet ons weer te veel denken aan de bezettingstijd. Hiermede hangt samen, dat ik het een aanmatiging zou vinden, de deskundigheid van de Krijgsraad in dit soort zaken in volle vredestijd af te wegen tegen die van de burgerlijke strafrechter, maar bovendien dat het gevaar niet denkbeeldig is, dat de politiek om de hoek van de zittingszaal komt kijken, iets wat wederom onbestaanbaar is met de krijgstucht, kortom met het geheel, waarvan de Krijgsraad een deel is. Vreest men, zoals de Heer VAN DEN BOSCH, te zachte straffen? Ik blijf deze vrees een aanmatiging vinden, en ik troost mij met de gedachte, dat de burgerrechter daar ongetwijfeld zijn redenen voor zal hebben. En nu nogmaals de deskundigheid. Aangenomen een ogenblik, dat de Krijgsraad deskundiger is ten aanzien van het delict, de burgerstrafrechter is zonder twijfel deskundiger ten aanzien van de omstandigheden, waaronder het delict gepleegd werd, ten aanzien van hetgeen leeft onder de bevolking van het arrondissement.

7e. Geen onder-officieren of minderen in de Krijgsraad.

Ik ben het op dit punt geheel met de Heer VAN DEN BOSCH eens, zij het weer op andere gronden.

De argumenten van de Heer VAN DEN BOSCH zijn in het kort:

de dienstplichtigen zijn te jong, vrees voor intimidatie in raadkamer, ook in verband niet hun mindere ontwikkeling.

Zoals gezegd kan ik deze argumenten niet onderschrijven. Ik moet eerlijk zeggen. dat ik dikwijls speel met de gedachte, dat minderen in de Krijgsraad zitting zouden hebben. Immers ook een jong militair kan. mits intelligent, een behoorlijk oordeel hebben. Bovendien brengt hij de chamhré of de bak dichter bij de raadkamer. Aan de andere kant zijn er vele jongeren met een behoorlijke ontwikkeling en een helder verstand, die toch de geschiktheid voor officier niet bezitten. Dit heeft de officier-selectie toch wel onomstotelijk vastgesteld. En tenslotte vrees ik de intimidatie niet, alleen al hierom niet, omdat de raadkamer nu eenmaal niet uit sterren en balken, maar uit rechters is samengesteld. Neen, mijn argument ligt heel anders en het is gegrond op ervaring. De afstand tussen Krijgsraad en troep moei groot blijven. De mindere in de Krijgsraad zitting hebbend wordt door zijn kameraden geprest tot praten, en zo hij weigert, gemeden als een vreemde eend in de bijt. Dat dit onherroepelijk zal volgen is wel gebleken uit de moeite die het nog altijd weer kost, het lagere personeel van mijn Krijgsraad in bescherming te nemen tegen de aanslagen op hun geheinihoudingsplicht. Aparte legering is zelfs noodzakelijk. Spreekt hij wel, dan gaat dit ten koste van het ontzag, dat de troep voor de Krijgsraad dient te hebben. Waren deze bezwaren er niet, ik zou een voorstander zijn van de minderen als lid van de Krijgsraad.

8e. De opsporingsbevoegdheid van de Auditeur-Militair/Fiscaal.

Ik geloof hier niet veel over te behoeven te zeggen. Uit hetgeen ik reeds als mijn mening te kennen gaf aangaande de verantwoordelijkheid van de Commanderend Generaal tegenover de regering, kan men afleiden. dat een zelfstandige opsporingsbevoegdheid van de Auditeur/Fiscaal daarmede natuurlijk in flagrante strijd zou zijn. Ik houd mij dus wat dit betreft geheel aan de inhoud van artikel 292 R.L. en het overeenkomstige artikel 243 R.Z.

9e. Het gerechtelijk vooronderzoek.

Ook hierin kan ik de Heer VAN DEN BOSCH niet volgen. Hij wil deze taak op de schouders van het Openbaar Ministerie leggen en wel in verband met diens deskundigheid en onpartijdigheid, die hij hoger aanslaat dan die van de Officier-Commissaris en tenslotte om der wille van de snelheid.

Het merkwaardige is hier, dat hoezeer ook door deze argumenten een pluim op de zwarte muts van het Openbaar Ministerie wordt gestoken, ik tot heden weinig van enig enthousiasme in deze kringen ten aanzien van deze uitbreiding van hun taak heb mogen bespeuren. En ik acht dat niet verwonderlijk. Immers de ervaring heeft uitgewezen, dat tot één der eerste vereisten voor een deugdelijke instructie, die de grondslag moet vormen van het vonnis, behoort dat degene, die het gerechtelijk vooronderzoek leidt, ook in

staat is een vonnis te maken. Vandaar, dat in het Wetboek van Strafvordering de functie van de Rechter-Commissaris een tijdelijke is, die afwisselt met die van rechter, waardoor de zekerheid wordt verkregen, dat deze functionnaris niet in de loop der jaren zijn routine en kennis inzake het concipiëren en formuleren van vonnissen in strafzaken zou verliezen. Behoef ik nog meer te zeggen? Is de openbare aanklager gewend af zelfs ooit gewend geweest vonnissen te maken? Maar bovendien heeft hij onmogelijk tijd en gelegenheid voor een dergelijke geweldige uitbreiding van zijn werkzaamheden, waardoor hij trouwens tevens alle overzicht, dat hij zo hoog nodig heeft, verliezen zou.

En nu de onpartijdigheid. Ik zal niet met het argument aan komen dragen, dat in ons nieuwe wetboek van strafvordering het tafellaken tussen zittende en slaande magistratuur doorgesneden werd juist rnct het oog op de gevreesde partijdigheid van het O.M., want ik weet maar al te goed, dat dit symbool een symbool is gebleven en niet meer. Maar een gerechtelijk vooronderzoek door de Auditeur1 Fiscaal geleid, noem ik een stap terug, die ik niet gaarne met de Heer VAN DEN BOSCH zou willen maken. En de snelheid? Ik vrees, dat óf de instructie, óf het overige werk van de Auditeur/Fiscaal moet blijven liggen, tenzij, zoals ik reeds betoogde, zijn arbeidsveld zozeer zal moeten worden ingekrompen, dat hij zijn overzicht verliest.

Maar nu moet ik nog de Officier-Commissaris in bescherming nemen. Hij zou niet deskundig genoeg zijn. Dat is mijns inziens een kwestie van organisatie, waarvoor onze rechtspleging alle ruimte en het Dienstvak van de Militair Juridische Dienst straks alle gelegenheid laat. Bij mijn Krijgsraad zijn met enkele uitzonderingen slechts Officieren-Commissaris werkzaam of werkzaam geweest. die vóór hun benoeming als zodanig hun sporen als zittingssecretaris, dus als vonnissenmaker hadden verdiend. Voor hun wijze van instruëren heb ik niets dan lof. Zij weten op een haar na, wat voor het bewijs van het telastegelegde nodig is en ik geef U de verzekering, dat hun kennis van feiten en omstandigheden, de lokale kleur, zoals ik dat pleeg te noemen, door hun veelvuldig ter plaatse bij de troep instrueren, niets te wensen overlaat. De informatiën bij de troep, dc boer op, zoals ik het noem, is bij mijn Krijgsraad regel. Dit kost tijd en geld, maar als voor één doel geld goed besteed is, dan is het hiervoor. En zou de Krijgsraad zo een brede visie op de zaak kunnen krijgen, indien één en dezelfde man de beklaagde vervolgde en diens zaak instrueerde? De Officier-Commissaris daarentegen is het verlengstuk van de Krijgsraad. Tot wat voor een college, vraag ik mij af, degradeert men de militaire rechter, indien men hem dit verlengstuk zou afnemen, en daarvoor in de plaats de Auditeur-Militair stellen? En tenslotte mag men niet vergeten, dat het Officier-Commissariaat de beste leerschool is voor het presidentschap. Velen van mijn vaste plaatsvervangers zijn Officier-Commissaris bij mijn Krijgsraad geweest.

10e. De enkelvoudige kamer [1]). Hier ben ik een felle tegenstander van en wel om dezelfde redenen als in het redactioneel artikel in het M.R.T. 1946 pag. 444 e.v. worden genoemd. Ik herhaal ze hier in het kort. De militaire politierechter leidt tot militair-hiërarchieke incongruïteit, aangezien een Officier in de rang van majoor zwaardere straffen zou kunnen opleggen dan zijn superieuren. Hij zal als goed militair alle zaken, die ondanks hun eenvoud tot deze incongruïteit zouden leiden, moeten verwijzen naar de volle kamer, waarmede de onbruikbaarheid van de militaire politierechter is aangetoond. Daarnaast verdwijnt door deze instelling het raadkamergeheim en men behoeft niet lang president van een Krijgsraad geweest te zijn, om de noodzakelijkheid van het raadkamergeheim ten volle te kunnen inzien.

11e. Moet een hoofd-officier zijn afzonderlijk forum behouden? Ik zou zeggen: „Noblesse oblige", maar ik geloof, dat indien men een enquête zou houden onder de hoofd-officieren, een grote meerderheid voor een dubbel forum zou opteren. In oorlogstijd, indien het H.M.G. ontbreekt, zal men noodgedwongen bij de Krijgsraad te Velde het in de samenstelling moeten zoeken. Bij een vredeskrijgsraad, mits met een burger-president en Auditeur/Fiscaal, zou ik de bestaande toestand wel willen wijzigen.

12e. Hoeveel vredeskrijgsraden hebben wij nodig?

Op pag. 75 van zijn dissertatie bespreekt de Heer VAN DEN BOSCH de wenselijkheid van één Krijgsraad, rekening houdende met een aantal van ongeveer 600 zaken per maand. Hoewel ik op zijn kostenberekening voor de berechting van deze 600 zaken nog wel wat aan te merken heb (om mij bij de President te bepalen, wil hij deze functionarissen 150 zaken per maand laten behandelen, terwijl het maximum, dat met grote inspanning en dan nog slechts voor korte tijd volgens de ervaring van mij en mijn plaatsvervangers op hoogstens de helft is te stellen, waardoor zijn berekening gaat lijken op die van rle failliet, die zijn curator tot voortzetting van het bedrijf tracht over te halen) behoef ik om aan alle illusie omtrent een dergelijke centralisatie van de militaire Justitie de bodem in te slaan, slechts te wijzen op de zeer recente geschiedenis van ons Militair Justitieel apparaat na de bevrijding. Eerst na een behoorlijke decentralisatie toch, eerst tot 4, daarna tot 3 Krijgsraden, is het mogelijk gebleken met spoed de enorme achterstand in te halen. En zij die terug zouden willen komen op het verstandig besluit van de regering om **3** permanente Krijgsraden in tc stellen, behoef ik slechts het schrikbeeld van de Krijgsraad in den Bosch voor ogen te plaatsen met zijn achterstand van duizenden zaken in 1940. Met de organisatie van de a.s. Vredes-Krijgsraden, zoals die volgens de plannen van mijn ambtgenoot te Arnhem met hulp van het Dienst-

[1]) Hiermede doel ik niet op de militair? politierechter als voorzien in K.B. 4 Maart 1945, Stb. no. F. **23.**

vak Militair Juridische Dienst, zich zal ontwikkelen, krijgen wij een fabelachtige elasticiteit, en is voor goed de Militaire Justitie gevrijwaard voor achterstand. Zelfs al zou dit het door de Heer VAN DEN BOSCH berekende half millioen per jaar meer kosten, hetgeen ik ontken, dan zou ook dit bedrag volledig verantwoord zijn. Met één Krijgsraad kan men niet snel en elastisch ingrijpen. Dit heeft ons de ervaring van vóór 1940 en na 1945 duidelijk geleerd.

13e. Is het wenselijk de militaire gerechten volledige strafbevoegdheid in tuchtzaken te geven?

Ik zal hier niet uitvoerig op ingaan en de beschouwingen hierover liever aan meer bevoegden overlaten. Zoals de hoorder ongetwijfeld zal hebben opgemerkt, heb ik de dissertatie van de Heer VAN DEN BOSCH voornamelijk getoetst aan de praktijk. Omtrent dit onderwerp zwijgt de praktijk en moeten wij ons op het terrein van de zuivere theorie begeven. Toch staat bij mij reeds vast, dat een strafbevoegdheid van dc militaire gerechten gevaren in zich bergt. In het systeem van de R.L. en R.Z. en ook in mijn systeem, ik sprak daar reeds uitvoerig over, blijft de Commanderend Generaal de verantwoordelijke man ten aanzien van de handhaving van bucht en orde in de strijdkrachten. Als het ware in zijn opdracht en zeker onder zijn verantwoordelijkheid, is de tot straffen bevoegde meerdere de tuchthandhaver en beschikt deze over de daartoe geëigende middelen. Maar als de Krijgsraad het tuchtrecht zou toepassen is hij geen vcrantwoorcling schuldig. en kan zijn straf niet worden overgenomen, of gewijzigd door de verantwoordelijke man. Ik geloof, dat daar op zichzelf al het systeem van de Heer VAN DEN BOSCH een lacune vertoont, die zich gemakelijk kan vergroten.

Daarnaast schuilt er ren gevaar in, het straffen-arsenaal van de Krijgsraad uit te breiden met de berisping. Ik vrees voor misbruik en deze vrees is weer gegrond op mijn raadkamer-ervaring. Niet voor niets is de straf vari berisping, met uitzondering van de bepaling van art. 14 h, waar trouwens slechts van een waarschuwing wordt gesproken, welke waarschuwing niet als straf bedoeld is of mag worden opgevat, in ons wetboek van strafrecht met de grootste omzichtigheid binnengeloodst. Ik wijs hier op de bepalirig van art. 10 2e lid Wetboek van Strafrecht en artikel 508 Wetboek van Strafvordering. De berisping kan alleen op minderjarigen worden toegepast, de tenuitvoerlegging geschiedt in een niet openbare terechtzitting, kortom: is dit een straf, die de Krijgsraad past? Sen slotte zou ik ten aanzien van de strafhevoegdheid nog dit willen opmerken. De Krijgsraad — en laat dit toch vooral niet vergeten morden — wijst niet terug omdat er krijgstuchtelijk gestraft moet worden — dat laat hij volkomen ter heoordeling en voor de verantwoording van de tot straffen bevoegde rneerdere — neen, de Krijgsraad wijst terug, omdat hij van oordeel is, dat er niet strafrechtelijk moet of mag worden gestraft. Dat is de betekenis van art. 58 W.K.. maar dan ook niets meer.

Mijnheer de voorzitter, hoewel ik nog wel meer op het hart heb, vrees ik in tijdnood te zullen geraken. Ik wil echter nog enige slotopmerkingen maken.

In artikel 17 van het ontwerp, waarin bepaald is. dat de President en zijn plaatsvervangers, benevens de leden van de Krijgsraad, na ingewonnen advies van de Auditeur-Militair worden benoemd. culmineert naar mijn gevoel en wordt als het ware uitgedrukt. één der foutieve grondgedachten van de dissertatie. Zoals de Heer VAN DEN BOSCH zich de positie en de betekenis van de Auditeur-/Fiscaal enerzijds en de President en zijn Krijgsraad anderzijds, heeft gedacht, moet dit naar mijn vaste overtuiging leiden tot een verlaging van de Militaire Justitie tot een peil, dat nog ongunstig zal afsteken bij dat van vóór 1940.

Ik ben wellicht wat fel in mijn kritiek geweest, maar men vrrgete niet, dat felle critiek het daaropvolgende debat verlevendigen kan en buitendien heb ik mij vrijwel uitsluitend bepaald tot die onderwerpen, waarin ik met de Heer VAN DEN BOSCH fundainentcel van niening verschil. Ik twijfel echter niet, of mijn tegenpleiter zal als een waardig vertegenwoordiger van het O.M. danig van zich af weten te bijten.

Als ik hier tot slot de gedachten, die ik hier heb trachten weer te geven, nog eens de revue laat passeren en mij daarbij bedenk. hoe onze rechtspleging, die onder Maurits en de Stedcnbedwinger te midden der huursoldaten te velde werd geboren, in een president van een krijgsraad uit het jaar 1949 nog een vurig verdediger van vele harer grondstellingen vindt, dan meen ik niet beter te doen, dan mijn beschouwingen te beëindigen met de woorden aan ie halen van VON SAVIGNY: „Das Gesetz wird nie gemacht, es ist und wird mit „dem Volke".

Thans volgt hetgeen Jhr. Mr. VAN DES BOSCH *heeft gezegd:*

Mijnheer de Voorzitter, Dames en Heren.

Ik wil beginnen aan het bestuur van de M.R.V. mijn grote erkentelijkheid te betuigen dat zij mijn proefschrift als uitgangspunt van de discussie van hedenmiddag heeft willen nemen. Ik voel mij enigszins als een architect, die een ontwerp heeft gemaakt voor een nieuw gebouw voor de militaire justitie en die nu met spanning afwacht, hoe dat ontwerp door de deskundigen zal worden beoordeeld. Reeds enige tijd geleden heeft de Heer ROLLIN COUQUERQUE mijn proefschrift in het M.R.T. besproken en nu heeft de Overste VAN ERK zijn critisch oordeel over verschillende daarin behandelde onderwerpen gegeven.

Even in beeldspraak doorgaande, zou ik het betoog van de Overste VAN ERK als volgt willen samenvatten: Hij vindt het niet nodig dat de militaire justitie een nieuw gebouw krijgt, want hij voelt zich in het oude zeer thuis en is zeer gesteld op enkele gemakken die zich daarin bevinden en die men doorgaans niet in moderne woningen aantreft. Ook wil hij geen afstand doen van enkele kostbare antieke meubelen. Maar wanneer er dan toch een nieuw nebouw moet komen, vindt hij het beslist noodzakelijk dat verschillende kamers anders worden ingericht en de verwijzingsofficier, de officier-commissaris en dc auditeur-militair moeten in ieder geval elk een aparte kamer krijgen. Wel is hij van oordeel dat, indien het oude gebouw zou worden behouden, het danig zou moeten worden opgeknapt.

Ik geloof dat men de goede dingen van het oude gebouw ook in een nieuw zou kunnen aanbrengen en wat het medenemen van enkele antieke meubelen betreft, daartegen heb ik niet het minste bezwaar, ook in een moderne woning kunnen antieke meubelen het heel goed doen. Maar het grote voordeel van een nieuw gebouw boven een oud is dat de verschillende werklieden, die het moeten onderhouden en die veelal tijdelijk uit andere moderne gebouwen zullen worden weggehaald. veel beter met de nieuwe standaard-constructies zullen kunnen omgaan, dan met elders niet meer gebruikt wordende constructies, die op zich zelf nog heel goed kunnen zijn.

Alvorens dan gedetailleerd in te gaan op de critiek van de Overste VAN ERK wil ik eerst trachten een door de Heer ROLLIN COUQUERQUE geuit bezwaar tegen mijn proefschrift te ontzenuwen, omdat dat bezwaar zich richt tegen het uitgangspunt daarvan. Dat uitgangspunt is: Het materiële strafrecht moet zijn aanvullend recht op het Nederlandse commune strafrecht, het strafprocesrecht moet wel een afzonderlijke regeling zijn, maar zoveel als het militaire belang dat toelaat, aansluiten bij het Nederlandse Wetboek van Strafvordering. De Heer ROLLIN COUQUERQUE acht dat standpunt verouderd. Volgens hem mag de militaire strafwetgeving in haar normale vorm niet langer rusten op haar geldigheid in vredestijd en binnen de landsgrenzen. Het militaire strafrecht moet geïnternationaliseerd worden. Hij ziet in de toekomst nationale krijgsraden, samengesteld volgens internationale geldende bepalingen recht spreken met toepassing van een internationaal Wetboek van militair strafrecht over alle militairen, eigen troepen en bondgenootschappelijke troepen die zich in zijn gezagsgebied bevinden. Een internationaal hof van cassatie waakt voor de eenheid van rechtspraak.

Ik geloof dat de mogelijkheid dat een dergelijk systeem binnen korte tijd werkelijkheid wordt, zo gering is dat wij daarnaar niet als rechtstreeks doel mogen streven. En ik vraag mij af of het wenselijk is voor noodzakelijke internationale samenwerking op militair-strafrechtelijk gebied een dergelijke vorm te kiezen. Indien dat wel het geval is en een dergelijke oplossing zou binnen korten tijd kunnen worden bereikt, zou het gehele fundament van mijn gebouw

voor de militaire justitie ondeugdelijk zijn, maar naar mijn oordeel is dat niet zo en dan berust de beweerde ondeugdelijkheid hierop dat ik voor mijn fundament geen gebruik heb gemaakt van een procédé, dat over 50 jaar misschien zal worden uitgevonden en dat dan misschien zal blijken deugdelijker te zijn dan het tegenwoordige. Een internationale strijdmacht, die niet meer in dienst van een bepaald land staat en waarin geen nationaliteiten meer te onderscheiden zijn, zou een eigen recht moeten hebben, maar zolang de toestand nog zo is, dat de verschillende landen ieder hun eigen strijdmacht bezitten en die zo nodig ter beschikking stellen voor het vormen van een geallieerde strijdmacht ter bereiking van een gemeenschappelijk doel, kan — althans voorlopig — iedere strijdmacht zijn eigen nationale recht behouden. De strijdkrachten die bestemd zijn om in geallieerd verband op te treden. zullen om vruchtbaar samen te kunnen werken, op dezelfde wijze moeten zijn georganiseerd, bewapend en uitgerust, maar zij zullen niet beslist behoeven te leven onder hetzelfde militaire strafrecht. Bij de organisatie van een krijgsmacht moet men uitgaan van de oorlogstoestand, maar men moet daarbij terdege rekening houden met de beschikbare krachten. Voor de organisatie van de militaire justitie in oorlogstijd zal men kunnen beschikken over een groot aantal juristen, die doorkneed zijn in de toepassing van het Nederlandse strafrecht. Men aal er voor kunnen zorgen dat die juristen door studie en practijk redelijk goed op de hoogte zullen zijn van het Nederlandse militaire strafrecht dat dan inmiddels moet zijn aangepast aan de nieuwe internationale verhoudingen en wanneer alles goed is voorbereid zal de overgang van de vredestoestand naar de oorlogstoestand zonder grote schokken kunnen verlopen. Er zouden zich echter grote moeilijkheden kunnen voordoen indien die juristen plotseling een internationaal militair strafrecht zouden moeten gaan toepassen dat in belangrijke mate afwijkt van het Nederlandse recht en waarmede zij slechts kennis hadden gemaakt in theorie en misschien een weinig in de practiik. Een internationaal strafrecht zal ongetwijfeld in belangrijke mate afwiiken van het Nederlandse militaire strafrecht. omdat het eerste in het gunstigste geval een synthese zal zijn van het Angelsakrische rechtsstelsel en het continentale rechtsstelsel. Maar de Angelsaksische invloed zal ongetwijfeld zeer belangrijk, zo niet overheersend zijn en ik geloof dat het zuiver accusatoire stelsel van het Engelse recht niet zo doelmatig is, als ons gematigd accusatoire stelsel. Een eenheid van recht, zoals de Heer ROLLIN COUQUERQUE dat wil, zou tot gevolg hebben dat ook in vredestijd onze militairen berecht zouden worden met toepassing van een minder doelmatig stelsel van strafprocesrecht. In het geval dat de Overste VAN ERK aanhaalde, van de burger en de militair, die samen in een warenhuis hadden ingebroken, zou de burger dan wel nog niet berecht zijn, maar er grote kans zijn geweest dat de militair reeds door het H.M.G. was vrijgesproken.

Wel ben ik het volkomen eens met de Heer ROLLIN COUQUERQUE.

dat de bestaande bepalingen van ons militair strafrecht niet meer in overeenstemming zijn met de huidige internationale verhoudingen. Zo zullen b.v. processen-verbaal van geallieerde militaire opsporingsambtenaren als zodanig moeten worden erkend, zo zullen — zoals reeds in wereldoorlog II geschiedde — door de Nederlandse militaire rechter opgelegde straffen tenuitvoergelegd moeten kunnen worden in strafgestichten van bondgenoten, zo zal het feit dat een Engelse militair voor een te Deventer gepleegd feit terecht stond voor een Engelse krijgsraad te Hoek van Holland in de toekomst moetcn berusten op een regel van geschreven recht en zal — wat nu niet het geval is — een Nederlander die voor zo'n Engelse krijgsraad te Hoek van Holland onder ede een valse verklaring aflegt, strafbaar moeten zijn wegens meineed en zo is er meer. Ook hij een beperkter doelstelling dan de Heer ROLLIN COUQUERQUE wil, is er nog een ruim arbeidsveld voor internationaal overleg en wanneer men niet te hoog grijpt kunnen misschien reeds in vredestiid bevredigende resultaten worden bereikt. Ook in dit opzicht zal voor de beroepsofficieren van de militair juridische dienst een belangrijke taak zijn weggelegd.

Het militaire strafrecht heeft zich nooit ten volle kunnen ontplooien door gebrek aan belangstelling en de militaire justitie is altijd min of meer als een stiefkindje behandeld doordat men haar onbekwaam achtte en bovendien haar wantrouwde. Naar bewijzen voor dat wantrouwen behoeft men niet lang te zoeken. Men leze b.v. in dc handelingen der Staten-Generaal maar eens na wat in 1903 en in 1921 de Heer HUGENHOLTZ gezegd heeft bij de beraadslagingen over het Wetboek van Xilitair Strafrecht en de Invoeringswet of wat de Heer LEVY in 1900 in de vergadering van de Nederlandse juristen vereniging te berde durfde brengen. Later is dat wantrouwen wel verminderd en de traagheid waarmede militaire strafwetten worden gewijzigd heeft tenminste dit voordeel gehad, dat de militaire rechter nooit is afgeschaft. Het wantrouwen is echter nog steeds latent aanwezig en men zal daarmede rekening moetcn houden bij dc komende herziening.

Dat de waardering voor de militaire justitie nog altijd gering is, vooral bij vele leden van de burgerlijke rechterlijke macht, kan voor een deel worden toegeschreven aan de hautaine minachting die de ,,civilist" koestert voor ieinand die alleen maar aan strafrecht [loet, maar ook op dat terrein wordt de militaire rechter nog niet altijd voor vol aangezien. Wat moet men anders denken van een opmerking van een rechter, die na toevalligerwijze een voortreffelijk cn juridisch diepgaand requisitoir van een voormalig ambtgenoot van mij te hebben bijgewoond. vroeg: ,,Begrijpt zo'n krijgsraad daar nu ,,iets van?" En dat is niet de enige uitlating in die geest, die ik zou kunnen vermelden. Diezelfde rechter overigens was een der eersten, die, op een desbetreffend verzoek van de Heer DOORNBOS, toen president van de krijgsraad te velde, vlak na de bevrijding zich bereid verklaarde zitting te nemen in een krijgsraad. Maar toen

waren aan liet militair-worden nog belangrijke emolumenten verbonden. Ik hoop ten zeerste dat nu zovele leden van de burgerlijke rechterlijke macht een tijdlang werkzaam zijn geweest bij de militaire justitie, zij er in zullen slagen dat gebrek aan waardering hij hun ambtgenoten te doen verdwijnen.

Door het zoëven genoemde feit, dat zovele leden van de burgerlijke rechterlijke macht een tijdlang werkzaam zijn geweest hij de militaire justitie en doordat zovele andere juristen ook een tijdlang daarbij betrokken zijn geweest, is de kring dergenen, die belangstelling koesteren voor het militaire strafrecht, belangrijk uitgebreid en een kern gevormd van personen, op wie men in oorlogstijd een beroep kan doen. Het zal aanbeveling verdienen die personen zoveel mogelijk te blijven betrekken in de practijk van het militaire strafrecht en ook hun theoretische kennis te onderhouden. Aan die taak kunnen in belangrijke mate medewerken het M.R.T. en de M.R.V. De Overste DE GRAAFF heeft daar al op gewezen in zijn voordracht gehouden voor deze vereniging op 19 Februari 1949 *).

Wanneer het wantrouwen in de militaire justitie is verdwenen, de waardering daarvoor is gestegen en de belangstelling voor het militaire strafrecht is toegenomen, dan zal een herziening van het militaire strafprocesrecht groter resultaten kunnen opleveren dan anders Tiet geval zou zijn, maar dan zal men er voor moeten waken dat dat nieuwe strafprocesrecht niet de kiemen bevat. waaruit opnieuw wantrouwen en gebrek aan waardering zouden kunnen ontstaan en waardoor de ontstane belangstelling zou kunnen verflauwen.

Ik zal nu overgaan tot een puntsgewijze bespreking van het betoog van de Overste VAN ERK. Meestal zal ik trachten zijn critiek te weerleggen, soms zal ik naar aanleiding van die critiek een tussenvoorstel doen, dat misschien beide partijen zal bevredigen en een enkele maal zal ik ronduit voor 100 % zijn critiek als juist erkennen.

In de eerste plaats dan de bevoegdheid tot verwijzing naar de krijgsraad. Wij zijn het er heiden over eens dat de Comnianderend Generaal hier een belangrijke stem in het kapittel moet hebben en wij zijn hei er ook over eens dat zijn daadwerkelijke bemoeienis. in verband met zijn omvangrijke overige taak, niet verder zal kunnen gaan dan het aangeven van de grote lijnen en het beslissen in een enkel principiëel geval. Maar daarrriede houdt onze overeenstemming dan ook op. De Overste VAN ERK wil het bestaande systeem handhaven terwijl ik de functies van verwijzingsofficier en auditeur-militair in één persoon wil verenigen. waarbij dan de auditeur-militair ondergeschikt is aan de Commanderend Generaal. Bij zijn betoog voor handhaving van de bestaande toestand heeft hij naar mijn oordeel één belangrijk ding niet in het oog gehouden: de een- en ondeelbaarheid van liet O.M. De wetgever heeft zich het O.M. gedacht als een instelling bij alle rechtesprekende organen vertegenwoordigd

*) Zie M.R.T. XLII, blz. 258 e.v. (Red. M.R.T.)

door verschillende ambtenaren, samengehouden door een hiërarchisch verband. Het hiërarchische verband houdt in gehoorzaamheidsplicht van de lagere ambtenaar aan de hogere. Aan de top van het burgerlijk O.M. staat de Minister van Justitie, die voor zijn beleid verantwoording schuldig is aan de Staten-Generaal en die dus ook voor elke handeling van het O.M. door de Staten-Generaal ter verantwoording kan w-orden geroepen. Dit houdt in dat elk lid van het O.M. zich zal nioeten richten naar het vervolgingsbeleid dat de Minister van Justitie wenst te voeren. Om zijn mening kenbaar te maken aan het O.M. houdt hij vergaderingen met de Procureurs Generaal en doei vele circulaires uitgaan waarin hij aangeeft hoe moet morden opgetreden in bepaalde soorten zaken. Hij of de Procureurs-Generaal kunnen aan een Officier van Justitie opdracht geven een bepaalde zaak al of niet te vervolgen of gelasten dat bepaalde soorten zaken of bepaalde zaken aan hen ter beslissing moeten worden voorgelegd. Wanneer een Officier van Justitie t ijfelt of de P.G. zal instemmen met een handeling van hem, die hij van plan is te doen, dient hij, voordat hij die handeling onderneemt, het gevoelen van de P.G. in te minnen. Wel wordt algemeen als beginsel aanvaard dat door een hogere autoriteit van het O.M. aan een lagere niet kan worden voorgeschreven welke straf hij in een bepaalde zaak moet eisen, omdat men van te voren niet kan weten hoe de behandeling ter terechtzitting zal verlopen. Tijdens de bezetting gebeurde dat wel en zo gelastte b.v. VAN GENECHTEN aan de Substituut-Officier van Justitie MEISCHKE te Rotterdam, tegen een vroedvrouw die in de kraamkamer tegen de kraamvrouw en haar moeder had gezegd dat N.S.B.ers landverraders waren, wegens eenvoudige belediging drie weken gevangenisstraf te vragen, hoewel de heer MEISCHKE, omdat het feit geen strafbaar feit was, wilde seponeren. De Heer MEISCHKE maakte toen in zijn requisitoir openlijk gewag van zijn meningsverschil met de P.G. en vroeg vrijspraak. De gevolgen lieten niet lang op zich wachten, hij werd ontslagen en gearresteerd. In die tijd was het goed de bevooroordeeldheid en de ondeskundigheid van de N.S.B.-autoriteiten openlijk aan de kaak te stellen en het optreden van de Heer MEISCHKE bewees duidelijk, dat het O.M. zich niet klakkeloos onderwierp aan de bezettende macht, maar in normale tijd zou het absoluut onjuist zijn, openlijk te laten blijken van een tegenstelling in het O.M. Trouwens nú zal er wel geen P.G. zijn, die een dergelijke opdracht zou geven. Dit alles wil natuurlijk niet zeggen, dat men zich zonder meer bij het oordeel van de P.G. of van de Minister moet neerleggen. Men mag trachten de hogere antoriteit tot een ander inzicht te brengen. maar lukt dat niet, dan moet men de genomen beslissing loyaal uitvoeren en mag men niet gauw ter terechtzitting laten blijken van een meningsverschil.

Bij de militaire justitie behoort het O.M. niet volgens andere principes te worden georganiseerd dan bij de burgerlijke justitie, alleen is de toestand gecompliceerder omdat men — terecht — de Commanderend Generaal invloed op het vervolgingsbeleid wil geven.

Enerzijds heeft men de hiërarchie: Minister van Justitie — Advocaat-Fiscaal — auditeur-Militair, maar daarnaast staat de Commanrend Generaal, die niet aan de Minister van Justitie maar aan de Minister van Oorlog ondergeschikt is en die het vervolgingsbeleid van de Minister van Justitie zou kunnen doorkruisen. Anderzijds kan de Minister van Justitie b.v. de behandeling in hoger beroep van een strafzaak, waarin in oerste instantie is vrijgesproken, terwijl de Commanderend Generaal grote waarde hecht aan een veroordeling, beletten. Voorzover het de verwijzingstaak betreft behoort de Commanderend Generaal tot het O.M. en dientengevolge is op het ogenblik het O.M. niet een en ondeelbaar, met alle nadelige gevolgen van dien.

Naar mijn oordeel behoort in militaire strafzaken de Minister van Oorlog veraniwoordelijk te zijn voor het vervolgingsbeleid. De vervolgingen hehorcn dan te worden ingesteld door de Commanderend Generaal en de dagelijkse werkzaamheden behoren dan te worden verricht door een aan die Commanderend Gcneraal ondergeschikte auditeur-militair, bijgestaan door een aantal substituten. Naast de Commanderend Generaal maar eveneens ondergeschikt aan de Minister van oorlog komt dan de Advocaat-Fiscaal te staan. Hij zal belast moeten worden met het toezicht-houden op de auditeurs-militair en de fiskaals en zal hun in verband hiermede bevelen moeten kunnen geven. Tussen hem en de Commanderend Generaal zal het moeten komen tot een taakverdeling. Hij is de technische man, wiens positie misschien enigszins vergeleken zou kunnen worden met die van de I.G.D.K.L. of de I.M.A. Bovendien kan hij zich volkomen op de hoogte stellen van de gang van zaken bij de militaire justitie en zich tot de Commanderend Gcneraal of tot de Minister wenden wanneer hij oordeelt dal de gang van zaken onbevredigend is.

De Overste VAN ERK vreest te grote invloed van de Commanderend Generaal op de krijgsraad, maar aangezien in mijn systeem deze deel uitmaakt van het één en ondeelbare O.M., kan van invloed van de Commanderend Gcneraal als zodanig niet gesproken morden, maar alleen van de invloed van het O.M., omdat ook de Commaridcrend Generaal zich in zijn vervolgingsbeleid moet richten naar de wensen van zijn chef, de Minister van Oorlog. Het is de door de wet toegelaten invloed van de uitvoerende macht op de rechterlijke macht, die trouwens niet verder gaat dan dat zij een zaak bij de rechter aanhangig kan maken en kan uiteenzetten welk vonnis naar haar mening inoet worden gewezen. De verhouding tussen Cominanderend Generaal en auditeur-militair, zoals ik deze geregeld zou willen zien. kan in vele opzichten vergeleken worden met de verhouding tussen P.G. en Officier van Justitie en ik heb nog nooit gehoord dat iemand vrees koesterde, dat de invloed van de P.G. op de Rechtbank te groot was. Het zou ook niet consequent zijn aan de Commanderend Generaal eerst invloed op het vervolgingsbeleid te geven, maar dan deze invloed te verzwakken door de auditeur van hem te distaiiciëren

en van hem onafhankelijk te maken. Zijn maatstaf, waarnaar hij de zaken beoordeelt, moet zijn, hoe dien ik het beste het algemeen belang en dat hij dat nu juist in militaire strafzaken moet doen, vindt zijn oorzaak in hei feit dat hij belast is met het handhaven van de krijgstucht, een algemeen belang van de allereerste orde en zijn strafrechtelijke functie is een van middelen daartoe.

De Overste VAN ERK is ook bevreesd dat zich in het door mij voorgestane systeem conflicten zullen voordoen tussen de Commanderend Generaal en zijn krijgsraad en zo'n conflict blijft dan niet binnenskamers zoals dat tussen verwijzingsautoriteit en auditeur-militair, met als gevolg dat of het gezag van de Commanderend Generaal of dat van de krijgsraad een knauw krijgt. Conflicten tussen verwijzingsautoriteit en auditeur-militair blijven echter niet altijd binnenskamers: elke beschikking van het H.M.G. ex artikel 15 R.L. doet van zo'n conflict blijken en dat zo'n conflict ook wel tot zeer onaangename gevolgen kan leiden kan men lezen op bladz. 266 e.v. van de zevende jaargang van het M.R.T. waar is opgenomen de sententie van het H.M.G. van 18 Maart 1912 betreffende een generaal-majoor, Commanderend officier in het tweede militaire arrondissement, die als gevolg van zo'n conflict terecht stond wegens .,het opzettelijk ,,met gebruikmaking van zijn macht hem door zijn ambt geschonken, ,,enige handeling door ambtenaren belast met — en bevoegd ver-..klaard tot het opsporen en onderzoeken van strafbare feiten. onder-,,nomen ter uitvoering van enig wettelijk voorschrift, beletten, be-,,lemmeren en verijdelen, vier malen gepleegd". Er zullen zich zeker conflicten voordoen, er zullen beklaagden, die de Commanderend Generaal zeer gaarne veroordeeld zou willen zien, worden vrijgesproken, maar waardoor zal diens gezag meer worden geschaad, door een vrijspraak, nadat de aan de Commanderend Generaal ondergeschikte auditeur-militair diens standpunt zo goed mogelijk heeft verdedigd en een veroordeling heeft gevraagd, of door vrijspraak nadat de van de Commanderend Generaal onafhankeliike auditeur-militair vrijspraak heeft gerequireerd, na zich te hebben afgevraagd hoe het in hemelsnaam mogelijk is, dat een dergelijke zaak naar de krijgsraad is verwezen. Conflicten zullen zich blijven voordoen, zolang er een onafhankelijke rechter is. Is b.v. door de zaak ,.Ratio ,,Koster" *) het prestige van de Commanderend Generaal geschaad? Ik geloof het niet, maar het H.M.G. heeft weer eens te meer bewezen dat het slechts afhankelijk is van zijn geweten. Dikwijls zal het onafhankclijk oordeel van de rechter geheel anders uitvallen dan de uitvoerende macht gaarne zou willen. Zo heeft b.v. dezer dagen het Gerechtsliof te Leeuwarden een arrest gewezen waardoor de gehele tewerkstelling op grond van de dienstweigeringswet op losse schroeven komt te staan. Het hof is n.l. van oordeel dat de beschikkingen van de Minister van Oorlog, waarbij personen wier gewetensbezwaren tegen de militaire dienst erkend zijn. bij een burgerlijke

*) Zie M.R.T. XLI, blz. 457 e.v. en M.R.T. XLII, blz. 288 e.v. (Red M.R.T.)

tak van Staatsdienst tewerk zijn gesteld, geen rechtskracht hebben, omdat de wettelijke bepalingen niet in acht zijn genomen. Dit is onaangenaam voor de Minister van Oorlog, maar wanneer de Hoge Raad dat arrest zou bevestigen — wat ik niet hoop en niet verwacht — zal hij niets anders kunnen doen dan zich er bij neerleggen en zijn beschikkingen op andere wijze tot stand moeten brengen. Men zal zo mogelijk conflicten moeten vermijden en het officieuze vooroverleg dat tegenwoordig veel plaats vindt tussen O.M. en rechterlijke macht — en naar ik uit ervaring weet ook bij de militaire justitie — heeft reeds veel onaangename verrassingen op de terechtzitting voorkomen. Wanneer de uitvoerende macht voor ogen houdt, dat wij in een rechtstaat behoren te leven en de rechterlijke macht een open oog heeft voor de eisen van het maatschappelijk verkeer, dan zullen zich geen ernstige conflicten voordoen en zeker niet tussen een militaire iustitie en een Commanderend Generaal. aangezien de militaire rechters uit eigen ervaring nauwkeurig op de hoogte zijn van de eisen waaraan de militaire samenleving moet voldoen.

Om aan te tonen dat de combinatie van de functies van verwijzingsofficier cn auditeur-militair de snelheid van de berechting niet zou bevorderen, trekt de Overste VAN ERK een vergelijking tussen de militaire justitie en de burgerlijke justitie. Maar een dergelijke vergelijking gaat niet op. Om een juist beeld te krijgen moet men vergelijken de militaire justitie met en zonder verwijzingsofficier en dan wil het er bij mij niet in, dat de procedure zonder verwijzingsofficier niet vlugger zou zijn. Voor het contact tussen verwijzingsofficier en auditeur-militair komt niet in de plaats het contact tussen de auditeur-militair en zijn substituut. De substituut-auditeur-militair kan zelfstandig handelen en doet dat in de regel ook, maar de auditeur-militair moet in elke zaak, hoe gering ook, de beslissing afwachten van de verwijzingsofficier. Indien dat tegenwoordig niet in alle gevallen meer gebeurt (b.v. bij transacties) is dat een bewijs te meer voor de ondeugdelijkheid van het systeem.

Volgens de Overste VAN ERK moeten de verwijzingsofficier en de auditeur-militair ieder de zaak door een andere bril bekijken en doen dus geen dubbel werk. De eerstgenoemde heeft als maatstaf voor zijn beslissingen het handhaven van de tucht en het trekken van de juiste scheidingslijnen tussen sepot, krijgstuchtelijke afdoening en verwijzing, aan de auditeur-militair is toebedeeld het nagaan van de mogelijkheden van sepot, krijgstuchtelijke afdoening en verwijzing en de zware taak zich te bezinnen op soort van straf en strafmaat. Indien dat juist zou zijn zouden de adviezen van de auditeur-militair aan de verwijzingsofficier als volgt moeten luiden: „Hierbij „heb ik de eer U.H.E.G. aan te bieden de strafzaak tegen de dpl. „soldaat X. Naar mijn oordeel is voldoende bewijs aanwezig voor „een strafrechtelijke vervolging en is de militaire rechter bevoegd „van het feit kennis te nemen. Krijgstuchtelijke afdoening is niet „mogelijk omdat het gepleegde strafbare feit niet genoemd is in „artikel 2 der Wet op de Krijgstucht. Uiteraard zal de zaak ook

„geseponeerd kunnen worden. Voor het geval U.H.E.G. tot verwij-
..zing naar de krijgsraad mocht besluiten moge ik U in overweging
„geven aan beklaagde het volgende te laste te leggen". Geen enkele auditenr-militair heeft ooit zijn taak zo opgevat. Hij zal inderdaad bij elke zaak moelen overwegen, welke mogelijkheden er juridisch zijn, maar dan zal hij bij het aanwezig zijn van meerdere mogelijkheden een keuze moeten doen en hij moet bij die keuze alle factoren laten wegen, die volgens de Overste VAN ERK ter uitsluitende competentie van de verwijzingsofficier staan. Hij moet de zaak door dezelfde bril bekijken. Indien de „scheiding der inachten" inderdaad zo volledig zou moeten zijn als de Overste VAN ERK meent, zou bepaald moeten worden dat zaken, waarin het wettig bewijs niet aanwezig is, zelfstandig door de auditeur-militair zonden mogen worden geseponeerd, want daar mag de verwijzingsofficier toch niet over oordelen.

Twee argumenten die ik in mijn proefschrift heb aangevoerd om de deugdelijkheid van het door mij voorgestane systeem aan te tonen zijn door de Overste VAN ERK niet genoemd en dan ook niet bestreden. Toch zijn zij naar mijn mening zeer belangrijk en daarom mil ik dan hier beide nog eens herhalen: De auditeur-militair kan zijn werkzaamheden beter verrichten als hij ook belast wordt met de werkzaamheden van de verwijzingsofficier. Zoals de functie van verwijzingsofficier zich op het ogenblik ontwikkeld heeft, bestaat zijn taak uit meer dan alleen maar personen naar de krijgsraad te verwijzen. Hij is adviseur van de Commanderend Generaal en komt daardoor door eigen waarneming in aanraking met allerlei problemen die zich in het leger op militair-rechtelijk terrein voordoen. Hij zal zich dus in vele opzichten een beter oordeel kunnen vormen dan de auditeur-militair, maar de auditeur-militair zal weer beter op de hoogte zijn van de opvattingen van de krijgsraad en in verband daarmede van de wenselijkheid en de kansen ener vervolging. Wanneer deze twee functies in een persoon verenigd worden, zal deze ene persoon langzamerhand beter berekend worden voor zijn taak. Men kweekt een aantal allround militaire juristen, aan wie men, als de nood aan de man komt, meer heeft dan aan een aantal groepen specialisten, omdat men dan al gauw de kans loopt dat men in een of meer van die groepen tekorten krijgt. Wanneer men b.v. bij een oorlogskrijgsraad, wanneer de decentralisatie van de militaire juristen vrij ver is doorgevoerd, beschikt over één verwijzingsofficier, één auditeur-militair en een officier-coinmissaris, loopt de boel al dadelijk spaak wanneer er een sneuvelt, terwijl de bezetting in het door mij voorgestane systeem zou zijn: drie auditeurs-militair en dan de krijgsraad, zij het op verminderde kracht, zonder stagnatie doorwerken kan. Op dit punt ben ik dus niet door de argumenten van de Overste VAN ERK overtuigd. Het probleem is van karakter veranderd, vroeger ging het er om of aan de Commanderend Generaal de verwijzingsbevoegdheid al of niet moest worden toegekend, Daarover is men het nix wel eens, maar nu gaat het er om hoe zijn positie,

die van de auditeur-militair en hun onderlinge verhouding nioet worden geregeld.

Een ander belangrijk punt dat de Overste VAN EKK ter sprake heeft gebracht is: Moeten de presidenten cn de auditeurs-militair al of niet burgers zijri, moeten zij al of niet voor het leven worden benoemd en aan welke eisen moeten zij voldoen. In mijn systeem zijn zij beroepsofficieren van de militair-juridische dienst. Zij worden tot die functie geroepen na in verschillende militair-juridische betrekliingen ervaring te hebben opgedaan of worden overgenomen van de burgerlijke rechterlijke macht. Dat laatste hij voorkeur alleen indien zij tevens reserve-officier zijn en als zodanig ook ervaring hebben opgedaan in militair rechterlijke betrekkingen. Als beroepsofficier zijn zij benoemd bij K.B. en kunnen alleen weer ontslagen worden in de gevallen door de militaire ambtenarenwet genoemd. Ik zou er geen bezwaar tegen hebben, dat de belangrijkheid van de functies van president en auditeur-militair nog eens extra werd geaccentueerd door de benoeming bij K.B. te doen geschieden, zoals ook wel gebeurt bij andere belangrijke militaire ambten. De auditeurmilitair komt niet in aanmerking voor een benoeming voor het leven. De uitdrukking ,,benoeming voor het leven" wordt alleen maar gebruikt ten aanzien van leden van de rechterliike macht. die niet dan up eigen verzoek, door de uitvoerende macht kunnen worden ontslagen. Voor een dergelijke benoeming komt alleen maar de president in aanmerking. Ik heb in mijn proefschrift al betoogd, dat ik bij de militair-rechterlijke macht aan een dergelijke benoeming niet veel waarde hecht. De leden van de krijgsraad kunnen toch niet voor het leven worden benoemd en de krijgsraad in zijn geheel kan toch niet op die wijze van de uitvoerende macht onafhankelijk worden gemaakt. Wat zou men hebben aan een voor hei leven benoemde president in Tsjecho-Slowakije, indien de beide militaire leden van de krijgsraad door de regering zonden worden aangesteld? De krijgsraad zou slaafs die vonnissen wijzen die de regering welgevallig zijn. De Overste VAN ERK ziet de kwestie meer persoonlijk, in de tijd liggende voor zijn vaste benoeming heeft hij zich enigszins in de ontplooiing van zijn rechterlijke functie geremd gevoeld, niet voor de vrees voor critiek van zijn superieuren, maar door de vrees voor de gevolgen van die critiek. Ik kan mij dat voorstellen, het is dezelfde onprettige positie waarin een rechter-plaatsvervanger, die graag rechter, een rechter die graag raadsheer en een president van een krijgsraad die graag president van het H.M.G. wil worden, zich bevindt. In Portugal heeft men dat begrepen en is de benoeming van rechters als volgt geregeld: Voor een Hoge Rechterlijke Raad, bestaande uit drie leden der zittende magistratuur en twee ambtenaren benoemd door de Regering, worden op gezette tijden vergelijkende examens gehouden voor het ambt van rechter in een rechtbank. Op grond van deze examens wordt een lijst opgemaakt en de Regering is gehouden bij vacatures achtereenvolgens de op deze lijst

voorkomcride personen te benoemen. Van de functionnerende rechters maakt de Raad eveneens een ranglijst naar gebleken bekwaamheden op, bindend voor de benoeming van raadsheren in de Hoven van Appèl; een dergelijke ranglijst van raadsheren is weer grondslag voor de vervulling van vacatures in het Opperste Gerechtshof. Daar acht men het dus niet voldoende de rechters voor het leven te benoemen, maar men wil hen ook nog ten aanzien van hun promotie onafhankeliik maken van de uitvoerende macht.

Maar — om weer terug te keren naar Nederland — omdat er sprake was van de omzetting van een tijdelijke benoeming in een vaste benoeming heeft deze onaangename situatie zich voorgedaan. Zo'n vaart heeft het echter niet gelopen, want het is mij bekend dat de Overste VAN EKK vóór zijn vaste benoeming nooit geschroomd heeft critiek en soms scherpe critiek uit te oefenen, indien hij zich niet met de gang van zaken kon verenigen. Wil men echter persé zoveel mogelijk het principe van de voor het leven benoemde president behouden, dan zou men nog kunnen bepalen — zoals Prof. *VAN* BEMMELEN reeds heeft geopperd — dat hij, indien hij anders dan op eigen verzoek wordt ontslagen, zijn salaris behoudt totdat hem een andere gelijkwaardige burgerlijke rechterlijke functie is aangeboden en in de wet kunnen opnemen welke die functies zijn. De auditeur-militair heeft, als hij bij K.B. benoemd wordt, dezelfde waarborgen als elk ander lid van het O.M. Ik geloof dat op deze wijze de bezwaren van de Overste *VAN* ERK tegen een tijdelijke benoeming volledig ondervangen zijn en dat men niet meer op die gronden een burger-president en een burger-auditeur-militair verkiezen kan boven militaire functionnarissen. Ook behoeft men dan niet meer bevreesd te zijn dat men geen voldoende aanbod van goede krachten krijgt en het aanzien van de militaire justitie, maar misschien ook de wrevel daartegen, bij de burgerlijke rechterlijke macht zal slechts kunnen stijgen, wanneer de functionnarissen die niet meer geschikt zijn voor de militaire justitie nog goed genoeg geacht worden voor de burgerlijke rechterlijke macht en niet omgekeerd.

Dat een militaire president te veel in beslag zal worden genomen door militaire verplichtingen en de daarmede samenhangende administratieve besognes, om zich uitsluitend te kunnen wijden aan zijn eigenlijke taak, de rechtspraak en het opleiden van personeel, kan ik niet beamen. Ik weet niet welk gedeelte van de tijd van een president in beslag genomen wordt door dergelijke bezigheden, ik wil gaarne aannemen dat het een onpleizierig groot gedeelte is, maar het is nu eenmaal een gedeelte van zijn taak. Zo mogelijk zal een secretaris een deel van die taak moeten overnemen, maar het oppertoezicht moet bij de president blijven berusten. In oorlogstijd is de krijgsraad een militair onderdeel en zou de goede gang van zaken kunnen ivorden belemmerd wanneer aan het hoofd van de krijgsraad een president staat, die dan voor het eerst een uniform draagt.

De Overste VAN ERK acht de functie van president en auditeur-

militair een zeer hoge, iinmers een zeer verantwoordelijke functie en hij vraagt: Oefenen wij deze functie uit als rechter of als militair? Ik zou hierop willen antwoorden: als militair rechter. De zwart fluwelen muts van de leden van de Hoge Raad is voorzien van een hermelijnen boordsel en dat geeft aan, dat hun ambt hoger is dan dat van een raadsheer in een Gerechtshof die slechts zijn hoofd mag tooien met een muts van zwart fluweel zonder hermelijncri boordsel, maar het aanzien dat de leden van de Hoge Raad en van de Gerechtshoven genieten is niet een gevolg van het hermelijnen boordsel of het zwarte fluweel. net zo min als een derde klasse rijtuig waarop aan de buitenkant de Nederlandse Spoorwegen een 2 hebben aangebracht, door het publiek als een tweede klasse rijtuig wordt gewaardeerd. Het ligt aan de militair-rechterlijke macht zelf hoe hoog een eventueel in te stellen distinctief voor militair-rechterlijke functies zal worden aangeslagen. In mijn proefschrift heb ik betoogd dat de militairen tegenwoordig niet meer een bijzondere maatschappij te midden van de burgermaatschappij vormen en ik heb dat zo bedoeld, dat er niet meer een buiten het gewone leven staande afzonderlijke groep is. die zich uitsluitend met het militaire bedrijf bezighoudt, maar dat door de algemene dienstplicht een zeer groot deel van de Nederlandse bevolking met het militaire leven in aanraking koint. Maar er is zeker een militaire maatschappij. die in oorlogstijd geheel, en in vredestijd in belangrijke mate self-supporting moet zijn. Dat brengt met zich mede dat er ook militairen zijn die rechters zijn evenals er militairen moeten zijn die dokter zijn. Daarom is in vredestijd een chef van een militair hospitaal terecht een militair. Dat de militair-rcchterlijke ambtenaar in de eerste plaats zijn aanzien ontleent aan zijn ambt en niet aan zijn rang kan ik beamen, maar de consequentie daarvan is niet om hem burger te maken, maar hem een rang te geven in overeenstemming met de belangrijkheid van het ambt.

Er is nog een argument dat pleit tegen een burger-president. De beklaagde die voor de krijgsraad terecht staat zal in de man met toga en bef niet in de eerste plaats zien de rechter, maar de burger die erbij gehaald wordt omdat de militairen het niet meer af kunnen. Waarom is het nodig dat de Heer FRANKEN eerst de zeedienst moest verlaten, alvorens president van de Zeekrijgsraad te kunnen 1%-orden, waarom zal de Overste DE GRAAFF zijn uniform moeten uittrekken wanneer de krijgsraden te velde plaats zullen maken voor de vredeskrijgsraden? Ik kan hierin niets anders zien dan een onnodige verklcedpartij, die moet dienen om de goegemeente te doen geloven, dat, nu er een paar burgers met de leiding van de militaire justitie zijn belast, alles wel goed zal gaan. De auditeur-militair heeft in mijn systeem een dergelijke specifiek militaire functie dat hij in geen geval burger za1 kunnen zijn. En dat dit geen bezwaar is zien wij aan de Overste BRUNNER, die dank zij Prof. VAN HAMEI,, zijn militaire status heeft mogen behouden. Het is wel merkwaardig dat in 1912 bij de herziening van de rechtsplegingen Prof. VAN

HAMEL, in principe een tegenstander van de afzonderlijke militaire rechtspraak, pleitte voor militaire fiskaals en zelfs het voldoende vond als de gegadigden voor die functie het getuigschrift voor bijzondere rechtskennis bezaten.

Ik kan het grotendeels eens zijn met wat de Overste VAN ERK heeft gezegd over de eisen aan de benoembaarheid te stellen, maar ik heb de bepaling, dat officieren niet bijzondere rechtskennis militair-rechterlijke functies, die tot nu toe alleen voor meesters in de rechten openstonden, kunnen bekleden, in mijn ontwerp opgenomen: 1° omdat misschien voor de zeemacht een dergelijke bepaling niet kan worden gemist; 2° omdat daardoor gemakkelijker juridisch onderlegde leden voor bet H.M.G. zullen kunnen worden gevonden en 3° omdat onder die officieren uitstekende krachten voorkomen. die niet behoeven te worden uitgesloten. Zou men echter die bepaling gaan benutten om van de krijgsraad de laatste pleisterplaats aan de weg naar de pensioengerechtigde leeftijd te maken voor die officieren die men elders in het leger niet meer kan gebruiken, dan dient zij in geen geval in een te ontwerpen regeling te worden opgenomen.

Het volgende punt dat ik zou willen bespreken is de rechtsmacht van de militaire rechter. Ik zou in vredestijd de militaire rechtsmacht willen uitbreiden met een aantal strafbare feiten, waarvan er nu een aantal nooit, en andere alleen maar in geval van oorlog in een in staat van beleg verklaard gebied onder de competentie van de militaire rechter vallen. De in artikel 7, onder 1° van mijn ontwerp genoemde strafbare feiten zou ik nog willen uitbreiden met de strafbare feiten van de dienstweigeringswet. Sommige van de strafbare feiten, die ik onder de rechtsinacht van de militaire rechter zou willen brengen, hebben invloed op de handhaving van de krijgstucht. Wanneer b.v. erkende gewetensbezwaarden, die tewerkgesteld zijn bij de D.U.W., zodanig de lijn trekken, dat, indien zij loon zouderi krijgen, zij een loon zouden verdienen van 8,7 cent per uur, terwijl gewone D.U.W.-arbeiders ruim 60 cent per uur verdienen en worden ontslagen wanneer zij onder de 30 rent per uur komen, en die gewetensbezwaarden ,,werken)' vlak bij D.U.W.-arbeiders, wier zoons als militair in Indonesië zijn, dan kan een dergelijk optreden een belangrijke invloed hebben op het moreel van dc troepen in Indonesië. Andere strafbare feiten vereisen een bijzondere deskundigheid op militair gebied en het zou onpractisch zijn de beoordeling van die feiten niet op te dragen aan een college, dat er nu toch eenmaal is, en dat behalve juridisch volwaardig ook deskundig is op militair gebied. Of men de berechting van dergelijke zaken al of niet op wil dragen aan een krijgsraad hangt er van af, of men die krijgsraad volwaardig acht of niet. Bij de samenstelling van de krijgsraad zijn vele variaties mogelijk. bij juridisch ingewikkelde zaken heb ik wel eens aan de president van de krijgsraad Noord voorgesteld als een van de leden ook een jurist te kiezen, Ik weet

niet of op het ogenblik Prof. VAN BEMMELEN nog president-plaatsvervanger van een krijgsraad te velde is, maar indien dat zo is kan men een kamer samenstellen bestaande uit een hoogleraar in het strafrecht, een raadsheer in een Gerechtshof en uit een rechter in een Arrondissements-Rechtbank, waarbij men een grote keuze heeft. Men zal toch moeilijk kunnen beweren dat een dergelijke kamer niet voldoende juridisch onderlegd is, om ook de moeilijkste problemen aan te kunnen. Om de onafhankelijkheid van de rechtspraak te m-aarborgen zal de samenstelling der kamers bij uitsluiting van anderen de taak van de president moeten zijn. In mijn ambt van Substituut-Officier van Justitie heb ik ruimschoots te maken gekregen met twee soorten misdrijven, die ik onder de competentie van de militaire rechter zou willen brengen: artikel 104 van het Wetboek van Strafrecht, het bevorderen van desertie, en de misdrijven genoemd in de dienstweigeringswet. Ik zou niet willen beweren. dat ik ontevreden ben over de wijze waarop de Rechtbank te Assen die zaken heeft afgedaan; dan zou ik unfair zijn tegen mijn eigen Rechtbank, maar ik geloof toch dat het feit, dat ik door mijn opgedane ervaring als auditeur-militair-plaatsvervanger de ernst van deze feiten met meer nadruk en met meer kennis van zaken ondrr de aandacht van de Rechtbank heb kunnen brengen dan mijn ambtgenoten dat gekund zouden hebben, zijn invloed heeft gehad.

De Overste VAN ERK en ik zijn er het over eens dat van de krijgsraad geen onderofficieren en minderen deel moeten uitmaken. Hoewel ik mijn argumenten handhaaf vind ik het door hem aangevoerde argument veel belangrijker dan de mijne en ben ik van oordeel dat alleen op die grond al niet tot een dergelijke maatregel moet worden overgegaan.

In verband met hetgeen ik hiervóór gezegd heb over de positie van de auditeur-militair kan ik nu kort zijn over het al of niet toekennen van opsporingsbevoegdheid aan die functionnaris. Een lid van het O.M. is nooit zelfstandig en zijn plaats in het hiërarchisch verband staat er borg voor, dat hij zijn opsporingsbevoegdheid alleen maar gebruiken zal in overeenstemming met het algemeen beleid dat de Minister van Oorlog wenst te voeren.

Het gerechtelijk vooronderzoek zou ik in handen gelegd willen zien van het O.M.. niet alleen bij de krijgsraad maar ook bij de gewone rechterlijke macht. De staatsconirnissie die het tegenwoordig Wetboek van Strafvordering heeft ontworpen heeft er ernstig over gedacht dat te doen, maar heeft er tenslotte van afgezien op grond van een aantal bezwaren, die in veel sterker mate gelden voor de burger justitie dan voor de militaire justitie. Het belangrijkste bezwaar, dat een rechter objectiever is dan het O.M. ontken ik, en vele ambtgenoten met mij, ten sterkste. Bovendien is bij de militaire justitie de officier-commissaris niet een onafhankelijke rechter. Bij

de burger justitie is het nu eenmaal zo, dat de meeste rechter-commissarissen hun baantje een corvée vinden, en wanneer er eens een enquête gehouden zou worden onder de leden van het O.M. of zij al of niet tevreden zijn over de gang van zaken in het gerechtelijk vooronderzoek, dan zouden lang niet alle antwoorden onverdeeld gunstig luiden. Bij de militaire justitie ligt de zaak enigszins anders, haar taak bestaat uitsluitend in het toepassen van het strafrecht en daarom niag men bij de officieren-commissaris meer belangstelling verwachten voor hun taak dan bij de rechter-commissarisen. Ik wil ook niet beweren dat er geen goede officieren-commissaris zouden zijn — tussen haakjes, de beste officier-commissaris die ik heb meegemaakt was geen meester in de rechten maar slechts juridisch candidaat — maar in de afgelopen jaren is liet toch zo geweest dat verschillende officiercn-commissaris zijn benoemd, die niet berekend waren voor hun taak, mischien niet berekend konden zijn, omdat het hun aan de nodige scholing ontbrak. hl is dat nu verbeterd en al voldoen nu de officieren-commissaris aan de eisen die men aan hen moet stellen. toch blijf ik er bij dat het beter is het gerechtelijk vooronderzoek in één hand te leggen. Dan krijgt men dit: dat één persoon verantwoordelijk is voor het brengen van een zaak in een zodanige staat dat zij ter terechtzitting kan worden behandeld en de krijgsraad vonnis kan wijzen. De krijgsraad behoeft niet machteloos af te wachten of de auditeur-militair zich wel voldoende van zijn taak kwijt maar kan, indien hij het onderzoek niet voldoende acht, aan de auditeur-militair nauwkeurig omlijnde opdrachten verstrekken of zelf ter terechtzitting, die eventueel elders dan in een gerechtsgebouw ter plaatse waar dat nodig is. kan worden gehouden, het gewenste onderzoek instellen. Het houden van een gerechtelijk vooronderzoek door het O.M. brengt hel groote voordeel mede, dat het O.M. de zaak heter leert kennen, liet ziet persoonlijk de verdachten cn getuigen, het kan de sterkte of zwakte van de aanklacht beter beoordelen en het is dus beter in staat, zijn taak ter terechtzitting te vervullen. Het is mijn persoonlijke ervaring dat het beter leren kennen van de zaak in vele gevallen leidt tot een milder oordeel. Het inzicht, dat de officier-commissaris in de zaak verwerft, kan hij op schrift stellen, maar van zo'n schriftelijk stuk gaat toch niet dezelfde kracht uit als van het requisitoir, dat berust op percoonlijke ervaring. Wanneer de auditeur-militair de taak van de officier-commissaris er bij krijgt, ben ik er niet bang voor dat hij het overzicht zal verliezen. Van de juiste sierktcverhouding tussen auditeurs-militair en officieren-commissaris ben ik op het ogenblik niet op de hoogte, maar b.v. bij de Rechtbank in Amsterdam zijn er 10 officieren van justitie tegen 4 rechter-commissarissen; of men nu 1/10 of 1/14 van het aantal binnenkomende zaken te behandelen krijgt. maakt niet veel uit.

Dat een officier-commissaris vonnissen moet kunnen maken om goed informatiën te kunnen houden betwist ik. Om een goed president, een goed auditeur-militair en een goed officier-commissaris te

kunnen zijn moet men doorkneed zijn in het strafrecht en het strafprocesrecht. Is men dat en beschikt men over de nodige persoonlijke eigenschappen, dan zal men na een zeer korte tijd van voorbereiding, elke van die functies kunnen waarnemen. Voor het houden van een gerechtelijk vooronderzoek moet men een zekere speurzin en „speurlust" bezitten, zonder welke men zijn taak niet kan uitoefenen.

De Overste VAN ERK is een tegenstander van de enkelvoudige kamer. In het huidige systeem zou een dergelijke figuur ook niet passen; de president is geen militair en de leden zijn geen jurist, terwijl een lid van de enkelvoudige kamer beide qualiteiten in zich verenigen moet. Maar is de president een militair dan zie ik in een dergelijk systeem geen bezwaar. Dat hij hogere straffen zou kunnen opleggen dan zijn superieuren komt omdat hij op dat gebied bijzonder deskundig is en omdat de procedure omgeven is met waarborgen die de tuchtrechtelijke procedure niet kent. Indien de president voor het leven benoemd wordt behoeft hij de opheffing van het raadkamergeheim niet te vrezen.

Het doet mij genoegen dat ik reeds in mijn proefschrift. toen ik nog solliciteerde naar het ambt van auditeur-militair bij een vredeskrijgsraad de wenselijkheid van slechts één krijgsraad in vredestijd heb bepleit. Anders zou men misschien mii er van kunnen verdenken. uit dépii voor het niet krijgen van die benoeming, het aantal krijgsraden zo klein mogelijk te willen maken. Maar ik ben van oordeel. dat de vredeskrijgsraden, zoals men die wil ontwerpen, te klein van omvang zijn en dat mij de kans lopen dat bij het slechter worden der tijden, uit bezuinigingsoverwegingcn een of meer zullen worden opgeheven. Ik wil gaarne van de Overste VAN ERK aannemen dat 150 zaken per president per maand te veel is, ik heb mij bij die berekening gebaseerd op tv-ee zittingen per week van ongeveer 20 zaken elk. temeer daar het overgrote deel der militaire strafzaken van eenvoudige aard is en ook de meest onnozele overtredingen in dut getal begrepen zijn. Nu is, gezien de laatste statistische gegevens, het getal van 600 vonnissen per maand veel te hoog en zal dus ieder van de drie krijgsraden veel minder dan 1/3 van dat aantal ie verwerken krijnen. Centralisatie brennt verschillende voordelen met zich mede, men krijgt een groot onderling contact, men vermijdt alle competentie-kwesties en het heen en meer zenden van zaken en men kan van de krijgsraad een zelfstandig korps maken met alle voordelen van dien. Zo zou men b.v. bij de krijgsraad een luitenant der infanterie Irunnen plaatsen, speciaal belast met de militaire vorming en een luitenant der militaire administratie speciaal belast met hei geldelijk beheer. In 1940 was de ene krijgsraad in 's Hertogenbosch niet opgewassen tegen zijn taak, omdat er absoluut geen reserves aanwezig waren, maar nu kan de elasticiteit ook van één krijgsraad zeer groot zijn. Doen zich zeer bijzondere omstandigheden voor, dan kan men tijdelijk gaan splitsen.

Dat de krijgsraden volledige strafbevoegdheid krijgen is gewenst uit doelmatigheidsoogpunt en theoretisch is er ook geen bezwaar tegen. indien men in het oog houdt dat het niet zo is dat met de Wet op de Krijgstucht de krijgstucht gehandhaafd wordt en met de strafwet de algemene rechtsorde, maar dat het militaire strafrecht enerzijds tot doel heeft bij te dragen tot handhaving van de algemene rechtsorde, maar daarnaast zeer zeker ook het doel bij te dragen tot de handhaving van de krijgstucht. De Commanderend Generaal heeft groot belang bij een juiste toepassing van het militaire strafrecht omdat ook daardoor de krijgstucht gehandhaafd wordt, maar de hantering is nu eenmaal aan hem onttrokken, omdat de straffen die opgelegd kunnen worden, zo ingrijpend kunnen zijn, dat zij alleen door een rechterlijk college mogen worden opgelegd. Wanneer nu achteraf in een zaak, die aanvankelijk strafrechtelijk scheen te moeten worden afgedaan, met minder ingrijpende maatregelen kan worden volstaan, is het practischer de krijgsraad te laten beslissen, hij maakt dan een enkele keer gebruik van een straf, waarvan de oplegging in het algemeen aan de tot straffen bevoegde meerdere toekomt.

Mijnheer de Voorzitter, ik geloof dat ik vrijwel op alle punten ben ingegaan die de Overste VAN ERK ter sprake heeft gebracht. Ik ben hem er dankbaar voor dat hij zijn gedachten over mijn proefschrift zo nauwkeurig heeft willen formuleren. In het algemeen moet men, om iets te kunnen bereiken, zoeken naar wat verenigt en niet naar wat vcrclcelt, maar gedachtig aan het spreekwoord: „du choc des „opinions jaillit la vérité", hebben wij hedenmiddag uitvoerig gesproken over wat ons verdeeld houdt en daardoor is misschien het feit dat wij over vele punten hetzelfde denken niet aan het licht gekomen. Wanneer deze middag nu er toe zal bijdragen de bestaande problemen iets nader tot een oplossing te brengen, dan is mijn moeite ruimschoots beloond.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

De Causaliteit in het Strafrecht

door

Mr D. B. A. FRANKEN.

Wer etwas Lebendiges will erkennen und beschreiben,
Sucht erst den Geist herauszutreiben.
Er hat dann die Teilen in die Hand,
Fehlt, leider! nur das geistige Band.
(Goethe's — Faust).

Een grappenmaker heeft eens gezegd: ,,Het leerstuk van de samen-
,,loop in het strafrecht is helemaal niet moeilijk. Men telt maar op
,,en trekt maar af, als men tenminste weet, *wat* men moet optellen
,,en aftrekken". Overeenkomstig zou van de leer der causaliteit kunnen worden getuigd. Men elimineert maar en men elimineert maar als men tenminste maar weet, *wat* er te elimineren valt. Dit laatste is heel moeilijk. Hoeveel is er over deze vraag gepeinsd en gemijmerd en hoever is men met haar oplossing gevorderd? Toch is het moeizaam onderzoek en de geweldige hoeveelheid denkarbeid aan deze vraag besteed niet te vergeefs geweest. Immers dieper inzicht in het probleem en grotere klaarheid in de vraagstelling is gewonnen.

Dc causaliteitsvraag vormt voor de philosophie het eeuwige, immers onoplosbare probleem. Toch is zij de gewichtigste vraag voor deze wetenschap. Alle kernvraagstukken van het philosophisch denken hangen met deze vraag samen. Een dergelijke rol speelt de causaliteitsvraag niet voor het recht.

De jurist wordt niet gegrepen door de vraag, of de causaliteitswet uit de ervaring stamt of dat zij een oordeel à priori is. Al evenmin emotionneert hem de sedert Descartes ontbrande striid over de schier onoplosbaar schijnende vraag, of er een wisselwerking tussen ziel en lichaam bestaat of dat er psycho-physisch parallelisme moet worden aangenomen. De jurist verwacht van de philosophie niet de verdere opklaring van deze vraag voor het recht. Al evenmin schijnen voor deze oplossing de natuurwetenschappen bestemd, hoewel de jurist met bewondering en afgunst moet erkennen, dat vooral voor de natuurwetenschap de vooruitgang der kennis grote vooruitgang in het vinden van de oorzakelijke samenhang der verschijnselen heeft betekend, welke vooruitgang de natuurwetenschappen hebben uitgebuit om de techniek te perfectionneren op een dusdanig verbluffende wijze, dat alle andere wetenschappen zich aan de werkmethode der natuurwetenschappen vergapen. Want de jurist bedenke, dat het voor hem er om gaat, dat men in het recht wil weten, wat onder de woorden der wet is te verstaan, wanneer deze spreekt over het veroorzaken van dood, letsel, zaakbeschadiging enz. of welk begrip de wetgever voor de gevolgen aan deze of soortgelijke uitdrukkingen verbonden heeft. Gebruikt de wet de causaliteit in een bijzondere

betekenis en is deze zin onmiddellijk of middellijk uit de wet te halen? Onmiddellijk zeer zeker niet. De wet geeft geen definitie van liet begrip „oorzaak". Welnu, zo wordt er geredeneerd, daar de wet zich tot een ieder wendt, kan men de opvatting huldigen, dat het begrip oorzaak in de zin van het gewone spraakgebruik kan worden verstaan. De wet evenwel gebruikt ook de begrippen opzet, culpa, poging en vele andere uitdrukkingen, die eveneens de „man „in the street" gebruikt en deze ook door de volksmond gebezigde uitdrukkingen definieert de wet al evcnmiii. Toch zal niemand ontkennen, dat wij de scherpe, nauwkeurige definiëring en het juiste gebruik dezer begrippen pas te danken hebben, zowel aan de wetenschappelijke onderzoekingen, als aan de uitlegkunst der praktijk.

Vele schrijvers overschatten liet gemene spraakgebruik op een door de ervaring niet verantwoorde wijze. Het gewone spraakgebruik is een uitvloeisel van het z.g. gezonde mensenverstand. Als zodanig kleven daaraan dan ook alle deugden, maar evenzeer alle gebreken van het mensenverstand. Tot het wetenschappelijk denken verhoudt zich dat z.g. gezonde mensenverstand als het schatten der maten op timnierniansoog tot die van het merkelijk meten der maten met passer en duimstok. Inderdaad ook in het recht beantwoordt men in vele gevallen de causaliteitsvraag gelijk Jan met de Pet dit doet, n.l. intuitief, a.h.w. uit het blote hoofd. Maar zoals bij alle menselijk gedoe bestaan er ook in het recht grenzen voor datgene, dat nog zonder kennis der wetenschappelijke regels en der kernproblemen gepresteerd kan worden. Daarom moet een theorie juist voor het gebruik dier grensgevallen de toets der critiek kunnen doorstaan en slecht.: daardoor bewijst zij haar recht van bestaan. Men verlangt ook dikwijls van een theorie, dat zij een oplossing geeft niet alleen voor grensgevallen. maar ook voor gevallen, die met behulp van die theorie niet opgelost kunnen worden. omdat dit geval niet behoort tot de sfeer of het terrein, waarvoor die theorie geldt. Gaat men dan die theorie afkeuren, omdat haar oplossing „ons rechtsgevoel" niet bevredigt en een theorie opbouwen, die ons rechtsgevoel wel bevredigt, dan kan men dat niet anders doen dan op straffe van in „antinomieën" ie vervallen. wanneer die het rechtsgevoel bevredigende theorie aan de toets der critiek wordt onderworpen. Want een beroep op het rechtsgevoel, van hoeveel belang dat ook voor de rechtsontwikkeling van alle tijden was, is en zal zijn, is toch niet voldoende om een beslissing te motivcreri. Een meer wetenschappelijke verklaring ia vereist.

Ik veroorloofde mij deze vrij uitvoerige voorlopige informatiëri, omdat cr in de militaire rechtspraak — vooral in de laatste tiid — verscheidene interessante grensgevallen betreffende de causaliteitsvraag zijn beslist. Hoewel in de betreffende einduitspraken soluties voorkomen omtrent tal van strijdvragrn in het strafrecht als b.v. de causaliteitsvraag, het daderschap, de vraag of voor mededaderschap *bewuste* samenwerking al dan niet nodig is, de vraag of van voortgezette handeling, welke eenheid van opzet eist, ook bij eenheid

van culpa (wat is dit eigenlijk?) sprake is en de beslissing dier strijdvragen in de betreffende sententies nu niet bepaald uitmunt door een keur van argumenten, doch eerder doet denken aan het doorhakken van Gordiaanse knopen op timmermansoog, treft het mij, dat alleen de causaliteitsvraag een schamele belangstelling ondervindt in een noot van VAN BEMMELEN op blz. 25 vlg. en in een bijdrage van VERSTEGEN op blz. 75 vlg. M.R.T. deel XLI. Meer nog treft mij het feit, dat VAN BEMMELEN luide roept, dat een uitspraak zo bevredigend is en VERSTEGEN al even luide roept, dat diezelfde uitspraak zo onbevredigend is. Maar fanfare en wetenschappelijk bewijs zijn twee. Voor wetenschappelijk bewijs moet nien heel wat dieper graven dan in het kort bestek van een noot of bij gebreke aan nieuwe bronnen in een opstel kan worden weergegeven.

Causaliteitswet en causaliteitsbegrip moeten streng gescheiden worden gehouden. De causaliteitswet zegt, dat niets in de wereld toevallig gebeurt, dat elke gebeurtenis met een andere gebeurtenis in een onveranderlijk verband staat, dat derhalve gelijke oorzaken gelijke gevolgen hebben of nog juister — daar zich nooit absoluut gelijke omstandigheden weer voordoen — overeenkomstige oorzaken overeenkomstige gevolgen hebben. Of men nu deze wet als een oordeel a priori, of als een ervaringsregel of als een axioma opvat, zeker is, dat zij algemeen wordt erkend en voor een ieder onomstotelijk vaststaat. Elk wetenschappelijk onderzoek, elke practische handeling gaat van deze wet uit.

Anders staat het met het causaliteitsbegrip. Wat is ***de*** oorzaak van een bepaalde gebeurtenis? Het causaliteitsbegrip is niet een „Ding an sich", maar het is een relatiebegrip, d.w.z. een begrip, dat een tussen verscheidene dingen plaatsvindende betrekking tot uitdrukking brengt. Mitsdien kan nooit één ding de oorzaak ener verandering zijn, doch zijn ten minste twee dingen nodig, die in een bepaalde ruimtelijk-tijdelijke betrekking tot elkaar moeten treden. Er is sprake van een object-objectverhouding. Dit begrip maakt aanspraak voor alle denkgebieden geldingskracht te hebben.

Dit houdt niet in, dat het ons leert, wat oorzaak en gevolg wel mag zijn en hoe innig de samenhang tussen oorzaak en gevolg wel kan zijn. Wat dat betreft houdt het een volkomen blanco in, hetwelk door het denken zowel van theoretici als van practici dient te worden opgevuld. Het is vooral de logica, die de causaliteitsleer heeft gevormd, doordat zij het begrip oorzaak en gevolg evenals de geaardheid der tussen hen bestaande werking nader heeft bepaald. De logische opvatting der causaliteit is intussen niet de enig mogelijke beschouwingswijze. Zij stelt slechts die opvatting voor, welke ontstaat, als men van de werkelijke geaardheid der dingen en hun relaties afziet en in de gebeurtenis een onder de heerschappij der denkwetten zich voltrekkend logisch proces ziet. Zij is de beschouwingswijze betreffende het gebeuren onder het aspect van het abstracte denken. De logische causaliteitsleer vindt daarom als de theoretische

haar noodwendige begrenzing in de practische of toegepaste causaliteitsleer. Het rijk van dit laatste is het werkelijke leven, het dagelijkse en het door hogere doeleinden geleide leven, zowel als het gebied der toegepaste wetenschap. Daarom is ren practische causaliteitsleer ook de causaliteitsleer van het recht, wier grondslag niet het denken en zijn wetten is, maar werkelijkheid, met in werkelijkheid werkzame krachten en die krachten beheersende beginselen. Let wel, ik zeg niet de grondslag van de causaliteit van het recht is *de* werkelijkheid met *de* in haar werkzame krachten en ***de*** die krachten beheersende beginselen. Immers het recht beheerst en beschouwt niet *de* werkelijkheid in haar geheel, doch beheerst en beschouwt alleen maar de werkelijkheid onder een bepaald modaal aspect, zoals elke wetenschap, die zich met de werkelijkheid bezig houdt, de werkelijkheid slechts uit een bepaald kwalitatief aspect beschouwt. Evenmin als het recht beheersen de ethiek, de medische wetenschap, de economische wetenschap *de* gehele werkelijkheid. Houdt men dit niet scherp in het oog. dan bestaat er gevaar. dat men de norm van het recht gaat verabsoluteren, d.w.z. haar geldingskracht gaat toekennen in levensgebieden. waarin het recht niet vermag te ademen. Omgekeerd moeten de andere wetenschappen niet proberen in te dringen in de sfeer van het recht. Er zit steeds een zekere neiging in de lucht om de geesteswetenschappen in de natixurwetenschappen te doen opgaan, hetgeen nu eenmaal niet anders geschieden kan dan op straffe van de antinomie.

In waarheid hangt iedere verandering steeds af van vele dingen en hun tijdclijke relatie. Oorzaak ener verandering is mitsdien steeds het geheel van alle factoren of voorwaarden, die voor het intreden der verandering nodig waren. Dit is het essentieële van de zo dikwijls geciteerde definitie van JOHN STUART MILL, de definitie der conditio sine qua non. volgens welke eerst het geheel van alle voorwaarden ener gebeurtenis in streng philosophische zin haar oorzaak mag worden genoemd. Tegen deze opvatting van het causalitcitsbegrip wordt aangevoerd, dat MILL's definitie op de eeuwige samenhang van *alle* gebeuren wijst, waardoor dit begrip totaal onbruikhaar voor toepassing wordt, daar men tenslotte genoegen moet nemen mei de vage formule: .,Een gebeurtenis is daarom ingetreden, omdat .,de loop der natuur tot dit tijdstip zoo geweest is als zij was". Men heeft zich door het geven van voorbeelden uitgeput om de onbruikbaarheid dier definitie voor elke wetenschap in het algemeen cn voor dc rcchtsmetenschap in het bijzonder aan te tonen. VAN BEMMELEN geeft in zijn noot onder de Japanse-granaat-sententie een bijzonder ad rem voorbeeld. Hij verwerpt de c.s.q.n. rchter terecht niet, doch leert, dat wij feitelijk en juridisch het causaal verband moeten beperken en hij wil die hrpcrking door het causaal verband alleen dan aannemen, wanneer iemands handeling ernstig gevaar oplevert voor een bepaald resultaat.

Hier ontstaat echter een nieuwe baaierd van vaagheden. Wat is ernstig, wat is gcvnar? Zijn beide begrippen niet al te afhankelijk

van subjectief inzicht? Natuurlijk dwingt niets in MILL's definitie tot de conclusie, dat daaronder niet slechts de naaste voorwaarden, maar ook de verwijderde en meest verwijderde voorwaarden, tot in het oneindige teruggrijpende, moeten worden gerekend. Eerder immers wordt de oorzaak uit de naaste voorwaarden gevormd en niet uit de voorwaarden der voorwaarden of zelfs uit dc voorwaarden der voorwaarden der voorwaarden. Is het nodig verder liggende voorwaarden mede in de kring der beschouwingen te betrekken, dan moet natuurlijk tot verdere causale samenhang teruggegrepen worden.

Hoe brengen wij echter de voorwaarden tot de naaste voorwaarden, die de eigenlijke, de onmiddellijke oorzaak van een gebeurtenis vorincn? De hierboven vermelde door VAN BEMMELEN aangegeven begrenzing is mij te vaag en te subjectief. Ik kom hier terug op de boven aangeduide onderscheiding van theoretische- en practische of teleologische causaliteitsleer. Deze laatste ontdekt niet, gelijk de eerste, in het wereldvcrloop een logisch proces, waarin elk gebeuren uit zijn antecedenten met noodwendigheid volgt, maar wel ziet zij een voortdurende rij in werkelijkheid zich voltrekkende gebeurtenissen. Een practische causaliteitsleer toch wil niet het gebeuren verklaren en gebruikt dus niet, gelijk de logica, de verhouding oorzaak-gevolg om de wetmatigheid van het gebeuren aan te tonen, doch stelt zich tot taak om de werkelijkheid, in zoverre deze onder haar aspect valt. op tc sporen en de werkzaamheid der die werkelijkheid bewegende krachten te beoordelen in het belang van menselijke doeleinden. Het proces wordt dus gesplitst in een zuiver feitelijk en een zuiver vakwetenschappelijk handelen.

Wanneer wij een gebeurtenis uit bloot feitelijk gezichtspunt bezien, bezit elke factor, omdat deze nu eenmaal een gebeuren vertegenwoordigt, een zelfde betekenis als elke andere. Alle factoren schijnen ons dus gelijk en gelijkwaardig en de loop der dingen doet zich aan ons voor, zonder dat mij een waarderingsoordeel over die zich voltrekkende factoren opstellen en zonder dat wij ons genoopt zien in de gang van zaken regelend op te treden. Wij staan dan tegenover 's wereld loop als een daaraan niet deelnemend toeschouwer, die er geen verdere belangstelling voor heeft dan om haar waar te nemen en te ervaren. Alsdan kan de beslissing over oorzaak en gevolg van het verloop van zaken slechts de betekenis hebben dat zij ons het gebeuren verklaart doordat wij het in de wetmatige samenhang der ervaring verklarend inpassen. Dit is de indifferente houding, welke de causaliteitsleer van de logica als causaliteitsbeschouwing van het abstracte denken tegenover het gebeuren inneemt. Alle wetenschappen, die een feitelijke beschouwing der dingen en hun verloop tot onderwerp van onderzoek hebben, vervullen een dergelijke kennistheoretische functie.

Maar wij kunnen ook *en* tevens het gebeuren van een doelmatigheidsstandpunt uit beschouwen, hetzelve dus onder een teleologisch gezichtspunt stellen, waardoor wij een waarderingsmaatstaf voor de

causaliteit verkrijgen. Onder het aspect der doelstelling schijnt alle gebeuren ons niet meer gelijk en gelijkxvaardig, maar wij richten de betekenis naar het doel en waarderen het verschillend, al naar gelang bet met ons bepaalde doel meer of minder in overeenstemming of tegensielling is. De beschouwing staat dan niet meer. althans niet meer alleen, onder de invloed vaii ervaringsmaatstaven, maar (ook) onder die van doelmatigheidsinaatstaven. Wanneer wij, om bij het voorbeeld van VAN BEMMELEN te blijven, het vallen van de atoombom op Hiroshima vanuit het aspect der Amerikaanse oorlogsdoeleinden beschouwen, dan bestond er voor de Amerikaanse legerautoriteiten, dunkt mij, weinig aanleiding om in hun beschouwingen mede te betrekken de vraag of er causaal verband bestaat tussen het feit, dat, een willekeurig persoon in Nederland rechten is gaan stiideren in plaats van natuurkunde en het vallen van de atoombom op Hiroshima.

De beschouwingswijze, waarop een Russische volkscommissaris een bepaalde gebeurtenis beziet, is totaal verschillend van die waarop een Indische Poghi dat doet. Het verschil is even groot als dat tussen die volkscommissaris en die Yoghi zelf. Men leze het boek van KOESTLER maar eens. Zo is het ook gesteld met de heschouwingswijze van een bepaalde gebeurtenis door de rechter en die door de medicus. Wat deert de rechter in een geval van moord de vraag of de dood een gevolg was van een plantaardig gistingsproces verwekt door de sacheroinices-cerevisiae dan wel van een dierlijk rottingsproces verwekt door een of andere microdermus. De rechter elimineert zonder meer deze factoren, voor welke de medicus zich in hoge mate interesseert. De rechter ziet dat stuk werkelijkheid niet eens en zo hij er al een rneer of minder flauw benul van heeft, interesseert zij hem niet in het minst. Daarentegen zal 's rechters felle belangstelling voor de daad van de moordenaar als doodsoorzaak bij de medicus slechts een flauwe meewarige glimlach om de lippen kunnen toveren.

Een en ander moge genoeg zijn om ons te doen zien, dat de beschouwing, om naast de ervaiingsmaatstaven mede de doelmatigheidsrnaatstaven in de bespreking te betrekken. een niet onpractisch criterium betekent om de causa diabolica tot meer nadere oorzaken te begrenzen. Wij hebben althans dit-gewonnen, dat wij instede van in 'swerelds verloop alleen maar een logisch proces te zien. waarin het *gebeuren* uit zijn antecedenten met noodwendigheid volgt, wij mede een voortdurende ***rij*** in werkelijkheid zich voltrekkende *gebeurtenissen* ontdekken. Wij kunnen nu aan elke tak van wetenschap de tot haar onderzoek competerende gebeurtenissen uit die rij als merk- en bewerkingsmateriaal toewijzen. Dit leidt tot een billijke taakverdeling en tot het ,,Schoenmaker houd je hij je leest" en hoc meer nu maar de werkers op die verschillende gebieden het summum van objectiviteit benaderen, hoe meer het ideaal benaderd wordt. Het aantrekkelijke is ook, dat bij het kennen en beschrijven van een stuk levende werkelijkheid niet de geest er uit gedreven wordt, maar dat

bij dat deel, hetwelk de vakwetenschap in handen heeft, de geestelijke band niet ontbreekt. Immers alle menselijk doen geschiedt met een doel.

De causaliteit. waarnaar wij zoeken is dus mcnselijkc causaliteit zonder meer. Waar deze werkzaam wordt in het dagelijks leven, hetzij op het gebied der techniek, hetzij op dat van het verkeer, overal handelt de mens met betrekking tot een bepaald doel en streeft er naar de loop der gebeurtenissen. overeenkomstig zijn wensen, te verwerkelijken, nieuwe oorzaken stellende en het verloop der werkende voorwaarden regelende. Voor de menselijke handeling geldt de regel: alle causaliteits-verband is doel-verband. Het onderzoek naai. dit verband geschiedt niet alleen terwille van de verklaring er van. maar mede terwille van de beoordeling en waardering ervan. Oorzaak is een dusdanige causaliteitswerking, die in staat is het betreffende doel te verwezenliiken. Alzo ook in het recht. In het recht is oorzaak in juridische zin de vrije wil.

Immers het recht heeft het niet. behoort het althans niet te hebben. over .,gevolgen". maar over „*schuldige* gevolgen". Deze vrije wil is de enige oorzaak, die het recht door zijn voorschriften tracht te beheersen en in bepaalde banen tracht te leiden. Alleen de vrije wil kan zich aan de wetmatigheid van het recht aanpassen. vermits zij in staat is ziin normen te vervullen en slechts haar werkzaamheid. zo deze niet niet het doel van het recht in overeenstemming is, verantwoordelijkheid in het leven kan roepen. Met de menselijke handeling begint een voortdurende rij. in werkelijkheid zich voltrekkende gebeurtenissen en met de uitwerking dier menselijke handeling eindigt deze rij. Het recht neme uit die rij der gebeurtenissen die gebeurtenissen, welke voor het doel van het recht nadere belangstelling verdienen. Helaas kan en mag men ook in het recht de ogen niet sluiten voor de gebrokenheid des levens, voor het feit, dat naast de vrije wil ook andere oorzaken bestaan, wier werkzaamheid in de rechtssfeer binnendringt. De macht der feiten is dikwijls groter dan die der normen. Het recht moet zich naar die feiten voegen en uit de nood een deugd maken, weshalve ook aan de werkzaamheid dier feiten de qualiteit van oorzaak wordt toegekend.

Het ideaal ware echter alleen de vrije wil als werkende kracht. Dan zou alle causaliteit aan de heerschappij van het recht zijn onderworpen en het toeval als oorzakelijke werking ener mechanische kracht, welke geen verantwoordelijkheid in het leven kan roepen geheel uit het recht zijn verbannen. Thans wordt, indien in het recht de causaliteit wordt erkend en ervaren als staande onder de werking der mechanische causaliteitswet, dit toeval niet nader met het doel van het recht geconfronteerd en niet als verantwoordelijkheidscheppend gewaardeerd.

Het doel, dat dus als onmiddellijk begrenzend en regulerend voor de teleologische causaliteitsleer optreedt, voert ook een nieuw stel regels in n.l. de normatieve. In het feitelijk deel van ons werkproces richt de beschouwing zich op de natuurkrachten als de, de causaliteit

bewegende. elementen en op de natuurwetten als regulatoren dezer beweging. Het is en blijft het zoeken naar een object-object-verhoixding. Maar in het vakwetenschappelijk deel van ons werkproces gaan wij uit van een van de natuurkrachten onderscheiden kracht, — de vrije wil — en van speciaal voor deze kracht geldende regels als richtsnoeren voor het gebeuren. Het wordt het zoeken naar de object-subject-verhouding.

In het feitelijk onderzoek betrekken wij geen andere krachten dan de natuurkrachten en geen andere regels dan de wetten der natuur. Alle causaliteit staat dan onder de heerschappij der noodwendigheid en het verloop der dingen gelijkt op een met onveranderlijkheid zich voltrekkend proces. Anders echter in het vakm-etenschappelijk deel van het onderzoek, waarin de werking aan een onderzoek der normatieve regels wordt onderworpen. In plaats van het geschieden *moeten,* treedt dat van het *behoren* en *mogen* geschieden en de voorstelling van een door het voorafgaande noodwendig bepaalde gang der gebeurtenis wordt vervangen door die van een, door de wet der vrijheid geregeld en daardoor het gebod van een anders-gebeuren in zich sluitend, verloop. De normatieve beschoumingswijze is onlosmakelijk aan de natuurwettelijke gebonden. Immers de norm is voor haar verwerkelijking op de natuurcausaliteit aangewezen en van de, de natuurcausaliteit beheersende. wetten afhankelijk. De mens toch, die, de geboden van de ethiek of van het recht volgend, in de gang van het gebeuren wil ingrijpen, kan dat slechts doen, wanneer hij de natuurkrachten gebruikt en met de natuurwetten rekening houdt. Het gebeuren staat dus onder een dubbele wetgeving, een natuurwettelijke en een normatieve.

De norm tracht de vrije wil, de enige door haar als volwaardig erkende kracht, in beweging te zetten, althans haar de richting te wijzen; de beweging zelf echter voltrekt zich overeenkomstig de natuurwetten. Door deze beschouwingswijze wordt de *innerlijke* aard van de onderscheiden vakwetenschappen, die de onderscheiden levenskringen tot onderwerp van onderzoek hebben, ingeschakeld. Wie inderdaad de concrete werkelijkheid in haar geheel zou willen overzien moet haar in de samenhang van al haar kwalitatieve aspecten vatten, want slechts in *die* alzijdige samenhang van ***al*** haar aspecten is ons *de* werkelijkheid inderdaad gegeven. Het spreekt vanzelf, dat geen mens en geen bijzondere wetenschap daartoe in staat is. Men heeft wel eens pogingen in het werk gesteld om een dergelijke encyclopaedische wetenschap te funderen. doch bij gebrek aan universele genieën inoest die poging jammerlijk falen.

Wanneer het recht in zijn normen van de mens verlangt, dat deze de rechtsgoederen niet behoort aan te tasten of niet in gevaar behoort te brengen, dan kan het echter niet meer van dezen verwachten, dan de mens in staat is te presteren. Daarom kan het recht slechts van de mens verlangen, zonder diens werkzaamheid geheel lam te leggen, dat deze tot richtsnoer van diens handelingen neemt en behoort te nemen, hetgeen naar het norniaal verloop der dingen te

verwachten is. Het causaliteitsverloop moet normaal zijn geweest. althans behoort te zijn geweest. In deze zin heeft de norm de betekenis van een feitelijk zich voordoen der dingen. Wat gewoonlijk is of *pleegt* te geschieden, dus het regelmatige is inhoud van de norm en vormt de maatstaf der waardering. Deze regel is een regel van het ziin en niet van het behoren te ziin. Immers als de medicus de gesteldheid van een orgaan of het verloop der ziekte als ,,normaal" aanduidt, dan coristateert hij een feit.

In zoverre zich aan dal feitelijk regelmatige de eis van het ,,h-,.horen te" verbindt, wordt zij een norm. Een ,.Regel des Lebens" wordt tot een ,,Regel des Sollens" verheven.

Ook in het recht toont de norm haar karakter als een richtsnoer voor de gedragingen der mensen. Alleen van de vrije wil verwacht zij haar verwerkelijking. Alle juridische causaliteit is causaliteit met betrekking tot de vrije wil en hierin ligt het beslissende onderscheid tussen de jurdische- en de natuurwettelijke causaliteit.

De laatste kent de menselijke wil als oorzaak, maar deze is voor haar slechts een oorzaak als elke andere en niet de enige oorzaak. De juridische causaliteit kent de *vrije* wil als de voor de doelstellingen van het recht alleen waardevolle, waarmede vergeleken alle andere causaliteit casus is.

Resumerende kunnen wij dus zeggen, dat de theorie der c.s.q.n. de enige juiste causaliteitstheorie is, die ook in het recht bruikbaar is, vermits een al te grote uitbreiding van het oorzaaksbegrip wordt begrensd door een juiste hantering van die theorie met de voor het recht enig mogelijke werkmethode, welke hierin tot uitdrukking komt, dat de eigenlijk juridische vraag naar de omvang van een causale samenhang zich slechts onder het aanleggen van normatief-juridische richtsnoeren laat beantwoorden en zich moet beperken tot de samenhang van intrinsiek juridische feiten. Onder het voorbehoud. dat de wet de schuldleer en de onrechtmatigheidsleer in haar normen met juistheid heeft uitgewerkt, behoort de toepassing van de theorie der c.s.q.n. in het strafrecht niet tot ..het rechtsgevoel niet .,bevredigende" uitspraken te leiden.

,.Sollen" en ,,Sein" zijn twee. Er wordt beweerd, dat de c.s.q.n. in het strafrecht in feite tot onbevredigende uitspraken leidt. Ik bepaal mij hier tot de als zodanig gequalificeerde voorbeelden, die men in de meeste boeken besproken vindt t.w.:

a. In de gevallen, waarin het juridisch relevante gevolg opzettelijk is teweeggebracht, corrigeert en beperkt het schuldbegrip het oorzakelijk verband. zoals dit in den zin der c.s.q.n. aanwezig zou zijn. niet voldoende.

Voorbeeld: A. stuurt zijn tienjarig neefje B. tijdens een onweer het hos in, opdat dit ventje door de bliksem zal worden getroffen, hetgeen ook gebeurt. De handeling van A. is c.s.q.n. voor de dood van B. Als mogelijk gevolg, zij het ook als onwaarschijnlijk gevolg. was de dood voorzienbaar. Bij opzettelijk teweeg gebrachte delicten

is het inzien van een gevolg als een louter mogelijk zij het ook nog zo onwaarschijnlijk gevolg voldoende. Deswege zal bij aanvaarding der theorie van de c.s.q.n. A. voor moord althans opzettelijke doodslag schuldig moeten worden verklaard — een resultaat, dat niet met ons rechtsgevoel zou harmoniëren.

b. Bij de z.g. door het gevolg geyualificeerde delicten is de dader, behalve voor het schuldig teweeg gebrachte gevolg ook voor de buiten de schuld liggende ingetreden gevolgen verantwoordelijk, dus ook voor de verdere gevolgen, die door de dader niet voorzien zijn, noch voorzien konden worden. De toepassing der theorie der c.s.q.n. zou in deze gevallen, waarin het voor het veroorzakingsbegrip van deze theorie noodwendig correctief, de schuld, met betrekking tot de verder liggende gevolgen ontbreekt, onder bepaalde oinstandighederi tot beslissingen voeren, die zonder meer rnet ons rechtsgevoel in strijd zijn.

Voorbeeld: A. mishandelt opzettelijk B. Deze laatste wordt tijdens het transport naar de arts door een vallende dakpan of door de bliksem gedood. Naar de theorie der c.s.q.n. zou A. schuldig zijn aan mishandeling den dood tengevolge hebbende.

Ik moge aan de hand van het voorafgaande aantonen, dat juridisch de oorzaak van de niet ons rechtsgevoel strijdige resultaten niet de theorie der c.s.q.n. is, maar wel de methode, waarop de leer der c.s.q.n. in het strafrecht wordt aangewend.

Hierboven werd betoogd, dat voor het vaststellen van het juridisch oorzaaksbegrip naar de theorie der c.s.q.n. deze leer alle voorwaarden, waarvan het juridisch van belang zijnde gevolg afhankelijk is, met betrekking tot het recht als gelijkwaardig beschouwt. Voorwaarde of oorzaak is elke omstandigheid, die niet kan worden weggedacht, zonder dat het intreden van het juridisch gevolg zou moeten wegvallen.

Dit zo eenvoudig schijnende eliminatieproces brengt evenwel een trits van moeilijkheden en twijfelvragen, welke voor een klein deel betrekking hebben op de vraag, of bij de aangewende werkmethode aan een antecedent het karakter van voorwaarde moet worden toegekend, doch nog veel meer op die, betrekking hebbende op de afgrenzing van de juridisch van belang zijnde gevolgen tegenover hei gevolg in zijn volle concrete omvang.

Ik heb reeds herhaaldelijk betoogd, dat het gevolg *in zijn volle concrete omvang* den iurist absoluut niet interesseert voor diens beantwoording van de vraag, of in juridische zin een antecedent al dan niet voorwaarde was. Voor het recht mogen slechts die antecedenten voor voorwaarden worden verklaard, die voor het *juridisch gevolg* van belang zijn. Alleen deze voorwaarden zijn voor het juridisch gevolg gelijk en gelijkwaardig. Geen enkele verdient boven de andere de voorkeur. Wat is echter van juridisch niodaal aspect bezien „het „juridisch gevolg"? In het algemeen kan worden gezegd, dat dit door de delictsinhoud wordt bepaald. De wet heeft het concrete gevolg in zijn volle omvang beperkt tot het naaste of z.g. constitutieve ge-

volg als uitwerking in de rij der gebeurtenissen, welke aanvangt met de menselijke handeling en welke rij eindigt (voltooid is) met die uitwerking.

Bezien wij thans het onder a. genoemde voorbeeld nader. Logisch bekeken is tegen het resultaat, waartoe het komt, niets in te brengen, maar juridisch bezien rammelt er iets. Immers de strafwet registreert niet hetgeen de mechanische causaliteitswet uit de draaikolli van liet volle gistende leven als gevolg naar boven doet borrelen, doch de strafwet wil welbewust naar vaste, a priori vaststaande, beginselen op de niensen inwerken, die in de draaikolk van dat volle gistende leven verkeren. Wanneer ik dus in art. 287 Sr. naar het juridisch gevolg zoek, dan vind ik, dat daarmede niet is bedoeld de dood als gevolg van een logisch ontzielingsproces, doch wel de dood als uitwerking, waarmede de rij van gebeurtenissen wordt voltooid, welke aanvangt met die menselijke handeling, die wij, ruig maar kernachtig uitgedrukt, .,slachten" zouden kunnen noemen. Art. 287 zegt het wat fijner en beschaafder en noemt die voor 's mensen lichaam en leven niet normale behandeling ,,van het leven beroven". De wet verbiedt haar vermits door die handeling het hoogste rechtsgoed wordt aangetast en vernietigd. Van*daar*, dat, indien de in het voorbeeld bedoelde. ontaarde oom krachtens art. 287 Sr. zou worden gestraft, dit niet met het rechtsgevoel zou harmoniëren. Het zou niet meer of minder dan een juridische blunder zijn. Immers oom's daad als zodanig is niet de handeling. waarmede de *in art. 287* Xr. bedoelde rij gebeurtenissen wordt geopend en welke rij is voltooid met de dood van het neefje. De door A.'s handeling ontsloten rij van gebeurtenissen was reeds eerder gesloten, n.l. op het moment, dat het neefje zich naar het bos begaf onder een lievig onweer. Reeds toen had Oom het neefje het bos ingestuurd met het oogmerk, dat het neefje van het leven zou worden beroofd. Maar juridisch is dit oogmerk niet het door artikel 287 Sr. gevorderde opzet (in de zin van oogmerk, zekerheids- of mogelijkheidsbewustzijn), doch dit oogmerk kan juridisch nooit tot iets anders worden geconstrueerd dan tot een *bijkomend* oogmerk, dit is het streven naar een bepaald nader doel. Juridisch is het voorts van weinig belang of dit streven naar dat nadere doel al dan niet succes heeft. Zo een delict een bijkomend oogmerk vordert, is dit delict voltooid, ongeacht of dit bijkomend oogmerk al dan niet verwezenlijkt wordt. Een delict. dat het van het leven beroven als bijkomend oogmerk stelt. hen ik in het strafrecht — althans in het Nederlandse straf echt — nog niet tegengekomen.

Het wil mij dan ook voorkomen, dat. zoals vele schrijvers doen. een voorbeeld stellen zonder meer en dan te verkondigen, dat dit specimen de onhoudbaarheid van de c.s.q.n. voor het strafrecht aantoont, vermits volgens dit voorbeeld haar toepassing tot een resultaat voert, hetwelk niet met het rechtsgevoel harmoriicert, als fanfare kan worden betiteld. Een wetenschappelijk bewijs kan dan wel eens motiveren, dat het niet zo zeer aan de c.s.q.n. maar wel aan de

beoefenaar van die theorie ligt en dat, zoals meer in het leven gebeurt — op school heb ik eens als exempel geschreven, de ijsbaan is een beeld van het menselijk leven –– de schuld van de bokken, die men schiet, aan de schaats en niet aan de schaatsenrijder wordt gegeven.

Is dus de begrenzing van het gevolg in concreto tot het juridische gevolg reeds een probaat middel om de bokken van de schapen te scheiden en vele antecedenten te elimineren, te generaliseren, te veralgemeniseren, te abstraheren of hoe men het ook gelieft te noemen. toch is na de toepassing van dat middel nog niet alle gevaar uit de lucht. Want ook na de begrenzing van de antecedenten tot de voor hel recht van belang zijnde antecedenten blijft de leer dei c.s.q.n. zich zelve gelijk en zegt, dat in die rij van juridische antecedenten of voorwaarden alle voorwaarden gelijk en gelijkwaardig zijn en geen enkele boven de andere de voorkeur verdient. Het grote gevaar is, dat ondanks onze grote waakzaamheid en scherpzinnigheid het vertrouwen in onze grote kennis en ervaring ons toch nog parten speelt en er toch nog bij het hypothetisch eliminatieproces, hetwelk men bij de leer der c.s.q.n. volgt, een antecedent tot juridische voorwaarde en mitsdien tot iuridische oorzaak is verheven. dat geen juridische voorwaarde was.

Het is toch in de praktijk zo intens moeilijk om zich los te maken van het concrete gevolg. Het lijkt zo gemakkelijk. Wij denken ons in het verloop van zaken het betreffende antecedent weg en vergelijken de toestand die bij het ontbreken van dit antecedent ontstaan zou zijn met het aanwezige gevolg; dat antecedent bij welks wegdenken het gevolg ook maar iii het minst, zelfs slechts in bijkomstige punten anders zou zijn uitgevallen, is voorwaarde mitsdien oorzaak van het gevolg. Het is in feite zeer moeilijk: telkens betrappen wij er ons op, dat wij concreet gevolg en juridisch gevolg vereenzelvigen.

Nemen mij b.v. het onder b. genoemde voorbeeld eens onder de juridische loupe. De mishandeling met dodelijke afloop, zoals het in de spreektaal heet.

Mishandeling is de voor eens anders lichaam niet normale behandeling, welke is verricht met het doel oin die ander pijn te bezorgen. De meest frequente verschijningsvorm, waarmede de rechter kennis maakt, is die waarbij, naar het gewone spraakgebruik, de een de ander een blauw oog heeft geslagen. In de officiële taal van de telastlegging wordt deze rij van gebeurtenissen als volgt omschreven: ,.dat hij toen en toen te daar en daar opzettelijk geweld-,,dadig een man, die later bleek B. genaamd te zijn, met zijn gebalde ,,vuist een stomp in het gelaat ter hoogte van diens linker oog heeft ..toegebracht, waardoor B. ter plaatse pijnlijk werd getroffen en een .,bloeduitstorting onder het linkeroog bekwam". Dit afgesloten stukje werkelijkheid, beginnende met de stomp en eindigende met de uitwerking daarvan, t.w. de bloeduitstorting, die pijn had gedaan, is voorwerp van 's rechters onderzoek en levert gewoonlijk voor de

opsporing van het causaal verband tussen stomp en pijn geen moeilijkheden op.

In het voorbeeld wordt het normaal verloop van zaken vervolgd. B. gaat met zijn blauw en gezwollen oog zijns weegs. Voor het logische verloop van zaken schijnt het c.s.q.n. te moeten zijn, dat B. zich op weg naar de dokter begeeft. Het mag m.i. geen aanranding van de logica heten, indien men had gesteld, dat B. met zijn geschonden physionomie zich naar een schoonheidsspecialist had begeven om zich te laten adoniseren of wellicht met vriend A. naar een café was gegaan om gebroederlijk de knokpartij af te drinken. Hoe dit echter ook zij, van dit alles komt niets terecht. want onderweg wordt R. door een afgewaaide dakpan pijnlijk op het hoofd getroffen en perisseert ter plaatse jammerlijk aan een gecompliceerde dubbele schedelbasisfractuur. Het zal blijken, dat de vraag, of de mishandeling oorzaak was van de dood, van haar juridisch modaal aspect uit bezien, niet minder gecompliceerd is dan de schedelbasisfractuur zelve. Gecompliceerd vooral, omdat de bevestigende beantwoording van de vraag, dat causaal verband tussen mishandeling en dood in het logische ontzielingsproces, zoals het hierboven werd beschreven, zich als vanzelfsprekend aan ons opdringt. In het geschetste proces van niet-dood tot dood, kan het blauwe oog niet worden weggedacht enz. Het blauwe oog is dus oorzaak van de dood in concreto, waarvoor de schedelbasisfractuur het, extreme moment was.

Door een juridisch gezichtsbedrog vereenzelvigt men de dood in concreto met het juridisch gevolg, dat artikel 300 **(3)** Sr. in casu zou bedoelen. Slechts een zuivere juridische bezinning kan ons aan de fascinerende invloed van deze fata morgana onttrekken. Art. 300 **(3)** zegt, dat de *mishandeling* de dood tengevolge moet hebben, waarmede in casu wordt *bedoeld*, dat de *bloeduitstorting* onder het linker oog de ontzieling moet hebben bewerkstelligd. Tot aan die bloeduitstorting moet het uiterste moment van B.'s leven worden bezien. Vraagt men dus: ,,Kan tot en met die bloeduitstorting die bloed-„uitstorting niet worden weggedacht enz.", dan zal het antwoord op die vraag, welke desnoods kan worden opgelost met behulp van de medicus als deskundige, luiden: ,,Ja, gerust"! Maar één gevaarlijke klip zal moeten zijn vermeden. Men zal in voornoemd eliminatieproces de bij het wegdenken der bloeduitstorting alsdan ontstane toestand niet mogen vergelijken met *de* in casu in concreto ingetreden *dood* van R., maar met een in casu in concreto niet ingetreden, maar door de wet wel bedoeld gevolg, n.l. een dood door mishandeling in casu een dood door een bloeduitstorting.

Ik kan mij begrijpen, dat het gros der lezers, die mij tot nu toe gevolgd hebben, nu zeggen: ..Het is genoeg. Het riekt nu te veel ,,naar de lamp". Misschien is er toch nog wel een enkele lieve en belangstellende lezer, die wanhopig roept: „Ik ben het met FRANKEN ,,eens", maar toch verbijsterd naar zijn hoofd grijpt en zich afvraagt: ,,Waar ligt ***mijn*** fout. want fout is de door de schrijver geopperde ,,suggestie".

Niet de schrijver, maar de schrijvers, die beweren, dat de leer der c.s.q.n. niet deugt voor het strafrecht, zijn de schuldigen. De schrijvers die voornoentd voorbeeld stelden waren fout. Ik zal een ander voorbeeld stellen en dan zal men misschien beter begrijpen, wat ik bedoel.

Stel b.v., dat diezelfde A. diezelfde B. van diens portefeuille met inhoud heeft beroofd en dat — hetgeen toch ook niet onlogisch is — B. naar de bank gaat om duiten te halen.

De casus-positie wordt dan aldus: A. berooft B. van diens geld. Deze laatste wordt tijdens het transport naar de bank door een vallende dakpan of door de bliksem gedood. Logisch geredeneerd is hier de diefstal oorzaak van liet in concreto ingetreden gevolg. Toch vind ik in artikel 310 Sr. geen tweede lid luidende: ,,Indien het feit ,,de dood tengevolge heeft enz.". Men zal dat logisch vinden, omdat toch wel een ieder begrijpt, dat een diefstal nu eenmaal niet de dood kan bewerkstelligen. Welnu, in het gewraakte voorbeeld kon de blauwe plek evenmin als de lege portemonnaie de dood bewerkstelligen. Ook in het door mij versmade voorbeeld zoekt men naar een gevolg, dat geen gevolg is. Dat doet men in de logica niet en dat is ook in de logica onmogelijk. Ik kom weer met zo'n rare stelling.

In het recht doet men wat in de logica onmogelijk is. In het recht zoekt men wel naar de oorzaak van een gevolg, dat er niet is. Laat-ie even fijn zijn! Soms zoekt de rechter niet eens naar die oorzaak. Dit is b.v. het geval. indien het O.M. de inhoud van het door mij versmade voorbeeld als juridische casus voor de rechter zou brengen. De rechter zou oordelen, dat de in de telastelegging omschreven dood niet de door de wet bedoelde dood is en verklaart zonder meer of niet behulp van de medicus, als deskundige, dat het telastegelegde niet strafbaar is. Misschien gaat nu, door deze naar de lamp riekende practische oplossing. bij het O.M. een lichtje op. Het O.M. gaat nu wellicht begrijpen, dat men van de leer der c.s.q.n. als oorzaaksbegrip tc veel vergt, door haar vragen te laten beantwoorden, welke met haar hulp niet beantwoord kunnen worden.

Men wil met die leer beantwoorden de vraag: ,,Waarom is in haar ,,aard en wezen een voorwaarde voor een gevolg, oorzaak van dat ,,gevolg?" En dan komen wij tot het ons denken onbevredigd latend armoedige antwoord: ,,Omdat de loop der natuur tot het tijdstip van .,de uitwerking der gebeurtenis zo geweest is als zij was". Dit is het enige en eerlijke antwoord, dat te geven is en dat de leer der c.s.q.n. ook open en onomwondeii geeft door alle voorwaarden voor gelijk en gelijkwaardig te verklaren en aan geen enkele boven de andere de voorkeur toe te kennen. Maar naast het logische waarom moeten wij tevens de doelmatigheidsvraag stellen: ,,*Waartoe* meten wij ,,aan een voorwaarde de betekenis van oorzaak toe en waarderen wij ,,haar als oorzaak?" En dan luidt het antwoord: ,,Opdat wij de mens ,,— begiftigd met een vrije wil en met kennis der natuurwetten en ,,natuurkrachten — die in staat is, het onder de heerschappij der

„noodwendigheid staande, verloop der dingen in de banen van een, „dooi de wet der vrijheid geregeld en het gebod van een ander ge- „beuren in zich sluitend, verloop te leiden, voor zijn daden terzake ..verantwoordelijk stellen."

Wij zoeken dus eerst met behulp van de leer der c.s.q.n. welke antecedenten in de rij der gebeurtenissen logisch tot voorwaardrn mogen worden *verklaard*. Tevens *beoordelen* wij daarbij, welke van de voorwaarden, die wij als zodanig hebben erkend, alleen onder het principe der fataliteit vallen en welke zowel onder dit principe, als onder het gebod van een anders kunnen en anders behoren te gebeuren, vallen. Alleen deze laatste voorwaarden waarderen wij als juridische voorwaarden en deze zijn, naar de leer der c.s.q.n., oorzaken in juridische zin.

Deze doel- en doolgang op het theoretisch dogmatisch terrein behoeft op zich zelve genomen niet al te tragisch te worden opgevat. In de praktijk vindt hij, die begiftigd is met een gezonde intuïtie, een krachtig ontwikkeld rechtsbesef en een tot nuchtere routine uitgegroeide juridische ervaring, wel weer de weg uit het labyrinth. waarin de overschrijding der gebiedsgrenzen de rechtswetenschap gevoerd heeft.

Voorzichtigheid en eerlijkheid blijven geboden. Ik zou den jurist niet gaarne onvoorzichtigheid en oneerlijkheid willen verwijten als hij naar de oorzaak speurt. Naar het is mij in de Japanse-granaatsententie en in de Bondowoso-sententie wel opgevallen, dat de rechter, als het bevolg bekend is, zo veel weet en zo ontzettend knap is. in kennis en ervaring.

Als het gevolg niet bekend is, zijn wij ook niet dom, maar toch ook wel een tikje voorzichtiger en eerlijker. Wij komen er dan toe de causaliteit van antecedenten te ontkennen, die, ware het gevolg wel bekend geweest, zonder slag of stoot tot *de* oorzaak van het gevolg zouden zijn verklaard. Ik hoor al weer vragen: „de oorzaak van een ..niet bekend gevolg? Wat hebben mij daarmede, logischerwijze ..gesproken, te maken? Dat is toch nonsens." En toch is de jurist verzot op nonsens. Ik denk aan de poging. Als voorbeeld zou ik willen verwijzen naar het bekende Eindhovense brandstichtingsarrest. Een zeer grote rij van gebeurtenissen! Open vaten met benzine kwistig links en rechts in het huis geplaatst. Voorts met benzine doordrenkte dotten poetskatoen van boven tot onder in het huis willekeurig verspreid. Het gaskraantje in de keuken wijdwagen opengezet. Naast dit gaskraantje een mechanische aansteker, welke op lange afstand kon worden bediend door middel van een touwtje, dat aan de trekker was bevestigd, welk touwtje door een kier van het keukenraam naar een muur in de tuin voerde en zover over de muur uitstak, dat een achter de muur staande persoon dat touwtje makkelijk kon grijpen en aan hetzelve trekken Die ruk zou de adspirant-dader tegen de avond verrichten en het huis zou branden als een lier. Bedoelde ruk bleei echter uit, doordat de niet meer in toom gehouden benzine- en gasdampen een dusdanige „kegel[n] in de omtrek van het huis verspreid-

den, dat een dichte en geëmotionneerde mensenmenigte zich rondom het huis verzameld had en de wildste geruchten omtrent de oorzaak der verpestende walm de ronde deden. Door deze, van die adspirant-brandstichter's wil onafhankelijke omstandigheid, deed deze. toen hij het huis genaderd was, instede van de ruk aan het touwtje, net alsof zijn neus bloedde: m.a.w. de greep naar het touwtje bleef uit en er volgde geen ruk aan hetzelve.

De H.R., geroepen tot beantwoording der vraag, of in de voltooide, voortdurende rij van gebeurtenissen een uitvoeringshandeling voor brandstichting kon morden ontdekt, antwoordde wijselijk, voorzichtiglijk cn eerlijk ontkennend, omdat er onder al die gebeurtenissen geen enkele was, die vuurverwekkend was, iets dat voor brandstichting toch wel noodwendig is. Men heeft deze uitspraak gewraakt omdat er in casu eigenlijk geen ruimte overbleef tussen poging en voltooid delict. Immers bij de ruk aan het touwtje zou, tenzij deze geen vonk tengevolge had — maar daartegen hadden de slimmerds te veel en te behendig gebruik gemaakt van hun kennis der natuurkrachten en derzelver wetten — het huis uit elkaar zijn geploft. Ruk en een mixed pickles van resten, wat eens een huis was, waren bij wijze van spreken één. De H.R. nam m.i. het tussengebied wat ruimer, want ook de greep naar het touwtje was een vuurverwekkende gebeurtenis en ook tijdens die greep, had een ander de grijpende hand op zij kunnen slaan en de ruk was niet gevolgd. Nu wil dit m.i. niet zeggen, dat de H.R. alleen een ruk aan een touwtje, ook al was dit aan een gaspistool gebonden of een poging daartoe, tot uitvoeringshandeling van brandstichting zal verklaren. Indien voornoemd gaspistool niet in voornoemd huis bij het gaskraantje was opgesteld geweest enz. enz. zou de H.R. zelfs in die ruk geen uitvoeringshandeling voor brandstichting hebben gezien. Dit is overeenkomstig de logica en de leer der c.s.q.n. Immers in waarheid hangt iedere verandering niet af van één ding. maar. wel steeds van vele dingen cn hun tijdelijke-ruimtelijke relatie. Oorzaak is steeds het ***geheel*** van alle factoren of voorwaarden, die voor het intreden der verandering *nodig* waren. Deze les van JOHN STUART MILL moet men nooit vergeten.

In het Wormerveerse brandstichtingsarrest stond de H.R. weer voor een andere puzzle. Hier was de casus-positie als volgt. Twee mannen hadden afgesproken het hooi op de hooizolder van een stalhouderij in brand te steken. Piet stond op een burry en Jan hield dat, in wankelende toestand verkerend, geval in evenwicht. Piet had al enige plukjes hooi in vlam willen zetten, maar of dat hooi nu vochtig was of wat ook, het lukte niet. Die verspilling van lucifers verdroot hem en hij zei tegen Jan: „Zeg Jan reik mij eens een dotje „droog stro aan". Jan deed dit en de brandstichting lukte perfect, gemeen gevaar opleverende enz. Jan werd veroordeeld voor mededaderschap en niet voor medeplichtigheid.

Dit sluit in, dat Jan niet alleen aan de delictsinhoud, voor wat betreft haar subjectieve of psychische kant„ n.l. het opzet, had vol-

daan, maar ook, dat hij, mat betreft haar objectieve of physieke kant. n.l. de causaliteit, daaraan had voldaan. In dit laatste ontdekte VAN BEMMELEN een inconsequentie met het Eindhovense brandstichtingsarrest. Immers noch het vasthouden van de burry, noch het aanreiken van een plukje droog stro kan een vuurverwekkende daad worden genoemd, dus ook nooit een uitvoeringshandeling van het delict brandstichten worden genoemd. Deze redenering klopt als ren bus en de eis om voor poging en deelneming beide een zelfde theorie, hetzij de subjectieve hetzij de objectieve, hetzij de „Zwischen-„stufe" te huldigen klinkt billijk. Geen dualisme in het strafrecht!

Toch geloof ik, dat uit een juridisch modaal aspect bezien er wel iets voor het dualisme van de H.R. te zeggen valt.

Bij de pogingsleer bestaat een objectieve- en een subjectieve theorie, welke tot totaal tegengestelde resultaten voeren. De voorkeur voor de ene of de andere theorie hangt nauw samen met de opvatting, die men omtrent het *doel* van de pogingsleer huldigt.

De objectivisten zeggen, dat poging moet worden gestraft, wanneer door de pogingsdaden de rechtsorde nog wel niet is aangetast, maar wel in gevaar is gebracht. Gevaar is een vaag begrip en voordat ik als objectivist aanneem, dat de rechtsorde in gevaar heeft verkeerd. moet er al heel wat gebeurd zijn, dat de verwachting wettigde dat de rechtsorde zou worden aangetast. Vandaar, dat de ruimte tussen poging en voltooid delict eng moet worden gehouden. Gevaar voor aantasting van de rechtsorde kan worden verwacht, wanneer de rij van gebeurtenissen. die de delictsinhoud vormt, wel is ontsloten maar niet is voltooid. Minstens de kop van het delict moet zich vertoond hebben, maar de staart van het beestje ontbreekt. Dit is het geval wanneer de dader bij delictsomschrijvingen met formele omschrijving aan een der delictseleinenten is begonnen of bij delicten met materiële omschrijving een gebeurtenis in het leven heeft geroepen, krachtens welke, naar de fatale loop der natuurkrachten en dcrzelver wetten. het gevolg met noodwendigheid kan voortvloeien. Je moet dus bij poging voor een uitvoeringshandeling van het delict niet te veel in de richting van de *bekerde,* subjectieve kant van het delict zoeken. Imrners het opzet van de dader is volkomen bekend. Met het voornemen is het wel safe. Je moet er alles op zetten om de *onbekende,* objectieve, kant te benaderen. Want het gaat er juist om. of dat gevolg al dan niet had kunnen intreden. De adaequaten zouden zeggen: „Hoe groot de graad der mogelijkheid is".

De subjectivisten zeggen poging is strafbaar, wanneer de dader zijn sociale gevaarlijkheid heeft geopenbaard. Dit blijkt voldoende uit zijn voornemen. Zijn opzet ligt open en bloot. Maar die vervelende objectivisten (ook de wet) eisen nu eenmaal een uitvoeringshandeling en eigenlijk is dat zo gek niet. Mitsdien moet er maar een concessie aan de objectivisten morden gedaan. Welnu dan is de uitvoeringshandeling elke daad, die, in het licht van het voornemen bezien. de vastheid daarvan tekent. Naast het bekende voornemen lijkt het geheel nu wel op een pleonasme. maar als je een compromis sluit, wordt het altijd modderen.

De H.R. bemint het modderen blijkbaar niet en kiest voor de objectieve theorie met huid en haar.

Bij de deelnerniigsleer moddert de H.R. al evenmin, hoewel de H.R. bij deze leer wel de subjectieve theorie kiest. Maar hier ligt de zaak anders. Bij de poging was het doel de objectieve kant van het delict te benaderen. Bij de deelneming is het doel de benadering van de subjectieve kant van het delict. De wetgever toch heeft bij de deelnemingsleer een psychologisch *aansprakelijkheidsgebouw* in elkaar of bij elkaar willen timmeren. Erg stevig is dat gebouw niet geworden en bij de eerste aanraking met de werkelijkheid dreigt het in puin te storten. Toch moet men er in de praktijk mee werken.

Bij de deelneming is het gevolg ons bekend. Maar dit gevolg is niet door de daden van één persoon, maar door die van meer personen tot stand gekomen. Allen zijn aansprakelijk voor dat gevolg. De deeineniingsleer stelt ons tot taak ieders aansprakelijkheid voor dat gevolg te beoordelen. te meten en te waarderen.

Het is al moeilijk om de aansprakelijkheid van de alleen-dader voor het gevolg te beoordelen, te nieten en te waarderen in de verhouding straf naar schuld. Telkens stuiten wij daarbij op de onmogelijke oplossing van één vergelijking met meer onbekenden. Rij de deelneming moeten wij *iedere* deelriemer *diens* aandeel voor het gevolg vergelden. Zo bekend als het gevolg is, zo onbekend is ieders aansprakelijkheid voor dat gevolg. Zelfs als wij in het recht zo iets hadden als het functiebegrip *in* de *hogere* wiskunde, kwamen wij er nog niet uit. Is het wonder, dat de praktijk er tenslotte toe is gekomen om niet meer te zoeken naar ieders aansprakelijkheid voor ieders aandeel, maar dat het is geworden een mede-aansprakelijkheid voor elkaars daden?

Mede-verantwoordelijkheid of mede-aansprakelijkheid voor de daden van een ander kan en mag men alleen eisen als de een zich die daden van dien ander *bewust* is. Iemand te straffen voor de daden van een ander, van wiens daden men niets afweet, ook al heeft men tot het totstandkomen van het gevolg medegewerkt, vloekt met het adagium: „Geen straf zonder schuld". Vandaar dat voor de mede-aansprakelijkheid wordt en moet worden geëist „*Bewuste sa-*„*menwerking*". Een vooraf gemaakte afspraak is niet nodig, maar is wel heel makkelijk voor het bewijs dier bewuste samen-cverking. Afspraak zonder meer is *niet voldoende*. Afspraak of niet. er moet zijn uitvoeringshandeling van het misdrijf. Deze wordt nu door de H.R. niet bepaald in de richting van het bekende gevolg, maar wel in de richting van de onbekende subjectieve kant van het delict. Mitsdien neemt de H.R. die handeling als uitvoeringshandeling aan, die, in het licht van die *bewuste* samenwerking bezien, de vastheid daarvan voldoende tekent.

In het Wormerveerse brandstichtirigs-arrest heeft de H.R. zich terecht niet druk gemaakt over de vraag of het vasthouden van de hurry en het aanreiken van het bosje stro al dan niet brandverwekkend waren. Zij waren dit persé niet. Toch werden zij in casu

gelijkgesteld en worden in het algemeen in de deelnemingsleer handelingen, hoewel zij geen delictshandelingen zijn, *gelijkgesteld* met delictshandelingen en handelingen, welke causaal voor het constitutief gevolg zijn. Het komt meer voor, dat handelingen, hoewel feitelijk hemelsbreed met elkaar verschillend, juridisch morden gelijkgesteld. Geweld en bedreiging met geweld worden in het recht met elkaar gelijkgesteld. Ik kan op dit alles niet verder ingaan en mogc voor dit onderwerp verwijzen naar FRANKEN-BRUNNER, blz. 14-18.

Het bovenstaande bewijst m.i. wel, dat voor een juiste toepassing van de leer der c.s.q.n. in het strafrecht het niet zozeer nodig is, dat men knap in kennis en ervaring is of doet alsòf, maar dat de eigenlijke juridische vraag naar de omvang van een causale samenhang zich slechts laat beantwoorden onder het aanleggen van normatief-juridische richtsnoeren en zich moet beperken tot de samenhang van intrinsiek juridische feiten.

Inderdaad, de theorie der c.s.q.n. trekt mij aan. Haar eerlijk gezicht doet mij denken aan het gelaat van de godin der wetenschap, die ik met hart en ziel liefheb. Wanneer ik ontwaar, dat in de praktijk van het recht de leer der c.s.q.n. wordt mishandeld — waaronder ik versta, dat zij een niet normale behandeling ondergaat, met het doel om leed (straf) te veroorzaken — dan is het mij, of ik Themis op de pijnbank zie liggen. Ik ontdek dan zulk een pijnlijke trek op haar schoon gelaat, dat zulks niet alleen tot een onbevredigd rechtsgevoel voert, doch mij mijn gehele voorstelling van de rechtswetenschap aan harmonie doet verliezen.

Ik heb nog een andere eigenaardige hobby. Ik kan eenvoudigweg ook niet velen, dat de leer der c.s.q.n. in de rechtswetenschap wordt miskend en afgesnauwd, omdat zij alleen maar de juridische waarheid. d.i. de objectieve- of materiële waarheid, kan bloot leggen. Ook dan heb ik geen rust alvorens ik weer het klare beeld van mijn godin met mij omdraag.

Mathematische waarheid en niets dan de mathematische waarheid is de leuze. Deze kan men alleen verkrijgen, als men *de* oorzaak weet. Weg dus niet dat conglomoraat van oorzaken der c.s.q.n. Trouwens niet die vrije wil staat het ook maar zo-zo. En is de mens wel een geestelijk wezen, zo iets „sui generis"? Is de mens eigenlijk niet net als *elk* ander „ding" een physisch en chemisch aggregaat, uit de warreling der atomen naar de blinde natuurwet causaal gedetermineerd; willoos aaneengeschoten? Op dus naar een causaliteitstheorie, die ons *de* oorzaak doet vinden!

De desbetreffende theorieën zijn te verdelen in de individualiserende- en de generaliserende theorieën.

De eerste willen de voorwaarden onderscheiden naar de betekenis, die zij met betrekking tot het individuele geval zelf bezitten. Zij beschouwen dus niet, gelijk de c.s.q.n., alle voorwaarden, die tot het gevolg hebben geleid, als gelijk en gelijkwaardig, doch zoeken uit die voorwaarden er één, die boven alle andere de voorkeur geniet om tot oorzaak te worden verheven. Het onderscheidingskenmerk tussen

voorwaarde en oorzaak wordt dus binnen de aanwezige causaliteitsmomenten gezocht en wel òf in zakelijke zin (de meest werkzame voowaarde) òf in louter formele zin (de laatste voorwaarde) Of in de zin dat zij de vormende kracht is voor het gevolg (de graankorrel voor het graan*veld*).

Enig nadenken doet ons bezinnen, dat men hier alleen de vraag stelt: waarom is een voorwaarde oorzaak. en dat deze vraag alleen maar is te beantwoorden — wil men zijn gezicht bewaren — door willekeurig een voorwaarde als de oorzaak te kiezen. Hei geheel betreft een verwarring tussen causaliteitswet en causaliteitsbegrip. Deze theorieën hebben weinig invloed gehad en kunnen verder onbesproken blijven. Alleen moge ik nog wijzen op de merkwaardigheid, dat dc rechter voor de oplichting nog steeds vordert, dat het oplichtingsmiddel slechts dan als oorzaak voor het bewegen tot afgifte mag gelden als het in het geheel van voorwaarden de meest werkzame is geweest. Een aardig succesje dus voor BIRKMAYER. de opsteller van de leer dei „Meist mirksame Bedingung".

Met de generaliserende theorieën hebben wij niet zo vlug afgerekend. Hun invloed op de rechtspraak neemt steeds meer toe. Zij houden zich niet hij het individuele geval zelf, doch. nadat zij volgens de leer der c.s.q.n. een antecedent tot oorzaak hebben verklaard. gaan zij ria, of die oorzaak in staat is om in het algemeen gevolgen als het onderhavige in het leven te roepen. Eerst als dat het geval is. wordt die oorzaak tot de oorzaak van het onderhavige gevolg verklaard. Zij noemen eerst dan een c.s.q.n. oorzaak wanneer zij tevens een in het algemeen hegunstigende omstandigheid (a.b.f.) is voor gevolgen, in aard en wezen overeenkomende met het in concreto ingetreden gevolg. De boeken verduidelijken aan de hand van een eenvoudig voorbeeld de betekenis van de **a.b.f.**

Bij een regelmatige dobbelsteen, welks zwaartepunt niet hei geometrisch middelpunt sanicnvalt, is de kans op het werpen van elk ciifer even groot. Wordt evenwel het zwaartepunt iets naar het getal 6 verlegd. dan zal in een serie worpen de kant van de steen. welke tegenover het cijfer 6 ligt en voorzien van het getal **1.** veelvuldiger boven liggen clan welke andere kant ook. Stel dat in een serie van 120 worpen 30 keer het cijfer 1 valt, dus $1\frac{1}{2}$ maal zoveel als bij een regelmatige dobbelsteen vallen zou. De mogelijkheid dier worp is dus met de helft verhoogd. De excentrische ligging van liet zwaartepunt is dus a.b.f. voor de worp **1.** Wordt in een concreet geval 6 gegooid dan is ook voor deze gebeurtenis hij deze speciale worp het excentrische zwaartepunt wellicht c.s.q.n. geweest. Want denken wij alle omstandigheden precies verwezenlijkt. zoals hij de vorige worp, maar inplaats van het excentrische een concentrisch zwaartepunt, dan zon vermoedelijk niet 6 vallen maar een van de andere getallen. Maar ondanks de omstandigheid dat die ligging van het zwaartepunt c.s.q.n. bij die worp 6 is en al zou, veronderstelu dat precies dezelfde herhaling van alle andere voorwaarden aanwezig waren, zoals het oppakken, vasthouden cn schudden van de

dobbelsteen, kracht van de worp, veerkracht van de onderlaag enz. enz., altijd maar weer dat getal 6 worden geworpen, dan zouden wij de excentrische ligging van hei zwaartepunt toch niet een a.b.f. voor de worp 6 mogen noenien en wel daarom niet, omdat bij een regelmatige dobbelsteen het getal G veelvuldiger geworpen wordt, dan onder de voormelde omstandigheden. Het excentrische zwaartepunt van de steen is dus wel c.s.q.n. voor elke individuële feitelijke uitkomst van een der zes getallen, maar a.b.f. is zij alleen voor het getal 1.

Voor de vaststelling van de eigenschap ener voorwaarde als a.b.f. is het dus steeds noodzakelijk de normale gevallen aan te geven, waarmede de begunstiging van een gevolg van bepaalde aard moet worden geconstateerd.

De theorieën gaan dus allereerst van de veronderstelling uit, dat de begrippen „mogelijkheid" en „begunstigende factor", welke bij het dobbelspel het eerst zijn uitgekiend, ook voor de gebeurtenissen, welke ons in het strafrecht interesseren, bruikbaar zijn. Indien deze veronderstelling al juist is, dan dient nog te morden onderzocht, of deze begrippen voor het causaliteitsprobleem in het strafrecht met succes zijn aan te wenden.

De mathematicus KRIES — de grondlegger van deze theorieën — onderscheidt waarschijnlijkheidsoordelen, welke van subjectieve aard zijn en mogelijkheidsoordelen, welke van objectieve aard zijn.

Waarschijnlijkheid betekent. dat op grond van de kennis der feiten en der ervaring, die een bepaald persoon heeft, iets als meer of minder zeker verwacht wordt. waarbij hei. onverschillig is, of iets tot de verleden of toekomende tijd behoort. Immers ook over een reeds ingetreden gebeurtenis, b.v. de 100.000 uit de loterij, laten zich liansrekeriingen opstellen. Al naar gelang van de aard en de maat dier kennis zal de graad der waarschijnlijkheid, waarmede iemand de verwerkelijking verwacht, anders zijn.

Voor de een kan iets zeer waarschijnlijk zijn wat de ander hoogst onwaarschijnlijk voo komt. Het waarschijnlijkheidsoordeel kan fout zijn, zowel tengevolge van een denkfout als tengevolge van een verkeerd inzicht in de feiten, zoals wanneer men zich b . ~in de getalsverhouding der zich in een grabbelton bevindende knikkers van verschillende kleur vergist. Als ik op grond van de foutieve veronderstelling. dat er tweemaal zoveel zwarte als witte knikkers in die ton zijn, de waarschijnlijkheid om een zwarte knikker te trekken met 2/3 becijfer, dan komt dit oordeel trots de juist getrokken conclusie niet met de werkelijkheid overeen. Dit oordeel is louter subjectief. Weet ik echter ointrent de getalsverhouding der zwarte en witte knikkers absoluut niets, dan is er voor mij, daar er geen reden bestaat om aan te nemen, dat er meer witte dan zwarte knikkers, of omgekeerd. meer zwarte dan witte in de ton zijn, de waarschijnlijkhrid oin een zwarte knikker te trekken overeenkomstig de wetten van de logica 50 %, ook al is in werkelijkheid de verhouding der

zwarte tot de witte knikkers gelijk, 1 : 11 en de waarschijnlijkheid om een zwarte knikker te trekken ± $8\frac{1}{2}$ %.

Het mogelijkheidsoordeel zou daarentegen van objectieve aard zijn. Volgens KRIES toch is het intreden van een gebeurtenis onder zeker onnauwkeurig (algemeen of slechts gedeeltelijk) aan tc geven omstandigheden objectief mogelijk, wanneer denkbaar zijn nauwkeuriger bepaling dezer omstandigheden, die krachtens de wetten van het gebeuren die gebeurtenis verwerkelijken zouden. Een dergelijke uitspraak over objectieve iiiogelijkheid voororiderstelt, wanneer zij met de werkelijkheid wil overeenkomen, steeds, eerstens een *nomologische* kennis, d.i. een algemene kennis der ervaring, een algemene kennis dus betreffende de wetmatige samenhang van het gebeuren en voorts een *ontologische* kennis, d.i. een kennis der feiten zonder meer.

Aan de hand van bovenvermelde voorbeelden is zonder meer duidelijk, dat, zonder een bepaalde ontologische kennis, een mogelijkheidsoordeel niet kan worden gegeven. Immers voor een numeriek mogelijkheidsoordeel nioet in het voorbeeld van de dobbelsteen de al of niet regelmatige vorin van die steen, en, in het voorbeeld van de grabbelton, de verhouding van de zwarte tot de witte knikkers vaststaan.

Maar er moei ook nomologische kennis aanwezig zijn. Van welke omvang moet deze zijn? Terecht zegt RADBRUCH dat, wanneer het mogelijkheidsoordeel niet een volstrekte kennis der natuurwetten vooronderstelt, die de gebeurtenissen, waarop het mogelijkheidsoordeel betrekking heeft, beheersen, dit mogelijkheidsoordeel niet als categorisch bruikbaar is. Indien het echter ergens toelaatbaar is om een categorisch antwoord mogelijk of onmogelijk te verlangen, dan is dit wel bij de kansrekening het geval. maar zelfs daarbij is volgens KRIES van een volstrekte en zekere kennis van de werkingssfeer der, de terzake beheersende, wetten, geen sprake. Er wordt zelfs niet eens getracht langs hypothetische weg tot de opstelling van dergelijke metten te geraken.

De twijfel van RADBRUCH aan de objectiviteit van liet mogelijkheidsoordeel lijkt mij volkomen gerechtvaardigd. Wanneer ik op een bridge-avond aan mijn maat, de matheniaticus. die mij volkomen weet voor te cijferen. hoeveel maal de mogelijkheid bestaat om die avond een Aas, Heer en drie kleintjes van Schappen in mijn handen te krijgen. vraag, hoe het toch mogelijk is, dat ik die avond ..geen ,,kaart" in handen krijg, dan antwoordt hij, ondanks zijn ontologisclic kennis der 52 kaarten. de waarde van elk dier kaarten en ondanks zijn noniologische kennis van de Culbertsonse wetten van het kaartspel, niet objectief, maar beslist subjectief verstoord en onder ern nijdig schouderophalen: ,,De duivel speelt er vanavond ,.weer mee" of als hij erg nijdig is: ,,De Kelére zit er vanavond weer in!" Als jurist zou ik een heel ander antwoord hebben. Niet zo geestig als dat van mijn maat, niaar ook niet ontdaan van ,,das ,,geistige Band". Het doel van het bridge-spel is zuiver geestelijk,

immers menselijke ontspanning. De mens, begiftigd met ontologische en noniologische kennis van het kaartspel, is ook in staat om het onder de heerschappij der noodwendigheid staande verloop der kaarten in een baan van een, door de wet der vrijheid geregeld en mij een veel Iricks bezorgend, gebeuren te leiden. Maar behalve onder de Culbertsonse lianswetten staat het kaartspel ooli onder de norm: „Gij zult niet vals spelen". Als ik dan eens naar de ietwat verhitte, maar overigens eerlijke gezichten van mijn medespelers kijk cn hun onder de natuurkrachten en derzelver wetten vallende bewegingen als schudden, couperen en delen der kaarten niet alleen als een mechanisch-causaal proces heschouw, maar ook waardeer onder het aspect van de conventienormen, heersende in de kring, waarin ik verkeer, dan weet ik, dat hun handelingen die avond niet de oorzaak van mijn pech zijn. Ik geef toe, dat ik dan nog niet veel weet, maar het bevredigt mij toch meer dan het antwoord, dat de duivel schudt of coupeert of deelt of dat al die koningen, vrouwen en boeren enz. „kelérelijers" zijn. Naar laten wij hierover niet verder nakaarten.

Instede dat de aanmaning van RADBRUCH tot voorzichtigheid maant om een mogeljjkheidsoordeel te vormen, daar wij inderdaad bijna nergens volledige kennis betreffende de wetten van het gebeuren bezitten en ook nooit met volledige zekerheid kunnen weten, of onze tegenwoordige kennis door voortschrijdende ervaring verdiept en verbreed kan worden, wordt daarentegen — met voorbehoud der verdieping en verbreding onzer kennis — „*aangenomen*", dat een zekere algemene voorwaarde een mogelijkheid van bepaalde graad voor een gevolg biedt, waar als veilig mag worden „*aange-*„nomen", dat in een groot aantal gevallen, waarin die algemene voorwaarde verwerkelijkt werd, het gevolg steeds met een vrijwel zekere regelmaat intreedt, hetgeen, zoals een blik op de statistiek leert, in het algemeen het geval is. Anders immers was b.v. het oordeel over de verhoging van het sterftecijfer bij cholera-epidemieën waardeloos in een tijd, toen men de cholerabacil in de ingewanden der mensen nog niet ontdekt en als ziekteverwekker erkend had.

Dit klinkt allemaal heel logisch, maar hoe overtuig je met dit alles een gilde van sceptici als b.v. HUME en zijn volgelingen, die stokstijf volhielden: „Al toon je mij aan dat een natuurgebeuren „1000 x gebeurd is, wie zegt mij dan, dat dit voor de 1001ste maal „ook zal gebeuren?" Niemand minder dan KANT moest HUME gelijk geven, hoewel hij dat scepticisme helemaal niet kon gebruiken. KANT moest daarom aannemen, dat het natuurgebeuren de 1001ste maal ook zou gebeuren. Hij noemde dit een oordeel a priori. Men is in dit oordeel vrij, maar laat mij dan vrij, om de vrije wil als oordeel a priori *aan te nemen*. Ik weet wel, dat men met het vinden van dit absolute nulpunt der geesteswetenschappen nog niet zo ver gevorderd is als met het absolute nulpunt der natuurwetenschappen. Maar als de geesteswetenschappen eens een dergelijke bloei gaan beleven

als de natuurwetenschappen achter de rug hebben, weten wij ovei duizend jaar of 1000 x duizend jaar mischien wat meer van de vrije wil. Dan heeft wellicht de rationalistisch-humanitaire levensbeschouwing met haar geloof in- en haar verwachting van het a + b en p + q en x + y of hoe al die relativiteits-theorieën ook heten mogen, zo\%-el als de irrationele-romantische-mystieke gedachtengang met zijn geloof in en zijn verwachting van ,de mythe". volgens welke het instinct. de intuïtie. de daadlrracht, de wilsdrift. de held. de Staat, de krachtpatser, den volke moeten worden kond gedaan, voor goed een plaatsje op de rommelzolder gevonden en dan heeft men wellicht geheel afscheid genomen van het geloof in het dogma, dat thans duizenden nog fascineert. Dan is tot allen wellicht doorgedrongen het gerucht van het existentialisme. volgens hetwelk het *wezen* van de mens, die niet is, die hij is en die hij is niet is, zijn vrijheid is, een vrijheid, die iedere redelijke of onredelijke begrenzing of inperking tart, daar zij zelve de scheppende oorsprong van alle wet en ordonnantie is, een vrijheid zo vrij, dat, als men nog aan God zou geloven, hetgeen op zich zelve al een bespottelijke antinomie zou zijn, het een misdaad jegens God zou zijn, om zich ook maar een fluit aan metten en derzelver normen te storen. Alleen de dood is in staat vrij te maken, door die ,,zinloze misluklring". welke menselijk leven heet, op zijn verjaardag op te hangen. Dan is in een jaar tijds die hele, tot mislukking gedoemde, wereld foetsie en hebben wij geen atoombommen verder er voor nodig. Zelfmoord is verraad aan de vrijheid, maar overigens. . . . wel in de wereld, maar niet van de wereld. Dood aan U de prikkel! Hel aan U de overwinning!

Voorlopig hebben wij echter nog wel even de tijd. Gelukkig staat in het laatste Chemisch Weekblad van vorig jaar (blz. 605 vlg.) een verhandeling van 20 kolommen druks over: ,,De waarde van ,,poly-oxy-aethyleen-distearaat als middel ter bestrijding tegen het ,,. . . .oudbakken worden van brood".

Het werken met statistisch materiaal ligt mij niet. Ik ben het met BONGERS eens: ,Er zijn leugenaars, er zijn grote leugenaars, maar ,,de grootste leugenaars zijn de statistieken". Ze zijn niet objectief, doch subjectief. Ze verklaren zeer graag. wat men wil, dat ze zullen verklaren. Inderdaad, de wetenschap, ook de rechtswetenschap is dank aan de statistici verschuldigd, die bewezen hebben, dat men met hespiegelingen alleen niets vordert, doch dat de keiharde feiten mede hun rol vervullen. Zij hebben moeizaam die feiten verzameld en pijnlijk nauwkeurig gerubriceerd, waaraan wij een uitbreiding onzer feitenkennis danken, welke waarlijk niet hoog genoeg kan worden aangeslagen en welke feiten-kennis de beoefenaars der natuurwetenschappen in staat stelde om het verband dier feiten op te sporen en in natuurwetten vast te leggen. De sprongsgewijze ontwikkeling en perfectionnering van de techniek was haar resultaat, waarop de beoefenaars der exacte wetenschap met recht trots mogen zijn. Maar de trots der natuurwetenschappen werd de vloek der geestesweten-

schappen. Als axioma werd gepropageerd de analogie tussen de menselijke samenleving en de stoffelijke wereld. De geesteswctenschappen moesten nu eens ophouden om vast te houden aan hun nutteloos gebleken a priori als vaststaande aangenomen eigen principia cn adagia en beginnen uit te gaan van het principe der principia: ‚De kortste verbinding tussen twee punten is de rechte lijn". Daarmede is het devaluatieproces der geestesmetenschapperi, van normwetenschap tot feitenwetenschap. haar huiveringwekkende loop begonnen. „Grau ist alle Theorie, niein Freund. grün nur des Lebens „goldenen Baum". Het is noch „graue Theorie", noch een subjectieve lransrekening over een reeds ingetreden gebeurtenis. wanneer ik causaal verband naar de leer der c.s.q.n. leg tussen het feit, dat op de Hogere Handelsschool te Rotterdam het principe van .‚het nut" als principe der economie onder hoongelach der hoogleraren naar de kinderkamer werd verwezen, het feit, dat de mathematische methode onder gejuich der hooggeleerden tot doceermethode der economie werd verheven, het feit, dat een voorvechter dier methode als Dienaar des Lands, doch meer nog als dienaar van zijn idée fixe het bestier over de penningen van de staatshuishouding werd toevertrouwd en het mathematisch zekere gevolg, dat inet de kortheid van die der kortste verbinding tussen twee punten, dus linea recta naar de devaluatie van de gulden als „voldongen feit" werd gekoerst. Als nu straks de statistiek leert. dat ook in het proces. dat de mensheid doorloopt, vaste regelen van opeenvolging zijn op te merken, dan is dat ongetwijfeld juist. Maar als daaruit de conclusie wordt getrokken, dat bij die vaste regelen van opeenvolging. een eigen verantwoordelijk ingrijpen van zelfstandige, geestelijke grootheden, niet tot mechanische bewegingsleer terug ie brengen, niet mag worden toegelaten, dan is dit onjuist. Dan komen wij er met feiten alleen evenmin als met enkel normen en derzelver *eigen* principia. In het strafrecht hebben wij ook ie veel ellende beleefd met de, op grond van de statistiek verspreide, leer, dat de misdaad slechts een feit was, slechts een sociale ziekte. Dit devalueerde de begrippen oorzaak. schuld, aansprakelijkheid en straf tot fataliteit, sociale gevaarlijkheid, noodwendigheid, en sociale maatregel van verweer. Wat bleef er van het strafrecht over, indien de adepten van de Moderne school hun ideeën ten volle hadden kunnen doordrijven? BIRKMAYER antwoordde kort en bondig: „.Niets!"

Terecht voert RADBRUCH tegen het, „veilig niogen aannemen" van een aan zekerheid grenzende mogelijkheid op grond van liet grote aantal gevallen, dat ons de statistiek doet kennen, aan, dat noch de mogeliikheid van de voor het recht van belang. zijnde gebeurtenissen statistisch zijn vast te stellen, noch kan worden aangegeven, welke mogelijkheid de voortvaarde tot a.b.f. behoort te stempelen, weshalve het aan de nodige bepaaldheid van het begrenzingscriterium ontbreekt en derhalve liet begrip der a.b.f., tenminste voor het strafrecht, dat heldere en klare begrippen nodig heeft, niet bruikbaar is.

RADBRUCH is „to the point". Het is een genot, de strijd van man

tegen man te volgen. De adaequaten worden hoe langer hoe meer in het defensief gedrongen. Als een noodkreet klinkt hun verweer, dat het *principieel* verkeerd is, een begrip alleen daarom te verwerpen, omdat het ingevolge een zekere, hetzelve aanklevende onvermijdelijke onbepaaldheid niet alles biedt, hetgeen wenselijk is.

Er zit waarheid in dit verwijt. Maar eilieve, vraag ik mij af. waarom verwerpen de adaequaten de theorie der c.s.q.n.? Enkel en alleen, omdat het slechts de matcriëlc waarheid en niet de mathemathische waarheid kan brengen. Inderdaad. men kan van de adaequate leer niet de oplossing van de causaliteitswet verlangen. Het is slechts een passend causaliteitsbegrip. Maar verlang die oplossing dan ook niet van de leer der c.s.q.n.

Bij de verdere bespreking zal blijken, dat de toepassing der adaequate theorieën niet eenvoudiger is dan de leer der c.s.q.n., maar wel voor recht en wet veel gevaarlijker.

Het zaat er in de generaliserende theorieën om. in hoeverre voorwaarden en gevolg gegeneraliseerd worden. Hoe meer b.v. het gevolg veralgemeniseerd wordt, des te meer de mogelijkheid tot veroorzaking. Nemen wij b.v. het gevolg ,,dood" zo algemeen. dat mij slechts onderscheiden tussen ,,dood" en ,,niet dood", zonder te letten op het kwalitatieve van de dood, dan is het toebrengen van het reeds meergenoemde blauwe plekje als a.b.f., met betrekking tot de dood. aan te merken, verinits een bloeduitstorting nu eenmaal de mogelijkheid van het intreden van de dood verhoogt. Bij een dergelijke generalisering komt men evenmin tot een, het rechtsgevoel bevredigende. uitspraali als bij de naakte leer der c.s.q.n. Ik trachtte al aan te tonen. dat die onbevredigdheid niet lian voortspruiten uit de leer der c.s.q.n. doch uit haar verkeerde toepassing. Ik trachtte zulks te motiveren.

Hoor naar de motivering van de adaequaten. Zij zeggen: ,,Het is ..*toch zonder meer* duidelijk, dat een dergelijke uitgebreide, slechts ..door het algemene delictselement begrensde, generalisering van het ,,gevolg niet mag plaats vinden, doch dat zij veel méér moet worden ,,ingeperkt. *Immers* generaal begunstigende factor is de c.s.q.n., ..maar dan slechts, wanneer daardoor de mogelijkheid juist van de ..in het bijzonder geval ingetreden soort van dood verhoogd wordt."

Met dit zonder meer ten beste gegeven spiegelbeeld wordt de grondfout van de adaequate leer, uit juridisch modaal aspect bezien, blootgelegd en toont zij, dat zij de schijn voor het wezen en de tak voor de wortel aanziet. Want de juridische causaliteitsleer der c.s.q.n. bedoelt juist met die slechts door het algemeen delictselement begrensde generalisering, het veel meer ingeperkte gevolg van dc ingetreden soort van dood, n.l. het juridische of constitutieve gevolg en niet de in het bijzonder geval ingetreden dood in het algemeen, de dood in concreto. Eerst wanneer de, in het bijzondere geval ingetreden, soort van dood (de dood in concreto) wordt gewaardeerd in kwaliteit overeenkomstig te zijn als de soort van dood, die de wet bedoelt (de juridische dood), mag een c.s.q.n. terzake juridische zin

hebben en wordt zij tot juridische oorzaak verheven. Bij dit alles interesseert ons allerminst of de c.s.q.n. de *mogelijkheid* van de in het bijzondere geval ingetredrn soort van dood al of niet heeft verhoogd, maar wel of — indien de in liet bijzondere geval ingeireden soort dood overeenkomt met de soort dood, die de wet bedoelt — de c.s.q.n., al dan niet kan worden weggedacht, enz. De grote fout van de adaequate theorie is weer het grote juridische gezichtsbedrog, waartegen ik hierboven ernstig waarschuwde.

DOOYEWEERD, de kampioen van de door mij in deze stuntelig gehanteerde betekenis der „*wetsidee*" voor rechtswetenschap en rechtsphilosophic, wijst, veel beter dan ik het zeggen kan, op het gevaar dat èn de praktijk èn de wetenschap dreigt, als practici en beoefenaars der wetenschap steeds maar weer de werkelijkheid willen overzien en daartoe op ander terrein dan het hun kring omvattende willen gaan neuzen. Men verdwaalt dan zo vlug, omdat in de werkelijkheid die verschillende kringen inderdaad elkaar overlappen en zich met elkaar vervlechten. Het is moeilijk om in het labyrinth van vriemelende en wriemelende draden, de draad van Ariadne te vinden. DOOYEWEERD zegt het treffend: „Het is alsof men dc ,.achterkant van een borduurwerk beziet, waarin alle draden door ,.elkander lopen, zonder dat de patronen worden opgenierkt, die .,eerst tekening iii de vervlechtingen brengen".

En dan denken wij daarbij vooral aan door 's mensen hand op het stramien geborduurde patronen, waarvan wij de draden met het blote oog of met een sterke bril gemakkelijk kunnen zien en volgen. Maar hoe duizelingwekkend wordt het als wij denken aan God's boorduurlap. van het volle, gistende en kolkende leven, de werkelijkheid, de wereld. de microcosmos en de macrocosmos, waarvan wij alle draden, zelfs met behulp van microscoop en telescoop nog niet kunnen ontdekken en volgen.

De overbekende voorbeelden. ontleend aan de door het gevolg gequalificeerde delicten — beter ware te spreken van de door het gevolg kwalitatief bepaalde delicten — kunnen wellicht mijn stellingen, verduidelijken.

In het in extenso behandelde voorbeeld. waarin het mishandelde slachtoffer door middel van een afgewaaide dakpan de dood vond, heb ik m.i. gemotiveerd aangetoond, dat de in concreto ingetreden dood en de juridische dood niet konden worden geïdentificeerd, omdat de door een schelbasisfractuur ingetreden dood nu eenmaal niet dezelfde is als een niet ingetreden dood, ook al had hei slachtoffer een blauw plekje op zijn hoofd. Maar dat blauwe plekje mag niet altijd worden gebagatelliseerd. In het geval, dat de dader het slachtoffer dit blauwe plekje toebrengt en het slachtoffer blijft ter plaatse dood, of overlijdt dagen later in het hospitaal, omdat het blauwe plekje iemand is toegebracht, die een glazen schedel bezat en de mishandelde niet (alleen) een bloeduitstorting, maar (mede) een gecompliceerde dubbele schedelbasisfractuur bekwam, dan is de dood in concreto en de juridische dood identiek en naar de leer van de c.s.q.n. zal de

mishandeling c.s.q.n., d.i. oorzaak in juridische zin. van de daad zijn.

Bij het ook overbekende voorbeeld, dat de door de misharideling ontstane wonde door de arts met slootmater of met het begaan van een andere kunstfout wordt behandeld en de dood volgt, zal het wel van het oordeel van de prosector afhangen, die als getuige-deskundige wordt gehoord, of de mishandeling al dan niet oorzaak van de dood is. De prosector beoordeelt dit niet zonder meer naar de theorie der waarschijrilijkheidsleer in de zin van LA PLACE, volgens wie die theorie niets anders is, dan het gezonde mensenverstand, teruggebracht tot berekening, maar wel aan de hand van de feiten. die door de prosector worden beoordeeld naar de normen zijner *medische* wetenschap.

Oordeelt de medicus, dat de wond „an und fiir sich" letaal was, dan beoordeelt hij haar ook als causale doodsoorzaak. Zo niet, dan zal de medicus wel tot de conclusie komen, dat de door de arts veroorzaakte tetanusinfectie doodsoorzaak was.

In al die gevallen interesseert de jurist alleen de mishandeling als zodanig en verklaart hij met behulp van de conclusie van de prosector, of die mishandeling al dan niet c.s.q.n. voor de dood was en initsdicn al dan niet oorzaak van het juridisch gevolg.

Maar de jurist gaat zich in al die gevallen al evenmin als de medicus dat deed, begeven in een gecijfer en berekening, hoe groot de kans was, dat de vechtersbaas tcgcn een slachtoffer met een glazen schedel optornde of hoe groot de kans was, dat het slachtoffer in handen viel van een aesculaap. die zijn vak niet verstoncl.

Ik waardeer die nieuwsgierigheid naar de zekerheid van het naadje van de kous ook in de jurist, maar in rechts-quaesties blijve hij toch liever op eigen terrein en begeve zich niet op dat der mathematici. Als deze op hun werkterrein niet zo'n nuchtere merkeliikheidszin hadden gehad, hadden zij het ook zover niet gebracht en waren verdwaald. Maar zij hadden ook nuchtere leidslieden. Zo zegt de mathematicus W. STANLEY JEVONS: „Perfect knowledge alone „can give certainty and in Nature perfect knowledge would be „infinite knowledge, which is clearly beyond our capacities. We „have therefore to content ourselves with partial knowledge — ,knowledge mingled with ignorancc, producing doubt".

Ja, de wiskundigen weten het wel. Is het niet of RENÉ DESCARTES de leer der c.s.q.n. verdedigt als hij zegt omtrent de waarschijnlijkheidsleer: „Lorsqu'il n'est pas en notre pouvoir de discerner les plus „vraies opinions, nous devons suivre les plus probables".

Zo ergens, dan geldt wel bij de causaliteitsleer: „In der Be„schränkung zeigt sich der Meister". De strafwet is werkelijk die meester. Houdt de jurist zich aan „die *slechts* door het algemene „delictselement begrensde generalisering van het gevolg". dan blijkt de beantwoording der vraag naar de generalisering van het gevolg eigenlijk verbluffend eenvoudig te zijn. Dit is wellicht de oorzaak, dat de schrijvers over de adaequate leer zich betreffende de beant-

woording dier vraag nict erg druk maken, daar zij *zonder meer* duidelijk is.

Meer moeilijkheden daarentegen hiedt de beantwoording der vraag naar de generalisering van de voorwaarden.

Om vast te stellen of een voorwaarde, die zich in een bepaald concreet geval als c.s.q.n. van het ingetreden gevolg manifesteert, al of niet a.b.f. is, moet — aldus de adaequate theorie — die voorwaarde op haar betekenis voor andere meer of minder overeenkomstige gevallen onderzocht morden. Verhoogt zij in het algemeen de mogelijkheid van dergelijke gevolgen, m.a.w. treedt het gevolg zonder haar minder vaak in dan met haar, dan is zij a.b.f.; treedt echter het gevolg zonder haar even dikwijls of zelfs nog menigvuldiger *in.* dan mist zij de eigenschap van a.b.f.

Het komt dus. voor alles, aan op de vaststelling, of, zonder de betreffende voorwaarde, gevolgen van soort en aard als die in quaestie, minder vaak intreden of niet.

Daarbij komt nog de eis, dat in geen geval alle overige voorwaarden voorondersteld mogen worden. Dit is eenvoudig onmogelijk. De niet slechts ex ante, maar ook zelfs de ex post absoluut onbekende voorwaarden — indien ook slechts bij de huidige stand onzer kennis en mrt onze huidige hulpmiddelen onkenbaar — onttrekken zich aan die eis en kunnen mitsdien niet voorondersteld worden. Het buiten beschouwing laten van de absoluut onkenbare voorwaarden is dc engste generalisering. die men kan maken. Het is de generalisering naar de maatstaf der kenbaarheid, naar de maatstaf van hrt vermogen onzer kennis. Ik ontdek hier meer de nuchtere werkelijkhcidszin van de mathematici. De vrije wil dient dus volkomen buiten beschouwing te ri-orden gelaten. Er wordt zelfs niet eens getracht langs hypothetische weg daaromtrent iets op te stellen. De praktijk der a.b.f. denkt zich dan ook de dader als mens volkomen weg.

Er wordt dus afgezien van de op zich zelve onkenbare voorwaarden. Alle andere voorwaarden worden voorondersteld. De vraag is nu, of dit voldoende is of dat verder gegaan moel morden met de gcneraliscrring der voorwaarden. Moeten nog andere voorwaarden of bijzonderheden van hel aanwezige concrete geval meer of niindcr buiten beschouwing morden gelaten? Hoc minder voorwaarden ondersteld worden, dus hoe groter het aantal voorwaarden is waarvan wordt afgezien, des te geringer zal in de regel de graad der objectieve mogelijkheid van heb gevolg zijn rn des te minder vaak zal zich een c.s.q.n. als a.b.f. voordoen. Welk voorwaarden-complex zal dus als aanwezig voorondersteld worden, waaraan *die* voorwaarde zal word n toegevoegd, die als a.b.f. moet worden getoetst?

Twee diametraal tegenover elkaar staande theorieën worden gepropageerd. De ene kiest de voor de causaliteit in het recht ruimst denkbare genrralisrring, dc andere de engst denkbare, onderscheidenlijk geheten de subjectief adaequate veroorzaking (KRIES) en de objectief adaequate veroorzaking (RÜMELIN). De laatste wordt door haar opsteller ook wel als de theorie der adaequate veroorzaking van

het standpunt der „objektiven nachträglichen Prognose" aangeduid. Natuurlijk ontbreekt ook hier niet een theorie van de „Zwischen-„stufe" (TRAEGER).

Volgens KRIES moet, voor de vraag, of de handeling des daders een c.s.q.n. is, die de mogelijkheid van het ingetreden gevolg heeft verhoogd, de generalisatie als volgt morden gedacht. Wat de kennis der feiten betreft (ontologische kennis) moeten alle feiten worden weggedacht, die de dader op het tijdstip niet geweten heeft of kon weten, terwijl, mat de kennis van het ervaringsverloop der feiten betreft (nomologische kennis), alleen maar wordt weggedacht die crvaririgskennis, welke uitgaat boven de gezamenlijke ervaringskennis der mensen op het ogenblik van het plegen van de daad. Men moet zich dus voor het mogelijkheidsoordeel, wat de ontologische kennis betreft, indenken, de feiten, die de dader bekend of, voor hem kenbaar waren, en wat de riomologische kennis betreft, zich indenken de gezamenlijke ervaringskennis van de mensheid, een en ander op het ogenblik van het plegen van de daad.

Het een of het ander. RÜMELIN verwerpt het een van KRIES en kiest als het andere: voor het rnogelijkheidsoordeel moeten ***alle*** ten tijde der handeling aanwezige feiten, hoe dan ook kenbaar, als bekend of kenbaar worden ingedacht (voorondersteld). Het mogelijkheidsoordeel van het gebeuren wordt immers gegeven, nadat een onderzoek naar dat gebeuren heeft plaats gehad. Het kenmerkende in de leer van RÜMELIN is, dat de beoordelaar zich niet moet terugplaatsen op het tijdstip van de daad, alsof slechts de op dat tijdstip — de ex ante — kenbare voorwaarden voorondersteld zouden mogen worden, maar ook alle voorwaarden, die eerst door het verloop der gebeurtenis ontdekt zijn — de ex post kenbare — mogen als ontologische kennis worden ingedacht. Veronderstelbaar en verondersteld moeten worden alle voorwaarden, op het moment der handeling aanwezig. ook al zijn zij eerste later bekend geworden en voorts niet alleen de voorwaarden, bekend aan de dader, doch ook die, met welker intreden naar algemeen menselijke ervaring nog kan worden gerekend.

Tertinm non datur. Toch wel, zegt TRAEGER en hij verkondigt: Om het vereiste mogelijkheidsoordeel te vormen, moet daaraan het geheel der ervaringskennis worden ten grondslag gelegd en moeten morden ingedacht alle ten tijde der handeling aanwezige voorwaarden, die tot op *dat* tijdstip voor de verstandigste mens kenbaar waren en voorts nog, die de dader zelf bekend waren. TRAEGER is zo overtuigd van de juistheid van zijn leer, dat hij triomphantelijk uitroept: „Deze adaeyuaie veroorzaking betekent in de gevallen, waarin voor „de aansprakelijkheid, schuld met betrekking tot het rechtens rele-„vante gevolg in haar volle omvang wordt verlangd, de uiterste grens „der schuld-*mogelijkheid*, in de overige gevallen, waarin schuld in „het geheel niet of niet in volle omvang voor de aansprakelijkheid „van het rechtens van belang zijnde gevolg verlangd wordt, de „uiterste grens der aansprakelijkheid zelf".

De inhoud der adaequate theorieën doet mij afvragen: „Wie is de „rechter?" De fameuze Don Quichotte de la Mancha of de lichtgelovige Sancho Pancha of beiden in één persoon verenigd? Ik herken mij zelve niet. Ben ik — zo'n beetje het midden houdende tussen een Russische volkscommissaris en een Indische Yoghi, althans „iets" tussen die twee „zinloze mislukkingen" in — nu dat zelfde. wereldvreemde manneke, dat iedere morgen, op weg naar zijn op ervaring berustend handwerk, zijn bekende mede-zwoegers en -zweters onder ren collegiale handzwaai begroet met: „Ha, die Piet, of Ha, die Jan" of hoe die jongens ook heten mogen; ben ik nu dat zelfde wereldvreemde manneke, als die opgeblazen kikker, die oin de zoveel tijd periodiek de krijgsraad presideert, tot zijn maximale spankracht volgeblazen met ontologische — en riomologische — kennis. Oh, waai me. Ook in de arena van het reclit is de kikker. die zich zelf opblaast, een weinig geliefd nummer.

Wij hebben het in de wetenschap nu wel over een rij van gebeurtenissen en doen net of dit een aaneengeschakelde rij van gebeurtenissen is, maar in de praktijk ontbreekt dikwijls schakel op schakel. De praktijk generaliseert al zoveel feitenmateriaal, dat ik mij zo gaarne zon indenken, doch dat met geen geweld uit de beklaagde. de getuigen of de andere ben-ijsmiddelen ie persen is, hoe graag ik ook zelf, als een spons, het zou inzuigen. En wat er wel uitgeperst wordt, denk ik mij liever maar weg, omdat dit alles zo dikwijls slaat als een tang op ren varken. Ondanks dat je je oren en je ogen wijdwagen openspert, ervaar je dikwijls maar zo weinig. Stik in ervaring en verdwijn! Met de feiten heb je, a1 zijn er nog zoveel, wel de delen in je hand, fehlt leider! nur das geistige Band. Ik heb in het strafrecht niet alleen te maken met feiten en nog eens feiten, die je kan combineren en permuteren. De hoofdzaak is de mens! Die mens ervaar ik niet met mijn zintuigen. Ik benader hem slechts met mijn phantasie.

De phantasie is het hulpmiddel om de leemten in die rij van gebeurtenissen op te lossen .Phantasie, niet gedacht als tegenstelling tot de werkelijkheid, die windmolens voor burchten doet aanzien, maar wel als die ondefinieerbare synthetische en scheppende kracht in de mens om het niet inet de zinnen waarneembare vreemde zielen-Leven te verstaan en het verband tussen het aanwezige feitenmateriaal en 's mensen doelstrevingen te vinden eii een meesterwerk als de Don Quichotte doet ontstaan, dat tot de wereld zegt: „Ecce homo".

De adaequate theorieën trachten de causaliteitsvraag tc beantwoorden door haar te toetsen aan de vraag of op grond der ervaring mogelijk mag worden genoemd, dat de gepleegde daad in het algemeen gevolgen als het onderhavige in het leven zou kunnen roepen. Dit komt op hetzelfde neer of het wel waarschijnlijk was. of het wel voorzienbaar was, of het redelijkerwijze te verwachten was, dat de gepleegde daad dat vèrverwijderde, dat abnormale, dat atypische gevolg wel kon doen intreden. Op de voorzienbare. de redelijkerwijze te verwachten, de waarschijnlijke, de dichtbijzijnde, de normale, de

typische, gevolgen komt het aan. Het wil mij nog steeds voorkomen, dat het in het recht op de rechtsgevolgen aankomt. ongeacht of het gevolg mogelijk of onmogelijk was. Zelfs aan het noodwenrlig geschieden moeten stoort de met zich niet, dus laat staan aan het onmogelijk geschieden kunnen.

Immers de voorstellirig van een noodwendig of onmogelijk verloop van het gebeuren wordt vervangen door die van een wel is waar in de gedachtengang van de adaequaten als absoluut onkenbare en dus gegeneraliseerde, maar door de strafwet niet weggedachte, door de wet der vrijheid geregeld en daardoor het gebod van een ander gebeuren inhoudend verloop. Hoe ver gaat de wet met dat gebod?

Om niet in een herhaling van al het voorgaande te vervallen, moge ik er aan herinneren, dat de norm een Regel des Lebens tot Regel des Sollens verheft.

De wet verlangt of verwacht niet meer van de mens, dan hetgeen men in het gewone normale leven normaal noemt, ook a1 schijnt het nog zo abnormaal. Het gehele gecijfer en gereken der adaequaten naar de mogelijkheid van het gevolg is dus niets anders dan een repressieve contrôle of de wet wel *mogelijke* gevolgen strafbaar stelt cri of de wet niet buiten haar budget is gegaan door ook onmogelijke gevolgen strafbaar te stellen.

Maar die contrôlc is allang verricht en wel praeventief door de wetgever. Nu twijfel ik zelf ook wel rens aan dit laatste. Vooral bij de crisiswetten, de wetten uit de bezettingstijd en vele wetten na de bezettingstijd. Spreek mij daar niet van. Maar in oasu heb ik hel nu over *echte* wetten, die *werkelijke* normen betreffende het ..behoren te" inhouden. Ik heb het nu niet — en dat houde men wel steeds goed in het oog — over „voldongen feiten". De rechter is rcchtcr en niet lid van de Rekenkamer of collecteur van de Staatsloterij. Hij beoordeelt dus alleen of de post op de begroting voorkomt. maar niet of het een veel of weinig kans biedende post is. Wordt. zoals hij de door het gevolg gequalificecrde delicten, de post qua post vrij onmogelijk bevonden, dan doet dit niets af aan het feit, dat de post er is en ondanks het geschreeuw van de adaequaten antwoordt de wet: „Geen geschreeuw bij de Europeanen! Ik existeer! „dus: j'y suis et j'y reste! in de wereld, zowel als van de wereld. Ik „ben onschendbaar; de rechter heoordele nu niet *mijn innerlijke* „waarde en meer van die grapjes; aan die innerlijke waarde van de „mens heb je meer dan genoeg, maar daar heb je geen kennis aan!"

Of het nu mogelijk of waarschijnlijk of redelijkerwijze te verwachten of te voorzien is, dat een gebeurtenis gevolg van een handeling is. beslist niets ten aanzien van de vraag of die gebeurtenis in werkelijkheid gevolg van die handeling is. Zo luidt er b.v. een formule: „Van adaequate veroorzaking kan worden gesproken, wanneer „de handeling naar de algemene loop der dingen in staat of geschikt „is het in het leven getreden gevolg tot stand te brengen of zijn „ontstaan te begunstigen". (SIMONS). Het klinkt alles zo geleerd en deftig. Maar nu de praktijk. B.v. een moordenaar, alias minnaar,

en een dood slachtoffer, alias medeminnaar. De moordenaar, die nog nooit eerder een pistool in zijn hand had gehad, slecht schutter dus als hij is, heeft met een pistool uit het jaar 0 op een afstand, waarop zelfs Willem Tell, of denk je maar een nog betere schutter in, met de beste parabellum. of denk je maar een nog beter merk wapen in, het slachtoffer op geen stukken na zou hebben geraakt, op Marley geschoten. Maar, „Marley was dead. I emphasise, that „Marley was dead. Marley was dead, Marley was as dead as a „doornail".

Ik verzeker ook, dat de praktijk in de gevallen van dood door schuld ze nog bruiner bakt. Volgens bovenstaande formule zou dat „Keléreschot" geen oorzaak zijn. Want ken je dat voorbeeld van die dobbelsteen nog wel? Al zou je nu steeds maar weer 6 en als maar weer 6 gooien, het excentrisch zwaartepunt is wel c.s.q.n., maar niet a.b.f. voor dat schot in de roos of in elke andere kring in de schijf. Dat is zij alleen voor het schot in de lucht. De adaequatc theorie kan slechts de meer adaequate van de minder passende scheiden. Dat is wellicht een verdienste op zich zelf bezien, maar uit juridisch-modaal aspect bezien een twijfelachtige verdienste.

De wet gebiedt of verbiedt. Het uitdelen van goede raad laat zij aan anderen over. De met verbiedt om de rechtsgoederen aan te tasten, omdat zij dat (d.i. het verbieden) normaal. billijk, doelmatig acht.

Om nu te bepalen, welke aantasting der rechtsgoederen wordt verboden, kan zij, doch behoeft zij niet, een beroep doen op de causaliteit. In het oude ongedifferentieerde strafrecht geschiedde dit niet. Was de rechtssfeer aangetast, dan ontstond er fede, niet eindigende. dan nadat de sippen onder het krijgsgehuil van: „Van je familie „moet je het maar hebben", elkaar hadden uitgemoord De wet kan het ook anders doen door b.v. sommige willekeurlingen te doen boeten voor een of andere aantasting van de rechtsorde. Zo gebeurde het tijdens de al wat meer gedifferentieerde Erfolghaftung. Was op een dier slemppartijen, voorstellende een Germaanse gastmaaltijd, een der gasten gedood, (de mogelijkheid. dat er meer gedood waren, wordt niet uitgesloten) dan moest, indien het gezelschap uit niet meer dan 'i gasten *had bestaan*, een van de overige feestgangers — wie deed er niet toe — het gelag betalen. Waren er meer dan 7, maar uiterlijk 14 deelnemers *geweest*, dan werden er willekeurig 2 van de overgeblevenen uitgepikt, die de sigaar waren en zo telkens bij troepjes van 'i. Een overeenkomstige modus dus als de Duitsers tijdens de bezetting toepasten.

De tijden veranderen en wij met hen. En zo kan de wet ook bepaalde vormen van aantasting der rechtsorde omschrijven, onverschillig waar, wanneer en tegen wie zij verricht is, maar lang niet onverschillig door wie zij verricht was. De wet kan de juridische van het rechtsgoed te letten (zedendelicten), of op de tijd te letten (de bekende voor de nachtrust bestemde tijd als de nachtpitjes branmodaliteiten nog nader omschrijven door b.v. op leeftijd of kunne

den en dc rolgordijnen zijn neergelaten), of de plaats wat nauwkeurige te bezien (,,openbaar", waaronder juridisch nu eens lekker niet de bekende ,,openbare gelegenheid" wordt verstaan, maar nu eens wel, dat de dader zich wendt tot het publiek of tot iemand uit het publiek ten overstaan van het publiek en dan weer — hoe dwaas toch — de dader met het zuivere gevoel van ,,Publiek, ik ,,veracht U", zich volkomen veilig op eigen particulier domein waant, doch zijn handelingen toevallig kunnen worden waargenomen door toevallig in de verte aanwezig publiek), of de kwaliteit van de dader nog nader aan te geven (militair), of de verhouding subject-object wat nader te bezien (mindere-meerdere), enfin, al die modaliteiten buiten de menselijke gedraging, die inwerkt op de buitenwereld, onrechtmatig, strafwaardig en het geheel aan schuld ie wijten, die het delict zo lekker smeuïg maken, maar de juristen ook zoveel kopzorgen geven bij hun gespeur naar de vraag, of al ,,die flauwe kul" alleen maar in aanmerking komt als ,,accidentalia" van het gevolg in concreto, of als ,.essentialia" van het juridisch gevolg der wei; de beklaagde een dwaasheid, de rechters een ergernis.

Hoe gedifferentieerder de samenleving, hoe gedifferentieerder de wet, hoe gedifferentieerder de oorzaken, hoe gedifferentieerder de gevolgen. De differentiatie van de strafwet volgt die van de samenleving op de voet, al blijft de laatste altijd een of meer slagen voor. De strafwet zorgt voor de bescherming van de Staat, zij waakt tegen ongezonde critiek op staatsinstellingen en op staatsambtenaren, zij beschermt de vrijheid van leven, lijf, eerbaarheid en goed der burgers tegen geweld of list van anderen (niet tegen *eigen* kortzichtigheid, daar het recht, hoe optimistisch ook. overigens niet berekend kan zijn op een maatschappij, die voor de helft uit stompzinnigen bestaat).

Naast al die hooggeroemde beginselen is er nog een grondbeginsel, waarvan de hoge betekenis met de uitbreiding van de techniek en het verkeer hand over hand is toegenomen. Het gemeenschapsleven. als de samenhang der mensen en van hun solidariteit, eist, dat de wet naast alle voornoemde hooggeroemde beginselen mede het beginsel dei *veiligheid* wat hoger aanslaat. Die veiligheid wordt door de zorgeloosheid van de anderen te veel in gevaar gebracht. Hei recht kent wel de poging, gemeengevaarlijke delicten en veel culpose misdrijven naast doleuze, maar de algemene klacht is toch, dat naast de rechtstreekse aaritastirig der rechtsgoederen, de wet, wat betreft het veroorzaken van gevaar voor veiligheid van die rechtsgoederen, geen gelijke tred heeft gehouden met de zorgeloosheid. welke zich in de techniek cn het verkeer rechtevenredig ontwikkelt met de ontwikkeling zelve van de moderne techniek en het moderne verkeer. Men acht strafbaarstelling van een gevaarzetting ,,an und ,,für sich" hard en hard nodig, omdat deze, noch met de c.s.q.n., noch mei. de a.b.f. causaal noch mentaal in de poging of in die twee, ons slechts ten dienste staande, artikelen 307 en 308 Sr. is te persen, doch die men met de leer der a.b.f. onder het motto ,,haar of geen

„haar, krabbelen moet je maar" zowel causaal als mentaal in die artikelen 307 en 308 als „Mädchen fur alles" perst. Dit heeft geleid tot de bittere ironie, dat de adaequate theorie, die was bedoeld om de causaliteit in te perken, de causaliteit heeft uitgebreid in een mate, die alle perken te buiten gaat, omdat in deze tijd van „Um-„wertung aller Werte" blijkbaar alles mogelijk is.

De wet heeft met haar strafbaarstelling dus steeds een doel. Met het oog op dat doel zegt de wet tot de mens: „Gij zult uit kracht „en in naam der vrije wil het natuur-causaal verloop in het door de „.wet bedoeld rechts-causaal verloop leiden." Dit is niet een quaestie van mogelijk zijn, doch van behoren te zijn. Het recht eist niet het mogelijke van de mens, maar het behoorlijke. Gij behoort de natuur-krachten en derzelver wetten, welke door de mens voor de normale menselijke doeleinden behoren te worden aangewend, ook naar het „behoren te" aan te wenden. Doet gij dit, dan is het natuur-causaal verloop normaal en tevens rechtscausaal verloop. Leidt gij het natuur-causaal verloop, zoals dit normaal behoort te worden geleid, in een niet normaal, dus fataal verloop of buigt gij het fataal verloop niet naar het normaal, d.i. juridisch causaal verloop, dan oordeel ik de vrije wil daarvoor aansprakelijk. Ik ken in het recht alleen maar gevolgen, die door een mensenhand uit kracht van de vrije wil zijn veroorzaakt. Eerst dan waardeer ik het concreet gevolg als juridisch gevolg. Het gaat er niet om of de mens mogelijk of onmogelijk vermijden kon, maar dat hij het behoorde *te* vermijden. Of, en za ja, in hoeverre, ik hem die aansprakelijkheid ten volle ais verwijt toereken, is een geheel andere quaestie. Dit hangt af van de ernst der gepleegde handeling, de omstandigheden, waarin en waaronder de mens verkeerde, toen hij de beslissende keuze deed, om niet ie doen of te laten, hetgeen hij behoorde te doen of te laien en de persoonlijkheid van beklaagde, één vergelijking met 4 onbekenden. Hiertoe dient, na vaststelling van het causaal-verband, het schuldverband te worden onderzocht.

Zeer vaak stelt men in stede van afzonderlijk het causaal en afzonderlijk het schuldverband, met behulp van de adaequate theorie, heide verbanden ineens vast en men meent dan alleen naar het causaal verband ie hebben gezocht. Het zoeken naar het schuldverband is dan eigenlijk wel een wassen neus, maar de jurist is nu eenmaal verzot op wassen neuzen en pour l'acquit de conscience rommelt hij maar zo'n beetje met deze schuld. Maar de schuld, deze „zinlose mislukking" van het recht, ligt hem eigenlijk niet, want hij heeft er geen ontologische en nomologische kennis aan. Wat drommel bedoelt artikel 185 R.Z. niet het woord „schuld" anders dan oorzaak, „daderschap". Strafvordering noemt die antiquiteit niet meer en spreekt in plaats van over het bewijs der schuld of bewezen is, dat beklaagde het hem ten laste gelegde heeft begaan. Laat-ie fijn zijn. Heeft FRANKEN zelf eens niet zoiets beweerd in een noot onder een sententie van het H.M.G., of is dit ook een juridisch gezichtsbedrog?

Gebruikt men de leer van KRIES voor voornoexnde double usage, dan blijkt voor de opmerkzame toeschouwer nog tamelijk duidelijk, dat de uitkomsten, waartoe die leer onder contrôle wordt gesteld van de schuldleer. Bij de toepassing van de leer van RÜMELIN en TRAEGER, die niomenteel zeer en vogue zijn, is de schuldleer beter in de causaliteit gecamoufleerd.

De grenzen adaequate veroorzaking, schuldmogelijkheid en aansprakelijkheid-sec vloeien in elkaar. Dit betekent, omdat het recht steeds normale en nooit onmogelijke gevolgen strafbaar stelt. dat het terrein van de schuld wordt ingekrompen ten behoeve van dat der causaliteit. een urachtmiddel dus om het strafrecht aan de door de modernen gehate knellende omarming van de vrije wil ie onttrekken.

Men kan zich afvragen of het onderscheid tussen de juridische causaliteit, zoals ik die zie, en de adaequate theorie niet van wat al te subtiele aard is. om daar nu zo'n ophef van te maken. Het is wel waar — zo redeneert men — de adaequate theorie noemt zich wel een causaliteitsleer en strikt formeel is er wel iets van de Chinees bij, want het is causaliteit gemengd met schuld, (knomledge mingled with ignorance), maar praat er nou niet over. In de praktijk is het een moord-theorietje. Een passe par tout!

Ik antwoord in het volle besef van eigen tekortkomingen: „dui„zendmaal neen".

Practisch niet, omdat de rechter om de gevallen van louter gevaarzetting, *toch* maar tot oorzaken van de in artt. 307 en 308 Sr. bedoelde gevolgen te verheffen, met wegdenking van de beklaagde, zich zelf als een Übermensch indenkt en voor de vaststelling van de causaliteit van het in concreto aanwezige gevolg met kennis zich maar volpropt en zich maar volpropt met *de* werkelijke mogelijkhcidsmaan. instede van mogelijke werkelijkheidswaan, om straks weer als schuld uit die worst te voorschijn te toveren, hetgeen hij er tevoren als vermeende causalileit van het vermeende juridische gevolg, heeft ingepropt. Vervolgens wordt de volle inhoud van dat abattoir uitgestort over de zich thans als Kop van Jut ingedachte beklaagde. die ook na de bezetting nog voor zijn rechter komt. in het volle vertrouwen, (lat de strafwet wel niet de Magna Charta van de misdadiger is. maar toch als van ouds het juridisch asyl der individuele menselijke persoonlijkheid en de burcht der individuele vrijheid, onlosmakelijk verbonden mei de Rechtsstaat. Deze door mij gesmade methode leidt tot Erfolghaftung. Ik vertaal dit woord niet, want wij zullen uit de bezettingstijd ook nog wel een Duits woordenboek hebben overgehouden. Hier! vertaal ook *de* zin van die *phantastische* mensenkenner „Der Schrecklichstc der Schrecken. das ist der „Mensch in seinem Wahn".

Theoretisch niet omdat de opmerking over het *subtiele* onderscheid mij met afgrijzen doet denken aan de opnzerking van een prostitué, die, in een door mij gevoerde instructie, mijn gespeur naar — het in haar ogen al duidelijk aanwezige — causaal-verband meer

dan zat, aan mijn — haars inziens — ziekelijk geleuter en ondragelijk geteem een einde trachtte te maken, inet de schampere uitlating: „Wat doet het er toe, wie de vader is, als de moeder maar stilgelegen „heeft". De secretaris keek mij aan inet een gezicht van: „Die zit, 1—0".

Ik schrok van het *cynisch* aspect, waarmede men in die kringen de oorzaak der geboorte van het mysterie mens beziet. Het werd mij „Night in the Afternooii".

Want een mysterie is de mens, ook de mens, die voor zijn rechter staat. Ik *zie* op de zitting niet veel meer dan de hand van beklaagde. Was die hand, die de daad beging, oorzaak van het juridisch gevolg? Die hand zet nu met vaste halen de handtekening onder het recollement als levend bewijs van dr existentie van beklaagde in een dode hoop van papieren. dossier genaamd. Ik ontdek vaak een ankertje op die hand, daarop als embleem van beklaagde's beroep getatoueerd. in betere tijden, toen beklaagde nog in een meer sublieme aggregaatstoestand verkeerde, dan toen hij de misdaad beging. Nu krijgt die vervelende phantasie mij meer te pakken. Die hand verkleint; die hand wordt een kinderhandje; een liraainhed; de moeder ziet op dat handje; welk embleem ontwaart zij; een kruisje, een ankertje, een hartje; geloof. hoop, liefde?; Liefde!: Rachab. de hoer. aan wie de Heer ook trouw en weldadigheid bewees. . . .

De handtekeningen zijn gezet. Het spel kan beginnen. De strijd tussen fiscaal en raadsman. De strijd om wat? Om dat *voorwerp* of om dat bonk geconcentreerde *vrije* wil?

De beklaagde heeft het laatste woord en antwoordt op de desbetreffende vraag van de president, dat hij zich aansluit bij het betoog van de raadsman. Hij moet nu gaan. Straks zal hij terugkomen om de uitslag te vernemen. De uitslag van wat? De uitslag van zijn straf naar schuld of de uitslag van zijn kans in de loterij, helaas zo dikwijls zonder nieten. . . .

Maar er staan meer zaken op de rol!

Rttt, volgend . . . . raadsel?

Ik zou mij als president niet op mijn plaats voelen, ik zou straks de drempel van de raadkamer niet durven overschrijden, als ik omtrent het raadsel der raadsels wel een nauwkeuriger ontologische en riomologische kennis bezat en niet een oordeel . . . . n priori.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 4 Mei 1940.

President: Lt Kolonel Mr J. J. Plugge (plv).

Leden: Majoor W. 1'. J. h. Heymans cn Kapt. J. Postma.
Auditeur-Militair: Majoor Mr R. H. van Everdingen,
Raadsman: Mr P. R. M. de Sevaux te Arnhem.

(1) Als bevelhebber van enige wacht zijn post verlaten: **(2)** *opzettelijke orzgeool-loofde afwezigheid; in meerdaadsc samenloop (als wachtcommandant van de vliegbasis Leeuwarden zonder toestemming naar zijn woonplaats te Alkmaar gegaan).*

In appèl overweegt het Hof dat een straf van 2 maanden militaire detentie en verlaging tot de stand van soldaat heter passend is. Waar echter artikel 77a P.I. bij alleen door veroordeelde ingesteld hoger beroep een veroordeling tot een zwaardere straf niet toelaat. wordt wel de hoofdstraf van drir weken gevangenisstraf vervangen door 2 maanden militaire detentie, doch een bijkomende straf niet opgelegd.

(W.M.S.R. artt. **11,** 97 cn 129; P.I. art. 77*a*).

De Krijgsraad te Velde Oost,

in de zaak van dr Auditeur-Militair bij dir Krijgsraad, eiser, tegen V.L.R., geboren te Alkmaar, 16 Juni 1928, dpl. korp. Legerluchtmacht Nederland. beklaagde,

Gezien: .... enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

.,dat hij als korporaal. ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, *al-*
,,*thans* als *militair in de zin der wet* op *of omstreeks* 15 Januari
,,1949 te Leeuwarden, althans in Nederland, terwijl hij alstoen al-
,,daar wachtcommandant was van de Vliegbasis Leeuwarden, zich
,,zonder toestemming van zijn commandant naar zijn woonplaats
,,Alkmaar heeft begeven cn vervolgens opzettelijk zonder voorkennis,
,,toestemming of opdracht van zijn commandant, *in ieder geval on-*
,,*geoorloofd.* van zijn onderdeel afwezig is geweest tot 18 Januari
,,1949, zulks terwijl het alstoen tijd van oorlog was";

Overwegende, dat een voor eensluidend getekend afschrift van beklaagdes controlelijst zakelijk onder meer inhoudt, dat beklaagde sirids 5 Januari 1948 in werkelijke dienst is en daaruit op 4 Februari 1949 nog niet was ontslagen;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard,

dat hij als korporaal was aangewezen tot wachtcommandant van de Vliegbasis Leeuwarden van 15 Januari 1949 13.00 tot de volgende dag. waarop hij na zijn dienst te hebben overgegeven reeds *om* 7.45 mocht vertrekken;

dat hij echter reeds op 15 Januari 1949 om 20.00 naar huis in Alkmaar is gegaan en van zijn onderdeel afwezig is gebleven tot 18 Januari 1949, alles zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandarit;

Overwegende, dat een Proces-Verbaal van huishoudelijk onderzoek. opgemaakt op 21 Januari 1949 door Eduard Adolf Nelissen. Reaerve-Tweede Luitenant en Jan Klinkhamer, Tweede Luitenant-Vlieger, in commissie verenigd op last van de Commandant van het Basis Detachement van de Vliegbasis Leeuwarden, zakelijk inhoudt als verklaring aan de Commissie voornoemd van *Frederik Nicolaas Kreeftmeijer*, sergeant-majoor vliegtuigmaker, dat, toen hij op 15 Januari 1949 om 23.10 de wacht controleerde, beklaagde niet in het wachtlokaal aanwezig was en bij onderzoek over het gehele kamp niet was te vinden;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is een geneeskundige controlekaart, gedagtekend te Alkmaar op 17 Januari 1940 en ondertekend door de controlerend geneesheer J. F. Nijman, Chef MGD. met de zakelijke inhoud. dal beklaagdes achterblijven te Alkmaar wegens diens zirkte niet was gewettigd;

Overwegende.... [bewezen-verklaring van het niet-gecursiveerde deel der tenlastelegging — *Red.]*

Overwegende. dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

I. ALS BEVELHEBBER VAN ENIGE WACHT ZIJN POST EIGENDUNKELIJK VERLATEN, GEPLEEGD IN TIJD VAN OORLOG;

II. OPZETTELIJKE ONGEOORLOOFDE AFWEZIGHEID, GEPLEEGD IN TIJD VAN OORLOG,

voorzien en strafbaar gesteld bij

I. Artikel 129 Wetboek van Militair Strafrecht:

II. Artikel 07 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende. dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geeii feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 1, 10. 60 en 62 Wetboek van Militair Strafrecht, 57 Wetboek van Strafrecht. 76 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende in naam der Koningin:

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van DRIE WEKEN.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 18 September 1949.

President: Mr T). W. I-;. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Gep. Gen.-Majoor van Voorthuysen (plv), Gen.-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv).

(zie het hiervóór afgedrukte vonnis)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: .... enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie. dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen niet aanvulling der bewijsmiddelen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, ook na het aldaar gehouden verhoor van getuige Arndt, het Hof tot geen andere beschouwingén dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf, aangezien het Hof een straf van twee maanden militaire detentie meer in overeenstemming acht zowel met de ernst van het feit en de omstandigheden, waaronder het is gepleegd als met de aard van het vergrijp, mede gelet op de persoon van de beklaagde, terwijl het Hof beklaagde tevens op grond van het begane feit, ongeschikt acht in de door hem beklede rang van korporaal te blijven dienen;

Overwegende, dat de bijkomende straf van verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse echter niet kan worden opgelegd, daar, waar alleen de beklaagde in hoger beroep is gekomen, deze ingevolge artikel 77a van 's Hof's Provisionele Instructie tot geen zwaardere straf kan worden veroordeeld dan hem bii vonnis vari de Krijgsraad is opgelegd;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt niet toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen — uitgezonderd artikel 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht — alsmede van de artikelen 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 75. 76d cri 77 van 's Hoi's Provisionele Instructie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis waarvan is geappelleerd doch alleen vuur zover de aan beklaagde opgelegde straf betreft;

E n te dien aanzien opnieuw recht doende;

Veroordeelt beklaagde tot een militaire detentie voor de tijd van TWEE MAANDEN.

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming van de gronden.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 11 Maart 1949.

President: Kap. Lt. t. zee (KMR. SD. TV) P. Eenhoorn.

Leden: Schouten, Luit. t. zee (T.D.) 1e kl. A. L. Thierens, Sniits en Luit. t. zee (T.D.) 2e kl. L. M. den Hond.

Fiscaal: Luit. t. zee (A) 1e kl. Mr M. Krauss.
Raadsman: Luit. t. zee (KMR. SD. TV) 3e kl. Mr J. A. Spitters.

„Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog", gepleegd door twee militairen gezamenlijk, die in een „bar" te Soerabaja een meerdere hadden geslagen, gestompt en geschopt.

Het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia (zie de achter het vonnis opgenomen sententie) handhaaft de qualificatie, daarbij uitdrukkelijk overwegend dat het gepleegde feit zowel valt onder „feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog" als onder „muiterij" en dat de Krijgsraad terecht de qualificatie overeenkomstig de nwaarste straf heeft toegepast.

(W.M.S.R. artt. 119, 120 en 121).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, ratioiie officii, tegen W. M. N. en J. M. T., oud resp. 44 en 24 jaren. laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als chauffeur der 1e kl. KMR. TV. en als hofmeester der 1e kl. OVW.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Coinmandant der Zeemacht in het Oosten d.d. 6 Januari 1949 No. 959;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 18e Februari 1949. No. 7806-959, aan de voet van welk stuk aan de beklaagden wordt ten laste gelegd:

„.dat zij te Soerabaja, dienende resp. als chauffeur I en als hof-„meester TI, althans als hofmeester I, in de avond van 18 October „1948, in tijd van oorlog, tezamen en in vereniging. althans ieder voor „zich, opzettelijk een sergeant der mariniers, t.w. H. C. Kokshoorn. „feitelijk hebben aangerand, door Kokshoorn verscheidene slagen „en/of stompen en/of schoppen toe te dienen, waardoor Kokshoorn „.een bebloed gelaat, zomede een kneuzing en/of botscheur van de „.opstijgende tak rechts der onderkaak bekwam":

Gelet:. . . .enz.:

Post alia:

Overwegende, ten aanzien van het bewijs der feiten:

dat N. als eerste de sergeant Kokshoorn heeft aangerand; dat T., die van deze aanranding getuige was geweest, op gegeven ogenblik het gevecht met Kokshoorn van N. overnam en dit gevecht voortzette; dat N. tenslotte. wetende, dat ook T. de sergeant Kokshoorn had aangerand, enige tijd later wederom de sergeant Kokshoorn

aanrandde door Kokshoorn slagen en stompen toe te dienen; dat liet totale beeld van de gedragingen van N. en T. wijst op een gezamelijke aanranding, hebbende zij immers — naar de volksmond het uitdrukt — „met z'n beiden de sergeant Kokshoorn afgetuigd";

dat de omstandigheid, dat N. en T. pro parte alleen hebben gehandeld. als een niet van belang zijnde variatie beschouwd moet worden, nu het aspect van de „gezamenlijke" aanranding dermate naar voren treedt:

dat derhalve door de inhoud van de verklaring van ieder der beklaagden, wordende elks verklaring slechts gebruikt voor zover het hem zelf betreft, benevens door de inhoud van de verklaringen der getuigen en de iiihoud van het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met de schuld van ieder der beklaagden er aan, hetgeen hun is ten laste gelegd, met dien verstande, dat zij tezamen en in vereniging hebben gehandeld;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde ten aanzien van ieder der beide beklaagden behoort te worden gequalificeerd als:

„Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog";

Overwegende, omtrent de op te leggen straf:. . . .enz.;

Gezien de artikelen 1, 4, 13, 15, 60, 117, 120 aanhef en ten 1e van het Wetboek van Militair Strafrecht, 185, 188, 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt, 14a. 14b, 14c, 14d van het Wetboek van Strafrecht;

[volgt: veroordeling tot gevangeilisstraf voor de tijd van een jaar, waarvan voor N. zes maanden en voor T. drie maanden voorwaardelijk — Red].

Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Sententie van 24 Juni 1949.

President: Mr F. H. Keuzenkamp (plv.).

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Kapitein ter zee (A) H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr G. G. M. A. Mertens (plv.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF SE BATAVIA,

in de zaak van W. M. N., oud 45 jaren, geboren te 's-Gravenhage, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad gediend hebbendc bij de Koninklijke Marine als chauffeur der 1e klasse KMR TV, thans buiten arrest;

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht een schuldigverklaring en veroordeling van beklaagde terzake van het hem ten laste gelegde heeft uitgesproken, zomede het bewezen verklaarde

met juistheid heeft omschreven, waarbij het Hof nog wil opmerken dat beklaagde met het door hem gepleegde feit zich niet slechts heeft schuldig gemaakt aan „*feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog*", maar eveneens aan „*muiterij*";

dat, waar dit feit derhalve valt in meer dan een strafbepaling waarop in zwaai-te verschillende hoofdstraffen zijn gesteld, in casu terecht de qualificatie ovrreenkomstig de zwaarste strafbepaling is toegepast;

dat de Krijgsraad echter een straf heeft opgelegd. welke den Hove te zwaar is voorgekomen;. . . .enz.;

[volgt: veroordeling tot tien maanden gevangenisstraf, voorwaardelijk — *Red. M.R.T.*].

NASCHRIFT.

De vraag, hoe de qualificatie moet luiden van een in tijd van oorlog gepleegde insubordinatie, begaan onder een der verzwarende omstandigheden (zie M.R.T. XLI, blz. 526, M.R.T. XLI, blz. **620** *en M.R.T. XLII, blz. 251), is thans, in, het bijzonder door de ten overvloede gegeven overweging in 's Hofs sententie, wel tot rust gekomen: alsdan moet, met toepassing van artikel 55 van het Wetboek van Strafrecht, de strafbepaling waarbij de zwaarste hoofdstraf gesteld is, worden toegepast.*

Wij mogen het Hof dankbaar zijn voor dexe uitdrukkelijke uitspraak. Jammer is alleen dat juist dit geval door het Hof is aangegrepen om die uitspraak te geven, want het voorgevallene vindt, naar het mij voorkomt, zijn omschrijving niet in artikel 120 doch in artikel **121** *van het Wetboek van Militair Strafrecht, m.a.w. de feitelijke insubordinatie werd „buiten dienst" gepleegd.*

Ter besparing van plaats is het feitelijke gedeelte van hel vonnis hierboven niet afgedrukt. Dit gedeelte komt echter in hel kort hierop neer, dat de twee beklaagden gezeten waren in de „Holywood-„bar" aan de Palmenlaan te Soerabaja, dat **één** *der beklaagden een tik op de schouder voelde en meende dat een naast hem zittende. in khaki geklede militair (een sergeant der mariniers) hieraan schuldig was en dat deze beklaagde de sergeant enige klappen en stompen gaf. waarna beklaagde en meerdere, al vechtende, de deur van de „Holywood-bar" passeerden en op het trottoir terecht kwamen, waar de tweede beklaagde het gevecht van eerste beklaagde overnam. Er bestaat grote overeenstemming tussen deze, vrij ongemotiveerde, aanval op een meerdere en hef geval dat berecht werd door de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten in zijn vonnis van 8 December* **1944** *(zie M.B.T. XLII, blz. 429): in geen van beide gevallen was er sprake van een „in dienst" gepleegde feitelijke insubordinatie, zodat de qualificatie uitdrukkelijk behoort in te houden, dat het feit „buiten dienst" is gepleegd (zie artikel 121 van het Wetboek van Militair Strafrecht en de opmerkingen onder het opschrift „Het stilzwijgende delictsbesfnnddeel van feitelijke „insubordinatie" in M.B.T. XLII, blz.* **423).** ***W. H. V.***

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

Vonnis van 23 Juni 1049.

I'resident: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Kap. Luit. t. zee **J. J.** Hogendoorn, Luit. t. zee (A) 1e kl. H. A. Keyser, Luit. t. Zee (Vl.) 1e kl. G. F. Rijnders, Maj. d. Mars. G. H. Van der Spek.

Fiscaal: Kap. Luit. t. Zee (A) Mr R. **J.** Hrunner.
Raadsman: Mr R. Oosterhof (in appèl Mr W. **J.** van Es).

Vrijspraak van liet ten laste gelegde verbergen van een minderjarige, die onttrokken is aan het wettig over hertz gestelde gezag.

Aan beklaagdes echtgenote was bij beschikking van de President Rechtbank, waarbij haar toestemming was gegeven om een echtscheidingsdagvaarding tegen beklaagde te doen uitbrengen, het minderjarige kind toegewezen.

De presidiale beschikking dateerde van ***24*** *Februari* ***1949:*** *op 17 Februari* ***194.9*** *had beklaagde het kind uit de echtelijke woning overgebracht naar zijn ouders en op* ***24*** *Februari 1949 (na het vernemen van de beschikking voornoemd) van daar naar de woning van zijn zwager, van welke overbrenging hij zijn vrouw onkundig heeft gelaten.*

ZEEKRIJGSRAAD: *Vrijspraak, omdat de voor de tenuitvoerlegging van de presidiale beschikking vereiste grosse eerst op 26 Februari* ***1949*** *werd afgegeven. Op* ***24*** *Februari* ***1949*** *was ket kind derhalve nog niet onder het gezag van de moeder gesteld.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF *(zie na het vonnis): Eveneens vrijspraak. Weliswaar ontstond het recht van de moeder om met uitsluiting van de vader het wettig gezag over het kind uit te oefenen, reeds op* ***24*** *Februari* ***1949,*** *doch in casu is geen sprake van een onttrokken zijn van het kind aan het wettig gezag, als bedoeld in artikel* ***279*** *of* ***280*** *Wb. v. Sr., aangezien daarfoe vereist is een feitelijke macht over de minderjarige, welke macht door enige daad wordt of is verbroken. Rij het tot stand komen van de presidiale beschikking was het kind reeds bij de ouders van beklaagde, alwaar ket zich toen rechfmatig bevond. Door de overbrenging op* ***24*** *Februari* ***1949*** *werd het kind niet aan het wettig gezag onttrokken.*

(Wb. v. Sr. art. 279).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE.

in de zaak van de Fiscaal tegen M. T., oud 29 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als Korporaaltelegrafist, gerequireerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 20 Mei 1949, No. CZM/2/18309;

Gezien heb bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 9 Juni

1949, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te 's-Gravenhage op of omstreeks 24 Februari 1949, nadat „de President van de Arrondissements-Rechtbank aldaar aan zijn „echtgenote, Sidonia Bartha L., op haar verzoek verlof had verleend „om bij gewone dagvaarding de zaak tot echtscheiding, subsidiair „scheiding van tafel en bed, tegen hem, beklaagde, in te stellen, „haar gemachtigd had om bij voorraad hare intrek te nemen in het „perceel Jurriaan Kokstraat 165 te 's-Gravenhage en bovendien — „zoals hij wist — bij voorraad bepaald had, dat hun nog minderjarig „kind inmiddels bij verzoekster zou verblijven, met bevel — voor „zoveel nodig — tot de afgifte van dat kind aan haar, opzettelijk „dit kind, Martin T., geboren uit zijn huwelijk met Sidonia Bartha „L. op 17 Februari 1946, dat — na zonder voorkennis of toestem- „ming van zijn echtgenote op 17 Februari 1949 uit hunne woning, „Daguerrestraat 133 te 's-Gravenhage, te zijn overgebracht naar het „perceel Houtrustweg 328 aldaar — op 24 Februari 1949 ook na „vorenomschreven beschikking van voorrioernde President daar nog „verbleef en zodoende onttrokken was aan het gezag, dat krachtens „meergenoemde beschikking over hem was gesteld, althans aan het „opzicht, dat zijn echtgenote krachtens meergeiioenide beschikking „over hem uitoefende, heeft gebracht naar het perceel Soestdijkse- „kade 836 te 's-Gravenhage, zijn echtgenote daarvan onkundig heeft „gelaten en oolr geweigerd, althans nagelaten heeft om haar desge- „vraagd mede te delen. waar het kind zich bevond":

Gezien:....enz.:

Gezien de schriftuur van eis door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie. strekkende tot:

[bewezen-verklaring; qualificatie als: *„opzettelijk een minder- „jarige beneden de 12 jaar oud, die onttrokken is aan het wettig „over hem* gesteld gezag, *verbergen":* veroordeling tot *één* maand gevangenisstraf O.V.; aftrek voorarrest — *Red.*];

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. *M.* T., oud 29 jaar, *als beklaagde:*

dat hij op 17 Februari 1949 in zijn woning aan de Daguerrestraat 133 te 's-Gravenhage tegen zijn echtgenote heeft gezegd, dat hij met zijn minderjarig kind Martin. geboren uit zijn huwelijk met Sidonia Rartha L.. ging wandelen. waarop hij met dat kind zijn woning heeft verlaten en het heeft overgebracht naar zijn ouders, wonende perceel Houtrustweg 328 te 's-Gravenhage: dat hij diezelfde avond zijn vrouw heeft gezegd, dat hij het kind van haar had weggehaald en dat hij verhuisd was;

dat zijn echtgenote hem geen toestemming had gegeven hun kind weg te halen:

dat hij op 24 Februari 1949 tezamen met zijn echtgenote is verschenen voor de President van de Arrondissementsrechtbank te

's-Gravenhage; dat die President in verband met een verzoek van zijn echtgenote om een eis tot echtscheiding te mogen instellen besliste, dat zijn echtgenote verlof kreeg om bij gewone dagvaarding de eis tob echtscheiding subsidiair scheiding van tafel en bed tegen hem in te stellen en bovendien, dat hun minderjarig kind bij zijn echtgenote zou vcrblijveii en bevel gaf het kind aan haar af te geven;

dat hij diezelfde dag, nadat hij de beschikking van die President had vernomen, zijn kind van de Houtrustweg 328, waar het toen nog verbleef, heeft overgebracht naar het huis van zijn zwager, Soestdijksekade 836 te 's-Gravenhage, waarvan hij zijn vrouw onkundig heeft gelaten. hoewel hij begreep, gezien de beschikking van die President, dat zijn kind onder het gezag van zijn echtgenote stond;

2e. *Sidonia Bartha* L., oud 25 jaar, ***ais*** *getuige:*

dat zij is de echtgenote van beklaagde;

dat zij zich op 17 Februari 1949 bevond in het door haar man, haarzelf en hun minderjarig kind Martin bewoonde huis Daguerrestraat 133 te 's-Gravenhage en haar man haar in de loop van die middag vertelde, dat deze met hun kind ging wandelen, waarop deze met het kind is vertrokken en omstreeks 20.30 uur zonder hun kind thuis kwam; dat deze op haar vraag, waar hun kind was, antwoordde, dat haar dit niet aanging en dat het voorlopig niet thuis zon komen; dat haar man vervolgens diens koffers is gaan pakken en hun huis heeft verlaten; dat zij haar man geen toestemming heeft gegeven hun kind van hun huis naar welke andere verblijfplaats ook over te brengen; dat zij toen niet wist, waar haar kind was;

dat zij op 24 Februari 1949 tezamen met haar echtgenoot is verschenen voor de President van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage; dat die President haar toen op haar verzoek verlof heeft verleend om bij gewone dagvaarding de eis tot echtscheiding subsidiair scheiding van tafel en bed tegen haar echtgenoot in te stellen; dat die President verder heeft bepaald, dat hun minderjarig kind bij haar zou verblijven en bevolen om, voor zover nodig, dat kind aan haar af te geven;

dat haar tnan haar niet heeft verteld, dat deze hun kind op 24 Februari 1949 naar het huis Soestdijksekade 836 te 's-Gravenhage had gebracht;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorgelezen:

a. een uittreksel uit het register van geboorten der gemeente 's-Gravenhage, houdende, dat op 17 Februari 1946 is geboren Martin, zoon van T., Martinus, en van L., Sidonia Bartha, echtelieden;

b. een dd. 26 Februari 1949 uitgegeven eerste grosse van een proces-verbaal, bedoeld in artikel 819 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, houdende:

„Op 24 Februari 1949 te 14.30 uur is voor Ons, President van de „Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage, bijgestaan door de „Griffier, in Ons Kabinet verschenen: Sidonia Bartha L., wonende

„te 's-Gravenhage, verzoekster om verlof tot het instelleii van de „vordering tot echtscheiding subsidiair scheiding van tafel en bed „tegen haren echtgenoot Martinus T., die verklaarde aanwezig te „zijn ter voldoening aan de door Ons op haar verzoekschrift ge„geven beschikking van 18 Februari 1949, waarbij is bevolen, dat „de echtelieden ten tijde en ter plaatse als aan de hoofde dezes staat „vermeld voor Ons zouden verschiinen. ten einde alsnog, ene verzoe„ning tussen hen zoude kunnen worden beproefd.

„De wederpartij is mede verschenen en verklaarde bekend te ziin „met de inhoud van het door verzoekster ingediende verzoekschrift.

„Wij, President, hebben daarop aan comparanten zodanige ver„togen gemaakt als wij raadzaam oordeelden om hen alsnog tot ver„zoening te bewegen.

„Zulks is echter vruchteloos geschied, en de verzoekster heeft „verklaard geheel bij haar verzoek te volharden.

„Daarna hebben Wij ten dage voormeld beschikt als volgt:

„Wij verlenen aan verzoekster verlof om bij gewone dagvaarding „de eis tot echtscheiding subsidiair scheiding van tafel en bed tegen „haren echtgenoot in te stellen;

„Machtigen verzoekster om bij voorraad haren intrek te nemen „in het perceel Jurriaan Kokstraat 165 te 's-Gravenhage, zonder „verplicht te zijn haren echtgenoot aldaar toe te laten;

„Bepalen bij voorraad, dat der partijen alsnog minderjarige kind „inmiddels bij verzoekster zal verblijven, en bevelen, voor zoveel „nodig, de afgifte van dat kind aan haar";

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen. met beklaagdes schuld eraan. hetgeen hem is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: „of omstreeks", „en zodoende onttrokken was aan het gezag, dat „krachtens meergenoemde beschikking over hem was gesteld, althans „aan het opzicht, dat zijn echtgenote krachtens meergenoemde be„schikking over hem uitoefende" en „en ook geweigerd. althans „nagelaten heeft om haar desgevraagd mede te delen, waar het kind „zich bevond":

Overwegende, ten aanzien van de strafbaarheid van het bewezene:

dat bij de in de telastlegging genoemde presidiale beschikking werd bepaald bij voorraad, dat gedurende het proces de zorg over het kind van partijen aan de moeder werd toevertrouwd, met bevel, voor zover nodig, van afgifte van dat kind aan de moeder;

dat zulks medebrengt, dat aan de moeder uitsluitend het wettig gezag over dat kind werd toegewezen;

dat de uitdrukking „bij voorraad" niet betekent, dat het bij die beschikking vastgestelde recht automatisch onmiddellijk intreedt. doch wel, dat de bij de presidiale beschikking alsnu als recht vastgesteld aanspraken van de vrouw — als ware die beschikking een in kracht van gewijsde gegaan vonnis — zonder verdere rechterlijke tussenkomst en zonder dat de termijn van 8 dagen bedoeld in artikel

432 R.V., behoeft te worden afgewacht, vatbaar zijn voor tenuitvoerlegging met dwang;

dat die tenuitvoerlegging zelve niet door de president geschiedt, doch door de daarvoor aangewezen ambtenaar — in heb algemeen de deurwaarder (art. 434 R.V.) — in casu de daarvoor door het Openbaar Ministerie aangewezen dienaar der Openbare Macht (art. 820 jo art. **926** R.V.);

dat, om tot executie te kunnen overgaan, een grosse van die presidiale beschikking vereist is;

dat de betreffende grosse is uitgegeven 26 Februari **1949** en voor .,fiat executie" door de Officier van Justitie op **28** Februari **1949 is** getekend;

dat misdien op zijn vroegst van **26** Februari 1949 af de als recht vastgestelde aanspraken van de vrouw aan de wederpartij bij wege van dwangmaatregelen kunnen worden opgelegd;

dat. nu beklaagde op 24 Februari 1949. zij het ook, nadat de presidiale beschikking — waarbij gedurende de procedure het gezag over het kind uitsluitend aan de moeder werd toegewezen — hem bekend was, het kind buiten voorkennis van de moeder van het ene naar het andere adres bracht. zijn handeling, noch onder art. **279** noch onder art. 280 Sr. kan worden gesubsumeerd, omdat er op **24** Februari **1949** nog niet was geproduceerd een in executoriale vorm uitgegeven afschrift van de oorspronkelijke presidiale beschikking, *krachtens* welke grosse het aan de moeder *bij* die beschikking *toegewezen* gezag over dat kind wettig over dat kind was of kon worden gesteld, zodat op laatstgenoemde datum over dat kind nog niet het uitsluitend wettig gezag van de moeder, doch nog steeds het wettig gezag van beide ouders was gesteld;

Overwegende. dat het bewezene al evenmin in enige andere wet of verordening strafbaar is gesteld, zodat beklaagde terzake behoort te worden vrijgesproken. enz.

Hoog Militair Gerechtshof.

Seritentic van **22** November **1949.**

President: Mr **J.** W. U. Doornbos.

Leden: Vicc-Admiraal Vos. Schout-bij-Nacht Brouwer, Gep. Luit.-Generaal Nijhoff (plv.), Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

(Zie het hiervóór afgedrukte vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:....enz.;

Gehoord dc Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dal het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan beroep, niet kan verenigen;

Overwegende, dat aan heklaagde is ten laste gelegd: [zie vonnis — *Red.*];

Overwegende, dat de President van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravelihage blijkens de ten processe overgelegde eerste grosse van zijn beschikking van 24 Februari 1949 bij voorraad heeft bepaald, dat het kind van geintimeerde en zijn echtgenote, Sidonia Bartha L., bij laatstgenoemde zou verblijven met bevel voor zoveel nodig van de afgifte van dat kind aan haar;

Overwegende, dat de Krijgsraad meent dat het recht om op grond van deze presidiale beschikking alleen het wettig gezag over het kind uit te oefenen eerst zou ontstaan, zodra een in executoriale vorm uitgegeven afschrift van de presidiale beschikking zou zijn geproduceerd, hetgeen op 24 Februari 1949 nog niet kon zijn geschied, terwijl blijkens de appèlmemorie de Fiscaal van mening is, dat terstond bij het tot stand komen dezer beschikking de uitoefening van de ouderlijke macht met uitsluiting van geïntimeerde aan zijn echtgenote was overgedragen, zodat geïntimeerde, door het kind op 24 Februari 1949, direct nadat hij van de beschikking kennis had gekregen, naar een ander adres over te brengen, het zou hebben onttrokken aan het wettig gezag van zijn echtgenote;

Overwegende dienaangaande, dat het ***recht*** van S. D. L., om met uitsluiting van geïntimeerde het wettig gezag uit te oefenen, door de presidiale beschikking onniiddellijk ontstond, maar dat zij om dit gezag feitelijk te gaan uitoefenen zich — bij gebrek aan medewerking van geïntimeerde — o.m. eerst in het bezit moest stellen van de grosse dezer beschikking;

Overwegende, dat de feitelijke uitoefening van dit wettig gezag door geïntimeerdes cchigenote op 24 Februari 1949 nog niet was aangevangen;

Overwegende, dat van het onttrekken of onttrokken zijn van een minderjarige aan enig wettig gezag als bedoeld in de artikelen 279 en 280 van het Wetboek van Strafrecht slechts sprake kan zijn, wanneer dat gezag de minderjarige reeds in zijn feitelijke macht had en die macht door enige daad wordt of is verbroken;

Ovcrwegende dat, nu geïntimeerde tot aan het tot stand komen der presidiale beschikking de ouderlijke macht over zijn kind rechtens alleen uitoefende, dit kind, toen het vóór 24 Februari 1949 door geïntimeerde was overgebracht naar de Daguerrestraat 133 te 's-Gravenhage, zich daar rechtmatig bevond en derhalve, toen het daar bleef na de totstandkoming der presidiale beschikking en later op de dag van de 24e Februari 1949 vandaar werd overgebracht naar de Soestdijksekade no. 836 te 's-Gravenhage zonder eerst in de feitelijke macht van geïntimeerdes echtgenote te zijn overgegaan, niet aan het wettig gezag van deze werd onttrokken;

Overwegende, dat derhalve niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken; enz.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Gerechtshof te Leeuwarden (Tweede kamer).

Arrest van **24** November 1949.

President: Mr Wedeven.

Raden: Mr Heymeyer cn Mr Dr Hoogland.
Raadsman: Mr L. Mulder.

Verdachte, die een dienstplichtige in dienst nam aan boord van zijn schip, in hoger beroep vrijgesproken van het misdrijf „in tijd „van oorlog, zonder oogmerk om de vijand hulp te verlenen of de „staat tegenover de vijand te benadelen, opzettelijk desertie van een „krijgsman in dienst van het Rijk, bevorderen", vermits noch het bewezenverklaarde, noch het tenlastegelegde het element „zonder „oogmerk om de vijand hulp te verlenen of de staat tegenover de „vijand te benadelen" inhoudt.

(Wb.v.Str. artt. 104 en 87).

HET GERECHTSHOF TE LEEUWARDEN, TWEEDE KAMER, KECHTDOENDE IN STRAFZAKEN,

tussen de officier van justitie bij de arrondissements-rechtbank te Leeuwarden, geappelleerde van een vonnis van de politierechter bij die rechtbank d.d. 26 April 1949, voor mie optreedt de procureur-generaal bij dit gerechtshof, en **J.** K. N., geboren 17 Maart 1919, appellant,

Gezien:....enz.;

Overwegende, dat aan verdachte bij inleidende dagvaarding is te laste gelegd:

dat hij in dc periode van omstreeks Juli 1948 tot op of omstreeks 20 Januari 1949 iri tijd van oorlog, althans terwijl dc militie te land geheel, althans ten dele door de Koningin buitengewoon was bijeengeroepen en ook gedurende die periode buitengewoon onder dc wapenen verbleef, opzettelijk de desertie van Jan Hendrik Mechiel Rispens, toen dienstplichtig soldaat, in dienst van het Rijk, heeft bevorderd door hem aan boord van zijn, verdachte's, schip te nemen, waarmee hij. verdachte, varende was in het arrondissement Leeuwarden, althans in Nederland, cn genoemde Rispens met zijn, verdachie's, goedkeuring en aanmoediging kost en inwoning te verschaffen, zodat deze gemakkelijker aan zijn militaire dienstplicht zich kon onttrekken en onttrok;

Overwegende, dat bij voormeld vonnis is bewezen verklaard hetgeen verdachte bij inleidende dagvaarding is te laste gelegd, in voege cn niet dien verstande als in dat vonnis is vermeld, het bewezene is gequalificeerd als *„in tijd van oorlog, zonder oogmerk om de „vijand hulp te verlenen of de staat tegenover de vijand te benadelen, „opzettelijk desertie van een krijgsman in dienst van het Rijk, he-„vorderen*", verdachte deswege is strafbaar verklaard en met toepassing van artt. **104** en 87 van het Wetboek van Strafrecht veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee maanden,....enz.;

Overwegende, dat het Hof komt tot een andere beslissing dan de eerste Rechter, zodat het vonnis, waarvan beroep, niet in stand kan blijven;

Overwegende, dat verdachte ter 's Hofs terechtzitting heeft verklaard: dat hij in de periode Juni 1947 — Februari 1948 Jan Hendrik Mechiel Rispens in militaire kleding had ontmoet bij zijn, verdachte's, zwager, K. v. d. Weg te Nieuwehorne; dat Rispens hem toen aldaar vroeg of hij knecht aan boord van hem, verdachte, kon worden; dat hij, verdachte, daarin toestemde; dat Rispens in Juli 1948 voor het eerst bij hem aan boord van zijn, verdachte's, schip is gekomen en met enkele onderbrekingen aldaar tot 20 Januari 1949 is gebleven; dat hij, verdachte, wist dat Rispens toen als dienstplichtig soldaat in militaire dienst was; dat Rispens toen behalve kost en inwoning f 6.— per reis aan zakgeld van hem, verdachte, ontving; dat hij in genoemde periode met zijn schip meestal in de provincie Friesland voer; . . . .enz.;

Overwegende, dat het Hof, aldus komende tot een gelijke bewezenverklaring als de eerste Rechter, anders dan deze, van oordeel is dat dit bewezenverklaarde niet kan worden gequalificeerd op de bovenomschreven wijze, bevattende toch het bewezenverklaarde — evenmin als het telastegelegde — niet het element van het bij artikel 104 van het Wetboek van Strafrecht bedoelde delict ,,zonder ,,oogmerk om de vijand hulp te verlenen of de staat tegenover de ,,vijand te benadelen";

Overwegende, dat het bewezenverklaarde — evenmin als het te laste gelegde — ook niet oplevert enig strafbaar feit, weshalve verdachte, met vernietiging van het vonnis, waarvan beroep, van alle rechtsvervolging dient te worden ontslagen;

Gelet op de artikelen 415, 422, 423, 352 2e lid van het Wetboek van Strafvordering;

Recht doende op het hoger beroep:

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd;

Verklaart het de verdachte bij inleidende dagvaarding te laste gelegde bewezen in voege voormeld;

Verklaart niet bewezen hetgeen verdachte meer of anders is te laste gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen;

Spreekt hem daarvan vrij;

Ontslaat verdachte voor het overige van alle rechtsvervolging.

NASCHRIFT.

Artikel 104 van het Wetboek van Strafrecht, dat tot dusverre weinig toepassing vond, heeft in verband met de ,,Indië-desertie" een opleving ondergaan. Merkwaardig is dat NOYON-LANGEMEYER *bij genoemd artikel aantelcent (deel 11, blx. 53) dat het naar zijn mening nimmer toepassing zal kunnen vinden. Dit wordt gebaseerd op het volgende:*

Aanvankelijk stond er in artikel 102 (waarvan artikel 104 het

supplement is) het oogmerk van hulpverlening aan de vijand. De Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer deed opmerken, dni dit oogmerk zelden te bewijzen zou zijn, aangezien wel steeds aannemelijk zou zijn, dut het oogmerk winstbejag was geweest. De Minister voerde hiertegen aan, dut men motief verwarde met oogmerk; hij meende echter niettemin dat volstaan xozc kunnen worden met opxet ten aanzien van de hulpverlening.

In een voorbeeld gaf de Minister aan, hoever het opzet zou reiken. Indien een hoer, volstrekt niet heulende met de vijand maar enkel en alleen om zijn vee en zijn veldvruchten te redden, een inundatie belet, belemmert of verijdelt, dan is zijn motief egoïsme, maar dat motief belet niet, dat de man opxettelijk de Xtaat tegenover de vijand heeft benadeeld. En als deze boer de algemene betekenis van zijn daad voor de veiligheid van de Staat zou ignoreren, „dan „zou ik hem (aldus de Minister) even geloofwaardig vinden als „iemand, die een ander opzettelijk een dolksteek in het hart geeft „en daarna verklaart dat hij niet het opzet had hem te doden."

NOYON-LANGEMEYER *nu is van mening dat wat van het opzet hij de inundatie gexegd is, ook kan gelden voor het bevorderen van desertie in tijd van oorlog: het ernstige van het feit ligt daarin, dat de Staat er belang bij heeft, dat de krijgsman zijn dienst verricht en niet deserteert, en het opxet van de begunstiger kan hierbij niet gelochend worden, evenmin als bij de inundatie.*

Dexe redenering sluit als een bus, doch daarbij is, naar het mij voorkomt. niet gedacht aan de mogelijkheid dat er „tijd van. oorlog" kan bestaan, zonder dat er van „vijand" sprake is! Alsdan kan artikel 102 (hulpverlening aan de vijand en benadeling van de Staat tegenover de vijand) niet overtreden worden, maar artikel 104 (althans het sub 2° strafbaar gestelde, in bovenstaand arrest behandelde, geval) wèl, want dàn is het xeer goed mogelijk o?~n tijd van oorlog desertie van een krijgsman te bevorderen zonder het oogmerk (opzet) om de vijand hulp te verlenen .... om de eenvoudige reden dat er geen vijand is en dus zodanig opzet realiter niet kàn bestaan. W. H. V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken.

Uitspraak van 29 Augustus 1949.

Voorzitter: Mr U. J. W. Sibmacher van Nooten (plv.).

lieden: Mr J. H. Scholten en Mr H. J. van Houte.
Militaire leden: J. M. A. Goedewaagen en D. A. van Hilten.

Ontslag van een officier ingevolge artikel 39, 4°, Bevorderingswet Landmacht (bereiken of overschrijden van de 50-jarige leeftijd, wanneer belanghebbende geacht wordt in verband met zijn leeftijd voor waarneming van de dienst niet meer ten volle geschikt te zijn).

Het Ambtenarengerecht vindt in de uitgebrachte beoordelingen te veel twijfelpunten, dan dat zij zouden kunnen dienen als een deugdelijke basis voor het constateren van lichamelijke en/of geestelijke achteruitgang van klager, in verband met zijn leeftijd.

(Zie voorts de hierachter opgenoinen uitspraak van de Centrale Raad van Beroep in dexe zaak) [1])

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE heeft de navolgende uitspraak gegeven inzake A., wonende te Amersfoort, klager, in persoon verschenen ter openbare terechtzitting, bijgestaan door zijn raadsman Dr. J. P. A. Mekkes, docent aan de Nederlandse Economische Hogeschool te Rotterdam, wonende te 's-Gravcnhage, tegen de Minister van Oorlog, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, verweerder, voor wie als gemachtigde ter openbare terechtzitting is verschenen W. van Erkel, hoofdcommies bij het Ministerie van Oorlog, wonende te Rijswijk (Z.H.):

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE,

Gezien de stukken;

Gehoord de klager en zijn raadsman, de gemachtigde van verweerder, alsmede de ambtshalve opgeroepen getuigen:

Kolonel A. Tolsma, Generaal-Majoor J. H. Jager, Koloriel Ds. A. T. W. de Kluis, Luitenant-Kolonel W. L. J. Potharst, Generaal-Majoor J. A. A. Sitsen en Luitenant-Generaal b.d. A. H. Nijhoff;

Gelet ook overigens op de behandeling der zaak ter openbare terechtzitting van 8 Augustus 1949;

Wat de feiten betreft:

Overwegende dat bij Koninklijk besluit van 8 April 1949, no 21, aan klager, majoor van liet wapen der infanterie, rnet ingang van 1 Mei 1949, eervol ontslag uit de militaire dienst is verleend met toepassing van artikel 39. eerste lid, aanhef en 4° en artikel 40 der Bevorderingswet voor de Landmacht 1902;

[1]) In deze beide uitspraken hebben wij, ter bevordering van de overzichtelijkheid, de gedingstukken in kleine letters in de tekst ingelast.
(Red. M.R.T.)

Overwegende dat klager tegen voormeld Koninklijk besluit tijdig beroep heeft ingesteld en op de bij zijn daartoe strekkend klaagschrift aangevoerde gronden heeft verzocht het besluit, waartegen beroep, nietig te verklaren;

KLAAGSCHRIFT.

Aan het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage.

Geeft te kennen A., Majoor der Infanterie, wonende te Amersfoort,

dat hem vanwege zijn militairen chef mededeeling bereikte, bij Koninklijk Besluit van **8** April **1949** No. **21,** met ingang van **1** Mei **1949,** eervol uit den militairen dienst te zijn ontslagen met toepassing van het bepaalde in artikel 30 sub 4" en 40 der Bevorderingswet voor de Landmacht **1902;**

dat hij van meening is, dat een ontslag met toepassing der genoemde bepalingen niet op goede gronden kan berusten, daar toch het overschrijden van den vijftigjarigen leeftijd voor hem nimmer eenige verhindering is geweest in de vervulling van zijn dienst;

dat hij nimmer, in verband met het hem thans verleende ontslag. aan een geneeskundig onderzoek, noch lichamelijk noch psychisch, is onderworpen;

dat zijn normale keuring sinds **1945** de gunstigste cijfers vertoont;

dat zijn geestelijke en lichamelijke gezondheid en geschiktheid met het oog op den door hem te verrichten dienst nimmer iets te wenschen hebben overgelaten, hetwelk toch, ook blijkens de uitspraak van Uw gerecht d.d. **18** October **1948** dossier no. **425,** het geval had moeten zijn, wilde er tusschen zijn ontslag en het bepaalde sub 4° van artikel **39** der Bevorderingswet het vereischte verband bestaan;

dat hem weliswaar gedurende zekeren tijd is belet om zijn dienst te verrichten, doch dat zulks tegen zijn wil geschiedde, waaromtrent hij in een bezwaarschrift tegen zijn laatste beoordeeling heeft doen blijken, en dat noch deze belemmering in het vervullen van zijn dienst noch de onderwerpelijke, a posteriori opgemaakte, beoordeeling met uit zijn leeftijd voortvloeiende mindere geschiktheid in verband stonden;

redenen waarom requestrant verzoekt, het Koninklijk Besluit, waarbij hem uit den militairen dienst ontslag werd verleend, nietig te verklaren.

Amersfoort, **27** April, **1949.** Hetwelk doende enz.
A.

Overwegende dat de Minister van Oorlog een contra-memorie heeft ingediend en, daarin concluderend tot ongegrondverklaring van het beroep, daartoe o.m. heb navolgende heeft aangevoerd:

MINISTERIE VAN OORLOG.
Geheim Litt. R. 116.

CONTRA-MEMORIE

inzake de eervol ontslagen Majoor der infanterie A., *klager,* tegen de Minister van Oorlog, *verweerder.*

Klager, de eervol ontslagen Majoor de infanterie A., kan zich blijkens zijn tot Uw Gerecht gericht klaagschrift d.d. **27** April **1949** niet verenigen met het gestelde in het Koninklijk Besluit van **8** April **1949,** nr. 21 — waarbij hem, met ingang van 1 Mei **1949,** een eervol ontslag werd verleend uit de militaire dienst met toepassing van het gestelde in de artikelen **39,** sub 4° en 40 der Bevorderingswet voor de landmacht **1902** — aangezien naar zijn mening een zodanig ontslag met toepassing der voornoemde wetsartikelen niet op goede gronden kan berusten, waar zijns inziens het overschrijden van de 50-jarige leeftijd voor hem nimmer enige verhindering is geweest in de vervulling van zijn dienst en hij nimmer, in verband met het hem thans verleende ontslag, aan een geneeskundig onderzoek is onderworpen.

Mitsdien verzoekt klager bij voormeld klaagschrift aan Uw College het Koninklijk Besluit van 8 April 1949, nr. 21 nietig te verklaren.

Naar aanleiding hiervan moge ondergetekende het volgende naar voren brengen.

Klager, geboren op 14 Augustus 1894, werd met ingang van 16 September 1920 benoemd tot beroepsofficier in de rang van tweede-luitenant.

In de periode van 16 September 1920 tot het uitbreken van de laatste oorlog in Mei 1940 heeft hij zich blijkens de omtrent hem uitgebrachte beoordelingslijsten en beoordelingsnota's, doen kennen als een goed tot zeer goed officier met een helder verstand, zodat hij dan ook op normale wijze werd bevorderd tot eerste-luitenant en kapitein.

Klager werd na zijn terugkeer uit krijgsgevangenschap in 1945 — alzo ten tijde waarop hij de 50-jarige leeftijd reeds had overschreven — weder ingedeeld bij de Koninklijke landmacht en werd achtereenvolgens werkzaam gesteld als compagnies-commandant bij de gezagstroepen, officier toegevoegd bij de Hoofdlegerpredikant en officier voor speciale diensten bij het administratief bataljon van het 1e Infanterie Depôt.

Uit laatstgenoemde functie werd hij door de Commandant van het 1e Infanterie Depôt op 9 September 1948 ontheven wegens ongeschiktheid en voorshands in afwachting van nadere maatregelen met verlof huiswaarts gezonden.

Hierin vond de Bevelhebber in het 1e Militaire Gewest aanleiding om de Commandant van het 1e Infanterie Depôt op te dragen een tussentijdse beoordelingslijst omtrent klager uit te brengen, aangezien voornoemde Bevelhebber op grond van een en ander de mening was toegedaan, dat de laatstelijk op 12 Juli 1949 omtrent klager uitgebrachte beoordelingslijst — naar aanleiding waarvan klager, zij het ternauwernood, nog definitief werd bevorderd tot Majoor per 10 October 1948 — veel te gunstig luidde.

Deze tussentijdse beoordelingslijst werd ondergetekende door de Bevelhebber in het 1e Militaire Gewest aangeboden bij schrijven van 17 November 1948, no. 434 P2 en wel onder overlegging van een tweetal brieven d.d. 4 November 1948, nr. 500/P en 8 November 1948, nr. K.L. 1483 Z G/P, onderscheidenlijk van de Bevelhebber in het 3e Militaire Gewest en de Hoofdlegerpredikant, waarin laatstgenoemde autoriteiten hun oordeel deden kennen omtrent de wijze van dienen van klager ten tijde dat hij onder hun rechtstreeks bevel stond.

De Bevelhebber in het 1e Militaire Gewest deelde ondergetekende in zijn laatstgenoemde brief mede, dat — gelet op de laatstelijk omtrent klager uitgebrachte tussentijdse beoordelingslijst en de beoordelingen van zijn chefs, waaronder hij na 1945 had gediend — hij op het behoud van klager geen verdere prijs stelde en gaf ondergetekende voorts in overweging om klager, met toepassing van het gestelde in de artikelen 39, sub 4°, en 40 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902, voor een eervol ontslag bij de Kroon in aanmerking te brengen.

Waar klager vóór 1940 steeds werd beoordeeld als een zeer goed officier met een helder verstand en thans in 1948, als resultante van het persoonlijk oordeel zijner opvolgende Chefs omtrent zijn wijze van dienen na 1945, bij de omtrent hem uitgebrachte tussentijdse beoordelingslijst wordt gequalificeerd als een onvoldoende officier (in zijn rang) met gebrekkige ontwikkeling, zonder initiatief en organisatievermogen en met zekere psychische remmingen, meende ondergetekende een en ander te moeten toeschrijven aan een met het klimmen der jaren verband houdende sterke achteruitgang van klager zowel in zijn physieke toestand als in zijn verstandelijke vermogens.

Mitsdien werd klager door ondergetekende geacht te verkeren in het geval als bedoeld in artikel 39, sub 4°, der meergenoemde Bevorderingswet, hetwelk bij dezerzijdse brief van 29 December 1948, Geheim Litt. R 243 ter kennis van de Bevelhebber in het 1e Militaire Gewest werd gebracht onder mededeling, dat het in het voornemen lag om klager per 1 April 1949 voor een eervol ontslag uit de militaire dienst in aanmerking te brengen en wel

met toepassing van het gestelde in dc artikelen 39, sub 4°, en 40 der meergenoemde Bevorderingswet en met verzoek een en ander ter kennis van klager te brengen.

Inmiddels werd door ondergetekende van klager onder dagtekening van 11 Januari 1949 een bezwaarschrift ontvangen tegen de laatstelijk omtrent hem uitgebrachte tussentijdse beoordelingslijst van 9 November 1948, hetwelk om advies werd gezonden aan de Voorzitter van de Commissie van Onderzoek van bezwaarschriften als bedoeld in punt 38 van het Voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Koninklijke landmacht (V.B.O.).

Nadat van laatstgenoemde voorzitter een ter zake dienend rapport omtrent het gehouden onderzoek was ontvangen waarbij werd geadviseerd klager mede te delen, dat hem door de laatstelijk omtrent hem uitgebrachte beoordeling geen onrecht was aangedaan werd klager bij de dezerzijdse brief van 4 April 1949, Geheim Litt. M 62 voor een eervol ontslag uit de militaire dienst bij Hare Majesteit de Koningin in aanmerking gebracht en wel met ingang van 1 Mei 1949 en met toepassing van het gestelde in de artikelen 39, sub 4°, en 40 der meergenoemde Bevorderingswet.

Naar aanleiding hiervan werd klager bij Koninklijk Besluit van 8 April 1949, nr. 21 een eervol ontslag verleend uit de militaire dienst met toepassing van laatstgenoemde Wetsartikelen, hetwelk bij de dezerzijdse brief van 29 April 1949, Geheim Litt. M 84 langs de hierarchieke weg te zijner kennis werd gebracht.

Uit een en ander moge Uw Gerecht blijken, dat — temeer daar er geen enkel verbindend voorschrift aanwezig is waarin de wijze wordt omschreven, waarop het gestelde in artikel 39, sub 4°, der meergenoemde Bevorderingswet moet worden geconstateerd — het door klager aangevallen Koninklijk Besluit niet strijdt met een toepasselijk verbindend voorschrift (in casu artikel 39, sub 4°, der Bevorderingswet voor de landmacht 1902) en door de Kroon van haar bevoegdheid kennelijk geen ander gebruik is gemaakt dan tot de doeleinden waarvoor die bevoegdheid is gegeven.

Mitsdien moge ondergetekende Uw Gerecht verzoeken klager in zijn beroep *ongegrond* te verklaren.

De Minister van Oorlog,

In Rechte:

Overwegende dat het in casu gegeven ontslag is gebaseerd op artikel 39, eerste lid. aanhef en 4°, der Bevorderingswet voor de Landmacht 1902, bepalende: .,Een officier kan niet uit de dienst ,,worden ontslagen dan. . . . terzake van het bereiken of overschrij-,,den van de leeftijd van vijftig jaren, wanneer de belanghebbende .,geacht wordt in verband met zijn leeftijd voor de waarneming van ,,de dienst niet meer ten volle geschikt te zijn":

Overwegende dat klager is geboren op 14 Augustus 1894 en ten tijde van de ingang van het ontslag de 50-jarige leeftijd dus ruimschoots had overschreden;

Overwegende dat tharis nog te beantwoorden blijft de vraag, of klager ten tijde van het ontslagbesluit terecht geacht is in verband met zijn leeftijd voor de waarneming van de dienst niet rneer ten volle geschikt te zijn, d.i. tengevolge van zijn leeftijd te lijden aan physieke en/of psychische onvolkomenlieden en gebreken;

Overwegende dat de Minister van Oorlog, blijkens het boven aangehaalde citaat uit zijn contra-memorie, van oordeel is, dat cr, bij vergelijking van de situatie van vóór 1940 en die van na 1945, bij klager een sterke achteruitgang zowel in zijn physieke als in zijn

verstandelijke vermogens valt te constateren, welke achteruitgang verband zou houden met het klimmen der jaren. en voor dit zijn oordccl steun meent te vinden in het contrast, dat de ten aanzien van klager uitgebrachte beoordelingen — die van vóór 1940 enerzijds, die van na 1945 anderzijds — te aanschouwen zouden geven;

Overwegende hieromtrent. dat, aangenomen al dat op grond van beide oordeelreelrsen tot zodanige achteruitgang zou mogen worden geconcludeerd — op dit punt wordt aanstonds nader teruggekomen — het naar het oordeel van het Gerecht niet aangaat de aldus geconstrueerde achteruitgang, kennelijk zonder enige andere aanleiding dan het feit dat de datum van de laatste beoordeling van de eerste reeks en die van de eerste van de laatste reeks ruwweg tien jaren uit elkander liggen, te verbinden aan de stijging van de leeftijd;

Overwegende toch dat zich wel denken laat, dat hier factoren van geheel andere aard — b.v. de ondergane krijgsgevangenschap. voorts zorgen van geestelijke dan wel materiële aard — in het spel zijn;

Overwegende dat in het onderhavige geval, afgezien van het in de laatste twee overwegingen overwogene, het beweerdelijk aanwezige contrast tussen de beide bedoelde oordeelreeksen naar het oordeel van het Gerecht een onbruikbare basis vormt voor de constructie van de gestelde lichamelijlrc en geestelijke achteruitgang van klager:

Overwegende, in de eerste plaats, dat de beoordelingen van de eerste reeks alle betrekking hebben op klagers geschiktheid als subaltern officier. terwijl die van de tweede reeks klager beoordelen in zijn rang van hoofdofficier;

dat het nu geen betoog behoeft, dat de aan een hoofdofficier te stellen eisen verder reiken dan die, waaraan een subaltern officier heeft te voldoen, zodat minder gunstige beoordelingen van klager als hoofdofficier, gesteld tegenover gunstige beoordelingen van klager als subaltern officier, op zich zelf nog niet behoeven te wijzen op achteruitgang — lichamelijk en/of geestelijk — van klager;

Overwegende dat voorts opmerking verdient, dat zich onder de beoordelaars — conimissoriale en zelfstandige — van klager na 1945 niet één bevindt, die klager vóór 1940 heeft (mede)beoordeeld, zodat. van de persoonlijke kant gezien, elke eenheid in heoordeling, wat de heide tijdvakken betreft, ontbreekt;

Overwegende dat de ter openbare terechtzitting gehoorde getuige Sitsen — één van de zelfstandige beoordelaars van klager na 1945 — heeft verklaard klager tussen de jaren 1926 en 1936 — d.i. dus in het tijdvak van de gunstige beoordelingen — te hebben leren kennen als een slooni mens, hiermede klager een naar het oordeel van het Gerecht voor een beroepsofficier bepaaldelijk mingunstige karaktereigenschap toekennende;

Overwegende dat dit oordeel uit de mond van iemand. die klager — in het systeem van de Minister van Oorlog — zowel in zijn ,,goede" als in zijn ,.slechte" tijd heeft gekend, bij het Gerecht de vraag heeft doen rijzen, of de ten aanzien van klager in diens

„goede" tijd uitgebrachte beoordelingen niet evenzeer geflatteerd zijn als van 12 Juli 1948, niet betrekking tot welke blijkens het door de Commissie-Nijhoff aan de Minister van Oorlog uitgebrachte rapport in zake klagers bezwaarschrift tegen zijn beoordeling van 9 November 1948 exprcssis verbis door één van de beoordelaars zelf is opgemerkt, dat zij klager in die beoordeling hadden „gespaard";

Overwegende dat het overwogene inet betrekking tot de omtrent klager uitgebrachte beoordelingen het Gerecht tot de conclusie leidt, dat deze te veel twijfelpunten laten met betrekking tot haar intrinsieke betekenis omtrent de persoon van klager dan dat zij zouden kunnen dienen als een deugdelijke basis voor het constateren van een lichamelijke en/of geestelijke achteruitgang van klager, na 1945, in verband met zijn leeftijd;

Overwegende dat het concluderen tot zodanige achteruitgang hij klager voorts wel eigenaardig zou contrasteren met de bevredigende uitslag van drie medische tests omtrent klager, gehouden op respectievelijk 9 Augustus 1945, 8 Mei 1947 en 2 Augustus 1948;

Overwegende dat, nu het Gerecht niet is gebleken, dat klager ten tijde van het ontslagbesluit in verband met zijn leeftijd voor de waarneming van de dienst niet meer ten volle geschikt was, het gegeven ontslag als strijdig met artikel 39, eerste lid, aanhef en 4°, der Bevorderingswet voor de Landmacht 1902, behoort te worden nietig verklaard;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het beroep gegrond;

Verklaart nietig het Koninklijk besluit van 8 April 1949, no. 21, waarvan beroep.

De Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 15 November 1949.

Voorzitter: Mr J. H. Kuiper (fgd.).

Leden: Mrs. W. R. van Basten Batenburg en A. Blom.

De woorden „geacht wordt" in artikel 39, 4°, Bevord. Wet Landmacht hebben deze betekenis, dat daarmede aan het bevoegd gezag, i.c. de Kroon, bij uitsluiting de bevoegdheid voorbehouden is, om te beoordelen of een officier voor de waarneming van de dienst ten volle geschikt is. Ook staat niet ter toetsing van de rechter of de gebleken ongeschiktheid in verband staat met de leeftijd van belanghebbende. De juistheid van het oordeel van de Kroon, dat een officier. die de 50-jarige leeftijd overschreden heeft, in verband met zijn leeftijd niet meer ten volle voor de waarneming van de dienst geschikt is, staat niet ter beoordeling van de Raad.

De Centrale Raad van Beroep heeft dc volgende uitspraak gegeven in zake:

De *Minister van Oorlog,* als vertegenwoordiger van H.M. de Koningin, eiseresse in hoger beroep, voor welke vertegenwoordiger

ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden W. van Erkel, Rerefendaris aan het Ministerie van Oorlog, wonende te Rijswijk Z.H.,

tegen:

A., wonende te Amersfoort, gedaagde in hoger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman Prof. Dr. J. P. A. Mekkes. Bijzonder Hoogleraar aan de Universiteit van Leiden, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat op 8 April 1949 ten aanzien van gedaagde het navolgende besluit is genomen:

„8 April 1949, No. 21.

„WIJ JULIANA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, „Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

„Op de voordracht van Onze Minister van Oorlog van 4 April „1949, Geheim litt. M. 62;

„Gelet op de bepalingen der Bevorderingswet voor de landmacht „1902;

„HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

„met ingang van 1 Mei 1949 een eervol ontslag te verlenen uit „de militaire dienst aan Majoor A., van het wapen der infanterie, „zulks met toepassing van het gestelde in de artikelen 39, sub 4°, en „40 der hiervoren aangehaalde Wet.

„Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit „besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemene „Rekenkamer en aan de Pensioenraad.";

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, recht sprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 29 Augustus 1949, naar welker inhoud hierbij wordt verwezen, het door gedaagde, toenmaals klager, tegen dat besluit ingestelde beroep gegrond en het Koninklijk besluit, d.d. 8 April 1949, no. 21, waarvan beroep, nietig heeft verklaard;

Overwegende dat de Minister van Oorlog, kennelijk als vertegenwoordiger van H.M. de Koningin, tegen die uitspraak tijdig hoger beroep heeft ingesteld en bij beroepschrift de Raad verzoelit de aangevallen uitspraak geheel ie vernietigen en het beroep van gedaagde, toenmaals klager. alsnog ongegrond te verklaren, zulks na o.m. te hebben aangevoerd:

MINISTERIE VAN OORLOG.

Geheim Litt. **R** 193.

BEROEPSCHRIFT.

De Majoor der infanterie A werd bij Koninklijk besluit van 8 April 1949, nr. 21, een eervol ontslag verleend uit de militaire dienst en wel met toepas-

sing van de artikelen 39, sub 4°, en 40 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902.

Tegen dit Koninklijk besluit heeft voornoemde hoofdofficier bij *klaagschrift d.d. 27 April 1949* tijdig beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en nietigverklaring van voornoemd K.B. gevorderd op de gronden als in het klaagschrift aangegeven.

Naar aanleiding hiervan werden door ondergetekende bij brief d.d. 10 Juni 1949, Geheim Litt. R 116, de *betrekkelijke stukken* (in afschrift en in tweevoud) alsmede een *contra-memorie in duplo* aan de griffier van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage toegezonden.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft, nadat mondeling behandeling der zaak ter openbare terechtzitting van 8 Augustus 1949 had plaats gevonden, in raadkamer vonnis gewezen en daarvan *uitspraak gegeven in het openbaar te s-Gravenhage op 29 Augustus 1949*, waarbij het Koninklijk besluit van 8 April 1949, nr. 21, nietig werd verklaard.

Ondergetekende wenst, bij deze, tegen die uitspraak conform het bepaalde bij artikel 105 van de Ambtenarenwet 1929, juncto artikel 2 van de Militaire Ambtenarenwet 1931, hoger beroep in te stellen. In het bijzonde omtrent de rechtsoverwegingen sub 3 en volgende moge het volgende naar voren worden gebracht.

Tot goed begrip van een en ander acht ondergetekende het allereerst dienstig om de gronden, waarop, ingevolge artikel 39 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902, aan een officier een eervol ontslag uit de militaire dienst kan worden verleend, aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

De gronden, vermeld onder 1e, 2e, 5e, 7e, 8e van voornoemd wetsartikel werden door de wetgever zo positief gesteld dat deze met betrekking tot de waarborging van de rechtspositie der officieren geen nadere voorzieningen behoefden.

Ten aanzien van de onder 3e en 6e van meergenoemd wetsartikel gerelateerde gronden wenste de wetgever de Regering niet geheel de vrije hand te laten doch min of meer aan bepaalde grenzen te binden, zoals deze in het vervolg van artikel 39 der meergenoemde wet zijn neergelegd.

Alvorens thans de grond, vermeld in artikel 39, sub 4° der meergenoemde Wet in de kring der beschouwingen te betrekken, wil het ondergetekende gewenst voorkomen om eerst het ontstaan van bedoeld artikel nauwkeurig na te gaan, teneinde hieraan de juiste betekenis te kunnen hechten.

De bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der officieren hij de landmacht werd voor het eerst wettelijk geregeld bij de Wet van 28 Augustus 1851, Staatsblad nr. 128.

Krachtens het bepaalde onder artikel 42, sub 2, h der laatstgenoemde Wet kon de Kroon, zonder dat door betrokkene daartoe een aanvraag was gedaan, de officier op pensioen stellen in het geval *van vijf en vijftig jarige ouderdom, ofschoon geen veertig dienstjaren hebbende.*

Blijkens het gestelde in de memorie van toelichting op artikel 38 (welk artikel later in de officiële wetstekst artikel 42 is geworden) van het ontwerp van laatstgenoemde Wet wenste de toenmalige Regering aan de Koning de macht te zien toegekend, om, wanneer hij zulks voor de dienst nuttig achtte, de officier, onder toekenning van de hem toekomende beloning, uit het leger te verwijderen, nadat hij tot de vijf-en-vijftig-jarige leeftijd was gekomen.

In artikel 42 der laatstgenoemde Wet wordt alzo voor het eerst aan de Kroon zonder meer de bevoegdheid verleend om een officier uit het leger te verwijderen, uitsluitend op grond van het feit, dat die officier de vijf en vijftig-jarige leeftijd heeft bereikt en de Kroon zulks in het belang van de dienst oordeelt (acht).

Meergenoemde Wet van 28 Augustus 1851, Staatsblad nr. 128 werd in 1902 vervangen door de „Bevorderingswet voor de landmacht 1902". Het op pensioen stellen der officieren werd in de Bevorderingswet voor de landmacht 1902 geregeld bij artikel 39 (in het wetsvoorstel artikel 38).

Het gestelde onder artikel 42, 2e, b der Wet van 28 Augustus 1851, Staats-

nr. 128, werd, zij het met gewijzigde redactie, opgenomen onder artikel 38, 2e, c van het ontwerp der Bevordcringswet enz.

Op deze ontslaggrond werd door enige leden der Tweede Kamer een amendement ingediend en wel in dier voege, dat zij het geval bedoeld bij artikel 38, 2e, c wilden zien erkend bij onderzoek van een daartoe door de Kroon aangewezen commissie van opper- en hoofdofficieren.

De toenmalige M.v.O. en bijna. alle leden der Tweecle Kamer hadden tegen dit amendement ernstige bezwaren.

De M.v.O. deelde hieromtrent dan ook o.m. aan de Tweede Kamer mede:

„Verder is een amendement voorgesteld om het 2e lid van van art. 38 anders te lezen. Daarbij wordt thans aan de Regeering de bevoegdheid gegeven om een officier, die 55 jaar oud is en minstens 10 jaren dienst heeft, op pensioen te stellen, wanneer hij niet meer ten volle aan de eischen van geschiktheid voldoet. Dat is *volkomen* hetgeen op dit *ogenblik* in art. *42* van de *bestaande* wet staat.

Nu willen de voorstellers van het amendement de officieren voor een commissie brengen en daarmede op een lijn stellen met de officieren, die vallen onder 2, sub d.

Ik geloof dat er weinig officieren zullen zijn, die zich op 55-jarige leeftijd aan het onderzoek van een commissie zullen willen onderwerpen; dan gaan zij liever weg, nog daargelaten de moeilijkheid, dat het al of niet ten volle geschikt zijn niet zoo gemakkelijk door een commissie is te beoordeelen.

Geldt het bij de bepaling onder 2°, sub d, onbekwaamheid of ongeschiktheid, *hier* geldt het *eenvoudig* de vraag of men nog ten volle geschikt is, *ook zonder* geneeskundig afgekeurd te *zijn.* Ik geloof, dat het te betreuren zou zijn als officieren op den leeftijd als onder 2°, sub c, genoemd voor een commissie zouden worden gebracht en gelijkgesteld met hen, die volgens 2°, sub d, worden gewogen en te licht bevonden. Ik kan mij derhalve met dit amendement niet vereenigen. Het komt mij noch noodig voor in 's lands belang, noch *daar te* stellen een *waarborg* voor de officieren."

Na een wederwoord van een der leden der Tweede Kamer werd het amendement ingetrokken en artikel 38 van het wetsvoorstel (in de officiële wetstekst artikel 39) zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

In verband hiermede moge nadrukkelijk worden vastgesteld, dat de Kroon ook in artikel 39, sub 2, c der Bevorderingswet voor de landmacht 1902 bij uitsluiting de macht werd toegekend om — in de geest van artikel 42 der oude Wet — een officier, die 55 jaar oud is en minstens 10 dienstjaren heeft, op pensioen te stellen, wanneer hij wordt geacht niet meer ten volle aan de eisen van geschiktheid te voldoen.

Artikel 39 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902 werd in 1923 gewijzigd bij de Wet van 2 Juli 1923, Staatsblad 311, aangezien de Regering het toen wenselijk achtte om, in verband met de invoering der Pensioenwet voor de landmacht (Staatsblad 1922, nr. 66) in de Bevorderingswet enz. uitsluitend de ontslaggronden op te nemen.

De ontslaggrond vermeld onder artikel 39, sub 2, c der oorspronkelijke Bevorderingswet enz. werd nu — zij het met gewijzigde redactie, doch met volkomen behoud van de daarin neergelegde geest — opgenomen onder artikel 39, sub 4 der gewijzigde wet, welk artikel. thans nog onverminderd van kracht is.

Zoals door de gemachtigde van ondergetekende bij de mondelinge behandeling van het twistgeding voor het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage op 8 Augustus 1949 reeds naar voren is gebracht, is de hier bedoelde ongeschiktheid er alzo niet ene, welke bij een geneeskundig onderzoek wordt vastgesteld. Betrokkene zal niet in de termen vallen om te worden afgekeurd, maar toch kan hij tengevolge van zijn leeftijd de frisheid, het élan en de vlotheid hebben verloren, welke van een officier mogen worden gevorderd.

In één woord: betrokkene kan naar het oordeel van de Kroon — uiteraard op voorstel van de verantwoordelijke Minister — gezien de eisen welke op

fen gegeven moment aan officieren moeten worden gesteld — niet meer voldoende mede.

Het komt herhaaldelijk voor dat betrokkenen zulks zelf gevoelen en zij dienen dan eigener beweging een verzoek om ontslag in.

Maar ook kan uiteraard in deze het initiatief van een hogere chef uitgaan, zoals in het onderhavige geval is geschied.

Regelen naar welke door de Kroon de verminderde geschiktheid als bedoeld in artikel 39, sub 4 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902 moet worden geconstateerd bestaan er niet en worden door de Wet niet geëist.

Elk geval wordt op zich zelf uitsluitend en alleen door de Kroon beoordeeld.

Het oordeel der Kroon of een officier, die de 50-jarige leeftijd heeft bereikt of overschreden, in verband met zijn leeftijd niet meer ten volle geschikt moet worden geacht voor de waarneming van de dienst zal uiteraard afhankelijk zijn van de eisen, welke aan de officieren in een bepaald tijdsgewricht moeten worden gesteld.

Het is zonder meer duidelijk, dat die eisen in een tegenwoordig modern leger veel hoger liggen dan voorheen.

Ook uit dien hoofde moet het inzicht der Regering van destijds juist worden geacht, dat de beoordeling van de ontslaggrond in artikel 39, sub 4 in ieder afzonderlijk geval uitsluitend aan de Kroon moet zijn toegekend.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage nu stelt zich blijkens de 3e rechtsoverweging van de aangevallen uitspraak van 29 Augustus 1949 op het standpunt, dat door haar de vraag moet worden beantwoord of klager ten tijde van het ontslagbesluit ***terecht*** geacht is in verband met zijn leeftijd voor de waarneming van de dienst niet meer ten volle geschikt te zijn.

Naar de mening van ondergetekende heeft het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, gelet op de hiervoren gerelateerde geschiedenis van de totstandkoming van bedoeld wetsartikel, hier een verkeerde interpretatie van artikel 39, sub 4 der meergenoemde Bevorderingwet gegeven.

Immers heeft de Bevorderingswet enz. uitdrukkelijk aan de Kroon (met de verantwoordelijk Minister van Oorlog) het recht voorbehouden om in ieder bepaald geval ***te achten*** — dit is ***te oordelen*** — of een officier, die de 50-jarige leeftijd heeft bereikt of overschreden, in verband met zijn leeftijd, niet meer ***ten volle*** geschikt is voor de waarneming van de dienst.

De Bevorderingswet eist alzo niet, dat op een bepaalde wijze op positieve gronden moet worden geconstateerd dat een zodanig officier niet meer ***ten volle*** geschikt ***is,*** doch blijkens de betekenis welke aan het woord „achten" moet worden gehecht is het voldoende dat hij naar ***het gevoelen, de mening, het oordeel*** van de Kroon niet meer ten volle geschikt is.

Waar ondergetekende de Majoor der infanterie A. destijds, op grond van ingekomen ambtsberichten, in verband niet zijn leeftijd niet meer ***ten volle*** geschikt *achtte* voor de waarneming van de dienst, heeft hij bij schrijven van 4 April 1949, Geheim Litt. M 62 Hare Majesteit de Koningin in overweging gegeven voornoemde hoofdofficier een eervol ontslag te verlenen uit de militaire dienst en wel met toepassing van het gestelde in de artikelen 39, sub 4 en 40 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902.

Naar aanleiding hiervan werd de Majoor A. voornoemd bij Koninklijk Besluit van 8 April 1949, nr. 21, met ingang van 1 Mei 1949, een eervol ontslag verleend uit de militaire dienst, met toepassing van het gestelde in de artikelen 39, sub 4°, en 40 der meergenoemde Bevorderingswet.

Vermits dit Koninklijk besluit naar de mening van ondergetekende noch rechtens noch feitelijk strijdt met een toepasselijk verbindend voorschrift — in casu artikel 39, sub 4 der meergenoemde Bevoderingswet — en de Kroon van de haar bij de Wet gegeven bevoegdheid kennelijk geen ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden waarvoor die bevoegdheid is gegeven, heeft het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage bij haar uitspraak van 29 Augustus 1949 het beroep van de Majoor A. tegen voormeld Koninklijk besluit ***ten onrechte*** gegrond verklaard.

Mitsdien moge ondergetekende Uw College verzoeken de in de aanhef

van dit beroepschrift omschreven uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage geheel te vernietigen en klager in eerste aanleg in zijn beroep alsnog ongegrond te verklaren.

's-Gravenhage, 9 September 1949.
De Minister van Oorlog,

Overwegende dat gedaagde bij contra-memorie de Raad verzoekt de aangevallen uitspraak te bevestigen, na o.m. te hebben aangevoerd:

CONTRA-MEMORIE,

bestemd voor den Centralen Raad van Beroep, inzake het beroep door den Minister van Oorlog ingesteld tegen de uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage d.d. 29 Augustus 1949, nr. 626.

De Minister van Oorlog kan zich, blijkens het bij Uwen Raad ingediend beroepschrift d.d. 9 September 1949, Geheim Litt. R. 193, niet verenigen met de boven vermelde uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, waarbij het Koninklijk Besluit van 8 April 1949, nr. 21, houdende aan ondergetekende verleend ontslag uit den militairen dienst, werd nietig verklaard.

Mitsdien verzoekt Zijne Excellentie Uwen Raad, de bedoelde uitspraak van het Ambtenarengerecht geheel te vernietigen en ondergeteekende in eersten aanleg in zijn beroep alsnog ongegrond te verklaren.

Naar aanleiding hiervan moge ondergeteekende de aandacht van Uw College voor het volgende vragen.

Het in geding zijnde eervol ontslag werd hem verleend met toepassing van de bepalingen ex artikel 39, sub 4°en 40 van de Bevorderingswet voor de Landmacht 1902. Genoemde bepaling ex artikel 39, sub 4° der B.W.L. maakt het verleenen van ontslag mogelijk „terzake van het bereiken of overschrijden van den leeftijd van vijftig jaren, wanneer belanghebbende geacht wordt in verband met zijn leeftijd voor de waarneming van den dienst niet meer ten volle geschikt te zijn".

Het door de wet uitdrukkelijk geëischte verband tusschen het bereiken of overschrijden van den vijftig-jarigen leeftijd en de verminderde geschiktheid voor de waarneming van den dienst werd door den Minister van Oorlog aangevoerd in zijn tegen het door ondergeteekende bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage ingediende klaagschrift gerichte contra-memorie d.d. Juni 1949, Geheim Litt. R. 116, onder de volgende bewoordingen:

Waar klager vóór 1940 steeds werd beoordeeld als een zeer goed officier met een helder verstand en thans in 1948, als resultante van het persoonlijk oordeel zijner opvolgende chefs omtrent zijn wijze van dienen na 1945, bij de omtrent hem uitgebrachte tusschentijdsche beoordeelingslijst worden gequalificeerd als een onvoldoende officier (in zijn rang) met gebrekkige ontwikkeling zonder initiatief en organisatievermogen en met zekere psychische remmingen, meende ondergeteekende een en ander te moeten toeschrijven aan een met het klimmen der jaren verband houdende sterke achteruitgang van klager zoowel in zijn physieke toestand als in zijn verstandelijke vermogens.

Ondergeteekende heeft hiertegenover in het geding voor het Ambtenarengerecht aangetoond, dat zoodanig verband niet was bewezen en zeker ook niet op goede gronden kon worden staande gehouden, gezien zijn definitieve aanstelling in den hoofdofficiersrang op een beoordeeling, die nauwelijks vier maanden voorafging aan die, waarop de Minister zijn conclusie t.a.v. de toepasselijkheid van artikel 39, sub 4°, der B.W.L. meende te kunnen gronden.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage achtte dan ook het door de wet geëischte verband niet aangetoond en grondde hierop zijn uitspraak.

Thans richt zich de Minister van Oorlog tegen de desbetreffende overwegingen van het Ambtenarengerecht, onder motivering dat de wet met voordracht aan de Kroon de vrijheid heeft gelaten, de verminderde geschiktheid van den officier, zonder tusschenvoeging van commissies of andere waarborgen voor den er bij betrokkene, vast te stellen, en dat het Gerecht derhalve niet de bevoegdheid heeft, de gronden van die vaststelling te toetsen.

Ondergeteekende blijft echter van meening, dat, ook indien in de onderhavige materie aan de Kroon de volledige vrijheid toevalt zoowel tot het vaststellen dezer verminderde geschiktheid voor het waarnemen van den dienst als in de keuze der middelen om daartoe te geraken, nochtans door de wet het bestaan van *verband* tusschen bedoelde geschiktheidsvermindering en het bereiken of overschrijden van den vijftig-jarigen leeftijd uitdrukkelijk wordt geëischt.

Naar het inzicht van ondergeteekende is de Minister van Oorlog er tot nu toe niet in geslaagd om — waar het bestaan van dit verband door ondergeteekende naar zijn meening op deugdelijke gronden is bestreden en ook door het Ambtenarengerecht niet is aanvaard — t.a.v. ondergeteekende het intreden van de siutatie, omschreven in artikel 39, sub 4° der B.W.L. aan te toonen, weshalve hij Uwen Raad verzoekt, de in geding zijnde uitspraak van het Ambtenarengerecht wel te willen bevestigen.

Amersfoort, 24 September 1949.

A.

IN RECHTE:

Overwegende dal een besluit als het onderhavige kan morden aangevochten op ren der gronden, genoemd in artikel 58, 1e lid, der Ambtenarenwet 1929;

Overwegende dat het aan gedaagde bij het bestreden besluit verleende eervol ontslag is gegeven met toepassing van artikel **39.** sub 4°, en artikel 40 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902 — verder te noemen: de Kevorderingsmet;

Overwegende dat vorenbecloeld artikel 39, aanhef en sub 4°, het volgende bepaalt:

„Een officier kan niet uit den dienst worden ontslagen dan:

„.....

„4° terzake van het bereiken of overschrijden van den leeftijd van „.vijftig jaren, wanneer de belanghebbende geacht wordt in verband „.met zijn leeftijd voor de waarneming van den dienst niet meer ten „volle geschikt te zijn";

en dat artikel 40, voormeld, voor zoverre hier van belang, o.m. bepaalt, dat het in artikel 39, sub 4°, voormeld, bedoelde ontslag niet anders dan eervol wordt verleend;

Overwegende dat thans allereerst moet worden beslist, of de woorden „geacht wordt", in laatstgemelde bepaling voorkomende. deze betekenis hebben, dat daarmede aan het bevoegd gezag — i.c. de Kroon — bij uitsluiting is voorbehouden de bevoegdheid om te beoordelen, of een officier der Koninklijke Landmacht voor de waarneming van de dienst niet meer ten volle geschikt is; over welke vraag partijen trouwens, naar ter terechtzitting is gebleken, niet meer van mening verschillen;

Overwegende hieromtrent, dat de Raad, anders dan de eerste rech-

ter, van oordeel is, dat de in de vorige rechtsoverweging gestelde vraag bevestigend moet worden beantwoord, zulks op de bij beroepschrift daartoe aangevoerde gronden en voorts onder overweging:

dat de in meergemeld artikel 39, sub 4°, gegeven redactie opvallend verschilt van die, gegeven in dat artikel sub 3° en 6°;

dat toch het ontslag aan een officier op de sub 4° genoemde grond kan worden verleend, wanneer deze ,,geacht wordt'' in de aldaar genoemde omstandigheden te verkeren, terwijl daarentegen ingevolge het sub 3° en 6° bepaalde een officier ontslag kan worden verleend ,,terzake van'' ongeschiktheid, onderscheidenlijk onbekwaamheid of ongeschiktheid, als sub 3° en 6'' nader omschreven;

Overwegende dat naar 's Raads oordeel mede hieruit volgt, dat de in voormeld artikel 39, sub 3° en 6°, bedoelde ongeschiktheid, onderscheidenlijk onbekwaamheid of ongeschiktheid, voor ontslag wèl ter toetsing van de ambtenarenrechter staan, doch de mindere geschiktheid, als aldaar sub 4° bedoeld, niet;

Overwegende dat gedaagde evenwel van mening is, dat een op die sub 4° genoemde grond verleend ontslag in zoverre wèl ter toetsing van de ambtenarenrechter staat, dat deze mag en moet beoordelen, of het voor de waarneming van de dienst niet meer ten volle geschikt zijn, gelijk sub 4° omschreven, in **verband** *staat met* ***de*** *leeftijd* van de belanghebbende, i.c. van gedaagde;

Overwegende dat de Raad gedaagde in deze opvatting niet kan volgen, vermits, mede gelet op de plaats, waar de woorden ,,in ver-,,band met zijn leeftijd'' in meergemelde bepaling gesteld zijn, aangenomen moet worden. dat de woorden ,,geacht wordt'' zowel betrekking hebben op het ,,niet meer ten volle geschikt te zijn'' als op het ,,verband met zijn leeftijd'';

dat zulks te meer klemt, wanneer in aanmerking wordt genomen, dat bij ontslagen op de sub 3° en 6° van artikel 39, voormeld, genoemde gronden tevoren het oordeel van de commissies, als in dat artikel 39 nader omschreven, moet worden ingewonnen, hetgeen voor een ontslag als het onderwerpelijke, op de sub 4° genoemde grond verleend, niet het geval is;

dat derhalve mcdc hieruit blijkt, dat de wetgever bedoeld heeft ten aanzien van officieren van 50 jaren en ouder het oordeel omtrent het bestaan der mindere geschiktheid in verband met de leeftijd bij uitsluiting aan de Kroon voor te behouden, welke bedoeling ook uit de gegeven wettekst, in haar onderling verband en samenhang beschouwd, valt af te leiden;

Overwegende nu, dat uit de gedingstukken blijkt, dat gedaagde, die de 50-jarige leeftijd ten tijde van het bestreden besluit reeds had overschreden, door de Kroon, kennelijk op grond van de in het bestreden besluit aangehaalde voordracht van de Minister van Oorlog, geacht wordt in verband met zijn leeftijd niet meer ten volle voor de waarneming van de dienst geschikt te zijn, de juistheid van welk oordeel, gelijk hiervoren overwogen, niet ter beoordeling van deze Raad staat;

Overwegende dat het bestreden besluit mitsdien niet is genomen in strijd met het bepaalde in artikel **39,** aanhef en sub 4°, der Bevorderingswet, zijnde de Raad niet gebleken van het bestaan van enig ander toepasselijk algemeen verbindend voorschrift, waarmede dat besluit zoude strijden;

Overwegende dat thans nioet worden onderzocht, of bij het bestreden besluit van de bevoegdheid een officier op de gestelde grond eervol ontslag te verlenen kennelijk een ander gebruik is gemaakt dan tob de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

Overwegende dat de Raad hiervan niet is gebleken, kunnende inzonderheid niet met recht worden betoogd. dat aan het bestreden besluit enig onredelijk of onoirbaar motief ten grondslag ligt;

dat zulks met name niet het geval is. omdat de Kroon het onderhavige ontslag heeft verleend op de sub 4° van artikel 39, voormeld, genoemde grond en niet op een der sub 3° en 6° van dat artikel genoemde grondrn, zijnde het toch geheel aan het vrije goedvinden van de Kroon overgelaten eervol oritslag op de i.c. gestelde grond te verlenen, wanneer zulks eventueel ook had kunnen geschieden op andere gronden;

Overwegende dat nog namens gedaagde is aangevoerd, dat, wanneer de in het beroepschrift neergelegde opvatting omtrent de betekenis van voormeld artikel **39,** sub 4°, juist zou zijn, de officieren geheel zouden zijn overgeleverd aan administratieve willekeur. doch hiertegenover kan worden opgemerkt:

1°. dat voor de officieren althans deze waarborg bestaat. dat ook een ontslag op de sub 4° genoemde grond verleend, door de ambtenarenrechter kan worden getoetst aan de evengenoemde grond vari misbruik van bevoegdheid;

2". dat de ambtenarenrechter zich niet mag begeven in een beoordeling van de vraag, of enig wettelijk voorschrift eventueel tot minder wenselijke gevolgen kan leiden;

Overwegende dat derhalve het bestreden besluit bij gebreke van gronden, als in artikel 58, 1e lid, der Ambtenarenwet 1929 genoemd. niet voor nietigverklaring in aanmerking komt. zodat, mrt vernietiging van de aangevallen uitspraak, het tegen dat besluit ingestelde beroep alsnog ongegrond moet worden verklaard;

Recht doende in naam der Koningin,

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep;

Verklaart het door **h.,** voornoemd, tegen het Koninklijk besluit van 8 April 1949. no. 21. ingestelde beroep alsnog ongegrond.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van *22* November 1949.

Voorzitter: Mr J. H. Kuiper (fgd.).

Leden: Mr W. H. van Basten Batenburg en Mr A. Blom.

Ingevolge het bepaalde in *artikel* 15 *Bevorderingswet Landmacht*

worden de kapiteins en hogere officieren uitsluitend bij keuae Oevorderd door de Kroon, zodat een besluit van de Minister, om klager niet voor bevordering voor te dragen, niet kan worden aangemerkt als te zijn afkomstig van het tot de bevordering bevoegde gezag. Beroep in zoverre niet-ontvankelijk.

Nu de beoordelaars omtrent klagers geschiktheid voor een instructieve functie geen zelfstandige beoordeling konden geven, had de beoordelingscommissie geen beoordeling behoren uit te spreken. De beschikking van de Minister in zoverre nietig verklaard.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP

inzake J., wonende te Arnhem, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen,

tegen:

de Minister van Oorlog, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden W. van Erkel, Referendaris aan het Ministerie van Oorlog, wonende te Rijswijk;

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde verschenen personen;

WAT AANGAAT HET TWISTGEDING:

Overwegende dat verweerder op 20 Juli 1949 de navolgende beschikking heeft genomen:

„DE MINISTER VAN OORLOG,

„Beschikkende op een door de Kapitein **J.,** van het wapen der „infanterie, onder dagtekening van 20 Augustus 1948 ingezonden „bezwaarschrift, als bedoeld in punt 38 van het voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Koninklijke landmacht, „vastgesteld bij Koninklijk besluit van 21 April 1948 (Staatsblad „nr. I. 161);

„Gezien het advies nopens vorenbedoeld bezwaarschrift uitgebracht door een conimissie, als bedoeld in punt 40 van vorenaangehaald voorschrift;

„brengt ter kennis van reclamant:

„dat aan hem door de laatstelijk omtrent hem uitgebrachte beoordeling niet ten volle recht is wedervaren en dat het zal worden „beschouwd alsof:

„1e. achter „voor bevordering": staat vermeld „aan te bevelen „(beperkt)";

„2e. in het punt „beoordeelde wordt in het bijzonder geschikt „geacht voor de hiernaast vermelde functie(s)" de woorden „in „het bijzonder" worden vervangen door „uitsluitend" en alsof „achter dit punt staat vermeld: „commandant van een administratief „bataljon";

„3e. achter de hieronder volgende punten het daarnaast gestelde „is vermeld:

..Organisatievermogen	voldoende
..Betoont bezieling bij de uitoefening van t i s	even voldoende
..Betoorit initiatief	voldoende
..Geschiktheid voor een troepenfunctie . .	voldoende
„Geschiktheid voor een staffunctie . .	—
„Geschiktheid voor een instructieve functie	voldoende
..Geschiktheid voor een zelfstandig „commando	ja, voor een administratief bataljon.

„Doet hem voorts kennen, dat zijn beoordeling ook thans nog een ..beletsel vormt voor zijn bevorderirig tot majoor. aangezien hij op ..grond van deze beoordeling niet kan worden geacht te behoren „tot de meest geschikten van zijn ranggenoten.

„Deelt hem tenslotte mede, dat overeenkoinstig het bepaalde in „punt 41 van het V.B.O. afschrift van deze beschikking in de be-..oordelingslijst zal worden opgelegd.";

Overwegende dat klager, tegen deze heschikking bezwaren hebbende, daartegen in beroep is gekomen en bij klaagschrift op de daarin aangegeven gronden heeft gevorderd „dat in de voorlaatste ..alinea van bedoelde Ministeriële Beschikking de bewering: „dat zijn ...„beoordeling ook thans nog een beletsel vormt voor zijn bevordering „„„tot majoor, aangezien hij op grond van deze beoordeling niet kan ...„worden geacht te behoren tot de meest geschikten van zijn rang-„„„genoten" nietig zal worden verklaard; liet beletsel voor zijn be-..vordering za1 worden weggenomen en teven;;„ naar door hem ter „terechtzitting nog uitdrukkelijk is verklaard, heeft bedoeld te vor-„deren, dat in de vorenbedoelde beoordeling (die van 9 Juli 1948 en ..betrekking hebbende op het tijdvak 16 Februari 1948 tot 9 Juli „1948) op bladzijde twee achter het punt: Geschiktheid voor een ..instructieve functie. in plaats van het woord ..voldoende" een „liggende streep wordt geplaatst";

Overwegende dat de Minister van Oorlog bij contra-memorie onder meer het volgende heeft aangevoerd:

„Waar klager naar dezerzijdse mening ook op grond van de ge-„wijzigde beoordelingslijst *niet* kon worden geacht te behoren tot de ..meest geschikten van zijn ranggrnoten — welke mening ook de ..commissie van onderzoek was toegedaan — en er derhalve geen „aanleiding bestond om hem alsnog voor hevordering bij de Kroon ..voor te dragen, werd hem in de voorlaatste alinea van de dezer-„zijdse brief van 20 Juli 1949, Gelieim Litt. H 147, in feite *tevens* „medegedeeld, dat hij ook op grond van de gewijzigd? beoordelings-„lijst niet voor bevordering bij Hare Majesteit de Koningin kon „worden voorgedragen.

..Klager komt nu alzo de facto in beroep tegen een dezerzijdse „weigering — neergelegd in de voorlaatste alinea van de dezerzijdse „door klager aangevallen beschikking van 20 Juli 1949, Geheim

„Litt. B 147 — om hem voor bevordering bij de Kroon voor te „dragen.

„In verband hiermede had klager naar dezerzijdse mening zich „met zijn klaagschrift tot liet Ambtenarengerecht te 's-Gravenliage ..behoren te wenden. aangezien het hier — naar het oordeel van „ondergetekende — niet betreft een geval als bedoeld in artikel **3,** ..lid 2 van de Ambtenarenwet 1929.

„Mitsdien meent ondergetekende onder de aandacht van Uw „College te moeten brengen, dat Uw College naar zijn oordeel, niet „bevoegd is in eerste aanleg van dit twistgeding kennis te nemen.

„Wanneer Uw College in de eerste aanleg kennis wenst te nemen „.van het onderwerpelijke twistgeding, dan moge nog worden aan- „getekend. dat klagers vordering tot nietigverklaring van de dezer- „zijdse weigering om hem bij de Kroon voor bevordering tot majoor „voor te dragen naar het oordeel van ondergetekende *niet ontvanke- „lijk* is. waar de door klager gewenste bevordering niet door onder- „geteekende, maar door de Kroon zou hebben moeten geschieden.

„Wel is waar is voor bevordering de dezerzijdse medewerking „onontbeerlijk, doch deze medewerking — zijnde een interne aan- ..gelegenheid tussen de Koningin en Hare Minister — kan ten aan- ..zien van klager niet als een afzonderlijke behandeling of een af- „zonderlijk besluit worden beschouwd, tegen de weigering waarvan „.beroep mogelijk is.

„Klager heeft hier dan ook voorbij gezien, dat, krachtens artikel „15, lid 1, der Bevorderingswet voor de landmacht 1902, *de kapiteins „en officieren van hogere rang door de Kroon uitsluitend worden „bevorderd bij keuze,* terwijl ingevolge lid 2 van hetzelfde wets- „artikel alleen de meest geschikte officieren van die rangen voor „.bevordering in aanmerking komen, zodat een eventuele nietigver- „klaring van het gestelde in de voorlaatste alinea van de door hem „.aangevallen beschikking voor hem met betrekking tot zijn bevorde- ..ring nog geen effect zou sorteren.

„Vermits de aangevallen beschikking naar dezerzijdse mening „noch feitelijk noch rechtens strijdt inet een toepasselijk algemeen „verbindend voorschrift en ondergetekende van zijn bevoegdheid ..geen ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor „die bevoegdheid is gegeven, heeft ondergetekende de eer te con- „cluderen:

..primair, dat Uw College zich onbevoegd verklure van het onder- „werpelijke twistgeding kennis te nemen;

„subsidiair, klager in zijn vordering *niet ontvankelijk* te ver- „.klaren.";

IN RECHTE:

Overwegende dat de aangevallen beschikking ten aanzien vair de beoordeling van 9 Juli 1948 is genomen, nadat eeri krachtens algemeen verbindende regels optredende commissie in de zaak een advies heeft gegeven, zodat deze Raad in eerste en enige aanleg

bevoegd is van het daarop betrekking hebbende twistgeding kennis te nemen;

Overwegende dat, de Raad met verweerder van oordeel is. dat klagers beroep, voorzover dit is gericht tegen het in de voorlaatste alinea der bestreden beschikking vervatte ,,besluit" van verweerder, niet-ontvankelijk moet worden verklaard, en wel op deze grond, dat — daargelaten, of die alinea wel bevat een voor beroep ingevolge de Ambtenarenwet 1929 vatbaar besluit, handeling of weigering (om te besluiten of te handelen) en niet, gelijk door en namens verweerder uitdrukkelijk is gesteld, een eenvoudige mededeling — klager in elk geval daardoor niet *rechtstreeks* in zijn belang is getroffen;

dat toch, ingevolge het bepaalde in artikel 15 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902, de kapiteins en officieren van hogere rang door *de Kroon* uitsluitend bij keuze worden bevorderd, zodat een besluit, handeling of weigering (om te besluiten of te handelen) van de *Minister van Oorlog* om klager voor bevordering voor te dragen niet kan worden aangemerkt als te zijn afkomstig van het tot de bevordering van een officier als klager bevoegde gezag, de Kroon;

Overwegende dat weliswaar over dat ,,besluit" van verweerder, indien daartegen beroep openstond, in eerste aanleg behoorde te oordelen het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken — zijnde toch dat ,,besluit" niet een besluit, als bedoeld in artikel **3,** 2e en 3e lid, der Ambtenarenwet 1929 — doch de Raad geen aanleiding vindt, nu het beroep in zoverre toch niet-ontvankelijk moet worden verklaard, de zaak in zoverre te verwijzen naar dat Gerecht;

Overwegende vervolgens, dat ingevolge artikel 93 van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht het aanhouden van beoordelingslijsten geschiedt volgens door de Kroon bij algemene maatregel van bestuur gestelde of nader te stellen regelen en, met betrekking tot de onderhavige beoordeling ter zake toepasselijk is het Koninklijk besluit, d.d. 21 April 1948. S. I 161, uitgegeven 14 Mei 1948, houdende vaststelling van het Voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Koninklijke landmacht — verder te noemen V.B.O.;

Overwegende dat voor de beoordeling van de oficieren gebruik wordt gemaakt van beoordelingslijsten, waarvan het model, ingevolge het bepaalde in punt 18, 1e alinea, V.B.O., bij dat Voorschrift is gevoegd, en, overeenkomstig dat model, ook in casu de beoordeling betrekking heeft op een *bepaald* tijdvak;

Overwegende dat klager in het tijdvak, waarop de onderhavige beoordeling betrekking heeft, te weten het tijdvak 16 Februari tot 9 Juli 1948, in de rang van kapitein de functie heeft vervuld van officier, toegevoegd voor speciale diensten bij een administratief bataljon, en die beoordeling is opgemaakt door de Luitenants-Kolonel J. G. B. en F. G. van A. en de Majoor L. Th. F. S. van E.;

Overwegende dat de luitenant-kolonel R, voornoemd, blijkens zijn

in het rapport, d.d. 13 Juni 1949, der commissie van onderzoek, als bedoeld in puilt 38 V.B.O., weergegeven verklaring, aan die commissie o.m. heeft medegedeeld, dat voor de beoordeling van klager teil aanzien van diens geschiktheid voor een troepenfunctie en een instructieve functie geheel is afgegaan op de mededelingen van de kolonel b.d. V. (onder wie klager laatstelijk in 1938 heeft gediend) en van de Luitenant-Kolonel van A. voornoemd, die gedurende vorenbedoeld beoordclingstijdvak als commandant van dat administratief bataljon de chef van klager was;

dat voornoemde Luitenant-Kolonel van A., eveneens blijkens voormeld rapport, heeft verklaard klager in dienstverhouding vóór het beoordelingstijdvak niet gekend te hebben en dat het oordeel omtrent klager van de Kolonel b.d. V. voornoeind, door wie de beoordelingscommissie zich had laten voorlichten — welk oordeel o.m. inhield, dat klager niet geschikt was te achten voor practische diensten — in de beoordeling van klager is neergelegd;

en dat de Majoor van E. voornoemd, die klager slechts oppervlakkig kende, eveneens blijkens voormeld rapport o.m. heeft verklaard dat hij de indruk had, dat klager wel geschikt was voor comniandant van een administratief bataljon;

Overwegende dat hieruit volgt, dat voornoemde beoordelaars van klager niet zelfstandig een oordeel hadden over de geschiktheid van klager voor een instructieve functie, waar zij klager slechts in een administratieve functie hebben kunnen gadeslaan en uit diens dienstvervulling gedurende het beoordelingstijdvak zich blijkbaar geen oordeel hebben kunnen vormen over diens geschiktheid voor een instructieve functie;

dat de beoordelaars derhalve omtrent klagers geschiktheid voor een instructieve functie geen *zelfstandige* beoordeling konden geven. als bedoeld in punt **3** V.B.O., zodat in de beoordelingslijst van 9 Juli 1948 door deze beoordelingscommissie met de te harer beschiliking staande gegevens ook geen oordeel had behoren te zijn uitgesproken over de vraag van de geschiktheid van klager voor een instructieve functie;

dat weliswaar in punt **23** V.B.O. aan de beoordelaars de bevoegdheid is toegekend adviseurs te raadplegen, maar dit uiteraard niet insluit, dat de beoordelaars als hun beoordeling over het tijdvak der beoordeling mogen opnemen het oordeel van een ander, die de beoordeelde officier in dat tijdvak in liet geheel niet heeft meegemaakt;

dat *mitsdien* in die beoordelingslijst achter het punt: ,,Geschikt-,,heid voor een instructieve functie" slechts een liggende streep had behoren te zijn gesteld, zulks overeenkomstig het bepaalde in punt 18, tweede lid, V.B.O.;

Overwegende dal hieruit volgt, dat, wegens strijd in zoverre met punt 18 voornield, de bestreden beschikkiiig, inhoudende, dat achter het punt ,,Geschiktheid voor een instructieve functie" in plaats van het woord ,,neen" het woord ,,voldoende" moet worden geplaatst,

inoet worden nietig verklaard en inoet worden verstaan, dat verweerder alsnog zal bepalen, dat achter voormeld punt een liggende streep moet worden geplaatst;

Overwegende dat hieruit tevens voortvloeit, dat verweerder alsnog dient te bepalen, dat in de beoordelingslijst op blz. 1 de bij do bestreden beschikking onder 2e door ,,uitsluitend" vervangen woorden ,,in het bijzonder" moeten worden hersteld;

Overwegende dat de Raad niet is gebleken, dat de bestreden beschikking ten aanzien van de beoordeling overigens strijdt met enig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift, noch, dat verweerder bij het nemen van die beschikking van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

Overwegende dat mitsdien moet worden beslist als volgt:

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN !

Verklaart klager niet-ontvankelijk in zijn beroep, voorzover het is gericht tegen het ,,besluit" vervat in de voorlaatste alinea der bestreden beschikking;

Verklaart de beschikking van de Minister van Oorlog, d.d. 20 Juli 1949, nietig ten aanzien van de volgende punten;

Verstaat, dat de Minister van Oorlog alsnog zal bepalen:

a. dat in de onder dagtekening van 9 Juli 1948 ten aanzien van klager opgeniaakte beoordelingslijst achter het punt ,,Geschiktheid ..voor een instructieve functie" een liggende streep zal worden geplaatst,

b. dat in die beoordelingslijst de bij de bestreden beschikking door het woord ,,uitsluitend" vervangen woorden ,,in het bijzonder" zullen worden hersteld.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Rechtsgeleerde studie van Officieren.

Sen vervolge op onze mededelingen in M.R.T. XLI, blz. 9 en blz. 562, delen wij mede bericht te hebben ontvangen dat voor rechtsgeleerde studie aan de Rijksuniversiteit te Leiden van de officieren der Koninklijke Landmacht nader zijn aangewezen:

(a) de eerste-luit. der Inf. S. VAN EYCK VAN HESLINGA,
(b) de eerste-luit. der Inf. P. J. H. DUYX en
(c) de kapitein der Inf. H. J. F. BIJVOET.

De rechtspositie der Nederlandse militairen in de V.S.I.

Van zeer geachte zijde ontvingen wij uit Indonesië enige gegevens over de rechtspositie der Nederlandse militairen aldaar tijdens de overgangstijd na de souvereiniteitsoverdracht. Men vindt de basis voor deze rechtstoestand in de overeenkomsten, behorende bij het Charter van Souvereiniteits-overdracht.

Min of meer uitvoerig zijn geregeld de overgangsbepalingen betreffende de Nederlandse Zeestrqdkrachten en betreffende de Nederlandse Landstrijdkrachten; de regeling van de Nederlandse Luchtstrijdkrachten is vager gesteld en in hoofdzaak verwijzend naar de voorafgaande regelingen, waardoor het toch reeds bestaande aantal onzekerheden nog toeneemt.

De regelingen van de drie krijgsmachtsonderdelen in de Iraditionele volgorde beschouwend. is voor de Koninklijke Marine voor de onderhavige materie het meest van belang artikel 34 der ,,Regelingen ,,betreffende de Nederlandse Zeestrijdkrachten in Indonesië na de ,,souvereiniteitsoverdracht", welk artikel luidt:

> ,,Op de militairen, behorende tot de Koninklijke Marine, welke krach-
> ,,tens enige overeenkomst met de Republiek der Verenigde Staten van
> ,,Indonesië in Indonesië verblijven, is toepasselijk het Nederlandse for-
> ,,mele en materiële militaire strafrecht, het Nederlandse militaire tucht-
> ,,recht, alsmede het Indonesische commune materiële strafrecht, voor
> ,,zover het genoemde militaire strafrecht geen eigen regelingen bevat.
> ,,Het militaire tuchtrecht wordt uitgeoefend door of namens de des-
> ,,betreffende commandant van de Koninklijke Marine.
> ,,Desgevraagd zal aan de Indonesische autoriteiten worden medege-
> ,,deeld, welke afdoening is gevolgd op door genoemde militairen ge-
> ,,pleegde ernstige vergrijpen, waarbij de belangen van de Republiek
> ,,der Verenigde Staten van Indonesië of van haar onderdanen zijn be-
> ,,trokken."

Deze bepaling handhaaft ongeveer hetgeen voorheen van kracht was. Ongeveer, want er bestaat een duidelijk verschil in tekst tussen bovenstaand artikel en de V.M.G. No. 43, artikel 1a. Volgens het vóór de souvereiniteitsoverdracht geldende artikel 1*a* van de V.M.G. No. **43** (voor de tekst zie men M.R.T. XXXIX, blz. 477) gold hel Nederlandse militaire strafrecht, het Nederlandse gemene strafrecht

en voor de *feiten* welke geen omschrijving vinden in het Nederlandse gemene strafrecht, het Indonesische gemene strafrecht.

Na de souvereiniteitsoverdracht geldt het Nederlandse militaire strafrecht en het Indonesische gemene strafrecht, voor zover het Nederlandse *militaire* strafrecht geen eigen regelingen bevat.

Deze tekst schijnt mij minder gelukkig dan die van de V.M.G. No. 43. In de eerste plaats is het nu een groot vraagteken geworden, of op de Nederlandse marine-militair in Indonesië het Nederlandse of het Indonesische gemene strafrecht van toepassing is. Volgens dc letter van het hierboven geciteerde artikel *34* m.i. stellig het Indonesische, oindat het Nederlandse militaire strafrecht geen regelingeii *bevat* omtrent commune sirafbare feiten. doch slechts naar regelingen omtrent zodanige feiten *verwijst* (art. 2 W.M.S.R.). De bedoeling zal echter mogelijk anders geweest zijn en bij min of meer inderhaast opgestelde regelingen zoals deze, welke slechts grote lijnen willen aangeven, zal men bij strijdigheid tussen bedoeling en letter, de bedoeling vóór moeten laten gaan.

Maar er is nòg een verschil. De V.M.G. No. 48 beperkt de toepasselijkheid van het Indische strafrecht tot de *feiten*, welke geen omschrijving vinden in het Nederlandse gemene strafrecht. Dat wil dus zeggen dat. als een Nederlandse marineman vervolgd wordt terzake van „haatzaai" (om dit klassieke voorbeeld maar weer eens van stal te halen) het Indonesische strafrecht slechts geldt voor zover het de strafbepaling betreft, doch niet voor wat betreft het straffenstelsel, de regelen omtrent samenloop, omtrent deelneming enz. enz. Te dien aanzien geldt dan het Nederlandse strafrecht. De schuldigbevonden marineman kan dus, hoewel op het misdrijf maximum 4 jaren gevangenisstraf of geldboete van ten hoogste *300* gulden gesteld is. veroordeeld worden tot een geldboete van ten hoogste *f 10.000* (artikel 24 Ned. Str.). af tot een voorwaardelijke gevangenisstraf nevens een onvoorwaardelijke geldboete van ten hoogste f 4.000 (artikel 14*a* (4) Ned. Str.) of tot een gedeeltelijke voorwaardelijke en gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraf (artikel 14*a* (2) Ned. Str.).

Volgens het hierboven geciteerde artikel 34 echter geldt. hij leemten van het Nederlandse militaire strafrecht, „het Indonesische „commune materiële strafrecht", niet beperkt tot de „de feiten", zodat wellicht aangenomen moet worden, dat in dergelijke gevallen óók het Indonesicche straffenstelsel toegepast zal moeten worden. Hel Indonesische straffenstelsel kent echter de hierboven geschetste modulaties ingevolge de Nederlandse artikelen 24. 14n (4) en *14a* (2) niet.

Voor de Koninklijke Marine is voorts overeengekomen (art. 32 der „Regelingen") dat binnen de grenzen der nog onder Nederlands beheer gebleven maritieme inrichtingen het gezag wordt uitgeoefend door de betrokken commandanten, met dien verstande (art. 33) dal die commandanten hun medewerking verlenen tot opsporing en voorgeleiding van Indonesische justitiabelen, die een strafbaar feit heb-

ben gepleegd en zich binnen het gebied van zodanige inrichtingen bevinden. Het bovenstaande geldt niet voor de Marinebasis Surabaja, welke wel onder een Nederlandse beheerder is gesteld, maar welke in beheer is overgedragen aan de V.S.I. De Nederlandse beheerder van deze Marinebasis is als zodanig dus in dienst van en verantwoording verschuldig aan de V.S.I. (zie art. 23 e.v. van de „Regelingen').

Ten aanzien van de Landstrijdkrachten geldt, dal zij geleidelijli zullen worden teruggetrokken en binnen bepaalde rayons geconccntreerd voor verscheping. De aldus geconcentreerde troepen zullen de status hebben van „gasten, die zich bevinden op het grondgebied „van een bevriende regering" (artikel 8 van de „Regelingen br- „treffende de onder Nederlands bevel staande landstrijdkrachten in „Indonesië na de souvercinitcitsoverdracht"). Artikel 12 van deze Regelingen komt in inhoud en strekking overeen met artikel 34 der zeemacht-regelingen, hierboven geciteerd. Te dezen aanzien gelden dus dezelfde opmerkingen als boven geinaakt. met dien verstande, dat de hier bedoelde landmacht-strijdkrachten zowel de K.L. als hel K.N.I.L. omvatten.

Dit laatste heeft nog weer nadere consequenties. Daar is in de eerste plaats de Krijgsraad ie Velde K.N.I.L., welke tengevolge van deze Regelingen opgeheven is. De burger-auditeurs-militair (thans V.S.1.-ambtenaren) zijn teruggetrokken en teruggekeerd naar hei burger-parket (thans V.S.1.-orgaan). De berechting van K.N.I.L.-militairen zal in den vervolge geschieden door de Krijgsraad te Velde van de Koninklijke Landmacht (zij het dat het personeel van de Krijgsraad te Velde K.N.I.L. functioneel is overgegaan naar de Krijgsraad te Velde K.L.). De K.L.-krijgsraden zullen ook de nog lopende K.N.1.L.-zaken moeten afhandelen, doch aangcnoinen mag worden dat, nu het K.N.I.L.-krijgsraadspersoneel overgegaan is, in hoofdzaak dezelfde personen met de rechtspraak dezer hangende procedures belast zulen blijven.

Inmiddels is de Wet van 22 December 1949 (Stbl. No. J. 571) (zie M.R.T. XLIII. blz. 99 en blz. 67) van kracht geworden en de mogelijkheid van een Indonesische kamer van het Nederlandse H.M.G. (het Indische H.M.G. is nu V.S.I.-orgaan geworden) is geopend.

Roven vermeldde ik, ten aanzien van de Koiiinklijlie Marine, dat het niet geheel zeker is of op de zeemacht-militairen in beginsel het Nederlandse, dan wel het Indonesische gemene strafrecht van toepassing zal zijn, daarbij vermeldende. dat de bedoeling wellicht geweest zal zijn, liet Nederlandse gemene recht in beginsel te handhaven, aldus aan dc rechtstoestand van de militairen zo min mogelijk veranderend. Maar als men hier de bedoeling ook laat geldcii vóór de letter, welk commuun strafrecht zal dan van toepassing zijn op de K.N.I.L.-militairen? Volgens hogergenoemd artikel 2 maakt de „Regeling" geen onderscheid tussen K.N.1.L.-militairen en K.L.-militairen. Zelfs de Krijgsraad is dezelfde geworden. Moet nu tòch

de K.N.I.L.-militair onder het Indonesische commune strafrecht blijven? En zo neen: wat moet men dan doen niet de reeds hangende procedures, welke op het Indonesische gemene strafrecht zijn gebaseerd?

Weer een andere vraag is, welke status de K.N.I.L.-man heeft, nu het K.N.I.L. als zodanig heeft opgehouden te bestaan. Indien bij namelijk niet voldoet aan de definitie, welke het Wetboek van Militair Strafrecht van het begrip .,militair" geeft, komt hij in een juridisch*vacuurn terecht, want het Indonesische Wetboek van Militair Strafrecht is niet meer van toepassing. Men zou kunnen oordelen dat met de term „onder Nederlands bevel staande land-.,strijdkrachten" bedoeld is een onderdeel aan te duiden van het begrip (Nederlandse) krijgsmacht van artikel 60 W.M.S.R. Alsdan zou het K.N.I.L. opgenomen zijn onder de hoofd-definitie van het Militaire strafwetboek. Ook heb ik als argument horen noemen dat de K.N.I.L.-militairen zich. na de souvereiniteitsoverdracht, op buitenlands grondgebied bevinden en om die reden ,.militair" zijn geworden in de zin van artikel 63 **(1)** van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Tal van vragen, waarvoor men in Indonesië ongetwijfeld een oplossing zal weten te vinden. Wellicht mogen wij t.z.t. eens vernemen, hoe deze vragen zijn opgelost.

De artilrelen 15 en 16 van de Regelingen Landstrijdkrachten regelen de uitoefening van het gezag binnen de kampementen van de legeronderdelen en de medewerking tot opsporing en voorgeleiding van Indonesische justiciabelen op overeenkomstige voet als hoger vermeld ten aanzien van de maritieme inrichtingen (artt. 32 cn **33** Regelingen Zeestrijdkrachten).

Tenslotte nog een enkel woord over de Luchtstrijdkrachten. De regeling hiervan is, zoals ik hoger reeds mededeelde, vrij summier. Op de eenheden van de Luchtstrijdkrachten zullen van toepassing zijn de bepalingen betreffende de terugtrekking van die strijdkrachten, waarvan zij onderdelen vormen.

Bovenstaande regelen bedoelen niet een uitputtende bespreking te geven van de rechtspositie der Nederlandse militairen in Indonesië gedurende de overgangstijd na de souvereiniteitsoverdracht. Daarvoor ontbreken ons nog teveel gegevens en daar is ook de tijd nog niet rijp voor. Wij hebben echter gemeend onze lezers alvast een ruwe schets te moeten geven van enkele regelingen en van de vraagstukken, die daarbij in het huidige tijdsgewricht naar voren treden.

W. H. V.

Electrocutie-zaak.

Ten vervolge op zijn opmerkingen in M.R.T. XLIII, blz. 61 v. en ons onderschrift daarbij, schrijft de Luitenant ter Zee van Adm. 1e kl. Mr M. KRAUSS ons:

Zowel in de palingfuiken- als in de klapperolie- als in de electrocutie-affaire beoogden de vervolgden voorkoming van diefstal van liun waar. Geen van drieën schrok terug voor een uiterst probaat afweermiddel. Drie schoolvoorbeelden van dolus „eventualis" op de dood of verwonding van de eventueel opdagende dief.

Tot zover loopt alles gelijk; thans het verschil:

Er komt een palingdief en er komt een klapperoliedief, maar.... er komt géén persoon over het achtermuurtje van S. Dl. T. klimmen om wasgoed uit zijn tuin te stelen.

De eerste vervolgde riep: „Vergeef het me, ik wilde mijn palingen „beveiligen"; de tweede vervolgde riep: „Vergeef het me, ik wilde „mijn klapperolie beveiligen". „Mis", zei de rechter in beide gevallen, „Uw beroep op NOODWEER gaat niet op!"

S. M. T. werd ook vervolgd. Omdat hij niet voorkomen had dat *een in zijn tuin werkende koelie* in contact kwam met een aldaar aanwezige levensgevaarlijke draad. *Van inklimming en diefstal geen sprake!* S. M. T.'s „opzet-voor-het-geval-dat....enz." trof nimmer doel. Hij kon dáárvoor dus nimmer worden vervolgd. Noodweer kon dus nimmer ter sprake komen.

S. M. T. beriep zich dan ook niet op noodweer. Mr. VERMEER wil hebben dat hij liet wel heeft gedaan. En dan — blijkbaar omdat het niet anders kan — voor „een feit" waarvoor S. M. T. niet vervolgd werd.

Er bestaan nu eenmaal geen twee gevallen, welke volkomen identiek zijn. Zo zijn er inderdaad verschillen tussen het klapperoliegcval en het electrocutiegeval.

In de eerste plaats kwam de dief in het klapperoliegeval langs de weg, welke de verweerder zich bij het opstellen van zijn verdedigingsmiddel had voorgesleld, namelijk van buiten. Maar ik geloof niet dat de vraag anders was bezien, wanneer de dief getroffen was bij het verplaatsen van de klapperolieblikken, indien hij zich in de goedang had laten insluiten (vergelijk, voor het electrocutiegeval: S. M. T. had de draad gespannen met het oog op dieven, die over de achtermuur binnen zouden trachten te komen; de draad merkte tegen een dief, die zich reeds op het erf bevond en zich over de achtermuur wilde verwijderen).

In de tweede plaats trachtte de dief in het klapperoliegeval de goederen weg te nemen, welker verdediging de verweerder zich bij het opstellen van zijn verdedigingsmiddel had voorgesteld, namelijk blikken klapperolie. Maar ik geloof niet dat de vraag anders was bezien, wanneer de dief getroffen was bij het stelen van àndere, in de goedang aanwezige eigendommen van de verweerder (vergelijk. voor het electrocutiegeval: S. M. T. had de draad gespannen met het oog op diefstal van zijn wasgoed; de draad werkte echter tegen een dief, die zich van een pomp had meester gemaakt).

Het klapperoliegeval cn het electrocutiegeval zijn dus niet iden-

tiek. Het typische verschil tussen beide is eigenlijk, dat het klapperoliegeval een voorbeeld is van noodweer tegen onmiddellijk dreigende aanranding, terwijl het clectrocutiegeval een voorbeeld is van noodweer tegen aan de gang zijnde aanranding. W. H. V.

Critiek.

Wij ontvingen van Mr J. H. M. WATERREUS een brief, welke wij hieronder laten volgen:

Met verbazing lees ik op blz. 697 van deel XLII, Afl. 10, dat het uw redactie *niet* bekend is, dat gevallen van rangdubium veelvuldig vervolgd worden. Weet u dus helemaal niet, wat daarover hier, in Engeland en in Indië allemaal te doen is geweest? Merkwaardig.

Ik ben in Engeland belast geweest met de verdediging in t 50 krijgsraadzaken. Ongeveer *de helft* daarvan betrof een rangdubium. Op zekere dag in 1946 werd mij verteld te Londen, dat dit de 125ste zaak van die aard was, die *daar* behandeld werd. In Nederland kreeg ik er in 1947 als O. C. weer mee te maken en in Indië gedurende mijn 2-jarige werlizaamheid als O.C. nog herhaalde malen. Het aantal zaken van dien aard bij de Landmacht alleen heeft dus zeker in de *honderden* gelopen. De auditeur te Londen, Mr TONNAER, repte er van in de slotzitting (M.R.T. deel XL, blz. 578), ili vroeg er ander **2** uw aandacht voor vanuit Medan in 1948.

Inderdaad is men er in de latere jaren toe overgegaan de blijkbaar lichtere gevallen krijgstuchtelijli af te doen. Men heeft in deze gevallen ook wel vervolgd wegens oplichting of valsheid in gcschrifte. (Misschien was de statistiek daardoor voor uw redactie in dit opzicht niet duidelijk). Wanneer de beklaagde ontkende, leverde het bewijs in al deze gevallen vaak grote moeilijkheden op. De verdediging had soms vrij sterke argumenten. Ook kwam men soms te staan voor vreemde consequenties. Tenslotte is Mr ALBARDA gekomen met een eigen visie.

En dat ontging vrijwel alles aan de aandacht van uw Redactie? Merkwaardig. Alle vonnissen komen toch in Den Haag terecht?

Ons volk heeft, de laatste 5 jaren vooral, méér te maken gekregen met ,,das Militär" — en dus — mede door toegenomen criminaliteit — met de militaire rechtspraak — dan ooit te voren in zijn geschiedenis. Uw blad is intussen maar steeds bezig met vergeelde perkamenten. Met het *actuele* rechtsleven over de zeeën had u tot nu echter blijkbaar te weinig contact. Wat de practijk ginds meebrengt, b.v. inzake het *uniform,* ontgaat u goeddeels. Daardoor ontbreekt maar steeds de *practische voorlichting,* waaraan ik daarginds zo dringend behoefte gevoelde. Dat bedoelde ik, toen ik het indertijd had over ,,lancaster gordijntjes". Ik bedoelde dit niet als een hatelijkheid, maar had alleen de opzet eens duidelijk uw aandacht te vragen voor onze problemen ginds. Het leverde niet op, wat ik

gehoopt had. Thans ben ik weer burger en heb ik er dus geen persoonlijk belang meer bij.

Het is jammer dat Inzender, die mogelijk beschikt over gegevens, welke voor onze lezers van belang kunnen zijn, aan zijn critiek geen opbouwende elcmentcn heeft weten te verlenen en dat hij de vorm van zijn inzendingen nog maar nauwelijks binnen de grenzen der wellevendheid heeft weten te houden. Wij verontschuldigden Schrijver's eerste inzending, welke wij in M.R.T. XLI, blz. 545 v. opnamen, door te veronderstellen, dat haast en gemis aan rustige overdenking uiterlijk en inhoud ongunstig hadden beïnvloed; thans willen wij vorm en inhoud echter niet zonder enkele opmerkingen laten passeren.

Wij laten overigens de aanvallen, welke Schrijver doet, de onwellevendheid. welke in hei herhaalde „merkwaardig" schuilt en het verwijt, dat wij slechts „vergeelde perkamenten" publiceren, voor wat zij zijn en wij verwijzen slechts naar data en inhoud der gepubliceerde sententies en vonnissen. Wat de practische voorlichting betreft, verwijzen wij naar onze rubriek „Vragenbus". Deze rubriek is er echter op gebaseerd dat hij, die voorlichting wenst, ons een vraag inzendt en bij voorkeur een concrete vraag, niet een onbescheidenlijk overladen klachten- en vragenlijst, zoals die, welke mij in M.R.T. XLI, blz. 545 v. van Schrijver opnamen.

Ook thans valt het weer op dat Schrijver vermeldt, dat er honderden vonnissen over het „rangdubium" geweest moeten zijn, maar dat hij verder geen hand uitsteekt om de Redactie er een ter publicatie te doen toekomen. Het is mogelijk dat *alle* vonnissen in 's Gravenhage komen, zoals Schrijver vermeldt, maar hij bedenke dat niet alles, wat in 's Gravenhage komt, onze redactie-tafel passeert! Wij zouden dat ook niet wensen.

Wij moeten werken met de voor publicatie geschikt geachte beslissingen, welke de militaire rechtscolleges aan ons toezenden. De krijgsraden in Indonesië hebben ons op dit gebied — zoals uit deze gedachtenwisseling wel gebleken is — allesbehalve verwend.

Wij publiceerden wederom een inzending van Mr. WATERREUS, niet wegens haar waardevolle inhoud. maar omdat wij critiek niet uit de weg willen gaan. Men verstrekke ons echter in voorkomende gevallen bij critiek tevens de ons niet bekende gegevens, welke wij nodig hebben om aan de wensen tegemoet te komen.

W. H. V.

Gala-uniformen.

De Redactie ontving ter aankondiging een 10-tal prentbriefkaarten, uitgevoerd in vierkleurendruk en vervaardigd door TEN HAGEN'S drukkerij en uitgeversmaatschappij N.V., Torenstraat 27, te 's Gravenhage. De briefkaarten vertonen de gala-uniformen van de Garderegimenten Grenadiers en Jagers en Prinses Irene Brigade; de

tekeningen zijn vervaardigd door de Heer T. Smits, die verbonden is aan het Ministerie van Oorlog en de uitgave geschiedt onder auspiciën van de Koninklijke Nederlandse Vereniging „Ons Leger".

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's Gravenhage gedurende het jaar 1949.

Zaken afgedaan in het jaar 1949		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben:				Terbeschikkingstelling van de Regering; terugverwezen naar de Commanderende Officier; onbevoegdverklaring.	Personen, vermeld in de kolommen 3, 4, 5 en 6 zijn te verdelen als volgt:					Aantal gep
		vermeld in kolom 1		vermeld in kolom P			Veroordeelden:			Vrijgesproken	Transactie	
Bij vonnis	Buiten strafproc (art. 74 W. v. m	Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (geombineerd)			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
61	97	1	60	4	93	1	46	6	6	2	27	1e kwartaal
66	172	2	64	13	159	2	39	15	7	3	172	2e kwartaal
68	187	1	67	7	180	—	56	11	—	1	187	3e kwartaal
57	239	1	56	16	223	1	43	6	4	3	239	4e kwartaal
252x)	695	5	247	40	655	4*)	184	38	17	9	695	

x) waarvan 106 militaire delicten, 141 commune delicten en 5 overtredingen.
*) waaronder 1 terbeschikkingstelling van de Regering en 1 onbevoegdverklaring.

Drukfout.

Op blz. 86 regel 13 v.o. staat 654, lees: 646.

MILITAIR-RECHTELIJKE VEREENIGING.

Bijeenkomst van leden op Zaterdag 18 Februari 1950.

De Voorzitter, Luitenant-Generaal A. Q. H. DIJXHOORN *opent te* 10.45 *de zeer druk bezochte bijeenkomst en heet de aanwezigen welkom, in het bijzonder de inleidster* Mevrouw Professor Mr D. HAZEWINKEL-SURINGA, *Hoogleraar aan* de *Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Hij geeft haar daarna het woord en zij houdt de navolgende voordracht over het onderwerp:*

Enige beschouwingen over dienstweigeraars en hun behandeling.

In de dienstweigering vertoont zich een der vele conflicten, die zich voor kunnen doen, wanneer het gaat om de vraag, waaraan gehoorzaamd behoort te worden, aan wet of geweten. Dc oplossing is geen eenvoudige. Niet iedereen echter ziet hierin een vraagstuk. Men schuift dan het probleem van zich òf door het gedrag der weigeraars zonder meer te billijken òf door het onvoorwaardelijk af te keuren en het gelijk te zien aan de zijde der overheid, indien zij op straffe gehoorzaamheid verlangt ook tegen de stem van het individuële geweten in. Wie als richtsnoer voor het leven alleen de Bergrede erkent of Tolstoi's weerloosheidsprediking de enig juiste acht, zal niet de rechtmatigheid van de dwingende Staatseis tot het verrichten van militaire dienst erkennen. Wie daarentegen als von Jhering in zijn Kampf ums Recht rechtshandhaving niet alleen geoorloofd, maar dure plicht acht, kan geen ruimte laten voor ziclsconflicten. Naast hen echter, die zich geplaatst hebben op een dezer twee uiterste standpunten van per se gehoorzamen aan het geweten of per se gehoorzamen aan de wet staan de velen, die dienstweigering niet òf juist òf verwerpelijk achten, maar er een vraagstuk in zien met vele facetten, dat waard is ernstig te worden onderzocht en zo mogelijk opgelost. Een vraagstuk overigens. dat na den oorlog en de bezetting door menigeen hier te lande anders wordt beschouwd dan voordien. Velen, die eens mild en begrijpend tegenover dienstweigering stonden, verwerpen haar nu na het in alle diepte gepeild hebben van het gevaar, dat het kwade zonder verzet had kunnen overwinnen.

In 1940 was het een der vooraanstaanden in de .,Kerk en Vrede"-beweging, tot dan de ziel van pacifisme en anti-militairisme, die na persoonlijke beleving van de Spaanse vrijheidsstrijd uit de pacifistische gelederen trad met de rechtvaardiging: ,,Voor zover er ,,Christenen zijn, bereid alle krachten des Satans in liefde over zich ,,telaten komen, blijft toch ook voor hen de vraag, of zij het recht ..zouden hebben en het voor hun verantwoording zouden kunnen ,,nemen, ook een opkomend geslacht prijs te geven aan het verderf ,,van ziel en geest, waartoe die satanische machten hen zouden lei-,,den. Ik ben thans bereid, mede gewelddadig weerstand te bieden

„aan een volk, dat zich als werktuig van satanisme laat gebruiken." In velen heeft zich een soorigelijke verandering voltrokken, nu ons leven, onze onafhankelijkheid, onze vrijheid van godsdienst. van denken en spreken enz. enz. zo groot gevaar gelopen hebben. De gevoeligheid is toegenomen voor de uitspraak van Kant: „Wer sich „zum Wurm macht. kann nachher nicht klagen, wenn er mit Fiiszen ..getreten wird."

Het is geen vraagstuk, waarin de historie ons veel kan leren, geen vraagstuk inet een verleden, wel met een toekomst. Het zal zich blijven opdringen, hier en elders, zolang er gedwongen krijgsdienst bestaan zal.

Hiermee bedoel ik niet te zeggen, dat vroegere eeuwen dit verschijnsel niet gekend hebben. in de Romeinse legers waren het de Christenen. die herhaaldelijk dienst weigerden, waarvoor dc jurist Celsus zc laakt en waarvoor de overheid geen pardon kende. Dienen gold oudtijds als eerste mannenplicht; oorlog als het middel om aan de Staat eer. roem, grootheid te bezorgen. Iedere strijd werd gevoerd als een soort van heilige oorlog. Burger zijn betekende krijgsman zijn, in dienst staan niet slechts van zijn land, maar ook van de goden, die zijn volk beschermden en waarvoor en waaraan hij offers te brengen had. De identificatie van overheid met godheid sluit conflicten „aan wie te gehoorzameii" uit. Uit geldt niet slechts voor oude tijden; dit geldt nog heden ten dage voor onze eigen bevolkingsgroep, die de overheid als door God gesteld en haar wetten als van God gegevene beschouwt. Conflicten rijzen eerst. als de rechtsorde wordt gezien als een menselijke, met feilen en leemten, soms als in strijd met een betere en hogere orde. Conflicten rijzen als de wereldlijke overheid de oorlog beveelt en de godsdienst vrede op aarde en naastenliefde predikt. Dan plaatst zich de individuële overtuiging tegenover de geldende normen, dan is er een soortgelijke botsing als in talloze drama's vereeuwigd: Antigone, Socrates, Brutus, Tell; de botsing, waarop wij ook in de Bijbel stoten in Hand 4 : 19. als Petrus en Johannes ingaan tegen het verbod van de Joodse overheden om in naam van Jezus te prediken met de woorden: ..Oordeelt „Gij of het recht is voor God Ulieden meer te horen dan God". De groei van het Christendom moest de botsingen op het terrein van de dienstplicht wel doen toenemen. Men vergete echter niet, dat dikwijls moeilijkheden daardoor uitbleven, doordat in vroegere eeuwen veelal gestreden werd met soldaten in de letterliike zin. me! „.soldij"-mannen, met lrrijgslicden dus van beroep, niet vrijwilligers uit eigen volk of gehuurd van elders. Dan pleegt wel het verschijnsel der desertie voor te komen, maar niet dat van principiële dienstweigering. Dat duikt op. zodra een beroep op de volksgenoten zelf wordt gedaan, zoals in belegerde steden. waarin men op eigen krachten aangewezen is en het krijgswerk niet aan huurlingen overlaten kan. Zo zien wij uit onze eigen historie, hoe bij de belegering van Middelburg in 1577 de doopsgezinden dienst weigerden en als misdadigers behandeld werden, totdat Prins Willem T te hunner hulp

ingreep. In de oorlogen van de 17e en 18e eeuw zijn het behalve de Mennonieten, de Wederdopers en de Quakers, die, vasthoudende aan het Mozaïsche gebod: „Gij zult niet doden", daarvoor bitter hadden te lijden.

Eerst met de conscriptie echter wordt de dienstweigering een meer voorkomend en daardoor ernstiger verschijnsel. In haar „Overheer-„sing en Vrijwording" beschrijft Johanna Naber de weerzin, waarmee èn in Frankrijk èn hier de dienstplicht werd ontvangen en hoe Napoleon tien mobiele colonnes uitzenden moest om het verzet der 50.000 réfractaires in het Z. en W. van Frankrijk te breken. Hier te lande werd na de in 1811 ingevoerde conscriptie de dienstweigering niet dadelijk een brandend probleem. Voor menige bezwaarde heeft wellicht het remplaçantenstelsel uitkomst geboden. Groeiend nationalisme, een zeker Staatsabsolutisme, ook de verslapping van de godsdienstzin, alle kenmerkend voor hei begin der 19e eeuw, kunnen mede hieraan debet zijn. Voor zover dienstweigering zich voordeed, werd zij eenvoudig gestraft, al is ons een enkel geval overgeleverd, waarin de ernst van het gewetensconflict erkenning vond. Ik denk aan de Zwijndregtse Nieuwlichters (turfschippers, dagloners, zwavelstokventers). zij poogden tezamen het oude Christendom weer te verwerkelijken, dat Christendom van communisme en weerloosheid. Toen in 1834 enige hunner wegens dienstweigering terechtstonden voor de Friese Krijgsraad en veroordeeld werden tot 10 jaar kruiwagen, heeft Koning Willeni I een humanere behandeling bewerkstelligd. De gedachte, dat oorlogvoeren en Christus' leer volgen onverenigbaar zijn, dat zij onverzoenlijke tegenstellingen zijn, is beleden door de meest verschillende mensen in de meest verschillende landen: Bajonieten, Paulicianen, Waldenzen, Moravische Broeders, Hongaarse Nazarenen, Russische Douchoboren, Quakers, Anabaptisten, Mennonieten enz. enz. Niet verwonderlijk of onbegrijpelijk: de bezwaren van de principiële dienstweigeraar schuilen eigenlijk in het geweten van iedere Christen. Niemand onzer is vreemd de vertwijfeling: doorklinkend in de verdedigingswoorden van een terechtstaande dienstweigeraar, luidende: .,Wij bidden: Uw „Koninkrijk kome. Maar alles draait zich om de verdediging van „een aards koninkrijk. In dit land van gewetensvrijheid worden „mensen veroordeeld, omdat zij ernst maken met hun geweten. Moest „de aanklacht niet van geheel andere kant komen en anders gericht „zijn? Moest niet ieder Christen de Staat aanklagen van hoogverraad „tegenover het Koninkrijk Gods?" Scholte in zijn Recht en Liefde erkent het openlijk: er is tweeslachtigheid, er is gespletenheid en gebrokenheid; wet en evangelie zijn soms tegenstellingen; er is spanning.

Het tegen het einde der 19e eeuw groeiende antimilitairisme heeft echter nog een andere wortel, dan een gepijnigd Christelijk besef, n.l. het opkomende socialisme, de groeiende bewustwording van de mensenwaarde. Uit die wortel ontsproot de in 1904 opgerichte Internationale Anti-militairistische Vereniging, waarin voor ons land

Domela, Schermerhorn, de Ligt, Albert de Jong e.a. een rol hebben gespeeld.

De overheid heeft in die jaren tussen volgelingen van Tolstoi en volgelingeii van Marx geen onderscheid gemaakt: dienstweigeraars werden allen gelijkelijk gestraft. Wet is wet en dienstplicht is dienstplicht. Wie als burger van de Slaat wil profiteren, zal tot zijn onafhankelijkheid hebben mee te werken, een opvatting geheel in den geest van dien Engelsman. die leerde, dat alleen een vogelvrijverklaarde het recht zou toekomen dienst te weigeren. Men zag er slechts in een soort landverraad en sloot zijn ogen voor de mogelijkheid, dat het probleem „wet en geweten" zich in de vorm der dienstweigering zou kunnen voordoen.

De eerste wereldoorlog bracht de anti-rnilitairistisclie beweging in een acuut stadiuni. De weerzin en de opstandigheid werden gevoed door het sterk veranderde karakter van de moderne krijg, waain het riddel-ideaal verdrongen werd, waarin de verwoestingstechniek mei. haar massale slachting en vernieling, met haar bruut geweld sterker dan ooit naar voren kwamen. Oorlog, hier te lande al lang niet meer gezien als middel tot verhogirig van de glorie van de Staat, nog enkel aanvaard als noodzakelijk ter verdediging, werd in veler ogen mens-onterend. Het was echter niet de Christelijke Kerk, noch de Protestantse, noch de Katholielie, die zich liet horen; het waren individuele predikanten, die in de verzetshouding kwamen. Hei was in 1914, dat Bart de Ligt, dominee in Niaenen en Geldrop, uit zijn parochie werd gezet en tot 1920 verbannen uit de drie Zuidelijke provinciën, hoewel het Classicaal Bestuur van Eindhoven na onderzoek zijn prediking niet strijdig achtte met het Evangelie, alleen wel het gevaar inhoudende, dat onervaren jonge mannen ertoe zouden komen lichtvaardig zich te verzetten tegen de militaire overheid. De Ligt, die. naar diepste overtuiging handelende, zich door geen straf liet intimideren, repliceerde: „Gij moest liever onderzoeken, in „hoeverre nationale prediking onervaren jonge mannen ertoe brengen „kan, om aan de militaire overheid lichtvaardig te gehoorzamen." In 1915 was liet het Dieristweigeringsmanifest, dat. opgesteld door Christen-anarchisten predikanten en hun zielsverwanten, beroering in den lande bracht. Een comité voor gewetrnsvrijhcid inzake de krijgsdienst werd in dat jaar opgericht. Petities werden ingediend bij de regering; pressie werd uitgeoefend op de pers om dit brandende vraagstuk voor het forum van het Nederlandse volk te brengen. De S.D.A.P. eerbiedigde de individuële dienstweigering wel, maar propagecrde haar niet, omdat daardoor de revolutionnairc energie der massa zou kunnen verslappen door er op te gaan rekenen, dat haar bevrijding het werk van enkelingen zou kunnen zijn.

In deze jaren van spanning heeft de regering de eerste stap gedaan om althans aan een deel der dienstweigeraars tegemoet te kamen. Het was n.l. in 1917, dat de toenmalige Minister van Oorlog De Jonge een Legerorder uitvaardigde van de volgende inhoud: Ontheffing van de op iedere Nederlander rustende verplichting

mede te werken tot handhaving van de onafhankelijkheid van het Rijk en tot de verdediging van zijn grondgebied kan niet worden verleend. Niettemin behoeft erkenning van een oprecht gewetensbezwaar tegen de uiterste consequentie van die plicht — het doden van de evenmens — niet uitgesloten te zijn. Wir zijn evenmens niet wil doden, mag een vrijwillige verbintenis aangaan voor dienst, niet bepaaldelijk gericht op strijd met de wapenen (met één jaar verlenging). Hierbij werd gedacht aan bijv. hospitaaldienst. Dit was de eerste poging om, zonder aan de belangen van de defensie tc kort te doen. voor het vraagstuk der dienstweigering een oplossing te vinden. Het practische belang van deze order is niet groot geweest. Hij kwam den bezwaarden onvoldoende tegemoet. 1° doordat zij gewoon als dienstplichtigen hun taak moesten blijven doen, totdat over hun bezwaren beslist zoude ziin: 2° doordat degenen. die iedere militaire dienst, ook de indirecte, verwierpen, hiermee niet geholpen werden. Men denke aan de Mennonieten, die al vanouds niet alleen geen soldaat, maar ook geen „sweertveghers ende bussenmakers" wilden zijn. Het belang hiervan was dit, dat voor het eerst op dit terrein rekening gehouden werd door de overheid met het individuële geweten en de daaruit voortvloeieiide practische consequenties. Godsdienstvrijheid, gewetensvrijheid, ze ronden in ons land reeds eeuwen erkenning. Reeds lang liet de Staat hier af van de innerlijke overtuiging, hoever ook afwijkend van de gangbare. Maar dat betekende nog niet, dat daarnaar handelen ook steeds werd getolereerd. Wanneer de overtuiging van de enkeling, hoe voornaam en eerlijk ook, de grondslagen raakt van de gemeenschap, kan geen overheid, die haar taak begrijpt, verwerkelijking dulden. Ook de overheid heeft immers haar zedelijke overtuiging aangaande haar beleid. haar houding, waardoor zij de conscientie van den enkeling niet steeds zal kunnen sparen. Een gemeenschap, die van geen enkel individu het offer zijner overtuiging vragen zou, is een utopie. De overheid kan slecht wijken, waar dat mogelijk is met behoud van haar taak. Net de erkenning, dat de niinderheid niet noodzakelijk ongelijk heeft uit zedelijk oogpunt, gaat niet dwingend gepaard een daarvoor buigen in de practijk. Dat zou voeren tot anarchie. In zijn artikel, opgenomen in „The conscientious Objector of the XIXth Century „and After", weigert Dicey het individuële geweten als enige en hoogste toetssteen te aanvaarden van wat in het maatschappelijke leven als rechtmatig behoort te gelden. Het hoogste gezag op dit gebied berust z.i. bij den wetgever, die slechts in zoverre met de afwijkende voorschriften van het individuële geweten rekening te houden heeft als verenigbaar is met de belangen van de Staat. Scherper nog wordt deze gedachte geformuleerd in de Mem. v. Toel. op het Franse ontwerp, van 1949. strekkende tot het scheppen van een civiele dienst voor gewetensbezwaarden. Na te hebben geconstateerd, dat principiële dienstweigering noch spot noch verachting verdient, maai dat het daarbij gaat om „une des formes de la „spiritualité française. d'une des forces, qui constituent le patrimoine

„moral de notre pays", vervolgt de Memorie: „notre devoir à nous est „de tenir compte des contingences de mettre au premier plan le sens „de la solidarité sociale et la discipline indispensable à la vie d'une „communauté. Notre devoir est de faire notre possible pour éviter la „généralisation d'une attitude, qui, quelque syinpathique qu'elle soit, „deviendrait un grave danger pour notre sécurité nationale, si elle se „propageait dans les seuls paya démocratiques, les affaiblissant „ainsi en face d'un agresseur totalitaire. Nous voici donc, nous aussi, „placés inévitablement devant un problème de conscience".

In tal van gevallen, waarin het individuële geweten zich omzette in daden, die tegen de heersende wetten ingingen. heeft echter onze overheid wel gebogen, of beter gezegd een oplossing voor dit conflict gezocht en gevonden. Men denke aan de eed, die voor de belofte plaats maakte tei tegemoetkoming aan belijders van bepaalde godsdiensten, aan wie te zweren verboden was en sinds 1916 ook aan hen, wier niet geijkte religie of meer algemeen wier opvattingen omtrent de godsdienst hen vijandig deden staan tegenover het zweren. een oplossing door Struycken terecht betiteld als een nieuwe overwinning van het godsdienstig individualisme iii rechtswezen en volksleven. De Epidemiewet van 1924 (art. 15) liet voor godsdienstig bezwaarden de vaccinatiedwang varen. Het verzet tegen de Invaliditeitsverzekering, waarin sommige onzer burgers eveneens een blijk speurden van wantrouwen in de Goddelijkc Voorzienigheid, werd in de Invaliditeitswet van 1920 en eveneens in de Land- en Tuinbouwongevallenwet vaii 1924 op vernuftige wijze ondervangen door de aanslag in de Inkomstenbelasting met de iets verzwaarde premie te verhogen. De religieuze bezwaren, gerezen tegen de stemplicht als ingaande tcgen het door het Goddelijke bestel aan den koning toevertrouwde oppergezag, dat door geen te kiezen volksvertegenwoordiging mocht beknot, behoefden niet meer onder de ogen te worden gezien, toen tenslotte wettelijk niet meer dan een opkonistplicht op de burgers gelegd werd. Niet voor ieder religieus bezwaar echter kan de Staat uit den weg gaan en is de Staat uit den weg gegaan, bijv. niet. toen de Leerplichtwet werd tegengewerkt, omdat zij een aanslag betekenen zou op de rechten. die als onaantastbare den ouders door God waren toevertrouwd ten aanzien van hun kind. Evenmin, toen de bijzoridere scholen zich verzetten tcgen de wettelijke eis tot verplichte brandverzekering. Daarbij kreeg de regering overigens steun van Dr. h. Kuiper, die de in Galatiërs 6 : 2 voorkomeride woorden: „Draagt elkanders lasten" als Bijbelse goedkeuring der verzekering interpreteerde.

De vraag was nu, of en in hoeverre bij de dienstweigering er ook reden was voor de Staat oni met het individuële geweten rekening te houden. Bij do eedsquestie en bij de andere even genoemde gevallen lag de zaak eenvoudiger. De daarbij betrokken belangen waren minder centraal en er waren surrogaten te vinden, voor beide partijen tamelijk aannemelijk. Maar standpunt bepalen t.a.v. de dienstweigering was veel ingewikkelder:

1°. omdat hei. daarbij niet gaat om een bijkomstig belang, maar omdat bestaan en voortbestaan van ons land. onze natie in het geding zijn;

2°. omdat een beide partijen bevredigend surrogaat niet voor de hand ligt;

3°. omdat tal van andere motieven, geen consideratie waard, onder het mom van principiëel verzet zetelend in het geweten, lot dienstweigering kunnen voeren.

Indien de Staat ook in deze materie tegemoetkoming zou willen betrachten, dan zou dit alleen mogen geschieden, dit stond a priori vast, aan *gewetens*bezwaarden, niet aan aanhangers van aan haar beleid vijandige politieke overtuigingen. Dit schijnt ook juist. Voor dienstweigering, gehanteerd als zuiver politiek wapen, op één lijn staande met bijv. werkstaking, kan de gemeenschap niet uit den weg gaan, zolang ze nog in zichzelf gelooft. De eerste poging tot, tegemoetkoming, vervat in de reeds genoemde Legerorder 1917, is dan ook een tegemoetkoming aan een zeer diepgaand gewetensbezwaar, n.l. aan dat tegen het doden van den evenmens. Hetzelfde is neergelegd in de Dienstweigeringswet van 1923, die dus de lijn, die de Legerorder-De Jonge aangaf, verder doortrekt. De Legerorder was op dc reeds aangestipte gronden onvoldoende gebleken, zodat geen einde daarmee gemaakt werd aan het verzet en de spanning in den lande. Men denke slechts aan de zaak Herman Groenendaal, het eenvoudige hoveniertje, wiens ernstige overtuiging en consequente houding zoveel sympathie wekten, dat overal in den lande tegen zijn arrest protestvergaderingen gehouden werden; dat zelfs op algemene werkstaking werd aangestuurd; dat men in optocht trok naar het huis van den toenmaligen Minister van Oorlog Pop om zijn vrijlating te eisen, etc. Vandaar, dat in 1921 zonder hoofdelijke stemming door de Tweede Kamer een motie-Drion aangenomen werd, luidende: ,,dat het wenselijk is de vrijstelling van dienstplicht te ,.verlenen wegens gemoedsbezwaren naar bij de wet te stellen .,regelen." Daarbij sloot zich in 1922 de Grondwet aan met het in het toenmalige art. 183 (thans art. 189) neergelegde voorschrift, dat wegens ernstige gewetensbezwaren vrijstelling van krijgsdienst kan worden verleend op voorwaarden bij de wet te stellen. Kranenburg heeft deze norm een der belangrijkste genoemd van onze ganse Grondwet, omdat hij het wezen zelf van de Staat raakt.

Twee wegen standen nu open. n.l. òf inlassing in het Wetboek van Militair Strafrecht van een strafuitsluitingsgrond ingeval ernstige gewetensbezwaren debet waren aan een verboden gedraging, te plaatsen hij de betreffende artilrelen van ongehoorzaamheid, desertie etc. of meer algemeen; òf het scheppen van een nieuwe, een speciale wet. De eerste methode zou meebrengen, dat iedere dienstmeigeringszaak zou komen voor den militairen strafrechter, die zich dus met dit gewetensonderzoek belast zou zien. Dit werd niet de juiste oplossing geacht, niet louter wegens de kans op ongewenste vermoedens van partijdigheid van dezen rechter, maar mede omdat

dan de weigeraar dienstplichtig bleef, militair arrest had te ondergaan, etc. Daarom werd de tweede weg gekozen, die leidde naar de organieke wet van 1923, de zogenaamde Dienstweigeringswet. Wie gewetensbezwaren heeft, hetzij reeds vóór zijn inlijving, hetzij daarna, kan die gemotiveerd kenbaar maken aan den Minister van Oorlog (eventueel Defensie) met als gevolg een ontslag uit een misschien reeds opgelegd arrest, zelfs met een staking ener eventuële strafvervolging. Een speciaal daartoe benoemde Commissie, door de Kroon benoemd, heeft de requestrant voor zich te roepen, de aard en de oprechtheid ziiner bezwaren te toetsen en den betrokken Minister van advies te dienen. Een soortgelijke Commissie had ook reeds dienst gedaan tijdens de vigueur van de Legerorder 1917 en was deugdelijk bevonden. De Minister beslist. Erkenning der bezwaren voert tot tewerkstelling bij eon niet combattant legeronderdeel met acht niaanden verlenging, of, als ook daartegen deugdelijk geachte bezwaren ingebracht zijn tot een tewerkstelling in burgerlijke diensten met een verlenging van twaalf maanden. Tegen deze voorschriften alsook tegen de werkwijze der Commissie zijn vele bezwaren ingebracht. waarop straks nader zal worden ingegaan. Het belangrijkste punt is naar het mij voorkomt echter, welke dienstweigeraars nu door deze wet geholpen worden.

Bezien wii de wet nader. dan valt op, dat zij enger is dan de Grondwet, daar zij voorschrijft, dat alleen die gewetensbezwaren zullen erkend worden. die bestaan in de overtuiging. dat men ziin evenmens niet doden mag, ook al zou dat geschieden ingevolge overheidsbevel. De grondwettigheid van de wet van 1923 is dan ook aan zeer ernstige twijfel onderhevig, wat echter een zaak is, die alleen de wetgever en geen ander regardeert. Wel mag de vraag gesteld, of deze verenging toejuichbaar is, en dan is mijn antwoord bevestigend. Onder gewetensbezwaren kunnen vele overtuigingen vallen, die geen opzij gaan van de Staat rechtvaardigen. Men kan in zijn geweten overtuigd zijn, dat leger en vloot slechte instellingen ziin ten dienste van een slechte zaak. Men kan iedere oorlog verfoeien als, gelijk l'apprenti sorcier, slechte krachten ontketenende, die niet meer te bedwingen zijn. Men kan in zijn conscientie gekant zijn tegen een bepaalde oorlog als gericht op vrijheidsonderdrukking of als miskennend gelijkheid van afstamming, bloed- of geestverwantschap, etc. Dan raken de bezwaren ons ganse, maatschappelijke bestel of een bepaald concreet regeringsbeleid, dat, gedragen door het rechtsbewustziin. het zedelijk besef der volksmeerderheid peen daarvan afwijkend gedrag dulden kan. Dan staat rechtsbewustzijn tegenover rechtsbewustzijn, zedelijk oordeel tegenover zedelijk oordeel. Dan zal de minderheid zich hebben te voegen en als zij dat niet wil, als wetsovertreders te vonnissen zijn. Men kan respect hebben voor hun motieven, men kan erkennen, dat zij wellicht ideeën vertegenwoordigen. die eens de heersende zullen zijn. Maar ook edele motieven ontnemen aan een nu nog strafbaar gestelde daad niet het karakter van rechtsbreuk. Men zal echter in de wijze hunner

bestraffing hebben uit te drukken, dat zij maar geen gewone delinquenten zijn, maar overtuigingsmisdadigers, aan de ene kant dus veel gevaarliiker voor de bestaande rechtsorde. aan de andere kant niet over één kam te scheren met hen, die uit zwakheid of lichtzinnigheid misdoen; die het strafrecht ter beveiliging van eigen waarden mensen, die alleen uit egoïstische motieven die van anderen miskennen. Men denke slechts aan de schriftvervalser, die voor zijn vervalst product hetzelfde publieke vertrouwen begeert. dat hij door zijn vervalsing aantast!

Op de waarlijk overtuigden passe men geen voorwaardelijke veroordeling toe. Met hen valt niets te proberen. Een opvoedend. verbeterend, zelfs een louter op afschrikking gericht strafstelsel veronderstelt iemand, die spijt heeft van zijn daad en voortaan graag anders wil. Maar overtuigingsmisdadigers willen volstrekt niet anders; zij stáán voor hetgeen zij deden; zij zijn er trots op. Een of andere custodia honesta worde op hen toegepast.

Juist deze en dergelijke overwegingen maken het begrijpelijk, dat de Scandinavische landen en ook Engeland alle conscientious objectors erkennen, religieuze èn politieke, omdat zij de laatsten toch niet in de gewone gevangenissen willen onderbrengen. Mij schiint dit niet alleen gevaarliik. maar ook oniuist. Wanneer de overheid op het zo gevoelige punt der defensie meent niettemin enige tegemoetkoming te moeten doen om de wille der conscientie, dan is deze ,,weelde" alleen te rechtvaardigen, als zij buigt voor die diepe verzekerdheid van geen medemens te mogen doden, die verankerd ligt in de ganse levensbeschouwing en zich niet slechts voordoet ingeval het oorlogsprobleem rijst. Niet het geweten moet doorslaand zijn, maar de gronden, waarop het geweten tot spreken komt. Slechts zij, die wel gedood willen worden, maar onder geen omstandigheid zelf willen doden, die zonder propaganda, zonder enige streving naar een verder liggend doel, enkel uit een innerlijke. onweerstaanbare drang, uit een heilige overtuiging, geen wapen kunnen opnemen, moeten erkenning vinden. De Amerikaanse wetten op dit stuk, die vasthouden aan een persoonlijke ,,religious training and ..belief" als basis. waaruit de dienstweigering moet voortvloeien, hebben zich m.i. op een juister standpunt gesteld dan de bovengenoemde landen. Het is daarom. dat ik meen. dat onze wet inet haar verenging van het grondwettelijk voorschrift goed heeft gedaan. Dit betekent echter niet, dat alleen halt gemaakt inoet worden voor hen, die lid zijn van een bepaalde secte of kerkgenootschap, zoals oorspronkelijk in Amerika en ook te onzent werd gemeend. Ook zij, die, zoals de Amerikanen het uitdrukken, los van de ..historical creeds" zich individueel een overtuiging gevormd hebben, ethisch-religieus-humanistisch, waarin het doden van den evenmens onder alle omstandigheden afgewezen wordt, behoren door de dienstweigeriiigswet beschermd te worden. Wie de Bergrede als enig juist levensrichtsnoer erkent, wie vervuld is van een zodanige ,,strong sense of ,,human kinship", zoals Vera Brittain het uitdrukt in haar

Humiliation with honour, dat hij eenvoudig niet anders kan, behoren in hun zielsconflict te worden ontzien.

Wij leven in een staat, die zelf de oorlog verfoeit, die algemene ontwapening ziet als een ideaal. die niets liever zou willen dan alle heersers ter wereld te doordringen van oprecht pacifisme, maar die tegelijk meent, dat hij weerkracht houden moet om nog groter kwaad dan de oorlog te keren; die niet gelooft, dat nu reeds het kwade door het goede te overwinnen is, dat met dc wapens van de geest alleen te strijden is tegen bestaande duistere machten. In principe behoeft hij daartoe de hulp van al zijn weerbare mannen, in wier bereidheid tot het offer overigens evenzeer een grote zedelijke waarde ligt. Wijken voor de conscientie moet uitzondering blijven. opdat niet in te ver gaande tolerantie de hoogste waarden door een intolerante vijand onder de voet gelopen worden.

Aangezien dienstweigering groeien kan op zeer vele gronden, is een schiftingsorgaan nodig. In ieder land, dat de dienstweigering niet zonder meer als een delict wil beschouwen (gelijk nog steeds biiv. in de Romaanse landen het geval is. al maakt Frankriik aanstalten tot verandering op dit punt) heeft men een orgaan in het leven geroepen, dat heeft te splitsen òf alleeri maar tussen werkelijk gewetensbezwaarden en ,,slackers'' òf daarnaast nog tussen religieuze, politieke of nog andere overtuigde ,,verzetters". Welk lichaam men daartoe aanwijzen wil, is een quaestie, die zich tot verschillende oplossingen eigent, al zal het steeds moeten gaan oni de grootst mogelijke deskundigheid en onbevooroordeeldheid. Hier te lande wordt dit zeer subtiele werk in handen gelegd van een Koninklijke Commissie, de zogenaamde gewetenscoinmissie, wier werkwijze en samenstelling vooral in den beginne aan veel critiek heeft blootgestaan. De hoofdklachten waren en zijn een te ver afstaan van de jonge mensen, die zij tot in hart en nieren moet onderzoeken zonder diepgaande psychologische rapporten ter beschikking te hebben, juist zo nodig, nu de meeste jonge mannen, die voor de Commissie verschijnen, slecht ter tale reeds in het algemeen, zeer moeilijk onder woorden kunnen brengen, wat bewust of onbewust hen drijft. De oorspronkelijke bezwaren, dat door de Commissie teveel werd vertrouwd op intuïtie. op mensenkennis en op de uitkomst van een kort, eenmalig verhoor. veelal inquisitoriaal en scherp gevoerd, niet gespeend van strikvragen en sophismen, zijn voor een gedeelte ondervangen door de sinds 1946 aangebrachte wijzigingen. Zij waren nodig ook. Wanneer onder dienstweigeraars als leuze geldt: houd je request zo sober mogelijk, gebruik de woorden der wet. want ,.ze pakken je op alles'', heeft er iets in de behandeling gehaperd. Het mag nooit gaan om het uitlokken van debatvaardigheid; het is ook niet de bedoeling de betrokkene van zijn ongelijk te overtuigen. Het gaat enkel om het begrijpen van de soort en de diepte der bezwaren, om het peilen van de eerlijkheid en waarachtigheid hunner gevoelens en meningen. hoezeer wellicht in dwaling gevormd. Niet genoeg attentie kan gegeven worden aan hun algemene levensstijl, hun karakter-integriteit,

aan alle indices, die op echtheid en zuiverheid der bezwaren kunnen wijzen. Er zijn critici, die aan de Commissie ieder recht van toetsing der gewetens ontzeggen. ,,Wie God in zijn geweten hoort", aldus Teding van Berkhout, ,.kan geen mensenmacht erkennen, om daarin mee te spreken." Deze critiek berust op een misverstand. Het gaat niet om meespreken of om toetsing van de redelijkheid der bezwaren. maar oin hun soort en aard en hun oprechtheid.

De afwijzing placht en pleegt wellicht nog tc geschieden in schablonevorin, waardoor de hetrokkenen meer liet gevoel hebben een lettre de cachet te hebben thuisgekregen, dan een weloverwogen vonnis. Het uitgesloten zijn van hoger beroep heeft somtijds de verbittering en het wantrouwen versterkt. In Engeland en Amerika zijn de behandelingen openbaar en wordt de bezwaarden een verdediger gegund, alsook een recht van beroep. Maar al deze en dergelijke bezwaren zijn bij goede wil te ondervangen, zoals ook tegemoet te komen is aan een versnelling van de gehele procedure, een meer doeltreffende regeling der civiele werkzaamheden, het scheppen van een tussenvorm tussen de behandeling der niet erkende overtuigingsmisdadigers en die der gewone criminelen.

De bezwaren tegen de wettelijke eis van langere civiele tewerkstelling in geval van erkenning, berusten goeddeels op misverstanden, evenals die tegen het verschil in dienstverlenging voor de noncombattanten (n.l. 8 maanden) en voor hen, die ook indirecte militaire dienst weigeren (n.l. 12 maanden).

Het verschil, zo werd in een onzer belangrijkste dagbladen opgemerkt, komt hierop neer, dat de een gewetensbezwaren heeft tegen het zelf doden, doch het wel kan lijden, zo een ander zijn evenmens doodt, terwijl de tweede het levensrecht van een evenmens zo hoog acht, dat hij ook aan een ander het recht om zijn evenmens te doden, ontzegt. De overtuiging van de laatste staat niet zoveel lager. dat hij daarom met zoveel maanden extra-tewerkstelling moet *gestraft* worden. Dit alles is volkomen verkeerd gezien. De verlenging is helemaal geen straf, maar een poging om een zekere gelijkheid te benaderen tussen hen. die volledig dienst doen en alle gevaren lopen, hen, die non-combattant werk doen en minder gevaren lopen en hen. die civiel werk verrichten en buiten schot bliiven. Had men taken kunnen vinden, even zwaar en gevaarlijk als de militaire dienst, dan zouden die zonder verlenging opgelegd zijn. Nu zij niet te vinden waren, heeft men in de tijdsduur althans enigermate compensatie menen te vinden. Uiteraard zijn deze termijnen willekeurige. Zweden (wet van 1921) heeft gemeend met **3** à 4 maanden verlenging te kunnen volstaan. Gezien de vroegere diensttijd van $5\frac{1}{2}$ of 6 maanden was een vol jaar verlenging wel zeer lang. Klemmender nog was het bezwaar hiertegen bij weigering van opkomst tot herhalingsoefeningen.

Bij de nu veel langere duur van eerste oefening is althans het eerste bezwaar in kracht verminderd. Maar hoe dit ook zij, het principe behoort te blijven, dat erkende dienstweigeraars niet in

betere conditie komen mogen dan de militairen. Bovendien is die verlenging een der hulpmiddelen om dc niet waarachtig overtuigden van het dienstweigeren af te houden. In andere landen heeft men naast ontginningswerk, dat ten onzent hoofdzakelijk wordt bedreven, andere taken aan de dienstweigeraars opgedragen als het blussen van branden in de gebombardeerde steden, het vegen van mijnen, verpleging in krankzinnigengestichten en algemene hospitalen. Quakers zijn gedurende den oorlog in asociale, ontredderde gezinnen geplaatst. Alles middelen tot het productief maken van aanwezige krachten en talenten en tevens middelen, die simulanten voldoende zullen afschrikken.

Vragen wij, wie te onzent door de dienstweigeringswet geholpen worden en wie worden afgewezen, dan zijn globaal gesproken vier groepen te onderkennen.

Als eerste groep is te noemen die der notoir geweldlozen, dei Tolstojanen, der Kerk en Vrede-mensen, die der waarachtige belijders van godsdiensten. die iedere militaire dienst verbieden. Daartoe behoren voorts de individueel religieuzen, die onder geen omstandigheid een menselijk wezen willen doden.

Deze plegen erkend te worden.

Uitgesloten zijn zij, die de Anglosaksen „slackers" noemen, de lijntrekkers, de nietsnutten, die proberen onder de pacifistische parapluie scliuil te gaan. Het zijn de lastige elementen, die zich niet voegen willen of niet voegen kunnen in het militair verband. die de dienst te lastig of te langdurig, te slecht ingericht of te vermoeiend vinden. Zonder bezwaar zijn zij onder dienst gegaan, maar zc krijgen er genoeg van. Na gewoonlijk alle stadia van tuchtrechtelijke behandeling te hebben doorlopen met als eindpunt de tuchtklasse, geven ze er de brui aan. Beter dan A. M. de Jong dit type heeft geschilderd in Frank v. Wezel's roemruchte jaren is niet wel mogelijk. Onder de 300 dienstweigeraars, wier dossiers ik heb mogen bestuderen, kwamen zij ten getale van 26 voor. Dat zij na een dikwijls lange, hangerige diensttijd gewoon gestraft worden, zal niemand beklemmen. Hier vervult de strafrechter een zeer normale functie. Zij mogen zich dienstweigeraars noemen, zij zijn geen principiële, die een innerlijk conflict uit te vechten gehad hebben.

Geestelijke verscheurdheid, gevolg vair botsing van het geweten cn de eisen van de wet, is evenmin aanwezig hij de derde groep, dc communistisch-anarchistische. Zii kanten zich tenen de bestaande staat en zijn inrichting of tegen iedere staatsorde. Hun bezwaren zijn dus zuiver politieke. Ter bereiking van hun idealen zijn zij bereid als strijders in de eerste gelederen te staan. Hen knelt geen gewetensconflict. Zij haten de gemeenschap, waarin zij leven en willen daarvoor geen vin verroeren. Zij zijn de mensen van „geen man en geen cent", waarvoor de bestaande staat niet op zij gaat. Hier bestaan dus wel principiële tegenstellingen, maar geen gewetensconflicten. Zij gebruiken geweld als dc klassestrijd dat verlangt en ook ter zelfverdediging. Wat daarmee te doen? Gemeenlijk requestreren zij

niet. Inlijven heeft niet veel zin: niet onwillige honden is liet slecht hazen vangen. Inlijven is gevaarlijk bovendien wegens de besmetting, die van hen uitgaat. Zij komen voor krijgsraad en H.M.G. Vroeger plachten zij ongeveer 10 maanden gevangenisstraf te krijgen met ontslag en uiteraard een slechte aantekening op hun strafregister; tegenwoordig belopen hun straffen twee jaar en meer. Bedenkt men, dat het hier gaat om politiek revolutionnairen, die dr dienstweigering zien en benutten als een der middelen naast werkstaking en andere, oni de bestaande staat en de bestaande rechtsorde te vernietigen, dan kan, waar het hier dus een soort landverraad betreft (ieder bestaand gezag, zegt Clara Wichmann, acht nu eenmaal zijn aantasting heiligschennis) hun behandeling niet onrechtvaardig genoemd worden. De staat kan toch moeilijk bezwaren erkennen, die gericht zijn niet tegen een of ander rechtsinstituut, maar tegen hemzelf en de ganse, door hem gehandhaafde rechtsorde. Hier toegeven, zou abdicatie, zou zelfmoord zijn. Hij kan geen consideratie hebben voor hen, die zijn bestaan belagen. Maar bij zijn ingrijpen kan hij wel in aanmerking nemen en moet hij in aanmerking nemen, dat zij geen misdadigers zijn van het gewone allooi, maar politiek anders gerichten, overtuigingsdelinquenten dus, die niet of niet louter door egoïstische motieven gedreven worden.

De grootste moeilijkheden geeft de vierde groep, bestaande uil mensen, die pacifist en anti-militairist zijn, omdat zij de oorlog verfoeien als beslechtingsniiddel van internationale geschillen. hem zien als misdadig en krankzinnig, cultuurvernietigend, mensonwaardig. Zii houden van hun vaderland. dat zii willen dienen en behoeden voor kwaad, maar niet door het met voorbedachte rade vermoorden van willekeurige, onschuldige mensen, niet door het vernielen van hun woonsteden, hun middelen van bestaan, hun cultuur. Zij kunnen geen politieke vijanden, evenmin landverraders geheten worden. Zij billijken persoonlijke noodweer alsook hardhandig politioneel optreden. Zij spreken alleen hun veto uit over de oorlog en over de verplichting tot krijgsdienst, als vijandig aan en noodlottig voor alle zedelijke en culturele waarden. Bij hen bestaat wel het conflict tussen wet en geweten. Zij zijn geen kerkelijk gelovigen. zij plegen zich ook niet te beroepen op een individuëlc geloofsovertuiging. Ze zijn sociaal ethisch ingesteld; voorvechters van vrijheid en broederlijkheid. Huil geestesinhoud is die der humanisten. Hun gedachten zijn verwant aan die van Cicero, die de oorlog als methode der dieren betitelde, aan die van Erasmus, zoals hij die o.a. in zijn Bellum ontwikkelde; aan die van Leonardo. van Pascal, Montesquieu, Voltaire, Hume, aan die, welke Kant ontwikkelde in zijn Zum ewigen Frieden. Prof. Heering heeft, ziende hun houding, eens gezegd: God werkt ook daar, waar hij iiiet bewust wordt erkend. In deze gedachtengang zou bij hen dan een strijd tussen wet en goddelijk gebod te construëren zijn met als consequentie een wijken van de aardse overheid voor de allerhoogste. Maar hoe dit ook zij, het is deze groep, die wel pleegt te requestreren en die de beoordelende

Commissie voor grote moeilijkheden plaatst. Immers in zekere zin zijn zij revolutionnairen, zoals ook bijv. Mevr. Roland Holst. een der ondertekenaars van het Dienstweigeringsmanifest ruiterliik erkende. maar er tegelijk aan toevoegde: Het manifest is niet opruiender dan honderden bijbelteksten, dan verzen van Schiller, Shelley, Byron. Het dwingt enkel tot bezinning. Gij en ik spreken een andere taal.

Hun gedachten, hun motieven zijn veelal edel. Maar de gedachten. de motieven, die het merendeel der bevolking op dit punt bezielen cn drijven, zijn dat evenzeer. E r is geen goede grond om de individueel-ethische normen te laten praevaleren boven de sociaal-ethische. Zij denken anders, maar niet noodzakelijk beter. De erkenning, dat enkelingen door hun verzet tegen het bestaande soms het betere hebben ingeluid, dat naar Ferri's moorden hierin misschien zich manifesteert een „criminalité évolutive représentant des moeurs, yui .se réaliseront plus tard", dwingt niet tot wijken. Als de meerderheid naar haar diepste overtuiging hun houding afkeurt als aantastende de grondvesten van de Staat, dan zal zij te eigener beveiliging hard moeten zijn.

Hoewel in wezen niet steeds politiek-revolutionnair ingesteld, wenden dergelijke jongelieden zich dikwijls tot anti-militairistische verenigingen of politieke partijen, omdat deze begrip tonen voor het conflict, dat hen kwelt. Staande voor de Commissie plegen zij dan te licht bevonden te worden.

Een beslissing is bij dergelijke gevallen nog dubbel moeilijk, nu soms religie zich voordoet ais politiek en nu heel wat politiek wordt bedreven alsof het religie ware. Bij deze groep wordt het scherpst de tragiek gevoeld, die ligt in het eerbiedigen van liet geweten van den enkeling, maar het tegelijk hem moeten beletten daarnaar te leven en te handelen; die ligt in tolerantie van zijn denken en in intolerantie van zijn consequent daarnaar doen.

Zolang de Staat voor hen niet wijken kan en uit zelfbehoud tegen hen optreden moet, zal dat niet eigengereid met vergeldings- of verbeteringsmiddelen mogen geschieden. Voor hen moet een weg gezocht, die niet voert naar de gewone gevangenis. Een juiste aanwijzing is gelegen in enige vonnissen van de Rotterdamse Krijgsraad, die enkele door de Commissie niet erkende, maar niettemin zeer ernstige, zedelijk hoogstaande jonge mensen voorwaardelijk veroordeelde met een proeftijd van 3 jaar, door te brengen op de wijze, door den auditeur-militair te bepalen, welke bepaling neerkwam op het verrichten van civiel buitenwerk. Dit was meer dan een bevredigende oplossing van een concrete strafzaak. Hierin werd den wetgever een richtlijn gegeven. Een waardevolle mede daarom, omdat veelal eerst uit het gedrag tijdens de proeftijd kan blijken, of de ethische principes, waarop men zich beriep, waarachtige waren.

De ervaringen, opgedaan in de landen, die voor dienstweigeraars speciale voorzieningen troffen, alsook de resultaten van mijn persoonlijk dossier-onderzoek, wijzen uit, dat de mening, als zou de dienstweigering weinig meer zijn dan een roekeloos spel van licht-

vaardige en gewetenloze raddraaiers, van onevenwichtige, onbezonnen, verkeerd gesuggereerde kwajongens, van lafaards en van niet geheel normale, verblinde ijveraars voor schijnidealen, die de volkskracht ondermijnen en het moreel aantasten, in zijn algemeenheid onjuist is. Het wijzen op een figuur als Viruly alleen al zou voldoende zijn ter weerlegging. Maar evenzeer onjuist is, dat zij een „speziell-kriminalpsychologischer Typus" zouden vormen, zoals Radbruch heeft geponeerd. Een type, dat zich zou kenmerken door taaiheid van karakter, grote ernst en overleg; door afwezigheid van schuld- of minderwaardigheidsgevoelens; mensen van een „aktiv-„erarbeitetes Selbst", kortom „ein Edeltypus".

Op de „slackers" past deze schildering uiteraard helemaal niet, op de anderen slechts ten dele. De psychologische verschillen zijn naast enige inderdaad bestaande gelijkheid t.a.v. de door Radbruch genoemde wezenstrekken, te groot om van één type te kunnen spreken. Onder hen ziin schuchteren en striidbaren. sevoelsniensen en overwegend intellectueel-aangelegden; eenzamen, die alleen geworsteld hebben en anderen, die onder hetero-suggestie met grote woorden schermen; dragers van een huis-, een groeps-, een partijgeest en levensvreemde, volkomen alleen staande idealisten; halstarrige psychopathen, querulanten, fanatici en rustige nuchterlingen inet brede visie. Het is geen psychologisch type, ten hoogste een sociologisch: behalve de „slackers" zijn zij allen bouwers van een naar hun mening betere samenleving. Vergeleken bij gewone delinquenten is opvallend. dat illegitimiteit onder hen niet voorkomt. Bijna geen heeft een strafregister; allen hebben behoorlijk onderwijs genoten. Dronkenschap komt niet. geheel-onthoudiiig en vegetarisme veelvuldig voor. Hun processuële houding is die van bekennen en volharden, eerlijk staan voor hun daad. Met chicanes. te ontlenen aan verkeerde naamspelling, te lange vasthouding etc. houden zij zich niet op. Velen wensen zich geen rechtsgeleerde bijstand, zij nemen zelf de verdediging van hun houding op zich. Het tekenen van stukken, welke ook, pleegt veelal te worden geweigerd. Kalm en gelaten horen zij hun vonnis aan, soms eraan toevoegende: Gij kunt mij veroordelen, maar mijn geweten spreekt mij vrij, of ik beken het feit, maar niet mijn schuld. Zou een overheid dit alles negeren en hen als gewone delinquenten behandelen, dan zou ze straffen. mat respect en geen verachting verdient. Hier moge rechtsschuld ziin. zedeliike schuld is er niet. Maar wiiken voor deze ten slotte niet overtuigend weerlozen, maar anders denkenden zon alleen maar mogelijk zijn, als de getallen klein zijn. Anders zou de Staat met zijn tegenioetkomendheid en redelijkheid zijn eigen weerkracht immers aantasten. En daarmede stoten wij op de oorzaak van de in de jongste tijden veranderende waardering der dienstweigering. Meèr en meer wordt gemeengoed gedachten als die van Scholten, dat zelfopoffering van de Staat ten bate van het individuële geweten niet immer geboden kan zijn. „Zij brengt het gevaar mee immers, „dat het kwade over\\-int. Het kan plicht zijn, hoogste plicht, het

,,te onderdrukken." Nieuwe bezinning is geboden zowel aan de dienstweigeraar, wiens houding de nationale defensie in gevaar kan brengen, als aan de staat, wien naast de verdediging des lands ter harte gaat, zoals de Franse Memorie van Toelichting het kernachtig uitdrukt ,,la réalité morale, qu'est la France, or il n'y a pas .,de France sans l'épanouissement de libres personnalités et le respect ,,de la liberté de conscience." Een bezinning, waarvoor de Engelse rechter een erkende dienstweigeraar plaatste, toen hij aan zijn beslissing de volgende woorden toevoegde: Dit is een vrij land, dat U gewetensvrijheid gunt en het recht Uw denkbeelden te belijden en er naar te handelen. Maar dat Gij dit doen kunt, dankt Ge aan Uw kameraden, die bereid zijn hun leven te geven om de vrijheid van dit land en Uw rechten te verdedigen. (Zie Vera Brittain in haar Storm over Engeland).

Dit alles overziende zou ik willen pleiten voor behoud onzer huidige regeling met verbetering harer uitvoering, met inachtneming van hetgeen bij de diverse groepen t.a.v. hun strafrechtelijke behandeling werd opgemerkt en met tegemoetkoming aan de vierde groep, zodra het landsbelang dit zal gedogen.

In tijden van grote spanning omstreeks de twintiger jaren is de Dienstweigeringswet een aanvaardbare ventilatieklep gebleken, waarvan alleen de functionnering nog te vervolmaken valt. Dit raakt de practijk, niet het principe. Moge zij voor hen, die het verdienen een uitlaat blijven, totdat in vervulling is gegaan de profetie, dat, nadat de 19de eeuw haar taak vervuld heeft van afschaffing der slavernij, de 20ste de aangewezene is om de oorlog uit te bannen.

Na afloop van de voordracht beantwoordde de Spreekster enige opmerkingen en vragen.

De Voorzitter sloot daarop de bijeenkomst.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De geldigheid van het Nederlandse Strafrecht ten aanzien van tot de Nederlandse Marine- en Legerstrijkrachten behorende militairen

door*

Mr J. P. TIDDENS,

Majoor der Artillerie.

In een zeer lezenswaardig artikel (N. Jb. 1949 Nr. 49) betoogt VERMEER o.a., dat het Wetboek van Militair Strafrecht gezien moet 1%-ordemals een wetboek, dat een werkingssfeer heeft voor het gehele gebied van de staat en zelfs tot buiten de grenzen daarvan, gelijk blijkt uit artikel 4 van het Wetboek. En — zo betoogt de evenaangehaalde auteur — niet alleen de werking van het militaire strafwetboek wordt daardoor tot buiten de Rijksgrenzen uitgebreid, dat gebeurt ook met de werking van het gen-one strafrecht, voor zoveel het de militaire justitiabelen betreft.

Dit betoog werd geleverd ten einde te bewijzen, dat de in de Neclerlandse strafwet voorkomende begrippen als „oorlog[v]" en „vijand[n]" ten aanzien van in Indonesië bestaande toestanden en daar te lande optredende gezagsvijandige elementen, toepassing kunnen vinden. Ware het Militair Wetboek van Strafrecht toch slechts een rijkswet. welke in principe slechts toepassing kan vinden binnen het rijk in Europa, dan zouden die delicten. welke alleen tegenover de vijand of in tijd van oorlog kunnen worden begaan, met betrekking tot door Nederlandse militairen in Indonesië gepleegde handelingen niet kunnen worden gecorrigeerd, vermits, indien aan de Nederlandse militaire strafwet een te beperkte werking zou worden toegekend, een ten aanzien van de Republik Indonesia Serikat bestaande (feitelijke) oorlogstoestand, waarbij Nederland niet of niet rechtstreeks is betrokken, ten aanzien van Nederlandse militairen geen werking zou kunnen hebben. Evenmin zouden ten opzichte van de R.I.S. gezagsvijandige elementen ten opzichte van Nederlandse militairen als vijand kunnen worden aangemcrkt.

Vat men echter de militaire strafwet op als een staatswet in de ruime zin van het woord, als een met dus, welke de Nederlandse militair volgt en bindt. daar waar Nederlandse militaire eenheden zich bevinden en worden ingezet, dan krijgt de Nederlandse militaire rechter de noodzakelijke vrijheid, om de begrippen „oorlog[n]" en „vijand[n]" in overeenstemming met de behoefte uit te leggen in verband met de omstandigheden, waaronder en met de plaats, waar die Nederlandse militaire eenheden moeten optreden.

Mutatis muntandis geldt zulks evenzeer. zo dikwijls de strafwet aan de oinstandigheid. dat ren strafbaar gestolde handeling in tijd

van oorlog dan wel voor de vijand werd gepleegd, consequenties verbindt.

Na de aanvaarding van de Ronde-Tafel-overeenkomsten behoort de vraag te worden gesteld of en in hoeverre het door VERMEER voorgestane standpunt nog ten aanzien van in Indonesië verblijvende tot de Nederlandse Strijdkrachten behorende militairen kan worden volgehouden.

Immers artikel 34 van de „Regelingen betreffende de Nederlandse ‚zeestrijdkrachten in Indonesië na de souvereiniteitsovcrdracht" en artikel 12 van de „Regelingen betreffende de onder Nederlands bevel „staande landstrijdkrachten in Indonesië na de souvereiniteitsover-.‚dracht" schrijven voor, dat op die militairen, welke tot evengenoemde strijdkrachten behoren. toepasselijk zal zijn enerzijds het formele en materiële Nederlandse militaire strafrecht, alsmede het Nederlandse tuchtrecht, en anderzijds het Indonesische commune materiële strafrecht.

Ogenschijnlijk zijn dus Nederlandse militairen in Indonesië niet langer aan het Nederlandse Wetboek van Strafrecht onderworpen.

Ik ineen echter te moeten betwijfelen, of deze stelling althans ten aanzien van de toepasselijkheid van het Indonesische Wetboek van Strafrecht op Nederlandse militairen in Indonesië wel opgaat.

In de boven geciteerde artikelen 34 en 12 wordt met zo vele woorden voorrang gegeven aan de eigen regelingen van het Nederlandse militaire strafrecht.

Zodanige „.eigen" regelingen zijn onder meer te vinden in de artikelen 1 en 4 van het Ned. W.M.S., waarbij o.a. de negende titel van het Eerste Boek van het W.v.S. van toepassing wordt verklaard. alsook dc Nederlandse strafwet.

De thans ter sprake gebrachte toevoegingen aan de in de R.T.C.-overeenkomsten betrekkelijk het op militairen toepasselijke recht kunnen bezwaarlijk een andere zin hebben, dan dat t.a v. Nederlandse militairen in Indonesië medë het Nederlandse Strafwetboek van toepassing blijft. Indien toch de in de artikelen 1 en 4 van het Ned. W.M.S. gegeven regeling qiet als eigen regelingen zouden mogen worden opgevat, rest de vraag, op welke zodanige regelingen de R.T.C.-overeenkomsten dan wel het oog hebben. Ik voor mij zou deze vraag niet vermogen te beantwoorden.

Wel lijkt mij houdbaar het betoog. dal ten aanzien van het gebied van de R.I.S. door de bovenvermelde artikelen van de R.T.C.-overeenkonisten, nu deze overeenkomsten hij de Wet zijn bekrachtigd, artikel 2 W.M.S. is afgeschaft. Immers op de toepasselijkheid van het (Nederlandse) gemene strafrecht is thans krachtens de Wet een afwijking vastgesteld.

Artikel 1 van het W.M.S. wordt echter door de bepalingen van de R.T.C.-overeenkomsten niet aangetast, aangezien dit artikel uitsluitend betreft de toepassing van het militaire strafrecht en zeker aan dat strafrecht geen buiten het W.M.S. strafbaar gestelde feiten toevoegt. De afwijkingen. bedoeld aan het slot van artikel 1 W.M.S.

hebben kennelijk betrekking op de bijzondere regelingen o.a. in het W.M.S., welke de toepasselijkheid van een algemene regel van het W.v.S. uitsluiten. Zo sluit bijv. art. 6 W.M.S. de werking van artikel 9 W.v.S. uit. Ook kan natuurlijk een niet-militaire wet de werking van de militaire strafwet uitsluiten, doch de hoger aangehaalde artikelen der R.T.C.-overeenkomsten wijken niet van het bepaalde bij artikel 1 W.M.S. af.

Ook artikel 4 W.M.S. bevat ten opzichte van de toepasselijkheid van de Nederlandse strafwet een eigen regeling. Niet wordt daarbij de Nederlandse strafwet onder alle omstandigheden op de Nederlandse militair van toepassing verklaard. maar aan de in de artikelen 3 t/m 7 W.v.S. vermelde gevallen, waarin de Nederlandse strafwet extra-territoriale werking wordt toegekend, worden twee nieuwe gevallen, welke alleen voor militairen gelden, toegevoegd.

Nu zal men zich natuurlijk afvragen, of dan de door mij bedoelde R.T.C.-artikelen feitelijk in het geheel geen wijziging brengen in de rechtspositie van de Nederlandse militairen in Indonesië, behalve dan dat voor de tot het voormalige K.N.I.L. behorende militairen een ander militair straf- en tuchtrecht gaat gelden?

Het komt mij echter voor, dat de artikelen uit de militaire R.T.C.-overeenkomsten, welke aangeven, welk strafrecht op in Indonesië aanwezige Nederlandse militairen moet worden toegepast, juist een wettelijke sanctie geven aan de krachtens V.M.G. nr. 43, afgekondigd 4 October 1940, gevolgde practijk. krachtens welke de vele strafbepalingen, voorkomende in tal van voor Indonesië geldende ordonnanties, ook op Nederlandse militairen worden toegepast.

Het behoeft geen betoog, dat op de Nederlandse militair gedurende zijn verblijf in Indonesië niet van toepassing kunnen zijn die strafbepalingen, welke in Nederlandse wetten voorkomen, welke een uitsluitend voor het Rijk in Europa geldende regeling bevatten. De hierbedoelde sirafsancties beögen toch een richtige handhaving van zodanige regelingen binnen het Rijk in Europa te waarborgen. Geenszins stelt de Nederlandse wetgever zich alsdan ten doel, dat Nederlandse militairen die regelingen ook buiten Nederland in acht zullen nemen.

M.a.w. de in Indonesië geldende verkeerswetgeving, deviezenwetgeving etc. zijn. ook voor zover daarin strafbepalingen voorkonzcn, mede t.a.v. Nederlandse militairen van kracht. Het komt mij zonder meer duidelijk voor, dat ook Nederlandse militairen in Indonesië bij het wegverkeer links moelen houden en de door het; Indonesische Deviezeninstituut gegeven voorschriften zullen moeten nakomen, zulks op straffe, welke de Indoiiesische wet stelt.

Mochten de door mij gegeven beschouwingen inderdaad juist zijn, dan is dus op de Nederlandse militair in Indonesië van toepassing, behalve het Nederlandse militaire straf- en tuchtrecht, het Indonesische commune recht, met uitzondering van het Indonesische Wetboek van Strafrecht, in de plaats waarvan wederom het Nederlandse gelijknamige wetboek treedt. Ook blijven m.i. van toepassing die in

bijzondere Ncderlandse wetten voorkomende strafbepalingen, welke beögen ook buiten Nederland te gelden. Men denke b.v. aan de Marine-Scheepsongevallenwet Stbl. 1935 nr. 531.

Ik moge nog opmerken, dat aan mijn beschouwingen mede de gedachte ten grondslag ligt, dat een militair, die zich ter vervulling van zijn dienstplichten buiten de grenzen van zijn vaderland moet ophouden, aan welke vervulling hij zich niet kan onttrekken dan op straffe van veroordeling wegens desertie. veelal onder verzwarende omstandigheden (n.l. het zich in het buitenland verwijderen), tijdens het gedwongen verblijf in het buitenland principiëel niet aan een zwaarder strafrecht kan worden onderworpen dan het Nederlandse.

Nog mei een andere omstandigheid moet in dit verband rekening worden gehouden. Na dc souvereiniteitsoverdracht is liet voor de in Indonesië geldende wetgeving krachtens de Wet op de Staatsinrichting voorgeschreven (hoewel niet altijd dwingend) concordantiebeginsel niet langer van kracht.

Niet ondenkbaar is, dat te eniger tijd in Indonesië strafbepalingen zullen worden afgekondigd, welke niet langer in overeenstemming zijn met de Christelijke principes, waarop de Ncderlandse strafwetgeving stoelt. Feiten kunnen derhalve strafbaar worden gesteld. welke naar die principes hetzij geenszins laakbaar, of zelfs bepaaldelijk prijzenswaardig zijn. Het algemeen rechtsprincipe brengt naar mijn mening mede, dat zodanige strafbepalingen bezwaarlijk op Nederlandse militairen kunnen worden toegepast.

Ten aanzien van Europeanen, niet militairen, die zich uit eigen beweging in Indonesië hebben gevestigd, of hier te lande krachtens een vrijwillig aangegane overeenkomst verblijven, acht ik de Indonesische strafwet, welke bepalingen die ook zou bevatten, onvoorwaardelijk van toepassing, tenzij uiteraard bij internationale overeenkomst daarmede strijdige voorzieningen zouden u-orden getrofferi. Burgers van Europese landaard kunnen zich toch, anders als militairen, aan de werking van de Indonesische strafwet onttrekken door Indonesië te verlaten. Zoals gezegd. dit middel staat militairen niet open.

Tenslotte wilde ik nog opmerken, dat na de souvereiniteitsoverdracht voor alle in Indonesië aanwezige Nederlandse militairen. hetzij dat zij vóór dc souvereiniteits-ovedracht tot de Koninklijke Marine, de Koninklijke Landmacht of het K.N.I.L. hebben behoord, hetzelfde strafrecht van toepassing is. Immers zijn de artikelen 1 en 4 van het M.W.S. op alle categorieën Nederlandse militairen van toepassing. Indien zich de usance zou vormen, om ten aanzien van tot dc categorie ex-K.N.1.L.-militairen, voorzover thans behorende tot de Nederlandse Legerstrijdkrachten hel sirafwetboek voor Indonesië te blijven toepassen. zou een zodanige practijk stellig niet op een wettige basis steunen. Ook het militair belang eist onvoorwaardelijk, dat op leden van dezelfde krijgsmacht het zelfde straf- en tuchtrecht van toepassing is.

Overgang, ondergang en opgang in het Nederlandse militaire straf- en tuchtrecht

door

Dr. **L.** 31. ROLLIN COUQUERQUE.

In de vorige aflevering leverde (Mr) *W*. H. *V(ermeer)* een korte beschouwing over de militair- strafrechtelijke positie van de onder Nederlands bevel gebleven militairen, die als „gasten" van de Republiek der Verenigde Staten van Tndonesië in het voormalig gebiedsdeel Nederlands Indië in afwachting vaii hun terugkeer naar Nederland zijn achtergelaten. Hij roerde de voornaamste punten aan, welke op dit deel van hun rechtspositie krachtens hetgeen bepaald en vastgesteld is bij de Wet van 21 December 1949 (Stb. n° J 570) van invloed zijn.

Het komt mij voor. dat deze nel met haar bijlagen een meer diepgaande beschouwing verdient en ook van andere zijden moet worden belicht. Dat dit voor iemand. die de onderhandelingen van de R.T.C. niet heeft niedegemaalit en die over niets anders beschikt dan over de tekst van dit en vaii enige verwante staatsbladen, niet gemakkelijk is, maakt het nodig dat ik tevoren de clementie van die lezers vraag, die meer uitvoerig op de hoogte kunnen zijn van wat er werkelijk gebeurd en bedoeld is. met betrekking tot onjuistheden, welke ik. als betrekkelijke leek in deze, zeer gemakkelijk gemaakt kan hebben.

Het Regeringsvoorstel tot overdracht vaii de souvereiniteit in Indonesië aan de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië is, na veel commotie, goedgekeurd bij de wet van 21 December 1949 (Staatsblad n° J 570). Het Koninkrijk der Nederlanden heeft aldus de tot dit doel opgemaakte mantel-resolutie dd. 2 November t.v. vaii de Roride-Tafel-Confereritie met de daarbij behorende ontwerp-overeenkomsten en briefwisseling aanvaard. Een en ander werd in Nederlandse en in Indonesische tekst, alsook in Engelse vertaling met de *Wet Souvereiniteits-overdracht Indonesië* onder dezelfde dagtekening uitgegeven en is op 32 Deceniber in werking getreden. Met even grote haastige spoed had op 27 December tc 's Gravenhage de plechtige overdracht van deze souvereiniteit plaats.

Als afscheiding vaii mat tot nu toe had samengegaan geldt voor haar: Schon dagen-esen ! Om niet verder terug te gaan, herinner ik aan de afscheiding van België in 1830. Ook hier een strijd lussen de partijen, met het resultaat, dat het eigen souvereiniteit begerende land, na een opstand vaii enkele weken en na politioneel verzet der Nederlandse troepen. nog vóór het einde van 1830 als zodanig door dezelfde mogendheden, die hun medewerking hadden verleend oni bij het Wener-congres de vereniging van de lage landen, tot één Koninkrijk vast te leggen, de afscheiding zag goedgekeurd en dat Luxemburg als administratief bij Nederland behorende werd erkend.

Men ziet: ook hier opstand, strijd en internationale tussenkomst tol erkenning van de souvereiniteitsoverdracht alsook behoud voor Nederland van het vair België afgescheiden gebleven Luxemburg. Maar geen ronde-tafel-conferentie met een aantal bij de wet als beiden bindend erkende ontwerp-overeenkomsten, en andere afspraken tussen partijen. Slechts heeft een op 26/28 Mei 1839 bekrachtigd, te Londen gesloten traktaat tussen de Koning van Nederland en die van België enige voor beide landen belangrijke onderwerpen -— o.a. de landsgrcnzcii — nader geregeld.

Deze beide landen, die van 1815 tot 1830 onder dezelfde n etgevende en uitvoerende machten hebben geressorteerd, bleven de voor ieder hunner geldende wetten, bestuursmaatregelen en andere administratieve besluiten in eigen kring erkennen, doch hebben afstand gedaan van dat gedeelte van de rechtspraak. hetwelk ten doel had de eenheid in elkanders rechterlijke uitspraken op grond van die wettelijke voorschriften te bewaren 1), terwijl zij ieder voor zich onder een eigen grondwet die voorschriften naar eigen opvatting en hehorften toepasten. wijzigden, introkken of door andere vervingen.

Het voornaamste naar buiten blijkende verschil is dus dit: vtiór de afscheiding van België geen met, geen staatsblad; vóór dr afscheiding van Indonesië één wet en een staatsblad van 368 bladzijden. Geen halve maatregel, zou men geneigd zijn te zeggen.

Dat ik dit lijvig staatsblad heb doorgelezen, viridt zijn oorzaak in de omstandigheid, dat onze Redactie uit Djakarta bericht heeft ontvangen, dat „na enige verwikkelingen op hoog niveau" werd uitgemaakt, dat, als gevolg van deze souvereiniteitsoverdracht, de thans voor het K.N.I.L. toepasselijke militaire strafwetgeving en dus ook de Krijgsraad te velde van het K.N.I.L. niet meer mag functionneren en dat de burger-rechtsgeleerde auditeurs-militair op dc voet van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht thans niet meer als zodanig kunnen optreden in het kader der R.L. De militairen van het K.N.I.L.. die, voor zoveel zij niet overgaan in de dienst van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië. binnenkort naai. Nederland snoeten terugkeren, moeten, zolang zij nog niet scheep zijn gegaan, geacht worden justiciabel te zijn voor de Krijgsraad te velde der K.L.. samengesteld uit in K.N.1.L.-zaken ingewijden.

Voorts bevatte dit bericht een beschouwing over de vraag, welk commuun strafrecht op deze justiciabelen rnoet worden toegepast. De Schrijver gaat daarbij uit van liet standpunt, dat de Nederlandse militaire strafwetgeving op hen van toepassing is geworden en dal art. 2 van ons Wb. v. M. Sr., hetwelk in casu de doorslag geven moet, naar het Nederlandse commune strafrecht verwijst. Hij voorspelt echter dat de praktijk zich wel zti zal ontwikkelen, dat op de militairen der X.L. liet Nederlandse en op de militairen van het

1) Ik denk hier in het bijzonder aan de Hooge Raad en aan het Hoog Militair Gerechtshof.

K.N.I.L. het Indonesische commune strafrecht zal worden geacht toepasselijk te zijn [2]).

Deze moeilijkheden en de hieraan toegedachte oplossingen — al hoewel naar alle waarschijnlijkheid slechts voor korte tijd actueel — bewijzen, dat over de militair-rechtelijke gevolgen van de overdrácht de getroffen regeling veel aan duidelijkheid te wensen heeft gelaten en dat het alleszins de moeite waard is om een en ander in nadere beschouwing te nemen en het resultaat van die overdenking aan de lezers, die de moed en de belangstelling hebben om mijn betoog te volgen, uiteen te zetten.

In de eerste plaats stel ik de vraag: welke zijn de gevolgen van de souvereiniteits-overdracht ten aanzien van de nog altijd als zodanig bekende wetgeving voor en van Nederlands-Indië?

Bij de beantwoording van deze vraag staat voorop het feit, dat die souvereiniteit niet betreft het complex van vroeger onder de naam van Nederlands Indië bekende eilanden, doch dat daarvan uitgezonderd is geworden Nieuw Guinea, aan hetwelk een eigen, met de vroegere in beginselen overeenkomende, status is toegekend. Te dezen aanzien verwijs ik naar het slot van dit opstel.

In het algemeen wordt de hier gestelde vraag beantwoord in art. 8 van de bij de wet goedgekeurde ontwerp-overgangsovereenkomst (Staatsblad blz. 43). De bestaande wettelijke regelingen en administratieve voorschriften blijven — zo zegt deze bepaling in haar eerste lid — ongewijzigd van kracht voor zover zij niet onverenigbaar zijn met de souvereiniteitsoverdracht. Dit antwoord maakt ons niet duidelijk. op welke wettelijke voorschriften de steller van deze overeenkomst hier het oog heeft gehad. Ik meen in elk geval te mogen aannemen, dat onder deze groep vallen de op de gebiedsdelen, welker souvereiniteit aan de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië is overgedragen, toepasselijk geweest zijnde bepalingen van de artikelen 1, 62—64 en 125 der Grondwet en als gevolg hiervan de Staatsregeling van Nederlands Indië, alsmede alle wetten. welke met toepassing vair het in laatstgenoemd art. 125 vervat beginsel, vroeger als ook voor Nederlands Indië of voor Indonesië geldig zijn verklaard.

Hierdoor is een einde gemaakt aan de contrôle van de Nederlandse wetgever op de inhoud van Nederlands Indische verordeningen (ordonnantiën). welke bij bevonden strijd met de grondwet, met de wet of met het algemeen belang koiiden worden vernietigd. Zo had bv. naar mijn mening dc Herziene Rechtspleging bij de Landmacht. vastgesteld bij ordonnantie van 29 Augustus 1943, voor vernietiging in aanmerking moeten worden gebracht omdat zij ten onderwerp behandelde dat bij de wet van 20 Juli 1814 (Stb. n° 85) met geldigheid voor Nederlands Indië was vastgesteld en daardoor voor de ordon-

---

[2]) Nadat dit opstel reeds gezet was, ontving ik bericht, dat de berechting van militairen van de K.L. en van het K.N.I.L. plaats vindt ***geheel*** op basis van het Nederlands commun strafrecht.

nantie-wetgever verboden terrein nas ge\\-orden. Zoals ik verder zal vermelden. is dit om haar inhoud afkeurenswaard product van een. de materie niet beheersende. wetgever [3]) op andere, meer eenvoudige wijze buiten gebruik gesteld en is aan de oude R.L. en aan de P.I. eerherstel gegeven: het door eigenwijsheid van kwaad tot erger vervallen afgedwaalde kind, het K.N.I.L., wordt niettemin met vreugde weder in het ouderlijk huis van de K.L. ontvangen.

Verder blijven ongewijzigd van kracht wettelijke regelingen en administratieve voorschriften van Nederlands Tndië voor aover zii niet onverenigbaar zijn met de bepalingen van het Unie-Statuut, van deze overgangsovereenkomst of van enige andere overeenkomst, tussen partijen gesloten, als eigen regelingen en voorschriften van het Koninkrijk der Nederlanden en van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië, zolang zij niet door de bevoegde organen van het Koninkrijk, onderscheidenlijk van de Republiek worden buiten werking gesteld of gewijzigd.

Tot recht verstand van deze clausule, moet ten deze in de eerste plaats herinnerd worden aan het feit, dat de Nederlands-Indonesische Unie blijkens haar statuut ten doel heeft de samenwerking van de deelgenoten ter behartiging van hun gcmeenschappclijke belangen o.a. oP het gebied der defensie. Regelingen omtrent deze samenwerking worden gegeven in de aan dit Statuut gehechte overeenkomst. Aangezien hierbij ook de militaire strafwetgeving en de militaire rechtspraak betrokken zijn, Iran het zijn nut hebben eerst even te wijzen op dc bepaling van het statuut, volgens welke de deelgenoten zich verbonden hebben, hun staatsbestel te baseren o.a. op de beginselen der democratie inet erkenning vau de fundamentele menselijke rechten en vrijheden [4]) en op een streven naar een (van het landsbestuur) onafhankelijke rechtspraak.

De redactie van deze overgangsbepaling is niet geheel duidelijk. Met name laat zij ruimte voor de vraag. of een bestaande regeling voor beide partijen ophoudt te gelden zodra de daartoe aangewezen organen van één hunner haar intrekt of wijzigt? Zo ja, hoe wordt de andere partij van deze intrekking of wijziging onderricht? Zo neen, mag men dan aannemen. dat zodanige bestaande regeling binnen het gezagsgebied van iedere partij een eigen leven gaat leiden?

Deze laatste opvatting is niet nieuw; zij kan aan beoefenaars van ons militair strafrecht bekend zijn als gevolg van de in 1830 plaats gevonden liebbende afstand door Nederland van de Belgische souvereiniteit, welke in zijn strekking en uitwerking veel overeenkomst vertoont met de Indonesische overdracht. Wat is toch het geval?

De oude in de jaren 1814 en 1815 vastgestelde militaire strafwetgeving had in de voorafgegane drie eeuwen onderscheiden voorlopers gehad, welke de materie in twee. als men wil in drie. delen heeft

[3]) Zie mijn aankondiging van deze ordonnantie in M.R.T. XXXIX, blz. 49 v.

[4]) De opsomming van deze rechten en vrijheden vindt men in de bijlage van het Uniestatuut (blz. 14 v van het staatsblad).

gesplitst. een deel voor de zeemacht, een deel voor de landmacht en gedurende de zeventiende en achttiende eeuw een deel voor de militairen der Oost- en West-Indische Compagnieën.

De wetgeving van 1814 en 1815 zette deze splitsing voort door ook het materiële straf- en tuchtrecht en het strafprocesrecht elk in afzonderlijke wetboeken onder te brengen, melke overkoepeld werden door de Provisionele Inst uctie voor het Hoog Militair Gerechtshof. bestemd om de eenheid te bewaren onder de rechtspraak van alle ingestelde krijgsraden te land en ter zee, enerzijds in het Rijk en in de Koloniën en anderszijds ook in het Rijk en in België.

In dit jurisdictie-ressort werden twee principiële wijzigingen aanvaard. De eerste viel in 1830 toen die wetgeving zowel in Nederland als in België een eigen leven ging- leiden en het H.M.G. de Belgische militaire rechtspraak niet meer overkoepelde, daar België een eigen Hof tot stand bracht. De tweede maakte deel uit van een lange lijdensgeschiedenis, melke zich aan onze zijde van de Nederlands-Belgische grens heeft afgespeeld, en welke ik meer uitvoerig heb beschreven in mijn opstel „Interregionale militaire strafwetgeving"[5]. Naar dit voorbeeld immers liet de praktijk het bij de wetten van 1814 en 1813 vastgestelde eenheidsbeginsel van wetgeving ook voor de groot-Nederlandse strijdkrachten los. In aansluiting aan een vroeger reeds plaats gehad hebbende oprichting van een eigen Hoog Militair Gerechtshof voerde de overzeese wetgever in strijd met de metten van 1814 en 1813 eigen militaire straf- en tuchtwetgevingen in. Zo verdween de overkoepeleiide kracht van de rechtspraak van het Nederlandse H.M.G. ten aanzien van de Indonesische militaire jurisprudentie en kwam er een einde aan de saamhorigheid op militair-rechtelijk gebied van het ook administratiefrechtelijk afgescheiden K.N.I.L. met de K.L. Deze zelfstandigheid en onafhankelijkheid van het K.N.I.L. gaf de jurisprudentie van de militaire strafrechter, welke zich evenmin stoorde aan de onwettigheid van de door hem toegepaste Indonesische wettelijke voorschriften, aanleiding om aan ie nemen, dat het K.N.I.L. vervreemd was van de Zeemacht en van de K.L. en dat het zich met betrekking tot de laatstgenoemde twee Nederlaiidse krijgsmachtsonderdelen in dezelfde verhouding geplaatst zag als bv. de Belgische krijgsmacht na 1830: militair-strafrechtelijk was elke relatie verbroken.

Het ergste hierin was, dat dit geschiedde onder het niet-wakend oog van de tot ingrijpen bevoegde Nederlandse wetgever, die dit deel van zijn taak niet begreep en die de toestand nog meer verward maakte door in 1903 het ook voor Indonesië geldende C.W.L. en het eveneens met gemeenschappelijke geldigheid voorziene C.W.W. te vervangen door een alleen voor de Zeemacht en de K.L. geldende codificatie van het materieel militair straf- en tuchtrecht.

De souvereiiiiteits-overdracht deed ook hier dienst als liefdemantel: de in het Unie-statuut bedoelde overeenkomst betreffende

---

[5]) M.R.T. XLII, blz. 88—98.

de samenwerking in defensie-zaken bepaalde al aanstonds dat de Zeemacht, de Landmacht en de Luchtinacht van het Koninkrijk uit het rechtsgebied der Republiek binnen korte tijd zouden moeten verdwijnen, de Zeemacht binnen één jaar na de inwerkingtreding van het Statuut. tenzij partijen deze termijn zouden verlengen, de Landmacht zo spoedig mogelijk en de Luchtmacht zodra mogelijk nadat de Republikeinse luchtmacht in staat zou zijn de luchtverdediging van Indonesië over te nemen. Zowel de Zeemacht als de Luchtinacht van Nederland zou aan de overeenkomstige Republikeinse krijgsmacht-onderdelen hulp verlenen om deze op eigen benen te leren staan. Al deze steunverleningen dragen een aflopend karakter. maken dus de indruk te zijn bedoeld als overgangsmaatregelen.

Niettemin heeft een andere overeenkomst tot uitvoering van dezelfde bepaling van het Unie-statuut een omschrijving van meer blijvend karakter opgenomen inzake hulpverlening in defensie-zaken. Hierin komt voor een bepaling, volgens n-elke de deelgenoten een regeling zullen treffen ter zake van het formeel en materiëel straf- en tuchtrecht, hetwelk wordt toegepast op militairen van een deelgenoot, die zich uit hoofde van samenwerking bevinden in het rechtsgebied van de andere deelgenoot. Bij deze regeling zullen de deelgenoten zich rekenschap geven van soortgelijke regelingen in andere landen: art. 11 der overeenkomst ter uitvoering van de artikelen 2 en 21 van het Uniestatuut (staatsblad blz. 19 v.).

Naar mijn oordeel is. zolang omtrent de militaire strafwetgeving van en hare toepassing door de Republiek niets naders bekend is. zodanige regeling niet wel te maken. Zeker, men kan handelen zoals Nederland onlangs met Engeland is overeengekomen, dat de van het plegen van strafbare feiten in eens anders rechtsgebied verdachte militairen van de ene partij ter berechting aan die partij wordcii uitgeleverd, doch deze regeling — welke ten behoeve van de Republiek reeds is gestipuleerd — komt mij. zoals ik reeds vroeger heb aangetoond [6]), te enenmale onvoldoende voor.

Intussen rijst de vraag: wat verstaat men onder „rechtsgebied"? Afgaande op de gedachtengang. welke tot nu toe de gangbare is geweest, zou ik onder deze term menen te moeten verstaan een territoriale begrenzing. dat wil zeggen: het grondgebied van Nederland resp. dat van de Republiek. Dit aannemende, zou men dezelfde denkfout maken als onze Rijkswetgever van 1903. die zich, bij dr beperking van de geldigheid van het Wb. v. M. Sr. en van de W.K. tot het Rijksgrondgebied, niet realiseerde, dat onze Marine bestemd was en bleef tot het verrichten van diensten buiten 's Riiks territoriale wateren, dat is in het algemeen buiten het Rijk in Europa cn in het bijzonder ook in 's Rijks overzeese gebiedsdelen met inbegrip van de territoriale wateren van dit eilanden-complex. Houdt men daarentegen rekening inet de op zich zelve nog steeds zeer juiste bepaling van art. 10 C.W.L. — welke als art. 9 ook voorkomt in

[6]) M.R.T. XLIII, blz. **50** v.

het C.W.W. — volgens welke het ten aanzien van de misdaden en de straffen geen onderscheid maakt of die misdaden in of buiten Nederland zijn gepleegd, dan moet men tot de conclusie komen, dat de bevoegdheden van de militaire rechters van iedere deelgenoot, territoriaal gedacht, elkander overlappen, dat de samenwerking van militairen dezer deelgenoten geen verandering kan brengen in de wederzijdse rechterlijke bevoegdheden en dat, zo men de onvoldoendheid van het uitleveringsbeginsel, dat zoëven ter sprake kwam, toegeeft, tot internationalisatie van de inhoud der wederzijdse strafwetgevingen moet besluiten. Deze maatregel zou dan dienen te worden tot stand gebracht door de Nederlands-Indonesische Unie, als behorende tot het hierboven reeds anngeliaalde onderdeel van hare doelstelling.

Tot nu toe besprak ik hetgeen betrekking heeft op de *blijvende* militair-rechtelijke verhoudingen van de krijgsmachten van Nederland tot die van de Republiek, over en weer. Thans ga ik over tot de *overgangsbepalingen,* welke beögen de rechtstoestand te omschrijven van de Nederlandse militairen gedurende de tijd, welke zij als „gasten" der Republiek nodig hebben om op hun inscheping naar Nederland te wachten, maar inmiddels van Republikeinse gastvrijheid weinig merken.

Het behoeft geen betoog, dat in de bij de wet behorende ontwerpregeling betreffende militaire aangelegenheden opgenomen bepalingen, welke ik hiervóór reeds heb aangeduid, slechts betrekking hebben op een overgangstoestand. Zij steunen dan ook op art. 7 van de overgangsovereenkomsi. hetrekking hebhendc o.a. op het terugtrekken uit Indonesië van de Nederlandse strijdkrachten. voor zoveel die niet zijn overgegaan in en dus behoren tot de Republikeinse krijgsmacht. Met het verschepen van het laatste transport van deze Nederlandse militairen verliest die regeling haar kracht.

Voor wat de militairen der Nederlandse Zeemacht betreft, deze staan in die tijd van overgang onder bevel van de Vlagofficier der Koninklijke Marine in Indonesië. Op deze militairen is in diezelfde periode van toepassing *„het Nederlandse formele en materiële mili- „faire straf- en tuchtrecht alsmede het Indonesische commune mate- „riële strafrecht, voor zover het genoemde militaire strafrecht geen „eigen regelingen bevat."*

De hier bedoelde militairen der Nederlandse Landmacht zijn verzameld in rayons, dat zijn Indonesische gebiedsdelen, welke in onderling overleg der deelgenoten zijn aangewezen. Het bevel over alle in deze rayons samengebrachte militairen is aan een algemeen bevelhebber opgedragen. Elk rayon heeft een eigen onder-commandant. Voor al deze militairen geldt ten aanzien van het straf- en tuchtrecht eenzelfde bepaling als voor de militairen der Zeeinacht werd vermeld. Bovendien is vastgesteld dat het militaire tuchtrecht uitgeoefend wordt *„door of namens"* de algemene bevelhebber.

In het algemeen geldt soortgelijke regeling voor de militairen, die

blijven behoren tot de onder Nederlands bevel staande luchtstrijd-Iirachten.

De hierboven mijnerzijds cursief gedrukte zinsneden en woorden uit de overeenkomst eisen nadere bespreking, daar de bedoeling ervan niet duidelijk is uitgedrukt.

Lees ik het eerste deel van de cursief gedrukte passage wèl, dan zijn de militairen van het K.N.I.L., die niet overgegaan zijn in de Republikeinse krijgsmacht, militair-strafrechtelijli ingelijfd bij de K.L. Ik verheug er mij in. dat deze bepaling een einde heeft gemaakt aan de hierboven reeds vermelde militair-rechtelijke chaos in Indonesië. Als gevolg hiervan behoort iiu ook art. 63 sub 1° uit het Wb. v. M. Sr. te verdwijnen en behoeft het lC.N.I.L. niet meer in art 60 van dat wetboek te worden opgenomen als onderdeel van de Nederlandse krijgsmacht. Wel aan te bevelen zou zijn om in de eerste bepalingen van datzelfde wetboek te doen uitkomen, dat het geldt voor alle justiciabelen van de militaire rechter, waar ter wereld die zich ook zouden bevinden. Doch de Krijgsraad te velde van het K.N.I.L. is. zoals ons uit Djakarta werd medegedeeld, buiten werking gesteld en die van de K.L. heeft de zaken, nelke nog aanhangig waren, overgenomen.

Toch acht ik het denkbaar en waarschijnlijk, dat nog andere moeilijkheden zullen moeten worden opgelost. De Herziene Rechtspleging bij de Landmacht. welke. ondanks haar strijdigheid met de bij de wet ook voor Indonesië geldig verklaarde R.L., op militaire strafzaken in Indonesië werd toegepast, had de grote lijnen van het militaire strafproces geheel veranderd. De auditeur-militair was bevoegd verklaard om, nog vóórdat een strafzaak naar de Krijgsraad was verwezen. die strafzaak te onderzoeken, getuigen tc horen, deskundigen tr benoemen en aan liet werk te zetten, kortom om te doen alsof hij officier-commissaris was. Wat moet er met zo een strafzaak gebeuren na 27 December 1949, zijnde dit de dag op welke de auditeur-militair in quaestie zijn positie als gevolg van de militair-rechtelijke overgang van justiciabelen van het K.N.I.L. naar de K.L. verloren had en zijn uitgebreide opsporingsbevoegdheid had opgehouden te bestaan? Wat moet de commanderende officie; doen met een op de valreep gedane „vordering" van de openbaie aanklager om een gerechtelijk vooronderzoeli te doen instellen door dc officier-commissaris? Deze en dergelijke vragen van overgang van de Indonesische naar de Nederlandse rechtspleging moeten in de kortstondige practijk opgelost worden zonder enige aanwijzing in de besproken regeling. Ook de commanderende officieren, die aan hun door de Herziene Rechtspleging hij de Landmacht ten onrechte beknotte bevoegdheid gewend zijn geraakt. zal het vreemd gevallen zijn te ervaren, dat dc auditeur-militair niet anders meer is dan hun adviseur, die zij wel is waar moeten raadplegen over het aan een in hun handen zijnde strafzaak te geven gevolg, doch aan wiens advies zij niet gebonden zijn. En wat voor het X.N.I.L. een grote

verandering betekende, n-as voor de Zeemacht en de K.L. niet anders dan een bevestiging van wat bestond.

Doch hierbij blijft het niet. Hoe moet in de bewijslevering worden voorzien, wanneer het materiaal, dat hiertoe nodig is, niet verschaft kan worden door de in een der rayons afgezonderde „gasten"? Het K.B. van 24 Augustus 1917 (Stb. n° 569) tot bevordering van een behoorlijke uitvoering in Nederlands Indië van sommige bepalingen der R.Z. heeft uit hoofde vaii de souvereinitetisoverdracht zijn kracht verloreii. Moet men nu getuigen buiten het gezagsressort van de Nederlandse bevelhebbers oproepen met toepassing van R.Z. 85 of van R.L. 87? Ik vrees dat van dergelijke verhoren niet veel terecht komt en dat menig vóór 27 December 1949 gepleegd strafbaar feit bij gebrek aan bewijs niet een vrijspraak zal eindigen. Zou de Nederlands-Indonesische Unie ook hier als regelend orgaan kunnen optreden? Of is dat, gelet op de korte duur van de overgangsperiode, de moeite niet waard?

Wat zou er terecht komen vaii de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen ingevolge art. 21 Wb. v. M. Sr. nu de Nederlandse overheid geen zeggenschap meer heeft over strafgestichten in Indonesië'? Art. 9 van het K.B. van 7 Juli 1922 (Stb. n° 440), dienende tot uitvoering van genoemd art. 21, heeft immers om dezelfde reden zijn betekenis verloren.

Gelukkig dat art. 81 Inv. M.S.T. al niet gold met hetrekliing tot de militaire rechter van het K.N.I.L. Ook de „koloniale burgerlijke „strafrechter" van Indonesië kan zich nu niet meer op deze bepaling beroepen om een Nederlandse „gast" in zijn macht te krijgen.

Thans koin ik tot de iiioeilijkste puzzle. welke de meergenoemde regeling aan de praktijk ter oplossing heeft overgelaten, ril. de toepassing van strafbepalingen op commune delicten. De grondslag is, zoals gezegd, het Indonesische commune materiële strafrecht, voor zover het Nederlandse militaire strafrecht geen eigen regeling bevat.

Al aanstonds inoet vastgesteld worden. dat het Nederlandse militaire strafrecht niet anders bevat dan een regeling van militaire delicten en dat commune delicten er niet in voorkomen. Dit kan dan ook niet de bedoeling zijn geweest en er kan wel aan niets anders zijn gedacht clan aan art. 2 van het Wb. v. M. Sr., dat als regel voor de berechting van commune delicten verwijst naar het gemene strafrecht. Zo was dan ook de practijk van de Zeemacht. die ook dit art. 2 naar Indonesië had „medegenomen". Deze praktijk was in Indonesië bekend en het ligt voor de hand, dat men haar in l-jeginsel op de aangegeven wijze gedurende de overgangstijd heeft willen bestendigen vooral in het belang van de onder Nederlands bevel gebleven militairen van het K.N.I.L., die onder hun regionaal W. v. M. Sr. niet anders gewend waren geweest, en omdat de nu krachteloos geworden verordeningen M.G. n°s 43 en 505 deze mogelijkheid ook voor de Zeemacht en de K.L. hadden in liet leven geroepen. Wel is de redactie mat ruimer geformuleerd dan die van

de genoemde verordeningen, welke slechts de toepasselijkverklaring van strafbepalingen omtrent niet in het Nederlandse maar wel in het Indonesische commune strafrecht omschreven feiten verwezenlijkten, doch niets wijst er op, dat met deze overgangsregeling iets meer bedoeld is en dat bv. ook gedacht is aan afwijkende of niet voorkomende bepalingen van of in het eerste boek van het Wb. v. Sr. of aan andere strafmogelijkheden.

Gelet op de concentratie in rayons van deze Republikeinse „gasten" zal de Krijgsraad te velde K.L. wel niet licht andere toepassingen ontmoeten dan een beroep op een of andere bepaling van het Nederlands-Indische strafwetboek, welke straf stelt op een feit. dat niet voorkomt of anders onischreven is dan in het overeenkomstige Nederlandse wetboek staat. Deze consolidatie hebben de deelgenoten, naar het mij voorkomt, niet alleen wenselijk maar ook nodig gemaakt omdat uit de souvereiniteitsoverdracht voortvloeide het einde van de geldigheid in Indonesië van de Staatsregeling van Nederlands Indië, van de verordeningen M.G. en van het Nederlands-Indische Wetboek van Strafrecht. terwijl elke Nederlandse contrôle op de inhoud van Republikeinse wettelijke voorschriften dientengevolge heeft opgehouden te bestaan.

Vooral deze laatste onistandigheid laat, naar het mij voorkomt, niet toe, dat de toepassing van Indonesisch commuun strafrecht voor langer dan deze overgangsperiode werd mogelijk genlaakt.

Ten slotte nog een opmerking over de bepaling omtrent de onderworpenheid der onder Nederlands bevel gebleven militairen aan het Nederlandse militaire tuchtrecht, zegge de Wet op de Krijgstucht. De strafbevoegdheid over de militairen der Zeemacht en over de in rayons saamgetrokkeri Nederlandse militairen wordt uitgeoefend door of namens hun algemene bevelhebber. Er is hier mogelijk gemaakt strafoplegging per procuratie, een methode, welke in strijd is met die van de artt. 39 tot en niet 43 van evengenoemde Wet en welke toepassing van art. 50 van die wet onmogelijk maakt. Met het oog op dit een en ander is het goed. dat ook deze bepaling niet langer geldig blijft dan gedurende de overgangsprriode.

Zoals ik hiervóór reeds vernield heb. blijft Nieuw Guinea buiten deze overdracht van souvereiniteit, deelt niet in de gevolgen hiervan en behoudt zijn status van „overzees gebiedsdeel". Men leest dit duidelijk in de wet van 22 December 1949 (Stb. n° J 576) welke bepaald heeft, dat het bewind in de vroegere residentie van die naam wordt voortgezet op de voet van de tot dusverre gegolden hebbende wettelijke regelingen en administratieve voorschriften, voor zover deze onder de veranderde omstandigheden toepassing kunnen vinden.

Niettemin wordt het algemeen bestuur in naam des Konings opgedragen aan een goiiverneur en wordt de Kroon gemachtigd om in een afzonderlijke bewindvoering in Nieuw Guinea te voorzien. in welker regeling mag morden afgeweken van de Wet op de staats-

inrichting van Indonesië en van andere tot 27 December 1049 voor Indonesië verbindende wetten.

Ingevolge deze *Machtigingswet Nieuw-Guinea* is deze voorlopige voorziening vastgesteld bij K.R. van 29 December 1949 (Stb. n° J 599), aan te halen als Besluit Bewindsregeling Nieuw Guinea. Zij is als Staatsregeling van Nieuw-Guinea een toepasselijk gemaakte copie van de Staatsregelingen van Suriname en van de Nederlandse Antillen en het geheel roept bij hem, die met West-Indische zaken vertrouwd is of geweest is. herinnering wakker aan onze vroegere kolonie in Afrika, bekend als de Kust van Guinea, welker afstand aan Engeland in 1872 werd geratificeerd.

Ook in dit gebiedsdeel blijven aanvankelijk van kracht de tot aan de souvereiniteitsoverdracht voor Indonesië geldende wettelijke regelingen en administratieve voorschriften voor zover deze onder de veranderde omstandigheden toepassing kunnen vinden, en voor zover en voor zolang zij niet door of krachtens de Staatsregeling worden gewijzigd of ingetrokken.

Wat het militair straf- en tuchtrecht betreft, bepaalt art. 167 van de Staatsregeling (zeer terecht niet opgenomen in het 9de Hoofdstuk over het rechtswezen, maar ondergebracht in het 12de Hoofdstuk over de defensie) dat dit in volle omvang wordt geregeld bij de wet. Wie er over zou denken om een dergelijke wet te ontwerpen, houde in het oog. dat zij reeds bestaat en in Nederland en in geheel Nederlands Indië van kracht is geweest totdat de souvereiniteitsoverdracht haar blijvende geldigheid beperkt heeft tot Nieuw Guinea. De regionale Indonesische producten op dit gebied waren, hoewel de practijk zich, zoals gezegd, daaraan niet stoorde, in strijd met hetgeen ook voor de gebiedsdelen overzee was vastgesteld en de overheid van Nieuw Guinea moge bedenken, dat art. 47 van zijn Staatsregeling heeft verboden, ordonnantiën te doen vaststellen, welke bepalingen bevatten omtrent punten. in welke bij de wet is voorzien. Gelet op de praktijk der Zeemacht en de K.L. zouden het Nederlands Wb. v. M. Sr. en de W.K. hier ook onder vallen.

Dat ik benieuwd ben, wat de practijk op dit gebied zal opleveren, behoeft geen betoog en ik zou hier nog de vraag willen stellen, of de bij K.B. van 4 Februari 1950 (Stb. n° K 26) aan het H.M.G. verleende machtiging oin, zolang zich nog Nederlandse strijdkrachten in Indonesië bevinden, in Indonesië zitting te mogen houden, zich ook uitstrekt over Nederlandse militairen in Nieuw-Guinea? Zo ja, wordt deze machtiging dan, na het vertrek van de Nederlandse strijdkrachten uit de Republiek overgeschreven ten behoeve van zich in Nieuw-Guinea bevindende strijdkrachten? Zo neen. op welke wijze wordt dan in deze behoefte voor laatstbedoelde militairen voorzieii en kunnen in dit geval wellicht de Herziene Rechtsplegingen Landmacht van 1925 voor Suriname en voor de Nederlandse Antillen als voorbeeld dienen?

Zoals de kaarten nu liggen, heeft de souvereiniteitsoverdracht op

militair-rechtelijk gebied gescheiden wat bijeen behoorde te blijven: de fout welke de Nederlands Indische wetgever gemaakt heeft door het K.N.I.L. te vervreemden van de Zeemacht en de K.L., met 1%-elke krijgsmachtsonderdelen het had samen te werken, is bij de uitwerking van hei Unie-statuut bestendigd ten aanzien van de Republikeinse strijdkrachten. De fout werd wel is waar overgebracht van interregionaal terrein naar dat van internationale samenwerking — waar zij ook nog geen neiging tot verbetering vertoont — maar waarom zouden de overheden van de thans souverein geworden Republiek en van het souverein gebleven Nederland niet trachten uit wederzijdse vriendschap te herstellen wat aan beide zijden verkeerd behandeld is geworden? Of acht men dat in strijd met de overgedragen „werkelijke, volledige en onvoorwaardelijke souvereini-„teit"? Brengt deze mede een verbod om gezamenlijke belangen gezamenlijk te regelen? Of moet men eerst afwachten of de Republiek zich meester zal maken van de vacant gekomen Herziene Rechtspleging bij de (Indonesische) Landmacht en aldus liet sluiten van een werkelijk nut opleverende overeenkomst voor zoveel Nederland betreft in hoge mate zal bemoeilijken? De doelstelling van de Unie is toch „op basis van vrijwilligheid, gelijkheid en volledige onaf-„hankelijkheid een vriendschappelijke samenwerking tot stand te „brengen tussen elkander" en dus ook tussen ellianders strijdkrachten, en deze is, zoals ik reeds op blz. 250 v. schreef, niet mogelijk zonder de onderworpenheid van die strijdkrachten aan dezelfde militaire straf- en tuchtwetgeving. De vroeger aangehaalde Verordeningen M.G. hebben dit met betrekking tot liet K.N.I.L. voldingend bewezen.

Enige opmerkingen ten aanzien van het afwezigheidsdelict *),

door

Mr Dr J. P. VAN ERK.

Sinds de oprichting van de Krijgsraad te Velde-West, is het mijn gewoonte, om telkens, wanneer zich de gelegenheid daartoe biedt en voldoende materiaal is verzameld, een bijeenkomst te houden van officieren-commissaris en secretarissen, een bijeenkomst, die de wijdse titel van colloquium doctum draagt, en die ten doel heeft in de praktijk voorkomende vragen van straf- en strafprocesrecht te bespreken. Ik tracht bij die bijeenkomsten bij elk vraagstuk steeds tot een synthese te komen, met het doel gelijke beoordeling van dezelfde soort gevallen te bevorderen.

Zo hadden wij onlangs aan het slot van ons samenzijn een gedachtenwisseling over de culpoze afwezigheid, die op een gegeven moment in een doleuze overgaat. VAN DER HOEVEN en FRANKEN en BRUNNER kwamen er vanzelfsprekend bij te pas **).

Het wijze oordeel van de vergadering was ingeroepen door een officier-commissaris, die het door hem te instrueren gebeuren, als volgt in het kort beschreef.

Een gewoon dienstplichtig soldaat die gedetacheerd is bij een veldpost-detachement doch in eigen voeding en huisvesting voorziet, heeft aldaar dienst volgens een wekelijks opgemaakt rooster. Hij ziet op het rooster. dat hij op Maandag 24 October nachtdienst heeft. Hij realiseert zich volgens zijn verklaring niet, dat dit dc nachtdienst is van 24 October 0.00 tot 24 October 8.00 uur, doch denkt, dat deze dienst aanvangt op 24 October 24.00 uur. In de namiddag van 24 October bemerkt hij, dat hij zich vergist heeft, doch ondanks dat blijft hij rustig thuis en meldt zich eerst weer Dinsdag 25 October om 17.00 uur, bij het begin van zijn volgende dienst volgens het rooster. Quaeritur: heeft deze militair zich schuldig gemaakt aan opzettelijke afwezigheid, aan afwezigheid ingevolge van schuld, of aan beide delicten?

Reeds bij de behandeling van het ontwerp W.M.S. heeft de voorzitter van de Commissie van voorbereiding zich deze casus voor ogen gesteld (VAN DER HOEVEN, deel II, pag. 138-139). Oorspronkelijk luidde het ontwerp: ,,de militair die opzettelijk. zonder daartoe ge-

---

*) Bij de toezending vaq dit artikel sprak Schrijver de verwachting uit dat het wel enige pennen in beweging zou brengen. Wij verwijzen in dit verband naar M.R.T. XXXVIII, blz. 362 v., waar Dr L. M. *Rollin* ***Couquerque,*** bij de behandeling van de procedure tegen voortvluchtige militairen, ook verschillende schakeringen van de afwezigheidsdelicten bespreekt.
(Red. M.R.T.)

) Bij deze vraag is voorts van groot belang de sententie van het H.M.G. van N.I. van 28 Januari 1938, M.R.T. XXXIII, blz. **714 v.
Deze vraag is ook behandeld in § 25 v. (M.R.T. XL, blz. 590 v.) van het artikel „Tijd en plaats van aanvang en einde van ongeoorloofde afwezigheid" van W. H. *Vermeer.* (Red. M.R.T.)

„rechtigd te zijn, zich verwijdert wordt gestraft: 1e met gevangenis-
„straf van ten hoogste 1 jaar, indien zijne *opzettelijke* afwezigheid
„in tijd van vrede ten minste één dag en niet langer dan dertig dagen
„duurt." Hij wilde nu naar aanleiding van de nieuwe (huidige) redactie uitdrukkelijk vastgesteld zien, dat het de bedoeling van de regering was, dat de woorden „*die* afwezigheid" terug sloegen op de aanhef van het artikel, en dus op het ogenblik. waarop de verwijdering plaats greep.

Blijkens het antwoord van Minister LOEFF, was dit inderdaad de bedoeling. en zou dus voor het geval, dat ria de culpa dolus opkomt, dat bijkomende opzet niet schaden.

Uit het bovenstaande valt op te maken, dat noch de Commissie van voorbereiding, noch de regering zich ook maar een ogenblik heeft beziggehouden met de vraag, of hier bij deze casus soms twee delicten zouden zijn gepleegd. Immers dit blijkt duidelijk uit het betoog van de voorzitter van de Commissie van voorbereiding, als hij zegt: „Volgens dit stelsel (de oude redactie) zou iemand niet
„gestraft kunnen worden ter oorzake van opzettelijke afwezigheid.
„indien niet bewezen kon worden dat het opzet tot zijn terugkeer
„ware blijven bestaan, noch indien mocht blijken. dat gedurende de
„loop van dertig dagen de schuld veranderd was in opzet' .

De vraag is nu echter. of dit eigenlijk wel mogelijk is bij de nieuwe (huidige) redactie?

Ik meen deze vraag ontkennend ie moeten beantwoorden, in tegenstelling met FRANKEN en BRUNNER.

Noch bij de oude redactie, noch hij de huidige, mag men, zonder in strijd te komen inet de grondslagen van ons strafrecht. iemand vcroordelcn wegens culpoze afwezigheid, indien hei laatste gedeelte van die afwezigheid doleus is geweest, of andersom. Ook in de huidige redactie slaan de woorden „die afwezigheid" terug op de „op-
„zettelijke ongeoorloofde afwezigheid" in de aanhef van het artikel, d.w.z. op de afwezigheid, van het begin af tot aan het einde.

Weliswaar zou men kunnen zeggen dat deze woorden een qualificatie vormen, zoals b.v. het woord „mishandeling" in art. 300 W.v.S.. doch men niag niet vergeten. dat desondanks alle elementen van het delict er in voorkomen. Intussen geef ik toe, dat van deze opvatting het gevolg is, dat het einde van de eerste soort afwezigheid en het begin van het tweede, soms alleen te bewijzen valt op grond van de verklaring van beklaagde. Voorts zie ik in, dat zodoende de militair, die in tijd van vrede eerst 20 uur culpoos en daarna 20 uur doleus afwezig is. niet strafrechtelijk strafbaar zou zijn, doch de militair, die in tijd van vrede 40 uur culpoos afwezig is, wel naar de Krijgsraad zou kunnen worden verwezen. Maar mat ik veel belangrijker vind is de omstandigheid, dat bij de door de regering en door FRANKEN en BRUNNER gehuldigde opvatting d.w.z. dat er dus gekozen moet worden tussen de beide delictsvormen, de militair die in tijd van vrede 20 uur culpoos wegblijft en vervolgens nog 2 dagen doleus. zal moeten morden veroordeeld wegens opzettelijke afwezig-

heid niet een maximum-strafbedreiging van 1 jaar. terwijl de militair die hetzelfde pleegt in tijd van oorlog, naar de krijgsraad zal moeten worden verwezen wegens culpoze afwezigheid, met eenzelfde strafbedreiging.

Dit is niet aanvaardbaar, maar nog veel minder is te accepteren, dat als consequentie van de opvatting van de regering en FRANKEN en BRUNNER, de bewezenverklaring, n.l. dat beklaagde eerst culpoos en daarna doleus afwezig is geweest. doos de qualificatie ..aan schuld „te wijten ongeoorloofde afwezigheid" of „opzettelijke ongeoorloofde „afwezigheid" niet wordt gedekt, of met andere worden dat, terwijl slechts een deel van de strafbare daad doleus is gepleegd, desalniettemin het geheel als opzettelijk gepleegd inisdrijf wordt aangemerkt, of, wellicht nog duidelijker gezegd, dat mij zodoende culpa of dolus met terugwerkende kracht ons strafrecht zien binnen sluipen. Ik acht het dan ook niet aan twijfel onderhevig, dat de vraag van de voorzitter van de Commissie van voorbereiding als volgt zal moeten worden beantwoord: In de door U gestelde casus zal niet alleen bij de oude, niaar ook bij de nieuwe redactie een keuze van delictsvorm ten aanzien van de totale afwezigheid niet mogelijk zijn, zonder strijdigheid te scheppen tussen bewezenverklaring en qualificatie. In de hier bedoelde gevallen, maakt de militair zich schuldig, hetzij aan twee lirijgstuchtelijke vergrijpen, hetzij aan twee strafrechtelijk strafbare handelingen, hetzij aan een combinatie van beiden.

„Befehl ist Befehl"

door

Mr W. BROERTJES.

Per 16 October 1948 vermeldden de bladeri, dat door een tweetal (met name genoemde) Kainer-Leden tot de Ministers van Algemene Zaken en Overzeese Gebiedsdelen een paar vragen waren gericht, waarvan één als volgt luidde: ,,Kunnen de Ministers mededelen of in ,,de *Nederlandse Rechtsstaat* geldt het beginsel „BEFEHL IST BE-,,,FEHL"?" Ik laat geheel in het midden, of de bladen deze keer de vragen *letterlijk;* hebben geciteerd en wil er veiligheidshalve aan toevoegen: ,,althans woorden van dergelijke strekking". Tot mijn leedwezen hebben de Ministers toen niet onmiddellijk geriposteerd met een kort en duidelijk: ,,neen! Want in de Nederlandse Rechts-.,staat wordt Nederlands gesproken!"

Welke ook de overwegingen van de Ministers zijn geweest, dit antwoord niet te geven, soit, maar de wijze waarop de vraag werd gesteld en dat is tevens de manier waarop daarover wordt gesproken en geschreven, ook in officiële stukken zoals vonnissen en sententies, duidt — bewust of onbewust — aan, dat men dit adagium (ook ik wil dit nog even zo blijven noemen) als minderwaardig beschouwt en ook voor anderen verwerpelijk wil doen schijnen. Hei best wordt dit bevorderd, door het in het Duits te zeggen. Het arme, berooide en tot in de ziel geschokte Nederlandse Volk, dat nauwelijks nog in staat is de Hochzeitsmarsch aan te horen, noch in staat is zonder geprikkeldheid een Duits boek te lezen, leest en hoort dan: „BEFEHL „IST BEFEHL" liefst sterk beklemtoond, en het zaad tot innerlijke tegenzin ontkiemt.

Waarom spreekt men niet over: „ORDER IS ORDER"? **Dit** is de betekenis en dan zullen wij het *hierover* hebben en als men dit (ik zal dit dan nog even volgen) een adagium wil noemen, dan wil ik aanstonds opmerken, dat dit adagium bij onze Koninklijke Marine geldt, gold, heeft gegolden zolang deze heeft bestaan. Over de Koninklijke Landmacht, waarvoor ik overigens gaarne het zelfde wil aannemen. Iran ik niet oordelen.

„Order is order".

Alvorens dit adagium verder te behandelen, moge ik mij de opmerking veroorloven, dat dit opstel niet meer bedoelt te zijn, dan een poging om het begrip, in het adagium besloten, eerst eens in grote trekken te localiseren. Ik kan thans ook niet verder gaan. aangezien ik belast bij met de behandeling van een geding waarin dat een grote rol zal moeten spelen.

Het is mij dus niet mogelijk en het zou mij niet passen reeds hier en nu op alle facetten in te gaan van het probleem, dat wij beter de naam kunnen geven van „gehoorzaamheidsplicht en hare grenzen".

Onder deze — en soortgelijke — titels, werd in het M.R.T. doch ook in andere Rechtsgeleerde tijdschriften over dit onderwerp dan ook reeds vaak de pen gevoerd door voortreffelijke auteurs.

Putten wij uit de opvattingen van de „gewone" pers en the man in the street, dan valt het op, hoe gemakkelijk nien er toe neigt om „Order is order" te vereenzelvigen met „*Cadaverdiscipline*", deze begrippen met elkaar in één adem te noemen, met weer als gemeenschappelijke bron Duitsland en vooral het „Pruisisch Militairisme".

Edoch er is een enorm verschil tussen beide begrippen „Order is „order" en „Cadaverdiscipline". Ik zou haast durven zeggen, dat hier het verschil zich openbaart tussen goed en kwaad, tussen dat wat geboden en dat wat verboden is of althans dient te zijn.

Cadaverdiscipline hangt iemand aan. die bevelen opvolgt, ook als hij de zekerheid heeft, dat de order misdadig is. misdadig in de ogen van ieder weldenkend mens, misdadig naar de wetten en de zeden en gewoonten van ieder Volk, ja ook misdadig naar zijn eigen weten en geweten, los dus van iedere omschrijving of definitie uit welk Verdrag, Handvest of Wet ook.

Schrijf ik nu hier over „eigen weten en geweten", dan bedoel ik natuurlijk, dat hierbij „en zeker door een Rechter" nauwkeurig acht wordt geslagen op de persoon en de persoonlijke omstandigheden, als ook op tijd, plaats en situatie, van dc wanbedrijver, waaruit de toerekenbaarheid en de toerekeningsvatbaarheid dienen te worden afgeleid. Het woord oorlogsinisdadiger is eigenlijk weinig doordacht. Men heeft, met grote scherpzinnigheid, getracht er definities voor te geven. Natuurlijk spelen daarin het doden van vrouwen en kinderen, het in „slavernij" wegvoeren van de burgerbevolking in oorlogstijd, roven en verkrachtingen een grote rol.

Aangezien al deze wanbedrijven zich ook afspelen in „vredestijd" zou men dus het begrip „oorlogsmisdadiger" moeten noemen in onderscheid met „vredesmisdadiger" met weinig ander verschil (natuurlijk is dit belangrijk) dan dat oorlogsmisdaden op een andere schaal plegen te geschieden dan vredesniisdaden (wat men natuurlijk erger vindt) door a n d e r e n. die men dan en groupe b a r b a r e n pleegt te noemen, hetgeen overigens niets nieer of minder betekent dan a n d e r e n (vreemdelingen). Ik wil nu niet treden in een beschouwing over de vele- en velerlei voorbeelden, die naarstiglijk als oorlogsmisdaden aan de kaak gesteld worden. Het is in de meeste gevallen (hierop kom ik terug) ook wel juist. althans aanvaardbaar.

Ik moge nu slechts volstaan met een voorbeeld van cadaverdiscipline:

„De soldaten van Herodes die ieder kind beneden de 2 jaar zochten „te doden, alleen om de Christus te doden om geen andere (bekende) „reden dan dat Hij genoemd was te zijn „Koning der Joden", waren „vredesmisdadigers. E r was immers geen oorlog."

Zéker, in die tijd was het begrip oorlogsniisdadiger onbekend, dit voorrecht (?) bleef voorbehouden aan dit geslacht, maar liet kan mogelijk als uitgangspunt dienen voor het — onbetwistbaar verwerpelijk — standpunt van de cadaverdiscipline in onderscheid met het „ORDER IS ORDER".

In de sententie van de Bijzondere Raad van Cassatie dd. 5 Decem-

ber 1949 wordt gesproken over de gevaren die zouden opdoemen indien het beginsel „ORDER IS ORDER" werd aanvaard. Ik zal er straks enige trachten te bedenken. hetgeen in bovenvermelde sententie werd nagelaten, maar ik zou tot een beter begrip van dit betoog eerst enige gevaren willen opsommen, die opkomen, juist indien men dit beginsel laat varen en die m.i. veel viruleritcr en dreigender zijn, dan die welke denkbaar zijn bij aanvaarding ervan.

De belligerent-aanvaller is, naar op deugdelijke grorideii mag worden aangenomen, overtuigd van zijn kans op d t overwinning, bij de aanvang van de actie. De belligerent-aangevalleiie behoort dit ook te zijn, als hij de handschoen opneemt, doch dit is natuurlijk veel minder zeker.

En nu het enorme gevaar, gelet op de adembenemende omvang en lrracht van de huidige strijdmiddelen, dat nog met de dag toeneemt.

De aanvaller zal nu meer dan ooit zorgen. gereed te zijri als het sinister spel begint en aangezien hij winnen moèt (anders gaal hij als oorlogsmisdadiger ten onder) zal mat van 1940 tot 1945 een *totale* oorlog heette, kinderspel zijn bij hetgeen komen gaat.

Voor de aangevallene geldt mutatis mutandis hetzelfde. Òf hij neemt de handschoen niet op (en wat dan?) òf hij gaat vechten to be or not be en moet dan hetzelfde bedenken. De toekomstige oorlog als verliezer te overleven heeft geen zin meer.

En zo zal dus de volgende oorlog, door de uitvinding van het begrip oorlogsmisdadigers en hunne berechting, mogelijk. neen, wel haast zeker, wèl worden verschoven naar een later tijdstip dan men vroeger zou hebben gekozen, maar eenmaal ontbrand....!

Een tweede gevaar, niet minder ernstig dan het eerste, doch s,111 heel ander karakter, is een onberekenbare ondermijning van het gezag. Welke bevelen zal men nog wèl en welke bevelen kan men niet meer uitvoeren of zelfs maar doorgeven, of liever gezegd: welke hevelen zal men nog wel. en welke zal men niet meer *durven* uitvoeren of doorgeven? Immers er zijn legio gevallen waarin hij, die het bevel ontvangt en nioet uitvoeren, ten ene male niet in staat is orn uit te maken of een bevel al dan niet mag worden uitgevoerd. Te eisen, dat de ondergeschikte, die een bevel executeert, inoet weten krachtens welke artikelen van welke Wet, Handvest of welk Verdrag ook de executie van het bevel riiet mag worden opgevolgd, is onredelijk. En het zal er in de practijk op neerkomen, dat zo iemand meer naar zijn gevoel dan met zijn verstand te werk moet gaan.

En hiermede komen wij zonder enige twijfel op een uiterst glibberig terrein. Het gevoelsleven van de mensen verschilt in vredestijd onder de mensen al zeer veel en iii oorlogstijd stompt dit bovendien nog ontzaggelijk af. Men kan dit haten, verachten of eenvoudig bereuren. het is een feit.

Aannemende, dat twee volkeren in het jaar Y. toevallig eens de zelfde aard en eigenschappen zouden bezitten en dat nu dat jaar X. het ene volk door revoluties, oorlogen en grote ellende wordt getroffen. terwijl het andere volk in rust en betrekkelijke welvaart

voortleeft. dan zal na enkele decennia reeds het ene volk een geheel ander worden dan het andere. Wat daarvan zij, wij zullen bij deze studie niet eerst op volkeren maar op individuën letten. en hierbij alvast ren casus ontwikkelen.

De militaire commandant van het district den Haag is in een hevige strijd gewikkeld met een vijand. die den Haag aanvalt. Een onderbevelhebber is belast niet de verdediging van het Departement van Oorlog. Deze onderbevellicbber nu krijgt opdracht om zonder verwijl, zonder ook maar een minuut respijt, het Departement op te blazen. De bevelvoerende Generaal kan verschillende motieven hebben voor zijn opdracht:

a.) De gehele situatie overziende is hij van mening, dat het Departement zeer spoedig in handen van de vijand zal vallen en hij weet niet beter of daarin bevinden zich nog hoogst belangrijke documenten, die hij per sé uit handen van de vijand moet houden;

b.) De situatie overziende meent de Generaal, dat hij door het opblazen van dat gebouw een beter schootsveld voor zijn verdediging kan krijgen.

De Generaal zou, ofschoon geenszins daartoe verplicht, het bevel tot opblazen kunnen doen vergezellen van een mededeling omtrent de hem moverende overwegingen. Hij doet dit echter niet. en de onderbevelhebben heeft slechts één ding te doen n.l. het gebouw op te blazen.

Hij doet dit, maar hij ziet en weet, dat zich in het gebouw nog ten minste 150 mensen bevinden. Voor hem een kolossaal gewetensconflict dus en in het bijzonder zal hem dit gaan kwellen, wanneer hij later hoort, dat het motief van dc Generaal slechts dit was, dat deze in het gebouw belangrijke documenten vermoedde, die hij, dc onderbevelhebber, echter enige uren tevoren naar elders had doen vervoeren.

De oorlog wordt gewonnen, maar nu komen de nabestaanden van die 150 gedode mensen inet hun klacht contra de verantwoordelijke man (wie is dit?).

Wij veroorloven ons nog even de vraag of iemand de bewering voor zijn rekening en verantwoording durft te nemen, dat het er niet toe doet wie er gedood zijn en *wie* er niet de klacht aankomen. Neen, juridisch natuurlijk niet.

Denkbaar zijn nu de volgende oplossingen:

I. De Generaal wordt vervolgd wegens het *geven* van een bevel in strijd met de menselijkheid en het vonnis zal afhangen van hetgeen tijdens het geding zal blijken.

II. De onderbevelhebben wordt, althans wanneer men het beginsel ..Order is Order" laat varen, vervolgd wegens het *opvolgen* van het gegeven bevel en ook voor hem geldt, dat het vonnis zal afhangen van hetgeen ten processe voor den dag komt.

Bovenvermelde processen zullen nu worden gevoerd voor een krijgsraad van het eigen land.

Thans het geval, dat de oorlog wordt gewonnen en de onderbevel-

hebber heeft geweigerd het bevel op te volgen. De Generaal doet zijn plicht en laat de onderbevelhebber terstond neerschieten. Practisch zal dit dan wel neerkomen op : La mort sans phrase, want zowel de facto als de jure is de geschiedenis daarmee uit.

III. Laat de Generaal dit na, dan verzaakt hij zijn plicht en nu ontmoeten de beide bevelhebbers elkaar voor een en dezelfde krijgsraad en wel *beide wegens plichtsverxuim.*

Of dit laatste geding zal worden gevoerd en hoe de afloop er van is zal vooral mede afhangen van de gevolgen, die het niet-executeren van het bevel heeft gehad.

Stel bijvoorbeeld, dat de weigering van de onderbevelhebber aanstekelijk heeft gewerkt op de militairen uit zijn omgeving en in een muiterij is ontaard. Dan zijn de poppen zéker aan het dansen.

Maar het kan ook zijn, dat de Generaal en de onderbevelhebber met elkaar in contact komen en dat daarbij het motief van de Generaal inderdaad bleek te zijn geweest de onder a.) bedoelde documenten, die immers reeds waren weggevoerd. Beide bevelhebbers zullen nu over de weigering verheugd zijn en er zal verder niets gebeuren. Juridisch blijft echter vaststaan, dat in het onder III. bedoelde geval beide in verzuim zijn.

IV. Dezelfde casus als onder III.. doch nu behelst de klacht contra de Generaal het geven van een bevel in strijd met de menselijkheid. Dan staat dus de bevelgever terecht wegens het geven van een bevel en de ondergeschikte terecht wegens het niet-opvolgen van dat zelfde bevel. Weer beide voor dezelfde krijgsraad.

Maar wij zijn er nog niet. Wij stellen nu onder overigens gelijke omstandigheden, dat de oorlog wordt verloren:

V. Het bevel werd gegeven èn het werd opgevolgd.

Een schone kans, dat beide weer in de rechtszaal terecht komen en nu beide worden veroordeeld als oorlogsmisdadigers.

VI. Het bevel werd gegeven, maar niet opgevolgd.

De onderbevelhebber werd *wegens weigering* door eigen hand doodgeschoten en de bevelhebber door 's-vijands hand, wegens het geven van het bevel hier ter sprake, als oorlogsmisdadiger.

Zoals men ziet zijn er varianten genoeg. Mag ik er nog één aan toe voegen?

VII. De Generaal is beschonken, althans geheel buiten zich zelve, en kennelijk in de war, bij de onderbevelhebber gekomen, al scheldende en smalcndc op die rotlui in het Departement cn heeft bevel gegeven het Departement op te blazen.

VIII. Het bevel werd opgevolgd. *Dat is* nu *cadaverdiscipline* en de onderbevelhebber dient gestraft te worden al dan niet met de dood en onverschillig of de oorlog al of niet gewonnen wordt. Het is mogelijk, dat de Generaal vrijuit gaat, afhankelijk van de vraag uit welke oorzaak zijn niet-toerekenbaarheid stamde.

Deze casus is hiermede nog niet eens uitputtend behandeld. maar toch m.i. voldoende om aan te tonen, hoe de ontwikkeling en de uitwerkingen van een bepaald geval nagenoeg geheel beheerst wor-

den door de omstandigheden. Natuurlijk is hiertegen aan te voeren, dat een eindoordeel in rechte steeds *mede* wordt bepaald door de omstandigheden waaronder het *geval* zich afspeelt.

Hier echter wordt de oplossing nodeloos (en m.i. zelfs ten onrechte) ingewikkeld gemaakt, omdat men een beginsel, een gezond beginsel, wenst te verwerpen. Kan men een beginsel verwerpen? Laat een beginsel zich verwerpen? Ja natuurlijk. Men kan zeggen: ik aanvaard het niet, ik doe er niet aan, en men kan daarvoor dan ook nog wel motiveringen vinden. Dat is subjectief, maar.... dat is de aanvaarding ervan ook. Toegegeven.

Het zijnsrecht van wat dat beginsel bedoelt uit te drukken wordt daardoor noch aangetast noch objectief gefundeerd. Men kan bijvoorbeeld (en millioenen doen dat helaas) ook wel van de Tien *Ge*boden zeggen: ,,Ik aanvaard ze niet". Maar daarmee verliezen ze toch niets van hun Goddelijke kracht en hun universele geldigheid?

Ik heb overigens diep gevoelde bezwaren ertegen om, wat betreft ,.Order is Order" te spreken van een adagium, van een begrip, van een beginsel of van welke expressie dan ook, die anders luidt dan *axioma*. Ik hoop, dat wanneer ik aan het slot van mijn opstellen zal zijn gekomen, ik een bescheiden bijdrage mag hebben geleverd deze opvatting tot een algemene te maken.

Mijn bezorgdheid voor de toepassing van het axioma hier ter sprake wordt niet weinig gevoed door de dagelijks groter wordende zekerheid, dat de mensheid, in grote trekken gezien, zich thans verzamelt tot twee grote machten die zich beide waaenen met verdelgingsmiddelen waarvan de omvang en de uitwerking zich welhaast onttrekken aan het menselijk oordeel en die, tenzij het Gode behage dit te verhoeden, eenmaal zal leiden tot een botsing. Het lijkt niet te gewaagd hierbij te verwachten, dat althans één van die partijen niet zal schromen zijn toevlucht te nemen, óók tot *cadaver-discipline*. Moge het dan zo zijn, dat in rustig en onwrikbaar vertrouwen ieder lid van de andere partij de bevelen van zijn superieuren kan opvolgen, zonder de tot weifelmoedigheid voerende angst, dat hij met het bevel tevens de verantwoordeliikheid van dàt bevel van ziin meerdere overneenit. Natuurlijk met uitzondering van *die* bevelen, die voor de mindere zonder redelijke twijfel een misdaad beogen.

Zeker, er zullen zich grensgevallen, twijfelgevallen voordoen, dat is met geen enkele wettelijke omschrijving of definitie te voorkomen. Ook tot nu toe niet. Maar daarvoor is het nog niet nodig van systeem of van opvattingen te veranderen. Ik poneer geen wetenschappelijk bewijsbare stelling, als ik de overtuiging uitspreek, dat de rampen veroorzaakt door zulke excepties niet in de schaduw zullen kunnen staan bij hetgeen ons te wachten staat indien het vertrouwen in de gegeven bevelen en in het opvolgen daarvan wordt ondermijnd en de dienstweigering daardoor in de hand gewerkt, doch enige grond daarvoor put ik toch wel uit de ervaringen tot nu toe, n.l. deze, dat procentsgewijze het aantal oorlogsmisdadigers (men denke aan de millioenenmassa's van de strijdende partijen) toch betrekkelijk ge-

ring is, zelfs bij het huidige systeem, waarbij het onderhavige axioma, als een adagium wordt behandeld waarbij de bewijsvoering al te veel drukt op de mindere en het geloof in diens goede trouw uiterst gering is. Zulks in scherp onderscheid niet de gangbare opvattingen van ons Hoog Militair Gerechtsliof van vóór de 2de wereldoorlog en waarop mij nog niet lang geleden werd gewezen door een der hoogste Nederlandse Bevelhebbers uit de oorlogstijd.

Vroeger werd in het algemeen een ruime interpretatie gehanteerd vaii het begrip „goede trouw" bij de ondergeschikte militair. Ik kom hierop nog nader terug.

Vaak, al te vaak, wordt, als Duitsers zich verweren met een beroep op ambtelijk bevel, de kwestie zó gesteld, dat men dan wel alle blaam voor hun misdaden kan werpen op de Fuhrer. Voorzover dit betreft Duitsers (die ik niet vergelijken kan met hen die vrijwillig in vijandelijke krijgsdienst traden) lijkt mij dit standpunt geheel onjuist. De verantwoordelijkheid van de Fiihrer en de andere leidende figuren aan diens zijde (als „Major War Criminals") is voldoende geregeld bij het Agreement van Londen vaii 8 Augustus 1945 met liet daarbij behorende Charter of the International Military Tribunal. Hiernaast hebben wij ter behandeling van de „Minor War „Criminals" de Declaratie vaii Moskou vaii 1 November 1943. welke dan ook eindigt aldus:

> „The above declaration is without prejudice to the case of „the major criminals whose offences have no particular „geographical location and who will be punished by a joint „decision of the governments of the Allies."

Deze Declaratie werd internationaal aanvaard door the United Nations Assembly op 13 Februari 1946 en hiermede merd liet motief „alleen Hitler verantwoordelijk" officieel uit de circulatie genomen.

Men moet Neurenberg ongetwijfeld geheel los zien van alle andere processen. Talloos zijn de misdaden geweest (ik moge mij veroorloven deze verzamelnaam te gebruiken zowel voor „War Crimes" als de daarvan wèl te onderscheiden „Crimes against humanity") die aan het gezag en het ingrijpen van mindere Goden zijn te mijten. die dan ook deswege als „Minor War Criininals" terecht staan. Nix gaat het erom, dat juist daarbij de juiste man wordt gepakt en gestraft. Ik accepteer de tegenwerping, dat dit natuurlijk altijd de kernkwestie is. Natuurlijk, maar juist hierbij beginnen dan ook de grote moeilijkheden voor de Bijzondere Rechtspleging. Een waarschuwing, hoe groot die moeilijkheden wel zijn, werd m.i. reeds gegeven door dc vrijspraak in Neurenberg van enige der „Major War „Criminals".

Dat er dan ook wel eens werd misgetast, is, gelet op de onvolkomenheden in het politie- en recherche-aparaat, dat de Bijzondere Rechtspleging ter beschikking stond, wijders gelet op liet feit. dat juist lieden met boter op het hoofd tot de naarstigsten hebben behoord bij het aangeven van „daders" en tot de minst verantwoordelijkheids-bewusten hij het afleggen van getuigenissen en tenslotte

vooral achtslaande op de na-oorlogse onrustige sfeer van geestelijlre verwarring en de ten dele lamlendige geest van een deel der bevolking van alle lagen, menselijkermijze gesproken onvermijdelijk. Ik schaar mij daii ook niet achter de deswege geuitte klachten, indien zij anders dan in opbouwende zin zijn bedoeld. Hierover heb ik enige jaren geleden reeds het mijne gezegd in het Kompas in een polemiek contra mijn daarbij hooggeschatte tegenstander Prof. Mr. G. RUSSEL.

Om nu terug te keren tot de kernkwestie. Reeds tijdens de oorlog werden de moeilijkheden, die zich bij de behandeling van deze materie zouden kunnen voordoen. helder ingezien. De instelling vari de „United Nations War Crimes Cominission" (U.N.W.C.C.) per 20 October 1943 te Londen was daarvan het resultaat en dit College had tot taak: .

1.) „To investigate and record the evidence of War Crimes „identifying where possible the *individuals responsible.*"
2.) „To report to the Governments concernd cases in which it „appeared that adequate evidence might be expected to he „forthcoming."

De kwestie draait dus hierom. of hij. die een bevel uitvoert. tevens is de verantwoordeliike- of ten minste de mede-verantwoordeliike man. *Niet* om de vraag gaat het, of de wandaad een „War Crime" of een „Crime against humanity" is, maar of die ook als zodanig Bon en moest worden herkend door de executeur van liet bevel in die zin. dat hrt voor hem. *te dien tijde* (niet achteraf), onder *die* omstandigheden (oorlogsomstandigheden, zenuwslopende spanningen, bedreiging vaii eigen leven en dat van de gezinsleden. ongehoorde intimidatie vaii bevelgevers met de dit alles begeleidende afstomping) en tenslotte opvoeding en milieu-omstandigheden, als kennelijk een — door geen oorlogsnoodzaak voorgeschreven — misdrijf.

Voor de strafbaarheid van de *initiatiefnemer*, de bevelgever, is liet m.i. (behouden.; uitzonderlijke omstandigheden) voldoende om vast te stelleii, dat een bepaald feit als oorlogsmisdrijf of misdrijf tegen de menselijkheid moet worden aangemerkt en dat laatste is. het Charter of the International Military Tribunal art. 6 ter hand, iri de regel niet moeilijk. Maar nu voor heri. die het bevel nioeten uitvoeren. De erkenning van het recht van een ondergeschikte om het opvolgen van een gegeven hevel te weigeren *suo periculo* (overigens iets vanzelfsprekends) is: te simpel. Het is een afschuiven van verantwoordelijkheid, liet is: „Je moet het zelf maar weten".

De inogclijkheid van een beroep op ambtelijk bevel is noch in de Nederlandse- noch in de Duitse noch in enig andere Wet of Verdrag ingevoerd om van decoraties te worden gevrijwaard. Neen, het is ingevoerd, hoe men de zaak ook bekijkt, met geen ander doel dan om de mindere een dekkingsmogelijkheid ie geven, indien aanstonds of achteraf blijkt, dat een bepaald bevel *niet* had mogen worden

gegeven *en* uitgevoerd. Voorwaar een schoon doel. aandachtige overweging waard.

Uit de laatste Wereldoorlog is een geval bekend, dat op een gegeven dag de opmars van de Russische troepen dreigde te stagneren, louter door een verkeerschaos. De chauffeurs van de gemotoriseerde eenheden hielden eenvoudig te weinig links-aan. Waarschuwingen en dreigementen bleken niet te helpen. Toen heeft de bevelhebber eenvoudig iedereen laten neerschieten, die teveel rechts-aan hield. Dat was afdoende. De chaos verdween en de opmars werd niet langer belemmerd met alle ontzaggelijke gevaren daaraan verbonden. Het had offers gekost. maar een onberekenbaar aantal offers waren gespaard.

Hier werd op eigen mensen geschoten. Oorlogsmisdaad? Door wie?

(Wordt vervolgd).

De artikelen 57—60 Wet Krijgstucht

door

Mr M. KRAUSS,

Luitenant ter zee van Administratie 1e klasse.

Over de artikelen 57—60 van de Wet op de Krijgstucht is reeds zóveel gepubliceerd in het M.R.T., dat het wellicht weinig elegant lijkt deze stof nogmaals voor het voetlicht te brengen.

Dat ik het desondanks wèl doe, moge rechtvaardiging vinden in de omstandigheid, dat het mij nog steeds niet gelukt is uit het ***geheel*** der — vaak tegengestelde — meningen een bevredigende gedachtegang te distilleren. Toch ben ik als instructeur in het militair straf- en tuchtrecht verplicht houvast te zoeken. Dit houvast meen ik gevonden te hebben in drie publicaties. N.l.:

1. een bijdrage van Mr. FRANKEN in M.R.T. XL, pag. 24 e.v.;
2. een vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië van 13 Februari 1948, M.R.T. XLI, pag. 322 e.v.;
3. een vonnis van de Krijgsraad te Velde Noord van 23 April 1948, M.R.T. XLII, pag. 302 e.v.

Mijn daaruit ontwikkeld betoog luidt (verkort):

Stellen wij ons een „gebeuren", bijv. een voorwerp van X wordt aangetroffen in het kastje van NN. Mogelijk zijn 4 aspecten:

a. NN is onschuldig.

b. NN is schuldig, maar valt niet onder het strafrecht, wel echter onder het tuchtrecht.

c. NN heeft een strafbaar feit gepleegd. dat als oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp kan worden afgedaan.

d. NN heeft een strafbaar feit gepleegd, dat naar de militaire rechter wordt verwezen.

Laten we voorts gemakshalve de tot straffen bevoegde autoriteit noemen: Cdt. en de tot verwijzing bevoegde autoriteit: Czm.

Als Czm standpunt d. heeft ingenomen en de zaak dus naar de rechter is verwezen, kan deze de mening als vermeld in art. 58 W.K. huldigen en de zaak weer naar Cdt verwijzen, onder opmerking dat hij, rechter, er c. of b. van denkt. Cdt is aan dit juridisch inzicht van de rechter gebonden, doch is, wat zijn krijgstuchtelijke strafbevoegdheid betreft, gehouden zijn persoonlijk inzicht te volgen, omlijnd door de inhoud van art. 37 W.K.

Zegt de rechter c., dan zal Cdt tot innerlijk conflict komen, indien hij er b. of a. van denkt; zegt de rechter b., dan zal Cdt niet tot straffen komen als hij er a. van denkt [1]).

---

[1]) De visie van Cdt behoeft niet overeen te komen met zijn visie vóór de verwijzing, immers inmiddels heeft nieuw licht over de zaak geschenen.

Ten overvloede zij opgemerkt, dat verwijzing ook gevolgd kan zijn, als Cdt aanvankelijk *a.* of *b.* over de zaak dacht, omdat Czm — die er d. overdacht — de zaak buiten normaal rapport te weten kan zijn gekomen.

Als Cdt nu „terug"-verwijzing niet straft. behoort Czm de strafbevoegdheid ex art. 39 W.K. over te nemen; dit zal Czm niet moeilijk vallen. omdat hij er immers *d.* over dacht. Een juridisch milder standpunt innemen, zal geen rechtgeaard handhaver van de krijgstucht onoverkomelijk vinden; wel een juridisch bezwarender standpunt.

Heeft de rechter de zaak niet naar Cdt gestuurd, dan mag terzake van het feit géén lrrijgstuchtelijke straf worden opgelegd. Van n-cllr feit? Terzake van het feit zoals door de fiscaal (auditeur-militair) werd tenlaste gelegd aan de voet van het bevelschrift tot bijeenroeping van de krijgsraad. Dat .,feit" in art. 112 R.Z. of art. 111 R.L. (en dus in art. 185 R.Z. of art. 193 R.L.) hetzelfde betekent als .,feit" in art. 58 W.K. is, gezien de bewoordingen en het verband der artikelen, onlochenbaar.

Net zo goed als Cdt gebonden is aan het juridisch inzicht b. of c. van de rechter. is Cdt gebonden aan het juridisch inzicht n. van de rechter: art. 58 W.K. laatste lid [2]).

Het „gebeuren" waar tot dusverre sprake van was, bergde in zijn zwaarste aspect, d. (c.), slechts één strafbaar feit. Welk precies was aanvankelijk niet geinakkelijk uit te inaken, in ieder geval was het *hetzij* diefstal. *hetzij* verduistering, *hetzij* heling, *hetzij* een ander. laten we maar zeggen, aanverwant delict.

Mochten meer strafbare feiten het „gebeuren" overkoepelen, zo geldt voor ieder van de strafbare feiten hetzrlfde verhaal. Laten we echter gemakshalve spreken van één strafbaar feit.

Indien naast het strafbare feit ruimte overblijft voor een krijgstuchtelijk vergrijp, komt art. 60 W.K. ter sprake. Er is dan. zoals § V W.K. ook luidt: samenloop van strafbaar feit en krijgstuchtelijk vergrijp: in casu *meerdaadse* samenloop.

Wederom zullen we hieronder telkens spreken van één krijgstuchtelijk vergrijp; meer krijgstuchtelijke vergrijpen maken in principe geen verschil.

Stel dat naast opgemelde diefstal (of verduistering of etc.) sprake was van onhebbelijk optreden van NN gedurende het voorlopig onderzoek. Ingevolge art. 60 W.K.. al dan niet beschouwd in verband niet art. 59 W.K., zal Cdt dii eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp niet mogen corrigeren [3]).

---

[2]) Dat het feit van gedaante d. tot gedaante b. wordt gereduceerd, zal niet licht voorkomen, omdat de telastleggingen meestal de wetsartikelen volgen. Men zou kunnen denken aan onvolkomen telastleggingen.

[3]) Als „feit" in art. **59** dezelfde betekenis heeft als in art. **58,** kan het niet anders of art. **59** heeft concursus *idealis* van strafbaar feit en krijgstuchtelijk vergrijp op het oog. Het heeft er inderdaad veel van, temeer waar gesproken wordt van *strafbaar* feit. Tussen **59** en 60 zou dus weinig verband bestaan; **59** en **58 (2)** — die dan kennelijk bij elkaar behoren — zouden dus op merkwaardige wijze van elkaar zijn gescheiden; bovendien zou **59** veel behelzen wat reeds in art. **8** R.Z. (10—13 R.L.) te lezen valt. Waarom echter art. **59** niet wat ruimer geïnterpreteerd, in die zin dat Cdt ingeval van een strafrechtelijk gebeuren met krijgstuchtelijke bestraffing wacht

Wanneer de rechter diefstal + onhebbelijk optreden te behandelen krijgt. kan in zijn ogen de diefstal aspect a. erlangen, doch het onhebbelijk optreden in volle zwaarte blijven bestaan. Voor een krijgstuchtelijk vergrijp alléén kan de rechter geen straf opleggen. Bij veroordeling wegens diefstal zal de rechter het onhebbelijk optreden wèl kunnen. ja moèten verdisconteren.

De tegenhanger van art. 60 is art. 57 W.K. Ook ingevolge art. 57 W.K. moet de rechter verdisconteren, maar dan naar beneden, omdat er bereids krijgstuchtelijk is gestraft.

Let wel: Volgens art. 37 werd krijgstuchtelijk gestraft voor het apres-tout verwezen en *telastegeiegde* feit; volgens art. 60 wordt (naar boven) verdisconteerd wegens een feit dat nooit anders dan aspect b. [4]) kan hebben en dat *buiten de telastlegging* valt. althans niet onder de telastlegging behoeft te vallen.

Waarom het verbod voor de rechter om van strafbare feiten buiten de telastlegging kennis te nemen? Omdat er nu eenmaal een verwijzende autoriteit bestaat, die bovendien volgen-diet opportuniteitsbeginsel te werk gaat.

Waarom géén verbod voor de rechter om kennis te nemen van eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen buiten de telastlegging? Omdat Czm zich niet niet verwijzen daarvan bemoeit; oindat Cdt zo'n feit in principe zelf behoort af te doen; omdat bij verband of samenhang met een strafbaar feit hierop een uitzondering wordt gemaakt. opdat NN niet tweemaal wordt gecorrigeerd. doch zijn portie ineens ontvangt.

Daarenboven: R.Z. en R.L. behandelen formeel strafrecht en art. 60 W.K. geeft een *uitbreiding* aan deze procedure, nl. voor het geval dat naast een strafbaar feit sprake is van een krijgstuchtelijk vergrijp; maar deze uitbreiding, in een aparte wet bovendien, vermag toch aan art. 112 (3) en 185(2) R.Z. — art. 114 (2) en 193 (2) R.L. — niet ren zodanige verruiming te geven, dat daaronder ook een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp valt ! [5])

De rechter neemt kennis van het gehele voorval, datgene wat door de telastlegging is gedekt — het strafbare feit van art. 1, 8. 9, 112, 185 R.Z. (1.10. 14, 114. 193 R.L.) — en dat wat daarbuiten in de stukken te lezen valt. Is dit laatste van aspect ***d.***, dan behoort de rechter zich daarmede nict in te laten. Czm heeft dit (andere) feit d. niet willen verwijzen, dan wel Czm meet er nog niets van, in welk geval de wegen van artt. 67 e.v. en 243 R.Z. aan de fiscaal

---

totdat de krijgsraad (HMG) de zaak conform art. 60 heeft kunnen behandelen? Misschien dat ,,ter zake van" enige ruimte laat.

[4]) (Zéér theoretisch misschien *c.)*.

5) Art. 172 R.Z. (art. 167 R.L.) geeft de fiscaal (auditeur-militair) de bevoegdheid de krijgsraad mondeling opmerkzaam te maken op uit het onderzoek bekend geworden omstandigheden, welke rechtens tot verzwaring van straf grond geven. Bij gebreke waarvan door de krijgsraad op straffe van nietigheid op die omstandigheden geen acht wordt geslagen.

In mijn gedachtengang valt de materie van art. 60 W.K. buiten de laatste beperking.

en van artt. 69 e.v. en 292 R.L. aan de auditeur-niilitair openstaan. Is dit laatste echter van aspect b., dan geldt art. 60 W.K. Komt het dus tot een veroordeling wegens het telastegelegde feit, dan wordt dit aspect b. meteen mede vergolden.

Wat echter indien het niet tot een veroordeling van het telastegelegde komt? b. behoort niet ongestraft te blijven; aan Cdt de (herleefde) taak hiervoor te zorgen. Moet Cdt op zijn strafbevoegdheid attent gemaakt worden? Cdt behoort van al het doen en laten van NN op de hoogte te zijn; daarenboven zou hij bij vrijspraak of terugverwijzing der (hoofd)zaak de stukken kunnen opvragen en/of inzien, teneinde na te gaan of er een surplus van gedaante b. is.

Zou hier in de praktijk iets van terecht komen?

Wat is er eenvoudiger dan dat de rechter Cdt door middel van het vonnis erop attent maakt, dat er — althans in de ogen van de rechter — nog een portie b. is.

Dit attent maken mag echter niet geschieden in de trant van art. 58 W.K. Volgens art. 58 heeft rechter de bevoegdheid Cdt te machtigen een milder juridisch standpunt in te nemen dan Czm het wilde; voor Cdt wordt een taak gecreëerd, van herleving is geen sprake.

Ten hoogste kan men zeggen, dat door het attenderen van Cdt art. 58 analóóg wordt toegepast. Maar het tóepassen ervan, het vermelden van art. 58, is FOUT. De rechter bakent bovendien voor Cdt niets af. Mocht Cdt na rijp beraad tot de conclusie komen dat b. niet b. maar *c.* of d. is, niets belet hem daarover rapport aan Czm te doen; mocht Cdt uit b. slechts a. lezen, niets verplicht hem aan Czm te melden, dat hij voor een dilemma is gesteld. Cdt behandelt het krijgstuchtelijk vergrijp evenals ieder ander gerapporteerd feit; slechts met art. 27 R.K. voor de geest.

Dat na art. 60 een aan art. 58 analoog artikel ontbreekt is geen leemte in de wet. Als de rechter bij niet-veroordeling niets zegt over het eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp, annex met de hoofdzaak, is er geen sprake van een juridische tekortkoming. Maar als de rechter Cdt waarschuwt, is hij maatschappelijk juister opgetreden.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Hoog Militair Gerechtshof.

Dispositie van 9 Januari 1950 *).

President: Mr J. W. P. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Luitenant-Generaal Dijxhoorn, Gep. Luitenant-Generaal Nijhoff (plv.).

Principiële dienstweigeraar van de Koninklijke Marine, in arrest bij het Algemeen Depôt K.L. te Schoonhoven.

Beslissing van de Commandant Zeemacht dat verdachte niet naar de Zeekrijgsraad zal worden verwezen, doch zal worden overgeplaatst naar de Koninklijke Landmacht en, met toepassing van artikel 87 (1) Inv. M.S.T.R., zal terechtstaan voor een Krijgsraad voor de Landmacht.

Fiscaal meent dat deze beslissing in strijd is met de artikelen 161 G.W. en 86 en 87 Inv. M.S.T.R., weshalve hij de Commandant Zeemacht, volgens de bepalingen van artikel 10 R.Z., heeft verzocht de beslissing van het H.M.G. in te roepen.

Het H.M.G. beslist dat, vermits verdachte tijdens het plegen van het strafbare feit behoorde tot de Zeemacht, hij krachtens artikel 86 Inv. M.S.T.R. door de Zeekrijgsraad dient te worden berecht.

(R.Z. art. 10, Inv. M.S.T.R. artt. 86 en 87).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Voorgenomen op heden, 9 Januari 1950, de stukken inzake H. d. J., geboren te Amsterdam 18 Januari 1926, destijds marinier 3e kl. z/m, sedert 21 December 1949 in arrest bij het Algemeen Depôt der Koninklijke Landmacht te Schoonhovrn, welke stukken ingevolge het bepaalde bij artikel 10 van de Regtspleging bij de Zeemagt door de Commandant Zeemacht Nederland bij diens schrijven van 19 November 1949, CZM/5/29199 aan dit Hof werden ingezonden;

Overwegende dat de Commandant Zeemacht Nederland heeft beslist, dat de betrokkene niet naar de Zeekrijgsraad moet morden verwezen, doch dat hij zal worden ovcrgehracht naar het Algemeen Depôt der Koninklijke Landmacht te Schoonhoven, gepaard met overplaatsing naar de Koninklijke Landmacht, teneinde met toepassing van artikel 87. 1e lid der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht 1921 voor dezelfde Krijgsraad te kunnen terechtstaan als de z.g. Indië-deserteurs der Koninklijke Landmacht, terwijl de Fiscaal bij de Krijgsraad voor de Zeemacht hier tegenover heeft aangevoerd, dat deze beslissing in strijd is met artikel 161 der Grondwet en de artikelen 86 en 87 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht 1921:

---

*) Zie ook de brief van de Minister van Marine van 3 Maart 1950, opgenomen op blz. **287.** (Red. M.R.T.).

Gezien het door de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht in deze uitgebrachte advies d.d. 26 November 1949, No. 5.2.0266, met conclusie, dat de verdachte naar de Krijgsraad voor de Zeemacht zal worden verwezen;

Overwegende, dat verdachte H. d. J. ten tijde van het plegen van het strafbare feit niet tot de Koninklijke Landmacht behoorde en derhalve artikel 87 1e lid der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht 1921 in het onderhavige geval niet van toepassing is;

Overwegende, dat de verdachte tijdens het plegen van het strafbare feit behoorde tol de Zeemacht, zodat, nu zich evenmin één der gevallen, bedoeld in artikel 87 2e lid der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht 1921 voordoet, hij krachtens artikel 86 dezer wet door de Zeekrijgsraad behoort te worden berecht;

Heeft bepaald:

dat H. d. J. voornoemd terzake van het strafbare feit. waarvan hij verdacht wordt. zal worden verwezen naar de Krijgsraad voor de Zeemacht.

NASCHRIFT.

Op blz. 57/57 van deze jaargang vermeldden wij een door onze Redactie ontvangen mededeling, dat de Ministers van Marine en van Oorlog hadden bepaald, dat op de „Indië-deserteurs" van de Koninklijke Marine de zgn. „Schoonhoven-procedure" zou worden toegepast en dat de Marine-deserteur daarbij, mèt zijn strafxaak, zou worden overgedragen aan de Koninklijke Landmacht en de landmacht-krijgsraad.

Ik vermeldde daar (blz. 58) dat de basis voor de competentie van de landmacht-krijgsraad, welke men in artikel 87 Inv. M.X.T.R. had menen te vinden, wankel scheen. In bovenstaande disposifie heeft het H.M.G. uitgemaakt, dat inderdaad dit urtikel (noch enig ander artikel) deugdelijk was om de landmacht-krijgsraad de bevoegdheid te verlenen, recht te spreken over een zeemacht-militair, die in normaal xeemacht-verband een strafbaar feit begaat.

Be verdachte zèlf zou wellicht kunnen pogen, de competentie van de Landmacht-krijgsraad te forceren, door na zijn aankomst te Schoonhoven, dus na zijn overbrenging naar de landmacht, nogmaals een daad van onaehoorzaamheid te stellen. Het zou dan echter noa zeer de vraag zijn, of hij daarmede gebaat zou zijn. In de eerste plaats doet hij daardoor de bevoegdheid van de Zeekrijgsraad fen aanzien van de eerdere dienstweigering niet teniet en in de tweede plaats xal een dergelijke tweede weigering mogelijk niet als een principiële gezien worden, doch meer als een chicane. De ernstige dienstweigeraar immers begrijpt uit het feit dat hij naar Schoonhoven overgebracht wordt, dat zijn zaak onderxocht wordt, dat hij de Dienstweigeringswet in beweging heeft gebracht. Het is voor hern niet nodig om zijn houding nog nader te onderstrepen door herhaling der ongehoorzaamheid. En de dienstweigeraar die dat tòch doet, die tòch zijn weigering te Schoonhoven herhaalt, handelt

chicaneus. Die dienstweigering zou men dan kunnen zien als een overbodige, niet aks een principiële.

De vraag, of de Zeekrijgsraad bevoegd was of de Landmachtkrijgsraad. is door de Fiscaal volgens een oernuftige methode aan het Hoog Militair Gerechtshof voorgelegd, namelijk met gebruikmaking van de procedure, welke den openbaren aanklager ten dienste staat om de beslissing van het Hof in te roepen, wanneer de Vlootvoogd in strijd met 's Fiscaals advies weigert, een verdachte te verwijzen. Het Hof oordeelde dat de verwijzing door de Vlootvoogd (dus naar de ZEE*-krijgsraad) diende te geschieden.*

Minder duidelijk is het beroep van de Fiscaal op artikel 161 der Grondwet. Dit artikel, hetwelk aan de Wetgever de vrijheid laat de beslissing van administratieve geschillen hetzij aan de burgerrechter hetzij aan een administratieve rechter op te dragen, staat, naar het mij ooorkomt, buiten deze materie. Wellicht is hier sprake van een type-fout en wordt bedoeld naar artikel 163 (1) G.W., hetwelk het jus de non evocarzdo garandeert, te verwijzen. Dit artikel kan echter slechts een zijdelingse steun betekenen voor de argumenten van de Fiscaal: volgens dit grondrecht kan „niemand t e g e n „x ij n w i l worden afgetrokken oan de rechter, die de wet hem „toekent". Uit het in de dispositie geciteerde middel van de Fiscaal blijkt niet, dat ook de verdachte zich verzette tegen pen verwijzing naar een landmacht-krijgsraad. Niettemin is de verwijzing van belang, want uit het bovenstaande geval blijkt dat het jus de non evocando, dat door velen dood en uit de tijd geacht wordt en voor de sloop in aanmerking gebracht wordt. toch nog wel degelijk bestaansrecht heeft. *W. H. V.*

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 25 Mei 1949.

President: Lt. Kolonel Mr H. H. X. de Graaff.

Leden: Lt. Kolonel B. C. J. Brouwer en 1e lt. Mr J. B. Sellink.
Auditeur-Militair: Majoor Mr A. H. Geesinli.

Flessentrekkerij, gepleegd door een, adjudant O.O. van het K.N.I.L., door zich in diverse restaurants spijzen, dranken en tabaksartikelen te doen leveren, zonder te betalen.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de **zaak** van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, tegen H. G. S., geboren te Delft, 17 Juni 1905, Adjudant-onderofficier bij het KNIL Centrum te Nijmegen,

Gezien de beschikking namens de Chef van de Generale Staf d.d. 11 Januari 1949 tot verwijzing van de zaak tegen beklaagde naar de Krijgsraad ie Velde;

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Elitair overgelegd

op de terechtzitting vari 25 Mei 1949 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur *), strekkende tot veroordeling van beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *drie maunden,* met aftrek van voorarrest van *drie maanden*;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij, terwijl hij als adjudant-onderofficier in werkelijke dienst was bij het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, en terwijl hij was ingedeeld bij het Centrum „Nederland" te Nijmegen van genoemd Leger, althans als militair in de zin der wet, op nader aan te geven plaatsen en tijden een gewoonte heeft gemaakt van het kopen van nader aan te duiden goederen met het oogmerk om zonder volledige betaling zichzelve dan wel anderen de beschikking van die goederen te verzekeren, door alstoen aldaar met genoemd oogmerk verschillende spijzen en dranken en tabak, dan wel een of meer van deze soorten van goederen, te kopen:

1. te Arnhem, in hôtel „Pax", in of omstreeks de maand Juni 1948, ter gezamenlijke waarde van ongeveer f 29,35;
2. ten tijde en ter plaatse als onder nr. 1 genoemd, hem geleverd door zekere De Kolf. ter gezamenlijke waarde van ongeveer f 22.50;
3. ten tijde en ter plaatse als onder nr. 1 genoemd, hem geleverd door zekere Gerritsen, ter gezamenlijke waarde van ongeveer *f* 5,80;
4. te Rijswijk. in hôtel-café-restaurant „Leeuwendaal", in of omstreeks de maanden September en October 1948, ter gezamenlijke waarde van ongeveer f 4;
5. te 's-Gravenhage, in café-restaurant „Neuf", in of omstreeks de maand September 1948, ter gezamenlijke waarde van omstreeks *f* 2,45;
6. ten tijde en ter plaatse als onder nr. 5, hem geleverd door zekere Werthenbach. ter gezamenlijke waarde van omstreeks f 9,20;
7. ie 's-Gravenhagc, in café-restaurant „De Wielerbaan" in of omstreeks de maand October 1948. ter gezamenlijke waarde van omstreeks *f* 7,20;
8. te 's-Gravenhage. in hôtel-café-restaurant „Central", in of omstreeks de maand October 1948, ter gezamenlijke waarde van omstreeks f 8,24;
9. ie 's-Gravenhage, in café „Regina", in of omstreeks de maand October 1948, ter gezamenlijke waarde van omstreeks f 28;
10. te 's-Gravenhage, in hôtel-café-restaurant „Astoria", in of omstreeks de maand November 1948, ter gezamenlijke waarde van omstreeks *f* 14;

---

*) De conclusie van de schriftuur van eis behoort te worden voorgelezen: R.L. 174. (Red. M.R.T.)

11. te Apeldoorn, in café-restaurant „de Poort van Cleef", in of omstreeks de maand November 1948, ter gezamenlijke waarde van omstreeks ,f 5,75;
12. te Nijmegen, in café-restaurant „Métropole", in of omstreeks de maand November 1048, ter gezamenlijke waarde van omstreeks f 6,30;
13. ten tijde en ter plaatse als onder nr. 12, hem geleverd door zekere Hubregisen, ter gezamenlijke waarde van omstreeks f 1,80;

en geen van deze door hem gekochte spijzen, dranken en tabak te betalen. en die goederen te eten. te drinken en te roken, dan wel door anderen tc doen eten, drinken daii wel roken, welk feit is voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 326a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende. dat ten processc aanwezig is een bewijs van werkelijke dienst d.d. 17 November 1948, afgegeven door de Cominandant van het KNIL-Centrum Nederland. zakelijk inhoudende, dat beklaagde d.d. 26 Mei 1948 niet ziektcvrrlof in Nederland is aangekomen en sedertdien nioct worden beschouwd als te zijn in ti-erbelijk? dienst;

Overwcgende, dat beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk heeft verklaard, bij welke verklaring hij. ter terechtzitting gerecolleerd, is blijven volharden,

dat hij in Mei 1348 als adjudant-onderofficier van het KNIL met ziekteverlof uit Indië in Nederland is aangekomen;

dat hij, nog in werkelijke dienst zijnde, in diverse hôtels en restaurants verschillende spijzen en dranken heeft besteld en geconsumeerd, als hierna gespecificeerd, hoewel hij bij het bestellen wist, dat hij deze consumpties niet dadelijk zou kunnen betalen:

1. dat hij zo in de maand Juni 1948 in hôtel .,Pax" te Arnhem consumpties, waaronder meerdere ontbijten heeft besteld en ontvangen en niet mevrouw Du Crocq ook heeft geconsumeerd zonder deze daarna te betalen: dat het goed mogelijk is. dat het hier een bestelling van f 29,35 betrof;
2. dat hij in diezelfde maand eveneens in hôtcl .,Pax" te Arnhem voor bier, jenever, eieren enz. f 22.50 heeft besteed; dat het goed mogelijk is, dat deze bestellingen zijn opgenomen door en dus afgerekend hadden moeten worden met de kellner De Koff;
3. dat het ook zeer goed mogelijk is dat hij omstreeks die zelfde tijd eveneens in „Pax" tc Arnhem van de kellner Gerritsen consumpties heeft ontvangen ten bedrage van f 5,80;
4. dat hij verder te Rijswijk, in hôtel-café-restaurant „Leeuwen-..daal" in September of October 1948 consumpties heeft besteld en genuttigd zonder ze evenwel te betalen; dat het hest kan zijn, dat dit gebeurd is tot een bedrag van f 4;
5. dat hij ook il1 's-Gravenhage in meerdere gelegenheden een en ander heeft gebruikt zonder het toen te betalen; dat het zo best mogelijk is. dat hij in café-restaurant ..Neuf" tweemaal

6. spijzen en dranken tot een bedrag van resp. f 2,45 en f 9,20 heeft besteld en genuttigd en dat hij daarop is vertroklren zonder te betalen; dat dit gebeurd zal zijn in de maanden September en October 1948;
7. dat hij in October 1948 het café-restaurant „de Wielerbaan" heeft bezocht en aldaar verteringen heeft gemaakt — zeer goed mogelijk tot een bedrag van f 7,20 zonder deze te betalen:
8. dat hij nog steeds in 's-Gravenhage in dezelfde tijd ook eens in hôtel „Central" is geweest, waar hij consumpties heeft besteld en genuttigd zonder deze te betalen; dat het best kan zijn, dat het hier een bedrag van f 8,24 betreft;
9. dat hij ook aldaar omstreelis dezelfde tijd café „Regina" beeft bezocht en daar verteringen heeft gemaakt tot een bedrag van ongeveer f 28; dat hij ook dit bedrag niet kon betalen en aan de hem bedienende kellner een schuldbekentenis ter hand heeft gesteld tot een bedrag van f 40, welk bedrag hij op 17 Februari 1949 nog niet had betaald;
10. dat hij tenslotte aldaar in hôtel „Astoria" in de maand November 1948 ook weer diverse spijzen en dranken besteld en genuttigd heeft tot een bedrag van omstreeks f 14; dat hij ook toen weer is vertrokken zonder te betalen;
11. dat hij in dezelfde maand te Apeldoorn in café „de Poort van „Cleef" enige verteringen heeft gemaakt tot een bedrag van *f* 5,75; dat ook dit bedrag niet door hem is betaald;
12. dat hij tenslotte nog tweemaal in café-restaurant „Métropole" te Nijmegen is geweest, ook in de maand November 1948, en
13. daar diverse consumpties besteld en genuttigd heeft, o.a. ook een pakje sigaretten, ook weer zonder te betalen; dat het zeer goed kan zijn dat het hier bedragen van f 6,30 en f 1,80 betreft; dat hij a1 de hierboven genoemde spijzen, dranken en rookwaar zelf heeft opgegeten, opgedronken of opgerookt, dan wel door zijn gasten heeft doen opeten, opdrinken of oproken;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee*), Brigade Nijmegen, no. 139/48, opgemaakt door *Franciscus* J. A. *van der Werff,* wachtmeester en *Teunis E. Bodde,* marechaussee tevens opsporingsambtenaar, en gesloten te Nijmegen op 29 December 1948, zakelijk inhoudt als verklaring aan verbalisanten van:

Coenraad Stolberg, geboren 25 October 1884, boekhouder van hôtel-café-restaurant „Pax" te Arnhem:

dat in zijn administratie een vordering voor geleverde spijzen en

*) Het valt op, dat de Officier-Commissaris deze getuigen niet onder ede heeft gehoord. Zie in dit verband de brief van de President van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage, afgedrukt in M.R.T. XXXIX, blz. 234, de redactionele opmerkingen in M.R.T. XXXIX, blz. 447, M.R.T. XL, blz. **123** en M.R.T. XL, blz. 232, en Mr. G. van Slooten Azn. in M.R.T. XV, blz. 53.
(Red. M.R.T.)

dranken op beklaagde voorkomt tot een bedrag van f 29,35; dat deze verteringen gemaakt zijn in de week van 20—26 Juni 1948;

Johannes **A. de Koff,** geboren 9 Februari 1914, kellner in hôtel-café-restaurant „Pax" te Arnhem:

dat hij in het tijdvak van 20 t/m 26 Juni 1948 op verzoek van beklaagde eet- en drinkwaren op diens kamer heeft gebracht tot een bedrag van *f* 22,50; dat beklaagde hôtel „Pax" evenwel verlaten heeft zonder dit bedrag aan hem. getuige, te betalen;

Gerrit A. **Gerritsen,** geboren 18 October 1904. kellner in hôtel-café-restaurant „Pax" te Arnhem:

dat beklaagde in het tijdvak van 20 tot en met 26 Juni 1948 eet- en drinkwaren aan hem, getuige, heeft besteld tot een bedrag van f 5,80 en dat deze waren door hem, getuige, zijn geleverd; dat beklaagde echter het hôtel „Pax" heeft verlaten zonder te betalen;

Hendrik van Dijk, geboren 20 December 1906, gérant van hôtel-café-restaurant „Leeuwendaal" te Rijswijk:

dat beklaagde in de maanden September en Octoher 1948 zijn zaak heeft bezocht en eenmaal een door hem, beklaagde, gemaakte vertering, groot vier à vijf gulden, niet heeft betaald;

Dirk **A.** M. *Schüter,* geboren 15 Juni 1905. eigenaar van café-restaurant „Neuf" te 's-Gravenhage:

dat beklaagde in de maanden Augustus en September 1948 zijn zaak meermalen heeft bezocht en eenniaal de zaak heeft verlaten zonder de door hem bestelde en aan hem geleverde spijzen en dranken tot een bedrag van *f* 2,45 te betalen:

Herman **G.** *J. Werthenbach,* geboren 15 September 1897:

dat hij in October 1948 als kellner werkzaam was in café-restaurant „Neuf" te 's-Gravenhage; dat hij beklaagde op 30 October 1948 eet- en drinkwaren heeft geleverd tot een bedrag van f 9,20; dat beklaagde het café heeft verlaten zonder dit bedrag aan hem. getuige te voldoen;

Mattheus **J.** *Bellinck,* geboren *23* April 1895. kellner in café-restaurant „de Wielerbaan" te 's-Gravenhage:

dat beklaagde in de maand October 1948 meermalen café „de „Wielerbaan" te 's-Gravenhage heeft bezocht, dat hij eenmaal verteringen heeft gemaakt tot een bedrag van f 7.20 en toen het café heeft verlaten zonder dit bedrag te betalen;

Antonius L. M. **Rooxen,** geboren 6 October 1908, chef de réception in hôtel „Central" te 's-Gravenhage:

dat beklaagde in October 1948 in hôtel „Central" te 's-Gravenhage heeft gelogeerd en dat hij daar aan spijzen en dranken heeft gebruikt tot een bedrag van f 8.24; dat beklaagde uit het hôtel is vertrokken zonder te betalen:

Hendrik J. Hoogendoorw, geboren 26 Mei 1920. kellner in café „Regina" te 's-Gravenhage :

dat beklaagde begin Octohcr 1948 de bar van „Regina" heeft bezocht en aldaar spijzen en dranken heeft besteld tot een bedrag van 28 à 30 gulden en dat hij, getuige. het bestelde geleverd heeft: dat

beklaagde daarna het café verlaten heeft zonder te betalen, waarbij hij de indruk vestigde te zullen terugkomen door het achterlaten van een doosje sigaretten en zijn jas;

Bernardinus de Vries, geboren 1 Februari 1903, kellner in hôtel-café-restaurant „Astoria" te 's-Gravenhage:

dat beklaagde van 5 tot en met 8 November gelogeerd heeft in hôtel „Astoria" te 's-Gravenhage; dat beklaagde in die tijd spijzen en dranken heeft besteld en met een dame heeft genuttigd tot een bedrag van f 14; dat beklaagde hei bestelde echter niet heeft betaald;

Johannes Witteveen, geboren 18 April 1913. kellner in café-restaurant „de Poort van Cleef" te Apeldoorn:

dat beklaagde op 12 November 1948 café „de Poort van Cleef" te Apeldoorn heeft bezocht en hij. getuige, hem toen heeft geleverd, enige glaasjes citroenjenever en een pakje Volksherstelsigaretten, tot een bedrag van f 5.75; dat beklaagde is vertrokken zonder te betalen;

Eduard A. *Hubregtsen,* geboren 14 Juli 1932. chasseur in café-restaurant „Métropole" te Nijmegen:

dat beklaagde begin November 1948 café „Métropole" te Nijmegen heeft bezocht en bij hem. getuige, 2 pakjes cigaretten heeft gekocht voor een bedrag van f 1,80; dat beklaagde deze sigaretten echter niet heeft betaald;

Lambertus Bartels, geboren 24 November 1898, kcllner in café-restaurant „Métropole" te Nijmegen:

dat beklaagde op 10 of 11 November 1948 café „Métropole" heeft bezocht en bij hem, getuige, bier en sigaretten heeft besteld tot een bedrag van f 6,30; dat hij het bestelde heeft geleverd, doch dat beklaagde is vertrokken zonder het aan hem. getuíge, verschuldigde bedrag te voldoen;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, oplevrrcn en evenzovele redengevende feiten en omstandigheden. waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: *„Een gewoonte maken van het kopen van goederen met het oog- „merk om zonder volledige betaling zich de beschikking over die „goederen te verzekeren",* voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 326a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijride van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, waarbij de Krijgsraad ernstig rekening houdt niet de inhoud van het ten processe aanwezige psychiatrisch rapport, alsmede met de omstandigheid, dat blijkens door beklaagde ter terechtzitting overgelegde bewijsstukken o.m. alle in de dagvaarding genoemde schulden inmiddels door hem zijn voldaan;

Overwegende, dat beklaagde van 13 November 1948 tot 23 Februari 1949 voorlopig arrest in de vorm van streng arrest heeft ondergaan;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen: 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10 en 27 van het Wetboek van Strafrecht, 193 van de Regtspleging bij de Landmagt, 76 van de Tnvoeringsmet van het Militair Straf- en Tucht recht;

Recht doende in naam der Koningin.

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van ***tu·ee*** *maanden*, met bepaling, dat een tijd van twee *maanden* door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdruklielijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hoge Raad der Nederlanden.

Arrest van 17 Januari 1950.

Mrs. Fick (Vice-President), Feber, Romhach, Vrij en van Berekel.

Bevorderen van desertie.

Het eerste middel, dal klaagt over s.o.v.t. van art. 104 Sr., is ongegrond. Zelfs al zou het bewezenverklaarde mede in de strafbepaling van art. 102 vallen. dan nog komt, krachtens art. 55 Sr., alleen artikel 104 in aanmerking. Ook de grief dnt het weglopen, het verlaten van zijn post, door de militair zonder hulp van verdachte is teweeggebracht, kan niet slagen, aangezien desertie iets anders is dan het weglopen of verlaten van zijn post.

Als tweede middel aangevoerd s.o.v.t. van art. 40 Sr., doordat verdachte in vzoodtoesfand verkeerde, aangezien de deserteur en diens moeder (verdachtes zuster) ernstige psychische patiënten waren en te verwachten was dat, als de deserteur zijn militaire plichten zou moeten vervullen, hun geestes- en ook hzcn gezondheidstoestand ernstig achteruit zou gaan. Ook dit middel is ongegrond, vermits de militair voor de militaire dienst was goedgekeurd, zodat verdachte niet in eigen afwijkende tnening aanleiding mocht vinden om het staatsbelang nrhter te stellen bij vermeend belang can zijn neef en zuster.

(Zie ook de conclusie van de A.-G. Mr Hooykaas, achter het arrest opgenomen).

(W.M.S.R. artt. 98-100; W.v.Sr. artt. 40, 55, 102 en 104).

De Hoge Raad der Nederlanden,

op het beroep van B. L. S., requirant van cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof te *Amsterdam* van den dertigsten Juni 1949. waarbij in hoger beroep, met vernietiging van een vonnis der Arrondissements-Rechtbank van 29 Maart 1949, requirant wegens *„het „voortgezet misdrijf van in tijd van oorlog zonder oogmerk om de „vijand hulp te verlenen of de staat tegenover de vijand te benadelen „opzettelijke desertie van een krijgsman in dienst van het Rijk, be„vorderen"*, onder aanhaling van de artikelen 104 en 56 van het Wetboek van Strafrecht, ie veroordeeld tot een gevangenisstraf van een maand;

Gehoord het verslag van den Raadsheer *Vrij*;

Gelet op de middelen van cassatie, namens den requirant voorgesteld hij schriftuur en luidende:

I. Schending en/of verkeerde toepassing van de artikelen 104 en 46 van het Wetboek van Strafrecht en van artikel 415 van het Wetboek van Strafvordering;

II. Schending en/of verkeerde toepassing van artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 415 van het Wetboek van Strafvordering;

Gehoord den Advocaat-Generaal Hooykaas. namens den Procureur-Generaal in zijn conclusie, strekkende tot verwerping van het ingestelde beroep *);

Overwegende dat bij het bestreden arrest. met qualificatie en strafoplegging als voormeld, ten laste van requirant is bewezenverklaard: ,,dat hij te Amsterdam althans in Nederland in of om-
.,streeks het tijdvak van April 1948 tot 6 October 1948 op meer
,,tijdstippen, in tijd van oorlog, zonder oogmerk om de vijand hulp te
,.verlenen of de staat tegenover de vijand te benadclen, opzettelijk
.,desertie van een krijgsman in dienst van het Rijk, genaamd Johan-
.,nes Andries Lodewijk de G., geboren 15 Juli 1925 te Amsterdam,
..dienstplichtig soldaat bij de 1e compagnie Pioniers te Utrecht, heeft
..bevorderd, door met dit opzet genoemde De G., die. naar verdachte
,.wist, van zijn legeronderdeel was gedeserteerd, in zijn woning te
,.Amsterdam huisvesting te verschaffen";

Overwegende omtrent het *eerste middel* van cassatie:

dat dit van het Wetboek van Strafrecht de artikelen 104 en 56 als geschonden voorstelt en zulks blijkens de toelichting bedoelt te doen op drie gronden;

dat de *eerste* zich bepaalt tot de aan twee geschriften ontleende stelling, dat ,,art. 104 van het Wetboek van Strafrecht nimmer toe-
..passing kan vinden", zonder daarvoor enigen grond op te geven:

dat echter geen grond is aanwezig bevonden, waarom het Hof niet zou hebben kunnen beslissen dat voormeld bewezenverklaarde opleverde het *,,in tijd* van *oorlog, zonder oogmerk om den vijand ,,hulp te verlenen of den staat tegenover den vijand te benadelen, .,opzettelijk desertie van een krijgsman, in dienst van het* ***Rijk,*** *be-
,,vorderen",* strafbaar gesteld in artikel 104 voornoemd, en, ingeval dat bewezenverklaarde mede in de strafbepaling van artikel 102 van het Wetboek van Strafrecht zou vallen, krachtens het tweede lid van artikel 55 van het Wetboek van Strafrecht, die van artikel 104 als de bijzondere alleen in aanmerking zou komen:

dat de toelichting als *tweede* grief vermeldt:

,,De desertie (desertio = het weglopen/verlaten van zijn post) is
,,zonder requirant of diens hulp teweeggebracht op 16 September
,,1946, terwijl requirant eerst huisvesting aan De G. heeft verstrekt
,.in April 1948. Ook heeft requirant *het* verlaten van den krijgs-
.,dienst niet bevorderd, omdat zulks in April 1948 reeds was ge-
,,schied";

---

*) Zie de achter het arrest opgenomen conclusie. (Red. M.R.T.)

dat de grief feitelijken grondslag mist, inzover een bevorderen van „het verlaten van den krijgsdienst" telastgelegd noch bewezenverklaard is, en voorts ondeugdelijk is. daar blijkens de artikelen 98 tot en met 100 van het Wetboek van Militair Strafrecht desertie iets anders is dan „het weglopen of verlaten van zijn post";

dat trouwens de desertie van De G. op de in de bewezenverklaring bedoelde tijdstippen door requirant kon zijn bevorderd. nu De G. toen nog was krijgsman in dienst van het Rijk en het zich onttrekken aan dien dienst nog niet had beëindigd;

dat de ***derde*** voor het middel opgegeven grond betwist dat De G. zodanige krijgsman was, „omdat deze ten onrechte was goedgekeurd „naar ia gebleken in diens procedure voor den Krijgsraad te Velde-„West, zitting houdende te Rotterdam, waar de psychiater die hem „een S 3 (verminderde stabiliteit) had toegekend, uitdrukkelijk heeft „aangetekend dat deze jongen ook bij eerste keuring een S 3 had „moeten krijgen en dat hij nooit tropengeschikt had verklaard mogen „worden";

dat deze grief zich beroepend op feiten en omstandigheden waarvan bij het onderzoek ter terechtzitting, zo in eersten aanleg als in hoger beroep geen sprake blijkt te zijn geweest, derhalve feitelijken grondslag mist, daargelaten nog dat degene, dit. ten onrechte goedgekeurd zou zijn voor bedoelden dienst, daarmee nog niet zou hebben opgehouden in dien dienst te zijn;

Overwegende omtrent het *tweede middel:*

dat requirant zich voor het Hof beriep op noodtoestand. daar hij „door te weigeren huisvesting aan De G. te verschaffen. zou hebben „veroorzaakt, dat de gezondheidstoestand van de moeder van De G., „zijn zuster, die zenuwlijdster was, en van De G. zelf. die eveneens „psychisch lijder was, ernstig zou zijn bedreigd", hetgeen bij het middel thans hierince wordt toegelicht, dat hij „mocht verwachten „dat de door den quasi-krijgsman te vervullen militaire plichten te „zwaar zonden zijn voor diens geestestoestand en daardoor ook de „gezondheidstoestand van requirants zuster, die nog steeds voor „neurotische depressie onder medische behandeling is, tot funeste „gevolgen zou moeten leiden". op grond waarvan requirant „de „zedelijke plicht in deze" deed voorgaan;

dat echter hei Hof zonder schending van artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht kon oordelen dat requirant, die naar het Hof vaststelde wist dat De G. voor militairen dienst in de tropen was goedgekeurd, en dus ook dat deskundig oordeel hem geschikt achtte militaire plichten te vervullen, niet in eigen afwijkende mening aanleiding mocht vinden om, staatsbelang achterstellend bij aldus vermeend belang van zijn neef en zijns inziens bij terugslag ook van zijn zuster, zijn burgerplicht te verzaken door desertie van een krijgsman te bevorderen;

Overwegende dat derhalve beide middelen falen;

Verwerpt het beroep.

Het eerste namens requirant voorgedragen middel van cassatie klaagt, dat het Hof:

1) artikel 104 van het Wetboek van Strafrecht heeft toegepast. hoewel dit artikel, gelijk de schrijvers Noyon-Langemeijer II. blz. 51 vlgde, en van Eck, Het misdrijf van hulp aan de vijand. blz. 254 vlgde betogen, nimmer van toepassing kan zijn;

2) bewezen heeft verklaard, dat requirant desertie van De G. bevorderde, hoewel deze desertie. waaronder verstaan moet worden het wederrechtelijk verlaten van de krijgsdienst, reeds was afgelopen, toen requirant De G. in zijn woning opnam;

3) De G. beschouwde als krijgsman. hoewel hij niet was krijgsman in de ware zin. des woord, immers ten onrechte voor militaire dienst in de tropen was goedgekeurd.

Het middel komt in zijn drie onderdelen ongegrond voor.

Wát het eerste onderdeel betreft, kan requirant worden toegegeven. dat de schrijvers Noyon-Langemeijer cn van Eck inderdaad betogen, dat artikel 104 nimmer toepassing kan vinden. Hun gedachtengang echter is niet duidelijk. Zij betogen, naar voorkomt met reden, dat alle casusposities, die vallen onder artikel 104, ook vallen onder artikel 102. Dit wil echter zeggen. dat artikel 104 als bijzondere bepaling in al deze gevallen toepassing vindt en artikel 102 verdringt.

Er is slechts een categorie van gevallen. vallend ondei artikel 104, waarointrent men kan twijfelen, of ze ook begrepen is onder artikel 102. Het zijn die gevallen, waarin tijd van oorlog ingevolge artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht geacht wordt aanwezig te zijn, omdat de militie te land geheel of ten dele door de Koning buitengewoon is bijeengeroepen. zonder dat al blijkt tegen welke concrete vijand. Intussen komt het voor. dat ook deze gevallen, gesteld het opzet van artikel 102 is aanwezig, onder dit artikel ten minste als benadelen van de staat tegenover de vijand kunnen warden gebracht. In andere zin een interessante inzending, welke eerlang zal verschijnen in het *Nederlandse Juristenblad*. aan welke inzending het denkbeeld van deze categorie van gevallen is ontleend.

Het tweede onderdeel berust op een onjuist begrip van desertie Uit artikel 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht blijkt, dat desertie niet slechts omvat zich ongeoorloofd verwijderen. doch daarnaast ongeoorloofd afwezig blijven. Het is dus een voortdurend delict. Vgl. ook artikel 58 van dat Wetboek. de Memorie van Toelichting op de oorspronkelijke tekst van dat artikel en op artikel 98. *Van der Hoeven*, Militair Straf- en Tuchtrecht, I blz. 451 vlgde en II blz. 141 vlgde, en in het bijzonder de rede van de Regeringscommissaris *Van* der *Hoeven* in de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 15 Mei 1902, l.c. blz. 460 vlgde. Dit wil zeggen. dat het delict eerst eindigt op het ogenblik, dat de betrokkene hij de krijgsmacht terugkeert of de hoedanigheid van krijgsman verliest.

Het derde onderdeel is reeds feitelijk ongegrond. Uit de stukken, waarvan Uw Raad kennis neemt, blijkt niet, dat De G. ten onrechte voor militaire dienst in de tropen was goedgekeurd. Overigens verliest het onderdeel ook uit het oog, dat niet-goedkeuring voor militaire dienst in de tropen op zichzelf de hoedanigheid van krijgsman niet doet verloren gaan.

Het tweede middel van cassatie klaagt, dat het Hof ten onrechte requirants beroep op noodtoestand heeft verworpen.

Het middel komt niet gegrond voor. Door requirant is voor het Hof aangevoerd, dat door het weigeren van huisvesting aan De G. de gezondheidstoestand zowel van de moeder van De G., zuster van requirant, die zenuwlijdster was, als van De G. zelf, die eveneens psychisch lijder was, ernstig zou zijn bedreigd. Deze omstandigheden kunnen echter, gezien de belangen van de Staat, betrokken bij nakoming van de dienstplicht in tijd van oorlog, voor requirant niet als overmacht worden beschouwd te dezen zijn plicht als burger na te komen, te minder nu hij wist, dat De G. voor militaire dienst in de tropen was goedgekeurd. Het Hof heeft dan ook terecht noodtoestand niet aangenomen.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Behandeling „Indië-deserteurs".

In verband met de Dispositie van het Hoog Militair Gerechtshof van 9 Januari 1950 inzake H. d. J. (zie blz. 273 v. hiervóór) heeft de Minister van Marine op 3 Maart 1950 onder nummer 204454/170439 een brief gezonden aan zijn ambtgenoot van Oorlog. Wij zijn in dc gelegenheid, bedoelde brief hier te laten volgen:

Met verwijzing naar mijn brief van 16 Mei 1949 no. 170439 en Uw antwoord daarop, vervat in Uw brief van 6 September 1949, Directie Adm. Diensten Afdeling B 7 no. 107, heb ik de eer Uwer Excellentie hierbij te doen toekomen afschrift van een dispositie van het Hoog Militair Gerechtshof alhier van 9 Januari 1950.

Hieruit moge U blijken, dat het college heeft bepaald, dat een militair dei zeemacht, die zich aan Indië-desertie heeft schuldig gemaakt, ongeacht zijn overbrenging naar het Algemeen Depôt der Koninklijke Landmacht te Schoonhoven, gepaard met zijn overplaatsing als dienstplichtige naar de Koninklijke Landmacht. naar de zeekrijgsraad behoort te worden verwezen.

Deze beslissing behoeft naar inijn mening geen wijziging te brengen in de overige gang van zaken ten aanzien van deze deserteurs, zodat ik voornemens ben om hen in voorkomende gevallen naar evengenoemd Depôt te blijven overbrengen op de wijze als vermeld in mijn aan de Commandant der Zeemacht in Nederland gerichte brief van 17 October 1949 no. 189253/170439, waarvan U bij mijn brief van gelijke datum en nummer een afschrift werd toegezoriden.

In punt 4 van deze laatste brief, opsommende welke bescheiden bij het transport van betrokkenen naar Schoonhoven moeten warden inedegegeven, dient voor het gestelde onder e. echter te worden gelezen: ,,afschrift van het proces-verbaal van voorlopig onderzoek, ,.van eventuele andere processen-verbaal, rapporten e.d.. welke voor ,,de commandant van het Algemeen Depôt van belang kunnen zijn".

Inderdaad behoeft deze beslissing geen verandering te brengen in de ***overige*** gang van zaken: detachering te Schoonhoven en overbrenging naar de Koninklijke Landmacht kunnen gehandhaafd blijven en de uitgebreide outillage van Schoonhoven kan voor de Marine-deserteur aangewend worden. Alleen na het passeren van de Schoonhoven-procedure komt de man voor de Zeekrijgsraad. De algemene overkapping van het Hoog Militair Gerechtshof is er voorts. om voor de nodige eenheid te zorgen. W. H. V.

Wetgeving.

Als gevolg van de hiervóór op blz. 99 vermelde totstandkoming van de wet van 22 December 1949 (Stb. n° J 571) zijn in het leven geroepen twee Koninklijke besluiten, m-elke wij hier laten volgen:

Koninklijk besluit van 4 Februari 1950 (Stb. n° K 25) tot intrekking van het Koninklijk Besluit van 11 Juli 1947, Staatshlad No. H 235, houdende hef niet van toepassing verklaren aan het bepaalde in hef eerste lid van artikel 1 der Wet van 3 Juli 1947, Staatsblad No. H 221, op de vonnissen, gewezen door de krijgsraden fe velde bij de Koninklijke landmacht in Nederlandsch-Indië.

Wij, JULIANA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden. Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van Oorlog en van Justitie van 11 Januari 1950, Directie Administratieve Dienst, Afdeling B 7, Nr. 82397;

Gelet op artikel 1 van de Wet van 3 Juli 1947, *Staatsblad* No. H 221. houdende regeling van het recht van hoger beroep van de vonnissen bij de krijgsraden te velde gewezen ter zake van strafhare feiten. in tijd van oorlog begaan;

Gelet op het Koninklijk besluit van 11 Juli 1947, *Staatsblad* No. H 235, houdende het niet van toepassing verklaren van het bepaalde in het eerste lid van artikel 1 van de Wet van 3 Juli 1947, *Staatsblad* No. H 221, op de vonnissen, gewezen door de krijgsraden te velde bij de Koninklijke landmacht in Nederlands-Indië;

Overwegende, dat er onder de huidige omstandigheden geen bezwaren meer bestaan tegen het uitoefenen van het recht van hoger beroep tegen vonnissen, gewezen door de krijgsraden te velde bij de Koninklijke landmacht in Indonesië;

Overwegende, dat derhalve het Koninklijk besluit van 11 Juli 1947. *Staatsblad* No. H 235, houdende het niet van toepassing verklaren van het bepaalde in het eerste lid van artikel 1 van de Wet van 3 Juli 1947, *Staatsblad* No. H 221, op de vonnissen, gewezen door de krijgsraden te velde bij de Koninklijke landmacht in Nederlands-Indië, behoort te worden ingetrokken;

Dc Raad van State gehoord (advies van 17 Januari 1950, no. 26);

Gezien het nader rapport van Onze voornoemde Ministers van 26 Januari 1950, Directie Administratieve Diensten, Afdeling B 7. Nr. 86859 en van 30 Januari 1950, 6e afdeling, no. 2327;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1.

Het Koninklijk besluit van 11 Juli 1947, *Staatsblad* No. N 235, houdende het niet van toepassing verklaren van het bepaalde in het eerste lid van artikel 1 van dc Wet van 3 Juli 1947, *Staatsblad* No. H 221, op de vonnissen, gewezen door de krijgsraden te velde bij de Koninklijke landmacht in Nederlands-Indië, wordt ingetrokken.

Artikel 2.

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag volgende op die van zijn afkondiging.

Onze Ministers van Oorlog en van Justitie zijn, ieder voor zoveel hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Raad van State.

Soestdijk, 4 Februari 1950.

JULIANA.

De Minister van Oorlog,
SCHOKKING.

De Minister van Justitie,
WIJERS.

Uitgegeven de *tiende* Februari 1950.
De Minister van Justitie,
WIJERS.

Koninklijk besluit van 4 Februari **1950** *(Stb. n° K26) houdende machtiging aan het Hoog Militair Gerechtshof tot het zitting houden in Indonesië.*

Wij, JULIANA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden. Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de voordracht van Onze Ministers van Oorlog, Marine cn Justitie van 14 Januari 1950, Directie Administratieve Diensten, Afdeling B 7, Nr. 81893 en van 30 Januari 1950, 6e afdeling, no. **2327;**

Gelet op artikel 1 van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, vastgesteld bij besluit van de Souvereine Vorst der Verenigde Nederlander1 van 20 Juli 1814 (*Staatsblad* No. 85), laatstclijk gewijzigd bij de wet van 22 December 1949 *(Staatsblad* No. J 571);

Overwegende dat het wenselijk is, dat liet Hoog Militair Gerechtshof ook in Indonesië zitting kan houden;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Artikel 1.

Het Hoog Militair Gerechtshof zal, gedurende de tijd, dat zich nog Nederlandse strijdkrachten in Indonesië bevinden, in Indonesië zitting kunnen houden.

Artikel *2.*

Uit besluit treedt in werking met ingang van de dag volgende op die van zijn afkondiging.

Onze Ministers van Oorlog. van Marine en van Justitie zijn, ieder

voor zoveel hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit, dat in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Soestdijk, 4 Februari 1950.

JULIANA.

De Minister van Oorlog,
SCHOXKING.
De Ministervan Marine,
SCHOKKING.
De Minister van Justitie,
WIJERS.

Uitgegeven de *tiende* Februari 1950.
De Minister van Justitie,
WIJERS.

Volgens de nieuwsbladen zijn ingevolge het laatstvermelde besluit bij K.B. aangewezen:

Tot raad-plaatsvervangend lid in het Hoog Militair Gerechtshof: dr **J. H.** Wagener, hoofdambtenaar ter beschikking van de Hoge Commissaris in Indonesië; de kapiteins ter zee **J.** Ch. Beugelink, **J. S.** Bax, H. de Roode, kap.-lilitenant ter zee W. F. van Vreeswijk, C. U. Toet, geiieraal-majoor K.L., **J.** Holtrust, kolonel K.L.. jhr nir H. L. van der Wijck, kolonel K.L., E. Engles, gen.-majoor, **J. J.** Mojet, gen.-majoor, U. R. A. v. Langen. gen.-majoor, **h. J. A.** Pereira, kolonel, B. P. de Vries, kolonel, G. R. Wartena. kolonel, allen van het K.N.I.L. en verblijvende in Indonesië.

Tot waarnemend advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht is bij K.B. aangewezen mr J. P. Hustinx, auditeur-Militai bij de Krijgsraad ie velde van de K.L. in Indonesië en tot waarnemend-griffier mr C. E. E. Fromberg, mr H. C. Wesseling en mr F. G. Rcgtdoorzee Greup, allen secretaris bij de krijgsraad te velde van de K.L. in Indonesië.

Voor de omstandigheid, dat slechts plaatsvervangers of waarnemers zijn aangewezen, verwijzen wij naar de 31. v. T. op het wetsontwerp op blz. 70, alinea 4.

Drukfout.

Op blz. 187, eerste regel v.o. staat „423", lees: „324".

MILITAIR-RECHTELIJKE VEREENIGING.

In aansluiting bij de op 18 Februari jl. gehouden bijeenkomst van leden — van welke bijeenkomst een verslag ooorkomt op de blndzijden **225** *tot en met 240 van de vorige aflevering — heeft hel Bestuur een tweede bijeenkomst van leden georganiseerd, welke op 4 Maart d.a.v. gehouden is.*

De voorzitter, Luitenant-Generaal *A. Q.* H. DIJXHOORN, *opende te 10.30 ook dexe goed bezochte bijeenkomst met een welkomswoord gericht tot de aanwezigen, in het bijzonder tof de President van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage* Mr *I). B.* A. FRANKEN, *die zich, evenals de Spreekster in de vorige bijeenkomst, bereid had verklaard zijn standpunt ten aanzien van hetxelfde vraagstuk aan de leden toe te lichten.*

De Voorzitter verleent hem hiertoe het woord en Mr FRANKEN *houdt daarop de navolgende voordracht over:*

Principiële dienstweigering.

„Je me souviens de la devise d'un cimetière, avec ses mots: *Pax perpetua*, car les morts ne se bnttent point. Mais les vivants sont d'une autre humeur ....".
(Uit een brief van Leibniz aan Grimarest van 4 Juni 1712).

Het jaar 1945 zal met zwarte kool in de geschiedenis staan geboekt als het jaar, waarin Europa binnen een halve eeuw voor de tweede maal een wereldoorlog verloor.

Droop men na de eerste wereldoorlog van democratie en pacifisme. na de tweede wereldoorlog heerst er een uitgesproken fin-de-siècle-stemming. Somber vragen velen zich af. of de volgende oorlog met de atoombom of met nog helser wapen zal worden gestreden, en nog minder joyeus acht men het vooruitzicht, dat de daarop volgende oorlog weer met pijl en boog zal worden begonnen. Het koor der pacifisten is aanmerkelijk gedund. Het lied der eeuwige vrede klinkt zwakker dan na 1914—1918. Niet omdat de chiliastische wens niet meer bekoort of er geen verlangen naar de verlossing van de gruwelen en de verwoestingen der oorlogen zoude zijn, maar omdat, hoe hoger het lied schalt, hoe valser de tonen, zowel van de ethische als van de juridische als van de imperialistische stemmen klinken. Het loont de moeite om te onderzoeken, of de oorzaak dier dissonanten gezocht moet worden in het feit, dat de wereld thàns een minder zuiver klankbord vormt om de harmonie der tonen tot haar recht te doen komen, dan wel daarin, dat er aan die zuiverheid der stemmen altijd wel iets gehaperd heeft.

„Die Waffen nieder ! sag 's vielen — vielen". Deze woorden, die de overtuigde vrijdenkster BERTHA VON SUTTNER op haar doodsbed met stervende lippen herhaalde, hadden tevoren reeds velen aangegrepen. In de geschiedenis aller eeuwen hoort men die roepstem. Ook op dit punt blijkt, dat de geschiedenis niets kan voorspellen

dan alleen dit éne, ,,dat geen grote wending in de menselijke ver-
,,houdingen ooit uitkomt in de vorm, waarin vroeger levenden zich
,.haar hebben verbeeld."

Ik ga voorbij die wereldveroveraars als ALEXANDER DE GROTE en NAPOLEON, die er zich op beroemden, dat hun veroveringen slechts ten doel hadden de vrede te bevorderen en de volkeren in harmonieuse rust en orde te doen samenwonen. Slechts moge ik wijzen op de steeds vredelievender terminologie, waarmede men het middel tot dit hoge doel aanduidt. ALEXANDER sprak nog openhartig van veroveren: NAPOLEON veroverde niet, maar *lijfde in*; BISMARCK sprak van annexeren en zijn nazaat van bezetten. Deze laatste term wordt ook al weer verlaten en thans heet het overdracht *van souvereiniteit.* Maar of het nu zus of zo heet, het blijvende is toch, dat die *het had,* hef *kwijt* is; een soort pick-pocket dus in het groot.

Een meer gedegen pacifisme bezielde de Abt de St. Pierre, die na de vrede van Utrecht in 1716 in zijn uitgebreid werk: ,,Projet .,de traité pour rendre la paix perpétuelle entre les souverains ,,chrétiens" de wereldvrede wilde veilig stellen door een federale bond van alle Europese Staten als een weerschijn der machtspolitiek dei vorsten, waarin de politieke wijsheid kon worden afgereageerd. De Abt wilde de oorlog ,,sans phrase" afschaffen, maar de verdragsplichten zouden worden gegarandeerd en gesanctionneerd door een gewapend optreden van de ,,grande alliance" tegen de verdragsschender. Deze eigenaardige inconsequentie om een vredesorganisatie door oorlog te garanderen, zullen wij meer in de gedachtengang van het pacifisme tegenkomen. Veel succes werd de Abt niet gegarandeerd. LEIBNIZ schreef hem naar aanleiding van zijn werk: .,Alleen ,,een minister, die op sterven ligt, die kan het wagen en dan nog ,,alleen, wanneer hij geen familie nalaat en gedwongen is om ook na ,,zijn dood politiek te drijven". Inderdaad, weinig bemoedigende woorden.

In 1795 treedt KANT met zijn geschrift ,,Zum ewigen Frieden", als heraut der pacifistische idee op.

Zeer verschillend is op het betoog van KANT gereageerd. Sommigen twijfelden, of KANT het met dit vreemdsoortige vredespleidooi wel ernstig meende. Deze twijfel kan weinig in overeenstemming worden geacht met de voor deze philosoof kenmerkende ercst en nuchterheid, met welke hij zich op zijn stof concentreert. Anderen. de ernst van KANT's werk vooropstellende, menen toch, dat hij zich niet boven de problemen van het pacifisme heeft kunnen uitwerken.

KANT stelt in ziin ..Sechs Praliminarartikel" allereerst de voorwaarden, die vervuld moeten zijn om de eeuwige vrede te kunnen bereiken. Daaronder zijn er, die niets anders dan de elementaire eisen der gerechtigheid en zedelijkheid bevatten en een pleidooi vormen voor de doorvoering van die eisen ook op internationaal gebied. Hier wordt de spijker vierkant op de kop geslagen.

In de drie ,,Definitivartikel" monden dan de gedachten van de

wereldstaat uit. Volgens „die Vernunft" kunnen de staten in hun onderling verkeer niet op andere wijze aan de toestand van anarchie, die louter oorlog inhoudt, ontkomen, dan doordat zij, evenals de mensen hun wilde vrijheid hebben opgegeven. zich. aan officiële dwangwetten gewennen en aldus een civitas gentium zullen vormen, welke tenslotte alle volkeren der aarde zal omvatten.

In deze gedachtengang schuilt een dualisme. Immers de gedachte van een wereldstaat berust op de opvatting der imperialistische vredestheoriën, terwijl de onderwerping der afzonderlijke staten aan de officiële dwangwetten, de opvatting der juridische vredestheoriën weergeeft. Erger echter is, dat de onderwerping der afzonderlijke staten aan de officiële dwangwetten de eis stelt, dat tegen een eventueel weerspanninge staat dwangmaatregelen dienen te worden aangewend en waarin zal deze dwang anders kunnen worden uitgeoefend, dan in de vorm van oorlog? Het is duidelijk. dat de grote wijsgeer der logica zelf in de grote antinomie van het pacifisme verstrikt is geraakt, n.l. de vrede door oorlog te garanderen.

KANT zelf echter staat vrij sceptisch tegenover de practische verwerkelijking van de wereldstaat en die eis als zodanig wordt dan ook niet in de inhoud der Definitivartikel opgenomen. KANT neemt genoegen met de eis van een verdrag, welke de oorlog onder vrije staten verbiedt. Door dit onderlinge verdrag der volkeren — deze vredesbond of volkenbond dus — moet getracht worden om alle oorlog voor altijd uit te bannen. Inhoud en zin van het tmecde Definitivartikel is mitsdien aldus, dat de vrije staten niet in fusie, maar federaal zullen samengaan. Deze gedachte wordt gecompleteerd door de eis van het 3e Definitivartikel, houdende, dat aan iedere burger van elke der federale staten het vrije, vreedzame verkeer in de andere staten gewaarborgd zal zijn (algemene gastvrijheid en wereldburgerschap), opdat de handelsgeest. welke naast oorlog niet bestaan kan. zich van de volkeren kan meester maken.

Volgens artikel 1 der Definitivartikel eindelijk. behoren de afzonderlijke staten een constitutionele staatsvorm te hebben, krachtens n-elke de staatsburgers over oorlog of vrede hebben te beslissen en niets natuurlijker is, dan dat deze zich wel dubbel zullen bezinnen „ein so schlimmes Spiel anzufangen".

Over de waarde van de inhoud der artikelen 1 en 3 om de eeuwige vrede te verwezenlijken en het bestendige gevaar van de oorlog. die ook bii de vredesbond dreigen bliift. te verminderen kan men van mening verschillen. Zeker is echter wel, dat de geschiedenis en vooral die van het heden leert, dat zowel de handelsgeest en de belangen van de handelspolitiek, evenals de in de constitutionele staatsvorm zich baanbrekende nationale haat en blinde hartstochten der massa. instede van de vrede te verzekeren, veeleer tot de oorlog voeren. En laten wij over die internationale gastvrijheid en dat wereldburgerschap helemaal maar zwijgen. De afzonderlijke landen houden hun grenzen voor vreemdelingen potdicht gesloten. IJzeren gordijnen verhinderen elke communicatie. Zelfs het over de grens jagen van een

vreemde gezant of een ander diplomatiek persona non grata — vroeger een uitzonderlijk iets — leest men thans tussen het gemengde nieuws als iets doodgewoons. Aan gene zijde van het „IJze-„ren Gordijn" heerst de volterende ziekte „Spionnitis" genaamd. De nog steeds verheerlijkte nationaliteitsgedachte heeft ons in het Nazidom doen zien, dat revolutionnair in merg en been wordt hij, die berg en stroom of ras- en stamverwantschap hoger waardeert dan de zedelijke band van het recht. En bewaar mij dan liever voor die hooggeroemde pacifistische waarde van de liandelsgeest. In alle kleuren wapperen de vlaggen van de Volkenunie, niet om de Christenen tegen de Mohammedanen, maar om de Mohammedanen tegen de Christenen tc beschermen. En dat alles geschiedt niet, omdat nicn het zelf niet smadelijk vindt, maar omdat men elkander onderling niet vertrouwt en meer dan een hunner waakt voor en zint op machtsbelangen. En dat alles. omdat Amerika alle hoger en heiliger ideaal heeft prijsgegeven en door geen enkele grootse. verheven gedachte geleid wordt, geen andere hartstocht kent. dan om buiten Amerika land te bezitten en land te bezetten, opdat de handel tiere en Amerika rijk make. Als een doekje voor het bloeden heet deze door Mammon ingegeven politiek door het kruis geïnspireerd en verwijst TRUMAN — hoe bestaat het — naar de Bergrede, als recept voor het geluk der naties. Onze Nederlandse regering heeft dit in de Indonesische kwestie maar al te pijnlijk ervaren.

Heeft de inhoud van artikel 2 der Definitivartikel meer levensvatbaarheid getoond? Het federalisme heeft te dien aanzien stoute verwachtingen gekoesterd. Veel verder dan tot het wel zeer ineengeschrompelde blok der West-Europese democratiën is men, ondanks Straatsburg niet gekomen. En in dat blok wordt aan vele staten een plaats ontzegd. Niet omdat de bewoners van de niet toegelaten landen nog de vereiste levensovertuiging missen. want de gemene levensovertuiging ontbreekt bij de bewoners der aangesloten staten eveneens. Die gehele West-Europese Unie berust niet op een positieve basis. doch op de wankele negatieve grondslagen van verdediging tegen ideologische of militaire aggressie. Doorslaggevend was de aanvaarding van FRANKLIN's woord: „If we don't hang „together, we will soon hang separately". Men betreurt nog maai al te zeer de gevolgen van het feit, dat tijdens HITLER's honger naar „Lebensraum" de in die woorden gelegen waarschuwing niet eerder ter harte werd genomen. De vrede tot elke prijs ging ten koste van de gerechtigheid. Men begint te beseffen, dat de regel: „First justice, „then peace", gaat boven die van „First peace, then justice".

Had KANT naast de ethische ziide van het vredesnrobleein ook aandacht geschonken aan de vragen, of de toestand van eeuwige vrede historisch of sociologisch ook te verwezenlijken is, wellicht ware dan zijn onvoorwaardelijke ethische veroordeling van de oorlog als slecht en zijn onvoorwaardelijke ethische goedkeuring van de vrede als goed, maar ook zijn optimisme betreffende de verwezenlijking der eeuwige vrede minder kategorisch uitgevallen.

De litteratuur van het pacifisme verder vervolgend, loont het niet de moeite veel aandacht te besteden aan de als politieke nulliteit gequalificeerde Heilige Alliantie op 26 September 1815 tussen de monarchen van Rusland, Pruisen en Oostenrijk gesloten om tot oprichting van een Christelijke-Europese Vredesbond te geraken. Ook de vermelding der data van opkomst en ondergang van allerlei particuliere vredeshondcn. nationaal of internationaal georganiseerd, zou niets anders kunnen behelzen dan een droge opsomming van jaartallen. Kenschetsend voor de geest. die alle pacifisten steeds maar weer bezielde, is. dat zij de oorlog steeds zonder meer als slecht en de vrede steeds zonder meer als goed beschousvden. Slechts zij nog vermeld. dat de in 1895 gestorven Zweedse industrieel ALFRED NOBEL in zijn testament bepaalde, dat jaarlijks het vijfde deel van de rente zijner nalatenschap ad $31\frac{1}{2}$ millioen kronen zou worden uitgekeerd aan hem, die het meest of beste voor de zaak der volkerenverbroedering, voor de afschaffing of de vermindering der staande legers, alsook voor dc vorming en verbreiding van de wereldcongressen gedaan heeft.

Blijkbaar wilde de grote Keizer aller Russen een bod naar die prijs doen, toen hij in de Petersburger Regeringsbode op 28 Augustus 1898 in plechtstatige bewoordingen het beroemde manifest publiceerde, waarin aan alle regeringen, die vertegenwoordigers hadden bij liet Keizerlijk hof, de bijeenkoinst van een conferentie werd voorgesteld. ter bespreking van vrede en ontwapening. Daar dit Czarenmanifest ijzig koel werd ontvangen. weshalve MOMMSEN. doelend op het voorgenomen congres. het een „Druckfehler der Weltge-„schichte" noemde, werd in 1899 een tweede, meer bezadigd stuk van de Czaar met veel gematigder idealen uitgevaardigd. Op grond van dit stuk kwam van 18 Mei tot 29 Juli 1899 te 's-Gravenhage de Eerste Vredesconferentie bijeen.

Op dit congres stonden schijn en mezen in zeer schrille tegenstelling.

De conferentie scheen de geboorte van een nieuwe duurzame vredesorde. In wezen was zij een vluchtbeweging, waarmede de in ouderdomszwakte verkerende oude internationale wanorde zich trachtte te onttrekken aan de dreiging van de volledige chaos. waarin zij in 1914 zou neerstorten. In schijn was haar. lenze: .,Hechte „vrede" en als middel daartoe „.ontwapening". In wezen was het nationale belangenpolitieli van Rusland, wiens berooide stand der schatkist de wedstrijd in bewapening, niet name die der artillerie, van dat land met Frankrijk en Duitsland niet toeliet.

Duitsland doorzag de comedie om militaire onmacht tot bevordering van de vrede te camoufleren, voelde er hoegenaamd niets voor en wilde dit uitgesproken niet. Dankbaar maakten de andere landen van het antagonisme Rusland-Duitsland gebruik om de mooie rol der vredelievendheid te huichelen. teneinde eigenbelang naar luste te bevorderen.

Terwijl hel drijven naar de almachtige, zelfgenoegzame, eigen-

gemachtigde staten in onverzoenlijke strijd was niet de noodzaak van een geordend. regelmatig en vreedzaam internationaal verkeer als gevolg van de door de industrie en de verkeerstechniek steeds meer onderlinge afhankelijkheid der verschillende staten, eindigde de conferentie met de holle phrase, dat beperking der militaire lasten, die op de wereld drukten, voor het materiële en zedelijke welzijn der mensheid van algemeen belang was, instede dat de anarchieke optelsorn der autarke machtsstaten werd vervangen door een stelselmatige en op wederzijds recht berustende ordening dier staten in overeenstemming niet de historisch gegroeide feiten.

Vijftig jaar later is de macht der bewapening goeddeels van de artillerie naar de atoombom verlegd. Men ziet Rusland zijn trieste klucht herhalen, doch Rusland vindt nu Amerika als tegenspeler in de Internationale-Bonte-Dinsdagavond-Nihilisten-Horde. Het woord, dat alleen het eigenbelang de doorslag pleegt te geven in de raadkameren der volkeren. heeft nog niets van zijn juistheid en kracht ingeboet. De meest ideale samenleving — die wel nimmer zal worden verkregen — zou dan ook een zodanige zijn, in welke de machtige drift van het eigenbelang en de plichten jegens de gemeenschap hun harmonische verzoening zouden vinden. De Biibel kent visioenen van deze aard, doch deze behoren niet tot de aardse geschiedenis. Zij liggen in de sfeer van het boventijdelijke, zij behoren tot het domein van de parousie, de voleinding der historie.

Op het Tweede Vredescongres in 1907 te 's-Gravenhage gehouden, verliep het niet beter. De discussie omtrent de bewapening duurde in het geheel 25 minuten en de conferentie deed niets dan de bovengenoemde goedkope resolutie bevestigen. De conferentie heeft toen haar kracht gezocht in de organisatie der arbitrage.

Het scheen dat een beter inzicht ook in de particuliere vredesbeweging baan brak. Instede van de bekende leuze: „Die Waffen „nieder!" van BERTHA VON SUTTNER, bracht de Oostenrijker ALFRED FRIED de pacifisten bij, dat een internationale regeling om te komen tot ontwapening alleen dan mogelijk zou zijn, indien eerst betere grondslagen zouden zijn gelegd voor de internationale rechtsorganisatie. „Nicht durch die Abriistung gelangen wir zum Frieden. „sondern durch den Frieden gelangen wir zum Abrustung". Inderdaad bewapening is niet oorzaak, doch symptoom van de oorlog. Oorzaak is de internationale anarchie.

Hoewel de Tweede Vredesconferentie de wens te kennen had gegeven, dat een derde conferentie bijeen zou komen en men besefte, dat deze beter zou moeten worden voorbereid dan haar beide voorgangsters, maakte de bestudering van dat vraagstuk weinig voortgang. Toen kwam de Kladderadatsch 1914—1918.

Als de Eerste Wereldoorlog ons wel iets duidelijk heeft gemaakt, dan moet het inderdaad wel dit zijn, dat die oorlog niet de oorzaak was van alle ellende, doch het gevolg van alle ellende.

De wereld verdroeg en verdraagt het systeem van de selfsupporting stalen niet meer. De onderlinge afhankelijkheid der staten eiste

een hechte internationale samenwerking, welke behoefte had aan een scheiding tussen in wezen nationale en in wezen internationale aangelegenheden. De geschillen betreffende deze laatste onderwerpen dienden aan een meerderheidsbesluit der staten te worden onderworpen, daar de wereld afhankelijk bleek van een wereld-hegemonie. De verblinding voor de historisch gegroeide psychische toestanden was onbegrijpelijk. Immers instede van de vereiste samenwerking was er een conglomeraat van staten geweest, die elkaar het licht in de ogen niet gunden en elkaar jaloers bewaakten om eigen bezitsbronnen zo veel mogelijk te handhaven, teneinde zoveel mogelijk in een monopolistische positie tegenover de mededingers te komen. In de internationale verhoudingen heerste in schrille tegenstelling met de wereldstructuur de meest denkbare conservatieve gedachte uit het interne rechtsleven, n.l. dat onaangetast moest blijven hetgeen historisch was verkregen. Brak er al eens een heter inzicht door, dan werd niets bereikt, omdat iedere staat door de onberekenbaarheid der kansen zich maar liever hield aan het beproefde recept zijner nationale onafhankelijkheid temidden van een internationale afhankelijkheid. Bewapening en tolmuren waren de symptomen — doch geen oorzaken — van deze averechtse opvatting van samenwerking. In het interne rechtsleven waren wij over de kapitalistische gedachte, dat het volledig bezit en het volkomen genot van het historisch verworvene een „droit sacré et inviolable" was allang heen. Niettemin achtten de pacifisten, met NORMAN ANGELL aan het hoofd, met volkomen miskenning van de nuchtere werkelijkheid, het heilmiddel ter voorkoming van oorlog, de internationale erkenning van die oude gedachte, dat de staten het recht moesten behouden op hun grenzen, economische bronnen enz. Wat een verblinding ! Immers, die gedachte was ook in het interne rechtsleven onhoudbaar gebleken. In het interne rechtsleven hadden wij reeds, de justitia distributiva. die het individueel genot van het historisch verkregene veranderde in het genot in het belang der gemeenschap, zij het ook. dat het Sinterklaasje spelen van een andermans leer niet plaats greep in die onbescheiden mate, waarin dit thans het geval is, nu het eigendomsrecht zodanig is uitgehold, dat aan de eigenaar de lege schil en aan de gemeenschap de volle pit wordt gedistribueerd. Maar hoe het ook zij, dat deze verandering, ook in haar bescheiden vorm, zich zonder strijd en zonder bebloede koppen heeft voltrokken, zal niemand durven beweren.

Hoewel ook het internationale recht rijp was voor een justitia distributiva. ontbrak in dat recht die historische rechtsgroei. welke in het interne rechtsleven tot een concreet positief rechtssysteem had geleid. Vandaar dat er in het internationale recht zoveel rechtssystemen waren als er volkeren zijn. Welk rechtssysteem moest nu de leiding nemen voor het internationale recht? Deze vraag toont te meer, dat men de interne rechtsontwikkeling als zodanig niet zonder meer als pasklaar kan beschouwen voor het internationale recht. Integendeel, eerst diende de volkerengeest rijp te zijn voor de

gedachte om de logische motieven en toestanden op te sporen, welke de oorzaken voor internationale conflicten vormen. Helaas was en is het nog zo, dat wanneer de erkenning van het historisch gewordene aan een of aiidere staat niet meer voldoet, het internationale recht voor de berechting terzake geen andere regeling of niogelijkheid biedt dan oorlog. Dit leidde ook lot de oorlog 1914—1918.

Zolang er in dienst van recht en gerechtigheid geen ander iniddel bestaat dan oorlog, moeten wij dit accepteren. Op het vinden van de juridische vormen komt liet aan, anders zal. evenals er bij de economische toestanden periodiek een crisis valt te registreren, eveneens bij de rechtstoestanden periodiek een oorlog zijn te vermelden.

De mensheid is in het dynamische wereldproees begrepen. terwijl wij op bepaalde momenten toestanden hebben, die statisch zijn. Voor het internationale recht is juridisch niet geregeld, hoe die toestanden op bepaalde tijd moeten worden gewijzigd. Dit dyriainische proces bevat de kiemen van oorlog in zich. Daar het levensquaesties betreft, moeten deze juridisch worden opgelost en zolang de rechtsvormen daartoe niet zijn gevonden. behelpt men zich voor die oplossing met oorlog.

Na de oorlog van 1914—1918 heeft men getracht de oude anarchistische rivaliteit te vervangen door internationale samenwerking. Het middel om het internationale leven in een hetere richting te voeren was de Volkenbond.

In oorlogstijd had de gedachte zich ontkiemd. dat de neutraliteit wel een van de grootste euvelen van de oude rechtstoestand was. De neutraliteit ging uit van de opvatting. dat oorlog een oiideronsje tussen twee of meer staten was. Dit wanbegrip moest worden vervangen door het beter begrip, dat het voeren van eigenrichting door een staat een zaak was, die *alle* staten aanging, zodat alle staten solidair aaneerigesloten daartegen hadden op te treden. Vroeger was oorlog een duel, dat in alle gevalleii door de uitgedaagde moest worden geaccepteerd. De andere staten hadden zich neutraal te houden en mochten de oorlogvocrenden niet storen. Omgekeerd mochten de duellisten de neutralen niet storen. Alleen de neutralen mochten geen middelen, geschikt tot oorlogvoering, aan de strijdenden leveren (contrabande).

Tijdens de eerste wereldoorlog heerste een heel ander sentiment. De neutralen zijn niet bewonderd geworden. Iritegendeel, men heeft hun hun houding kwalijk genomen. Voorts werden de neutralen economisch afgesloten. Zij mochten alleen maar datgene invoeren. wat zij zelf dringend nodig hadden. Dc geallieerden verbraken het economisch verband der neutralen met de centralen. Immers de geallieerden beschouwden zich te strijden tegen onrecht. De gehele wereld moest zich stellen aan de zijde van de bestrijders van dat onrecht. Het contrabandebegrip werd zodanig uitgebreid. dat het onmogelijk werd handel met de centralen te drijven. De Duitsers hebben die uitdaging beantwoord met de duikbotenoorlog.

Deze gedachten van solidariteit. samenwerking en het gezamenlijk

garanderen door militaire en economische sancties van die hechte coöperatie moesten recht worden. WOODROW WILSON had voor tie terzake te houden vergadering een praeadvies samengesteld.

Op 15 November 1920 waren er te Genève 300 incnsen bijeen, zonder president en zonder reglement. doch met één beginsel — hetwelk er op wees hoe gemakkelijk men de samenwerking dacht te bereiken — dat alle besluiten inet algemene steininen moesten n-orden genomen.

De delegatie van Brazilië had een illuster idee en stelde voor. dat de Volkenbond hulde zou brengen aan de nagedachtenis van JEAN JACQUES ROUSSEAU. welke motie al direct met algemene stemmen werd aanvaard.

De Katholieke Belg. HEYMANS. wie als tijdelijk-voorzitter de eer en het genoegen tebeurt viel om de gedachtenisrede uit te spreken. moet toch wel enige scrupules hebben gevoeld. Immers in zijn rede hij de kranslegging bracht hij aan ROUSSEAU geen hulde als schrijver van het „contrat-social", doch wel als stichter van de eeuwige vrede, een hulde, waarop deze revolutionnair in merg en been bij zijn leven wel evenmin zal hebben gerekend.

De unaniem aanvaarde motie gaf uitdrukking aan het verlangen om de internationale samenwerking te gieten in een associatie, waarin de souvereine staten hun souvereiniteit opofferden. doch de souvereiniteit dei staten ongerept liet. een gocheltoer, die noch aan ROUSSEAU, noch aan enig ander is gelukt.

Artikel 8 van het Volkenbondspact, dat hel beginsel der befaamde ontwapening stelde, werd door velen als het centrale punt van de nieuwe orde beschouwd. Niet artikel 8 echter, nzaar artikel 11 is eigenlijk het uitgangspunt van het verhaal. Dit artikel is het z.g. preventie-artikel. Dreiging van- en met oorlog is niet meer een quaestie. die de geschilvoerenden alleen betreft, doch die alle staten aangaat. Dit brtekende de grote schrede voorwaarts van het Internationale recht. Doordat elke staat het recht kreeg om een geschil bij de Raad van de V.B. aanhangig te maken. zou de wereld tot één rechtsgemeenschap worden gemaakt. Daarnaast valt als grote vooruitgang te letten op artikel 10, dat aantasting van gebied en onafhankelijkheid verbood. waardoor als beginsel werd gesteld, dat territoriale en politieke onafhankelijkheid en integriteit alleen langs vreedzame weg konden worden gewijzigd. De interpretatie heeft er van gemaakt, dat men wel oorlog mocht voeren, mits men zich bij de vrede maar geen territoir toeëigende. De artikelen 12—15 gaven de nodige regelen voor de vreedzame onderhandelingen, terwijl artikel 16 de door alle skaten gezamenlijk te nemen militaire en economische sancties gaf hij inbreuk op de vreedzame oplossing der geschillen. Artikel 18 poogde te waken. dat geen onderlinge tractaten in strijd met dc regeling ontstonden; artikel 20 schafte de onderlinge tractaten af en artikel 19 gaf een regeling voor revisie der tractaten, die niet houdbaar meer bleken.

Dit geheel vormde een aardig sluitend en kloppend systeem. Het

juiste systeem van het pact was, dat zij slechts algemene gezichtspunten gaf en de uitwerking daarvan aan de politieke toestand overliet. Door dit systeem was de regeling der wereldorganisatie in beginsel op een geheel andere lijn gebracht dan voorheen.

Hoe is het gekomen, dat er van de idealistische opzet van het pact zo weinig is terechtgekomen? In de eerste plaats wel doordat Rusland en Amerika buiten de Volkenbond bleven. Rusland had genoeg met eigen inwendige structuur te stellen. Voorts dacht LENIN meer aan wereldrevolutie, dan aan wereldvrede. MARX was zich bewust van de gevaren van de staat en kwam tot de theorie van de „afstervende staat", volgens welke, na de revolutie, d.i. de volledige onteigening der productiemiddelen door het proletariaat. een zichzelf besturende volkshuishouding zou worden geschapen, waarbij de staatsmacht uitgeschakeld zou zijn. LENIN echter begreep en zette in daden om, dat deze onteigening alleen door de staat kon geschiecleii. Hij had daarmede de handen vol. vooral toen de vooruit berekende wereldrevolutie uitbleef. Deze rekenfout overlee'fde die rekenmachine niet. Zijn gecijfer om de hoofdpost alsnog sluitend te krijgen, stoorde zijn voortreffelijk hersenstel en op 54-jarige leeftijd overleed de dictator. Wat LENIN niet had begrepen, doch STALIN op zijn beurt weer wel, was, dat de totalitaire staatsdictatuur niet een overgangsverschijnsel, maar een duurzame vorm van de communistische orde moest zijn. De afstervende staat van MARX is een illusie geweest. MARX's denksysteem heeft integendeel geleid tot een ontwikkeling van een staatsalmacht van z6 absoluut karakter als in de geschiedenis haar wedergade niet vindt. Het is begrijpelijk, dat een op de puinhopen van het kapitalisme met het pulver der individuën opgebouwde communistische staat niet recht behagen kan scheppen in een op de grondslagen van democratie en zelfbeschikkingsrecht gevestigde Volkenbond.

Het heette, dat Amerika zich aan de Volkenbond onttrok. omdat het was teleurgesteld door de minder ideologische uitwerking van het pact. Meer waarheid bevat de bewering, dat Amerika nog te veel was belroord door zijn Monroeleer. De leer: „Amerika voor de „Amerikanen", duldde geen inmenging van enige mogendheid in Amerikaanse aangelegenheden. Zelfs de kiem van internationaal gezag, welke in de Volkenbondsraad met een loupe moest worden gezocht, was Amerika te veel. Ook in Amerika stond het internationale gevoel nog ver te achter bij het nationale gevoel. De morele steun ontbrak om voor de internationale quaesties zo warm te lopen, dat daarvoor de nationale quaesties op de achtergrond werden gedrongen. Amerika milde suprematie, van welk lichaam ook, boven Amerika niet erkennen.

Door het niet toetreden van Amerika werd het garantie- en sanctiesysteem van artikel 16 ter beveiliging van de vrede tot nul gereduceerd. Immers, wat zou een economische boycot tegenover een bedreiger van de vrede kunnen uitwerken, als Amerika een geanimeerd economisch verkeer met deze klant zon voortzetten?

Er zijn nog andere politieke oorzaken voor het falen aan te wijzen. De regeling was een product van overspannen gevoelens, in de oorlog ontstaan. Zij was niet normaal tot stand gekomen. De samenwerking der geallieerden onder Generaal FOCH was niet een gewone realiteit. Het ging om het bestaansrecht der *afzonderlijke* staten en de opofferingsgezindheid was mitsdien zeer groot. De oorlog werd voorts gevoerd onder de zeer hyperidealistische leuzen van democratie, zelfbeschikkingsrecht der volkeren en der persoonlijkheden. WILSON was de incarnatie van deze gedachten. Op dit sentiment kon echter geen rechtsinstituut worden gebouwd. Een meer normale bodem was nodig. Hoe zwak het internationalisme ook in de oorlog in werkelijkheid eigenlijk nog was ontwikkeld, blijkt wel uit het feit, dat het bijna tot het einde van de oorlog had geduurd voor en aleer de geallieerden tot eenheid van commando der geallieerde legers onder Generaal FOCH zijn overgegaan en dan nog maar alleen, omdat het gemeenschappelijke *nationale* belangen gold.

De reactie kwam dan ook al vrij spoedig. Bij het sluiten van de vrede bleek, dat de nieuwe staten geen idealistische opvattingen hadden. Macht en voordeel van vroeger kregen weer de overhand. Niet de idealist WILSON, maar de critisch sprekende cynicus CLEMENCEAU kreeg de overhand. WILSON kon beter een preek houden, dan een diplomatiek stuk opstellen. Trouwens heeft de jurist aan de begrippen democratie en zelfbeschikkingsrecht wel enige houvast en heeft het met zoveel getoeter proclameren van deze beginselen niet eerder onrust dan vrede gebracht. Maar WILSON had maling aan juristerij.

LLOYD GEORGE was een opportunist en werd bovendien gehandicapt door de Dominions. De volkenrechtelijke positie van de Dominions was een moeilijkheid. In het vredesverdrag waren als partijen aanwezig o.a. de Verenigde Staten van Amerika, het *Britse Rijk*, Frankrijk enz. Kijken wij nu naar de vertegenwoordigers van Z.M. de Koning van het *Britse Rijk*, dan vinden wij voor Brittannië LLOYD GEORGE, BONAR LAW enz., voor de Dominions voor Canada de Minister van Justitie aldaar. voor Australië de Eerste Minister. voor de Zuid Afrikaanse Unie BOTHA en SMUTS, voor Nieuw-Zeeland een der ministers en voor Indië de Staatssecretaris. Deze vertegenwoordigden niet alleen het Britse Rijk, maar ook de onderdelen der afzonderlijke organen ieder voor zich. Dus het Britse Rijk is een geheel, maar bij de vertegenwoordiging valt het uiteen in verschillende brokken. De fout van het klassieke volkenrecht kwam dus wel in vergroot formaat naar voren. Het Britse Rijk moest dus niet worden beschouwd als één zelfstandige staat, doch als een conglomeraat van verschillende zelfstandige gemenebesten, die allen door een weinig knellende band aan het Britse Rijk verbonden zijn. En men maakte ernst van die zelfstandigheid. Zo heeft de Canadese gemeenschap er op gestaan, dat de Engelse Koning het verdrag niet zou ratificeren voordat de Canadese vertegenwoordiging het verdrag had

goedgekeurd. Voor de vorm had men er wel een motie van gemaakt, maar de Engelse minister heeft deze moeten aanvaarden.

Resultaat van het geharrewar was, dat de vredestractaten zijn geschreven in de taal van macht, geweld en voordeel. WILSON heeft echter koppig doorgezet, dat de grondslagen van de Volkenbond als het eerste deel van de tussen de oorlogvoerenden gesloten vredesverdragen zijn neergelegd in het Pact. De mensheid is hem daarvoor dank verschuldigd. Want al was dat pact op vele plaatsen zwak door de geest van Parijs en al voldeed het tractaat niet aan de eisen van een moderne gemeenschapsorganisatie. men vergete niet. dat de nationale staten ook niet kant cn klaar ter wereld zijn gekomen en hun gemeenschapsorganisaties oorspronkelijk ook onvolmaakt waren. Men denke aan onze Unie van Utrecht: ook de vorming van deze staatseenheid is geen verkwikkelijk beeld geweest.

Aan de hooggespannen verwachtingen van het pacifisme heeft de Volkenbond niet voldaan. Maar het pacifisme, dat altijd heeft geleefd in kringen. die geen gezaghebbende personen hebben voortgebracht, heeft nooit iets bereikt. daar het de werkelijkheid voorbij ziet.

De reële quintessens van de V.B. was, dat er een organisatie hestond, waardoor op regelmatige wijze bekendheid kon worden gegeven aan de verzoenende elementen voor de vreedzame ontwikkeling der staten. De hechte steun was het secretariaat van de V.B.. waarin mannen zaten, die het vertrouwen van de V.B. hadden en steeds voor de vern erkelijking van de idealen van de Rond werkten. E r was een voortdurendr drang om de internationale rechtsgedachten te materialiseren, positief door de behartiging van de belangen van de vrede, al miste men in het pact node regelen betreffende het positieve volkenrecht. en negatief door het oplossen van geschillen door arbitrage of door een heslissing of advies van de Raad van de V.B., al miste men node regelen voor een verplichte arbitragr. De grote betekenis van de V.B. was niet gelegen in haar waarde als rechtsinstituut .ter handhaving van het internationale recht. doch als propaganda-instituut ter verkondiging van de internationale rechtsbeginselen en internationale rechtsidee. Veel was het niet. doch liet was een bescheiden begin. Het was een ..cri de coeur".

„.Bescheidenheid ist eine Zier". Maar de progressieven en de pacifisten dachten: „Doch weiter kommt man ohne ihr". Met een arrogantie, recht evenredig aan hun domheid en bekrompenheid, overbluften zij de wereld-met de leuzen: „.Geen man en geen cent". „dappere ongehoorzaamheid". .„Indië los van Nederland", „Kerk en „vrede" en meer van die phrasen, die men zich nog wel uit de tijd van het „gebroken geweertje" herinnert. Hun ziekelijk geleuter en weerzinwekkend gekwezel werkten uitermate suggestief op de kleine man met het confectiepakje an en andere dragers van C-en-A-lileding en van leuzen als: „C. en A. is toch voordeliger". Het dienstweigeringsmanifcst, ondertekend o.a. door de dominees SCHERMERHORN, BAREND DE LIGHT, VAN YEURSEM e.a. was de klaroenstoot ge-

weest, die verzamelen blies. Dit appel was niet onbeantwoord gebleven.

Er ontstond een chaotische verwarring van begrippen. Men trachtte er in te hameren, dat er een band bestond tussen Christendoni en ontwapening; dat een Christen, die niet voor onmiddellijke, eenzijdige, nationale ontwapening was, zich misschien Christen kon noemen, maar eigenlijk niets anders was dan een „militairist". Prof. HERING in „De Zondeval van het Christendom" stelde het voor, dat verzet tegen verdediging en krijgsdienst door het oudste Christendom werd geleerd en, ondanks hem overtuigend werd aangetoond dat de oude kerkvaders geen juist inzicht hadden gehad in de werkelijke sociologische realiteit. beleefde zijn boek een tweede druk. Deze Christen-ontwapenaars kwamen op hetzelfde erf met anarchisten, communisten. socialisten. kortom met die onruststokers. die niets liever zouden zien, dan dat de gehele samenleving uit haar voegen raakte. In de kortzichtigheid, die eigen is aan mensen, die geheel door één gedachte in beslag zijn genomen, miste men het vermogen om de boinen *en* het bos te zien, om rekening te houden met de elementaire gegevens van de menselijke natuur en van de menselijke samenleving, zoals deze werkelijk zijn en niet, zoals men die zo gaarne zoude zien. Het „georganiseerde gebrek aan gezond verstand" kweekte een abstract dogmatisme en een gebrek aan contact met de werkelijkheid van mens en maatschappij. Zo zag men. dat in het gemeenschappelijk verzet tegen maatregelen, om zijn vaderland te verdedigen. de ruwe lummel, die van geen enkele orde en gezag iets moest hebben, de nabuur was van de academische leider, die voedsel verschafte aan deze geesten. die maar al te gaarne tot openlijk of lijdelijk verzet overgingen uit pure verwaande onbenulligheid. Topzwaar intellectualisme en overgeestelijkheid gingen hand in hand. Huil „open actions", waarvoor zij in menig ander land al lang zouden zijn ingerekend wegens opruiing tegen het openbaar gezag, leidde in Nederland tot de dienstweigeringswet, anders zouden tal van jongelui, afkerig van geweld, met maanden gevangenisstraf worden gestraft. Dat straffen voor dienstweigering was toch iets gruwelijks. Wij lezen hieromtrent in het boek van professor KRANENBURG over „Het Nederlandse Staatsrecht": „Dat was een „onaangenaam, ja een weerzinwekkend feit, en het is begrijpelijk, „dat een steeds sterker wordende beweging is ontstaan om aan die „toestand een einde te maken".

Het weerzinwekkende, neen, het walgelijke lag m.i. hierin, dat inannen en vrouwen van het Christelijk geweten, als Nederlandse burgers van de godsdienst-vrijheid genietend, die hun deel hier te lande was, deze geestesvrijheid misbruikten om in openlijke ongehoorzaamheid aan het over hen gestelde gezag zich tot misdaad te verlagen. Men heeft het evangelie van de liefde misbruikt om voor liet evangelie van de haat ruim baan te maken. In veler hart leefde de zang: „Wij hebben lang genoeg bemind, laat ons nu eindelijk „eens haten." Denk aan het woord van een Russische volkscommis-

saris in die dagen: ,,Liefde en medelijden zijn rechtstreeks in strijd ,,met onze beginselen. Weg met de naastenliefde ! Wat wij nodig ,,hebben is de Haat."

Denk aan het lied, dat MARIE W. VOS ter vergiftiging van de jeugd plaatste in het jeugdtijdschrift ,,Opgang", het orgaan van de A.J.C. Het de haat verheerlijkend lied onder de titel: ,,De Haters", vangt aldus aan:

,,Wij kunnen nooit diep genoeg minnen
Hen, die ons leerden den Haat,
Die hun liefde moesten verwinnen,
Iets teders doen sterven van binnen
Om ons te bezielen tot Daad".

Zo werd veel zaad van liefde verstikt door de haat. Maar men droop van democratie, pacifisme en naastenliefde en het is begrijpelijk, dat een steeds sterker wordende beweging is ontstaan om aan de toestand, dat dienstweigeraars werden gestraft, een einde te maken. Ik relateerde immers al, dat het pacifisme steeds heeft geleefd in kringen, die geen mannen van *gezag* hebben voortgebracht.

Die van liefde druipende democratische pacifisten begrepen niet of wilden niet begrijpen, dat het evangelie van de haat het evangelie van de liefde overwoekerd had en dat er nog generaties en generaties overheen zouden moeten gaan voor men nog maar over ontwapening mocht dromen. Afschaffing der bewapening zou burgeroorlog betekenen. Vandaar dat alle van dieprood tot roserood getinte revolutionnairen zulke verbeten pacifisten waren. Wat zijn zij in hun liefde bitter teleurgesteld ! Want de revolutie kwam van een geheel andere kant dan men haar verwachtte, n.l. niet van Rusland, doch van Duitsland. Wat toch was er geschied? Sinds het begin dezer eeuw was de tijdgeest gewijzigd. Het rationalisme was meer en meer vervangen door het irrationalisme. Het geloof in de ***Rede*** was verdwenen. De opvatting, dat de Rede te allen tijde geheel en in gelijke mate ter beschikking stond van alle menselijke wezens en dat alles, wat de mens tot stand brengt het rechtstreeks resultaat is van de Rede, waaraan hij onderworpen is, maakte plaats voor het inzicht, dat de Rede in de menselijke zaken slechts een zeer ondergeschikte rol speelt, dat de mens zijn praestaties slechts bereikt heeft in weerwil van het feit, dat hij slechts ten dele door de Rede wordt geleid en dat zijn individuële redelijkheid zeer beperkt en onvolkomen is. Op allerlei gebied ontstond afkeer van het intellectualisme. In de litteratuur kwam het dadaïsme op, in de schilderkunst het kubisme en het futurisme. Men moest niet schrijven en schilderen als een grote man, doch als een kind. In de muziek was de kinderlijke negermuziek je dàt. In de wetenschap was FREUD met zijn ontdekking van het onderbewuste dè man. Die ontdekking was gebaseerd op de trek van wellust, die FREUD meende te bespeuren op het gelaat van de baby, die aan de moederborst zich laafde.

En let nu eens op de reacties van het publiek. Hoe minder men van een toneelstuk begrijpt, hoe harder er geapplaudiseerd wordt. Prik-

kellectuur, liefst in de vorm van beeldromans zijn best-seller;. Hang een kubistisch of futuristisch meesterwerk gerust ondersteboven of achterstevoren, hoe onbegrijpelijker hoe excellenter. Als er bij de jazz ook nog wordt gecrooned of gewhispered, laait het enthousiasme tot een ovatie. De psycho-analyse bloeit. Men zweert bij de S-l en zie bij de Rohrschachttest vooral geen ,,tout nu" of je wordt voor je leven lang officieel tot dubbelgefourneerde psychopaath, lijdende aan een verdrongen sexueel Oedypus-complex gequalificeerd. De S-ééns zijn de emotioneel gestabiliseerden par excellence, de mannen van de daadkracht, de wilsvasten, de intuïtieven, de ondiepe geesten, die radicaal en practisch kunnen zijn, die de heldere formuletjes weten te vinden, die de brulintellectuëlen in bevelen en brullen meten te overstemmen.

Zie die menigte voor het Centraal-Station te Amsterdam. Tot aan de Dam kan je over de hoofden lopen. Wordt professor X. die in het buitenland als geleerde Nederland op eminente wijze heeft vertegenwoordigd, terugverwacht? Wel neen, wie kent er nu professor X.? Heeft er ergens in een verborgen hoekje iets over in de courant gestaan? Wie leest nu zulke droge kost? Maar man, ben je dan de enige vreeindeling in het moderne Babylon? Heb je de extra-edities dan niet gelezen? ABE komt. Onze ABE LENSTRA, de man, die met zijn moord-spieren alle rode duivels het nakijken van het leder gaf. ,,Every inch" een ,,goal-getter", die op zijn vierde jaar, als het regende, al in het schuurtje bij het huis aan het ,,shotten" was, wiens welgevormde kuiten een kapitaal vertegenwoordigen en die met één van zijn geweldige knalpillcn meer roem en succes oogst, dan die professor — hoe heet hij ook al weer? — met zijn gezwam — waar schreef hij ook a1 meer over? — ooit oogsten zal. Een schande, dat ze hij de laatste lintjesregen vergeten hebben ABE een commandeurtje in de Nederlandse Leeuw te geven !

Een wijsgeer moet, volgens HEGEL, zijn gedachten uit de werkelijkheid halen. Een wijsgeer moet niet trachten te speculeren op wat behoort te zijn, maar moet trachten te begrijpen wat werkelijk is. ,,Was vernunftig ist, das ist wirklich; was wirklich ist, das ist ,,vernünftig". „Die Philosophie ist ihre Zeit in Gedanken erfaszt'. De wereld mil bedrogen zijn. Welnu, bedrieg haar, de velden zijn wit om te oogsten. De philosophie moet van die naïeve-romantieke-mystieke-kinderstemming van de mens gebruik maken en die stumperds een sprookje vertellen, waarvoor zij in vuur geraken. Welke sprookjes hadden vroèger de mensheid bekoord? Eerst dat van de wederkomst van Christus op aarde. Wat heeft de mensheid voor dat sprookje gestreden en geleden. En welk een macht oefende het sprookje van de priester-heerschappij in de wereld uit. Is er een instituut op aarde, dat machtiger georganiseerd is dan de Rooms-Katholieke Kerk?

Dus leraarde de philosophie van het irrationele fascisme en nationaal-sorialisme als eerste mythe die van het zuivere Romaanse- of Germaanse ras, als tweede mythe, die van de élite, van de kleine

uitverkoren groep, zich scharend om een enkele heroïsche figuur en als derde mythe. die van het geweld. Het geheel sloot als een bus.

Als wel een volk door die mythen is bekoord geworden, dan is het wel het Duitse volk. Geen wonder. Dat volk was door het harde en wrede vredesverdrag van Versailles op het hart getrapt en tot in het diepst van zijn ziel vernederd. Toch al sentimenteel van aard. kwam er nu een man, die hun beloofde, niet alleen hen uit het moeras der vernedering te halen, doch hun bovendien de wereldheerschappij verzekerde, een ideaal, dat hun sedert HEGEL al voor ogen zweefde. Kon het mooier? De élite. met aan het hoofd een krachtige Führer, die, geleid door zijn intuïtie, zijn volk weer leven zou inblazen, die zelf zich aan God noch gebod gebonden achtte of daarin geloofde en die door ongebonden inachtsdaden een nieuwe toekomst voor het als paarden werkende en als koelies levende Herrnvolk zou scheppen. En de middelen voor het geweld waren aanwezig. Duitsland had tot zijn nadeel moeten ervaren, dat in de eerste wereldoorlog zijn strategie het had moeten afleggen tegen de franse strategie. Dit was voor Duitsland reden geweest om zirh over een nieuwe wijze van strategie te bezinnen en de Duitse Generale Staf was daarin wonderwel geslaagd. Kanonnen plenty !

Hoe stond het overige Europa tegenover deze nieuwe orde? Gelijk zo vaak in de geschiedenis ging achter de uiterlijke triumf ener beweging een innerlijke leegte schuil. Inplaats van bluf en arrogantie vertoonde het pacifisme thans radeloosheid, spanning, teleurstelling en tegenstrijdigheid. Haar critiek was eenvoudig geweest en had geen enkel risico meegebracht, eerder gewin. Immers, men had radicale programma's mogen ontvouwen en zonderlinge theoriën mogen verdedigen. zonder dat men zich ooit gerealiseerd had, dat een dichtbij zijnde vijand en niet een verre vriend hen wel eens verplichten kon om die programma's op de proef te stellen en de juistheid dier theoriën in de praktijk te bewijzen. Thans echter moest de theorie voor de praktijk en de demagogie voor de verantwoordelijkheid plaats maken. Het demasqué was weerzinwekkend. Nu het te laat was, riepen de ontwapenaars van alle kanten om hewapening, al voegden velen er schijnheilig aan toe, dat het inet een bloedend hart ging.

Het was te laat ! Op Rusland viel niet tc rekenen. STALIN zat als een spin in zijn web geduldig af te wachten, dat hij kon toeslaan als de grootmachten door oorlog hun krachten hadden uitgemergeld. Italië en Spanje waren fascistisch en waren Frankrijk gram gezind. Engeland was de ontwapeningspolitiek van MAC DONALD c.s. niet te boven kunnen komen. pochte wat op zijn vloot, doch in Duitsland schalde het lied: „Wir fahren nach England". Frankrijk, door inwendige partijtwisten verscheurd, was van de ene radicale regering in de andere nog radicalere regering gegleden en enige politieke regeringscrisissen binnen een jaar zijn op den duur niet bepaald bevorderlijk om dc oorlogsbegroting op te voeren. Mogelijk. dat de franse Generale Staf, die niet als de Minister van Oorlog aan voort-

durende wisseling onderhevig was, een meer geconsolideerde en meer constante bewapeningspolitiek voerde. Blijkbaar bezat de Generale Staf geen onsje politiek, maar wel kilo's rivaliteit. Bekend is, dat officieren, die als jaargenoten de Hogere Krijgsschool hadden verlaten, als luitenants *vrienden* waren, als kapiteins kameraden, als majoors collegae, als hoofdoffcieren *rivalen*, als generaals *vijanden*. Bovendien had de franse strategie de oorlog 1914—1918 gewonnen. De Fransen bevonden zich daarbij zeer wel en wijzigden of verbeterden mitsdien hun strategie weinig of niets.

Het scheen, dat alleen Polen, temidden op de oceaan der weerloosheid, de kurk was, waarop de tegen Duitsland verbondenen nog drijvende bleven. De overige landen waren, wat bolwerk tegen Duitse aggressie betreft, volkonien „ausrangiert" en bestemd te worden „ausradiert". Aan deze landen begon HITLER stuk voor stuk, onder luidkeels protest van Engeland en Frankrijk, zijn honger naar „Lebensraum" te stillen. Maar wat baatte protest als de protesterenden geen hand hebben om een vuist te ballen? Ondanks garanties en protesten bezette HITLER het Rijnland, Oostenrijk, Sudetenland. Het werd duidelijk, dat, als de koek opraakte, de bezettingslust van HITLER niet langer zou worden gelocaliseerd en een nieuwe wereldoorlog aanstaande zou zijn. CHAMBERLAIN trachtte nog de wereldvrede aan een spinrag op te hangen. Tsecho-Slowakije viel. Toen HITLER zich aan Polen vergreep, was het begin van de wereldbrand daar. Engeland en Frankrijk verklaarden Duitsland de oorlog. De neutraliteit deed weer opgeld, maar baatte noch Griekenland, de Balkanstaten, noch Denemarken, Noorwegen, Nederland, België. Dan volgde Duinkerken. Italië, het einde van de „Blitzkrieg" in zicht wanend, verscheen als een hyena op het slagveld. In the Battle of Brittain toonde het Engelse volk zijn superieure eigenschappen. HITLER, het recept van BISMARCK negerend, keerde zich ook tegen Rusland. Toen Japan het Amerikaanse eskader te Pearl Harbour bij verrassing had vernietigd, werd de slagorde op de Armageddon voltrokken. In ieder opzicht ervoeren alle pacifisten de juistheid van het beroemde woord uit Wallensteins Tod:

„Eng ist die Welt und das Gehirn ist weit.
Leicht beieinander wohnen die Gedanken,
Doch hart im Raume stoszen sich die Sachen".

De natuur is wreed. De Fiihrer wenste de natuurwet te volgen, omdat men hard en wreed nioest zijn. De meest elementaire regelen van humaniteit werden verlochend.

Het leven der mensen, als geheel van staten en volkeren, werd uit zijn voegen gewrongen. Het pacifisme was uitgegaan van de mens met al zijn superieure kwaliteiten. Alles kwam van de mens en zijn idee, opdat uiteindelijk deze verloren wereld door de „Vrede op „aarde" in een aards paradijs zou morden herschapen en men op sarde verlost en zalig zou zijn.

Voor zover het pacifisme opkeek naar het kruis, betekende dat

een *hoogtepunt* der mensheid. het hallelujah der ware *menselijke* zelfverlochening.

De „Vrede op aarde", waarvan Gods Engelen bij de geboorte van Jezus zongen, zou slechts door die hoogste eigenschap der mensen verwezenlijkt kunnen worden. Men vergat en wilde maar liefst vergeten, dat bij de geboorte van Jezus ook behoorde de kindermoord van Bethleheni en bij het kruis ook het „Kruist hem ! Kruist hem !" — de verwerping Gods — gejoeld door *mensen* en nog wel door vrome mensen. Men vergat ook. dat dit *laagtepunt* dei. mensheid zich eeuw na eeuw herhaalt. Men vergat, dat als men de Engelenzang van „Vrede op aarde". de vrede, die van de Heilige *God* in de zoen van het kruis tot onze zondige wereld zou uitgaan, ook op hel leven der volkeren wilde toepassen, men zich ook aan *Jezus*' ontzettende uitspraak moest vastklemmen: „Ik ben niet gekomen om de vrede „op aarde te brengen, maar het zwaard". Deze uitspraak profeteerde wat de strijd der wereld tegen God zou brengen onder de volkeren. die in ijdelheid het paradijs op aarde verwachtten.

„Waarom woeden de heidenen en bedenken de volken ijdel-
„heid?" „De Koningen der aarde stellen zich op. de vorsten
„beraadslagen tezamen tegen den Heere en tegen zijn Gezalf-
„de, zeggende: Laat ons hun banden verscheuren en hun
„touwen van ons werpen".

Die banden werden verscheurd en die touwen werden afgeworpen. maar hoe openbaarde zich in de toen volgende gruwelen en ellende de goddelijke kracht der godrlelijke ironie: „Die in de hemel woont. „zal lachen, de Here zal hen bespotten."

Op aarde kwam niet het paradijs, maar het helse vagevuur, waar wening is en knersing der tanden.

De praktijk van het irrationalisme vernederde de mensheid tot een enkel, een biologische gemeenschap vormend, verband, in hetwelk voor recht en de gerechtigheid geen plaats was, evenmin als er voor het kindeke *Jezus* bij Zijn geboorte plaats was en Zijn plaats Hem nog steeds wordt ontzegd in de herberg der volkeren. Wederom had de spreuk: „Eerst vrede. dan gerechtigheid" haar machteloosheid en zinloosheid getoond.

Weer was het de gesmade bewapening, liet domme staal. waarmede paal en perk moest worden gesteld aan de gewelduitspattingen van een machtswellusteling, die door het recht van de macht. de macht van het recht verkrachtte en het mensdom in boeien der slavernij ketende, waarbij vergeleken de slaven van het oude barbarisme vrije koningen waren geweest.

Bij gebrek aan enig ander rechtsmiddel moest de oorlog, gedurende welke een vijftal jaren een aaneenschakeling van uitbuiting. moord. brandschatting, uithongering, bloed en tranen het aardrijk teisterde, aan de kermis der haat een einde maken. Toen geleek de wereld ook werkelijk op de vrolijke keuken na sluitingsuur, waarin de mens zijn moordzucht en vernielzucht had botgevierd. Niet een steen was op de andere steen gelaten.

Een nieuw bouwplan werd te San J-railcisco samengesteld. Duitsland, Japan en Italië waren in dat plan voorlopig niet betrokken. De Verenigde Naties 1945 hadden terecht niet gedacht aan de bouw van een wereldstaat. Zelfs voor het vormen van internationale organen, die zouden zorg dragen voor een doelmatige rechtsvorming, waarnaast organen voor de uitvoering en handhaving van dat recht, achtte men de tijd niet rijp. Men bleef liever voortsukkelen met het bestaande volkenrecht. zoals dit in de tractaten en in het internationale gem-oonterecht was geregeld. De zelfstandige staten bestonden en wilden blijven bestaan. Niets achtten zij natuurlijker. dan dat zij voor de vaststelling van hun eigen inwendig recht zelf volledig bevoegd zouden zijn en wilden blijven. Niets achtten zij onnatuurlijker. dan dat die zelfstandige staten er nog steeds niet aan dachten om voor hun betrekkingen onderling een hoger gemeenschappelijk recht. gevormd en gehandhaafd op voornoemde wijze, te scheppen.

Overeenkomstig het recept van de Volkenbond 1920, ging de verwachting uit naar een vredesorde. te bereiken door naast liet bestaande volkenrecht een organisatie in het leven te roepen, om alle onrechtmatig geweld ie keren en zodoende de vrede te handhaven. De oorlog werd niet geheel uitgeschakeld. want eigenrichting bleef aan de Staten geoorloofd, doch alleen ingeval van noodweer bij onverhoedse aanval. Overigens moest alle onrechtmatig geweld voorkomen, althans tekeergegaan. althans hersteld worden. opdat de samenleving der Staten behoorlijk vreedzaam zou verlopen en die samenleving niei telkens door daden van geweld zou worden gestoord.

Men heeft aldus ten volle zijn hart verpand aan de instelling ener z.g. Internationale Diplomatickc Jaarbeurs. Bij gebrek aan daden stelt men zich tevreden. om op geregelde tijden zich althans samen eens over de internationale toestand te beraden. Het is het begin van de erkenning van het feit, dat al zijn de staten ook onwillig om maar iets van hun eigenmachiighcid in de internationale aangelegenheden prijs te geven, zij zich toch niet in staat voelen om elk voor zich die aangelegenheden te klaren.

Het besef breekt door. dat het gezamenlijke aangelegenheden betreft. Een samenhorigheids*gevoel* manifesteert zich. Men wil ten aanhore van de volken zelve de gemeenschappelijke aangelegenheden bespreken. Het is de erkenning van de kracht van het publiekrechtelijk beginsel der openbaarheid. Geheime diplomatie en ijzeren gordijnen hebben nu niet bepaald hun nut bewezen.

Zo is de Volkenunie dan geworden een middending tussen een vredesorde en een internationale-politieke jaarbeurs, meer overhellend naar de jaarbeurs dan naar de vredesorde. Resultaat: „Veel „geschreeuw en weinig wol". Weinig waarborg voor werkelijke handhaving van de vrede. al kreeg het hoofdorgaan, de Veiligheidsraad, mat krachtiger bevoegdheid.

Al spoedig openbaarde zich. vooral door de „.Had-je-me-maar-„politiek" van Rusland. een scherpe tegenstelling tussen hot com-

munistisch blok en de deinocratisclie associatie, welke de Stalen der wereld verdeelt in twee volstrekt antagonistische groepen.

Inplaats van georganiseerde vrede liep het uit op een georganiseerde „koude zenuwoorlog". In een waterval van spraaliwater, waarbij vergeleken dc flux de paroles der standwerkers van het Waterlooplein maar ingedroogde zoel-murmelende beekjes zijn. tracht incn elkaar in de vergadering der 57 volkeren knollen voor citroenen te verkopen. Een gebrul van algemene abstracte termen, niet meer dan holle frasen verbloemend. eisen stellend, waarvoor men zelf de middelen niet weet om er aan te voldoen en demonstrerend dat de menselijke geest in werkelijkheid niet veel mcer kan bevatten. dan de feitelijkheden van de kleine kring, waarvan hij het middelpunt vormt. Zelfs die abstracte termen zijn nog dubbelzinnig. Immers verschillende groepen hechten aan een en dezelfde term tegenovergestelde bctckenisscn. Termen als recht of macht, vrijheid of dwang, individualisme of collectivisme, democratie of absolutisme vertegenwoordigen niet langer gesloten denkstelsels, doch een conglomeraat van zeer verschillende beginselen en feiten, die het toeval der geschiedenis met deze woorden in verband heeft gebracht, maar die weinig met elkaar gemeen hebben, behalve, dat zij in de Unie der Naties door dezelfde mensen of vaak ook alleen maar onder dezelfde naam verdedigd worden.

Inplaats dat de Veiligheidsraad regelend ingreep in de koude oorlog, werd die raad zelf een zenuwinstituut. Teneinde zijn machteloosheid te camoufleren, ging de Raad zijn machtsmiddelen tegen kleine staten gebruiken. Nederland liet zich volkomen intimideren.

Met Palestina probeerde de Veiligheidsraad het zelfde truckje, doch dit was niet gochem genoeg om de Joden er in te doen trappen. Een regeneratieproces heeft zich aan de kern van de Joodse bevolking van Palestina voltrokken. Een volk is ontstaan, dat weer aan zich zelf gelooft, dat niet meer aan zijn toekomst twijfelt, dat het aandurft zich tegen onrecht te verzetten. Het stemt tot bewondering maar ook tot jalouzie.

De wijze dus, waarop de Unie thans functiorineert, waarborgt zeer zeker niet de handhaving van de vrede als internationaal-gemeenschappelijk belang. Eerder schiet zij daarin te kort. De zittingen zowel van haar vergadering als die van de Veiligheidsraad vertonen de aloude tonelen der internationale congressen t.w. onderlinge belangenstrijd van mogendheden. Men tracht de belangen-tegenstellingen niet eens mcer te camoufleren, maar het is een meten van elkanders krachten en het berekenen der kansen om door middel van een oorlog nationale machtsdoeleinden te bereiken. Het nationale belang voert de boventoon bij elke discussie. Het enige hoopvolle is, dal hoewel in de discussies de hartstochten zich soms tomeloos uitvieren, bij de beslissingen de hartstochteii gebreideld schijnen en er reserves in acht worden genomen, welke doen vermoeden, dat toch inderdaad het gemeenschappelijk belang van de vrede wordt ingezien en dc

afkeer van onrechtmatig geweld als internationale politiek niet geheel afwezig is, al domineren dat inzicht en die afkeer niet.

Het is begrijpelijk dat het vertrouwen in de Volkenunie niet groot is en velen haar dc rug toekeren. Dit is niet verstandig. De centrale-principiële gedachte van de Volkenbond 1920 en van de Volkenunie 1945 waren en zijn van Christelijke huize. Het Christendom heeft steeds aanvaard, dat oorlog alleen te rechtvaardigen is hetzij bij onmiddellijk noodzakelijk verweer tegen gewelddadige overval hetzij als middel van rechtsherstel en straf tegen onrechtmatige staatsdaden. De gehele Christenheid is daarbij betrokken door het recht; en de plicht tot interventie. Deze beginselen liggen aan de Unie ten grondslag. De gebrekkige uitvoering der Christelijke beginselen door onmacht en onwil in eigen boezem is een feitelijk, niet een principieel bezwaar. Fouten kleven aan alle mensenwerk. maar raken niet de waarde der zaak zelve. „Abusus non tollit usum". De wereld verkeert in een impasse. Een zekere ondergangsstemming is niet te miskennen. Toch is de veronderstelling niet gewaagd, dat de onverkwikkelijke tonelen in de Volkenunie, die ons mishagen en verontrusten. de groeipijnen kunnen zijn van een overgangsperiode. In de Unie botsen niet alleen belangen doch ook ideologiën. Een collisie van twee maatschappelijke theoriën, die de krachten pogen te begrijpen, n-elke het maatschappelijk leven van de mens bepalen en tot geheel tegengestelde reeksen van staatkundige stellingen komen, die van deze maatschappij-beschouwingen zijn afgeleid. Het is een botsing van het collectivisme en van het individualisme, een botsing van de macht en de krachten van het onpersoonlijke en dir van het persoonlijke.

Er moeten in deze wereld noodzakelijk onpersoonlijke instellingen en machten zijn. Onze tijd kenmerkt zich echter door de kolossale afmetingen. welke die mechanismen in het leven der mensen hebben aangenomen, doordat zij in een voorheen nooit gekende mate het persoonlijke en gemeenschappelijke element uit liet leven verdringen en met vernietiging bedreigen. Dit heeft geleid tot een verderfelijk bijgeloof aan die machten en met name tot een onzinnig geloof in de staat. Wanneer maar een of ander euvel inoet worden verholpen. wordt aanstonds de hulp van de staat ingeroepen in plaats van het mobiliseren van dc buiten hel staats-verband liggende instellingen en organisaties.

De collectivisten menen, dat zij die onpersoonlijke machten als sociale eenheden rechtstreeks kunnen begrijpen als dingrn die sui generis een bestaan voeren, die onafhankelijk zijn van de enkelingen, uit welke zij zijn samengesteld.

Het waarachtige individualisme komt op voor dc Christelijke idee, dat waarachtige persoonlijkheid en waarachtige gemeenschap een en hetzelfde zijn, zodat in het gemeenschapsleven de onpersoonlijke mechanismen slechts lot taak hebben om, waar hel niet anders kan. door de zwaardmacht hezittende *overheid* de gerechtigheid te doen handhaven en niet om de de kapitaalmacht bezittende *staat* de maat-

schappelijke kringen en de enkelingen te doen drillen en te doen dirigeren. Het optreden van de enkeling tegenover zijn inedemeiis wordt door de verwachte gedragingen van die medemens bepaald. Dit individualisme is dus zeker niet het wangedrocht, dat de socialisten er van maken, volgens wie het individualisme het bestaan van geïsoleerde of zelfgenoegzame individuen veronderstelt, instede van mensen, wier gehele natuur en karakter door hun maatschappelijk bestaan bepaald wordt. Het waarachtige individualisme eist een sterke beperking van iedere dwingende en exclusieve macht. Deze eis richt zich alleen tegen het gebruik van dwang bij het totstandkomen van een inaaischappelijke organisatie of van een maatschappelijk samengaan en niet tegen organisatie en samengaan als zodanig. Zij erkennen het gezag, doch hebben de vrijheid lief. Eerst wanneer die vrijheid leidt of dreigt te leiden tot zondige onderdrukking grijpe het gezag in. Hun voortdurende zorg is het juiste evenwicht tussen vrijheid en gezag te vinden. Krijgt het gezag te veel macht dan dreigt tyrannie. Heeft het gezag te kort aan macht dan dreigen ongebondenheid en chaos. Macht is op zich zelf niet slecht of niet goed. Haar inhoud bepaalt haar waarde. Het persoonlijke zowel als het volksleven heeft een onbeperkte behoefte aan machtsontwikkeling. Met onmacht en machteloosheid gaat alle leven te gronde. Alleen maar als de macht in handen van zondige mensen ligt — en dit is meestal het geval — dan dreigt steeds het gevaar, dat die macht te eigen bate of te bate van verwante groepen wordt aangewend; dat de macht wordt ontheven van de breidel des rechts, die haar alleen adelen kan; dat onbevoegden een macht in handen krijgen omgekeerd evenredig aan bekwaamheid en karakter.

Het machtsevenwicht wordt bepaald en gehandhaafd door de wet, aan welker totstandkoming alle burgers in vrijheid hebben medegewerkt. Vrijheid betekent van de wet afhankelijk zijn. Dit is de betekenis van de grondrechten, die de burgers zich in de staatsregeling hebben voorbehouden. Het gezag dient die grondrechten van de vrije burgers te eerbiedigen.

Een wet is niet de neerslag van de Rede noch een stel eeuwige en onveranderlijke natuurrechtsregels overal en te allen tijde geldende. Een wet bevat beginselen, afgeleid van het eeuwige, alomvattende beginsel der Gerechtigheid, welke beginselen naar plaats en tijd behoren te worden geconcretiseerd. Het hoofddoel der wetten moet zijn, dat zij de enkeling duidelijk maken wat tot het terrein van zijn verantwoordelijkheid behoort, waarbinnen de enkeling zijn leven moet opbouwen. De mens is niet een uiterst rationeel en intelligent wezen, doch een zeer irrationeel en feilbaar wezen, wiens individuele dwalingen slechts in de loop der sociale ontwikkeling kunnen worden goedgemaakt. Maar het waarachtige individualisme heeft toch wel zoveel geloof in de mens en diens logische en nuchtere kijk op de merkelijke toestanden, dat zij de optimistische verwachting koestert dat een vrije samenwerking der mensen vaak meer bereikt dan de Rede zou kunne beranicn of voorzien. Voor alles aanvaardt het de

Christelijke traditie dat de mens, indien zijn daden verdienste willen bezitten, vrij moet zijn om in zedelijke aangelegenheden zijn eigen geweten, getoetst aan de Gerechtigheid te volgen. Deze gewetensvrijheid verwerkelijkt zich vooral bij zijn vrije medewerking aan de totstandkoming van de wet. in zijn critiek op wettelijk geregelde of riog niet wettelijk geregelde toestanden. doch nooit in individuele of gezamenlijke verkrachting van een eenmaal met zijn vrije medewerking tot stand gekomen wet, want de zwaardmacht van de Overheid is hem heilig. Door de gelijkheid voor- en de vrijheid door de wet kunnen alle mensen gelijkelijk behandeld morden, hoewel de mensen in feite ongelijk zijn. Indien alle mensen volkomen gelijk waren in hun gaven en neigingen, zouden zij verschillend moeten worden behandeld. Gelukkig zijn zij niet allen gelijk, weshalve. nadat formeel gelijke regels zijn geschapen. die op alle gelijkelijk van toepassing zijn, het aan de individuen met de differentiatie hunner functies ieder voor zich kan worden overgelaten zijn eigen plaats te vinden.

Deze beginselen lagen ten grondslag aan het individualisme van HUME, LOCKE, BURKE. DE TOCQUEVILLE, de Pelgrimfathers. Zij zijn door de Pelgrimfatliers en latere om der geloofsmille naar Amerika uitgewekenen in de constitutions der door hen aldaar gestichtte staten uitgewerkt. Van dáár zijn zij door Generaal LAFAYETTE, die in de Amerikaanse vrijheidsoorlog had meegestreden, naar Europa overgebracht; zij vinden als de tegenover de staat gereserveerde vrijheden. hun plaats in de „*Verklaring van de rechten van de mens*" voorafgaande aan de eerste Franse Staatsregeling en hebben in Europa de democratie en de Rechtsstaat gevestigd.

Met het valse individualisme van ROUSSEAU c.s. heeft dit alles niets van doen. Volgens ROUSSEAU draagt de vrije mens *alle* vrijheid aan de staat over om dan even vrij te blijven als voorheen, een onmogelijke constructie, welke terecht onder de invloed van LAFAYETTE door de Constituante is verworpen. De leer van ROUSSEAU heeft niet tot democratie en Rechtsstaat doch tot dictatuur en totalitaire staat geleid, zoals deze door het communisme zijn verwezenlijkt.

ROUSSEAU en MARX kennen geen Gerechtigheid doch alleen macht. Deze macht berust volgens hen in valse handen en moet in de handen van de daartoe bevoegden worden gebracht. In hun theoriën is het al revolutie en strijd wat de klok slaat.

Volgens ROUSSEAU eist de Rede, dat de mens, die vrij is geboren, doch overal in kluisters is gebonden, zich weer vrij maakt, doordat het volk zelf de macht in handen neemt. Daar het volk dit niet in zijn geheel kan doen, Biest het vertegenli-oordigers, die de Volonté Générale in wetten zullen neerleggen. De uitvoering dier wetten geschiedt door de Regering als mandataris van het volk. door het volk naar willekeur aangesteld en ontslagen. Een zuivere revolutieleer dus, welke leer de Constituante in haar *staatsregeling* wel volgde.

Volgens MARX heet het. dat de doeleinden van het proletariaat

slechts kunnen worden bereikt door de gewelddadige omverwerping van de maatschappelijke ordening.

„Mogen de heersende klassen voor een communistische revolutie „sidderen, de proletariërs hebben daarbij niets te verliezen dan hun „ketenen. Zij hebben een wereld te winnen."

De Rede en het historisch-inaterialisine wezen naar een zelfde uitkomst.

Een overdreven geloof in de macht van de Rede had als gevolg een geringschatting ten aanzien van alles wat door de Rede niet bewust, planmatig ontworpen of voor haar niet ten volle begrijpelijk is. Volgens het collectivisme zal de Rede als de leidende geest van de veldheer de plannen maken. Alle sociale instellingen zijn bewust geconstrueerd. Sociale processen kunnen alleen dienstbaar worden gemaakt aan menselijke doeleinden, wanneer zij onderworpen zijn aan de Rede. Daartoe dient niet een gelijke behandeling van alle mensen, doch er moet naar worden gestreefd om alle mensen aan elkaar gelijk te maken. Een eenheid van het kerkhof moet er heersen. Nivellering en vervlakking is het parool, hetgeen medebrengt dwang bij het totstandbrengen van de maatschappelijke organisatie en van het maatschappelijk samengaan. Aan de mens moeten bepaalde doeleinden worden aangewezen, die hij moet trachten te bereiken. Het staatsgezag moet zich kenbaar maken door bevelende wetten, die bepaalde verplichtingen opleggen. Het wetgevend apparaat moet niet worden gebruikt om de vrijheid van de enkeling te waarborgen, maar om zijn vrijheid af te schaffen. De staat doet alles en de staat kan alles. Het beginsel waardoor de staat wordt geleid moet met zich brengen regels, die rekening houden met de door de bewindvoerders te verwachten gevolgen, die in de door hen beoogde bijzondere gevallen kunnen intreden. Het is volkomen onverschillig of deze regels betrekking hebben op typerende, door een ieder hegrepen, situaties of gemaakt zijn voor omstandigheden, die aan de handelende personen bekend zijn. De begrippen schuld en verantwoordelijkheid worden vervangen door risico. Indien de door de hewindvoerders verwachte gevolgen in de door hen beoogde bijzondere gevallen niet intreden, dan wordt de door het voldongen feit geschapen risico door een regeling ad hoc afgewenteld van de staat op de maatschappij, want de staat functionneert op risico van de enkeling.

Het grondprincipe is de „ordening" d.w.z. dat in elk bijzonder geval de middelen worden toegepast, die de doeleinden het best dienen, waarmede wordt bedoeld, dat niet het beginsel, doch slechts de doelmatigheid zal heersen. Alles hangt af van hetgeen de overheid .decreteert „in het belang der maatschappij" te zijn. Formele bezwaren door de Grondwet of door een nog niet vervangen wet gesteld, worden opzijgeschoven door een vergaande delegatietheorie of met een beroep op het „staatsnoodrecht", hetwelk als een Manusje-voor-alles wordt gehanteerd. Immers beginselen worden niet meer gezien als middelen om botsing tussen concurrerende oogmerken te ver-

mijden. maar om bepaalde eindoogmerken vast te stellen. Men moet zich concentreren op de gevolgen op korte termijn. want „op den „langen duur zijn wij alleniaal dood". Men beperkt de staatsmacht niet tot handelingen van bepaalden aard, die de krachten van de enkelingen der maatschappij te boven gaan, doch men gebruikt haar op alle manieren om bijzondere doeleinden te dienen. welke de vrije maatschappelijke elementen zelfstandig ook wel of misschien nog beter kunnen verwezenlijken. Van vrijheid van maatschappij en enkeling kan er dan natuurlijk geen sprake zijn. Geen regels dus, die op typerende situaties zijn ingesteld, maar een steeds toenemende opeenhoping van speciale aan de bijzondere omstandigheden van tijd en plaats aangepaste bepalingen, die niemand begrijpt en niemand onthoudt, zodat geen sterveling meer weet wat nu eigenlijk tot het domein van *zijn* verantwoordelijkheid behoort, waarbinnen hij zijn leven kan opbouwen. En toch is dat leven een eierdans over strafbepalingen. Het minste verkeerde pasje brengt de enkeling in aanraking met de strafrechter en, of zijn schuld nu gekleurd is dan wel het betreft het zuivere materiële feit, de straffen zijn onnoemlijk zwaar en er op gericht eerzame middenstanders tot proletaren Ie maken. Het geheel van dit collectivisme mondt hierin uit. dat zwaardmacht en kapitaalmacht in één hand zijn verenigd. Dank zij de moderne propaganda is men erin geslaagd deze theorie tot een pseudo-religie te maken met alle gevaar, dat de democratie tot dictatuur en de Rechtsstaat tot totalitaire staat dreigt te vervallen.

Het angstige is, dat de Sovjet ons leert, dat het niet zo erg moeilijk schijnt oni democratie en Rechtsstaat in de grond te stampen en dat wanneer die grondslagen eenmaal vernietigd zijn een wederopboun~ van een op deze grondslagen berustende beschaving menselijke kracht wel eens te boven kan gaan.

Wanneer de Sovjet en zijn satellieten verliondigen, dat er geen democratischer landen en geen betere Rechtsstaten bestaan dan hun landen en aldaar de vrijheid en de mensenrechten pas hun verwerkelijking vinden, clan prediken deze collectivisten inderdaad de democratie, de Rechtsstaat. de vrijheid en de mensenrechten, zoals zij die uit het rationalistisch-individualisme van ROUSSEAU en anderen hebben begrepen.

ROUSSEAU toch leerde, dat de mens, om aan de toestand van chaos te ontkomen, zich zelf met al zijn vrijheid. met huid en haar. met al zijn hebben en houden aan de staat moest uitleveren. De mens bleef dan even vrij als tevoren, want doordat allen zich met hun volledige vrijheid zonder reserve aan allen uitleveren, blijven allen gelijkelijk vrij. Niemand is boven een ander hevoorrecht.

Ook HOBBES, die de omwenteling van CROMWELL had medegemaakt en niets zo zeer verfoeide als de revolutie en de chaos, leerde, dat de orde *als zodanig eist,* dat de staat, aan wie het volk zijn vrijheid absoluut overdraagt, die vrijheid ook absoluut moet aanvaarden en ongeacht of dc staatsmacht wordt uitgeoefend door het volk of

door een élite uit het volk of door een tyran van dat volk, als absolute staat die orde ook absoluut moet handhaven.

Inderdaad de collectivisten passen deze leer consequent toe en de meest consequente onder hen is wel STALIN. Maar ook geen land waar de inconsequentie, die in die leer schuilt, consequenter te voorschijn trad dan in het land van „Vadertje STALIN". Immers de fout in die leer is. dat wanneer allen zich met hun volledige vrijheid aan allen geven allen niet even absoluut vrij blijven als voorheen, doch allen een gelijk deel aan de absolute gebondenheid zonder reserve terugontvangen. Inderdaad in de Sovjets hebben allen een gelijk deel in het knechtschap van de absolute slavernij en er heerst de absolute orde van het kerkhof. Die slavernij heeft met ware democratie weinig gemeen en dat kerkhof kan niet een ware rechtsstaat morden genoemd.

De reactie op de uitdaging van STALIN c.s. is merkwaardig. De Westerse democratiën herkennen in dat zoet gefluit niet een lieflijke toekomstmuziek, maar een oud-bekend slangengesis, waardoor men zich niet moet laten verleiden. Zij verwerpen de Russische heilstaat voor 100 %. Dit geeft de burger moed tot de veronderstelling, dat de Westerse collectivisien, die in hun eigen land het valse individualisrne maar voor 50 % toepassen, tot de erkenning zullen komen, dat ook deze 50 % precies voor 100 % fout is, omdat die 50 % ondanks alle goede bedoelingen langzaam maar zeker tot de totalitaire staat leidt. Het is waar, in de Westerse democratiën worden de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst, de vrijheid van vereniging en vergadering nog als hoge mensenrechten gewaardeerd. Maar met de economische bedrijfsvrijheid is het er naar gesteld. Het is er al regel op regel, al gebod op gebod. De persoonlijke vrijheid is daarbij al evenmin gebaat omdat men voor het minste of geringste afhankelijk is van een vergunning dei bevelende bureaucratie.

Uit enige geruchtmakende processen is duidelijk aan het licht gekomen. dat het er met de handhaving der mensenrechten in Bulgarije en Hongarije niet al ie best voorstaat. Deze zaak is bij de Verenigde Naties ter sprake geweest. Achter voornoemde staatjes staat de grotere broer Rusland. Vandaar dat de Volkenunie in deze niet zo stoer optrad als **zij** tegen kleine staten pleegt te doen. Men schakelde het Internationale Hof van Justitie in. Het hoogste Gerechtshof, dat in de wereld bestaat, zal terzake oordeel vellen. He! tragische is, dat of Rusland zich al dan niet aan dat oordeel zal storen, de Westerse deniocratiën niet bereid zullen zijn om met Rusland over het oordeel van het Hof messen te gaan trekken. Het fiat justitia. . . . pereat mundus is in de Verenigde Naties nog niet in zò hoog aanzien, dat men daarvoor een derde wereldoorlog durft te ontketenen. „First peace. . . . then justice".

De betekenis van de Volkenunie ligt niet in haar waarde als rechtsinstituut. Ook haar practische betekenis is, dat zij slechts een propagandamiddel is tot vooruitgang en verbetering van de internationale ordening. De gedachte hoe het in het internationale recht eigen-

lijk behoort te zijn, wordt door de Unie levendig gehouden. Het terzake sluimerende principiële rechtsbesef wordt met de feiten der practische werkelijkheid geconfronteerd. In het licht der openbaarlicid blijkt in de Vergadering der Volkeren, dat er tussen norm en feit schrille tegenstelling bestaat en dat de rechtsordening verre achter is gebleven bij de ontwikkeling der feitelijke verhoudingen. Wil een dreigende deide nercldoorlog geen werkelijkheid worden dan zal in die achterstand verbetering dienen te komen. Dit kan alleen geschieden met behulp van hetgeen bestaat en met grote moeite en inspanning is verkregen. En daarvan vormt de zwakke Unie van 57 machtige en minder machtige staten het middelpunt.

De uitwendige geschiedenis van liet pacifisme leerde ons, dat al haar pogingen niet tot het weldadig resultaat van afschaffing van de oorlog ter bereiking van de eeuwige vrede konden leiden. Is daarmede het oordeel over het pacifisme geveld, een oordeel door Prof. BORNHAK kernachtig uitgesproken. toen hij aan de Redactie van de Friedenswarte verzocht de toezending van haar orgaan te staken, daar hij zich „für Gesundbeten, Tischrucken, Friedensbewegung und , ähnliche psychopatische Erscheinungen absolut nicht interessiere".

Het is nodig daartoe de inwendige groridslagen van liet pacifisme te onderzoeken.

Alle pacifistische theoriën wensen de wereldvrede, de eeuwige vrede, de vrede als zodanig. Zij willen haar verwerkelijken. Men moet het pacifisme niet verwarren met liet streven naar een wereldrechtsorde, de ordening der mensheid naar rechtscriteria. Oolr moet men niet met het pacifisme verwarren de opvatting, die de vrede bijzonder hoog waardeert en haar zoekt te verwezenlijken, maar toch in bepaalde gevallen het recht tot oorlog erkent. Men is dan vredelievend en houdt het midden tussen een pacifist en een militairist of verheerlijker van de oorlog.

Het typische van het pacifisme is, dat het de oorlog onder alle omstandigheden onvoorwaardelijk veroordeelt. Het pacifisme waardeert de vrede als dc enig juiste toestand en oordeelt de oorlog zonder meer verwerpelijk. De oorlog lieeft nooit ofte nimmer enige waarde. Het pacifisme is in wezen een ethisch probleem. Het ethisch waarderingsoordeel van de vrede als goed en van de oorlog als slecht is het fundament van elk pacifisme.

Maar het pacifisme is niet alleen een ethische opvatting, het is ook een beweging. Een beweging om die opvatting tot de enig juiste loestand te verwerkelijken. De moraal verlangt niet alleen erkend, doch ook gediend te worden. Dus niet alleen het goede erkennen. maar ook naar het goede streven. Het pacifisme moet dus niet alleen beweren, dat de oorlog verwerpelijk is, maar zij moet ook duidelijk maken, dat de eeuwige vrede verwerkelijkt en beveiligd kan worden.

Omtrent de vraag betreffende de middelen tot verwerkelijking en beveiliging verschillen de pacifistische theoriën. Naar het verschil-

lend antwoord, dat zij op die principiële vraag geven, kan men die theoriën in verschillende groepen indelen.

DEL VECCHIO onderscheidt vier groepen n.l. de ascetische, de imperialistische of absolute, de empirisch politieke en de juridische.

JULIUS MOOR stelt de juridische en de empirisch politieke theoriën aan elkaar gelijk en onderscheidt dan drie theoriën t.w. de ethische, de imperialistische en de juridische theoriën. Voorts constateert MOOR, dat de juridische theoriën het recht òf met moraal òf met dwang identificeren. Daar recht noch ethiek noch dwang ia. valt de juridische theorie eigenlijk uiteen of in de ethische of in de imperialistische theorie. Wij doen daarom beter te spreken van:

n. de ascetische, mystieke of ethische theoriën;

h. de imperialistische of absolute theoriën.

De onder *a* genoemde theoriën, die het best als de ethische kunnen worden aangeduid, verwachten de verwerkelijking van de eeuwige vrede door de overwinning van de moraal, de onder b genoemde, verder als imperialistische aan te duiden, ver\%-achtende verwerkelijking van de eeuwige vrede van een allesomvattende wereld*macht*.

Volgens de ethische theoriën moeten haar voorstanders, de oorlog ethisch veroordelend. niet naar het ethisch veroordeelde middel van geweld d.i. het middel van de uiterste dwang grijpen. maar zij moeten uitsluitend de inne lijke gezindheid, het gevoel, het verstand en het geweten te hulp roepen. Er moet ten hoogste een passieve houding. een passieve weerstand, een openlijke ongehoorzaamheid tegen de oorlog en tegenover het geweld van de oorlog worden gesteld.

De imperialistische theoriën willen de vrede door physiek geweld verwerkelijken, de oorlog door militaire kracht dus door oorlog verhinderen en aldus de vrede door oorlog beveiligen.

Het pacifisme kan ook minder hoog mikken en inplaats van het gevolg, d.i. de oorlog als zodanig zonder meer af te schaffen, eerst beginnen met de oorzaken, die tot oorlog voeren, te elimineren. Wij krijgen dan instede van een pacifistische politiek een pacifistische aethiologie en hygiëne. Als bronnen van de oorlog worden genoemd grote godsdienstige, morele, juridische. culturele, ethnografische, sociale, economische of andere tegenstellingen in de verhoudingen der volkeren. Deze tegenstellingen op zich zelve kunnen echter de oorlog als uiting van de uitba sting der massale volkshartstochten niet verklaren. Deze tegenstellingen worden eerst tot hun maximale spankracht geladen, wanneer de normale uitlaat tot ontspanning- d.i. de vrije diplomatieke besprekingen tot het herstel van het evenwicht in die verhoudingen, door machtsbesef of vrijheidsdorst worden onderdrukt. Wil naar macht en dorst naar vriiheid ziin de voornaamste oorzaken, die tot oorlog voeren. Op de vraag langs welke weg en door welke middelen machtsdrift en vrijheidsdrift kunnen worden bestreden. antwoorden de ethische pacifisten meer, dat tegenover die driften de moraal moet worden gesteld. terwijl de imperialistische theoriën weer antwoorden. dat daartegenover geweld moet worden

gesteld. De hygiëne, die de pacifisten willen toepassen oni de oorlogsoorzaken te elimineren voert dus in hetzelfde slop, in hetwelk hun politiek ter eliminering van de oorlog voert.

Hei is voor de bestrijding van de ethische grondslag van het pacifisme een bezwaar, dat de moraal autonoom is, zodat iemand, die een bepaalde ethiek juist of onjuist acht, nooit tot een ander inzicht kan worden gedwongen of overtuigd. Maar men mag wel verlangen, dat het pacifisme moet erkennen, dat het logische zin heeft om naar de verwerkelijking en de beveiliging van de eeuwige vrede te streven, alsmede dat zij wetenschappelijk aantoont, dat de eeuwige vrede sociologisch zich feitelijk verwerkelijken zal.

Het pacifisme bevat dus een ***ethisch,*** een ***logisch*** en een ***sociologisch*** probleem. Wordt slechts een dier problemen als onhoudbaar-aangetoond, dan stort het gehele gedachtericomplex ineen.

Het kernpunt is, dat alle pacifisten de vrede als zodanig als onvoorwaardelijk goed en de oorlog als zodanig als onvoorwaardelijk slecht aanvaarden. Het omgekeerde zou ook kunnen worden beweerd op grond van een moraal, die tegengesteld is aan die der pacifisten. Noch de een noch de ander bewijst zijn stelling, doch beweert haar alleen. De Christen-pacifisten beroepen zich voor hun stelling op de Bijbel. Indirect geldt dit beroep ook voor hen, die zich op de uitspraak van LEO TOLSTOI beroepen, zonder zich te bezinnen of te begrijpen. dat de uitspraak van TOLSTOI eveneens aan de Bijbel is ontleend.

De Christen-pacifisten aanvaarden bewust, de atheïstische pacifisten aanvaarden al of niet bewust, dat volgens de Christelijke moraal de oorlog in tegenspraak is met het onvoorwaardelijke gebod der naastenliefde en in liet bijzonder met het onvoormaardeiijk gebod: .,Gij zult niet doden".

Ook in de dagen der Reformatie is er onder de belijders van Christus over de oorlog harde strijd gevoerd. Het zijn de Dopers geweest, die alle oorlog en alle deelneming aan de oorlog voor zonde tegen God verklaarden. Het is geen toeval, dat CARNEGIE, de stichter en schenker van het Vredespaleis, van Doperse herkomst was.

Niet op grond van een andere moraal, maar op grond van dezelfde Christelijke moraal is de Dopersche opvatting een dwaling genoemd, Men geeft toe, dat aan de Dopersche opvatting een hoog en heilig idee ten grondslag ligt, maar het gehele streven nu reeds poogt te realiseren mat eerst in God's vredesrijk kan komen; dat dit streven zeker niet valt te veroordelen. wanneer men maar beseft, dat zulke menselijke overgeestelijkheid nooit kan inluiden wat Christus alleen brengen kan.

Is de enkeling een mens van vlees en bloed, niet enkel geest of idee, dan moet ook de gemeenschap, waarin hij leeft, dezelfde trekken dragen. De Bijbel spreekt van het geschapen zijn en van de wereld, waartoe de mens behoort als schepsel. Van die wereld zegt de Heilige Schrift veel kwaad. Het is een gevallen wereld. die ..in het boze .,ligt" maar die toch niet ophoudt schepping van God te zijn. Indien

men als realiteit van grote ernst alle zijn in de gehele wereld ziet op de achtergrond van het bestel van God, dan begrijpt men iets van het aangrijpend dualisme, dat steeds in JEZUS' woorden verborgen ligt. Telkens weer de uitspraak, dat Zijn Koninkrijk niet van deze wereld is, maar telkens ook weer de bede om de Zijnen niet uit deze wereld weg te nemen; de uitzending door heel de wereld, maar om er Zijn boodschap te brengen en om er van Hem te getuigen. Inderdaad de Bergrede is de Grondwet van het Godsrijk, dat JEZUS stichten kwam en zij zal dat eeuwig blijven. De Bergrede is een te verwerkelijken program. Zij moet niet zuiver geestelijk worden verklaard noch uitsluitend voor het persoonlijk leven geldcn noch als slechts een idee worden getekend. De Bergrede moet genomen worden, zoals zij daar luidt met haar greep in ons geweten en haar roeping voor ons leven. Toch heeft JEZUS met de Bergrede overheid rechtspleging en leger niet verworpen en niet geleerd, dat de mens enkel naar innerlijke drang moet leven. Het gebod: „Gij zult niet „doden" is geen gebod van JEZUS. Het is een gebod van MOZES. welk gebod door JEZUS een nieuwe inhoud en een nieuwe toepassing ontving. De pacifisten vervlakken dit woord: de enkeling mag niet doden tot: „Evenmin als de enkeling, mag ook de Overheid niet „doden". Overheid en enkeling worden tot hetzelfde vlak genivelleerd. JEZUS echter is niet op aarde gekomen om de Wet of de Profeten te ontbinden, maar om die te vervullen. JEZUS verinnerlijkie het woord: de enkeling mag niet doden, tot: „De enkeling mag ook in „zijn hart geen gedachten dragen, die tot de daad voeren". JEZUS sprak Zijn woord tob Zijn discipelen om door hen te worden toegepast in hun kring. Onder echte Christenen, waar de echte liefde woont. mag noch overheid noch eed noch rechtbank noch leger worden gevonden. Onder Christenen in wier midden de zonde in beginsel is overwonnen door de Heilige Geest is aan deze instellingen geen behoefte meer. Die woorden zijn niet gegeven als leefregels voor allen. Voor het terrein van de wereld, waar nog huist de alles doordringende macht en de alle verhoudingen scheef trekkende kracht van de zonde, heeft JEZUS het goed recht van de overheid nadrukkelijk erkend. JEZUS ziet nadrukkelijk twee werelden en hun terreinen; dat van zijn gelovigen en dat van de wereld. Op het terrein van de wereld blijft de behoefte aan breidel en dwang en er is niets in het evangelie van de Man van Smarten, dat wijst op sentimentele slapte. Integendeel. Hij heeft met de heiligste ernst getoorn en gesproken van het Zwaard, dat met Zijn komst kwam. Moet dan de Christen, zo hij in eigen kring als Christen leeft, zijn Christelijk bezit uittrekken indien hij in de wereld treedt, waarin hij woont en werkt, waarin hij wonen moet en werken moet? Zeer zeker niet. De Christen heeft niet het recht om zich voor de wereld te désinteresseren, zich daaruit terug te trekken omdat die wereld zo geheel anders is dan de persoonlijke gemeenschap die hij in de gemeente van JEZUS CHRISTUS leert kennen. De Christen zal niet mogen afzien om invloed in de wereld uit te oefenen. Maar hij

hoede zich om aan het openbare leven de voorschriften van de Bergrede en van het Christendom eenvoudig op te leggen onder omstandigheden, die deze voorschriften nog niet kunnen dragen. Die voorschriften moeten langzaam doordringen en tot gelding worden gebracht overal daar waar het kan. Als een zuurdesem zal het geestelijk leven werken in een wereld, die, als zondige wereld, nog behoefte heeft aan breidel en dwang. Ethiek is autonoom, nooit heteronoom.

De naastenliefde is inderdaad het hoogste ethische gebod. Een algemeen verbod om te doden mag uit dat gebod niet worden afgeleid. De doodstraf is schriftuurlijk niet verboden. Wel is verboden, dat de rechter, die de doodstraf uitspreekt, of de beul, die de doodstraf ten uitvoer legt, zulks doen met wraak in het hart. Al evenmin vordert het hoogste gebod der naastenliefde, dat men zich laat doden louter uit naastenliefde tot de moordenaar indien men uit *noodweer* niet anders dan de aanvaller zou moeten doden. Ook in *overmacht* mag worden gedood, wanneer het daarbij gaat om behoud van eigen leven. De naastenliefde let ook op de gerechtigheid. Voor mij althans houden de rechtvaardigingsgronden niet in. dat men desnoods doden mag omdat het niet anders *kan,* maar dat men desnoods doden mag omdat het niet anders *behoort.* Maar goed, als men terwille van het gebod der naastenliefde zichzelve liever laat vermoorden dan zelf uit noodweer een doodslag te begaan, dan verzet niets zich tegen deze zedelijke heldenmoed. Het wordt wel niet door dat gebod geëist, maar het is ook niet met dat gebod in aperte tegenspraak. Evenwel kan heb doden uit noodweer door. het hoogste gebod als plicht worden gesteld. Stel b.v., dat een willekeurige naaste bezig is een andere willekeurige naaste af te slachten en deze moord door een derde willekeurige naaste niet anders voorkomen kan worden dan door de moordenaar te doden. Zal het gebod der naastenliefde die toeschouwer gebieden rustig die moord te aanschouwen zelfs zonder wraak in het hart. Zo ja, dan zou dit gebod niet een zedelijke heldenmoed, doch een zedelijke dwaasheid eisen. Nog dwazer zou het worden als de afgeslacht wordende naaste niet een willekeurig iemand voor de toeschouwer is, doch diens echtgenote, diens kind, diens vader, diens moeder of enig ander dierbaar familielid en het gebod der naastenliefde zou bevelen: „Toeschouwer ,,ingerukt !"

Wanneer deze vragen aan principiële dienstweigeraars worden gesteld, dan antwoorden zij zonder enige aarzeling. dat zij er niet toe zouden kunnen komen om zelfs uit noodweer een naaste te doden. Een enkele aarzelt even als hem wordt gevraagd, wat hij zou doen als een geweldenaar zijn verloofde vermoordt of verkracht. Om niet te laf of te dwaas te schijnen, volgt dan het steriotype antwoord, *dat* hij uit eerbied voor het hoogste gebod der naastenliefde geen geweld tegen de moordenaar of verkrachter zou aanwenden om zijn naaste te redden, doch wel een zedepreek of enige andere zalvende woorden zou afsteken om de furiën der wereld tegen te houden. Wees tevreden mensdom met het *dat.* Mij bevredigt het niet. Niet

alleen omdat het in aperte strijd met de logica is, dat men het geweld zou kunnen keren door het geweld zich te laten uitvieren. Ook niet zozeer omdat de dienstweigeraars hun aardse persoonsbewijzen verscheuren om te kunnen onderduiken in het Koninkrijk der Hemelen. Ik geloof, dat Christus hun de poort van het huis Zijns Vaders met de vele woningen niet zal ontsluiten en tegen hen zeggen zal: „Voor. waar zeg Ik U: Voor zoveel gij dit een van deze minsten niet „gedaan hebt, zo hebt gij het Mij ook niet gedaan".

Wat mij vooral hindert is de weinige aarzeling, die de dienstweigeraars bij liun antwoord betonen. Het is alsof een niet-roker voor een hem aangeboden cigaret bedankt. Zij zijn in hun navolging van Christus reeds zo ver gevorderd, dat zij voor de hoogste eiser, van zelfverlochening, die hun gesteld kunnen worden, niet terugdeinzen, doch in reine gemoedsrust antwoorden: „De drinkbeker, die de „Vader mij gegeven heeft, zal ik deze niet drinken?" Zij beseffen en begrijpen niets van de zmare gebedsstrijd, „die de Man van Smarten in Chetsemane gestreden heeft alvorens Hij die woorden kon spreken. Eerst bidt Christus: „Mijn Vader, indien liet mogelijk is. laat „deze drinkbeker van U voorbijgaan; doch niet gelijk Ik wil, doch „gelijk Gij wilt." Voor de tweede keer bidt Hij en Zijn kracht is gegroeid: „Mijn Vader, indien deze drinkbeker van Mij niet voorbij „kan gaan, tenzij. dat Ik hem drinke, Uw wil geschiede." Voor de derde keer bidt Hij gelijk de tweede keer en daarna pas is Hij in staat te zeggen: „De drinkbeker, die de Vader Mij gegeven heeft. „zal Ik die niet drinken?" Wij lezen voorts. dat tijdens die zware gebedsstrijd Zijn zweet werd gelijk grote droppelen bloeds, die op de aarde afliepen.

Vergelijk met deze bewogenheid van Christus de onbewogenheid der dienstweigeraars. Zij staan op eeuwen afstand van JEZUS, doch met een verzekerdheid des geloofs, die doet huiveren. De aan de voeten van JEZUS levende PETRUS toonde ook die verzekerdheid des geloofs, toen hij tot JEZUS riep: „Heere, ik ben bereid met U ook in „de gevangenis en in de dood te gaan", maar eer de haan gekraaid had, had PETRUS zijn Heer reeds driemaal verlochcnd. Maar PETRUS begreep JEZUS niet zoals de dienstweigeraars JEZUS begrijpen. PETRUS hield het zwaard niet in de schede, doch hieuw daarmede MALCHUS, des Hogepriesters dienstknecht, het rechteroor af. En JEZUS gebood PETRUS: „Steek het zwaard in uw schede."

Luister naar de aan dit gebod gegeven uitleg, welke ten voorganger ener Pinkstergemeente den krijgsraad verkonde. „Dit gebod „is niet gegeven alleen voor toen aan PETRUS, doch voor toen, nu „en altijd en overal aan heel de wereld, ook aan alle overheden der „wereld. Romeinen 13 doet daar niets aan af, want daarin lezen „wij slechts de menselijke, de Paulinische, theorie en niet het woord „van JEZUS."

Er is niets nieuws onder de zon. SALOMO leerde reeds. dat le dernier cri alweer vieux jeu is. Hoe dikwijls is de opvatting der Pinkstergemeente al weerlegd. Hoe dikwijls zal die opvatting nog

verkondigd worden. Hoe dikwijls is al gezegd, dat voor de uitspraken van JEZUS steeds tijd en plaats in aanmerking moeten worden genomen om te bepalen op welke zijde de nadruk moet worden gelegd.

Wij kennen PETRUS als de opvliegende en eigenwijze, doch hartelijke volgeling van JEZUS. die voor JEZUS in de bres wil springen als de dienstknechten van de Hogepriester, JEZUS willen gevangennemen. Deze dienstknechten vertegenwoordigen de joodse overheid. Als PETRUS dus MALCHUS het oor afhouwt, verzet hij zich als particulier tegen de ambtenaren in de rechtmatige uitoefening hunner bediening. Hoe onrechtniatig de gevangenneming ook aan PETRUS mocht voorkomen. als particulier mocht hij zich niet tegen de gestelde machten verzetten. Vandaar dat JEZUS aan PETRUS gebood: „Steek het zwaard in uw schede", evenals Hij thans nog de niet-overheidsdrager, ook al noemt hij zich principiële dienstweigeraar. gebiedt: „Steek het zwaard in uw schede", d.w.z. „Zij „de machten over U gesteld onderworpen; want daar is geen macht „dan van God; want de overheid is Gods dienaresse; zij draagt het „zwaard niet tevergeefs."

Hoe staat het inet het hoogste gebod der naastenliefde in het volkerenleven? Gesteld dat het Internationale Hof van Justitie werkelijk bevindt en uitspreekt, dat achter het IJzeren gordijn inderdaad onschuldige burgers worden afgeslacht of in concentratiekampen worden gekweld op een wijze, die in niets verschilt van de beruchte methoden, die de Nazis op hun slachtoffers toepasten. en de Sovjets niet van plan zijn dat spelletje te staken. Stel voorts, dat het Westen zich zo zeer versterkt had. dat het politiek. militair, economisch en vooral ook geestelijk mogelijk was om de gerechtigheid zich in de wereld te doen voltrekken en aan deze toestanden in het Oosten desnoods door middel van een oorlog een einde te maken. Zou dan de naastenliefde verbieden die verlossende oorlog te voeren? Zou dit gebod die oorlog niet eerder gebieden? Ik geloof. dat hoe inen het ook wendt of keert. zij die voor oorlog kiezen de logica op hun hand hebben.

De logica is consequent en vraagt verder: „Is het leven wel het „hoogste goed?" „Is icinand het leven benemen onvoorwaardelijk „verwerpelijk?" Kan men zonder acht te slaan op de morele waarde van het leven. dit leven het hoogste goed noemen? Het leven is niet onvoorwaardelijk hei hoogste goed. Het is een tabernakel, die zowel het boze als het verhevene kan herbergen. Het leven is noch het boze noch het goede. Het is slechts het middel tot het boze of het goede. Daarom is ook de opoffering van het leven niet onvoorwaardelijk te veroordelen. De opoffering van een slecht mens ten bate van een goed mens is wellicht te rechtvaardigen. Het is al evenmin zonder meer te veroordelen het individuële leven op te offeren in het belang der mensheid of der gemeenschap. Let wel, er wordt niet beweerd. dat oorlog voor het staatsdoel zonder meer noodzakelijk en vereist is, doch alleen, dat dit wel eens het geval zou kunnen zijn en men kan daaraan nog de restrictie toevoegen, dat dit geval

tot de hoogstuitzonderlijke gevallen kan behoren. Het pacifisme leert, dat oorlog nooit noodzakelijk of gewenst is. Men kan het pacifisme toegeven, dat in vele gevallen. waarin bloedige oorlogen gevoerd zijn, het redelijker en zedelijker en wellicht ook mogelijk geweest zou zijn het geschil vreedzaam te beslechten inplaats van door een oorlog met zijn onnoemlijk leed en onpeilbare verwoesting. Een oorlog laat zich nooit zonder meer. zonder acht te slaan op zijn doel, zijn strevingen en gevolgen, zedelijk rechtvaardigen. Evenmin als het leven niet zonder meer het hoogste goed is, is de oorlog niet zonder meer het hoogste middel. Oorlog is slechts een middel tot het boze of tot het goede: de oorlog kan zowel de meest verdorven doeleinden als de hoogste idealen dienen. De oorlog zij zoveel mogelijk te vermijden, want hij gaat met veel kwaad, pijn en lijden gepaard. Maar er zijn menselijke doeleinden, terwille waarvan leed en dood. ellende en verderf gedragen moeten worden en welke de oorlog, terwille waarvan deze gevoerd wordt, eisen en zelfs rechtvaardigen kunnen. Het is te dwaas om te denken, dat de Christelijke moraal of welke moraal ook den mens zou verbieden in dergelijke gevallen het kruis van de oorlog te aanvaarden.

Evenmin als de oorlog is de vrede doel in zich zelve. De vrede van *Sodom* en *Gomorra* was ook een vrede. De vrede op zich zelve is evenals het leven, evenals de oorlog ook al niet meer dan een louter negativum, een lege lijst. Haar waarde hangt ook al weer af van haar inhoud. Zij kan voor doeleinden dienen, die van liet hoogste belang voor de menselijke vooruitgang zijn, maar ook voor doeleinden morden benut om de laagste hartstochten, de weerzinwekkendste onzedelijkheid, de ergerlijkste uitbuiting, de verachtelijkste onderdrukking en de vuigste ongerechtigheid te doen botvieren. Als de vrede de menselijke vooruitgang tegenhoudt, als de vrede betekent de bestendiging van grenzeloze onrechtvaardige en immorele toestanden, is zij waard door de hel van de oorlog te worden weggevaagd. De oorlog, die terwille van de gerechtigheid wordt gevoerd is ethisch evenzeer juist als de vrede, die de ongerechtigheid lestendigt ethisch onjuist is. Eerst komt de gerechtigheid, dan de vrede.

Terecht wordt het pacifisme de gequalificeerde vorm van het anarchisme genoemd. Het anarchisme wil het geweld, dat de burgers ener maatschappij dwingt het recht na te komen, afschaffen. Het pacifisme wil het geweld, dat de staten dwingt het recht na te komen. afschaffen. Het is dan ook geen toeval. dat de vredestheoriën hun uitgangspunt hebben in de Tolstoïaanse leer der weerloosheid, terwijl LEO TOLSTOI mede de meest eminente vertegenwoordiger van het ethisch anarchisme is. Wel is waar lachen de imperialistische pacifisten om het middel der weerloosheid en toornen zij tegen de benaming „vredesapostel", daar zij zich „Wirklichkeitspolitiker" wanen, maar hun bestrijding van het geweld kan dan inplaats van ethisch anarchisme, het anarchisme van de daad worden genoemd. Ket pacifisme zal anarchisme zijn of het zal niet zijn. Uit de uitwendige geschiedénis van het pacifisme zagen wij, dat juist de tussen-

staatse anarchie moet verdwijnen om de oorlogskans te verminderen. Het pacifisme predikt de anarchie om de oorlog te verdrijven. Het is logisch, dat er iets moet rammelen.

Het imperialistische pacifisme heeft in zoverre gelijk als het meent, dat de oorlog slechts door een militaire macht, mitsdien door oorlogsgeweld werkdadig kan worden bestreden. Oorlog zal door oorlog worden geweerd of zal niet worden geweerd. Een door oorlog verzekerde vrede is al niet meer een eeuwige vrede. De imperialistische pacifisten hebben een dusdanige zin voor de realiteit van het sociale leven, dat zij de utopistische gedachte van de eeuwige vrede vervolgend, er naar streven de dwaalwegen van het utopisme te vermijden, maar zij verwijderen zich daardoor van de weg van het pacifisme. Het imperialistische pacifisme is een militair pacifisme, een niet-pacifistisch-pacifisme, een zinloos pacifisme. Zij pogen iets te bereiken, doch trekken zich vrijwillig terug. Het doel wordt voor het middel opgeofferd. Dit kan noch een poging noch een voltooide daad worden genoemd. Het is niets.

Het ethisch pacifisme kan zolang het als zedenleer optreedt alle logische tegenspraak vermijden. Er bestaat geen logische tegenspraak indien die leer de oorlog en het rum geweld zomede het grijpen naar dat geweld onder alle omstandigheden ethisch veroordeelt. Het is ook niet onlogisch, dat het ethisch pacifisme als practische beweging de ethische idee der eeuwige vrede wil verwerkelijken, zomede de oorlog en het geweld als ethisch ongeoorloofd onvoorwaardelijk wil afschaffen. Uit kracht van dat ethisch beginsel zal de mensheid van de waarheid en wenselijkheid van die idee moeten worden overtuigd. Stuit de kracht van dat beginsel op psychische tegenstand dan kan wellicht door middel van psychische dwang aan de mensheid de waarheid en de wenselijkheid van die ethische idee worden gesuggereerd. Maar de oorlog en het geweld zijn niet alleen abstracties,' doch ook reële werkelijkheden. Beschouwt men die werkelijkheden alleen maar onder hun kwalitatief ethisch aspect dan beschouwt men slechts één sector van de werkelijkheid, maar niet de werkelijkheid, In de werkelijkheid vertoont de structuur van elke realiteit zovele modale aspecten als *er* wetskringen zijn, waaraan zij is onderworpen. Mitsdien zijn ook de oorlog en het ruw geweld aan de natuurwetten met de voor die wetten kenmerkende modale energie onderworpen. Vat men de oorlog en het ruw geweld mede onder dit modale aspect dan zijn de oorlog en het ruw geweld niet alleen ethisch te veroordelen verschijnselen, maar ook bestaande physieke krachten. Het middel om deze krachten te elimineren kan nooit daarin bestaan, dat men aan die krachten geen physieke weerstand biedt, hoe ethisch juist dit op zich zelve ook moge zijn. Integendeel door het niet physiek weerstaan van deze physieke krachten, stelt men aan deze krachten geen rem, laat staan. dat men ze elimineert. maar deze krachten zullen zich tomeloos uitleven. Hierin ligt dan ook de grote logische tegenspraak van het ethisch pacifisme. Haar voorstanders denken. dat zij door het huns inziens juiste

ethische middel der weerloosheid de oorlog en het ruw geweld er wel onder zullen krijgen. Integendeel zij ontsluiten wagenwijd de poorten voor de oorlog en het ruw geweld. Een weinig joyeus vooruitzicht zolang de mensheid nog een ander humeur bezit dan de ethische pacifisten „qui ne se battent point". Al wordt het ethisch pacifistisch waarderingsoordeel door millioenen gedeeld en gedragen dan kan de verwerkelijking van die idee door de physieke kracht van één enkele wederstrevende persoon worden verijdeld, omdat daartegen geen physieke kracht gesteld wordt. Dan wordt die enkele persoon tot een ontzettende macht. De door de ethische pacifisten als middel ter eliminering van de oorlog en het ruw geweld gestelde weerloosheid is met het gestelde doel in strijd en daarom volstrekt onlogisch. Het middel wordt voor het doel opgeofferd en is daarom een absoluut ondeugdelijk middel.

De dwaling van het ethisch pacifisme is in 1940 met bloed en ellende betaald. Het is beschamend te moeten erkennen, dat tengevolge van de ontwapeningspolitiek de halve wereld zich heeft moeten onderwerpen aan de dwang en het geweld van een kleine groep misdadigers met aan het hoofd de Führer. Nog beschamender is het dat dit kliekje uit sadistische psychopathen bestond, die millioenen weerloze burgers vergasten of op andere wijze in concentratiekampen lieten creperen. Niet als wolven stonden de mensen tegenover elkaar, maar enkele wolven stonden tegenover een kudde weerloze schapen en wel op een wijze, dat de werkelijke wolven aan de beestachtigheid van de mens een lesje konden nemen. Moge het voor de mensen een lesje zijn geweest om in hun afkeer van oorlog en ruw geweld niet de schapen te imiteren.

Want weer wordt een beroep op de schaapachtigheid van de mens gedaan. Ik lees heden in de courant: „Londen 29 Nov. Radio Moskou „heeft vandaag bekend gemaakt, dat de Kominform deze maand in „Hongarije is bijeengeweest en de communistische partijen in de „gehele wereld heeft opgeroepen „de strijd voor de vrede" tot haar „voornaamste taak te maken, daarbij een massale vredesbeweging „op te bouwen en de eenheid van de arbeidersklasse na te streven." In het commentaar lees ik verder: „Bijzonder fel keert deze resolutie „zich tegen de rechtsche socialistische leiders in West-Europa, zoals „BEVIN, ATTLEE, BLUM, SPAAK, SCHUMACHER, RENNER en „SARAGAT en de „reactionnaire" vakbondleiders zoals DEAKIN en „GREEN, die o.a. „lakeien van de imperialisten" en „de bitterste „„vijanden van de arbeidersklasse" worden genoemd. De communis„tische partijen moeten deze socialisten dag aan dag aan de kaak „stellen."

Op dienzelfden dag zwaaide in de Algemene Vergadering der Verenigde Naties dokter WISJINSKIE met grimmig gelaat zijn rode „vredestoorts". Zijn toorn gold wederom het gilde van Anglo-Amerikaanse kwakzalvers, de bacillendragers en aanstichters van een nieuwe oorlogsepidemie die hij tot in het diepst van zijn hart verfoeide....

Had hij niet tol viermaal toe in de Assemblé getracht de wereld met zijn vredesdrank gezond te maken? Zijn consult was echter tevergeefs gebleken. De pols van de geachte patiënte — de Verenigde Naties — voelend. moest hij met droefheid constateren, dat het een tamelijk hopeloos geval was. De patiënte deed hem denken aan de reeds verscheiden Volkenbond, zaliger gedachtenis. die bezweek onder dezelfde gevreesde kwaal.

„Waarom", zo sprak WISJINSKIE, „wordt de heilzame Russische „geneesmethode nog langer miskend. Slechts één iniddel is er. Dat „is het verbod van atoomwapens en strenge internationale contrôle „op atoomenergie, die alleen voor vredelievende doeleinden mag wor„den verbruikt."

WARREN AUSTIN. de Amerikaanse afgevaardigde, antwoordde WISJINSKIE. Nadrukkelijk ontzenuwde hij diens beweringen, dat het Atlantic Pact en het pact van Brussel tegen de Sovjet-Unie gericht waren. „Al deze pacten zijn gericht tegen „een" aanvaller, dat is „duidelijk genoeg niet waar?", zo verklaarde hij naar WISJINSKIE kijkend.

„Wilt gij weten WISJINSKIE, waarom wij een Xtlantic Pact en „een Brussclsc overeenkomst sloten en geen Vijfmogendhedenver„drag .zoals dit werd voorgesteld door de Sovjet-Unie? Ik zal het „U zeggen. Het antwoord is duidelijk. De rest van de wereld voelt „zich onveilig als gevolg van het feil. dat de Veiligheidsraad door „uw misbruikmaking van het vetorecht zijn taak niet kan vervullen. „Deze organisaties werden noodzakelijk, niet als aggressieve. maar „als defensieve maatregelen. . . ."

Gelukkig worden bij deze maatregelen de middelen om physieke krachten te weren niet gemeerd.

Het gewogen en liet telichtbevonden van het ponderabele prohleem, dat in het pacifisine schuilt, is voldoende om een afwijzend oordeel over het pacifisme uit te spreken. Een onderzoek naar het sociologische probleem is eigenlijk overbodig, doch terwille van de volledigheid gewenst.

Dit probleeiii stelt de vraag: „Zal de eeuwige vrede als toestand „der menselijke samenleving zich al of niet verwezenlijken? Is die „toestand mogelijk? Moet de vrede onvoorwaardelijk worden ge„stoord? Moet oorlog onvoorwaardelijk gevoerd worden?"

Het antwoord op deze vragen laat zich niet logisch deduceren.

De mogelijkheid. dat de mens tegen zijn medemens geweld gebruikt, is door de lichamelijke gesteldheid van de mens. door de hem verleende physieke kracht. gegeven. Deze mogelijkheid kan evenmin als de rnogclijkheid tot oorlog uitgesloten worden geacht. Mogelijkheid betekent echter niet feitelijke noodzakelijkheid. Waarom zouden de oorzaken. die tot oorlog voeren niet kunnen worden overwonnen? Waarom zou een eeuwige vrede als feitelijke toestand zich niet laten verwezenlijken?

Indien het de sociologische wetenschap gelukt om met wetenschappelijke zekerheid. d.i. objectief, vast te stellen, dal oorzaken.

die tot oorlog leiden in de toekomst zullen verdwijnen, dan moet met dezelfde wetenschappelijke zekerheid en objectiviteit het verdwijnen van de oorlog en de niet te stuiten komst van de eeuwige vrede worden geconstateerd.

Het sociologisch onderzoek stuit op bezwaren. Het eist een geweldig historisch onderzoek. Wij weten nog maar weinig af van ontstaan, opkomst, bloei en ondergang van Babel, Egypte, het Romeinse Rijk, kortom van die 16 volgens TOYNBEE reeds ondergegane beschavingen. Nog minder weten wij af van de aldaar geheerst hebbende sociologische toestanden. Van het Romeinse Rijk bestaat er enige sociologische kennis, doch ook over de oorzaken, die do ineenstorting van dat Rijk in 476 bewerkt hebben, bestaat verschil van inzicht. Met deze weinige kennis van het verleden en de sombere gegevens van het heden, zal de sociologie de stelling, dat de eeuwige vrede zich verwerkelijken zal, wetenschappelijk hebben te bewijzen. Het resultaat, waartoe TOYNBEE met zijn vergelijkend onderzoek der 16 reeds ondergegane beschavingen en de vier overige nog bestaande beschavingen — t.w. de Orthodox-Christelijke, de Islamitische, de Ver-Oosterse en de Hindoese — komt, voorspelt weinig goeds. Op te merken valt. dat de eenheden, met welke TOYNBEE werkt, geen afzonderlijke staten, maar gehele beschavingen zijn. Hij bevindt, dat. hoe verschillend van aard de cultuurkringen ook zijn, zij in het verloop van hun geschiedenis een merkwaardig parallellisme vertonen. In hun wording, groei, verval en ineenstorting herhalen zich overeenkomstige verschijnselen met een regelmaat, welke voor uitzondering ternauwernood plaats laat. TOYNBEE aarzelt evenwel om de „Untergang des Abendlandes" met evenveel pessimisme en evenveel zelfverzekerdheid te voorspellen als SPENGLER dit deed. Het pessimisme van TOYNBEE is echter voor het wetenschappelijk bewijs van de gevraagde stelling niet hoopgevend. Maar al ware het anders, men kan in het pogen van TOYNBEE toch niet anders zien dan een illusie n.l. de illusie, dat het mogelijk zou zijn het verleden te kennen en in zijn volledige veelzijdigheid vast te leggen. Op deze illusie zou de sociologie zich dan moeten baseren om de geschiedenis der mensheid tot in de eeuwigheid te kunnen voorzien. TOYNBEE citeert de Bijbel opvallend veel. Maar schepping, zondeval en verlossing zijn voor hem mythen, geen feiten. Dit is natuurlijk een subjectief inzicht. Dit subjectieve geeft geen steun aan de opvatting, dat het kiezen en belichten van parallellen, die TOYNBEE in de geschiedenis meent te bespeuren, wetenschappelijk objectief is. Tot de diepste zin der historie dringt TOYNBEE niet door.

Is onze eindige menselijke kennis wel in staat om de oneindige ontwikkeling te voorzien en te bepalen? Met ons begrensd verstand de oneindigheid tot aan het einde der dingen te begrijpen, met onze zwakke ogen het licht der eeuwigheid te willen aanschouwen, is een zoeken naar de geheimen van het Godsbestuur, die niemand kent of kan kennen. Het sociologisch probleem van het pacifisme onttrekt zich aan het bereik der wetenschap en hoort thuis in het Rijk van

het geloof. Men kan een geloof in de betere en schonere toekomst der mensen hebben, een geloof in een herboren, organische eenheid van ons menselijk geslacht, door CHRISTUS hersteld in de herboren mensheid, die wederom één Lichaain is; een geloof in het visioen, dat CHRISTUS Koning is in het Rijk, waarin alle zwaard en spies tot spade en sikkel zijn geworden. In het schijnsel van dit stralend licht des geloofs vertoont zich thans nog de donkere „black out" van ons menselijk hart en van ons menselijk leven, waarin de zonde nog huist. Die zonde moet worden gesmoord. Zal dit in deze bedeling der dingen geschieden? Het lijkt zo argeloos naïef, maar ook zo tergend verwaand om met de pretentie op te treden, dat men in weerwil van de zonde door het pacifisme de oorlog er wel onder zal krijgen. Het is schoon er naar te grijpen, maar dan heeft zich ons oordeel te richten naar recht en gerechtigheid.

Recht en gerechtigheid. Men verbindt aan deze begrippen, dat het goede zegeviert en het boze wordt onderdrukt. Maar ook deze begrippen zijn weer lege vormen, die ons niets zeggen omtrent hun materiële inhoud. Men vindt de kern van het recht steeds omschreven als „een vergelijk treffen tussen hetgeen wat iemand heeft en het „geen wat iemand toekomt; schuld en boete in hun juiste verhouding ..brengen; het gelijke gelijk, het ongelijke ongelijk behandelen; ieder „.het zijne geven." Het recht wil een vergelijk van tegenstellingen regelen: het recht wil dissonanten oplossen. Het recht is de uitwerking van het beginsel der vergelding, postulerende. dat aan hem, die lust stelt, lust en aan hem, die onlust stelt, onlust wordt toegeschat. In het moderne recht is dat beginsel in algemeen geldende leefregels uitgewerkt. De eisen der rechtsgelijkheid, der rechtszekerheid en der rechtseenheid stelden aan die uitwerking grenzen, terwijl ook in verband met de eisen der politiek de doelmatigheid dikwijls ten koste van een zuivere doorwerking van het vergeldingsbeginsel haar eisen stelde. Het recht vertoont dikwijls het karakter van een compromisregeling. Binnen de aldus algemeen geldende normen hebben de enkelingen en de gemeenschap hun concrete verhoudingen in eigen verantwoordelijkheid te regelen, opdat ieder het zijne krijge. Ook die regeling der concrete verhoudingen zal dikwijls de compromisvorm aannemen, omdat de bonte verscheidenheid van het volle. werkelijke leven zich niet altijd binnen de abstracties van de vastgestelde regels persen laat. Het recht veroudert voorts snel. De oplossing van tegenstellingen en dissonanten wordt dikwijls een quaestie van nemen ten koste van de een en geven ten bate van de ander. Het gelijke wordt dikwijls niet gelijk. het ongelijke dikwijls niet ongelijk behandeld, ieder krijgt dikwijls niet het zijne. Aan de wet is zo goed mogelijk voldaan, maar aan de gerechtigheid is niet voldaan. Want de gerechtigheid stelt de eis, dat de tegenstellingen niet in de vorm van een compromis, maar in die van een harmonie worden opgelost. Thans openbaren zich de tegenstellingen tussen recht en gerechtigheid. Recht wil algemene, vaste regels. heeft behoefte aan normering en vormering van standaardtypen. Haar vorm wordt

noodzakelijk die ener schablone. De gerechtigheid als rechtsideaal daarentegen let meer op het bijzondere geval, let op alle ongelijkheid. zoekt in behoefte naar rechtslenigheid zich vrij te maken van de norm, wil geen standaardtypen, doch wil de waarde van het individuële tot haar reclit doen komen, de vorm is haar een gruwel, omdat deze de doorbraak van het materiële remt. In het recht spreekt meer het koude nuchtere verstand, in de gerechtigheid meer het gevoel: in het recht spreekt meer het hoofd, in de gerechtigheicl meer het hart: in het recht spreekt meer de rede, in de gerechtrgheid meer de liefde; in het recht spreekt meer de wetenschap, in de gereclitiglieid meer het geloof: het reclit is meer relatief, de gerechtigheid is meer absoluut; het recht richt zich naar een doel, de gerechtigheid richt zich naar een idee. Gerechtigheid is het recht. verdiept in ethische richting. Gerechtigheid zoekt naar de synthese van vergelding cn liefde.

Hoe minder het recht aan de stand van de cultuur is aangepast, hoe groter de roep om gerechtigheid.

De grote dissonant in de bestaande werkelijkheid is steeds geweest de verhouding enkeling-gemeenschap. Recht en gerechtigheid eisen: „Geef de enkeling wat de enkeling, de gemeenschap wat de gemeen-„schap toekomt; geef de burger wal de burger, de staat wat de staat „toekomt." De verhouding staat–burg r behoort een harmonische te zijn, doch is vaak een compromis. Vandaar het conflict enkeling–gemeenschap. het conflict individuële vrijheid-gemeenschapsgezag. Dc staat is er evenals de enkeling er is. Zij zijn overal ter wereld. Uit de geschiedenis weten wij. dat de staat werkt. dikwijls gebrekkig werkt, soms slecht werkt. Dat is een gevolg van de zonde, die zowel overheid als individuën er toe brengt verkrrrde dingen te doen en goede dingen te laten. Recht en onrecht, gezag en tyrannie, vrijheid cri anarchie zijn in de historie voortdurend aan het stuivertje wisselen. De zonde, de ongehoorzaamheid en de revolutie vieren bijzonder op het gebied van de staat hoogtij. De overheid heeft tot plicht de rechten en de vrijheden der burgers te eerbiedigen en de gelijkheid van ieder voor de wet te erkennen, maar ook om de staat tegen aantasting door wie ook te verdcdigcn. Voor iedere overheid doet zich in beginsel dezelfde vraag voor n.l. deze: welke maatregelen moet zij nemen en welke beperkingen kan zij de onderdaan opleggen ter vervulling van haar taak om de staat te beschermen zonder anderzijds dit deel van haar taak te overspannen ten koste van haar plicht om de rechten en vrijheden van haar onderdanen te erkennen, te eerbiedigen en te garanderen. Vertoont het recht terzake geen harmonie maar een grof coinpromis dan zal een roep om gerechtigheid ontstaan. Die roep wordt echter dikwijls overstemd door de kreet der revolutie. de kreet om „gelijkheid, vrijheid en „broederschap". Deze kreet is geen roep om gerechtigheid, doch gaai ver daarboven uit. Broederschap betekent naastenliefde en is een eis der ethiek. Ook vrijheid gaai boven gerechtigheid en is een eis der ethiek. Recht en gerechtigheid kunnen aan de cis der revolutie niet

voldoen. Zij kunnen de eis der riaastenliefde in verbinding met het sociale doel van het recht slechts ontwikkelen tot de sociale verplichting van iedere *enkeling* tegenover de *gemeenschap*, terwijl de idee der vrijheid zich in verbinding met de rechtsdoeleinden heeft ontwikkeld in de juiste verdeling van rechten en plichten in de verhouding tussen *burger* en slaat. Er blijft een spanning tussen gerechtigheid en ethiek. Gerechtigheid inimers brengt het nooit verder dan tot een harmonie der tegenstelliiigen. De ethiek echter wil geen tegenstelling. doch wil de tegenstellingen tot een volmaakte eenheid verenigen. De gerechtigheid vordert de burger te geven wat de burger, de staat wat de staat toekomt. Enkeling–gemeenschap, burger en staat vormen voor de gerechtigheid tegenstellingen. De ethiek wijst het af om enkeling en gemeenschap, burger en staat als tegenstellingen te zien. De ethiek kent geen mechanische gebrokenheid en gedeeldheicl, doch kent slechts de organische eenheid van het mensengeslacht als één lichaam. De ethiek kent geen schuldeiser en schuldenaar, geen misdadiger en rechter. doch de ethiek kent alleen de mensheid en vordert de mens als zodanig te geven wat de mens als zodanig toekomt. In de ethiek is noch Jood noch Griek, daarin is noch dienstbare noch vrije. daarin is geen man en geen vrouw. Want allen zijn één in CHRISTUS JEZUS.

De ethiek roept de gezindheid aan van alle mensen en alle tijden en is daarom enig en onvergelijkelijk. Slechts de ethiek verdraagt een algemeen geldend eenheidsideaal. Het recht verdraagt dit rthisch ideaal niet, want het recht staat midden in de sociale strijd en niet zoals de ethiek er boven. Wetgever en rechter moeten de schuldeiser geven wat de schuldeiser. de misdadiger wat de misdadiger toekomt. De ethiek alleen kan de mens geven wat de mens als zodanig toekomt.

Is de tegenstelling enkeling–gemeenschap en de daaruit voortvloeiende spanning anders dan in de vorm van een harmonie en dan nog in de relatie van min of meer op te lossen? Zijn wij als wij aan de oplossing van een absolute ontspanning denken niet genaderd aan het grenshegrip van ons denken? Ook het begrip van tijd. het begrip van worden naast dat van zijn. zij spotten niet de logica en doen zich nooit als absoluut doch steeds weer als relatief gelden; zij lachen om alle menselijke denkkracht met haar wetten van identiteit en contradictie. Doen wij niet beter de warmte te zoeken van het geloof; het geloof, dat die steeds gespannen verhouding tussen enkeling en grmeenschap eerst jenseits dit grensbegrip een volkomen ontspanning bereikt. een ontspanning, die wij ons niet nls een nuchtere oplossing, doch slechts als een begenadigde verlossing kunnen denken; het stillen van een heilig verlangen naar de verlossing der zonde? De dood in de ingang der oneindigheid verlost ons van de vloek der eindigheid. Moge stamelend geloof de oneindigheid een eeuwig leven of een eeuwig niets noemen, zij is een eeuwige vrede, welke zich als een heilig sociaal verlangen boven het leven uit-

spreidt, omdat haar verwerkelijking het einde van alle sociale strijd. mitsdien verlossing, is.

Het conflict enkeling–gemeenschap als centraal probleem van de interne politiek en van het interne recht, neemt ook in de buitenlandse politiek een allesbeheersende plaats in. In de buitenlandse politiek treedt de staat als enkeling tegenover de statengemeenschap en bestaat de tegenstelling van nationale en internationale tendenzen. Het gaat hier om staatsburgerschap en wereldburgerschap. Deze beide zielen wonen niet in aller borst. Nationale macht en internationale samenwerking zal slechts op kosten van het een of het ander zijn te bereiken. Wij krijgen dezelfde rangstrijd als bij de persoonlijke vrijheid en sociale verplichting. Het volkenrecht moet dit conflict beslechten naar het beginsel der gerechtigheid. Het thans bestaande compromis van het stellig volkenrecht staat, gezien het cultuurstadium, verre bij de door de gerechtigheid geëiste harmonie ten achter. De stand van liet volkenrecht is te vergelijken met die van het interne recht ten tijde van de heerschappij van het liberale-individualisme toen de sociaal-sterkere in zijn rechtsverhouding tot de sociaal-zwakkere een onevenredig machtsoverwicht bezat en men nog niet begreep, dat maar die onevenredige machtsverhouding tot zondige onderdrukking leidde, de overheid ten behoeve van de zwakkere had in te grijpen. Ook het volkenrecht zal zijn individualistisch karakter moeten afleggen. De sociale functie van dat recht moet gaan praevaleren. Ook dan kan het zijn doel, n.l. de vereniging van nationale en internationale belangen slechts benaderen maar niet volkomen oplossen, want het moet altijd aan nationale belangen afbreuk doen om de internationale belangen te bevredigen of omgekeerd. De volkomen verzoening van staats- en wereldburgerschap kan noch in de naaste noch in de verre toekomst morden verwacht. Ook deze antinomie lost zich eerst als een idee van het recht op in een jenseits der werkelijkheid. In de ethiek is er geen plaats voor een conflict tussen de enkele staat en de statengemeenschap, want de ethiek kent slechts de menselijke gemeenschap als een eenheid en niet als een gedeelde gemeenschap. Een allesomvattende wereldstaat — de civitas maxima — is slechts als laatste svnthese denkbaar. Zij is een idee, die gedacht kan worden, maar niet kan worden opgelost. Over de worsteling der volkeren zweeft een heilig verlangen naar het einde van alle internationale vijandschap, het verlangen naar het einde van alle oorlog. De vervulling van dit verlangen kan weer niet als een oplossing, doch slechts als de verlossing worden gedacht. Verwacht het pacifisme een aardse vervulling, dan is dat slechts te verklaren omdat het het begrip dei liefde met dat der gerechtigheid verwart. Het verwart idee en ideaal.

Het leven betekent helaas strijd, op welke wijze die strijd dan ook gestreden wordt. De mensheid *is* een mechanische gebondenheid. De civitas maxima kan slechts als een organische eenheid van het mensdom worden gedacht.

De kenmerken van het pacifisme manifesteren zich in de persoon-

lijkheid van de principiële dienstweigeraar. Hij laat zich geheel en al leiden door zijn gevoel en emoties en verwacht daarvan alle heil. Het gevoel als reactie tegen de kille rede heeft uiteraard enkele lichtzijden. In zijn redenering lijkt hij niet koud en nuchter, doch inplaats daarvan neemt men een zekere warmte waar en een critiekloos aanvaarden van allerlei inconsequenties. Hii voelt zich totaal los van normen. meegevoerd als hij wordt door de wervelwind van zijn steeds wisselende emoties. Hij laat zich gaan en meent slechts op deze wijze goed te handelen. Hij geeft zich zonder aarzelen over aan zijn dromen en fantasiën omtrent het z.i. goede en kent daarbij geen geestelijke strijd. Uitdrukking van eigen bijzonder wezen verkiest hij inplaats van een algemene maatstaf. Cultivering vao eigen stemming en het dienen daarvan is voor hem een nieuwe godsdienst. Deze vorm van egoïsme verspert de weg tot de medemens. Zijn liefde tot de medemens is zijn liefde tot de een en ondeelbare eigen ik. Zijn ideën berusten niet op een ingewortelde overtuiging, doch op vatbaarheid voor indrukken, die hij schoon en verheven vindt omdat het afwijkt van de sehablone, van het gewone en het alledaagse, omdat het zweemt naar de romantiek. Eigenliefde en indruk van eigen belangrijkheid voeren tot een hysterisch verlangen naar de rol van martelaar. Hij is een „m'as-tu-vu" en is de enige beklaagde, die er prijs op stelt, dat verwanten, vrienden en bekenden hem ten processe be onderen in zijn rol van beklaagde en martelaar.

In de principiële dienstweigering treedt het conflict enkeling-gemeenschap. burger–staat, onderdaan–overheid in vergroot formaat naar voren. Het terzake bestaande compromis wordt de dienstweigeraar te gortig indien de overheid haar plicht om de staat als zodanig te beschermen, uitoefent met het door de dienstweigeraar op grond van diens geweten veroordeelde middel van gewapend geweld. De dienstweigeraar zegt mitsdien zijn gehoorzaamheid aan de terzake bestaande staatswetten op. Hij pleegt het in artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven delict, in de volksmond kortweg dienstweigering genoemd. Het overheidsgebod wordt in strijd met Gods woord geacht en dan geldt een beroep op: „Gij zult ..Gode meer gehoorzaam zijn dan de iiiens".

Ik maak geen bezwaar tegen de gelijkstelling van overheid en mens. Ik acht de bewering van Prof. KRANENBURG, dat de geordende groep, het geordende samenstel van openbare diensten, iets anders is, andere doeleinden heeft, dan de gezamenlijke staatsburgers of de gezamenlijke regeerders of de regeerder, niet meer dan een dooddoener. Immers wat zijn de overheid en de staat anders clan de regeerders van het ogenblik? Maar ik erken de juistheid van bedoeld beroep slechts in zoverre, dat het alleen zal gelden, wanneer er ten aanzien van het overheidsgebod geen spoor van redelijke twijfel kan bestaan omtrent de aperte strijd daarvan met Gods eigen woord.

Bij de bespreking van het ethisch probleem van het pacifisme zagen wij, dat de door de pacifisten gegeven uitleg der Bergrede voor het terrein van staat en maatschappij niet als onfeilbaar vaststaat.

Wanneer men zich met dergelijke uitspraken begeeft op het terrein van staat en maatschappij om de aldaar gevestigde concrete politieke en sociale regelingen en instellingen te oordelen en te veroordelen, zullen die uitspraken altijd voor redelijke betwisting vatbaar zijn, alleen al omdat de Bijbel zeer weinig concrete gegevens bevat. die direct op die uitspraken betrekking hebben.

Wanneer, naar de bekende uitdrukking, het woord Gods over alle terreinen des levens gaat en men daarom terecht stelt. dat ook de staat naar Gods woord moet luisteren en daaraan gehoorzaam moet zijn, bedenke men echter, dat de staat een, in de schepping der menselijke samenleving, van God gegeven rechtsorde is, waaraan als gevolg van de zonde de zwaardmacht der overheid is toegevoegd. Het lijkt mij daarom niet alleen in strijd met de logica. maar ook in strijd niet de waarheid van Gods eigen woord, dat de Heilige Schrift de zwaardmacht der overheid zo uitdrukkeliik erkent. maar de uitoefening der zwaardmacht aan de overheid ook uitdrukkelijk zou verbieden. Hier botsen niet twee politieke gemoedsgesteldheden, doch hier botsen twee theologisch-juridische gedachtenwerelden op elkander. De overheid zal zwaardmacht bezitten en deze uitoefenen of de overheid zal geen zwaardmacht bezitten. Bezit der zwaardmacht met verbod deze uit te oefenen is nonsens. Ontken dan liever. de macht en de kracht van de zonde en erken rondweg de revolutie als een omverwerping van de orde Gods, zoals die in Schrifluur en Natuur vastligt, en stel bruutweg de inens in de plaats van God. Het gaat hier om de waarheid.

De overheid heeft een dubbele plicht. Enerzijds de plicht om de rechten en de vrijheid met name de geestesvrijheid van haar onderdanen te erkennen. te eerbiedigen en te garanderen, anderzijds die om de integriteit van de staat en de daarin heersende rechtsorde tegen aanslagen of gevaarzetting van wie ook te beschermen. Ei bestaat altijd gevaar voor een overspanning naai. de ene of andere zijde. Het is minder spoedig tc duchten, dat de overheid haar plicht om de staat en de daarin heersende rechtsorde te beschermen, zal verwaarlozen. Eerder bestaat gevaar voor overspanning van die plicht ten koste van dc erkenning, eerbiediging en garantie der volksvrijheden. Een vorbeeld daarvan zagen wij in het nationaal-socialistische Duitsland en zien wij heden in het communistische Rusland. Ondanks de Duitse bezetting zijn de communisten in de democratische landen zò overtuigd van de juistheid der communistische idee, dat zij in allerlei toonaarden de voordelen van de communistische heilstaat verkondigen en niets liever willen dan de autoritaire beginselen en de totalitaire staat naar Russisch model instede van de democratische beginselen en de rechtsstaat naar Westers model. Voorts staan de democratische staten heden meer dan ooit bloot aan critiek en aanvallen op hun staats- en rechtsorde van de zijde der autoritaire staten. Het is begrijpelijk, dat pur-sang democraten, als b.v. Prof. V. D. BERGH, over dit alles verontrust zijn en het urgent achten maalregclen voor te bereiden en te nemen tegen aanvallen op de

democratie. Als nieuwe beginselen. van dc democratie worden nu door hen geleerd en voor toepassing in de praktijk aanbevolen, dat fascisten en communisten geen aanspraak mogen maken op liet gebruik der voorrechten van de democratie en van de volksvrijheden. Vreemde theorie ! Immers het is een rechtstreekse aantasting van de Rechtsstaat. „Dwang heeft niet aan het gemoed". Wil mea ernst maken niet de democratie en de Rechtsstaat, dan zullen ook de pursang democraten hebben te erkennen, dat de overheid de vrijheid van geweten en de andere grondrechten heeft te erkennen. Zij heeft elke beweging in het propageren harer overtuiging vrij te laten, ongeacht of zij haar ideën en grondstellingen volkomen goed of volkomen verkeerd acht, zelfs al streeft die beweging naar een omzetting van de staatsvorm. Maar ook te deze overspanne de overheid haar taak niet. Een doorslaan van de plicht der overheid naar deze zijde was wellicht te zien in ons land direct voor de oorlog door de uiterste voorzichtigheid der overheid ten aanzien van het treffen van maatrcgelcn jegens de den Staat bedreigende landsverraderlijkc elementen.

Is in de Dienstweigeringswet 1923 ook een dergelijk voorbeeld te zien? Deze wet bepaalt, dat hij die op grond van zijn overtuiging, dat hij de evenniens niet mag doden, ook wanneer dit ingevolge overheidsbevel geschiedt. gewetensbezwaren heeft tegen vervulling van de militaire dienst, van die dienst kan worden vrijgesteld.

Hier doet de overheid meer dan de gewetensvrijheid van de onderdaan erkennen en eerbiedigen. De overheid gaat, wanneer die gewetensvrijheid leidt tot een aantasting van de rechtsorde, voor de bezwaren, die de burgers hebben tegen de uitoefening der zwaardmacht van de overheid. opzij ten koste van haar taak om de staat als zodanig en de daarin heersende rechtsorde te beschermen. Immers het zal van het aantal gewetensbezwaarden afhangen of er nog genoeg dienstplichtigen overblijven om het de overheid mogelijk te maken haar zwaardmacht uit te oefenen. De geestesvrijheid wordt in de Dienstweigeringswet wel erkend en geëerbiedigd, maar de overheid heeft ook tot taak die geestesvrijheid te garanderen. Deze garantie moet zo nodig met gewapend geweld worden geëffectueerd. Een op de gerechtigheid gerichte samenleving maakt nodig bescherming van de in de staat belichaamde rechtsgemeenschap als geheel en maatregelen tegen aanvallen daarop of gevaarzctting daarvan. Want de rechten en vrijheden van *alle* onderdanen zijn direct betrokken bij de handhaving van een rechtvaardige samenleving als *geheel*, ook al erkennen en waarderen vele of weinige onderdanen die rechtvaardige samenleving en hun daaruit voortspruitende rechten en vrijheden maar matig. De overheid kan een krijgsmacht als instrument voor haar zwaardmacht niet missen.

De overheid zal mitsdien, maar ook eerst dan, indien het gebruik der geestesvrijheid de in de staat belichaamde rechtsgemeenschap als geheel in gevaar brengt (verzwakking der krijgsmacht als instrument ter bescherming daarvan) of op feitelijke aantasting en

omverwerping daarvan is gericht (landsverraderlijke daden), liet gebruik van die geestesvrijheid hebben te beletten, teneinde de staat en de daarin belichaamde rechtsgemeenschap als geheel in stand te houden en daardoor die geestesvrijheid voor de toekomst te behouden.

Wij bevinden ons hier op een terrein, waarop alleen met het betrachten van de uiterste behoedzaamheid de *waarheid* slechts zoekend en tastend kan worden gezocht. De overheid hoede zich er voor, dat zij zich daarvan afmake met de decadente vraag: ,,Wat is waar-,,heid?"

Volgens de Minister van Justitie zal de Dienstweigeringswet in 1950 op de helling worden gebracht. Zal de overheid een verruiming van de gewetenskreet, zeer bedenkelijk lijkende op de revolutiekreet ,,vrijheid, gelijkheid en broederschap" tolereren? Za1 de overheid de paradox nog verder doorvoeren; de paradox van de ruimere erkenning en eerbiediging der gewetensvrijheid, doch de verzwakking van haar middel om de garantie van die erkenning en eerbiediging te effectuëren? Het ene gaat altijd ten koste van het ander. De verabsolutering der ethiek over het terrein van recht en staat wreekt zich in de grote antinomie. Het zou wel eens kunnen blijken ,,zo wie zijn ,,vrijheid behouden mil, die zal haar verliezen, maar zo wie zijn .,vrijheid zal verliezen om Mijnentwil, die zal haar behoudeii." Het zou wel eens kunnen gebeuren, dat in het stervensuur van de Christelijke staat de vaderlandslievende soldaten hun leven offeren, de gewetensbezwaarden mogen toezien, terwijl de overheid haar handen in onschuld meent te mogen wassen.

> ,,Dit is mijn gebod, dat gij elkander liefhebt, gelijkerwijs Ik u ..lief gehad heb."
>
> ,,Niemand heeft meer liefde dan deze, dat iemand zijn leven ,,zette voor zijn vrienden."
>
> ,,De Joden dan zeiden tot PILATUS: Het is oris niet geoor-,,loofd iemand te doden."
>
> ,,PILATUS zeide tot JEZUS: ,,Wat is waarheid?"
>
> ,,En als hij dat gezegd had, ging hij wederom uit tot de ,,Joden, nam water en wies de handen voor de schare, zeggende: ,...,Ik ben onschuldig aan liet bloed dezes Rechtvaardigen; gij-,,,,lieden moogt toezien"."

Na afloop van de voordracht beantwoordde de Spreker enige hem gestelde vragen en opmerkingen.

Hierna sloot de Voorzitter de bijeenkomst.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Het telegram met onware inhoud.

Valsheid in geschrift ?

door

Mr J. H. DAMBRINK.

Bij het doorlezen van de laatste aflevering van het M.R.T. van het vorig jaar viel ons sterk op het vonnis van de Krijgsraad te Velde-Oost van 29 Juni 1949 (M.R.T. XLII, blz. 643 e.v.).

Rij dat vonnis is namelijk tot een vrijheidsstraf van twee maanden (m.a.) veroordeeld een militair, die verlof had bekomen om zijn onderdeel tc verlaten met behulp van een telegram met onware inhoud, dat op zijn instigatie door zijn verloofde aan hem was toegezonden.

De man is veroordeeld terzake van het gebruik maken van een vals of vervalst geschrift en daarmede is reeds implicite door de Krijgsraad beslist, dat het beruchte ,,telegram met onware inhoud" zou vallen onder het begrip ,,geschrift, bestemd om tot bewijs te ,,dienen" uit het eerste lid van artikel *225* W.S.

Maar bovendien heeft de Krijgsraad ook twee overwegingen aan deze kwestie gewijd en daarin nadrukkelijk en geargumenteerd het genoemde artikel op het gebeurde toepasselijk verklaard.

De feiten waren eenvoudig: een militair wenste om bepaalde redenen enig extra-verlof; hij verwachtte, dat een verzoek daartoe, gezien de aard der redenen, niet zou worden ingewilligd; hij adviseerde derhalve zijn verloofde aan hem een telegram te zenden. waarin ze hem wegens ernstige ziekte van een familielid dringend naar huis zou roepen; de man mocht, toen zijn commandant dit telegrarn gezien had, natuurlijk naar huis gaan, maar, doordat de ziekte in werkelijkheid niet bestond en dientengevolge de door de commandant gevorderde doktersverklaring later niet geproduceerd kon worden, liep de zaak voor de militair mis, Het resultaat was tenslotte bovenbedoeld vonnis van de Krijgsraad.

Een trucje, als het zojuist verhaalde, is in het Leger meer dan eens toegepast en het is zeer begrijpelijk, dat men bij het zoeken naar de meest juiste wijze van corrigeren, verder wil kijken dan de uitsluitend disciplinaire bestraffing en gaarne geneigd is om een dergelijke manier van doen als een strafbaar feit te zien en te straffen. En nu heeft de Krijgsraad Oost deze bedriegerij gekwalificeerd als valsheid in geschrift en/of het gebruik maken van een vals of vervalst geschrift.

Op het eerste gezicht schijnt hiertegen misschien weinig in te brengen en de opvatting van de Krijgsraad juist.

Edoch, wanneer we het artikel *225* W.S. eens goed nalezen en rustig overdenken, voorts de jurisprudentie raadplegen en vooral ook de overwegingen van het onderhavige vonnis aandachtig bekijken,

dan kan het haast niet anders of men moet op zijn minst gaan twijfelen aan, en wij menen zelfs betwisten, de juistheid van de beslissing van de Krijgsraad.

Wanneer we bedoelde overwegingen even volgen, dan zal het. gezien de korte en duidelijke wijze van stellen, niet moeilijk vallen de bedoeling van de Krijgsraad te vatten. Ze is deze, dat, wanneer partijen of een van beide partijen op het een of ander geschrift, welk ook, af gaan, daarop zonder meer vertrouwen, dit geschrift zou zijn te beschouwen als „een geschrift. hetwelk bestemd is om „tot bewijs te dienen".

Deze opvatting, ware zij juist, zou echter tot wel heel vreemde consequenties leiden.

Een advocaat. een dokter of tandarts, die opzettelijk op een gespecificeerde nota aan een zijner cliënten of patiënten een niet-verrichte werkzaamheid of enige niet-geleverde materialen zou vermelden, zou zich daarmede reeds schuldig maken aan valsheid in geschrift.

Toch zal, naar onze mening. in een dergelijk geval geen enkel lid van het Openbaar Ministerie een strafvervolging op grond van art. 225 W.S. instellen.

Waarom niet?

We zullen trachten onze mening daaromtrent hieronder zo kort mogelijk weer te geven.

Het bovengenoemde vonnis van de Krijgsraad te Velde-Oost is, bij publicatie in het M.R.T., reeds direct gevolgd door een annotatie van W. H. V. Deze annotator merkte t.a.v. de hier besproken vraag aldaar reeds op, dat de Krijgsraad hier toch wel te ver is gegaan; doch o.i. is hij bij de daartoe gebezigde argumentatie te kort geschoten.

Wanneer daarbij immers gezegd wordt, dat voor bewijsbestemming een overeenkomst tussen partijen mogelijk een voldoende basis zou kunnen zijn, dan zouden wij daartegen willen opmerken. dat dan de Krijgsraad niet zo ver mis zou zijn, omdat, nu het door de Krijgsraad bedoelde gebruik inderdaad bestaat, dan ook in casu van zo'n overeenkomst sprake zou zijn, nu de beklaagde immers zelf ook als middel tot kennisgeving het telegram heeft gekozen; hij had immers ook telefonisch de ziekte kunnen doen melden. Dat deed hij niet, maar ook hij handelde naar de inderdaad bestaande gewoonte.

Neen, op deze wijze komen we er niet. Persoonlijk zouden wij er bovendien huiverig voor zijn, om niet te zeggen afwijzend tegenover staan, om een overeenkomst tussen partijen als basis voor bewijsbestemming in de hier bedoelde zin te erkennen; ten eerste, omdat dit in de practijk stellig tot niet op te lossen moeilijkheden zou kunnen leiden: ten tweede, omdat het toch onjuist geacht moet worden om het al of niet tot strafbaar feit worden van bepaalde gedragingen direct te doen afhangen van afspraken tussen partijen; maar ten derde en bovenal. omdat het in het Strafrecht. na de Wet, uitsluitend aan de rechter staat om aan een geschrift (onder de voor-

waarde dus, dat het onder de wettelijke bewijsmiddelen is opgenomen) in feite bewijskracht toe te kennen. (Zie ook NOYON-LANGEMEIJER, Wetboek v. Strafrecht, 2e deel. boek II, 5e druk, ad art. 225 W.S. blz. 449).

Laten we dus beginnen met er aan vast te houden, zoals ook de Jurisprudentie doet, dat alleen de factoren Wet en Administratief Voorschrift bewijsbestemmend kunnen werken. Dat is voor de practijk zeker niet te eng, want die bestemming bij de Wet b.v. is alleen al ruim genoeg. Daar vallen immers reeds onder „alle andere ge-„schriften" (art, 344. 5e Sv.) en „onderhandse geschriften, zoals „onderhands getekende acten, brieven, registers, huiselijke papieren „en andere geschriften" (art. 1911 B.W.).

Nu is het ons heel goed bekend, dat de Hoge Raad (althans in civilibus) heeft uitgemaakt, dat ook een telegram onder de zojuist genoemde rubrieken van bewijsmiddelen valt en dus bewijs van enig feit kan opleveren in rechte. (Zie ASSER-ANEMA, Bewijs, blz. 209 en 210).

Maar.... daaruit mag men niet een verkeerde conclusie trekken, evenmin als men dat mag doen uit het feit, dat allerhande geschriften (registers, huiselijke papieren) in de rijen der bewijsmiddelen zijn opgenomen. Want, wanneer men op grond hiervan concludeert, dat al die geschriften dus bestemd zijn om tot bewijs van enig feit te dienen in de zin, waarin art. 225 W.S. dit bedoelt, dan begaat men o.i. een fout.

Die fout is, dat men dan uit het oog verliest, wat wij zouden willen noemen het onderscheid tussen de formele en de materiële bestemming om tot bewijs te dienen.

De eerste achten wij gelegen in de wettelijke verklaring tot bewijsmiddel van diverse geschriften in de beide bovenaangehaalde bewijsmiddelen-artikelen. In die artikelen wordt gesproken over de vorm, maar dan ook alleen over de vorm van die geschriften. Omtrent de inhoud wordt in die artikelen niets bepaald. In die wetsartikelen wordt aan de rechter de bevoegdheid gegeven om ook op geschriften in de vorm. als daar aangegeven, voor de bewijslevering acht te slaan.

Maar daarin wordt niet aan de rechter voorgeschreven of toegestaan om steeds aan de inhoud van dergelijke geschriften bewijskracht toe te kennen. Dat zal de rechter eerst mogen doen wanneer de inhoud van het geschrift en/of zijn afkomst zodanig is, dat in feite daarmede iets bewezen kan morden. dat het geschrift bewijspotentie heeft. En dit zouden wij de materiële bewijs-bestemming willen noemen. Vele geschriften, ofschoon ze naar hun vorm als bewijsmiddel mogen worden gebezigd, missen desondanks wat hun inhoud, hun aard betreft, die bewijs-potentie, die mogelijkheid om bewijs te verschaffen als zodanig.

Onzes inziens is men, althans de Krijgsraad, door niet acht te slaan op dit onderscheid tussen formele en materiële bewijsbestemming bij het in deze bedoelde vonnis het spoor kwijt geraakt.

Een geschrift moet niet alleen de bestemming hebben gekregen om als bewijsmiddel te kunnen dienen, neen, het moet bovendien bestemd zijn om *tot bewijs* van enig feit ie dienen, zegt art. 22.5 W.S.; met dat stuk moet iets in feite bewezen kunnen worden, de rechter moet kunnen zeggen, dat uit dat en dat geschrift een bepaald iets volgt, als vaststaande mag worden aangenomen (zie NOYON-LANGEMEIJER, t.a.p. blz. 451).

Dit is het, wat naar onze mening, in de jurisprudentie meermalen wordt aangeduid met de woorden: dat het geschrift *naar zijn aard* bewijsbestemming moet hebben.

Det Wet wil in art. 225 W.S. de bewijsvoering in het proces in bescherming nemen: de rechter zal vrijwel nimmer goede beslissingen kunnen geven zonder de hulp van bewijsmiddelen, zonder bewijsmateriaal. dat van andere zijde dan die van partijen of van een der partijen komt. Met dat bewijsmateriaal mag dus niet straffeloos geknoeid kunnen worden en vandaar de bescherming van het schriftelijk bewijsmiddel in art. *223* zoals we die, geheel parallel hieraan, voor de verklaring in rechte hebben in het meineed-artikel.

Maar méér in bescherming nemen dan bewijsmateriaal, dan geschriften waarmede iets bewezen kan worden. behoeft art. 225 niet en het doet dat dan ook stellig niet.

Hoewel dus vrijwel alle geschriften. wat hun vorm aangaat, formeel wel geschikt kunnen zijn om als bewijsmiddel te fungeren. zullen daarvan toch alleen die werkelijk, materiëel als be ijsmiddel mogen gelden, die door hun inhoud in staat zijn aan de rechter inderdaad bewijs te verschaffen of die deze geschiktheid bezitten, doordat de met of een administratief voorschrift aan hun vorm of hun bestaan nadrukkelijk materiële bewijskracht toekent. Het telegram, als het in deze bedoelde. heeft noch het een. noch het ander, dus kan het niet vallen onder het begrip „bewijsgeschrift" van art. *225* W.S.

Wanneer we nu dit bepaalde licht laten vallen op de overwegingen van het meerbedoelde vonnis van de Krijgsraad te Velde-Oost, dan zien we ook ineens bepaalde gedeelten daaruit veel duidelijker te voorschijn komen. Dan zien we, dat ook de Krijgsraad blijkbaar onbewust, toch wel enige moeite zal hebben ondervonden bij de argumentering van zijn opvatting.

De Krijgsraad overwoog immers, dat het bij de Koninklijk? Landmacht gebruikelijk is naai aanleiding van do ontvangst van een telegram, als waarover het hier gaat, voorlopig verlof te verlenen. welk verlof eerst ***definitief*** wordt. nadat de inhoud van het telegram is *bevestigd* door een doktersverklaring en welk verlof geacht wordt nooit te zijn verleend, indien de inhoud van het telegram riiet op aannemelijke wijze wordt bevestigd.

De Krijgsraad zelf acht dus de valselijk beweerde ziekte eerst bevestigd (= bewezen, Schr.) door een doktersverklaring of ook mogelijk een ander aannemelijk middel, maar niet dus door het telegram !

Tcnslottc zegt de Krijgsraad dan nog, dat het telegram ,,inderdaad

,,bestemd is om als (voorlopig) bewijs" (waarom in het vonnis deze haakjes? Schr.) ,,van het erin gerelateerde feit te dienen".

Definitief bewijs werd dus inderdaad aan het telegram niet toegekend, maar aangezien in het Nederlandse Recht een onderscheid tussen definitief en voorlopig bewijs niet bekend ia, had de Krijgsraad (tenniinste voor de Raad logisch) alleen maar van bewijs mogen spreken (we kennen slechts bewijs, dat eventueel later dooi tegenbewijs weer ontzenuwd kan worden).

Maar bewiis van de ziekte van de vader kon door dit telegram nooit en te nimmer geleverd worden. De betrokken militair noch zijn verloofde zouden ooit, in geval van betwisting, dooi middel van dit telegram die ziekte van de vader hebben kunnen bewijzen. zelfs niet als die vader inderdaad wel ziek zou zijn geweest, want dit telegram was van hem, die het feit stelde, zelf afkomstig.

Zo is dan onze mening, dat een telegram als het boven besprokene, niet mag worden beschouwd als een geschrift, dat bestemd is om tot bewijs van enig feit te dienen, zoals dit bedoeld wordt in art. 225 W.S.. doch slechts als een bepaald middel van overbrenging van een onware bewering; een middel van geheel dezelfde aard als een gewone brief of eeii telefonische of mondelinge mededeling.

Volledigheidshalve zij hier nog aan toegevoegd, dat wij met het bovenstaande allerminst hebben willen betogen, dat eenzijdige schriftelijke bescheiden nooit strafbaar vervalst zouden kunnen warden. Wil dit echter het geval kunnen zijn, dan zullen dergelijke door de vervalser zelf geproduceerde bescheiden hun materiële bewijsmogelijkheid moeten ontlenen aan bronnen buiten de vrrvalser.

Zo b.v. het scheepsjoiirnaal, krachtens wetsduiding (art. 348 R.) of ook de door een contrôle-arts af te geven verklaring aan o.a. de militaire chef van een ziek thuis gebleven militair. krachtens een administratief voorschrift (punten **1** en 2 van bijlage G van het R.I.D.K.L.) of ook de kaart van de militaire tandarts. vermeldende de status praesens van het gebit van een militaire patiënt en de daarna verrichte saneringen. van welke kaart het aanleggen en daarna bijhouden eveneens bij dienstvoorschrift is voorgeschreven.

Maar veelal ziet men dan nog, dat, wanneer de wet aan personen het voeren van een bepaalde adininistratie voorschrijft of het opmaker~b.v. van contrôlc-registers, het doen van onware vermeldingen daarin of het verminken daarvan als afzonderlijk speciaal delict is strafbaar gesteld, zoals in Se artt. 336. 340 no. **3,** 341 nos. **1** en 4. 342 no. **3,** 343 nos. **1** en 4. 360 en 361 W.S.

Vals telegram en buitengewoon verlof

door

Mej. Mr E. M. SMULDERS,
wnd. Griffier H.M.G.

Op blz. 643 e.v. van het M.R.T. deel XLII werd gepubliceerd een vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost d.d. 29 Juni 1949. Naar aanleiding van het sub A ten eerste en ten tweede tenlastegelegde en de motivering van de betreffende beschuldigingsverklaring, waaraan reeds enkele woorden door de annotator zijn gewijd, komt het mij dienstig voor nog eens terug te komen op deze figuur, die zich reeds meermalen heeft voorgedaan en in de toekoinst vermoedclijk nog wel eens zal opduiken.

Een militair verlangt naar een paar dagen extra-verlof en ziet geen kans dit op geoorloofde wijze te verwezenlijken. Hij neemt een vriend of verloofde in dc arm en laat zich door deze een telegram sturen met het onware bericht. dat zich een of ander onvoorzien gebeuren. op grond waarvan doorgaans buitengewoon verlof wordt verleend, zoals b.v. een ernstige ziekte van een zijner ouders, heeft voorgedaan. Met dit ,,valse" telegram begeeft hij zich naar zijn commandant. die hem dan een verlofpas verstrekt en in de regel vordert, dat de militair t.z t. zijn afwezigheid nader zal legitimeren. b.v. door een officiële geneeskundige verlilaring. Hierop verwijdert de militair zich van zijn onderdeel. Hoe hei drama zich verder voltrekt behoef ik niet te schetsen. Het laatste bedrijf speelt in de regel voor de militaire rechter.

De Krijgsraad te Velde Oost heeft in bovengemeld vonnis beslist. dat het litigieuze telegram is een geschrift, bestemd om tot bewijs van enig feit te dienen, en beklaagde veroordeeld wegens het opzettelijk gebruik maken van dit geschrift, als ware het echt en onvervalst, terwijl uit dat gebruik nadeel kon ontstaan. De afwezigheid van de militair wordt aangemerkt als ,,ongeoorloofd" zodat tevens veroordeling volgt wegens de mede ten laste gelegde desertie.

Over beide beslissingen valt te discussiëren. Een niet in dit Tijdschrift gepubliceerde sententie d.d. 27 April 1948. rolno. 461 S, van het Hoog Militair Gerechtshof [1]) bevat in een soortgelijk geval een tegenovergestelde beslissing t.a.v. de bewijsbestemming van een telegram. dat valselijk inhield: ,,Vader heeft weer aanval gehad ,,dokter gewaarschuwd moeder". Ook hier doelde de telastlegging op het tweede lid van art. 225 van het Wetboek van Strafrecht. Het Hof oordeelde. dat het opzettelijk gebruik maken van dit telegram door onder overlegging ervan op grond van de inhoud aan de hevoegde autoriteit om verlof te verzoeken niet oplevert het misdrijf. omschreven in het tweede lid van art. 225 W.v.S., ,,daar toch een ,,telegram noch uit zijn aard noch krachtens wettig voorschrift be-

1) De publicatie van deze sententie volgt eerlang. [Red. M.R.T.].

„stemd is om tot bewijs van enig feit te dienen, terwijl, ook al zou „een telegram krachtens overeenkomst of gebruik tussen partijen „een dergelijke bestemming kunnen hebben, toch het feit, dat be- „klaagde's vader ziek zou zijn, nimmer als een rechtsfeit kan worden „aangemerkt".

Volgens de annotator is het gebruik geen voldoende basis voor de bewijsbestemming. Dit is een kwestie van wetsinterpretatie. De nieuwere jurisprudentie over artikel 225 van het Wetboek van Strafrecht wijst, voor zover mij bekend, hieromtrent noch positief noch negatief duidelijk in een bepaalde richting. Persoonlijk zou ik geneigd zijn aan een algemeen bestaand gebruik in vele gevallen meer waarde toe te kennen dan aan een overeenkomst;, om de eenvoudige reden, dat men het dikwijls niet nodig vindt iets, dat algemeen als vanzelfsprekend wordt aangevoeld, nog eens uitdrukkelijk in een overeenkomst vast te leggen. Men zou van een stilzwijgende overeenkomst kunnen spreken.

Ook over het begrip .„rechtsfeit" zou men in debat kunnen treden. De Hoge Raad overwoog bij arrest van 22 Oct. 1923 (N.J. 1923. 1361 [1]), dat als feit in de zin van art. 225 slechts in aanmerking kan komen een feit, ,.dat rechtens enige betekenis heeft. .„dat op de rechtsverhoudingen der daarbij betrokken personen van .„invloed is". Bestaat er tussen de militair en de Staat der Nederlanden een rechtsverhouding, welke voor de eerste in het algemeen de plicht impliceert om dienst te doen? Zo ja, kan dan van een ernstige ziekte van een der ouders van die militair gezegd worden. dat die zonder meer op deze rechtsverhouding van invloed *is,* of slechts. dat deze ziekte op bedoelde verhouding van invloed *kan zijn?* Voor laatstgenoemde opvatting zou men kunnen steunen op § 12 van bijlage B van deel A (1) van het Voorlopig Reglement op de Inwendige Dienst der Koninklijke Landmacht: „Aan de militairen, hier .„bedoeld, *kan* buitengewoon verlof worden verleend.... tenzij de „belangen van de dienst zich daartegen verzetten.... bij ernstige „ziekte van echtgenote ouders. ...".

Dit alles in aanmerking genomen, blijkt art. 225 door de Krijgsraad wel zeer ruim te zijn geïnterpreteerd.

Nu de desertie. Het ongeoorloofd zijn van de afwezigheil vloeit voort uit de opvatting van de Krijgsraad, dat een verlof, naar aanleiding van een telegram als het bovenbedoelde verleend, slechts een voorlopig — misschien zou voorwaardelijk hier een juistere term zijn — karakter heeft en in een geval als het onderhavige, waar de inhoud van het tclegrarn „niet op aannemelijke wijze kan worden „bevestigd". geacht wordt nooit te zijn verleend.

Is dit niet een enigszins gekunstelde constructie? De man krijgt toch maar toestemming om te gaan, en een verlofpas. Bovendien

[1]) Dit arrest komt, als overgenomen uit het W.v.h.R. no. 11118, niet de daaronder geplaatste noot van (Prof. Mr.) D. S(imons), voor in M.R.T. XX, blz. 214 v. (Red. M.R.T.)

blijft er volgens deze redenering van de bewijskracht van het telegram nog minder over.

Met opzet heb ik in het bovenstaande mij beperkt tot het opwerpen van enkele vragen zonder daarbij een eigen standpunt te verdedigen. Welke meningen men ook aanhangt, in de practijk zullen soms concessies nodig blijken. Tenslotte is de wet er ter wille van het recht en niet omgekeerd. Wanneer het er om gaat een werkelijk schuldige te veroordelen op een minder gelukkig gestelde dagvaarding en men ziet kans dit met behulp van enige spitsvondigheden te doen, zal de jurist van de practijk daar niet licht bezwaar tegen maken.

Doch waarom wordt de Krijgsraad onnodig gesteld voor dergelijke puzzles? De militair, die zich opzettelijk door een listige kunstgreep tijdelijk onttrekt aan de vervulling zijner dienstverplichtingen, kan krachtens artikel 101 van het Wetboek van Militair Strafrecht worden vervolgd.

Een listige verdediger zou nog kunnen aanvoeren, dat een zo afgezaagd en openlijk aan de kaak gesteld trucje niet meer listig is te noemen, doch, naar de Krijgsraad uit eigen wetenschap bekend is, kunnen zelfs de gedragingen van een met I 3 geclassificeerde nog listig zijn in de zin van de Wet.

Krijgstuchtelijke afdoening van overtredingen naar het Indonesische gemene strafrecht

door

Mr TV. H. VERMEER.

De regelingen met betrekking tot de Souvereiniteitsoverdracht, in het bijzonder artikel 34 der „Regelingen betreffende de Nederlandse „Zeestrijdkrachten" en artikel 12 van de „Regelingen betreffende „de onder Nederlands bevel staande Landstrijdkrachten" (zie hiervóór blz. 217 v. en blz. 251 v.) werpen de vraag op, of overtredingen naar het Indonesische gemene strafrecht nog wel in aanmerking kunnen komen voor krijgstuchtelijke afdoening. Teneinde deze vraag te kunnen beantwoorden is het nodig in het kort na te gaan, hoe de positie was en welke wijzigingen tengevolge van de Souvereiniteitsoverdracht in dit verband hebben plaats gehad.

Vóór de tweede wereldoorlog was de zaak eenvoudig. Toen was op de Nederlandse militair (en met deze term bedoel ik in deze regelen de militair in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht) in Indonesië uitsluitend het Nederlandse strafrecht van toepassing [1]), terwijl de strafbepalingen van het Indonesische gemene strafrecht voor hem niet golden. Wanneer een Nederlands militair niettemin een bepaling uit het Indonesische gemene strafrecht overtrad, werd overwogen dat die gedraging, welke niet in enige strafwet — strafwet in de zin van artikel 2, 1° van de Wet op de Krijgstucht — was omschreven, onbestaanbaar was met de militaire tucht of orde. De gedraging leverde derhalve een *eigenlijk* lirijgstuchtelijk vergrijp op: een vergrijp in de zin van artikel 2, 1° Wet Rrijgstucht. Men oordeelde dat een dergelijk feit niet in enige strafwet omschreven was, omdat de Wet op de Krijgstucht, evenals het Wetboek van Militair Strafrecht, met „gemeen strafrecht". „strafwet" en „Wetboek van Strafrecht", uitsluitend doelt op hel Nederlandse strafrecht en de Nederlandse strafwet. Het schijnt overbodig. deze stelling hier noginaals in den brede uit te werken en te motiveren: volstaan wordt met verwijzing naar de Memorie van Toelichting bij de inleidende artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht en hei beginsel van artikel 72 van de Wet op de Krijgstucht. Men mocht daarom de aanhef van het eerste punt van artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht aldus lezen: „alle niet in enige *Nederlandse* „strafwet omschreven feiten. . . ." en alsdan vallen dur de feiten

---

[1]) Zie bijv. H.M.G. v. N.I. van 6 Februari 1931; M.R.T. XXVII, blz. **34;** zie ook M.R.T XXXV, blz. 91, 606.

Volgens *Franken-Brunner*, blz. 27 is óók het Indonesische strafrecht toepasselijk, maar kan dit laatste niet worden toegepast, omdat de Nederlandse militair terecht staat voor de Nederlandse militaire rechter en deze slechts het Nederlandse recht mag hanteren Ik kan dit laten gelden, maar dan alleen voor die onderwerpen, welke niet in het Nederlandse strafrecht zijn ge egeld.

uit het Indonesische gemene strafrecht onder de aldaar gegeven definitie van het (eigenlijke) krijgstuchtelijke vergrijp.

Tijdens de tweede wereldoorlog kwam in Indonesië de Verordening Militair Gezag No. 43 tot stand en het Indonesische gemene strafrecht werd daardoor, voorzover het naast het Nederlandse een zelfstandige betekenis had (voor zover het betrof feiten. welke niet in het Nederlandse gemene strafrecht omschreven zijn), uitdrukkelijk van toepassing verklaard op de Nederlandse militair. Het is van belang even stil te staan bij de redactie, welke daarvoor gekozen werd. Aan artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht werd een tweede lid toegevoegd, luidende: „Onder het gemeene recht ge-..noemd in het eerste lid van dit artikel wordt mede begrepen het ..in Nederlandsch-Indië geldende gemeene strafrecht voor zoovecl ,.betreft feiten, welke niet in het Nederlandsche gemeene strafrecht .,zijn omschreven" [2]). Hierdoor hield de term .„gemeen strafrecht" van het Wetboek op, uitsluitend Nederlands gemeen strafrccht te betekenen; hierdoor konden overtredingen van het Indonesische gemene strafrecht ook (in daarvoor in aanmerking komende gevallen) krijgstuchtelijk worden afgedaan. en wel op grond van artikel *2*, 6° van de Wet op de Krijgstucht. Men kon nu niet meer rolhouden dat de Indonesische strafwet een voor de Nederlandse militair niet toepasselijke strafwet was.

De vraag schijnt gewettigd of, gelet op het bovenstaande. hel toevoegen, hij dezelfde verordening No. 43, van een 7e punt aan artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht, wel strict noodzakelijk n-as. In dit nieuwe 7e punt [3]) worden voor krijgstuchtelijke afdoening in aanmerking gebracht de feiten, bedoeld in het hierboven geciteerde tweede lid van artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht waarop als hoofdstraf hechtenis nevens geldboete of geldboete alleen is gesteld: een tekst derhalve. welke overeenstemt met het reeds bestaande Ge punt van artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht. Het 6e punt verleende reeds bevoegdheid voor krijgstuchtelijke afdoening van al dergelijke overtredingen, n-elke buiten het Wetboek van Strafrecht omschreven zijn.

Aangezien de term „Wetboek van Strafrecht'. zo hier als in het Wetboek van Militair Strafrecht, door de V.M.G. No. 43 niet in betekenis is veranderd — dit blijkt bijvoorbeeld reeds bij tle lezing van de eerste drie artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht in onderling verband en uit de nummering van de artikelen, genoemd in de punten **3,** 4 en 5 van artikel 2 van de Wet op de Krijgstuchi — en dus nog steeds betekenende „*Nederlands* Wetbock „van Strafrecht', zijn *alle* overtredingen van het Indonesische gemene strafrccht „feiten, vallende in de bepalingen van eene der ..buiten het Wetboek van Strafrecht omschreven overtredingen". Dat de bepalingen van deze overtredingen op de Nederlandse mili-

[2]) Voor de tekst zie men M.R.T. XXXIX, blz. 477.
[3]) Voor de tekst zie men M.R.T XXXIX, blz. 478.

tair in Indonesië van toepassing waren, was reeds bepaald in het (aangevulde) artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Het wil mij dan ook voorkomen dat de opneming van het nieuwe 'ie punt in artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht niet strict noodzakelijk was en alleen bedoeld is om eventuële twijfels uit de weg te ruimen en voorts om de begrenzing aan de krijgstuchtelijke bevoegdheid uitdrukkelijk te stipuleren. Vóórdien vielen immers alle Indonesische strafbepalingen onder artikel 2, 1° van de Wet op de Krijgstucht, dus ongeacht of er op het feit gevangenisstraf of hechtenis nevens geldboete of hechtenis alleen was gesteld. mocht het feit krijgstuchtelijk worden afgedaan. Nadat het Indonesische gemene strafrecht door de V.M.G. No. **43** in het Wetboek van Militair Strafrecht was geïiicorporeerd, was het gewenst de toepassers van de Wet op de Krijgstucht erop attent te maken, dat voortaan een begrenzing van hun bevoegdheid zou gelden. in die zin dat alleen die overtredingen uit het Indonesische gemene strafrecht. n-aarop (óók) geldboete was gesteld, krijgstuchtelijli zouden mogen worden afgedaan.

Ik mag niet nalaten erop te wijzen dat ook een andere. meer formalistische. wijze van interpreteren der wijzigingen ingevolge de Verordening Militair Gezag No. **43** mogelijk is.

Men kan namelijk betogen dat de wijziging van het begrip „ge-„meene straf*recht*" in het Wetboek van Militair Strafrecht het begrip „enige strafwet" in artikel 2, 1° van de Wet op de Krijgstucht onverlet heeft gelaten, zodat laatstgenoemd begrip nog steeds uitsluitend de Nederlandse strafwet op het oog heeft.

Men kan zelfs nòg meer aan de letter vasthouden en erop wijzen dat het ingevoerde tweede lid van artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht de uitbreiding van het begrip „gemeen straf-„recht" uitdrukkelijk beperkt tot dat artikel 2 (er staat immers: „onder het geineene strafrecht genoemd in het eerste lid van „dit artikel. . . .''). Dan is dus de uitbreiding niet eens van betekenis voor het gehele Wetboek van Militair Strafrecht.

Ik meen een dergelijke interpretatie te moeten verwerpen, en wel op de navolgende gronden.

In de eerste plaats betreft het hier noodwetgeving, welke met niinder garaniics tot stand liomt dan gewone wetgeving en welke meer naar de bedoeling moet worden genomen dan naar de letter. wanneer de letter met de bedoeling in strijd is. Dit wordt. naar ik meen, voor het voorliggende geval nader geadstrueerd door mijn tweede argument. De verwijzing naar het eerste lid van artikel *2* is, naar het mij voorkomt, slechts ingegeven door de eisen van een eenvoudige redactie.

In de tweede plaats zou bij een dergelijke uitleg het 'ie punt van artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht moeilijk tc verantwoorden zijn. Bij de door mij voorgestane uitleg is dat punt, strict genomen, wellicht niet noodzakelijk doch het heeft dan een gezonde bestaansreden; in de hier verworpen uitleg zou het 'ie punt een openlijke

strijd doen ontstaan met het 1e punt. Volgens het 7e punt immers is krijgstuchtelijke afdoening van overtredingen naar het Indonesische gemene strafrecht beperkt tot die overtredingen. waarop geldboete (al dan niet nevens hechtenis) gesteld is; volgens het eerste punt (in de hier verworpen interpretatie) bestaat een dergelijke beperking niet en kunnen zelfs misdrijven naar het Indonesische gemene strafrecht krijgstuchtelijk afgedaan worden. Volgens punt 7 zijn de overtredingeil naar het Indonesische gemene strafrecht oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen, waarvan de krijgstuchtelijke bestraffing rapport aan de verwijzingsautoriteit vereist; volgens punt 1 (in de hier verworpen interpretatie) zouden alle strafbare feiten van het Indonesische gemene recht ***eigenlijke*** krijgstuchtelijke vergrijpen opleveren. . . . hetgeen dan weer in strijd zou zijn rnet de aanvulling van artikel 2 van liet Wetboek van Militair Strafrecht !

Thans dienen wij de derde ontwikkelingsfase te bezien: die welke ingetreden is door de in de aanhef genoemde Regelingen bij de Souvereiriiteitsoverdracht.

De materie van de Verordening Militair Gezag No. 43 is thans door deze Regelingen overgenomen; het 7e punt van artikel 2 Wet Krijgstucht is vervallen. Dit vervallen van het 7e punt werpt de vraag op, of in den vervolge overtredingen naar het Indonesische gemene strafrecht nog wel krijgstuchtelijk mogen worden afgedaan.

Wanneer men met mij van mening is dat de toevoeging van het 7e punt door de V.M.G. No. 43 in stricte zin overbodig was, dan schijnt het antwoord reeds gegeven. Hoewel met andere woorden, is ook thans het Indonesische gemene strafrecht op de Nederlandse militair van toepassing verklaard. Ook thans dus betekent ,.enige ..strafwet": „enige op de militair toepasselijke strafwet". Deze term sluit dus ook thans het Indonesische gemene strafrecht in zich. Een andere uitleg zou tol de onaanvaardbare consequentie leiden dat de feiten van het Indonesische gemene strafrecht voor de Nederlands(>militair ais strafbare feiten zouden gelden cn tevens *eigenlijke* krijgstuchtelijke vergrijpen zouden opleveren. Voorts hetekcnt „Wetboek van Strafrecht" in het 6e punt van artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht nog steeds „Nederlands Wetboek van Strafrecht [4]).

Hieruit volgt dan rechtstreeks, dat krijgstuchtelijke afdoening van overtredingen naar het Indonesische gemene strafrecht, wanneer daarop geldboete (al of niet nevens hechtenis) is gesteld, mogelijk is, zowel wanneer het betreft overtredingen uit het Indonesische strafwetboek als wanneer het betreft overtrediiigen uit afzonderlijke wetten (waarbij in het bijzonder te denken is aan de wegverkeerswetgeving). Immers, deze overtredingen zijn vervat in op de Neder-

---

[4]) Men vergelijke in dit verband de beschouwingen van Dr L. *M. Rollin Couquerque* in zijn voordracht voor de Militair Rechtelijke Vereniging op 15 October 1949. (Zie M.R.T. XLII, blz. **613** v.).

landse militair toepasselijk recht en zij zijn omschreven buiten het (Nederlandse) Wetboek van Strafrecht.

Wanneer men mijn hierboven weergegeven redenering niet zou volgen en ,,enige strafwet" in de aanhef van artikel 2, 1° van de Wet op de Krijgstucht zou willen blijven lezen als ,,enige Neder-,,landse strafwet", dan vervalt men in de door mij geschetste onaanvaardbare consequentie, dat strafbare feiten tevens *eigenlijke* krijgstuchtelijke vergrijpen zijn; maar deze redenering leidt evenzeer tot de conclusie dat de overtredingen naar het Indonesische gemene strafrecht (en niet alleen de overtredingen !) voor krijgstuchtelijke afdoening vatbaar zijn. immers dan eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen opleveren.

Amsterdam, 14 Mei 1950.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

Vonnis van 22 December 1947.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Luits. t. zee 1e kl. A. J. van Hemert en A. H. Deketh, Off v. Adm. 1e kl. (KMR) J. A. Deelder.

Fiscaal: Woofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr R. J. Brunner.
Raadsvrouwe: Mej. Mr M. J. Veldkamp.

Heling, valsheid in geschrift en gebruikmaking van het vervalst geschrift, gepleegd door twee Marva's, wier strafzaken de Krijgsraad gevoegd heeft.

Inzake de strafoplegging: de Fiscaal vordert onvoorwaardelijke gevangenisstraf en ontslag, vermits, wanneer vrouwen aan het rechtsverkeer deelnemen op gelijke voet als mannen, zij bij het plegen van een misdrijf ook op gelijke wijze als mannen behoren te worden gestraft.

De Krijgsraad acht deze voorstelling van zaken te sirnplistisch. Gezien de misdadige inblazingen, waardoor beide beklaagden tot haar misdrijf zijn gebracht, gezien ook het bijzonder klein percentage delinquenten onder de vrouwen bij de zeemacht, neemt de Krijgsraad aan dut naast strafbedreiging en strafoplegging niet tevens straf-voltrekking nodig is ter afschrikking en waarschuwing. Voorwaardelijke gevangenisstraf; onvoorwaardelijk ontslag.

Het Hoog Militair Gerechtshof (sententie van 16 Maart 1948), al deae overwegingen terzijde stellend, acht een voorwaardelijke gevangenisstraf, een onvoorwaardelijke geldboete en geen ontslag in overeenstemming met de ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder dexe werden begaan en de persoon der beklaagden.

(Wb. v. Str. artt. 225 en 416).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen R. D., oud 23 jaren, geboren te Amsterdam, en T. P., oud 29 jaren, geboren te Amsterdam, gerequireerden, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als Marva-schrijver 2e klasse bij de Marine Vrouwen Afdeling te 's-Gravenhage.

Gezien de beschikkingen tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 12 November 1947 no. CZM/JZ/4572/1499;

Gezien de hevelen tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 5 December 1947 aan de voet van welke stukken door den Fiscaal aan de beklaagden wordt ten laste gelegd:

ten aanzien van R. D.:

1e. ,.dat zij te 's-Gravenhage in of omstreeks het tijdvak van 1 ,,September 1946 tot 22 April 1947 van J. A. van V. ongeveer ,.twaalf stuks, althans een aantal vervoerbewijzen per spoor/tram ,.voor één militair als geschenk heeft aangenomen, terwijl zij wist of ,,begreep — althans had moeten en kunnen begrijpen — dat deze ,.door verduistering althans door misdrijf waren verkregen";

2e. .,dat zij te 's-Gravenhage op een tijdstip in of omstreeks de ,.maand September 1946 opzettelijk onbevoegd en/of valselijk het ..vervoerbewijs per spoor/tram voor één militair, gekenmerkt .,MARINE model no. 4 Serie A no. 030881 heeft ingevuld ten name .,van marva III T. P. voor een reis van den Haag naar Amsterdam ,,heen op negen September 1946 en terug op elf September 1946 met ,,als omschrijving van de reden der reis ,,verlof" en daarna opzette- ,,lijk valselijk op de plaats(en) van ondertekening een krabbel be- ,,doeld als handtekening heeft geplaatst, terwijl zij wist dat zo'n ,,geschrift vaor de Nederlandse Spoorwegen het bewijs is dat de ,,Commandant van een schip, kazerne of inrichting enz. verzoekt .,een militair voor rijksrekening te vervoeren en dat uit zo'n ge- ,,schrift recht op zodanig vervoer kan ontstaan, en terwijl zij daarbij ,.handelde met het oogmerk om dat vervoerbewijs als echt en on- .,vervalst te doen gebruiken door die marva-schrijver T. P., terwijl ..uit dat gebruik enig nadeel kon ontstaan";

3e. .,dat zij — al dan niet handelende tezamen en in vereniging ,,met T. P. — te 's-Gravenhage op of omstreeks 15 Febr. 1947 valse- ,.lijk het vervoerbewijs per spoor/tram voor één militair, gekenmerkt ,,MARINE model no. 4 Serie A no. 190648 op de plaats(en) van ,,ondertekening heeft voorzien van de aanduiding ,,Ltz I" en een ..als handtekening bedoelde krabbel. nadat T. P. opzettelijk zonder ,.eveneens daartoe bevoegd te zijn dit vervoerbewijs ten name van ..marva T. P. had ingevuld voor een reis heen op vijftien Februari ..1947 van den Haag naar Amsterdam over Haarlem en terug op .,zestien Februari 1947 met als omschrijving van de reden der reis ,,Fam.bezoek", terwijl zij en haar medebeklaagde T. P. wisten dat ,,zo'n geschrift voor de Nederlandse Spoorwegen het bewijs is dat ..de Commandant van een schip, kazerne of inrichting enz. verzoekt .,een militair voor rijksrekening te vervoeren en dat uit zo'n geschrift .,recht op zodanig vervoer kan ontstaan en terwijl zij handelden — .,voor zover beklaagde R. D. betreft — met het oogmerk om dat ,.vervoerbewijs als echt en onvervalst te doen gebruiken door haar .,mede-beklaagde T. P., en voorzover beklaagde T. P. betreft met ,.het oogmerk om dat vervoerbewijs als echt en onvervalst te ge- ,,bruiken, terwijl uit dat gebruik enig nadeel kon ontstaan";

en ten aanzien van T.P.:....enz.;

Gezien:....enz.;

Overwegende, dat er tussen de zaken van beklaagden It. D. en T. P., welke op dezelfde terechtzitting afzonderlijk zijn aangebracht, verband bestaat, weshalve de Krijgsraad heeft beslist. dat deze zaken alsnog zullen worden gevoegd:

Overwegende, dat ten processe. zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. R. D., oud 23 jaar, als beklaagde:

dat zij, geplaatst op de Afdeling Comptabiliteit van het Ministerie van Marine te 's-Gravenhage, op dezelfde kamer werkte als J. A. v. V., die het beheer over de vrijvervoerbewijzen had;

dat zij te 's-Gravenhage in het tijdvak van 1 September 1946 tot 22 April 1947 ongeveer 12 stuks vervoerbewijzen per spoor/tram voor één militair als geschenk van J. h. v. V. heeft aangenomen, terwijl zij wist dat deze die vervoerbewijzen ten nadele van het Rijk had verduisterd;

dat zij het haar ten processe vertoonde vervoerbewijs per spoor/tram voor één militair, gekenmerkt Marine model no. 4 Serie A no. 030881, op of omstreeks 9 September 1946 te 's-Gravenhage opzettelijk onbevoegd en valselijk heeft ingevuld ten name van marva III T. P. voor een reis van den Haag naar Amsterdam heen op 9 September 1946 en terug op 11 September 1946 met als omschrijving der reden der reis ,,Verlofn en eveneens valselijk van een als handtekening bedoelde krabbel heeft voorzien op de plaatsen van ondertekening;

dat zij wist, dat zo'n geschrift voor de Nederlandse Spoorwegen het bewijs is, dat de commandant van een schip, kazerne of inrichting enz. verzoekt een militair voor rijksreliening te vervoeren en dat uit zo'n geschrift recht op zodanig vervoer kan ontstaan:

dat zij daarbij handelde met de bedoeling om het vervoerbewijs als echt en onvervalst door T. P. te doen gebruiken en wist dat uit dat gebruik nadeel voor het Rijk zou ontstaan:

dat het haar ten processe vertoonde vervoerbewijs per spoor/tram voor één militair, gekenmerkt Marine model no. 4 Serie A rio. 190648, op of omstreeks 15 Februari 1947 te 's-Gravenhage opzettelijk onbevoegd en valselijk door T. P. is ingevuld voor een reis heen op 15 Februari 1947 van den Haag naar Amsterdam over Haarlem en terug op 16 Februari 1947 met omschrijving van de reden der reis ,,Fam.bezoek'' en vervolgens door haar op of omstreeks 15 Februari 1947 te 's-Gravenhage opzettelijk valselijk is voorzien van een als handtekening bedoelde krabbel en van de aanduiding Ltz. J bij wijze van ondertekening op de plaatsen van ondertekening;

dat zowel S. P. als zij wisten dat zo'n geschrift voor de Nederlandse Spoorwegen het bewijs is, dat de Commandant van een schip, kazerne of inrichting enz. verzoekt een militair voor rijksrekening te vervoeren en dat uit zo'n geschrift recht op zodanig vervoer kan ontstaan;

dat zij handelden, voorzover T. P. betreft met de bedoeling om het vervoerbewijs als echt en onvervalst te gebruiken en wat haar betreft om het als echt en onvervalst door T. P. te doen gebruiken;

dat zij wisten, dat uit het gebruik van dat vervoerbewijs geldelijk nadeel voor het Rijk zou ontstaan;

2e. T. P., oud 29 jaar, als beklaagde:. . . .enz.:

3e. J. X. v. T.. oud 24 jaren, als getuige:

dat hij van Mei 1946 tot 15 Maart 1947 op de Afdeling Comptabiliteit van het Ministerie van Marine te 's-Gravenhage belast was met de administratie der vrijvervoerbewijzen:

dat in zijn kamer ook de marva's R. D. en S. P. zaten:

dat hij aan R. D. te 's-Gravenhage in of omstreeks het tijdvak van 1 September 1946 tot 15 Maart 1947 een aantal van ongeveer 12 stuks vervoerbewijzen per spoorltram voor één militair ten geschenke heeft gegeven, welke hij ten nadele van het Rijk verduisterd had;

dat hij aan S. Y. te 's-Gravenhage op verschillende tijdstippen in liet tijdvak van I November 1946 tot 15 Maart 1947 telkens een of meer vervoerbewijzen tot een totaal van ongeveer 109 stuks, welke hij ten nadele van het Rijk verduisterd had ten geschenke heeft gegeven;

dat hij het hem ten processe getoonde vervoerbewijs, gekeninerkt Marine model no. P Serie A no. 023731 opzettelijk valselijk had voorzien van een als handtekening. bedoelde krabbel en er ook het woord ,,verlof" als reden der reis heeft opgeschreven;

dal dit vervoerbewijs verder was ingevuld door marva S. P.;

Overwegende, dat ten processe de ondervolgende stukken van overtuiging aanwezig zijn, welke door de Krijgsraad zijn beschouwd en van de inhoud waarvan dooi de Krijgsraad is kennis genomen, t.w.:

a. een vervoerbewijs, luidende:

Marine. Model no. 4 Serie A, No. 030881
Stations datum stempel
Datum van de heenreis

Vervoerbewijs

per spoor/tram voor één militair
De Commandant van (a) *M.V.A. den Haag*
verzoekt tegen overneming van dit bewijs voor rijksrekening te vervoeren in de *3e* klasse den (b) *Marva III* T. P. heen op *9/9 negen September 1.946* van (c) *den Haar* naar (d) *Amsterdam*
in cijfers en in letters invullen
over (e)
met (.... kg bagage
(.... rijwiel naar keuze van reiziger/spoorweg (f)
en terug op *11/9 elf Xeptember 1946*
in cijfers en in letters invullen
met (.... kg bagage
(.... rijwiel naar keuze van reiziger/spoorweg (f)
g. Verlof
h. *Luit. ter Zee 1e klasse*

waarvan de woorden ,,tram" en die telkens vermeld onder (f) met inkt zijn doorgehaald. de onderstreepte [gecursiveerde — Red.] woorden met inkt zijn geschreven, de overige woorden zijn gedrukt. terwijl in de linkerbovenhoek een afdruk stempel voor-

komt, luidende: „9 Sep. 1946 Den Haag H.S. 13", boven het woord „vervoerbewijs" een stempelafdruk in rood, luidende: „Kon. Marine" aanwezig is, terwijl op de plaats van ondertekening een als ondertekening met inkt geschreven krabbel staat;

b. een vervoerbewijs, luidende;. . . .enz.;

Overwegende, dat door de inhoud der verklaringen van beklaagden, wordende deze alleen gebruikt ten aanzien van haar die haar heeft afgelegd en niet de verklaring van de ene beklaagde tegen de andere en omgekeerd, de verklaring van de getuige J. A. V. en door de eigen waarneming van den rechter bij het onderzoek op de terechtzitting door hem persoonlijk geschied door beschouwing en kennisneming van de aanwezige overtuigingsstukken. ten aanzien van ieder der beklaagden wettig en overtuigend is bewezen, met ieders schuld eraan, hetgeen ieder hunner is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden voorkomende in het hun ieder onder 1e ten laste gelegde, luidende: „— althans had moeten en kunnen be-„grijpen —" en van de woorden, voorkomende in het hun ieder onder 3e ten laste gelegde, luidende: .,al dan niet" en van de woorden: ,.althans een aantal" aan beklaagde R. D. onder 1e en het woordje: „of" haar onder 2e ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd ten aanzien van beklaagde R. D. als:

1e. „HELING".

2e. „VALSCHHEID IN GESCHRIFT".

3e. „MEDEPLEGEN VAN VALSCHHEID IN GESCHRIFT";

ten aanzien van beklaagde T. P. als:

1e. „HELING MEERDERE MALEN GEPLEEGD".

Be. „OPZETTELIJK GEBRUIK MAKEN VAN HET VALSCHE OF VER-„VALSCHTE GESCHRIFT ALS WARE HET ECHT EN ONVER-„VALSCHT, TERWIJL UIT DAT GEBRUIK EENIG NADEEL KAN „ONTSTAAN";

3e. „MEDEPLEGEN VAN VALSCHHEID IN GESCHRIFT".

Overwegende"), dat gelet op de ernst der gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en **de** *persoon van ieder*

---

*) Naar aanleiding van deze en volgende (hier gecursiveerde) overwegingen besliste het Hoog Militair Gerechtshof (sententie van 16 Maart 1948):

Overwegende, dat de behandeling van deze zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid behoudens dat het Hof niet overneemt de overweging-en volgende op die betreffende de qualificatie onder meer omdat het Hof beklaagden niet op grond van de door ieder harer gepleegde misdrijven ongeschikt acht in de militaire stand te blijven en zich ook overigens slechts ten dele kan verenigen met de aan ieder der beklaagden opgelegde straffen;

Overwegende, dat het Hof deze overwegingen vervangt door de volgende:

„Overwegende, dat iedere beklaagde terzake van de te harer laste bewezen „verklaarde feiten strafbaar is, zijnde niet gebleken van enige omstandig-„heid, welke hare strafbaarheid zoude opheffen of uitsluiten;

„Overwegende, dat het Hof ten aanzien van iedere beklaagde hierna te „vermelde straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde „feiten, de omstandigheden waaronder deze werden begaan en haar per-„soon;" (Red. M.R.T.)

der beklaagdetz ten aanzien van ieder hunner een gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden passend wordt geacht;

dat ieder der beklaagden op grond der door ieder husner begane misdrijven ongeschikt is om in de militaire stand te blijven, terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapeizde macht te dienen;

Overwegende, ten aanzien van de vraag of er terrnen bestaan om genoemde gevangenisstraf voorwaardelijk op te leggen, dat de Fiscaal zich in zijn repliek op het standpunt heeft gesteld, dat wanneer vrouwen aan het rechtsverkeer deelnemen op gelijke voet als mannen, de gerechtigheid vordert, dat zij terzake van een gepleegd misdrijf ook op gelijke wijze als mannen behoren te worden gestraft, zodat daar hij tegen een mannelijk delinquent terzake van het bewezene een onvoorwaardelijke straf zou hebben gevorderd voornoemde congruentie zoek xou zijn indien in casu voor een vrouw een voorwaardelijke straf zou worden geëist;

Overwegende, te dien aanzien, dat vermits de berechting van vrouwen door de Zeekrijgsraad een novum is, de bovenstaande vraag niet met de gebruikelijke aan de wet ontleende, doch niets zeggende alaemene termen kan worden beslist:

dat immers in casu in het militair strafproces ontbreekt de rechtersroutine en een zekere continuïteit in de rechtspraak, welke bij volledige erkenning van de oneindige verscheidenheid der menselijke gedragingen in psychologisch opsicht een zekere proportiotzaliteit, een zekere schzcld-waardering heeft doen ontstaan, waardoor ondanks het Schablonenwerk, dat een strafvonnis zo dikwijls is, iedere bij het strafproces betrokkene in de niet van de norm afwijkende gevallen, voornoemde als motivering bedoelde terminologie, hoewel niet altijd billijkt, toch wel begrijpt en zo nodig lering er uit trekt;

dat wellicht het door den Fiscaal ingenomen standpunt een oplossing kan geven voor de vraag of bij de steeds op een compromis berustende keuze van strafsoort en strafmaat het ongelijke gelijk behoort te worden behandeld, doch allerminst redengevend is voor de vraag of er al dan niet termen bestaan tof het opleggen in casu van een voorwaardelijke straf als zodanig, welke vraag immers niet mef een petitio principii kan worden omzeild. vermits toch daardoor niet is uitgemaakt en ook niet zonder meer kan worden uitgemaakt of eventueel voor een man voorwaardelijke bestraffing terzake passend kan zijn;

dat overigens de stelling van den Fiscaal er van zcitgaat, dat men aan de daad a l l e e n de meest perfecte waardemeter heeft om de schuldgraad en daarmede de aansprakelijkheid en daardoor de straf en de strafmaat het meest juist te bepalen, doch geen rekening houdt met het feit, dat het aanvankelijk eenvoudige strafstelsel van ons strafwetboek tengevolge van de doorgevoerde individualisatie werd doorbroken door een steeds verder doorgevoerde onderscheiding van categoriën van delinquenten en door een daarmede gepaard gaande differentiëring in de strafmiddelen, de maatregelen en de wijze van

tenuitvoerlegging, zodat de beantwoording der vraag of de categorie van vrouwelijke delinquenten moet worden onderscheiden van die der mannen, de Krijgsraad minder simplistisch lijkt dan de oplossing door den Fiscaal voorgesteld:

dat de Krijgsraad in de hoger uitgedrukte strafsoort en strafmaat allereerst bedoelt weer te geven het kwantum verdiende leed. dat aan beklaagden als vergelding voor schuld moet worden toegerelîend als straf, o m d a t zij gezondigd hebben;

dat echter niet alleen dient te worden. gevraagd w a a r o m er gestraft behoort te worden. maar ook o f- d n t er niet meer gesondigd zal worden w a a r t o e er wordt gestraft;

dat deze doelmatigheidsvraag moet worden getoetst aan de eisen der speciale en generale preventie;

dat het opvalt. dat de meerdere telastgelegde ernstige feiten, die nog maar een greep vormen van het werkelijk misdrevene, niet hef gevolg zijn van een door beklaagden met misdadig raffinement uitgedacht en uitgevoerd misdrijven-complex, maar wel van een tot misdaad voerende ongezochte gelegenheid, geschapen door gebrek aan de meest elementaire contrôle op de werkzaamheden van den burger-schrijver Van V., een obscuur individu, die, belast met de administratie der vervoerbewijzen, daarbij zo volkomen vrij spel had tot fraude, dat hij uit bravoure, overmoed en baldadigheid met deze waardevolle papieren als vodden omsprong en deze aan beklaagden opdrong;

dat nadat beklaagden, zij het na aarzeling, op de inblazingen van Van V. hadden gereageerd, het begaan can verdere fraudes zo verbluffend eenvoudig was, dat niet een te ver doorgevoerde brutaliteit van beklaagden. doch louter toeval tot ontdekking ervan leidde:

dat gelet op de milieu-omstandigheden aard en omvang der p- pleegde fraudes er niet op wijzen, dat de eisen del- speciale preventie onvoorwaardelijk vorderen, dat slechts de uitvoering van het volle kwantum verdiende leed gerandeert, dat de beklaagden na afloop van hun straftijd in de maatschappij kunnen staande blijven en bestand zullen zijn tegen de beproevingen en teleurstellingen, die hen na hun ontslag uit de militaire dienst bij het vinden en scheppen van een nieuwe werk- en leveraskring zullen wachten:

dat het voorts als onmiddellijk evident wordt gevoeld, dat de generale preventie al evenmin de uitvoering der straf noodzakelijk vordert, vermits de rechtsorde niet heeft te treden buiten haar doelverwezenlijking;

dat immers het aantal vrouwelijke delinquenten bij de zeemacht. vergeleken bij het aantal mannelijke delinquenten zo verdwijnend klein is, dat de oorzaak daarvan niet zonder weer kan worden gezocht in de personeelssterkten van mannelijke en vrouwelijke Marinejusticiabelen in het algemeen, doch de Krijgsraad geneigd is aan te nemen, dat het Korps Marva's moreel gezond, gaaf en integre is;

dat de Krijgsraad op grond van dit verheugend feit aanneemt, dat de leden van voornoemd korps naast de strafbedreiging en straf-

oplegging niet mede de strafvoltrekking der aan beklaagden op te leggen straffen als afschrikking en waarschuwing behoeven om hen van het plegen van feiten als de onderhavige te weerhouden;

dat op grond van het bovenstaande het militaire belang er zich niet tegen verzet dat de aan beklaagden op te leggen gevangenisstraf voorwaardelijk wordt opgelegd;

dat echter het bevel ten aanzien van de hoofdstraf te geven zich niet behoort uit te strekken tot de op te leggen bijkomende straf, omdat, hoezeer de Krijgsraad zich ook bewust is, dat deze bijkomende straf de beklaagden zwaar treft en declasseert — hetgeen zich inderdaad slecht verdraagt met de mede als reclassering bedoelde voorwaardelijke hoofdstraf — de ernst der begane misdrijven niet gedoogt, dat beklaagden in het Korps Marva's worden gehandhaafd;

Gezien de artikelen 13, 13 en 23 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 14a, 14b, 47, 57, 225 en 416 van het Wetboek van Strafrecht. 183, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het aan ieder der beklaagden ien laste gelegde in dier voege als hoger nerd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart ieder hunner daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als ten aanzien van ieder hunner hoger werd aangegeven;

Veroordeelt *) ieder hunner deswege tot een gevangrnisstraf voor de tijd van DRIE MAANDEN;

Beveelt. ten aanzien van ieder der beklaagden, dat deze straf niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij later anders mocht worden gelast op grond. dat de veroordeelden zich vóór het einde van een proeftijd van een jaar hebben schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of — zijnde de veroordeelden immers militair — aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 no's 2—6 van die wet;

Ontslaat ieder der beklaagden onvoorwaardelijk uit de militai e dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Spreekt ieder hunner vrij van hetgeen ieder hunner meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

*) In hoger beroep werden beide beklaagden ve oordeeld tot:

1. Gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden:

met bevel ten aanzien van iedere beklaagde, dat deze gevangenisstraf niet zal worden ten uitvoer gelegd tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op drie jaar, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp vallende onder artikel 2no. 1 van de Wet op de Krijgstucht dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nos. 2-6 van die Wet of onder artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944, Stbl. E 53;

2. Een onvoorwaardelijke geldboete van honderdvijftig gulden:

met bepaling dat die geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *vijftig dagen.*

(Red. M.R T.)

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 2 April 1948.

President: Lt. Kol. d. Mars. (KMR.SD.TV) P. Eenhoorn.

Leden. Lt. Kol. d. Mars. (KMR) B. Schreuders. Off. v. Adm. 1e kl. F. C. H. Schlamilch. Off. M.S.D. 1e kl. W. P. J. Brunet de Rochebrune en Luit. t. zee 1e kl. Douw van der Krap,

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr M. Krauss.

Raadsman: Luit. t. zee 3e kl. (KMR.SD.TV) G. M. van Duuren (in hoger beroep: luit. t. zee 3e kl. (KMR.SD) Malherbe).

Beklaagde, geplaatst te Makassar en met verlof in Batavia, bleef opzettelijk ongeoorloofd na afloop van dat verlof afwezig; meldde zich later te Batavia, kreeg aldaar ziekteverlof en bleef opzettelijk ongeoorloofd van dat ziekteverlof afwezig; meldde zich vervolgens wederom, werd in de ziekenboeg te Batavia opgenomen en verwijderde zich opzettelijk ongeoorloofd na afloop van zijn verpleging aldaar; werd vervolgens te Batavia gearresteerd en overgebracht naar de kazerne aldaar. Enige dagen later werd hij administratief overgeplaatst van Makassar naar Batavia.

(1) Zeekrijgsraad: de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid ving aan toen beklaagde voor het eerst opzettelijk ongeoorloofd van zijn verlof afwezig bleef en eindigde op het tijdstip toen hij. zich te Batavia in arrest bevindende, naar Batavia werd overgeplaatst;

(2) H.M.G. van Ned. Indië (zie de achter het vonnis opgenomen sententie): de opzettelijke ongeool-loofde afwezigheid moet geacht worden tweemaal tc zijn onderbroken en derhalve in drie stukken uiteen te vallen. De laatste afwezigheid eindigt niet eerst op het tijdstip van de overplaatsing naar Batavia, maar bij zijn aankomst (na arrestatie) in de kazerne aldaar.

Voorts: opzettelijke ongehoorzaamheid (opzettelijk nalaten te voldoe aan de order van de officier van gezondheid om zich, na afloop van beklaagdes verpleging in de ziekenboeg te Batavia, in de kazerne aldaar te melden).

(W.M.S.R. artt. 97, 98, 106 en 114)

De Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indie.

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen F.R.A., oud 24 jaren, geboren te Batavia, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als seiner der 1e klasse z/m bij de Koninklijke Marine,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant Zeemacht in Xederlandsch-Indië, d.d. 23 October 1947, No. J. 2/D/23/6;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de

18e Maart 1948, PJ 2/15/14, aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als seiner der 1e klasse z/m hij de Marine Kazerne „„Makassar" te Nakassar. in tijd van oorlog:

a. „op of omstreeks 26 Juni 1947 opzettelijk ongeoorloofd niet „van een hem verleend verlof naar Batavia bij genoemde inrichting „is teruggekeerd en sindsdien ongeoorloofd afwezig is gebleven, „totdat hij, na op 7 Augustus 1947 te Batavia te zijn aangehouden, „op 12 Augustus 1947 werd overgeplaatst naar de Marine Kazerne „„Weltevreden" te Batavia, alwaar hij toen nog vertoefde;

b. „op of omstreeks 18 Juli 1947 te Batavia opzettelijk heeft na„gelaten te gehoorzamen aan het hem door de Officier van Gezond„heid Dr. Rutgers gegeven dienstbevel om zich te melden bij de „Plaatselijke Dienst te Batavia. teneinde naar Makasser terug t„keren" ;

Gelet: .... enz.:

Overwegende dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij in het begin van de maand Juni 1947 als seiner der 1e klasse z/m bij de Marine Kazerne te Makassar diende; dat hij vóór die tijd reeds enige malen een verzoek had ingediend om overgeplaatst te worden naar Batavia, doch dat op deze verzoeken steeds afwijzend werd beschikt: dat hij toen besloot loch op een of andere wijze naar Batavia te gaan en dan niet meer terug te keren naar Makassar; dat hij hiertoe een verzoek heeft ingediend om de herdenkingsdienst van de onderzeedienst, welke op 19 Juni 1947 te Batavia zou worden gehouden, te mogen bijwonen; dat dit verzoek is toegestaan en dat hij op 14 Juni 1947 naar Batavia is vertrokken waar hij na een tussentijds verblijf te Soerabaja, de 19e Juni 1947 arriveerde;

dat op zijn reisopdracht vermeld stond dat hij na het bijwonen van de herdenkingsdienst zo spoedig mogelijk naar Makassar diende terug te keren; dat hij die 19e Juni 1947 eerst te omstreeks 18.00 uur te Batavia arriveerde en zich daarom niet bij de Plaatselijke Dienst te Batavia heeft gemeld. zoals op zijn reisopdracht was aangegeven. doch dat hij de avond van die 19e Juni 1947 de herdenkingsdienst heeft bijgewoond:

dat hij zich ook de volgende dag niet bij de Plaatselijke Dienst te Batavia heeft gemeld, doch dit eerst op 21 Juni 1947 heeft gedaan; dat hem op de Plaatselijke Dienst Batavia werd medegedeeld dat hij zich op 25 Juni 1947 wederom aldaar moest melden, aangezien hij waarschijnlijk de 26e Juni 1947 weer op transport gesteld zou worden naar Makassar; dat hij zich echter de 25e Juni 1947 niet bij de Plaatselijke Dienst heeft gemeld. aangezien hij niet naar Makassar wilde terug keren; dat hij zich daarom ook niet de 26e Juni 1947 bij de Plaatselijlre Dienst heeft gemeld doch door zijn moeder aan de Plaatselijke Dienst heeft laten rapporteren, dat hij. beklaagde, ziek was; dat de Plaatselijke Dienst antwoordde dat hij zich dan morst melden in de ziekenboeg van de Marine Kazerne Weltevreden

tc Batavin: dat hij dit de volgende dag, 27 Juni 1947, heeft gedaan en tegenover de Officier van Gezondheid Rutgers heeft voorgewend dat hij. beklaagde, ziek was; dat hij, beklaagde, zich toen echter in het geheel niet ziek gevoelde;

dat dokter Rutgers hem toen heeft onderzocht en hem een schriftelijke verklaring heeft medegegeven, dat zijn, beklaagde's, verlof in verband met zijn ziekte, verlengd kon worden tot 1 Juli 1947; dat toen op zijn verlofpas de zinsnede is bijgevoegd, dat zijn verlof op medisch advies was verlengd tot 1 Juli 1947 en dat deze zinsnede is ondertekend door de 1e officier van de Marine Kazerne Weltevreden; dal hij met deze verlofpas naar de Plaatselijke Dienst is gegaan, waar hem werd medegedeeld dat hij zich op 2 Juli 1947 weer aldaar moest melden;

dat door de Officier van Gezondheid Rutgers ook nog een telegram naar de commandant Marine Kazerne Makassar is gezonden teneinde zijn, beklaagde's verlofverlenging tot 1 Juli 1947 tc melden; dat hij, beklaagde, eveneens van dokter Rutgers opdracht ontving om zich op 1 Juli 1947 weer in de ziekenboeg van de Marine Kazerne Weltevreden t~ Batavia t~ melden;

dat hij, beklaagde, zich echter noch op de 1e Juli 1947 bij dokter Rutgers, noch op de 2e Juli 1947 bij de Plaatselijke Dienst Batavia heeft gemeld, aangezien hij niet naar Makassar terug wilde; dat hij das rustig thuis is gebleven; dat hij echter op 3 Juli 1947 werkelijk ziek werd rn dat hij toen, lijdende aan bronchitis, in de ziekenboeg van de Marine Kazerne Weltevreden te Batavia is opgenomen; dat hij op 10 Juli 1947 weer uit die ziekenboeg is ontslagen en toen ziekteverlof kreeg tot 18 Juli 1947;

dat hij zich op 18 Juli 1947 inderclancl weer in de ziekenboeg heeft gemeld en toen van dokter Rutgers opdracht kreeg oin zich diezelfde dag nog te melden bij de Plaatselijke Dienst Batavia, teneindt. naar Makassar te worden teruggebracht; dat hij zich echter niet bij de Plaatselijke Dienst heeft gemeld, doch thuis is gebleven, aangezien hij geen zin had oin naar Makassar terug te gaan en hoopte door thuis te blijven toch op een gegeven ogenblik naar Batavia overgeplaatst te morden;

dat hij thuis is gebleven totdat hij op 7 Augustus 1947 werd opgehaald door een ordonnans van de Marine Kazerne Weltevreden en bij de eerste officier van die Kazerne werd gebracht; dat deze hem voorlopig licht arrest oplegde; dat de eerste officirr hem enige dagen later mededeelde dat hij, beklaagde, van Makassar was overgeplaatst naar de Marine Kazerne Weltevreden te Batavia;

Post *alia:*

Overwegende, ten aanzien van het bewijs der feiten:

dat de duur van beklaagdes afwezigheid van de Marine Kazerne „Makassar" is te verdelen in perioden van ongeoorloofde en niet ongeoorloofde afwezigheid;

dat derhalve de vraag rijst of de (in dc aanvang opzettelijke) ongeoorloofde afwezigheid, de gehele duur van de afwezigheid tot een

opzettelijke afwezigheid stempelt. dan wel of deze opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid tot fragmenten dient te morden teruggebracht;

dat waar de algemene regel is, dat de zich aan opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid schuldig makende militair tot aan het ogenblik, dat hij weer bij het onderdeel aankomt, waar hij ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen zich behoort te bevinden, geacht wordt ongeoorloofd van dat onderdeel afwezig te zijn gebleven. deze militair dus alle kwade gevolgen dient te dragen, ook dan indien deze gevolgen, voor een zeker deel, onherstelbaar zijn geworden. ondanks de omstandigheid, dat de militair te dien aanzien naderhand anders wilde;

dat derhalve door de verklaringen van beklaagde en die van de getuigen, benevens door de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagdes schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande alzo, dat hij van 26 Juni 1947 tot 12 Augustus 1947 ongeoorloofd afwezig is geweest;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„1. *„Desertie gepleegd in tijd van oorlog":*

2. *„Opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd in tijd van oorlog"";*

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf v.d.t.v. *zes maanden*, met aftrek van voorarrest — Red.].

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 16 Juli 1948.

President: Mr J. C. Berenschot (plv),

Leden: Generaal-Majoor M. E. X. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. der 1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr J. E. K. Bondam (plv).

(*zie het hierboven afgedrukte vonnis*)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIË,

in de zaak van F.R.A., oud 24 jaar (enz.).

Gezien het vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, gewezen en uitgesproken op 2 April 1948. waarvan appèl, waarbij beklaagde terzake van het hem ten laste gelegde is schuldig verklaard aan de misdrijven:

1. *„Desertie gepleegd in tijd van oorlog";*

2. *„Opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd in tijd van oorlog":*

en deswege veroordeclcl tot een gevangenisstraf voor den duur van zes maanden, met bepaling, dat het door beklaagde ondergane voorlopig licht arrest van 8 Augustus 1947 tot 5 September 1947 bij de

tenuitvoerlegging der gevangenisstraf voor *acht* ***dagen,*** in mindering zal worden gebracht;

Gelet: .... enz.;

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandscli Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis in appèl, ddo. 16 Juli 1948 [strekkende tot bevestiging van het vonnis — Red.].

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen. welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht een schuldigverklaring en veroordeling van beklaagde tcrzake van liet hem ten laste gelegde heeft uitgesproken, met clien verstande evenwel, dat niet betrekking tot het sub *a* ten laste gelegde beklaagde's afwezigheid gedurende 26 Juni tot 7 Augustus 1917. wat het opzettelijk ongeoorlooide karakter daarvan aangaat. geacht moet worden twee malen te zijn onderbroken, nl. de eerste maal door een hem toegestaan ziekteverlof van 27 Juni tot 1 Juli 1947. en de tweede maal door zijn opname wegens ziekte op advies van een officier van gezondheid in de ziekenboeg van de Marine Kazerne (zijnde een plaats, waar hij zijn dienstvprplichtingen kon opvatten en vervullen) rn daarbij aansluitend ziekteverlof tot aan 18 Juli 1947;

Overwegende, dat beklaagde dus niet over de gehele periode van 26 Juni tot 7 Augustus 1947 onafgebroken ongeoorloofd afwezig is geweest, doch met genoemde twee onderbrekingen over drie gedeelten van die periode, telkens ter uitvoering van éénzelfde tevoren opgevat wilsbesluit. waarbij de eerste twee gedeelten elk niet langer dan 4 dagen en het laatste, van 18 Juli tot **i** Augustus 1947, langer dan 4 dagen heeft geduurcl, zulks in tijd van oorlog;

Overwegende, dat overeenkomstig hiermede de door den eersten rechter gegeven omschrijving van het misdrijf sub 1 niet kan worden gehandhaafd en dient ie worden gewijzigd zoals in het dictum hieronder is aangegeven, weshalve te dezen opzichte het beroepen vonnis moet worden vernietigd;

Overwegende, dat dit laatste evenzo behoort tc geschieden ten aanzien van de door den eersten rechter aan beklaagde opgelegde straf, welke den Hove te licht is voorgekomen en dan ook, behalve gelet op de omstandigheden van het geval en de persoonlijkheid van beklaagde, zoals daarvan uit zijn minder gunstige straflijst in het conduiteboekje blijkt, niede uit een oogpunt van generale preventie de ondcrvolgeride straf in juistere verhouding wordt geacht tot den aard en ernst van het door beklaagde misdrevene. waarbij ook het Hof termen heeft gevonden, om te bepalen, dat het door beklaagde ondergaan voorlopig licht arrest bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf voor acht dagen in mindering zal worden gebracht;

Gelei, derhalve op de reeds in hrt beroepen vonnis aangehaalde wetsbepalingen, nog op artikel 97 aanhef en 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 56 van het Wetboek van Strafrecht, voorts op artikel 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht.

zomede de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin:

Vernietigt het op 2 April 1948 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep, ten aanzien van de daarbij gegeven qualificatic met betrekking tot het sub a ten laste gelegde alsmede ten aanzien van de opgelegde straf;

Qualificeert het sub a ten laste gelegde als:

1. a. *„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, „tweemaal gepleegd;*
   b. *„desertie in tijd van ooriog gepleegd, „deze misdrijven als één voortgezette handeling beschouwd":*

Vcroordcelt den nan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde terzakr van deze misdrijven sub 1° en van het misdrijf sub 2° tot een gevangenisstraf voor den duur van *acht maanden,* met bepaling, dat het door beklaagde ondergaan voorlopig licht arrest van 8 Augustus 1947 lot 5 September 1947 bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf voor acht dagen in mindering zal worden gebracht;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

NASCHRIFT.

Op blz. 185 v. van M.R.T. XLII is opgenomen een vonnis van dezelfde krijgsraad (eveneens op 2 April **1948** *gewezen), een gedeelte uit de motiveringen van de Fiscaal inzake het door hem terzake ingestelde appèl, en de in die zaak gevallen sententic van hef H.M.G. van N.I. Het Hoog Militair Gerechtshof van* **N.I.** *maakte in die sententie uit. dal als plaats, in artikel 106 W.M.S.R. bedoeld, geldt de plaats waar de militair zijn dienstverplichtingen knn opvatten en vervullen* [1]*).*

In bovenstaande sententie gaat het Hof van hetzelfde beginsel uit. Telkens wanneer beklaagde zich bevindt op een plaats, waar hij zijn dienstverplichtingen kan opvatten en vervullen, komt er een einde aan zijn opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, ongeacht de omstandigheid dat zijn „onderdeel" elders is. Op grond van gelijk beginsel doet het Hof tenslotte de gehele serie van afwezigheden eindigen op 7 Augustus 1947 (de datum van arrestatie en overbrenging naar de kazerne te Batavia) en niet, zoals Krijgsraad (en Fiscaal) op 12 Augustus 1947: de datum waarop beklaagdes plaatsing wordt gewijzigd en de kazerne te Batavia beklaagdes onderdeel wordt.

Een moeilijkheid echter. waar het Hof zonder nadere motivering overheen loopt. is dof beklaagde ten laste gelegd is één afwezigheid, t.w. van omstreeks 26 Juni 1947 af tot 7. althans 12 Augustus 1947. Het Hof heeft kier n.m.m. dan ook heel iets anders bewezen verklaard dan ten loste is gelegd.

In dit verband is het wel belangwekkend te weten, dat de Fiscnal.

---

[1]) Zie ook mijn beschouwingen inzake de desertie van een militair van het K.N.I.L. op weg naar Nederland. — M.R.T. XLII, blz. 704 v.

toen hij de Vlootvoogd adviseerde tot verwijzing, daarbij een tenlastelegging concipieerde, gebaseerd op een opvatting, welke later die van het H.M.G. sou blijken te zijn[2]*). De Commandant der Zeemacht in Ned. Indië volgde wel het advies, de verdachte naar de Krijgsraad te verwijzen, doch deelde mede dot hrt advies van de Fiscaal inzake de formulering van de tenlastelegging niet kon worden overgenomen. De Commandant Zeemacht stelde voor een gesplitste omschrijving een enkelvoudige desertie in de plaats, vermits verdachte, naar de mening van de C.Z.M., ongeoorloofd afwezig was geweest van de Marinekazerne te Makassar.*

Het gebeurt gelukkig maar zelden, maar het komt voor, dat de verwijzingsautoriteit de juridische mérites van het advies van de Fiscaal beoordeelt en diens ontwerp-tenlastelegging verbetert. De mogelijkheid hiertoe wordt geschapen doordat dc verwijzingsautoriteit de adviezen van de Fiscaal pleegt te doen nazien en beoordelen door de fofzijn staf behorende officier-. die met de juridische zaken belast is. Ik kan deze gewoonte, wanneer zij leidt tol het vervangn van de voorgestelde tenlastelegging door een andere, niet juist vinden.

Niettemin moet erkend worden dof de Vlootvoogd hiertoe stellig de bevoegdheid heeft. Artikel 9 R.Z. (14 **H.L.**) *geeft aan dat de omschrijving van hel feit bij de verwijzing afkomstig is van de Commanderende Officier. Eerst als de procedure het stadium van het eindonderzoek heeft bereikt, bij het bevelschrift tof bijeenkoming van de Krijgsraad, doel de tenlastelegging van de openbare aanklager zijn intif.de. De openbare aanklager is daarbij niet aan enig advies gebonden: hij formuleert de tenlastelegging zelfstandig.*

[2]) De Fiscaal stelde de Commandant Zeemacht voor, verdachte te verwijzen t ezake:

,,dat hij, dienende als seiner der 1e klasse z/m bij de Marinekazerne ,,Makassar, in tijd van oorlog,

1e. ,,zich met verlof bevindende te Batavia alwaar hem door een bevoegde ,,instantie bij de Plaatselijke Dienst de order was verstrekt om zich ,,op 26 Juni 1947 aldaar te melden teneinde per vliegtuig naar Makas- ,,sar te worden overgevoerd, opzettelijk op genoemde dag van die ,,Dienst ongeoorloofd afwezig is gebleven, waardoor hij voormelde ,,reis, waartoe het bevel hem bekend was, niet heeft medegemaakt;

2e ,,zich met ziekteverlof bevindende te Batavia, alwaar hem door een ,,bevoegde instantie van de ziekenboeg der Marinékazerne ,,Wel- ,,tevreden" de order was verstrekt zich aldaar op 1 Juli 1947 te ,,melden, opzettelijk op en vanaf die dag van die ziekenboeg onge- ,,oorloofd afwezig is gebleven totdat hij zich aldaar op 3 Juli 1947 ,,heeft gemeld;

3e. ,,na ommekomst van zijn ziekteverlof op 18 Juli 1947 opzettelijk heeft ,,nagelaten te gehoorzamen aan het dienstbevel hem gegeven door een ,,bevoegde officier van gezondheid van voormelde ziekenboeg om zich ,,te melden bij de Plaatselijke Dienst te Batavia, teneinde naar Makas- ,,sar terug te keren;

4e. ,,vanaf 18 Juli 1947 opzettelijk van enig onderdeel der Marine te ,,Batavia ongeoorloofd afwezig is gebleven totdat hij op 7 Augustus ,,1947 werd voorgeleid naar de Marinekazerne ,,Weltevreden";

Hoewel op deze tenlastelegging m.i. nog wel het een en ander aan te merken zou zijn, voldoet zij stellig aan de eisen van R.Z. art. 9 (R.L. art. 14) en zij sluit zich geheel aan bij de opvatting van het H.M.G. v. N.I.

mits zij maar hetzelfde feit, hetzelfde gebeuren omschrijft als waarvoor de verwijzingsautoriteit de man naar de Krijgsraad verwees.

Wat het onderhavige geval betreft: ik meen dat de Fiscaal stellig gerechtigd geweest was, zijn aanvankelijke formulering van het feit, waarvoor de vlootvoogd een andere in de plaats stelde, aan de voet van het bevelschrift te vermelden. Hierdoor zou n.m.m. zeker nog hetzelfde feit het onderwerp van de procedure gebleven zijn.

W.H.V.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van **10** September 1948.

President: Mr **J.** C. Berenschot (plv.).

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. H. J. G. van Giessen.

De woorden „ten behoeve der krijgsmacht gebezigd" in artikel 99, 7° W.M.S.R. hebben alleen betrekking op het woord „dier", niet mede op de woorden „wapen of munitie".

(W.M.S.R. art 99).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NED. INDIË

in de zaak van A., oud 19 jaar, geboren te Batoedjadjar, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad te Velde gediend hebbende als soldaat tkl. K.V. bij het IIe Bewakingsbataljon te Bandoeng. in voorlopig arrest gesteld op 22 Juni 1947;

Gezien het vonnis van den Krijgsraad te Velde K.N.I.L. te Batavia, gewezen op 13 Januari 1948, waarbij beklaagde terzake van het sub *a* en *b* primair ten laste gelegde, is schuldig verklaard aan de misdrijven:

I. *„Desertie gepleegd in tijd van oorlog met medeneming van „ten behoeve der krijgsmacht gebezigde munitie":*

II. .... enz.;

Post alia:

Overwegende, dat de door den Krijgsraad bewezen verklaarde feiten met juistheid zijn omschreven behalve wal het feit sub **I** aangaat, in welks omschrijving de woorden *„ten Fehoeue der krijgs- „macht gebezigde"* behoren te vervallen, welke woorden, gezien de herhaling in art. 88 sub 7° van het [Indische — Red.] Wetboek van Militair Strafrecht van het woord „een" vóór „wapen of munitie" taalkundig slechts betrekking kunnen hebben op „dier" *);

Overwegende: ....enz.;

Qualificeert dat feit sub I als: *„Desertie gepleegd in tijd van oorlog met medeneming van munitie"* (volgt: veroordeling tot drie jaren gevangenisstraf met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht, en met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. Red.).

*) Vgl. sententie H.M.G. v. N.I. van 10 November 1939, M.R.T. XXXV blz. 589 v. [Red. M.R.T.].

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 9 December 1948.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Kap. Luit. t. Zee G. Koudijs, Luit. t. zee 1e kl. A. H. Deketh, Luit. t. Zee (Vl.) 1e kl. L. J. Fritz, Maj. d. Mars. G. H. van der Spek.

Fiscaal: Kap. Luit. t. Zee (A) Mr R. J. Brunner.
Raadsman: Mr J. H. van Wijk.

Principiële dienstweigering.

Beklaagde heeft op het door hem ingediende request op grond van de Dienstweigeringswet een afwijzende beschikking gekregen en heeft vervolgens, wegens nader verkregen gegevens, een nieuw request ingediend. Raadsman verzoekt hetzij voorwaardelijke veroordeling, hetzij aanhouding der zaak tot ontvangst der nadere beslissing van de Minister.

De Krijgsraad wijst dit verzoek af, vermits de beslissing op grond van de Dienstweigeringswet is gelegd in handen van de administratie en het nooit de taak van de strafrechter kan zijn, de juistheid van de door de adntinistratie genomen beslissingen te beoordelen.

Het Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis opgenomen sententie) verwerpt deze overweging, onder meer omdnt daaruit ten onrechte zou volgen, dat de rechter in enig opzicht door de administratie beperkt zou kunnen worden in zijn bevoegdheid om zelfstandig alle omstandigheden te ondernoeken, waaronder een misdrijf kan zijn gepleegcl.

(W.M.S.R. art. 114).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen Chr. J., oud 21 jaren, geboren te Kortezwaag, gedetineerde. laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als zeemilicien hij het Marine-Opkomst-Centrum te Voorschoten.

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 9 November 1948, No. CZM/JZ/5421/1850;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 27 November 1948 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

,,dat hij te Voorschoteri in tijd van oorlog op 3 November 1948, ,,toen hij als zeemiliciën diende bij het Marine-Opkomst-Centrum ,,aldaar, opzettelijk nadat de Luitenant ter zee 2e klasse KMR SD ,,K. Woltman hem in verband met de door hem als recruut te volgen ,,selectie-procedure had gezegd zich ter beschikking te stellen van ..bootsman W. Kamphorst teneinde diens aanwijzingen en orders tot

..het juiste verloop van die selectie-procedure op te volgen, die offi-
„cier de woorden heeft toegevoegd: „Ik kan Uw orders niet opvolgen,
.„omdat ik van mening ben dat ik niet het recht heb mijn mede-
„..mensen te doden" en opzettelijk nagelaten heeft zich ter beschik-
„king van die bootsman te stellen gelijk die officier hem gelast had";

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende. dat ten processe, zakelijk gerelateerd. hebben verklaard:

1e. *Chr.* **J.,** oud 21 jaar, *als beklaagde:*

dat op **3** November 1948, toen hij als zeemiliciën diende bij het Marine-Opkomst-Centrum te Voorschoten, aldaar de Luitenant ter Zee der 2e klasse KMR SD Woltman, die zich in gezelschap van de bootsman Xamphorst bevond, hem zeide zich ter beschikking van die bootsman te stellen, teneinde diens aanwijzingen en orders tot hei. juiste verloop van de selectie-procedure op te volgen, waarop hij die Officier opzettelijk de woorden heeft toegevoegd: „Ik kan „Uw orders niet opvolgen, omdat ik van mening ben, dat ik niet het ..recht heb mijn medemensen te doden" en hij opzettelijk heeft nagelaten zich ter beschikking van bootsman Kaniphorst te stellen, gelijk die Officier hem had gelast;

2e. *K. Woltman,* oud 41 jaar, *ais getuige:*

dat hij, dienende als Luitenant ter Zee der 2e klasse KMR SD bij het Marine-Opkomst-Centrunz te Voorschoten, aldaar op **3** November 1948 de functie van Chef Selectie vervulde, in welke functie aan hem zijn toegevoegd enige onderofficieren, onder wie di bootsman W. Kaniphorst, welke onderofficieren aan alle recruten aanwijzingen geven omtrent de selectie-procedure;

dat hij op **3** November 1948 aan de zeemiliciën Chr. **J.** persoonlijk, in het bijzijn van de bootsman Kamphorst, de te volgen selectieprocedure heeft uiteengezet;

dat hij, in het bijzijn van bootsman Kamphorst aan Chr. **J.** gezegd heeft heeft, zich in verband met de door deze als recrut te volgen selectie-procedure ter beschikking te stellen van die bootsman. teneinde de aanwijzingen en orders van die bootsman, tot het juiste verloop dier selectie-procedure, op te volgen;

dat Chr. **J.** hem de woorden toevoegde: „Ik kan Uw orders niet ..opvolgen, omdat ik van mening ben, dat ik niet het recht heb mijn „medemens te doden" en Chr. **J.** heeft nagelaten zich ter beschikking van bootsman Kamphorst te stellen, gelijk hij Chr. **J.** had gelast;

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld eraan, xijnde het immers van algemene bekendheid dat het ten tijdr in de telastlegging vernield, tijd van oorlog was, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende. dat het bewezene behoort te worden gequalificeerd als:

„OPZETTELIJKE ONGEHOORZAAMHEID GEPLEEGD IN TIJD VAN „OORLOG":

Overwegende, dat de Raadsman van beklaagde, namens deze, heeft aangevoerd:

dat beklaagde de weg van de dienstweigeringswet heeft bewandeld, doch deze weg in zijn geval bleek dood te lopen;

dat het ontbreken van een mogelijkheid tot hoger beroep van de beslissing van de Minister een ernstige leemte in de dienstweigeringswet is:

dat de raadsman op grond van nader verkregen — ook aan de krijgsraad overgelegde — gegevens, welke de ernst van beklaagde's gewetensbezwaren tegen de militaire dienst bevestigen, de mogelijkheid niet uitgesloten acht, dat de Commissie van Advies zich heeft vergist en pleiter daarom, teneinde revisie van de Ministeriële beslissing te krijgen, een daartoe strekkend request aan de Minister van Marine heeft ingediend;

dat de Krijgsraad op grond van vorenbedoelde gegevens zich behoort af te vragen of ten aanzien van beklaagde wel recht is gedaan, weshalve de Raadsman verzoekt:

a. hetzij beklaagde te veroordelen tot een voorwaardelijke straf, met als bijzondere voorwaarde het verrichten van burgerdienst:

b. hetzij de zaak ter nader onderzoek van beklaagde's gewetensbezwaren terug te verwijzen naar de Minister van Marine en in afwachting van de uitslag van het revisie-onderzoek de strafvervolging tegen beklaagde te schorsen;

Overwegende te dien aanzien:

dat de gedachtengang van de Raadsman en die van beklangde op een schromelijke verwarring van de tank van de strafrechter en die van de administratie berust:

dat immers de beslissing of het beroep op de dienstweigeringswet al dan niet behoort te worden erkend, behoort tot de taak van de Minister van Marine, die terzake wordt geadviseerd door de daartoe aangewezen Commissie;

dat in het geval van beklaagde die bewindsman, gehoord de Commissie van Advies, diens gewetensbezwaren tegen de militaire dienst niet heeft erkend;

dat het nooit de taak van de strafreclater kan zijn in zijn rechtspraak de juistheid of onjuistheid van de door de adnzinistratie genomen beslissingen te beoordelen, doch integendeel de strafrechter behoort te zorgen, dat niet met overschrijding van de strafwet de door de administratie genomen beslissingen geheel of ten dele illusoir worden gemaakt:

dat zulks in de onderhavige materie voor de Krijgsraad des te strenger geldt, vermits het in casu geldt een consciëntie-onderzoek, welke de dienstweigeringswet met buitensluiting van de militaire rechter, aan een speciale Commissie van Advies heeft opgedragen en uit welke Commissie tot nu toe het militaire element angstvallig en systematisch is geweerd;

dat mitsdien inwilliging van het verzoek van de Raadsman, in welke vorm ook, zou betekenen het zich aanmatigen van een onge-

zonde en ongewenste dictatuur door de militaire rechter;

dat het verzoek wordt afgewezen; [1])

Overwegende, dat gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde, een gevangenisstraf voor de tijd van vier jaar passend wordt geacht, terwijl de tijd door hem sinds 3 November 1948 in voorarrest doorgebracht geheel in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de op te leggen gevangenisstraf;

Overwegende. dat beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt is om in de militaire stand te blijven, terwijl het ontslag uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;. . . .enz.

Hoog Militair ,Gerechtshof.

Sententie van 22 November 1949.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer gep. Luitenant-Generaal Nijhoff (plv.), en Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

(Zie het hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:. . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen. behalve ten aanzien der opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van twee jaar met aftrek van de tijd in voorlopig arrest doorgebracht sedert 3 November 1948, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat blijkens een zich bij de processtukken bevindend ambtelijk rapport beklaagde sterk verminderd toerekeningsvatbaar moet worden geacht;

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met de overweging, aanvangende met de woorden: ,,dat de gedachtengang" en eindigende met de woorden: „.... dat het verzoek wordt afge-,,wezen" [2]), onder meer, omdat daaruit ten onrechte zou volgen, dat de rechter in enig opzicht door de administratie beperkt zou kunnen worden in zijn bevoegdheid om zelfstandig alle omstandigheden te onderzoeken, waaronder een misdrijf kan zijn gepleegd, dus ook het eventueel aanwezig zijn van gewetensbezwaren;

---

[1]) Het hier gecursiveerde gedeelte deed het H.M.G. vervallen; zie de hierna opgenomen sententie. (Red. M.R.T.)

[2]) Dit gedeelte hebben wij in het vonnis gecursiveerd. (Red. M.R.T.)

Overwegende, dat in verband hiermede het Hof deze overweging van de Krijgsraad en de daaraan in het vonnis voorafgaande overweging schrapt;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof overigens tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde gevangenisstraf, die aan liet Hof te zwaar is voorgekomen, terwijl het Hof termen aanwezig acht beklaagde onmiddellijk in vrijheid te stellen;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepaste vermelde artikelen, alsmede van de artikelen 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie; [volgt: veroordeling tot gevangenisstraf v. d. t. v. een jaar; aftrek voorarrest; onmiddellijke invrijheidstelling; ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting — ***Red.]***.

—————

Krijgsraad te Velde West.

Vonis van 27 Mei 1949 [1]).

President: Res. Majoor Grenadiers Mr Buurman van Vreeden,

Leden: Majoors E. E. Meulman en S. J. Brands,
Raadsman: Mr Van der Biesen, advocaat te 's Gravenhage.

Valse munterij.

*Beklaagde **had** een viertal **biljetten van** f **100** nagemaakt, met het **oogmerk** ze **als** echt **en** onvervalst uit te **yeven. welke** nagemaakte biljetten beklaagde **vervolgens ook heeft** uitgegeven.*

*Verbeurdverklaring **van in beslag genomen** goederen.*

(Wb.v.Sr. artt. 208 en 209).

De Krijgsraad te Velde West,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen H.M.D., geboren te Vlaardingen, 28 Januari 1927, soldaat bij het Alg. Dep. Kon. Landmacht te Schoonhoven, beklaagde,

Gezien: .... enz.;

1. Bankbiljetten namaken met het oogmerk om die bankbiljetten als echt uit te geven, meermalen gepleegd;
2. opzettelijk als een echt bankbiljet uitgeven van een bankbiljet dat hij zelf heeft nagemaakt, meermalen gepleegd,

respectievelijk voorzien en strafbaar gesteld bij artikelen 208 en 209 van het Wetboek van Strafrecht jo. artikel 57 van dat Wetboek;

Overwegende, dal. niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen

[1]) Dit vonnis is geheel bevestigd bij Sententie van het H.M.G. van 28 September 1949. (Red. M.R.T.)

aan beklaagde meer of anders is ten laste gelegd clan hie boven uitdrukkelijk bewezen is verklaard. zoodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van eenige omstandigheid welke zijn strafbaarheid zoude uitsluiten of opheffen:

Overwegende, dat na te melden straf in overeenstemming is met den ernst van de gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze werden begaan en den persoon van den beklaagde, waarbij de Krijgsraad rekening houdt met de omstandigheid. dat beklaagde blijkens den inhoud van een schrijven dd. 13 Mei 1949 van den Auditeur-Militair te Rotterdam, op 15 October 1946 door den f conomischen Politierechter te Rotterdam werd veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden ter zake van een misdrijf, dat in grote lijnen overeenstemt met de thans ten laste van beklaagde bewezen verklaarde strafbare feiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt acht in den militairen stand te blijven doch niet tevens zoodanig ongeschikt, dat hij voorgoed van de bevoegdheid. om bij de gewapende macht te dienen, behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat beklaagde blijkens een verlilaring dd. 26 April 1949, afkomstig van den Commandant van 6 A.D.K.L. op 23 April 1949 in voorlopig arrest is gesteld;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt. dat de zaak is van dien aard, dal beklaagdc. die in arrest is, daarin behoort te blijven;

Gezien, behouden. voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 2. **23.** 60 en **62** van het Wetboek van Militair Ftrafrccht, **10.** 27, **33** en **56** van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in naam der Koningin:

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor den tijd van DRIE **JAAR;**

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht. bij de uitvoering der opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, zijnde vanaf **23** April 1949 tot aan de tenuitvoerlegging;

op 9 April 1949 te Rotterdam heeft dienst gedaan als caissière aan cassa 4 van het Gebouw van de N.V. „De Bijenkorf" en als zoodanig dien dag in totaal 16 bankbiljetten van f 100 heeft ontvangen; dat, indien bij contrôle van de bij haar cassa behoorende geldtronimel, een vermoedelijk nagemaakt bankbiljet van f 100 is aangetroffen. dit biljet door haar op 9 April 1949 aldaar moet zijn ontvangen;

Overwegende, dat een ambtseedig proces-verbaal ....(post *alia*):

D. als verklaring aan verbalisant Jansen van Trijntje Hengst, af-

gelegd op 23 April 1949: dat zij op 22 April 1949 te 's-Gravenhage als caissière aan een der loketten van het „Rex"-theater dienst deed en in den avond van dien dag een haar onbekende man haar om drie plaatsbewijzen vroeg en daarbij een bankbiljet van *f* 100 op de cassa legde; dat zij toen aldaar dat biljet in de hand nam en hij nadere beschouwing bemerkte, dal dit biljet niet echt kon zijn: dat zij dit biljet vervolgens heeft ter hand gesteld aan haar Chef, den Heer Leijser: dat zij het biljet, dat haar door den verbalisant werd getoond en dat het nummer QH 911837 draagt, herkent als te zijn het biljet waaromtrent zij verklaarde; dat de persoon, die haar door verbalisant werd getoond en dien zij D. hoorde noemen, door haar wordt herkend als te zijn degeen, die haar op 22 April 1949 te 's-Gravenhage voormeld biljet overhandigde;

Overwegciide, dat ten processe zijn overgelegd en aan beklaagde zijn voorgehouden vier stukken, blijkens de daarop voorkomende teekeningen kennelijk ieder moetende voorstellen een Nederlandsch bankbiljet van honderd gulden, al welke stukken aan de keerzijde zijn voorzien van een rood kruis, dragende *drie* dezer stukken ieder het nummer QH 911837 (één van welke drie aldus genummerde stukken bovendien in den rechterbovenhoeli aan de voorzijde is gemerkt inet een zwart kruis), terwijl het *vierde* stuk het nummer CH 011337 draagt:

Overwegende, dat deze stukken valsche Nederlandsche bankbiljetten van honderd gulden zijn, hetgeen blijkt uit de omstandigheid dat deze niet gedrukt, doch kennelijk uit de hand geteekend zijn, terwijl het gebezigde papier geen watermerk vertoont en het van algemene bekendheid is, dat Nederlandsch bankpapier gedrukt is en van een watermerk is voorzien;

Overwegende, dat op grond van den inhoud van vorenstaande bemijsmiddelen — eerder genoemde vier met een rood kruis gemerkte stukken slechts gebezigd in verband met den inhoud der overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, mrt dien verstande, dat beklaagde, wat het sub A ten laste gelegde betreft, op meer tijdstippen in de maand April 1949 te Vlaardingen achtereenvolgens een viertal Nederlandsche bankbiljetten van honderd gulden heeft nagemaakt met het oogmerk om deze als rcht uit te geven;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als:

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, militair zijnde,

„*A.* op een of meer tijdstip(pen) in of omstreeks dc maand April „1949 te Vlaardingen, achtereenvolgens een viertal Nederlandsche „bankbiljetten van honderd gulden heeft nagemaakt, met het oog„merk om deze als echt uit te geven;

„B. op of omstreeks 9 April 1943 te Rotterdam, alsmede op of om„streeks 22 April 1949 ie 's Gravenhage, telkenmale opzettelijk als

„een echt baiikbiljet heeft uitgegeven, telkenmale een Nederlandsch „bankbiljet van honderd gulden, hetwelk hij zelf had nagemaakt";

Overwegende: .... enz.;

Overwegende, dat beklaagde onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij, toen hij als militair in werkelijken clienst was, op meerdere tijdstippen gedurende de maand April 1949 te Vlaardingen achtereenvolgens vier Nederlandsche bankbiljetten van honderd gulden heeft nagemaakt, met het oogmerk deze als echt uit te geven;

dat hij vervolgens omstreeks 9 April 1949 in bet magazijn van de N.V. „De Bijenkorf" te Rotterdam een dezer nagemaakte biljetten als betaalmiddel heeft aangeboden en daarop ongeveer f 90 heeft terugontvangen;

dat hij daarna op 22 April 19-19 te 's-Gravenhage een ander dergelijk biljet, als betaalmiddel heeft afgegeven aan een loket van het „Rex"-theater aldaar;

dat hem ten processe zijn getoond vier bankbiljetten van honderd gulden elk, welke aan de achterzijde zijn voorzien van een rood kruis, welke stukken hij herkent en erkent als te zijn die, waaromtrent hij verklaarde;

Overwegende, dat een ambtsedig pioces-verbaal dd. 12 April 1949 opgemaakt door J an Wolvers, agent van gemeentepolitie-rechercheur, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter te Rotterdam. onder meer zakelijk inhoudt:

A. als eigen verklaring van verbalisant: dat hij op 11 April 1949 te Rotterdam uit handen van Adrianus Hendrikus Holkers heeft in beslag genomen een vermoedelijk nagemaakt bankbiljet van f 100, genummerd CH 011337;

B. als verklaring aan verbalisant van Adrianus Hendrikus Holkers: dat hij als chef-controleur werkzaam is bij de N.V. „De Bij-„enkorf" te Rotterdam; dat bij een op 11 April 1949 aldaar gehouden controle van de op 9 April 1949 aan de cassa's ontvangen gelden, in de geldtrommel van cassa 4 werd aangetroffen een vermoedelijk nagemaakt bankbiljet van honderd gulden, genummerd CH 011337; dat op 9 April 1949 aan genoemde cassa dienst is gedaan door zekere Mejuffrouw Littooy;

C. als eigen verklaring van verbalisant: dat hij op 12 April 1949 te Rotterdam aan Annechien Littooy heeft getoond een vermoedelijk nagemaakt bankbiljet van f 100, genummerd CH 011337 en daarop voormelde Annechien Littooy heeft gehoord;

D. als verklaring aan verbalisant van Annechien Littooy: dat zij

Ontslaat beklaagde uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de qewapende macht te dienen;

Verklaart verbeurd de in beslag genomen vier valsche bankbiljetten van f 100 elk, een half nagemaakt valsch bankbiljet, twee stukjes transparantpapier, vier fleschjes teekeninkt, een teekenschrift, een houten- en een celluloid teekenhaak, twee bruine kleurpotloclen, een groen kleurpotlood, een stukje teekenpapier waarop proefklenren zijn aangebracht. een blanco-omslagje, welke voorwer-

pen, den veroordeelde toebehoorend, door middel van liet sub 1 aangegeven misdrijf zijn verkregen. dan wel waarmede dit misdrijf opzettelijk is gepleegd;

Beveelt. dat na verloop van acht dagen. nadat dit vonnis in líracht van gewijsde zal zijn gegaan. dn als stukken van overtuiging gediend hebbende drie knotten roode wol zullen worden teruggegeven aan de N.V. „De Bijenkorf" te Rotterdam;

Bekrachtigt het bestaande arrest:

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven uitdrukkelijk bewezen is verklaard en spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Houdt deze zaak verband met de in de laatste maanden aan het licht gekomen vervalsing op grote schaal van soortgelijke bankbiljetten, welker schuldigen in Luik hun centrum hadden?

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Gerechtshof te Leeuwarden.

Arrest van 9 Februari 1950.

President: Mr J. Wedeven.

Raden: Mrs Heijmeijer en Hoogland.
Raadsman: Mr H. H. J. van Bottenburg.

In tijd van oorlog bevorderen van desertie van een krijgsman. De in prima opgelegde straf (gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden) in hoger beroep met toepassing van artikel 24 Wb. v. Str. vervangen door geldboete (van veertig gulden), mede op grond van de omstandigheid dat sedert de terechtzitting in prima de Souvereiniteitsoverdracht van Indonesië heeft plaats gevonden, zodat de van de straf uitgaande preventie van minder betekenis is geworden.

(Wb. v. Str. artt. 104 en 24).

HET GERECHTSHOF TE LEEUWARDEN, TWEEDE KAMER,

recht doende in hoger beroep in strafzaken tussen de Officier van Justitie bij de Arrondissements-Rechtbank te Leeuwarden, geappèlleerde van een vonnis van de Politierechter bij die Rechtbank d.d. 19 September 1949, voor wie optreedt de Procureur-Generaal bij dit Gerechtshof en U. H., geboren te Koudum, 12 September 1893, van beroep timmermansknecht,

Gezien:....enz.;

Overwegende, dat aan verdachte bij inleidende dagvaarding is te laste gelegd:

„dat hij te Koudum in de gemeente Hemelumer Oldephaert en „Noordwolde van op of omstreeks 30 Mei 1949 tot op of omstreeks „5 Juni 1949, in tijd van oorlog. althans terwijl de militie te land „geheel, althans ten dele door de Koningin buitengewoon was bijeen- „geroepen en ook gedurende die periode buitengewoon onder de „wapenen verbleef, zonder oogmerk om de vijand hulp te verlenen „of de Staat der Nederlanden tegenover de vijand te benadelen, op- „zettelijk de desertie van zijn zoon Jan. toen dienstplichtig soldaat, „in dienst van het Rijk, heeft bevo derd, immers opzettelijli te zijnen. „verdachtes, huize, te Koudum aldaar met zijn, verdachtes, goed- „keuring en aanmoediging, hem kost en inwoning heeft verschaft, „zodat deze gemakkelijker aan zijn militaire dienstplicht zich kon „onttrekken en onttrok";

Overwegende. dat bij voormeld vonnis is bewezen verklaard hetgeen verdachte bij inleidende dagvaarding is te laste gelegd, in voege en met dien verstande als in dat vonnis is vermeld, het bewezene is gequalificeerd als „*in tijd van oorlog, zonder oogmerk om de „vijand hulp te verlenen of de Staat tegenover de vijand te benadelen, „opzettelijk desertie van een krijgsman in dienst van het Rijk be-*

„vorderen", verdachte deswege ia strafbaar verklaard en met toepassing van de artikelen 10, 87 en 104 van het Wetboek van Strafrecht veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee maanden, met vrijspraak van verdachte van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende. dat verdachte bij genoemde akte — alzo tijdig — van dit vonnis is gekomen in hoger beroep;

Ten aanzien van dat hoger beroep:

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met de door de eerste Rechter aan verdachte opgelegde straf en de daarvoor gegeven motivering, zijnde het Hof van oordeel deze straf te moeten motiveren en bepalen als volgt:

Overwegende, dat het Hof in het bijzonder tot de oplegging van na te melden straf is geleid door de aard van het gepleegde feit en de indruk, welke de persoon van verdachte op het Hof heeft gemaakt, alsmede door de omstandigheid, dat sedert de terechtzitting in prima tengevolge van de Souvereiniteitsoverdracht in Indonesië de van de op te leggen straf uitgaande algemene preventie van minder betekenis is geworden.

Overwegende, dat het Hof overigens na opnieuw gehouden onderzoek van oordeel is, dat de eerste Rechter op juiste gronden heeft geoordeeld en beslist. als hierboven omschreven. weshalve het vonnis a quo behoort te worden bevestigd met overname van gronden, behoudens ten aanzien van de opgelegde straf en de daarvoor gegeven motivering;

Mede gezien artikelen 23 en 24 van het Wetboek van Strafrecht; [volgt: vcroordcling tot geldboete van veertig gulden, subs. 30 dgn. hechtenis — *Red. M.R.T.*].

Arrondissementsrechtbank te Zutphen, Politie-rechter.

Vonnis van 31 Januari 1950.

Politie-rechter: Mr R. Bichon van IJsselmonde (plv.).
Raadsman: Mr B. Dijkstra.

Tijd van oorlog ?

Aan verdachte is ten laste gelegd: primair het bevorderen van desertie in tijd van oorlog; subsidiair: het verbergen van iemand die schuldig is aan desertie in tijd van oorlog; meer subsidiair: hef verbergen van iemand die schuldig is aan desertie in tijd van vrede.

„Tijd van oorlog" in de zin van het Wb. u. Str. is niet aanwezig, aangezien de vijandelijkheden zijn geëindigd en de vriendschappelijke betrekkingen tussen de vroeger oorlogvoerende staten zijn hersteld. Ook is de militie te land niet meer op grond van het K.B. van 10 April 193.9, Stbl. 182 (B.O.U.V.) onder de wapenen, vermits dat

buitengewoon opgeroepen deel der krijgsmacht niet onder de wapenen gebleven is.

„Tijd van oorlog" in de zin van het W.M.S.R. is evenmin aanwezig, aangexien een bekendmaking als bedoeld in artikel 71 van dat wetboek niet heeft plaats gehad en evenmin is gebleken dat de deserteur gedeserteerd is met het oog op een door ***hem*** *aanstaand geachte oorlog (art. 72 W.M.S.R.).*

Verdachte is schuldig aan het meer subsidiair ten laste gelegde doch is terzake niet strafbaar, nu hij deze handeling verrichfte om gevaar van vervolging af te wenden van zijn zoon.

(W.M.S.R. artt. 71 en 72; Wb. v. Str. artt. 87, 104, 189).

DE POLITIERECHTER BIJ DE ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE ZUTPHEN,

in de zaak tegen G. J. H., geboren te Apeldoorn, 10 Augustus 1881, landbouwer, namens de Officier van Justitie gedagvaard,

Gelet:....enz.:

Overwegende dat verdachte bij dagvaarding is ten laste gelegd:

„dat hij te Apeldoorn in of omstreeks de maanden April en Mei „1949, in tijd van oorlog, zonder oogmerk om den vijand hulp te „verlenen of den Staat tegenover den vijand te benadelen. opzettelijk „voeding en onderdak heeft verstrekt aan zijn zoon. Herman H.. en „zodoende opzettelijk desertie van een krijgsman. in dienst van het „Rijk, heeft bevorderd. vermits hij, verdachte, wist dat zijn zoon voor- „noemd, alstoen als dienstplichtig soldaat in werkelijken dienst was „opgeroepen en na genoten inschepiiigsverlof niet naar zijn onderdeel „was tcruggekcerd, welke ongeoorloofde afwezigheid langer dan vier „dagen had geduurd;

„althans, dat hij ter plaatse en ten tijde voormeld. in tijd van „oorlog, wetende dat zijn zoon Herman H. als dieiistplichtig soldaat „in merkelijken dienst was opgeroepen en na genoten inschepings- „verlof niet naar zijn onderdeel was teruggekeerd. welke ongeoor- „loofde afwezigheid langer dan vier dagen had geduurd, opzettelijk „voornoemden Hermaii H., die zodoende schuldig was aan desertie, „heeft verborgen door dien desertenr in zijn, verdachte's woning „onderdak te verschaffen;

„althans, indien terzake van het hiervoren subsidiair ten laste „gelegde geen veroordeling mocht volgen. dat hij ter plaatse en ten „tijde voormeld, in tijd van vrede, wetende dat zijn zoon Herman H. „als dienstplichtig soldaat in werkelijken dienst was opgeroepen en „na genoten inschepingsverlof niet naar zijn onderdeel was terug- „gekeerd, welke ongeoorloofde afwezigheid langer dan dertig dagen „had geduurd, opzettelijk voornoemde H.. die zodoende schuldig was „aan desertie, heeft verborgen door dien deserteur in zijn. verdachte's. „woning onderdak te verschaffen";

Overwegende ten aanzien van de aan verdachte primair ten laste gelegde overtreding van artikel 104 aanhef en sub 2° van het Wetboek van Strafrecht:

dat. vermits naar luid van deze bepaling het bevorderen van desertie van een krijgsman slechts strafbaar is indien gepleegd in tijd van oorlog, in de eerste plaats dient te worden beslist of in de maanden April en Mei 1948 „tijd van oorlog" aanwezig was:

dat zulks. naar Ons oordeel. althans hier te lande niet het geval was;

dat toch een oorlog niet slechts eindigt door het sluiten van een vredesverdrag, doch onder meer ook door de definitieve beëindiging van de vijandelijkheden en het herstel van de vroegere vriendschappelijke betrekkingen tussen de oorlogvoerende Staten (zie o.a. Fauchille-Bonfils, Traité de droit international public, deel II: „Les „seuls modes véritables de finir la guerre, sont: la cessation générale „des hostilités et le rétablissement des relations antérieures d'amitié „entre les Etats" enz.; François: Handboek van het volkenrecht. deel II, blz. 658 e.v.);

dat alzo de oorlog, waarbij Nederland in Mei 1940 werd betrokken een einde heeft genomen, nu de vijand zich in 1945 onvoorwaardelijk heeft overgegeven. de vijandelijkheden alstoen definitief zijn beeindigd en de vriendschappelijke betrekkingen — vide het aangaan van handelsovereenkomsten — tussen de voormalige belligerenten zijn hervat;

dat ook van „tijd van oorlog" in den meer uitgebreiden zin van artikel 87 Wetboek van Strafrecht in de maanden April en Mei 1949 geen sprake was, vermits alstoen hier ie lande een burgeroorlog niet woedde. noch oorlog dreigende was, noch ook de militie te land. hetzij geheel hetzij ten dele. buitengewoon bijeengeroepen Luitengewoon onder de wapenen was:

dat omtrent dit laatste door sommigen wel anders wordt geoordceld met een beroep op het Koninklijk Besluit van 10 April 1939 Stbl. No. 182. waarbij al het personeel, bestemd voor buitengewone oproeping uitwendige veiligheid (B.O.U.V.) onverwijld in werkelijken dienst werd opgeroepen, doch Wij van mening zijn dat. vermits — gelijk van algemene bekendheid is — dat buitengewoon opgeroepen deel van de krijgsmacht niet onder de wapenen gebleven is, een beroep op genoemd Koninklijk Besluit reeds op dien grond moet falen;

dat ook het Koninklijk Besluit van 10 Mei 1944. houdende maatregelen ter versterking van de zee- en landmacht (Stbl. No. E 36), waarbij de Ministers van Oorlog en Marine werden gemachtigd nader omschreven groepen van personen wederom in werkelijken dienst te roepen. naar Ons oordeel geen steun kan verlenen aan de opvatting dat de krijgsmacht geheel of ten dele buitengewoon onder de wapenen is, vermits genoemde Ministers blijkbaar van de hun verleende macht geen gebruik hebben gemaakt, hebbende immers — voorzover Ons bekend en Wij hebben kunnen nagaan — openbare kennisgeving als bedoeld in § 96 van de Beschikking van den Minister van Defensie van 30 Augustus 1935. VIIe afdeling, No. J07 H. houdende voorschriften betreffende de uitvoering van de Dienst-

plichtwet en van het Dienstplichtbesluit (Dienstplichtbeschikking) na de inwerkingtreding van bedoeld Koninklijk Besluit niet plaats gevonden;

dat verdachte derhalve, nu reeds niet bewezen is dat hij het hem primair ten laste gelegde pleegde in tijd van oorlog, daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende ten aanzien van hetgeen aan verdachte subsidiair werd ten laste gelegd:

dal daarbij kennelijk ten laste is gelegd overtreding van artikel 189 aanhef en sub 1° van het Wetboek van Strafrecht, met dien verstande dat de door verdachte verborgen persoon schuldig zou zijn aan het misdrijf .,desertie, gepleegd in tijd van oorlog";

dat wel is waar de woorden .,in tijd van oorlog" zijn geplaatst in den aanvang van de omschrijving van het ten laste gelegde feit, alwaar zij echter geen zin hebben omdat deze omstandigheid voor de strafbaarheid van het in evengenoemd artikel bedoelde misdrijf irrelevant is, doch Wij, gelet op de mede ten laste gelegde omstandigheid dat dc ongeoorloofde afwezigheid van den verborgen dienstplichtig soldaat Herman H. langer dan vier dagen heeft geduurd en *gelet* op artikel 98 aanhef en sub **3** van het Wetboek van Militair Strafrecht, als kennelijke bedoeling van den steller der dagvaarding aannemen aan verdachte ie verwijten dat hij Herman H.. die zich schuldig had gemaakt aan desertie in tijd van oorlog. heeft verborgen:

dat thans ook in deze in de eerste plaats dient te worden beslist of gedurende den tijd dat meergenoemde Herman H. opzettelijk ongeoorloofd afwezig zou zijn geweest van zijn militair onderdeel, hetgeen blijkens de processtukken het geval zou moelen zijn ge\\-eest gedurende het tijdvak van Juli 1947 tot **11** Juli 1949, ,,tijd van ..oorlog" aanwezig was:

dat daartoe in dit cas deze term, gelet op het bepaalde in artikel 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht, niet alleen beschouwd moet worden in de betekenis welke hij heeft in het Wetboek van Strafrecht. doch tevens getoetst moet morden aan de bepalingen van artt. 71 en 72 van het Wetboek van Militair Strafrecht:

dat Wij reeds boven overwogen, dat en waarom Wij menen dat ,,tijd van oorlog" in de maanden April en Mei 1949 niet aanwezig was, en Wij, met verwijzing naar de hierboven daarvoor aangevoerde gronden — welke als hier ingelast beschouwd worden te zijn — op dezelfde gronden ook, althans hier te lande. ..lijd van oorlog" (in den zin van het Wetboek van Strafrecht) niet van toepassing achten op het tijdvak van Juli 1947 tot **11** Juli 1949;

dat thans dient te worden nagegaan of wellicht de door wetsduiding in de artikelen 71 en 72 van het Wetboek van Militair Strafrecht aan den term ..tijd van oorlog" gegeven uitbreiding buiten de grenzen waarbinnen dat begrip in het Wetboek van Strafrecht wordt gebezigd. Ons tot een andere beslissing kan brengen:

dat dil in casu evenwel niet het geval is;

dat toch enerzijds de in artikel 72 [ten rechte artikel 71 — Red.] bedoelde bekendmaking van de aanwijzing tot een van de vier in dat artikel omschreven taken aan enig deel van de krijgsmacht niet heeft plaats gevonden en anderzijds uit niets is gebleken dat Herman H. zoude zijn gedeserteerd met het oog op een door hem aanstaand geachten oorlog tegen Nederland;

dat uit het boven overwogene volgt dat ook hetgeen aan verdachte subsidiair werd ten laste gelegd niet bewezen is, zodat verdachte ook daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende ten aanzien van hetgeen aan verdachte meer subsidiair en in de laatste plaats werd ten laste gelegd:

dat verdachte ter terechtzitting heeft opgegeven:

dat zijn zoon Herman H. in het eind van 1946 als dienstplichtig soldaat in werkelijken dienst is opgeroepen en in militairen dienst is getreden; dat Herman enige maanden later in het ouderlijk huis voor enige dagen is teruggekomen met zgn. inschepingsverlof; dat Herman toen zeide dat hij na dat verlof naar Indië moest vertrekken met zijn onderdeel; dat hij, verdachte, niet beter wist of Herrnan was inderdaad naar Indië vertrokken; dat Herman evenwel enigen tijd later, in gezelschap van een ander persoon met wien hij op de motor was meegereden, thuis kwam en daar even heeft vertoefd; dat verdachte toen begreep dat zijn zoon Herman was gedeserteerd en ergens was ondergedoken: dat Herman in April 1949 in het ouderlijk huis te Apeldoorn, bij Klarenbeek kwam en vertelde dat de boer, bij wien hij was ondergedoken geweest, naar Canada vertrokken was, zodat hij nu maar thuis kwam omdat hij elders geen onderdak had; dat hij Herman toen wel heeft aangeraden zich te melden, doch hij hem toch in huis heeft genomen; dat Herman zich overdag schuil hield, totdat hij omstreeks eind Mei 1949 zijn intrek nam bij zijn vriend Menkveld;

Overwegende dat een ambtsedig proces-verbaal d.d. 9 September 1949 opgemaakt door Hendrik van der Ent, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee van de Brigade Schoonhoven, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Herman H., dienstplichtig soldaat bij het Algemeen Depôt Koninklijke Landmacht te Schoonhoven;

dat hij op 23 December 1946 in werkelijken dienst is gekomen en ingedeeld bij de Infanterie te Harderwijk; dat hij in Juli 1947, nadat hem was bekend gemaakt dat hij in die maand met zijn onderdeel naar Indonesië moest vertrekken, van hem verleende bewegingsvrijheid niet op de bevolen datum bij zijn onderdeel te Harderwijk is teruggekeerd, maar is ondergedoken bij een boer in Gorssel; dat hij, nadat die boer met zijn gezin naar Canada was vertrokken, naar zijn ouderlijke woning te Klarenbeek is gegaan alwaar hij heeft vcrblcven totdat hij zijn intrek nam bij zijn vriend Menkveld; dat hij erkent vanaf Juli 1947 tot 11 Juli 1949 opzettelijk ongeoorloofd van zijn onderdeel afwezig te zijn geweest;

Overwegende dat een bij de processtukken aanwezige schriftelijke verklaring van den Commandant Algemeen Depôt Koninklijke Land-

macht d.d. 1 November 1949 onder meer inhoudt dat dc dienstplichtig soldaat H. H. van 27-7-1947 tot 11 Juli 1949 onwettig afwezig is geweest;

Overwegende dat Wij door den inhoud van opgenielde bewijsmiddelen bewezen achten dat verdachte heeft begaan hetgeen hem meer subsidiair werd ten laste gelegd;

overwegende dat Wij Onze beslissing, dat het nieer subsidiair ten laste gelegde feit door verdachte is begaan, doen steunen op dc feiten en omstandigheden hiervoor vermeld als inhoud van de gezegde bewijsmiddelen, waaraan niets behoeft te worden toegevoegd en waarvan niets kan worden weggelaten;

Overwegende dat het bewezene oplevert het misdrijf:

„OPZETTELIJK IEMAND DIE SCHULDIG IS AAN ENIG MISDRIJF. „VERBERGEN", voorzien en strafbaar gesteld inartikel 189 van het Wetboek van Strafrecht:

Overwegende dat verdachte evenwel niet strafbaar is, vermits verdachte de bewezen verklaarde handelingen heeft verricht teneinde gevaar van vervolging af te wenden van zijn zoon, hebbende verdachte ter terechtzitting verklaard, dat hij zijn zoon Herman in huis heeft genomen omdat het zijn eigen kind betrof, dat hij niet wilde dwingen zich vrijwillig te melden;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN,

Verklaren niet bewezen hetgeen aan verdachte primair en subsidiair is ten laste gelegd;

Spreken hem mitsdien daarvan vrij;

Verklaren bewezen hetgeen aan verdachte *meer subsidiair* is ten laste gelegd, zoals dat als bewezen is aangenomen;

Bualificeren dit bewezen verklaarde als hiervoren vermeld:

Verklaren verdachte deswege evenwel niet strafbaar, en mitsdien:

Ontslaan hem van alle rechtsvervolgiiig te dier zake.

NASCHRIFT.

De Politierechter te Zutphen deelde onze Redactie bij brief van 1% Mei j.l. mede, dat het Gerechtshof te Arnhem hij arrest van 4 Mei t.v. het bovenstaand vonnis heeft vernietigd en, onder overweging:

.,dat het Hof, in tegenstelling van de eerste Rechter van oordeel ,.is, dat het bewezen verklaarde feit gepleegd is „in tijd van oorlog":

„Overwegende te dien aanzien, dat het, naar 's Hofs oordeel, ten „tijde in de telastelegging vermeld in Nederland van algemene be„kendheid was, dat — al vonden geen oorlogshandelingen meer „plaats — nog geen *vrede was gesloten* tussen Nederland enerzijds „en Duitsland en Japan anderzijds, zodat alsnog „tijd van oorlog" „in de zin der Wet aanwezig was;

„dat ook de Regering zich klaarblijkelijk op dit standpunt heeft „gesteld, blijkende zulks uit de navolgende uitlating der Regering, „ten opzichte van het Wetsontwerp, hetwelk is geworden de Wet „van 3 Juli 1947 (Stbl. H. 221) houdende regeling van het recht

..van hoger beroep van de vonnissen bij de Krijgsraden te Velde ,,gewezen, ter zake van strafbare feiten ***in tijd van oorlog begaan*** [1]):

.,.,Het feit. dat de vrede met Duitsland en met Japan nog niet is ....g esloten, verhindert om aan te nemen, dat de tijd van oorlog als ....in art. 210 Rechtspleging Landmacht bedoeld.' niet meer aan- ,,,,wezig is;"

.,verdachte ter zake van in tijd van oorlog, zonder oogmerk om ..de vijand hulp te verlenen of de Staat tegenover de vijand te be- ..,nadelen, opzettelijk desertie van een krijgsman in dienst van het ..Rijk bevorderen";

veroordeeld tot één maand gevangenisstraf, voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren.

Naar ZE.A. vernomen had ***is*** *tegen* ***dit arrest beroep*** *in* ***cassatie*** *aangetekend.* R.C.

Kantongerecht te Amsterdam.

Vonnis van 30 Mei 1949.

Kantonrechter: Dr H. C. Hooft Hasselaer.

Overtreding ***van artikel 22 M.R.W. (het onder*** *drankinvloed verkerend* ***besturen*** *van een motorrijtuig).*

Opgelegde straf: een geldboete van f 200.— en ontzegging *van* ***de bevoegdheid, motorrijtuigen te besturen voor de*** *tijd van* ***drie*** *maanden,* ***o n*** *voorwaardelijk* ***en daarnevens een hechtenis*** *van* ***één*** *week en ontzegging* ***van de bevoegdheid om*** *motorrijtuigen* ***te*** *besturen voor* ***de tijd van een jaar, beide*** *voorwaardelijk.*

Wb. v. Sir. art. 14*a*; M.R.W. art. 22.

In de zaak van het Openbaar Ministerie (Ambtenaar O.M. Mr J. H. Maan) tegen A. V., geboren 15 April 1909 te Heemstede, van beroep Directeur en wonende te Amsterdam, verdachte ingevolge bij gerechtelijk schrijven No. 11288 op 11 Mei 1949 door de Post uitgereikte dagvaarding.

Telastelegging: ,,dat hij op of omstreeks **3** Mei 1949 omstreeks ,,0.30 uur. in de gemeente Amsterdam, als bestuurder van een vier- ,,wielig motorrijtuig, daarmede heeft gereden over de voor het open- ,,baar verkeer openstaande rijweg de Churchilllaan. terwijl hij, ver- ,,dachte, verkeerde onder zodanige invloed van het gebruik van alco- ,,holhoudende drank, dat hij niet in staat moest morden geacht het .,motorrijtuig naar behoren te besturen (22b M.R.W.)".

Bewijsmiddelen, gebezigd voor de bewezenverklaring: de feiten en omstandigheden, vernield in en bewezen door:

1. de inhoud van het hiervoren vermelde anibtsedige proces-verbaal, voor zover het bewijsmiddel op eigen waarneming of wetenschap berust;

2. de voormelde getuigeverklaring.

---

[1]) **Zie M.R.T. XL, blz. 531. [Red.].**

Verdachte heeft het telastegelegde feit begaan op 30 Mei 1949.

Qualificatie: *„Als bestuurder van een motorrijtuig daarmede rijden over een weg, terwijl hij verkeert onder xodanige invloed van „het gebruik van alcoholhoudende drank, dat hij niet in staat moet „worden geacht het motorrtjtuig naar behoren te besturen."*

Toegepaste artikelen der wet: Art. 1, 22 aanhef en onder *b*, 29 (2), 31 en 39 der Motor- en Rijwielwet; art. 14a, 18. 23 en 91 van het Wetboek van Strafrecht.

Verdachte is deswege strafbaar. Strafuitsluitingsgronden zijn niet aanwezig bevonden.

Opgelegde straf:

I. Een geldboete van tweehonderd gulden, met bepaling dat deze, bij gebreke van betaling en verhaal, vervangen zal worden door een hechtenis van twee maanden, met ontzegging aan verdachte van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van drie maanden;

II. Een hechtenis van een week, met ontzegging aan verdachte van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van een jaar;

De Kantonrechter beveelt, dat de straf sub II niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij hij later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, welke de Kantonrechter heeft bepaald op één jaar, aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt.

Bijzondere redenen, die de straf hebben bepaald:

Deze straffen zijn naar het oordeel van de Kantonrechter de juiste, gelet op de mate van ernst der gepleegde overtreding.

NASCHRIFT

Het wil mij voorkomen dat de Kantonrechter zich uit artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht een vrijheid heeft veroorloofd, welke de wetgever niet bedoeld heeft en welke de letter van de wet ook niet toelaat. Artikel 14a geeft de vrijheid om twee hoofdstraffen te cumuleren, niet om terxake van één feit twee afzonderlijke veroordelingen uit te spreken. Door dit vonnis is de Kantonrechter, naar het mij voorkomt, in strijd gekomen met artikel 14a, derde lid, hetwelk gedeeltelijk voorwaardelijke en gedeeltelijk onvoorwaardelijke toepassing van bijkomende straffen verbiedt, en met artikel 31 M.R.W., hetu-elk de ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen (behalve voor geval van recidieve) beperkt tot één jaar.

Het vonnis is in hoger beroep door een vrijsprekend vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam van 5 Maart 1950 vernietigd. W. H. P.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Verwijzing naar de Krijgsraad in Nederlands Nieuw Guinea.

Wij plaatsen hieronder een beschikking van de Minister van Marine. waarbij de Marinecommandant in Nederlands Nieuw Guinea wordt aangewezen als zelfstandig commandant van een minder smaldeel en de tekst van een Koninklijk Besluit waarbij de Commandant Legerstrijdkrachten aldaar wordt aangewezen als Commanderend Generaal in de zin van artikel **243** Regtspleging Landmagt.

Het ligt niet in de bedoeling, dat de Marinecommandant Nieuw Guinea aldaar een krijgsraad zal samenstellen. In voorkomende gevallen zal hij het advies inwinnen van de Fiscaal bij de Krijgsraad voor de Zeemacht binnen het Rijk in Europa en hij zal de deiinquent (zo nodig) naar die Krijgsraad verwijzen. Gezien het betrekkelijk geringe aantal militairen der zeemacht onder bevel van de Commandant der Marine Nieuw Guinea, schijnt deze oplossing wel rationeel. Een bezwaar tegen deze regeling (welke overigens geheel overeenkomt met de regeling ten aanzien van de zeemacht in Suriname en de Nederlandse Antillen) kan nog zijn dat militairen, die oagaarne in de Oost dienen, kunnen trachten zich door het plegen van een militair delict aan de dienst aldaar te onttrekken.

Voor mat betreft de eventuele instelling van een Krijgsraad te Velde voor de Legerstrijdkrachten op Nederlands Nieuw Guinea beschikken wij. bij het ter perse gaan van deze aflevering, nog niet over gegevens.

BESCHIKKING VAN DE MINISTER VAN MARINE (AFD. PERSONEEL) VAN 11 APRIL **1950,** NO. **209434.**

DE MINISTER VAN MARINE.

Overwegende:

dat de Commandant der Marine in Nieuw-Guinea het bevel voert over de zeemacht binnen het ambtsgebied van de Gouverneur van Nieuw-Guinea;

dat voornoemde Commandant der Marine en de onder zijn bevelen gestelde of nog te stellen schepen en inrichtingen der zeemacht niet ressorteren onder de Vlagofficier der Koninklijke Marine in Indonesië of enige andere met verwijzingsbevoegdheid beklede autoriteit:

Bepaalt:

dat voor de toepassing van de Rechtspleging bij de Zeemacht de onder de Commandant der Marine in Nieuw Guiiiea ressorterende eenheden worden verenigd tot een minder smaldeel dan een eskader *);

*) Door deze aanwijzing tot Commandant Minder Smaldeel heeft de Commandant der Marine Nieuw-Guinea tevens de beschikking over de uitgebreide krijgstuchtelijke strafbevoegdheid ingevolge het K.B. van 22 October 1942, No. C. 65. Weliswaar wordt wel betoogd dat dit besluit zou hebben

Bepaalt voorts:

dat de Commandant der Marine in Nieuw-Guinea de beklaagde ria afloop der informatiën naar Nederland zal zenden en de processtukken in handen zal stellen van de fiscaal bij de Zeekrijgsraad in. Nederland, die in verband met artikel 88 aanhef en onder 3° der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht aan de Commandant der Zeemacht in Nederlancl zal adviseren de Zeekrijgsraad te doen bijeenroepen;

Geeft kennis van deze beschikikng aan:.... enz.:

KONINKLIJK BESLUIT VAN 16 MAART 1950, No. X 91.

Artikel 1.

Als Commanderend Generaal in de zin van artikel 243 der Rechtspleging bij de Landmacht en in de zin van artikel 2 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te velde 1944 wordt aangewezen de Commandant Legerstrijdkrachten in Nederlands Nieuw Guinea.

Artikel 2.

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag volgende op die van zijn afkondiging.

Souvereiniteitsoverdracht Indonesië.

De Redactie ontving de hierna ingeschakelde circulaire van de Adjudant-Generaal van het K.N.T.L. en van de K.L. in Indonesië. gedagtekend: Bandoeng, 12 Januari 1950, n° J. 113/III C. Afd. T C en III C, met als onderwerp: Nieuwe militaire rechtsregels voor het K.N.I.L. Dit rondschrijven, dat bestemd is fe gelden zowel trn opzichte van ket K.N.I.L. als van de K.L. in Tndonesië, werd gericht aan alle militaire gezaghebbenden en luidt als volgt:

1. Op grond van art. 12, Hoofdstuk I van de Regelingen betreffende de onder Nederlands bevel staande Landstrijdkrachten in Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht, zijn met ingang van 27 December 1949 de navolgende tot deze datum voor militairen van het Koninklijk Nederlands Indo-

---

opgehouden te werken bij het beëindigen der vijandelijkheden der tweede wereldoorlog (zie de considerans „de eischen van de huidige oorlogvoering „en de dislocatie van de vloot"), maar artikel 1 spreekt van „gedurende de „huidige oorlog" en men kàn betogen dat, nu nog niet alle vredesverdragen gesloten zijn en het (mede) op die grond nog steeds „tijd van oorlog" wordt geacht te zijn, er nog steeds sprake is van „gedurende de huidige (d.i. de „tweede wereld-) oorlog". Tenslotte is op de tekst van dit besluit zóveel aan te merken dat, wanneer men hem naar de letter gevolgd zou hebben, het besluit practisch nimmer toepassing had kunnen vinden. Waar dit besluit zich dus steeds heeft mogen verheugen in een teleologische interpretatie, schijnt er weinig bezwaar tegen, deze interpretatiemethode voort te zetten, wanneer het vasthouden aan de tekst tot onaanvaardbare gevolgen zou leiden. Dan immers zouden veel te veel zaken van Nieuw-Guinea uit naar de K ijgsraad in Nederland moeten worden verwezen. (Red. M.R.T.)

nesisch Leger geldende wetten, besluiten en reglementen buiten werking gesteld *):

1. Het Wetboek van Krijgstucht voor Indonesië (W.v.K.).
2. Het reglement betreffende de Krijgstucht voor Indonesië.
3. Het Wetboek van Militair Strafrecht voor Indonesië met de daarbij behorende wettelijke regelingen en reglementen.
4. De herziene Rechtspleging bij de Landmacht.
5. De Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Indonesië.

2. Ingevolge de zelfde bepalingen gelden in plaats daarvan vanaf **27** December 1949 voor alle KNIL-militairen respectievelijk de navolgende, reeds voor de Militairen van de Koninklijke Landmacht geldende, wetten, besluiten en reglementen:

1. De Wet op de Krijgstucht (Nederland) (W.Kr.).
2. Het reglement betreffende de Krijgstucht (Nederland).
3. Het Wetboek van Militair Strafrecht (Nederland) met de daarbij behorende wettelijke regelingen en reglementen.
4. De Regtspleging bij de Landmagt.
5. De Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Geregtshof.

3. Ik vestig hierbij de aandacht op de volgende afwijkende regelingen.

A. KRIJGSTUCHTELIJKE STRAFFEN.

Het wetboek van Krijgstucht voor Indonesië (W.v.K.) en de Wet op de Krijgstucht voor Nederland (W.Kr.) regelen beiden in afdeling II de krijgstuchtelijke straffen, die bij een *leger te velde* kunnen worden opgelegd. De W.Kr. kent niet de straf van inhouding van bezoldiging of soldij en de krijgstuchtelijke straffen voor onderofficieren worden in art. **31** W.Kr. niet gesplitst in die voor onderluitenants en andere onderofficieren, maar voor beiden gelijk geregeld nagenoeg conform art. 25 B W.v.K.

De straf van terugstelling die het W.v.K. kende, komt niet onder dezelfde benaming voor in de W.Kr. en is ook niet dezelfde straf.

Kon volgens het W.v.K. terugstelling geschieden tot een willekeurige lagere rang of tot de stand van soldaat 1e of 2e klasse, de W.Kr. kent slechts de verlaging, die voor de onderofficieren inhoudt de verlaging *tot de stand van soldaat,* met aanduiding tevens van een bepaalde klasse en voor de mindere militair het terugbrengen tot een lagere klasse.

B. STRAFBEVOEGDHEID.

We onderscheiden volledige, beperkte en zeer beperkte strafbevoegdheid.

I. *Volledige strafbevoegdheid.*

Wie tot nu toe de volledige strafbevoegdheid had, behoudt deze, met uitzondering van de P(M)C.

De P(M)C bezit thans alleen nog een beperkte strafbevoegdheid, terwijl hij deze bovendien slechts in enkele uitzonderingsgevallen mag uitoefenen (zie hieronder).

Wat de inhoud der volledige strafbevoegdheid betreft zij aangetekend, dat het niet mogelijk is op onderluitenants — hoewel onderofficier zijnde — de straf van verlaging toe te passen. Dit kan alleen door de Commandant van de Nederlandse Legerstrijdkrachten in Indonesië geschieden.

II. *Beperkte strafbevoegdheid.*

Wie tot nu toe beperkte strafbevoegdheid bezat houdt deze. De inhoud blijft dezelfde.

Slechts in de volgende gevallen kan de P(M)C straffen: (art. 2 W.Kr.):

1. Wanneer het vergrijp is begaan door een militair, behorende tot een troepenafdeling, die tot handhaving of herstel van de openbare rust of orde is aangewezen.

*) Wie onder de categorie „K.N.I.L.-militairen" vallen, wordt bepaald aan de hand van de artt. 45 vlg. van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Ned.-Indië.

2. Wanneer te kort is gedaan aan de eerbied aan de rang van de P(M)C verschuldigd.
3. Wanneer zich in de plaats geen tot straffen bevoegde meerdere bevindt, onder wiens bevelen de militair staat, die het krijgstuchtelijk vergrijp beging.

Wanneer men art. 42 W.Kr. 1e nader beziet, zal blijken, dat de strafbevoegdheid, hier bedoeld, zich slechts voordoet in de gevallen, waarin een troepenafdeling wordt gebruikt tot handhaving of herstel van de *openbare* rust of orde. Hier is dus geen sprake van rust of orde in het kampement e.d. De hier bedoelde troepenafdeling is er een, die op verzoek van de burgeroverheid wordt aangewezen tot het verlenen van militaire bijstand. Onder de huidige omstandigheden zal dit in het algemeen dus niet voorkomen.

Het is gewenst, dat de P(M)C-en zich beperken in de uitoefening van de hun toekomende strafbevoegdheid en de krijgstuchtelijke bestraffing overlaten aan de normale strafopleggers. (C.C.-en., batterijcdt. e.d.).

Tenslotte wordt er nogmaals de aandacht op gevestigd, dat strafbevoegdheid van de P(M)C steeds beperkt is.

III. *Zeer beperkte strafbevoegdheid.*

De in art. 37 W.v.K. aan gezaghebbenden, belast met het verstrekken of innemen van goederen van grootverlofgangers, verleende strafbevoegdheid, komt in de W.Kr. niet voor.

Het art. 43 W.Kr., waar de zeer beperkte strafbevoegdheid wordt geregeld, wijkt slechts in zoverre af van art. 38 W.v.K., dat de strafbevoegdheid van de onderofficier-detachements-commandant niet vervalt, wanneer het detachement behoort tot de bezetting van een garnizoen of post, waar een officier militair commandant is, tenzij het detachement deel uitmaakt van een in dit garnizoen c.q. post, verenigde troepenafdeling onder de bevelen van een andere meerdere.

C. BEKLAG.

Ten aanzien van de beklag-procedure, die in het algemeen onveranderd blijft, zijn de navolgende afwijkingen van belang:

Volgens de W.Kr. is het *niet geoorloofd,* om bij een beschikking op een beklag dat *ongegrond wordt bevonden* de straf *ten ongunste* van klager te wijzigen.

De W.Kr. kent slechts de mogelijkheid van eventuele aparte krijgstuchtelijke bestraffing terzake van een *onredelijk* beklag.

Indien het beklag gedeeltelijk gegrond of ongegrond is bevonden, kan de klager de eindbeslissing van het H.M.G. inroepen (dus niet meer van de Krijgsraad).

In verband hiermede zij aangetekend dat binnenkort de installatie van de Indonesische Kamer van het Hoog Militair Gerechtshof is te verwachten (zie hierover verder onder D).

Het beklag over een gegeven order, over een uitspraak, waarin men als strafoplegger is betrokken geweest, en het beklag over een krenkende of onbillijke behandeling worden geregeld respectievelijk in art. 71 W.Kr. j°. K.B. 1922 en in het Reglement betreffende de Krijgstucht art. 3.

De termijn van 8 dagen, waar binnen in deze gevallen tot nu toe beklag moest worden ingediend, kent de W.Kr. niet. Wel dient het beklag binnen een redelijke termijn te worden ingediend.

Het beklag over een uitspraak, waarin klager als strafoplegger betrokken is geweest, wordt, indien klager officier van het K.N.I.L. is, gedaan bij de Comandant van de Nederlandse legerstrijdkrachten in Indonesië.

De behandeling van beschikkingen op beklag van militairen van het K.N.I.L. blijft voorshands dezelfde.

D. RECHTSPLEGING.

De invoering van de Rechtspleging Landmacht brengt o.m. het volgende mede.

De *krijgsraden te velde* K.N.I.L. te Batavia en Makassar hebben hun

werkzaamheden gestaakt, evenals de Temporaire Krijgsraden en de Bijzondere Krijgsgerechten.

Hun werkzaamheden worden overgenomen door de ,,Krijgsraad te Velde" K.L., die in den vervolge genaamd zal zijn: Krijgsraad te Velde voor de onder Nederlands bevel staande legerstrijdkrachten.

Voor de bij deze Krijgsraad werkzame *Auditeurs-Militair* en hun standplaatsen verwijs ik naar mijn rondschrijven aan alle Militaire Gezaghebbenden d.d. 17 Maart 1949 nr. J. 630/III *C* *).

Wat de *verwijzingsofficieren* aangaat, verwijs ik naar mijn rondschrijven d.d. 10 Januari 1950 nr. J. 74/III C, waaruit zal blijken, dat ten aanzien van de militairen van de K.L. en het K.N.I.L., thans, ieder in zijn rayon, dezelfde hoofdofficier met de verwijzing)is belast.

Het *Hoog Militair. Gerechtshof te Batavia* heeft in de oude vorm opgehouden te bestaan.

Echter is binnekort de oprichting van een Indonesische Kamer van het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof te verwachten.

Wanneer deze kamer is ingesteld zal *appèl* van de krijgsraadvonnissen mogelijk worden.

Zolang nog geen appèl mogelijk is, worden de vonnissen van de Krijgsraad te Velde aan de Commandant van de Nederlandse Legerstrijdkrachten in Indonesië voorgelegd ter *fiat-executie*.

Nieuw is, in dit verband, voor de militairen van het K.N.I.L. nog, dat de vonnissen van de Krijgsraad te Velde reeds voordat de fiat-executie verleend is, worden uitgesproken.

Gratie van vonnissen van de voormalige K.N.1.L.-krijgsraden en bijzondere krijgsgerechten, werd tot nu toe verleend door de H.V.K. In het vervolg zal dit geschieden door Hare Majesteit de Koningin.

Voor de *behandeling van strafzaken* en *mogelijke vergrijpen* die door de Krijgsraad moeten worden berecht, verwijs ik naar meergenoemd rondschrijven d.d. 17 Maart 1949 nr. J. 630/III *C*.

Speciaal vestig ik Uw aandacht op hetgeen daarin gezegd wordt omtrent het huishoudelijk onderzoek en de processen-verbaal der M.P.

Eveneens wordt in dit rondschrijven, de *schikking* behandeld die nu ook voor militairen van het K.N.I.L. mogelijk is.

4. Mochten zich ten aanzien van de onderhavige materie vragen voordoen, dan kunt U zich wenden tot de Territoriaal Juridisch Officier *of* rechtstreeks tot de Juridische Dienst van het H.K.-A.G.

Namens de Adjudant-Generaal,
Het Hoofd Dienst Jur. Zaken,
De Luitenant-Kolonel der Artillerie,
Mr. P. J. LA GORDT DILLIÉ.

Installatie van de Kamer van het Hoog Militair Gerechtshof in Indonesië.

Onze Redactie ontving het verzoek om de hierna volgende bijzonderheden in een der eerstvolgende afleveringen van het M.R.T. te publiceren betreffende de installatie van de Indonesische Kamer van het H.M.G. Gaarne voldoet zij aan dit verzoek.

Op 9 Maart j.l. vond te Djakarta de installatiezitting plaats van de Kamer voor Indonesië vair het Hoog Militair Gerechtshof te 's Gravenhage. Tijdens deze zitting werden de volgende Raden beedigd:

*) Indien dit rondschrijven niet meer aanwezig is, kan bij de Dienst III C van het Hoofdkwartier van de Adj. Gen. een exemplaar worden aangevraagd.

1. Dr J. H. Wagener, Hoofdambtenaar ter beschikking van Onze Hoge Commissaris in Indonesië;
2. J. Ch. Beugelink, Kapitein ter zee van administratie;
3. J. S. Rax. kapitein ter zee;
4. H. de Roode, kapitein ter zee van de technische dienst;
5. W. F. van Vreeswijk, kapitein-luitenant ter zee;
6. C. D. Toet, generaal-majoor bij de Koninklijke Landmacht;
7. J. Holtrust, kolonel bij de Koninklijke Landmacht;
8. Jhr Mr H. L. van der Wijck, kolonel bij de Koninlilijkc Landmacht;
9. J. J. Mojet, generaal-majoor bij het K.N.I.L.;
10. D. R. A. van Langen, generaal-majoor bij het K.N.I.L.:
11. h. J. h. Pereira, kolonel bij het K.N.I.L.:
12. B. P. de Vries, kolonel bij het K.N.I.L.:
13. G R. Wartena, kolonel bij het K.N.I.L.

De zitting weid geopend nadat om 18 uur 30 de Hoge Commissaris, Dr Hirschfeld, was aangekomen.

Aanwezig waren o.m. verder nog:

De Minister van Justitie van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië;

De Staatssecretaris van Oorlog;

De Commandant van de Nederlandse Legerstrijdkrachten in Indonesië;

De Vlagofficier der Koninklijke Marine in Indonesië;

De President en de Procureur-Generaal van de Hoge Raad van Indonesië, tevens resp. President en Advocaat-Fiscaal van het H.N.G. van Indonesië;

De Deken van de Orde van Advocaten.

Allereerst werd voorgelezen het Koninklijk Besluit van 4 Februari 19.50, Staatsblad No. R. 26, n-aarbij het H.M.G. werd gemachtigd om in Inclonesië zitting te houden.

Vervolgens las de griffier voor hei K.B. van benoeming van de wnd. advocaat-fiscaal en de wnd. griffier voor deze kamer, resp. Kapt. Mr J. P. Hustinx en Kapt. Mr C. E. E. Fromberg. Beiden zijn thans als reserve-officieren in Indonesië. Eerstgenoemde is in Nederland substituut-officier van justitie bij de Arrondissements-Reohtbarik te Breda, terwijl Kapt. Fromberg substituut-griffier bij de Arrondissemerits-Rechtbank te Utrecht is.

Nu het voorlezen van het besluit van aanwijzing van deze beide fnnctionnarissen, werden zij door de President geïnstalleerd verklaard. Vervolgens werd voorgelezen het K.B. van benoeming der Raden. Daarop nam de advocaat-fiscaal het woord. teneinde te

*) Het aan zijn schuld of onachtzaamheid te wijten zijn, dat enige oorlogsbehoefte wegraakt, dan wel wordt vernield, beschadigd of onbruikbaar gemaakt.

requireren, dat tot beëdiging en installatie der Raden zou worden overgegaan.

Na voorlezing van het eedsformulier, legden de Raden, die bij de opening van de zitting tegenover de tafel van het Hof hadden plaats genomen, één voor één de eed of belofte af. Daarop verzocht de President hun om hun plaats in het Hof in te nemen. Nadat de Raden hun zetels hadden ingenomen, verklaarde de President hen geïnstalleerd als Raad van het H.M.G. Vervolgens sprak de President de volgende rede uit:

Namens de nieuw benoemde Raden van het H.N.G. moge ik allereerst H.M. de Koningin eerbiedig dank zeggen voor hun benoeming en de Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog voor hun gemeenschappelijke voordracht.

Excellenties, Dames en Heren.

Het is voor ons een grote eer om hier welkom te mogen heten:

De Hoge Commissaris,

De Minister van Justitie van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië,

De Staatssecretaris van Oorlog,

De Conzmandant van de Nederlandse Landstrijdkrachten in Indonesië,

De Vlag-Officier der Koninklijke Marine in Indonesië,

De President en de Procureur-Generaal van de Hoge Raad van Indonesië, tevens resp. President en Advocaat-Fiscaal van het H.M.G. van Indonesië,

De Deken van de Orde van Advocaten en de overige militaire en burger autoriteiten en andere genodigden, die er allen van overtuigd zullen zijn, dat wij hun aanwezigheid niet minder op prijs steller:. al kan ik hen niet allen afzonderlijk vermelden.

Toen de Minister van Oorlog mij vlak voor de souvereiniteitsoverdracht vroeg, of ik bereid was om naar Indonesië te gaan om hier een Kamer van het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof op te richten, gingen mijn gedachten onmiddellijk terug naar een andere periode in mijn loopbaan bij de militair-rechterlijke macht, n.l. naar de tijd. dat ik als President van de Krijgsraad te velde bij de Nederlandse troepen in Groot-Brittannië te Londen zitting hield.

Ook toen bevonden zich Nederlandse troepen op het grondgebied van een andere souvereine staat en ook toen verbleven zij daar, onderworpen aan het gezag van de Nederlandse regering en aan de rechtsmacht van de Nederlandse rechter. Het is een oud beginsel van internationaal recht, dat een krijgsmacht, die zich op het grondgebied van een anderc staat bevindt, daar exterritorialiteit geniet. Het betekent. dat zij. die van die krijgsmacht deel uitmaken, in het algemeen worden berecht door de organen. welke daartoe door de eigen regering aan die krijgsmacht zijn toegevoegd. Dit beginsel lag ten grondslag aan de overeenkomsten, gcsloteri tussen het Verenigd Koninkrijk en de verschillende regeringen, die in 1340 naar Engeland

moesten uitwijken, en zodoende konden wij op grond van dit beginsel in Londen recht spreken en in Engeland straffen executeren, totdat wij zelf het in 1947 niet meer nodig achtten, om voor de weinige Nederlandse militairen. die toen nog in Engeland achterbleven, de krijgsraad in Londen langer te handhaven.

Van de Britse Regering hebben wij daarbij steeds de grootste medewerking ondervonden, zoals zij zich ook overigens voor onze strijdkrachten een voortreffelijk,gastheer heeft betoond. Op de Commandant van de Nederlandse troepen in het Verenigd Koninkrijk rustte echter de plicht om te zorgen, dat onze militairen zich in alle opzichten zouden gedragen, zoals van een gast mag worden verwacht. Dat hij daarin uitstekend is geslaagd, is zeker mede te danken aan het feit, dat hij over een krijgsraad beschikte, die niet slechts de enkelen, die zich niet als waardige gasten gedroegen, kon berechten, maar die bovendien reeds door zijn aanwezigheid er toe kon bijdragen, dat wangedrag slechts zelden voorkwam. Toen stond voor de vonnissen van de Krijgsraad te Velde nog geen hoger beroep apen. Daarom is er geen aanleiding geweest om het militaire appèlcollege bij de berechting van zaken in Engeland in te schakelen.

Thans staat voor de tweede maal in de geschiedenis van ons Koninkrijk een aanzienlijk aantal Nederlandse strijdkrachten op het gebied van een andere bevriende mogendheid, maar het zou van gebrek aan werkelijkheidszin getuigen om alleen de formeel juridische overeenkomst te willen zien en de ogen te sluiten voor de grote verschillen van feitelijke aard.

In het eerste geval waren gast en gastheer nauw verbonden door de strijd tegen een gemeenschappelijke vijand, terwijl zij hier slechts enkele maanden geleden nog scherp tegenover elkander stonden. Maar waar de President van deze jonge staat persoonlijk heeft verklaard. dat de Nederlandse troepen in Indonesië als gasten verblijven en de commandant van de landstrijdkrachten hun in zijn jongste toespraak nog eens nadrukkelijk op hun verplichtingen als zodanig heeft gewezen, mag worden aangenomen. dat de wil van beide partijen er voortdurend op gericht zal zijn om alles te voorkomen, wat de goede verstandhouding zou kunnen schaden. Dat betekent voor onze militairen, dat zij de wetten en instellingen van dit land hebben te eerbiedigen en dat zij zich hebben te onthouden van iedere bemoeïing met zijn interne aangelegenheden.

Het is duidelijk, dat zulks in Engeland vanzelf sprak. en in Indonesië blijkt dit voor de overgrote meerderheid van onze militairen gelukkig ook het geval te zijn. Maar wij moeten ook willen begrijpen, dat zulks juist van die militairen, die zich het innigst met het land verbonden voelen, soms een grote zelfbeheersing vraagt. Daarom is de taak van de commandanten der Nederlandse strijdkrachten in Indonesië in dit opzicht veel zwaarder en daarom springt hier nog meer dan destijds in Engeland de noodzakelijkheid in het oog om hun de steun te verzekeren van een goed georganiseerd militair-rechterlijk apparaat, werkend in overreristemming met de be-

ginselen van hel internationale recht. die ook hier weer een wettelijke grondslag vonden in een overeenkomst tussen twee sonvereine staten gesloten en nader iiitgewerkt in een regeling betreffende militaire aangelegenheden.

De vóór de souvereinileits-overdracht bestaande militair-rechterlijke organisatie kon niet meer in alle opzichten aan de nieuwe verhoudingen worden aangepast, immers, het hoogste orgaan, het H.M.G. van Indonesië, was op 27 December 1949 een instelling van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië geworden en daarmede verviel de mogelijkheid van hoger beroep van vonnissen door de Zeekrijgsraad te Surabaia gewezen, officieren van de zeemacht en van het KNIL konden. voor zover zij in eerste aanleg voor dit college moesten terecht staan, niet meer worden berecht en voor alle onderdelen van de strijdkrachten verviel de mogelijkheid om beklagzaken in laatste instantie te behandelen.

Bovendien was er geen college meer, dat in aanmerking kwam oin appèlzaken van de K.L. en het KNIL te behandelen, nu er tengevolge van de veranderde omstandigheden geen reden meer bestond om aan militairen van de landstrijdkrachten het recht van hoger beroep nog langer te onthouden.

Het getuigt dan ook van wijs beleid, dat onze regering. om al deze moeilijkheden in eens op te vangen, besloot, dat het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof voortaan in Indonesië zitting zoii houden.

Ik heb wel de mening horen uitspreken, dat zulks veel eerder had moeten geschieden, zodat reeds vier jaar geleden hoger beroep bij een Nederlandse rechter mogelijk had kunnen zijn van vonnissen door een krijgsraad van de Koninklijke Landmacht in Indonesië gewezen. Ik zou daarop willen antwoorden: niet in 1946. doch in 1816 had de Indonesische Kamer van het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof zijn werkzaamheden moeten aanvangen.

Toen loch vertroliken voor de eerste maal Nederlandsr troepen naar Indonesië om de bezetting van de Britten over te nemen. Weliswaar had dit eerste contingent slechts een bescheiden sterkte; nog geen 1800 man begeleidden de Commissarissen-Generaal, aan mie het bestuur zou worden overgedragen. Maar deze troepen maren afkomstig van alle korpsen, van wat men toen noemde: „de staande „Armee", in tegenstelling tot de nationale militie. Zij zouden als „Z.M. Armee in Indië" tot het Nederlandse Staatsleger blijven behoren Zij zouden worden beschouwd als te zijn uitgeleend aan het Departement van Koophandel en Koloniën maar liet Nederlandse Departement van Oorlog zou een Secretaris van Staat benoemen. die in Indië een intermediair toezicht zoii uitoefenen op „Z.M. „Armee".

Volkomen in overeenstemming met deze regeling stond men daarbij op het standpunt, dat de in Nederland geldende militaire wetgeving deze troepen zou volgen en daarom kreeg dc Commandant de beschikking over een Nederlandse krijgsraad. Maar in die rlagen kwam het wel voor, dat de machtsclragers in verre gebiedsdelen niet

steeds eigen opvattingen ondergeschikt maakten aan die van de regering en zo was het mogelijk, dat zich op het gebied van de leger-organisatie in snel tempo een ontwikkeling voltrok, die het spoedig onmogelijk maakte om de band tussen het leger in Nederland en zijn troepen overzee te handhaven. Ik noem slechts een eigen politiek ten aanzien van de samenstelling van het officierskorps door dit reeds in 1816 aan te vullen met personen, die niet door de Koning waren benoemd, het oprichten van een cadettenschool te Semarang in 1817 en het instellen van een eigen administratie, geheel los van die der „Staande Armee" in Nederland. Ook ging men er stilzwijgend van uit, dat de Provisionele Instructie van het Neder landse Hoog Militair Gerechtshof niet voor Indië zou gelden, hoewel er geen reden was om deze niet evenals de overige militaire wetten toe te passen en een kamer van het Hof in Indonesië te vestigen.

Daarentegen trok de G.G. aan zich de bevoegdheden van het Hof om vonnissen te vernietigen of te approberen, aldus ook in vredestijd een rechtsbedeling vestigend, waarbij het laatste woord niet door de hoogste rechter, maar door de hoogste vertegenwoordiger van de aitvoerende macht werd gesproken. Voor de militaire justitie betekenden al dergelijke afscheidingsmaatregelen. dat de krijgsraden rechtsorgaan werden ten dienste van een ander leger en dat er geen aanleiding meer bestond om het Nederlandse Hoog Militair Gerechtshof ook met de rechtspraak in hoger beroep in deze gewesten te belasten.

Ik acht het te betreuren, dat de eenheid in de rechts-bedeling in bride legers destijds niet is tot stand gekomen en dat de beklaagden, toi de Zeemacht behorende, in hoger beroep voor verschillende colleges terecht moesten staan, maar ik wil zeker niet beweren. dat de militaire rechtspraak in Indië daarom op zich zelf minder goed zon zijn geweest. Het tegendeel is waar, want na een aanvankelijk onbevredigende toestand. deed zich spoedig een zodanige behoefte geroelen, aan de behandeling van militaire strafzaken door een onafhankelijke beroepsinstantie i.p.v. door een G.G. dat reeds in 1819 werd overgegaan tot de oprichting van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië dat 130 iaar later als Hoog Militair Gerechtshof van Indonesië zou overgaan naar de V.S.I. Gedurende deze 130 jaar heeft het gewerkt op een wijze, die geheel in overeenstemming is met de hoge opvatting, die de Nederlandse rechter steeds van zijn taak heeft gehad.

Wij wensen de jonge Republiek toe, dat onder zijn gezag dit Hof zijn taak op een even voorbeeldige wijze zal uitoefenen.

Als President van het college, dat de rechtsopvolger is van het H.M.G. van Indonesië, ten opzichte van alle militairen, die onder Nederlandse souvereiniteit zijn blijven dienen, moge ik deze gelegenheid aangrijpen om allen, die als lid, advocaat-fiscaal of griffier. hun beste krachten aan dit H.M.G. hebben gegeven, dank te zeggen voor het aandeel. dat zij hebben gehad in de eervolle wijze.

waarop het steeds liet aanzien van de militaire justitie heeft hoog gehouden.

Heren Raden van het H.M.G., op U wil ik een beroep doen om de Indonesische Kamer van het Nederlandse H.M.G. steeds op een even hoog peil te handhaven. Voor de grote moeilijkheden, waarin een militair zich niet slechts feitelijk, maar vooral ook in geestelijk opzicht kan zien geplaatst, hebt U door Uw diensttijd in Indonesië een begrip gekregen, dat onder normale omstandigheden moeilijk kon worden verworven. U hebt Uw indrukken kunnen verwerken op de grondslag van een langdurige, algemene militaire ervaring. Dit maakt U bij uitstek geschikt om als Raad zitting te nemen in een college, dat geroepen is om in hoogste instantie te oordelen over misdrijven. die werden gepleegd onder omstandigheden, die in Nederland zelden of nooit zijn voorgekomen. U hebt thans dit hoge ambt aanvaard; het zij mij vergund li daarmede mijn oprechte gelukwensen te mogen aanbieden.

Mijnheer de wnd. advocaat-fiscaal voor de Zee- en Landmacht. Het Hof mag zich gelukkig prijzen, dat een zo ervaren kracht van het Nederlandse O.M., als U bent, hier thans als reserve-officier zijn militaire verplichtingen moet nakomen. Bovendien hebt U reeds geruime tijd als auditeur-militair in Indonesië ervaring opgedaan. U bent gewend om aan de politie leiding te geven in moeilijke zaken en U hebt als auditeur-militair getoond een grote werkkracht te bezitten. Door een en ander zult U zowel voor de militaire autoriteiten als voor het Hof een grote steun kunnen zijn.

U, mijnheer de griffier, hebt reeds zoveel voorbereidende werkzaamhed n verricht voor de zittingen, die in deze cn de volgende week hier en in Surabaia gehouden moeten worden. dat U reeds het bewijs hebt geleverd een ervaren kracht te zijn. Ook hier trof het, dat een substituut-griffier van een Nederlandse Arrondissements-Rechtbank als reserve-officier werd opgeroepen en naar Indonesië gestuurd. Daardoor kon de griffie van deze kamer direct aan deskundige handen worden toevertrouwd.

U beiden wens ik toe, dat G tot voldoening van U zelf en van het Hof gedurende Uw verdere diensttiid in Indonesië in Uw nieuwe functie werkzaam zult mogen blijven.

Ten slotte wil ik het woord richten tot de balie. In normale tijden is hei reeds zeer gewenst, dat een beklaagde de bijstand genist van een rechtsgeleerd raadsman, en het Hof is gewend om aan diens pleidooi grote aandacht te wijden. Hoeveel te meer geldt dit dan in Indonesië, waar een militair, die zonder raadsman terecht zou moeten staan, zich al spoedig nog meer verlaten zou gevoelen, dan indien hij in de vertroirwde sfeer van het vaderland zijn eigen zaak zou moeten bepleiten. In het bijzonder hier. waar de noodzaak om een strenge krijgstucht te handhaven, zo sterk in het oog springt, is de bijstand van de advocaat van grote waarde om te voorkomen, dat de eis van de generale preventie te sterk zou worden belicht.

Uiteraard moet de militaire rechter met de agemene preventieve

werking van de straf in meerdere mate rekening houden dan in de burger-strafrechtspraalr gewoonlijk noodzakelijk is, immers, een leger, waarin de krijgstucht niet krachtig wordt gehandhaafd, is niet slechts een onbruikbaar instrument, maar bovendien een gevaar voor de rechtsorde in zijn legeringsgebied. Daarom heeft de militaire rechter een dubbele taak te vervullen, want iedere strafoplegging zal steeds mede gericht moeten zijn op het handhaven van de krijgstucht. Niettemin zullen de vele reserve-officieren. die uit hoofde van hun burgerberoep dagelijks met de strafrechtspraak in aanraking kwamen, en thans met zoveel toewijding de militaire justitie dienen. kunnen getuigen, dat de krijgsraden met de persoonlijke moeilijkheden van de beklaagde in ruime mate rekeniùg houden.

Het is echter de twee-ledige taak van de militaire rechter, die het kiezen van de iuiste strafmaat zo uiterst moeiliik maakt en daarom zal het ook voor hem een voldoening zijn, dat thans. zowel de vervolgende autoriteit, als de beklaagde. zijn vonnis nog eens aan het oordeel van een appel-college kan onderwerpen.

Dat appel-college staat vanaf heden gereed om zijn taak in Indonesië aan te vangen.

Moge God zijn arbeid zegenen, opdat het werkzaam zij tot heil van allen. die bij een goede militaire justitie zijn gebaat.

Daarna was het woord aan de advocaat-fiscaal, die de navolgende rede uitsprak:

EdelGrootAchtbare Heren President en Raden,

Op 2 November 1946 sprak tijdens de eerste zitting van Uw College nà de oorlog in de zittingszaal van de Hoge Raad der Nederlanden de Advocaat-Fiscaal voor Zee- en Landmacht — het is mij een eer zijn ambt hier maar te nemen —:

.,De voorhang is opgegaan, een nieuw Hoog Militair Gerechtshof ,,staat gereed zijn historische taak weder op te nemen: een nieuwe ,,zuil is onder het gebouw van de Nederlandse Rechtstaat aange-.,bracht."

Op deze dag zou ik deze woorden tot de mijne willen maken: thans staat het Hoog Militair Gerechtshof, niet een nieuw Hoog Militair Gerechtshof gelijk in 1946, doch hetzelfde Hoog Militair Gerechtshof, gereed zijn historische taak te gaan volvoeren dáár. waar lot dusver geen taak weggelegd was nl. bij de militaire rechtspleging *buiten de grenzen van het Vaderland*. In zoverre kan dan ook hier gezegd worden dat een nieuwe zuil onder het gebouw van de Nederlandse Rechtstaat is aangebracht.

Het is wel een lange weg die onze militaire justitie buiten de grenzen van het Vaderland heeft afgelegd alvorens zij dit punt bereikt heeft.

Een vluchtige terugblik op die weg moge hier gepast zijn.

Na de overweldiging van dc Vaderlandse bodem zien wij reeds in Juni 1940 bij beschikking van de Bevelhebber der Zeestrijdkrach-

ten een Zeekrijgsraad ingesteld die zitting houdt aan boord van een wachtschip te Falmouth, terwijl in Juli 1940 een Koninklijk Besluit de Krijgsraad te Velde bij de Nederlandse troepen in Groot Brittannië en Noord Ierland instelt, welke Krijgsraad echter eerst in Februari 1941 geïnstalleerd kan worden.

Wanneer in 1942 enkele onder Nederlands bevel staande strijdkrachten ontkomen zijn aan de greep van een andere overweldiger, wordt in Juli van dat jaar te Colombo geïristalleerd de Zcekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten. die gedurende de jaren 1942 t/m 1945 zaken van leden der Koninklijke Marine en op grond van artikel 86 van Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht ook een aantal zaken 'van de op Ceylon gestationneerde afdeling van de Prinses Irene Brigade en eveneens een aantal zaken van militairen van het KNIL, die zich in Australië bevinden. berecht aan boord van het marine-depôtschip „Plancius". Later mordt in Australië/ Melbourne overgegaan tot instelling van een afzonderlijke Zeekrijgsraad, zodat aldaar aanwezige beklaagden niet langer naar Ceylon gedirigeerd dienen te worden. Eveneens in Australië zien we in de jaren 1943, 1944 en 1945 de Krijgsraad KNIL werkzaam, ingesteld bij Ministeriëel Besluit van 6 April 1943 en opgeheven bij Besluit van 8 Augustus 1946: deze Krijgsraad heeft in Brisbane 13 en in Mebourne 28 vonnissen gewezen.

Inmiddels is bij Besluit van de Legercommandant van **3** December 1945 de Krijgsraad te Velde KNIL ie Batavin en bij Besluit van de Legercommandant van 25 Maart 1946 de Krijgsraad te velde KNIL te Makassar ingesteld, terwijl in de gebieden, welke buiten de competentie van deze beide Krijgsraden vallen, de berechting van KNIL-militairen plaats heeft door temporaire krijgsraden. Niet onvermeld mag blijven dat te Bangkok in 1945 en de eerste maanden van 1946 een temporaire krijgsraad werkzaam was ter berechting van militairen van het KNIL. Het beeld vcrdcr tekenend, zien wij voor de Koninklijke Landmacht van Januari 1946 tot Maart 1946 een Krijgsraad te Velde Koninklijke Landmacht op Malakka zetelen waarna het lang duurt alvoren.: — uiteindelijk door benoeming door de Legercommandant als Commanderende Generaal ingevolge Verordening Militair Gezag 505 — in Juni 1946 de Krijgsraad te Velde K.L. in het toenmalige Batavia aan het werk kan gaan.

En het beeld afrondend vermeld ik. dat de in Indonesië teruggekeerde Zeekrijgsraad in September 1947 met de te Surabaia zetelende Krijgsraad bij de Xariniers-Brigade gecombineerd wordt tot de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten. En thans zetelen op liet souvereine grondgebied van de V.S.I., nadat de Krijgsraad te Velde KNIL zijn werkzaamheden gestaakt heeft. de Krijgsraad te Velde voor de onder Nederlands bevel staande Legerstrijdkrachten en de Krijgsraad bij de Zeemacht in Indonesië.

IJ, Mijnheer de President. hebt reeds gewezen op het erkende beginsel dat ten grondslag lag aan de overeenkomsten, rloor de Nederlandse Regering met de Regeringen van vreemde souvereine landen

gesloten. over het uitoefenen van de militaire jurisdictie in den vreemde; ditzelfde beginsel, internationaal erkend en veelvuldig toegepast. heeft ook nú weer belichaming gevonden en wel in artikel 12 van de Regeling Landstrijdkrachten en artikel 34 van de Regeling Zeestrijdkrachten, bepalende dat de jurisdictie over de militairen. behorende tot de Koninklijke Marine. welke in Indonesië vérblijft, en over de militairen, behorende tot onder Nederlands bevel staande Landstrijdkrachten in Indonesië berust bij de Nederlandse militaire rechter: de Krijgsraden en het Hoog Militair Gerechtshof.

Enkele cijfers moge ik bij deze gelegenheid wcergeven:

Vanaf 1946 t/m 1949 wees de Krijgsraad te Velde K.L. in Indonesië 5735 vonnissen, de Krijgsraad te Velde KNIL Batavia 1458 vonnissen, de Krijgsraad te Velde Makassar 323 vonnissen en de Krijgsraad voor de Zeemacht 926 vonnissen.

Deze aantallen vonnissen van de Krijgsraden maken, gelijk vanzelf spreekt, slechts een fractie uit van het aantal zaken, die de Auditeurs-Militair en de Fiskaals in de genoemde jaren behandeld hebben: voor de Auditeurs-Elitair bij de Krijgsraad te Velde K.L. is dit cijfer circa vijf maal, voor de Fiskaals circa vier maal zo groot als het cijfer der door hun Krijgsraad *gewezen* vonnissen.

Het aantal Auditeurs-Militair bij de Krijgsraad te Velde in Indonesië was steeds zeer klein: slechts één Auditeur-Militair en slechts een klein aantal, doorgaans zes, plaatsvervangers; als wij dan terugdenken aan het Koninklijk Besluit van 10 Mei 1940, waarbij in het Vaderland 11 Auditeurs-Militair te Velde en 10 plaatsvervangende Auditeurs-Militair te Velde werden benoemd. en als wij dan bedenken, hoc ontzaggelijk uitgebreid het gebied was dat iedere Auditeur-Militair-plaatsvervanger in Indonesië zijn ambtsgebied kon noemen en hoe uitermate zwaar voor hem de problemen en moeilijkheden en hoc schaars zijn hulpmiddelen waren en hoe gering zijn outillage moest zijn, dan doen wij slechts recht met te hopen. dat zij. die zich geschiedschrijver en commentator der militaire justitie achten, niet zullen nalaten hun aandacht aan de hier gepresteerde arbeid te mijden. zulks met beide ogen open voor de realiteit die hier gr boekstaafd dient te worden.

Trouwens het gehele apparaat der Nederlandse militaire justitie in Indonesië verdient deze geschiedschrijving, niet slechts met een zekere welwillendheid en de bekende milde critiek. maar vóór alles met begrip voor feiten cn verhoudingen, zoals die zich hier voordeden in een voor de militaire justitie uitermate moeilijke tijd.

Die geschiedschrijving kan nuttig zijn, ook om andere redenen: bijv. om lessen te trekken; één dezer lessen — ik beperk mij hier tot de landmacht — zij de noodzaak om bijv. in het kader van het opgerichte Militair Juridische Dienstvak reeds in tijd van vrede zodanige degelijke maatregelen te treffen. dat bij mobilisatie der strijdkrachten of in een daarop gelijkende periode de militaire justitie niet òfwel enige tijd verstek laat gaan dan wel bij gebrek aan wettelijke

regelingen onmachtig is tot werken, doch dadelijk haar noodzakelijke arbeid kan verrichten.

Een tweede les zij de voor de zoveelste maal herhaalde constatering, dat een ruim 330-jarige oude proces-voering wel eens behoefte kan hebben aan onverwijlde herziening; het feit. dat de rechtspleging door genoemde krijgsraden jarenlang onafgebroken goed is verlopen, en de militaire justitie haar taak met vrucht kon verrichten, is niet dànk zij, maar òndanks de verouderde militaire strafvordering; is het stout te denken dat van het hoofdstuk rechtspleging te velde langzamerhand het meest gehanteerde en zeker het meest duidelijke en geliefde artikel geworden is het artikel, dat de mogelijkheid schept om de voorschriften der militaire strafvordering slechts in zóverre op te volgen als deze te velde van toepassing gehouden kunnen worden?

Een derde les zij de noodzaak van uitbreiding der grenzen van de krijgstuchtelijke afdoening; niet alleen uitbreiding nog van de in het Koninklijk Besuit E 53 opgesomde gevallen (ik denk hier aan somtijds niet danig belangrijke voorvallen, die omdat zij wettelijk feitelijk insubordinatie heten, alleen door sepôt of berechting afgedaan kunnen worden), maar ook gelijk dit bij de Koninkijke Marine mogelijk is (Koninklijk Besluit C 65) aan verhoging van de maxima der krijgstuchtelijke straffen, waardoor in sommige gevallen voor gepleegde feiten aanstonds de gewenste afdoening mogelijk is.

En als laatste les — ik beperk mij en laat opzettelijk na te spreken over de noodzaak dat de Auditeur-]Glitair opsporingsbevoegdheid krijgt en over de practijk van de verhouding tussen de Auditeur-Militair en de Verwijzingsofficier — als laatste les de constatering, dat wettelijke handhaving van de mogelijkheid van intrekken van de verwijzing zeer gewenst is. (Koninklijk Besluit E 53).

Het zou mij te ver voeren een terugblik te werpen op het thans buiten werking gestelde instituut der fiat-executie; laat ik slechts blote cijfers geven: van de 5735 door de krijgsraad te velde K.L. de afgelopen vier jaar in Indonesië gewezen vonnissen werd in 88 gevallen het fiat geweigerd: 88 van de 5735.

Van deze 88 gevallen besliste de Kroon in 72 gevallen, dat alsnog het fiat verleend zou worden, terwijl tot dusverre in 6 gevallen het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland niet de behandeling terzake belast werd; heden bevinden zich nog tien zaken ter beslissing van de Kroon.

Nog één cijfer: de gemiddede tijdsduur tussen de datum van het uitspreken van een vonnis door de krijgsraad te velde K.L. en het onherroepelijk worden ervan door fiattering lag tussen de 85 en 90 dagen; alsdan maren vele straffen reeds uitgeboet.

Uw College zal bij zich hebben een Advocaat-Fiskaal voor Zee- en Landmacht; ik ben Hare Majesteit de Koningin en Hare Adviseurs dankbaar voor de eer mij te beurt gevallen, met de taak, die de Wet aan deze magistraat opdraagt belast te zijn en ik dank U, Mijnheer de President, voor Uw zojuist tot mij gerichte woorden die mij een

steun zijn bij de aanvaarding van mijn ambt; het is mij een voorrecht desgevorderd Uw Hof te mogen dienen van bericht, onderrichting, consideratie en advies en ter terechtzitting van Uw Hof requisitoir te mogen nemen. Mag ik luttele ogenblikken stilstaan bij de wettelijk tot stand gekomen uitbreiding van artikel 96 der Provisionele Instructie, ten gevolge waarvan het mogelijk werd een Fiskaal of Auditeur-Militair bij Koninklijk Besluit aan te wijzen tot waarneming van de dienst van Advocaat-Fiskaal, in casu de Auditeur-Militair te Velde.

De Auditeur-Militair te Velde ligt met een zeer aanmerkelijk deel van zijn beleid in handen van de Commanderende Generaal; echter heeft hij tevens de bevelen na te komen, die hem in zijn ambtsbetrekking door de Advocaat-Fiskaal worden gegeven. Wat nu als de persoon van Auditeur-Militair dezelfde is als die van Advocaat-Fiskaal? In zijn beleid als Auditeur-Militair, is hij ondergeschikt aan de Commanderende Generaal én aan de Advocaat-Fiskaal. In zijn beleid als Advocaat-Fiskaal is hij gesteld boven de Fiskaal bij de Zeekrijgsraad en boven de Auditeur-Militair en ondergeschikt aan de Minister van Justitie terwijl hij als militair in de zin der wet onderworpen is aan de militaire hiërarchie en derzelver consequenties: de aanwijzing van de Fiskaal van de Zeekrijgsraad tot het waarnemen van het ambt van Advocaat-Fiskaal zal mutatis mutandis dezelfde incongruentie scheppen. Zij deze incongruentie bescheidelijk ter overweging aangeboden daar waar zulks behoort, al wil ik niet nalaten op te merken, dat zij naar mijn mening de positie van de Advocaat-Fiskaal schaadt, hetgeen in het algemeen belang te betreuren is.

Vele behoeften van een volk vragen beveiliging en bevrediging; één daarvan is de behoefte om weerbaar te zijn, andere zijn sociale, economische en culturele behoeften en ook is er de behoefte tot het tot gelding brengen van zijn rechtsgevoelens. In het rechtsgevoel van het Nederlandse volk is de mogelijkheid tot behandeling ener rechtzaak in meerdere instanties zódanig verankerd, dat alleen in de uiterste noodzaak deze mogelijkheid onbereikbaar moet geacht worden. Het is dan ook verheugend, dat thans ook te velde en zelfs ver buiten de grenzen van het Vaderland aan dit rechtsgevoelen kan voldaan worden. Daarnaast kent het systeem van het Nederlandse militaire straf- en tuchtrecht nog meerdere eveneens belangrijke bevoegdheden aan Uw Hof toe. Daarom zal niet het áántal der door Uw College te behandelen zaken bepalen, hoe gewichtig Uw taak hier is, het enkele *feit* van zijn aanwezigheid hier verzekert dit gewicht. Om deze reden alleen al is hier een schone taak voor Uw College weggelegd en dat U, Mijnheer de President, zelf de oprichting en zittingen van Uw College in Indonesië hebt willen leiden en dat dit mogelijk werd, getuigt van het inzicht. dat deze taak inderdaad een belangrijke is.

Moge het U gegeven zijn de schone traditie van het Hoog Militair Gerechtshof ook op deze plaats en in deze tijd voort te zetten; moge

deze voortzetting vruchtbaar zijn in vele opzichten. ook voor de prudentie van Tin Hof, dat voor het eerst in den vreemde recht gaat spreken.

Daarbij zullen onget-cvijfeld Uw arbeid vergezellen de schoonste deugden — de Nederlandse Rechtspraak eigen —: onafhankelijkheid bij het oordeel en beslissing, liefde voor het Recht en zijn uitingen, bezorgdheid om de niens, die berecht wordt.

En bij dit alles zij Uw arbeid toegewenst de zegen van Hem. buiten Wien alle Recht ijdel is.

Tenslotte sprak Mr Th. J. F. h. ter Haar, de Deken van de Orde van Advocaten, het Hof toe. Hij gaf de verzekering, dat op de medewerking van de Balie ten volle mocht worden gerekend.

Daarna werd de zitting gesloten, m-aarna een receptie plaats vond, welke mede dank zij de medewerking van de intendance van de K.M. zowel als van de K.L. een geslaagd verloop had.

Het Ontwerp van wet tot bescherming van staatsgeheimen.

Bij Koninklijke Boodschap van 18 Februari 1950 is aan de Tweede Kamer der Staten Generaal een ontwerp van wet aangeboden, houdende nadere voorzieningeri met betrekking tot de bescherming van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de Staat wordt geboden [1]). Het wetsontwe p werkt de materie, thans vervat in artikel 98 van het Wetboek van Strafrecht, nader uit. Een nieuwheid daarbij is de schepping van het begrip „verboden plaats". Elke plaats, iii gebruik bij de Staat of bij een staatsbedrijf. kan door íle Kroon lot „verboden plaats" verklaard worden. Het zich op een verboden plaats ophouden met het oogmerk om aldaar geheime gegevens te verkrijgen zal, als het ontwerp wet wordt, rtrafbaar zijn. Zelfs de bevoegdheid van hen, die op grond van het Wetboek van Strafvordering of van bijzondere metten. enige plaats tegen dr. wil van de rechthebbende mogen betreden. wordt beknot. Ingevolge artikel V van het ontwerp zullen al deze personen tot het betreden van een „verboden plaats" een schriftelijke machtiging behoeven van de Procureur-Generaal bij het gerechtshof. Slechts de Officier van Justitie en de Rechter-Commisaris, alsook zij die optreden krachtens de wet van 23 Mei 1899 (liet „militair gezag"), mogen hun bevoegdheid uitoefenen zonder schriftelijke machtiging van de procureur-generaal.

Het wil mij voorkomen dat de opstellers van het ontwerp hier de Officieren-Conimissarissen in militaire strafzaken (zie R.Z. art. 86. R.L. art. 88) over het hoofd hebben gezien. Volgens de toelichting immers is de eis van een schriftelijke machtiging van de Procureur-Generaal gesteld, omdat de bij tal van wetten aan lagere beambten verleende macht om plaatsen te betreden, tot misbruik aanleiding

[1]) Dit ontwerp is, met de toelichting, hierna op blz. 414 v. opgenomen.

zou kunnen geven. Deze eis werd overbodig geacht voor de Officier van Justitie, die belast is met het opsporen van misdrijven en voor de Rechter-Commissaris. die belast is mrt het gerechtelijk vooronderzoek in misdrijfzaken. Deze gronden gelden evenzeer voor de Officier-Commissaris. Bovendien wordt die functie uitgeoefend door een officier in actieve dienst, hetgeen reden te meer is om het toezicht van de Procureur-Generaal overbodig te doen ziin.

Voorts wil het ontwerp strafbaar stellen het culpoos schenden van geheimen.

Door deze. in de huidige tijdsomstandigheden noodzakelijke, verscherping van de bescherming van staatsbelangen is echter een discrepantie ontstaan tussen het militaire en het gemene strafrecht. Tot dusverre kende het militaire strafrecht scherpere represrie tegen handelingen, waardoor krijgs- en staatsbelangen benadeeld worden of kunnen worden, dan het gemene recht. Zulks is verklaarbaar. want in de eerste plaats heeft de militair over het algemeen (uit hoofde van zijn positie) meer toegang tot geheimen van militair- en staatsbelang dan de burger, zodat ten aanzien van de militairen de repressie doeltreffender moet zijn; in de tweede plaats is lichtvaardigheid in het omgaan met geheime gegevens voor een militair strafwaardiger dan voor een burger. Dit geldt wellicht in nog sterkere mate voor de beroepsmilitair dan voor de dienstplichtige. Hoe laakbaar het ook is voor de staatsburger om militaire- en staatsgeheimen prijs te geven, aangezien hij daardoor het bestaan van de gemeenschap, waarvan hij deel uitmaakt, op het spel stelt, te erger is het voor de militair. De militair maakt immers niet alleen deel uit van die gemeenschap. maar bovendien van het orgaan. dat in het bijzonder geroepen is om die gemeenschap te beschermen [2]).

Ten aanzien van dit soort delicten. welke in zó sterke mate de plichten van de militair als beschermer van de staat raken, schijnt het gewenst dat de militair de strafbaarheid ervan in zijn eigen wetboek kan vinden. Eenzelfde argument gold voor het afzonderlijk opnemen van het misdrijf van .,verspieding" in het militaire strafwetboek [3]). Het is derhalve te overwegen in hoeverre in het militaire strafwetboek soortgelijke delicten als het ontwerp voorstelt, doch dan met scherpere repressiemogelijkheden, dienen te worden opgenomen.

Voorts is in de tweede wereldoorlog de grote noodzaak gebleken van strafrechtelijk te kunnen optreden tegen gevaarzetting. Het huidige ontwerp voorziet daar echter niet in. voorziet bijvoorbeeld niet in het geval dat een militair geheime bescheiden onbeheerd achterlaat. waardoor hij de mogelijkheid schept dat onbevoegden daarvan kennis kunnen nemen [4]). Vaak zal men hovendien. àls

---

[2]) Vgl. M.v.T. op art. 77 W.M.S.R.; V. d. Hoeven II blz. 8.

[3]) Zie M.v.T. op art. 78 W.M.S.R.; V. d. Hoeven II blz. 19.

[4]) Reeds in 1940 bleek in Indië 'deze leemte in het Wetboek van Militair Strafrecht. Een officier, die aan de wal op kamers woonde en die gedurende een avond in zeer geheime bescheiden had zitten studeren, vergat deze

onbevoegden van de geheime bescheiden kennis genomen hebben, in een dergelijk geval van culpose geheiinschending die kennisneming niet kunnen bewijzen. De man, die onbescheidenlijk een blik in die stukken wierp, zal er immers gewoonlijk wel voor waken dal niets zijn onbescheidenheid verraadt: een verspieding heeft eerst dan grote kans op succes, wanneer het geheim nog steeds niet-gecompromitteerd wordt gewaand.

Het schijnt dan ook gewenst om, in ieder geval voor het militaire strafrecht, straf te stellen op het aan zijn schuld te wijten hebben dat gevaar ontstaat dat bescheiden, dan wel opnemingen, afbeeldingen of beschrijvingen van enige zaak van militair belang, welke geheim behoort te blijven of waarvan de ruchtbaarheid enig krijgsbelang kan schaden, ter kennis van een onbevoegde komt.

W. H. V.

Militaire veroordeelden in de V.S.I. na de souvereiniteitsoverdracht.

Op blz. 217 v. hiervóór maakten wij enkele opmerkingen over de rechtspositie van Nederlandse militairen in de V.S.I.; thans willen wij in het kort nagaan, welke gevolgen de souvereiniteitsoverdracht heeft voor hen, die op grond van een krijgsraadsvonnis in een strafgesticht in Indonesië verblijven. Wij ontlenen deze opmerkingen aai? diverse gegevens, welke ons op ons verzoek uit Indonesië verstrekt werden.

Na de souvereiniteitsoverdracht zijn de strafgestichten in Indonesië in Indonesisch beheer overgegaan. Tegelijk daarmede zijn ook de in die gestichten verblijvende veroordeelde11 aan liet Nederlandse beheer en toezicht onttrokken en gebracht onder het beheer en toezicht van ambtenaren van de V.S.I.

De meeste door krijgsraden veroordeelde delinquenten verblijven echter in een militaire strafgevangenis. Sedert de wederinrichting van de Militaire Straf Gevangenis te Tjimahi (in de volksmond genoemd „Pontjol") in 1947, bevindt zich dit strnfgesticht onder de hoede van het Korps Militaire Politie. De M.P. levert voor dit gesticht het cipierspersoneel en ook voor de militaire provoosthuizen te Batavia, Padang en Sidohardjo (nabij Soerabaja), melk laatstgenoemde provoosthuis tevens is een dépendance van de M.S.G.

De militaire gevangenissen en provoosthuizen zijn bij de inwerkingtreding van de souvereiniteitsoverdracht aangemerkt als militaire kampementen en zijn dus volledig onder Nederlands militair beheer gebleven.

Behoudens incidentele uitzonderingen was de regeling zo. dat de veroordeelden van de Koninklijke Marine en de Koninklijke Land-

---

bescheiden deugdelijk op te bergen. Het bleek, dat de man, van wie hij deze kamers gehuurd had en die overdag tot deze kamers de vrije toegang had, tot de N.S.B. behoorde. Bewijs van het gecomproinitteerd zijn van deze geheimen bestond niet en een strafvervolging was niet mogelijk.

macht, aan wie tevens de bijkomende straf van ontslag uit de militaire dienst was opgelegd, tot het oiidergaan van de (hoofd)straf naar Nederland werden gezonden, zulks met uitzondering van inheemsen. Hetzelfde geschiedde, wanneer het nog te ondergane gedeelte van de opgelegde gevangenisstraf meer dan 8 maanden bedroeg. De veroordeelden van de K.N.I.L.. aan wie tevens de bijkomende straf van ontslag was opgelegd, ondergingen de hun opgelegde gevangeiiisstraf in een burger-strafgevangenis; deze veroordeelden zijn dus thans overgegaan in beheer en toezicht van ambtenaren van de V.S.I.

De overige veroordeelden (dus de niet-ontslagen militairen en de militairen ex artikel 60 Wetboek van Militair Strafrecht met eeii werkelijk te ondergane straftijd van 8 niaanden of minder) zullen van de souvereiniteitsoverdracht aan den lijve weinig bemerkt hebben. Zij zaten en zitten in Nederlandse militaire strafgevangenissen of provoosthuizen onder Nederlands militair beheer en het régime heeft door de staatkundige wijziging geen verandering ondergaan. De meeste Landmacht-veroordeelden zijn ondergebracht in „Pontjol" (en de provoosthuizen te Djakarta en Padang) en de meeste Marineveroordeelden in Sidohardjo.

Over het régime in deze gevangenisseii en provoosthuizeil kan gezegd worden dat het, gezien de omstandigheden en de ontoereikende hulpmiddelen, zeer goed is. De werkgelegciiheid is niet altijd volledig en de veelzijdigheid van de werkgelegenheid laat hier en daar te wensen over, maar het M.P.-personeel doet wat het kan. Ook de militaire geoefendheid wordt, zoveel de bij de gestichten behorende terreinen daartoe ruimte bieden, onderhouden.

In ren rapport van begin 1949, opgesteld door eeii conimissie van officieren, die de verschillende gestichten bezocht. geeft de commissie uiting aan haar „waardering voor de ijver en toewijding, waar„mede directeuren en personeel van de militaire strafgestichten, „.ondanks de grote moeilijkheden, waartegenover zij zich gesteld zien, .„zich van hun taak kwijten" [1]).

Het voorgaande wil niet zeggen dat te dezen aanzien geen moeilijkheden meer bestaan. Bij het verschijnen van dit artikel zal de M.S.G. Sidohardjo waarschijnlijk reeds opgeheven zijn, terwijl de opheffing van de M.S.G. Tjimalii waarschijnlijk niet lang daarna

---

[1]) Het is merkwaardig om te lezen, dat de commissie aandrong op enige versobering van de kost. De grond voor deze opmerking is de volgende: in één der militaire strafgestichten was een K.L.-man ingesloten, die in Nederland in een „automatiek" had gewerkt. Deze culinaire artiest wist uit de prozaïsche ingrediënten, welke de gevangeniskeuken ontving, voor zijn mede-gevangenen elke dag de meest ravissante schotels te bouwen. De gevangenen kregen daar een dagelijks menue te verorberen, hetwelk in verscheidenheid en opmaak deed denken aan een banket voor een officiële gast.

(Gezien wat men in Nederland uit een „automatiek" vermag te bemachtigen geeft deze mededeling een bedenkelijke kijk op de hier gebezigde ingrediënten!).

zal volgen. Men kornt dan meer voor dezelfde moeilijkheden te staan (zij het op geringer schaal) als in de tweede wereldoorlog, want het zal clan waarschijnlijk noodzakelijk worden om gevangenisstraffen van zodanige duur, dat zij niet meer als streng arrest kunnen worden ondergaan (dus bijv. gevangenisstraffen van 2 maanden of ianger) in Nederland ten uitvoer te leggen, met alle criminogene gevolgen van dieri. In de tweede wereldoorlog immers is het gebleken, dat vele militairen, wanneer zij bezwaren hadden tegen de dienst iri een bepaald deel van de wereld, de bezwaren tegen die dienst gingen afwegen tegen de nadelen van een veroordeling en dan het lichtste kozen. Als de bezwaren tegen de dienst in het bewuste deel van de wereld zwaar genoeg zijn, ontstaat hierdoor een kunstmatige aanwakkering van de criminaliteit: men heeft er dan een veroordeling voor over om weg te komen.

Deze gronden noopten de Britten in de laatste wereldoorlog om in het Oosten krijgsraden samen te stellen en de opgelegde straffen in het Oosten te doen ondergaan; deze overwegingen waren de onmiddellijke aanleiding lot de instelling van de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten na de val van Java en tot het doen ondergaan der opgelegde gevangenisstraffen in Colombo, waarbij alle daaraan verhonden bezwaren geaccepteerd moesten worden [2].

CV. H. V.

De „Rechterlijke Macht" als grondwettelijk begrip.

Onder deze titel schrijft de Amsterdamse Hoogleraar in het Staatsrecht. Prof. Mr Dr G. VAN DEN BERGH in het Nederlands .Juristenblad van 11 Maart 1950, blz. 193 v.) een belangwekkend artikel. waarin hij nagaat mat de Grondwet bedoelt met „Rechterlijke .„Macht". Schrijver komt daarbij tot de conclusie dat hieronder niet moet worden vcrstaari het samenstel van de colleges Hoge Raad, Hoveri. Rechtbanken en Kantongerechten. Dit zijn, met uitzondering van de Hoge Raad, geen grondwettelijke begrippen. Het instellen van deze college.: is een voorrecht, dat de Grondwet aan de gewone wetgever heeft overgelaten. Als de wetgever bijvoorbeeld de Rechtbanken zou willen afschaffen. dan handelt hij niet in strijd niet de Grondwet. T701gens de Grondwet is de .„Rechterlijke Macht" het orgaan, gevormd door rechters en Openbaar Ministerie, die: (1) door de wet worden aangewezen, *(2)* door de Koning worden aangesteld, **(3)** onafzetbaar zijn, (4) met burgerrechtelijlre rechtspraak zijn belast of met die strafrechtspraak, welke zich in beginsel over *allen* uitstrekt. Men zou hier nog aan kunnen toevoegen: (5) wier bezoldiging bij de wet is geregeld (art. 65 G.W.).

De Schrijver. is voorts van mening dat de militaire strafrechter niet behoort tot hel grondwettelijke begrip „.Rechterlijke Macht".

---

[2]) Zie de voorlaatste alinea op blz. 30 van M.B.T. XXXIX.

Hij put deze mening uit het laatste lid van artikel 173 G.W., hetwelk voorschrijft dat dit artikel niet toepasselijk is op hen, die uitsluitend belast zijn met rechtspraak over personen, behorende tot de zee- of landmacht of tot enige andere gewapende macht. of met de beslissing van disciplinaire zaken. Men zou hieruit kunnen lezen, in een soort a-contrario-redenering, dat deze rechters wel behoren tot de rechterlijke macht, maar (lat slechts de voorschriften inzake aanstelling door de Koning en benoeming voor het leven niet op hen van toepassing zijn. Prof. VAN DEN BERGH verwerpt echter een dergelijke uitleg op historische gronden.

Belangrijk is ook, dat de Grondwet sedert 1848 in het geheel niet meer over straf-rechters spreekt. Het vóór 1848 bestaande artikel 181 ,,Het beleid der crininele justitie wordt bij uitsluiting aan de ,,provinciale Hoven en de Rcgtbanken, welker oprigting daartoe ,,zal noodig worden bevonden, toebetrouwd". Men wilde in 1848 de ,,provinciale" Hoven niet meer als grondwettelijk verplicht voorschrijven en schrapte toen het hele artikel ! Niettemin behoort de strafrechtspraak nog steeds, ongeschreven, tot de grondwettelijke taak vair de ,,Rechterlijke Macht". Dit bleek ten overvloede nog in 1922, toen voorgesteld werd om, gelijk zulks ook ten aanzien van de rechtspraak over burgerlijke rechten het geval is (zie art. 162 G.W.), de mogelijkheid te openen om aan de strafrechtspraak te doen deelnemen door niet tot dc rechterlijke macht behorende personen. Hoewel slechts met één stem meerderheid, werd dit voorstel vermorperi, uit vrees dat door een dergelijk voorschrift de Grondwet de mogelijkheid vuil jury-rechtspraak zou binnenhalen. Maar hieruit blijkt tevens, dat men er niet aan twijfelde of de strafrechtspraak n as een grondn ettelijk aan de ..Rechterlijke Macht" opgedragen taak.

W. a.r.

Revue de droit pénal et de criminologie.

November 1949. Deze aflevering opent met een merkwaardige Mercuriale. gehouden door dc ook in Nedcrlund bekende Procureur-Generaal bij het Hof van Appèl te Gent H. *Bekaert* op 15 September 1949 bij de plechtige audience de rentrée van dat Hof. Hij bespreekt de contrôle op rechterlijke bemoeiïngen in het voorlopig onderzoek van strafzakeii, daarbij uitgaande van de onder het publiek toenemende drang tot contrôle op ambtsverrichtingen, zonder aandacht te schenken aan het verschil. dat bestaat tussen de taak van administratieve en van rechterlijke ambtenaren. Herinnerd wordt aan art. 97 en aan art. 94 van de Franse constitutie van 24 Juni 1793, waarbij bepaald werd resp. dat het onderzoek van strafzaken en dat de raadkamer in het openbaar en met luider stem moesten morden gehouden, welke bepalingen reeds bij de constitutie van 5 Fructidor an III (22 Augustus 1795) vervangen werden door art. 208, bepalende dat de terechtzittingen openbaar zouden zijn. doch dat de

raadkamer geheim zou moeten blijven. Wel moesten de vonnissen gemotiveerd zijn, de toegepaste wetsartikelen verinelclen en met luider stem worden uitgesproken [1]).

Deze opvatting strookte met de geest des tijds: onze staatsregeling van 1798 voorzag er ook in, zij het op een iets andere wijze. Art. 97 bevatte de plicht van het Uitvoerend Bewind om o.a. bij elk gerechtshof een coinmissaris te benoemen en art. 281 omschreef diens taak aldus: „om te waaken voor de uitvoering der wetten en der..zelver form". terwiil art. 288 daaraan toevoegde. dat die commissaris van rechterlijk verzuim of misdrijf in de uitvoering der wetten of dezelver form begaan, aanstonds kennis moest geven aan de agent van justitie. De instelling van deze. in het algemeen belang toeziclit houdende commissaris kwam nog niet voor in het ontwerp van November 1796 van deze constitutie maar werd, iia de verwerping van dat ontwerp, opgenomen ingevolge de in de zitting van de Constituerende Vergadering van 25 Januari 1798 genomen beslissing ingediende nieuwe beginselen. De eis van motivering, aanhaling van wetsartikelen en uitspraak in het openbaar hebben deze reeds uit de constitutie van 1801 verdwenen commissaris-aanwijzing overleefd.

Ik vermeld deze bijzonderheden voornamelijk om te doen inzien hoe verschillend de toestand zich in België en in Nederland hebben ontwikkeld. De commissaris van 1798 stond naast de openbare aanklager bij het gerechtshof, die met diens contrôle niet te maken had. Na 1801 heeft men te onzent aan zodanig ambtenaar geen behoefte meer gevoeld. Maar in de Franse overheersing werd zowel in België als bij ons toepasselijk verklaard de wet van 20 April 1810 (Rondonneau **I** p. 493) hij welke een soortgelijk toezicht met disciplinaire bevoegdheden werd opgedragen aan de procureur-generaal. Deze Franse wet werd bij ons als afgeschaft beschouwd krachtens art. 5 van de Wet van 16 Mei 1829 (Sth. n° **33)** omtrent de afschaffing der nog in werking zijnde wetboeken op het tijdstip der invoering van de nationale wetboeken. Daarentegen citeert de Heer *Rekaert* deze wet als nog in België geldig en van betekenis. In het Belgische strafproces is nl. aan de rechter van instructie de bevoegdheid verleend om bepaalde beslissingen te nemen. welke invloed hebben op de loop van het proces bv. die tot ontslag van rechtsvervolging (décision de non-lieu) en welke niet genomen en uitgesprolren morden na behandeling in een openbare terechtzitting.

Dat op dergelijke beslissingen contrôle mogelijk moet zijn. is begrijpelijk. Wij kennen die mogelijkheid niet, zelfs niet in onze ook in België geldige Regtsplëging bij de Landmagt van 1814. Zie bv. de oorspronkelijke artt. 239—246 (tegenwoordig de artt. 221—224). volgens welke de krijgsraad zelfs beslist over een door de officier(en)-commissaris(sen) geopperde onbevoegdheid om van een aan hem ten fine van onderzoek voorgelegde zaalr kennis te nemen. Dit stelsel is

---

[1]) Zie Monnieï-Duguit, Les constitutions et les principales lois politiques de la France depuis 1789, p. 76 en 101.

van grotere zuiverheid en komt niet — zoals het Belgische — in conflict met processuele beginselen.

Hierna volgt een opstel van de Leuvensche rechter *S. Versele* over de grenzen, binnen welke de rechterlijke tussenkomst zich behoort te bewegen in de strijd tegen de misdaad, een criminologische studie in verband met de rechtsgrond van de straf. De vergeldingsgedachte wordt hier geconfronteerd met de verbetering van de misdadiger, de taak van de strafrechter met die van de criminologische opvoeding. Ook de bijzondere opleiding en voorbereiding van de strafrechter komt even ter sprake. Bij de toepassing van de bestaande strafwetgeving behoort de rechter meer dan tot nu toe aandacht te schenken aan de persoonlijkheid van de van strafbare feiten verdachten. Een zeer lezenswaardig rapport, hetwelk uitgebracht is aan het tweede internationale congres van sociale verdediging te Luik van 3 tot 8 October 1949.

Ook in deze aflevering raken de uitersten elkaar: Prof. J. *Graven*, Voorzitter van het Zwitserse Hof van Cassatie te Genève, behandelt in de volgende bijdrage de denkbeelden van *Montesquieu* op het gebied van het strafrecht en hun tegenwoordige actualiteit, verspreid in zijn overbekend werk L'esprit des lois, dat in 1747 verscheen. Uitgaande van de gedachte dat ware vrijheid slechts kan bestaan bij de later doorgevoerde scheiding der machten, bespreekt de Schrijver achtereenvolgens de taak van de strafwetgever, leidende tot het later door ***Beccaria*** uitgewerkte beginsel: geen straf zonder voorafgaande strafwet; de aard der strafbare feiten, van welke hij in hoofdzaak slechts beschouwt die gericht tegen de gemeenschap als geheel als zijnde de voor de vrijheid meest gevaarlijke; de straffen, welke niet streng of wreed mogen zijn en met de aard van elk misdrijf verband behoren te houden, en het strafproces, steunende op de nieuwe beginselen van de Engelse procesorde. In één woord, het oude strafrecht was gericht op „la perte des citoyens" in plaats van „pour leur sauvegarde" en, wat de procedure betreft, niet langer inquisitoriaal, geheim en schriftelijk, maar veeleer accusatoir, openbaar en mondeling.

Voor hen. die belang stellen in de ontwikkeling van het strafrecht. is het een genoegen om dit beknopt overzicht, dat toegelicht is met tal van aanhalingen uit de werken van *Montesquieu*, te lezen. Een meer uitvoerige verhandeling over dit onderwerp zal verschijnen in het gedenkboek. hetwelk het Institut de droit comparé te Parijs zal uitgeven ter ere van de „bicentenaire de l'Esprit des Lois". Deze grote Fransman bond de strijd aan tegen tyrannie, bijgeloof en knevelarij, bijgestaan en nagevolgd door Voltaire, Beccaria en vele anderen; hun grondbeginselen zijn nog steeds actueel door de bedreiging, welke zij hier en daar ondervinden. Laten wij deze eerste Zwitserse magistraat dankbaar zijn ons in de gaande zijnde strijd tegen de Westerse beschaving aan deze eeuwenoude beginselen te hebben herinnerd.

De aflevering besluit met enige verslagen van bijeenkomsten van

wetenschappelijke genootschappen, enige boekaankondigingen cri mat belangrijke rechtspraak.

December 1949. Deze aflevering is grotendeels gewijd aan criminologie. De gerechtelijk-geneeskundige *Auguste* Ley opent de aflevering met een kort maar niet minder lezenswaard overzicht van de groei van de bestrijding van de misdaad: van de aanprijzing af tot de afkeuring van het cellulaire stelsel. Bij deze historische inleiding sluit aan een zeer uitvoerig praeadvies aan het tweede internationale congres van de reeds iri de vorige aflevering genoemde sociale verdediging, betrekking hebbende op de Belgische met van 9 April 1930 over dc behandeling van geestelijk zieke of minderwaardige delinquenten. De rapporteurs *Jean* van *den Bossche* en *Albert Fettweis*, heide verhonden aan de Luikse Universiteit, behandelen de resultaten. welke met de praktijk van deze wet in de jaren 1931 tot en met 1940 bereikt ziin ten aanzien van de omvang der criminaliteit en vermelden daarover belangrijke gegevens, welke aanleiding tot wetswijziging zouden kunnen geven. De aangehaalde met heeft te veel gegeneraliseerd en de praktijk heeft aangetoond, dat er verschillen zijn, met welke ter zake van het gevolg — straf of maatregel — rekening moet worden gehouden. Het zou te ver voeren om op dit onderwerp te dezer plaatse nader in te gaan. Wie belang stelt in de vooruitgang der criminologie late dit rapport niet ongelezen.

Een volgende studie brengt bijzonderheden hij omtrent de strafvordering bij vreemde krijgsmachten, welke zich in Egypte bevonden hebben tijdens de jongste wereldoorlog. Dit land had met Groot Brittannië in 1936 cn met de Verenigde Staten in 1943 een verdrag gesloten, bij hetwelk hunne troepen, met inbegrip van die der Britse dominions, in Egyptisch grondgebied mochten verblijven en aldaar krijgsoperatiën mochten voeren tegen hun vijanden. Van dii voorrecht maakten ook de troepen van andere bondgenoten in de oorlog gebruik, zonder dat dit uitdrukkelijk was toegestaan. Egypte zelf was niet in oorlog met de as-mogendheden en bleef voortdurend de regelmatige werking van zijn bestuur en rechtspraak voorslaan: van bezetten van Egypte door de geallieerden mocht niet gesproken worden. Dientengevolge bracht de practijk, steunende op de meest gezag hebbende literatuur op dit gebied, mede, dat de berechting van militaire delicten en van commune delicten gepleegd door in dienst zijnde vreemde militairen, overgelaten werd aan de eigen militaire rechter van die delinquenten cn dat de berechting van delicten gepleegd door vreemde militairen in hun cantonnementen of buiten dienst. werd toegestaan aan de locale Egyptische rechter. De motivering. welke de Schriiver. *Maurice de Wke*, conseiller honoraire à la cour d'appel d'Egypte ct premier Substitut honoraire du Procureur du Roi. hiervoor zeeft. baseert zich op de belangen van de krijgstucht enerzijds en die van het Egyptische landsbelang anderzijds. Het merkwaardige in dit verschil. dat door onderscheiden uitspraken van het Egyptische Hof wordt toegelicht, is, naar hrt

mij voorkomt, dat met de oorlogstoestand, welke voor de vreemde krijgsmachten wèl, doch voor die van Egypte niet bestond, geen of onvoldoende rekening schijnt te zijn gehouden. Voor de berechting van in cantonnementen en in dienst gepleegde commune delicten door de vreemde militaire rechters nieent de Schrijver dat ,,la liberté ,,de mouvement de l'armée et peut-être sa sécurité pourraient être ..compromises" wanneer de locale (burger-)rechter deze zou mogen berechten. Maar mag in oorlogsonistandigheden — waarin de vreemde krijgsmachten doorlopend mobiel moeien zijn — niet hetzelfde gelden voor berechting van andere commune delicten van vreemde militairen? Ook in dergelijke gevallen mogen vreemde militairen, die op last van de burgerlijke landsoverheid in hechtenis zijn genomen in afwachting van hun bcrcchting, niel achtergelaten worden, wanneer de vreenide hoofdmacht zich moet verplaatsen. Bovendien is ook niet gedacht aan militaire delicten van vreemde militairen tegenover Egyptische meerderen, al zou deze leemte verklaard kunnen worden door het feit, dat Egypte niet in de oorlog was betrokken en dat de Egyptische overheid zich gedroeg alsof de vreemde. op haar grondgebied toegelaten troepen haar overigens niet aangingen. Doch ik zou wederom willen concludcrcn. dat de territoriale of nationale veelheid in liet strafrecht van bondgenootschappelijke krijgsmachten moet morden uitgeschakeld en behoort te worden vervangen door de uit internationalisatie voortvloeiende eenheid

De beschouwingeri. lot welke de voornaainste verhandelingen mij aanleiding gaven, zijn oorzaak dat ik mij beperken wil, voor mat betreft de Kroniek met de daarin opgenomen verslagen van het verhandelde in congressen, de résumé's van hetgeen onderscheiden tijdschriften bevatten, boekaankondigingen en rechtspraak, tot de vermelding van een bericht over de verschijning van een hoek. g - schreven door de Parijse Advocaat *Aiec Mellor*, getiteld: ,,La torture. ..son hisioire, son abolition, son réapparition au XXe siècle". Wie belang stelt in de strafrechtspraak van Oostelijk Europa en in de aldaar gevolgde processuële methodes. late het boek, hetwelk, zoals de Schrijver zegt, niet is een pamflet maar een studie, niet ongelezen.

Januari 1950. Deze aflevering opent met een verhandeling van Prof. *Stefan Giaser* over de repressieve bescherming van de rechten van de niens en van hei charter der U.N.O. De Schrijver leidt de lezer in in de ontwikkelingsgang van het internationaal strafrecht. berustende op gewoonterecht, dat meer en meer de inhoud van de nationale souvereiniteitsgedachtc doet afbrokkelen, een souvereiniteit, welke Nederland nog zeer onlangs ,,werkelijk. volledig en on- .,voorn-aardelijk" aan de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië heeft overgedragen. Aandacht wordt in het bijzonder besteed aan enige détail-vragen, zoals het stellen van strafsancties op overtredingen van hetgeen men als tot dit gewoonterecht behorend beschouwt. het beginsel van lex praevia. zonder dat nog wetten in de zin. welke wij aan dit begrip hechten, bestaan, het karakter van de

door de U.N.O. vastgestelde rechten van de mens en de strafbaarstelling van overtredingen daarvan. Alles vraagstukken, welke in de moderne litteratuur bezien worden door geleerden, die ge- of wel verwend zijn aan nationale toestanden op het gebied van wetgeving en rechtspraak, welke in het volkenrecht nog ver van uitvoerbaarheid af zijn. De belangstelling van deze geleerden zal echter een sterke invloed waarborgen om spoediger tot een oplossing van deze moeilijkheden te komen dan in het nationale strafrecht mogelijk is geweest: op volkenrechtelijk gebied is de toestand nog te vergelijken met die van drie eeuwen geleden in het nationale strafrecht. Iedere poging om de weg tot die oplossing te banen, in het bijzonder ook weder deze van Prof. *Glaser,* is daarom toe te juichen. Hij eindigt zijn verhandeling met aanhaling van M. *Warren Austin,* die zijn opvatting te dezen aanzien aldus omschrijft: „le meilleur garant de „la paix mondiale est le respect des traités et des obligations découlant de la charte des Nations Unies". Ongetwijfeld, maar dit is nog slechts de eerste schrede op de lange weg, welke tot inteinationaal bindende niet opzegbare wetten leidt; deze toch en deze alleen kunnen en mogen het beginsel van lex praevia tot uiting en ter opvolging brengen.

In de tweede plaats komt een kort opstel van mijn hand, dat op verzoek van de Redactie voor Belgische lezers uiteen zet hetgeen ik in ons Tijdschrift, deel XLII blz. **337** v. aan onze lezers heb medegedeeld over de noodzaak om te komen tot vaststelling van militair-strafrechtelijke codificaties met internationale geldigheid. In een iets verder in deze aflevering opgenomen aankondiging van de jaargangen XLI en XLII van ons Tijdschrift brengt de recensent, Prof. **J.** *Gilissen,* Substituut de l'Auditeur-Général, deze gedachte nog even ter sprake en yualificeert haar als „idée excellente, qu'il importe „.de réaliser sans retard dans le cadre de Benelux".

Een studie van M. *Raoul Van der Made* behandelt de vraag of een van misdrijf verdachte, die nog niet veroordeeld is en, hoewel geestelijk abnormaal, naar het buitenland de wijk neemt, uitgeleverd mag worden, en voorts of de strafbaarheid van het misdrijf, van hetwelk zodanige vluchteling verdacht wordt, aan verjaring onderhevig is. Vragen, die zich hier te lande ook kunnen voordoen.

De zeer bekende Prof. *A. Ley* vraagt aandacht voor de te strenge behandeling, welke in België geestelijk abnormalen ingevolge de wet ondergaan kunnen; hij geeft hiervan enkele voorbeelden uit de praktijk.

In het overzicht van de inhoud van vreemde tijdschriften komt. behalve het zoëven vermelde van het onze, ook voor die van jaargang 1948 van het Tijdschrift voor strafrecht.Van de boekaankondigingen trokken mijn aandacht die van het proefschrift van Dr *Th.* W. *van Veen,* Generale preventie, en die van Dr *W. H.* ***Nagel,*** Dc criminaliteit van Oss.

Februari 1950. Ook deze aflevering brengt in haar hoofdartikelen

bijdragen tot de studie van het internationale strafrecht, welker inhoud zeer merkwaardig mag worden genoemd. Het eerste is een verhandeling van de Italiaanse advocaat *Carlo Miglioli*, die een bijdrage levert tot erkenning van het bestaan van een positief internationaal (commun) strafrecht. De Schrijver gaat uit van het actuele standpunt der wetenschap, volgens welke de souvereiriiteit van elke staat het recht bevat om een strafwetgeving vast te stellen „dans les „limites de son propre territoire", doch hij erkent daarnaast misdrijven, welke buiten dat territoriaal ressort gepleegd zijn, als zodanig in het nationale strafrecht strafbaar zijn gesteld, maar welker strafwaardigheid internationaal erkend is. Daarbij denkt hij aan zeeroof en terrorisnie, delicten juris gentiurn, welker berechting zou nodig maken een internationale of supra-nationale strafwet en strafrechter.

Het stelsel van het Londens Agreement keurt de Schrijver af, als zijnde opgelegd door de overwinnaars in een oorlog met eigen. en dus allicht niet onbevooroordeelde rechters. Dit stelsel, zo meent hij, is het gevolg van de territoriaal gedachte heerschappij van het strafrecht, welke men voor internationaal als zodanig erkende misdrijven moet loslaten en welke men moet omschrijven in een internationale code en ter berechting geven aan een internationale rechter. Aansprakelijkheid van militaire leiders sluit hij uit voor zoveel zij wettig gegeven bevelen uitvoeren zonder onmenselijke handelingen of oorlogsmisdrijven te bedrijven. Het zal intussen moeilijk zijn een wetgevend orgaan in het leven te roepen, dat met algemene instemming aan alle aangesloten staten bindende strafwetten te geven. De U.N.O. acht hij hiertoe ongeschikt uit hoofde van het recht van veto.

Hierop volgt een kort opstel van Dr *A*. Lacconia. rechter in het Italiaanse Hof van Cassatie, — welk opstel blijkens de inhoudsopgave van de Januari-aflevering aldaar heeft plaats gemaakt voor het mijne — over de wenselijkheid om voor misdrijven uit het volkenrecht. zoals génocide en overtredingen betreffende de rechten en vrijheden van de mens. te komen tot een supra-nationale wetgever en dito rechter, ten gevolge waarvan ook de positie van vaderlandslozen te regelen zou zijn. Het doel van de Schrijver is geweest, herhaalde opwekking van belangstellenden in dit vraagstuk om hun actie voort te zetten. Ik heb dit denkbeeld, zoals onze lezers kunnen weten, reeds eeder met groter urgentie verdedigd voor het militair strafrecht. Maar. zoals de Schrijver terecht doet uitkomen. voorshands moet men zich behelpen met niet-bindende verdragen.

Het grootste deel van hetgeen verder volgt is gewijd aan crimiriologische studie, het verband tussen strafoplegging en sociale reclassering, een en ander ook met het oog op mogelijke wetsherziening en op komende congressen. Ik vermeld nog slechts een vonnis van de Brusselse Krijgsraad (2de kamer) van 8 Februari 1950, bij hetwelk onder meer beslist is, dat nog niet alle misdadige handelingen in de tot dusverre tot stand gekomen beschrijvingen van het oorlogs(gewoonte-)recht zijn opgenomen en dat bijvoorbeeld overtreding van

art. 10 van de rechten van de mens, vastgesteld door de U.N.O. op 10 December 1948 (pijniging of andere wreedheden) als oorlogsmisdrijf strafbaar is. **li.** C.

Overzicht van de werkzaamheden van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten van 1 Juli 1949—1 Januari 1950.

Aantal vonnissen	aantal betrokken personen	Veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar C.O.	vonnissen waartegen fiscaal in appèl	vonnissen waartegen veroordeelde in appèl
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecombineerd voorw. en onvoorwaardelijk				
62	64	40	9	9	6	—	1	8

De navolgende strafbare feiten zijn daarbij aan het oordeel van de Krijgsraad onderworpen, waarbij wordt opgemerkt, dat een persoon zich dikwijls aan verschillende vergrijpen heeft schuldig gemaakt.

Aard der strafbare feiten	Aantal veroorlingen	Aantal vrijspraken	Aantal terugverwijzing naar C.O.
W.M.S.R. art. 77, 1e lid	1		
,, art. 97	1		
. art. 98	3		
art. 99	3		
.. art. 105 j° art. 99	1		
.. art. 108	1		
, art. 114	6		
art. 120	5		
.. art. 129	1		
.. art. 132	2		
.. art. 133	1		
.. art. 134	2		
. art. 138	1	2	
art. 144	3		
art. 153	7	1	
art. 157	5		

Aard der strafbare feiten	Aantal veroordelingen	Aantal vrijspraken	Aantal terugverwijzingen naar O.O.
Verord. Mil. Gezag No. 512 *)	1		
W.v.S. art. 225	9		
.. art. 284	1		
.. art. 300		1	
, art. 307		1	
. art. 308	6		
. art. 310	10		
. art. 311	1		
.. art. 312		1	
.. art. 321	1		
. art. 326	1		
,, art. 330	2		
.. art. 362	4		
. art. 363	1		
.. art. 416			

*) Het aan zijn schuld of onachtzaamheid te wijten zijn dat enige oorlogsbehoefte wegraakt, dan wel wordt vernield, beschadigd of onbruikbaar gemaakt.

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het eerste kwartaal 1950.

Zaken afgedaan in het jaar 1949		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben:				Terugverwezen naar de Commanderende Officier	Personen, vermeld in de kolommen 3, 4, 5 en 6 zijn te verdelen als volgt:				
		vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2			Veroordeelden:			Vrijgesproken	Transactie
Bij vonnis	Buiten strafproces (art. 74 W. v. S.)	Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
64	160	—	64	8	152	2	50	4	3	5	160

Drukfout.

Op blz. 93 moet boven het aldaar opgenomen vonnis gelezen morden DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,.

WETGEVING.

Bij Koninklijke Boodschap van 18 Februari 1950 (Gedr. stukken, Zitting 1949—1950 n° 1554) werd bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter overweging aangeboden het navolgende Wetsontwerp, vergexeld van de daarna afgedrukte Memorie van Toelichting, houdende:

Nadere voorzieningen met betrekking tot de bescherming van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de Staat wordt geboden.

ONTWERP VAN WET.

STUK **No. 2.**

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is nadere voorzieningen te treffen met betrekking tot de bescherming van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de staat wordt geboden;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I

Elke plaats in gebruik bij de staat of bij een staatsbedrijf kan ter bescherming van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de veiligheid van de staat wordt geboden, door Ons als verboden plaats worden aangewezen.

Artikel II

1. Elke plaats, waar krachtens overeenkomst met de staat werkzaamheden worden verricht of goederen worden bewaard, die van belang zijn voor de veiligheid van de staat, kan ter bescherming van gegevens als bedoeld in artikel I voor het tijdvak, waarin de werkzaamheden worden verricht of de goederen worden bewaard, door Ons als verboden plaats worden aangewezen.

2. Een aanwijzing als bedoeld in het voorgaande lid vindt buiten tijd van oorlog in de zin van artikel III niet plaats, tenzij het voornemen daartoe vóór het tot stand komen van de overeenkomst van regeringswege aan de wederpartij is medegedeeld dan wel de wederpartij na het tot stand komen van de overeenkomst verklaart tegen zodanige aanwijzing geen bezwaar te hebben.

Artikel III

1. Elk werk van openbaar verkeer en elk werk van openbaar nut kan in tijd van oorlog ter bescherming van gegevens als bedoeld in artikel I door Ons of door de bij algemene maatregel van bestuur aangewezen autoriteiten als verboden plaats worden aangewezen. De aanwijzing vervalt, zodra de tijd van oorlog eindigt.

2. Onder oorlog wordt begrepen burgeroorlog.

3. Onder tijd van oorlog wordt begrepen de tijd waarin oorlog dreigende is. Tijd van oorlog wordt mede geacht te bestaan zodra dienstplichtigen buitengewoon in werkelijke dienst worden opgeroepen en zolang zij buitengewoon in werkelijke dienst worden gehouden.

Artikel IV

Bij elk besluit, waarbij een plaats als verboden plaats wordt aange-

wezen, wordt tevens bepaald op welke wijze zal worden aangegeven, dat de plaats een verboden plaats is.

Artikel V

1. Hij die ingevolge enige wettelijke bepaling bevoegd is enige plaats tegen de wil van de rechthebbende te betreden, oefent deze bevoegdheid met betrekking tot een plaats, die ingevolge 'deze wet als verboden plaats is aangewezen, niet uit dan voorzover hij daartoe schriftelijk is gemachtigd door de procureur-generaal bij het gerechtshof.

2. Het voorgaande lid is niet van toepassing op hem, die als officier van justitie, als rechter-commissaris of ingevolge de wet van 23 Mei 1899, Staatsblad no. 128, bevoegd is enige plaats tegen de wil van de rechthebbende te betreden.

Artikel VI

In het Wetboek van Strafrecht worden de volgende wijzigingen gebracht:

1. In artikel 4 wordt onder 1°. tussen „97*a*, onder 1°.," en „105" toegevoegd „98—98*c*,".

2. Na artikel 80*bis* wordt ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

„Artikel 80*ter*

Onder verboden plaats wordt verstaan iedere plaats, die als verboden plaats is aangewezen ingevolge de Wet bescherming staatsgeheimen.".

3. Artikel 87, derde lid, tweede volzin, wordt gelezen:

„Tijd van oorlog wordt mede geacht te bestaan zodra dienstplichtigen buitengewoon in werkelijke dienst worden opgeroepen en zolang zij buitengewoon in werkelijke dienst worden gehouden.".

4. Artikel 98 wordt gelezen:

„Artikel 98

Hij die enig gegeven, waarvan de geheimhouding door het belang van de staat wordt geboden, daaronder begrepen enig voorwerp, waaraan een zodanig gegeven kan worden ontleend, opzettelijk ter beschikking stelt van een tot kennisneming daarvan niet gerechtigd persoon of lichaam, wordt, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat het een zodanig gegeven betreft, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Met dezelfde straf wordt gestraft hij die enig gegeven, dat van een verboden plaats afkomstig is en tot de veiligheid van de staat in betrekking staat, daaronder begrepen enig voorwerp, waaraan een zodanig gegeven kan worden ontleend, opzettelijk ter beschikking stelt van een tot kennisneming daarvan niet gerechtigd persoon of lichaam, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het een zodanig gegeven betreft.".

5. Na artikel 98 worden drie nieuwe artikelen ingevoegd, luidende:

„Artikel 98a

Hij die enig gegeven als bedoeld in artikel 98 hetzij opzettelijk openbaar maakt, hetzij zonder daartoe gerechtigd te zijn opzettelijk ter beschikking stelt van een buitenlandse mogendheid, van een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam, dan wel van een zodanig persoon of lichaam, dat gevaar ontstaat dat het gegeven aan een buitenlandse mogendheid of aan een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam bekend wordt, wordt, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat het een zodanig gegeven betreft, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.

Indien de schuldige heeft gehandeld in tijd van oorlog dan wel in dienst of in opdracht van een buitenlandse mogendheid of van een in het buiten-

land gevestigd persoon of lichaam, kan levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren worden opgelegd.

Handelingen gepleegd ter voorbereiding van een misdrijf als omschreven in de voorgaande leden worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Artikel 98*b*

Hij aan wiens schuld te wijten is, dat enig gegeven als bedoeld in artikel 98 openbaar wordt gemaakt dan wel ter beschikking komt van een tot kennisneming daarvan niet gerechtigd persoon of lichaam, wordt gestraft met gevangenisstraf of hechtenis van ten hoogste één jaar.

Artikel 98*c*

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren wordt gestraft:

1°. hij die opzettelijk enig gegeven als bedoeld in artikel 98, zonder daartoe gerechtigd te zijn, onder zich neemt of houdt;

2°. hij die enige handeling verricht, ondernomen met het oogmerk om, zonder daartoe gerechtigd te zijn, de beschikking te krijgen over enig gegeven als bedoeld in artikel 98;

3°. hij die tersluik, onder een vals voorgeven, door middel van een vermomming of langs een andere dan de gewone toegang op of in een verboden plaats komt of tracht te komen, aldaar in dier voege aanwtzig is, of zich op een van die wijzen of door een van die middelen vandaar verwijdert of tracht te verwijderen.

De bepaling onder 3°. is niet toepasselijk, indien de rechter blijkt, dat de dader niet heeft gehandeld met het oogmerk bedoeld onder 2°.".

6. In het tweede lid van artikel *102* wordt onder 1°. in plaats van „of eenige krijgskas" gelezen ",enige krijgskas of enige verboden plaats".

7. Na artikel 429*bis* wordt ingevoegd een nieuw artikel, luidende:

,,Artikel 429*ter*

Hij die, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich op een verboden plaats bevindt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste vijf duizend gulden.".

Artikel VII

In het eerste lid van artikel **551** van het Wetboek van Strafvordering wordt in plaats van „97*a*" gelezen „97*a*—98*c*".

Artikel VIII

In artikel 78 van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt onder *1°.*, onder vervanging van de puntkomma door een komma, toegevoegd ,,dan wel in een verboden plaats;'.

Artikel IX

Deze wet kan worden aangehaald als ,,Wet bescherming staatsgeheimen".

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister-President, Minister van Algemene Zaken,

De Minister van Justitie,

De Minister van Binnenlandse Zaken,

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

STUK No. 3.

Algemene beschouwingen.

Dat het huidige artikel 98 van het Wetboek van Strafrecht tekortschiet met betrekking tot de bescherming van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de staat wordt geboden, is reeds vóór de laatste wereldoorlog bij gelegenheid van de berechting van enige gevallen van spionnage voldoende gebleken. Bij Koninklijke boodschap van 15 April 1940 is dan ook bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal een wetsontwerp ingediend, dat voornamelijk beoogde door middel van wijziging van artikel 98 nadere voorzieningen te treffen tegen het bekend worden van staatsgeheimen (Zitting 1939—1940 **323).** De schriftelijke voorbereiding van dit ontwerp is nog voltooid, doch de reeds aangevangen algemene beraadslaging in de Tweede Kamer is op 9 Mei verdaagd. Tijdens de laatste oorlog is de ontoereikendheid van verschillende andere bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, in het bijzonder van die, opgenomen in titel I van het tweede boek van het Wetboek van Strafrecht, aan het licht getreden; als gevolg hiervan is te Londen het Besluit Buitengewoon Strafrecht tot stand gekomen, waarvan de bepalingen evenwel alleen van toepassing zijn op feiten, gedurende de tijd van die oorlog begaan. In hoeverre de te Londen uitgevaardigde bijzondere bepalingen op het gebied van het materiële strafrecht en de strafrechtspleging aanleiding kunnen geven tot een definitieve aanvulling en wijziging van de bestaanur wetgeving op dit gebied, wordt nagegaan door een te dien einde door de tweede ondergetekende in het leven geroepen commissie onder voorzitterschap van de President van de Hoge Raad, Mr. J. Donner.

Het onderhavige wetsontwerp was reeds voorbereid, voordat de Commissie-Donner haar werkzaamheden had aangevangen. Aangezien de voorstellen, in dit ontwerp opgenomen, voornanielijk bestaan in een wijziging van titel I van het tweede boek van het Wetboek van Strafrecht, ligt de hier voorgestelde regeling goeddeels op het terrein, dat door de Commissie-Donner wordt bestreken. Op zichzelf had het derhalve voor de hand gelegen, de thans voorgestelde voorzieningen te incorporeren in het uitgebreider ontwerp van wet, waartoe naar verwacht mag worden het rapport van de Commissie-Donner aanleiding zal geven. Daar de ondergetekenden evenwel is gebleken, dat het rapport van de Commissie-Donner nog enige tijd op zich zal laten wachten, terwijl zij anderzijds van oordeel zijn, dat nodeloos uitstel van de totstandkoming van de bij het ontwerp voorgestelde voorzieningen dient te worden voorkomen, is in overleg met de Commissie-Donner besloten, dit ontwerp reeds thans afzonderlijk aanhangig te maken. Hierbij kan worden opgemerkt, dat het ontwerp aan de Commissie-Donner is voorgelegd en dat met de opmerkingen, waartoe de voorgestelde bepalingen de Commissie aanleiding hebben gegeven, bij de uiteindelijke redactie rekening is gehouden. Anderzijds ligt het voor de hand, dat de Commissie-Donner harerzijds dit ontwerp, mocht dit tot wet worden verheven. bij haar voorstellen in aanmerking aal nemen.

Ket onderhavige wetsontwerp beoogt, evenals het bovengenoemde ontwerp van 1940, een meer doeltreffende strafrechtelijke bescherming van staatsgeheimen mogelijk te maken dan de bestaande bepalingen toelaten, Het thans ingediende ontwerp gaat in verschillende opzichten verder dan dat van 1940. Rekening is gehouden met de sindsdien gewijzigde cmstandigheden, met de ervaringen, gedurende de laatste oorlog opgedaan, en met name ook met de wetgeving op dit gebied in Engeland en Amerika. Zo is de figuur van de „verboden plaats", die in het onderhavige ontwerp wordt ingevoerd, ontleend aan de Engelse „Official Secrets Act.". Het „totale" karakter van de moderne oorlog moet noodzakelijkerwijs gepaard

gaan met een uitgebreider bescherming van gegevens, objecten en plaatsen dan waarvoor eertijds aanleiding bestond.

De in de Artikelen I—III opgenomen bepalingen openen de mogelijkheid, dat door de overheid bepaalde plaatsen onder nader aangegeven omstandigheden en voorwaarden worden aangewezen als verboden plaatsen. De strafrechtelijke gevolgen, die een aanwijzing als verboden plaats met zich brengen, zijn opgenomen in de voorgestelde wijzigingen van de Wetboeken van Strafrecht en van Militair Strafrecht (artikelen V1 en VIII van het ontwerp).

Intussen hebben de voorgestelde nieuwe artikelen 98—98*c* van het Wetboek van Strafrecht een ruimere strekking dan het aangeven van de consequenties van een aanwijzing tot verboden plaats. Deze artikelen beogen een meer doeltreffende strafrechtelijke bescherming van alle gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de staat wordt geboden, afgezien van de omstandigheid of zodanig gegeven al dan niet aan een verboden plaats ontleend is. De voorgestelde artikelen omvatten, met uitzonde ing van de bepaling opgenomen in artikel 98c onder 3°, die alleen op verboden plaatsen betrekking heeft, beide gevallen. Toch is de aanwijzing tot verboden plaats, ook afgezien van de laatstgenoemde bepaling, niet zonder betekenis: de strafrechtelijke bescherming in de genoemde artikelen strekt zich algemeen uit tot alle gegevens, waarvan de dader wist of redelijkerwijs moest vermoeden, dat de geheimhouding door het belang van de staat werd geboden; is evenwel het gegeven aan een verboden plaats ontleend, zo is voor de strafbaarheid van de dader voldoende, dat hij wist of redelijkerwijs moest vermoeden, dat het gegeven aan een verboden plaats was ontleend en tot de veiligheid van de staat in betrekking stond.

De belangrijkste strafbepaling is die, opgenomen in het nieuwe artikel 98*a*. Het eerste lid van dit artikel komt, zij het met enige noodzakelijk gebleken uitbreidingen, in strekking overeen met het huidige artikel *98*. Het tweede lid bevat een gequalificeerde vorm van dit delict, terwijl in het derde lid een afzonderlijke strafbaarstelling dan, voorbereidingshandelin en is opgenomen. De overige strafbaar gestelde feiten moeten worden bezien in het licht van de „grondvorm", opgenomen in artikel 98*a*. Zo bedreigt het nieuwe artikel *98* reeds straf — zij het een lagere dan in artikel 98*a* is voorzien — tegen hem, die de geheime gegevens opzettelijk ter beschikking stelt van een tot kennisneming daarvan niet-gerechtigde, ook wanneer van de bedoeling van openbaarmaking of overbrenging naar het buitenland niet blijkt. Evenzo wordt ook het opzettelijk onbevoegd voorhanden hebben van de gegevens als zodanig strafbaar gesteld in artikel 98*c* onder 1°. *Voorbereidingshandelingen* worden afzonderlijk strafbaar gesteld in artikel 98*c* onder 2° en 3". In artikel 98*b* is een bijzonder schuldmisdrijf opgenomen: het aan schuld te wijten zijn, dat de gegevens worden openbaar gemaakt of ter beschikking komen van een tot kennisneming daarvan niet-gerechtigde. Het voorgestelde artikel 429*ter* heeft, evenals artikel 98*c* onder 3°, alleen betrekking op verboden plaatsen. Tenslotte bevat het ontwerp nog enige kleinere, met de overige voorgestelde bepalingen samenhangende wijzigingen in de Wetboeken van Strafrecht, Militair Strafrecht en Strafvordering.

Artikel I

Zoals hierboven reeds wordt opgemerkt, is de mogelijkheid van aanwijzing van bepaalde plaatsen tot „verboden plaats" ontleend aan het Engelse recht. Met name tijdens de laatste oorlog is gebleken, dat in Engeland en Amerika het systeem van „prohibited places" voortreffelijk heeft gewerkt.

Op grond van artikel I kunnen als verboden plaats worden aangewezen militaire objecten (verdedigingswerken, militaire werkplaatsen, dépôts, enz.) en overheidsbureaux, waar geheime gegevens worden verzameld, be-

werkt of bewaard. Ook bepaalde ruimten, in gebruik bij staatsbedrijven als b.v. de P.T.T. kunnen voor aanwijzing tot verboden plaats in aanmerking komen. Het ontwerp laat niet toe, de bescherming die de aanwijzing tot verboden plaats biedt, uit te strekken tot alle gegevens, waarvan de overheid de geheimhouding wenselijk acht. De bevoegdheid van aanwijzing tot verboden plaats is uitdrukkelijk beperkt tot gegevens, waarvan de geheimhouding *door het belang van de veiligheid van de staat* wordt geboden. Evenals in het volgende artikel geschiedt de aanwijzing tot verboden plaats bij Koninklijk besluit.

Artikel II

Onder de huidige omstandigheden spelen wetenschap en techniek bij de landsverdediging en oorlogvoering een zodanig belangrijke rol, dat het belang van de veiligheid van de staat eist, dat de bescherming van overheidswege zich ook kan uitstrekken tot laboratoria, werkplaatsen en fabrieken e.d., voorzover deze krachtens opdracht van de overheid bij het treffen van maatregelen ter beveiliging van de staat zijn ingeschakeld. Ook in de gevallen in dit artikel bedoeld, is voor de aanwijzing tot verboden plaats vereist, dat deze strekt tot bescherming van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de veiligheid van de staat wordt geboden.

De aanwijzing tot verboden plaats kan voor een particuliere onderneining vergaande en wellicht onvoorziene consequenties hebben, indien zij niet terzake kundig en rekening houdend met alle omstandigheden geschieden zou: vandaar de bepaling, in het tweede lid opgenomen, waardoor wordt voorkomen dat een onderneming, die een overheidsopdracht uitvoert, zich door een latere wellicht eenzijdige aanwijzing, waarbij zij niet in overleg met de overheid de noodzakelijke omvang van het tot verboden plaats te verklaren gebied heeft kunnen aangeven zich voor onvoorziene en onnodige moeilijkheden en belemmeringen ziet geplaatst, die het productieproces slechts zouden belemmeren. Een uitzondering is gemaakt voor tijd van oorlog in de zin, waarin dit in het Wetboek van Strafrecht voorkomt: in kritieke omstandigheden dient het staatsbelang te prevaleren boven particuliere belangen.

Artikel III

In geval van oorlog en oorlogsgevaar moet de bescherming, die een aanwijzing tot verboden plaats biedt, zich ook tot andere objecten dan in de beide voorgaande artikelen bedoeld, kunnen uitstrekken. Men denke aan dokken en havens, waar oorlogsschepen zijn gelegen, wegen, daaronder begrepen spoor- en tramwegen, die voor het concentreren van troepen gebruikt worden, telefooncentrales, radio- en radarinstallaties, e.d.

De uitbreiding, in het 'tweede en derde lid van bet begrip „tijd van oorlog" gegeven, komt overeen met die, opgenomen in artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht. De redactie van het derde lid is aangepast aan de woordkeuze van de Dienstplichtwet, omdat het minder juist leek de verouderde formulering van artikel 87, derde lid, tweede volzin van het Wetboek van Strafrecht, over te nemen; in dit verband is tevens onder punt 3 van artikel VI de redactie van artikel 87 van het Wetboek van Strafrecht vernieuwd.

Teneinde mogelijk te maken, dat tijdens de staat van oorlog of de staat van beleg ook het militair gezag tot aanwijzing als verboden plaats bevoegd is, is bepaald, dat in de gevallen, in dit artikel bedoeld, de aanwijzing tot verboden plaats ook kan geschieden door de autoriteiten, die daartoe bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen.

Artikel IV

Algemene voorschriften betreffende de wijze van bekendmaking van een aanwijzing tot verboden plaats zijn niet opgenomen. Naar gelang van omstandigheden kan worden bepaald, op welke wijze zal worden aange-

geven, dat de plaats als verboden plaats geldt (publicatie in de pers, aanplakking, aanzegging, enz.). Uiteraard kan van een strafbaar feit in geen geval sprake zijn, indien de betrokkene van de aanwijzing tot verboden plaats geen kennis droeg, noch redelijkerwijs daarvan kennis kon dragen.

Artikel V

In het Wetboek van Strafvordering is aan verschillende categorieën van personen de bevoegdheid gegeven tot het betreden van plaatsen. Deze bevoegdheid is niet alleen toegekend aan de officier van justitie (artikelen 97, eerste lid, 150, 151) en aan de rechter-commissaris (artikel 192), doch ook aan hulpofficieren van justitie (artikelen 97, tweede lid, 156), de overige opsporingsambtenaren (artikelen 55, tweede lid, 96, 547, 551) en in bepaalde gevallen zelfs aan iedere burger (artikel 55, eerste lid). Ook in talrijke bijzondere wetten wordt dezelfde bevoegdheid verleend. Deze bevoegdheid moet, voor wat de mogelijkheid betreft om ook verboden plaatsen te betreden, in het algemeen als te ruim worden beschouwd; zij zou tot misbruik aanleiding kunnen geven. Met het oog hierop is in het eerste lid de bepaling opgenomen, dat een verboden plaats tegen de wil van de rechthebbende slechts kan worden betreden met een schriftelijke machtiging van de procureur-generaal bij het gerechtshof. Deze machtiging kan zowel een algemene zijn, als betrekking hebben op een bepaald geval. Uit de woorden „*voorzover* hij daartoe schriftelijk is gemachtigd" volgt, dat aan de machtiging beperkingen kunnen zijn verbonden (b.v. dat de verboden plaats alleen betreden mag worden in tegenwoordigheid van bepaalde andere personen).

De eis van schriftelijke machtiging van de procureur-generaal is nochtans overbodig voor de officier van justitie, die meer bepaaldelijk is belast met de opsporing van de strafbare feiten, waarvan de rechtbanken kennis nemen, en de rechter-commissaris, die belast is met het gerechtelijk vooronderzoek. Ook het militair gezag, dat ingevolge de artikelen **11** en **39** van de Oorlogswet (Wet van **23** Mei 1899, *Staatsblad* no. 128) bevoegd is tot het betreden van plaatsen tegen de wil van de rechthebbende, en hen, die daartoe door het militair gezag zijn gemachtigd, kan men bezwaarlijk voor het betreden van een verboden plaats afhankelijk doen zijn van een inachtiging van de procureur-generaal bij het gerechtshof. Dienovereenkomstig is in het tweede lid bepaald, dat de hierboven genoemden niet een machtiging van de procureur-generaal van node zullen hebben.

Artikel VI

1. De voorgestelde aanvulling van artikel 4 van het Wetboek van Strafrecht heeft de strekking, de voorgestelde nieuwe artikelen 98—98*c* toepasselijk te doen zijn op ieder, die deze misdrijven in het buitenland begaat. Een overeenkomstige bepaling kwam met betrekking tot artikel 98 reeds voor in het ontwerp van 1940.

2. Deze bepaling, op te nemen in de betekenistitel van het Wetboek van Strafrecht, dient in verband met het bepaalde in artikel IX als schakel tussen de artikelen I—V van het onderhavige wetsontwerp en de nieuwe artikelen 98—98c van genoemd wetboek. Aangezien de bepalingen van de genoemde titel ook gelden bij de toepassing van het Wetboek van Militair Strafrecht, zal de voorgestelde bepaling ook van toepassing zijn op artikel 78 van dat Wetboek, zoals dit artikel in artikel VIII van het onderhavige ontwerp wordt aangevuld.

3. Vgl. hetgeen hierboven ad artikel III over de voorgestelde wiiziging reeds is opgemerkt.

Artikel 98

4. In dit artikel wordt allereerst een omschrijving gegeven — mede geldende voor de artikelen *98a*—*98c* — van de zaken, die een strafrechtelijke bescherming genieten: het zijn alle gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de staat wordt geboden, daaronder begrepen

alle voorwerpen, waaraan zodanige gegevens kunnen worden ontleend. Deze omschrijving wijkt af van die van het huidige artikel 98, dat spreekt van „bescheiden, berichten of inlichtingen omtrent een zaak". De nieuwe redactie is gekozen om buiten iedere twijfel te stellen, dat elk soort van gegevens en voorwerpen, derhalve ook gramophoonplaten, niet-ontwikkelde photo's en films e.d. onder de strafbepaling vallen (vgl. ook blz. 7 van het Voorlopig Verslag op het bovengenoemde wetsontwerp van 1949, waarin de vraag is gesteld of de woorden „bescheiden, berichten of inlichtingen" wel alle denkbare vormen van spionnage ten behoeve van een vreemde mogendheid omvatten).

Uitdrukkelijk is in het tweede lid bepaald, dat de strafrechtelijke bescherming zich ook uitstrekt tot gegevens, die aan een verboden plaats ontleend zijn en tot de veiligheid van de staat in betrekking staan, terwijl ook hier onder deze gegevens begrepen worden voorwerpen, waaraan een zodanig gegeven kan worden ontleend. Wanneer een plaats door de overheid tot verboden plaats is verklaard, hetgeen volgens de artikelen I—III alleen kan geschieden ter bescherming van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de veiligheid van de staat wordt geboden, is dit een duidelijke aanwijzing, dat gegevens, die aan een zodanige plaats ontleend zijn, in het belang van de staat niet mogen worden openbaar gemaakt of ter beschikking van tot kennisneming daarvan niet-gerechtigden gesteld. Intussen is de omvang van het begrip „gegeven, dat aan een verboden plaats ontleend is" te ruim; hieronder zou b.v. de meest onschuldige mededeling kunnen vallen betreffende een bloemperk, dat zich bevindt op een terrein, dat als verboden plaats aangewezen is. Vandaar de opgenomen toevoeging, dat het gegeven tevens in betrekking moet staan tot de veiligheid van de staat. Noodzakelijk en voldoende is derhalve dat, op welke wijze dan ook, blijkt van enige relatie van het gegeven tot de veiligheid van de staat, b.v. doordat het op de landsverdediging betrekking heeft. De gebodenheid van de geheimhouding van het gegeven door het belang van de staat behoeft in dit geval niet afzonderlijk te worden bewezen.

Het materiële feit, in dit artikel strafbaar gesteld, is: een gegeven, als bovenaangegeven, ter beschikking stellen van een tot kennisneming daarvan niet-gerechtigd persoon of lichaam. Met deze terbeschikkingstelling is het delict voltooid. Van een oogmerk om het gegeven in buitenlandse handen te brengen of van gevaar voor bekend worden van het gegeven in het buitenland behoeft niet te blijken. Wel is noodzakelijk, zoals blijkt uit de plaatsing van het woord „opzettelijk", dat de dader wist, dat de beereffende persoon of het betreffende lichaam niet tot kennisneming bevoegd was. Ook is vereist, dat de dader de geheime aard van het gegeven heeft gekend of redelijkerwijs heeft moeten vermoeden.

De laatstgenoemde uitbreiding van de strafbaarheid — volgens het huidige artikel 98 is met betrekking tot dit punt uitdrukkelijk wetenschap vereist — komt ook voor in het ontwerp van 1940. Door de redactie „weet of redelijkerwijs moet vermoeden", die aansluit bij bestaande artikelen van het wetboek, wordt onder omstandigheden het bewijs van het misdrijf vergemakkelijkt.

Het valt niet te ontkennen, dat het artikel een vergaande strafbaarstelling bevat. Het feit behoeft als zodanig nog geen voor de staat nadelige gevolgen te hebben gehad. Ook is denkbaar, dat onder omstandigheden bij de dader geen boos opzet heeft voorgezeten. Daartegenover staat, dat de bepaling voor een doeltreffende bestrijding van spionnage moeilijk kan worden gemist, omdat in vele gevallen een relatie met het buitenland niet zal kunnen worden aangetoond. Bovendien brengt, afgezien van de bedoeling van de betrokkene het kennis krijgen door onbevoegden van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de staat wordt geboden, als zodanig zo grote gevaren en risico's met zich, dat de overheid dit niet kan dulden. In dit verband kan overigens worden opgemerkt, dat

voor militairen met betrekking tot geheime gegevens van militaire aard een strafbepaling van even wijde strekking als het voorgestelde artikel reeds bestaat; vgl. artikel *82* van het Wetboek van Militair Strafrecht *).

Het strafmaximuin voor dit misdrijf is, evenals voor de feiten, strafbaar gesteld in artikel 98*c*, gesteld op zes jaren gevangenisstraf. Deze straf komt overeen met die, bedreigd in het huidige artikel *98*. Voor het delict, waarmede laatstgenoemd artikel het meest overeenkomt (het nieuws artikel 98*a*), is dit maximum evenwel aanmerkelijk verzwaard.

Artikel 98*a*.

5. De hier opgenomen bepaling komt, zoals reeds werd opgemerkt, in strekking overeen met het huidige artikel *98*. Wel is de omvang van het delict uitgebreid, terwijl ook de op het feit gestelde sanctie aanzienlijk is verscherpt, Voorzover de uitbreiding betrekking heeft op de omvang van de zaken, waarvan de geheimhouding wordt beschermd, en op de vereiste wetenschap van de aard dier zaken, is deze reeds toegelicht bij het voorgaande artikel.

Met de buitenlandse mogendheid, voorkomende in het huidige artikel *98*, wordt in het ontwerp, in aansluiting aan de tekst van het bestaande artikel 97*a*, gelijk gesteld een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam. De uitbreiding tot zodanige personen of lichamen, dat gevaar ontstaat dat het gegeven in het buitenland bekend wordt, was ook reeds voorgesteld in het ontwerp van *1940*. Anderzijds is door de woorden „zonder daartoe gerechtigd te zijn" in vergelijking met de huidige tekst van artikel 98 een restrictie aangebracht, die wenselijk voorkomt in verband met mogelijke uitwisseling van gegevens met bevriende buitenlandse mogendheden.

Gezien de ernst van het feit is de strafsanctie aanzienlijk verzwaard en in overeenstemming met het ontwerp van *1940* verhoogd tot vijftien jaren gevangenisstraf.

Het tweede lid van het artikel bevat een gequalificeerde vorm van het delict; in de daar bedoelde gevallen kan levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren worden opgelegd. Voorzover deze strafverzwaring betrekking heeft op de omstandigheid, dat het feit in tijd van oorlog is begaan, is ook deze verscherping in overeenstemming met het (gewijzigde) ontwerp van *1940*. Naar het oordeel van de ondergetekenden bestaat voor eenzelfde strafverzwaring aanleiding, indien komt vast te staan, dat de schuldige het feit heeft begaan in dienst of in opdracht van een buitenlandse mogendheid of een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam. Voorts dient in dit verband te worden opgemerkt dat, voorzover het feit *in geval van oorlog* is begaan — d.i. indien oorlog werkelijk is uitgebroken — de voorgestelde strafverhoging ingevolge het geldende recht met zich medebrengt, dat in dat geval, voorzover het feit is begaan in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks, door de militaire rechter de doodstraf zal kunnen worden opgelegd, ook indien de schuldige niet tot de krijgsmacht behoort (vgl. artikel 45 van het Wetboek van Militair Strafrecht j°. artikel *78* van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht). In hoeverre de bestaande regeling op dit punt wijziging en aanvulling behoeft — b.v. door, zoals bij gelegenheid van de schriftelijke voorbereiding van het wetsontwerp van *1940* door sommige kamerleden is bepleit, de mogelijkheid van oplegging van de doodstraf voor feiten, waartegen levenslange gevangenisstraf is bedreigd, reeds mogelijk te maken, in het geval, dat het feit *in tijd* van *oorlog* is gepleegd — is een vraagstuk, dat op het ogenblik door de commissie-Donner wordt bestudeerd en in het nader in te dienen uitgebreidere wetsontwerp aan de orde zal worden gesteld.

*) Deze opmerking schijnt minder juist: behoudens andere verschillen bevat art. 82 W.M.S.R. niet de vorm van het redelijkerwijze moeten vermoeden van de geheime aard van het gegeven. (Red. M.R.T.).

In het *derde lid* van dit artikel worden voorbereidingshandelingen zelfstandig strafbaar gesteld. Een overeenkomstige uitbreiding van de strafbaarstelling was opgenomen in het ontwerp van 1940.

Artikel 98*b*

De belangen, die de artikelen 98 en 98*a* beogen te beschermen, kunnen niet alleen opzettelijk, doch ook door grove nalatigheid of onachtzaamheid geschonden of in gevaar gebracht worden. Uiteraard kan het niet de bedoeling zijn voor elk verzuim, hoe gering ook, dat ten gevolge heeft gehad, dat een geheim stuk in verkeerde handen is geraakt, een strafvervolging in te stellen; bovendien staat, wanneer het feit in een ambtelijke hoedanigheid is begaan, steeds de mogelijkheid van een disciplinaire bestraffing open. Toch zijn gevallen denkbaar, waarin het plichtsverzuim zo laakbaar en de gevolgen daarvan zo ernstig zijn, dat naar het oordeel van de ondergetekenden strafrechtelijk ingrijpen mogelijk moet zijn. Bij de schriftelijke voorbereiding van bet ontwerp van 1940 is over het voor en tegen van de invoering van een afzonderlijk schuldmisdrijf uitvoerig van gedachten gewisseld.

De hier opgenomen alternatieve strafbedreiging met gevangenisstraf en hechtenis komt voor in verschillende artikelen van het wetboek (vgl. b.v. de titels VII en XXI van het tweede boek). Daarnaast behoudt de rechter in verband met het bepaalde in artikel 24 van het Wetboek van Strafrecht de vrijheid om minder ernstige gevallen af te doen met het opleggen van een geldboete.

Artikel 98*c*

De bepaling *onder 1°* vormt tot op zekere hoogte het pendant van artikel 98. Ook het opzettelijk onbevoegd onder zich hebben van geheime gegevens, behoeft op zichzelf geen voor de staat nadelige gevolgen te hebben, noch te duiden op een verkeerde bedoeling van de dader, doch ook hier bestaat in ieder geval de mogelijkheid van misbruik en een verhoogd gevaar, dat de gegevens ter beschikking komen van verkeerde elementen. Blijkens de plaatsing van het woord „opzettelijk" moet het opzet alle elementen van het delict omvatten. De dader moet derhalve niet alleen hebben beseft, dat hij niet gerechtigd was het gegeven onder zich te nemen of te houden, doch bovendien hebben *geweten,* dat de geheimhouding van het gegeven door het belang van de staat werd geboden, dan wel dat het gegeven was ontleend aan een verboden plaats en tot de veiligheid van de staat in betrekking stond.

In tegenstelling met de feiten, omschreven in de artikelen 98 en 98*a*, is derhalve in het onderhavige geval niet voldoende, dat de dader de aard van het gegeven redelijkerwijs moest *vermoeden.*

Ten overvloede zij nog opgemerkt, dat blijkens de bewoordingen van de voorgestelde tekst, waarin sprake is van onder zich nemen of houden van gegevens, deze bepaling, in tegenstelling tot de overige, alleen betrekking kan hebben op gegevens van materiële aard.

Een afdoende bestrijding van spionnage moet ook voorbereidingshandelingen kunnen treffen. Vandaar de bepaling, opgenomen *onder* 2°. Hoewel elke handeling, van welke aard ook, onder deze bepaling kan vallen, kan van strafbaarheid eerst sprake zijn, als de aanwezigheid van het nader omschreven oogmerk komt vast te staan.

De bepaling, in dit artikel *onder 3°* opgenomen, bevat een afzonderlijke strafrechtelijke voorziening met betrekking tot plaatsen, die als verboden plaats zijn aangewezen. Zij kan van belang zijn in gevallen, waarin het oogmerk, bedoeld onder 2°, niet rechtstreeks valt te bewijzen, doch waarin de omstandigheden, waaronder iemand op of in de nabijheid van een verboden plaats wordt aangetroffen, een aanwijzing vormt, dat hij daar met verkeerde bedoeligen is gekomen.

Uiteraard moet tegenbewijs mogelijk zijn; hierin voorziet het *tweede lid.* Niet alleen de verdachte kan op deze bepaling een beroep doen; ook ambts-

halve kan de rechter blijken, dat het oogmerk van onrechtinatige verkrijging van gegevens niet heeft voorgezeten. De bepaling is geredigeerd in nauwe aansluiting aan artikel 78 onder 2" van het Wetboek van Militair Strafrecht, welke artikel overigens alleen betrekking heeft op feiten, in tijd van oorlog begaan.

6. In het kader van het ontwerp ligt het voor de hand, de plaatsen, die als verboden plaats worden aangewezen, in tijd van oorlog dezelfde strafrechtelijke bescherming deelachtig te doen worden als artikel 102 van het Wetboek van Strafrecht toekent aan bepaalde militaire objecten. Hiertoe strekt de voorgestelde wijziging van dit artikel.

7. Als sluitstuk van de strafrechtelijke bepalingen kan een strafbaarstelling van het zich onbevoegdelijk bevinden op een verboden plaats bezwaarlijk worden gemist. Het is noodzakelijk onbevoegden te weren van een verboden plaats, waar zij niets te maken hebben, ook indien een misdadig oogmerk ontbreekt. In verband met laatstgenoemde omstandigheid is het delict gestempeld tot een overtreding, die naar het oordeel van de ondergetekenden kan worden gerekend tot de overtredingen tegen de openbare orde en dienovereenkomstig is ondergebracht in Titel II van Boek III van het Wetboek van Strafrecht.

Artikel VII

Als gevolg van de voorgestelde aanvulling van het artikel 551 van het Wetboek van Strafvordering zullen de ruimere bevoegdheden, die de opsporingsambtenaren aldaar met betrekking tot de opsporing van bepaalde strafbare feiten worden toegekend, mede dienstbaar kunnen worden gemaakt aan een meer efficiënte bestrijding van spionnage.

Artikel VIII

De voorgestelde aanvulling van artikel 78 van het Wetboek van Militair Strafrecht berust op dezelfde grond als die van artikel 102 van het Wetboek van Strafrecht (vgl. hierboven ad artikel VI, onder 6).

De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken,
W. DREES.

De Minister van Justitie,
WIJERS.

De Minister van Binnenlandse Zaken a.i.,
J. R. H. VAN SCHATK.

De Minister van Oorlog,
SCHOKKING.

De Minister van Marine,
SCHOKKING.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De Admiraal en zijn Fiscaal

door
A. D. VAN LEEUWEN.
Luitenant ter Zee van Adm. 2e kl.

Over het instituut van verwijzing in militaire strafzaken is reeds vele malen van gedachten gewisseld. Twee standpunten staan hier tegenover elkaar.

Zij, die mèt Dr L. M. ROLLIN COUQUERQUE [1]) menen dat de verwijzing gehandhaafd dient te blijven, beroepen er zich voornamelijk op dat het de Conìmanderendc Officier (CO) ie, die voor de tuchthandhaving van de onder zijn bevelen gestelde militairen verantwoordelijk is en dat zijn opvattingen over een zodanig beleid niet doorkruist mogen worden door de handelingen van een in dit opzicht minder verantxvoordelijke functionaris. Die verantwoordelijkheid alsmede het stelsel van ondergeschiktheid, zeggen zij, gedogen niet dat aan het prestige van den CO afbreuk wordt gedaan door een militair van mindere rang of een burger. In het kort: de CO mag in zijn taak als tuchthandhaver niet door een dergelijk persoon gefrusteerd worden.

De tegenstanders die zich rondom Prof. Mr J. M. VAN BEMMELEN scharen, bestrijden dit door aan te voeren dat de CO uit hoofde van zijn veelomvattende taak nieestal toch geen tijd of gelegenheid heeft voldoende persoonlijke aandacht aan de beslissing over al dan niet verwijzen te schenken; dat hij zich daarom door een adviseur zal laten voorlichten, welke niét is de fiscaal (auditeur-militair), dal de fiscaal (aud.-mil.) en adviseur hem verschillend kunnen raden [2]).

Is het mogelijk tussen twee „scholen" een verzoening, een compromis tot stand te brengen?

Mij dunkt dat het alleen al uit een oogpunt van personeelsefficiency de moeite waard is te onderzoeken, of het aantal vair twee of meer adviseurs kan worden teruggebracht op één.

„Of meer"! want — om nu maar bij de Marine te blijven — als de admiraal b.v. zijn intendant benoemt om hem ie adviseren over het advies van zijn fiscaal, en de intendant — aangezien hij uit hoofde van zijn veelomvattende taak meestal toch geen tijd of gelegenheid heeft voldoende aandacht aan de beslissing over al dan niet verwijzen te schenken — een op zijn afdeling werkzame militaire jurist aanwijst om deze kwestie te behandelen, welnu dan is het resultaat dat er al drie adviseurs zijn!

Dat de CO zich (in het algemeen) wel zal moeten laten adviseren en onmogelijk zijn ambt eigenhandig kan vervullen, is begrijpelijk

---

[1]) M.R.T. XXXIX, **blz. 50.**
[2]) M.R.T. XL, **blz. *668*.**

en behoeft wel geen nadere toelichting. Is het ook begrijpelijk, dat de CO beschikt over twee (of meer) adviseurs, ril. de fiscaal-adviseur en de adviseur, verbonden aan zijn staf? Ik meen van ja, en wel voornamelijk door de redactie vari de beide Rechtsplegingen, die bindend voorschrijven dat de CO het „advijs" vaii fiscaal (aud.-mil.) moèt inwinnen, alvorens te beslissen (art. 8 RZ, art. 11 RL). Dit houdt tiatuurlijk hiermede verband. dat de Rechtsplegingen erkennen, dat zich een conflict kan voordoen tussen CO en fiscaal (art. 10 RZ, art. 15 RL), dat de fiscaal een ander criterium mag aanleggen dart de CO t.a.v. een beslissing over al dan niet verwijzing. De fiscaal behoeft — het staat uitdrukkelijk in de met — geen „jabroer" te zijn vaii den CO in dit opzicht; zijn maatstaf (het bezien van het feit uit juridisch en crimineel oogpunt) en die van zijn CO (handhaving van orde en tucht in zijn onderdeel) kunnen tot een verschil in beoordeling leiden.

Edoch: de Rechtsplegingen mogen dan wel bepalen, dat de fiscaal vari mening kan cn mag verschillen met zijn CO en dat in zulk een geval een ander (het Hoog Militair Gerechtshof) uitmaakt aan wie het gelijk is, uit art. 10 RZ (art. 15 RL) volgt ook, dat in bepaalde conflicten het criterium van de CO belangrijker is dan dat van de fiscaal en dat de beslissing van de CO dus prevaleert. De ratio van dit artikel is zelfs, dat ***in het algemeen*** het criterium van de CO belangrijker wordt geacht dan dat van de fiscaal. Immers, is er een conflict zònder dat art. 10 RZ (art. 15 RL) toepasselijk is. dan is de eerste ronde zonder meer aan de CO; is art. 10 RZ (art. 15 RL) wèl toepasselijk, dan valt nog te bezien wiens mening de doorslag geeft. Het H.M.G. kan toch bepalen, dat ook hier de CO in het gelijk wordt gesteld.

Dat de wetgever het advies van de fiscaal verpliclit heeft gesteld heeft natuurlijk deze reden: bij onlbreken van dit voorschrift zou art. 10 RZ (art. 15 RL) een dode letter kunnen worden, want wàt zou anders de CO beletten een zaak niet te verwijzen en zijn fiscaal van deze beslissing onkundig te laten?

Ik meen echter, dat door — op zichzelf beschouwd dus begrijpelijke — zinsnede in art. 8 RZ: ,.het advijs van den Fiscaal inwinnen". resp. die in art. 11 RL: ,,na bekomen advies van den Auditeur-,,Militair" een psychologische onhandigheid is begaan en dat hiermede een motie van wantrouwen is ingediend aan den CO *). Bovendien is het gevolg van deze redactie. dat de mogelijkheid van een eventueel conflict te scherp wordt gesteld; de wetgever beschouwt kennelijk CO en fiscaal als twee partijen die *van nature* elkaars antagonisten zijn.

Zodoende is het m.i. begrijpelijk, dat. àls de CO — bij gebrek

*) Deze uitdrukking is te sterk: zie de toelichting op het aan dit voorschrift voorafgegaan K.B. van 16 November 1818, o.a. te vinden bij *Collette* en Van *Dijk*, Militaire Rechtspleging, 1901, blz. 130-134.
(Red. M.R.T.)

aan tijd of gelegenheid — liet onderzoek of ren feit al dan niet voor verwijzing in aanrncrking komt, aan een ander moet overlaten, hij dit bij voorkeur niet doet aan de fiscaal (de ,,tegenpartij[w]) maar aan iemand die hij ,.vertrouwen[n] kan, m.a.w. aan iemand, die hij opdracht kan geven *uitsluitend* die maatstaven aan te leggen, die hij voorschrijft.

Mij dunkt, dat deze gang van zaken, hoewel dan begrijpelijk, niet natuurlijk is. Natuurlijk is het slechts als men zich voor advies wendt tot degeen, die daarvoor qua functie, positie, die daartoe van nature geschikt is. Natuurlijk is het ook, dat het aan het beleid van een functionaris wordt overgelaten, in hoever hij eigenhandig zijn taak uitoefenen wil en in hoever hij dat aan een ander wil opdragen òf dat hern wordt opgedragen, dat bepaalde daden geheel door hemzelf verricht moeten worden. Verplicht advies echter is vlees nog vis, het leidt tot stroefheid, want als men om een of andere reden op dit advies geen prijs stelt, is het overbodig en het enige resultaat is tijdverlies en nutteloze arbeid. Contrôle is iets anders als advies!

Is de fiscaal qualitate qua geschikt? Ik geloof van wel, zelfs niet behoud van het principe, dat hij andere maatstaven bij zijn beoordeling mag aanleggen dan de CO. Tenslotte is de fiscaal ondergeschikt aan de CO; laatstgenoemde kan aan de fiscaal dezelfde directieven geven als hij normaal aan zijn tweede adviseur zou verstrekken. Zou de fiscaal hij de hantering van beiderlei criteria tot een conflict komen, dan weet hij dat alléén indien hij wèl en de CO nièt zou willen vervolgen, dit conflict te zijnen gunste kan aflopen: zeker is dat nog niet eens. Voor de rest heeft hij zich te houden aan de wensen van zijn meerdere, zoals iedere ondergeschikte.

Ik meen dat, als deze gedachtengang juist is, de scherpe kanten van de verhouding CO-Fiscaal afgeslepen kunnen worden en dat dit ertoe zal kunnen leiden dat de CO zich in dergelijke zaken, als ware het vanzelfsprekend, alleen en uitsluitend zal wenden tot zijn fiscaal.

Het lijkt mij daarom verkieslijk de bedoelde zinsnede in art. 8 RZ te laten vervallen (ik bepaal mij verder tot de Marine). Om art. 10 RZ niet te degraderen tot een bloot voorschrift, zouden bijv. de volgende artikelen ingevoegd kunnen worden:

Art. 8b.

De bevoegdheid tot het nemen der beslissingen, vermeld in artikel 8, tweede lid onder a en b, verleend aan den Commandeerenden Officier van de Directie, de Vloot, het Eskader of minder Smaldeel, of ingevolge artikel 8a aan den Commandeerenden Officier, die de Krijgsraad, tot de kennisneming van de zaak bevoegd, bijeenroept, kan door deze Commandeereride Officieren, indien en voor zoover zij dit noodzakelijk oordeelen, schriftelijk aan den Fiscaal worden toegekend, en wel in hunne naam.

Zij zijn te allen tijde bevoegd tot wijziging, intrekking of schorsing dezer toekenning, waarvan zij den Fiscaal zoo spoedig mogelijk schriftelijk in kennis stellen

Artikel 8c.

Ingeval de toepassing van artikel 8b ten aanzien van een bepaald feit aarileiding geeft tot een zoodanig verschil van gevoelen dat door den Fiscaal, indien de toekenning, genoemd in dat artikel, niet had plaats gehad, het verzoek als bedoeld in artikel 10 gedaan zou zijn, zal hij den Comniandeereuden Officier van de Directie, de Vloot, het Eskader of niinder Smaldeel, of, bij toepassing van artikel 8a. den Cornmarideerenden Officier, die den Krijgsraad, tot de kennisneming van de zaak bevoegd, bijeenroept, zoo spoedig mogelijk daarvan schriftelijk in kennis stellen, onder opgave van redenen. Hierdoor vervalt de ingevolge artikel 8b aan den Fiscaal gedane toekenning ten aanzien van dat feit,

Tevens zou in art. 9 RZ de in het laatste lid vernielde zinsnede: ,,en aan den Fiscaal ter standplaats van den Krijgsraad" kunnen vervallen cn zou het eerste lid van art. 10 R% bovendien in deze trant gewijzigd moeten worden:

Wanneer de Commandeerende Officier van de Directie, de Vloot, het Eskader of minder Smaldeel, of, bij toepassing van artikel 8a, de Conimandeerende Officier. die den Krijgsraad, tot de kennisneming van de zaak bevoegd, bijeenroept, mocht nalaten de zaak naar den Krijgsraad te verwijzen, zal hij hiervan den Fiscaal schriftelijk in kennis stellen. Laatstgenoemde kan, indien hij nochtans mocht vermeenen, dat het belang van de Justitie zoodanige verwijzing vereischt, aan den betroliken Commandeerenden Officier, schriftelijk en met opgave van redenen het verzoek doen, daarover door het Hoog Militair Gerechtshof te doen beslissen.

[In artikel 10 is in zoverre nog een andere wijziging aangebracht die met hel hier behandelde onderwerp slechts zijdelings verband houdt, nl. dat tot uitdrukking wordt gebracht, dat zich niet alleen een conflict kan voordoen tussen de Fiscaal en de Commanderende Officier van de Directie, enz., maar ook tussen de Fiscaal en de Commanderende Officier, die de Krijgsraad bijeenroept (art. 8a RZ), waardoor het geheel meer sluitend wordt gemaakt].

De volgende gevallen zijn nu mogelijk:

A. Indien de CO zèlf zijn functie als gerechtsofficier wil uitoefenen, is hij daarin vrij. Hij behoeft aan niemand advies te vragen, alleen is hij echter gehouden de fiscaal een kennisgeving te doen loekomcri, indien hij een zaak nièt wil verwijzen. Verwijst hij wèl, dan zal uit de aard der zaak de fiscaal hiervan ook op de hoogte gesteld moeten worden (de in art. 9 RZ te vervallen zinsnede is m.i. overbodig, temeer daar de fiscaal in het onder B genoemde geval die beschikking zelf, zij het in naam van de CO, tekent). De artt. 8b en 8c blijven in dit geval buiten werking.

R. De wetgever moedigt de CO echter aan (meer niet) zich te

wenden tot de fiscaal, indien de vlootvoogd de zaak geheel of gr-deeltelijk aan anderen wil overlaten. Hij kan dit doen bij algemene volmacht, hij kan ook bepalen, dat hij bepaalde feiten of soorten van feiten zèlf onder ogen wil hebben om daarover zelfstandig te hoslissen.

Heeft hij de beslissing volgens bepaalde, door hem vastgestelde maatstaven aan de fiscaal overgelaten en dwingen de directieven van de CO de fiscaal tot niet-verwijzing, terwijl hijzelf in het belang van de Justitie verwijzing voorstaat, dan brengt hij dit conflict ter kennis van de CO. De CO zelf kan zich eventueel tot liet standpunt van de fiscaal laten overhalen cn dan is er pais cn vree; in het tegen-overgestelde geval treedt artikel 10 in werking.

C. Hoewel de wetgever erover zwijgt (en het dus niet aanmoedigt), verbiedt niets de CO (eventueel naast de fiscaal) zoveel adviseurs aan te stellen als hij dit uit een beleidsoogpunt noodzakelijk acht.

Dit geval vertoont verder overeenkomst met het onder *h* vermelde.

De hierboven gesuggereerde wijzigingen en aanvullingen impliceren dat — voor zover ik kan zien — nor een artikel veranderd zou moeten worden, en wel art. 243 RZ, dat ongeveer zou moeten luiden:

Art. 243.

In geval hun (d.z. de Fiscaals) mocht morden aangebracht of bekend worden zoodanig strafbaar feit, als door militairen van de Zeemacht aan de rechtsmacht van den Krijgsraad in hun ressort, onderworpen. mocht zijn begaan, en ter cognitie van den Krijgsraad behoort, zullen zij bij niet toepasselijkheid van artikel 8b gehouden zijn daarvan dadelijk schriftelijk bericht te geven aan den Commandeerenden Officier, die over de verwijzing van den verdachte naar den Krijgsraad heeft te beslissen. Rij al dan niet toepassing van artikel 8b is die Commandeerende Officier gehouden de stukken ten spoedigste te stellen in handen van den Commandeerenden Officier, onder wie dc verdachte ressorteert, teneinde een onderzoek in te stellen overeenkomstig de bepalingen van den Eersten Titel.

Na afloop van het onderzoek worden de stukken wederom ingediend bij den Commandeerenden Officier. die over de verwijzing van den verdachte naar den Krijgsraad heeft te beslissen. De artikelen 8-10 zijn van overeenkomstige toepassing.

Hierbij moet in het oog worden gehouden dat bij toepassing van art. 8b het eveneens de gerechtsofficier (GO) is, die de stukken in handen stelt van de commandant van de verdachte, de fiscaal handelt immers uit naam van de GO. En omgekeerd, indien de commandant de stukken wederom indient bij de GO, komen deze bij toepassing van art. 8b ,,automatisch" op het bureau van de fiscaal terecht,

Samenvattende, zou m.i. een dergelijke wetswijziging, c.q. -aanvulling leiden tot:

1. Erkenning dat het in principe de CO is en hij alleen, die ook in deze verantwoordelijk is voor wat betreft de onder zijn bevelen geplaatste militairen (standpunt van Dr ROLLIN COUQUERQUE);

2. Eliminatie van de motie van wantrouwen aan de CO, benevens vermijding van t&sombere verwachtingen, dat CO en fiscaal per se elkaars antagonisten moeten zijn; integendeel;

3. Wettelijke ,,aanmoediging tot samenwerking" (art. 8b); zodat

4. De hoop gekoesterd mag worden, dat de CO. indien hij advies wènst, zich uiteraard alleen zal kunnen wenden tot hem, die daarvoor de aangewezen persoon schijnt (tegemoetkoming aan het standpunt van Prof. VAN REMMELEN, nl. één adviseur en redelijke kans op daadwerkelijke, *feitelijke* vereniging van de functies van verwijzingsofficier en fiscaal, zoals ook Jhr. Dr TH. W. VAN DEN BOSCH [3]) wenscht); met als gevolg

5. Besparing van personeel en dientengevolge van tijd (,,hoe meer ,,schijven, des te meer tijd"), afhankelijk van de mate, waarin de CO de fiscaal ,,inschakelt"; hoewel

6. De CO de volle vrijheid heeft, indien hij dit wenst of nodig acht, andere adviseurs aan te stellen; zonder dat

7. Aan de fiscaal de gelegenheid ontnomen wordt, zijn standpunt naar voren te brengen in de gevallen, waarbij hem dit wettelijk is toegestaan.

---

3) M.R.T. XLIII, blz. **131.**

Het begrip „oorlogsbehoefte" in art. 160 Mil. Swb.

door
Dr E. DE VLUGT,
Res. Kapitein voor Algemene Dienst.

Wanneer men de vraag stelt wat verstaan moet worden onder hel begrip „oorlogsbehoefte" in de zin van art. 160 Mil. Swb. dan is de beantwoording daarvan ogenschijnlijk eenvoudig.

Men kan dit begrip opvatten in de zuiver taalkundige zin en daaronder verstaan al datgene, dat nodig is voor een behoorlijke oorlogsvoering, terwijl het ontbreken daarvan als een gebrek zou worden gevoeld.

Deze interpretatie is ongetwijfeld te algemeen en wordt in de karige jurisprudentie over dit onderwerp ook niet aanvaard. Bij vonnis d.d. 11 Februari 1944 (M.R.T. XL, bl. 56) overwoog de Zeekrijgsraad bij de strijdkrachten in het Oosten: „Prismakijkers, deel „uitmakende van de scheepsinventaris en bestemd ten gebruike aan „boord van een oorlogsvaartuig, zijn een oorlogsbehoefte."

Men ziet hier dus, dat de Zeekrijgsraad niet een prismakijker zonder meer als oorlogsbehoefte beschouwt, hoewel dit voorwerp op zich zelve voor een goede oorlogsvoering nodig kan zijn, doch daaraan toevoegt de beperking „deel uitmakende van de scheepsinventaris „en bestemd ten gebruike aan boord van een oorlogsvaartuig".

Indien de taalkundige interpretatie niet tot een juiste bepaling van het begrip „oorlogsbehoefte" leidt, dan rijst de vraag: hoe moet dit begrip dan wel bepaald worden?

De moeilijkheid ontstaat eigenlijk doordat art. 160 Mil. Swb. naast elkander stelt oorlogsbehoefte enerzijds en wapens, munitie, krijgstoerusting of voedingsmiddel anderzijds. Een zelfde gelijkstelling bevat art. 86 Mil. Swb. voor oorlogsmaterieel enerzijds en wapens, munitie of krijgstoerusting anderzijds.

In Indonesië kent rnen daarenboven nog de Verordening Militair Gezag nr. 512, waarbij strafbaar wordt gesteld: „hij, aan wiens „schuld of onachtzaamheid te wijten is, dat enige oorlogsbehoefte „of enig wapen of munitie wegraakt enz."

In deze verschillende wetsbepalingen worden derhalve telkens op een lijn naast elkander gesteld het begrip oorlogsbehoefte of oorlogsmaterieel enerzijds en wapen, munitie, of krijgstoerusting anderzijds.

De vraag ligt voor de hand: of, gezien deze wettelijke nevenschikking, wapens, munitie of krijgstoerusting nu wel dan niet zijn „oor„logsbehoefte", met andere woorden of aan het begrip „oorlogsbe„hoefte" zoals dit voorkomt in art. 160 Mil. Swb. een specifiek militair-juridische betekenis moet worden toegekend, welkt! afwijkt van die van het spraakgebruik?

In een vonnis van de Krijgsraad te Velde der Koninklijke Landmacht op 20 Januari 1950 te Medan gewezen *), worden geweerpatronen als oorlogsbehoefte aangemerkt,

*) Opgenomen op blz. **461** v. hierna. (Red. M.R.T.)

De Krijgsraad overwoog in haar vonnis o.m.: „Overwegende ten „deze nog, dat geweerpatronen als oorlogsbehoefte vermeld in art. „160 van het Mil. Swb. moeten worden aangemerkt; dat toch noch „uit de tekst van dit artikel noch uit de geschiedenis van de wet „blijkt, dat een onderscheiding dient te worden gemaakt tussen „oorlogsbehoefte enerzijds en de in dit artikel genoemde wapens, „munitie en krijgstoerusting anderzijds in die zin, dat onder de term „oorlogsbehoefte slechts de meer belangrijke voorwerpen, nodig voor „de oorlogsvoering zouden vallen, zoals geschut, torpedo's enz.; dat, „ter verdediging van gemeld standpunt, een beroep op de verorde„ning van het militair gezag nr. 512 faalt; dat weliswaar in artikel I „oorlogsbehoefte, wapens en munitie naast elkaar worden vermeld, „maar dat in de toelichting op deze verordening uitdrukkelijk is „gezegd: Het zorgeloos omgaan met militaire rij- en voertuigen, „wapens en munitie dan wel enige andere oorlogsbehoefte".

Men kan inderdaad aan de Krijgsraad toegeven, dat de M.G.-verordening nr. 512 voor een beoordeling van de gestelde vraag overtuigende kracht mist en wel niet alleen om hetgeen is gesteld in de toelichting, doch ook omdat het ontwerpen van M.G.-verordeningen nu eenmaal niet geschiedt met de gedegen voorbereiding welke bij het tot stand brengen van gewone wetten gebruikelijk is, zodat ook niet een grondige verwerking van eventuele rechtsvragen in de tekst der verordening verzekerd is.

Een ander punt is de voorafgaande overweging van de Krijgsraad. Hier kan de juistheid van de overweging met redenen betwijfeld worden. Immers — indien geen onderscheiding gemaakt moet worden tussen oorlogsbehoefte enerzijds en wapens, munitie of krijgstoerusting anderzijds — dan rijst de vraag: waarom de wetgever dan deze begrippen in één wetsartikel naast elkaar hanteert? Logischer ware alsdan geweest art. 160 Mil. Swb. te splitsen in twee alinea's, waarbij de tweede alinea ongeveer als volgt had moeten luiden:

„Met een gelijke straf wordt gestraft de militair, die zich op„zettelijk en eigendunkelijk ontdoet van enige van hem van rijkswege „verstrekte oorlogsbehoefte."

Het heeft toch immers geen zin om wapens, munitie en krijgstoerusting afzonderlijk in de wet te vermelden, indien men deze goederen beschouwt als een species van het genus oorlogsbehoefte.

De Memorie van Toelichting op het Mil. Swb. duidt ook in deze richting, waar gezegd wordt:

„Tegen wederrechtelijke vernieling, beschadiging, onbruikbaar„making of wegmaking in oorlogstijd van oorlogsbehoeften moet „worden voorzien, omdat de in artikel 350 van het Wetboek van „Strafrecht gestelde straf veeltijds te licht zal zijn, waar de be„schadiging enz. belangrijke voorwerpen als geschut, torpedo's, een „luchtballon of dergelijke betreft." (VAN DER HOEVEN, II, pag. 418).

Op het voetspoor hiervan hecht ook de literatuur aan deze verschillende begrippen een afzonderlijke betekenis. FRANKEN-BRUN-

NER, pag. 180. noemt krijgstoerusiing elk werktuig, gereedschap of instrument.

SCHEPEL-VAN DIJCK, pag. 154, verstaat onder oorlogsbehoefte belangrijke voorwerpen als: geschut, torpedo's en vliegtuigen, terwijl het woord krijgstoerusting dient tot aanduiding van werktuigen.

Terzake van de vraag of benzine valt onder het begrip krijgstoerusting in de zin van art. 160 Mil. Swb., wordt in het M.R.T. 1940 deel XXXVI, pag. 25 gesteld: „Wat dit laatste betreft, uit de „M.v.T. bij art. 86, lid 1, 1° W.M. Str. blijkt. dat men het woord „„krijgstoerusting" vooral pioniersgereedschap op het oog heeft ge-„had. De opvatting. dat joy-riding, buiten liet bereik van art. 160 „W.M. Str. blijft, is daardoor wel te verdedigen."

Op pagina 118 van dezelfde jaargang blijkt de redactie van het M.R.T. wel van mening, dat benzine is te rangschikken onder „enige „oorlogsbehoefte" en dat het gebruik daarvan oplevert „wegmaken".

Indien men de hierboven gegeven aanhalingen overziet, dan is de opvatting verdedigbaar, dat de wetgever kennelijk beoogd heeft aan het begrip „oorlogsbehoefte" een juridische betekenis te geven en wel in dier voege, dat daaronder slechts begrepen moeten worden grotere voorwerpen als: geschut, torpedo's enz.

Kleinere voorwerpen als: wapens, munitie, krijgstoerusting vallen dan niet onder dit specifiek juridische begrip oorlogsbchoeftc. omdat voor deze voorwerpen de sanctie van art. 350 W.v.S. wel genoegzaam wordt geacht. Op een lijn met dit begrip oorlogsbelioefte worden dan weer gesteld de van rijkswege verstrekte wapens. munitie, krijgstoerusting of voedingsmiddelen, waarvan de militair zich opzettelijk en eigendunkelijk ontdoet.

Men zou aan deze opvatting kunnen tegenwerpen, dat een gevolg daarvan is, dat b.v het vernielen van een geneer slechts kan worden gestraft volgens art. 350 W.v.S.. terwijl het zich opzettelijk en eigendunkelijk daarvan ontdoen zou vallen onder art. 160 Mil. Swb.

Op zich zelve kan dit verschil in sanctie verklaard worden doordat bij het vernielen van een geweer het uitsluitend gevolg is. dat voor de eigen partij een wapen verloren gaat, terwijl het zich ontdoen van een geweer het risico medebrengt, dat dit wapen niet alleen voor de eigen partij verloren gaat, doch daarenboven in handen van de vijand valt. Een eventueel tegenargument, dat ditzelfde het geval is bij het wegmaken van dit wapen mist overtuigende kracht omdat de vervolgingspractijk zich veeleer zal baseren op het zich opzettelijk en eigendunkelijk ontdoen, dan op het opzettelijk wegmaken, waar het ecrstc veelal gemakkelijker zal zijn te bewijzen dan het laatste. Ware dit anders, dan zou het toch ook wel aannemelijk zijn geweest. dat in de M.v.T. zou zijn toegelirht dc bedoeling om op het zich ontdoen van een wapen dezelfde strafsanctie te stellen als op het vernielen of wegmaken daarvan. Tegenover de hierboven als verdedigbaar geschetste opvatting kan men stellen de mening, dat onder oorlogsbehoefte moet worden verstaan al die goederen waaraan bij de oorlogsvoering behoefte bestaat, terwijl dan onder wapens,

munitie, krijgstoerusting en voedingsmiddelen moet worden verstaan die oorlogsbehoefte die aan de man worden uitgegeven en die hij dus niet alleen als vallende onder het begrip oorlogsbehoefte kan vernielen, maar waarvan hij zich bovendien kan ontdoen. Met andere woorden de redenering is dan deze, dat de wet voor het algemeen begrip „oorlogsbehoefte" (oorlogsmaterieel) een algemene regeling (art. 160 en 86, eerste zinsnede Mil. Swb.) geeft en daarenboven nog een aparte strafbaarstelling geeft voor de onder dit begrip vallende wapens enz. (art. 160 en 86, tweede zinsnede Mil. Swb.).

Hoewel aan deze zienswijze een zekere aantrekkelijkheid niet kan worden ontzegd. ben ik voorshands toch geneigd aan de eerste opvatting de voorkeur te geven. Afgezien van de in het boven gestelde reeds vervatte argumenten, geldt, dat de militair in de eerste plaats oiiderworpen blijft aan het gemene strafrecht. terwijl voor afwijkende miliaire strafbepalingen slechts dan plaats is indien het militair belang zulks bepaaldelijk vordert.

Indien nu de wetgever zelf aangeeft met het wettelijk begrip oorlogsbehoefte te doelen op grotere voorwerpen en dus zelf verklaart voor de kleinere voorwerpen als wapens en munitie geen afzonderlijke regeling noodzakelijk te oordelen, dan valt er voor te pleiten om aan het begrip „oorlogsbehoefte" in de zin van art. 160 Mil. Swb. primair een juridische betekenis te hechten en daaronder dan ook slechts de door de wetgever aan te duiden grotere objecten te begrijpen.

Het opzettelijk en wederrechtelijk vernielen, beschadigen en onbruikbaar maken of wegmaken van kleinere objecten, zoals wapens, munitie enz. kan dan geacht worden te vallen onder de strafbaarstelling van art. 350 W.v.S.

Dit wil derhalve niet zeggen, dat deze voorwerpen naar de dzz. mening niet zouden vallen onder het begrip oorlogsbehoefte in de taalkundige zin van het woord. Uitsluitend betekent deze opvatting. dat de bedoelde voorwerpen niet vallen onder de specifiek juridische betekenis van het begrip „oorlogsbehoefte" in de zin van art. 160 Mil. Swb.

In ieder geval moge er voor de wetgever aanleiding bestaan om indien het tot wijziging van het bestaande Mil. Swb. moclit komen aan een andere formulering van art. 160 de nodige aandacht te besteden.

Bandung, 8 April 1950.

NASCHRIFT.

Herinnerd moge worden aan een soortgelijk; onderscheid, dat gemaakt werd tussen C.W.L. 193 en R.v.K.L. 11) (zie Mil. Jurispr. 1 blz. 3). Kan dit tot voorbeeld gediend hebben? Merkwaardig is zeker, dat art. 350 al. 1 genoemd wordt in art. 2 sub 3° W.K., terwijl art. 160 W.M.Sr. niet voorkomt in art. 2 sub 2° W.K.

„Oorlogsbehoefte"

door

Majoor Mr J. P. TIDDENS.

1. Naar aanleiding van het vonnis van de Krijgsraad te Velde der Nederlandse Legerstrijdkrachten van 20 Januari 1950 [1]) moge het volgende morden opgemerkt.

2. In de zevende titel van het tweede boek van het M.W.S. worden een aantal feiten, welke grotendeels reeds elders — o.a. bij artikel 350 W.v.S. — strafbaar zijn gesteld, bedreigd met een aanzienlijk verhoogde straf.

3. Deze verhoogde strafbedreiging vindt zijn oorzaak in de omstandigheid, dat het reeds in het commune strafrecht omschreven en strafbaar gestelde feit wordt gepleegd ten aanzien van goederen, xvclke voor de krijgsmacht en dus voor de maatschappij bijzondere betekenis hebben.

4. In artikel 160 M.W.S. wordt toch in de eerste plaats strafbaar gesteld het wederrechtelijk en opzettelijk vernielen, beschadigen, onbruikbaar maken of wegmaken van een oorlogsbehoefte, welke redactie overeenstemt met de in artikel 350 W.v.S. gebezigde terminologie, behoudens dan, dat in het zo even geciteerde artikel gesproken wordt van een goed, dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort.

5. Vervolgens wordt strafbaar gesteld het zich opzettelijk en eigendunkelijk ontdoen van sommige uitdrukkelijk aangeduide den militair van rijkswege verstrekte goederen.

6. De onderscheidenheid van begrippen, welke in de zevende titel van Boek II M.W.S. wordt gebezigd — artikel 161 M.W.S. bedreigt rnet straf het plegen van bepaalde handelingen ten aanzien van tot de militaire kleding of uitrusting behorende goederen — zou bij oppervlakkige lezing tot de conclusie kunnen voeren, dat er een tegenstelling moet worden aangenomen tussen oorlogsbehoefteii enerzijds en tussen wapens, munitie, krijgstoerusting, voedingsmiddelen en militaire kleding en uitrusting anderzijds.

Ook de verordening van het Militair Gezag nr. 512 maakt schijnbaar onderscheid tussen oorlogsbehoeften en wapens en munitie.

8. Ten sotte vindt men nog elders in het M.W.S. de uitdrukking „oorlogsmaterieel" (art. 86 M.W.S.). Daarnaast zou nog kunnen worden gewezen op de kaarten en tekeningen, voorkomende in artikel 102, tweede lid sub 2 W.v.S. en op de benodigdheden van do vloot of het leger in artikel 105 W.v.S.

9. Met andere woorden, bij oppervlakkige lezing van de aanhef van artikel 160 M.W.S. en vergelijking met het vervolg van dat artikel, met artikel 161 M.W.S. en met sommige in andere artikelen van de strafwet omschreven en strafbaar gestelde feiten zou de

*) Zie blz. **461** v. (Red. M.R.T.)

indruk kunnen worden verkregen, dat aan het begrip oorlogsbehoefte slechts een betrekkelijk beperkte betekenis mag worden toegekend, welke zou nopen na te gaan of het vernielde, beschadigde, onbruikbaar gemaakte of weggemaakte goed inderdaad is een oorlogsbehoefte, dan wel een wapen, munitie, etc. Naar gelang tot welke categorie het goed behoort, zou daarop een andere strafbaarstelling van toepassing zijn.

10. Ware zulks het geval, dan zou de wederrechtelijke en opzettelijke beschadiging van een geweer of ander wapen als niet tevens van een zich ontdoen sprake is, niet anders dan op grond van artikel 350 W.v.S. strafbaar zijn.

11. Een meer teleologische interpretatie stelt dergelijke netelige en schier onontwarbare puzzles ter zijde.

12. Door onder oorlogsbehoeften te begrijpen alle goederen, welke bij de krijgsmacht ten behoeve van de oorlogvoering in gebruik zijn — bijv. de prismakijkers, deel uitmakende van de scheepsinventaris en bestemd ten gebruike aan boord van een oorlogsvaartuig, vide vonnis Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten, M.R.T. Deel XL, pag. 56 —, wordt toch voorkomen, dat door een te enge interpretatie een zo nuttige bepaling, als in artikel 160 W.M.S. aanhef is vervat, vrijwel buiten toepassing moet worden gelaten.

13. Bij een ruime — en m.i. juiste — interpretatie van dat artikel 160 behoort artikel 161 M.W.S. als een speciale bepaling te worden opgevat, waarbij enkele feiten, welke normaliter onder de werking van artikel 160 M.W.S. zouden vallen, thans met zo vele woorden als minder strafwaardig worden gekenschetst.

14. Vooral bij de toepassing van de militaire strafwet zal de Rechter zich moeten bedenken, dat de Wetgever bij het opstellen van voor militairen en voor aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen geldende normen uiteraard niet in staat is kennis te dragen van de in een toekomstige — zelfs op het punt van uitbreken staande — oorlog toe te passen oorlogsmiddelen en krijgstechniek en zich daarvan een ook maar enigszins volledig beeld te vormen. Op de rechter rust derhalve de taak, om, rekening houdende met de opgedane oorlogservaring, de wezenlijke inhoud van de militaire strafwet vast te stellen, waarbij hij ter bepaling van de werking en omvang dier strafwet herhaaldelijk weinig steun zal kunnen vinden in de memoriën en andere toelichtingen, welke bij de totstandkoming van de militaire strafwet aan de Staten-Generaal zijn verschaft. En zulks is zeker het geval, indien de botrekkelijke wettelijke voorschriften reeds ettelijke tientallen jaren geleden tot stand zijn gekomen en alstoen deels zijn ontleend aan een wetgeving, welke nog uit de Napoleontische tijd stamt.

15. Het militair belang ware zeker niet gediend, indien de militaire rechter bij de interpretatie van de militaire strafwet te grote waarde zou hechten aan de inhoud van de betrekkelijke kamerverslagen.

Strafbevoegdheid

door

Mr P. WESTERDIJK,

Res. Majoor der Infanterie.

Een dankbaar gebruik makende van de mogelijkheid, welke zowel in artikel 39 als in artikel 41 van de Wet op de Krijgstucht geboden wordt om door zogenaamde „formatie-verklaringen" aan Commanderende Officieren, respectievelijk Commandanten van in deze artikelen niet met name genoemde formaties volledige dan wel beperkte strafbevoegdheid te verlenen, is men er tamelijk wel in geslaagd de tuchtrechtspleging gelijke tred te doen houden met de in het bijzonder in de laatste zes jaren telkens gewijzigde en steeds ingewikkelder geworden organisatie van de Koninklijke Landmacht en de Legerluchtmacht.

Op hoe ruime schaal men dit middel heeft toegepast nioge blijken uit het feit, dat bij Koninklijk Besluit van 11 Juni 1948 No. 21 *) (Ministeriële Beschikking van 16 Augustus 1948, te vinden in de legerorders 1948 onder No. 274 L–L.M.), waarin de tot dien gegeven „formatie-verklaringen" zijn samengevat, niet minder dan 76 onderdelen of soorten onderdelen tot formatie in de zin van art. 39 W.Kr. en 38 dito dito tot formatie in de zin van art. 41 W.Kr. zijn bestempeld en dat er sedert dien nog ettelijke nieuwe „formatie-„verklaringen" zijn bijgekomen.

Er bestaat in principe natuurlijk niet het minste bezwaar tegen deze op de wet gebaseerde gang van zaken. De wijze waarop men hierbij somtijds is te werk gegaan acht ik echter aan bedenkingen onderhevig.

Ik heb in de eerste plaats die gevallen op het oog waarin men ren bepaalde categorie militairen die deel uitmaken van een groter onderdeel, tot formatie als bedoeld in art. 39 of art. 41 W.Kr. verklaart orn deze formatie dan nog „voor wat betreft de strafbevoegd-„heid" onder de bevelen van een bepaalde meerdere te stellen. Men bereikt hiermede een zekere spreiding van de strafbevoegdheid en dus een ontlasting van de hogere chefs. Dit laatste moge toe te juichen zijn; het middel waarmee men zijn doel in deze meent tc moeten bereiken is het stellig niet. Zowel de met volledige als de met beperkte strafbevoegdheid bekleede meerdere kan slechts die minderen straffen, die onder zijn bevelen staan d.i. „die aan (zijn) gezag „zijn onderworpen" (Memorie van Toelicliting). Of een mindere onder de bevelen staat oftewel onderworpen is aan het gezag van een meerdere, is een feitelijke vraag waarop het antwoord slechts aan de hand van hetgeen er met betrekking tot de organisatie van het leger is bepaald gegeven kan worden. Luidt het antwoord ontkennend.

*) Zie M.R.T. XLI, blz. 552; zie ook M.R.T. XLII, blz. 73.
(Red. M.R.T.)

dan bestaat er geen strafbevoegdheid; luidt het bevestigend, dan *kan* (hierover straks meer) er strafbevoegdheid bestaan.

Uit den aard der zaak is men bevoegd bepaalde militairen onder de bevelen van anderen te plaatsen, ook al zou dit alleen maar zijn om aan de laatsten strafbevoegdheid te geven. Echter zal aldus steeds een reële gezagsverhouding geschapen dienen te worden: immers slechts wanneer dit het geval is kan gezegd worden dat aan de genoemde conditio sine qua non voor de strafbevoegdheid is voldaan.

Dat een gezagsverhouding enkel en alleen „voor wat betreft de „strafbevoegdheid, als bedoeld in art. 39 (41) van de Wet op de „Krijgstucht" geen reële maar veeleer een gefingeerde is, komt mij niet twijfelachtig voor. Om die reden acht ik dan ook het in het genoemde K.B. gebezigde middel om tot een zekere spreiding van strafbevoegdheid te komen niet in overeenstemming met de Wet op de Krijgstucht.

Als tweede voorwaarde voor strafbevoegdhcid, voor zover hier van belang, stelt de wet, dat men commanderende officier van een divisie enz., dan wel commandant van een bataljon, enz. is. Ook aan deze voorwaarde wordt naar mijn mening slechts dan voldaan wanneer er sprake is van een *reëel* commando. Hij, die slechts voor wat de strafbevoegdheid betreft gerekend wordt een bepaalde formatie onder zijn bevelen te hebben, is dan ook niet de commanderende officier, resp. commandant van deze formatie in de zin van art. 39 resp. art. 41 van de Wet op de Krijgstucht.

Blijkens de Memorie van Toelichting op de artikelen 39—43 van de Wet op de Krijgstucht (VAN DER HOEVEN III, blz. 290) is het hoofdbeginsel der in deze artikelen met betrekking tot de strafbevoegdheid getroffen regeling „dat deze bevoegdheid alleen toe-„komt aan die militaire autoriteiten. wier rang of positie, bezadigd-„heid, leeftijd of ondervinding de nodige waarborgen geven voor een „onpartijdig en nauwgezet onderzoek van de zaak en voor een recht-„vaardig oordeel". Om die reden heeft men dan ook slechts aan opperofficieren en aan commanderende officieren van grote oriderdelen de volledige en aan hoofdofficieren en aan commandanten van kleinere onderdelen de beperkte strafbevoegdheid willen geven. Het is duidelijk, dat wanneer men nu een kleiner onderdeel tot formatie in de zin van art. 39 eerste lid sub **3** van de Wet op de Krijgstixcht verklaart, men hiermee zo al niet in strijd met de letter, dan toch in strijd met de geest van de wet handelt.

Tot de in art. 41 genoemde formaties, welker commandanten dus beperkte strafbevoegdheid bezitten, behoren een bataljon. een afdeling en een eskadron. Desondanks worden krachtens het K.B. van 14 Juni 1948 onder de formaties, bedoeld in artikel 39, eerste lid, sub 3, van de Wet op de Krijgstucht bij de Koninklijke Landmacht op voet van vrede gerekend o.a. een territoriaal bataljon. een mitrailleur-bataljon en het proef-eskadron vechtwagens, terwijl naderhand (zie de Ministeriële Kenriisgeving van 29 Septemher 1949 L.O. 1949 No. 1217 L.) ook nog „een *bataljon* van de Koninklijke Landmacht,

„in Indonesië" en „een zelfstandige *afdeling* artillerie van de Ko-„ninklijke Landmacht in Indonesië" tot formaties in de zin van laatst-genoemd artikel van dc Wet op de Krijgstucht zijn verklaard. Hef kan natuurlijk zeer gewenst zijn geweest aan de commandanten van de bedoelde bataljons en afdelingen en van het bedoelde eskadron de volledige strafbevoegdheid te geven; men had dit doel echter beter kunnen bereiken door hetzij de wet (art. 41 sub 2) op dit punt te wijzigen, hetzij, aannemende, dat de bedoelde bataljons en afdelingen en het bedoelde eskadron andere formaties zijn dan de bataljons, afdelingen en eskadrons van de Wet op de Krijgstucht, door ze anders te betitelen. Zoals de zaak nu ligt is de waarborg tegen het met te kwistige hand verlenen van (volledige) strafbevoegdheitl. welke de wetgever in art. 41 heeft willen geven, illusoir geworden.

In art. 39 eerste lid, sub **3,** wordt als met volledige strafbevoegd heid beklede autoriteit voorts nog genoemd de commanderende officier van een dienstvak, dienstafdcling of inrichting zonder dat daarbij nader wordt aangegeven wat deze termen beduiden.

In de Memorie van Toelichting van het Wetboek van Militair Strafrecht wordt met betrekking tot het oorspronkelijke artikel 45 (thans 60) waarin ook dienstvakken, dienstafdelingen en inrichtingen werden genoemd, de volgende *enunciatieve* opsomming gegeven van wat alzo onder deze termen begrepen wordt.

„*Dienstvakken,* bijv. de generale staf. de intendance, de genees-„kundige dienst.

„*Dienstafdelingen,* bijv. eene militaire afdeling, een artillerie- of ge-„nie-commandement, het ressort van een eerst-aanwezend-ingenieur.

„*Inrichtingen,* bijv. de verschillende artillerie-inrichtingen, de „inrichtingen van militair onderwijs, een militair hospitaal, een der „overge verplegingsinrichtingen van de Zee- of Landmacht". Terwijl de term „dienstvak" op zichzelf voldoende duidelijk is, bieden „dienstafdeling" en „inrichting" ondanks de genoemde omschrijving, welke immers slechts enunciatief is, maar weinig houvast. Zo is het dan ook begrijpelijk, dat men, van oordeel zijnde, dat de commanderende officier van een bepaald onderdeel volledig strafbevoegd moet zijn, zich niet verdiept in de vraag of dit onderdeel al of niet als dienstafdeling of als inrichting is aan te merken, maar veiligheid~en/of gemakshalve het tot formatie in de zin van artikel 39 eerste lid sub **3** bestempelt. Hiermede is immers alle twijfel de wereld uit,. Leest men nu het K.R. van 11 Juni 1948 met zijn talrijke „formatie-verklaringen" dan is het alsof „dienstafdeling" en „in-„richting" niet in art. 39 genoemd worden. Immers onder de in dit K.B. tot formaties bestempelde onderdelen zijn er ettelijke, welke men zonder meer hetzij als dienstafdeling, hetzij als inrichting zou kunnen betitelen. Zo bijvoorbeeld een sectie van het Hoofdkwartier van de Generale Staf, een directoraat van do., de diverse geniebureaux, de hoofdafdeling mobilisatiebehecr, de Infanterieschool en elf andere scholen, het Depôt- en Detentiekamp der Koninklijke Landmacht.

Daarnaast worden, wederom alsof artikel 39 „inrichting" niet noemt, hij hetzelfde K.B. onder de formaties, bedoeld in artikel 41 sub 2 gerekend de school voor reserve-officieren der infanterie en acht andere „inrichtingen van militair onderwijs". M.a.w. men heeft hier aan bepaalde commanderende officieren, die reeds krachtens de wet volledig strafbevoegd zijn, de beperkte strafbevoegdlieid willen geven.

Een en ander brengt natuurlijk een toestand van ongewisheid met zich mee. De commandant van een formatie, welke nict lot formatie in de zin van art. 39 of art. 41 is verklaard, zal er, niet wetende of zijn onderdeel al of nict als dienstafdeling of als inrichting kan worden beschouwd, aan twijfelen of hij wel strafbevoegdheid heeft; de commandant van een „inrichting van militair onderwijs", welke tot „formatie in de zin van art. 41" is verklaard, zal niet weten of hij volledig dan wel beperkt strafhevoegd is enz.

Op twee manieren zou men naar mijn mening een einde kunnen maken aan de bestaande onzekerheid. Het eerste, een paardenmiddel. bestaat hierin, dat men eenvoudigweg de vage termen „dienstafde-„ling" en „.inrichting" uit de wet verwijdert om dan over vrijwel de gehele linie met „formatieverklaringen" te gaan werken Alsdan zal iedere commanderende officier, resp. commandant steeds precies welen waar hij aan toe is.

Het andere. zachtere en daarom meer aanbevelenswaardige middel is, dat men de thans min of meer op non-actief gestelde termen „dienstafdeling" en „inrichting" nieun leven inblaast door bijvoorbeeld in de vredessamenstelling van de Koninkliike Landmacht al die onderdelen, welke als dienstafdelingen of als inrichtingen kunnen worden beschouwd, als zodanig aan te duiden. Zodoende zou men meer dan thans het geval is de Wet op de Krijgstucht volgen; men zou met een beperkt aantal „formatie-verklaringen" kunnen volstaan en aan de hier en daar bestaande onzekerheid zou een einde komen.

Bii de alsdan noodzakeliike herziening van het K.B. van 11 Juni 1948 houde men dan nog in het oog, dat slechts uit ren reële gezagsverhouding en uit een reëel commando strafbevoegdheid kan voortspruiten en hoede men zich ervoor aan commandanten van met name in art. 41 sub 2 genoemde formaties meer te geven dan de wet hun heeft toegekend en blijkbaar ook slechts heeft willen toekennen.

Militaire belangen bij de aanstaande grondwetsherziening

door

Dr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

Gouverner, c'est prévoir.

Nederland heeft het onderstaan om krachtens grondwet en wet dc ,,werkelijke, volledige en onvoorwaardelijke souvereiniteit over te ,,dragen aan de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië". Souvereiniteit, dat is: het hoogste staatsgezag, dat niet van een ander gezag afhankelijk is.

Heeft Nederland niet meer overgedragen dan het zelf bezat? Ik wil deze vraag onbeantwoord laten en bepaal mij tot de beantwoording van deze andere:

Bestaat dergelijke souvereiniteit nog voor ons land en, in het algemeen, voor de landen, welke aangesloten zijn bij het Noord-Atlantisch Pact (Stb. 1949 n° J 355)? Volgens de nieuwsbladen [1]) zijn de krijgsmachten van deze, zich nog souverein noemende landen bestemd om in samenwerking met elkander, dat is in internationaal verband, militaire weerstand te bieden tegen de krijgsmachten, welke een of meer van die landen aanvallen cn aldus een oorlog in het leven roepen. Die samenwerking had ook reeds plaats in de laatste wereldoorlog, werd ingevoerd op een tijdstip toen de oorlogsvoorbereiding nog in handen was van iedere bondgenoot voor zich afzonderlijk en leed toen aan een veel omvattend gebrek aan samenhang als gevolg van zeer onvoldoend voorafgegaan overleg en van gemis van gecoördineerde geldmiddelen om een gezamenlijke oorlogvoering te financieren.

Het Noord-Atlantisch Pact heeft nu tussen de toegetreden bondgenoten vastgesteld, dat ,,een gewapende aanval tegen een of meer ,,van (partijen) in Europa of Noord-Amerika als een aanval tegen ,,haar allen zal worden beschouwd", aldus de Nederlandse vertaling van art. 5. Zij treden dan terstond op, individueel en in samenwerking — met inbegrip van het gebruik van gewapende macht — om de veiligheid van het Noord-Atlantisch gebied te herstellen en te handhaven.

Ten einde aangelegenheden, de tenuitvoerlegging van dit verdrag betreffende, in behandeling te nemen, werd bij art. 9 een Raad opgericht, in welk college iedere partij vertegenwoordigd is. De Raad richtte onverwijld een Defensie-Comité op, ter overweging en aanbeveling van maatregelen, nodig voor het gezamenlijk optreden der onderscheiden krijgsmachten en tot het voortdurend en op doelmatige wijze zich zelf versterken en het aan elkander hulp verlenen.

Voor wie de juistheid van bovenvermeld gebrek aan samenhang der oorlogsvoorbereiding aanvaardt, hebben de aangehaalde bepalingen uit het verdrag ten doel, in dat gebrek te voorzien. Overleg wordt dan ook gepleegd over al wat nodig is ter waarborging van

[1]) Zie hierna blz. 491 **v.**

eenheid in de militaire samenwerking niet alleen in tijd van oorlog maar ook — en dit is voor de zich nog souverein noemende deelgenoten aan het verdrag, die nog vóór de laatste oorlog gewoon waren te beschiklren over volledige zeggenschap inzake hun defensiebelangen, het meest gewichtige — in tijden van oorlogsvoorbereiding. De Raad, vermeld in art. 9 van het verdrag, dan wel zijn rechtsopvolger, zal voortaan vaststellen. wat voor de practische uitvoering van het militaire onderdeel van zijn taak vereist wordt en op welke wijze de daartoe nodige geldmiddelen zullen worden opgebracht of voldaan. Een Maginot-linie, welke door de Duitse krijgsmacht werd omgetrokken omdat zij nabij de denkbeeldige Frans-Belgische grenslijn haar eindpunt had en het Belgische leger, zelfs in samenwerking met troepen van andere bondgenoten, niet in slaat was, die omtrekkende beweging te stuiten, verloor grotendeels haar betekenis als verdedigingswerk en liet haar aanlegkosten als vrijwel verloren geld beschouwen.

Dergelijke eenheid in de beslissing van hetgeen de mogelijkheid van een oorlog uit defensie-oogpunt nodig doet zijn, vervangt voor de toekomst de, onafhankelijk van elkaar werkende en zich tot eigen grondgebied beperkende, nationale wetgevende en uitvoerende machten. Zodanige eenheid moet zich noodwendig ook voortzetten in de militaire leiding van alle krijgsmachten der bij het verdrag aangesloten partijen. In dit een en ander ligt onvermijdelijk besloten, dat nationale zeggenschap over eigen krijgsmachtsonderdelen slechts mogelijk is, voor zover de algemene leiding der geünificeerde krijgsmachten, al dan niet steunende op beslissingen van de in art. 9 van het verdrag bedoelde Raad. dit kan toelaten. Met andere woorden: de souvereiniteit van iedere deelgenoot van het verdrag, heeft in zoverre haar einde gevonden [1]) en voor 's Konings oppergezag over Nederlands zee- en landmacht (art. 61 al. 1 der Grondwet) is, evenmin als voor het opperhevelhebberschap der gouvèrneurs van onze overzeese gebiedsdelen, plaats meer.

Deze eenheid van hoger orde dan die van elke nationale wetgeving en van haar regelingen, werkt verder door.

Met gebruikmaking van het gebezigde voorbeeld der Maginotlinie: gesteld, dat de algemene (supra-nationale) opperbevelhebber een Maginot-linie voor de defensie van West-Europa nodig acht, maar nir doorgetrokken tat aan de Noordzee, oostelijk van Delfzijl, dan zou de aanleg niet afhankelijk mogen zijn van de goedkeuring van de daarbij betrokken nationale begrotingswetgevers. Het daartoe nodig tijdverlies, wellicht nog besloten met een beperking of weigering van de nodig geachte nationale bijdragen in de aanlegkosten, is in het belang van een vlotte uitvoering van de plannen ontoelaatbaar. Hieruit volgt, dat de algemene opperbevelhebber moei

[1]) Vgl. de wijze, op welke het militair gezag zich in September 1798 redde, toen de kosten van de Hoge Krijgsraad op federalistische motieven van de oorlogsbegroting waren afgevoerd: het College van 's Lands advocaten nam zijn plaats in. (Zie M.R.T. XXXVII, blz. 341 v.).

kunnen beschikken over zodanige geldmiddelen, als de Raad van art. 9 van het verdrag op zijn, in een begroting samengevat en toegelicht, voorstel, zal hebben goedgekeurd. Het totaal-bedrag van deze begroting behoort dan door de deelgenoten te worden opgebracht, hetzij als niet meer aanvechtbaar onderdeel van de nationale begroting, hetzij door afzonderlijke belastingen volgens aanwijzingen van of wel opgelegd door meerbedoelde Raad.

Dit beginsel geldt eveneens voor andere onkosten van de krijgsmachten. Neem bv. de bezoldigingen. De soldijen of traktementen van hen die bot de gezamenlijke krijgsmachten behoren, moeten, ten einde een goede geest en dus een goede tucht onder hen allen te bewaren, overeenkomstig ieders rang en stand gelijk zijn. Valutaverschillen behoren niet bij de uitbetaling tot „schele ogen" aanleiding te geven, doch moeten, zolang een bondgenootschappclijkr munteenheid nog niet bereikt is, in de berekening van de bijdragen aan de „oorlogskas" tot oplossing worden gebracht.

Dit laatste wordt nog duidelijker, wanneer men rekening houdt niet de omstandigheid, dat de algemene leider de bevoegdheid moet bezitten om nationale contingenten van militairen niet bijeen te houden, maar die militairen naar behoefte met die van andere nationaliteit tezamen als een internationaal geheel dienst te laten doen. Vooral in tijd van oorlog kan dit nodig zijn en juist dan mogen oneffenheden van deze soort niet voorkomrn.

Zodanige oneffenheden kunnen ook elders dan juist bij betaling van bezoldigingen plaats vinden. Er zijn nog andere verzorgingsuitgaven, welker valuta-moeilijkheden niet tot de militairen mogen doordringen. Neem het verhaal van een schade op militairen, die haar hebben toegebracht, in het bijzonder indien die militairen niet van dezelfde nationaliteit zijn of tot een internationale eenheid behoren. Deze combinatie zou bovendien leiden tot quaesties over de aansprakelijkheid van oorlogvoerende deelgenoten tegenover hen die schade geleden hebben. Voor welk gedeelte ieder van die deelgenoten aansprakelijk zou zijn, zou dan afhangen van het aantal nationale, schade veroorzaakt hebbende, militairen en de mate van schuld van ieder van hen. Ook deze beide voorbeelden leiden tot de conclusie, dat er één gemeenschappelijk supra-nationaal oorlogsbudget moet komen, zodat iedere deelgenoot ongemerkt deze moeilijkheden helpt elimineren. Maar de souvereiniteitsgedachte is dan ook in zoverre losgelaten

Velen van ons kunnen zich nog niet in deze nieuwe verhoudingen thuis gevoelen. Toch vinden deze verhoudingen haar voorlopers in de historie van ons legerbestuur ten tijde van de Republiek der Verenigde Nederlanden, zoals ik die beschreven heb in mijn desbetreffend opstel [2]). Wie bij de lezing hiervan in plaats van de toen rijke pro-

---

Rechtsgeleerd Magazijn Thenis 1949, blz. 67-163; zie in het bijzonder blz. 81, 89, 92, 115 en 145.

vincie Holland substitueert de Verenigde Staten van Amerika en de verhoudingen van Holland tegenover de andere zes provinciën een overeenkomstige transpositie doet ondergaan, verkrijgt een overzicht van de tegenwoordige situatie volgens het Noord-Atlantisch Pact, zoals die bezig is zich langs lijnen van geleidelijkheid te ontwikkelen.

De Unie van Utrecht van **23** Januari 1579 verhief hetgeen nodig was in het nationaal belang ten aanzien van het beheer van het buitenlands beleid, van de defensie en van de daartoe betrekking liebbende financiën uit de sfeer der provinciale souvereinitciten. Thans zijn wij getuigen van een gelijksoortige verheffing in de supra-nationale sfeer van belangen, welke tot dusverre nationaal werden bezien en behandeld. Toen evenals nu werd deze wijziging vereist tengevolge van oorlogsnoodzaak. Toen evenmin als nu mogen wij ons daartegen verzetten, integendeel, thans is de drang tot aanvaarding van de nieuwe koers veel sterker dan toen nog geoorloogd werd met vreemde huurtroepen.

Zeer terecht heeft dan ook Generaal *Kruls*, volgens de dagbladen [3]), gezegd, dat de instelling van de Raad ex art. 9 van het Noord-Atlantisch Pact een inperking betekent van de nationale souvereiniteit en dat een essentieel deel van het gehele plan moet bestaan uit een „federal finance pool", rondweg: een gemeenschappelijke pot. In deze oorlogskas zou, volgens Mr *Kruls*, ieder deelnemend land moeten bijdragen naar gelang van zijn nationale budget, zodat ieder land in proportie dezelfde lasten zou dragen.

Dat de laatste schrede op deze nieuwe weg aldus nog niet gezet zou zijn, geeft ook Mr Kruis volmondig toe. Reeds in mijn opstel, getiteld Lex praevia en het militair strafrecht [4]), heb ik aangegeven, dat nodig zou worden een internationale of mondiale grondwet en internationale wetgevende macht. De Raad van art. 9 is m.i. nog slechts een uitvoerende macht, welke tevens voorlopig noodwetgever is. doch wiens beslissingen volgens Mr *Kruls* afhankelijk zijn van de wil van elke natie afzonderlijk. Naar het mij voorkomt, is dit laatste niet juist; immers het pact heeft aan de Raad plein pouvoir gegeven. Dat men nog uit ongewoonte of uit behoudzucht aan het oude wil vasthouden is begrijpelijk. doch onjuist. Er is dus nog strijd tussen voorstanders der internationale eenheid en die van de internationale gebondcnhcid : de moderne vorm van unitarissen contra federalisten. In het belang van de gezamenlijke defensie geve men de nationale praerogatieven, welke de federalisten nog voorstaan, als verouderd, op.

Bovendien is het opbrengen van bijdragen in de gemeenschappelijke oorlogspot een stelsel, dat sterk herinnert aan de quota welke onze vroegere sonvereine provinciën in de generaliteitskas hadden

---

3) Zie bv. De Nieuwe Courant van **14** April **1950,** De Telegraaf van 6 Mei **1950.**

4) M.R.T. XLI, p. 166 v.

te storten. Dit stelsel heeft schipbreuk geleden op onwil of onmacht der zich souverein gevoelende provinciën als debiteuren om hun aandeel op te brengen en, toen Holland door tegenspoed in welvaart te sterk was achterop geraakt om het ontbrekende aan te vullen, ontstond de noodzaak voor de generaliteit om eigener autoriteit tot belastingheffing over te gaan. Reeds had art. V van de Unie van Utrecht deze wijze van financiering voorgeschreven, doch in die regeling verscholen gebreken brachten de Staten-Generaal in 1583 tot het besluit om tot het stelsel der quota terug te keren 5). Eerst in 1798 werd met dit stelsel voor goed gebroken. Om nu wederom tot een bijdragen-stelsel, thans in internationaal verband, over te gaan, is een voorlopig aanvaardbaar beginsel. Ook hier zal heffing van internationale belastingen, desnoods met nationale invorderingen, niet kunnen uitblijven.

Trouwens, ook op economisch gebied beweegt de West-Europese gedachtenwereld zich in overeenkomstige richting. Zowel het plan-*Bidault* als het plan-*Schuman* en het plan-*Stikker* sturen aan op economische eenheid; het laatste zelfs met opheffing van invoerrechten. Hierbij mogen wij aantekenen. dat art. 52 van de Burgerlijke en Staatkundige Grondregels van de Staatsregeling van 1798 aan de tevoren zich souverein geacht hebbende provinciën, welke voortaan departementen zouden worden genoemd, voorschreef: „Van de aan-„.neming der Constitutie af, zal er aan den doorvoer. koop en verkoop „van alle voordbrengselen van den vaderlandschen grond, gelijk mede „van alle goederen binnen deze Republiek bewerkt of vervaardigd. .„door en in alle departementen en plaatsen, geenerlei belemmering, „hoe ook genoemd, worden toegebragt." De omvang van de werking „van dit verbod zal nu aanzienlijk verruimd nioeten worden. al zal het aan vele moderne federalisten nog onwaarschijnlijk voorkonien, dat dit niet te keren valt.

Alles wijst op het feit, dat nationale souvereiniteiten de vroegere provinciale hoogste machten naar het rijk der historie zullen moeten volgen. Zoals ik reeds schreef, vangt deze episode o.a. aan met hetgeen in de staatsregelingen der bondgenoten betrekking heeft op of verwant is aan de landsverdediging. Met het oog hierop en gelet op het feit, dat onze grondwet eerlang voor herziening in aanmerking zal komen, kan het zijn nut hebben na te gaan, in hoeverre dit onderdeel van ons staatsbestel voor herziening en vernieuwing in aarimerking komt. Hiertoe volg ik de artikelen in hun tegenwoordige lezing. Ten *gerieve* van lezers, die de tekst van de grondwet niet bij de hand hebben laat ili de bepalingen, op welke ik zal doelen, telkens vooraf gaan.

Art. 4, al. 2. De wet regelt de toelating en de uitzetting van vreemdelingen en de algemene voorwaarden, op welke ten aanzien van hunne uitlevering verdragen met vreemde mogendheden kunnen worden gesloten.

---

5) Zie Fruin-Colenbrander, Geschiedenis der staatsinstellingen in Nederland, ed. 1901 p. **372.**

Indien overgegaan wordt tot unificering van het militaire straf- en tuchtrecht ten behoeve van alle bondgenootschappelijke strijdkrachten. wordt het mogelijk. dat justiciabelen van een internationale miltaire rechter, ongeacht hun nationaliteit, buiten het grondgebied van Nederland ter beschikking van die rechter moeten worden gesteld. Deze handelwijze, welke tot dusverre ingevolge de vroegere opvattingen omtrent de territoriale gebondenheid van rechterlijke bevoegdheden, als uitlevering werd beschouwd, is dan niet meer gekoppeld aan nationale grenzen en houdt dus op onder uitlevering te vallen. De grondwet make hiervoor plaats.

Art. 60, al. 2. Tenzij de Koning zich de bevoegdheid tot het bekrachtigen van (een) verdrag bij de wet heeft voorbehouden, wordt een verdrag niet bekrachtigd, dan nadat het door de Staten-Generaal is goedgekeurd.

Heb wordt raadzaam geacht in de grondwet uitdrukkelijk vaat te leggen, dat besluiten van internationale colleges of autoriteiten, zoals bv. die van de Noord-Atlantische Raad niet onderworpen ziiri aan goedlieuring van vertegenwoordigende lichamen van gesubordineerde Staten.

Art. 61. De Koning heeft het oppergezag over zee- en landmacht. De militaire officieren worden door Hem benoemd. Zij worden door Hem bevorderd, ontslagen of op pensioen gesteld, volgens de regels door de wet te bepalen.
De pensioenen worden door de wet geregeld.

Het eerste lid behoort te vervallen. In verband met het ontstane militaire opperbevel over alle bondgenootschappelijke strijdkrachten zullen het tweede en het derde lid wel ruimte moeten laten voor mogelijke internationaal bindende grondslagen.

Art. 66. De Koning heeft het recht van de munt.
Hij vermag Zijn beeltenis op de muntspeciën te doen stellen.

Ingeval ten behoeve van de geïnternationaliseerde krijgsmachten — en wellicht ook om nog andere redenen — tot instelling van een internationaal gangbare munteenheid of valuta moet svordcn besloten, heeft art. 66 zijn recht van bestaan verloren. Het gaat alsdan hiermede als toen art. 50 n van de Staatsregeling van 1798, hetwelk een wettelijke grondslag eiste voor de ,,muntslag en het generaale ,,muntwezen", en aldus de levensdraad afsneed voor onderscheiden provinciale munten. Het muntwezen is van oudsher een kenteken en praerogatief der souvereiniteit. Het behoort dezr ook naar hoger niveau te volgen.

Art. **70,** *al. 1.* De Koning heeft het recht van gratie van straffen door rechterlijk vonnis opgelegd.
al. 3. Amnestie of abolitie worden niet dan bij een wet toegestaan.

Het komt mij wenselijk voor te doen uitkomen, dat deze bepalingen alleen zien op straffen door Nederlandse rechters opgelegd. Voor straffen door geïnternationaliseerde militaire rechters opgelegd

moet, des nodig, een internationale regeling te dezen aanzien worden gemaakt.

Art. 83, al. 2. De wet bepaalt, in hoeverre de uitoefening van het kiesrecht (voor verkiezing van leden der Tweede Kamer) wordt geschorst voor de militairen bij de zee- en de landmacht voor de tijd, gedurende welke zij zich onder de wapenen bevinden.

Deze bepaling ware te beperken tot militairen die Nederlanders zijn en/of zich in Nederland bevinden. Met het oog op de artt. 60 t/m 63 Wb. v. Mil. Sr. kunnen de woorden .,voor de tijd, gedurande ,,welke zij zich onder de wapenen bevinden" zonder bezwaar vervallen. De woorden ,,de zee- en de landmacht? worden òf vervangen door ,,de Noord-Atlantische krijgsmacht" òf weggelaten als overbodig naast ,,militairen". Ook hier is internationaal ingrijpen denkbaar.

Art. 99, al. 4. Krijgslieden in werkelijke dienst, het lidmaatschap van een der beide Kamers aanvaardende, zijn gedurende dat lidmaatschap van rechtswege op non-activiteit. Ophoudende lid te zijn, keren zij tot de werkelijke dienst terug.

De organisatie van de krijgsmacht met inbegrip van bevordering, non-activiteit en ontslag van militairen van een geïnternationaliseerde krijgsmacht staat niet meer in hoogste ressort ter beoordeling van de nationale wetgevende macht. Bovendien is ook hier de uitdrukking ,,in werkelijke dienst", als verouderd, niet meer op haar plaats. Op internationale grondslag zal uitgemaakt behoren te worden, of, en zo ja, in hoeverre deze bepaling voor beroepsmilitairen. althans voor beroepsofficieren behouden mag worden.

Art. 100. De leden der Staten-Generaal, alsmede de ministers, de commissarissen bedoeld in artikel 113, tweede lid, en de ambtenaren, bedoeld in artikel **97,** eerste lid, zijn niet gerechtelijk vervolgbaar voor hetgeen zij in de vergadering hebben gezegd of aan haar schriftelijk hebben overgelegd.

Voor zoveel deze bepaling ook bedoeld is oin te gelden voor nonactieve militairen, die justiciabel zijn af blijven aan een internationale militaire strafrechter, oordelende volgens een internationale militaire strafwet, zal zij niet dan met inachtneming van hetgeen bepalingen met internationale geldigheid hieromtrent zullen blijken te bevatten, mogen gehandhaafd worden.

Art. 126. Door de wet worden de begrotingen van alle uitgaven des Rijks vastgesteld, en de middelen tot dekking aangewezen.

Vermeld zal moeten worden, dat het aandeel van Nederland in de kosten der defensie van de Noord-Atlantische bondgenoten, in een afzonderlijke begrotingswet moet warden opgenomen en dat de daarin voorkomende omschrijvingen en bedragen slechts vatbaar zijn voor wijzigingen, welke de Atlantische Raad of zijn rechtsopvolger zal hebben goedgekeurd.

Art. 128, al. 1. Geen hoofdstuk der begroting van uitgaven kan meer dan die voor één departement van algemeen bestuur behelzen.

Voor de defensie-begroting worde slechts één wetsontwerp moge-

lijk gemaakt, ook al zouden er meer dan één departement van algemeen bestuur voor worden ingesteld. In dit wetsontwerp worden ook begrepen de kosten der defensie van Suriname, van de Nederlandse Antillen en van Nieuw Guinea, aangezien de iri deze gebiedsdelen gestationneerde krijgsmachten deel uitmaken van de internationale krijgsmacht bedoeld in het Noord-Atlantisch Pact.

Art. 129. De verantwoording van de Rijksuitgaven en -ontvangsten over elke dienst wordt, onder overlegging van de door de Rekenkamer goedgekeurde rekening, aan de wetgevende macht gedaan naar de voorschriften van de wet.

De taak, welke aan de Rekenkamer ten aanzien van de Rijksuitgaven is toebedeeld, behoort niet meer de internationale defensieuitgaven te omvatten. De contrôle van deze uitgaven behoort tot de taak van een hiertoe door de internationale overheid ingestelde administratie. Wel behoort de Rekenkamer te worden verplicht om bij deze contrôle de gevraagde hulp en voorlichting ie verlenen.

Art. 156. Er wordt alom in het Rijk recht gesproken in naam des Konings.

Deze bepaling behoort te worden beperkt tot de rechtspraak van Nederlandse burgerlijke en strafrechterlijke colleges en rechters. Voor militaire rechtscolleges verliest zij hare geldigheid als gevolg van de internationalisatie der militaire justitie. Ook de met haar verwante bepaling van art. 61 al. 1 is, zoals gezegd, niet meer houdbaar.

Art. 157. Het burgerlijk en handelsrecht, het burgerlijk en militair strafrecht, de rechtspleging en de inrichting der rechterlijke macht worden bij de wet geregeld in algemene wetboeken, behoudens de bevoegdheid der wetgevende macht om enkele onderwerpen in afzonderlijke wetten te regelen.

De woorden „en militair" behoren hier te vervallen.

Zie verder hierover bij art. 173 al. ult. en bij de artt. 190, 191 en 192.

Art. 160. Alle twistgedingen over eigendom of daaruit voortspruitende rechten, over schuldvordering en andere burgerlijke rechten behoren bij uitsluiting tot de kennisneming van de rechterlijke macht.

Ook deze bepaling welke geschreven is met bet ekking tot de competentie van de Nederlandse rechterlijke macht, zal, na de internationalisering van de bondgenootschappelijke krijgsmachten, rekening moeten houden met de mogelijkheid. dat internationale twistgedingen van de aangegeven soorten en ook administratief-rechtelijke geschillen ontstaan wanneer militairen van die krijgsmachten als zodanig dan wel bondgenoten in dergelijke zaken als partij moeten worden betrokken. Vooral wanneer militairen van verschillende nationaliteiten tc zamen tot één proces aanleiding geven, gaat het niet aan om de Nederlandse rechterlijke macht met dergelijke rechtspraak van internationaal karakter. ingesteld tegen een internationale militaire administratie, tc betrekken. Ook hier dus: inperking tot twistgedingen. gegrond op het nationale recht en de nationale wetgeving.

Art. 163, al. 1. Niemand kan tegen zijn wil worden afgetrokken van de rechter, die de wet hem toekent.

Art. 164, al. 1. Buiten de gevallen in de wet bepaald, mag niemand in hechtenis worden genomen dan op een bevel van den rechter, inhoudende de redenen der gedane aanhouding. Dit bevel moet bij, of zo spoedig mogelijk na de aanhouding betekend worden aan degene, tegen wie het is gericht.

Art. 165, al. 1. Het binnentreden in een woning tegen de wil van de bewoner is alleen geoorloofd in de gevallen bij de wet bepaald, krachtens een bijzondere of algemene last van een macht door de wet aangewezen.

Art. 166. Het geheim der aan de post of andere openbare instelling toevertrouwde brieven is onschendbaar, behalve op last der rechters, in de gevallen in de wet omschreven.

In elke van deze vier bepalingen moet ruinite worden gemaakt voor bevoegdheden van internationale rechters.

Art. 168. Alle vonnissen moeten de gronden waarop zij rusten, inhouden en in strafzaken de wettelijke voorschriften, waarop de veroordeling rust, aanwijzen.
De uitspraak geschiedt met open deuren.
Behoudens de uitzonderingen door de wet bepaald zijn de terechtzittingen openbaar.
De rechter kan in het belang der openbare orde en zedelijkheid van deze regel afwijken.
Voor de door de wet aan te wijzen strafbare feiten kan ook van het bepaalde in het eerste en in het tweede lid worden afgeweken.

Deze bepalingen behoren beperkt te worden tot vonnissen, uitspraken en terechtzittingen van Nederlandse rechters.

Art. 171. De leden der Staten-Generaal, de Ministers, de Gouverneur-Generaal van Indonesië en de Gouverneurs van Suriname van de Nederlandse Antillen, de leden van de Raad van State, en de Commissarissen des Konings in de provinciën staan wegens ambtsmisdrijven in die betrekking gepleegd, ook na hun aftreding, terecht voor de Hoge Raad ter vervolging hetzij van 's Konings wege, hetzij vanwege de Tweede Kamer.
De wet kan bepalen, dat nog andere ambtenaren en leden van hoge colleges wegens ambtsmisdrijven voor de Hoge Raad terecht staan.

Deze competentie-regeling moet ook rekening houden met een voor militairen geldende internationale militaire strafwetgoving en internationale militaire strafrechtspraak.

Art. 173, laatste lid. Dit artikel (handelende over aanstelling, ontslag en en afzetitng van leden van de rechterlijke macht) is niet toegasseliik op hen, die uitsluitend belast zijn met rechtspraak over personen, behorende tot de zee- of landmacht of tot enige andere gewapende macht of met de beslissing van disciplinaire zaken.

Deze alinea behoort beperkt te worden tot hen die uitsluitend belast zijn met het nemen van beslissingen in (burgerlijke) disciplinaire zaken. Van militaire rechters worde, naar het goede voorbeeld

van art. 167 van de Bewindsregeling Nieuw Guinea, melding gemaakt in het hoofdstuk der grondwet van de defensie.

Art. 184. Het gewicht, het gehalte en de waarde der muntspeciën worden door de wet bepaald.

Gelijk reeds bij art. 66 is gezegd, behoort ook hier rekening te worden gehouden met de mogelijkheid, dat militairen hier te lande in internationaal geldige „muntspeciën" zullen worden betaald.

Tiende Hoofdstuk. Van de defensie.

Dit hoofdstuk moet ontdaan worden van al wat wijst op een nationale Nederlandse krijgsmacht. Er komt een internationale Noord-Atlantische krijgsmacht, welke niet zoals de grondwet. aan territoir gebonden is. Deze internationale krijgsmacht heeft niet meer uitsluitend tot taak om Nederlands onafhankelijkheid en Nederlands grondgebied te verdedigen, maar om een gewapende aanval op Nederland en op zijn Noord-Atlantische bondgenoten te weerstaan (zie art. 3 van het Noord-Atlantisch Pact). Aldus moet

Art. 187, al. 1. Alle Nederlanders daartoe in staat, zijn verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied.

worden gewijzigd. Daarentegen schijnt

al. 2. Ook aan ingezetenen, die geen Nederlanders zijn, kan die plicht worden opgelegd.

overbodig te zijn geworden en niet zonder gevaar, indien het zou worden toegepast op ingezetenen, die niet tot een van de bondgenoten behoren.

Wellicht verdient het aanbeveling om in onze grondwet op te nemen een verbod dan wel een afstand doen van het recht om naast de internationale krijgsmacht een nationaal leger en vloot op te richten of in stand te houden. Zodanige bepaling zou thuis behoren in een Noord-Atlantische grondwet en zulks in navolging — op hoger niveau — van een overeenkomstig voorschrift in de constitutie der Verenigde Staten van Amerika [6]).

Art. 188, al. 1. Ter bescherming van de belangen van de Staat is er een zee- en een landmacht, bestaande uit vrijwillig dienenden en dienstplichtigen.

Uit welke delen de krijgsmacht der bondgenoten zal bestaan, behoort niet meer in onze grondwet te worden vastgelegd. Slechts indien en voor zover men mag aannemen dat de Noord-Atlantische leiding van de defensie het regelen van dienstplicht zal overlaten aan de wetgevende macht van elke bondgenoot, behoort hiervan uit de grondwet te blijken.

Art. 188, al. 2. De wet regelt de verplichte krijgsdienst. Zij regelt ook de verplichtingen die aan hen, die niet tot de zee- of landmacht behoren, ten aanzien van 's Lands verdediging opgelegd kunnen worden.

---

[6]) Vermeld in het opstel van Mevr. Mr. *H. A. Huurt-Engelsman* in R. Mag. Themis 1950, blz. 62.

In deze alinea moet ruimte gemaakt worden voor maatregelen van internationaal karakter.

Art. 189. Bij de wet worden de voorwaarden genoemd, waarop wegens ernstige gewetensbezwaren vrijstelling van de krijgsdienst wordt verleend.

Indien en zolang de internationale regelingen omtrent verplichte krijgsdienst de in deze bepaling behandelde materie aan nationale wetgevers overlaat, mag deze bepaling onveranderd blijven. Op deze grond uitgevallen dienstplichtigen behoren door andere, die anders niet behoefden op te komen, te worden vervangen om het nationale contingent aan te vullen. Bij onmogelijkheid van zodanige aanvulling moet het belang van de krijgsmacht voorgaan boven dat van enkelingen.

Art. 190. Vreemde troepen worden niet dan krachtens een wet in dienst genomen.

Art. 191. De dienstplichtigen ter zee zijn bestemd om te dienen in en buiten Europa. Aan de dienst, door hen in Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen te vervullen, worden door de wet voordelen verbonden.

Art. 192. De dienstplichtigen te land mogen zonder hun toestemming niet dan krachtens een wet naar Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen worden gezonden.

Deze drie bepalingen zijn na de internationalisering van de bondgenootschappelijke krijgsmacht niet langer te handhaven. Zij zouden behoren te worden vervangen door drie bepalingen, houdende:

1°. dat Nederlanders. die bij de internationale krijgsmacht dienen, verplicht zijn haar te volgen, waar ter wereld het onderdeel, tot hetwelk zij behoren. wordt ingezet of aangewend;

2°. dat Nederlandse rechterlijke ambtenaren en politiedienaren verplicht zijn om aan internationaal georganiseerde militaire rechtscolleges, militair-rechtelijke autoriteten en politiedienaren desgevraagd hulp en bijstand te verlenen;

3°. dat door internationaal georganiseerde militaire rechtscolleges dan wel door militaire autoriteiten opgelegde vrijheidsstraffen ondergaan mogen worden in Nederlandse gevangenissen, huizen van bewaring of andere naar het oordeel van de internationale opperbevelhebber hiertoe geschikt geachte inrichtingen.

Art. 193. Wanneer in ceval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden de dienstplichtigen, die i i werkelijke dienst zijn, door e K i geheel f t dele buitengewoon onder de wapenen worden geroepen, wordt onverwijld een voorstel van wet aan de Staten-Generaal gedaan, om het onder de wapenen blijven der dienstplichtigen zoveel nodig te bepalen.

De beoordeling van de noodzaak van de hier bedoelde maatregel behoort niet meer tot de bevoegdheden van de Koning cn van de Nederlandse wetgever. De bepaling zou dus, ook omdat de hieraan verbonden kosten ten laste komen van de internationale militaire administratie, te dezer plaatse kunnen vervallen.

Art. 194, al. 1. Al de kosten voor de legers van het Rijk worden uit 's Rijks kas voldaan.

Ook deze bepaling kan vervallen. Wel zou het nut hebben om hier vast te leggen, dat het Rijk gehouden is het aandeel, hetwelk zijnerzijds in de kosten van de internationale krijgsmacht zal hebben bij te dragen, aan de internationale militaire administratie te voldoen.

***Art.** 194, al. 2.* De inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk, de transportkosten en leveranties van welken aard ook voor de legers of verdedigingswerken van het Rijk gevorderd, kunnen niet dan volgens algemene regels bij de wet te stellen en tegen schadeloosstelling ten laste van een of meer inwoners of gemeenten worden gebracht.

al. **3.** De uitzonderingen op die algemene regels voor het geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden worden bij de wet vastgesteld.

De opdracht van bevoegdheden aan de Nederlandse wetgever zal moeten wijken voor de inhoud van internationale regelingen ter zake. Slechts zou aan Nederlandse overheden de plicht kunnen worden opgelegd om des verzocht behulpzaam te zijn bij de tenuitvoerlegging van internationale maatregelen van deze soorten.

al. 4. Of er oorlogsgevaar in de zin, waarin dit woord in 's Lands wetten voorkomt, aanwezig is, beslist de Koning.

Ook bij 'deze beslissing moet verband gelegd en gehouden worden met internationaal genomen besluiten te dezen opzichte. Op dit verband ware in de bepaling. indien deze behouden wordt, te wijzen.

Art. 195. Ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid kan door of vanwege de Koning elk gedeelte van het grondgebied des Rijks in staat van oorlog of in staat van beleg verklaard worden. De wet bepaalt de wijze waarop en de gevallen waarin zulks geschieden kan en regelt de gevolgen.

Bij die regeling kan worden bepaald, dat de grondwettelijke bevoegdheden van het burgerlijk gezag ten opzichte van de openbare orde en de politie geheel of ten dele op het militair gezag overgaan, en dat de burgerlijke overheden aan de militaire ondergeschikt worden.

Daarbij kan wijders afgeweken worden van de artikelen 7, 9, **165** en **166** der grondwet.

Voor het geval van oorlog kan ook van artikel **163,** eerste lid, worden afgeweken.

In beginsel gaat de bevoegdheid tot het verklaren van een territoir in staat van oorlog of van beleg over op het Noord-Atlantisch opperbevel, dat beschikt over de krijgsmacht en leiding geeft aan het militaire gezag van hetwelk in deze bepaling sprake is. Slechts worde in de grondwet vastgelegd de verplichting van Nederlandse overheden om, indien staat van oorlog of van beleg op Nederlands territoir is afgekondigd, aan de militaire overheid alle voorlichting, hulp en bijstand te verlenen om genomen maatregelen op de minst drukkende wijze voor de ingezetenen te doen uitvoeren.

De afwijkingen van de artt. 163 al. **1,** 165 en 166 der grondwet

zijn in beginsel ook afhankelijk van de beslissing van het opperbevel te dezer zake.

Toevoeging van ***een Additioneel artikel V,*** inhoudende, dat wettelijke voorschriften, welker regeling, tengevolge van aan het internationaal gezag toegekende bevoegdheden, niet meer valt onder de uitsluitende competentie van Nederlandse wetgevende organen, blijven gelden totdat internationale regelingen, welke in die materiën hebben voorzien, van kracht zijn geworden.

Daar vele in de oude school opgevoede lieden huiverig zijn in het voor hen ongewoon begrip van afhankelijkheid van internationale machten thuis te gevoelen, kan het goed zijn, dit opstel te sluiten met een zeer merkwaardig en in dit verband niet minder toepasselijk gedeelte uit de toespraak, welke H.M. *Koningin Juliana* volgens de nieuwsbladen te Parijs heeft gehouden als antwoord op de begroetingsrede van de President der Franse Republiek. Hare Majesteit zeide toen onder meer. sprekende over de wereldorganisatie. welke door de Verenigde Naties wordt vertegenwoordigd:

„Europa is in aanleg en in wezen een broederschap. . . . Wat wij „nodig hebben, is een houding, vrij van de beperkingen van een „geborneerd verleden, en de moed om opnieuw te beginnen.

„Het stoutmoedige initiatief, dat Frankrijk onlangs heeft geno„men, onderscheidt zich door die geest van oorspronkelijkheid en „opofferingsgezindheid, welke onmisbaar is voor de geboorte van een „nieuw Europa als onderdeel van een betere wereld. Dit Europa „zal de ware haardstede zijn van zijn grote familiekring en — laten „wij hopen — zelfs voor zijn verloren zonen. Het zal open staan voor „al zijn vrienden.

„Hiervoor zijn bepaalde opofferingen volkomen noodzakelijk en „urgent geworden. . . .

„Frankrijk en Nederland behoeven de slechte gevolgen van het „verleden niet te vrezen, daar hun strijd geworden is tot fundamen„tele en diepe hervormingskracht. . . . Zij zullen de vrijheid van de „Westerse volkeren in stand houden en zowel het Westen als het „Oosten de enig mogelijke oplossing voorhoudende: de vrede". . . .

Deze hervormingskracht, welke op de duur tot vrede leidt, moet zich voorlopig nog houden aan het Romeins adagium: wie vrede wil, bereidt zich voor op oorlog. De internationalisatie van de strijdkrachten is de hervorming met betrekking tot de defensie, welke Europa eist en ons ook andere staatkundige eenheden brengen moet. „L'union fait la force" op elk gebied, in de eerste plaats op het militaire. Dat dit alles gaat ten koste van de nationale souvereiniteiten is de onafscheidelijke keerzijde.

Mei 1950.

„Tijd van oorlog"?
Werkingssfeer van het Nederlandse strafrecht

door

Mr W. H. VERMEER.

Naar aanleiding van mijn publicatie in het *Nederlandse Juristenblad* 1949, blz. 797 v.[1]) en van de opmerkingen en aantekeningen, welke ik plaatste bij het artikel van Mr M. P. PLANTENGA[2]) in M.R.T. XLII, blz. 393 v., ontving ik van hooggeachte zijde een aantal vragen en opmerkingen. Deze komen in het kort op het volgende neer:

Hoe kan het feit dat de Nederlandse militair zijn strafrecht overal met zich medeneemt, wijziging brengen in de territoriale begrenzing van bepaalde begrippen? Zou het verschil gemaakt hebben, indien artikel 87 (2) van het Wetboek van Strafrecht geluid zou hebben: „Onder oorlog wordt mede begrepen burgeroorlog in het rijk in „Europa"? Wetstechnisch staat er namelijk in artikel 87 (2) niets anders.

Waarom wordt de uitbreiding van de werkingssfeer van het Wetboek van Strafrecht beperkt tot de Rijkssfeer; waarom niet uitgebreid tot de wereldsfeer? Immers, ook de in Engeland of op Cuba in dienst zijnde Nederlandse militair neemt zijn strafwet met zich mede. Stel dat matrozen van een in de Caraïbische Zee aanwezig Nederands smaldeel op Cuba een parade houden en er breekt een opstand uit, zijn zij dan omringd door „vijanden"? Evenmin als de Nederlandse strafwetgever Cuba in de werkingssfeer van zijn regelingen kan betrekken, kan en kon hij Indonesië of Nederlands Indië daarin betrekken.

Bovendien: artikel 4 van het Wetboek van Militair Strafrecht verklaart het Nederlandse strafrecht slechts van toepassing op de zich in het buitenland bevindende Nederlandse militair die zich aldaar aan een strafbaar feit schuldig maakt, d.w.z. dat het begane strafbare feit aan de Nederlandse strafwet wordt getoetst, niet, dal het aan de toestanden in het buitenland wordt getoetst.

Tenslotte zou mijn vraagsteller willen weten, welke invloed de souvereiniteitsoverdracht heeft op mijn betoog, met name of voor de zich in Indonesië bevindende militair van de Koninklijke Landmacht „tijd van oorlog" geldt op grond van het feit dat Nederland nog niet met alle vijandelijke staten van 1940—1945 vrede heeft

---

[1]) Getiteld: „De begrippen ‚oorlog' en ‚vijand', geldend voor de Nederlandse militairen in Indonesië". Ik betoogde hierin dat voor de Krijgsmacht als Staatsorgaan, door de werking van artikel 4 W.M.S.R., de begrippen van het moederlandse strafrecht uit de moederlandse sfeer geplaatst kunnen worden in de Staatssfeer.

Zie ook het opstel van Majoor Mr. J. P. Tiddens in M.R.T. XLIII, blz. 241 v.

[2]) Getiteld: „Tijd van oorlog in Indonesië"; M.R.T. XLII, blz. 391 v.

gesloten en hoe het staat met de K.N.1.L.-militair, die met het moederland niets te maken heeft en wiens land, Indonesië, nimmer in oorlog is geweest en dus nimmer een vredesverdrag zal sluiten?

Hoewel de toestand en de omstandigheden, welke Mr. PLANTENGA en mij aanleiding gaven om ons te verdiepen in de juridische mérites van de vraag of de Nederlandse militairen in Indonesië [3] verkeerden in de rechtstoestand ,,tijd van oorlog" en of zij, bij hun optreden tegenover opstandelingen, juridisch stonden tegenover ,,vijanden", volkomen gewijzigd zijn, schijnt het mij niettemin gewenst, te trachten de mij gestelde vragen te beantwoorden. Het is van belang voor de gevallen uit die voorbije periode, welke nog berecht moeten worden; het is voorts van belang voor het belichten van de veranderingen, welke de souvereiniteitsoverdracht op dit terrein heeft gebracht.

Het beginsel dat de militair zijn strafwet overal met zich medeneemt is een uitvloeisel van een ander, hoger, beginsel, dat ten doel heeft de militair los te maken van de locale strafrechter en hem onderworpen te houden aan zijn eigen militaire rechter, die de militair óók steeds bij zich heeft. Het primaire beginsel is dus, dat de militair altijd en overal door zijn (eigen) militaire rechter wordt berecht. De eisen van de doelmatigheid vorderen dan, dat de militaire rechter het hem vertrouwde strafrecht kan hanteren, zonder zich te verdiepen in de rechtsstelsels en de jurisprudentie van het land, waar de militair zijn strafbare handeling pleegde. Het is nu ceri kwestie van opvatting, hoever men de werking van het vaderlandse strafrecht in het buitenland wil laten gelden. Het is voorts een kwestie van opvatting, welke begrippen van het vaderlandse strafrecht men een territoriale begrenzing toekent. FRANKEN-BRUNNER spreken op blz. 26 van ,,normen met een locale kleur" (waarvan zij de Motor- en Rijwielwet als een voorbeeld noemen) en ,,normen met ,,algemeen karakter". Een scheiding tussen beide soorten van normen geven zij niet. Naar het mij voorkomt hangt de plaats, waar men de scheiding in de practijk zal leggen, van tal van omstandigheden af. Ik hoop dit hieronder nader uit te werken.

Opgemerkt worde dat de wet deze scheiding slechts dáár uitdrukkelijk maakt, waar de wet de locale kleur in de tekst vermeldt, zoals bijvoorbeeld in de XIe titel van het 2e boek van het Wetboek van Strafrecht, waar de valsheid van Rijkszegels en -merken en het in Nederland in voorraad hebben van dergelijke voorwerpen, strafbaar worden gesteld. Te bedenken valt nanielijk dat hier niet geldt de bedoeling van de wetgever bij het opstellen van het Wetboek van Strafrecht. Die had inderdaad slechts een locale werking op het oog. Het gaat om de bedoeling van de wetgever bij het totstandkomen van het Wetboek van Militair Strafrecht, die ten aanzien

---

[3] In deze regelen spreek ik eenvoudigheidshalve steeds van ,,Indonesië", ook waar dit, in verband met de periode waar ik op doel, ,,Nederlands ,,Indië" of ,,Nederlands Oost Indië" zou moeten zijn.

van de militairen. ook wanneer zij in het buitenland zouden verblijven, de normen van het Wetboek van Strafrecht incorporeerde en ze aldus, voor gebruik door de militair, uit de locale sfeer haalde.

Heb bovenstaande eerst toetsende aan de practijk in Indonesië vóór de oorlog, valt het op dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië, vooral in dc latere jaren, gezocht heeft naar begrippen met territoriale begrenzing en deze begrippen met zorg heeft gebannen uit het „medegenomen strafrecht" van de Nederlandse militair. Om het klassieke voorbeeld te nemen: een „ambte-„naar" uit het Wetboek van Strafrecht werd geacht een territoriaal begrip te zijn: dc Indonesische ambtenaar werd daardoor vogelvrij voor de Nederlandse militair.

Dr L. M. ROLLIN COUQUERQUE heeft geopperd [4]), dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië deze jurisprudentie met opzet vormde, teneinde daarmede de desiderata op dit punt in een scherp licht te stellen en de moederlandse wetgever ertoe te brengen, in te grijpen. In Indonesië betrof het immers niet eenvoudig een geval van militairen die tijdelijk in het buitenland verblijven. Het was niet een kwestie van een de haven binnenvallend oorlogsvaartuig of een doortrekkende troepenafdeling; het was een permanent verblijf van Nederlandse militairen (de Koninklijke Marine). Voor dit permanente verblijf mocht wel een speciale regeling gemaakt worden. Ten deze was het immers geen luxe dat de militaire rechter zich zou verdiepen in de Indoriesische strafwetgeving en jurisprudentie. Hier kwam dan nog bij dat Indonesië [5]) niet een vreemde staat, maar een Rijksdeel was, niet een sterk overeenstemmend onder Nederlandse contrôle staand rechtsstelsel. Het beginsel van het medegenomen strafrecht behoefde hier derhalve niet volledig gehandhaafd te blijven.

Voorts, wat evenzeer belangrijk is: hier kòn het zo gemakkelijli anders. Er bestond immers een hiërarchische verhouding tussen het locale wetgevende product van Indonesië en de Staatswet, welke in het moederland vervaardigd werd. Men behoefde dus maar een Staatswet te slaan, om voor het verblijf der Marine in Indonesië het beginsel der medegenomen strafwet te doorbreken.

Ik behoef hier niet in den brede uit te wijden over de ontwikkeling van deze gedachte, om het Indonesische strafrecht op de Nederlandse militairen aldaar toepasbaar te maken. doch ik meen te kunnen volstaan met te verwijzen naar de vragen, welke tot de Regering werden gericht om tot zodanige regeling te geraken [6]) naar de instelling van de commissie, welke tot taak had dit onder-

---

4) Zie M.R.T. XLII, blz. 88.
5) Voor alle zekerheid verwijs ik nogmaals naar noot [3]).
6) Men zie o.a. M.R.T. XXXI, blz. 226, M.R.T. XXXIII, blz. 335, M.R.T. XXXV, blz. 166.
7) Zie M.R.T. XXXV, blz. 408, 417 en 548.
8) Zie M.R.T. XXXVI, blz. 261 en 277.
9) Zie M.R.T. XXXIX, blz. 477.

werp te bestuderen [7]), de resultaten van die coinmissir [8]) de uit noodrecht geboren oplossing [9]) en tenslotte de regeling, welke een deel is van de Souvereiniteitsoverdracht [10]).

Zoals gezegd dus: het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië legde strenge maatstaven aan, waar het betrof begrippen met territoriale Begrenzing. Zodanig standpunt vloeit echter niet noodzakelijk uit de bewoordingen van de wet voort, evenmin als uit het beginsel van de medegenomen strafwet. Gelet op de omstandigheid dat de uitsluitende toepasbaarheid van Nederlands recht geboden is omdat de Nederlandse militaire rechter niet in elke haven een studie kan maken van het daar geldende strafrecht en de jurisprudentie, gelet ook op het permanente karakter van het verblijf van de Nederlandse militairen binnen Indonesisch gebied, lag het voor de hand dat het Indonesische strafrecht mede toepasbaar zou worden gemaakt.

Zolang zulks echter niet was geschied, was er, mede in verband met de staatkundige verhouding tussen Nederland en Indonesië, zeer veel voor te zeggen, het begrip ,,ambtenaar" (om nu maar bij het gegeven voorbeeld te blijven) in de Staatssfeer te trekken en aldus de Indonesische ambtenaar tegenover de Nederlandse militair in Indonesië te beschermen met de regelen uit het medegenomen Nederlandse strafrecht [11]). Uit oogpunt van doelmatigheid is voor een dergelijke uitleg, voor zover de bewoordingen van de wet het toelaten, veel te zeggen (tenzij natuurlijk de bedoeling voorzit, zoals Dr ROLLIN COUQUERQUE veronderstelt, om de onvolledigheid van het systeem aan de kaak te stellen). Aldus is er, naar mijn mening, ook geen bezwaar tegen, het begrip ,,vijand" en ,,opstandeling" uit de locale sfeer in de Staatssfeer te trekken, nu de bewoordingen van de wet zich daartegen niet verzetten. Anders is het natuurlijk, wanneer in artikel 87 (2) gestaan zou hebben: ,,.... burgeroorlog in ,,het Rijk in Europa". Dàn zou de wet uitdrukkelijk de locale sferr hebben aangeduid en zou de letter van de wet zich tegen een uitbreiding van de sfeer verzet hebben.

Hieraan doet niet af dat artikel 87 **(2)** in feite niets anders wil uitdrukken. Er is hier sprake van een wet (Wetboek van Strafrecht), welke wel ***bedoeld*** is als een Nederlandse wet niet werking binnen het Rijk in Europa en waarin de wetgever, bij het opstellen, met ,,ambtenaar" alleen bedoeld heeft ,,Nederlands ambtenaar" en met ,,burgeroorlog" alleen ,,burgeroorlog binnen het Rijk in Europa", maar waarvan de bedoeling, voor militair gebruik, verruimd is. Voor de voorliggende kwestie gaat het er niet om wat het Wetboek van Strafrecht bedoelt, maar wat de bedoeling is van het in het Wetboek van Militair Strafrecht uitgedrukte beginsel dat de militair zijn strafwet overal met zich medeneemt. En zolang de woorden van de rriedegenomen wet zich tegen dat medenemen niet verzetten (zelfs

---

[10]) Zie M.R.T. XLIII, blz. **217** en **245.**
[11]) Zie **M.R.T. XLII,** blz. **3941395.**

al is men het erover eens dat die wet niet is opgesteld met liet oog op medenemen door de riiilitair naar buiten de landsgrenzen) kan het begrip uit zijn locale sfeer in de Staatssfeer getrokken worden. Het was immers zo, dat Staatswet en Nederlandse locale wet op precies dezelfde wijze tot stand kwamen, dat Staatswet en locale wet precies hetzelfde wetgevende product waren. Aldus was het mogelijk dal een latere (Staats-)wet een vroegere (locale) wet tot Staatswet maakte. Het Wetboek van Militair Strafrecht is, als Staatswet, in Nederland èn Indonesië geldig; in Indonesië is de tekst ervan gepubliceerd in het Staatsblad 1922, no. 736. Hierdoor heeft men de vrijheid, begrippen, zelfs al werden zij geschreven voor het moederland, in de overzeese gebiedsdelen te gebruiken.

Uit het bovenstaande moge volgen dat er dus een verschil bestaat tussen het uitbreiden van begrippen uit liet Nederlandse strafrecht tot de Staatssfeer en een uitbreiding tot de wereldsfeer. Niettemin zou ook dit laatste, naar liet mij voorkomt, tot op zekere hoogte eri alleen wanneer bijzondere onistandigheden zulks billijken, wel te verdedigen zijn. De vóór de souvereiniteitsoverdracht bestaan hebbende staatkundige verhoudingen tussen Nederland en Indonesië maakten het Nederlandse Wetboek van Strafrecht, via het in Indonesië bekendgemaakte Wetboek van Militair Strafrecht, direct toepasbaar voor Nederlandse militairen aldaar. Ten aanzien van vreemde landen is de toepasselijkheid van het Nederlandse strafrecht op aldaar verblijvende Nederlandse militairen niet gebaseerd op regels van (intern) staatsrecht, maar op regels van volkenrecht. En als die regel erkend wordt, als de Nederlandse militair aldaar exterritorialiteit geniet, zal men met behulp van het Nederlandse strafwetboek (dat geschreven is orn alléén Nederlandse belangen te beschermen) de belangen van het land. waar de Nederlandse militair gastvrijheid geniet, tegen de gast moeten beschermen.

Het schijnt moeilijk, vooraf te zeggen, hoever die bescherming gaan zal en aan welke begrippen men geen locale sfeer meer zal willen toekennen. Zo zal diefstal ten nadele van een buitenlander, gepleegd door een in dat buitenland verblijvende Nederlandse militair, stellig via artikel 310 van het strafwetboek gestraft worden. Maar als onze militair ter plaatse eens een electriciteitswerk vernielt. zal hij dan strafbaar zijn ex artikel 161 bis, c.q. artikel 351 of ex artikel 350? Wij mogen immers aannemen dat de Nederlandse wetgever bedoeld heeft. alleen Nederlandse electriciteitswerken de extrabescherming te verlenen van artikel 161 bis en artikel 351. Tenslotte, om nog een voorbeeld te noemen: als een Nederlander in het buitenland een buitenlandse veroordeelde helpt bij diens zelfbevrijding uit een gevangenis aldaar, zal men dan artikel 191 van ons Wetboek van Strafrecht toepassen? Hoewel de wetgever ook in dat artikel „Nederlands openbaar gezag" eri „Nederlandse rechterlijke „uitspraak" bedoelde, acht ik het aannemelijk dat de Nederlandse

militaire rechter dit artikel ook in Cuba zou toepassen [12]). Van „openbaar gezag" naar „ambtenaar" en „opstandeling" is slechts één schrede!

Gemeenschappelijke belangen en de duur van liet verblijf van de militairen van de ene staat op het gebied van de andere staat zijn factoren, welke hierop van invloed zijn, factoren, waardoor de weerstand overwonnen kan worden, welke bepaalde begrippen binnen de locaal-Nederlandse sfeer houdt. Zo werd gedurende de tweede wereldoorlog door de Krijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten het begrip „maatregel in het belang van de krijgsmacht" van artikel 134 van het Wetboek van Militair Strafrecht in de geallieerde sfeer getrokken [13]); hetzelfde geschiedde met het begrip „oorlogsbehoefte" van artikel 160 [14]) en „inrichting van de zee- of landmacht" van artikel 78 [15]).

Dit zijn echter nog slechts incidentele en schuchtere voorbeelden. Voor een algehele internationalisatie van de begrippen van het Nederlandse strafrecht schijnt de tijd nog niet rijp; voor een internationalisatie binnen een kring van gemeenschappelijk belang (Benelux; Atlantische Unie) mogelijk langzamerhand wel. Zo kan ik mij indenken dat. wanneer een onderdeel van de Nederlandse krijgsmacht op Belgisch grondgebied zou deelnemen aan gecombineerde Benelux-manoeuvres en er breekt in België een opstand uit. ten aanzien van dat deel der Nederlandse militairen „tijd van oorlog" aanwezig zou worden geacht. De internationale belangengemeenschappen staan echter nog in een uiterst initiëel stadium van ontwikkeling; die ontwikkeling is m.i. stellig nog niet voldoende rijp om ten aanzien van in Cuba paraderende Nederlandse matrozen „tijd „van oorlog" aan te nemen. wanneer aldaar een opstand zou uitbreken. Dit is echter, naar mijn mening, bij verdergaande verbondvorming en belangengemeenschap, niet onmogelijk.

Weliswaar volgt uit artikel 4 van liet Wetboek van Militair Strafrecht dat het in het buitenland gepleegde feit aan de Nederlandse strafwet wordt getoetst. maar men zal, behalve voor het feit, toch ook voor de begrippen een onderdak moeten zoeken. Wanneer de begrippen niet aan de Nederlandse strafwet worden getoetst, dan zal men ze (dit schijnt het enige logische alternatief) aan de plaatselijke strafwet moeten toetsen. Hier is inderdaad wel veel voor te zeggen, maar het utiliteitsbeginsel wil immers dat de medegenomen rechter niet zich niet verdiept in de plaatselijke jurisprudentie en

---

[12]) Zou de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten, als het in zijn vonnis van 10 Januari 1949 (M.R.T. XLII, blz. 671 v.) eens K.N.I.L.-militairen zou hebben gegolden, artikel 191 Wetboek van Strafrecht niet hebben toegepast en alsdan veroordeeld hebben op grond van het (behalve de strafbepaling) gelijkluidende artikel 223 van het Indonesische strafwetboek?

[13]) Vonnis van 14 Januari 1944, M.R.T. XXXXIX, blz. 278 v., speciaal blz. 286.

[14]) Vonnis van 12 Mei 1944, hierna blz. 463 v.

[15]) M.R.T. XXXIX, blz. 462.

de plaatselijke wet. Ook hier blijkt dat eerst een innige belangengemeenschap tot deugdelijke oplossing kan leiden.

Waar, niet alleen op artikel 4 moet de blik gericht worden. ook artikel 1 moet in de redenering betrokken worden: op de Nederlandse militair zijn de bepalingen van het eerste boek, inclusief de verklaringstitel van Iiet Wetboek van Strafrecht, toepasselijk. Volgens artikel 1 zal men dus in dergelijke gevallen veeleer de Nederlandse bepalingen moeten toepassen, de toestanden rnoeten toetsen aan de Ncdcrlandse strafwet.

In de rechtstoestand van de Nederlandse militairen in Indonesië is door de Souvereiniteitsoverdracht verandering gekomen. Nu Indonesië souverein is geworden, zijn extremistische opstandelingen niet meer lieden die zich met geweld van wapenen keren tegen het over hen gestelde Nederlandse gezag: indien thans in Indonesië lieden zich verzetten tegen het over hen gestelde (Indonesische) gezag, zijn deze lieden opstandelingen in een bevriende staat, tot op zekere hoogte te vergelijken met het boven gegeven voorbeeld van opstandelingen op Cuba. Het hangt nu van de mate van samenwerking af, in hoeverre deze lieden, niet toepassing van artikel 87 (2) van het Nederlandse strafwetboek. voor de Nederlandse krijgsmacht als ,,vijand" zullen kunnen worden beschouwd. Volgens de bepalingen der Souvereiniteitsoverdraeht is dit afhankelijk van een uitnodiging der souvereine Indonesische regering. Maar mocht een dergelijke uitnodiging gedaan worden, dan kan ik mij voorstellen dat men de opstandelingen — op dezelfde wijze als ik boven heb geschetst voor het geval Nederlandse militairen op Belgisch grondgrbied deelnemen aan een Benelux-manoeuvre — ten aanzien van de Nederlandse strijdkrachten in Indonesië als ,,vijand" in de zin van het op deze Nederlandse militairen toepasselijke Nederlandse strafrecht beschoiiwt.

Naar mijn nicning geldt voor de Nederlandse strijdkrachten in Indonesië nog steeds de ,,tijd van oorlog", o.a. op grond van het nog niet gesloten zijn van alle vredesverdragen. Voor de K.N.I.L.-militair is dit niet anders, in de eerste plaats omdat deze zijn K.N.I.L.-status verwisseld heeft voor die van lid van de ,,Nederlandse Leger-,,strijdkrachten" in Indonesië, zodat voor hem dus hetzelfde geldt als voor alle andere leden van die legerstrijdkrachten; in de tweede plaats omdat ,,zijn land, Indonesië" wel degelijk in oorlog was met Duitsland, Japan enz. Wat de oorlogsverklaring, oorlogvoering en het sluiten van vredesverdragen betreft maakte Indonesië immers een deel van het Koninkrijk der Nederlanden uit; deze volkenrechtelijke handelingen verrichtte Indonesië niet zelfstandig. Ook uit dien hoofde, dus zelfs wanneer hij hij de Soiivereiniteitsoverdracht geen deel zou zijn gaan uitmaken van de Nederlandse strijdkrachten, zou het voor hem evenzeer ,,tijd van oorlog" zijn wegens het nog nici gesloten zin van vredesverdragen met Duitsland en Japan.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde (K.L.) te Medan.

Vonnis van 20 Januari 1950 [1]).

President: Majoor Mr B. S. Sieperda.

Leden: Majoor G. A. van Zweeden en Kapitein Ir H. J. M. Baron van Heemstra.

Raadsman: 2e luit. Mr R. van Delden.

Geweerpatronen moeten worden aangemerkt als oorlogsbehoefte, vermeld in artikel 160 W.M.S.R. Er dient geen onderscheid te worden gemaakt tussen oorlogsbehoefte enerzijds en de in dit artikel genoemde wapens, munitie en krijgstoerusting anderzijds, in die zin dut onder de term oorlogsbekoefte slechts de meer belangrijke voorwerpen, nodig voor de oorlogroering zouden vallen, zoals geschut, torpedo's enz.

(W.M.S.R. art. 160).

DE KRIJGSRAAD SE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT, ZITTING HOUDENDE TE MEDAN.

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A S., geboren 11 Augustus 1929, soldaat, beklaagde,

Gezien:....enz.;

Overwegende, dat beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als militair der Koninklijke Landmacht behorende tot „een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht, in of omstreeks de „maand Mei 1949 te 's-Hertogenbosch wederrechtelijk en opzettelijk „een aantal hem niet toebehorende scherpe geweerpatronen, zijnde „oorlogsbehoefte, heeft vernield, althans onbruikbaar gemaakt, door „alstoen aldaar de kogels uit de hulzen te halen en het kruit te ver„branden";

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijli onder meer heeft verklaard:

dat hij, als militair der Koninklijke Landmacht omstreeks de maand Mei 1949 te 's-Hertogenbosch tijdens een wachtdierist in de Mortelkazerne aldaar zonder opdracht, voorkennis of toestemming van zijn commandant, een vijftal scherpe geweerpatronen, die hem niet toebehoorden en welke hij tijdens zijn militaire opleiding bij een schietoefening uit een op de schietbaan staande kist had weggenomen, heeft vernield, door alstoen aldaar de kogels uit de hulzen te halen en het kruit te verbranden; dat hij dit deed, omdat hij dacht hierdoor mede te helpen aan de vernietiging van oorlogsbehoeften en zodoende te strijden voor de vrede;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal nr. 347 opgemaakt

[1]) Bij dit vonnis is aangetekend dat de secretaris bij afwezigheid verhinderd was, het vonnis mede te ondertekenen. (Red. M.R.T.)

door H. C. van Wijk, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee en gesloten op 14 September 1949 te 's-Hertogenbosch, onder meer zakelijk inhoudt, als opgave aan verbalisant door H. Rosenbrnnd:

dat hij omstreeks de maand Mei 1949 met o.a. de soldaat A. S. op wacht was in de Mortelkazerne ie 's-Hertogenbosch;

dat hij tijdens deze wachtdienst gezien heeft. dat de soldaat S. op de binnenplaats van die kazerne vijf scherpe geweerpatronen heeft geopend door er de kogel af te breken. waarna hij het kruit uit de hulzen liet lopen en heeft verbrand;

Overwegende dat ten tijde in de telasteleggirig voormeld. tijd van oorlog aanwezig moet worden geacht, aangezien de militie ten dele door dc Koningin buitengewoon is bijeengeroepen en buitengewoon onder de wapenen is *);

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van dc inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, dat de beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, alsmede zijn schuld daaraan;

Overwegende, ten deze nog. dat geweerpatronen als oorlogsbehoefte vermeld in artikel 160 van het Wetboek van Militair Strafrecht moeten worden aangemerkt; dat toch noch uit de tekst van dit artikel noch uit de geschiedenis van de wet blijkt, dat een onderscheiding dient te worden gemaakt tussen oorlogsbehoefte enerzijds en de in dit artikel genoemde wapens, munitie en krijgstoerusting anderzijds in die zin, dat onder de term oorlogsbehoefte slechts de meer belangrijke voorwerpen. nodig voor de oorlogvoering zouden vallen, zoals geschut, torpedo's enz.; dat, ter verdediging van gemeld standpunt een beroep op de verordening vari hel militair gezag no. 512 faalt; dat weliswaar in artikel 1 oorlogsbehoefte, wapens en munitie naast elkaar werden vermeld, maar dat in de ioclichting op deze verordening uitdrukkelijk is gezegd: „Het zorgeloos omgaan met „militair rij- en voertuigen, wapens cn munitie dan wel enige andere „oorlogsbehoefte,....”

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Als militair, tot ene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht „behorende, wederrechtelijk en opzettelijk enige oorlogsbehoefte ver- „nielen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 160 van het Wetboek van Militair Strafrecht:

[volgt: veroordeling tot een maand voorw. gev.straf; proeftijd een jaar. -- *Red. M.R.T.*].

*) Zie omtrent deze overweging M.R.T. XLII, blz. **391** v. (Red. M.R.T.)

Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 12 Mei 1944 [1]).

President: Kapt. luit. t. zee P. J. van de Poll.

Leden: Luits. t. zee 1e kl. A. D. A. Peereboom Voller (plv.), S. Dobbenga en A. H. Deketh en Off. v. Adm. 1e kl. C. T. van den Berg.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.

Raadsman: Luit. t. zee 1e kl. A. C. M. de Neeve.

Wederrechtelijke en opzettelijke wegmaking van oorlogsbehoeften.

Onder „wegmaken" is wiet uitsluitend te verstaan het heerloos maken of zoekmaken, doch ook het wegnemen. Door beklaagdes handeling, het vervoeren en verkopen der goederen, heeft beklaagde deze goederen aan de heerschappij der rechthebbenden onttrokken en deze onttrekking levert „wegmaken" in de zin van artikel 160 W.M.S.R. op. Hieraan doet niet af dat een deel der goederen later door de politie is aehterhanld en in beslag genomen.

In een gemeenschappelijke oorlog is het voor artikel 160 W.M.S.R. om het even of de oorlogsbehoefte toebehoort aan de Nederlandse dan u-el aan een geallieerde mogendheid.

(W.M.S.R. art. 160).

DE ZEEKRIJGSRAAD RIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN,

in de zaak van den Fiscaal, ratione officii. tegen N. M., oud 30 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende aan boord van het Marinedepôtschip „Plancius" als matroos 3e klasse-zoeiniliciën, gedetineerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 15en Februari 1944, No. Int. 8/2/81;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 22en April 1944, No. Int. 8/5/23, aan den voet van melk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, op elf verschillende dagen in het tijdvak van 24 Augus-„tus 1943 tot en niet 2 November 1943, toen hij als matroos 3e klasse „zeemiliciën bij de Koninklijke Marine diende en derhalve behoorde „tot eene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht, te Colombo „wederrechtelijk en opzettelijk eenige oorlogsbehoefte, te weten:

„ 87 Engelsche ponden asbest-pakking,
„1332 yards zeildoek,
„ 40 olievaten van 45 galons inhoud,
„ 120 Engelsche ponden druk-pakking,
„ 332 yards staalkabel van 2½ inch,
„ 324 yards staalkabel van 2¼ inch,
„ 420 yards staalkabel van 2 inch,

[1]) Zie **ook** M.R.T. XXXIX, blz. **462**

,, 860 yards staalkabel van 1¾ inch,
,,1400 yards staalkabel van 1½ inch,
,, 140 Engelsche ponden (rood) koper band.
,. 392 Erigelsche ponden (rood) koperen platen,
,, 567 Engelsche ponden ijzeren platen,
,,1986 Engelsche ponden messing staven,
,,althans omtrent vermelde hoeveelheden dezer goederen, van Brit-
,,sche marinemagazijnen te Colombo heeft vervoerd of doen vervoe-
,,ren naar de ,,Ceylon Hardware Stores" te Colombo, en ze aldaar
,,heeft verkocht.

,,zijnde beklaagde op 2 November 1923 tijdens of omstreeks ten
,,tijde van de aflevering en den verkoop van een gedeelte dezer
,,goederen in hogergenoemde ,,stores" door de politie te Colombo
,,gearresteerd en zijnde toen door de politie aldaar de ondervolgende
.,goederen. afkonistig van hoogerbedoelde verkoopen door beklaag-
,,de, in beslag genomen:
,, 40 Engelsche ponden asbest-pakking,
,,1145 yards zeildoek,
.. 27 olievateri van 45 gallons inhoud,
.. 104 yards staalkabel van 2% inch,
.. 270 yards staalkabel van 2¼ inch,
,, 242 yards staalkabel van 2 inch.
,, 600 yards staalkabel van 1¾ inch,
,, 834 yards staalkabel van 1½ inch,
,, 140 Engelsche ponden (rood) koper band,
„ 392 Engelsche ponden (rood) koperen platen.
,, 567 Engelsche ponden ijzeren platen,
,,1986 Engelsche ponden messing staven,
,,waardoor het aldus uitsluitend aan van beklaagdes n il onafhanke-
,,lijke oinstandigheden te wijten is dat van deze van de Britsche ma-
,,rinemagazijnen weggevoerde hoeveelheden goederen, het in beslag
,,genomen gedeelte daarvan niet aan de bestemming en aan de heer-
,,schappij der rechthebbenden is onttrokken;

,,althans:

,,dat hij, ten tijde en ter plaatse als hooger aangegeven, de hier-
,,boven in de eerste plaats genoemde hoeveelheden goederen, welke
,,toebehoorden aan het Britsche gouvernement, althans aan een arider
,,of aan anderen dan aan hem, beklaagde, heeft weggenomen met het
.,oogmerk van wederrechtelijke toeëigening";

posf alia

Overwegende dat door de opgaven van den beklaagde en den in-
houd der ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, wettig en
overtuigend is bewezen:

dat beklaagde op elf verschillende dagen iri het tijdvak van 24 Augustus 1943 tot en met 2 November 1943 de in de tenlastelegging nader aangeduide goederen van Britsche marinemagazijnen te Colombo heeft vervoerd naar de ,,Ceylon Hardware Stores" te Colombo en deze goederen aldaar heeft verkocht;

dat beklaagde toen deel uitmaakte van de Koninklijke Marine, die sedert 10 Mei 1940 op voet van oorlog is gebracht;

dat bedoeld vervoer en bedoelde verkoop door beklaagde wederrechtelijk en opzettelijk geschiedde, terwijl tevens onder beklaagdes opzet geacht wordt te vallen dat bedoelde goederen opleveren enige oorlogsbehoefte; dat beklaagde weliswaar heeft opgegeven er niet bij te hebben stilgestaan dat deze goederen oorlogsbehoefte waren, doch dat het voor beklaagde, die bovendien (volgens zijn eigen opgaven) vóór zijn opkomst in werkelijken dienst als ingenieur werkzaam was bij de spoorwegen in Rurma en Britsch Indië, duidelijk moet zijn geweest, dat de door hem vervoerde en verkochte materialen oorlogsbehoefte waren; dat hieraan niet afdoet dat beklaagde een dergelijke hoedanigheid in sterkere mate heeft aangevoeld voor benzine, welke hij geweigerd zou hebben te leveren, aangezien het zeer wel mogelijk is dat de eene oorlogsbehoefte een meer essentieel karakter heeft dan de andere;

dat beklaagde genoemde goederen door zijne handeling — het vervoeren en verkopen — heeft onttrokken aan de heerschappij van de rechthebbenden; dat deze onttrekking oplevert het „wegmaken", als bedoeld in artikel 160 van het Wetboek van Militair Strafrecht, wordende immers volgens geldende jurisprudentie onder „wegmaken" niet uitsluitend verstaan het heerloos maken of zoekmaken, doch ook het wegnemen; dat de Raad ten aanzien van de door de politie te Colombo in beslag genomen goederen van oordeel is dat ook hier de handeling van het „wegmaken" was voltooid;

dat het in een gemeenschappelijken oorlog als deze voor het betrokken wetsartikel om het even is of de oorlogsbehoefte in quaestie toebehoort aan de Nederlandsche dan wel aan een geallieerde mogendheid; dat zulks in casu te meer geldt, nix de Britsche rechterlijke macht beklaagde aan den Nederlandschen rechter heeft afgestaan;

dat, nu het primaire bewezen is geacht, naar het subsidiair ten laste gelegde geen nader onderzoek behoeft te worden ingesteld;

Overwegende dat het bewezen verklaarde strafbaar is en behoort te worden gequalificeerd als:

„Als militair, behoorende tot eene op voet van oorlog gebrachte „krijgsmacht, wederrechtelijk en opzettelijk eenige oorlogsbehoefte „wegmaken, meermalen gepleegd doch alles één voortgezefte handeling uitmakende";

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van *vier jaren*, met iriminderingbrenging van de tijd. in preventief arrest doorgebracht, van 2 November 1943 af.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie vaii *27* April 1948.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luit. Generaal Dijxhoorn, Kolonel de Ruyter van Steveninck.

Raadsman: Mr van Dillen.

„Geschrift" in de zin van art. 225 Wb. v. Strafrecht: als zodanig geldt niet een telegram, inhoudendr de ziekte van een familielid van de militair, hetwelk deze militair gebruikt om in aanmerking te komen voor buitengewoon verlof. Een telegram is noch uit zijn aard, noch krachtens wettelijk voorschrift bestemd om tot bewijs van enig rechtsfeit te dienen. Zelfs al zou een telegram krachfens overeenkomst of gebruik tussen partijen een dergelijke bestemming hebben, dan nog is het feit dat beklaagdes vader ziek is, geen rechtsfeit.

Veroordeling tot gevangenisstraf, welke door het voor-arrest geacht wordt te zijn ondergaan, alsmede tot plaatsing in een strafklasse voor de tijd van vier maanden.

(W.M.S.R. artt. 26 en 98; Wb. v. Str. artt. 225 en 229)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde West, appèllant van een vonnis, op de 7e Januari 1948 door die Krijgsraad ten laste van na te noemen beklaagde gewezen, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, tegen H. A. W., soldaat bij het Centraal Magazijn L.S.K. te Weesp, gcïntimeerde, en van H.A.W. voornoemd, appèllant, tegen de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad voornoemd, enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

..dat hij, militair zijnde:

„1. op 8 Januari *1947.* althans op 9 Januari *1947,* derhalve iti tijd „van oorlog te Weesperkarspel, althans elders in Nederland, na ont-„slag uit liet Hospitaal „Oog in Al" te Utrecht en na opdracht te ..hebben gekregen om zich hij zijn onderdeel te Weesperkarspel te .,vervoegen, opzettelijk niet bij zijn onderdeel te Weesperkarspel zich .,gemeld heeft. doch sindsdien daarvan langer dan vier dagen on-..geoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest. althans niet langer .,dan vier dagen opzettelijk ongcoorloof d en onafgebroken afwezig is „geweest, totdat hij op 13 Januari *1947* zich bij zijn onderdeel gc-„meld heeft;

2 op of omstreeks 20 Januari 1947 te Muiderberg, althans elders „in Nederland, een schriftelijke geneeskundige verklaring nopens ..het bestaan of bestaan hebben van ziekten valselijk heeft opge-„maakt, althans door een thans nier, bij name bekende militair heeft „doen opmaken met het oogmerk om het openbaar gezag te mislei-„den door valselijk en in strijd met de waarheid op een blocnotevel-

„letje waarop naam en kwaliteit van de arts N. Wagenvoorde ge-
„drukt stonden, te schrijven of door bovenbedoelde militair te doen
„schrijven: „Vlaardingen – kon wegens ernstige ziekte van zijn moeder
„„eerst op 11-1-46 naar zijn garnizoen terugkeren" en vervolgens deze
„verklaring met een handtekening te ondertekenen of te doen onder-
„tekenen. die kennelijk als de handtekening van N. Wagenvoorde
„moest doorgaan, doende beklaagde derhalve het in strijd met de
„waarheid voorkomen. dat zijn moeder ziek was, deze ziekte van zo-
„danige ernstige aard was dat zijn verblijf thuis noodzakelijk was
„en dat genoemde arts bovenhedoelde verklaring had opgemaakt;

3 op of omstreeks 21 Januari 1947 te Weesperkarspel van de on-
„der 2e genoemde geneeskundige verklaring gebruik heeft gemaakt
„als ware zij echt en onvervalst niet het oognierk om het openbaar
„gezag te misleiden, door deze doktersverklaring aan zijn Comman-
„dant te overhandigen, teneinde van zijn afwezigheid boven sub 1
„vermeld een verklaring te geven;

„4. op 24 Januari 1947, derhalve in tijd van oorlog, te Weesperkar-
„spel althans elders in Nederland. hoewel gestraft met licht arrest.
„opzettelijk zijn onderdeel heeft verlaten en sindsdien daarvan niet
„langer dan vier dagen opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken af-
„wezig is geweest totdat hij op 27 Januari 1947 in het Hospitaal
„„Oog in Al" te Utrecht werd opgenomen:

„5. op 22 Februari 1947 te Utrecht, opzettelijk heeft gebruik ge-
„maakt van een vals geschrift als ware het echt en onvervalst, ter-
„wijl uit dat gebruik enig nadeel kon ontstaan. door opzettelijk ten
„tijde en ter plaatse voormeld aan de geneesheer Dr. Herschel, werk-
„zaam in het Hospitaal „Oog in Al", een telegram te overhandigen
„met het verzoek hem verlof tc verlenen om naar zijn woonplaats te
„Vlaardingen te gaan. in welk telegram. naar beklaagde bekend was.
„valselijk en in strijd met de waarheid vermeld stond „Vader heeft
„„gisteravond weer aanval gehad dokter gewaarschuwd moeder".
„welk geschrift bestemd was om tot bewijs te dienen van het feit dat
„zijn vader ernstig ziek was;

„6. op 11 Augustus 1947, derhalve in tijd van oorlog, te Weesper-
„karspel, althans in Nederland. na het beëindigen van een hem ver-
„leend periodiek verlof, opzettelijk riiet naar zijn onderdeel te Wees-
„perkarspel is teruggekeerd, doch daarvan sinds die datum langer
„dan vier dagen ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven.
„totdat hij op 20 Augustus 1947 zich bij zijn onderdeel heeft terug-
„gemeld;

„welke feiten zijn omschreven en strafbaar gesteld bij de artikelen
„98 2e. 97 2e Wetboek van Militair Strafrecht en 229 en 225 Wet-
„boek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde blijkens ambtelijke verklaring d.d. 15 October 1947, afkomstig van de Commandant Centraal Magazijn II te Weesp van het Commando Legerluchtmacht Nederland op 4 Jnni 1946 in werkelijke dienst is getreden en daaruit op 15 October 1947 nog niet was ontslagen;

Overwegende, dat beklaagde ten processe oncler meer zakelijk heeft verklaard, dat hij ten tijde, dat de hem ten laste gelegde feiten zouden zijn gepleegd, in werkelijke dienst was als dienstplichtig soldaat bij het Centraal Magazijn II, destijds te Weesperkarspel:

ad 1. dat hij zich op 7 of 8 Januari 1947 met een briefje van de Officier van Gezondheid van zijn onderdeel moest melden voor opname in het Militair Hospitaal „Oog in Al" te Utrecht; dat hij zich daar heeft genield; dal hem daar gezegd werd, dat hij direct naar zijn onderdeel moest terugkeren; dat hij dit echter niet heeft gedaan en in plaats daarvan naar huis is gegaan; dat hij willens en wetens zonder verlof,' toestemming of voorkennis van of namens de Commandant onafgebroken afwezig is gebleven tot hij zich op 13 Januari 1947 heeft gemeld op het ziekenrapport bij het Doorgangskamp te Muiderberg; dat hij wist, dat deze afwezigheid onwettig was;

ad 2. dat hij op 20 Januari 1947 te Muiderberg (nadat hij op 13 Januari 1947 een week ziekenverlof had gekregen) op zijn verzoek van een soldaat, wiens naam hij niet kent, het briefje heeft gekregen, dat hem getoond wordt, gemerkt rood I; dat hij hiervoor deze soldaat enige gegevens heeft verstrekt;

ad 3. dat hij op 21 Januari 1947 te Weesperkarspel aan zijn Commandant, de Reserve-Luitcnant ter Zee 1e klas Nuver, voormeld briefje waarvan hij wist, dat de inhoud in strijd met de waarheid was, heeft afgegeven, toen deze officier hem vroeg om een doktersverklaring ter wettiging van zijn afwezigheid van 8 tot 13 Januari 1947 met de bedoeling het met die z.g. Doktersverklaring te doen voorkomen, dat hij een wettige reden had gehad om thuis ie blijven;

ad 4. dat hij op 24 Januari 1947 des namiddags te Weesperkarspel door zijn Commandant is gestraft met twee dagen licht arrest; dat hij desalniettemin op de avond van 24 Januari 1947 zonder toestemming, verlof of voorkennis van zijn Commandant naar huis is gegaan en onafgebroken willens en wetens afwezig is gebleven, tot hij op 27 Januari 1947 in het Hospitaal „Oog in Al" te Utrecht is opgenomen;

ad **5.** dat hij op 11 Augustus 1947 van periodiek verlof had moeten terugkeren bij het Centraal Magazijn I1 van L.S.K. te Weesperkarspel; dat hij zich echter ziek voelde en dit per telegram aan zijn onderdeel heeft bericht; dat hij zich onder behandeling heeft gesteld van de contract-arts te Heumen Dr. Gerritsen; dat deze een verklaring heeft afgegeven, dat hij zich op 14 Augustus 1947 bij zijn onderdeel moest terugmelden; dat hij dit echter niet heeft gedaan en onafgebroken van zijn onderdeel afwezig is gebleven, tot hij op 20 Augustus 1947 uit Vlaardingen is opgehaald; dat deze afwezigheid geschiedde zonder verlof, toestemming of opdracht van of riamens zijn Commandant;

Overwegende, dat Willem Carel Lanihertus Nuver, oud 39 jaar, Commandant Centraal Magazijn II te Weesp, Reserve-Luitenant ter Zee 1e klasse, als getuige, ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat in het journaal over Januari 1947 achter beklaagde het volgende staat vermeld: „8 tot en met 12 Januari 1947 niet aanwezig" zonder dat daar een reden bij staat en „13 tot en met 19 Januari 1947, 7 dagen ziekenverlof";

dat hij op 21 Januari 1947 aan beklaagde heeft gevraagd om een verklaring voor zijn afwezigheid en hem om een desbetreffend bewijs vroeg; dat beklaagde hem toen het briefje produceerde, dat hem, getuige, hierbij wordt getoond, gemerkt rood I; dat hij op grond van dit briefje aanvankelijk heeft gemeend, dat zijn afwezigheid over het tijdvak waarin 11 Januari 1947 viel, gewettigd was;

dat beklaagde op 22 Januari 1947 wederom het ziekenrapport bezocht zonder daarna behoorlijk van de beslissing kennis te geven;

dat hij, getuige, hem daarvoor op 24 Januari 1947 heeft gestraft met 2 dagen licht arrest; dat beklaagde ondanks het feit dat hij met licht arrest gestraft was, naar hem, getuige, werd gemeld in de avond van 24 Januari 1947 het kamp heeft verlaten;

dat beklaagde op 11 Augustus 1947 zich bij zijn onderdeel het Centraal Magazijn II der L.S.K. gelegerd te Weesp terug bad moeten melden van een hem verleend periodiek verlof; dat hij zich die dag echter niet meldde, doch vanuit Mook telefonisch berichtte. dat hij ziek was; dat hij, getuige, dit door zijn patrouilledienst onmiddellijk heeft laten controleren, waarbij hem gerapporteerd werd, dat de controlerend arts beklaagde had opgedragen op 14 Augustus 1947 terug te keren; dat hij echter op 14 Augustus 1947 niet is teruggekeerd en onafgebroken afwezig is gebleven, tot hij, getuige. hem op 20 Augustus 1947 heeft laten ophalen; dat deze afwezigheid geschiedde zonder zijn toestemming; dat integendeel de wachtcommandant beklaagde op 14 Augustus 1947 had gezegd terug te keren; dat hij, getuige, sedert eind December 1946 Commandant van het Centraal Magazijn No. II was, dat destijds tot na Januari 1047 gelegerd was te Weesperkarspel en in Augustus 1947 te Weesp;

Overwegende,.... enz.;

Overwegende, dat ten processe is overgelegd een briefje gemerkt rood I in de linkerbovenhoek als volgt bedrukt:
„N. Wagenvoorde, arts, Heernraadsingel 26" en waarop staat geschreven „Vlaardingen — Kon wegens ernstige ziekte van zijn moe-„der eerst op 11-1-46 naar zijn garnizoen terugkeren" ondertekend „N. Wagenvoorde";

Overwegende, dat ten processe is overgelegd een rapport opgemaakt door J. Horsman en G. Bogaart, soldaten van de patrouilledienst Directoraat der Luchtstrijdkrachten betreffende het onderzoek naar ongeoorloofde afwezigheid van de dienstplichtig soldaat A. H. W. dat onder meer zakelijk inhoudt als eigen verklaring van rapporteurs, dat zij op Donderdag 30 Januari 1947 ie Vlaardingen een onderzoek hebben ingesteld; dat bij informatie op het bureau van politie aldaar bleek, dat de arts N. Wagenvoorde in Vlaardingen onbekend was en dat het opgegeven adrrs Heemraadssingel 26 in Vlaardingen niet voorkwam;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen --- ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten, waarop het betrekking heeft, en het briefje gemerkt rood I en het rapport van onderzoek betreffende ongeoorloofde afwezigheid van de dienstplichtig soldaat A. H. W. slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — de overtuiging heeft bekomen en wettig bewezen acht, dat beklaagde de hem sub *1*, 2, **3,** *4* en 6 ten laste gelegde feiten heeft gepleegd, met dien verstande, dat de sub **1** ten laste gelegde ongeoorloofde afwezigheid heeft geduurd van 8 tot 13 Januari *1947* en wat liet, sub 2 ten laste gelegde betreft, dat hij de schriftelijke geneeskundige verklaring nopens het bestaan of bestaan hebben van ziekten door een thans niet bij name bekende militair heeft doen opmaken met het oogmerk om het openbaar gezag te misleiden door valselijk en in strijd met de waarheid op een blocriotevelletje, waarop de naam en kwaliteit van de arts N. Wagenvoorde gedrukt stoiiden, door bovenbedoelde militair te doen schrijven „Vlaardingen — kon wegens „ernstige ziekte van zijn moeder eerst op 11-4-46 naar zijn garnizoen „terugkeren" en vervolgens deze verklaring met een handtekening te doen ondertekenen die kennelijk als een handtekening van N. Wagenvoorde moest doorgaan en dat de sub 6 ten laste gelegde ongeoorloofde afwezigheid heeft geduurd van 14 Augustus *1947* tot 20 Augustus *1947*;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als:

1. DESERTIE TN TIJD VAN OORLOG MEERMALEN GEPLEEGD;
2. IIET EEN SCHRIFTELIJKE GENEESKUNDIGE VERKLARING NOPENS HET BESTAAN IIERBEN VAN ZIEKTEN VALSELIJK DOEN OPMAKEN MET HET OOGMERK OM HET OPENBAAR GEZAG TE MISLEIDEN;
3. HET MET IIET OOGMERK OM HET OPENBAAR GEZAG TE MISLEIDEN GEBRUIK MAKEN VAN EEN VALSE VERKLARING NOPENS HET BESTAAN IIEBBEN VAN ZIEKTEN, ALS WAKE ZIJ ECIIT EN ONVERVALST;
4. OPZETTELIJKE ONGEOORLOOFDE AFWEZIGIIEID IN TIJD VAN OORLOG VOOR DE DUUR VAN NIET LANGER DAN VIER DAGEN,

voorzien en strafbaar gesteld bij de artikelen 97 en 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 47, 1e juncto artikel 229 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen beklaagde sub *1*, **2, 3,** *4* en 6 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat hot sub 5 ten laste gelegde niet oplevert het misdrijf, omschreven in het tweede lid van artikel 225 van het Wetboek van Strafrecht, daar toch een telegram noch uit zijn aard noch krachtens wettig voorschrift bestemd is om tot bewijs van enig rechtsfeit te dienen terwijl, ook al zou een telegram krachtens over-

eenkomst of gebruik tussen partijen een dergelijke bestemming kunnen hebben, toch het feit, dat beklaagdes vader ziek zou zijn, nimmer als een rechtsfeit kan worden aangemerkt;

Overwegende, dat nu het sub 5 ten laste gelegde evenmin in enige andere wetsbepaling is strafbaar gesteld, beklaagde te dien aanzien moet worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden, waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoori des daders en op het ondergane voorarrest, aangezien het Hof met betrekking tot beklaagde meer heil verwacht van een disciplinaire her-opvoeding dan van een gewone vrijheidsheneming zonder meer;

Overwegende, dat het Hof op grond van de door beklaagde begane feiten zijn onderwerping aan een strengere krijgstucht noodzakelijk acht;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen 1. 2, 10, 26, 27, **53** van het Wetboek van Militair Strafrecht: 10. 27, 57 van het Wetboek van Strafrecht alsmede 75, 76 d en i 7 van 's Hofs Provisionele Instructie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd;

Verklaart beklaagde schuldig aan de hem sub **1,** 2, **3,** 4 en 6 ten laste gelegde en hierboven bewezen verklaarde feiten en hem deswege strafbaar;

Qualificeert deze feiten als boven vermeld;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van ZEVEN WEKEN met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, zijnde van 24 Februari 1947 tot 26 Februari 1947 en van 21 Augustus 1947 tot 10 October 1947

en tot plaatsing in een strafklasse voor de tijd van VIER MAANDEN;

Verklaart het sub 5 ten laste gelegde feit niet strafbaar;

Spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde sub **1,** 2, **3,** 4 en 6 meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT.

liet Hoog Militair Gerechtshof heeft in bovenstaande sententie uitgemaakt, dat een telegram, waarmede een militair de ziekte van een familielid tracht te bewijzen, teneinde aldus buitengewoon verlof te verkrijgen, geen „geschrift" in de zin van artikel **225** *Wetboek van Strafrecht is. Men zie in dit verband ket vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 29 Juni 1949 (M.R.T. XLII, blz. 643 v.) en*

het daarbij gestelde naschrift, alsmede twee inzendingen, voorkomende op blz. 337 en blz. 342 hiervddr.

Het Hof heeft voorts in de qualificatie vermeld, dat beklaagde een schriftelijke geneeskundige verklaring valselijk heeft d o e n opmaken. Dit „doen" opmaken stunt ook in de tenlastelegging en in de bewezenverklaring. Daar heeft deze term weinig bezwaar, onzdat aldaar een feitelijke weergave van het gebeurde gegeven wordt. In de qualificatie heeff echter „doen plegen" een specifieke betekenis, namelijk dat de psychische dader zich van een physielûe dader bedient, welke laatste niet strafrechtelijk aansprakelijk is. Hiervan is uit de verklaring van verdachfe nief gebleken; het danr vermelde doet eerder aan uitlolûking denken. **W .***H. V.*

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 18 Noveinber 1949.

President: Kap. Lt. t. Zee F. B. Fecnstra.

Leden: van Es, Petschi, Smits en Dickerhoff.

Fiscaal: Luit. t. Zee II (KMR. OV) (A) Mr H. C. Vaandrager.

Raadsman: Luit. t. Zee 2e kl. K. W. Tuinzing.

Dood door schuld.

Dodelijk schot uit een spelenderwijs afgevuurd geweer. Straf in eerste aanleg, 6 maanden gevangenisstraf voorwaardelijk, in hoger beroep gewijzigd in 3 maanderr hechtenis onvoorwaardelijk.

Het Hof kan zich met de bewijsconstructie van de Krijgsraad niet verenigen, omdat enkele alinea's in beklaagdes verklaringen niet tot het bewijs kunnen hebben medegewerkt.

(Zie de achter het vonnis afgedrukte sententie).

Vonnis vernietigd. Teruggave der overtuigingsstukken niet in de sententie overgenomen.

(Wh. v. Str. art. 307).

De Krijgsraad bij de Zeemacht in iiet Oosten,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii. tegen M. M. N., oud 22 jaren, geboren te Malang, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als matroos der 2e klasse,

Gezien de heschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten, d.d. 6 Augustus 1949. No. 32643;

Gezien het hevclschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 24ste October 1949, No. 46727-32645, aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op 25 Mei 1949 te Soerabaia, in de munitiebergplaats

„van Hr. Ms. „Batjan", hoogst roekcloos en onvoorzichtig een Lee „Enfield geweer type rio. 4 mk. 1, spelenderwijze dreigend op de „matroos 1e klasse **J. J.** Manshande heeft gericht, in ieder geval „de loop van het geweer in de richting van Manshande heeft ge„houden, en vervolgens zonder na te gaan of zich a1 dan niet een „gevuld magazijn in het geweer bevond, achtereenvolgens de grendel „van het geweer heeft geopend en gesloten en de trekker van het „geweer heeft overgehaald, waardoor een schot afging dat Mans„hande in diens hoofd trof, tengevolge waarvan Manshande zodanige „verwondingen aan schedeldak en hersenen bekwam, dat deze on„middellijk overleed.

„zijnde alzo aan zijn, beklaagde's. schuld de dood van Manshande „te wijten";

Gelet:....enz.;

Overwegende dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij op 25 Mei 1949 aan boord van Hr. Ms. „Batjan" diende, welk schip toen te Soerabaia in reparatie lag;

dat hij, beklaagde, toegevoegd was aan de konstabel van voormelde bodem;

dat hij op de vroege ochtend van voormelde datum van de korporaal-konstabel Boelen opdracht ontving, om het leergoed van de Lee Enfield geweren, welke deel uitmaakten van de wapenvoorraad van Hr. Ms. „Batjan", gereed te maken voo een gewapende wacht, welke enige dagen later zou moeten aantreden;

dat hij te omstreeks 07.30 uur de schipper van Hr. Ms. „Batjan" heeft medegedeeld, dat hij in opdracht van Boelen bovenverinelde konstabels-werkzaamheden moest verrichten;

dat hij de matroos Manshande, die hem. beklaagde, vorige dag geholpen had bij de werkzaamheden in de munitiebergplaats, heeft verzocht, of deze hem ook bij het gereedmaken van het leergoed wilde helpen;

dat Manshande op dat tijdstip ongeveer twee maanden aan boord van Hr. Ms. „Batjan" diende en dat Manshande en hij, beklaagde, zeer vriendschappelijk met elkaar omgingen;

dat Manshande zich bereid verklaarde om hem, beklaagde, te helpen; dat Manshande en hij. beklaagde, zich toen tezamen naar de munitiebergplaats van Hr. Ms. „Batjan" hebben begeven;

dat hij, beklaagde, in de munitiebergplaats is gaan zitten op een munitiekastje voor de trap; dat Manshande schuins links van hem. beklaagde, heeft plaats genomen, zodat deze met diens rug naar de bakboordzijde van het schip gekeerd zat, waarbij de benen van Manshande in zijn, beklaagde's richting wezen;

dat Manshande, nadat zij gedurende ongeveer een kwartier aan het leergoed van de Lee Enfield geweren hadden gewerkt, oen van de naast Manshande staande geweren pakte;

dat hij, beklaagde, niet weet, of zich in het geweer. dat Manshande pakte, een houder bevond;

dat hij, beklaagde, zag, dat Manshande de grendel van dit geweer

overhaalde en het geweer op een zich links van Manshande bevindende stelling richtte; dat Manshande liet geweer dus niet op hem, beklaagde, richtte;

dat hij, beklaagde, op dat ogenblik eveneens een Lee Enfield geweer, type no. 4, mk. I pakte, dat in zijn, beklaagde's, nabijheid lag;

dat hij, beklaagde, de grendel van dit geweer overhaalde en het geweer aan de schouder bracht, zodat dit naar voren was gericht; dat het geweer toen — zonder dat hij, beklaagde, dit besefte — op Manshande was gericht;

dat hij, beklaagde, op het ogenblik, waarop hij de klik van liet ontspannen van de slagpen van het geweer van Manshande hoorde — waarbij dus geen schot uit hel geweer van Manshande afging — de trekker van zijn, beklaagde's, geweer overhaalde;

dat tot zijn, beklaagde's, schrik, een schot uit zijn, beklaagde's, geweer afging, toen hij de trekker hiervan overhaalde;

dat hij zag, dat Manshande omviel; dat hij begreep, dat Maiishande door het schot was getroffen; dat hij niet gezien heeft, waar Manshande geraakt was, doch dat hij wel veel bloed zag;

dal hij, beklaagde, zijn geweer liet vullen op de plaats, waar hij, beklaagde, zat:

dat hij, beklaagde, zonder zich verder van de uitwerking van het schot te overtiiigen. zich onmiddellijk naar dek heeft begeven en daar het voorgevalleiie aan ieinand heeft medegedeeld;

dat zijn, beklaagde's handelingen met het geweer zuiver reflexhandelingen waren. welke hii verrichtte in nabootsing van de manipulaties van Manshande met diens geweer;

dat hij, beklaagde, toen hij in navolgirig van Manshande het naast hem, beklaagde, liggende geweer pakte, niet heeft nagegaan, of zich in dit geweer een houder bevond; dat hij ook niet heeft opgemerkt, dat ren houder in het geweer aanwezig was;

dat hij, toen hij in navolging van Manshande de grendel van zijn. beklaagde's, geweer overhaalde, niet heeft bemerkt, dat hierbij een patroon in de kamer kwam;

dat hij, beklaagde, toen Mnnshande diens geweer op de stelling naast Manshande richtte, zijn, beklaagde's, geweer eveneens aan de schoude1 heeft gebracht en dit gericht heeft;

dat het geweer toen inderdaad op het hoofd van Manshande gericht was, doch dat hij, beklaagd, dit op dat ogenblik niet besefte, aangezien het richten van het geweer een zuivere reflexhandeling was, welke hij in nabootsing van Manshande verrichtte;

dat hij dus niet doelbewust het geweer spelenderwijs dreigend op Manshande heeft gericht; dat hij beklaagde, dan ook niet over vizier en korrel keek, toen hij het geweer voor zich richtte;

dat het overhalen van de trekker eveneens een nabootsing was van het overhalen van de trekker door Manshande;

dat hij begrijpt, dat hij zeer onvoorzichtig met het geweer heeft gehandeld en dat de dood van Manshande het gevolg van zijn. beklaagde's, handelingen mel het geweer waren;

dat hij eerst thans beseft. dal de liundelingen, welke hij, beklaagde, met het geweer verricht heeft, in strijd met dc dienstvoorschriften waren;

dat hij op de verklaring van de getuige Tuinzing heeft aan te merken, dat hij, beklaagde, niet wist, dat aan boord van Hr. Ms. „Batjan" de algemene regel gold, dat de geweren na het schoonmaken voor dadelijk gebruik gereed rnocsten zijn, dus met gevulde houder. lederwerk met patronen. echter geen patroon in de kamer;

dat hij, als hij geweren schoonmaakte, soms geweren aantrof. waarin zich geen gevulde houder bevond; dat in dat geval na het schoonmaken ook geen gevulde houder in het geweer werd gedaan;

dat alleen tijdens patrouille alle geweren voorzien waren van een gevulde houder, doch dat het in de reparatietijd wel voorkwam, dat iti sommige geweren geen gevulde houder aanwezig was;

dat hij, heklaagde, niet wist, dat de geweren van verlofgangers soms ongeladen waren;

dat hij, wegens het hem tenlastegelegdc niet krijgstuchtelijk is gestraft. doch terzake wel voorlopig streng arrest heeft ondergaan van 25 Mei 1949 tot 28 of 29 Mei 1949;

Overwegende, dat de volgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:. ... enz.:

Overwegende, dat de volgende schriftelijke bescheiden ten processe aanwezig zijn:.... enz.;

Post alia:

Overwegende. dat de volgende schriftelijke bescheiden ten processe aanwezig zijn:....

een door het Hoofd van liet Pathologisch Anatomisch Laboratorium, Soetedjo Mertodidjojo, op ambtseed opgemaakt rapport van schouwing d.d. 10 September 1949. houdende:....

Conclusie:

Manshande is een gewelddadige dood gestorven tengevolge van een schot door het hoofd.

Overwegende dat ten processe de volgende stukken van overtuiging aanwezig zijn:

Een geweer Lee Enfield no. 4 mk I. no. 1818865 compleet zonder bajonet;

zeven scherpe patronen;

een ledige huls;

een kogelfragment.

Overwegende dat door de inhoud van de verklaring van de beklaagde en die van de getuigen, benevens door de inhoud van de ten nrocesse aanwezige schriftelijke bescheiden en door de eigen waarneming door de Krijgsraad van de ten processe aanwezige stukken van overtuiging alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem is tenlasiegelegd;

Overwegende dat het wettig en overtuigend bewezenverklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn";

Overwegende, dat een voorwaardelijke gevangenisstraf voor de tijd van 6 maanden in verband met de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder dit werd begaan en de gunstige persoonlijkheid van de beklaagde. die door het gebeurde zelf reeds zeer heeft geleden, passend moet worden geacht;

dat het militair belang zich tegen een zodanige veroordeling niet verzet;

dat er termen aanwezig zijn om het door beklaagde van 25 Mei 1949 tot 28 Mei 1949 ondergane voorlopig arrest in de vorm van streng arrest bij de tenuitvoerlegging van de straf voor drie dagen in niindering te brengen;

[volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van *zes maanden*, met aftrek voorarrest. voorwaardelijk, proeftijd drie jaren, en met de bijzondere voorwaarden:

(1) dat veroordeelde, als tot de zeemacht behorend militair, zich niet zal schuldig maken aan een strafbaar feit, dat krachtens het K.B. van 22 October 1942 (C. 65) buiten strafrechtelijke behandeling zal morden gestraft;

(2) dat veroordeelde, indien hij als militair tot de landmacht komt te behoren, zich niet zal schuldig maken aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder art. 1 nos. 1—4 van het K.B. van 27 Juli 1947 (E. 53);

en met bevel dat na verloop van 8 dagen, nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, de ten processe aanwezige stukken van overtuiging, t.w. een geweer Lee Enfield, no. 4 mk. T no. 1818865 compleet zonder bajonet en zeven scherpe patronen. zullen worden teruggegeven aan het Hoofd van de Geschutmakerij van het Marine Etablissemcnt te Soerabaia. — *Red. M.R.T.*].

Hoog Militair Gerechtshof.

(Indonesische kamer).

Senteritie van 13 Maart 1950.

(Uitgesproken op li Mei 1950).

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Dr J. H. Wagener, Kapt. t. Zee (A) J. C. Beugelink, Kapt. t. Zee J. S. Bax, Generaal-majoor C. D. Toet.

Raadsman: Luit. t. Zee 2e kl. K. W. Tuinzing.

(Zie het hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien....enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behoudens tril aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien op-

nieuw recht doende. de beklaagde zal veroordelen tot een hechtenis voor de tijd van *drie maanden,* met aftrek van *vier dagen* vóór-arrest, niet aanhaling van artikel 18 Wetboek van Strafrecht, met bevel tot teruggave van geweer en 7 patronen aan Hoofd Geschut-makerij van het Marine-Etablissement te Surabaia en niet last tot vernieling van huls en kogelfragment;

Overwegende, dat aan beklaagde is te laste gelegd,. . . . [enz., zie vonnis — *Red.]*;

Overwegende, dat het Hoog Militair Gereclitshof. gelet op het onderzoek zo in eerste aanleg als in hoger beroep. zich niet kan verenigen rnet het vonnis waarvan hoger beroep;

Overwegende immers, dat is bewezen verklaard, dat het richten van het geweer was dreigend, terwijl het Hof dit onderdeel der telastelegging niet bewezen acht, aangezien niet is gebleken dat beklaagde de bedoeling heeft gehad Manshande vrees aan te jagen, noch dat bij Manshande door het richten van het geweer vrees is opgewekt;

Overwegende voorts, dat in het vonnis wordt overwogen dat het te laste gelegde wordt bewezen door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van de getuigen, terwijl sommige gedeelten van de inhoud van die verklaringen niet tot het bewijs hchhen kunnen medegewerkt, met name bijvoorbeeld het gedeelte van de verklaring

a. van beklaagde, vervat in de 4e, 6e. 9e, 10e, 11e, 19e, 31e en 32e alinea;
b. van getuige De Kroon, dat hij aan de knal geen aandacht schonk;
c. van getuige Suinzing. dat hij niet meet of beklaagde wist. dat enkele geweren ongeladen waren;

aangezien deze gedeelten op zichzelf niet opleveren omstandigheden, redengevend voor de beslissing, dat beklaagde het bewezenverklaarde feit heeft begaan, en ook niet uit het verband, waarin zij in het vonnis voorkomen, valt op te maken, welke betekenis de daarin vermelde omstandigheden voor het bewijsmiddel zouden kunnen hebben;

Overwegende, dat de beklaagde ter terechtzitting heeft verklaard:

„Op 25 Mei 1949 was ik als militair in merkelijke dienst en „.diende ik als matroos 2e klas aan boord van Hr. Ms. „Batjan", „welk schip toen te Surabaia in reparatie lag. Ik was toegevoegd „aan de konstabel van voormelde bodem. In de ochtend van die dag „ontving ik van de korporaal-konstabel Boelen opdracht om het „leergoed van Lee-Enfieldgeweren gereed te maken voor een ge-„wapende wacht. De matroos 1e klas J. J. Manshande heeft mij „vervolgens geholpen in de munitiebergplaats van genoemd schip „bij het werken aan bedoeld leergoed. Ik zat daarbij op een munitie-„kastje voor de trap. Manshande had schuins links van mij plaats „genomen. De benen van Manshande mezen in mijn richting Nadat „wij ongeveer een kwartier hadden gewerkt, pakte ik een Lee-en field-„geweer, type rio. 4 Mk I, dat in mijn nabijheid lag. Ik heb de „grendel van dit geweer geopend en gesloten en het geweer spelen-

„derwijs aan de schouder gebracht. Het geweer was naar voren ge-
„richt. Ik heb vervolgens de trekker van dat geweer overgehaald.
„Ik hoorde toen dat een schot uit mijn geweer afging. Ik zag ver-
„volgens dat Manshande omviel. Ik heb, alvorens de trekker van
„het geweer over te halen, niet nagegaan of zich in dit geweer een
„houder bevond. Ik had vóór 25 Mei 1949, als ik geweren schoon-
„maakte in de munitiebergplaats, benierkt dat in sommige geweren
„een gevulde houder aanwezig was. Tk heb later vernomen dat
„Manshande tengevolge van een schotwond in het hoofd is gedood;

Overwegende. dat een proces-verbaal van de Officier-Commissaris, belast met het nemen van informatiën, zakelijk inhoudt dat de *ziekenverpleger 1e klas Arnold Frank de Kroon* heeft verklaard, dat hij zich op 25 Mei 1949 des morgens bevond in de Ziekenboeg van Hr. Ms. „Batjan" te Surabaia; dat hij omstreeks 07.50 uur een knal hoorde; dat hij enige minuten later de ziekenboeg verliet; dat toen plotseling de schepeling N. voor hem stond en zeide: „Ga vlug naar „beneden. want Manshande is dood, ik heb hem gescholen"; dat hij terstond naar beneden is gegaan naar de munitiebergplaats en daar Manshande zag liggen; dat Manshande een verwonding aan het hoofd had;

overwegende. dat een proces-verhaal no. 322/49 van Koninklijke Marine, Marine-Etablissement, Surabaia, M.E. Politie, dd. 27 blei 1949, opgemaakt door A. I'oortcr, Inspecteur 1e klasse M.E. Politie. tevens onbezoldigd politie-ambttriaar, en A. Broekhuizen. hoofdagent 1e klasse der M.E T'olitie, zakelijk inhoudt dat verbalisanten zich op 25 Mei 1949 begaven naar de munitiebergplaats van Hr. Ms. „Batjan"; dat zij in de munitiebergplaats links van de trap tussen de munitiestellingen en op enige geweren en bijbehorende uitrustingsstukken zagen liggen liet lijk van een persoon. wiens hoofd zwaar verminkt was; . . . . enz.;

Overwegende. dat een visum et repertum, opgemaakt door Soetedjo Mertodidjojo, Gouvernementsarts. Hoofd van het Pathologisch Anatomisch Laboratorium DVG tr Surabaia, zakelijk inhoudt. dat Soetedjo Mortodidjojo voornoeincl op 26 Mei 1949 in het Marine-Hospitaal te Surabaia schouwing heeft verricht op het lijk van een man van Europese landaard. aan welks linkerpols een label was bevestigd met de woorden: „In beslag genomen M.E. Politie w.g. „A. Poorter Insp. I Lijk van Manshande, matr. I a/b Hr. Ms .„Bat-
„jan" 25/5/49 * 07.45 u gedood", met conclusie: „Manshande is
„een gewelddadige dood gestorven tengevolge van een schol door
„het hoofd";

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren even zovele redengevende fciteri en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van het Hof. dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen — inet beklaagdes schuld daaraan —. . . . . [enz., zie tenlastelegging, met uitzondering van het woord „dreigend" — Red.];

Overwegende immers, dat de schuld van beklaagde daarin is gelegen, dat hij de grendel van het geweer heeft geopend en gesloten, het geweer spelenderwijs aan de schouder heeft gebracht en de trekker van dat geweer heeft overgehaald zonder tevoren na te gaari of zich in dat geweer een houder bevond, terwijl hij er zich rekenschap van had moeten en kunnen geven, dat hij het geweer richtte op Manshandc; dat zich in het geweer een gevulde houder kon bevinden. zodat de mogelijkheid bestond, dat Manshande, indien een schot afging, door de kogel getroffen zou worden;

Overwegende, dat het Hof niet bewezen acht, hetgeen aan beklaagde meer of anders is te laste gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: „*aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn*", voorzien en strafbaar gesteld hij artikel 307 van het Wetboek van Strafrecht *):

overwegende, dat de beklaagde deswege strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken. die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het werd begaan, gelet op het uittreksel uit het conduiteboekje betreffende beklaagde, waaruit blijkt dat hij slechts twee maal een lichte krijgstuchtelijke straf heeft gehad en gunstig wordt beoordeeld, in aanmerking genomen, dat uit de aan de Officier-Commisaris, belast rnet het nemen van informatiën, afgelegde verklaringen der getuigen De Kroon, Tuinzing en Elbers. alsmede van heklaagde, blijkt dat de verhouding tussen beklaagde en Manshande vriendschappelijk, respectievelijk goed was. terwijl het Hof de overtuiging heeft dat beklaagde, onder de indruk van het gebeurde, het verkeerde van zijn handelwijze ten volle beseft en niet meer een dergelijke fout zal maken;

Gezien, behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 18, 27 van het Wetboek van Strafrecht. 77 der Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis. waarvan hoger beroep;

En opnieuw recht doenclc:

---

*) Zie de Redactionele beschouwingen in M.R.T. LXIII, blz. 217 v. over artikel 34 der „Regelingen Zeestrijdkrachten" bij de Souvereiniteitsoverdracht. Wij merkten daar (blz. 218) op dat volgens de letter van genoemd artikel, **34** op de Zeemacht-militair, naast het Nederlandse militaire strafrecht, stellig het Indonesische gemene strafrecht toepasselijk zou zijn, doch dat men inderhaast opgestelde summiere regelingen, zoals hogergenoemde Regelingen bij de Souvereiniteitsoverdracht, veeleer naar de bedoeling, ook al is deze niet uitgedrukt, zal moeten zoeken. Volgens de bedoeling zal de Zeemacht-militair aan Nederlands commuun strafrecht onderworpen zijn. Aldus ook deze sententie. (Red. M.R.T.)

Verklaart bewezen hetgeen aan belilaagde is te laste gelegd zoals en voorzovcr dit hierboven als bewezen is aangenomen;

Verklaart het bewezene strafbaar;

Qualificeert dit als voormeld;

Verlilaart beklaagde daaraan schuldig en hem deswege strafbaar:

Veroordeelt M. M. N. voornoemd tot een hechtenis voor de tijd van *drie maanden*, met bepaling dat de tijd van *drie dagen*, door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht. bij de uitvoering van de hem opgelegde hechtenis in mindering zal worden gebracht;

Beveelt zijn onmiddellijke gevangenneming;

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is te laste gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen; spicekt hem mitsdien daarvan vrij.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hoge Raad der Nederlanden.

Arrest van 21 Maart 1950.

Vice-President: Mr Fick.

Raden: Mrs. Feber, Rombach, Vrij en van Berckel.
Advocaat-Generaal: Mr Hooykaas.

Bedekt ontslag van rechtsvervolging, derhalve cassatieberoep tegen vrijsprekend nrrest ontvankelijk.

Tenlastegelegde ernstige verontachtzaming der werkzaamheden (door ongeoorloofde afwezigheid uit het kamp) welke verdachte waren opgedragen ingevolge de „dienstweigeringswet". Het Hof **acht** *het ten laste gelegde niet bewezen, met name niet dat verdachte „ingevolge de dienstweigeringswet tewerk was gesteld hij de Rijks- „dienst Uitvoering Werken", nangexien de commissie inqevolge art.* ***2*** *D.W.W. heeft geadviseerd (alle) de bezwaarden tewerk te stellen bij genoemde Rijksdienst, terwijl naar 's Hofs oordeel de D.W.W. een advies ten opzichte van iedere bezwaarde individueel voorschrijft.*

H.R.: de wettelijke bepalingen verplichten de commissie niet, het advies, hoezeer het ten aanzien van alle verzoekers moet aangeven welke tak van staatsdienst voor hen het meest geschikt is. ook ten aanzien van elke verzoeker afzonderlijk uit te brengen.

(Dienstweig.wet art. 2, Wb. v. Sv. art. 430).

DE HOGE RAAD DER NEDERLANDEN,

Op het beroep van den *Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te Leeuwarden*, requirant van cassatie tegen een arrest van dit Gerechtshof van den zeventienden November 1949, waarbij. met ver-

nietiging van een vonnis van de Rechtbank te *Assen* de dato 11 Februari 1949, Hendrik; *Martinus* S., assistent-accountant, geboren te 's-Gravenhage 8 April 1925 en wonende aldaar, van het hem telaste gelegde is vrijgesproken;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Pan *Berckel*;

Gezien het gerechtelijk schrijven, namens den Procureur-Genpraal aan den gerequireerdc uitgereikt. ter kennisgeving van den dag voor de behandeling dezer zaak bepaald;

Gelet op het middel van cassatie, door den requirant voorgesteld bij schriftuur. luidende:

„Schending, althans verkeerde ioepassing van de artikelen 348 en „352 van het Wetboek van Strafvordering, de artikelen 2, 3, 6 en „9 van de Wet van 13 Juli 1923, Stb. 357, en artikel 2 van het „Koninklijk Besluit van 3 Mei 1924, Stb. 230, omdat de gegeven „vrijspraak uitsluitend berust op de overweging, dat het Hof niet „bewezen acht, dat verdachte ingevolge de Wet van 13 Juli 1923, „Stb. 357. betreffende de dienstweigering, tewerk was gesteld bij de „Rijksdienst Uitvoering Werken, waarbij het Hof is uitgegaan van „de overweging, dat, nu de Commissie van Advies bedoeld in artikel „d dier Wet niet in het bijzonder omtrent de tewerkstelling van „verdachte S. aan de Minister van Oorlog advies heeft uitgebracht. „de beschikking van de Minister van Oorlog de dato 2 Januari 1948, „waarbij verdachte bij de D.U.W. werd tewerkgesteld. rechtskracht „mist;"

Gehoord den Advocaat-Generaal HOOYKAAS, namens den Procureur-Generaal, in zijn conclusie, strekkende tot niet-ontvankelijkverklaring van requirant;

Overwegende, dat, nu het beroep tegen een vrijspraak is gericht. allereerst moet worden onderzocht, of het beroep ontvankelijk is;

Overwegende dienaangaande:

dat blijkens het vonnis, waarvan appèl, aan gerequireerde was te laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij ingevolge de Wet van 13 Juli 1923, Staatsblad „357, betreffende dienstweigering, tewerk gesteld was bij de Rijks„dienst voor de uitvoering van werken en daartoe verblijf moest „houden in het dienstweigeraarskamp „Zwinderscheveld", gelegen „in de gemeente Dalen, teneinde aldaar of van daaruit de hem op „te dragen werkzaamheden, bestaande uit ontginningswerkzaamhe„den of andere werkzaamheden, te verrichten van 27 December 1948 „—7 Januari 1949 of daaromtrent, aldaar, althans in Nederland, „toen door hem vorenbedoelde werkzaamheden moesten worden ver„richt, zijn dienst bij voortduring en/of in ernstige mate heeft ver„onachtzaamd, door gedurende of ongeveer gedurende dat tijdvak, „zonder voorkennis, toestemming of opdracht van de kampleider en „zonder geldige reden uit het kamp weg te blijven, zodoende de hem „op te dragen en in de gemeente Dalen of elders in Nederland te ver„richten diensten, verzuimende";

Overwegende, dat door het Hof is overwogen en beslist:

dat het Hof niet bewezen acht hetgeen aan verdachte is te laste gelegd, zodat hij daarvan zal moeten worden vrijgesproken;

dat het Hof met name niet bewezen acht, dat verdachte „ingevolge „de Wet van 13 Juli 1923, Staatsblad 357, betreffende dienstweige- „ring tewerk was gesteld bij de Rijksdienst Uitvoering Werken". bebbende immers de ter 's Hofs terechtzitting gehoorde getuigen-deskundigen Petrus van den Boom en Andreas Mirck, respectievelijk commies en administratief ambtenaar bij het Ministerie van Oorlog, verklaard, dat de Commissie bedoeld in artikel 2 van voormelde Wet, heeft geadviseerd: de bezwaarden, bedoeld in artikel **3** sub d dier Wet in het algemeen tewerk te stellen bij de Rijksdienst Uitvoering Werken — hetgeen naar 's Hofs oordeel in strijd is met het bepaalde in artikel 2 van het Koninklijk Besluit van 3 Mei 1924. Stb. 230, houdende maatregelen ter uitvoering van meergenoemde Wet, dat naar 's Hofs oordeel een advies ten opzichte van iedere bezwaarde afzonderlijk voorschrijft;

dat toch reeds het gehele systeem van de Wet, volgens hetwelk de bezwaren van de betrokkenen individueel door bedoelde Commissie morden onderzocht, zodat de Commissie de betrokkenen individueel leert kennen en met hun aard en aanleg op de hoogte is. medebrengt, dat heb door de Commissie uit te brengen advies betrekking dient te hebben op de vraag. bij welke tak van dienst de bepaalde betrokkene, gezien zijn aard, aanleg en ontwikkeling, het best kan worden te merk gesteld;

dat voorts artikel 2 van bedoeld Koninklijk Besluit voorschrijft, dat al naar gelang de bezwaarde behoort tot de landmacht of de zeemacht respectievelijk de Minister van Oorlog of de Minister van Marine, de tak van Staatsdienst, waarbij de bezwaarde zal worden tewerk gesteld aanwijst, welk systeem dus kennelijk is gericht op een individueel onderzoek van deze vraag voor iedere bezwaarde afzonderlijk, zodat dan ook het advies van bedoelde Commissie voor iedere bezwaarde zal moeten worden ingewonnen;

dat, nu zulk een advies ten aanzien van verdachte in het bijzonder niet is uitgebracht, hij niet geacht kan worden: „ingevolge de Wet „van 13 Juli 1923, Staatsblad **337,** betreffende dienstweigering bij „de Rijksdienst Uitvoering Werken te zijn tewerk gesteld";

Overwegende, dat, indien krachtens artikel 2 van de Wet van 13 Juli 1923, Staatsblad **357,** de betrokken Minister beslist op het verzoekschrift van ren voor inlijving als dienstplichtige aangewezen persoon met gewetensbezwaren als in artikel **1** bedoeld, na advies van de Commissie bedoeld in artikel **1** van het Besluit van **3** Mei 1924, Staatsblad 230, houdend maatregelen ter uitvoering dier Wet. — bij erkenning van welke gewetensbezwaren door dien Minister de verzoeker, die een beroep heeft gedaan op artikel **1** suh b van die wet, krachtens haar artikel **3** wordt te werk gesteld bij een anderen tak van Staatsdienst dan militairen dienst —, het hierbedoelde advies dier commissir uit den aard van den procesgang op dil verzoekschrift uitsluitend den betrokken verzoeker kan betreffen:

dat echter, indien krachtens artikel 2 van het genoemde Besluit als maatregel ter uitvoering van voormelde Wet de bedoelde tewerkstelling geschiedt bij den tak van Staatsdienst (in den zin dier Wet), door den betrokken Minister aan te wijzen, en de Commissie, die volgens artikel 1 van dat Besluit van advies moet dienen over bedoelde verzoekschriften, dan mede omtrent die aanwijzing dient van advies, de Minister vrij blijft die aanwijzing te verrichten voor meer verzoekers te zamen en, indien deze bewindsman zich door na te noemen adviesverstrekking voldoende voorgelicht acht, de genoemde wettelijke bepalingen de Commissie niet verplichten het laatsthedoelde advies, hoezeer het ten aanzien van alle verzoekers moet aangeven welke tak van Staatsdienst voor hen het meest geschikt is, ook ten aanzien van elken verzoeker afzonderlijk uit te brengen;

dat het. Hof derhalve ten onrechte een advies ten opzichte van iedercn bezwaarde afzonderlijk voorgeschreven heeft geacht en op onjuiste gronden lieeft beslist, dat gerequireerde „niet geacht kan „worden ingevolge de Wet van 13 Juli 1923, Staatsblad 357, be-„treffende dienstweigering hij de Rijksdienst Uitvoering Werken te „zijn te werk gesteld";

Overwegende voorts ten aanzien van het betoog van den raadsman van gerequireerde, dat te dezen een vrijspraak gegeven zou zijn als bedoeld in artikel 430 lid 1 Wetboek van Strafvordering, daar de vrijspraak niet uitsluitend zou berusten op hetgeen door het Hof werd overwogen omtrent het vereist zijn van een afzonderlijk advies van iederen bezwaarde;

dat dit betoog faalt, omdat het Hof de vrijspraak, blijkens diens hierboven weergegeven overwegingen, kennelijk uitluitend heeft doen steunen op de vermelde, op onjuiste gronden berustende. beslissing;

dat toch het Hof. na overwogen te hebben. dat het niet bewezen acht hetgeen aan gerequireerde is te laste gelegd, deze beslissing „met name" doet steunen op de omstandigheid, dat het niet bewezen acht, dat gerequireerde „.ingevolge de Wet van 13 Juli 1923, Staats-„blad 357, betreffende dienstweigering was ie werk gesteld bij de ..Rijksdienst Uitvoering Werken";

dat requirant dus ontvankelijk is in zijn beroep en het bestreden arrest niet in stand kan blijven, nu het Hof — gelijk uit het vorenoverwogene volgt — niet op den grondslag der telastelegging heeft beraadslaagd;

Vernietigt het bestreden arrest;

Recht doende volgens artikel 106 dei. Wet op de Rechterlijke Organisatie:

Verwijst de zaak naar het Gerechtshof te *Arnhem* ten einde haar op het bestaand hoger beroep opnieuw te berechten en af te doen.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK.

Ambtenarengerecht te 's Gravenhage

rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken,

Uitspraak *van* 14 *November* 1949.

Voorzitter: Mr S. *Wierda.*

Leden: Mr *E. G. van Bisselick,* Mr *T. A. van Dijken.*
Militaire *leden: J. G.* M. *v. d. Plassche. P. P. W. van* Leeuwen.

Hoewel klager herhaaldelijk navraag heeft gedaan op het Ministerie **van** *Oorlog inzake zijn aanspraken op de uitbetaling van het zgn. „Invasie-voorschot", heeft klager nimmer definitief antwoord ontvangen. Eerst in April 1.949 is hem medegedeeld, dat de uitkering hern waarschijnlijk niet zal worden verstrekt.*

Beroep niet-ontvankelijk, nu lclager een redelijke termijn voor het indienen van een beroep heeft laten voorbij gaan. Klager heeft de mededeling in April 1949 weliswaar als een definitieve weigering opgevat, doch klager heeft kennelijk gebillijkt dat verweerder (de Minister van Oorlog) de uitbetaling van het voorschot steeds heeft uitgesteld, en wellicht nog steeds uitstelt, totdat hij omrent die uitbetaling nader te rade xal zijn gegaan.

Anders: CENTRALE RAAD VAN BEROEP *(zie de achter deze uitspraak opgenomen beslissing): Indien het beroep inderdaad moest worden aangemerkt als te zijn gericht tegen een fictieve weigering, zou de Raad het oordeel van het Ambtenarengerecht onderschrijven. In casu hield echter de fictieve weigering niet tevens een principiële of definitieve weigering is. Eerst in April 1949 nam gedaagde eindelijk een definitief standpunt in. Beroep alsnog ontvankelijk verklaard en de zaak terugverwezen naar het Ambtenarengerecht.*

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van B. M., *kapitein der Militaire Administratie. klager. tegen de Minister van Oorlog, verweerder (voor* wie *als gemachtigde is verschenen* Mr *O. W. Vos, referendaris bij het* Ministerie *van Financiën),*

Gezien:....enz.;

WAT DE FEITEN BETREFT:

Overwegende dat klager bij klaagschrift, ingekomen ter *griffie op 27 April* 1949, *beroep heeft ingesteld en in* hoofdzaak heeft *aangevoerd. dat het Koninklijk besluit van* 15 *October* 1945, *no. 7, ook op* hem *als militair ambtenaar van toepassing is; dat hem de in dat Koninklijk besluit genoemde uitkering (het z.g.* „invasievoorschot") *nimmer is uitbetaald, zulks in tegenstelling met sommige beroepsofficieren, aan wie het wel is verstrekt; dat verweerder. door hem de uitkering niet te verstrekken,* heeft *gehandeld in strijd met een*

algemeen verbindend voorschrift; dat hij, klager, sedert November 1945 meerdere malen mondeling op het Ministerie van Oorlog navraag heeft gedaan orn uitbetaling van deze uitkering te verkrijgen; dat hem nooit een definitief antwoord is verstrekt; dat hem op 5 April 1949 bij bureau 4 van de Afd. A. 1 van het Ministerie van Oorlog mondeling werd medegedeeld, dat de uitkering waarschijnlijk niet zal worden verstrekt en op die gronden het Gerecht heeft verzocht te willen vaststellen, dat hij (klager) recht heeft op een uitkering van een maand bezoldiging naar reden van zijn jaarwedde in September 1944 en verweerder met zijn beslissing in kennis te stellen;

Overwegende dat verweerder heeft afgezien van het indienen van een contra-memorie:

IN RECHTE:

Overwegende dat op grond van de gedingstukken en het verhandelde ter openbare terechtzitting het Gerecht aanvaardt, dat klager beroep heeft ingesteld tegen een weigering van verweerder om te besluiten of te handelen, t.w. een weigering om aan klager het z.g. invasievoorschot te doen uitbetalen;

Overwegende dat klager stelt de hem op 5 April 1949 aan hei Ministerie van Oorlog gedane mededelingen te mogen beschouwen als een definitief te achten weigering en dat ook op die datum de redelijke termijn, bedoeld in artikel 60, 2e lid der Ambtenarenwet 1929, waarbinnen een verplicht besluit moet worden genomen of een verplichte handeling moet zijn verricht, was verstreken;

Overwegende dat ook naar het oordeel van het Gerecht, — aannemende dat voormeld Koninklijk besluit van 15 October 1945 rechtskracht bezit — verweerder verplicht was klager het z.g. invasievoorschot te doen uitbetalen, indien hij daarvoor ook overigens in de termen viel en wel binnen een redelijke termijn, welke, hetgeen ook klager niet bestrijdt, een aanvang heeft genomen terstond na de totstandkoming van het voormelde Koninklijk besluit van 15 October 1945;

Overwegende dat echter naar het oordeel van het Gerecht die redelijke tijd op 5 April 1949 reeds lang was verstreken, vermits een termijn voor de uitbetaling van bezoldiging aan een ambtenaar van bijna 4 jaar sinds de totstandkoming van de regeling, welke aanspraak op die bezoldiging geeft, gelijk voormeld Koninklijk besluit bedoelt te zijn, in het algemeen veel te lang is en ook in casu, gelet ook op de omstandigheid, dat aan de meeste ambtenaren het invasievoorschot kon morden en is uitbetaald in het eind van 1945 en het begin van 1946;

Overwegende dat de aanvaarding van een dergelijke lange termijn als redelijk, het recht van de ambtenaar, gelegen in artikel 60, 2e lid, der Ambtenarenwet 1929 practisch zou ontzenuwen, terwijl daaruit tevens zou voortvloeien, dat de ambtenaren als klager, vóór 5 April 1949 niet anders dan praematuur beroep zouden hebben

ingesteld tegen een weigering van verweerder om hun het invasievoorschot toe te kennen:

Overwegende dat klager zich ook beroept op de onzekere houding welke hij bij ambtenaren van het Ministerie van Oorlog aantrof' met betrekking tot de al of niet uitbetaling van het invasievoorschot en o.m. ook op de woorden iii de Memorie van Antwoord op het VIIIe Hoofdstuk A der Rijksbegroting 1949 van 16 December 1948, luidende:

„inzake de aanspraken van militair personeel op het z.g. invasie-
„voorschot na langdurige correspondentie, in zoverre overeenstem-
„ming (werd) bereikt, dat deze aanspraken zijn erkend voor wat
„betreft de in Septemher 1944 hier te lande werkzame militaire
„ambtenaren en de militaire wachtgelders, die in September 1944 in
„burgerlijke Rijksdienst waren en in October 1945 als militair waren
„herplaatst.":

Overwegende dat het beroep van klager op deze en overeenkomstige eerdere publicaties en het feit, dat hij gesproken heeft van een *definitief* te achten weigering op 3 April 1949, er op zouden kunnen wijzen, dat klager de weigering van verweerder niet eerder vermocht te onderkennen clan op 5 April 1049:

Overwegende dienaangaande, dat — gelijk boven bleek - de niet-uitbetaling van het invasievoorschot eerst dan een weigering wordt — en wel krachtens wetsaanduiding — indien de redelijke tijd voor uitbetaling is verstreken;

Overwegende dat nu wel maatregelen van verweerder denkbaar zijn. welke die termijn kunnen verlengen. waarbij uiteraard in het oog dient te worden gehouden, dal verweerder ten opzichte van het Koninklijk besluit van 15 October 1945 slechts een uitvoerende taak heeft en b.v. niet bij machte is, de uitvoering daarvan door een besluit zijnerzijds op te schorten;

Overwegende dat van enige maatregel van verweerder als hiervóór bedoeld niet is gebleken. doch dat wel valt aan te nemen. dat verweerder willens en wetens de uitbetaling heeft uitgesteld — en wellicht nog uitstelt — totdat hij daaromtrent nader zal zijn te rade gegaan, welk standpunt klager kennelijk tot 5 April 1949 heeft gebillijkt;

Overwegende dat evenwel de strekking van artikel 60, 2e lid der Ambtenarenwet 1929 is. de ambtenaren te beschermen tegen een dergelijke houding van niet te besluiten en niet te handelen, van een administratief orgaan;

Overwegende dat heb eveneens tegen de bepaling indruist. indien de ambtenaar bij de vaststelling van een weigering van het administratief orgaan, afhankelijk zou zijn van mededelingen van dit orgaan in het overleg met de Kamers der Staten-Generaal:

Overwegende dat uit het vorenstaande volgt, dat klager, uiteraard, bekend met de niet-uitbetaling van zijn invasie-voorschot. de termijn, bedoeld in artikel 60, 2e lid der Ambtenarenwet 1929, naar zijn subjectieve maatstaf heeft vastgesteld en daardoor de termijn

voor het instellen van beroep, ria de door wetsduiding ontstane weigering van verweerder, heeft laten verlopen;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN,

Verklaart klager niet-ontvankelijk in zijn beroep.

Centrale Raad van Beroep.

Voorziiter: Mr J. H. Kuiper.

Leden: Mr A. Blom en Mr P. J. Rutgers vaii der Loeff.

(Zie de** hiervóór afgedrukte uitspraak van het **Militaire Ambtenarengerecht).

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP

Gezien:....enz.,

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

post alia:

Overwegende dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, onder overweging, dat het beroep van de klager is gericht tegen een mcigering van de Minister van Oorlog om te besluiten of te handelen, te weten een weigering om aan hem het z.g. invasievoorscliot te doen uitbetalen, de klager in dat beroep niet-ontvankelijk heeft verklaard bij uitspraak, dd. 14 November 1949, naar welker inhoud hierbij wordt verwezen;

Overwegende dat eiser van die uitspraak tijdig in hoger beroep is gekomen en bij beroepschrift op de daarin aangegeven gronden de Raad verzoekt de aangevallen uitspraak te vernietigen, hem alsnog ontvankelijk te verklaren en de zaak terug tc wijzen naar het Ambtenarengerecht om te worden hervat in de stand, waarin zij zich bevond;

IN RECHTE:

Overwegende dat ook naar 's Raads oordeel het inleidend beroep van eiser gericht is tegen een weigering van gedaagde om aan hem de uitkering ten bedrage van één maand salaris, bedoeld in het Koninklijk Besluit van 15 October 1943. no. 7, heb zg. invasievoorschot, te doen uitbetalen;

Overwegende dat de eerste rechter van oordeel is, dat voormeld beroep, ingesteld bij klaagschrift van 25 April 1949, is ingesteld met overschrijding van de beroepstermijn, genoemd in artikel 60, 2e lid, der Ambtenarenwet 1929, weshalve door hem de klager niet-ontvankelijk is verklaard in zijn beroep;

Overwegende dat. indien het beroep inderdaad nioest worden aangemerkt als te zijn gericht tegen een fictieve weigering, als hcdoeld in evrngenormde wetsbepaling, de Raad het oordeel van het Ambtenarengerecht geheel zou onderschrijven, aangezien ook naar 's Raads oordeel moet worden aanvaard, dat de redelijke tijd, waarbinnen gedaagde had moeten overgaan tot uitbetaling, aan eiser van voren-

bedoeld invasievoorschot, zo eiser hierop recht had, op 5 April 1949 reeds lang was verstreken:

Overwegende dat echter wel moet worden onderscheiden — een onderscheid, hetwelk eiser in zijn betogen uit het oog heeft verloren — tussen een fictieve weigering om te besluiten of te handelen, waarvoor het 2e lid van artikel 60 der Ambtena enwet 1929 geldt, en een werkelijke weigering om te besluiten of ie handelen, c.q. een werkelijk besluit of een werkelijke handeling, waarvoor het 1e lid van dit artikel is geschreven;

dat het van de oinstandigheden van een bepaald geval afhangt, of die fictieve weigering tevens moet worden aangemerkt te omvatten een principiële of definitieve weigering, c.q. een principiëel of definitief besluit of een principiële of definitieve handeling, dan wel slechts sprake is van kennelijke nalatigheid van het administratieve orgaan zulk een weigering, besluit of handeling uit te spreken, te nemen of te verrichten;

dat in het eerste geval een principiële of definitieve weigering, een principiëel of definitief besluit of een principiële of definitieve handeling niet meer kan worden verwacht doch ten hoogste sprake zal kunnen zijn van een besluit niet terug te komen op een vroegere weigering, een vroeger besluit of een vroegere handeling. tegen hoedanig besluit wel beroep openstaat, maar welk beroep in de regel niet zal kunnen worden aangetast op een der in artikel 58, eerste lid. der Ambtenarenwet 1929 omschreven gronden. daar een administratief orgaan in de regel geenszins verplicht is op een eenmaal gedane weigering, genomen besluit of verrichte handeling terug te komen en van misbruik van bevoegdheid bij het nemen van zodanig besluit zelden sprake zal zijn;

dat in het laatste geval een principiële of definitieve weigering. een principiëel of definitief besluit of een principiële of definitieve handeling nog wel kan volgen en hiertegen dan beroep openstaat met toepnssng van het 1e lid van artikel 60 der Ambtenarenwet 1919, zonder dat de belanghebbende het recht op een uitspraak ten principale heeft verwerkt door geen beroep in te stellen tegen de fictieve weigering;

Overwegende dat nu in het onderhavige geval alle aanleiding bestaat om aan te nemen, dat gedaagde vóór 5 April 1949 ten aanzien van het door eiser begeerde invasievoorschot een principiële of definitieve weigering, een principiëel of definitief besluit of een principiële of definitieve handeling niet had uitgesproken, genomen of verricht;

Overwegende dat immers, naar de Raad als vaststaande aanneemi. eiser, reeds sinds November 1945, op het Ministerie van Oorlog herhaaldelijk heeft geïnformeerd naar de uitbetaling van het hem z.i. toekomende invasievoorschot, doch terzake vóór de in het klaagschrift genoemde datum van 5 April 1949 nimmer enig bericht of informatie heeft ontvangen, waaruit hij zou hebben moeten opmaken, dat gedaagde in deze een definitief standpunt had ingenomen;

dat eiser integendeel alle aanleiding had aan te nemen, dat zulks niet het geval was, nu gedaagde bij de behandeling van de begroting van zijn Ministerie voor de jaren 1948 en 19411 aan de Staten-Generaal mededelingen heeft verstrekt, uit welke mocht worden afgeleid — en ook door eiser is afgeleid — dat de onderwerpelijke quaestie (de toepasselijkheid van voormeld Koninklijk Besluit van 15 October 1945, rio 7, op de militaire ambtenaren) iiog geheel, onderscheidenlijk voor een belangrijk gedeelte in overweging was en een onderwerp uitmaakte van intern overleg tussen gedaagde en zijn ambtgenoten van Binnenlandse Zaken en Financiën;

Overwegende dat eerst de op 5 April 1949 op het Ministerie van Oorlog aan eiser mondeling gedane mededeling door eiser is bilgrepen — en ook naar 's Raads oordeel kon worden begrepen — als een uiting van een door gedaagde eindelijk definitief ingenomen standpunt, inhoudende dat gedaagde weigerde de uitbetaling van het invasievoorschot aan eiser te bevorderen;

dat weliswaar volgens hetgeen is gesteld in het klaagschrift, hiervoren weergegeven, aan eiser op 5 April 1949 slechts zou zijn medegedeeld, dat de uitkering „waarschijnlijk" niet zal worden verstrekt. maar uit de nadere door eiser gegeven toelichtingen moet worden afgeleid, dat die mededeling stelliger is geweest dan rnet het woord ..waarschijnlijkn wordt uitgedrukt en voldoende duidclijk om als een definitieve afwijzing te worden begrepen; welke opvatting trouwens wordt bevestigd door het verweer in eerste aanleg namens gedaagde ten principale gevoerd;

Overwegende dat eiser tegen die definitieve weigering, met toepassing van het 1e lid van artikel 60 der Ambtenarenwet 1929, bij het onderwerpelijke klaagschrift tijdig beroep heeft ingesteld;

Overwegende dat zulks blijkbaar thans ook het standpunt van gedaagde is, wiens gemachtigde ter openbare terechtzitting van deze Raad — zulks in tegenstelling tot hetgeen gedaagde's in eerste aanleg verschenen gemachtigde had gedaan — heeft verzocht eiser alsnog ontvankelijk te verklaren in zijn beroep;

Overwegende dat derhalve de aangevallen uitspraak moet worden vernietigd, het beroep van B. M alsnog ontvankelijk moel worden verklaard, zulks, ingevolge het bepaalde in artikel 110 der Ambtenarenwet 1929. met terugwijzing van de zaak naar voornoemd Ambtenarengerecht ,om te worden hervat in de stand, waarin zij zich bevond;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN.

Vernietigt de uitspraak, waarvan beroep;

Verklaart B. M. alsnog ontvankelijk in het door hem ingestelde beroep;

Wijst de zaak terug naar het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, recht sprekende in militaire ambtenarenzaken, om te worden hervat in de stand, waarin zij zich bevond.

NASCHRIFT.

In verband met bovenstaande uitspraak is het wellicht van belang de lezers te wijzen op een artikel in de 13e aflevering van hel Nederlands Juristenblad van dit jaar (blz. 261 v.) van de hand van Mr *J. A.* SCHUERING, *getiteld: „De beroepstermijn van de Ambte-„narenwet".*

Schrijver betoogt dat, hoewel de Ambtenarenwet de ambtenaar de vrijheid geeft om tegen elk besluit, elke handeling en elke weigering (om te handelen of te besluiten) op te komen, deze beuoegdheid aanmerkelijk wordt beknot door de korte beroepstermijn en vooral door de wijze, waarop het desbetreffende wetsartikel wordt geïnterpreteerd. Artikel 60 van de Ambtenarenwet stelt de beroepstermijn op 30 dngen na de dag van het besluit, de handeling of de weigering, behoudens verlenging wanneer de ambtenaar aantoont dat hij zijn klaagschrift indiende binnen 30 dngen nadat hij van het besluit enz. kennis kreeg. Bit is duidelijk en hoewel de terrnijn vrij kort is, behoeft dit geen moeilijkheden op te leveren. Die komen eerst wanneer de overheid op een verzoek het antwoord schuldig is gebleven.

Volgens het 2e lid van artikel 60 moordt de overheid geacht geweigerd te hebben te handelen of te besluiten, indien er binnen een redelijke termijn niet gehandeld of besloten is. Alsdan loopt de beroepstermijn van 30 dagen van. het tijdstip af, waarop de weigering geachf wordt te zijn geschied. Hinc lacrimae: de ambtenaar moet de „redelijke termijn" schatten. Schat hij hem te kort. meent hij dus te vroeg dat de stilzwijgende overheid door dat stilzwijgen qeweigerd heeft, dan is in de eerste plaats zijn klaagschrift niet-Ontvankelijk (want er is nog geen weigering) en in de tweede plaats zullen zijn superieuren zijn optreden voorbarig achten en wellicht hun ongenoegen laten blijken. Voor militaire ambtenaren kan het te vroeg klagen wellicht xelfs opgevat worden als een onkrijgstuchtelijke gedraging ! Schat de ambtenaar de termijn echter te lang, dan is zijn klaagschrift evenzeer niet-ontvankelijk (want dan heeft hij de termijn laten verlopen).

De jurisprudentie van de Centrale Raad van Beroep biedt, volgens Mr *SCHUERING ten deze weinig houvast. Dit ontlokt de Schrijver de opmerking dat de ambtenaar naast de vele eigenschappen welke hem reeds toegedacht worden, ook nog moet beschikken over helderziendheid voor de gevallen waarin zijn superieuren niet antwoorden op een door hem ingediend verzoek.*

Tot zover dit korte résumé; belangstellenden en belanghebbenden worden naar de volledige tekst van het artikel verwezen.

W. H. V.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Verklaring van Londen 1950.
Internationale krijgsmachten.

Onder bovenstaand in de eerste plaats vermelde hoofd publiceerde *De Telegraaf* van 19 Mei 1950 ren mededeling van Minister *Acheson,* gedaan aan 250 journalisten in een persconferentic op Hemelvaartsdag 18 Mei t.v. omtrent het resultaat van een over de defensie van het Westen gehouden bespreking van te Londen samengekomen twaalf ministers van Buitenlandse Zaken van Staten. aangesloten bij het Noord-Atlantisch Pact. Blijkens deze mededeling is overeengekomen. dat permanent te Londen bijeen zal zijn een zo spoedig mogelijk samen te stellen ,.Atlantisch Opperbevel". samengesteld uit plaatsvervangers van de Ministers van Buitenlandse Zaken. Onder dit opperbevel zullen niet ressorteren ,,afgeronde nationale strijdlirach-.,ten maar een collectieve internationaal uitgebalanceerde strijd-..macht". Deze uitdrukking zou er, volgens *Reuter,* op wijzen. ,.dat ,.in verschillende delen van de Westelijke wereld internationale ,,troepeneenheden gecreëerd zullen worden". Het genoemde opperbevel zou tevens antwoord hebben te geven op de vraag. op welke wijze hei verdedigingsplan betaald zou dienen te worden.

Voorts zou het opperbevel een permanent secretariaat verkrijgen en voorzien worden van zeer grote hevoegdhedeii, welke echter aan de voorzitter niet het recht zouden geven om inbreuk te maken op de souvereiniteit der aangesloten Staten.

Aldus. zo gaat het bericht verder, hebben de twaalf ministers van buitenlandse zaken opnieuw hun trouw betuigd aan de beginselen, welke het charter der Verenigde Naties heeft geïnspireerd en hun overtuiging uitgesproken, dai gemeenschappelijke actie ingevolge het Atlantisch verdrag een integraal deel vormt van het pogen van alle vrije naties om een toestand van wereldvrede en welvaart voor de mensheid te verzekeren. Daar de ministers zich de kracht en de wil tot de vrede van hun landen bewust zijn, staan zij klaar oin elke gelegenheid aan tc grijpen voor het bereiken van een werkelijke en blijvende oplossing van internationale vraagstukken. Doch zolang sommige landen niet bereid zijn tot samenwerking op basis van gelijkheid en wederzijds respect geloven zij. dat het handhaven van vrede en de verdediging van de vrijheid de organisatie van een toereikende militaire defensie vereisen.

Tot zover dit bericht. dat ik met bijzondere belangstelling gelezen heb.

Het zal hen, die zich herinneren hetgeen ik in de laatste jaargangen van dit Tijdschrift geschreven heb over de internationalisatie van het militair straf- en tuchtrecht, niet verwonderen, dat mij de verruiming van mijn internationisatie-denkbeeld tot de organisatie van de bondgenootschappelijke krijgsmachten zeer veel genoegen heeft

gedaan. Ik meen immers het in verschillende delen van de Westelijke wereld creëeren van internationale troepeneenheden. waarvan het bericht spreekt, aldus te moeten verstaan, dat alle nationale strijdkrachten geïnternationaliseerd zullen worden om in verschillende gedeelten van de Westelijke wereld te worden gedisloqueerd. Het zou toch slechts tot grote verwarring en vele moeilijkheden aanleiding geven, indien naast internationale strijdkrachten nog nationale eenheden zouden blijven bestaan, bestemd om in samenwerking met die internationale militairen tot hetzelfde doel te worden aangewend. Onze moeilijkheden met de verhouding tussen de Koninklijke Marine en de Koninklijke Landmacht enerzijds en het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger anderzijds zullen dit ongetwijfeld verduidelijken. Ben ik mèl ingelicht, dan heeft België soortgelijke moeilijkheden ervaren tussen zijn krijgsmacht in Europa en die in de Congo.

Het Atlantisch opperbevel zal, naar het mij voorkomt, moeten worden voorzien van vele hevoegdheden. welke bij of ingevolge onze grondwet aan de Nederlandse wetgeving en overheidsorganeri zijn toegekend of voorheliouden. Daarom komt de toevoeging iri het courantenbericht, dat deze bevoegdheden niet zouden toelaten inbreuk te maken op nationale souvereiniteitsrechten, mij in haar algemeenheid niet juist en niet houdbaar voor. De nationale souverciniteit wordt immers, volgens een andere zinsnede uit het bericht, reeds prijsgegeven, oindat niet langer gestreefd wordt ,,naar uit ..nationaal standpunt bezien evenwichtiger strijdkrachten". Op welk evenwirht dit deel van het bericht doelt, blijkt niet. Ik zou geneigd zijn te denken aan: in evenwicht met 's lands geldmiddelen.

Maar met referte aan mijn reeds aangehaalde vroegere opstellen, geeft de op efficiency-gronden gebouwde internationalisatie van de bondgenootschappelijke strijdkrachten belangrijke steun aan mijn denkbeeld, dat internationale krijgsmachten niet alleen geïnternationaliseerde geldmiddelen maar ook op geïnternationaliseerd militair straf- en tuchtrecht, toegepast door internationale militaire strafrechters en andere internationale militaire autoriteiten, moeten kimnen steunen, wil men een goed bruikbare en behoorlijk gedisciplineerde internationale krijgsmacht verkrijgen en behouden. Menig uitvloeisel van nationaal souvereiniteitsbegrip, belichaamd in nationale grondwetten. zal hiervan invloed ondervinden en h d zou mij dan ook niet verwonderen, dat deze gedachte te onzent heeft medegewerkt om te besluiten tot grondwetsherziening.

Ik heb dan ook op blz. 441 v. hiervóór uiteengezet, welke wijzi gingen in onze grondwet uit, dezen hoofde zouden moeten worden overwogen. R. C.

Flessentrekkerij.

Op blz. 275 v. hiervóór publiceerden wij het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 25 Mei 1949, waarbij een adjudant-onderofficier van het K.N.T.L. tcrzake van ,,flessentrekkerij" (artikel 326*a*

van het Wetboek van Strafrecht) werd veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de tijd van twee maanden, met aftrek van het ondergane preventievc arrest tot de duur .van eveneens twee maanden. Thans ontvangen wij een afschrift van het vonnis van 24 Augustus 1949 van gelijke krijgsraad (president: Lt. Kolonel Mr H. H. A. DE GRAAFF; leden: Majoor W. VERMEER en 1e luit. Mr J. B. SELLINK; Auditeur-Militair : Majoor Mr B. H. VAN EVERDINGEN; raadsman: Mr F. K. R. C. SASSEN), waarbij t.a.v. dezelfde adjudant-onderofficier werd bewezen verklaard:

,.dat beklaagde terwijl hij als adjudant-onderofficier-instructeur ..in werkelijke dienst was bij het Centrum Nedcrlarid vari het Ko-..ninklijk Nederlands Indonesisch Leger,

..fen eerste:

,,op nader aan te geven tijden en plaatsen een gewoonte heeft ge-,,maakt van het kopen van nader aan te duiden goederen met het ,,oogmerk om zonder volledige betaling zichzelve dan wel anderen ,,de beschikking van die goederen te verzekeren, door alstoen aldaar ..met genoemd oogmerk verschillende spijzen en dranken en tabak, ,,dan wel een of meer van deze soorten van goederen tc kopen:

,,a. ie Halfweg, bij de caféhouder Van der Aar. op of omstreeks .10 Juni 1949, ter gezamenlijke waarde van omstreeks f 13;

,,b. te Haarlem, bij de kcllner C. J. Thomas. op of omstreeks 7 .,,Juni 1949 ter gezamenlijke waarde van f 4,75;

..c. te Haarlem, bij dc caféhouder J. W. Rap op of omstreeks 8 ,,Juni 1949 ter gezamenlijke waarde van f 2,90;

,,d. te Haarlem, bij de kellner J. B. Dinkeloo, op of omstreeks ..8 Juni 1949 ter gezamenlijke waarde van f 6,70;

..ten tweede:

,,te Leiden. ofwel in de omgeving daarvan op 2 Juni 1949, met ..het oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordelen zekere Dirkje ..Johanna Kruithof heeft bewogen tot het afgeven van een sorn ,,gelds ten bedrage van omstreeks vijftig gulden, door alstoen aldaar ,,bedriegelijk en in strijd met de waarheid haar mee te delen, dat ,,hij met haar wilde trouwen, dat hij ook haar beide onwettige ,.kinderen zou verzorgen. dat hij 450 gulden per maand verdiende; ,,dat hij voor haar en voor zichzelf verlovingsringen wilde kopen;

,,ten derde:

,,te Leiden. op 3 Juni 1349. met het oogmerk om zich weder-..rechtelijk te bevoordelen meergenoemde Dirkje Johanna Kruithof ..heeft bewogen tot het afgeven van een som gelds van omstreeks ,,zeventig gulden, door alstoen aldaar aan haar, aan wie hij reeds ,,het onder ten tweede opgesomde had medegedeeld, een brief te ..zenden, waarin valselijk, bedriegelijk en in strijd met de waarheid ,,vermeld was dat hij in Oegstgecst een paar kamers zou kunnen .huren. waarin zij na hun huwelijk zouden kunnen wonen; dat de ..verlovingsringen die hij voor hen heiden besteld had. erg mooi ,.zouden zijn, en dat zij haar belrekking als dienstbode nu wel op ,,kon zeggen en daarna in meergemelde kamers kon gaan wonen; cri

„door haar in de avond van die dag nog valselijk, bedriegelijk en in „strijd met de waarheid mee te delen dat hij een doktersbriefje voor „haar zou weten te krijgen waarop zou staan dat zij rust moest „nemen, zulks opdat zij met dat briefje des te gemakkelijker haar „betrekking zon kunnen opzeggen, en haar valselijk. bedriegelijk „en in strijd met de waarheid mee te delen dat hij de volgende dag „voor haar en haar kinderen voor f 150.— kleren zou kopen; zijnde „tijdens het plegen vaii deze feiten nog geen vijf jaren verlopen, „sedert de schuldige de bij vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost „dd. 25 Mei 1949 wegens het in art. 326a Wetboek van Strafrecht „omschreven misdrijf, tegen hem uitgesproken gevangenisstraf, ge„heel heeft ondergaan";

Uit bewezenverklaarde werd gequalificeerd als:

1e. „EEN GEWOONTE MAKEN VAN HET KOPEN VAN GOEDEREN „MET HET OOGMERK OM ZONDER VOLLEDIGE BETALING „ZICH DE BESCHIKKING VAN DIE GOEDEREN TE VERZEKEREN;

2e. „OPLICHTING, TWEEMAAL GEPLEEGD, EEN VOORTGEZETTE „HANDELING UITMAKENDE;

„EEN EN ANDER TERWIJL TIJDENS HET PLEGEN VAN DEZE MIS„DRIJVEN NOG GEEN VIJF JAREN VERLOPEN ZIJN SEDERT DE „SCHULDIGE DE RIJ VONNIS VIN DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST „DD. 23 MEI 1949 WEGENS HET IN ARTIKEL 326a WETBOEK VAN „STRAFRECHT OMSCHREVEN MISDRIJF, TEGEN HEM UITGESPROKEN „GEVANGENISSTRAF, GEHEEL HEEFT ONDERGAAN".

Beklaagde werd terzake veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de tijd van *tien maanden,* waarvan de tijd. van 14 Juni 1949 af tot aan het tijdstip der tenuitvoerlegging in preventief arrest doorgebracht, in mindering wordt gebracht en waarvan een gedeelte van *vijf maanden* voorwaardelijk. met de bijzondere voorwaarde, zich te gedragen naar de aanwijzingen en raadgevingen, hem gegeven door of namens het bestuur van de R.K. Reclasseringsvereniging afd. Nijmegen. Tevens werd beklaagde (onvoorwaardelijk) ontslagen uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om hij de gewapende macht te dienen

In Hoger Beroep werd deze zaak behandeld hij sententie van 13 December 1949 (President: Mr DOORNBOS; leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht BROUWER, Luit. Generaal DIJXHOORN en Generaal-Majoor tit. b.d. SCHIMMEL (plv.)). Het vonnis werd bevestigd behalve trn aanzien van de opgelegde straf: beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de tijd van *één jaar* (met gelijke aftrek van het voorarrest als bij vonnis bepaald), waarvan *vier maanden* voorwaardelijk (met gelijke bijzondere voorn aarde als bij vonnis bepaald). Hei ontslag uit de militaire dienst (zonder ontzetting) werd gehandhaafd.

Furtum usus
of
Geeft den wetgever wat des wetgevers is.

Onder bovenstaande titel zond de Rrs. Luit. Kolonel der Inf. Mr S. L. F. DE HARTOGH ons de onderstaande opmerkingen over de wederrechtelijke inlevering van uitrustingsstukken.

De beschouwingen van de geachte auditeur-militair te Batavia, Mr. S. J. VAN DER HOEVEN, in de Januari-aflevering, omtrent „wederrechtelijke inlevering van uitrustingsstukken" geven mij aanleiding tot de volgendr opmerkingen:

Indien een auditeur-militair het advies van Mr VAN DER HOEVEN zou opvolgen en een militair, die een uitrustingsstuk van een kameraad wegnam om dit te gebruiken en later als ware het hem van Rijkswege ten gebruike verstrekt, in te leveren, het misdrijf van art. 348 W.v.S. zou te laste leggen, zou ili, indien mei. de verdediging belast. aanvoeren. dat de onttrekking *niet* „ten behoeve van den „eigenaar" is geschied. maar ten behoeve van de dader zelf.

Immers de eigenaar, het Rijk, is gebaat noch geschaad door de handeling van de dader, want krijgt de zaak wederom onder zich, zodra inlevering wordt verlangd. van welke militaire gebruiker dan ook.

De dader heeft het goed echter van zijn kameraad weggenomen te *eigen behoeve,* n.l. om, wanneer hij een hem van Rijkswege verstrekt uitrustingsstuk zal moeten inleveren en niet in staat zal zijn om het hem zelf verstrekte in te leveren omdat dit is verloren gegaan. door afgifte van het van de kameraad weggenomen goed, als ware dil hem, de dader, verstrekt, te ontkomen aan de betaling van de waarde wegens het verlies.

Ik vermag in de wegneming niet anders of meer te zien, dan een voorbereidingshandeling tot de oplichting van het Rijk, aannemende, dat zou kunnen worden geoordeeld, dat de dader bij de inlevering de valse hoedanigheid aanneemt van de persoon aan wie dat bepaalde goed in gebruik is verstrekt, of dat het wegnemen van het goed van de kameraad een listige kunstgreep is, die het beoogde gevolg tot stand brengt.

Ik ben van gevoelen, dat alle spitvondigheden, alle „Hineininterpretierung" en alle gegochel met de granimatica, erop gericht, een persoon te veroordelen wegens een feit, dat volgens de letter en bedoeling van de wet niet strafbaar is, het gevolg is van een hetreurenswaardig, hoewel begrijpelijk. wantrouwen in de activiteit en de bekwaamheid van de wetgevende macht.

Furtum Usus is nooit strafbaar geweest. Het diefachtig gebruik van eens anders goed, meestal voor korte duur, werd door de wet, overeenkomstig de publieke opinie, niet voldoende ernstig geacht om straf te rechtvaardigen. Het nadeel, dat de eigenaar of houder erdoor leed, was dan ook vrijwel nihil.

Indien iemand mijn fiets wegneemt om er een boodschap op te

doen en daarna weer terugbrengt, zal ik misschien boos zijn, maar ik heb geen schade geleden

De ontwikkeling van de techniek en van het maatschappelijk verkeer hebben echter een wijziging gebracht, ook in de publieke opinie. Het diefachtig gebruik van een auto levert wèl schade op en de ontwikkelingsgang in het leger heeft de mogelijkheid van benadeling door furtum usus belangrijk vergroot.

Het is dan ook de taak van de *wetgever*, de wet aan het rechtsgevoel en de publieke opinie aan te passen, door een eenvoudig wetsartikel, b.v. luidende:

„art. 310a. Hij, die enig goed, dat geheel of ten dele aan een ander „toebehoort, wegneemt, niet het oogmerk om het tijdelijk af blijvend „te gebruiken of door een ander dan de rechthebbende te doen ge„bruiken, wordt als schuldig aan diefachtig gebruik gestraft met „gevangenisstraf, enz. enz."

Nu is het wel waar, dat de noodzakelijkerwijze traag werkende wetgevende macht een toestand, die niet meer in overeenstemming is met het algemeen rechtsgevoel, nog enige tijd laat bestaan alvorens de wet te wijzigen of aan te vullen, en dat dientengevolge daden, die de publieke opninie strafbaar is gaan achten, nog zolang ongestraft zullen blijven, maar dit rechtvaardigt m.i. geenszins, dat de rechterlijke macht inbreuk maakt op de trias politica door bij haar uitspraken af te wijken van de letter van de wet of de bedoeling bij derzelver totstandkoming.

Ik vraag mij af, of het feit, dat de rechterlijke macht, zowel in civilibus als in strafzaken, op instigatie van moderne rechtsphilosofen, de laatste decennia hoe langer hoe meer zich heeft toegeeigend wat des wetgevers is, niet een van de oorzaken is, die tot verslapping van de wetgever en tot mindere nauwkeurigheid in de redactie der wetten hebben geleid.

Indien gewijzigde omstandigheden een wetswijziging wenselijk maken, zijn er voldoende middelen, daarop de wetgever te attenderen.

De „wederrechtelijke inlevering" heeft al heel wat pennen in beweging gebracht. Een overzicht vermeldt het onderschrift op blz. 503 v. van M.R.T. XLTT. In dat onderschrift schreef ik: „Boven„staand vonnis heeft een nieuwe fase ingeluid; zou hiermede de „laatste fase van het ‚wederrechtelijk inleveren' zijn bereikt? Het is „geenszins zeker". Evenmin is zeker of bovenstaande inzending het vraagstuk tot rust gebracht zal hebben. Wel is opmerkenswaard dat deze inzending de cirkel als het ware gesloten heeft. De eerste opmerkingen over hei vraagstuk der wederrechtelijke inlevering zijn vermeld op blz. 424 v. van M.R.T. XLI. Daar werd betoogd dat het gepleegde eigenlijk niet strafbaar is en dat gewacht zal moeten worden op ingrijpen door de Wetgever (of door de Kroon, met gebruikmaking van de blanket-bepaling van artikel 135 W.M.S.R.).

De twijfel en de waarschuwing, in de voorlaatste alinea vari de inzending geuit, schijnen nadere overdenking ten volle waard.

W. H. V

INGEKOMEN BIJDRAGE.

Herziening van krijgstuchtelijke straffen

door

P. J. M. EVERS,

Luitenant-Kolonel Militair Juridische Dienst.

„Tout éducateur doit continuer la route en regardant non pas derrière, mais devant soi, en tenant compte des faits nouveaux et des besoins nouveaux de la Nation."

M. LAVISSE.

Het is van groot nut een blik achterwaarts te werpen en aldus door vergelijking van heden en verleden vast te stellen de vooruitgang der beschaving. Meer dan op enig ander gebied is zulks het geval bij de strafrechtspleging, welke een nauwkeurige weerspiegeling is ener cultuurfase. Hoewel minder spectaculair dan het strafrecht is het militair tuchtrecht niettemin op zijn wijze eveneens een maatstaf voor de mentaliteit van een volk.

Gedachtig aan het moord, waarmede deze beschouwing opent is er wel reden om na een halve eeuw van toepassing der sancties, gesteld op de krijgstuchtelijke vergrijpen, het oor te lenen aan de praktijk, teneinde niet tol zelfvoldaanheid te vervallen over het bereikte, waar d~ historische terugblik daartoe verleidt. Integendeel. Indien de voortgang der geschiedenis dwingt rekening te houden met nieuwe omstandigheden en andere eisen, mag er niet worden getalmd over te gaan tot herziening van een vigerend stelsel, of althans tot hare gedeeltelijke wijziging. inclirii het oude stelsel niet langer past in het kader van de tijd.

Is herziening van de disciplinaire straffen nodig en gewenst?

Het leger is in tijd van vrede de leerschool der discipline en het scala van straffen, hetwelk kan worden toegepast, is alsdan uitgebreider dan dat bij een leger te velde. Daarom zullen de krijgstuchtelijke straffen slechts summier ter sprake komen voor dr laatste toestand, terwijl de eerste reeks — de krijgstuchtelijke straffen „in „het algemeen" — vanwege haar omvang, meer in het bijzonder de aandacht zal toevallen.

Niemand zal kunnen ontkennen, dat de serie vari straffen, neergelegd in de Wet op de Krijgstucht, bij de aanvang dezer eeuw goeddeels het karakter verkregen van opvoedkundige straffen althans indien men deze vergelijkt met de middelen, welke — het Reglement van Krijgstucht of discipline voor het Krijgsvolk te Lande der Verenigde Nederlanden — den strafoplegger vóór 1923 ten dienste stonden.

Gelet op de veranderingen iri ons land en de omringende wereld, welke sinds genoemd jaar hebben plaats gegrepen, zijn er desiderata

op het stuk van tuchthandhaving in het leger, alti-laris bij de Koninklijke Landmacht. Wellicht dient het huidig disciplinair stelsel te worden herzien, enerzijds om wille van opvoedkundige redenen en anderzijds is er aanleiding te rade te gaan bij de bondgenoten, vanwege de toetredirig van Nederland tot het Atlantisch Pact.

Ten aanzien van de eisen der opvoedkunde dient het volgende tot richtsnoer te worden genomen.

De gevolgen van een fout moeten zo mogelijk geredresseerd worden door de keuze van de straf. Een correctie dient logisch en juist te zijn en daarom moet de keuze van de straf rechtstreeks verband houden met de aard vair de misdraging. Het verband tussen een krijgstuchtelijk vergrijp en zijn correctie wordt mede verkregen door haar sriellr toepassing. Hei logisch verband tussen misslag en straf en de onmiddellijke, dan wel binnen beperkte tijdsruimte daarop volgende puniëntie dort de straf gereder aanvaarden als rechtvaardig en beperkt daardoor het euvel, hetwelk iedere executie vrijwel immer mcdebrengt: een zekere wrevel.

Ter vervulling van de laatste eis, de snelle toepassing van het correctief, geeft — althans t.a.v. ernstige krijgstuchtelijkc overtredingen, waarbij de verdachten iri voorlopig arrest worden gesteld — de wet een waarborg (45 W.K.). Het scala van straffen, hetwelk opvoedkundig zoveel mogelijk de gelegenheid biedt te voldoen aan de eis van directe relatie tussen straf en vergrijp, laat echter meer te wensen over.

Hierna volgt een reeks punten, voorzien van toelichtingen, die alle eensdeels uitvloeisel zijn van het verlangen om tot dat directe vorengeschetst verband te geraken en die anderzijds ontleend zijn aan de praktijk, welke een herziening om andere redenen wenselijk maakt.

Het zal voor iedere strafrechtspolitiek wel ideaal blijven een straf te vinden, die volkoineri gelijk of passend is voor het misdrijf, waarop zij wordt toegepast. Het disciplinair recht, dat uiteraard het accent meer legt op de opvoedkundige behandeling van de overtreder naar eisen van krijgstucht, geeft ten deze ruimcre armslag dan het meer rigoureuze strafrecht, wijl daar de sanctie toch altijd meer inhoudt een bepaalde vergelding.

Al is men ook in het leger bij de keuze van middelen lot redres ingedamd door de doelstelling van de weermacht, omdat men het instrument van de armée nu eenmaal niet kan inrichten tot een opvoedingsschool in tucht zonder-meer, door uitbreiding van middelen, met variaties in straffen, die ten dele haar deugdelijkheid hebben bewezen, èn door toevoeging van andere. die geëigend zijn voor het, huidige tijdsgewricht, is hij de uitoefening van het tuchtrecht dat doel dichter te naderen dan hij het strafrecht in zijn meer beperkte betekenis.

1. *Opneming van een nieuwe hoofdstraf voor mindere militairen onder de straffen en te stellen na de strafdienst.*

„De verplichting om zich op liet tijdstip der réveille te nielden „bij de wachtcommandant, gedurende ten hoogste acht dagen."

Analoog aan de straf, „de verplichting om ten hoogste 2 uur „voor het avondappel in de kazerne .... terug te zijn en aldaar te „verblijven .... gedurende ten hoogste acht dagen", welke correctie in het bijzonder geëigend is voor diegenen, die te laat op het avondappel komen, verdient het — gezien het vorengemeld richtsnoer — ten aanzien van langslapers aanbeveling, om over een adaequate en juiste straf te beschikken ter correctie en tot opvoeding.

De straf tot vroeger terugkeer in de kazerne voor een bepaalde periode heeft destijds tijdens de beraadslagingen over het wetsontwerp, de opmerking getrotseerd: veeleer te passen in het raam van de gezinstucht, althans daar kwamen de betogen der leden op neer; de praktijk heeft niettemin haar nut en bruikbaarheid bewezen.

Thans wordt door middel van art. 5 ten 3e W.K. ter correctie van weinig matineuze militairen, de tijdsvereffcning óók bedoeld om door spoediger binnenkonist, de overtreder de gelegenheid te geven zich vroeger ter ruste te leggen. De executie van het laatste is geheel in handen van de overtreder en voorts is bij de nieuwe straf het verband merr direct en wordt de zondaar gestraft op het punt waarin zijn zwakheid bleek.

2. *Invoering van een boete-stelsel voor officieren, onder-officieleur en manschappen.*

Het karakter van de soldij is in de jongste tijd wel grondig gewijzigd en in stede van enig geld ter bestrijding van kosten voor aankoop van kleine geriefelijkheden — welke het Rijk niet verstrekte en welke niettemin stellig nodig waren — is het een betaling geworden, welke het aspect heeft van zakgeld; imniers practisch heeft de dienstplichtige vrijwel geen aanschaffingen te verrichten, waarvan hij, zoals eertijds, de kosten zelf bestrijden rnoet.

Velerlei benodigdheden worden hern heden ten dage van rijkswege verstrekt door middel van de Verplegingsofficier of vanwege de DAU door de afdeling „Kleding en Diversen". De soldij komt dus grotenderls vrij voor eigen gebruik. Om de man, die als gemeensoldaat reeds een gulden per dag ontvangt, bij wijze van straf in de beurs te doen tasten „pour payer sa dette", is een opvoedend en doeltreffend middel.

De boete als straf dient ingevoegd te worden vóór de arreststraffen en te bedragen: voor mindere militairen althans tot ten hoogste tien dagen soldij (één betalingstermijn).

De boete als straf dient eveneens toepasselijk te zijii op onderofficieren naar evenredige maatstaf, voor dat deel der jaarwedde, hetwelk als soldij wordt gerekend.

Op analoge wijze ware te handelen voor de officieren, rekening houdend niet het feit, dat de jaarwedde de vergoeding bevat tot bestrijding van kosten voor levensonderhoud.

Om niet vooruit te lopen op de aanvaarding van dit novum in het straffen-scala heeft het geen zin hiervoor thans reeds bedragen te stellen. Te zijner tijd kunnen daartoe adviezen worden ingewonnen van bevoegden en deskundigen, indien eenmaal de idée acceptabel wordt geacht.

Geheel vreemd in het huidig stelsel is de boete intussen niet, daar zij reeds, zij het facultatief, bestaat in de vorm van bijkomende straf voor onderofficieren en mindere militairen bij de toepassing van streng arrest.

Bij de marine is deze bijkomende straf zelfs nader bekend. waartoe kortheidshalve moge worden verwezen naar artikel 25 van de Wet op de Krijgstucht.

Ook langs andere weg en wel bij overtreding heeft „boete" haar intrede gedaan door middel van schikking.

Zonder over deze vormen verder in détails te treden diene op het punt van „wellecom" voor de boete als nieuwe hoofdstraf onder de sancties der krijgstuchtelijke straffen in het algemeen — nog de volgende toelichting.

De humane denkwijze heeft gelukkig geleid tol afschaffing van de lijfstraffen, al wordt het gemis aan dat middel in enig uitzonderlijk geval wel gevoeld, de diepe vernedering voor de mens, die haai, ondergaat iri de vorm van tuchtiging, zal deze strafvorm hopelijk voor goed tot historie hebben gemaakt en de zeldzame keer, dat zij schijnbaar het juiste middel zou zijn hij een bepaald individu, kan nooit een reden worden geacht tot haar weder-invoering.

Veeltijds is het met de nicns zo gesteld, dat inperking van het voldoen aan zijn materiële behoeften door hem op andere wijze „aan „den lijve" wordt ondervonden. „Kom een Hollander aan zijn beurs „en ge komt hem aan zijn ziel." Wellicht hangt deze gevoeligheid samen met de koopmansgeest. Ontegenzeggelijk is geld een scrisibclc „zenuw" en terecht is voor de opvoeder ren greep naar die snaar deswege verantwoord. Alhoewel bezwaren zijn te opperen tegen stringente toepassing, aan haar doelmatigheid valt niet te twijfelen.

In welke gevallen zal de toepassing van boete de juiste en logische poenitentie zijn?

De boete als hoofdstraf zal geëigend zijn o.m. bij ruwe behandeling van rijksgoederen, zonder dat bepaaldelijk schade wordt veroorzaakt, welke reden geeft tol administratief verhaal. Zij zal evenrens toepassing kunnen vinden bij slome dienstvervulling. Is het eerste voorbeeld zonder verdere toelichting duidelijk, in het tweede geval ligt de raison misschien iets meer verscholen; daarom deze opheldering:

Indien de soldij een zakgeld is, dan schuilt daarin toch de erkenning, dat de ontvanger zulks heeft verdiend in de zin ener beloning, welke hem buiten voeding, kleding. legering enz. wordt geschonken Indien iemand zijn diensten niet met de vereiste toewijding vervult, waarom hem dan niet duidelijk gemaakt. dat hij het dien dag, dan

wel gedurende die betalingsperiode of deel daarvan niet heeft „verdiend"?

Heeft deze straf ook zin voor onderofficieren?

Indien de diverse functies, waarin onderofficieren — van korporaal tot onderluitenant — worden getoetst, op het punt van de coritrôle-taak over ondergeschikten en er blijkt, dat het vereiste toezicht te wensen overlaat, zal er eerder reden zijn het redres van boete te stellen dan enig andere straf. Wie niet volledig werk levert, zal de weerslag voelen door het wegvallen van de beloning. Soortgelijke contrôles — maar in groter omvang en op hoger plan — worden geëist van de officieren als tuchthandhavers, waarbij eerdergenoemde categorie de helpers zijn.

Is er afdoende reden om het scala, van straffen voor officieren — in vergelijking mat beide voorafgaande categorieën rangbeklecders — karig te houden?

Aan degenen wier autoriteit van hoger rangorde is, kan de eis worden gesteld van het betere voorbeeld. In het algemeen bestaat er voor leiders en toezichthouders het gevaar, dat zij vermenen zelf niet te kunnen zondigen. Tencinde deze toelichtende beschouwing in neutrale zône te houden volgt hier een aanhaling uit ren recent nummer van het Franse weekblad „Les Nouvelles Littéraires" waaruit hei tegendeel moge blijken.

In het dagboek van een Frans schrijver, tevens hoofdofficier van de Marine, Rivière, werden de volgende aantekeningen gevonden (Journal inédit. La prise de Hanoï):

„17 mai 1881.

„Encore des désordres de matelots Ir soir. Ce n'est pas leur „faute, mais celle de l'autorité, d'après mon principe toujours „l'autorité qui a tort.

„Ils ne sont pas assez surveillés.

„23 février 1882.

„Pas assez de charbon. C'est la faute de X.... qui est Iéger et „imprévoyant, mais surtout la mienne.

„Un chef doit fout prévoir."

Misschien is deze blik naar de werkelijkheid van een eeuw geleden te dicht bij de horizont van onze verbeelding en is het raadzaam tot meer nabij gelegen terrein te keren.

Welnu, ziehier enkele citaten uit „Les forces morales", een boekje uitgegeven door het Franse Ministerie van Oorlog in 1923, voor militaire scholen.

Uiteraard is het gebodene dr neerslag van de ervaring van legers met een grote traditie, maar, blijkens de aanhef van de uitgave, zijn de lessen van de bittere oorlogsjaren (1914—1918) er eveneens in verwerkt.

„Nous pouvons (donc) définir la discipline militaire:

„Une règle de conduite uniforme, commune à tous, garantie „par des sanctions, à laquelle les chefs aussi bien que les soldats „sont soumis sans distinction...."

„Si nous sommes les supérieurs hiérarchiques de nos hommes,
„chefs et soldats sont égaux devant le devoir militaire."
„Cette égalité de tous devant le devoir est une loi essentiellr
„de l'Armée."
„Certaines fautes contre la discipline sont parfois imputables à
„ceux qui commandent."

De eerste uitspraak is een rem op het idee. dat de tucht er alleen is voor de ondergeschikten.

De beide volgende citaten vorinen stellig aanleiding tot de gedachte, dat voor soortgelijke plichten juist omwille van die gelijkheid, bij nalatigheid der vervulling dezelfde strafsoort dient te worden gehanteerd.

Waarom ook voor officieren niet de toepassing van boeten? Is er geen behoefte aan deze soort straf ook voor deze categorie?

Ten slotte over deze materie nog twee opmerkingen.

De boete-bij-schikking is een reminiscentie aan het aloude compositie-stelsel en zij verschilt deswege in karakter van de krijgstuchtelijke boete-straf. Aanbod tot schikking na het begaan van een overtreding geschiedt immers alleen, indien de tucht niet werd gelaedeerd. Het accept van de delinquent sluit verdere vervolging uit. Boete hij schikking is in wezen een afkoopsom: het recht tot vervolging wordt n.l. afgekocht. Deze vorm behoort tot het gebied van het strafrecht. De vereffening geschiedt bij contante betaling en er vindt dan ook geen aantekening plaats op de straflijst.

Inhouding langs andere weg bij administratieve maatregel verschilt met de boete als disciplinaire straf eveneens in wezen.

Met een voorbeeld moge zulks worden toegelicht.

Een sergeant-majoor-administrateur weet op slinkse wijze in ren halenderjaar tweemaal zijn periodiek verlof op te nemen. Na ontdekking volgde uiteraard bestraffing maar tevens werd de Minister van Oorlog machtiging verzocht tot inhouding te mogen overgaan op de wedde van de delinquent over de ganse periode van zijne onwettige afwezigheid.

Met deze opmerkingen wordt de beschouwing over de boete-als-hoofdstraf beëindigd en de aandacht verzocht voor het volgend punt.

3. *Toepassing van de bijkomende straf tof inhouding van soldij imperatief hij streng arrest, èn toepasselijkheid der inhouding facultatief bij oplegging van verzwaard en licht arrest.*

In het licht van het voorafgaaride behoeft het weinig betoog op de anomalie tc wijzen, welke ligt in het feit, dat iemand, ingesloten wegens de straf van streng arrest, niettemin beloning geniet.

In de praktijk wordt van de mogelijke toepassing van inhouding van soldij zo karig gebruik gemaakt, dat de *verplichte* combinatic zeer wenselijk is, bv. op dezelfde wijze als thans bij de Marine is geregeld (zie art. 25 W.K.).

Voor het tweede deel in vorenstaand punt opgenomen ligt de

minst van twee varianten in het scala duidelijk te-grijp. Wordt inhouding op de soldij, als bijkomende straf, bij voorkeur aangewend bij krijgstuchtelijke vergrijpen, welke op enigerlei wijze samenhangen met drankmisbruik, deze opvoedkundige factor kan slechts -– zoals de wet heden luidt — bij oplegging van streng arrest opgeld doen.

In gevallen, dat militairen op een avond, na ontvangst van een soldij-termijn (!) rumoerig kazerne-waarts keren — blijkbaar onder de indruk van een stevig glas bier — zal er niet immer reden zijn onmiddellijk de strengste arreststraf toe te passen.

Voor soortgelijke gevallen is de facultatieve inhouding voor de lichtere arresten de gewenste oplossing teneinde het opvoedend karakter der straf tot zijn recht te doen komen.

De herzieningen bij deze inzending hebben niet allen de bedoeling tot uitbreiding over te gaan. Tegenover het voordeel ener ruime keuze van middelen bestaat ongetwijfeld het gevaar van „l'embarras „du ehoix".

Te dien einde worden ook enkele beperkingen voorgestaan.

4. *De hoofdstraf van* **licht arrest** *voor onderofficieren en mindere militairen, van* **licht** *arrest voor* **ten** *hoogste* **21 dagen,** *ware* **terug** ***te*** *brengen* **tot 14 dagen, gelijk;** *het maximum* **luidt** *voor* **officieren.**

Een arrest van 21 dagen wordt uiterst zelden toegepast en stelt zeer hoge eisen aan een gestrafte t.a.v. het niet-violeren van het arrest.

Door de schalen ten deze gelijk te stellen wordt een vereenvoudiging bereikt (vgl. artt. 3, 30 en 31 W.K.) die anderzijds door de bijkomende straf van boete kan worden gecompenseerd.

5. ***Afschaffing*** *van* ***de berisping voor*** *mindere* ***militairen.***

Alhoewel het feit, dat iedere bestraffing op-zichzelve reeds een afkeuring inhoudt van de dader, is zij veelal geen afdoende prikkel om hem — zonder verdere voelbare gevolgen — de plicht tot goede dienstvervulling iri te scherpen.

De militair is stellig tijdens zijn leertijd — van recruut tot soldaat — en wellicht ook in later periode van nego onachtzaamheid bij monde van zijn commandanten in gebreke gesteld door een bemerking, een waarschuwing, een ernstig onderhoud. Indien hij na dit alles nietteinin op gelijk punt fraudeert, is een fellere aansporing noodzakelijk dan de b risping, die slechts „momentele" werking heeft. Op het tijdstip, waarop tot strafoplegging dient te worden overgegaan, is een berisping – veelal mondeling en meestal niet in het bijzijn van kameraden — een slappe medicijn. In somniige omstandigheden is het misschien dienstig over een berisping-als-straf te beschikken, n.l. ingeval enerzijds de verwijtbare schuld

gering is en anderzijds het vergrijp niet onbestraft kan blijven. Door de invoering van het boete-stelsel wordt het bezwaar van het wegvallen van de berisping-als-straf wel gecompenseerd.

Wellicht ten overvloede wordt er aan herinnerd, dat het doen vervallen van de berisping alleen betreft mindere militairen en wordt beperkt tot de straffen in-het-algemeen.

6. *De plaatsing in een tuchtklasse ware als straf af te voeren en in te stellen als administratieve maatregel.*

Reeds enkele weken na het onder de wapenen komen van dienstplichtigen weten de rechtstreekse commandanten, welke mensen vanhuis-uit niet in tucht geoefend zijn.

Onder deze groep bevinden zich sommige niet-goedwillende elementen, waarvan enkele een bijzonder en voortdurend toezicht eisen, teneinde hen aan orde en regel te wennen.

Naar de gewone gang van zaken komen zij te enigertijd, meestal spoedig, op het strafrapport en dan begint de lijdensweg. Na een reeks in climax gaande bestraffingen groeit het inzicht, dat b.v. één of meer van deze mensen voor een speciale behandeling in aanmerking komt. Is dat voornemen gerijpt, dan komt de strafbevoegde meerdere er toe om bij de eerstkomende gelegenheid dat middel tot redres onverbiddelijk toe te passen.

Indien het nieuwe vergrijp tegen de tucht echter gering is, en de strafoplegger voorts bedenkt, dat er een zeker evenwicht moet zijn tussen de daad en zijn bestraffing, dan komt deswege de strafbevoegde meerdere in moeilijkheden. Hij heeft wellicht de vaak verschijnende op het rapport reeds onder de aandacht gebracht, dat bij een volgende gelegenheid de tuchtklasse aan de orde komt.

In voorliggend geval ontstaat er dus een dilemma voor de strafoplegger. Handelt de strafoplegger consequent, dan is er geen goede verhouding tussen vergrijp en bestraffing. Bestraft hij het betrekkelijk lichte feit naar zijn zwaarte met een evenredige straf, dan komt hij in strijd met zijn toezegging, omdat hij alsdan aan de oplegging van tuchtklasse niet toekomt.

In de praktijk heeft het geval zich voorgedaan, dat een soldaat, voor een betrekkelijk licht vergrijp, de straf van tuchtklasse werd toegediend en deze zich beklaagde ex art. 61 over de hem opgelegde straf. De overwegingen in de beschikking, waarbij de straf gehandhaafd bleef, waren velen en bleven niet beperkt tot het feitelijke voorval. De strafreden kreeg dan ook uitbreiding in de tekst.

Is het voor de strafoplegger geen grote stap om — na toepassing zelfs van de maximum arreststraf — te komen tot tuchtklasse met een minimum-duur van drie maanden, als hij daarbij bedenkt, dat deze termijn niet als diensttijd geldt? Deze „straf" is niet anders dan een opvoedkundige maatregel. De praktijk bewijst, dat tot toepassing van tuchtklasse eerst wordt besloten, nadat alle overige middelen hebben gefaald. Deze wijze van hanteren heeft belangrijke nadelen

voor de tucht-in-het-algemeen en voor de delinquent in het bijzonder.

Holle vaten klinken het hardst. Onhandelbare sujetten stichten op de chambrée ie midden van goedwillenden veel kwaad door hun uitlatingen, n-elke veelal gespeend zijn van enig égard voor de discipline.

Met het invoeren van dit opvoedmiddel wordt veel werk voorkomen, veel schade verhinderd, is de delinquent met meer succes op te voederi en worden dilemma's als in het gemelde voorbeeld voorkomen.

Indien de compagniescommandant uit eigen waarneming uit berichten van pelotonscommandanten, rapporten van de sergeanten van de week, voldoende basis heeft gevonden om deze ingrijpende maatregel toe te passen. ware de beslissing te leggen in handen van de korpscommandant.

Het beklag over vermeende onbillijke behandeling staat voor de bestrafte open ex art. 9 ten 4e van het Reglement betreffende de Krijgstucht en beperkt de behandeling lot één instantie.

7. *Strafdienst voor onderofficieren van lagere rang dan sergeant-majoor op analoge wijze als is vastgesteld voor onderofficieren der Zeemacht van lagere rang dan sergeant.*

Om de onderoficieren der Koninklijke Landmacht voor deze straf te vrijwaren terwijl de onderofficieren der marine daarvoor wel in aanmerking worden gebracht, schaadt de uniformiteit van het systeem, waarvoor geen afdoende reden bestaat.

De straf van licht arrest betekent voor de gehuwde onderofficier slechts een geringe vrijheidsbelemmering. De straffen van licht- en verzwaard arrest voor de jongere ongehuwde onderofficieren zijn ook slechts een betrekkelijke beperking van vrijheid van beweging. Omdat hel lagere kader bij de landmacht uitsluitend uit di nstplichtig personeel bestaat, is hel gewenst ook sergeanten voor strafdienst in aanmerking te doen komen. Als correctie bij slappe dienstvervulling of voor korte afwezigheid bij de normale dienst, is strafdienst een adaequaat opvoedmiddel.

Ingeval geen mindere militairen met strafdienst worden gepuniëerd — zie onder het volgende punt — waren bedoede onderofficieren met het doen van andere diensten, te belasten, overeenkomende met de rang en de betrekking van de gestrafte, analoog dur met de bepaling over strafdienst voor de onderofficieren der zeemacht (zie art. 7 A W.K.).

X. *Wijziging van de aard van de strafdienst door de mindere militairen der Landmacht, in stede van exercitie, corvée-diensten te doen verrichten onder contrôle van het kader van de week en c.q. onder toesicht van onderofficieren — beneden de rang van sergeant-majoor — aan wie strafdienst werd opgelegd.*

De exercitie als straf is volkomen in onbruik geraakt. Weliswaar

wordt — bij wijze van straf — wel eens een extra-exercitie uitgevoerd, maar straf in de wettelijke zin, dus met aantekening in de straflijst, wordt bij de Koninklijke Landmacht — althans voorzover inzender bekend — nimmer opgelegd.

Aan de strafexercitie kleven ernstige nadelen, welke hier kortlieidshalve onder de volgende punten worden opgesomd:

1. Zij wordt zelden of nooit toegepast (in onbruik geraakt);

2. zij heeft het nadeel, dat een dienstverrichting wordt gedegradeerd tot straf (disqualificatie);

3. zij bergt het gevaar in zich van collectieve straf en door haar globale toepassing leidt zij tot onrechtvaardige behandeling van goedwillenden;

4. de uitvoering is omslachtig (regeling door de C.O.).

Voor deze strafdiensten waren te kiezen: algemeen plaateoorvée, zoals het reinigen van exercitie-, sport- en kleine oefenvelden binnen het kazerne-terrein of daaraangrenzend. Ook hier dient bij voorkeur de straf als opvoedininiddel te worden aangewend. Mindere militairen, die deze terreinen verontreinigen, komen voor deze strafsoort in aanmerking. Mede kan zij worden opgelegd aan overtreders van hygiënische regelen en alsdan ware een strafdienst te kiezen in verband met de geschonden regel (spiegelstraf).

9. *Wijziging in de verlaging van onderofficieren door terugstelling tot lagere rang c.q. tot de stand van soldaat. (Zie art. 16A W.K.).*

De verkorte inhoud van het artikel betreffende verlaging luidt aldus: Een onderofficier op mie de straf van verlaging is toegepast wordt teruggebracht tot de stand van soldaat.

In de betekenis-titel van het W.v.M.S. — zie art. 68 1e lid — is te lezen. dat onder onderofficieren worden verstaan. militairen met enige rang bekleed, beneden die van 2e luitenant. Volgens die bepaling is het dus mogelijk, dat een onderluitenant voor het begaan van een ernstig krijgstuchtelijk vergrijp, tot de stand van soldaat wordt gebracht. Deze disciplinaire straf zonder gradatie-mogelijkheid krÿgt in het kader van de strafsoorten wel een zeer gepronconceerd accent. Misschien heeft gemeld voorbeeld slechts academische betekenis cn zal de praktijk geen gevallen opleveren van deze kwaliteit. De wet geeft evenwel deze zeer ruime niogelijkhcid en ondenkbaar is haar toepassing derhalve niet.

In de praktijk is evenwel de verlaging van een sergeant-majoor of van een sergeant tot de stand van soldaat wèl aan de orde. De wettelijke mogelijkheid van een variatie af te snijden is ongewenst en onpractisch en wel om de volgende redenen.

Bij contrôle op gcvallcri waarbij verlaging werd toegepast, betrof het immer feiten, waaruit de ongescliiktheid of de onwaardigheid van de delinquent bleek, dan wel beide. Uiteraard rijst t.a.v. de ongeschiktheid tot het bekleden van een bepaalde rang, wel de vraag

of zulks nu beslist insluit de ongeschiktheid voor enige rang, welke dan ook.

Gradatie in do straf van verlaging op dat punt is wel gewenst. Sen aanzien van het begrip ,,onwaardig" is het ondoenlijk om los van een casus-positie dezelfde redenering te volgen. In het algemeen is een grote terugval van een hoge onderofficiersrang tot de stand van gemeen soldaat stellig niet immer dc juiste strafmaat. Overigens is het in de praktijk zeer wel denkbaar, dat een verlaagde adjudant-onderofficier nog wel geschikt is voor de functie van sergeant of sergeant-majoor.

10. *Over de herziening der tuchtstraffente velde wordt volstaan met de volgende desiderata.*

Ten slotte heeft het geheel der regelingen betreffende de militaire tucht tot doel het handhaven van de gevechtsdisciplinc. De middelen tot baar handhaving bieden slechts een geringe keus. Op dit gebied is weinig gepubliceerd inzonderlicid voor wat de landmacht aangaat. Over het militair Straf- en Tuchtrecht in het V.K. verscheen een overzicht van meer algemeen karakter (zie M.R.T. Dl. XXXIX blz. 55, e.v.) dan dat, waartoe deze bijdrage zich beperkt.

De werkelijkheid heeft de Regering genoopt — althans voor de duur van de huidige oorlog — om de C.On. bij de Zeemacht ruimer bevoegdheden te verlenen op tuchtrechtelijk gebied (K.B. dd. *2* Oct. 1942 Stbl. nr. C 65) door uitbreiding van het aantal oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen en verdrievoudiging der maxima bij tuchtstraffcn.

In de praktijk maakte men voorts eveneens met succes gehruik vaii een nieuw instituut: ,,de voorwaardelijke niet-verwijzing".

Ook bij de Landmacht werd bij Koninklijk Besluit (d.d. 27 Juli 1945 Stbl. rir. E 53) uitbreiding gegeven aan de oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen, zij hei in meer beperkte omvang dan voor de Zeernacht.

Aan de hand van vorenstaande ervaringen is er nellicht aanleiding om de straffen-te-velde in dat opzicht definitief te herzien, zodra wetswijziging om andere redenen aan de orde wordt gesteld. Echter niet dan nadat het vereiste overleg plaats heeft gehad tussen Vloot en Leger.

De gewijzigde internationale verhoudingen leiden er toe — vanwege mogelijk bondgenootschappelijk optreden — het nationale militair strafrecht *op* die basis te herzien, maar om een gedeeltelijke herziening van het beperkte tuchtrecht daarvan afhankelijk te stellen is niet rationeel.

Niettemin zal de Commissie, welke zou worden belast met de gedeellelijke herziening van het stelsel van discipline voor de Nederlandse Weermacht — in verband *met* hetgeen werd opgemerkt over

liet Militair Strafwetboek in de vorige alinea – bij haar commissoriaal onderzoek reeds dienen te betrekken de tuchtwetten van de overige leden van het Pact, opdat de nieuwe artikelen uit de tuchtwetten een analoog karakter verkrijgen.

Zonder de voorgestane wijzigingen, neergelegd in de voorafgaande negen punten voor de krijgstuchtelijkc straffen-in-liet-algemeen en de drie — van tijdelijke kracht zijnde — wijzigingen voor de straffen-te-velde van hoge urgentie te noemen, heeft het stellig zijn nut desiderata op dc Wet op dc Krijgstucht kenbaar te maken, opdat — indien wordt overgegaan tot herziening — niet ten onrechte wordt gemeend, dat de praktijk van die wet niets te wensen overlaat.

MILITAIRE RECH'TSPRAAK.

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van 4 Maart 1949.

President: Lt. Kolonel A. Groen.

Leden: Lt. Kolonel J. A. de Witte en Kapt. Mr J. W. H. Swane.

Auditeur-Militair: Mr C. G. Phaf.

Raadsman: Mr h. h, M. Struycken.

Ongeoorloofde afwezigheid? Geoorloofde mate van initiatief,

Ziekte tijdens verlof. Beklaagde stelt zich onder behandeling van geneesheer en wordt regelmatig bezocht door militair contrôlerend arts; hij krijgt echter noch order om naar zijn onderdeel terug te keren, noch mededeling dat hij tot zodanige terugkeer in staat geacht wordt.

Krijgsraad: toen beklaagde eenmaal onder medische behandeling en contrôle stond, mocht hij niet op eigen initiatief, zonder daartoe door bedoelde geneesheren in staat te zijn genckf, naar zijn onderdeel terugkeren. Vrijspraak van de ten laste gelegde opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid.

Hoog Militair Geerchtshof: beklaagde heeft ten processe cerklaard dat hij op 2 November in staat was, de reis naar zijn onderdeel te ondernemen: beklaagde wordt als militair geacht te hebben geweten dat het zijn plicht was, zodra hij daartoe in staat was, naar zijn onderdeel terug tr heren. Zijn afwezigheid is derhalve van 2 November af opzetfelijk ongeoorloofd geweest.

Nadere informatiën, in hoger beroep, door een Raad-Commissaris. (Zie de achter hei vonnis opgenomen sententie).

(W.M.S.R. art. 97; P.I. art. 29).

De Krijgsraad te Velde Zuid,

Gezien: .... enz.;

Overwegende. dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dpl. sold. van het Artillerie Opleidingscentrum, al„thans militair iii de zin der wet, op of omstrecks 1 November 1948 „te Breda, althans in Nederland, iri tijd van oorlog, na het beëindigen „van een aan hem verleend verlof' wegens ziekte niet bij zijn korps „te Breda is teruggekeerd, doch daarvan sinds dien tijd, althans „meer dan vier dagen, opzettelijk, althans hoogst nalatig, onge„oorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven, totdat hij op 5 No„vember 1948 te 's-Gravende l is aangehouden en naar zijn korps tc „Breda is teruggebracht";

Overwegende, dat beklaagde blijkens een zich bij de processtukken bevindende ambtelijke verklaring, dd. 22 November 1948, opgemaakt door de Commandant van de Oefenbatterij van de Administratieve

Afdeling van hel Artillerie Opleidings-Centrum, de Kapitein W. W. van der Hoek, ten tijde, dat hij liet hem ten laste gelegde feit zou hebben gepleegd, in werkelijke dienst was, hetgeen mede blijkt uit een zich bij de processtukken bevindend afschrift van de contrôlelijst ten name van beklaagde, welk afschrift voor eensluidend afschrift is getekend door de Kapitein W. W. van der Hoek;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij sedert 7 Mei 1946 als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst is en dat hij thans is ingodeeld bij het Artillerie Opleidingscentrum, Administratieve Afdeling, Oefenbatterij te Breda; dat hij in Juli 1948 zeven dagen periodiek verlof heeft genoten; dat hij tijdens dit verlof ziek is geworden; dat zijn Commandant telegrafisch van zijn ziekte op de hoogte werd gesteld en dat hij zich onder behandeling stelde van de geneesheer Dokter Van Waasbergen te Strijen; dat hij regelmatig werd bezocht door de militaire controlerende geneesheer Dokter De Haas; dat de Dokter ischias bij hem constateerde; dat hij in het begin thuis werd behandeld door de Dokter en later op zijn spreekuur; dat hij op 22 October 1948 een briefje van de M.G.D. te Breda kreeg, welk briefje hij bij de stukken ziet gemerkt A-rood; dat hij dit briefje niet als een bevel heeft opgevat; dat hij op 2 November 1948 nog op het spreekuur van Dokter Van Waasbergen is geweest; dat de controlerende militaire arts toen ongeveer een week tevoren bij hem was geweest; dat deze hem toen noch heeft opgedragen naar zijn onderdeel terug te keren. noch heeft gezegd, dat hij daartoe in staat was; dat ook Dokter Van Waasbergen op 2 November 1948 niet verklaarde, dat hij (beklaagde) in staat was naar zijn onderdeel terug te keren; dat hij zich de ene dag vrij goed voelde, de andere dag weer niet goed voelde; dat hij niet naar zijn onderdeel is teruggekeerd, daar hij zelf niet kon beoordelen of hij genezen was of niet; dat hij van mening was, dat hij niet eerder behoefde terug te lieren, voordat de militaire arts hem dit had opgedragen, of de huisdokter, die hem behandelde, verklaard had, dat hij in staat was om terug te keren; dat hij op 5 November 1948 door de Marechaussee is aangehouden te Numansdorp;

Overwegende, dat het ambtsedig proces-verbaal, dd. 16 November 1948, No. 92/48, opgemaakt door Antonie van Rijn, Opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee en Jacob Snoey, Marechaussee der 1e klasse, tevens opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de Brigade Dordrecht, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van:

1. *Arie* de Haas, arts, wonende te 's-Gravendeel, Langestraat No. 11, oud 44 jaar:

dat hij iu zijn hoedanigheid als controlerend geneesheer, verschillende malen de hem bekende J. F. B., wonende te 's-Gravendeel, Schenkeldijk No. 116, heeft bezocht; dat hij, daar hij vermoedde dat, B. de pijn erger deed voorkomen, dan deze in werkelijkheid was, meende dat het, beter was, dat B. in een militaire inrichting werd

opgenomen, en dat hij dit op zijn contrôlekaart heeft geschreven en door heeft gegeven aan de militaire arts te Breda;

2. *Johannes Pieter van Waasbergen,* oud *44* jaar, arts, wonende te Strijen, Molenstraat No. **33:**

dat hij de hem bekende **J. F. B.,** wonende te 's-Gravendeel, Schenkeldijk No. 116, verschillende maanden in behandeling heeft gehad; dat B. ischias heeft en dat dit een ziekte is, die slechts langzaam geneest; dat hij B. de eerste tijd heeft bezocht, en dat hij hem de laatste weken naar zich toe heeft laten komen;

Overwegende, dat het ambtsedig proces-verbaal, dd. 9 November 1948, No. 1266, opgemaakt door Jacob Marinus Meeuwsen, Wachtmeester, behorende tot de Brigade Breda, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van Willem Wiebe van der Hoek, Kapitein hij de Artillerie, Commandant van de Oefeiibattrrij van de Administratieve Afdeling van het Artillerie Opleidinga-Centrum, gelegerd te Breda:

dat de soldaat 1e klasse J. F. B.. behorende tot het Artillerie Opleidings-Centrum, Oefenbatterij, op 7 Juli 1948 met zeven dagen periodiek verlof naar huis is vertrokken; dat B. gedurende zijn verlof ziek is geworden en toen aan hem hiervan bericht heeft gezonden; dat de Administrateur van zijn Batterij op 15 Juli 1948 aan de controlerende geneeslieer Dokter de Haas te 's-Gravendeel een contrôlekaart heeft gestuurd; dat hij, de Adrninistrateixr van zijn Batterij, op 25 Augustus 1948 nogmaals een coritrôlekaart aan de controlerend geneesheer Dokter De Haas heeft doen sturen, waarop hij echter nooit antwoord heeft ontvangen; dal hij begin October 1948 bericht aan de soldaat **J. F.** B. heeft gezonden, dat hij een schriftelijke gelegaliseerde verklaring van zijn behandelende geneesheer aan hem moest sturen, dat zijn ziek achterblijven gerechtigd was; dat hij toen kort daarop van de soldaat J. F. B. een schriftelijke verklaring van zijn behandelende geneesheer, Dokter Van Waasbergen, heeft ontvangen, welke verklaring was gelegaliseerd door de Burgemeester van 's-Gravendeel en waaruit bleek, dat het ziek achterblijven van de soldaat B. gewettigd was; dat op 12 October 1948 de Reserve-Officier van Gezondheid Van Ewijk een schrijveii heeft gezonden aan de controlerend geneesheer, Dokter De Haas, ie 's-Gravendeel, met het verzoek om inlichtingen omtrent het ziek thuis blijven van de soldaat **J.** F. B.; dat op 20 October 1948 de Reserve-Officier van Gezondheid een bericht heeft gezonden aan de soldaat B., met het verzoek zich ten spoedigste bij hem te melden: dat, aangezien de soldaat B. zich op 4 November 1948 nog steeds niet bij hem had gemeld en daar hij toen ook geen bericht had ontvangen van de soldaat B., dat zijn toestand zodanig was, dat hij niet mocht reizen, hij op 4 November 1948 telefonisch aan de Brigade-Comniandant der Koninklijke Marechaussee te Dordrecht heeft verzocht orn de soldaat **J. F.** B. op te halen en naar hem over te brengen; dat op 5 November 1948 de Marechaussee de soldaat H. heeft opgehaald en overgebracht naar de Kloosterkazerne te Breda;

Overwegende, dat zich bij dr piocesstukken een schrijven gemerkt A-rood, dd. 20 October 1948, bevindt, aflromstig van de Chef van de M.G.D. te Breda en gericht aan de Heer J. F. R., Schenkeldijk No. 28a te 's-Gravendeel, in welk schrijven aan B. wordt medegedeeld, dat, ingevolge ontvangen schrijven van Dokter De Haas militair speciaal onderzoek, mogelijke keuring of herkeuring voor hem nodig wordt geacht en het dus in zijn belang is, zo spoedig mogelijk bij zijn onderdeel terug te keren en zich dan te melden bij de M.G.D. te Breda;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen — het schrijven dd. 20 October 1948 slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, rrieer in het bijzonder niet, dat beklaagde gedurende het in de telastelegging genoemde tijdvak opzettelijk, althans hoogst nalatig, ongeoorloofd van zijn Korps te Breda is afwezig gebleven, en dat hij derhalve van het hem ten laste gelegde behoort te worden vrijgesproken;

vermits beklaagde, toen hij niet op het voor hem vastgestelde tijdstip van verlof is teruggekeerd, aan de voorschriften heeft voldaan, die geldend waren, ingeval wegens ziekte niet kon worden teruggekeerd; dat beklaagde, toen hij eenmaal onder geneeskundige behandeling van Dokter Van Waasbergen te Strijen en onder contrôle van dc militaire controlerende geneesheer Dokter De Haas te 's-Gravendeel stond, niet op eigen initiatief, zonder daartoe door een der genoemde doktoren in staat te zijn geacht, naar zijn onderdeel mocht terugkeren; dat inimcrs beklaagde ten deze aanzien niet tot oordelen bevoegd moet worden geacht; dat een dergelijk initiatief in het algemeen ongeoorloofd moet worden geacht, gezien de gevaren. hetwelk dit met zich zou kunnen meebrengen, ten aanzien van de initiatiefnemer zelve en andere militairen; dat, nu is gebleken, dat noch de hovenvermelde Dokter De Haas te 's-Gravendeel, noch Dokter Van Waashergen te Strijen onder wiens respectievelijke contrôle en behandeling beklaagde stond, beklaagde ter kennis hebben gebracht, dat hij in staat was om naar zijn onderdeel terug te keren en het bovenvermeld schrijven, dd. 20 October 1948 evenmin als een opdracht aan beklaagde kan worden beschouwd, om naar zijn onderdeel terug te keren, beklaagde niet naar zijn onderdeel kon terugkeren;

Gezien de artikelen 1, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 193, 197, 205, 243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen beklaagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem vrij.

Hoog Militair Gerechtshof,

Sententie van 8 November 1949.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Lt.-Generaal Dijxhoorn, gep. Lt. Generaal Nijhoff (plv.).

(Zie het hiervóór ***opgenomen*** *vonnis).*

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:....enz.;

Gezien het vonnis in eerste aanleg gewezen;

Gelet op het door Raad-Commissaris gehouden onderzoek;

Gehoord de beklaagde, zo in zijn antwoorden als in de middelen van verdediging, door hem en namens hem door de raadsman aangevoerd;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van één maand;

Overwegende, dat het Hof zich niet met het beroepen vonnis kan verenigen;

Overwegende, dat aan de beklaagde is ten laste gelegd: [enz., zie vonnis — Red.];

Overwegende, dat beklaagde zakelijk ten processe heeft verklaard: dat hij in Juli 1948, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was en ingedeeld bij het Artillerie Opleidingscentrum Administratieve Afdeling Oefenbatterij, gelegerd in de Kloosterkazerne te Breda, 7 dagen periodiek verlof heeft genoten; dat hij tijdens dit verlof ziek is geworden; dat zijn Commandant telegrafisch van zijn ziekte op de hoogte werd gesteld; dat hij zich onder de behandeling stelde van de geneesheer, dokter van Waasbergen te Strijen; dat hij regelmatig werd bezocht door de militaire controlerende geneesheer dokter De Haas; dat dokter De Haas een keer tegen hem heeft gezegd, dat hij de volgende dag naar zijn onderdeel moest terugkeren; dat hij de volgende dag zijn Commandant ervan in kennis heeft gesteld, dat zijn toestand zodanig was verergerd, dat hij niet kon lopen; dat hij op 22 October het bij de processtukken aanwezige briefje van de M.G.D. te Breda, gemerkt met A rood ontving; dat hij de dag, dat hij dat briefje ontving niet in staat was te reizen; dat hij op 2 November 1948 naar het spreekuur van dokter Van Waasbergen is gegaan per rijwiel; dat hij toen in staat was de reis naar Breda te ondernemen; dat hij op 5 November 1948 door de Marechaussee werd aangehouden; dat hij van 2 tot en met 5 November 1948 zonder wettige reden van zijn onderdeel afwezig is geweest;

Overwegende, enz.;

Overwegende, dat beklaagde als militair geacht wordt te hebben

geweten, dat het zijn plicht was om, zodra hij daartoe in staat was, naar zijn onderdeel terug te keren en derhalve waar hij zelf erkent op 2 November 1948 in staat te zijn geweest naar zijn onderdeel te reizen, zijn afwezigheid vanaf die datum opzettelijk ongeoorloofd is geweest;

Overwegende, dat Johannes Pieter van Waasbergen, arts, oud 45 jaar, wonende te Strijen, als getuige ten processe gehoord, zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd, dat hij beklaagde in behandeling heeft gehad; dat beklaagde volgens hem, toen hij de brief van de M.G.D. te Breda dd. 20 October 1948 ontving, naar Breda had kunnen reizen; dat beklaagde naar zijn mening toen zo spoedig mogelijk had moeten terugkeren op eigen initiatief;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — de brief van de M.G.D. te Breda, aan beklaagde gericht, d.d. 20 October 1948, slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, dat beklaagde het hem ten laste gelegde heeft gepleegd, alsmede zijn schuld daaraan met dien verstande, dat hij als dienstplichtig soldaat van het Artillerie Opleidingscentrum omstreeks 1 November 1948 in tijd van oorlog, na het beëindigen van een aan hem verleend verlof wegens ziekte niet bij zijn korps te Breda is teruggekeerd, doch daarvan sinds die tijd opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven, totdat hij op 5 November 1948 te 's-Gravendeel is aangehouden en naar zijn korps te Breda is teruggebracht;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„OPZETTELIJKE ONGEOORLOOFDE AFWEZIGHEID IN TIJD VAN ,,OORLOG, WELKE NIET LANGER DAN VIER DAGEN DUURT",

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 sub 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht;

[volgt: veroordeling (met toepassing van art. 24 Wb. v. Str.) tot geldboete van f 250, subs. 100 dagen hechtenis. - *Red. M.R.T.*].

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 10 September 1948 *).

President: Mr J. C. Berenschot (plv),

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. H. J. G. van Giesscn.

De door de Krijgsraad terzake van „desertie in tijd van oorlog" opgelegde bijkomende straf van ontslag uit de milifaire dienst tenirt gedaan en de hoofdstraf in belangrijke mate verhoogd, aangezien de

*) De kennisneming door het H.M.G. van deze, door een aan fiut-executie onderworpen vonnis berechte, zaak geschiedde op gelijke gronden als in M.R.T. XLII, blz. 591 in extenso vermeld, (Red. M.R.T.)

toepassing van de bijkomende straf van ontslag in gevallen als deze een aanmoediging zou kunnen betekenen, om te trachten eich door enigerlei desertie aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken. Ontslag met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen dient slechts bij onverbeterlijken aan de orde te komen.

(W.M.S.R. art. **23)**

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NED. INDIË

in de zaak van S., oud 22 jaar, geboren te Tjimahi, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad te Velde gediend hebbrnde als Soendanees K.V.Soldaat tkl. bij het IIe Rewakingsbataljon te Bandoeng,

Gezien het vonnis van den Krijgsraad te Velde X.N.I.L. te Ratavia, gewezen op 17 December 1947, waarbij beklaagde terzake van het hem ten laste gelegde is schuldig verklaard aan het misdrijf: „*Desertie in tijd vun oorlog*" en deswege is veroordeeld tot een gevangenisstraf voor den duur van *vier maanden*, onder aftrek van den tijd doorgebracht in voorlopig arrest, voorts met ontslag uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid, om bij de gewapende macht te dienen en met last, dat beklaagde onmiddellijk op vrije voeten wordt gesteld;

Gelezen .... enz.;

Overwegende, dat het Hoog Militair Gerechtshof van oordeel is, dat voormelde Krijgsraad op de in bovengenoemd vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht beklaagde terzake van het hem ten laste gelegde heeft schuldig verklaard en deswege heeft veroordeeld. zomede het bewezen verklaarde feit met juistheid heeft omschreven, doch een hoofdstraf heeft opgelegd, welke den Hove aanzienlijk te licht is voorgekomen en dan ook, gezien de strenge repressie, welke zozeer tegen de krijgstucht en militaire discipline indruisende feiten als desertie in tijd van oorlog vereisen en voorts gelet op de omstandigheden, dat beklaagde reeds meermalen wegens ongeoorloofde afwezigheid krijgstuchtelijk is gecorrigeerd, zodat hij thans een zeer gestrenge bestraffing verdient, de ondervolgende hoofdstraf in juistere verhouding wordt geacht tot de aard en ernst van het door beklaagde misdrevene, waarbij echter termen aanwezig geacht worden, om den tijd, door beklaagde ten deze in voorlopig arrest doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging van de hem opgelegde straf geheel in mindering te brengen;

Overwegende, dat evenwel de door den Krijgsraad mede opgelegde bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst in zaken als de onderhavige minder op haar plaats geoordeeld wordt, daar toch de toepassing van deze bijkomende straf in dergelijke gevallen een aanmoediging zou kunnen betekenen, om te trachten zich door enigerlei desertie aan zijn militaire dienstplichten te onttrekken en dan ook zodanig ontslag uit den militairen dienst slechts hij onverbeterlijke gevallen aan de orde dient te komen;

[Volgt: vernietiging van het vonnis van den Krijgsraad te Velde K.N.T.L. te Batavia ten aanzien van de opgelegde hoofdstraf en bijkomende straf en veroordeling van beklaagde tot een gevangenisstraf voor den duur van één jaar, onder aftrek van den tijd, doorgebracht in voorlopig arrest; voorts met last tot de onmiddellijke inarreststelling van beklaagde — Red.]

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van 12 Augustus 1949.

President: Majoor Mr W. Baron Röell.

Leden: Lt. Kolonel G. F. C. D. de Jonge en Rapt. K. P. Bloema.

Auditeur-Militair: Mr Ir W. H. Folnier.

Raadsman: Mr Th. J. J. M. de Kroon (in hoger beroep res. 1e Luit. J. H. Dispinois).

Afwezigheid van alle schuld?

Beklaagde, een *dienstrit makende* met *een* legervrachtauto, veroorzaakte een aanrijding op eere kruispunt van wegen. *Beklaagde* beroept xich op gemis *van* alle schuld aangezien *het* uitzicht naar links ter plaatse van het kruispunt co slecht is, dat *men* het verkeer van links eerst kan *waarnemen,* wanneer de bestuurder *zich* reeds op de *hoofdweg* bevindt. wanneer derhalve de voorwielen van de auto reeds *enige afstand* op de *hoofdweg* gevorderd *zijn.*

Krijgsraad: beklaagdes *verweer* is steekhoudend. Hem *kan* ook niet verweten worden dat *hij* van dit gevaarlijke kruispunf gebruik heeft gemaakt, nu *hij* zich aldaar krachtens dienstopdrachf bevond.

Hoog Militair *Gerechtshof (zie* de achter het vonnis opgenomen sententie): de naar voren gebrachte omstandigheden zijn niet van *die* aard dat het voor beklaagde *onmogelijk* was geweest, de ouertreding te vermijden. Beklaagde had immers *zijn* mede-passagier *naar* het *verenigingspunt van* wegen *kunnen* sturen *alvorens* de *hoofdweg op* te rijden.

(W.V.R. art. 13).

De Krijgsraad te Velde Zuid,

Gezien: ....enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij te Woensdrecht op of omstreeks 24 Maart 1949 als be-
,,stuurder rijdend met een legervrachtmotorrijtuig op de Vinkenberg-
,,straat in de richting van het verenigingspunt van de voor het alge-
,,meen verkeer openstaande wegen Antwerpsestraat, Vinkenberg-
,,straat, waarvan de eerste een hoofdweg en de tweede genoemde weg
,.een niet verharde weg is, met het door hem bestuurde motorrijtuig
.,genoemd verenigingspunt oprijdende, op dit verenigingspunt van

„wegen geen voorrang heeft verleend aan een over de hoofdweg in „de richting Bergen op Zoom rijdende autobus, gekenmerkt N67156, „door welke handelingen van beklaagde met deze autobus een aan-„rijding ontstond, tvaardoor deze hem niet toebehorende autobus „werd beschadigd"; enz.

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij in de maand Maart 1949 als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was ingedeeld bij de Subsistenten Compagnie van het 3e Infanterie Depôt gelegerd te Bergen op Zoom; dat hij op 24 Maart 1949 als bestuurder van een legervrachtmotorrijtuig de Vinkenbergstraat te Woensdrecht bereed; dat de Vinkenbergstraat een zandweg is; dat toen hij langzaam met het door hem bestuurde motorrijtuig het verenigingspunt van wegen de Antwerpsestraatweg en de Vinkenbergstraat, opreed, plotseling van links uit de richting Hogerheide een autobus van de B.B.A. eveneens het verenigingspunt kwam oprijden; dat hij wist dat de Antwerpsestraatweg een verharde weg is en dat het verkeer op deze weg voorrang had boven het verkeer komende uit de Vinkenbergstraat; dat op hetzelfde moment waarop hij deze bus zag, de aanrijding plaats had; dat hij toegeeft dat hij aan de bus van de B.B.A. geen voorrang heeft verleend op genoemd verenigingspunt van wegen;

Overwegende, dat Adrianus Matthijsen, oud **33** jaar, chauffeixr, wonende te Steenbergen, Kruitweg 7, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 24 Maart 1949 zich met de door hem bestuurde autobus van de B.B.A. gekenmerkt N 67156, bevond op de Antwerpsestraatweg; dat hij in de richting Bergen op Zoom reed; dat hij, toen hij te Woensdrechi was gekomen en het verenigingspunt van wegen de verharde Antwerpsestraatweg en de niet verharde weg de Vinkenbergstraat oprijdende, plotseling zag, dat uit de rechts voor hem liggende Vinkenhergstraat een auto de Antwerpsestraatweg wilde oprijden in de zelfde richting als waarin hij reed; dat hij geen kans zag om de door hem bestuurde auto tot stilstand te hrengen en dat hij, terwijl hij de Vinkenbergstraat voorbijreed, een schok voelde; dat hem, nadat hij de autobus tot stilstand had gebracht, bleek dat de autobus was aangereden door de auto welke uit de Vinkenbergstraat was gekomen en welke auto ren militair motorrijtuig bleek te zijn;

Overwegende, dat het arnbtsedig proces-verbaal d.d. 18 April 1949, no. 53, opgemaakt door Gerardus Antonius Gussenhoven, wachtmeester, en Alfonsus Vermaas, marechaussee le klasse, tevens opsporingsambtenaar, beiden behorende tot de Brigade Hoogerheide, onder meer zakelijk inhoudt als verklaring van relatant:

dat de Antmerpsestraatweg een hoofdverkeersweg is en als zodanig is aangeduid door borden als bedoeld in figuur 88 van de Wegenverkeersregeling; dat de Vinkenbergstraat een niet verharde weg is;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten

en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald. opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, met dien verstande, dat hij te Woensdrecht op 24 Maart 1949, als bestuurder rijdend met een legervrachtmotorrijtuig op de Vinkenbergstraat in de richting van het verenigingspunt van de voor het algemeen verkeer openstaande wegen Antwerpsestraatweg, Vinkenbergstraat, waarvan de eerste een hoofdweg en de tweede genoemde weg een niet verharde weg is, met het door hem bestuurde motorrijtuig genoemd verenigingspunt oprijdende, op dit verenigingspunt van wegen geen voorrang heeft verleend aan een over de hoofdweg in de richting van Bergen op Zoom rijdende autobus, gekenmerkt N 67156;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

,,ENIGE BEPALING VAN DE WEGENVERKEERSREGELING OVER-
,,TREDEN",

voorzien en strafbaar gesteld hij respectievelijk artikel 13 en 42 van de Wegenverkeersregeling;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als hewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat heklaagde te zijner bevrijding heeft aangevoerd, dat hem generlei schuld aan het hem te laste gelegde en bewezen verklaarde feit kan morden aangerekend, aangezíen het uitzicht ter plaatse dermate slecht is. dat het van links, uit de richting Hoogerheide, komende verkeer op de Antwerpsestraatweg — mede in verband met de snelheid waarmede over die hoofdweg gereden wordt — feitelijk niet eerder kan worden waargenomen, dan op het moment, dat de chauffeur uit de Vinkenbergstraat komende. zich reeds op de hoofdweg bevindt; dat dan de voorwielen van zijn motorrijtuig zich uiteraard reeds enige afstand op die hoofdweg moeten bevinden; dat dit in normale gevallen niet tot ongelukken aanleiding geeft, doch in dit geval de chauffeur van de autobus, waarmede de botsing heeft plaats gehad naar de voor hem uiterste rechterkant van de weg was uitgeweken, daartoe gedwongen door een tegenligger, die de bocht, op enige meters vóór het kruispunt — van Hoogerheide afgerekend — niet de Vinkenbergstraat zogenaamd had gesneden;

Overwegende, dat de Krijgsraad dit verweer van beklaagde — waarbij de door hem gestelde feitelijke omstandigheden gestaafd worden door de ten processe aanwezige stukken — steekhoudend acht;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, dat evenmin aan beklaagde verweten kan worden, dat hij gebruik heeft gemaakt van een weg met een dermate gevaarlijke uitrit op een voorrangsweg

met direct en snel verkeer, zijnde hij in militaire dienst en rijdende aldaar volgens dienstopdracht op een dienstrit;

Overwegende, dat de Krijgsraad mitsdien van oordeel is dat niet bewezen is, dat beklaagde enige schuld heeft aan het hem ten laste gelegde en als bovenvermeld bewezen verklaarde feit, zodat hij behoort te worden vrijgesproken;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 193, 197, 205, 243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit;

Verklaart beklaagde deswege niet strafbaar;

Spreekt hem vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van *25* Januari 1950.

President: Jhr Mr C. I. v. d. Wijck (plv.).

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schoixt-bij-Nacht Brouwer, Lt. Generaal Dijxhoorn, gep. Lt. Generaal Nijhoff (plv.).

(Zie het hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:....enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende, de beklaagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van f *25* met bepaling, dat die geldboete bij gebreke van betaling of verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van tien dagen; enz.

Overwegende, dat de Krijgsraad heeft aanvaard het beroep van beklaagde op afwezigheid van alle schuld, welk beroep is gegrond op de volgende omstandigheden: [zie vonnis — ***Red.*** *M.R.T.*];

Overwegende, dat het Hof echter dit verweer verwerpt, aangezien de daarbij naar voren gebrachte omstandigheden niet zijn van dien aard, dat het voor de beklaagde onmogelijk is geweest de gepleegde overtreding te vermijden; dat beklaagde immers zijn medepassagier naar het verenigingspunt had kunnen sturen alvorens de hoofdweg op tc rijden;

Overwegende, dat evenmin is gebleken van andere feiten of omstandigheden die de strafbaarheid van beklaagde zouden uitsluiten;

[volgt: veroordeling lot geldboete van f 5 subs. *2* dagen hechtenis — *Red. M.R.T.*].

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 26 Augustus 1949 *).

President: Majoor Mr Buurman van Vreeden.

Leden: Majoor Meulman en 1e luit. Mr Huyse.
Raadsman: Maj. Schuilenburg.

Het besturen van een motorrijtuig terwijl hij onder zodanige invloed van alcoholhoudende drank; verkeerde, dut hij niet in staat geacht moet worden het motorrijtuig naar behoren te besturen.

Alcoholgehalte in het bloed, bepaald volgens de methode-Widmark, 1,85 pro mille. Door verbalisanten dranklucht en onvastheid ter been geconstateerd.

De Krijgsraad overweegt dat, afgezien van het bloedonderzoek, hef door verbalisanten geconstateerde beklaagde niet in staat doet zijn, een motorrijtuig naar behoren te besturen.

(M.R.W. art. 22 *b)* .

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W. J. v. B.. 1e luitenant, beklaagde,

Gezien:....enz.;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,.dat hij, militair zijnde, op 4 Mei 1949 te Amsterdam, op de voor ..het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Herengracht (oneven .,zijde) als bestuurder van het motorrijtuig, gekenmerkt G. 21633, ,,heeft gereden, terwijl hij onder zodanige invloed van het gebruik ,,van alcoholhoudende drank verkeerde. dat hij niet in staat moest ,,worden geacht het motorrijtuig naar behoren te besturen";

welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij art. 22b jo. 29 der Motor- en Rijwielwet;

Overwegende, dat beklaagde blijkens een ambtelijke verklaring d.d. 27 Mei 1949, afkomstig van de Detachements Commandant L. L. M. te Scheveningen sedert 12 Juli 1945 tot eerstgemelde datum in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklaagde onder meer zakelijk heeft verklaard:

A. dat hij, militair zijnde, op 4 Mei 1949 te Amsterdam ten omstreeks 1.50 uur als bestuurder van het motorrijtuig gekenmerkt G. 21633 heeft gereden op de voor het openbaar verkeer opengestelde rijweg de Herengracht;

dat hij tussen 22.30 uur op 3 Mei 1949 en 1.30 uur op 4 Mei 1949 alcoholhoudende drank had gebruikt, te weten 5 borrels, terwijl hij tevoren 3 glazen bier had gedronken;

dat hij, vóórdat hij op de Herengracht, als voormeld, reed, zijn

*) Bevestigd bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 13 December 1949 behalve ten aanzien van de hoofdstraf, welke werd gebracht op f 250.— boete (bijkomende straf gehandhaafd). (Red. M.R.T.)

automobiel had geparkeerd op den hoek van de Herengracht en het Thorbeckeplein te Amsterdam;

dat hij op een gegeven ogenblik met die automobiel wegreed en onmiddellijk daarop door twee agenten van politie werd aangehouden;

dat hij toen hoogstens 10 meter had gereden;

dat hij, toen de agenten hem alstoen aldaar aanhielden, heeft gestopt, en, aangezien zijn auto niidden op de rijweg stond, deze achteruit heeft gereden naar het trottoir ter plaatse. waarbij hij met een achterwiel dat trottoir is opgereden;

B. dat hij dit wijt aan het slechte zicht ter plaatse;

Overwegeride, dat als getuigen onder meer zakelijk hebben verklaard en met ede hebben bevestigd — ieder der na te noemen getuigen voor zich doch eensluidend:

1. Jacob van der Laan:
2. Cornelis van Vuuren:

dat zij, agenten van politie te Amsterdam. in de avond van **3** op 4 Mei 1949 aldaar, in dienst, te omstreeks 1.45 uur toen zij zich bevonden op de hoek van het Thorbeckeplein en de Herengracht (onevenzijde), een auto zagen rijden vanaf de Herengracht naar de richting van het Thorbeckeplein; dat deze auto daarbij hevig schokte; dat een portier van die auto daarbij openstond: dat deze auto op eerder aangegeven hoek op een daartoe strekkend teken van hen, stopte, ongeveer 10 meter van de trottoirband ter plaatse; dat vervolgens de bestuurder van die auto zonder iets tc zeggen of te vragen, plotseling met een ruk achteruit reed en met het rechterachterwiel van die auto ongeveer een halve meter voormelde trottoirband opreed;. . . . enz.;

Overwegende ,dat een anihtsedig proces-verbaal. . . . onder meer zakelijk inhoudt:

(post alia)

dat op last van de commissaris en met toestemming van beklaagde van deze een hoeveelheid bloed en urine is afgenomen door de arts van de Gem. Geneeskundige en Gezondheidsdienst te Amsterdam Dr A. R. Frijlings, zulks ten behoeve van een bloedonderzoek volgens de methode van Prof. Widmark; dat dit geschiedde te omstreeks 2.45 uur op 4 Mei 1949; dat het bloed- en urinemonster op de voorgeschreven wijze verpakt, gewaarmerkt en verzegeld, door hen onverwijld is gezonden naar hei laboratorium van het Hoofdbureau van Politie te Amsterdam;

Overwegende, dat een rapport d.d. 4 Mei 1949 opgemaakt door de Politie-deskundige te Amsterdam Derk Eskes onder meer zakelijk inhoudt als eigen verklaring van rapporteur, dat hij te Amsterdam op 4 Mei 1949 namens de Chef van het Bureau Singel aldaar ten onderzoek ontving een pakket, verzegeld en door de verbalisanten Van der Laan en Van Vuuren gewaarmerkt, inhoudende een monster bloed en urine, bij welk pakket zich een formulier bevond, vermeldende dat voormelde stoffen afkomstig waren van Willem Jo-

hannes v. B.; dat hem bij het terzake ingestelde onderzoek is gebleken, dat dat het bloedalcoholgehalte, bepaald volgens de methode van Widmark, 1,85 promille bedroeg; dat volgens de resultaten van het onderzoek van Widmark bij een alcoholgehalte in het bloed van 1,6 tot 1,8 promille 85 % der onderzochte personen door alcohol beïnvloed zijn *);

Overwegende, dat afgezien van het in de vorige overweging vermelde, het niet in staat zijn om een motorrijtuig naar behoren te besturen, zonder dat dit daadwerkelijk behoeft te zijn gebleken, geredelijk kan worden opgemaakt uit de omstandigheid, dat beklgagdes adem ten tijde en ter plaatse van diens aanhouding voormeld, naar alcohol riekte, en hij toen niet geheel vast op zijn benen kon staan, zelfs al ware het de beide agenten van Gemeentepolitie te Amsterdam slechts opgevallen, dat de door beklaagde bestuurde auto onregelmatig reed; dat immers volgens de algemene ervaringsregelen van iemand, die gemelde verschijnselen vertoont, niet kan worden verwacht, dat, hij met de vereiste snelheid en juistheid zal reageren op de moeilijkheden die zich in het verkeer steeds kunnen voordoen en daarbij de vereiste voorzichtigheid in acht zal nemen;

Overwegende, dat op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — de verklaring van beklaagde slechts gebezigd voor zoverre daarbij sub A vermeld, en eerdergemeld rapport slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen — wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„*Overtreding van het* ***bepaalde*** *bij* ***art. 22 b*** *van* ***de*** *Motor- en* „*Rijwielwet*",

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 22 b jo. 29 Motor- en Rijwielwet;

[volgt: veroordeling tot hechtenis voor de tijd van BEN WEEK en ontzegging van de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de tijd van ZES MAANDEN].

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 8 April 1949.

President: Kapt. Luit. t. zee v.s.d. P. Eenhoorn.

Leden: Luit. t. zee (T.U.) 1e kl. J. van Otteren, Maj. d. Mars. (KMR) H. Schouten, Luit. t. zee (Vl.) 1e kl. A. W. Witholt en Luit. t. zee (A) (KMR) 1e kl. F. O. van Kregteti.

---

*) Widmark trekt uit zijn waarnemingen de conclusie, dat de critische grens ongeveer bij 1,5 promille gelegd moet worden. In enkele landen is dit gehalte van 1,5 promille in de wetgeving overgenomen. (Red. M.R.T.)

Fiscaal: Luit t. zee (A) 1e kl. Mr M. Krauss.

Raadsman: Maj. d. Mars. P. C. Tielrooy.

Plichtsverzuim van een wachthebbende: als uitkijk aan dek van een ten anker liggende R.P.-boot, welke optrad tegen smokkelschepen, op zijn post geslapen.

Aan beklaagde, die tijdens de ferechtxitting geen militair meer was, bij de voorwaardelijke veroordeling de algemene voorwaarde van artikel 15 Wetboek van Militair Strafrechf(het xich niet schuldig maken aan een krijgstuchtelijk vergrijp) gesteld.

(W.M.S.R. art. 13-15 en *129).*

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen H. N. E., oud *25* jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als matroos der 2e klasse z/m, thans gedemobiliseerd,

Gezien de beschikking *tol* verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten d.d. 19 Januari 1949, No. 906;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 16e Maart *1949,* No. 11990-906, aan de voet van welk stuk de heklaagde wordt ten laste gelegd:

,,dat hij in tijd van oorlog, dienende als matroos der 2e klasse z/m, ,,in de nacht van 12 op 13 October 1948, toen hij van 23.00 tot 01.00 .,uur de wacht had aan dek van Hr. Ms. .,R.P. 125", liggende in de .,monding van de Panairivier (Sumatra), terwijl in de nabijheid een ,,op te brengen motortongkang ten anker lag en een vlet met drie .,leden van de bemanning branam-acht voer onder de wal, in strijd ,.met de als zodanig op hem rustende verplichting om scherp uit te ,,kijken — mede i.v.m. gesignaleerde snelle smokkelboot —, goed .,te luisderen naar motorgeronk van smokkelschepen, te letten op ,,voormelde motortongkang en scherp uitkijk te houden naar even-,,tuele seinen van voormelde vlet, heeft geslapen";

Gelet:. . . .enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe het navolgende heeft verklaard:

dat hij bekent zich aan het hem tenlastegelôgde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij op 12 October 1948 als matroos der 2e klasse z/m aan boord van Hr. Ms. ,,R.P. 123" diende, welk schip zich die dag in de nabijheid van de Panairivicr bevond; dat in de middag van die dag door Hr. Ms. .,R.P. *125"* een tongkang werd aangehouden, welke tongkang door Hr. Ms. ,,R.P. 125" werd medegeriomen voor onderzoek: dat Hr. Ms. ,,R.P. *125"* op *12* October 1948 te omstreeks 21.00 uur in de monding van de Panairivier (Sumatra's Oostkust) voor anker ging; dat de medegenomen tongkang op een afstand van ongeveer 50 meter van Hr. Ms. ,,R.P. 125" stroomopwaarts voor anker

werd gebracht; dat na het ten anker komen van Hr. Ms. ,,R.P. 125" een vlet werd gestreken, welke vlet vervolgens, bemand met drie gewapende schepelingen, aan bakboord van Hr. Ms. ,,R.P. 125" op ongeveer 150 meter onder de wal voor dreg ging liggen; dat deze vlet, welke tot taak had om brandwacht te varen, voorzien was van een staaflamp, waarmede in geval van nood lichtsignalen aan Hr. Ms. ,,R.P. 125" gegeven konden worden; dat de chef d'équipage, onmiddellijk nadat Hr. Ms. ,,R.P. 125" voor anker was gekomen, de wacht indeelde voor de nacht van 12 op 13 October 1948; dat hij, beklaagde, werd aangewezen om te 23.00 uur de telegrafist II Dekkers af te lossen en van 23.00 tot 01.00 uur de wacht aan dek van Hr. Ms. ,,R.P. 125" te betrekken; dat deze post aan dek de enige wachtpost was, welke die nacht aan boord van Hr. Ms. ,.R.P. 125" de wacht hield;

dat hij, nadat hij tc 23.00 uur zijn wacht had betrokken, enige malen een ronde over het dek heeft gemaakt en zich ervan heeft overtuigd. dat het anker niet krabde; dat het te omstreeks 23.30 uur hevig begon te regenen; dat hij toen in het stuurhuis is gaan zitten en de ramen van het stuurhuis heeft geopend, ten einde vanuit het stuurhuis een goed uitzicht te hebben; dat hij niet weet, of hij tijdens zijn wacht in het stuurhuis mocht gaan zitten; dat dit niet uitdrukkelijk was toegestaan, doch dat anderzijds hierop nimmer een aanmerking-werd gemaakt;

dat hij, nadat hij enige tijd in het stuurhuis op een driehoekig krukje had gezeten, met het hoofd tegen het stuurboordsraam en met de voeten op de spaken van het stuurrad, in die houding in slaap is gevallen; dat op dat ogenblik in het stuurhuis geen licht brandde; dat hij niet weet, hoe lang hij daar geslapen heeft; dat hij, toen hij ontwaakte, zag, dat het licht in de stuurkamer brandde; dat de Commandant van Hr. Ms. ,,R.P. 125" nadat hij, beklaagde, was ontwaakt, vroeg: ,,Ben je eindelijk wakker"; dat hij, beklaagde, zag, dat het op dat ogenblik ongeveer 00.45 uur was; dat hij, beklaagde, te 01.00 uur werd afgelost:

dat hij toentertijd wist, dat hij tijdens zijn wacht niet mocht slapen; dat hij, toen hij te 23.00 uur zijn post betrok, zich niet ziek gevoelde, doch wel erg moe was door gebrek aan slaap; dat hij voordien geen al te zware wachtdiensten had verricht; dat hij weliswaar in de nacht van 10 op 11 October 1948 in een vlet brandwacht had gevaren, doch dat hij op 11 October voldoende gelegenheid had gehad om zijn achterstallige nachtrust in te halen; dat hij van deze gelegenheid echter geen voldoende gebruik had gemaakt, doch zijn vrije tijd had gebruikt om zich voor te bereiden voor zijn examen voor matroos 1e klasse; dat dit de reden was, waarom hij zich op 12 October 1948 te 23.00 uur vermoeid gevoelde;

Overwegende, dat de navolgende getuige ten processe onder ede heeft verklaard:. . . .enz.;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van de beklaagde en die van de getuigen, benevens door de inhoud van het

ten processe aanwezige schriftelijke bescheid, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem is tenlastegelegd;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden geyualificeerd als:

„Als militair, behorende tot enige wacht, niet zijnde een militair „genoemd in het 1e en 4e lid van artikel 129 oan het Wetboek van „Militair Strafrecht, een als zodanig op hem rustende verplichting „niet nakomen, gepleegd in tijd van oorlog";

Overwegende, omtrent de op te leggen straf,

dat, — nu beklaagde inmiddels is gedemobiliseerd en in dienst is getreden bij de Veiligheidsdienst der Mariniersbrigade —, de Raad hem het ondergaan van een gevangenisstraf zoveel mogelijk wil besparen om hem niet al te zeer te benadelen;

dat de Raad derhalve, — mede gelet op de over beklaagde uitgebrachte beoordelingen —, genoegzame redenen aanwezig acht om ten aanzien van de hem op te leggen straf het instituut van de voorwaardelijke veroordeling toe te passen, — waartegen het militair belang zich niet verzet —, doch dat het de Raad noodzakelijk voorkomt om een gedeelte van de gevangenisstraf onmiddellijk op beklaagde te executeren;

Gezien de artikelen 1, 4, 13, 15, 60, 129 1e 4e en laatste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b, 14c, 14d van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188, 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklaagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor de duur van *vier maanden*, met bepaling, dat van deze straf een gedeelte van *twee maanden* niet zal worden ondergaan, tenzij de rechter later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van *zes maanden* schuldig maakt aan enig strafbaar feit of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Bepaalt als bijzondere voorwaarde, dat hij zich zal richten voor wat zijn gedragingen buiten de diensttijd betreft, naar de aanwijzingen hem door de commandant van het onderdeel, waarbij hij als tolk dient, te geven;

Draagt aan de commandant van de veroordeelde op om hem gedurende de proeftijd hulp en bijstand te verlenen.

NASCHRIFT.

Het naschrift onder het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 3 Juli 1947 (M.R.T XLI, blz. 649 v.) zou hier woord voor woord

kunnen worden herhaald. De algemene voorwaarde dat de veroordeelde xich niet xal schuldig maken aan een krijgstuchtelijk vergrijp, zoals nader aangegeven in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, geldt alleen wanneer de veroordeelde militair is. *W. H. V.*

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 23 December 1949.

President: Kapt. Luit. t. Zee li'. B. Veenstra.

Leden: Luit. t. Zee 1e kl. Douw van der Krap, Luit. t. Zee T.D. 1e kl. W. Beets, Luit. t. Zee 1e kl. Bussemaker, Luit. t. Zee Adm. 1e kl. F. O. van Kregten.

Raadsman: 1e Luit d. Mars. J. S. Bedet.

Veiligheidstroepen?

Desertie in tijd van oorlog; oogmerk om zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen fe onttrekken; gezamenlijk; tengevolge van samenspanning; met medeneming van wapen en munitie.

Twee mariniers verwijderden zich van hun compagnie, welke (nà de order „staakt het vuren") te Baoerena was gelegerd en o.a. tot doei had te streven naar veiligstelling van garnixoenen, openbare nutsbedrijven, openbare verbindingen enz., xulks met het oogmerk om zich bij de T.N.I. aan te sluiten althans een burgerbetrekking in de R.J.S. te trachten te krijgen.

De Krijgsraad beschouwt deze compagnie NIET *als veiligheidstroepen, aangezien hiervan eerst sprake is wanneer een gedeelte van een geheel is afgezonderd, welke gedeelte fot taak heeft het geheel te beveiligen.*

Uitvoerige strafmotiveringen.

(W.M.S.R. artt. 98 en 99).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen V. M. en G., resp. oud 23 en 21 jaar, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hcbbende resp. als marinier 2e klasse cri als marinier 2e klasse z/m.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten d.d. 17 November 1949, nummer 06455;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 9e December 1949, nummer 07054-06455, aan de voet van welk stuk aan de beklaagden wordt ten laste gelegd:

„dat zij, dienende als marinier 2e klasse bij de „R^n-compagnie „Ambat, welke compagnie, zijnde ene met de uitoefening van de „veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling, zich

„op post bevond te Baoerenn in de omgeving van Bodjonegoro, al-
„daar in de nacht van 12 op 13 September 1949 te omstreeks
„04.30 uur, op een tijdstip waarop beklaagde G. op post stond, ria
„een daartoe van te voren gemaakte afspraak, althans ieder voor
„zich, met het oogmerk om zich voor goed aan hun, althans zijn,
„dienstverplichtingen te onttrekken, immers met de bedoeling om
„bij de T.N.I. in dienst te treden, althans opzettelijk, ongeoorloofd
„zich van de post Baoerena hebben verwijderd met medeneming van:
„een Browning Automatic Rifle met dertien gevulde houders,
„een karabijn met een kistje karabijnmunitie,
„een pistool niet drie gevulde houders,
„een Thomsori Sub Machine Gun met gevulde houder,
„en sindsdien voortdurend en zonder vergunning afwezig zijn ge-
„bleven, totdat zij op de 13e September 1949 door de 2e luitenant
„der mariniers E. H. Heidema binnen het kwartier van een T.N.I.-
„post in de kampong Patonah zijn gearresteerd";

Gelet op de schriftuur van eis, door de Fiscaal voorgedrageri en daarna in de Krijgsraad overgegeven daartoe strekkende dat de Krijgsraad de beklaagden schuldig verklare aan:

„Desertie, in *tijd* van oorlog, *van* de *veiligheidstroepen*";; enz.;

Overwegende, dat de beklaagde V. M. ten processe heeft verklaard [verkort — Red. M.R.T.]:

dat hij op 15 November 1946 als beroepsrriarinier in dienst is getreden en toen een vrijwillige verbandacte voor de tijd van ;6 jaar heeft getekend; dat hij zich na het uitbreken van de eerste politionele actie in Indonesië niet meer kon verenigen met het beleid van de Nederlandse Regering ten opzichte van Indonesië;

dat hij, toen hij diende als marinier 2e klasse bij de „R"-compagnie Ambat, welke compagnie gelegerd was te Baoerena, onverwachts de gelegenheid kreeg om vaste lijn te geven aan een plan, dat langzamerhand bij hem was gegroeid, toen de korporaal T. hem, beklaagde, mecledeelde, dat hij, T. en de marinier G. van plan waren om te deserteren en hem, beklaagde, voorstelde om met hen mee te gaan;

dat zij toen de verdere plannen met hun drieën hebben uitgewerkt en deze plannen hebben besproken niet de wedana van Baoerena, die contact zou opnemen met de T.N.I.; dat het zijn bedoeling was om weg te lopen en niet meer terug te keren; dat hij zich hij de T.N.I. wilde aansluiten;

dat hij Dinsdagmorgen 13 September 1949 te omstreeks 04.00 uur met de marinier G. de post Baoerena heeft verlaten; dat G. op dat tijdstip als schildwacht op post stond en om 04.30 uur zou worden afgelost door de marinier E.; dat de marinier E. door hen niet was ingelicht, aangezien zij meenden voldoende tijd te hebben;

dat hij beklaagde, zich voorzien had van een Thomson Sub Machine Gun, een pistool, een karabijn (die oorspronkelijk voor G. bestemd was). een kistje met karabiinmunitie. een houder met patronen voor de Thonison en drie houders met patronen voor het

pistool; dat G. zich voorzien had van een Browning Automatic Rifle met dertien daarbij behorende gevulde houders;

dat hij persoonlijk deze wapens medenam om zich te verdedigen, wanneer zij mogelijk vanuit hun post achtervolgd zouden worden; dat G. en hij, na enig rondlopen, te omstreeks 05.30 uur een T.N.I.-patrouille ontmoetten, die hen ontwapende en hen naar een T.N.I.-post bracht; dat zij daar hebben gezeten tot ongeveer 10.15 uur, aangezien de commandant van de T.N.I. er nog niet was; dat zij na aankomst van de commandant ongeveer 15 minuten met hem hebben gesproken; dat zij hem mededeelden, dat het hun bedoeling was zich voorlopig bij de T.N.I. aan te sluiten en dan zo spoedig mogelijk een burgerbetrekking te zoeken;

dat, nadat zij na het vertrek van de commandant ongeveer 10 minuten hadden gewacht, de luitenant Heidema, de korporaal de Wijn en de marinier Boerboom, hem allen bekend, binnenkwamen; dat luitenant Heidema G. en hem, beklaagde, gelastte om zich klaar te maken om met hem mede te gaan; dat luitenant Heidema hen tevens voorlopig arrest aanzegde; dat zij zonder meer aan dit bevel gehoor gaven en uiteindelijk werden overgebracht naar het bureau van de Mariniers-Politie te Bodjonegoro;

Overwegende, dat beklaagde G. ten processe heeft verklaard:. . . . enz.;

Post alia:

3. Edze Hendrik Heidema, dienende als 2e luitenant der mariniers KMR, oud 22 jaar;

dat hij in de maand September 1949 commandant was van het 3e peloton van compagnie „R" van het Amphibisch Bataljon en gelegerd was te Soemberedja;

dat hij ingevolge een daartoe ontvangen telefonische opdracht van zijn commandant, de kapitein der mariniers Van den Berg, op Dinsdagmorgen 13 September 1949 te omstreeks 07.45 uur zijn post Soemberedja heeft gealarmeerd en met alle beschikbare mariniers in verschillende ploegen is uitgerukt ten einde twee vermoedelijke deserteurs van de post Baoerena, de mariniers G. en V. M., op te sporen; dat hij hiertoe zelf met de korporaal Van Wijn en de marinier Boerboom een fietspatrouille heeft gemaakt;

dat hij aan de hand van de door de bevolking gegeven inlichtingen uiteindelijk is terechtgekomen in de kampoeng Patonah, alwaar hij een T.N.1.-post aantrof; dat hij bij het binnentreden van het T.N.I.-kwartier de beide mariniers zag; dat hij hen onmiddellijk heeft gelast om zich aan te kleden en hun gelijktijdig voorlopig arrest heeft opgelegd; dat het toen omstreeks 10.00 uur was;

dat hij de door G. en V. M. inedegeriomen en aan de T.N.I. afgegeven wapens t.w. een Browning Automatic Rifle, een Thomsori Sub Machine Gun een karabijn en een pistool, zomede de daarbij behorende munitie heeft teruggevorderd, waaraan zonder meer voldaan werd; dat ook de beide gedeserteerde mariniers geen pogingen hebben aangewend om de arrestatie te bemoeilijken;

dat G. bij de arrestatie een terneergeslagen indruk op hem, getuige, maakte en dat G. geen moord heeft gezegd;

dat V. RL. daarentegen zeide: „Wanneer ik een wapen bij mij had „gehad, had U mij niet gekregen"; dat hij, getuige, daarop vroeg of "I".M. dan geschoten zou hebben, waarop V. M. bevestigend antwoordde;

dat V. M. verder nog zei: „Ziet U mij ervoor aan, dat ik voor „f 30,— in de week in de fabriek ga staan als ik kapitein kan „worden bij de T.N.I.?"; dat V. M. verder nog zeide: „Mogelijk „krijg ik nu een paar jaar knijp, maar als ik vrij kom doe ik het „weer", althans woorden van dergelijke strekking;

Overwegende, dat de volgende schriftelijke hescheiden ten processe aanwezig zijn:

a. een gestencild exemplaar van het „Bevel voor de uitvoering „van het staken van de vijandelijkheden" d.d. 4 Augustus 1949 no. 348/0/OPN/20 van de territoriaal commandant Oost-Java, Generaalmajoor GS TV. J. K. Baay, waarin onder meer voorkomt:

. . . . . .

II. *De uitvoering van de politiek-politiële taak op Java en Sumatra na het staken der vijandelijkheden.*

4. Zolang de patrouillegebieden als bedoeld in lid fi van de uitvocringsbepalirigen (zie bijlage 13 **111)** nog niet zijn afgebakend, zullen de Nederlandse strijdkrachten in hun onderscheiden vakken of sectoren met inschtnemirig van het gestelde in lid 6 en in hoofdstuk III van deze instructe, de patrouillegang voortzetten.

5. Zij zullen daarbij hoofdzakelijk streven naar het *veiligstellen* van:

a) de Nederlandse militaire garnizoenen, detachementen, posten en/of bivakken;

b) de openbare nutsbedrijven en economische objecten;

c) de openbare verbindingen;

en het beschermen van:

d) de bestuursambtenaren;

p) de bevolking tegen rampok, vexatie en terreur.

6. . . . . .

7. . . . . .

X. Bij de uitvoering vaii de taken als omschreven in de leden 4 en 5 zal in beginsel alleen van de wapens n orden gebruik gemaakt, indien:

a) de eigen veiligheid wordt bedreigd of in gevaar gebracht, ter beoordeling vaii de betrokken comniaridant;

b) de strijdkrachten in de uitoefening van de opgedragen taak op enigerlei wijze opzettelijli worden belemmerd.

. . . . . .

Overwegende omtrent heb bewijs der feiten:

dat in de tenlastelegging wordt gesteld dat de „R"-compagnie Ambat ten tijde van het plegen van hel. tenlastegelegde feit een troepenafdeling was belast „met de uitoefening van de veiligheids-

„dienst", hetgeen zou voortvloeien uit het „Bevel voor de uitoefening van het staken van de vijandelijkheden" d.d. 4 Augustus 1949 no. 348/0/ODM/20 van de territoriaal commandant Oost-Java; dat deze zinsnede geen andere zin kan hebben dan een omschrijving te geven van het begrip „veiligheidstroepen" o.m. gebruikt in artikel 100 ten 2e van het Wetboek van Militair Strafrecht;

dat de „R"-compagnie Ambat op grond van eerder genoemd bevel echter geenszins beschouwd mag worden als te behoren tot de „veiligheidstroepen";

dat het begrip „veiligheidstroepen", hetwelk in verscheidene artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht voorkomt, in dat Wetboek nergens nader wordt omschreven; dat mitsdien dient te worden nagegaan of in de geschiedenis van het tot stand komen van dit wetboek een leidraad gevonden kan worden bot bepaling van de betekenis daarvan;

dat zulks inderdaad het geval is; dat immers bij tiet tot stand komen van de zijde der Tweede Kamer de vraag werd gesteld, wat men onder „veiligheidstroepen" had te verstaan, waarop de Regering de omschrijving gaf (zonder dat tegenspraak vaii de Kamer volgde):

„(Het) van eene troepenafdeling afgezonderd gedeelte waaraan de „rechtstreekse beveiliging van het geheel tegen plotselinge aanvallen „en verrassingen van den vijand wordt toevertrouwd";

dat de vraag gesteld kan worden, wat bedoeld wordt met „rechtstreekse beveiliging"; dat voorts twijfel zou kunnen rijzen over de vraag of de eis wordt gesteld, dat reeds een bepaaldelijk aan te wijzen vijand bestaat om troepenafdelingen als „veiligheidstroepen" te kunnen beschouwen, aangezien zulks op zich zelve niet noodzakelijk uit de woorden van de Regering voortvloeit; dat, bovendien, ook al bestaat nog geen concrete vijand, de betekenis van een troepenafdeling. geformeerd oni bescherming te verlenen tegen plotselinge cri onverhoedse aanvallen op een krijgsmacht, indien het gevaar groot is, dat een vijand zich eerst door een dergelijk optreden als zodanig kenbaar maakt, voor het wel en mee van die krijgsmacht geenszins gering is te achten;

dat de Raad echter een antwoord op deze vragen in het midden wil laten, nu de begripsbepaling van de Regering er geen twijfel over laat, dat in ieder geval als voorwaarde voor het bestaan van „veiligheidstroepen" moet gesteld worden dat er een geheel is, waarvan een gedeelte is afgezonderd, welke gedeelte tot taak heeft het geheel te beveiligen;

dat echter t.a.v. het geheel der troepenmacht, waaronder de „R"-compagne Ambat, tot wie eerder genoemd hevel was gericht, deze voorwaarde niet vervuld is; dat immers in dit bevel wel o.m. in de eerste plaats als taak wordt gesteld (onder ten 5e, a) het „Veiligstellen" van garnizoenen, detachementen, posten en/of bivakken; dat dit echter niet anders kan worden opgevat, dan dat aan het geheel zelve het beschermen van de eigen veiligheid wordt opgedragen; dat voorts wellicht denkbaar ware, dal tol de practische uitvoering

daarvaii weer van het geheel afgezonderde gedeelten bestemd werden; dat daarvan echter niet blijkt uit genoemd bevel;

dat samenvattende op grond van grnoemd hevel niet kan worden geconcludeerd, dat het geheel der troepenmacht, tot wie het bevel was gericht als veiligheidsafdeling mag worden beschouwd, noch hepaalde onderdelen daarvan en mitsden evenrriin de „R"-compagnie Ambat;

Overwegende voorts dat beklaagde G. als verweer heeft aangevoerd:

1e. dat hij niet wist, dat het tijd van oorlog was, daar het „Staakt „het vuren" reeds enige tijd was bevolen;

2e. dat hij niet de bedoeling heeft gehad oni bij de T.N.I. iri dienst te treden, doch onder geleide van de T.N.I. naar Djocja te gaan en aldaar een burgerbetrekking te vinden:

dat, wat het verweer sub 1° betreft, dit de beklaagde niet kan baten, daar voor het bewijs van het tenlastegelegde feit de al dan niet bekendheid van beklaagde met het bestaan van de rechtstoestand, als bedoeld in artikel 87 Wetboek van Strafrecht, irrelrvant is;

dat, wat het verweer sub 2° betreft, de Raad mil aannemen dat beklaagde inderdaad niet de bedoeling heeft gehad oin bij de T.N.I. in dienst te treden; dat overigens onomstotelijk is komen vast te staan, dat beklaagde het oogmerk had zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken;

Overwegende mitsdien, dat door de inhoud van de verklaring van ieder der beklaagden, wordende elks verklaring slechts gebruikt voor zover het hem zelf betreft, benevens de inhoud van de verklaringen der getuigen en die van het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid, sub a genoemd, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met de schuld van ieder der beklaagden eraan, hetgeen hun is tenlaste gelegd, niet uitzondering van de woorden „zijnde ene met de uit-„oefening van de veiligheidsdienst belaste troepenafdeling" en met dien verstande dat zij het feit hebben gepleegd na een daartoe van te voren gemaakte afspraak, met het oogmerk om zich voorgoed aan hun dienstverplichtingen te onttrekken, en dat t.a.v. G. niet bewezen is, dat hij de bedoeling had bij de T.N.I. in dienst te treden;

Overwegende dat het wettig en overtuigend bewezenverklaarde behoort te worden gequalificeerd:

a. ten aanzien van beklaagde V M.:

*„Desertie in tijd van oorlog gepleegd door twee personen geza-„menlijk *) met medeneming van een wapen of munitie*";

b. ten aanzien van beklaagde G.:

*„Desertie in tijd van oorlog gepleegd door twee personen geza-„menlijk *), dienstdoende en met medeneminy van een wapen of „munitie*";

---

*) *Eveneens ten laste gelegd en bewezen verklaard is, dat* de *desertie gepleegd* werd *„tengevolge van samenspanning". (Red.* M.R.T.)

Overwegende omtrent de op te leggen straf:

ten aanzien van de beklaagde V. M.:

dat hij zich destijds vrijwillig in dienst heeft verbonden als marinier en aldus bewust de verplichting op zich heeft genomen om zijn land te dienen, daar waar het landsbelang dit vordert;

dat beklaagde zich niet heeft ontzien om — met medeneming van een klein arsenaal aan wapens — te deserteren van zijn post, welke slechts door een gering aantal militairen was bezet, die onder moeilijke omstandigheden met een zware taak waren belast, waarbij beklaagde bovendien nog getracht heeft andere militairen tot dezelfde verachtelijke handelingen over te halen;

dat beklaagde zelfs durft te verklaren, dat hij de wapens heeft medegenomen om deze, indien nodig, tegen zijn eigen kameraden te gebruiken;

dat beklaagde als motief aanvoert, dat hij het in het geheel niet eens was met het optreden van de Nederlandse Regering tegen de Republiek en dat hij sympathie had voor het streven van die Republiek;

dat echter uit de verklaring van de getuige Heidema blijkt, dat beklaagde van het in dienst treden bij de T.N.I. een belangrijke positieverbetering verwachtte; dat door dit laatste wel een zeer ongunstige indruk betreffende beklaagdes karakter wordt gevestigd;

dat aan beklaagde, die zich aan een der zwaarste misdrijven van het Wetboek van Militair Strafrecht onder zeer verzwarende omstandigheden heeft schuldig gemaakt, een langdurige gevangenisstraf dient te worden opgelegd;

dat hij tevens op grond van het begane misdrijf ongeschikt en onwaardig geacht moet worden om in de militaire stand te blijven, weshalve hij uit de militaire dienst behoort te worden ontslagen; dat het de Raad voorts noodzakelijk voorkomt hem te ontzetten van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

dat mitsdien ten aanzien van deze beklaagde na lc noemen straffen geacht moeten worden in goede verhouding te staan tot de ernst van het gepleegd feit, in verband met de persoonlijkheid van de beklaagde en de omstandigheden, waaronder het feit werd begaan;

dat er termen aanwezig zijn om het door beklaagde vanaf 13 September 1949 ondergane voorlopig arrest in de vorm van streng arrest bij de tenuitvoerlegging van de straf geheel in mindering te brengen;

ten aanzien van de beklaagde G.:

dat beklaagde zijn fatale handelwijze verklaart als te zijn voortgekomen uit zijn liefde voor een Indonesische vrouw, die hij, gezien de omstandigheden, waarin zij verkeerde, onder geen voorwaarde in de steek wilde laten;

dat de Raad bij het bepalen van de strafmaat rekening meent te moeten houden met de onevenwichtige gemoedstoestand, waarin beklaagde ten tijde van het plegen van het feit verkeerde; dat anderzijds beklaagde blijk heeft gegeven van een ontstellend gemis aan plichtsbetrachting en

verantwoordelijkheidsbesef door het misdrijf te plegen, terwijl hij op post stond, waardoor de post Baoerena onder gevaarlijke omstandigheden gedeeltelijk onbewaakt was;

dat ook deze beklaagde op grond van bet begane misdrijf ongeschikt en onwaardig moet worden geacht om in de militaire stand te blijven en dat ook hij uit de militaire dienst behoort te worden ontslagen; dat het de Raad evenwel niet noodzakelijk voorkomt hem tevens te ontzetten van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

dat mitsdien trn aanzien van deze beklaagde na te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot dc ernst van het gepleegde feit, in verband met de persoonlijkheid van de beklaagde en de omstandigheden, waaronder het feit werd begaan;

dat er termen aanwezig zijn oni het door beklaagde vanaf 13 Septeniber 1949 ondergane voorlopig arrest in de vorm van streng arrest bij de tenuitvoerlegging van de straf geheel in mindering te brengen;

[volgt: veroordeling, V M. tot 8 jaren gevangenisstraf en ontslag *met* ontzetting; G. tot 4 jaren gevangenisstraf en ontslag *zonder* ontzetting — *Red.*].

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 23 December 1949.

President: Kapt. It. t. zee F. B. Veenstra.

Leden: Luit. t. zee 1e kl. Douw van der Krap, Luit. t. zee (T.D.) 1e kl. TV. Beets, Luit. *t.* zee 1e kl. Bussemaker, Luit. t zee (A) 1e kl. F. O. van Kregten.

Raadsman: de lt. d. Mars. E. H. Heidema.

Kennis dragende van een voornemen tot het plegen van desertie in tijd van oorlog. op een tijdstip waarop het plegen van het misdrijf trog kan worden voorkomen. opzettelijk nalaten dnnrvan tijdig voldoende kennis te geven aan de overheid, terwijl het misdrijf is gevolgd.

Zie in dit verband het hiervóór opgenomen vonnis van gelijke datum.

Bij de oplegging ener voorwaardelijke gevangenisstraf hef eventueel plegen van een strafbaar feil hetwelk krijgstuchtelijk wordt afgedaan op grond van ket K.H. van 22 October 1942 (C.65) en van 27 Juli 1944 (E.53) in een bijzonderr voorwaarde opgenomen [1]).

(W.M.S.R. artt. 13-15, 144).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN.

in de zaak van de Fiscaal ratione officii, tegen S. h. en S. K., resp

[1]) Zie M.R.T. XLI, blz. **182** en blz. 69. (Red. M.R.T.)

oud 23 en 21 jaren, iaatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als marinier 2e klasse z/m.;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten dd. 17 November 1949, nummer 06455;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 9e December 1949, nummer 07054-06455, aan de voet van welk stuk aan de beklaagden wordt tenlastegelegd:

,,dat zij, dienende als marinier 3e klasse z/m hij de ,,R"-compagnie ,,Ambat, welke compagnie, zijnde ene met de uitoefening van de ,,veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling, zich ,,op post bevond te Baoerena in de omgeving van Bodjonegoro,

,,omstreeks 11 of 12 September 1949, vernomen hebbende, der-,,halve er van kennis dragende, dat bij de tot diezelfde compagnie ,,behorende marniers G. en V. M. het voornemen bestond om zich ,,op een der volgeiide dagen ongeoorloofd van de post te verwijderen ,,met het oogmerk om zich voorgoed aan hun dienstverplichtingen te ,,onttrekken,

,,immers met de bedoeling om bij de S.N.I. in dienst tc treden, en ,,alzo het misdrijf vàn desertie in tijd van oorlog te plegen,

,,op bovenbedoeld tijdstip, in ieder geval op een tijdstip waarop ,,het plegen van vooromschreven misdrijf nog kon worden voorko-,,men, opzettelijk hebben nagelaten van bovenbedoeld voornemen ,,tijdig voldoende kennis te geven aan hun commandant of aan een ,,van hun andere superieuren, zijnde het misdrijf als vorenomschre-,,ven gevolgd, hebbende immers de mariniers G. en V. M. zich met ,,het oogmerk om zich voorgoed aan hun dienstverplichtingcn te ,,onttrekken in de nacht van 12 op 13 September d.a v. ongeoorloofd ,,van meergenoemde post verwijderd en zijnde zij sindsdien voort-,,durend en zonder vergunning afwezig gebleven totdat zij op de ,,13e September 1949 door de 2e luitenant der mariniers E. H. ,,Heidema binnen het kwartier van een T.N.1.-post in de kampong ,,Patonah zijn gearresteerd";

Overwegende, dat de beklaagde S. A. ten processe heeft verklaard:

dat hij in September 1949 als marinier 3e klasse z/m diende bij de ,.R"-compagnie Ambat, welke compagnie zich toentertijd op post bevond te Baoerena in de omgeving van Bodjonegoro; dat op Zondag-iniddag 11 September de marinier V. M. zijn, beklaagde's, kamer binnenkwam; dat hij, beklaagde. zich op dat ogenblik alleen in die kamer bevond;

dat V. M. hem geheel onverwachts vroeg of hij, beklaagde, voor een gijntje voelde; dat V. M. hem, beklaagde, mededeelde dat zij wilden overlopen naar de T.N.I.; dat hij hier helemaal niet op gerekend had en aan V. M. te kennen gaf, dat hij er helemaal niets voor voelde; dat V. M. hem in de loop van de dag zo terloops nog wel eens gepolst heeft, doch dat hij, beklaagde, zich er telkens vanaf heeft gemaakt;

dat hij in de loop van die Zondagavond de wacht had in de bunker

aan de achterzijde van de post; dat dc marinier V. M. hem daar toen opzocht en diens bovenvermeld verzoek herhaalde; dat op dat moment ook de marinier G. in de bunker kwam en dat hij, beklaagde, te weten kwam, dat ook G. in het complot was betrokken;

dat hij het met zichzelf niet eens is geworden of het voorstrl van de beide mariniers als een lolletje moest worden opgevat of als ernst moest worden beschouwd; dat hij nog meer in de war werd gebracht door de omstandgheid, dat G. de volgende maand zou moeten thuisvaren en dat V. M. naar diens zeggen gelukkig getrouwd was; dat hij aan de andere kant de postcommandant niet van het voorgevallene in kennis wilde stellen, aangezien hij doodsbenauwd was geworden van de twee mariniers. omdat hij hen -— indien zij hunnerzijds eventueel de zaak ernstig zouden opvatten — tot alles in staat achtte;

dat op 12 September V. M. hem weer aan het voorstel herinnerde; dat hij, beklaagde, toen even later de marinier S. K. zich hij hen voegde, hoorde dat V. M. ook deze marinier probeerde over te halen; dat hij niet weet of V. M. en G. het plan hadden om terug te komen. wanneer zij eenmaal gedeserteerd waren;

dat in de avond van 12 September de marinier S. K. van 18.30 lot 20.30 uur de wacht had in de bunker aan de voorzijde van de post; dat hij beklaagde, zich daar bij S. K. bevond, toen zij onistreeks 19.30 uur met G. en V. M. wederom een gesprek hadden gehad; dat hij reeds des middags met S. K. had afgesproken om beslist niet mede te gaan en dat hij dit toen aan V. 11. medegedeeld heeft; dat, S. N. eveneens zeide niet mede te zullen gaan; dat hij, beklaagde. ook nooit van plan is geweest om wel mede te gaan;

dat hij in de verdere loop van die avond als truckbeveiliging naar Soemberedja is geweest; dat hij eerst om 23.30 uur terugkwam en vervolgens van 00.30 tot 2.30 uur de wacht had; dat hij toen is gaan slapen totdat hij om 06.30 uur door de luitenant Loesberg werd gepord om op patrouille te gaan;

dat hij toen hoorde dat G. en V. M. waren gedeserteerd;

dat hij uit angst verder gezwegen heeft over de feiten, welke hem bekend waren; dat het wel mogelijk is, dat hij G. en V. M. beloofd heeft om niet over hun plan te spreken; dat hij alleen bang was voor repressailles van de zijde van V. M. rn dat hij geen angst voo G. koesterde;

Overwegende, dat beklaagde S. K. ten processe heeft verklaard: ....ene.;

Overwegende, dat dc volgende getuigen ten processe onder ede onder meer hebben verklaard:....enz.;

Post alia:

Overwegende voorts, dat de beklaagde als verweer hebben aangevoerd, dat zij de kennisgeving als in de tenlastelegging bedoeld, hebben nagelaten omdat zij bang waren voor represailles van de zijde van V. M., die zij tot alles in staat achtten; dat dit verweer, in zo ver het mogelijk een beroep op overmacht inhoudt, als vol-

komen onaanvaardbaar dient te worden verworpen;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van ieder der beklaagden, wordende elks verklaring slechts gebruikt voor zover liet hem zelf betreft, benevens door de inhoud van de verklaringen der getuigen en het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid. alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen. met de schuld van ieder drr beklaagden eraan, hetgeen hun is tenlastegelegd; met uitzonclering van de n-oorden: „zijnde ene met de uitoefening van de veiligheidsdienst „belaste troepenafdeling" en van de woorden: „immers met de be-„doeling om bij de T.N.I. in dienst te treden", iii zoverre dezr laatste woorden betrekking hebben op G.;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezenverklaarde ten aanzien van ieder der beklaagden. behoort te worden gequalificeerd als:

„Kennis dragende van een voornemen tot het plegen van desertie „in tijd van oorlog op een tijdstip, waarop het plegen van het mis-„drijf nog kan worden voorkomen. opzettelijk nalaten daarvan tijdig „voldoende kennis te geven aan de Overheid, terwijl het misdrijf is „gevolgd";

Overwegende omtrent de op te leggen straf,

dat de Raad de beklaagden niet al te streng wil straffen: dat immers voldoende is komen vast te staan, dat hun laakbare passiviteit niet zijn oorsprong vond in enige sympathie met de plannen van de deserteurs en dat zij door onervarenheid de werkelijke strekking en de ernst van het door de anderen voorgenomen misdrijf te weinig hebben beseft;

dat, — mede iiog gelet op de goede over beklaagden uitgebrachte beoordelingen — een gevangenisstraf voor de duur van *6 maanden*, naarvan een gedeelte van *4 maanden* voorwaardelijk niet te ondergaan, geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van het gepleegde feil in verband met de persoonlijkheid van beklaagden en de omstandigheden, waaronder zij het hun tenlastegelegde hebben begaan;

dat het militair belang zich tegen een zodanige veroordeling niet verzet;

Gezien de artikelen 1, 4, 13, 15, 50, 60, 98 ten 1e en laatste lid, 144 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b, 14c, 14d, X7 van hel Wetboek van Strafrecht, 185, 188. 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt:

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklaagden is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hen daaraan schuldig;

Spreekt hen vrij van hetgeen hun meer of anders is tenlastegelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezenverklaarde als hierboven werd aangegeven;

Veroordeelt ieder hunner deswege tot oen gevangenisstraf voor de dnur van *zes maanden,* met bepaling dat van deze straf een gedeelte van *4 maanden* niet zal worden ondergaan, tenzij de rechter later anders mocht gelasten, op grond. dat de veroordeelden zich voor het einde van een proeftijd van *een jaar* aan enig strafbaar feit hebben schuldig gemaakt, of — zijnde de veroordeelden immers militairen — aan een krijgstuchtelijk vergrijp. vallende onder artikel 2 no. I van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nos. 2—6 van die Wet, dan wel gedurende die proeftijd niet hebben nageleefd de navolgende bijzondere voorwaarden:

1e. dat zij als tot de zeemacht behorende militairen zich niet zullen schuldig maken aan een strafbaar feit, dal krachtens het Koninklijk Besluit van 22 Octoher 1942 Staatsblad *C* 65 buiteri strafrechtelijke behandeling zal worden afgedaan en terzake waarvan zij krijgstuchtelijk zullen worden gestraft;

2e. dat zij, indien zij als militairen tot de landmacht komen te behoren, zich niet zullen schuldig maken aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel I nos. 1—4 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944, no. E 53;

3e. dal zij zich zullen richten voor wat hun gedragingen buiten de diensttijd betreft, naar de aanwijzingen hun door hun commandant te g-even;

Draagt aan de commandant van de beklaagden op om hun gedurende de proeftijd hulp en bijstand te verlenen.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 1 Maart 1950.

President: Lt. Kolonel Mr J. P. van Erk.

Leden: Majoor A. M. G. Huyskes en 1e luit. D. ter Veen
Raadsvrouwe: Mevr. Mr Nanning-Groenemeyer.

Mishandeling, door twee militairen in eetr café gepleegd, toen één hunner door de aanwezigen werd aangevallen.

Beroep op noodweer aanvaard, nu vaststaat dat verscheidene bezoekers van hef café uiterst links georiënteerd waren en aangenomen wordt dal in dil gezelschap de militaire uniform versierd met het ereteken „Orde en Vrede", de eerste klap heeft uitgelokt. Vrijspraak.

(Wb. v. Str. artt. 300 en 41).

De Krijgsraad te Velde West,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, tegen L.H.H., korporaal bij het Algemeen Depôt K.L. te Schoonhoven, thans met verlof, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

,,dat hij, militair zijnde, op of omstreeks 3 December 1949 te .Sneek, opzettelijk en gewelddadig zekere J. Huisman een vuistslag ,,in het gelaat heeft gegeven en vervolgens tesamen en in vereniging ,,met zijn broer H. J. H. zekere H. de Boer aan het hoofdhaar tegen ,,de grond heeft getrokken, waardoor genoemde personen pijnlijk ,,werden aangedaan";

Overwegende, dat uit een ambtelijke verklaring van de Commandant Demobilisatiecentrum K.L., dd. 4 ,Januari 1950 blijkt, dat beklaagde op die datum in merkelijke dienst was sedert 4 October 1945;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting o.m. zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 3 December 1949. toen hij als korporaal O.V.W. bij S-2-R.V.A. in werkelijke dienst was, met zijn broer H. J. H. naar het café van Rozenberg aan de Korte Veemarklstraat te Sneek is gegaan; dat het mogelijk is. dat hij toen aldaar een zekere J. Huisman een klap heeft gegeven; dat hij met zijn broer H. de Boer tegen de grond heeft getrokkcn; dat het mogelijk is. dat hij hem hij zijn haar trok; dat hij zich kan voorstellen dat Huisman en De Boer zodoendr pijn hebben ondervonden;

Overwegende, dat

JACOB HUISMAN, oud 47 jaar, wonende te Sneek, van beroep transportarbeider ten processe als getuige gehoord o.m. zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 3 December 1949 het café van Rozenberg aan de Korte Veemarktstraat te Sneek binnen ging; dat hij daar twee militairen trof; dat een van de militairen hem met zijn hand een harde slag op de neus gaf, waardoor hij veel pijn heeft ondervonden; dat hij beklaagde. met wie hij geconfronteerd wordt, herkent als de militair, die hem deze slag gaf;

Overwegende, dat

HENDRIK DE BOER, oud 21 jaar, wonende te Sneek. van beroep fabrieksarbeider. ten processe als getuige gehoord o.m. zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 3 December 1949 in het cafh van Rozenberg aan de Korte Veemarktstraat te Sneek was; dat toen aldaar de hern bekende gebroeders H. binnen kwamen; dat beklaagde hem plotseling een vuistslag tegen de kin gaf, waardoor hij pijn ondervond; dat de beide broers hem daarop bij zijn haar grepen en tegen de grond sleurden;

Overwegende, dal een ambtsedig proces-verbaal....enz.;

Overwegende, dal de Krijgsraad op grond van de inhoud van voormelde bewijsmiddelen, ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit waarop het betrekking heeft, wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, alsniede zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat hij de feiten op 3 December 1949 heeft gepleegd;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. mishandeling;

2. *medeplegen van mishandeling*:

voorzien en strafbaar gesteld 1) artt. 300 en 2) 47 jo. 300 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende. dat beklaagde tol staving van zijn verweer, dat hij niet strafbaar is, ten processe o.m. zakelijk heeft verklaard:

dat zijn broer H. J. H. en hij ten tijde voormeld naar het café van Rozenberg zijn gegaan, omdat zij hoorden dat daar gedanst werd;

dat, toen zij binnen kwamen, terstond smalende opmerkingen werden gemaakt op hun OVW uniform;

dat hij even naar de W.C. is gegaan;

dat er na zijn terugkomst een gem-eldige veclitpartij aan de gang was en dat een groot aantal bezoekers tegen zijn broer vocht;

dat hij zijn broer, die uit een hoofdwonde bloedde oriniiddellijk ter hulp is gesneld:

dat hij daarbij klappen heeft gekregen en uitgedeeld;

dat hij uit zelfverdediging heeft gehandeld en dat hij later door het dolle heen was;

dat als hij geweten had. dut verschillende bezoekers politiek uiterst links georiënteerd waren, hij zeker het café niet zou zijn binnengegaan;

Overwegende, dat

H. J. H., oud 26 jaar, ten processe als getuige gehoord, o.m. zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij op 3 December 1949 met beklaagde naar het café van Rozenherg te Sneek is gegaan, omdat daar, naar zij gehoord hadden, gedanst werd:

dat, als zij geweten hadden, dat verschillende bezoekers uiterst links georiënteerd waren, zij daar zeker niet heen gegaan zouden zijn;

dat, toen zij. gekleed in OVW uniform, versierd niet het ereteken „Orde en Vrede" daar binnentraden, er terstond smalende opmerkingen op hun uniform gemaakt werden: dat er plotseling ruzie ontstond, waarbij hij door een dor andere bezoekers geslagen werd;

dat beklaagde en hij zich tegen een overmacht moesten verdedigen en bloedend verwond werden;

dat zij daardoor door het dolle heen raakten;

dat zij uit zelfverdediging handelden;

dat een dokter hun verwondingen gehecht rn verbonden heeft;

dat toen een politie-agent hun gelastte het café te verlaten. zij hier terstond aan voldeden;

Overwegende, dat meergenoemd proces-verbaal. o.m. zakelijk inhoudt als eigen verklaring van de VERBALISANT:

dat beklaagde ten tijde en ter plaatse voormeld onmiddellijli voldeed aan zijn last om het café te verlaten;

dat beklaagde uit een hoofdwonde bloedde, welke door een arts is gehecht en verbonden:

dat andere aanwezigen geen verklaring omtrent het voorgevallene wensten af te leggen;

dat onderscheiden bezoekers van het café politiek uiterst links georiënteerd waren;

Overwegende dat de Krijgsraad op grond van voormelde opgave van beklaagde, tesamen met die van de getuige H. en de verbalisant. aanneemt, dat in het hier bijeenzijnde gezelschap de uniform van korporaal OVW, versierd met het ereteken „Orde en Vrede" met bijbehorende jaargespen voor 1946, 1947, 1948 en 1949 de eerste klap heeft uitgelokt:

Overwegende, dat beklaagde's beroep op de bepalingen van art. 41 Wetboek van Strafrecht dan ook wordt aanvaard, omdat hlijkeris de toestand waarin beklaagde na afloop van dit op de eerste klap volgende gevecht van één tegen velen verkeerde, iedereen, die zich met deze vechtpartij bemoeide, of in de nabijheid daarvan kwam, grote kans liep mishandeld te worden:

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken:

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen 60, (i2 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 41, 57 van het Wethork van Strafrecht;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart heklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten doch hem deswege niet strafbaar *):

Spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Verklaart niet bewezen. hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierbovrii uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem niitsdien daarvan vrij.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 16 Blaart 1950.

President: Majoor Mr Buurman van Vreeden (plv.).

Leden: Majoor Brands en Kapt. Mr Pot.

Raadsman: Mr Smink.

Opzettelijke ongehoorzaamheid: weigeren en nalaten te voldoen nart het bevel van een maréchaussée 1e klasse, deel uitmakende van een, patrouille, om een lederen jas uit te trekken. Nu beklaagde zich

*) De Auditeur-Militair had geconcludeerd tot veroordeling tot geldboete van vijf gulden (subs. 3 dagen hechtenis). (Red. M.R.T.)

in de hal van het station te Bergen tegenover deze maréchaussée 1e klasse bevond en de andere tot deze patrouille behorende maréchaussée zich op het he perron van het station ophield, heeft beklaagde niet behoeven te u eten dat bedoelde maréchaussée 1e klasse deel uitmaakte van een patrouille. Dit kan echter niet leiden tot straffeloosheid, n u een maréchaussée 1e klasse in rang gelijkgesteld is met korporaal en derhalve i.c. meerdere was van beklaagde.

(W.M.S.T. artt. 114 en 128).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. C. v. I)., geb. 25 April 1925, soldaat Ir klasse, beklaagde,

Gezien:. . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, militair zijnde, op 30 December 1949, derhalve in tijd „van oorlog, te Bergen op Zoom, op het station heeft geweigerd, „althans opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het hem „door de maréchaussée 1e klasse J. C. den Broeder gegeven dienst„bevel om zijn bruin lederen jas uit te trekken en om in de houding „te gaan staan onder het uiten van de woorden: „Dat doe ik niet", „althans woorden van een dergelijke strekking, welke maréchaussée „1e klasse ten tijde en ter plaatse voormeld. met de maréchaussée „2e klasse J. A. I). Blom als patrouille in de uitoefening van zijn „dienstverplichting optrad", welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — de in bovengemeld ambtsedig procesverhaal gerelateerde verklaring van de maréchaussée 2e klasse Johannes Cornelis den Broeder slechts gebezigd voor zover daarbij onder A vermeld — wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd rnet zijn schuld daaraan, niet dien verstande, dat niet is bewezen het gedeelte uit de tenlastelegging aanvangende niet de woorden „. . . .althans moorden van dergelijke ..strekking. . . ." en eindigende met de woorden „. . . .van zijn „dienstverplichting optrad":

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: *„opzettelijke ongehoorzaamheid gepleegd in tijd van oorlog"*, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 111 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien daarvan, dal de maréchaussée 1e klasse Den Broeder tesamen rnet de maréchaussée 2e klasse Blom, weliswaar ten tijde, in de telastelegging aangegeven, op het station te Bergen op Zoom als patrouille dienst deed, doch dat is gebleken, dat eerst-

genoemde zich in de hal en laatstgenoemde zich op het 2e perron van dat station bevond, zodat beklaagde niet heeft behoeven te meten — temeer daar hij uitsluitend met eerstgenoemde maréchaussée 1e klasse te niaken heeft gehad en voorts niet is gebleken, dat deze aan beklaagde kenbaar heeft gemaakt, dat hij patrouilledienst verrichtte — dat Den Broeder tot een patrouille behoorde;

dat voorts het al dan niet behoren van eerste verbalisant tot enige patrouille, in geen geval tot straffeloosheid van beklaagde kan leiden aangezien eerste verbalisant, maréchaussée 1e klasse, tevens opsporingsambtenaar, in ieder geval de meerdere van beklaagde was, immers is gelijkgesteld met de rang van korporaal der 1e klasse en dienovereenkomstige rangonderscheidingstekenen draagt;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het werd begaan;

Mede gelet op de persoon des daders;

Gezien, behoudens voornielde wetsbepaling (114 W.M.S.R. [Red. M.R.T.]), nog de artikelen 1, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 23, 24 van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van TIEN GULDEN, inet bepaling, dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van TIEN DAGEN;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierlioven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Be tenlastelegging is m.i., wat betreft de omschrijving van de meerderheidsverhouding tussen de gever en de ontvanger van hel bevel, zout riskant gesteld. De meerderheid van de opdrachtgever wordt, gezien de omstandigheid dal de ontvanger van de opdracht slechts is aangeduid als „militair", uitgedrukt door de vermelding dat de opdrachtgever als patrouille optrad. Indien bewijsbaar k, dat de opdrachtgever inderdaad als patrouille optrad en tevens bewijshanr is, dat zulks aan beklaagde bekend u-ns of kon zijn, dan is de zaak gezond. Wanneer zulks echfer, zoals in casu, niet bewijsbaar is, is de meerderheidsverhouding m.i. onvoldoende, ja zelfs in het geheel nief, omschreven [1]).

[1]) Ik kom hier eerlang op terug.

Het schijnt voorts niet zonder bedenkingen, een tweemans-patrouille te splitsen in twee afzonderlijke militairen, die individueel en geheel onafhankelijk van elkaar optreden. In het onderhavige geval ontmoette dit weinig bezwaren, nu het lid van de patrouille, tegenover wie beklaagde kwam te staan zijn meerdere was. Maar als hij nu eens op het andere lid van de patrouille was gestoten of als beklaagde nu eens sergeant was geweest en dus de militaire meerdere van de maréchaussée der 1e klasse?

De Krijgsraad maakt de opmerking, dat beklaagde niet had behoeven te weten, dat hij met een „patrouille" te doen had, nu de maréchaussée Den Broeder niet aan beklaagde kenbaar heeft gemaakt, dat hij tot een patrouille behoorde. Men zou hieruit kunnen lezen dat de Krijgsraad wellicht anders had geoordeeld, wanneer Den Broeder zich wèl als zodanig had kenbaar gemaakt. Let wel, de Krijgsraad zegt dit niet, maar men zou uit de opmerking van de Krijgsraad kunnen opmaken dat hij een dergelijke waarde zou hechten aan het kenbaar maken als lid van een patrouille. Hier ligt een, stellig ook voor de practijk, belangrijke vraag.

Van groot belang voor de beantwoording van deze vraag is m.i. of men nog wel van een „patrouille" kan spreken, wanneer zij gesplitst is in individuele militairen, die onafhankelijk van elkander optreden. Een patrouille immers veronderstelt een veelheid van militairen onder bevel van één hunner. Ik meen dan ook dat een individuele militair niet een patrouille kan zijn of vertegenwoordigen. Ware het anders, dan zou het eind zoek zijn. Men zou dan in de kazerne een patrouille kunnen formeren, welke zich, nadat zij de kazernepoort verlaten zou hebben, zou kunnen splitsen in individuële militairen, die zelfstandig „patrouille" zouden kunnen lopen door de stad. Het zou wel practisch en vooral goedkoop zijn, maar ik geloof niet dat de wet, zoals zij thans luidt, deze afzonderlijke militairen als „patrouille" erkent. Zij hebben n.m.m. dan ook; niet het voorrecht van met meerdere gelijkgesteld te zijn op grond van artikel 128 W.M.S.R. Daarvoor zou wetswijziging vereist zijn, in de zin als aangegeven in M.R.T. XL, blz. 134 n., speciaal blz. 136.

W. H. V.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 16 Maart 1950.

President: Majoor Mr J. Th. Buurman van Vreeden,

Leden: Majoor Brands en Kapt. Mr. Pot.
Raadsman: Mr Smink.

„Openbare schennis van de eerbaarheid, meermalen gepleegd. Voor elk der twee, aan beklaagde ten laste gelegde, gevallen wordt slechts beschikt over telkens één getuigenis en wel van dezelfde getuige; ten aanzien van een derde, aan beklaagde niet ten laste

gelegd geval wordt weliswaar ook slechts over één getuigenis beschikt, doch thans van een andere getuige.

Ofschoon elk der aan beklaagde ten laste gelegde feiten slechfs door één getuigenverklaring wordt bewezen, wordt die verklaring versterkt door de andere, nu de daarin gerclnfeer.de feiten gelijksoortige handelingen van beklaagde betreffen. Artikel 342 Sv. heeft geen andere strekking dun te verhinderen dnf een beklaagde zou worden veroordeeld ofschoon voor dr gehele tenlastelegging geen ander bewijs zou bestaan dan de verklaring van één enkele getuige.

(Wb.v.Sr. art. 239; Wb.v.Sv. art. 342).

De Krijgsraad te Velde West,

in de zwak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A., gehorcn 15 September 1923, soldaat 1e klasse. beklaagde,

Gezien:....enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, militair zijnde, op *of* omstreeks 14 September 1949 en „op of omstreeks 27 September 1949. heide malen in de gemeente „Doorn nabij de openbare weg langs het Ludebos, en wel op een „openbare voor een ieder toegankelijke plaats, de eerbaarheid heeft „geschonden, door op tic tijdstippen en ter plaatse voormeld iedere „maal met ontuchtige bedoelingen zijn mannelijkheid duidelijk „zichtbaar voor Hendrika Roelfina Bakhuizen, die op genoemde weg „een rijwiel bereed te ontbloteri. clan wel ontbloot te houden". welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij artikel 239 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde onder meer zakelijk heeft verklaard:

A. dat hij het hem ten laste gelegde ontkent;

dat hij noch op 14 September 1949, noch op 27 September 1949, of omstreeks die dagen, in de gemeente Doorn zich heeft bevonden nabij tle openbare weg langs het Ludehos:

B. dat hij zich op 4 October 1949 heeft bevonden op de Arnhemsche Bovenweg onder de gemeente Doorn en toen aldaar door een wachtmeester van de Rijkspolitie werd aangehouden; dat toentertijd zijn linkerhand, tengevolge van een schotverwonding in de linkerbovenarm niet geheel normaal was ie gebruiken;

Overwegende, dat als getuige onder meer zakelijk heeft verklaard:

1. *Hendrika Roelfina Bakhuizen:*

dat zij op 14 September en 27 September 1949, beide malen in de gemeente Doorn op een rijwiel langs de openbare weg, de Arnhemsche Bovenweg reed, en, gekomen ter hoogte van het Ludebos, een militair zag staan, die zijn ontblote mannelijkheid duidelijk zichtbaar voor haar vertoonde, en daaraan met één zijner handen op en neer gaande bewegingen maakte,waarbij hij op 14 September 1949 tevoren haar aandacht had getrokken door te fluiten en met de hand te wenken; dat haar op een dag iri October 1949 door de Wachtmeester der Rijkspolitie Van Buytene een manspersoon is getoond,

waarin zij toen oriiniddellijk de mililair. herkende, die op eerder genoemde data oneerbare handelingen tegenover haar pleegde;

dat zij de haar ten processe getoonde beklaagde eveneens positief herkent als bovengenoenide persoon;

2. *Arend van Buytene*, wachtmeester der Rijkspolitie te Doorn:

dat hij op 4 October 1949 te Doorn heeft waargenomen, dat een militair in het Ludebos langs de Arnhemsche Bovenweg, naar hij meent mrt de rechterhand, zijn mannelijkheid uit zijn broek haalde en daaraan met de hand op en neer gaande bewegingen niaakte: dat de linkerhand van die militair niet geheel normaal was en eriigszins slap langs de pols hing;

dai op hel moment, dat die militair bovenomschreven handelingen verrichtte, een meisje op een rijwiel langs de Arnhemsche Bovenweg reed, naar welk meisje die militair toen keek, doch welk meisje hem niet zag; dat hij hem daarna zijn mannelijkheid weer in zijn broek zag bergen; dat hij die militair vervolgens op de Arnhernsche Bovenweg heeft aangehouden, waarop deze hem later opgaf te zijn genaamd A.;

dat hij deze A. vervolgens heeft geconfronteerd met mejuffrouw Bakhuizen, waarop laatstgerioemde verklaarde in deze de persoon te herkennen, die op enige tijdstippen in de maand September 1949 in het Ludebos voormeld oneerbare handelingen tegenover haar pleegde; dat hem, Van Buytene, ten processe is getoond de beklaagde. en dat hij deze herkent als de persoon, die hij op 4 October ter voorschreven plaatse heeft aangehouden;

Overwegende, dat ten processe heklaagde is getoond aan voormelde getuigen Bakhuizen en Van Buytene;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, waarbij de verklaring van beklaagde slechts gebezigd wordt voor zover daarbij onder B. vermeld, wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd rnet zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat beklaagde zijn mannelijkheid voor Hendrika Roelfina Rakhuizen ontbloot heeft gehouden:

Overwegende. ten aanzien van het aannemen van het bewijs op bovenstaande gronden, dat, ofschoon elk der aan beklaagde ten laste gelegde feiten slechts door één getuigenverklaring wordt bewezen. te weten door de verklaring van Hendrika Roelfina Bakhuizen, deze ene getuigenverklaring wordt versterkt door de andere door die getuige afgelegde verklaring en door de verklaring van de getuige Van Buytene, nu de daarin gerelateerde feiten betreffen handelingen van beklaagde van geheel gelijksoortige aard;

dat voorts naar 'r Krijgsraads oordeel [het bij art. 74 Inv. M.S.T. voor militaire strafzaken toepasselijk verklaarde — Red.] artikel 342 van het Wetboek van Strafvordering niet in dier voege moet worden gelezen, dat ieder onderdeel van de tenlastelegging nimmer uitsluitend door één getuigenverklaring mag worden bewezen, hebbende toch deze wetsbepaling geen andere strekking dan t(. ver-

hinderen dat een beklaagde zou worden veroordeeld ofschoon voor de gehele telastclegging geen ander bewijs zou bestaan dan de verklaring van één enkele getuige;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: „openbare schennis van de eerbaarheid, meermalen gepleegd".

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 239 en 57 van het Wrtboek van Strafrecht;

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor. de tijd van ZES WEKEN — Red.].

NASCHRIFT.

Volgens de aanhef van artikel 74 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht zijn de bepalingen van het gemene recht betreffende het bewijs van strafbare feiten toepasselijk in militaire strafzaken en derhalve geldt in het militaire strafrecht ook de „unus testis nullus „testis"-regel van het tweede lid van artikel **342** van het Wetboek van Strafvordering: het bewijs dat de verdachte het telastegelegde feit heeft begaan, mag de rechter niet uitsluitend aannemen op de verklaring van één getuige.

De Hoge Raad heeft reeds lang „het felastegelegde f e i t" aldus uitgelegd dat daaronder verstaan wordt het geheel van aan verdachte ten laste gelegde soortgelijlce feiten. Zulks geldt meer in hef bijzonder fen aanzien van zedendelicten, welke immers gewoonlijk begaan morden buiten tegenwoordigheid van andere dan de twee daarbij betrokken personen. Aldus o.a. het arrest van 24 November 1930 (N.J. 1931/118). De Hoge Raad verwierp het cassatieberoep, „omdat het Hof het bewijs voor de met den eenen getuige gepleegde „ontuchtelijke handelingen ten deze mede heeft kunnen putten uit „de verklaringen van den anderen, nu de verklaring van elk dier „getuigen, betreffende de door requirant met hem gepleegde on- „tuchtige handelingen, meer aannemelijk kan worden gemaakt door „de verklaringen van ieder der andere getuigen ouer gelijksoortige „handelingen, door requirant in hetzelfde tijdsverloop met hen ge- „pleegd".

In bovenstaand vonnis is echter „het telastegelegde feit" slechts door de verklaringen van één getuige voor de rechter gebracht. Weliswaar heeft de rechter ook kennis genomen aan de oerklaring van nog een andere getuige, dorh deze kon niets relateren over hef t e l a s t e g e l e y d e feit. Hef is dan oolc niet geheel duidelijk, waarom het voorval op 4 Octoher 1949 niet mede in de telasteleggging is opgenomen, dit nog geheel afgezien van de omstandigheid daf de op 4 October **1949** voorgevallen openbare schennis der eerbaarheid geconstateerd werd door een opsporingsambtenaar, wiens in een proces-?>erhaalneergelegde verklaring volledige bewijskracht gehad zou hebben.

W. H. I'.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 26 April 1950.

President: Lt. Kolonel Mr H. H. A. de Graaff.

Leden: Lt. Kolonel F. J. Molenaar en Majoor W. Vermeer.
Auditeur-Militair: Majoor Mr B. H. van Everdingen.

Verkorte procedure?

De Krijgsraad, gelet op het schriftelijke verzoek nan beklaagde en op het advies van de Auditeur-Militair, bepaalt dat het onderzoek ter terechtzitting buiten tegenwoordigheid van beklaagde zal plaats vinden.

Het tenlastegelegde kan, ook: al mocht het bewezen worden verklaard, niet het door de Auditeur-Militair bedoelde strafbare feit (art. 3, par. 1 sub a Alg. Regl. Vervoer Spoorwegen) opleveren, noch enig ander strafbaar feit. Vrijspraak.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser. tegen V. D. H., geboren 28 September 1929, dpl. soldaat Subst. Comp. 2e Inf. Depôt te Arnhem, beklaagde,

Gezien:....enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als soldaat ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, al„thans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 11 Februari „1950 te Arnhem, althans in Nederland, zonder dat hem zulks uit „de aard zijner betrekking vrijstond en buiten toestemming van de „bestuurders van de dienst of van hem. wien dit door de bestuurder „was opgedragen, heeft gelopen op de spoorbaan tussen 1e en 2e „.perron van het station der Nederlandse Spoorwegen";

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op het schriftelijk verzoek van beklaagde d.d. 20 April 1950 en gehoord de Auditeur-Militair in zijn advies, heeft bepaald, dat het onderzoek buiten tegenwoordigheid van beklaagde zal plaats vinden;

overwegende, dat blijkens de schriftuur van eis dr Auditeur-Militair bedoelde ten laste te leggen het feit omschreven in art. 3, par. 1 sub a van het Algenieen Reglement voor het vervoer op de Spoorwegen;

Overwegende, dat de in de telastelegging gebezigde woorden „heeft gelopen op de spoorbaan tussen 1e en 2e perron" niet impliceren dat dit lopen was een „zich begeven naar wachtkamers of „perrons van waar de treinen toegankelijk zijn" of van een verlaten van het station, terwijl in de telastelegging niet is opgenomen het in genoemd artikel voorkomend element, dat dit „zich begeven" of dit „verlaten" geschiedde langs ten ander dan de daarvoor. aangewezen weg;

Overwegende, dat mitsdien het ten laste gelegde, ook indien dit

mocht kunnen worden bewezen verklaard, niet kan opleveren het feit omschreven in artikel 3 par. 1 sub a van het Algemeen Reglement voor het vervoer op de Spoorwegen;

Overwegende, dat het Ien laste gelegde evenmin kan opleveren een feit bij enige andere wettelijke bepaling strafbaar gesteld;

Overwegende, dat, nu het telastegelegde feit niet strafbaar is, een onderzoek naar het al dan niet bewezen zijn van het telastegelegde achterwege kan blijven en beklaagde daarvan dient te worden vrijgesproken;

Gezien, behouderis voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 60 en 62 Wetboek van Militair Strafrecht; 193 Regtspleging bij de Landmagt, 76 Invoeringsmet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het ten laste gelegde feit niet Ie zijn een strafbaar feit;

Spreekt beklaagde vrij.

NASCHRIFT.

Het komt mij voor, dat dit vonnis een zogenaamde „verkorte procedure" heeft afgesloten: R.L. *179* sub *2° opent de mogelijkheid om dergelijke „bepaling"* ow *van de terechtzitting weg te blijven uit* te *spreken. Dat* ik deze *verklaring niet* voor dit geval als zeker *beschouw, vindt zijn* grond *in* de *omstandigheid,* dut *onder* de *toegepaste* zaetsartikelen wel *genoemd* wordt *R.L. 193 maar* niet *R.L. 179. Doch,* aangezien de *verdenking* bestond in *„eene* overtreding *„van het gemeene* strafreyt" *(R.L.* 178 al. *1), zou* hier aan *een* omissie *kunnen* worden gedacht.

Mocht deze onderstelling *niet* juist *zijn,* dan zou de „bepaling" *ten onrechte zijn* geschied, daar de *gewone* procedure haar niet toelaat.

R. C.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 18 November 1949.

President: Majoor Mr R. Bichon van IJsselmonde (plv.).

Leden: Kapiteins J. Postma en Mr B. Swanenburg.
Auditeur-Militair: Kapitein Mr M. G. Kooperberg.
Raadsman: 1e luit. W. Beltman.

Het *in* gevaur *brengen van* de *veiligheid van* hef *verkeer* door *een sergeant-motorordonnans, instructeur van een colonne vrachtwagens,* bestuurd door *leerling-chauffeurs. Beklaagde kon* zijn *taak slechts uitvoeren* door waar nodig sneller fe *rijden en* voor *zichzelf* meer risico's te *nemen dan een normaal* motorrijder behoort te *doen. Beklaagde* heeft *dan* ook *terecht zijn verplichtingen* als *militair motorordonnans* doen *praevaleren boven zijn* verplichtingen *als* weggebruiker. *Vrijspraak* op grond *van* overmacht.

Anders: Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis op-

genomen sententie). Behoudens zeer bijzondere omstandigheden mag juist een militair ordonnans nimmer de veiligheid van het verkeer in gevaar brengen; deae verplichting praevaleert dus niet boven zijn verplichtingen als weggebruiker. Veroordeling fot f **5** *boete.*

(Wegensverkeersreg. art. 2; Wb.v.Sr. art. 40).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad tegen K.M.P., geboren 29 April 1925, dpl. sergeant, beklaagde,

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd *):

,,dat hij, terwijl hij als sergeant in werkelijke dienst was bij het ,,6e infanterie depôt, *althans als militair in de zin der wet*, te Nij-,,megen, althans in Nederland, op of onistreeks 14 Juni 1949. als ..bestuurder van een tweewielig motorrijtuig (rijdende over de vóor ..liet algemeen verkeer openstaande rijweg, dc Graafseweg, komende ..uit de richting Keizer Karelplein en naderende het verenigingspunt ,,van de Graafseweg met de eveneens voor het algemeen verkeer ,,openstaande rijweg, de Burghardt van den Berghstraat) een voor ,,hem in dezelfde richting voortrijdend vierwielig motorrijtuig. ge-,,volgd door een vierwielige aanhangwagen met *een snelheid van ,,ongeveer 30 tot 60 KM/uur, althans* een snelheid welke in de ge-,,geven omstandigheden tc hoog was, heeft ingehaald, daarna dit ,,motorrijtuig met aanhangwagen roekeloos en onvoorzichtig heeft ,,gepasseerd of getracht te passeren. hoewel de bestuurder van het ..vierwielig motorrijtuig tijdig de linkerrichtingaanwijzer van zijn ..voertuig *en een arm* aan de linkerzijde had uitgestoken als teken ..van zijn voornemen om linksaf de Burghardt van den Bcrghstiaat ,.in te rijden, daarbij *langzaam naar ket linkergedeelte van de voor ..hem rechts gelegen weghelft rijdend en vervolgens* linksaf rijdend ,.naar de scheidingslijn van de Graafseweg en de Burghardt van den ..Berghstraat, en tenslotte roekeloos en onvoorzichtg (ria eerst rvcn ..naar links te hebben uitgehaald) heeft getracht naai rechts vóór het .motorrijtuig langs te rijden ten einde zijn route langs de Graafse-..weg weer te vervolgen, niet de aan zijn roekeloosheid en onvoor-,,zichtigheid te wijten gevolgen, dat het door hem, heklaagde, be-..stuurde tweewielig motorrijtuig in botsing is gekomen niet voor-..noemd vierwielig motorrijtuig, waardoor hij licht gewond raakt~ ,,en liet tweewielig motorrijtuig werd beschadigd";

Overwegende, dat een ambtelijke verklaring van C-Staf Cie.-Instructie Bataljon 6 Tnfantcric Depôt zakelijk inhoudt, dat beklaagde op 14 Juni 1949 in werkelijke dienst was;

Overwegende. dat beklaagde ter terechtzitting zakelijk lieeft verklaard:

dat hij op 14 Juni 1949, terwijl hij als sergeant in werkelijke

---

*) De hier gecursiveerde gedeelten vielen in de bewezenverklaring weg. (Red, M.R.T.)

dienst was bij 6 I D, aangewezen was als motorordonnans-instructeur bij een colonne van ca. 20 militaire vrachtauto's, welke door leerling-chauffeurs werden bestuurd; dat hij, rijdend bij de Waalbrug te Nijmegen, merkte, dat 2 wagens van de colonne waren achtergebleven; dat hij deze bij het ronde plein ten Zuiden van die brug heeft opgewacht: dat hij daarop snel is doorgereden, het laatste gedeelte van de colonne rond het Keizer Karelplein heeft geloodst en daarna de Graafseweg opreed met de bedoeling de colonnecommandant, die in de voorste wagen reed, te waarschuwen, dat deze snelheid moest minderen, omdat de colonne uit elkaar was geraakt en weer moest opsluiten, teneinde weer een geheel te gaan vormen; dat de enige manier om zulks te bewerkstelligen voor hem was snel door te rijden, omdat de coloiinecomniandarit al een heel eind vooruit was: dat hii daar met een snelheid van *35* km/uur achter een truck inet aanhangwagen reed; dat hij niet zag, dat van die truck een richtingaanwijzer naar links uitstond en hij daarom die truck begon te passeren:

dat hij echter, toen hij deze truck al halverwege had ingehaald, merkte, dat deze plotseling naar links afsloeg: dat hij gedwongen was meer naar links te gaan; dat tegelijkertijd uit de zijstraat links een auto kwam gereden, waardoor hij die zijstraat niet kon inrijden; dat de enige oplossing, die hij op dat moinent zag, was snel gas te geven, op te trekken en naar rechts vóórlangs die truck heen te rijden, om daarna weer de Graafseweg op te rijden; dat dit hem echter niet meer gelukte, omdat de door hem bereden Matchless-motor niet plotseling wilde optrekken, toen hij veel gas bij gaf; dat de motor pas kort daarvoor geheel was ingereden, en hij niet wist, dat hij snel gas geven de snelheid ervan niet toenam; dat de motor daarop door de bumper van de truck werd gegrepen en circa 17 meter over de straat werd voortgeschoven; dat hij door die aanrijding licht werd gewond en de motor werd beschadigd; dat de chauffeur van de truck de bocht naar links zeer krap nam en die ook niet anders kon doen omdat deze anders dc scherpe bocht niet ineens had kunnen halen; dat hij echter hang was beklemd te raken tussen de stoeprand en de truck indien hij afremde; dat hij hierom, in verband met de auto die van links kwam en om zo snel mogelijk op te schieten ten einde zijn rit te vervolgen heeft getracht vóór de truck langs door te rijden;

Overwegende,. . . .enz.;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden,. . . . enz. [volgt bewezenverklaring; zie tenlastelegging. — *Red.]*.

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: *„Als weggebruiker zich niet op een zodanige wijze gedragen dat „het verkeer niet in gevaar kan worden gebracht"*, voorzien bij artikel 2 Wegenverkeersregeling en strafbaar gesteld bij artikel 42 Wegenverkeersregeling;

Overwegende. dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen

beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

*Overwegende *), dat de Krijgsraad van oordeel is dat beklaagde niet strafbaar is, aangezien hij door overmacht tot zijn handelwijze is gedrongen;*

Overwegende, dienaangaande immers, dat aan beklaagde was opgedragen als motorordonnans-instructeur een colonne vrachtwagens, door leerling-chauffeurs bestuurd te begeleiden;

dat deze opdracht, naar de Krijgsraad uit eigen wetenschap bekend is, slechts is uit te voeren door waar nodig sneller te rijden en voor zichzelf meer risico's te aanvaarden, dan een normaal motorrijder behoort te doen; dat zulks eveneens in het belang is van het algemeen verkeer, aangezien veelal slechts door snel en doortastend optreden een ervaren motorordonnans ongelukken van leerlingrhauffeurs met de door hen bestuurde militaire nrachtauto's kan voorkomen;

dat mitsdien in het onderhavige geval hekluagde had te kiezen tussrn het rijden met een geringe, veilige snelheid en daarbij zijn plicht als motorordonnans te verzaken, en hel wel naar behoren uitvoeren van zijn opdracht, waarbij hij echter een groter risico voor zich diende te aanvaarden, en waarbij hij, om zich uit een — zij het tnede door zijn schuld te wijten — plotseling ontstane moeilijke situatie te redden een manoeuvre heeft uitgevoerd, waaraan een zekere mate van roekeloosheid en onvoorzichtigheid niet is te ontzeggen, welke manoeuvre waarschijnlijk geslaagd was, indien zijn motorrijwiel niet op hef beslissende moment had geweigerd snel op te trekken;

dat beklaagde terecht zijn verplichtingen als militair motorordonnans heeft doen praevaleren boven zijn verplichtingen als weggebruiker;

[volgt: vrijspraak — *Red.*].

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF **),

Gezien: . . . .enz.;

Post alia:

Overwegende, dat. hrt Hof zich niet kan verenigen met de overwegingen, aanvangende met de woorden:

„Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, dat helilaagde „niet strafbaar is. . . .” tot en met de woorden „. . . . dat beklaagde „terecht zijn verplichtingen als militair-motorordonnans heeft doen „praevaleren boven zijn verplichtingen als weggebruiker”, en de op deze overwegingen gegronde vrijspraak;

---

*) Dit gecursiveerde gedeelte heeft het Hoog Militair Gerechtshof in hoger beroep verworpen. Zie de hierna opgenomen sententie.

(Red. M.R.T.)

**) Sententie van 20 Maart 1950. President: Jhr. Mr. C. I. van der Wijck (plv.); Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout bij Nacht Brouwer, Luitenant-Generaal Dijxhoorn en Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

Overwegende immers, dat een beroep op overmacht moet morden verworpen, nu een neutraal persoon als de chauffeur H. J. van Baarderijk blijkens ambtsedig proces-verbaal d.d. 30 Juni 1949 van de veldwachter A. M. C. Kool te Nijmegen heeft verklaard, dat beklaagde de truck met aanhangwagen is gaan passeren, terwijl deze alreeds zijn richtingsaanwijzer had uitgestoken en niets — zelfs niet de op beklaagde rustende verplichtingen als motorordonnans — hem drong tot het verrichten van een dusdanig gevaarlijke handeling;

Overwegende, dat het Hof zich met name niet kan verenigen met de opvatting: „dat beklaagde terecht zijn verplichtingeri als militair „motorordonnans heeft doen praevaleren hoven zijn verplichtingeri „als weggebruiker", daar het Hof van oordeel is, dat — behoudens zeer bijzondere omstandigheden — juist een militair ordorinans nimmier de veiligheid van het verkeer in het algemeen in gevaar mag brengen en dus deze verplichting boven de andere praevaleert;

Overwegende, dat van de zijde van beklaagde's verdediging riog is opgeworpen, dat beklaagde niet op de hoogte was van het feil, dat nieuwe Matchless-motoren niet vrij zijn van het z.g. „pingelen", waardoor beklaagde zijn motor op het beslissende moment niet snel genoeg heeft kunnen optrekken:

Overwegende, dat ook dit verweer — nog afgezien van het feit, dat beklaagde zichzelf ten gevolge van onvoorzichtigheid in dusdanige positie had geplaatst — moet worden verworpen, omdat beklaagde 111; ervaren motorrijder met dit euvel bekend geacht moet worden, temeer nu is gehlekcri. dat beklaagde ook vóór het in de telastlegging onischrevrn ongeval tijdens deze rit deze zelfde motor had bereden;

Overwegende, dat het Hof derhalve wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen in het vonnis als bewezen i, aangenomen, alsmede beklaagde's schuld daaraan;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten:

Overwegende, dat het Hof onderstaande straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit. de omstandigheden, waaronder het is begaan, mede gelet op de persoon van beklaagde;

Gezien de artikelen, bereids in -■Krijgsraads vonnis vermeld — doch met uitzondering van artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht — alsmede artikel 23 van het Wetboek van Strafrecht:

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin.

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, doch alleen voorzover hoger vermelde overwegingen en de daarop gegronde vrijspraak betreft:

Opnieuw recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het wettig en overtuigend bewezenverklaarde en hem deswege straf haar;

Veroordeelt beklaagde tot betaling van een geldboete van f 5 (VIJF GULDEN) met bepaling, dat die geldboete bij gebreke van betaling of verhaal zal worden vervangen door hechteiris voor de tijd van TWEE DAGEN;

Bevestigt het vonnis voor het overige met verbetering van gronden.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Opheffing van het K.N.I.L.

Onze Redactie is in de gelegenheid gesteld de dagorders, welke H.M. de Koningin en Z.E. de Minister van Oorlog hebben uitgevaardigd ter gelegenheid dat met 26 Juli 1950 het K.N.I.L. heeft opgehouden te bestaan, voor onze lezers vast te houden. Zij volgen hier:

Koninklijke dagorder.

Aan de officieren onderofícieren, korporaals en soldaten van het Koninklijk Nederlands Indonesische Leger, naar zij zich ook mogen bevinden.

Met ingang van 26 Juli 1950 houdt het K.N.I.L. op te bestaan.

Met die dag eindigt zijn lange, bewogen en roemrijke historie van bijna 120 jaren.

Uw vaandrls, waarvan er vier de Militaire Willemsorde dragen als hoogste dapperheidsondcrscheidirig, tonen de daden aan van moed, beleid en trouw, die zo talrijk zijn in de geschiedenis van het K.N.I.L.

Nooit werd tevergeefs een beroep op u grdaan. Trouw hebt gij door de tijden heen uw plicht vervuld.

Ik besef, dat thans de overgang naar een ander leger of naar de burgermaatschappij in uw aller leven diep ingrijpt en begrijp zeer wel de moeilijkheden, die dit voor velen uwer meebrengt.

Tk voel echter bij dit woord niet alleen achterom te mogen zien, maar met u de blik vooruit te moeten richten.

Dit vooruitzicht is voor u persoonlijk zeer verschillend. Maar moge het u allen gegeven zijn, een nieuwe plaats in de maatschappij zo nodig met volharding te zoeken en te vinden, een plaats waar gij, zij het als burger of als militair, aan de weerbaarheid en de opbouw van uw landen uw eigen, waardevolle bijdrage kunt leveren.

Mensen van verschillende volksaard. die in één leger een eindweegs zijn samengegaan en daarbij lief en leed hebben gedeeld. hebben een onderlinge band. die niet kan morden geloochend.

Gij allen kent het karakter van het andere volk, zodat op u de taak rust, het verdere goede samengaan van deze volkeren mede te helpen bevorderen.

Boven de maalstroom van de moeilijkheden van een grote overgang uit, ziet de moedige en tot offer bereide soldaat verder en blijft met inzet van zijn volle persoon alles veil hebben voor wat hem het hoogste is, dat hij op aarde tot nu toe heeft gediend

Nederland laat u gaan, Indonesiërs, in het volle vertrouwen, dat gij de goede zaak van uw land trouw zult weten te dienen.

Nederland verwelkomt u terug, Nederlanders, in zijn midden en ontvangt u naar zijn beste vermogen. Ondanks onze moeilijkheden zullen wij het nu toch moeten klaren.

Toont u allen de waardige erfgenamen van een groots verleden, door in deze nieuwe levensperiode even goed te weten wat gij wilt als voorheen.

De Almachtige moge u behoeden en leiden.

JULIANA.

Dagorder van de Minister van Oorlog.

Officieren, onderofficieren en manschappen van de Koninklijke Landmacht.

Heden, 27 Juli 1950, hebben zij, die gisteren nog tot het Koninklijk Nederlands Indonesische Leger behoorden en voorzover overgegaan naar de Koninklijke Landmacht, voor het eerst recht op deze aanspraak. In de eerste plaats richt ik mij tot hen en dan reken ik tot hen ook hun kameraden, die nog zullen overgaan.

Ik heet U welkom in de Koninkliike Landmacht. Ik m-eet. dat de overgang voor U niet gemakkelijk zal zijn, want Uw komende \verkkring zult gij vinden onder andere verhoudingen, dan waaraan gij overzee gewend waart. Doch Uw militaire ervaring en Uw persoonlijke deugden waarmede gedureridc dc laatste jaren zovele van de Koninklijke Landmacht in Indonesië kennis mochten maken, staan er borg voor. dat Uw intrede in de Koninklijke Landmacht een versterking van dit leger beduidt. In Uw nieuwe omgeving zal van U grote energie en veel aanpassingsvermogen worden gevraagd. Ik ben overtuigd, dat gij de verwachtingen in IJ gesteld, niet zult beschamen.

Tot hen, die steeds hebben behoord tot de Koninklijke Landmacht, richt ik het verzoek. om met hun volle persoon er toe mede te n-erkcri. dat hun collega's uit het Koninklijk Nederlands Indonesisch Leger in de Koninklijke Landmacht in elk opzicht een tehuis zullen vinden, waarin zij met overtuiging hun werk zullen kunnen verrichten. Ik vraag hen, zowel in als buiten de dienst, hun zorgen in vriendschap tot hun nieuwe collega's uit te strekken. opdat de hechte verbondenheid van allen, die in de Koninklijke Landmacht dienen. zo snel mogelijk worde bereikt.

Er is een grote en moeilijke taak in dit tijdsgewricht voor dr Koninkijke Landmacht weggelegd. Allen, die tot haar rijen behoren. roep ik op om met inzet van hun beste krachten te werken voor de opbouw van leger en luchtmacht. opdat vrede en veiligheid voor het Tjaderlarid mogen worden bewaard.

Leve de Koningin !

Boekwerk voor het Leger n° 3100 A.

Gaarne voldoen wij aan het verzoek om onderstaande aankontliging in ons Tijdschrift op te nemen.

Aanvullende verstrekking van heb Boekwerk ,,Verzameling van

„Wetten en Besluiten betreffende het Mil. Straf- en Tuchtrecht bij „de Zee- en bij de Landmacht, door Dr L M. Rollin Couyuerque."

Binnenkort zal verschijnen hij de Inrichting Uitgeven van Boekerken voor het Leger (Frederikkazerne, Den Haag) een chronologische en alphabetische opgave van hetgeen niet kleine letter is gedrukt in de „Verzameling van wettenen besluiten betreffende het „Militair straf- en tuchtrecht hij de Zee- en bij de Landmacht, samengesteld in opdracht van de Minister van Oorlog door Dr L. M. Rollin „Couquerque" (boeknummer 3100. 1946).

Zij, die dii boek bezitten of in bruikleen hebben, kunnen een rxernplaar van deze opgave bij voormelde Inrichting aanvragen, die hun dan hij verschijnen zal worden toegezoiidcn. Het is gewenst, hierbij het nummer 3100-A te vermelden.

Electrocutie-zaak.

Nogmaals komt Mr. M. KRAUSS terug op de electrocutiezaak (zie M.R.T. XLII, blz. 506 e.v.). Aangezien wij menen dat de gedachtenwisseling over dit onderwerp thans gesloten dient te worden. geven wij het betoog van Mr. KRAUSS hieronder verkort weer.

Schrijver wijst erop dat de diefstal of poging tot diefstal door Bakri geenszins bewezen is. Deze diefstal is ten processe slechts als *vermoeden* door verdachte naar voren gebracht; behalve in de opgaven van verdachte wordt in het vonnis van de diefstal vari de waterpomp niet gesproken. Het verhaal van verdachte over deze pomp is dan ook door niemand au sérieux genomen. Derhalve: geen diefsial, dus geen aanranding van beklaagdes goed en geen verweer trgen aanranding.

Revue de droit pénal et de criminologie.

Maart 1950. Deze aflevering opent met een opstel van de bekende Belgische medicus Dr *Jacques Ley* over hersen-operaties en over de hiermede bereikte resultaten, bezien met het oog op de wenselijkheid van hun toepassing op lieden, die mrt de strafrechter in aanraking komen of dreigen te komen.

Daarna herdenkt M. d. *B. Herzog* de honderdste geboortedag van de Braziliaanse jurist *Ruy Barbosa* en diens verdiensten voor de criminologie. Ook zijn verdediging van tic jury-rechtspraak wordt nirl vergeten.

De Procureur-Generaal bii het Hof van Cassatie M. *Leon Cornil*, zet in een zeer lezenswaardige verhandeling uiteen de plaats, welke het gratierecht inneemt in de Belgische constitutie. Als aanleiding tot zijne beschouwingen beschrijft hij de verbazing van een jurist uit het verre oosten, toen deze, ria in bewondering te zijn gebracht over de wijze, op welke in België recht gesproken werd, vernam dat er als praerogatief van de Koning het gratierecht bestond, hetwelk, hoewel voorbereid door brave ambtenaren van het Ministerie van Justitie iri de van tabaksrook doortroklien atmosfeer van hun ambts-

vertrekken, de prachtige beslissingen van de rechterlijke macht bloot stelde aan critirk en wijziging van de resultaten. Dit coritrast braclir de hoge magistraat er tor om uit de wordingsgeschiedenis van de Belgische grondwet bijeen te brengen datgene, wat over dit onderwerp, dat bij ons en iii vele andere landen bestaat en ook wel bestudeerd werd, te vinden is. Aanvangende met de oude grondwetten van Frankrijk na de revolutie, beschrijft M. *Cornil*, hoe het gratierecht eerst toekwam aan de wetgevende macht doch weldra overging aan de uitvoerende macht, een evolutie welke ook in onze rechtsgeschiedenis van die tijd terug te vinden is. Als motieven voor het behoud van liet gratierecht in België vermeldt de Schrijver drieërlei: bijzondere omstandigheden, welke een opgelegde straf te zwaar doen zijn, zedelijke verbetering van de gestrafte en rechterlijke dwaling. Ook heeft het gratierecht gediend om op penitentiair gebied nieuwe maatregelen te beproeven zoals de voorwaardelijke veroordeling en de voorwaardelijke invrijheidstelling, welke ten slotte aan de rechterlijke macht ter toepassing werden overgelaten. Daarop volgt een overzicht van de praktijk voor zoveel principiële neven-quaesties ter sprake kwamen, welke het tegenwoordig karakter van het gratierecht hebben beïnvloed.

Op deze verhandeling volgt een overzicht van hetgeen voorgevallen is met betrekking tot de studie van hei universeel strafrecht: „il faut une loi pénale universelle obligeant les Etats et comminant „des peines contre les gouvernants qui les enfreignent; il faut une „juridiction pénale universelle permanente; il faut enfin une force, „qui puisse les faire respecter." Ziedaar de drie delen, uit welke deze goede zaak bestaat. De samenstelling van zodanige strafwet heeft de UNO commissoriaal gemaakt. Deze Commissie heeft contact opgenomen niet de „Association internationale de droit pénal" en deze Association raadpleegde op haar beurt haar nationale afdelingen over de samenstelling van een code omtrent de strafbaarstelling van de drie groepen van misdrijven, voor het eerst vermeld in hei charter van het Internationaal Militair Gerechtshof van Neurenberg, dus van volkenrechtelijk materieel strafrecht. Een ontwerp van zodanige code werd bijgevoegd. In dat ontwerp worden enige algemene beginselen geformuleerd, zoals: wie de justiciabelen zijn, welke straffen en maatregelen er zullen dienen te gelden, beginselen van poging en coniplot, van samenloop, strafuitsluitingsgronden, verzachtende omstandigheden en verjaring. De misdrijven worden qualitatief aangewezen voor wat betreft de misdrijven tegen de mensheid: voor wat aangaat de misdrijven tegen de vrede en de oorlogsmisdrijven door verwijzing naar het oorlogsgewoonterecht. Naast deze materieel-rechtelijke gegevens wordt bovendien de vraag gesteld, of een internationale rechter en een dito strafproces gewenst voorkomt of dat de berechting aan nationale rechters kan worden overgelaten, rnet mogelijkheid van terugwijzing naar een internationale rechter.

Twee afdelingsberichten zijn bijgevoegd, een uit Italië van de

hand van M. *Lacconia,* rechter in het Ttaliaanse Hof van Cassatie, en een uil België en Luxemburg vair de hand van de ook te onzent wèl bekende Brusselse rechter J. *Y. Dautricourt.*

Het Italiaanse advies wenst meer dktail-oinschrijvingrri en groepering van strafbare feiten en subjecten, splitsing van de code in een algemeen deel en een hijzondcr deel met omschrijvingen van de feiten, meer aandacht voor de aansprakelijkheid bij lastgeving of bevel. De redactie van het ontwerp geeft hier te veel en daar te weinig. De regeling van het formele recht behoort gelijktijdig te worden ter hand genomen.

Het Belgisch-Luxemburgs advies bevat na enkele bezwaren omtrent gebezigde uitdrukkingen een algemene referte aan de inhoud van moderne strafwetboeken voor wat betreft de bepalingen van het algemeen gedeelte. Over oorlogsmisdrijven wenst het advies vast gelegd te zien wanneer een oorlog gerechtvaardigd is te achten. De conventies van den Haag van 1907 en die van Genève behoren voor wat hun inhoud aangaat in de codificatie thuis en evenzo een „code de juctice militaire universelle applicable à toutes les armées du „monde". Dit is voor het eerst, zover mij bekend, dat codificatie van het formeel militair strafrecht een internationaal verband aanhangig wordt gemaakt en ik verheug mij er begrijpelijkerwijze in, dat naast een dito suggestie van Prof. *Donnedieu de Vabres* en een Frans proefschrift van M. *Maurice Merle* ook de Franse lezing van mijn opstel Lex Praevia ter ondersteuning van de aanbeveling van de Schrijver wordt vermeld. En ook materieel-rechtelijk bevat dit rapport zeer belangrijke opmerkingen.

Enige verslagen van vergaderingen van juridische genootschappen, een korte mededeling over bestrijding van chronisch alcoholmisme, overzichten van de inhoud van buitenlandse tijdschriften, boekaankondigingen en een paar rechterlijke uitspraken besluiten deze aflevering. Onder drze uitspraken trekt onze aandacht een arrest van het Hof van Cassatie (2de Kamer) van 26 September 1949, bij welk arrest onder meer werd overwogen dat de ook bij ons geldende R.L. en evenzo de Belgische wet van 15 Juni 1899 niet voorschrijven, op welke wijze militaire strafzaken bij een militaire rechter moeten worden aanhangig gemaakt. Een leemte, welke in onze R.L. reeds in 1912 werd aangevuld. De openbare aanklager, die de voorlopige informatiën heeft gevoerd zonder medewerking van officieren-commissarissen, wordt bevoegd geacht een verdachte ter verschijning voor de militaire rechter te dagvaarden. Hiermede zijn dan de voorlopige informatiën gesloten en is de behandeling van de zaak in handen van de militaire rechter overgegaan.

April 1950. De aflevering opent met de behandeling van een merkwaardig geval van „délit manqué". De Raadsheer in het Hof van Cassatie M. *Jules Simon* beschrijft in bijzonderheden een poging tot afdrijving onder omstandigheden, in welke de normale medische behandeling niet het gewenste en bedoelde effect kon hebben maar niettemin de dood van de patiënte tengevolge had. Een zeer zelden

voorkomend geval, dat uit die hoofde voor de leer van de poging van belang is.

M. *José Vanderveeren* geeft daarna een zeer uitvoerige, historische en met rechtvergelijking toegelichte beschouwing over delicta oniissionis, misdrijven door niet-handelen veroorzaakt. Merkwaardigerwijze bezigt de Schrijver bij een beroep op de jurisprudentie enkele uitspraken van de militaire rechter in gevallen, welke zich in gevangenkampen als gevolg van slechte en nonchalante behandeling van gevangenen hebben voorgedaan. Enkele opmerkingen over de wenselijkheid om de wetsbepalingen te dezer zake aan te vullen dienen tot besluit.

M. *Théo Collignon* wijdt een kort opstel aan de rol, welke anonieme brieven en verklaringen van personen, die onbekend wensen te blijven, met betrekking tot het strafrecht kunnen vervullen. Hij acht het wenselijk aan de inhoud geen aandacht te schenken, ofsrhoon hij toegeeft, dat zij wel eens nut hebben gehad.

In de Kroniek volgen enige mededelingen over een congres en enige vergaderingen van juristen. Besproken werden: de behandeling van geestelijk abnormale verdachten, de wenselijkheid van het behoud der jury-rechtspraak en enkele vragen op het gebied der gerechtelijke geneeskunde.

Een overzicht van de inhoud van vreemde tijdschriften — onder welke bijzonder aandacht wordt geschonken aan het opstel van Mr W. H. *Vermeer* in Ned. Jur. Blad 1950 afl. 4: Poging tot moord — alsmede een rechterlijke beslissing over kindermoord besluiten deze aflevering. R.C.

Overplaatsing van Krijgsraden te velde.

Gaarne voldoen wij aan het tot ons gerichte verzoek om te vermelden de navolgende overplaatsingen van:

Krijgsraad te velde Oost naar Velperweg 59 te Arnhem, ingegaan op 18 Juli 1950. Telefoon-nummer blijft 23660.

Krijgsraad te velde Zuid naar Julianaplein 8 te 's-Hertogenbosch, ingegaan op 27 Juli 1950. Telefoon-nummers blijven 8512 en 8975.

Drukfouten.

Op blz. 274 in de eerste regel van het Naschrift, in plaats van „57/57" te lezen: „57/58"

Op blz. 389 moet de noot *) vervallen.

Op blz. 479 moet in regel 1 van de noot in plaats van LXIII gelezen worden XLIII en moel in regel 6 van de noot achter „men" worden ingevoegd ..bij".

Overzicht van de werkzaamheden van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten van 1 Januari 1950—1 April 1950.

Aantal vonnissen	aantal betrokken personen	Veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar C.O.	vonnissen waartegen fiscaal in appèl	vonnissen waartegen veroordeelde in appèl
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecombineerd voorw. en onvoorwaardelijk				
50	51	40	5	1	3	2	8	12

De navolgende strafbare feiten zijn daarbij aan het oordeel van de Krijgsraad onderworpen, waarbij wordt opgemerkt, dat één persoon zich dikwijls aan verschillende vergrijpen heeft schuldig gemaakt.

Aard der strafbare feiten	Aantal veroordelingen	Aantal vrijspraken	Aantal terugverwijzingen naar C.O.
Wetb. v. Mil. Str. art. 77, 1e lid	1	—	—
,, art. 86 aanhef en ten 1°	1	—	—
,, art. 98	5	—	—
art. 108	1	—	—
,, art. 114	1	—	—
art. 116	1	—	—
,, art. 117	1	—	1
, art. 120	1	—	—
,, art. 129	7	—	—
, art. 153	5	—	—
Wetb. v. Str. art. 300	1	—	—
, art. 307	3	2	—
,, art. 308	1	—	—
,, art. 310	20	1	—
,, art. 311	5	—	—
, art. 321	11	—	—
,, art. 416, 1e lid	1	—	—
art. 416. 2e lid	4	—	—
,, art. 417 bis 1e lid	1	—	—
Wetb. v. Str. v. Ind. artt. 315 & 316	1	—	1

BOEKBESPREKING.

„STRAFBAARHEID *VAN DE AGRESSIEVE* OORLOG", *rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Groningen, door Prof. Mr B. V, A.* RÖLING.

J. B. Wolters — Groningen Djakarta. (31 blz. plus aantekeningen).

De auteur, bij uitstek deskundig op het nog niet geheel overzichtelijke terrein van het na-oorlogse internationale strafrecht, belicht in deze levendige, heldere en openhartige studie de vraag. of agressie een misdaad is, dan wel of het veeleer do onsuccesvolle oorlog is, waarvoor generaals worden berecht en gehangen. Bij de beschouwingen, welke Schrijver aan deze vraag wijdt, stuit hij onmiddellijk op een andere: wat agressie eigenlijk is. Schrijver toetst dit begrip aan het natuurrecht en aan het natuurlijke rechtsgevoel; hij bespreekt gewapende en economische agressie, de ideologische of interne agressie en andere vormen van drang. Hij komt tot de conclusie dat een deugdelijk antwoord eerst mogelijk zal zijn, wanneer een wereldrechtsorde geschapen is, waarvan de normen door een wereldpolitiemacht kunnen worden gehandhaafd.

Na deze inleiding gaat Schrijver de rechtsgrond na van het bestraffen van de aanvalsoorlog; hij volgt de historische ontwikkeling vanaf het volkenbondsverdrag. Vele pogingen werden sindsdien ondernomen om agressie internationaal tot misdaad te bestempelen, doch dit is nimmer bereikt. Zolang men immers de souvereiniteit der staten erkent. erkent men als consequentie hun uitsluitende hevoegdheid om te' beslissen over hen betreffende aangelegenheden. En oorlog is tenslotte hèt middel om conflicten te beslechten.

In het begin van de tweede wereldoorlog bestond dan ook in het geheel niet de gedachte om staatslieden strafrechtelijk verantwoordelijk te stellen voor het ontketenen van een aanvalsoorlog,: men dacht alleen aan de bestraffing van oorlogsmisdrijven. De stoot tot de strafbaarstelling van de aanvalsoorlog ging uit van Stalin, bij de 26e herdenking van de „Glorius Revolution" op 6 November 1943. Groeiende verontwaardiging over de steeds gruwelijker wordende wreedheden verhinderden op den duur het onderscheid tussen wat volgens het bestaande volkenrecht rechtens gold en wat men in zijn verontwaardiging wel zou wensen. Het verlangen om ook het ontketenen van een aanvalsoorlog strafbaar te stellen werd sterk gesteund door de Amerikaan Jackson, later prosecutor in Neurenberg.

Äldus schildert Schrijver de ontwikkeling, waaruit de conclusie getrokken moet worden, dat bij het begin van en zelfs tijdens de tweede wereldoorlog „the crime of making unjustifiable war" niet bestond. Voorts toont hij aan, dat men zowel gedurende de oorlog, toen de regels over het internationale strafrecht werden opgesteld,

als tijdens de Neurenbergse en Tokiose processen, toen deze regels werden toegepast, op het standpunt stond, dat de overwinnaars in een oorlog geen nieuwe, ieder bindende, rechtsregels kunnen creëren. Hij werkt dan nader uit dat deze twee factoren, welke zouden moeten leiden tot de gevolgtrekking dat de daarop gebaseerde vonnissen dus onrechtmatig zijn, in werkelijkheid tòch in overeenstemming geacht kunnen worden met het vóór de aanvang van de oorlog Lestaande recht. Niet één van de verdachten namelijk, die terecht stonden voor „crimes against peace" alléén, werd veroordeeld tot de doodstraf..

Schrijver oppert, dat ten aanzien van deze vonnissen (zoals zo vaak bij nieuw recht scheppende vonnissen) het oordeel beter is dan de motiveringen, welke het ontketenen van een aanvalsoorlog omschrijven als „the supreme crime" ! Hier is sprake van een politiek misdrijf, waar de gedachte van vijandschap die van misdadigheid overtreft en waar de sanctie niet zozeer is de vergelding van schuld als een maatregel tegen gevaarlijkheid. Verwezen wordt dan naar precedenten: Napoleon, die uit Europa werd verwijderd als maatregel van „précaution, que le repos et le salut public peuvent exiger ..à son égard"; Wilhelm **11,** over wien meri milde oordelen „accor-„ding to the highest motives of international policy". Wat men ten aanzien van Napoleon ten uitvoer legde door politieke actie, wilde men ten aanzien van Wilhelm II bereiken door judiciële actie.

Als men deze ontwikkeling volgt, als men de „crime against „peace" ziet als poltieke misdaad, waarbij de dader meer vijand is dan schurk, de reden voor dc sanctie meer gevaarlijkheid dan schuld, de sanctie zelf meer veiligheidsmaatregel dan straf, dan is de uitspraak van Neurenberg juist, dan is geen precedent geschapen dat de overwinnaar na een oorlog het recht zou mogen vaststellen zoals hem goeddunkt. W. H. V.

VRAGENBUS.

De militaire colonne op kruisingen van wegen.

Onze Redactie ontving de volgende vraag:

In een militaire colonne te vort, welke in dc houding marcheert, blijven op een kruising van wegen, nadat de colonne-commandant met het hoofd der colonne het kruispunt is gepasseerd, de tot de colonne behorende militairen op hun plaats in rij en gelid. Weggebruikers, die van rechts de kruising naderen. wordt derhalve geen voorrang verleend.

Hierover bestaat verschil vaii opvatting.

Volgens sommigen zijn de militairen in ren colonne individueel verantwoordelijk weggebruiker en zijn zij gehouden zelfstandig voosrang te verlenen aan het van rechts komende vcrkcer. Doen zii dit niet, dan plegen zij een strafbaar feit. In verband met de tweede alinea van artikel 43 W.v.S. kan de mindere worden vrijgesproken, doch dan zou veelal de colonne-commandant strafbaar zijn op grond van artikel 140 W.v.M.S.

Overeenkomstig deze mening dient voorrang vaii militaire colonnes te worden gegrond op een algemene norm. tevens geldende voor andere weggebruikers (o.a. een wandelclub in colonne-verband); hierin wordt slechts gedeeltelijk voorzien door de artikelen 14 en 33 lid 1 Wegenverkeersregeling.

Naar de mening vtri anderen is de militaire colonne een eenheid in het verkeer en erkent artikel 41 der Inkwartieringswet het recht de openbare weg door deze colonne te doen gebruiken, zoals krijgsvolk dit behoort te doen. De colonne-commandant als weggebruiker bepaalt in hoeverre de tot de colonne l-jehorende militairen krachtens een ontvangen dienstbevel in beginsel op hun plaats blijven in rij en gelid, ook op een kruispunt.

Indien de colonne-commandant het kruispunt door het hoofd van de colonne doet passeren met inachtneming van de bepalingen der Wegenverkeersregeling, heeft hrt daarna van rechts komende verkeer de eenheid der colonne tc respecteren en mag het de colonne niet hinderen of belemmeren.

De militairen in de colonne hebben hierbij geen toetsingsrecht t.a.v. een ontvangen DIENSTbevel en gehoorzamen daaraan, door op hun plaats in de colonne te blijven, ongeacht de Wegenverkeersregeling. Sen aanzien van elk *dienstbevel* geldt toch, dat de mrcrdcre verantwoordelijk is voor de wettigheid en de mindere gehouden is daaraan te gehoorzamen (zelfs als het dienstbevel onbevoegd zou zijn gegeven). Artikel 43, tweede alinea W.v.S. geldt derhalve alleen t.a.v. een bevel, dat *geen dienstbevel* is (in andere gevallen zou artikel 40 W.v.S. cventucel toepassclijk kunnen zijn).

De beantwoording is uiteraard niet alleen van belang voor de

eenheid der colonne ie voet op kruispunten, doch ook voor verschillende andere vragen op verkeersgebied.

De Redactie heeft op deze vraag geantwoord als volgt:

De militair in de colonne is geen zelfstandige weggebruiker en kan uit dien hoofde in beginsel niet zelfstandig voorrang verlenen. Hij maakt lirachtens het hem gegeven bevel een onverbrekelijk deel uit van de militaire colonne totdat de kracht van het bevel is opgeheven en hij zijn zelfstandigheid als individueel weggebruiker teruggekregen heeft. Dit brengt het wezen van een militaire colonne mede. De enkele militair van de colonne pleegt dan ook niet een strafbaar feit wegens het niet-verlenen van voorrang.

Ook uit een vonnis van de krijgsraad voor de landmacht te 's Hertogenbosch van 4 Februari 1936 volgt, dat een colonne militairen onder een commandant als een eenheid moet worden beschoumd. Dc krijgsraad overwoog o.m. dat volgens art. 7 der Rijwielbelastingwet de met het opsporen van overtredingen dier wet belaste ambtenaren der Invoerrechten en Accijnzen en de ambtenaren van Rijks- en Gemeentepolitie bevoegd zijn *ieder rijwiel,* dat zij op de openbare weg aantreffen, te onderzoeken; dat echter artikel 41 der Inkw.wet strafbaar stelt degeen die uitdrukkelijk het gebruik der openbare wegen aan *het krijgsvolk* of *de militaire transporten* verhindert of belemmert en dat van zodanig belemmeren zeer zeker sprake is. *waar het krijgsvolk betreft hetwelk xich in colonne voortbeweegt;* dat de bovengenoemde bepaling der Rijwielbelastingwet mitsdien uitzondering lijdt voorzover betreft het bepaalde in artikel 41 sub 2 der Inkw.wet, al moge die uitzondering ook niet uitdrukkelijk in de Rijwielbelastingwet zijn vermeld.

Het H.M.G., dit vonnis in appèl bevestigende, overwoog nog nader: dat hel Hof het eigendunkelijke van het optreden der in het vonnis bedoelde ambtenaren daarin gelegen achtte, dat zij zich *zonder noodzaak tot de manschappen der colonne hebben gewend in plaats van tot de verantwoordelijke commandant der colonne.* (M.R.T. XXXII blz. 50—53).

Voorts is ook uit het arrest van de Hoge Raad der Nederlanden van 29 Novcmher 1915, waarin dc Raad overweegt, dat de uitdrukking „belemmeren" zowel taalkundig als wegens haar tegenstelling lot het in artikel 41 dor Inkw.wet strafhaar gestelde „verhinderen" elke bemoeilijking bij het gebruik der openbare wegen aan „het" krijgsvolk of „de" militaire transporten aangedaan, omval, af te leiden, dal, het krijgsvolk als eenheid is bedoeld (M.R.T. XI blz. 142, 558-562; zie ook M.R.T. XX blz. 17-19).

Ook de troepenafdeling onder een commandant als bedoeld in art. 128 en 129 W.v.M.S. wordt blijkens de Memorie van Toelichting en de Jurisprudentie als een eenheid beschouwd.

De Wegenverkeersregeling, een wetgevingsproduct van het jaar 1941 en gehandhaafd bij Besluit No. E 93 van 17 September 1944

(art. 18) 'houdt als algemeen grondbeginsel van het verkeer op de weg in:

„Elke weggebruiker dient zich op een zodanige wijze te gedragen, „dat het verkeer niet in gevaar kan worden gebracht. Hij dient zich „tevens zo te gedragen, dat aan een ander geen schade wordt be„rokkend of die ander in sterker mate wordt belemmerd of overlast „ondervindt dan in de gegeven omstandigheden onvermijdelijk is".

Op kruisingen en verenigingen van wegen van gelijke rangorde heeft hij, die van rechts komt, de voorrang (art. 13 Wegenverkeersregeling). In gesloten gelederen marcherende colonnes van enigszins belangrijke lengte moeten op behoorlijke afstanden tussenruimten openlaten om het overige verkeer door te laten (Art. **33** Wegenverkeersregeling).

Hieruit blijkt ook dat een in gesloten gelederen marcherende colonne als een eenheid wordt beschouwd: dit volgt voorts ook uit lid 2 en lid 3 van art. 33 Wegenverkeersregeling.

De bepalingen der Wegeiiverkeersregeling zijn echter niet van toepassing o.a. op de Duitse weermacht, de „Waffen S.S.". de politie. de brandweer, enz. terwijl voor begrafenisstoeten en processies een afwijkende regeling is gegeven (art. 41 Wegenverkeersregeling, v.g.l. art. **37** Motor- en Rijwielwet en art. 45 Wegenverkeerswet).

Daar de Nederlandse militaire colonnes of de militaire transporten niet in art. 41 der Wegenverkeersregelirig zijn genoemd, moeten deze de bepalingen van de Wegenverkeersregeling in acht nemen en moeten deze bepalingen ten aanzien van de genoenide militaire objecten in acht. genomen worden, m.a.w. zal 'het van rechts komend verkeer de eenheid moeten respecteren.

S.

WETGEVING.

Bij Koninklijke Boodschap van. 4 Juli jl. (Gedr. Stukken, Zitting 1949—1950 n° **1723)** *werd aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter overweging aangeboden het navolgend Wetsontwerp, vergezeld van de daarna afgedrukte Memorie van* ***Toelichting,*** *houdende:*

Regeling van de bevoegdheid van de militaire rechter ten aanzien van strafbare feiten, door personen, behorende tot de krijgsmacht, bedoeld in artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht. binnen het grondgebied van de Verenigde Staten van Indonesië of van Nieuw-Guinea gepleegd.

ONTWERP VAN WET.

STUK No. 2.

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ , ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen *te* weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is regelen te stellen aangaande de bevoegdheid van de militaire rechter om kennis te nemen van strafbare feiten, binnen het grondgebied van de Verenigde Staten van Indonesie of van Nieuw-Guinea gepleegd door personen, die tot de krijgsmacht, bedoeld in artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht, behoren of behoord hebben dan wel voor deze krijgsmacht waren bestemd;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

Vanaf het tijdstip van de overdracht van de souvereiniteit over Indonesie worden personen, die behoren tot de krijgsmacht, bedoeld in artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Straf echt, en die op het grondgebied van de Verenigde Staten van Indonesië of van Nieuw-Guinea verblijven, beschouwd als militairen in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Artikel 2

De militaire rechter nremt, behoudens uitzonderingen bij de wet gemaakt, kennis van de strafbare feiten vóór de overdracht van de souvereiniteit over Indonesië binnen het in artikel 1 bedoelde grondgebied gepleegd door personen, die ten tijde van het plegen van die feiten, tot de krijgsmacht, bedoeld in artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht, behoorden dan wel voor deze krijgsmacht waren bestemd, voorzover deze feiten niet zijn berecht door de Indonesische militaire rechter, die hiertoe vóór de overdracht van de souvereiniteit over Indonesië bevoegd was.

Het recht, dat binnen het in artikel 1 bedoelde grondgebied ten tijde van het plegen van die feiten, op bovenbedoelde personen toepasselijk was, bepaalt de strafbaarheid van het feit en het maximum van de straf, die deswege kan worden opgelegd.

Artikel 3

Deze wet, welke ook verbindend is voor Nieuw-Guinea, treedt in werking met ingang van de dag, volgende op die van haar afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle Ministeriële departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand. zullen houden.

De Minister van Oorlog,
De Minister van Justitie,
De Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

STUK No. **3.**

Onmiddellijk na de overdracht van de souvereiniteit over Indonesië zijn de krijgsraden, welke recht spraken op grond van de herziene Rechtspleging bij de landmacht, de zogenaamde K.N.1.L.-krijgsraden, cpgeheven.

Dit is geschied op grond van artikel **12** van de regelingen betreffende de onder Nederlands bevel staande landstrijdkrachten in Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht en artikel 8 van de regelingen betreffende de onder Nederlands bevel staande luchtstrijdkrachten in Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht, volgens welke regelingen op de onder Nederlands bevel staande legerstrijdkrachten na de souvereiniteitsoverdracht onder meer het Nederlandse formele en materiële strafrecht en het Nederlandse militaire tuchtrecht toepasselijk is.

Aan de personen, behorende tot de strijdkrachten, indertijd gevormd en uitgerust onder het gezag van de Nederlands-Indonesische Regering, is op **12** Januari **1950** door de adjudant-generaal van het Koninklijk Nederlands Indonesisch Leger medegedeeld, dat vanaf het tijdstip van de souvereiniteitsoverdracht het Wetboek van Militair Strafrecht voor Indonesië, het Wetboek van Krijgstucht voor Indonesië en de herziene Rechtspleging bij de landmacht niet meer toepasselijk waren, maar dat op hen toepasselijk waren het Wetboek van Militair Strafrecht, de Wet op de Krijgstucht en de Rechtspleging bij de landmacht.

Op grond van artikel **63,** 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht hebben de krijgsraden te velde van de Koninklijke landmacht zich bevoegd verklaard van strafbare feiten na de souvereiniteitsoverdracht binnen het grondgebied van de Verenigde Staten van Indonesië (hierna te noemen Indonesië) gepleegd door personen, behorende tot de strijdkrachten, in de voorgaande alinea bedoeld, kennis te nemen. Hieraan lag de redenering ten grondslag, dat Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht niet meer behoorde tot de koloniën of bezittingen van het Rijk buiten Europa, en dat de personen, behorende tot de in artikel 63, 1° bedoelde krijgsmacht, die zich aldaar bevonden, zich derhalve buiten de koloniën en bezittingen van het Rijk buiten Europa bevonden en militair waren in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Aangezien er verschil van mening mogelijk is over de vraag of de interpretatie, welke in Indonesië aan artikel **12** van de regelingen betreffende de onder Xederlands bevel staande landstrijdkrachten in Indonesië en aan artikel 8 van de regelingen betreffende de onder [Nederlands] bevel staande luchtstrijdkrachten in Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht gegeven is, wel als juist moet worden aangemerkt en of artikel 63, **1**" van het Wetboek van Militair Strafrecht wel een uitleg toelaat, als in de voorgaande alinea bedoeld, komt het de ondergetekenden gewenst voor, dat de wetgever zich duidelijk over deze materie uitspreekt. Dit te meer, daar de krijgsraden te velde van de Koninklijke landmacht op grond van de eerder vermelde uitleg van artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht in geen geval bevoegd kunnen worden geacht kennis te nemen van strafbare feiten, welke door personen, behorende tot de krijgsmacht in het laatstgenoemd artikel bedoeld, op Nieuw-Guinea werden gepleegd.

Artikel **1** van het ontwerp heeft tot strekking de tot nu toe in dit opzicht gevolgde praktijk te sanctionneren.

Door te bepalen, dat de in Indonesië of in Nieuw-Guinea verblijvende personen, behorende tot de krijgsmacht, bedoeld in artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht, militair zijn in de zin van dat Wetboek, zijn ipso facto het Wetboek van Militair Strafrecht, de Wet op de krijgstucht en de Rechtspleging bij de landmacht op hen van toepassing en zijn de krijgsraden van de Koninklijke landmacht bevoegd van strafbare feiten, door hen na de souvereiniteitsoverdracht begaan, kennis te nemen.

Wordt door artikel 1 van het ontwerp de bevoegdheid van de militaire rechter ten aanzien van strafbare feiten, na de souvereiniteitsoverdracht gepleegd, buiten twijfel gesteld, anders is dit met strafbare feiten, vóór de souvereiniteitsoverdracht gepleegd.

Door het opheffen van de krijgsraden, welke recht spraken op grond van de herziene Rechtspleging bij de landmacht is de militaire rechter, bevoegd tot berechting van deze feiten, verdwenen zonder dat hiervoor door artikel 1 van het ontwerp een nieuwe militaire rechter in de plaats is gesteld.

Hoewel ten aanzien van een aantal van de strafbare feiten, door Nederlanders, behorende tot de krijgsmacht, bedoeld in artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht, in Indonesië of in Nieuw-Guinea gepleegd, de Nederlandse gewone strafrechter bevoegd zal zijn, achten de ondergetekenden het toch juister de berechting van dergelijke strafbare feiten aan de militaire rechter voor te behouden. De bijzondere omstandigheden, waaronder deze delicten veelal werden gepleegd, zullen door een krijgsraad in het algemeen beter kunnen worden beoordeeld.

Artikel 2 van het onderhavige ontwerp heeft tot strekking de militaire rechter ook rechtsmacht te geven ten aanzien van strafbare feiten, welke door personen, die tot de krijgsmacht, bedoeld in artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht behoorden dan wel daarvoor waren bestemd, in Indonesië of in Nieuw-Guinea vóór de souvereiniteitsoverdracht werden begaan, voor zover de feiten althans niet reeds vóór de souvereiniteitsoverdracht door de toentertiid bevoegde militair-rechterliike instanties zijn afgedaan.

Door de toevoeging „behoudens uitzonderingen bij de wet gemaakt" in het eerste lid van dit artikel, wordt buiten twijfel gesteld, dat de militaire rechter door dil artikel geen rechtsmacht krijgt in belastingzaken en in andere gevallen, waarin zijn bevoegdheid reeds door de wet is uitgesloten.

De ondergetekenden achten het minder juist, indien de strafbare feiten, in artikel 2 van het ontwerp bedoeld. beoordeeld zouden worden naar het Nederlandse materiële commune en'materiële militaire strafrecht, daar immers dit recht ten tijde van het begaan der feiten op hen niet van toepassing was. In het tweede lid van dit artikel wordt de rechter dan ook opgedragen de strafbaarheid van een dergelijk feit en het maximum van de op te leggen straf te beoordelen naar het vóór de souvereiniteitsoverdracht in Indonesië of in Nieuw-Guinea op de betrokkenen toepasselijk recht.

In verband met de spoedeisende aard van de regeling is afgezien van het horen van het betrokken overzeese Rijksdeel.

De Minister van Oorlog,
SCHOKKING.

***De** Minister van Justitie a.i.,*
J. H. VAN MAARSEVEEN.

De Minister voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen,
J. H. VAN MAARSEVEEN.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Elementen van het „dienstbevel" in verband met de tenlastelegging

door

Mr **W.** H. VERMEER.

Op blz. 227 v. van M.R.T. XLII is Mr D. B. A. FRANKEN te velde getrokken tegen zwakheden, gebreken en fouten, welke tenlasteleggingen, in het bijzonder in het militaire strafrecht, kunnen aankleven. Schrijver koos zich één aflevering van dit Tijdschrift en liep de daarin voorkomende dagvaardingen na, wijzende op duisterheden, innerlijke tegenstrijdigheden en qualificaties, welke die tenlasteleggingen ondeugdelijk maakten. 's Schrijvers critiek was scherp, vooral omdat hij wilde waarschuwen tegen verslapping van de aandacht van de stellers der tenlasteleggingen, maar zijn critiek was m.i. in het algemeen zeer gerechtvaardigd. Want er mòrdt gezondigd tegen de beginselen, volgens welke een dagvaarding moet worden geformuleerd, en maar al te vaak moet het adagium, dat de schuldige zijn gerechte straf niet mag ontlopen, dienst doen om het gebrek aan zorgvuldigheid in de formulering te dekken. Daarin schuilen gevaren.

Het gaat met de omschrijving van de tenlastelegging immers om primaire rechten van de verdachte in het proces. Wanneer de zuiverheid en correctheid der omschrijving gaat verslappen, passeert men gemakkelijk het overgangsterrein, waar de verdachte, niettegenstaande de ondeugdelijkheid der dagvaarding, nog best weet wat hem verweten wordt en komt men al heel spoedig terecht in het terrein, waar de rechten van de verdachte rechtstreeks benadeeld worden. Een vaagheid, waar men allerlei strafbare feiten uit lezen kan en van waaruit men nog alle kanten op kan gaan in het proces, is in strijd met de huidige opvatting van de rechten van het individu, met de huidige opvatting van een .,fair trial". De artikelen 312 en 313 van het Wetboek van Strafvordering en artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht zijn uitingen van deze opvatting.

In zijn pogen om de juiste grenzen aan te geven, maakt de Hoge Raad een slingerbeweging, een formeel standpunt innemende, wanneer de practijk tot verwateren dreigt en moer ruimte toelatend, wanneer de jurisprudentie tot verstarring en formalisme zou leiden. De huidige tijd verheugt zich over het algemeen in een soepele opvatting van de Hoge Raad en daarom is het goed, te wijzen op die voorbeelden, die de grenzen der toelaatbare soepelheid dreigen te overschrijden.

Maar ook thans, nu de Hoge Raad formaliteiten gemakkelijker achter laat staan bij het beginsel dat de schuldige zijn gerechte straf moet ontvangen, roept hij de ioepassers van de strafwet wel eens een ,,halt" toe, wanneer zij in hun streven om de schuldige te willen veroordelen te ver gaan en de garanties, welke de wet ook aan de

misdadiger heeft gegeven, terzijde stellen. Zo verscheen in de Nederlandse Jurisprudentie van het vorige jaar een arrest (dat van 15 Februari 1949, N.J. 1949 No. 305) dat mij van zeer veel belang voorkomt. Het betrof hier een tenlastelegging, waarin de Officier van Justitie een verkeerde plaatsaanduiding had gesteld. De openbare aanklager bemerkte deze fout eerst toen het (in de zin van artikel 313 van het Wetboek van Strafvordering) te laat was, namelijk nadat hij zijn requisitoir gehouden had. Teneinde aan dc band van artikel 313 te ontkomen, bracht de Officier van Justitie een nieuwe dagvaarding uit, thans met een juiste plaatsbepaling; de eerste zaak werd zolang op een zijspoor gereden.

De Hoge Raad kon deze schending van de rechten van verdachte niet aanvaarden en achtte in de tweede procedure de openbare aanklager niet-ontvankelijk. En toch, als men uitgaat van de gedachte dat het er op aan komt dat de misdadiger zijn gerechte straf moet hebben, zou men over de formele bezwaren heen kunnen stappen. Trouwens, in 1940 (H.R. 25 Juni 1940, N.J. 1940 No. 802) had de Hoge Raad in een soortgelijk geval geen bezwaar tegen een vervolging op een nieuwe dagvaarding.

Zeer fraai vind ik de annotatie onder het arrest van 1949 van de hand van Prof. Mr B. V. A. RÖLING. Ik citeer hieruit enkele regels, welke de volgende gulden woorden bevatten:

> ,,Als het niet gaat om het spel maar om de knikkers. als de ,,bedoeling van het proces is om de schuld of onschuld vast te ,,stellen, is tegen wijziging van de tenlastelegging, ook na het ,,pleidooi moeilijk iets in te brengen. Wellicht ligt hier echter ,,de kern der quaestie. Is er niet, door de wijziging te beperken ,,tot wijziging vóór het requisitoir, concessie gedaan aan het ,,spelelement, het strijdelement van het strafproces? Dat spel- ,,element, waarbij gespeeld wordt onder risico, dat strijdclement, ,,waarbij gestreden wordt in gevaar, prikkelt de activiteit en ,,de aandacht. Het waarborgt de belangstelling en toewijding, ,,door slordigheid en nonchalance van het O.M. te straffen met ,,het falen van de actie, door scherpzinnigheid en interesse van ,,de raadsman te belonen met datzelfde falen. Wanneer slagen ,,of falen der vervolging ,,op het spel'' staat, kan de rechtsorde ,,erop vertrouwen dat de bij het proces betrokkenen geprikkeld ,,worden het uiterste van hun kunnen te leveren. . . .''

Na deze inleiding keer ik thans terug naar het onderwerp van dit artikel: de elementen van het dienstbevel, zoals die dienen te worden omschreven in een dagvaarding terzake van ,,opzettelijke ongehoor- ,,zaamheid''. Ik zal daarbij enkele in het M.R.T. gepubliceerde tenlasteleggingen bezien, doch ik wil daarbij niet in de eerste plaats letten op duisterheden en/of tegenstrijdigheden, maar in hoofdzaak nagaan of er qualificaties werden gebruikt en of er voldoende vermelding van de elementen van het strafbare feit heeft plaats gehad.

Wanneer men nu een gepleegde opzettelijke ongehoorzaamheid in

al haar elementen feitelijk wil omschrijven, stuit men reeds dadelijk [1]) op de moeilijkheid, dat de wet volstaat met te spreken van een *dienstbevel,* zonder daarbij te vermelden wat een dienstbevel is. Niettemin zal men m.i. niet mogen volstaan met in de tenlastelegging te schrijven, dat militair A. geweigerd heeft het dienstbevel van militair B. op te volgen. Hoe men ook over de elementen van het *dienstbevel* denkt, ik geloof wel dat een ieder het erover eens is dat er niet van een *dienstbevel* kan worden gesproken als het niet is een bevel van een militaire meerdere aan een militaire mindere. Het zijn dus stellig elementen van het *dienstbevel,* dat het bevel moet bestaan tussen militairen onderling en dat het gegeven moet zijn door een meerdere aan een (of meer) mindere(n).

Wat het eerste dezer twee elementen betreft, dus dat het bevel moet bestaan tussen twee militairen, dit vloeit voort uit verschillende omstandigheden. De dader moet militair zijn; dat is niet aan twijfel onderhevig want dat staat uitdrukkelijk in artikel 114 vermeld. Dit artikel, de opzettelijke ongehoorzaamheid strafbaar stellende, is opgenomen in de IVe titel van het tweede boek van het Wetboek van Militair Strafrecht: de misdrijven tegen de ondergeschiktheid. De (trapsgewijze) ondergeschiktheid is een hoofdkenmerk van de militaire samenleving; ,,misdrijven tegen de ondergeschiktheid" wijzen dus in de eerste plaats op misdrijven tussen militairen. De ongehoorzaamheid van de militair tegen het burgerlijke gezag zou niet in deze titel haar plaats hebben gevonden. Er bestaat immers niet van nature een verhouding van ondergeschiktheid tussen het burgerlijk gezag en de militairen.

Deze gedachte vindt haar afronding in twee andere wetsartikelen. Artikel 357 van het Wetboek van Strafrecht behandelt de figuur van ongehoorzaamheid van de militair aan het bevoegde burgerlijke gezag, terwijl de omgekeerde figuur: de ongehoorzaamheid van de burger aan het bevoegde militaire gezag omschreven is in artikel 89 van het Wetboek van Militair Strafrecht,

Het is in dit verband belangrijk te doen opmerken, dat alleen artikel 114, handelende over een bevel tussen militairen onderling, spreekt van *dienstbevel;* de beide andere genoemde artikelen, handelende over het bevel van een burger aan een militair en over het bevel van een militair aan een burger, gebruiken de kleurloze term ,,bevel[H] of ,,vordering[V]. Dit duidt erop dat ,,dienstbevel[V] een qualificatie is: deze term bevat immers, zoals boven ontwikkeld, het element dat het is een bevel van een militair aan een militair. Hiermede is m.i. veroordeeld om in de tenlastelegging de term *dienstbevel* te gebruiken; daardoor zou men in het woord een element doen schuilgaan, hetwelk gemakkelijk omschreven kan worden.

In dit verband moge voorts worden opgemerkt dat ik de veelvuldig voorkomende opvatting, als zou de militaire status van beklaagde voldoende omschreven zijn door de blote mededeling dat

[1]) Gelijk reeds vaker in dit Tijdschrift opgemerkt; zie M.R.T. XLI, blz. **271.**

hij militair is in de zin der wet, niet kan delen. Men zal moeten aangeven dat de man in een te noemen qualiteit, deel uitmakende van het beroepspersoneel, of van de militie, feitelijk dient bij de krijgsmacht, alvorens men een beroep kan doen op het rechtsvermoeden van artikel 61 W.M.S.R., dat de man, behoudens tegenbewijs, van rechtswege als militair wordt aangemerkt. Zowel het gebruik van het woord ,,dienstbevel" als de aanduiding ,,militair in de ,,zin der wet" is een petitio principii: de feitelijke omstandigheden behoren vermeld te worden, zodat de rechter daaruit kan concluderen. dat in casu merkelijk sprake was van een dienstbevel en van een militair in de zin der wet.

Ten aanzien van deze beide punten schieten, naar het mij voorkomt, vele dagvaardingen tekort.

Als tweede onomstreden element bevat het woord ,,dienstbevel" de omstandigheid dat het bevel afkomstig is van een meerdere en gericht is tot een mindere. Ook dit element vloeit voort uit de plaatsing van het artikel onder de misdrijven tegen de ondergeschiktheid. Een bevel tussen twee militairen van gelijke rang of stand (aannemende dat geen bijzondere omstandigheden de éne toch superieur doet zijn ten opzichte van de andere) kan geen bron opleveren van een inbreuk op de *ondergeschiktheid,* hoogstens van een inbreuk op de kameraadschap en onderlinge hulpvaardigheid. A fortiori kan het niet-opvolgen van een door een mindere aan een meerdere gegeven bevel geen inbreuk op de ondergeschiktheid opleveren. Eerder is het ,,bevel" zèlf in strijd met de ondergeschiktheid !

Wanneer dit vaststaat, dan staat daarmede tevens vast dat de verhouding van meerdere tot mindere ook in de tenlastelegging tot uitdrukking moet worden gebracht en wel door een feitelijke omschrijving. Wanneer het een gewone meerderheidsverhouding betreft, en dat is in bijna 100 % van de dienstbevelen zo, dan kan men volstaan met de rangen van beide bij het bevel betrokken militairen te noemen. Dat bijv. een kapitein hoger in rang is dan een korporaal, is van algemene bekendheid; dit behoeft in de tenlastelegging niet nader verteld te worden. Slechts wanneer zich een van de uitzonderingsgevallen van artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht voordoet, kan men niet het noemen van de militaire rangen niet volstaan. Dan dient feitelijk omschreven te worden, waarom bijv. bij gelijkheid van rang de ene de meerdere is van de andere. De tenlastelegging zal dan tevens min of meer uitvoerig moeten omschrijven, dat het onderwerp van het bevel betrekking had op een dienstaangelegenheid.

Hetzelfde geldt voor de meerderheidsverhouding ,,onafhankelijk ,,van rang of stand". De positie van bevelvoerend militair (zie bijv. bij vonnis Zeekrijgsraad van 22 November 1939, M.R.T. XXXV, blz. 655 v.) of de aanwijzing van het bevoegde gezag (zie bijv. bij H.M.G. van 25 Juni 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 367 v.) moeten dan deugdelijk in de tenlastelegging vermeld zijn.

Ook te dezen aanzien meen ik dat de tenlasteleggingen vaak niet voldoen aan de door mij geformuleerde eis. De beklaagde is vaak slechts aangeduid als ,.militair" en het bevel is hem gegeven door .,zijn meerdere, de sergeant X." (zie bijv. bij Krijgsraad te Velde Zuid van 23 Juli 1948, M.R.T. XLPI, blz. 63 v.). Het staat er zo vanzelfsprekend: de militair enerzijds en de sergeant, zijn meerdere, anderzijds. Het is echter helemaal niet zo vanzelfsprekend dat een sergeant de mecrdere is van een militair: ook de generaal is een militair ! Het is wel duidelijk dat de meerderheidsverhouding aldus niet feitelijk is omschreven, maar slechts is beweerd. De omschrijving had zó moeten zijn, dat de Krijgsraad in de gelegenheid werd gesteld, zelfstandig na te gaan of en te concluderen dat er inderdaad een ineerderheidsverhouding bestond. Die gelegenheid wordt de Krijgsraad niet gelaten, als reeds de tenlastelegging apodictisch beslist dat er een meerderheidsverhouding bestond, zonder dat de feiten, waarop die verhouding berustte, zijn vermeld. Ook hier dus als reeds vaststaand aannemen wat in feite nog bewezen moet worden. Bovendien is, wat de tenlastelegging zegt, onjuist. De sergeant is niet de meerdere van een militair in de zin der met. Een dergelijke ,.super-,,man" kent onze wet alleen in de figuur van de schildwacht. Die is (met uitzondering van de weinige militairen, aan wie hij als zodanig ondergeschikt is) inderdaad de meerdere van alle andere militairen, voor zover het betreft gepleegde misdrijven tegen de ondergeschiktheid (zie artikel 128 Wetboek van Militair Strafrecht).

Nog csnstiger is het, wanneer de tenlastelegging zelfs niet de (blote) bewering inhoudt, dat de kapitein X of de sergeant Y *meerdere* van de beklaagde is. Zo o.m. bij de Krijgsraad te Velde West (25 Februari 1948, M.R.T. XLII, blz. 366 v.), waar volstaan wordt met te zeggen dat beklaagde, als ,,militair in de zin der wet" heeft geweigerd te voldoen aan het dienstbevel van ,,de kapitein X" en bij Krijgsraad te Velde (K.L.) te Bandoeng (23 Januari 1948, M.R.T. XLII, blz. 438 v.) waar het heet dat beklaagde, als ,,militair ,,der Koninklijke Landmacht", heeft geweigerd te gehoorzamen aan het dienstbevel van ,,de sergeant-majoor Y", zonder dat de steller der tenlastelegging zelfs maar tot uiting heeft gebracht dat hij zich in casu de kapitein X of de sergeant-majoor Y als meerdere van ,,de militair" (beklaagde) heeft voorgesteld. Het mil mij voorkomen dat zelfs zij, naar wier mening het alléén gaat om de knikkers en niet om het spel, toch wel grote moeite zullen hebben om uit de stukjes proza, welke in bovenvermelde gevallen de plaats van de tenlastelegging innamen, een omschrijving van opzettelijke ongehoorzaamheid, in het bijzonder van de meerderheidsverhouding tussen beklaagde en de opdrachtgever, te lezen.

Tot zover betrof het twee elementen van de opzettelijke ongehoorzaamheid, welke, voor zover mij bekend, door niemand bestreden worden. De vraag kan gesteld worden, of het begrip *dienstbevel* nog meer elementen herbergt.

Sommigen menen, dat alleen van een *dienstbevel* sprake is, wan-

neer heb bevel enig dienstbelang betreft (zie M.R.T. XLI, blz. 303 en blz. 546); anderen menen dat bovendien de bevoegdheid van de meerdere, die het bevel gaf, een element is, zonder hetwelk er geen dienstbevel bestaat (zie M.R.T. XLI, blz. 289 en M.R.T. XLII, blz. 206). Als inderdaad bevoegdheid en dienstbelang elementen zijn van het dienstbevel, dan zullen zij in de feitelijke omschrijving der tenlastelegging terug te vinden moeten zijn.

Laat ons beide onderwerpen nader bezien.

In de eerste plaats het dienstbelang, dat aan het bevel ten grondslag ligt. Het is wel zeker dat, wanneer aan het bevel uitsluitend een particulier belang of een met de dienst strijdig belang ten grondslag ligt, van een dienstbevel geen sprake is. Aldus uitdrukkelyk de Memorie van Toelichting (VAN DER HOEVEN II, blz. 221), terwijl men voor deze opvatting bovendien nog argumenten zou kunnen putten uit het woord dienstbevel en uit het misdrijf van artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht, t.w. dat de meerdere, die een mindere een bevel geeft in een aangelegenheid, welke vreemd is aan de belangen van de dienst, strafbaar is. Ik meen echter niet dat men uit deze argumenten zonder meer mag afleiden, dat nu het dienstbelang ook geworden is tot een positief element van het misdrijf van opzettelijke ongehoorzaamheid.

Uit de Memorie van Toelichting blijkt, dat de twee in de eerste plaats genoemde elementen, het militair zijn van beide partijen en de superioriieitsverhouding tussen opdrachtgever en beklaagde, vroeger, in de Criminele Wetboeken, gegolden hadden en dat zij gehandhaafd werden, doch tevens dat men de mindere militair niet het toetsingsrecht wilde geven aangaande de bevoegdheid van de meerdere en aangaande de doelmatigheid van het bevel. ,,Het beginsel", aldus de Memorie van Toelichting (VAN DEK HOEVEN II, blz. 220) ,,uitgedrukt in het tweede lid van artikel 84 van het ,,Crimineel Wetboek voor de Zeemacht (art. 80 van dat voor de ,,Landmacht), dat ,,elk militair verplicht is in de dienst do orders ,,,,hem gegeven door dengene die boven hem gesteld is, te gehoor-,,,,zamen", behoort in zijn algemeenheid te worden gehandhaafd. Met ,,eene goede krijgstucht zou het volkomen onvereenigbaar zijn, aan ,,den mindere het recht te geven, de bevoegdheid van den meerdere ,.of de nuttigheid van de gegeven order te toetsen, en zijn oordeel ,,of zijne opvatting dienaangaande boven die van den meerdere te ,,stellen."

De uit beide oude Criminele Wetboeken blijkende elementen werden derhalve gehandhaafd; de oude redactie moest echter verbeterd worden [2]). De beperking van de gehoorzaamheid tot ,,in de dienst" maakte het terrein van de gehoorzaamheidsplicht enerzijds te nauw, aangezien hierdoor de gehoorzaamheidsplicht scheen te zijn gebonden aan de gelegenheid waarbij het bevel gegeven werd, anderzijds te ruim, wanneer men daaruit zou lezen dat gehoorzaamd zou moeten

---

[2]) T.a.p., blz. **221.**

worden aan *alle* in de dienst gegeven bevelen, ook die, welke met de dienst niet te maken hebben. Daarom koos men de term *dienstbevel*. Hierdoor wilde men uitdrukken dat, wanneer het bevel louter particulier belang betreft of een werkzaamheid, welke tot de dienst zelfs niet in enig zijdelings verband staat, de gehoorzaamheidsplicht ophoudt en de mindere de bevoegdheid heeft, ie weigeren zodanig bevel op te volgen.

Deze factor is echter negatief omschreven. Er staat niet dat het bevel (uitsluitend) moet betreffen een dienstbelang, maar de bevoegdheid tot ongehoorzaamheid treedt eerst op wanneer de order uitsluitend particuliere belangen dient of uitsluitend belangen. welke met de dienst niets uitstaande hebben. Dit gevoegd bij de omstandigheid, dat het de mindere niet vrij staat, de nuttigheid van het bevel te toetsen (behalve de opmerking in de Memorie van Toelichting is dit nog eens uitdrukkelijk herhaald in het Reglement Krijgstucht artikel **11** sub **2)** en de omstandigheid ,,dat hij zijn weigering doet ,,suo periculo; dat dwaling ten aanzien van de aard des onderwerps ,,van het bevel hem niet kan baten", doet mij concluderen, dat de wet uitgaat van een rechtsvermoeden, dat èlk hevel, door een meerdere gegeven aan een mindere, is een *dienstbevel*. Eerst wanneer blijkt dat er *geen* dienstbelang bij betrokken is (zoals artikel 140 het duidelijk uitdrukt: wanneer het bevel vreemd was aan de belangen van de dienst), valt het gepraesumeerde *dienstbevel* van zijn voetstuk en wordt tot een bevel, ten aanzien waarvan geen gehoorzaamheidsplicht bestaat.

Maar wanneer een bevel van een militaire meerdere aan een militaire mindere verondersteld wordt een *dienstbevel* te zijn, welk vermoeden eerst wijkt wanneer blijkt dat aan het bevel geen enkel dienstbevel ten grondslag lag, dan is het dienstbelang m.i. geen element in de gewone zin des woords van het misdrijf van opzettelijke ongehoorzaamheid. Dan is het veeleer een negatief element, een stilzwijgend element, gelijk zulks het geval is met het ,.in dienst" gepleegd zijn van feitelijke insubordinatie (zie M.R.T. XLII. blz. 324 v.). Daar geldt, dat de feitelijke insubordinatie in dienst gepleegd is, tenzij blijkt dat er geen dienstaangelegenheid bij betrokken is; hier geldt, dat een bevel van een meerdere aan een mindere is een *dienstbevel,* strekkende tot gehoorzaamheidsplicht, tenzij blijkt dat het dienstbelang er vreemd aan geweest is.

Wanneer het bovenstaande juist is, behoeft dus het diensthelang niet uitdrukkelijk in de tenlastelegging te worden vermeld. Hei zal echter m.i. niet bezwaarlijk zijn, met een enkel woord aan te geven, dat er enig dienstbelang aanwezig was en wat dat belang was. Gewoonlijk zal dit wel niet veel voeten in aarde hebben, gezien de aan de tenlastelegging gestelde eis dat zij de omstandigheden van het feit in moet houden. Deze omstandigheden zullen gewoonlijk voldoende gelegenheid bieden, om het dienstbelang aan te geven. Vaak ook vloeit het dienstbelang rechtstreeks uit het bevel zelf voort. Wanneer een soldaat ten laste gelegd is dat hij heeft geweigerd

te voldoen aan het bevel van een sergeant, commandant van zijn sectie, om zijn plaats in te nemen in het gelid bij de overige, reeds aangetreden, militairen van die sectie (zie M.R.T. XLI, blz. 262), dan is door de inhoud van het bevel het dienstbelang reeds aangegeven.

Thans de vraag of de bevoegdheid van de meerdere een element is van het misdrijf van opzettelijke ongehoorzaamheid. Ook hieromtrent bestaat geen eenstemmigheid. De Memorie van Toelichting zegt uitdrulikelijk (VAN DER HOEVEN II, blz. 222) dat bevoegdheid *geen* element van het dienstbevel is. Prof. VAN BEMMELEN ziet, als ik zijn betoog (M.R.T. XLI, blz. 2051206) juist begrijp, in de geboden rnachtsaanmatiging van de meerdere een soort rechtvaardigingsgrond, waardoor de onbevoegdheid van de meerdere wordt geredresseerd. Prof. VAN BEMMELEN gaat er aldus van uit dat bevoegdheid of gerechtvaardigde bevoegdheidsannmatiging element is van *dienstbevel*.

Hoewel de Memorie van Toelichting uitdrukkelijk zegt dat bevoegdheid van de meerdere geen element is, kan ik voor de opvatting van Prof. VAN BEMMELEN wel gevoelen. Trouwens, niettegenstaande bedoelde uitspraak in de M. v. T. zijn daar ook wel gegevens te vinden, waarop de opvatting van gerechtvaardigde bevoegdheidsaanmatiging zou kunnen morden gesteund. Maar ik zou dan toch niet die bevoegdheid of gerechtvaardigde bevoegdheidsaanmatiging als een gewoon (positief) element willen zien, maar als een element van gelijke orde als het dienstbelang. Met gebruikmaking van de hierboven gebezigde argumentatie, meen ik dat een bevel, door een meerdere gegeven aan een mindere, het vermoeden in zich houdt van bevoegdheid of van gerechtvaardigde bevoegdheidsaanmatiging (zie VAN DER HOEVEN, blz. 2221223: ,,De meerdere, en deze alleen, is ,,voor zoodanige machtsoverschrijding cn voor al hare gevolgen aan-,,sprakelijk. Maar juist hierom zal in den regel de mindere zich over ,,de bevoegdheidsvraag geen oordeel mogen aanmatigen, doch de ,,dienstbevelen van elken meerdere behoren te gehoorzamen."). Wanneer echter blijkt dat een meerdere zich zonder enige grond de bevoegdheid heeft aangematigd om een bepaald bevel te geven, dan is er gcen *dienstbevel* aanwezig.

Het is opmerkelijk, hoe in deze opvatting bevoegdheid en dienstbelang tot elkander naderen. Men zal namelijk, naar het mij voorkomt, de rechtvaardiging van de machtsaanmatiging van de meerdere uitsluitend kunnen vinden in het dienstbelang. Slechts wanneer de dienst gebaat is met de opvolging van een onbevoegd gegeven bevel, zal men over die onbevoegdheid mogen (maar m.i. ook moeten) heenstappen. Toch vallen hierdoor de beide factoren bevoegdheid en dienstbelang nog niet samen. Het is zeer wel mogelijk, dat aan een bevel wel enig dienstbelang ten grondslag lag, doch dat dat belang niet vermocht te dienen om een inbreuk op de normale bevoegdheidsverhoudingen goed te maken. Wat de factor *dienstbelang* betreft immers geldt, dat zolang er geen aperte afwezigheid is van dienst-

belang, het bevel een *dienstbevel* is: slechts wanneer het onderwerp ,,vreemd is aan de belangen van de dienst", houdt het bevel op, *dienstbevel* te zijn. Zolang er echter nog maar enig dienstbelang door het bevel gediend wordt, zelfs al dient het bevel tevens een particulier belang, is het een *dienstbevel*. Zulk een mengsel van particulier belang en dienstbelang zal echter niet altijd in staat zijn, de machtsaanmatiging van de meerdere te rechtvaardigen.

Laat ik een en ander illustreren met een practijk-voorval.

In een haven, waar een Nederlands oorlogsschip ten anker ligt, komt een ander Nederlands oorlogsschip binnen. De verbindingsofficier van het binnenkomende schip geeft de seiner van de wacht opdracht, naar het andere schip een bericht over te seinen, bestemd voor de officier van gezondheid en inhoudende de uitnodiging om die middag aan boord van het binnenkomende schip de maaltijd te gebruiken.

Tussen verbindingsofficier en seiner van de wacht bestaat een normale dienstverhouding, welke de verbindingsofficier tot het geven van bevelen over het seinen van berichten bevoegd maakt. Het gegeven bevel had de schijn, een particulier belang te dienen. De seiner maakte echter (wijselijk) zijn gehoorzaamheid niet afhankelijk van zijn oordeel omtrent nuttigheid en doelmatigheid van het bevel, maar hij seinde. Hij kon immers niet beoordelen dat zowel de verbindingsoficier van zijn schip als de officier van gezondheid van het andere schip beiden als nevenfunctie ,,chef van de scheepstoko" (cantille) waren en dat dc schijnbaar zuiver-particuliere uitnodiging tevens diende, om toko-belangen te bespreken en uit te wisselen.

Maar gesteld dat de gebeurtenis zich nu eens andersom had afgespeeld, dat de officier van gezondheid de seiner van de wacht van zijn schip had aangeschoten en hem opdracht had gegeven om een dergelijke uitnodiging aan de verbindingsofficier van het binnenkomende schip over te seinen. Tussen de officier van gezondheid en de seiner van de wacht zou dan (althans inzake het seinen van berichten) geen normale bevoegdheidsverhouding hebben bestaan. Het aan dit bevel ten grondslag liggende dienstbelang zou (als er zich geen bijzondere omstandigheden hebben voorgedaan) wellicht niet sterk genoeg geacht worden, om de bevoegdheidsaanmatiging te rechtvaardigen. Dit zou echter niet ter beoordeling van de seiner van de wacht gelegen hebben. Wel zou hij gerechtigd zijn, in correcte termen te wijzen op de normale bevoegdheidsverhouding en dus in overweging mogen geven, het sein te doen verzenden door tussenkomst van de verbindingsofficier (zoals trouwens de officier van gezondheid verplicht geweest was te doen). Maar was nu de seiner van de wacht ook gerechtigd te weigeren, het bevel op te volgen? Met andere woorden: doet afwezigheid van bevoegdheid en van gerechtvaardigde bevoegdheidsaanmatiging het bevel van een meerdere aan een mindere worden tot een bevel waarvan het niet-opvolgen straffeloos is?

Aanvankelijk was ik de opvatting toegedaan. dat ***alle*** bevelen van

een meerdere aan een mindere, mits niet vreemd aan de belangen van de dienst, waren *dienstbevelen*, strekkende tot gehoorzaamheidsplicht, ook wanneer de meerdere terzake van het onderwerp van het bevel niet in een bevoegdheidsverhouding stond tot de mindere [3]). De lezing van het betoog van Prof. VAN BEMMELEN over de gerechtvaardigde machtsaanmatiging heeft bij mij de gedachte doen postvatten, dat hier een verfijning kan worden aangebracht, aldus, dat gehoorzaamheidsplicht, niettegenstaande de onbevoegdheid van de meerdere, blijft bestaan wanneer het dienstbelang rechtvaardigt (niet: noodzakelijk maakt) dat de meerdere zich bevoegdheid aanmatigt. In het belang van de dienst zal men echter deze rechtvaardiging ruim moeten nemen en niet te gauw moeten aannemen, dat het dienstbelang niet sterk genoeg was. Bovendien houde men in het oog dat de meerdere de verantwoordelijke persoon is inzake de bevoegdheidsaanmatiging; bij de beoordeling zal men dus niet ex post, uit de achteraf bekend geworden gegevens mogen redeneren, maar men zal rekening moeten houden met de gegevens, welke de meerdere bekend waren, dus ex ante. Het oordeel van de mindere, of het bij het bevel betrokken diensthelang sterk genoeg is om de machtsaanmatiging te rechtvaardigen, geschiedt echter, evenals geldt ten aanzien van het oordeel òf er een dienstbelang aan het bevel ten grondslag lag, op risico van de mindere. Deze eis stelt de Memorie van Toelichting en hij moet gesteld worden in het belang van de dienst, opdat niet de mindere vooraf bij elk ontvangen bevel gaat zoeken naar een sluipweg van straffeloze ongehoorzaamheid, in de wetenschap dat een verkeerde keuze hem, indien van zijn kwade trouw niet blijkt, niet zal worden kwalijk genomen.

Bovenbedoelde verfijning gelde dan alleen voor die militairen, ten aanzien van wier dienst in een intern administratief voorschrift een bepaalde bevoegdheidsverhouding is voorgeschreven, terwijl slechts in sterk sprekende gevallen aangenomen zal mogen worden dat het dienstbelang, dat bij het gegeven bevel betrokken was, niet sterk genoeg was om tevens de bevoegdheidsaanmatiging van de meerdere te rechtvaardigen. Stelt men deze eisen niet, dan offert men het hogere krijgsbelang op aan een intern dienstvoorschrift of aan een persoonlijke opvatting omtrent het bestaan van een bevoegdheidsverhouding. In tijd van oorlog geldt dit alles nog sterker dan in tijd van vrede.

Hier, evenals bij het *dienstbelang*, is dus sprake van een *ver*moeden van bevoegdheid, waarbij een beroep op goede trouw en op de schijn de mindere niet baat, wanneer hij de bevoegdheid of de gerechtvaardigde bevoegdheidsaanmatiging van de meerdere verkeerd beoordeeld blijkt te hebben.

Resumerende meen ik dus dat het woord *dienstbevel* in de tenlastelegging niet behoort te worden gebruikt, doch dat hiervan een

---

[3]) **Deze „bevoegdheidsverhouding"** werkte **ik** uit op **blz.** 330 v. van **M.R.T. XL.**

omschrijving dient te worden gegeven, welke aan de volgende voorwaarden moet voldoen:

(1) gebruik van een ongekleurd woord als ,,bevel[u], ,,opdracht[n], ,,order[M] of dergelijke en vermelding van de inhoud van het bevel;

(2) vermelding van de militaire status van de opdrachtgever;

(3) vermelding van de militaire status van de ontvanger van de opdracht;

(4) vermelding van de rneerderheidsverhouding tussen **(2)** en (3). Deze vloeit, bij normale meerderheidsverhouding, rechtstreeks voort uit beider militaire rang (stand) en hoeft dan niet nader aangeduid te worden, doch zij moet feitelijk omschreven worden in de gevallen van artikel 67, 2° of 3°.

Als gepraesumeerde elementen gelden dan nog het dienstbelang, dat (mede) aan het bevel ten grondslag moet liggen en de bevoegdheid van de meerdere, dan wel de door dienstbelang gerechtvaardigde bevoegdheidsaanmatiging van de meerdere. Deze behoeven niet uitdrukkelijk in de tenlastelegging te worden vermeld doch wanneer blijkt dat zij ontbroken hcbbcn, is er geen sprake van een dienstbevel. De mindere mag deze twee elementen slechts op eigen risico toetsen [4]).

Amsterdam, 6 April 1950.

---

[4]) Ik hoop door dit opstel tevens gevolg te hebben gegeven aan de mij bij herhaling gemaakte opmerking, dat ik in mijn naschriften onder vonnissen te weinig aandacht besteedde aan onvolkomenheden in de tenlastelegging, speciaal die, betreffende opzettelijke ongehoorzaamheid.

Hiërarchische verhoudingen

door

Dr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

Eén ding weet ik, dat ik blind
was en nu zie. Joh. c. 9 vs. 25.

Op het gebied van het militair straf- en tuchtrecht is de Nederlandse wetgever moeilijk in beweging te krijgen. Telkens en telkens zijn, als gevolg van gebrek aan begrip en van onvoldoende zakenkennis, onjuistheden ontstaan, op welke ik in mijn opstel over Interregionale militaire strafwetgeving [1]) en ten dele ook in de causerie, welke ik in de bijeenkomst van leden der Militair-rechtelijke vereniging van 15 October 1949 gehouden heb [2]), de aandacht heb gevestigd.

Wel heeft de militaire rechtspraak kans gezien om zich desondanks te behelpen en het militair belang tc sauveren, doch het feit, dat de op 2 Augustus jl. zonder enige opmerking in de beide Kamers der Staten-Generaal tot stand gekomen met, naast een slechts partiële verbetering opnieuw een schakel aan de onoverzienbare ketting heeft toegevoegd, maakt het, naar mijn oordeel, nodig, dat nogmaals, en nu op voor ieder begrijpelijke wijze de basis van deze onvolkomenheden worde blootgelegd en een weg tot verbetering en/of voorkoming worde aangegeven.

Uitgegaan moet worden van het feit, dat onze in de jaren 1814 en 1815 tot stand gekomen militaire straf- en tuchtwetgeving geldigheid heeft bezeten en, voor wat betreft de R.Z., de R.L. en de P.I., nog steeds bezit voor de justiciabelcn van onze militaire rechters, die in of buiten Nederland [3]) een strafbaar feit hebben begaan. Deze buiten-Nederlaridse geldigheid werd, voor wat betreft onze in de overzeese Rijksdelen dieristdoende krijgsmachtsonderdelen, op advies van de Raad van State nog eens afzonderlijk opgenomen in de ongenummerde slotbepaling van het in 1815 tot siand gekomen Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande en zulks ter vervanging van een bepaling van tegenovergestelde strekking, welke de toepasselijkheid van deze wetboeken voor evenbedoelde overzeese Rijksdelen wilde overlaten aan een latere wet [4]), vermoedelijk In afwachting van de nog niet vast staande teruggave van de aan ons land ontnomen koloniën en bezittingen in andere werelddelen. De Raad van State herinnerde zich zeker nog, dat reeds het ontwerp-C.W.L. van 1807 het uitoefenen van de militaire justitie in onze koloniën had willen mogelijk maken: deze jurisdictie behoorde evenals in het vaderland te geschieden ,,opdat de militairen in de kolo-,,niën geëmployeerd, aldaar dezelfde orders ook voor de form der

[1]) M.R.T. deel XLII, blz. 88 v.
[2]) T.z.p. blz. 613 v., in het bijzonder op blz. 620-625.
[3]) Zie C.W.W. art. 9 en C.W.L. art. 10.
[4]) Zie Mr. H. *van der Hoeven,* Onze militaire strafwetgeving, 1884, blz. 166 en 236.

„militaire discipline en justitie mogten vinden, aan welke zij hier „gewoon waren en waarin geen ander verschil was vastgesteld, als „het elk èn de verre afstand der plaatsen, èn het klimaat noodzakelijk maakte." [5] Dit streven, dat uit de ontwerpen 1808 en 1810 verdwenen was, werd in 1815 beperkt tot de straffen, welke bedreigd werden. Doch dat ook de rechtsplegingen onder de toepassing in de koloniën begrepen zouden zijn, blijkt wel duidelijk uit diverse bepalingen in de R.Z.

Ik sla nu over de vele misgrepen, welke ik in mijn eerst aangehaald opstel besproken heb, en vermeld hier liever de leemte, welke mede aanleiding heeft gegeven tot het in het leven roepen van ons in 1903 tot stand gekomen Wetboek van Militair Strafrecht. De Memorie van Toelichting op het tegenwoordig art. 67 van dit wetboek stelde vast, dat de regeling der militair-hiërarchische verhoudingen in de bestaande wetgeving van 181411815 veel te wensen liet. Zo was o.a. de verhouding tussen militairen, behorende tot de zee- en tot de landmacht, tot verschillende wapens of tot het Nederlandse leger en een der koloniale legers zelfs in het geheel niet geregeld. Zo werd dan ook getwijfeld aan de toepasselijkheid van de militair-strafrechtelijke bepalingen ten aanzien van misdrijven van een mindere der landmacht tegen een meerdere der zeemacht of, omgekeerd, van een mindere der zeemacht tegen een meerdere der landmacht [6].

Om hiervoor een oplossing te vinden, stelde de Regering toen voor om de beide Criminele Wetboeken te vervangen door één gemeenschappelijk strafwetboek, gemeenschappelijk nl. voor land- en zeemacht. De tot deze onderdelen van de nationale krijgsmacht behorende militairen vormen, zo motiveerde de Regering verder, tezamen een organisch geheel, hetwelk zijn hoogst belangrijke taak slechts vervullen kan met inachtneming van een trapsgewijze hiërarchische verhouding, een ondergeschiktheid van de mindere aan de meerderen, zoals ze in geen enkele andere klasse. gemeenschap of vereniging van personen worden gevorderd [7].

Bij de toelichting op de bepaling, welke geworden is art. 67 van het Wetboek, verduidelijkte de Regering dit nog als volgt: Zodra voor de zee- en de landmacht beide één en hetzelfde wetboek za1 gelden, zal bij misdrijven van een mindere der landmacht tegen een meerdere der zeemacht of, omgekeerd, van een mindere der zeemacht tegen een meerdere der landmacht, niet langer [dan tot dusver] get-cvijfeld kunnen morden aan de toepasselijkheid van de militair-strafrechtelijke bepalingen [8].

De Militaire Commissie, aan welke het ontwerp-wetboek ter beoordeling was toegezonden, gaf te dezen aanzien, als een opmerking

---

[5] Mr G. W. *Vreede,* Ontwerpen van strafwetten en regtspleging voor het krijgsvolk te lande en te water, 1842, blz. 57.

[6] *Mr. H. van der Hoeven,* Militair straf- en tuchtrecht I, blz. 544 v.

[7] Mr. *H. van der Hoeven,* t.z.p. I, blz. 10 en 18 v.

[8] T.z.p. I, blz. 538.

van haar sub-commissie van de Zeemacht, aan de Regering te kennen, dat zij, hoewel begrijpende [9]) dat een regeling van de verhouding tussen de zeemacht en de landmacht in de koloniën niet in dit ontwerp kan worden opgenomen, er op moest wijzen, dat zodanige regeling haar hoogst noodzakelijk voorkwam, dewijl de zeemacht gedurende haar verblijf in de koloniën zeer dikwijls met de krijgsmacht aldaar in aanraking karnt, zowel in als buiten dienst [10]).

Intussen, terwijl de Regering in haar toelichting had gezegd, dat aan de bestaande onzekerheid (tot welke zij ook rekende het ontbreken van een geregelde verhouding tussen militairen van het Nederlandse leger en van elk der kolonale legers) door het hier besproken art. 67 van het wetboek een einde zou worden gemaakt, had de rechtspraak reeds gedeeltelijk deze taak van de wetgever overgenomen, met name voor wat de verhouding zeemacht-landmacht betreft. De leemte met betrekking tot de koloniale legers is echter in het ontwerp blijven bestaan.

Doch de Regering hechtte aan deze leemte weinig waarde: de bepaling, welke thans genummerd is 63, bepaalde immers, dat koloniale militairen door hun afvoering uit de stamboeken van het Nederlandse leger niet meer behoorden tot de Nederlandse landmacht. De militaire overheid had hun dienstverband „om het Koningrijk der Ne„derlanden als militair bij de koloniale troepen te dienen" aanvaard en beschouwde deze administratieve maatregel als voldoende om die militairen in het nieuwe wetboek uit te schakelen uit de tot nu toe bij de ook voor de overzeese Rijksdelen geldende Criminele Wetboeken vastgeklonken militair-strafrechtelijke eenheid.

Om een duidelijk makend beeld te bezigen voor wat de Regering door vaststelling van het Militair Strafwetboek van 1903 gedaan heeft, moet men zich voorstellen, dat dit ontwerp-wetboek het kunstbeen, dat de rechtspraak buiten de wet om gemaakt had voor hiërarohische saamhorigheid tussen land- en zeemacht, wilde zien vervangen door een werkelijk been, dat tot dit doel belichaamd werd in één en hetzelfde wetboek, doch dat ditzelfde ontwerp in hetzelfde wetboek het reeds bestaande tweede been, dat voor goede samenwerking van zeemacht en koloniale troepen hoogst noodzakelijk was genoemd geworden, liet amputeren door het militair strafwetboek ten aanzien van de omvang van zijn werking te beperken tot het Rijk in Europa.

Sedert de inwerkingtreding op 1 Januari 1923 heeft de groot-Nederlandse krijgsmacht zich beholpen met dit wetboek, dat aan de overzeese zijde hinkte. Nederland heeft die jaren grotendeels doorgebracht in een periode van militair-waakzame rust: van samenwerking van troepen uit Nederland en uit de koloniën was slechts sprake in de voor laatstbedoelde militairen geschapen uitzonderingstoestand van art. 63, 1°, W.v.M.Sr.

---

[9]) Dit begrip is moeilijk te verklaren: zie bovenvermelde slotbepaling C.W.L.

[10]) *Van der Hoeven*, t.z.p., I blz. **542.**

Deze uitzonderingstoestand was in het leven geroepen door de omstandigheid, dat de nationale wetgever in zijn praktijk niet verder zag dan de landsgrenzen en zich niet meer kon of wilde herinneren, dat de winst, welke op haar voorstel behaald was met de samenvoeging van de criminele wetboeken tot één wetboek, op grond waarvan tussen land- en zeemacht een goede verhouding voor samenwerking was ontstaan, om dezelfde reden moest blijven doorgevoerd tot de koloniale landmachten, welke doorvoering in die oude wetboeken steeds bestaan had en niet door een administratieve maatregel op zijde geschoven had mogen worden.

Hier raakt mijn betoog de hiërarchische verhouding tussen wettelijke voorschriften. Ook hier moet aandacht gegeven worden aan die van het Rijk in Europa enerzijds en die van de overzeese Rijksdelen anderzijds. Ik laat hier buiten beschouwing de thans vervallen Indische Staatsregeling, welker artikelen 96 al. **3** en 99 die verhouding niet duidelijk deden uitkomen. Veel beter blijkt deze uit de Staatsregelingen van Suriname en van Curaçao (de Nederlandse Antillen) alsook uit het Besluit Bewindvoering Nieuw-Guinea.

In de artikelen **3, 3** en 2 worden genoemd als in elk van die Rijksdelen geldende wettelijke regelingen:

1°. de verdragen en andere overeenkomsten met vreemde mogendheden, voor zover zij in het gebiedsdeel van toepassing zijn;

2°. de algemene verordeningen, onder welke worden verstaan:

a. de wetten, die, op de voet van de bepalingen der Grondwet, voor het gebiedsdeel verbindend zijn,

b. de algemene maatregelen van bestuur, zijnde besluiten des Konings, genomen in de vorm, bij de Grondwet voorgeschreven voor algemene maatregelen van bestuur, voor zover zij voor het gebiedsdeel verbindend zijn;

c. de landsverordrningen (voor Nieuw Guinea: de ordonnanties), zijnde verordeningen met (in) gemeen overleg der Staten (met de Nieuw Guinea Raad) door de Gouverneur vastgesteld (behoudens de jaarlijkse begroting);

3°. de besluiten, houdende algemene maatregelen, door de Gouverneur, de Raad van Advies (de Raad van Diensthoofden) gehoord, binnen de grenzen zijner bevoegdheid uitgevaardigd;

4°. de keuren en reglementen, door de (daartoe bij landsverordening, resp. bij ordonnantie aangewezen zelfstandige bestuursressorten resp. gemeenschappen) binnen de grenzen hunner bevoegdheid uitgevaardigd.

De volgorde, welke hier in acht genomen is, geeft van boven naar beneden de hiërarchische verhouding aan van de overzee geldende wettelijke regelingen. Dit wordt duidelijk gemaakt door de bepalingen van de artikelen 46 en 47 van de Surinaamse en Curaçaosche Staatsregelingen en van de artikelen 47 en 48 van het Besluit Bewindvoering Nieuw-Guinea, welke luiden:

art. 46 (47) De landsverordeningen (ordonnanfies) mogen geen

bepalingen inhouden omtrent punten, waarin voorzien is bij wettelijke regelingen als bedoeld in artikel **3** (2) onder 1° en 2°, *a.* en b., tenzij daartoe vrijheid is gegeven;

art. 47 (48). De bepalingen ener laridsverordening (ordonnantie) omtrent punten, in welker onderwerp wordt voorzien bij een wettelijke regeling als bedoeld in artikel 3 (2) onder 1° en 2°, *a.* en b., vervallen op het ogenblik, dat zodanige regeling in het gebiedsdeel begint te werken.

Al mag het duidelijk zijn, dat in deze gedachtengang de kracht van verdragen en overeenkomsten met vreemde mogendheden hiërarchisch boven die van wetten is gerangschikt, het is even zeker dat hier de plaats niet is om dit in het algemeen vast te leggen.

Doch niet voor tegenspraak vatbaar is eveneens, dat een administratieve maatregel, als dc organisatie van onderdelen der krijgsmacht, niet vermag te derogeren aan de bij een wet vastgestelde voorschriften van militair straf- en luchtrecht. Ten onrechte en onwettiglijk is dus nog niet nagekomen het in art. 32 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht vastgestelde beginsel, dat het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te lande (beide vastgesteld in 1815) zouden blijven gelden voor de overzeese Rijksdelen, natuurlijk — al staat dit niet hierbij beschreven — totdat een latere wet anders zou hebben bepaald.

Bij ditzelfde art. 32 werden het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te water (vastgesteld in 1814) zonder nadere voorziening in zake toepasselijk militair strafrecht voor de zeemacht in die Rijksdelen, vervallen verklaard.

Hoe werd dus nu de toestand?

Van de twee benen, op welke de militaire rechtspraak moest rusten; het been der onderlinge hiërarchische verhouding en het been der koloniale geldigheid, bleef het eerste ten aanzien van zee- en landmacht bestaan, doch het andere been stutte niet meer de verhouding tussen zee- en landmacht enerzijds en de koloniale legers anderzijds. Zelfs was aan de militaire rechter door art. 63 1° van het Wetboek de mogelijkheid ontnomen om, al dan niet met „hinein-„interpretiren", een kunstbeen aan te passen. De koloniale militairen, zodra en zolang zij te land in de overzeesc Rijksdelen vertoefden, hielden op Nederlandse militairen te zijn. Hieraan valt voor de rechter niet te tornen.

De verhouding Zeemacht-Landmacht bleef buiten het koloniaal grondgebied dezelfde als in art. G7 bedoeld, en zo werden de koloniale legers, die immers in de overzeese Rijksdelen opgehouden hadden Nederlandse militairen te zijn, aldaar èn tegenover de zeemacht èn tegenover de landmacht met vreemde troepen gelijk gesteld.

De voornaamste fout van het Wetboek als zodanig bleef intussen ook bestaan: het Wetboek van 1903 was en bleef wettelijk een alleen voor Nederland geldig wetboek. Deze fout was vóór de laatste oorlog slechts merkbaar bij de betrekkelijk geringe samenwerking tussen Zeemacht en K.N.I.L. De militaire rechter der Zeemacht had

echter, eerst, schuchter, met toepassiiig van de voor het verblijf in helt buitenland geschreven artt. 4 en 5 van het Wetboek, maar later, royaal, zonder die ezelsbrug, het Rijkswetboek als Staatswetboek aanvaard [11]). Zo werd bv. len slotte een door een marine-schepeling in Indonesië aan de wal gepleegde diefstal rechtstreeks cx art. 310 Sr. gestraft.

Voor de landmacht deed zich die moeilijkheid niet voor oindat destijds en later niet één onderdeel van die troepenmacht in een der overzeese Rijksdelen dienst deed.

In en na de oorlog kwam hierin verandering. De samenwerking van Zeemacht en K.N.I.L. werd van de aanvang af meer intensief en, toen de hoogstnoodzakelijke wet tot regeling van de onderlinge verhouding ook iiiet bij wetsbesluit der naar Engeland uitgeweken Regering plaats vond, greep het Militair Gezag in Indonesië bij (nood-)verordening n° 43 van 4 October 1940 [12]) in ter overbrugging van deze afgrond en tot regeling van de voornaamste hiermede samenhangende leemten.

Na de oorlog, toen ook een deel van de K.L. de krijgsmacht in Indonesië kwam versterken, nam het Militair Gezag bij verordening n° 505 van 31 Mei 1946 [13]) een overeenkomstige beschikking ten aanzien van deze landsvcrdcdigers, die niet bij de voor hen vreemde militairen van het K.N.I.L. waren ingelijfd en aldus hun Nederlandse status volledig hadden behouden. Het Wetboek van 1903 bleef dus ook in Indonesië op hen van toepassing behoudens enkele ook voor de Zeemacht geldende uitzonderingen, op één van welke ik hierna nog terugkom.

Door de souvereiniteitsoverdracht verloreii deze verordeningen hun bindende kracht, zodat, ware in de bij die wet goedgekeurde overeenkomsten niet anders beslist, de oude toestand, volgens welke het K.N.I.L. een vreemde krijgsmacht was geweest, zou zijn hersteld. Toen is echter overeengekomen, dat de in Indonesië nog aanwezige, niet aldaar afgemonstende militairen van het K.N.I.L. zouden worden beschouwd als Nederlandse militairen, op welke, evenals op hun kameraden van de Zee- en Landmacht, het Nederlandse wetboek en de wet op de krijgstucht van 1903 van toepassing zouden zijn. Deze regeling werd zeer onlangs gevolgd door een administratieve maatregel, welke met ingang van 26 Juli 1950 aan het zelfstandig bestaan van het K.N.I.L. een einde en de overgang van de koloniale militairen in de K.L. mogelijk maakte en regelde.

Nu zou dus de oude toestand van 181411815 tengevolge van de opheffing van heit K.N.I.L. als koloniale landmacht weder zijn hersteld, ware het niet dat ook hier de territoriale gedachte haar invloed had behouden en oorzaak is geworden dat nog steeds half merk wordt verricht.

---

[11]) Zie mijn vroeger aangehaalde causerie in M.R.T. XLII, blz. 624 onderaan.

[12]) M.R.T. XXXIX p. **477** v.

[13]) M.R.T. XXXIX p. 41.

Men vergat, dat de landmacht van Suriname en die van de Nederlandse Antillen vroeger bestaan hebben en thans wellicht nog gedeeltelijk bestaan uit militairen van het K.N.I.L. Deze militairen zijn dus ook per 26 Juli 1950 tot de K.L. gaan behoren. De met van 2 Augustus 1050 laat eohter art. 63 1°, hetwelk voor alle overzeese Rijksdelen zijn betekenis verloren heeft, rustig bestaan en zet daarnaast een authentieke interpretatie, dat de militairen van het K.N.I.L. nu als Nederlandse militairen worden beschouwd zolang zij in Indonesië en in Nieuw Guinea verblijven. Daargelaten dat nog steeds uit art. 63 1° het tegendeel volgt, is aldus de status van de militairen in Suriname en in de Nederlandse Antillen nodeloos onzeker gemaakt. Deze beide krijgsmachten blijven vallen onder die welke in art. 63 1° nog altijd noemt: ,,krijgsmachten in de kolo-,,niën of bezittingen van het Rijk in Europa" doch zij blijven, hoewel zij Nederlandse troepen zijn of zijn geworden, verstoken van een authentieke interpretatie zoals de wetgever voor de troepen in Nieuw Guinea nodig heeft geacht.

De sub-commissie voor de zeemadht, wier opmerking hieromtrent ik boven heb overgenomen en die een voorziening bij de wet hoogst noodzakelijk had geacht, is door de feiten in het gelijk gesteld ten aanzien van Nieuw Guinea. Maar de deskundigen van het Ministerie van Justitie, die vermoedelijk het thans wet geworden oiitwerp hebben samengesteld, waren nog te zeer verblind door het territoriaal karakter, dat onze nationale wetgeving pleegt te bezitten, dat zij niet over denkbeeldige grenslijnen heen konden zien, aan welke geen enkele krijgsmacht in geval van oorlog zich ooit heeft gestoord. Wel moet men vasthouden de gedachte, dat op samenwerkende krijgsmachten één en dezelfde strafwetgeving van toepassing moet zijn en dat, nu voor ons land de neutraliteit afgedaan heeft, de oorlogstoestand voor onze krijgsmacht de normale is geworden.

Ook in een ander opzicht heeft deze fout gevolgen gehad: art. 2 van het W. v. M. Sr. verklaart op niet in dit wetboek omschreven strafbare feiten toepasselijk ,,het gemeene strafrecht", met hetwelk, gelet op het vitium originis van dit wetboek, niet anders bedoeld was en kon zijn dan het Nederlandse gemene strafrecht.

Nu weet ieder onzer, dat ook de Staatsregelingen voor de overzeese Rijksdelen ruimte hebben gelaten voor het maken van een eigen, mits zoveel mogelijk naar Nederlands model samengesteld wetboek van en andere wettelijke regelingen met commun strafrecht. De rechtspraak van de *militaire rechters* der zeemacht en der K.L. hebben zich steeds vastgeklampt aan de bedoeling van de wetgever van 1903, hetgeen meebracht, dat overzee gepleegde, volgens overzees commun strafrecht strafbare feiten, welke niet voorkomen in het Nederlands commun strafrecht, niet tot een veroordeling van de schuldig bevonden militair konden leiden maar met toepassing van art. 2 1° der Wet op de Krijgstucht krijgstuchtelijk moesten worden gestraft. Bovendien kwam het voor, dat in het Nederlands Wb. v.Sr.

tegen ambtenaren gepleegde strafbare feiten niet van toepassing werden geacht op misdrijven gepleegd tegen overzeese ambtenaren, omdat deze niet als zodanig in dit wetboek werden erkend. Deze opvatting was echter voor een rechter, die eenmaal, in strijd met de wordingsgeschiedenis van het wetboek van 1903, de koloniale geldigheid ervan had aanvaard, van twijfelachtige juistheid. Door aldus te beslissen had hij de eerste letter van een alfabet uitgesproken, welks volgende letters daardoor zonder veel gewetensbezwaar hadden mogen volgen.

Waar in art. 2 slechts sprake is van „gemeen strafrecht" zonder vermelding van regionale herkomst, was het niet buiten de lijn van dit door de rechter aanvaarde beginsel van groot-Nederlandse geldigheid van dat wetboek, om ten aanzien van een overzee gepleegd commun delict recht te doen op grond van het overzees commun strafrecht. Evenmin zou het af te keuren zijn geweest als de militaire rechter, in dezelfde omstandigheid reoht sprekende, een overzees ambtenaar ook had beschouwd als een ambtenaar, alsdan vallende onder het Nederlands Wetboek van Strafrecht, of als die rechter onder de in art. 160 van het wetboek van 1903 bedoelde „van rijkswege ver-„strekte" goederen begrepen had goederen, welke een overzeese overheid had verstrekt. Die rechter heeft toch ook goedgevonden en beslist, dat een schepeling der Nederlandse Marine. die in tijd van oorlog in Australië een brief gepost had, in welke hij een vaarplan, dat voor zijn schip was vastgesteld, aan een vriend had willen mededelen, denkende aldus de Nederlandse brievencensuur te ontduiken, gestraft mocht worden ex art. 134 Wetboek van Militair Strafrecht omdat hij een in het belang der krijgsmacht ondernomen maatregel heeft verijdeld, waarbij de krijgsraad onder „krijgsmacht" ook begreep de Britsche (Australische) krijgsmacht, welke samen met de Nederlandse weermacht op geallieerd — en dus vreemd — gebied opereerde 14). De wet van 2 Augustus 1950 heeft intussen indirect deze vrijheid zonder nadere voorziening bij dc wet voor Suriname en voor de Nederlandse Antillen buitengesloten.

Ook in deze beslissing ligt een waarschuwing aan de Nederlandse wetgever besloten, dat hij zich voortaan behoort te plaatsen op een militair-rechtelijk ruimer standpunt met over territoriale grenzen heenreikend gezichtsveld.

De wet tot souvereiniteitsoverdracht, en, andermaal. de wet van 2 Augustus 1950 hebben immers blijk gegeven, dat de groot-Nederlandse wetgever in dit opzicht is begonnen wakker te worden. Hij heeeft voor de tot Nederlandse militairen omgevormde leden van het K.N.I.L. gedurende hun verblijf in de Verenigde Staten van Indonesië en in Nieuw Guinea het Indonesisch oommun strafrecht bij de wet toepasselijk verklaard.

Doch geheel ontwaakt was deze wetgever nag niet.

In de eerste plaats had zijn wetgevend oog nog niet gelet op het

---

14) Zeekrijgsraad in het Oosten, 14 Januari 1944, M.R.T.XXXIX, blz. 286.

feit, dat hier slechts sprake mocht wezen van commune strafbcpalingen. Voor toepassing van algemene bepalingen van commun Indonesisch strafrecht mocht hier geen ruimte gelaten worden, ook al omdat art. 1 van het W.v.M.Sr. de Nederlandse algemene bepalingen voor militaire delicten toepasselijk heeft gemaakt.

Bovendien heeft deze groot-Nederlandse wetgever geen aandacht gesohonken aan het feit, dat de landmachten in Suriname en in de Nederlandse Antillen thans deel uitmaken van de K.L. Dit heeft voor die militairen tot gevolg, dat zij justiciabelen zijn van de Nederlandse militaire rechter, die de Nederlandse strafwet op hen moet toepassen. Aangezien er in 1922, in strijd met het bepaalde in art. 32 Inv. M.S.T., waarop ik vroeger reeds wees, voor ieder van deze landmachten een Wetboek van militair strafrecht en een reglement van krijgstucht werden vastgesteld, staat het nu vast. dat deze wetboeken en reglementen niet meer voor hen gelden. Zodoende is ten aanzien van commune delicten niet meer — via hun buiten werking geraakte militaire strafwetboeken — het regionale commune strafrecht van toepassing, maar geldt voor hen aok art. 2 W.v.M.Sr. met de daaraan door de rechtspraak gegeven, nog niet bij de wet verruimde en dus beperkte, uitleg.

Ware de jongste groot-Nederlandse wetgever werkelijk klaarwakker geweest, dan had hij ongetwijfeld de gelegenheid gebruikt om over de gehele breedte schoon-schip te maken. De opgaaf was voor hem niet moeilijk, daar hij een vóórontwerp met toelichting had kunnen vinden in deel XXXVI van dit Tijdschrift op blz. 262 met een amendement op blz. 277. In plaats van de onelegante kronkel tte leggen naast art. 63 1° had men beter gedaan deze wetsbepaling uit de wet te verwijderen.

En nu de weg tot verbetering, welke ik in het begin van dit opstel beloofd heb.

Rekening houdende met het feit, dat het aantal bekwame militaire juristen nog steeds onrustbarend klein is, moet niettemin gebroken worden niet het stelsel, dat de ambtelijke praktijk m.i. ten onrechte heeft aanvaard, volgens hetwelk wettelijke regelingen van algemene aard op dit gebied worden ontworpen door bij het Ministerie van Justitie werkzame juristen, wier militair-rechtelijke kennis en ervaring in evenredigheid te begroten is door vergelijking van de militaire kennis van een vroegere officier ener gemeentelijke schutterij met die van een officier van de generale staf ener nationale — en eerlang internationale — landmacht. Hieruit volgt mijns inziens:

1°. dat het Ministerie van Justitie moet worden uitgeschakeld uit de bemoeiingen van de Regering met zaken van militair-straf- en tuchtrechtelijke aard, welke in beginsel uitsluitend de handhaving van een goede krijgstucht onder alle militairen der krijgsmacht, waar ter wereld zij zich ook misdragen, ten doel hebben, en

2°. dat voor de studie en voor de behandeling dezer materie één centraal regeringsbureau worde ingesteld, hetwelk alle met de zorg

voor de zaken van de krijgsmacht belaste Ministers te dezen opzichte voorlicht en bijstaat.

Het eerste min of meer negatieve desideratum is langs administratieve weg gemakkelijk bereikbaar.

Het tweede desideratum vereist groter zorg en wel in de eerste plaats deze: om zich te verzekeren van een leider van dit bureau, die in staat is om aan de Regering een „all-round" en betrouwbare voorlichting en bijstand tegeven. Deze noodzaak zal eerlang, nu de voortekenen er hoe langer hoe meer op wijzen, dat krachtens het Noord-Atlantisch-Pact een internationaal georganiseerde krijgsinacht zal moeten worden gevormd, in nog sterker mate dan tot nu toe het geval was, gevoeld worden. De aan de materie verhondeen moeilijkhelden zullen dientengevolge van geheel andere aard worden, dan die welke tot dusver aan enig nationaal reigeringsbureau waren toevertrouwd. Het militair straf- en tuchtrecht moet de internationalisatie van de k ijgsmachten onvermijdelijk in die richting volgen: samenwerking van de tot nu toe nationale krijgsmachten eist dit in nog veel sterker mate dan in 1903 ten aanzien van onze zee- en landmaoht werd verwezenliikt.

Om zodanige leider te vinden zal moeilijk zijn. Naar mijn mening is dit niet onmogelijk, zodat mijn tweede desideratum wel uitvoerbaar zal zijn. En, gelet op het feit, dat het militair straf- en tuchtrecht in andere landen weinig beoefening meer vindt en dit Tijdschrift thans wel als enig in zijn soort is te beschouwen, zou voor dit bureau en voor het daaraan verbonden Nederlands personeel wel eens een schone toekomst in internationaal verband kunnen zijn weggelegd, met welk een en ander Nederland eer zou mogen inleggen bij de uitwerking van de door het Defensie-Comité van het Noord-Atlantisch Pact aanvaarde beginselen op dit gebied.

Den Haag, Augustus 1950.

r

Rangdubia

door

Mr J. P. Tiddens

Majoor der Artillerie

Naar aanleiding van de brief van Mr Waterreus, afgedrukt op bladz. 222 van deel XLIII van dit tijdschrift zou het misschien van nut kunnen zijn enkele gegevens met betrekking tot de berechting van rangdubium-zaken te publiceren.

De Krijgsraad te Velde KNIL te Batavia heeft verschillende gevallen berecht. Een aantal op dergelijke zaken betrekking hebbende vonnissen staan thans te mijner beschikking, waarbij ik echter direct aanteken, dat er stellig nog ettelijke andere zaken van deze aard hetzij door de Krijgsraad te Velde KNIL te Batavia, hetzij door de overeenkomstige krijgsraad in Makassar, dan wel door de verschillende temporaire krijgsraden [1]) zullen zijn berecht.

Ter inleiding van een korte bespreking van deze zaken moge het volgende dienen.

Na de Japanse capitulatie bleek het vooroorlogse Stainboek door de Japanse bezetters, zoals met veel andere archieven van overheidsinstanties eveneens het geval was, nagenoeg geheel te zijn vernietigd. Teneinde zo spoedig mogelijk weer de beschikking te verkrijgen over de noodzakelijke stamboekgegevens, werd na de oorlog aan de uit krijgsgevangenschap en van elders teruggekeerde KNIL-militairen een zogenaamde persorieelstaat ter invulling en ondertekening voorgelegd. Aan de hand van deze gegevens werd de rang of stand, de ouderdom in dienst, alsmede de financiële positie van het militaire personeel opnieuw bepaald.

Gebleken is, dat bij de verstrekking van bedoelde gegevens door enkelen is gefraudeerd en wel hetzij door een rang op te geven welke betrokkene nimmer heeft bekleed, dan wel door een te lange diensttijd of een onjuiste gezinssamenstelling op te geven, het laatste teneinde een inpassing of toeelagen op de normale bezoldiging deelachtig te worden, waarop betrokkene geen aanspraak kon doen gelden.

Voorts wordt opgemerkt, dat niet alle later gebleken gevallen. waarin werd gefraudeerd met de invulling van die personeelstaten, tot een rechtelijke vervolging hebben aanleiding gegeven. In een aantal gevallen toch kon het juridisch bewijs, dat de door de verdachte gepretendeerde bevordering inderdaad niet had plaats gevonden, niet worden geleverd, hoezeer ook dat welhaast met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid vaststond, dat betrokkene niet tot de door hem beweerde rang was bevorderd.

---

[1]) Gelijk bekend hebben ook verschillende Temporaire Krijgsraden, ofschoon in principe belast met de berechting van oorlogsmisdadigers en collaborateurs, deelgenomen aan de berechting van KNIL-militairen.

Voorts kon in andere gevallen met administratieve afdoening worden volstaan, n.l. indien het doorlopend gedrag van de man daartoe aanleiding gaf en/of in het verhaal van de als gevolg van de verkeerde opgave teveel genoten inkomsten al een genoegzame straf kon worden gezien.

In een enkel geval was in het afsnijden van de mogelijkheid, dat de schuldige voorlopig verder zou kunnen worden bevorderd, hetgeen bij een juiste opgave niet zou zijn uitgesloten, reeds een genoegzame bestraffing gelegen. Bedacht dient te worden, dat sommige der betrokkenen, in de onrechtmatig aangemeten rang- goed hebben voldaan, zodat zij achteraf, doch gerekend van een veel latere datum af, alsnog in die rang werden bevestigd. Eigenaardig is, dat herhaaldelijk het bestaan van een rangdubium aan het licht kwam, doordat ten aanzien van de betreffende delinquent een voorstel tot verdere bevordering werd gedaan. Dit laatste geldt ook ten aanzien van K.L.-militairen. Uit naar aanleiding van hei bevorderingsvoorstel aan de Nederlandse Algemene Rekenkamer opgevraagde gegevens bleek alsdan, dat de voorgedragene nimmer tot zijn huidige rang was bevorderd [2]).

De gevallen waarin een frauduleuze personeelsopgave wel tot *ge*rechtelijke vervolging hebben genoopt. hebben aanleiding gegeven tot een geschil tussen de Verwijzingsoffioier en de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde KNIL te Batavia.

De verwijzende autoriteit was van oordeel dat het doen van onjuiste personeelsopgaven opleverde het in artikel 121 Ind. MWS (= art. 132 Ned. M W.S.) omschreven en strafhaar gestelde feit. aangezien naar het inzicht van die autoriteit betrokkenen tot het doen van die opgave waren verplicht en dat het belang van de dienst, immers de noodzaak om over een zo volledig mogelijk stamboek te beschikken. het doen van juiste mededelingen medebracht. Daarentegen oordeelde de Auditeur-Militair, dat het even aangehaalde artikei uitsluitend betrekking kon hebben op het doen van onjuiste mededelingen of op verzwijgingen, tengevolge van de fnnctionnering van de krijgsmacht of van een troepenmacht of onderdeel daarvan zou kunnen worden verhinderd of bemoeilijkt. M.a.w. een onjuiste mededeling of verzwijging als bedoeld in artikel 121 Ind.M.W.S. moet nadelige gevolgen kunnen hebben ten aanzien van het tactische of strategische gebruik van een troepenmacht.

Het ter sprake zijnde feit kan voorts worden aangemerkt als valsheid in geschriftc, als oplichting en voorzover een onjuiste rang werd opgegeven en betrokkene de aan die rang verbonden onder-

---

[2]) Mij is een geval ter ore gekomen waarin de betrokkene — een K.L.-er — nadat zijn commandant hem in de Mei-dagen 1940 had gezegd tot korporaal te zijn bevorderd, had geweigerd de aan die rang verbonden onderscheidingstekenen te dragen, omdat hem de betreffende korpsorder niet kon worden getoond, doch tenslotte die distinctieven toch op zijn uniform had aangebracht, omdat de Commandant hem daartoe een uitdrukkelijk dienstbevel had gegeven.

scheidingstekenen ook droeg (tengevolge van de onjuiste opgave ontving hij in den regel ooli de daaraan verbonden hogere inkomsten) overtreding van art. 228 Ind.W.v.S. (= art. 196 W.v.S.).

Met de Auditeur-Militair gepleegd overleg heeft tenslotte geleid tot een compromis, n.l. dat in casu van onjuiste rangsopgave zou worden geïmputeerd art. 121 Ind. W.M.S. subs. het in art. 128 Ind. W.M.S. omschreven feit en ingeval van opgave van onjuiste diensttijd, onjuiste gezinssamenstelling e.d. valsheid in geschrifte subs. oplichting.

De Krijgsraad kreeg gelegenheid, zich over het even besproken meningsgeschil uit te spreken.

Aan een Menadonees militair was tien laste gelegd:

I. „dat hij, militair zijnde, in de periode van Augustus 1946 t/m „April 1947 te Batavia en later te Bandoeng met het oogmerk om „voor zich, althans voor een zekere vrouw, ren gezinstoelage te ver„krijgen, terwijl hij en/of zij daarop geen recht had, aldus om zich, „althans een ander, wederrechtelijk te bevoordelen in October 1943 „een herverbintenis bij het KNIL heeft gesloten, waarbij hij een for„mulier invulde, vermeldende, dat hij getrouwd was en zijn vrouw „te Batavia verbleef, terwijl hij wist, althans vermoedde, dat deze „te Magelang [3]) verbleef, eveneens te Batavia een personeelsstaat „(Model No. 25) heeft ingevuld en ondertekend, dat hij getrouwd „was mei Vrouwe ....., terwijl hij in werkelijkheid met een „andere, met name genoemde, vrouw is getrouwd en dat zijn gezin „te Batavia verbleef, bovendien in het begin van 1947 te Bandoeng „een stuk: „opgave van gezinsleden etc." heeft ingevuld en getekend. „vermeldende. dat zijn vrouw te Bandoeng vertoefde, ook dit in strijd „met de waarheid, welke mededelingen een samenweefsel van ver„dichtselen vormen, althans welke handelingen even zovele listige „kunstgrepen zijn, waardoor de Militaire Administratie, aldus het „Land, is bewogen tot de afgifte van enig goed en wel in de periode „van Augustus 1946 t/m April 1947, een totaal bedrag van f 2414,92, „terwijl hem ten rechte toekwam f 2094,28, hebbende hij aldus „f 320,64 meer ontvangen, dan waarop hij in feite recht had;

II. „dat hij, militair zijnde, in tijd van oorlog. op plaats en tijd „sub I omschreven, opzettelijk aan de Overheid, immer': aan de Mili„taire Administratie, de sub I genoemde onjuiste mededelingen „heeft gedaan. welke mededelingen hij als militair, aldus ambtelijk, „heeft gedaan".

Deze zaak werd aanhangig gemaakt, voordat het bovenvermelde „compromis" tussen de Auditeur-Militair en de Verwijzingsofficier was getroffen; de verwijzingsbeschikking conformeerde in zoverre niet aan het advies van de Auditeur-Militair, dat punt II der imputatie tegen dat advies, in de verwijzingsbesohikking werd opgenomen.

---

3) Magelang lag toentertijd niet in onder Nederlandse controle staand gebied, zodat de betrokkene ingevolge de op dit stuk bestaande voorschriften geen aanspraak op gezinstoelage kon doen gelden.

Ter terechtzitting heeft de Auditeur-Militair dan ook geëist veroordeling wegens het eerste onderdeel en vrijspraak van het sub II der verwijzingsbeschikkinig. Echter de Krijgsraad, van oordeel zijnde dat heklaagde's oogmerk. als in de tenlastelegging omschreven, niet was komen vast te staan, sprak daarentegen beklaagde van de ten laste gelegde oplichting vrij, doch verklaarde hem schuldig aan het als militair aan de Overheid een onjuiste anibtclijke mededeling doen.

Te dezen aanzien overwoog de Raad:

„Overwegende, dat blijkens de wordingsgeschiedenis van het gelijk-„luidend Ned. Art. 132 W.v.M.Sr. onder ambtelijke mededelingen „o.a. dienstrapporten moeten worden verstaan, terwijl daarnaast in „andere gevallen dergelijke mededelingen strafbare valsheid in ge-„schrifte zullen kunnen opleveren; dat voorts hierbij als interpre-„tatie geldt, dat door de vermelding van „ambtelijke mededelingen" „en „van ambtswege" wordt aangeduid. dat het artikel alleen ziet „op mededelingen die de beklaagde *als militair* doen *moest;*

„Overwegende, dat hieronder naar 's Raads oordeel door de plaat-„sing van het artikel allereerst onjuiste tactische en strategische ge-„gevens zullen zijn bedoeld; dat echter, gezien het opschift van deze „titel V (van het tweede boek W.v.M.S.), n.l. schending van ver-„schillende dienstplichten, en anders in deze titel zoals de artt. 128 „en 139 (= artt. 139 en 144 Ned. W.M.S.) in beginsel ook delicten „van administratieve aard onder artikel 121 (= 132 Ned. W.M.S.) „kunnen vallen;

„Overwegende, dat het nu in casu betreft het (doen) opnemen in „personeelsstaten van gegevens in het bijzonder betreffende gezin en „rang, die vooral in de periode na de Japanse capitulatie h.t.l. uit-„sluitend van betrokkene zcli konden worden verkregen bij gebreke „aan bescheiden en registers van de burgerlijke stand, stamboek, „e.d., waarvan in verband met de bezoldiging en de gezagsverhou-„dingen zo ernstige consequenties kunnen zijn verbonden, dat der-„gelijke feiten alsdan niet krijgstuchtelijk kunnen worden afgedaan;

„Overwegende, dat (ingevolge bestaande administratieve voor-„schriften) ter reconstructie van het stamboek bij eerste indeling „van militairen of hij wederopneming na hun terugkeer uit krijgs-„gevangenschap in het KNIL personeelstaten van het gebruikelijk „model moeten worden ingevuld en door de betrokken militair voor „de juistheid worden ondertekend;

„Overwegende, dat derhalve de — uiteraard door de betrokkenen „zelf te verstrekken — gegevens moeten worden verstrekt door de „betrokkenen in hun kwaliteit als *militair,* zodat volgens evenbedoel-„de interpretatie, evenzeer als volgens de letter van de bepalingen. „onjuiste mededelingen in de personeelsstaat onder artikel 121 „W.M.S. (art. 132 Ned. W.M.S.) vallen:

„Overwegende, dat nu weliswaar ambtelijke mededelingen, zoals „in dienst- en wachtrapporten o.a. zeker duiden op 'die, welke in „een zekere functie zijn gedaan. zodat „ambtelijk" hier in zoverre

„zou kunnen worden opgevat als „functioneel", doch dat zulks niet „uitsluit, dat ook de militair, in zijn kwaliteit als zodanig, hieronder „kan worden gebracht, zonder de tekst van dat artikel enigermate „geweld aan te doen".

Ik meende goed te doen, deze rechtsoverwegingen uit het desbetreffende vonnis (nr. 225148 d.d. 16.7.1948) in extenso over te schrijven, vermits naar mijn gevoelen de Krijgsraad te Velde te Balavia daarin op weldoordachte wijze een te enge en niet door de tekst van de wet gesteunde interpretatie van de betrekkelijke. wetsbepaling heeft afgewezen.

De door de Auditeur-Militair gehuldigde opvatting noopt er toe bij de toepassing van art. 121 Ind. W.M.S. (= 132 Ned. W.M.S.) met betrekking tot de aard van de valse gedane of verzwegen mededelingen minutieuze onderscheidingen te maken, welke leiden tot een casuïstische wetstoepassing, welke — gelijke het College overwoog — niet op de Wet zelve is gegrond. Door een zo weinig ruime interpretatie kan het militaire belang evenmin zijn gediend. Niet valt in te zien, waarom het ter sprake zijnde artikel, gelijk de opvatting van de Auditie meebrengt, een vals wachtrapport of zelfs een onjuiste rangs-opgave wel, doch een onjuiste madedeling nopens gezinssamenstelling b.v. niet onder de werking van bedoelde strafbepaling zou vallen.

Ondanks de evenbesproken, aan duidelijkheid weinig te wensen overlatende uitspraak van de militaire rechter, bleef de Auditeur-Militair ook daarna het door hem ingenomen standpunt handhaven. Bij verwijzingsbeschikking d.d. 6 11.1948 werd een KNIL-militair, die in feite militie-soldaat was, terzake van de onjuiste invulling van een personeelsstaat, ten aanzien van zijn militaire status (deze militair had n.l. opgegeven de rang van sergeant te bekleden) naar de Krijgsraad te Velde verwezen. In afwijking van het advies van de Auditeur-Militair werd de schuldige het in artikel 121 W.M.S. omschreven feit, subsidiair het misdrijf van artikel 228 Ind. W.v.S. (= art. 196 Ned. W.v.S.) geïmputeerd. De Auditie had de tenlastelegging op dit laatste artikel, alsmede op valsheid in geschrifte, willen funderen. Ook thans requireerde de openbare aanklager ter terechtzitting vrijspraak van het doen van een onjuiste ambtelijke mededeling.

Ten aanzien van deze eis overwoog de Krijgsraad te Velde te Batavia (vonnis rolnr. 59911948 d d. 18.12.1948):

„Overwegende, dat van de zijde der Militaire Auditie evenals te-
„voren in soortgelijke gevallen is betoogd, dat hier geen spreke is
„van een „ambtelijke mededeling" in den zin van artikel 121 Ind.
„W.v.M.S., omdat de mededeling als de onderhavige niet specifiek
„militair is, doch ook overal buiten het militaire leven voorkomt;

„Overwegende, dat de Krijgsraad nodhtans van oordeel is, zijn
„vroegere opvatting te moeten handhaven, zoals uiteengezet in zijn
„vroegere vonnis van 16 Juni 1948, rolnr. 225/1948, n.l. dat de ge-
„gevens in perrsoneelsstaten model 25 *moeten* worden verstrekt door

„de betrokkenen in hun kwaliteit als *militair*, zodat artikel *121* (Ind.) „Wetboek van M.S. te dezen toepasselijk is".

Kort na dit vonnis werd de hiervóór bedoelde afspraak tussen de Verwijzingsofficier en de Militaire Auditie gemaakt, zodat in latere zaken de Auditie in de eigenlijke rangdubium-zaken schuldigverklaring van het misdrijf van art. 121 Ind. W.M.S. heeft gevorderd.

Ten aanzien van die afspraak moge ik mij sen aantekening veroorloven, hoezeer ik mij bewust ben, dat ik mij op een zijweg ga begeven.

De Auditeur-Militair heeft gemeend zich — o.a. naar aanleiding van de bovenvermelde zaken — te moeten beklagen, dat de Verwijzingsofficier in een aantal gevallen was afgeweken van het advies der Auditie. De Auditeur-Militair (de Advocaat-Fiscaal bij het (Ind.) H.M.G. gaf te kennen op dit stuk geheel met des Auditeurs inzichten in te stemmen) betwistte de bevoegdheid van de Verwijzingsofficier, om van het door hem gegeven advies af te wijken en hem dusdoende, de behandeling van zaken op te dringen, waarin op een grond wordt vervolgd, welke niet de instemming van de Auditeur had. De Openbare Aanklager stelde. dat hij. en slechts hij en niet de Verwijzingsofficier voor de tenlastelegging aansprakelijk was, hetgeen, hierop kwam het betoog neer, noodzakelijkerwijs tengevolge behoort te hebben, dat het advies van de Auditie voor de Verwijzingsofficier een nagenoeg bindend karakter draagt. De Advocaat-Fiscaal bezigde de uitdrukking: ‚in vrijheid gebonden".

Deze mening acht ik bepaald verwerpelijk cn niet op de Wet (de Ind. Herz. Rechtspl. Landmacht) gegrond. Ondanks de andere positie, welke de Indische Auditeur-Militair in het militaire strafproces, vergeleken hij de bevoegdheden van zijn Nederlandse Ambtgenoot, innam — in dit tijdschrift is daar herhaaldelijk op gewezen — bleef in dat proces de Legeroommandant de dominus litis en derhalve, ook met de H.R.L. in de hand, bevoegd de richting van het proces te bepalen. Daarentegen bezat de Ind. Auditie steeds het recht een verwijzingsgeschil ter beslissing aan het H.M.G. voor te leggen, hetgeen naar mijn weten in de periode na de Japanse capitulatie nimmer het geval is geweest.

Ook voor het (vroegere) Ind. Militaire strafprooes moet m.i. worden onderschreven de stelling, dat de namens de Commanderende Generaal optredende Verwijzingsofficier *wel verplicht* is het advies van de Auditeur-Militair te vragen, doch overigens geheel vrij in de wijze, waarop hij de imputatie wil inrichten. Dat de Verwijzingsofficier in zeer vele gevallen zich zal houden aan het hem door de Auditeur-Militair gegeven advies, in het bijzonder wat betreft de formulering der tenlastelegging, behoeft uiteraard geen betoog. Doch anderzijds dient ie worden erkend, dat de Verwijzingsofficier de verantwoordelijkheid voor de formulering der imputatie draagt. Deze verantwoordelijkheid drukt te zwaarder op de Verwijzingsofficier bij de Krijgsraad te Velde voor het KNIL, vermits in de practijk werd aangenomen — m.i. niet terecht — dat het voor de

ordinaire krijgsraden geldende voorschrift *, dat de inhoud der tenlastelegging, vervat in de oproeping om ter terechtzitting te verschijnen, zoveel mogelijk woordelijk met de imputatie der verwijzingsbeschikking moest overeenstemmen, ook ten aanzien van de Krijgsraden te Velde van toepassing was.

Deze eigenaardigheid van het militaire strafproces, n l. dat de Auditeur-Militair daarin een geheel andere positie bekleeedt dan de Officier van Justitie in het burgerlijke proces, leidt tot de consequentie, dat het inderdaad kan voorkomen, dat de Auditeur-Militair ter terechtzitting als Openbaar Aanklager fungerende, het standpunt zal moeten innemen, waarmede hij het persoonlijk niet of slechts ten dele eens is. Toch heeft de practijk mij — schrijver dezes heeft geruime tijd de functie van Verwijzingsofficier bekleed — geleerd. dat een geregeld overleg met de Auditeur-Militair de beste waarborg is gelegen, om meningsverschillen te vermijden: echter ook van de zijde van de Auditeur is inzicht in het typische militaire karakter van het krijgsraadproces noodzakelijk: in het bijzonder zal de Auditeur — hetgeen een uit de staande magistratuur afkomstige burgerjurist moeilijk kan vallen — moeten inzien, dat de functie van Verwijzingsofficier niet als een anachronisme, een figuur uit een geheel verouderde stijl van procederen, welke zo spoedig mogelijk dient te worden afgeschaft, mag worden aangemerkt. Door de Verwijzingsofficier oefent de Commanderende Generaal een noodzakelijke invloed uit op de gang van hei. proces, hetgeen deze ook moet kunnen doen, vermits hij (en niet de Auditeur-Militair) verantwoordelijk is voor de handhaving van een goede en billijke discipline bij de krijgsmacht.

NASCHRIFT.

Hierboven plaatste ik een noot-teken ter verwijzing naar dit redactioneel naschrift. Ik had hierbij de bedoeling, de lezers te herinneren aan een verschil in redactie tussen het eerste lid van art. 14 der Nederlandse R.L. en het overeenkomstige lid vnn art. 15 der oude Nederlands-Indische lezing van die bepaling. Ten gerieve van de lezer zet ik beide lezingen hier naast elkaar.

Nederlands	Nederlands Indisch
Verwijzing naar den Krijgsraad, die den grondslag uitmaakt van de in te winnen informatiën, geschiedt op straffe van nietigheid bij schriftelijke beschikking. Zij vermeldt, behalve den naam en de voornamen van den beklaagden, het corps of onderdeel daarvan, waartoe hij behoort, en den rang of stand, in welken hij daarbij dient, en behelst eene omschrijving van het feit, hetwelk hem ten laste wordt gelegd.	Verwijzing naar den Krijgsraad, die den grondslag uitmaakt van de in te winnen informatiën, geschiedt bij schriftelijke beschikking. Zij vermeldt, behalve den naam en de voornamen van den beklaagde, het corps of onderdeel daarvan, waartoe hij behoort, en den rang of stand, in welken hij daarbij dient, en behelst op straffe van nietigheid eene omschrijving van het feit, hetwelk hem ten laste wordt gelegd.

*) Verwezen wordt naar het Naschrift onder dit opstel. (Red. M.R.T.)

*Deze verwijzingsbeschikking behoort in normale gevallen de voorlopige informatiën van de Officier-Commissaris te openen. In de toelichting op de bij de wet van **31** October 1912 (Stb. n° **337)** in de Nederlandse R.L. ingevoegde bepaling leest men, dat zij in hoofdzaak diende om te voorkomen, dat de Openbare Aanklager op eigen initiatief een strafrechtelijk onderzoek tegen een verdachte deed openen. Al is nu niet — zo vervolgt de toelichting — op straffe van nietigheid coorgeschreven, wat in deze beschikking moet zijn opgenomen, zoo zal toch bepaald worden, dat van de litis contestatio op zoodanige straf niet een van de militaire autoriteit uitgaande schriftelijk stuk, waarvan afschrift aan den beklaagde zal worden ter hand gesteld, blijkt* [1]*).*

De Indische lezing miskende reeds aanstonds deze bedoeling door de straf van nietigheid niet te verbinden aan de beschikking tot opening van de informatiën maar integendeel juist aan de in de R.L. daarvan vrijgestelde omschrijving van de telastelegging. Zij hield geen rekening met het feit, dat de informatiën zouden kunnen nopen tot het aanbrengen van wijzigingen in die omschrijving, welke. volgens de Indische versie, de tenlastelegging onder het bevelschrift tot bijeenroeping van de krijgsraad over de zaak, aan grote kans op nietigverklaring xou blootstellen. Ik vernzeld deze bijzonderheid, op welke ik vroeger ook al eens de aandacht gevestigd heb [2]*), omdat Mr* TIDDENS *schrijft over een voorschrift, dat xou nopen tot zoveel mogelijk woordelijke overeenstemming van de teiastelegging met de verwijzingsimputatie. Volgens de Nederlandse lezing van art. 14 R.L. is dit gezegde geheel onjuist. De samensteller van de Indische versie van art. **15** R.L. had integendeel zich meer gelegen moeten laten liggen aan die van xijn model.*

*De Herziene R.L., welke de Schrijver ook vermeldt, heeft de zaak nog erger gemaakt. De goede bedoeling van de Nederlandse wetgever met de eerste zin van de boven geciteerde alinea van art. **14** R.L. werd geheel overboord gezet en de verwijzing werd **ex** art. 73 de naam van de telastelegging onder het bevel tot bijeenroeping van de Krijgsraad. In haar formulering als zodanig was de straf van nietigheid niet misplaatst: de bepaling omtrent de telastelegging in de R.L. bevat deze straf ook.*

R. C.

---

[1]) **Ik** citeer uit M.R.T. I, blz. 145.
[2]) M.R.T. XXXIX, blz. 49.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 12 September 1946.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Luits. t. zee 1e kl. P. B. Feenstra, A. J. Quanjer en F. J. T. Janssen.
Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr R. J. Brunner.
Raadsman: Mr H. P. van Dulken, Advocaat te Leiden.

I. *Nietigheid van de dagvaarding t.a.v. de als „verduistering" ten laste gelegde zgn. „joy-riding", vermits de tenlastelegging niet inhoudt omstreeks waar ter plaatse het feit zou zijn begaan (de tenlasteleging hield in: „tijdens een rit van Rotterdam naar Amsterdam „en terug").*

II. *Hoog Militair Gerechtshof (zie sententie achter het vonnis): In de tenlastelegging is voldoende duidelijk vermeld, omstreeks waar ter plaatse de opzettelijke wederrechtelijke toeëigening zou zijn gepleegd. Aangezien geen recht gedaan is in de hoofdzaak, de mak terugverwezen naar de Krijgsraad.*

III. *Krijgsraad (zie hierachter opgenomen vonnis): Volgens vaste jurisprudentie is het misdrijf van verduistering voltooid op het lijdstip waarop en ter plaatse waar 's daders veranderde intentie t.a.v. het goed, dat hij onder zich heeft, ontstaat. Het feit is dus gepleegd te Rotterdam. Tenlastegelegde niet bewezen verklaard en verdachte vrijgesproken.*

IV. *Hoog Militair Gerechtshof (zie later opgenomen sententie): De omschrijving „tijdens de rit" bevat tevens het tijdstip, waarop de rit aanvangt. Veroordeling.*

(R.Z. art. 112, Wb.v.Str. art. 44 en 321).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen I.J.B., oud 36 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing gediend hebbende als chauffeur 1e klasse (KMR.TV).

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 22-3-46 no. CMR A 16/37/46;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van de Zeekrijgsraad dd. 28-8-46 No. CZM/J.Z./469/12/28/46 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

1e. „dat hij, dienende als chauffeur 1e klasse KMR TV bij de Ko-
„ninklijke Marine, op verschillende tijdstippen in het tijdvak
„van 1 December 1945 tot 4 Januari 1946 te Rotterdam opzet-
„telijk wederrechtelijk zich heeft toegeëigend zes, althans een
„hoeveelheid aan het Rijk der Nederlanden toebehorende ben-
zinebons van 30 liter, welke hem in zijn ambt van chauffeur

„bij de transportdienst der Koninklijke Marine te Vlissingen „waren ter hand gesteld voor het verkrijgen van benzine op „door hem te maken dienstreizen en welke hij als zodanig anders „dan door misdrijf onder zich had;

2e. „dat hij, dienende als chauffeur 1e klasse KMR TV bij de Ko- „ninklijke Marine, op of omstreeks 22 December 1945 tijdens „een door hem als bestuurder van een auto, gekenmerkt KM 415, „van Rotterdam naar Amsterdam en terug gemaakte ongeauto- „riseerde rit, opzettelijk wederrechtelijk zich heeft toegeëigend „ongeveer 15 liter aan het Rijk der Nederlanden toebehorende „benzine, welke aanwezig was in die auto en welke hij in zijn „ambt van chauffeur bij de transportdienst der Koninklijke „Marine te Vlissingen onder zich had;

3e. „dat hij, dienende als chauffeur 1e klasse KMR TV bij de Ko- „ninklijke Marine, op 4 en 5 Januari 1946 tijdens door hem als „bestuurder van de auto, gekenmerkt KM 415, van Vlissingen „via Breda naar Rotterdam en terug gemaakte ongeautoriseerde „ritten opzettelijk wederrechtelijk heeft zich toegeëigend onge- „veer 37 liter aan het Rijk der Nederlanden toebehorende ben- „zine, welke in die auto aanwezig was en welke hij in zijn ambt „van chauffeur bij de transportdienst der Koninklijke Marine „te Vlissingen onder zich had";

Post alia:

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagdes schuld eraan. hetgeen hem onder 1e is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: „Zes, althans sen hoeveelheid";

Overwegende ten aanzien van het aan den beklaagde onder 2e en 3e ten laste gelegde:

dat ingevolge artikel 112, 2e lid der Regtspleging bij de Zeemagt, de fiscaal aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Zeekrijgsraad zal vermelden het feit, dat door hem ten laste wordt gelegd, met bijvoeging omstreeks welken tijd en waar ter plaatse het zou zijn begaan, alles op straffe van nietigheid;

dat het onder 2e en 3e in deze zaak ten laste gelegde aan de wettelijke vereischten niet voldoet;

dat immers in het onder 2e en 3e ten laste gelegde telkens niet is bijgevoegd waar ter plaatse het feit zou zijn begaan;

dat daar dus het onder 2e en 3e vermelde ten laste gelegde telkens is nietig, de telastlegging voor zoover het onder 2e en 3e betreft nietig dient te worden verklaard;

Overwegende dat het onder 1e tenlastgelegde bewezenverklaarde behoort te worden gequalifioeerd als:

„Verduistering door een ambtenaar, die bij het begaan van het „strafbaar feit gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn „ambt geschonken, meerdere malen gepleegd";

Overwegende dat een gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden staat in goede verhouding tot de ernst der gepleegde feiten, de

omstandigheden, waaronder deze zijn begaan, en de persoon van 'beklaagde, terwijl er termen bestaan om den tijd door beklaagde van 5 tot en met 29 Januari 1946 in voorarrest doorgebracht bij de uitvoering van de hem op te leggen gevangenisstraf geheel in mindering te brengen;

Overwegende dat beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt wordt geaoht om in den militairen stand te blijven, terwijl de bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen:

Gezien de artikelen 23 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27, 44, 57 en 321 van het Wetboek van Strafrecht, 112, 2e lid, 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart in voege, zooals hoger werd overwogen, hetgeen den beklaagde onder l e is ten laste gelegd;

Verklaart hcin daaraan sahuldig:

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezenverklaarde als hooger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot een gevangenisstraf voor den tijd van *vier* waanden, met bepaling dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht, van 5 tot en met 29 Januari 1946 bij de uitvoering van deze gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem onder l e meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen;

Verklaart dat de telastelegging, voor zooverre in deze zaak door den fiscaal onder 2e en 3e gedaan, is nietig.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 14 November 1946.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luit. Generaal Dijxhoorn, Kolonel de Ruyter van Steveninck.

(zie het hiervóór afgedrukte vonnis)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gezien:.... enz.;

Overwegende, dat noch blijkens het vonnis, waarvan beroep, noch blijkens de notulen van het verhandelde ter terechtzitting van den Zeekrijgsraad in de zaak van appellant, is uitgesproken de bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst met of zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen en derhalve de overweging van den Krijgsraad, ,,dat beklaagde op ,,grond van het begane misdrijf ongeschikt wordt geacht om in den ,,militairen stand te blijven, terwijl de bijkomende straf van ontslag

,,uit de militaire dienst niet gepaard behoeft te gaan met ontzetting ,,van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen", ter motiveering van de thans opgelegde straf, behoort te vervallen;

Overwegende, dat het Hof zich kan vereenigen met de gronden, waarop de Zeekrijgsraad het aan den appellant onder 1e. ten laste gelegde met uitzondering van de woorden: ,,zes, althans een hoeveel-,,heid" bewezen heeft verklaard;

Overwegende, dat niettemin het vonnis, waarvan beroep, moet worden vernietigd;

Overwegende, dat immers de Krijgsraad de tenlastelegging, voorzoover het onder 2e. en 3e. te laste gelegde betreffende, nietig heeft verklaard, omdat deze niet vermeldt omstreeks waar ter plaatse de te laste gelegde feiten zouden zijn begaan. doch naar 's-Hofs oordeel respectievelijk door de woorden: ,,tijdens een door hem als bestuurder ,,van de auto, gekenmerkt KM 415, van Rotterdam naar Amsterdam ,,en terug gemaakte ongeautoriseerde rit" en: ,,tijdens door hem als ,,bestuurder van de auto, gekenmerkt KM 415, van Vlissingen via ,,Breda naar Rotterdam en terug gemaakte ongeautoriseerde ritten" voldoende duidelijk is vermeld omstreeks waar de den appellant te laste gelegde opzettelijke wederrechtelijke toeëigening der zich in de door hem bestuurde auto bevindende benzine zou zijn gepleegd en ook appellant door deze plaatsaanduidingen voldoende is ingelidht over de plaats(en), waar het hem te laste gelegde zou zijn begaan, zoodat hij door deze wijze van omschrijven niet in zijne verdediging is geschaad;

Overwegende, dat, voor zooverre zulks betreft het onder 2e. en 3e. te laste gelegde, de hoofdzaak niet door den Krijgsraad is onderzocht en het onderzoek daarvan het gevolg moet zijn van de vernietiging van het vonnis, waarvan beroep; .... enz.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 23 Januari 1947.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Kapt. Lt. t. Zee (KMR.OV) J. Luske, Luit. t. Zee 1e kl. J. W. C. Calten Houwing, Off. v. Adm. 1e kl. (KDIR) J. A. Deelder,

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr R. J. Brunner.

(zie vonnis en sententie hiervóór).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen I. J. B. enz.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 23 December 1946, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd: [zie vonnis van 12 Sept. 1946 - *Red.]*

Post alia:

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagdes schuld eraan. hetgeen hem onder 1e is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: „Zes, althans een hoeveelheid";

Overwegende dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde de hem onder 2e en 3e telastegelegde feiten heeft begaan en hij daarvan behoort te worden vrijgesproken, zijnde hier in het bijzonder niet bewezen, dat beklaagde telkens ten tijde en ter plaatse in die telastleggingen vermeld de hoeveelheden van respectievelijk 15- en 37 liter benzine opzettelijk wederrechtelijk zich heeft *toegeëigend;*

dat immers volgens vaststaande jurisprudentie het misdrijf van verduistering is voltooid op het tijdstip waarop en ter plaatse alwaar 's daders veranderde intentie ten aanzien van het goed, dat hij onder zich heeft, ontstaat;

dat mitsdien beklaagde onderscheidenlijk te *Rotterdam* en te *Vlissingen* telkens *op het tijdstip, waarop* hij de in de telastlegging bedoelde ongeautoriseerde ritten aanving, zich *de geheele in de benzinetank aanwezige hoeveelheid benzine* opzettelijk wederrechtelijk toeeigende, terwijl hij *tijdens die ongeautoriseerde ritten en terug* respectievelijk *te Kotterdnm, Amsterdam en tusschenliggende gemeenten en* te *Vlissingen, Breda, Rotterdam en tusschenliggende gemeenten* van de reeds eerder toegeëigende hoeveelheden benzine een gedeelte tot onderscheidenlijk 15- en 37 liter *gebruikte;*

Overwegende dat het onder 1e tenlastegelegde en bewezenverklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Verduistering door een ambtenaar, die bij het begaan van het „strafbaar feit, gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn „ambt geschonken, meerdere malen gepleegd";

Overwegende dat een gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden, staat in goede verhouding tot de ernst der gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en de persoon van beklaagde, terwijl de tijd door hem van 5 tot en met 29 Januari 1946 in voorarrest doorgebracht, geheel in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van de hem op te leggen gevangenissiraf;

Overwegende, dat iri verband met het feit, dat beklaagde uit den zeedienst is ontslagen en in de bungermaatsohappij een betrekking buiten het autobedrijf heeft aanvaard, het uit een reclasseringsoogpunt wenschelijk voorkomt de straf voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet; .... enz.;

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 27 Januari 1948.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Adm. Vos, Lt. Generaal Dijxhoorn, Kol. de Ruyter van Steveninck, gep. Kapt. t. Zee van Langeveld (plv.).

(zie het hiervóór afgedrukte vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:.... enz.;

Overwegende, dat het Hof zich met het beroepen vonnis niet kan verenigingen, voor zover de aan beklaagde opgelegde straf betreft en voor zover beklaagde van het sub 2° en 3° tenlastegelegde werd vrijgesproken, zodat dit in zoverre behoort te worden vernietigd, terwijl het Hof voorts van oordeel is, dat het militair belang zich verzet tegen het opleggen van een voorwaardelijke straf;

Post alia:

Overwegende, dat door de inhoud van de vorenstaande bewijsmiddelen eveneens wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen hem onder 2e en 3e is ten laste gelegd;

Overwegende dat, afgezien van de vraag, of het misdrijf van verduistering reeds voltooid is op het tijdstip, waarop, en ter plaatse alwaar eens daders veranderde intentie ten aanzien van het goed, dat hij onder zidh heeft, ontstaat, op grond van bovenstaand bewijs, beklaagde aan het hem sub 2° en 3° tenlastegelegde behoort te worden schuldig verklaard, aangezien onder de omschrijving „tijdens „de rit", tevens het tijdstip valt, waarop de rit aanvangt;

Overwegende, dat het bij liet vonnis en in deze sententie bewezenverklaarde tezamen moet moet worden gequalificeerd als:

„VERDUISTERING, MEERMALEN GEPLEEGD DOOR EEN AMBTENAAR, DIE ..BIJ HET BEGAAN VAN HET STRAFBAAR FEIT GEBRUIK MAAKT VAN GE-„LEGENHEID, HEM DOOR ZIJN AMBT GESCHONKEN";

Overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is, zijnde niet gebleken van enige omstandigheid, welke de strafbaarheid zou opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat een gevangenisstraf voor de tijd van *vier* maan*den* staat in goede verhouding tot de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan. en de persoon van de beklaagde;.... enz. [volgt: veroordeling tot gevangenisstraf van vier maanden met bepaling dat de tijd, door de veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht van 5 tot en met 29 Januari 1546 en van G Januari 1948 af, bij de uitvoering van deze gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht. — *Red.].*

NASCHRIFT.

Tot juist begrip van het langgerekt verloop van dexe strafxaak vermeld ik de volgende gegevens, welke mij van zeer geachte zijde u-erden verschaft:

Op 22 Maart 1946 verwees de Commandant der Marine te Londen de zaak naar de Zeekrijgsraad.

Op 12 September 1946 velde de Zeekrijgsraad vonnis.

Op **14** *November* **1946** *viel de sententie op het door de veroordeelde ingesteld hoger beroep.*

Op **4** *December* **1946** *verleende de Commandant van de Zeemacht in Nederland aan de appellant eervol ontslag uit de zeedienst wegens ongeschiktheid voor de waarneming van de dienst niet tengevolge van gebreken.*

Op **23** *Januari* **1947** *volgde het tweede vonnis van de Zeekrijgsraad.*

Tegen 8 Vei **1947** *werd de in hoger beroep gekomen veroordeelde gedagvaard om te verschijnen voor het Hoog Militair Gerechtshof. Hij verscheen echter niet en xo werd op die dag zijn aanhouding, gevangenneming en voorgeleiding gelast.*

Op 6 Januari **1948** *werd de veroordeelde, foen wonende te Ostende, aan boord van de Provinciale boot in de haven van Breskens aangehouden en*

Op 7 Januari 1948 voor de advocaat-fiscaal geleid en in arrest gesteld.

Op **27** *Januari* **1948** *viel de eindbeslissing op xijn hoger beroep.*

Over het voeren van de procedure tegen een voortvluchtige schijnt het Hof niet te hebben gedacht. Dit had de procedure toch wel met ± een half jaar bekort. *R. C.*

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 21 Juni 1949.

President: Res. Majoor der Art. Mr R. Bichon van IJsselmonde.
Leden: Kapiteins C. F. v. d. Boomgaard en J. de Heus.
Auditeur-Militair: Majoor Mr A. H. Geesink.
Raadsman: Mr B. ten Cate, advocaat te Arnhem.

Beklaagde had opzettelijk nagelaten aan zijn commandant te rapporteren dat iemand een legerpistool stal.

Krijgsraad: het bewezene levert niet op het als militair opzettelijk nalaten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen, welke hij van ambtswege moest doen, aangezien op beklaagde als militair niet een dergelijke ambtsplicht rust. Het bewezene levert evenmin op het als militair opzettelijk nalaten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen, waarvan de verzwijging het belang van de dienst of de staat kan schaden, aangezien er geen zodanig verband tussen de dienst of de staat enerxijds en de diefstal van een pistool anderzijds bestaat, dat het in het belang van de dienst of de staat was dat de commandant van beklaagde van de diefstal op de hoogte werd gesteld. Vrijspraak.

Anders: Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis opgenomen sententie): op de militair als zodanig rust de verplichting om zich te gedragen naar het Reglement betreffende de Krijgstucht,

hetwelk in artikel **23** *de militair voorschrift de eigendom van anderen te eerbiedigen.*

(W.M.S.R. art. *132).*

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST.

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. W., geboren te Groningen 28 September 1928, dpl. soldaat bij het Korps Geneeskundige Troepen te Harderwijk, Kamp Kranenburg, gedetacheerd bij de Infanterie School aldaar, beklaagde;

Gezien: . . . .enz.;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij als soldaat, ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, al-
,,thans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 5 April 1949
,,te Harskamp, althans in Nederland, opzettelijk heeft nagelaten
,,aan zijn commandant mededeling te doen van het feit dat V. een
,,legerpistool met het oogmerk om zich dit toe te eigenen wegnam";

Post alia:

Overwegende dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde als soldaat ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht op 5 April 1949 te Harskamp, opzettelijk heeft nagelaten aan zijn commandant mededeling te doen van het feit, dat V. sen legerpistool met het oogmerk orn zich dit toe te eigenen wegnam;

Overwegende dat thans dient te worden nagegaan of het bewezen verklaarde oplevert een strafbaar feit;

Overwegende daaromtrent:

dat de Auditeur-Militair blijkens de overgelegde schriftuur van eis van mening is, dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als het *,,als militair opzettelijk nalaten aan de be-
,,voegde overheid een mededeling te doen, die hij van ambtswege
,,moest doen"* en strafbaar gesteld in artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

dat de Krijgsraad de Auditeur-Militair in deze mening evenwel niet kan volgen;

dat toch voor het bestaan van het misdrijf als door de Auditeur-Militair gequalificeerd noodzakelijk is, niet alleen dat de dader militair zij, doch tevens dat op hem een bijzondere, aan zijn ambt inhaerente plicht rust de mededeling, welke hij verzweeg, aan de bevoegde overheid te doen;

dat nu — nog daargelaten dat 'het noodzakelijke delictselernent ,,van ambtswege" (hetwelk niet identiek kan zijn met het delictselement ,,als militair". vermits het eerstgenoemde dan in artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht als een overbodigheid zoude voorkomen, wat niet aanvaardbaar is) in de telastelegging ontbreekt — de Krijgsraad geen voorschriften bekend zijn, krachtens welke een

gemeen soldaat in het algemeen, of beklaagde in casu in het bijzonder ambtelijk verplicht zoude zijn aan zijn commandant mededeling ie doen van een door een willekeurige derde gepleegde en te zijner kennis gekomen diefstal;

dat thans de vraag rijst of het bewezen verklaarde toch niet ingevolge artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar is als het *„als militair opzettelijk nalaten aan de bevoegde overheid „een mededeling te doen, waarvan de verzwijging het belang van de „dienst of van de staat kan schaden";*

dat ook deze vraag evenwel naar het oordeel van de Krijgsraad ontkennend dient te worden beantwoord;

dat toch zonder meer niet wel is in te zien waarom en op welke wijze het belang van de dienst of van de staat zoude kunnen worden geschaad, doordat beklaagde aan zijn oommandant verzweeg dat een zekere V. een legerpistool gestolen had;

dat dit anders zoude zijn indien ware komen vast te staan, dat er een zodanig verband bestond tussen de dienst of de staat enerzijds en de diefstal van het pistool anderzijds. dat het in het belang van de dienst of van de staat was dat beklaagdes commandant van die diefstal op de hoogte werd gesteld;

dat dit een en ander niet is komen vast te staan noch kan komen vast te staan, reeds hierom niet, wijl het in de telastelegging niet is neergelegd;

Overwegende dat het bewenen verklaarde derhalve niet krachtens artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar is;

Overwegende dat het bewezen verklaarde ook niet strafbaar is krachtens enige andere wettelijke strafbepaling, weshalve beklaagde, naar luid van artikel 193 van de Regtspleging bij de Landmagt behoort te worden vrijgesproken;

Recht doende in naam drr Koningin.

Verklaart het te laste gelegde feit, in voege als hierboven bewezen verklaard, niet strafbaar;

Spreekt beklaagde mitsdien daarvan vrij.

Hoog Militair *Gerechtshof.*

Sententie van 22 November 1949.

President: Mr **J.** W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, gep. Luitenant-Generaal Nijhoff (plv.) en Generaal-Majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

(Zie het hiervóór afgedrukte vonnis).

HET *HOOG* MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:. . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen

c.q. met het stellen van alle stukken in handen van de tot straffen bevoegde meerdere ter krijgstuchtelijke afdoening;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan beroep, slechts kan verenigen voor zover de gebezigde bewijsmiddelen en het bewezen verklaarde betreft en deze overneemt;

Overwegende, dat voor de toepassing van artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht niet wordt vereist een zodanig verband tussen de dienst of de staat en het mede te delen feit, dat het belang van de dienst of van de staat *is* of *wordt* geschaad indien men zijn commandant hiervan niet op de hoogte stelt, maar dat voor deze toepassing voldoende is indien het belang van de dienst of van de staat daardoor *kan* morden geschaad:

Overwegende, dat het niet melden van diefstal van een pistool, dat een legerpistool is, dus aan de staat in eigendom toebehoort, het belang van de staat *kan* schaden door de mogelijkheid, dat door het verzwijgen van dit feit de diefstal niet tijdig wordt ontdekt;

Overwegende, dat derhalve geïntimeerde. indien hii een door hem geconstateerde diefstal van een legerpistool zou hebben verzwegen, zou hebben nagelaten om een daad te verrichten, waardoor hij schade aan het 'belang van de dienst of van de staat had *kunnen* voorkomen;

Overwegende, dat weliswaar niet in de telastelegging uitdrukkelijk is vermeld, dat het verzwijgen het belang van de dienst of van de staat kon schaden, maar dat zulks uit het telastegelegde noodzakeliik voortvloeit:

Overwegende, dat op de militair als zodanig de verplichting rust om zich te gedragen overeenkomstig het gestelde in artikel **1** van het Reglement betreffende de Krijgstucht, terwijl bovendien artikel 23 van het Reglement betreffende de Krijgstucht (1) luidt:

..De militair zal allen eigendom van anderen eerbiedigen":

Overwegende dat deze voorschriften niet worden nageleefd door een militair, die lijdelijk toeziet dat een ander. met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening, een legerpistool wegneemt en daarna opzettelijk nalaat om door een mededeling aan zijn commandant mede te werken aan de ontdekking van het misdriif:

Overwegende dat een verplichting aan de militair in het op artikel 73 van de Wet op de Krijgstucht steunend Reglement betreffende de Krijgstucht opgelegd, is een wettelijke verplichting, die hij als ambtenaar heeft na te leven en dat hij derhalve, door op de in de vorige overweging omschreven wijze in strijd niet dit gebod ie handelen, nalaat om aan zijn commandant een mededeling te doen, die hij *van ambtswege* doen moet, zodat zulks, hoewel niet uitdrukkelijk in de telastelegging vermeld, daaruit noodzakelijk voortvloeit;

Overwegende dat op grond van vorenstaande overwegingen het Hof niet overneemt de beide overwegingen van de Krijgsraad, aanvangende met de woorden: ,,dat thans dient te worden nagegaan" en eindigende met de woorden ,,niet is neergelegd" en deze vervangt door de navolgende overwegingen:

Overwegende, dat niet is ten laste gelegd, dat V. het legerpistool

heeft weggenomen met het oogmerk om zich dit *wederrechtelijk* toe ie eigenen en dat dit uit hetgeen wel feitelijk is ten laste gelegd niet noodzakelijk voortvloeit zodat — nu het mogelijk is, dat de Staat aan haar toebehorende wapens aan anderen in eigendom overdraagt, terwijl voorts „oogmerk van toeëigening" in de zin van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht reeds aanwezig kan zijn bij hem, die een voorwerp wegneemt om daarvan slechts een tijdelijk en beperkt gebruik ie maken en het derikbaar is, dat de staat ook daartoe wapens afstaat — het mogelijk moet worden geacht, dat V. rechtmatig handelde, toen hij het legerpistool wegnam, daarbij uiteraard uitsluitend afgaande op de in de telastelegging gestelde of daaruit onvermijdelijk voortvloeiende feiten;

overwegende, dat dus de handeling van V., voorzover zulks uit de telastelegging kan blijken, niet valt onder artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht noch onder enige andere strafbepaling en geen andere omstandigheden dan het constateren van dit feit zijn ten laste gelegd, waaruit zou blijken, waarom geïntimeerde verplicht zou zijn hiervan mededeling te doen;

Overwegende, dat op grond van de ten processe gebleken omstandigheden het bewezen verklaarde een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert volgens de daaraan in artikel 2 n° **1** van de ?Vet op de Krijgstucht gegeven omschrijving;

Gezien dc artikelen *77* van 's Hofs Provisionele Instructie, 59 van de Wet op de Krijgstucht en 193 van de Regtspleging bij de Landmagt:

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis behoudens voor zover de gebezigde bewijsmiddelen en het bewezenverklaarde betreft;

Verklaart het bewezenverklaarde niet strafbaar;

Spreekt beklaagde vrij;

Verwijst de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier.

NASCHRIFT.

Zoals uit het vonnis van de Krijgsraad en uit de sententie van het H.M.G. blijkt, was de telastelegging niet gelukkig geformuleerd.

De Krijgsraad achtte het feit niet strafbaar en sprak beklaagde urij zonder de zaak ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier te verwijzen.

Reeds bij oppervlakkige lezing voelt men het onbevredigende van deze beslissing. Het is toch te gek, dut een militair, in dit geval een soldaaf, volkomen passief blijft als onder zijn oog enig goed (een legerpistool toebehorende aan de krijgsmacht waarvan hij deel uitmaakt) wordt weggeroofd of vernield. Men keurt toch ook niet goed en blijft niet passief als iemand uit de woning, welke men bewoont, goederen wegsteelt, of als een kwajongen in een park bloemperken vernielt.

Het in dit geval passief blijven van de militair getuigt van grote

lamlendigheid, onverschilligheid, gebrek aan maatschappelijke zin en onvoldoende plichtsopvatting, waartegen met kracht moet worden opgetreden (art. 1, 7 lid 1 en lid 2, art. 8 lid 4, art. 15, 16 R.Kr.).

De Krijgsraad heeft zich blijkbaar alleen afgevraagd of het bewezene een strafbaar feit was, doch heeft verxuimd, toen hij het bewezene niet strafbaar achtte, zich de vraag te stellen of dit mogelijk een krijgstuchtelijk vergrijp kon opleveren volgens de daarvan in artikel 2 n° 1 W.Kr. gegeven omschrijving. In dat geval zou de Krijgsraad onder mededeling van alle stukken de zaak ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier hebben verwezen (art. 58 lid 1 W.Kr.). Deze had de man dan z.n. krijgstuchtelijk kunnen corrigeren.

Nu de krijgsraad de zaak niet ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier had verwezen, mocht de man ook niet krijgstuchtelijk gestraft worden (art. 58 lid 2 W.Kr., art. 1, 7 lid 1 en lid 2, 8 lid 4, 15, 23, 27 R.Kr.).

De Krijgsraad was van mening, dat de belclaagde de mededeling (welke hij verzweeg) niet v a n a m b t s w e g e behoefde te doen, omdat op de beklaagde niet een b ij x o n d e r e aan xijn ambt inhaerente plicht rustte (gelijk b.v. op de schildwacht, of op de fourier die de rustkamer beheert), daar in dat geval „van ambts-„wege" in art. **132** *W.v.M.S. overbodig zou zijn, en voorts, dat een gemeen soldaat in ket algemeen niet verplicht zou zijn aan zijn commandant mededeling te doen van een door een willekeurige derde gepleegde en te zijner kennis gekomen diefstal. Ook zag de Krijgsraad niet in, waarom en op welke wijze het belang van de dienst of de staat zou kunnen worden geschaad, doordat beklaagde aan zijn commandant verzweeg, dat een zekere P. een legerpistool had gestolen. De krijgsraad xocht naar „een bijzonder verband" tussen de dienst of de staat enerzijds en de diefstal van het pistool anderzijds.*

Wanneer een militair weet, dat een ander, militair of burger, enig goed heeft gestolen, moet hij a l s m i l i t a i r dit feit aan de bevoegde autoriteit melden op grond van art. 1 e.a. R.Kr. en is verzwijging een krijgstuchtelijk vergrijp in de zin van art. 2, 1° W.Kr. (art. 15 R.Kr.).

De militair moet dat feit v n n a m b t s w e g e aan de bevoegde autoriteit melden, d.w.z. als wachtcommandant, als schildwacht, als fourier, belast met het beheer ener rustlcamer, enz., of wanneer de verzwijging hef belang van de dienst of van de staat lcan schaden, in welke gevallen verzwijging een strafbaar feit is (art. **132, 133** *W.v.M.S.). Het laatste wil mij toeschijnen, dat bij de diefstal van het legerpistool (indien bewezen) het geval was, en hoewel niet in de telastelegging opgenomen, daaruit naar het oordeel van het Hof noodzakelijk voortvloeide. Tengevolge van de diefstal was een pistool te weinig voorradig, hetwelk elk ogenblik nodig kon zijn om daarmede een man uit te rusten of om daarmede te oefenen, terwijl de staat tengevolge van de verzwijging schade (verlies van een pistool) kan lijden, enz.*

Het H.M.G. in appèl concludeerde met een beroep op art. 1 en 23 R.Kr., juncto art. 73 W.Kr., dat de militair als ambtenaar can ambtswege verplicht zou zijn geweest de diefstal van het pistool te rapporteren, en dat zelfs, al zijn de woorden „van ambtswege" niet uitdrukkelijk in de telasfelegging vermeld, dexe noodzakelijk uit de telastelegging zouden voortvloeien; blijkbaar stelde het Hof — uitgaande van de redenering: de militair is ambtenaar — de militaire plicht gelijk ambtsplicht en onzgekeerd. „Van ambtswege" in art. 132 W.v.M.S. betelcent dus blijkbaar volgens het H.M.G. hetzelfde als „als militair".

Het H.M.G. breidt de regel van art. 23 R.Kr. aldus uit, dat de militair alle eigendom van anderen, op straffe, zal d o e n eerbiedigen. Rust nu met een beroep op art. 1 R.Kr. op iedere militair v a n a m b t s w e g e de plicht alle door hem geconstateerde overtredingen van normen in enige wettelijke bepaling gesteld. o p s t r a f f e aan zijn commandant te meiden? Wanneer de militair, omdat hij eens anders eigendom moet eerbiedigen, verplicht is een door hem geconstateerde diefstal te rapporteren, moet dan de militair, omdat hij als militair ook andere door de wet gestelde normen nzoet eerbiedigen, ook desbetreffende door hem geconstateerde normenovertredingen o p s t r a f f e van ambtswege rapporteren?

Het Hof beroept xich voor zijn redenering op het Reglement betreffende de Krijgstucht en komt aldus tot een andere opvatting omtrent de revelatieplicht dan VAN DER HOEVEN, *Militair Xtrafen tuchtrecht II blz. 372 e.v. en* FRANKEN *en* BRUNNER, *Wetboek van Militair Strafrecht, blz. 326 e.v., wier uifeenxettirzgen de Krijgsraad blijkbaar (en m.i. terecht) tot richtsnoer hebben gediend, welke door het Hof (de overwegingen van de Krijgsraad, aanvanqende met de woorden: „dat thans dient te worden naoegaan" en eindigende met de woorden „niet is neergelegd") niet zijn overgenomen.*

Het R.Kr. is echter gedacht als een h a n d l e i d i n g voor de militaire tucht: het heeft de strekking de grondslagen van de krijgstucht te omschrijven en aldus een algemene aanwijzing te geven van datgene, wat onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde (art. 15 lid **2** *R.Kr.).*

Art. 1 R.Kr. geeft een algemene omschrijving van krijgstucht, terwijl art. 23 R.Kr. een bepaalde aanwijzing, een bepaald gebod geeff,n.l.: „Gij, militair, zult alle eigendom van anderen eerbiedigen. „Doet gij dat niet, dan is o.a. het gevolg: dat de schade overeen- „komstig de voorschriften op uw soldij kan worden verhaald (art. „23 lid 2 R.Kr.) en dat gij een krijgstuchtelijk vergrijp pleegt (art. „15 en 16 R.Kr.)".

Het gebod. hetwelk in art. 23 R.Kr. is neergelegd, ligt ook in art. 1401 B.W. opgesloten. Gij moet de eiqendom van anderen eerbiedigen. Doet gij zulks niet, dan, zijt gij verplicht de schade te vergoeden. Ook art. 350 W.v.S. houdt het gebod van het eerbiedigen van eens anders eigendom in: Gij moogt eens anders goed niet vernielen, beschadigen, enz. Doet gij zulks toch, dan wordt gij gesfraft.

Ten overvloede is dit gebod nog eens in art. 23 R.Kr. herhaald om hierop de militair bij de theorie nog eens te doen wijzen (te denken aan geheel onnodige vernielingen bij oefeningen op erven, bij het reizen in spoorwegcoupé's, bij het gebruik maken van W.C.'s e.d.).

Maar hieruit kan m.i. niet de conclusie getrokken worden, gelijk het H.M.G. doet, dat hier een speciale wettelijke verplichting op de militair gelegd wordt, die hij als ambtenaar op straffe heeft na te Zeven, tot welke naleving hij op straffe ambtelijk verplicht is.

In het systeem van het Hof moet op straffe thans de ene militair de andere, ook die van gelijke rang of stand, of de meerdere of de burger, van ambtswege rapporteren voor door hem geconstateerde overtredingen. Ik vrees, dat dit algemeen als verklikken en verraad [1]) zal worden gevoeld en niet bevorderlijk zal zijn voor een goede kameraadschap en krijgstucht (art. 7 R.Kr.). S.

Beschikking van **24** *November* **1949** *van* **de** *Commandant der Zeemacht Nederland.*

Beklag over opgelegde krijgstuchtelijke straf aan een officier, terzake van het zich tegenover journalisten beklagen over een slechte stemming aan boord.

Bewijs: beide journalisten verklaarden tegenover twee hoofdofficieren dat klager zich aldus had uitgelaten doch klager produceert een schriftelijke verklaring der journalisten van tegengestelde strekking. 'Vast staat dat beide journalisten tegenover beide hoofdofficieren verklaard hebben dat lclager hun zou hebben medegedeeld dat de stemming aan boord slecht was; daarteyenover staat dat het niet geheel uitgesloten moef worden qeacht dat zij de schriftelijke verklaringen hebben afgegeven onz klager uit de moeilijkheden te helpen. Hierbij moet nog gevoegd worden de stellige overtuiging van de strafoplegger, klagers commandant. Beklag ongegrond; straf gehandhaaf d.

DE SCHOUT BIJ NACHT, COMMANDANT ZEEMACHT NEDERLAND,

Gezien het schrijven van de Luitenant ter Zee der 1e klasse KMR OV X. ddo 17 Juli 1949 houdende, dat hij zich wenst te beklagen over de straf en de omschrijving van de strafreden van de hem op 12 Juli 1949 door de toenmalige Commandant van Hr. Ms. „Piet „Hein" de Kapitein-Luitenant ter Zee B. Hessing opgelegde en aangezegde krijgstuchtelijke straf van „2 *dagen streng arrest"* wegens:

---

[1]) Zie ook de debatten in de Tweede Kamer der Staten-Generaal bij de beraadslaging over artikel 83 W.v.M.S. (Van der Hoeven, Militair Straf- en Tuchtrecht II, blz. 42 e.v.), waar tenslotte het denunciëeren van medesamenspanners slechts de premie van onvervolgbaarheid verwierf, waar het het allerhoogst staatsbelang betrof. Slechts waar het misdrijven tegen de staat betreft, mag de uitiliteit het van de moraliteit winnen, mag door een wetsbepaling aangemoedigd worden dat men zijn kameraden aangeeft.

,,zich als officier en in het bijzonder als Eerste Officier van Hr. ,,Ms. ,,Piet Hein" zeer onwaardig gedragen, door zich tegenover .,journalisten, gasten aan boord van Hr. Ms. ,,Piet Hein", te beklagen ,,over zijn Commandant en hun te vertellen, dat er een slechte ver-,,houding tussen die Commandant en hem bestaat, daarbij de blaam ,,geheel op genoemde Commandant schuiveiide; zich eveneens tegen ,,deze journalisten uitgelaten over de slechte stemming onder het ,,personeel. Het waarschijnlijk gebruik van enige borrels tijdens of ,,vóór deze mededelingen is door mij als verzachtende omstandig-,,heid in aanmerking genomen bij het opleggen van de straf";

Gehoord de gestrafte;

Gezien de verhoren en verdere informatiën ten deze genomen, alsmede de memorie van de strafoplegger;

Overwegende dat de Kapitein-Luitenant ter Zee A. in een terzake opgemaakt rapport heeft verklaard:

dat hij op **3** Juli 1949 van hem — Commandant Zeemacht Nederland — gehoord heeft, dat deze vernomen had, dat er een slechte stemming aan hoord van Hr. Ms. ,,Piet Hein" zou heersen; dat hij toen voorgesteld heeft, de bron van deze geruchten op te sporen; dat hij in dit verband een gesprek heeft gehad met de journalist Van Steenderen, die de manoeuvres aan boord van Hr. Ms. ,,Piet ,,Hein" medemaaktc; dat op zijn desbetreffende vraag Van Steenderen antwoordde, dat Goedhart en hij op een avond een gesprek hadden gehad met klager; dat klager zich toen over de Commandant beklaagd heeft en gezegd heeft, dat er een slechte verhouding tussen hem en de Commandant bestond, daarbij de blaam geheel op de Commandant schuivende: dat klager bovendien toen gezegd heeft, dat er een slechte stemming onder het personeel heerste; dat Van Steenderen tegenover hem — getuige — verklaarde, weinig waarde aan dit gesprek tc hebben gehecht, aangezien klager op hem de indruk maakte teveel gedronken te hebben; dat hij vervolgens een gesprek heeft gehad met de journalist Goedhart, die aan hoord van Hr. Ms. .,Piet Hein" de tocht van Nederland naar Penzance medemaakte, teneinde de verklaring van Van Steenderen te verifiëren; dat Goedhart deze verklaring volledig beaamde; dat hij het bovenstaande aan hem — Commandant Zeemacht Nederland — gerapporteerd heeft;

Overwegende dat de Kapitein-Luitenant ter Zee B. verklaard heeft:

dat hij op 12 Juli 1949 de behandeling door de Commandant van Hr. Ms. ,,Piet Hein" heeft bijgewoond van een rapport betreffende klager, opgemaakt door de Kapitein-Luitenant ter Zee A.; dat de Commandant klager er van beschuldigde, zich in zijn hut tegen journalisten te hebben uitgelaten in dien zin, dat de stemming aan boond slecht was en dat de verhouding tussen Commandant en Eerste Officier ook slecht was; dat de beide genoemde feiten te wijten zouden zijn aan de houding van de Commandant; dat klager van deze beschuldigingen zeer onder de indruk was en zeide er niets van

te begrijpen; dat de Commandant klager gevraagd heeft, of hij in zijn hut aan boord journalisten had ontvangen en met hen gesproken had, dat de stemming aan boord slecht zou zijn en dat ook de verstandhouding tussen Commandant en Eerste Officier niet zou deugen en dat deze beide feiten te wijten zouden zijn aan de houding van de Commandant; dat de Gommandant klager bovendien gevraagd heeft, of het mogelijk was, dat klager onder de invloed van alcoholhoudende drank loslippig zou kunnen zijn geweest en evenbedoelde feiten geuit zou kunnen hebben en het zich niet niet meer zou kunnen hebben herinnerd; dat klager op beide vragen een pertinent ontkennend antwoord heeft gegeven; dat de Commandant klager toen medegedeeld heeft, dat hij de stellige overtuiging had, dat de beschuldigingen door klager geuit waren en dat hij hem hiervoor zou straffen;

Overwegende dat de Kapitein-Luitenant ter Zee (A) T. Schaper, destijds Intendant Zeemacht Nederland, verklaard heeft, dat hij op ± 15 Juli 1949 naar aanleiding van het rapport van de Kapitein-Luitenant ter Zee A. een onderhoud heeft gehad met de journalist Van Steenderen; dat laatstgenoemde zijn eerder gerelateerde verklaring bevestigde;

Overwegende dat de journalisten B. N. Goedhart, F. van Steenderen en J. Goderie ieder voor zich en vrijwel eensluidend schriftelijk tegenover klager verklaard hebben, dat hij hun nimmer over een slechte verhouding tussen de Commandant en hem gesproken heeft, noch de stemming aan boord van Hr. Ms. ,,Piet Hein" als ,,slecht" heeft gedefinieerd tegenover hen;

Overwegende dat klager deze verklaringen aan de Commissie van Onderzoek ter hand gesteld heeft;

Overwegende dat klager heeft verklaard:

dat hij de beschuldigingen van de Commandant van Hr. Ms. ,,Piet ,,Hein" uitgesproken op 12 Juli 1949 toen pertinent ontkend heeft, in tegenwoordigheid van de Kapitein-Luitenant ter Zee B.; dat hij, toen hem de reeds gerelateerde vragen gesteld werden, gevraagd heeft, uit welke hoek de wind woei; dat dc Commandant hem hierop niet antwoordde, doch kortweg vroeg: ,,ja of neen?"; dat hij hierop ,,neen" geantwoord heeft; dat de Commandant toen zeide, dat hij over goede getuigen inzake de beschuldigingen beschikte; dat klager zijn ontkenning heeft volgehouden; dat de Commandant toen antwoordde: ,,Goed, dan straf ik je op de overtuiging, dat je het wel ,,gedaan hebt"; dat het onderhoud hiermede afgelopen was; . . . .enz.;

Overwegende dat klager naar aanleiding van de boven gerelateerde verklaringen, behalve die van hemzelf en de journalisten, nog opgemerkt heeft:

dat de verklaring van Van Steenderen tegenover de Kapitein-Luitenant ter Zee (A) Schaper en die welke door Van Steenderen aan klager is afgegeven, tegen elkaar indruisen;

Overwegende dat dit verweer niet opgaat, aangezien is komen vast te staan, dat Goedhart en Van Steenderen hun verklaringen

tegenover de Kapitein-Luitenant ter Zee A. hebben afgelegd; dat Van Steenderen zijn eerste verklaring nogmaals tegenover de Kapitein-Luitenant ter Zee (A) Schaper bevestigd heeft; dat er geen enkele reden is om aan te nemen, dat de verklaringen van deze Hoofdofficieren niet geheel juist zouden zijn en dat zij evenmin voor tweeërlei uitleg vatbaar zijn: dat de mogelijkheid niet geheel uitgesloten moet worden geacht, dat de journalisten schriftelijke verklaringen hebben afgegeven, die hebben moeten dienen om klager ,,uit de moeilijkheden" te helpen en zodoende wellicht onbewust iets gunstiger dan verantwoord is, zijn uitgevallen; dat zij uiteraard, ook uit hoofde van hun beroep. ongaarne gemengd worden in aangelegenheden van interne aard in de Marine en dat zij het krijgstuchtelijk element niet in eerste instantie op de voorgrond stellen;

dat daartegenover de verklaringen van de Kapitein-Luitenant ter Zee A. en de Kapitein-Luitenant ter Zee (X) Schaper nooit erop gericht geweest kunnen zijn om klager ,,in de moeilijkheden te ,,helpen"; dat daarbij komt de stellige overtuiging van de Commandant, zoals deze is vastgelegd in zijn memorie;

Overwegende dat in deze zaak tegenover elkaar staan enerzijds de verklaring van de Kapitein-Luitenant ter Zee A., de verklaring van Van Steenderen tegenover de Kapitein-Luitenant ter Zee (A) Schaper en de stellige overtuiging van de Commandant, anderzijds de schriftelijke verklaringen van de journalisten en de ontkenning van klager; dat reeds eerder is overwogen, waarom aan de verklaring van beide Hoofdofficieren meer gewicht wordt toegekend dan aan de schriftelijke verklaringen van de journalisten; dat bij dit overwicht gevoegd wordt de stellige overtuiging van de Commandant, die geacht moet worden een redelijk inzicht in de onmiddellijk onder hem staande officier te hebben; dat deze factoren de overtuiging hebben doen postvatten, dat de straf terecht is opgelegd; dat de omschrijving van de strafreden juist is en dat de strafmaat in goede verhouding staat tot de ernst van het gepleegde krijgstuchtelijke vergrijp en de persoonlijkheid van klager;

Gelet op de artikelen 61, 62, 65 en 66 van de Wet op de Krijgstucht;

Beschikkend op het beklag;

Verklaart dit ongegrond;

Handhaaft de straf en de strafreden;

Geeft hiervan kennis door middel van een afschrift van deze beschikking aan:

de strafoplegger;

klager.

De Schout bij Nacht.
Commandant Zeemacht Nederland,
J. J. L. WILLINGE.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 27 Januari 1950.

President: Kapt. Luit. t. Zee (A) T. Schaper.

Leden: Boes, Thierens, Van Krcgten en Diekerhoff.
Fiscaal: Luit. t. Zee (KMR. OV. A.) 2e kl. Mr H. C. Vaandrager.
Raadsman: Luit. t. Zee (A) 2e kl. J. Jansen.

,,Als militair opzettelijk bij een gevecht met de vijand, met schen-,,ding van zijn plicht als militair, op de vlucht gaan". Beklaagde, dienende als kok aan boord van Hr. Ms. ,,R.P. 107" en aldaar ingedeeld voor de alarmpost als bren-schutter op de. brug, had zich bij vijandelijke aanvallen op het schip telkens van zijn alarmpost verwijderd en in de machinekamer teruggetrokken.

Volgens psychiatrisch rapport bestond bij beklaagde zodanige angsttoestand en daardoor zodanige remming van psychische functies, dat beklaagde niet meer tot handelingen lcon komen.

Krijgsraad acht geen verminderde toerekeningsvatbaarheid aanwezig. Straf: zes maandetz gevangenisstraf en ontslag mèt ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis opgenomen sententie) kan zich met het vonnis niet verenigen omdat in het vonnis wordt overwogen dat het tetzlastegelegde wordt bewezen door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van getuige, terwijl sommige gedeelten van die verklaringen niet tot het bewijs kunnen hebben medegewerkt. De sententie vermeldt opnieuw de inhoud der bewijsmiddelen.

Het Hof acht verminderde toerekeningsvatbaarheid aanwezig en veroordeelt (met toepassing van artikel 37a Wetb. v. Str.) tot zes maanden gevangenisstraf en ontslag zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

(W.M.S.R. art. 86; W.v.Str. art. 37*a*).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen H. W., oud 21 jaren, geboren te Zaandam, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Koninklijke Marine als kok 2e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten, dd. 29 September 1949, no. 41189-38158;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 11e Januari 1950, no. 58220-38158, aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

,,dat hij, aan boord van Hr. Ms. ,,R.P.107", dienende als kok ,,2e klasse, opzettelijk,

a. ,,op 11 December 1948, bij een vuurgevecht tussen Hr. Ms. ,,,,R.P. 107", zich bevindende nabij het eiland Mendol, in ieder ,,geval in de Indonesisahe wateren, en een vijandelijke strijdgroep. ,,welke gewapenderhand een aanval tegen Hr. Ms. ,,R.P.107" onder-

,,nam door deze bodem vanaf de wal op korte afstand met mitrail-
,,leur(s) en/of geweren te beschieten,

b. ,,op 14 December 1948, bij een vuurgevecht tussen Hr. Ms. ,,,,R.P.107", zich bevindende nabij de Oostkust van Sumatra, in ,,ieder geval in de Indonesische wateren, en een vijandelijke strijd-
,,groep, welke gewapenderhand een aanval tegen Hr. Ms. ,,R.P.107" ,,ondernam, door deze bodem vanaf de wal op korte afstand met ,,mitrailleur(s) en/of geweren te beschieten,

c. ,,op 20 December 1948, bij een vuurgevecht tussen Hr. Ms. ,,,,R.P. 107", zich bevindende nabij de Oostkust van Sumatra, in ,,ieder geval in de Indonesische wateren, en een vijandelijke strijd-
.,groep, welke gewapenderhand een aanval tegen Hr. Ms. ,,R.P.107" ,,ondernam, door deze bodem vanaf de wal op korte afstand met ,,mitrailleur(s) en/of geweren te beschieten,

,,telkenmale met schending van zijn plicht als militair. om bij ,,een gevecht met de aanvallende vijand zijn, beklaagde's, alarmpost ,,als brenschutter op de brug van voormelde bodem bezet te houden ,,en de aanvallende vijand weerstand ie bieden door met de tot zijn ,,alarmpost behorende brenmitrailleur voormelde vijand te beschie-
,,ten, van zijn alarmpost bij de brenmitrailleur op de brug van Hr. ,,Ms. ,,R.P.107" is gevlucht naar de machinekamer van voormelde ,,bodem";

Gelet:....enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe het navolgende heeft verklaard:

dat hij bekent zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij in November 1948, toen hij als kok 2e klasse diende, geplaatst werd aan boord van Hr. Ms. ,,R.P. 107"; dat hij aan boord van deze bodem diende, toen dit schip van 8 tot 23 December 1948 oen patrouille langs de Oostkust van Sumatra maakte; dat hij aanvankelijk bij alarmrol was ingedeeld als munitiehaler bij het kanon van 3,7 cm op de bak van het sohip; dat het alarm aan boord werd gegeven door het signaal van een electrische schel; dat dit signaal in de kombuis zeer goed hoorbaar was; dat hij, beklaagde, wist, dat hij, als de alarmsohel ging, in de kombuis de vuren en lichten moest doven en zich vervolgens zo spoedig mogelijk naar zijn alarmpost moest begeven;

dat Hr. Ms. ,,R.P.107" op 10 December 1948 twee malen op korte afstand van de wal is beschoten; dat hij, beklaagde, beide malen, zodra de alarmschel was gegaan, zich naar zijn alarmpoct bij het kanon heeft begeven; dat zich telkens echter een zodanige angst van hem meester maakte, dat hij zijn post niet langer durfde te bezetten en dekking zocht achter de kaartenkamer;

dat hij, beklaagde, naar aanleiding hiervan door de Commandant van Hr. Ms. ,,R.P.107" is onderhouden; dat de Commandant van mening was, dat hij, beklaagde, wellicht zijn angst zou kunnen overwinnen, indien hij kon terug schieten; dat de commandant hem

daarom voor een nieuwe alarmpost aanwees en wel voor de post van brenschutter op de brug van het schip; dat hij, beklaagde, toen dus wist, dat hij in den vervolge zich bij alarm naar de brenmitrailleur op de brug moest begeven en — nadat door de commandant de order tot vuren was gegeven — de aanvallende vijand weerstand moest bieden door de vijand met deze brenmitrailleur te beschieten; dat hij tevens wist, dat hij zijn alarmpost gedurende het gehele gevecht bezet moest houden en moest blijven schieten, totdat het gevecht afgelopen was;

dat Hr. Ms. ,,R.P.107" op de 11e December 1948 tussen twee eilandjes doorvoer; dat te ongeveer 02.20 uur van een van deze eilandjes — het eiland Mendol — op korte afstand mitrailleurvuur op Hr. Ms. ,,R.P.107" werd afgegeven; dat dit slechts een korte vuurstoot was; dat aan boord onmiddellijk alarm werd gemaakt; dat hij, beklaagde, direct zijn post als brenschutter op de brug heeft ingenomen; dat onmiddellijk daarna het vuur nogmaals werd geopend op een afstand van ongeveer 50 meter; dat hij, beklaagde, wederom door angst werd bevangen; dat hij van zijn post bij de brenmitrailleur is weggelopen, hoewel zijn commandant reeds de order oni ie vuren had gegeven; dat zijn commandant hem trachtte te bewegen om op post te blijven, doch dat hij, beklaagde, toch van zijn post is weggelopen en in de machinekamer is gedoken om daar dekking te zoeken;

dat Hr. Ms. ,,R.P. 107" op 14 December 1938 — toen het schip zich nabij de Oostkust van Sumatra bevond — des ochtends te omstreeks 03.30 uur wederom op korte afstand van de wal is beschoten; dat ditmaal uitsluitend geweervuur van de wal werd gegeven; dat hij, beklaagde, ook bij daze gelegenheid zijn alarmpost bij de brenmitrailleur heeft betrokken, doch even later — toen de order om te vuren reeds door de commandant was gegeven — weer zijn post heeft verlaten en in de machinekamer is gedoken;

dat Hr. Ms. ,,R.P. 107" op 20 December 1948 — toen het schip zich nabij de Oostkust van Sumatra bevond — te ongeveer 08.00 uur wederom vanaf de wal vanuit een kampong hevig is beschoten; dat Hr. Ms. ,,R.P. 107" bij deze gelegenheid vanaf de wal op een afstand van ongeveer 30 meter is beschoten met mitrailleurs en geweren; dat hij, beklaagde, zodra de commandant de order tot vuren had gegeven, wederom van zijn post bij de brenmitrailleur is weggelopen en dekking heeft gezocht in de machinekamer;

dat de bovenvermelde beschietingen telkens slechts van korte duur waren; dat Hr. Ms. ,,R.P. 107" bij deze besohietingen niet is getroffen; dat hij, beklaagde, de enige brenschutter op de brug was en dat dus telkens iemand anders voor hem heeft moeten invallen, nadat hij weggelopen was;

dat hij teraake van het hem tenlastegelegde niet krijgstuchtelijk is gestraft en daarvoor geen voorlopig arrest heeft ondergaan;

Overwegende, dat de navolgende getuige ten processe onder ede heeft verklaard:. . . .enz.;

Overwegende, dat ten processe de navolgende schriftelijke bescheiden aanwezig zijn:

1. ....enz.;

2. *a.* Een door het Hoofd Psych. Neur. Afd., de Luitenant ter Zee Arts der 1e klasse KMR A. Th. M. Bakker, op ambtseed opgemaakt psychiatrisch rapport ddo. 13 Juli 1949, betreffende de kok der 2e klasse H. W., stbnr. ...., bevattende de navolgende *samenvatting en conclusie:*

De kok II H. W. voldeed uit bangheid niet aan de voorschriften tijdens een beschieting. Het psychiatrischh onderzoek levert geen gegevens op waaruit zou blijken, dat betrokkene tijdens zijn verzuim lijdende was aan een psychische afwijking.;

b. Een aanvulling psychiatrisch rapport ddo. 9 Augustus 1949 opgemaakt door dezelfde deskundige, luidende als volgt:

Zoals reeds gemeld voldeed de kok II H. W. niet aan de voorschriften tijdens een beschieting als gevolg van bangheid. Uit de getuigenverklaringen blijkt, dat deze bangheid in uitgesproken sterke mate aanwezig was, zodat mag worden aangenomen dat betrokkene in een heftige angst verkeerde. Het is bekend, dat angst alle psychische functies kan remmen in zo sterke mate, dat men niet meer tot handelingen kan komen. Dit kan optreden bij overigens volkomen normale personen, zoals de ervaringen tijdens de oorlogsjaren ook hebben geleerd. Ik meen dat een dergelijke angsttoestand bij de kok W. aanwezig was toen hij zijn verzuim pleegde. In deze toestand was hij belemmerd om het maatschappelijk ongeoorloofde van zijn vlucht in te zien en kon hij zijn wil hieromtrent niet vrijelijk bepalen;

Overwegende omtrent het bewijs der feiten:

dat vaststaat, dat beklaagde, telkens als hij van zijn alarmpost bij de brenmitrailleur naar de machinekamer vluchtte, wist, dat zijn plicht als militair was oin zijn alarmpost bij de brenmitrailleur bezet te houden en de aanvallende vijand weerstand te bieden door de vijand met deze brenmitrailleur te beschieten; dat het vluchten van beklaagde naar de machinekamer niet anders gezien kan worden dan als een doelbewuste handeling; dat mitsdien bewezen is. dat sprake was van opzet van beklaagde;

dat derhalve door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van de getuige, benevens door de inhoud van de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewzen, met beklaagdes schuld er aan, hetgeen hem is tenlastegelegd;

Ovcrwegendc, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

,,Als militair opzettelijk bij een gevecht met de vijand, met schen-
,,ding van zijn plicht als militair, op de vlucht gaan, drie malen
,,gepleegd";

Overwegende omtrent de strafbaarheid van beklaagde:

dat het een normaal verschijnsel is, dat bij een gevecht met de vijand zich in meer of minder hevige mate angstgevoelens voordoen;

dat het abnormaal is te achten, indien zulks niet het geval is, daar toch bij een ieder normaal ontwikkeld mens de drang tot lijfsbehoud zich doet gevoelen; dat echter van ieder militair onverinijdelijk wordt geëist zich tegen dergelijke angstgevoelens te verzetten; dat slechts, indien werd geconstateerd, dat een militair door een of ander psychisch gebrek niet in staat is, deze angstgevoelens te onderdrukken, de vraag aan de orde komt of zulks leidt tot ontoerekeningsvatbaarheid of tot een verminderde toerekeningsvatbaarheid;

dat de Raad echter noch op grond van het over beklaagde uitgebradhte psychiatrische rapport (waarin naar de mening van de Raad slechts wordt geconstateerd, dat beklaagde tot een groep van overigens normaal ontwikkelde personen behoort. bij wie het *toegeven aan* angstgevoelens leiden kan tot een remming van alle psychische functies) noch uit de in de stukken gerelateerde toedracht van het gebeurde, tot het bestaan van een psychisch gebrek kan concluderen, waardoor aan beklaagde het toegeven aan zijn angstgevoelens niet toe te rekenen ware;

dat de Raad beklaagde dan ook volkomen toerekeningsvatbaar acht;

Overwegende omtrent de op te leggen straf:

dat om redenen van algemene preventie een strenge straf dient te worden opgelegd; dat immers het vluchten van slechts één lid van de bemanning, de meest noodlottige gevolgen kan hebben, aangezien dit niet alleen de verdediging verzwakt, maar bovendien het moreel van de overige leden van de bemanning ernstig kan schaden;

dat de omstandigheid, dat het gevaar van een daadwerkelijk gevecht thans — zo al niet geheel verdwenen — dan toch in ieder geval sterk verminderd is, niet tot een mildere beoordeling kan leiden; dat immers een dergelijk gevaar zich te allen tijde kan voordoen en de noodzaak blijft bestaan een ieder thans reeds duidelijk voor ogen te stellen, dat een handelwijze als de onderhavige niet geduld kan worden:

dat beklaagde voorts op grond van de door hem begane misdrijven ongeschikt moet morden geacht om in de militaire stand te blijven en mitsdien uit de militaire dienst behoort te worden ontslagen;

dat het de Raad niet noodzakelijk voorkomt hem te ontzetten van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

dat derhalve na te noemen straffen geacht moeten worden in goede verhouding te staan tot de ernst van dc gepleegde feiten, in verband met de persoonlijkheid van beklaagde en de omstandigheden, waaronder de feiten werden begaan;

[volgt, na aanhaling van de artikelen 1, 4, 23, 60, 86 aanhef en 1e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 57 van het Wetboek van Strafrecht en 185, 188, 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt, veroordeling tot gevangenisstraf van zes maanden en ontslag mèt ontzetting — Red.].

Hoog Militair Gerechtshof

(Indonesische kamer).

Sententie van 19 Mei 1950

(uitgesproken 15 Juni 1950).

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Kapt. t. Zee H. de Roode, Kapt. t. Zee W. F. G. van Vreeswijk, Generaal-majoor C. D. Toet en Kol. Jhr. Mr F. H. van der Wijck.

Raadsman: Luit. t. Zee (A) 2e kl. J. Jansen.

(Zie het vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien:....enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis [strekkende tot veroordeling van beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *drie maanden*, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen (met verwijzing naar art. 37*a* W.v.Str.) — *Red.];*

Overwegende, dat aan beklaagde is te laste gelegd, [zie vonnis — *Red.]*;

Overwegende, dat het Hoog Militair Gerechtshof zich niet kan verenigen met het vonnis, waarvan hoger beroep;

Overwegende immers, dat in het vonnis wordt overwogen, dat het te laste gelegde wordt bewezen door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van de getuige, terwijl sommige gedeelten van de inhoud van die verklaringen niet tot het bewijs kunnen hebben medegewerkt, aangezien deze gedeelten op zichzelf niet opleveren omstandigheden, redengevend voor de beslissing, dat beklaagde het bewezen verklaarde feit heeft begaan, en ook niet uit het verband, waarin zij in het vonnis voorkomen, valt op te maken, welke betekenis de daarin vermelde omstandigheden voor het bewijsmiddel zouden kunnen hebben;

Overwegende, dat de *beklaagde* ter terechtzitting heeft verklaard: ....enz.;

Post alia:

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„als militair opzettelijk bij een gevecht met de vijand, met schen„ding van zijn plicht als militair op de vlucht gaan, meermalen „gepleegd";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 86 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende immers, dat een Aanvullend Psychiatrisch Rapport

dd. 9 Augustus 1949 betreffende beklaagde, opgemaakt door A. Th M. Rakker, Luit. ter Zee Arts I K.M.R., Hoofd Psych. Neur. Afd., zakelijk inhoudt [voor de inhoud zie vonnis — *Red.]* waaruit naar het oordeel van het Hof blijkt, dat bij beklaagde tijdens het begaan van de feiten ziekelijke storing der geestvermogens bestond, doch het Hof deze ziekelijke storing niet van zodanige aard acht, dat de feiten aan beklaagde niet kunnen worden toegerekend;

Overwegende, dat 'het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de zeer grote ernst der gepleegde feiten en de omstandigheden, waaronder zij werden begaan, in aanmerking genomen de gunstige beoordeling van beklaagde, blijkende uit het hem betreffende uittreksel uit het conduiteboekje, en de omstandigheid, dat voormelde ziekelijke storing der geestvermogens van beklaagde het tot stand komen der delicten heeft beïnvloed;

Overwegende, dat het Hof de beklaagde op grond van de begane misdrijven ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet zodanig ongeschikt dat hij moet worden ontzet van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gezien, behoudens voormeld wetsartikel. nog de artikelen 6, 23 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 37a en 57 van het Wetboek van Strafrecht, 77 der Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan hoger beroep;

En opnieuw rechtdoende:

Verklaart bewezen hetgeen aan beklaagde is te laste gelegd zoals dit hierboven als bewezen is aangenomen;

Verklaart het bewezene strafbaar;

Qualificeert dit als voormeld;

Verklaart beklaagde daaraan schuldig en deswege strafbaar;

Veroordeelt H. W. voornoemd tot een gevangenisstraf voor de tijd van ZES MAANDEN;

Ontslaat hem uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Beveelt zijn onmiddellijke gevangenneming.

NASCHRIFT.

Het is een moeilijke vraag, in hoeverre angst voor een militair, in het bijzonder voor een beroepsmilitair, mag geiden als. grond voor straf vermindering en voor strafuitsluiting. In vroeger tijden heeft men aan de mogelijkheid van het bestaan van deze vraag niet gedocht: het werd xonder meer een plicht van de militair geacht, geen angst te hebben, althans daaraan niet toe te geven. Artikel 24 (2) van het Reglement betreffende de Krijgstucht spreekt het duidelijke oordeel uit: „Lafheid en vreesachtigheid stempelen de militair tot „een onbruikbaar soldaat." Trouwens, ook in het geval, berecht bij vonnis van de Zeekrijgsraad 's Gravenhage van 9 Juni 1949 (sen-

tentie Hoog Militair Gerechtshof van 18 October 1949 [1]) *werd klaarblijkelijk geen ogenblik overwogen of gedacht dat de verlammende angst, die zich van beklaagde meester had gemaakt onder vijandelijke beschieting, strafverminderend of strafuitsluitend zou mogen werken.*

De grote moeilijkheid van de onderwerpelijke vraag schuilt in de aard van het beroep van de militair, hetwelk juist het trotseren van gevaren in zich sluit. Men spreekt aan „noodplicht" [2]) *en men vraagt zich dan af, hoe naast noodplicht nog ruimte kan bestaan voor een beroep op angst.*

Zeer terecht overweegt de Krijgsraad, dut het bestaan van angst tijdens een gevecht met de vijand een normaal verschijnsel is en dat het veeleer abnormaal zou zijn te achten wanneer dergelijke gevoelens onder die omstandigheden niet zouden bestaan, daar toch bij ieder normaal ontwikkeld mens de drang tot zelfbehoud eich doet gevoelen. Van ieder militair wordt echter onvermijdelijk geëist dat hij zich tegen dergelijke angstgevoelens verzet. Alleen wanneer wegens het bestaan van een of ander psychisch gebrek de militair niet in staat is, deze angstgevoelens te onderdrukken, mag de vraag aan de orde komen of en in hoeverre er grond is voor strafvermindering. Of er sprake was van een psychisch gebrek heeft de rechter in eerste aanleg anders beantwoord dan de rechter in hoger beroep.

De moeilijkheid van de vraag wordt nog geaccentueerd door overwegingen van beleid. Waar is het eind wanneer men in de Krijgsmacht, het insfrument dat bestemd is om met opoffering van zichzelf, om met negatie van het instinct van zelfbehoud, de maatschappij te beveiligen en te verdedigen tegen gevaren van buitenaf?

Nog een ander punt valt in vonnis en senfentie op, namelijk dat voor het begrip „vijand geen. enkele motivering u-ordt gegeven en zelfs de aangehaalde wetsartikelen niet aangeven, op welke grond men de personen, die het vaartuig bestookten, als „vijand" beschouwde. Men zie het artikel van Mr M. P. PLANTENGA *in M.R.T. XLII, blz. 391 v. (naar aanleiding van het naschrift in M.R.T. XLI, blz. 610) alsmede het hierboven aangehaalde vonnis van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage (M.R.T. XLIII, blz. 36) en het daarbij gestelde naschrift (t.a.p. blz. 46). Zou men uit de afwezigheid van motivering en van wetsartikel moeten aannemen, dat de juridische basis van het begrip „vijand" vanzelfsprekend is geworden?*

W. H. V.

---

[1]) Zie M.R.T. XLIII, blz. 36 v. en 44 v.

[2]) **Zie** de **noot op blz. 140 en** 141 **van** M.R.T. XLII.

Hoog Militair Gerechtshof

(Indonesische kamer).

Sententie van 20 Mei 1950.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Kapt. t. Zee H. de Roode, Kapt. t. Zee W. F. G. van Vreeswijk, Generaal-Maj. C. D. Toet, Kolonel Jhr Mr F. H. van der Wijck.

Raadsman: Luit. t. Zee 1e kl. J. B. Kempees.

Vrijheid van bekentenis en onware verklaring.

Ten laste gelegde diefstal wèl wettig, maar niet overtuigend bewezen; vrijspraak.

Ten Taste gelegde doen van een opzettelijke onjuiste mededeling aan de overheid wettig en overtuigend bewezen, doch beklaagde terzake niet strafbaar geacht, aangezien beklaagde een onware verklaring had afgelegd voor een commissie van voorlopig onderzoek, welke hem ais v e r d a c h t e hoorde en in artikel 61 van de Regtspleging Zeemagt het beginsel is neergelegd dat het de van enig strafbaar feit beschuldigde vrijstaat, al dan niet tot een bekentenis te komen. Vrijspraak.

(W.M.S.R. art. 132; R.Z. art. 61; R.L. art. 63).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Fiscaal bij de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, tegen W. V. G., geboren 25 Augustus 1902, sohipper, appellant van een vonnis, op 10 Juni 1949 door de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten gewezen,

Gezien de acte van appèl;

Gezien de oproeping, vanwege de Advocaat-Fiscaal aan de beklaagde betekend;

Gezien het vonnis in eerste aanleg gewezen;

Gelet op de interlocutoire sententie van dit Hof, uitgesproken op 6 Mei 1950;

Gehoord: . . . .enz.;

Overwegende, dat aan beklaagde is te laste gelegd *):

I. „dat hij op een dag in de maand Juli 1948 aan boord van „Hr. Ms. „Kortenaer", zich bevindende te of nabij Emmahaven, „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft wegge„nomen een hoeveelheid pakken sarongstof *tot een totaal van om„streeks 10 pakken,* deel uitmakende van een in beslag genomen „lading, geheel *of ten dele* toebehorende aan een ander dan be„klaagde, welke lading op die dag uit hovenbedoelde bodem werd „gelost;

*) De gecursiveerde gedeelten werden niet bewezen verklaard.
(Red, M.R.T.)

„hebbende beklaagde bij het transport van een zak sarongstof uit „de torpedomakerswerkplaats van genoemde bodem voornoemde hoe-„veelheid sarongsiof in deze werkplaats achtergehouden;

II. „dat hij op een dag in of omstreeks de maand Juli 1948, in „tijd van oorlog, dienende als schipper, aan boord van Hr. Ms. „„Kortenaer", zich bevindende nabij Emmahaven, althans elders in „Indonesië, opuettelijk aan de overheid, t.w. aan de commissie van „officieren benoemd door de commandant van Hr. Ms. „Kortenaer" „teneinde een onderzoek in te stellen naar het aan boord achter-„blijven van een hoeveelheid pakken sarongstof, deel uitmakende „van een in beslag genomen. inmiddels geloste, lading, de onjuiste „ambtelijke mededeling heeft gedaan, dat de majoor-torpedomaker „P. D. op 12 Juli 1948, nadat de voormelde lading was gelost, in „tegenwoordigheid van de sergeant-schrijver H. W. en hem, be-„klaagde, aan de sergeant-konstabel S., in diens functie van onder-„officier van politie van voornoemde bodem, had gerapporteerd dat „een aantal pakken sarongstof, deel uitmakende van de in beslag „genomen lading, die dag niet was gelost, doch zich nog aan "bord „bevond";

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met het vonnis, waarvan beroep;

Overwcgende immers, dat bij dat vonnis wettig en overtuigend bewezen is verklaard — met beklaagdes schuld daaraan — hetgeen hem sub I en sub II is te laste gelegd en deze feiten zijn gequalificeerd als in dat vonnis vermeld, doch dat het Hof, zoals hieronder nader zal worden overwogen, het feit sub I wel wèttig, maar niet overtuigend bewezen acht en het feit sub II wèl wettig en overtuigend bewezen, maar beklaagde deswege niet strafbaar acht;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting in hoger beroep zakelijk heeft verklaard:

„In dc maand Juli 1948 was ik als militair in werkelijke dienst en „diende ik als schipper in de functie van Chef d'Equipage aan boord „van Hr. Ms. „Kortenaer". Op 11 Juli 1948 zijn, terwijl genoemd „schip zich in de nabijheid van Emmahaven op zee bevond, drie „prauwen, waarvan de lading in beslag genomen was, gelost. Die „lading werd aan boord van Hr. Ms. „Kortenaer" gebracht. Van „die lading maakte deel uit een zak inhoudende pakken sarongstof. „Die zak met pakken sarongstof is in de avond van 11 Juli 1948 „naar de torpedomakerswerkplaats van Hr. Ms. „Kortenaer" ge-„bracht, zoals ik vernam van de majoor-torpedomaker D. Op 12 Juli „1948, toen Hr. Ms. „Kortenaer" te Emmahaven in de haven lag, „is de in beslag genomen lading der prauwen door koelies naar de „wal gebracht. Ik heb mij toen samen met D. voornoemd naar de „torpedomakerswerkplaats begeven. D. ging naar binnen en ik bleef „voor de deur staan. Ik heb daar toen twee koelies in de werkplaats „gezonden met opdracht de zak met pakken sarongstof buiten de „werkplaats te brengen. De koelies pakten de zak met pakken „sarongstof op en sleepte deze naar de deur van de werkplaats. Toen

„zij de zak over de drempel van de werkplaats tilden, vielen er enige „pakken sarongstof uit. Ik heb deze gevallen pakken sarongstof op- „geraapt. Bedoelde pakken sarongstof behoorden mij niet toe en ik „had geen recht of vergunning deze weg te nemen of mij toe te „eigenen. Ik zie hier 25 lappen der sarongstof aanwezig in een tas „met ritssluiting.":

Overwegende, dat een proces-verbaal van de Officier-Commissaris, belast met het nemen van informatiën, zakelijk inhoudt, ...enz.;

Overwegende, dat Petrus D. voornoemd ter terechtzitting van 20 Mei 1950 als getuige zakelijk heeft verklaard:

„Ik volhard bij mijn verklaring afgelegd aan de Officier-Com- „missaris als getuige in de zaak tegen schipper V. G. Ik voeg hier- „aan thans nog het volgende toe:

„Toen de zak met sarongstof zich nog in de torpedomakerswerk- „plaats bevond op de dag waarop deze vanuit die werkplaats naar „de wal is gebraaht, had ik enige tijd tevoren deze weekplaats ge- „opend. Ik was juist even de werkplaats binnengegaan om enkele „jassen aan de koelies af te geven. Ik ging daarna de werkplaats „uit en zag, dat beklaagde de werkplaats binnenging. Ik zag toen, „dat beklaagde de zak met sarongstof beetnam en bracht naar de „deuropening. Toen hij zulks deed was hij geheel alleen in de werk- „plaats. Ik wist, dat de zak geheel gevuld was, want ik had er „tevoren een touwtje om gedaan en kon daarmede met moeite de „zak juist vastbinden. Toen ik de jassen uit de werkplaats haalde, „was de zak nog geheel gevuld en gesloten. Tussen het ogenblik, „waarop ik, na de jassen verwijderd te hebben, de werkplaats verliet „en beklaagde deze binnentrad en de zak ging verwijderen, was „niemand in de werkplaats aanwezig. Toen beklaagde de zak naar „de deuropening verplaatste, zag ik, dat de zak open en niet meer „geheel gevuld was. Ik heb vervolgens gezien, dat beklaagde de zak „overgaf aan koelies. die buiten de werkplaats stonden. Tussen het „ogenblik, waarop beklaagde de zak bij de deuropening neerzette „en deze aan de koelies overgaf, zag ik, dat hij met zijn hand be- „wegingen maakte van de zak in de richting van de vloer of een „kist in de werkplaats en omgekeerd. Toen de zak aan de koelies „werd overgegeven, zag ik. dat deze niet meer vol was en dat de „koelies de bovenkant van de zak gemakkelijk konden dicht houden „en over het dek slepen. De zak is geopend aan de koelies overge- „geven. Toen beklaagde en ik bij de deuropening stonden en be- „klaagde de zak sarongstof aan de koelies overhandigde, zag ik dat „V. G. bij de werkplaats stond.";

Overwegende. dat een proces-verbaal van de Officier-Commissaris, belast met het nemen van informatiën, zakelijk inhoudt, dat be- klaagde op 12 Mei 1949 heeft verklaard, dat majoor D. in de avond van 12 Juli 1948 of in de ochtend van 13 Juli 1948 aan hem, be- klaagde, vroeg of hij D. wilde helpen door voor de commissie van voorlopig onderzoek in strijd met de waarheid een verklaring af te leggen, als zou D. op 12 Juli 1948 na het lossen van de in beslag

genomen lading in tegenwoordigheid van beklaagde aan sergeant S. gemeld hebben, dat zich in de torpedomakerswerkplaats nog sarongs 'bevonden en dat deze sarongs alsnog naar de wal gebracht moesten worden; dat hij, toen D. bleef aandringen, en over diens gezin sprak, aan D. heeft beloofd dat hij in strijd met de waarheid de door D. gevraagde verklaring zou afleggen; dat hij, toen hij door de commissie van voorlopig onderzoek werd gehoord, inderdaad heeft verklaard, dat D., nadat de in beslag genomen goederen gelost waren, aan S. had gemeld, dat in de torpedomakerswerkplaats nog sarongs waren achtergebleven.;

Overwegende, dat een proces-verbaal no. 15 dd. 13 Juli 1948, opgemaakt door Th. Vloothuizen, Luitenant ter Zee 2e klasse en Jhr A. W. van Holthe, Adelborst 1e klasse, zakelijk inhoudt *(post alia)*:

dat verbalisanten voor zich hebben doen verschijnen de schipper W. V. G., die desgevraagd aan hen heeft verklaard, dat hij op 12 Juli 1948 de majoor D. tegen sergeant S. hoorde zeggen: ,,Ik ,,heb die losse nog, die zal ik morgenochtend wegbrengen.";

Overwegende,. . . .enz.;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte Peiten en omstandighedene dig geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren even zovele redengevende feiten cn omstandigheden, waarop steunt de beslissing van het Hof. dat door deze bewijsmiddelen

1) wettig is bewezen [zie het niet-gecursiveerde gedeelte der tenlastelegging onder **I** — *Red.]*;

2j wettig en overtuigend is bewezen — met beklaagdes schuld daaraan — [zie het niet-gecursiveerde gedeelte der tenlastelegging onder II — *Red.]*;

Overwegende, dat het Hof niet bewezen acht, dat beklaagde heeft begaan, hetgeen hem sub **I** meer of anders is te laste gelegd dan hierboven sub **1)** als wettig bewezen is aangenomen;

Overwegende, dat het Hof niet overtuigend bewezen acht. dat beklaagde heeft begaan hetgeen hierboven sub l) als wettig bewezen is aangenomen;

Overwegende, dat het Hof niet bewezen acht, dat beklaagde heeft begaan hetgeen hem sub II meer of anders is te laste gelegd dan hierboven sub *2)* als bewezen is aangenomen;

Overwegende, dat het sub *2)* bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als:

,,Als militair opxettelijk aan de overheid een onjuiste ambtelijke „mededeling doen, gepleegd in tijd van oorlog";

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde echter deswege, aangezien hij door de commissie van officieren als verdachte werd gehoord terzake van een misdrijf, niet strafbaar is, vermits in artikel 61 der Regtspleging bij de Zeemagt het beginsel is neergelegd, dat het de van enig strafbaar feit beschuldigde vrijstaat al dan niet tot een bekentenis te komen;

Gezien artikel 77 der Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis waarvan beroep;

En opnieuw recht doende:

Ten aanzien van het sub I te laste gelegde:

Verklaart wettig, doch niet overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde is te laste gelegd zoals en voorzover dit hierboven als bewezen is aangenomen;

Spreekt beklaagde vrij van hetgeen hem sub I is te laste gelegd;

Ten aanzien van het sub II te laste gelegde:

Verklaart bewezen hetgeen aan beklaagde is te laste gelegd zoals en voorzover dit hierboven als bewezen is aangenomen;

Verklaart het bewezene strafbaar;

Qualificeert dit als voormeld;

Verklaart beklaagde daaraan schuldig, doch deswege niet strafbaar;

Spreekt beklaagde mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT.

Rovenstaande sententie zou men kunnen beschouwen als het supplement van 's Hofs uitspraak van 22 November 1949, M.R.T. XLIII, blz. 84 v. Ook daar betrof het een militair die ais verdachte werd gehoord, doch in dat geval weigerde om te voldoen aan het bevel van zijn meerdere, om zijn naam op te geven, terwijl in het hierboven afgedrukte geval de verdachte een onware verklaring aflegde.

Ten aanzien van beide gevallen speelt het beginsel van artikel 61 van de Regtspleging bij de Zeemagt (art. 63 R.L.), inhoudende dat het een beklaagde vrij staat om al of niet tot bekentenis te komen, een rol. Dit beginsel wordt geachf zich uit te strekken tot het vooronderzoek, dus het wordt geacht ook te gelden als de militair nog slechts als v e r d a c h t e gehoord wordt.

In het geval van de hierboven bedoelde weigering had de Krijgsraad uit genoemd beginsel willen afleiden, dat het een verdachte vrijstaat te weigeren om zijn naam op te geven. Het Hoog Militair Gerechtshof was het daarmede niet eens: verdachte werd, door hem naar zijn naam te vragen, nog niet gehoord over het feit zelf (i.c. een rijwiel-overtreding) waarvan hij verdacht werd. Er kon dus (nog) geen beroep gedaan worden op een recht tot zwijgen.

Implicite kan dexe beslissing van het Hof inhouden dat dat zwijgrecht wèl zou u-orden erkend, zodra de vragen (bevelen) het terrein van het feit, waarvan de mindere verdacht wordt, gaan bestrijken, en dat het Hof een weigering om de antwoorden op zodanige vragen (bevelen), met een beroep op het beginsel van artikel 61 (63), straffeloos zou achten. Aldus meende ik in mijn naschrift onder genoemde sententie te mogen aannemen.

Hoewel de hierboven afgedrukte sententie niet handelt op het terrein van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, maar op dat van artikel 132, is zij niettemin een bevestiging van mijn hogervermeld vermoeden. Het Hof is van oordeel dat het aflegger&van een valse verklaring voor een commissie van voorlopig onderzoek oplevert het doen van een onjuiste ambtelijke mededeling aan de overheid. Maar aangezien beklaagde voor die commissie werd verhoord ais verdachte en het onderwerp van de vraag was het feit, u-aarvan hij verdacht werd, werd hij op grond van het beginsel van artikel 61 (63) niet strafbaar geacht.

Om de parallel met de sententie van 22 November 1949 duidelijk te zien, zou men zich moeten voorstellen, dat beklaagde geweigerd xou hebben te antwoorden op de vraag, welke hij thans beantwoordde met een onjuiste verklaring. Men mag dan n.m.m. wel aannemen dat deze weigering als ,,opzettelijke ongehoorxaamheid zou zijn gequalifzceerd, doch dat de beklaagde dan evenmin strafbaar zou worden geacht, eveneens op grond van de bekentenisvrijheid van artikel 61 (63).

Ten deze dient nog opgemerkt te worden dat het Hof de vrijheid om tot belcentenis te komen, ruint toemeet. In casu betrof de onjuiste verlclaring immers niet hetgeen beklaagde zèlf zou hebben gedaan of niet gedaan, maar de gedragingen van een rnede-onderofficier. Klaarblijkelijk (en m.i. terecht) wil het Hof geen onderscheid maken tussen mededelingen, welke verdachte zelf betreffen en mededelingen, welke verdachte zelf betreffen en mededelingen, welke een ander (mogelijk een mede-verdachte) betreffen: ten aanzien van het gehele relaas van het gebeuren, dat de militair als verdachte geeft, wordt hij beschermd door het beginsel van artikel 61 (63).

In hoeverre een verklaring van een verdachte of getuige voor een commissie van voorlopig onderzoek een ,,ambtelijke" mededeling is, worde hier thans in het midden gelaten. Terxake van de eerste helft van artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht bestaat weinig jurisprudentie; verwezen worde naar het vonnis van de Krijgsraad voor de Landmacht te 's Hertogenbosch van 19 December 1935 (bevestigd bij sententie van het H.M.G. van 7 Februari 1936) M.R.T. XXXI, blz. 593 v. Daar betrof het een opperwachtmeester, die als brigade-coinmandant onware ambtelijke aantekeningen in een door hem bij te houden register had gesteld. **W. H. P.**

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 6 Juli 1950.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Kap. Luit. t. zee (A) J. Dekker, Luit. t. zee (A) 1e kl. G. Bakker, Luit. t. zee 1e kl. J. N. J. van der Mey, Luit, t. zee 1e kl. J. W. Caspers.

Fiscaal: Kap. Luit. t. Zee (A) Mr R. J. Brunner.
Raadsman: Mr M. Thoolen.

Kennis dragende van een door twee kameraden. gepleegde diefstal opzettelijk nagelaten daarvan aan de bevoegde overheid mededeling te doen.

Het bewezenverklaarde levert niet het misdrijf van artikel 132 W.M.S.R., noch enig ander strafbaar feit) op. Niet aanvaardbaar is dat de burgers door straffen gedwongen zouden worden om de Staat te helpen in zijn politie-bedrijf. Dit geldt alleen ten aanzien van een zeer zwaar delict dat nog niet gepleegd, doch alleen voorgenomen is. De Staat schaffe zich politie-agenten aan doch eise niet van zijn ingezetenen dat zij spionnen worden. Deze beginselen hebben, blijkens de geschiedenis der totstandkoming, ook gegolden voor artikel 132 W.M.S.R.

(W.M.S.R. art. 182).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van de Fiscaal tegen J. L. de R., gewezen stoker I OVW, oud 22 jaar, geboren te 's Gravenhage, gerequireerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als stoker le klasse OVW, bij de Marinekazerne „Kruiserkade" te Soerabaja,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad dd. 14 April 1949, No. 15746 van de Commandant Zeemacht in het Oosten en de aanhangigmaking daarvan bij de Officier-Cummissaris van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage dd. 5 September 1949, no. CZM/7/15370;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad dd. 16 Juni 1950, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd *):

„dat hij te Soerabaja, in tijd van oorlog, op 12 December 1945, in „ieder geval in de maand December 1948, toen hij als stoker le klasse „diende aan boord van Hr. Ms. „R.P. 118";

1 opzettelijk heeft nagelaten om *aan zijn commandant, althans* „aan de bevoegde overheid mededeling te doen van het feit, dat hij „van de matroos 2e klasse G. J. D. en van de stoker le klasse „A. V. K., in ieder geval van één hunner vernomen had, dat deze „twee schepelingen drie rollen textielgoed, niet aan hen of één hun- „ner toebehorende, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „hadden weggenomen van de lading van een, enige dagen tevoren „door de commandant van Hr. Ms. „R.P. 109" in beslag genomen „en/*of* opgebracht vaartuig, welke verzwijging van die mededeling „het belang van de dienst *en*/of van de Staat kon schaden,

„2e. nadat door G. J. D. en A. V. K. van de lading van het

*) De gecursiveerde gedeelten werden in het bewezen-verklaarde niet opgenomen. (Red. M.R.T.)

„op 6 December 1948 nabij Rembang in beslag genomen en/of opge-
„bracht vaartuig „Kotta Mekka", welke lading geheel of ten dele
„aan een ander of aan anderen toebehoorde, dan aan genoemde D.
„en/of K., drie rollen textielgoed waren weggenomen, met het oog-
„merk van wederrechtelijke toeëigening, met het oogmerk om het
„door meergenoemde personen gepleegde misdrijf te bedekken, dan
„wel *deszelfs nasporing* of vervolging of die *van* genoemde personen
„te beletten of te *bemoeilijken,* twee rollen van dit textielgoed heeft
„verborgen *en/of* weggemaakt, door met voornoemd oogmerk deze
„twee rollen aan boord van Hr. Ms. „R.P.118" te brengen en te
„plaatsen onder een slaapstede in de kaartenkamer van dat schip,
„terwijl hij wist. dat de derde rol dezelfde dag in Soerabaja zou
„worden verkocht";

Gezien:. . . .enz.;

Gezien de schriftuur van de eis [strekkende tot bewezenverklaring en qualificatie als: le. „ALS MILITAIR OPZETTELIJK NALATEN AAN „DE BEVOEGDE OVERIIEID EEN AIEDEDELING TE DOEN, WAARVAN „DE VERZWIJGING HET BELANG VAN DE DIENST OP VAN DE STAAT „KAN SCHADEN, GEPLEEGD IN TIJD VAN OORLOG"; en 2e. „NADAT „ENIG MISDRIJF IS GEPLEEGD, MET HET OOGMERK OM HET TE „BEDEKKEN, VOORWERPEN, WAAROP HET MISDRIJF IS GEPLEEGD, „VERBERGEN"];

Post *alia:*

Overwegende, ten aanzien van de strafbaarheid van het bewezene, dat het aan geen twijfel onderhevig is, gelet op de „woordelijke om-„schrijving van de wettekst", dat de telastelegging onder aanhef en le doelt op artikel 132 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

dat evenwel het bewezene aanhef en onder 1e niet onder voornoemd artikel is te brengen, noch in enige andere wet of verordening is strafbaar gesteld;

dat weliswaar de verzwijging aan „de bevoegde overheid" van *elke* mededeling „het belang van de dienst of van de Staat kan „schaden", doch de Krijgsraad van oordeel is, dat het niet de bedoeling van de wetgever is geweest om abstracties, maar om concrete feiten strafbaar te stellen;

dat voorts „het kunnen schaden van het belang van de dienst of „van de Staat" zo veelomvattend is, dat, ware het verzwijgen van elke mededeling, welke dit gevolg zou kunnen veroorzaken, als zodanig strafbaar gesteld, de leer van de „Staatsraison" in optima forma zou herleven;

dat staatsbelang en rechtsbelang als zodanig niet tegenover elkaar staan, doch de Staat — wil hij rechtsstaat zijn — niet tot misdrijf mag stempelen hetgeen slechts een zogenaamd staatsbelang, maar geen rechtsbelang, verbieden wil;

dat sterke staten niet met strafbepalingen de burgers behoeven te dwingen om een deel der staatsplichten over te nemen, omdat de staten het zelve niet vermogen;

dat op dit punt de rechtshistorie de strafbepalingen tegen het niet

aangeven van *gepleegde* misdrijven, waarvan iemand kennis droeg, de meest beruchte plaats inneemt (alle burgers gedwongen aanklagers als „guthherzige Untertanen, wie einem jeden Biedermann ge„buhrt");

dat trouwens zelden een wetgeving zover is gegaan om deze politieregeling onbeperkt toe te passen op ieder misdrijf, doch daaronder slechts vielen hoogverraad, valsheid in landsmunten of zegels, toverij en godslastering, later ook andere „schwere Criminalverbrechen";

dat in het nieuwere strafrecht het denkbeeld, dat de burgers door straffen gedwongen zouden moeten worden om de staat te helpen in zijn politiebedrijf, is verworpen en naar die begrippen de gepleegde misdrijven blijven overgelaten aan de nasporingen van het staatsgezag;

dat alleen wanneer een zwaar delict, waardoor de veiligheid van de staat, het leven of de veiligheid der burgers ernstig bedreigd wordt, nog niet gepleegd, doch alleen voorgenomen is en iemand, die van het voornemen kennis droeg op een tijdstip, waarop het nog kan worden voorkomen of althans het levensgevaar nog kan worden afgewend, opzettelijk verzuimt om aangifte te doen, ook de nieuwere wetgevingen, wanneer het voorgenomen misdrijf werkelijk gevolgd is, een rechtsplicht geschonden achten en straffen;

dat het criterium moet worden gezocht in: „een rechtsplicht ge-***„schonden"***, doch niet in: „het overnemen van een staatsplicht ver-„*zuimd*.";

dat de staat zich politie-agenten aanschaffe voor de opsporing van misdrijven, daar een staat, die ook in dit opzicht sterk is georganiseerd, niet door strafbepalingen van zijn ingezetenen behoeft te eisen, dat zij spionnen worden;

dat, gezien ook de geschiedenis der tot standkoming van artikel 83 van het Wetboek van Militair Strafrecht, artikel 132 van dat Wetboek niet bedoelt voor het militaire op bovenstaande normen inbreuk te maken, daar het anders de belangen van de dienst of van de staat eer zou schaden dan baten, vermits voorschriften tot het verplicht verklikken de band van onderling vertrouwen en kameraadschap tussen de militairen ernstig zou verzwakken;

Overwegende, dat het bewezene onder aanhef en 2e behoort te worden gequalificeerd als:

„NADAT ENIG MISDRIJF IS GEPLEEGD, MET HET OOGMERK OM „HET TE BEDEKKEN, VOORWERPEN, WAAROP HET MISDRIJF IS GE„PLEEGD, VERBERGEN";

Overwegende, dat, gelet op de ernst van het bewezen strafbare feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde, een geldboete ad f 25, subsidiair 5 dagen hechtenis passend wordt geacht;. . . .enz.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 6 Juli 1950.

President: Mr D. B. A. Franken.

Leden: Kap. Luit. t. zee (A) J. Dekker, Luit. t. Zee (A) 1e kl. G. Bakker, Luit. t. Zee 1e kl. J. N. J. van der Mey, Luit. t. Zee 1e kl. J. W. Caspers.

Fiscaal: Kap. Luit. t. Zee (A) Mr R. J. Brunner.

Raadsman: Adelborst *(CD)* I van der Blink.

Medeplegen van het als militair een meerdere beledigen. Beklaagde, marinier 2e klasse, deed een door hem opgestelde brief, inhoudende beledigingen aan het adres van zijn meerdere, een korporaal der mariniers, typen en verzenden door zijn verloofde.

Competentie van de militaire rechter, niettegenstaande connexiteit met een aan de burger-strafrechter onderworpen persoon, nu het een militair misdrijf betreft.

(W.M.S.R. art. 108, Inv. M.S.T.R. art. 81, Wb.v.Str. art. 47).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE

in de zaak van de fiscaal tegen J. G. P., oud 22 jaren, geboren te Lonneker, gerequireerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier 2e klasse aan boord van Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck" te Rotterdam,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad d.d. 16 Mei 1950, No. CZM/2/26831;

Gezien het bevel tot bijeenkoining van de Zeekrijgsraad d.d. 16 Juni 1950, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd *):

„dat hij te Curaçao, waar hij als marinier 2e klasse diende op „de Marinebasis „Parera", in of omstreeks het tijdvak van 1 tot „16 Februari 1950 een geschrift heeft samengesteld, waarin na te „noemen woorden van beledigende *(of beschimpende)* strekking voor„kwamen, met het oogmerk dit te doen toekomen aan de, eveneens „aldaar dienende korporaal der mariniers A. J. Kenson, en zich be„wust zijnde, dat na te noemen vrouw met hem samen wilde werken „om tezamen en in vereniging mrt hem opzettelijk die korporaal te „beledigen *(of te beschimpen)* door het toezenden van dat geschrift, „opzettelijk dit geschrift heeft toegezonden aan *D.* N. Hasclhocf, „met verzoek dit voor hem te typen, en te verzenden aan het adres „van die korporaal, aan welk verzoek deze, — zoals hij, beklaagde, „ook verwachtte — op of omstreeks 17 Februari 1950 opzettelijk „heeft voldaan, waarop die korporaal op 19 Februari 1950 te

*) De gecursiveerde gedeelten werden niet bewezen verklaard.
(Red. M.R.T.)

„Curaçao dit geschrift heeft ontvangen en gelezen, waarin o.m. de „volgende voor deze — naar hem, beklaagde en voornoemde Hasel- „hoef bekend was — beledigende woorden voorkwamen, t.w. „peste- „„rige smerige lamstraaltje", „zwarte slang" en „smerige nikker";

„en voor zover het vorenstaande niet tot een veroordeling mocht ..leiden:

„*subsidiair:*

„dat hij te Curaçao op of omstreeks 19 Februari 1950, toen hij „als marinier 2e klasse diende op de Marinebasis „Parera", tezamen „en in vereniging met D. RI. Haselhoef opzettelijk beledigend aan „de eveneens aldaar dienende korporaal der mariniers A. J. Kenson „per post heeft toegezonden een door hem ontworpen en door voor- „noemde Haselhoef op zijn verzoek getypt geschrift, dat op 19 „Februari 1950 te Curaçao door die korporaal is ontvangen en ge- „lezen, in walk geschrift o.m. de volgende, voor die korporaal — „naar hij wist — beledigende woorden voorkwamen, t.w. „pesterige „„smerige lamstraaltje", „zwarte slang" en „smerige nikker"";

Gezien....enz.:

Overwegende, dat het bewezene [het primaire — *Red.]* behoort te worden gequalificeerd als:

„MEDEPLEGEN VAN HET ALS MILITAIR OPZETTELIJK EEN MEER- „DERE DOOR EEN TOEGEZONDEN GESCHRIFT BELEDIGEN";

Overwegende, dat een gevangenisstraf voor de tijd van 14 dagen staat in goede verhouding tot de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde;

Gezien de artikelen 108, 1e lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht, 47 aanhef en onder 1° van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het de beklaagde ten laste gelegde in dier voege als hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend,bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot een gevangenisstraf van *veertien **dagen;***

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hoge Raad der Nederlanden.

Arrest van 18 April 1950.

Vice-President: Mr W. Fick.

Raden: Mrs. Feber, Rombach, Vrij en Van Berckel.

Advocaat-Generaal: Mr Langemeyer.

Raadsman: Mr W. H. Vermeer, advocaat te Amsterdam.

Artikel 36 (3) Binnen-Aarzvarings-Reglement verbiedt het oversteken van een nauw vaarwater, wanneer een ander vaartuig daardoor wordt verplicht zijn koers te wijzigen om een aanvaring te voorkomen. In casu had het andere vaartuig, om een aanvaring te voorkomen, zijn koers niet gewijzigd doch had achteruitgeslagen. Bovendien gebiedt artikel 29 van genoemd Reglement om, ingeval een aanvaring dreigt, vaart te verminderen, te stoppen of achteruit te slaan, niet om van koers te veranderen.

Cassatiemiddel, gebaseerd op s.o.v.t. van artikel 36 (3) B.A.R., in verband met de artikelen 1 Wetb. v. Str. en 11 Wet A.B. verworpen, aangezien, wanneer de verplichting ontstaat om te stoppen, gezegd kan worden, dat het vaartuig verplicht wordt van zijn koers af te wijken, daar het dan immers niet ongestoord zijn koers kan vervolgen.

(Wb. v. Str. art. 473, Binnen-Aanvar. Regl. art. 36 (3)).

De Hoge Raad der Nederlanden,

Op het beroep van D. H., geboren te Maarssen, 22 Februari 1903, sleepbootkapitein, wonende te Amsterdam, requirant van cassatie tegen een vonnis van de Rechtbank te Amsterdam van 6 December 1949, houdende bevestiging in hoger beroep, behoudens ten aanzien der strafoplegging, van een mondeling vonnis van den Kantonrechter te Amsterdam van 20 Juli 1949, waarbij requirant wegens *„Als „schipper niet in acht nemen de wettelijke voorschriften vastgesteld „ter voorkoming van aanvaring of aandrijving"*, met aanhaling van de artikelen 23 en 473 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 36 lid 3 van het Binnenaanvaningsreglement, tot straf is veroordeeld, hebbende de Rechtbank met vernietiging in zover van het vonnis van den Kantonrechter, de straf bepaald op een geldboete van twintig gulden subsidiair vijf dagen hechtenis;

Gehoord het verslag van den Raadsheer *Rombach*;

Gezien het gerechtelijk schrijven, namens den Procureur-Generaal aan den requirant uitgereikt, ter kennisgeving van den dag, voor de behandeling dezer zaak bepaald;

Gelet op de niiddelen van cassatie, namens den requirant voorgesteld bij schriftuur en luidende:

1. Schending of verkeerde toepassing van artikel 36 derde lid

van het Binnenaanvaringsreglement juncto artikel 473 van het Wetboek van Strafrecht, alsmede van de artikelen 1 eerste lid van dat Wetboek en artikel 11 van de Wet houdende Algemene Bepalingen, doordat de Rechtbank, het veroordelende vonnis van den Kantonrechter in zoverre bevestigende, heeft bewezen verklaard dat verdachte artikel 36 lid 3 van genoemd Reglement heeft overtreden *);

2. Schending of verkeerde toepassing van artikel 330 van het Wetboek van Strafvordering. in verband met de artikelen 415 en 425 van dat Wetboek, doordat de Rechtbank, hoewel het element van het verplichten tot koerswijziging van het verbod van artikel 36 lid 3 van genoemd Reglement niet bewezen kon worden, niettemin een overtreding van genoemd artikel bewezen achtte;

3. Schending of verkeerde tocpasing van de artikelen 358 derde lid en 359 twecde lid in verband met de artikelen 415 en 425 van het Wetboek van Strafvordering, doordat, de Rechtbank, niettegenstaande het ter terechtzitting namens verdachte uitdrukkelijk voorgedragen verweer (van overeenkomstige strekking en inhoud als

*) Als toelichting van het eerste middel komt in de schriftuur, houdende middelen van cassatie, voor:

„Artikel 36 (3) B.A.R. bedreigt, in verband met artikel 473 Wetboek „van Strafrecht, straf tegen de schipper van een vaartuig, wanneer hij „daarmede een nauw vaarwater oversteekt, zó, dat daardoor een ander „vaartuig zou worden verplicht om, teneinde een aanvaring te voorkomen, „van zijn koers af te wijken.

„Ik meen dat een schending van dit verbod niet bewezen is, immers in „de gegeven situatie niet bewezen kòn worden. Een element van het delict „is, dat, tengevolge van de wijze van oversteken door verdachte, het andere „vaartuig verplicht zou worden van zijn koers af te wijken. Dit nu is niet „bewezen want het kòn niet bewezen worden (geheel afgescheiden van de „omstandigheid dat het andere schip de sleepboot „Cornelia", in casu ook „niet van haar koers is afgeweken).

„De verplichtingen van het andere vaartuig in de gegeven situatie zijn „namelijk neergelegd in artikel 29 B.A.R., welk artikel de plicht oplegt om, „als een aanvaring dreigt, vaart te verminderen, te stoppen of achteruit „te slaan, niet om van koers te veranderen.

„Nu zou men, op grond van het voorschrift van artikel 50 B.A.R., nog „kunnen beweren dat deze rechts-verplichting van artikel 29 B.A.R. in casu „moest wijken voor de feitelijke plicht, die het goede zeemanschap de „schipper van het andere schip (de „Cornelia") oplegde en dat het goede „zeemanschap in casu zou hebben vereist dat de schipper zijn koers zou „hebben gewijzigd. Ook dit zou echter niet opgaan omdat:

„(a) de „Cornelia" het schip van verdachte, ramde op een afstand van „15 meter van het achterschip, zodat het tijdig vaartverminderen de aan„gewezen manoeuvre zou zijn geweest, welke zon hebben geresulteerd in „het vrij varen van beide schepen;

„(b) een koerswijziging naar bakboord de aanvaring zou hebben ver„ergerd, aangezien dan het veel zwaardere schip van verdachte de „Cor„ „nelia" zou hebben geramd;

„(c) een koerswijziging naar stuurboord de „Cornelia" in moeilijkheden „zou hebben gebracht met de schuins-rechts achter haar, in gelijke rich„ting varende sleepboot „Gyma".

„Zowel rechtens (naar de eis van artikel 29 B.A.R.) als feitelijk (naar „de eisen van goede zeemanschap) was dus van een plicht tot koers wijzigen „geen sprake, zodat in de gegeven situatie artikel 36 (3) B.A.R. niet over„treden kòn worden." (Red. M.R.T.)

hierboven onder middel **1** is weergegeven) dat het bewezenverklaarde geen overtreding van artikel 36 lid **3** van voormeld Reglement en ook overigens geen strafbaar feit opleverde, omtrent dat verkeer geen beslissing heeft gegeven en nog veel minder zodanige beslissing met redenen heeft omkleed;

Gehoord den Advocaat-Generaal Langemeijer namens den Procureur-Generaal, in zijn conclusie, strekkende tot verwerping van het ingestelde beroep **);

Overwegende dat met qualificatie als bovenvermeld ten laste van den requirant bij het in zover bevestigde vonnis van den Kantonrechter is bewezen verklaard:

„dat hij op 9 April 1949 omstreeks 13½ uur in de gemeente Amsterdam als schipper van het vaartuig „Annie Goedkoop", hetwelk „door eigen mechanische kracht werd voortbewogen, daarmede het „voor de scheepvaart openstaande openbare vaarwater, Binnen Y, „zijnde een nauw vaarwater als bedoeld in artikel 4 van het Binnenaanvaringsreglement 1926, geheel overstekende, komende uit de „richting Nederlandse Dok- en Scheepvaartmaatschappij en gaande „in de richting Houthaven, de koerslijn van het eveneens door eigen „mechanische kracht voortbewogen vaartuig „Cornelia", hetwelk „aldaar varende was komende uit de richting Oranjesluizen en gaande in de richting Hembrug, heeft gesneden, zulks terwijl laatstgenoemd vaartuig daardoor verplicht werd van haar koers af te „wijken om aanvaring te voorkomen, tengevolge waarvan een aanvaring tussen beide vaartuigen volgde";

Overwegende dat deswege voormelde straf werd opgelegd;

Overwegende dat het eerste en het tweede middel van cassatie tegen een zelfde onderdeel van de bewezenverklaring te weten: het aan verdachte verweten snijden met de Annie Goedkoop van de koersliin van de Cornelia. waardoor de Cornelia verdicht werd van haar koers af te wijken om aanvaring te voorkomen, gericht zijn en gezamenlijk kunnen worden behandeld;

Overwegende dat op dit punt de drie ter terechtzitting van de Rechtbank gehoorde getuigen, Gijsbertus Meerleveld, Egbertus Willebrordus van Doorn en Hermanus Boxem, zakelijk de navolgende verklaring hebben afgelegd: De Cornelia voer in de richting Oranjesluizen-Hembrug. De Annie Goedkoop, waarvan verdachte kapitein was, ging op korten afstand vóór de Cornelia het vaarwater dwars oversteken. Toen de Cornelia dit bewerkte heeft zij haar motor op volle kracht achteruit laten draaien. maar een aanvaring werd niet voorkomen en de Cornelia raakte met den steven de Annie Goedkoop op het berghout aan diens bakboordzijde;

Overwegende dat voormeld bestanddeel der bewezenverklaring op deze bewijsmiddelen kon steunen, omdat, ook wanneer door het snijden van de koerslijn van een ander vaartuig voor dit vaartuig de verplichting ontstaat om onmiddellijk te stoppen ten einde aanva-

---

**) Zie de achter het arrest afgedrukte conclusie. (Red. M.R.T.)

ring te voorkomen, dit vaartuig gezegd moet worden verplicht te zijn van den koers af te wijken, daar het dan immers zijn koers niet ongestoord kan vervolgen en het voorschrift van artikel 36, derde lid van het Binnenaanvaringsreglement overtreden wordt;

Overwegende dat ook het derde middel van cassatie moet falen, orndat, daargelaten dat de met redenen omklede bewezenverklaring zelf reeds een weerlegging van het daarin genoemde verweer oplevert, het middel feitelijken grondslag mist in de stukken, waarvan in cassatie wordt kennisgenomen,

Verwerpt het beroep.

Conclusie van de Advocaat-Generaal Mr *Langemeijer*:

Edele Hoog Achtbare Heren,

Het eerste van de drie middelen, die in deze zaak bij sc'hriftuur aan U zijn voorgelegd, berust op de veronderstelling dat ,,van zijn ,,koers afwijken" in artikel 36 lid **3** van het Binnen-aanvaringsreglement zou betekenen zijwaarts uitwijken. Deze stelling echter schijnt mij onaanvaardbaar. Men kan toch niet bij enige wetgever de bedoeling aannemen om wel te verbieden het oversteken van een vaarwater indien daardoor een schip dat dit vaarwater volgt gedwongen wordt ter voorkoming van een aanvaring zijwaarts uit te wijken. maar zodanig oversteken toe te staan in het ergere geval dat slechts stilhouden of achteruitslaan van het andere schip een aanvaring kan vermijden. Ook taalkundig laten beide laatste maatregelen zich zonder bezwaar onder ,,van zijn koers afwijken" mede begrepen achten.

Net tweede middel, dat de bewijsvoering bestrijdt, berust op dezelfde onderrstelling. In de juiste opvatting toch bewijst het enkele feit dat twee schepen, waarvan het ene rechtuit voer en het andere het vaarwater overstak, in aanvaring zijn gekomen, dat het oversteken van dit laatste vaartuig het andere verplichtte om van zijn koers af te wijken.

Het derde middel klaagt over het niet gemotiveerd verwerpen van het in de eerste twee middelen verwerkte verweer. Uit geen voor Uw Raad kenbaar stuk echter blijkt dat dit verweer gevoerd is.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van *27* Juni *1950.*

Voorzitter: Mr J. H. Kuiper.

Leden: Mrs. W. H. van Basten Batenburg en A. Blom.

Beroep tegen een besluit van de Minister van Oorlog, genomen op een bezwaarschrift van een hoofdofficier tegen een over hem uitgebrachte beoordeling.

Aangezien het besluit door de Minister is genomen, nadat een krachtens algemeen verbindende regels optredende commissie advies had uitgebracht, is de Centrale Raad bevoegd in eerste en enige aanleg over het onderhavige beroep te oordelen.

De grief van klager, gericht tegen de beoordeling „ongeschikt" achter „voor bevordering", moet, nu deze beoordeling inzonderheid is gebaseerd op de resultaten vaa een geneeskundig onderzoek en nu deze medische keuring niet de verwachting wettigt dut klnger ook in de toekomst de vereiste geschiktheid niet zal verkrijgen, vervangen worden door de aanduiding: „nog niet aan te bevelen wegens „ongunstige uitslag der geneeskundige keuring".

(Ambt. Wet artt. *3, 47, 58).*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

inzake C. F. H., wonende te 's Gravenhage, klager, voor wie ter openbare tereohtzitting als gemachtigde is opgetreden C. F. H. Seyffardt, lutenant-kolonel der infanterie, wonende te Amsterdam,

tegen:

de Minister van Oorlog, verweerder, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden W. van Erkel, referendaris bij het Ministerie van Oorlog, wonende te Rijswijk (Z.H.).

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken en gehoord bovengenoemde gemachtigden;

WAT AANGAAT DE FEITEN VAN HET TWISTGEDING:

Overwegende dat verweerder op *11* Maart *1950* het navolgende besluit hecft genomen:

„DE MINISTER VAN OORLOG.

„Beschikkende op een door de Luitenant-kolonel C. F. H. van het „wapen der infanterie, onder dagtekening van *9* November *1949* „ingezonden bezwaarschrift, als bedoeld in punt *38* van het voor„schrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Konink„lijke landmacht, vastgesteld bij Koninklijk besluit van *21* April „1948 STAATSBLAD nr. *I* 161),

„Gezien het advies nopens vorenbedoeld bezwaarschrift uitge-

„bracht door een commissie, als bedoeld in punt 40 van vorenaange-
„haald voorschrift;

„Brengt ter kennis van reclamant:

„dat aan hem door de laatstelijk omtrent hem uitgebrachte beoor-
„deling niet ten volle recht is wedervaren en dat het zal worden
„schouwd alsof:

„1. achter de hieronder volgende punten het daarnaast vermelde
„is gesteld: (post *alia*)

„Geschiktheid voor een zelfstandig com-
„mando . . . . . voor vredesdienst goed
„Handhaving krijgstucht t.a.v. zichzelf voldoende

„2. achter:

„Beoordeelde wordt in zijn rang beoor-
„deeld met: staat vermeld . . . . . goed

„3. de bij de beoordelingslijst behorende bijlage is vervallen.

„Deelt hem voorts mede, dat overeenkomstig het bepaalde in punt
„41 van het V.B.O. afschrift van deze beschikking in de beoorde-
„lingslijst zal worden opgelegd.";

Overwegende dat klager tegen dit besluit tijdig in beroep is gekomen en bij zijn klaagschrift enige bezwaren tegen dat besluit heeft ontwikkeld en de Raad heeft verzocht ter zake uitspraak te willen doen;

Overwegende dat verweerder bij contra-memorie heeft geconcludeerd tot ongegrond-verklaring van hei beroep;

IN RECHTE:

Overwegende dat het bestreden besluit ten aanzien van de daarin vermelde beoordeling, opgemaakt op 5 October 1949. is genomen, nadat een krachtens algemeen verbindende regels optredende commissie van onderzoek in de zaak een advies had gegeven, zodat de Raad bevoegd is in eerste en enige aanlag over het onderhavige beroep te oordelen;

Overwegende dat ingevalge artikel 93 van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht het aanhouden van beoordelingslijsten van officieren geschiedt volgens door de Kroon bij algemene maatregel van bestuur gestelde of nader te stellen regelen en ten opzichte van dc onderhavige beoordeling van toepassing is het Koninklijk Besluit van 21 April 1948. Staatssblad I 161, houdende vaststelling van een nieuw voorschrift betreffende de beoordeling van de officieren bij de Koninklijke landmacht, verder aan te duiden als V.B.O.;

Overwegende dat het bestreden besluit is genomen naar aanleiding van een bezwaarschrift, door klager ingediend tegen een tussentijdse beoordelingslijst, als bedoeld in punt 31 van het V.B.O., volgens het aldaar bepaalde op te maken o.a. telkens wanneer de Minister van Oorlog dit gelast, hebbende verweerder de opdracht tot het opmaken van die beoordelingslijst te dezen gegeven op 30 September 1949, zulks in verband met een door de chef van de Generale Staf bij verweerder ingediend rapport inzake de wijze, waarop kla-

ger de functie van bataljonscommandant had vervuld bij de op 2, 3 en 4 Augustus 1949 gehouden legeroefeningen;

Overwegende dat klager als eerste grief tegen het bestreden besluit heeft aangevoerd, dat verweerder — evenals de commissie van beoordelaars, die de beoordelingslijst heeft opgemaakt, en de commissie van onderzoek, die 'het bezwaarschrift heeft onderzocht, hebben gedaan — is uitgegaan van de volgens klager foutieve praemisse, dat de laatste keuringsuitslag over hem zou hebben geluid: A.B.O.H.Z.I.S.;
2 1 1 1 2 1 3

Overwegende dat de Raad deze grief echter moet afwijzen, daar de onderhavige beoordelingslijst, lopend over het tijdvak 27 Juli 1948 tot 5 Bctober 1949, is opgemaakt op 5 Bctober 1949, op deze datum de laatste geneeskundige keuring was die van 26 Augustus 1949 en hierbij klagers „A.B.O.H.Z.I.S." was gewaardeerd als evenvermeld onder toevoeging (op grond daarvan) „tropengeschikt-„heid onvoldoende", zodat de commissic van beoordelaars op de beoordelingslijst op de daarvoor bestemde plaats deze laatste keuringsuitslag terecht heeft opgenomen, dit — naar mede uit de plaats van vermelding blijkt — niet als een oordeel harerzijds, maar als een aan haar bekend feitelijk gegeven;

dat hieraan niet afdoet, dat een geneeskundige keuring, welke klager op 13 Februari 1950. dus na hei opmaken der beoordelingslijst, heeft ondergaan, de uitslag heeft opgeleverd: A.B.O.N.Z.I.S.
1 1 1 1 2 1 1
en tropengcschiktheid voldoende, zulks te minder, daar deze uitslag geenszins bewijst, dat de op 26 Augustus 1949 gevonden keuringsuitslag foutief zou zijn geweest, en bovendien bij een op 30 Mei 1947 ingesteld geneeskundig onderzoek de rubriek S (geestelijke stabiliteit) eveneens was gewaardeerd met 3;

Overwegende dat klager voorts als grieven tegen het bestreden besluit heeft aangevoerd, dat de daarin (met wijziging te zijnen gunste der beoordeling op de beoordelingslijst) gegeven beoordeling der „.geschiktheid voor een troepenfunctie" en der „geschiktheid voor „een zelfstandig commando" onjuist zou zijn en zou moeten luiden „goed", zonder restrictie, en dat achter „Beoordeelde wordt in zijn „rang beoordeeld met" had moeten zijn gesteld .„zeer goed";

Overwegende dat de Raad echter ook deze grieven moet verwerpen, daar hij op grond van de gedingstukken — inzonderheid gelet op het rapport van P3 Februari 1950 van de commissie van onderzoek — van oordeel is, dat de bij het bestreden besluit, in overeenstemming met dit rapport, gegeven beoordeling ten aanzien van de evenvermelde punten juist is;

dat de Raad met name deelt het standpunt der commissie van onderzoek, dat klager slechts mag worden beoordeeld voor die diesten, waarvoor hij in verband met zijn „A.B.O.H.Z.I.S." mocht worden aangewezen, dat daarom de legeroefeningen buiten beschouwing dienen te blijven alsof klager daaraan niet had deelgenomen,

en dat uit de beoordeling dient te blijken, dat klager wegens de voormelde uitslag der in het tijdvak der beoordeling, nl. op 26 Augustus 1949, ondergane geneeskundige keuring niet gesahikt is voor troepenfuncties in een gemobiliseerd leger, doch voor de gewone vredesdiensten wel als een goed officier kan worden beoordeeld;

Overwegende dat klager tegen het bestreden besluit verder heeft aangevoerd, dat het achter ,,tactische bekwaamheid" gestelde ,,heeft .,geen cursus voor hogere tactische vorming gevolgd" moet vervallen, aangezien hij in 1946 de hersaholingscursus voor plaatsvervangende regimentscommandanten heeft gevolgd en bovendien het doen volgen van cursussen een zaak is van het beleid van zijn militaire chefs en dus het niet gevolgd hebben van een cursus nimmer in een beoordeling als bezwarend argument tegen hem mag worden gebezigd;

Overwegende dat evenwel naar 's Raads oordeel de aanduiding ,,heeft geen cursus voor hogere tactische vorming gevolgd" op zichzelf niet meer is dan een mededeling van feitelijke aard en niet is een bezwarend argument, zij het ook dat die mededeling met het oog op een eventuele bevordering van klager tot kolonel wel bezwarend zou kunnen werken, nu verweerder blijkens een schrijven van 23 December 1948 het standpunt inneemt, dat voor kolonelsfuncties in de troep slechts in aanmerking komen officieren, die met gunstig gevolg de Hogere Krijgsschool hebben doorlopen dan wel, nadat zij daartoe zijn aangewezen, een ,,cursus hogere bevel-,,voering[w] met goede uitslag hebben gevolgd;

dat voorts de door klager gevolgde herscholingscursus blijkbaar niet een ,.cursus hogere bevelvoering" was, als zoëven bedoeld;

dat de Raad dan ook de onderhavige door klager gewraakte mededeling niet onjuist kan heten en mitsdien klagers hiertegen gerichte grief eveneens moet afwijzen;

Overwegende dat klagers laatste grief is gericht tegen het vermelde in de beoordelingslijst achter ,,voor bevordering" van de aanduiding ,,ongeschikt", in welke aanduiding bij het bestreden besluit geen wijziging is gebracht, zijnde klager van mening dat in plaats van ,,ongeschikt[v] tenminste had moeten zijn vermeld ,,aan te be-,,velen";

Overwegende te dien aanzien, dat volgens punt 21 van het V.B.O. als ,,ongeschikt[t] worden aangeduid de officieren, die niet voldoen aan het bepaalde in artikel 9 der Bevorderingswet voor de landmacht 1902 (luidende: ,,Om voor bevordering in aanmerking te ,,komen, moet de officier, onverminderd de overige bij deze wet te ,,stellen eischen, bij goed gedrag en genoegzamen dienstijver de ,,vereischte bekwaamheid en geschiktheid voor den hoogeren rang ,,bezitten[v]) en van wie niet verwaoht wordt, dat zij die geschiktheid alsnog zullen verwerven;

dat nu uit het rapport der commissie van onderzoek blijkt, dat deze commissie — met welker oordeel verweerder zich blijkens het bestreden besluit heeft verenigd — klager voor bevordering onge-

schikt heeft geacht inzonderheid op grond van de medische keuring, en wel bepaaldelijk die van 26 Augustus 1949;

dat de uitslag van die keuring echter niet wettigt de verwachting te koesteren, dat klager ook in de toekomst de vereiste geschiktheid voor een hogere rang niet zal verwerven. zulks te minder. nu de uitslag van de geneeskundige keuring. welke on 13 Februari 1950 — dus nog vóórdat het bestreden besluit werd genomen — heeft plaats gehad, aan een bevordering niet in de weg zou staan;

dat de beoordelingslijst ten opzichte van het onderhavige punt mitsdien in strijd is met het toepasselijk algemeen verbindend voorschrift, vervat in punt 21 van het V.B.O. en hetzelfde moet worden gezegd van het bestreden besluit, hetwelk de beoordeling ten aanzien van dat punt ongewijzigd heeft gelaten;

dat voorts naar 's Raads oordeel bij de onderhavige beoordeling. lopende over liet tijdvak 27 Juli 1948 tot 5 October 1949. met name gelet op de uitslag van de geneeskundige keuring welke in dit tijdvak heeft plaats gehad, achter ..Voor bevordering" had moeten zijn gesteld. ,.nog niet aan te bevelen wegens ongunstige uitslag der ,.geneeskundige keuring";

Overwegende dat uit het vorenstaande volgt. dat het bestreden besluit. voorzover daarbij in de beoordeling van 5 October 1949 geen wijziging is gebracht in de aanduiding achter ..Voor bevordering", met toepassing van artikel 47 der Ambtenarenwet 1929 nietig moet worden verklaard. met bepaling. dat verweerder zal besluiten. dat het zal worden beschouwd alsof in die beoordeling achter ..Voor ,,bevordering[v] is gesteld: ..nog niet aan te bevelen wegens ongunstige ,,uitslag der geneeskundige keuring";

Overwegende dat na het reeds eerder overwogene geen betoog meer behoeft. dat het bestreden besluit overigens niet in strijd is met enig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift. terwiil voorts niet is gebleken. dat verweerder bij het nemen van dat besluit van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden. waarvoor die bevoegdheid is gegeven:

Overwegende dat derhalve moet worden beslist als volgt:

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het bestreden besluit nietig. voorzover daarbij in de op 5 October 1949 opgemaakte beoordeling. klager betreffende. geen wijziging is gebracht in de aanduiding achter ,,Voor bevordering";

Verklaart klagers beroep in zoverre gegrond en voor het overige ongegrond;

Bepaalt. dat de Minister van Oorlog alsnog zal besluiten. dat het zal worden beschouwd alsof in die beoordeling achter ,,Voor be-,,vordering[u] is gesteld: ..nog niet aan te bevelen wegens ongunstige ,,uitslag der geneeskundige keuring".

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Dienstvoorschrift.

Wij nemen hier over de Ministeriële Kennisgeving van 21 Juli 1950, Afdeling R 7 n° 136305 (Legerorders 1950 n° 192 L—LM luidende als volgt:

Krachtens de gemeenschappelijke beschikking van de Minister van Marine en de Minister van Oorlog van 21 Juli 1950, Afdeling Personeel nr. 219415/199101 en afdeling B 7 nr. 136305 treedt op 1 Augustus 1950 in werking het Koninklijk besluit van 4 Mei 1950, nr. 37, houdende een dienstvoorschrift betreffende het opvolgen van bevelen, gegeven door militairen van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië.

In dit Koninklijk besluit wordt het volgende bepaald:

„De militair, die op enige wijze in dienstverhouding staat tot in „de dienst boven hem gestelde militairen van de Republiek der Ver- „enigde Staten van Indonesië, is verplicht te gehoorzamen aan de „bevelen, welke hem door laatstbedoelde militairen in de uitoefening „hunner functie worden gegeven."

Dit gebruik van de blinde strafbepaling van art. 135 Wb.v.M.Sr. heeft mij verrast. Ik weet wel dat er een analoog voorbeeld bestaat, vermeld in het nog steeds lezenswaard opstel van het vroegere lid van onze Redactie-commissie, de tegenwoordige Kapitein-Luitenant ter Zee van Administratie H. Bakker, getiteld: Militair straf- en tuchtrecht bij onze Zeemacht in het Vereenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland [1]). De Britse Admiraliteit had, zo staat hier te lezen, aan haar personeel de verplichting bekend gemaakt om in voorkomende gevallen de bevelen van in dienst boven hen gestelde meerderen der geallieerde strijdkrachten op te volgen. Deze maatregel bracht onze Minister van Marine te Londen tot de beschikking van 22 December 1943, bij welke Z.E. bekend maakte, dat de militair der (Nederlandse) zeemacht verplicht was te gehoorzamen aan de bevelen van in de dienst boven hem gestelde militairen der geallieerde strijdkrachten. De Minister stelde toen tevens in uitzicht, dat overtreding van dit dienstvoorschrift het instellen van een strafvervolging tengevolge zou kunnen hebben.

Ieder militair gevoelde de noodzaak om over en weer aan deze eis van ondergeschiktheid te voldoen: de belangen van de oorlog wogen overwegend zwaar en het is dan ook niet te verwonderen, dat overtredingen niet zijn voorgevallen.

Toch kan het in de omstandigheden, in welke wij nu tegenover Indonesië verkeren, nodig zijn om ons in te denken in de mogelijkheid, dat overtreding van het boven ingelaste dienstvoorschrift zou plaats hebben en dat de delinquent zich, met een beroep op het

[1]) M.R.T. XXXIX, blz. 55 v; hier wordt gedoeld op blz. 71.

betoog van Mr D. B. A. Franken in diens opstel over dit onderwerp [2]), zou trachten te verdedigen en zou wijzen op het feit, dat de militairen van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië niet zijn militairen in de zin van ons Wetboek van Militair Strafrecht; dat de wet dus een „dienstverhouding" tot zodanige meerderen, die ook niet zijn meerderen in de zin van art. 67 van dit wetboek, niet als zodanig kent en dat, zolang de *wet* hierin niet heeft voorzien, art. 135 voornoemd niet op zijn overtreding van toepassing mag worden geacht. Een dienstvoorschrift, dat niet bij de wet bestemd is om gebleken leemten in die wet aan te vullen, bezit niet een voor deze toepassing van art. 135 noodzakelijk vereiste.

Zodanig beroep zou kans maken op ernstige overweging door de militaire rechter, al bezit ons militair straf- en tuchtrecht voorbeelden van dergelijke maatregelen, welke derogeren aan de wet hebben geprovoceerd. Genoemd moge worden de administratieve afscheiding van het K.N.I.L. van de K.L., welke aanleiding is geweest om in strijd met de wettelijke bepalingen — met name met art. 32 sub 2° Inv. M.S.T. — een eigen militaire straf- en tuchtwetgeving in het leven te roepen en welker toepassing, bij gebrek aan inzicht in de metshiërarchie, de militaire rechter steeds geoorloofd heeft geacht.

R. C.

Wetgeving.

Het wetsontwerp tot regeling van de bevoegdheid van de militaire rechter ten aanzien van strafbare feiten. door personen, behorende tot de krijgsmacht bedoeld in artikel 63, 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht, binnen het grondgebied van de Verenigde Staten van Indonesië of van Nieuw-Guinea gepleegd — afgedrukt op blz. 566 v. hiervóór — is, zonder aanleiding te hebben gegeven tot enige gedachtenwisseling, door de Tweede en door de Eerste Kamer der Staten-Generaal als een zogenaamd hamerstuk aangenomen en werd, onveranderd, de wet van 2 Augustus 1950 (Staatsblad n° K 335).

Wat de inhoud betreft wordt verwezen naar het hiervóór op blz. 580 v. opgenomen opstel getiteld „Hiërarchische verhoudingen".

In hoogste ressort.

Reeds gedurende geruime tijd nam ik kennis van verscheiden sententies van het Hoog Militair Gerechtshof, uit welker inhoud doorgaans bleek, dat aan de vaststelling van de beslissing slechts één rechtsgeleerd lid, zijnde de president, had deel genomen. Deze wijze van sententiëren komt mij voor niet te zijn in overeenstemming met de letter, althans met de bedoeling van 's Hofs Provisionele Instructie en kan oorzaak zijn van moeilijkheden. welke de wetgever zeker niet gewild heeft.

[2]) M.R.T. **XLI,** blz. 627 v.

Welke zijn toch de gevolgen van het feit dat er, naar het schijnt, geen rechtsgeleerd lid is aangewezen om met de president geregeld deel te nemen aan de werkzaamheden van het Hof en dat, indien slechts op plaatsvervangende leden gerekend mag worden, niet een van hen, al ware het bij toerbeurt, invalt in de vacature, van welke ik in de eerste plaats het bestaan ondersteld heb?

Zoals het Hof nu samengesteld is en werkt — een president en vier vaste militaire leden — moeten deze alle in normale omstandigheden aanwezig zijn bij de behandeling van militaire strafzaken ter terechtzitting en wordt niet voldaan aan de eis van de wet, dat in beginsel alle (zes) leden verplicht zijn de vergaderingen bij te wonen. Is één van de militaire leden verhinderd, dan valt geregeld zijn militair plaatsvervangend lid in, omdat anders niet voldaan zou worden aan de eis van art. 28 tweede lid der P.I. Doch aangezien voor de rechtsgeleerde leden zodanig voorschrift in de wet ontbreekt, moet, naar mijn oordeel, een beroep worden gedaan op art. 13 P.I., dat berust op de voor de hand liggende onderstelling van de wetgever, dat het oudste rechtsgeleerd lid, dat geregeld de vergaderingen bijwoont, het best op de hoogte is van de lopende zaken om als waarnemend voorzitter, de leidende taak van de president over te nemen. Deze bedoeling des wetgevers komt nu in het gedrang, zelfs al zou telkens een der plaatsvervangende rechtsgeleerde leden voor een ontbrekende president invallen.

Een ander belangrijk nadeel vloeit voort uit art. 29 P.I., dat voornamelijk het oog heeft op strafzaken, welke in eerste aanleg door het Hof moeten worden berecht en in welke voorlopige informatiën moeten worden ingewonnen door één of meer commissarissen. Deze commissarissen wijst het Mof aan uit de leden, doch, zoals de wet zegt, ,,buiten den President". Zolang de president het enige rechtsgeleerd lid is — en deze toestand, welke hoge uitzondering moest zijn, bestaat al veel te lang en heeft zelfs de schijn van vaste regel aangenomen — zijn commissarissen niet anders aan te wijzen dan uit de militaire leden en beschikt men niet over een tweede rechtsgeleerde om min of meer permanent als commissaris te fungeren en nevens hem een militair lid, na venant van het militaire milieu, uit hetwelk de zaak voortgekomen is, van de zee- of van de landmacht.

Ieder die met de militaire rechtspraak in werkzaam contact is geweest, kent de waarde, welke een goed geleid vóóronderzoek voor de behandeling van een enigszins ingewikkelde strafzaak heeft. Het is dan ook in hoge mate op deze grond, dat aan de officier-commissaris in prima grote bevoegdheden zijn toegekend: men denke aan de dwangmaatregelen tegenover getuigen, de benoeming van deskundigen en het doen van huiszoeking. Ook de commissarissen uit het Hof bezitten via art. 75 P.I. deze machtsmiddelen. Zonder te kort te willen doen aan wie ook, meen ik toch dat het niet verantwoord is, zodanig onderzoek toe te vertrouwen aan leden van het Hof. die niet van het instruëren van strafzaken. vooral wanneer deze juridische vraagstukken raken, degelijke praktijk hebben gehad.

Zelfs zou delegatie aan een officier-commissaris, in verband met het bepaalde bij art. 38 R.L., niet mogelijk zijn, al aangenomen dat commissarissen het niet beneden hun waardigheid zouden achten om aldus aan moeilijkheden te ontkomen.

Wie zou anders kunnen voldoen aan al wat de artt. 31 en 32 P.I. hun op de schouders legt, tot hetwelk, gelet op de ruime redactie, het concipiëren van de sententie gerekend zou mogen morden? Gezwegen nog van de vervulling van de taak, welke artt. 33 en 34 P.I. aan de rapporteur opdragen; zodanige benoeming kwam en komt niet of uitermate zelden voor. Zij vertoont, wat de naam betreft, analogie met die uit het cassatie-proces (Sv. 436 al. 2), doch omdat in cassatie de feiten vast staan en slechts juridisch gefundeerde cassatie-middelen worden beoordeeld, is een résumé van de vaststaande feilen en van de aangevoerde middelen voor de cassatierechter van nut. In het proces voor het H.M.G. zijn de feiten ook aan zijn oordeel onderworpen. Welk nut de bepaling, welke voor het eerst in het ontwerp-l814 van de P.I. voorkomt, in het proces voor den Hove hebben moet, is onzeker maar c.q. zou hiervoor het tweede rechtsgeleerd lid in aanmerking komen. De toerbeurten, van welke art. 33 spreekt, zijn, nu het aantal juristen van drie op twee is teruggebracht, onuitvoerbaar geworden.

Thans maak ik melding van het grootste nadeel, dat de behandeling van strafzaken door het Hof ondervindt van zijn tegenwoordige samenstelling. Ik passeer hierbij art. 36 P.I. omdat niet duidelijk blijkt, op welke stadium van het proces deze bepaling ziet. Slechts houd ik vast aan het beginsel, dat ook gegrond is op de beoordeling van de inhoud der van weerszijden overgelegde schrifturen. Aangezien het volgend art. 38 P.I. ziet op het onderzoek van de zaak in raadkamer, acht ik het niet gewaagd om dit stadium ook te aanvaarden voor de uitleg van art. 36.

Is dit juist, dan moet ik in de eerste plaats wijzen — ik heb dit al meer gedaan — op de ook voor het Hof geldende bepalingen van de artt. 170—172 en 175 R.L., waarbij de wet tot het indienen van behoorlijk geformuleerde en gemotiveerde schrifturen van eis vanwege de advocaat-fiscaal verplicht en de weg voor een schriftuur van antwoord aan de beklaagde en zijn raadsman vrijlaat. Helaas moet geconstateerd worden, dat de schrifturen van eis van de advocaat-fiscaal niet meer aan deze eis voldoen en zich bepalen tot de conclusie, welke uit het thans ontbrekend voorafgaand betoog moet volgen. De praktijk brengt dan mede, dat het betoog, dat schriftelijk behoort te worden ingediend, mondeling wordt voorgedragen. Maar ieder begrijpt, dat de inhoud, vooral indien deze zich uitstrekt over juridische vraagstukken, welke de behandelde zaak meebrengt, aan het begrip en het geheugen der militaire leden veel te hoge eisen stelt, te meer indien een eventuele bestrijding van geopperde stellingen in plaats van in een schriftuur van antwoord vervat, eveneens mondeling wordt voorgedragen.

Dat de wetgever het anders bedoeld heeft, blijkt uit de memorie

van antwoord op het voorlopig verslag der Tweede Kamer over het wetsontwerp, dat geleid heeft tot de wet van 31 October 1912 (Stb, n° 337). Het behoud. van deze schriftelijk gevoerde gedachtenwisseling werd bevestigd, omdat het „voor niet juridisch geschoolde rechters moeilijk is een mondeling betoog van den auditeur-militair of van den raadsman in al zijn onderdeelen te volgen" [1]). Bovendien is bij diezelfde wet de termijn, welke art. 193 R.L. stelt alvorens tot het wijzen van het vonnis moet worden overgegaan, van drie tot veertien dagen verlengd, aldus de gelegenheid openende voor een rustige overweging van het in de schrifturen van eis en van antwoord aangevoerde.

Mág het door de wetgever met opzet gebracht offer aan de snelheid van procesvoering — met name: het toestaan van veertien dagen alvorens geraadkamerd moet worden — zo maar op zijde worden geschoven met het risico, dat de spoed wel vergroot maar de rechtszekerheid verminderd wordt? En de vergroting van deze spoed is wederom vertraagd door de afwezigheid van een tweede rechtsgeleerd lid: er ia nu maar één lid. dat bevoegd en in staat is dergelijke rechterlijke beslissingen zo al' niet te redigeren, dan toch de ontwerpen van een militair lid, of, wat ook mogelijk is, van de griffier te-beoordelen en te corrigeren.

Zijn de tegenwoordige militaire leden niet bereid om naleving te vorderen, van deze vooral in hun belang bij de wet vastgestelde en bevestigde procesvoering, al zouden zij dan ook wat meer aandacht dan tot nu toe moeten geven aan de schrifturen van het proces? Zouden zij niet kunnen en willen profiteren van de kennis en voorlichting in de raadkamer van een aldaar vast verschijnend tweede rechtsgeleerd lid? Zij moeten toch niet vergeten, dat de rechtspraak, aan welke zij medewerken en voor welke zij mede volledig aansprakelijk zijn, is en blijft: rechtspraak in hoogste ressort ! Geeft dan een goed voorbeeld voor de krijgsraadspraktijk, in het bijzonder voor die van de landmacht. Zorgt er voor, dat deze schrifturen — evenals vroeger — voor publicatie met de sententiën in aanmerking worden gebracht.

R. C.

Militaire rechtspleging in Indonesië.

Bij het enig artikel van het Koninklijk Besluit van 17 Augustus 1950 (Staatsblad n° K 363) is het navolgende bepaald:

„Als Commanderend Generaal in de zin van artikel 243 van de „Regtspleging bij de landmagt en van artikel 2 van het Organisatie-„besluit Rechtspleging te velde 1944 worden, met ingang van 26 „Juli 1950, aangewezen de Afwikkelingscommandant van de Neder-„landse Legerstrijdkrachten in Indonesië en het Hoofd van de Voor-„lopige Nederlandse Militaire Missie in Indonesië."

---

[1]) Ik citeer uit M.R.T. I, blz. 155.

DE vraag ZOU kunnen worden gedaan, welk ressort aan ieder van deze Commanderende Generaals toekomt en voorts: welk effect de in die bepaling besloten terugwerkende kracht heeft gehad (art. 4 Wet A.B.). De praktijk zal in voorkomend geval het antwoord moeten geven. R. C.

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het tweede kwartaal 1950.

Zaken afgedaan in het jaar 1950		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben:				Terugverwezen naar de Commanderende Officier	Personen, vermeld in de kolommen 3, 4, 5 en 6 zijn te verdelen als volgt:				
		vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2			Veroordeelden:			Vrijgesproken	Transactie
Bij vonnis	Buiten strafproces (art. 74 W. v. S.)	Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
60*	165	1	59	11	154	3	45	7	1	4	165

*) w.o. 14 militaire delicten
en 46 commune delicten.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

„Order is Order"

(slot)

door

Mr W. BROERTJES.

Op bladzijde 260 van deze jaargang besprak ik de overweging van de B.R.v.C. in zijn sententie d.d. 5 December 1949 n.l. deze, dat gevaren zouden opdoemen indien het beginsel ,,order is order" werd aanvaard.

Ik beloofde bij die gelegenheid te zullen brachten er enige te bedenken.

De belofte wil ik dan nu inlossen, maar ik kan natuurlijk niet weten, of de gevaren die ik nu zal noemen, dezelfde zijn die de B.R.v.C. heeft bedoeld bij het creëren van bovengerelateerde sententie.

Ik geloof echter de plank niet ver mis te slaan, wanneer ik de volgende gedachte opper:

,,Als iemand zich door een Order gedekt weet t.a.v. de verant-
,,woordelijkheid, *dus* ook t.a.v. de strafbaarheid, dan zal hij minder
,,kritisch staan tegenover een Order, dan zal hij deze *meer* l i c h t-
,,v a a r d i g opvolgen en dan zullen wij bij een volgende gelegen-
,,heid nog erger dingen zien gebeuren".

Het laten varen van het beginsel ,,Order is Order" zou dan eigenlijk tot doel hebben: ,,Algemene preventie".

Mocht ik dit juist hebben gezien, dan moet ik salva omni reverentia, daartegen stelling nemen.

Als middel tot algemene preventie, laat men geen beginsel, (voor mij axioma) varen, tenzij men op goede gronden kan aantonen, dat dit beginsel ongezond en ondeugdelijk is.

Voor preventie staan ons andere middelen ten dienste en een ervan is nu *juist,* dat de *verantwoordelijkheid* worde vastgesteld en niet het alleen *daderschap.*

Wel, in stede van verantwoordelijkheidsgevoel te temperen, zal dit middel juist het verantwoordelijkheidsgevoel stimuleren. Dan zoek ik de b r o n op, de o o r z a a k waaruit het n i e t v e r a n t w o o r d e l i j k e d a d e r s c h a p ontsproot, dan maak ik er voor de ,,verantwoordelijke man", die dus anderen meesleept, een s t r a f v e r z w a r e n d e omstandigheid van.

Die bron is niet a priori een Führer, een Generaal, een Officier of een Sergeant. Die bron kan iedereen zijn: hij die een bevel geeft, maar ook hij die dat bevel overtreedt en/of anders uitvoert dan het gegeven is.

Daarin is in de krijgswetten — ook in de Duitse — voorzien.

Ik sprak hierboven van: ,,dan zullen wij bij een volgende gelegen-

„heid nog erger zien gebeuren". Een idee, dat wij schier dagelijks horen opperen.

Nadenkende mensen trachten natuurlijk zich een idee te vormen over de „volgende gelegenheid", maar of enige leek, ja zelfs een deskundige, zich een beeld daarvan kan vormen, dat ook maar bij benadering aan de werkelijkheid zal beantwoorden, maag ik te betwijfelen.

Daarover ligt, als een van do schoonste zaken in ons aards bestaan, de sluier der onbekendheid.

In een Gelders dorpje las ik eens in een étalage van een boekwinkel (het was in de oorlog) deze spreuk: „Tob niet, het loopt „toch ànders". Ik wil mij deze uiting van wijsheid blijven herinneren en zag de waarheid ervan in de laatste wereldoorlog keer op keer bevestigd.

En dan: „nog ergere dingen?" Er is onder ons Volk geroofd, gestolen, verkracht, uitgehongerd en gemoord en het heeft een haar gescheeld, of wij waren allen naar het Oosten gedirigeerd en daarmede als Volk geliquideerd. Wat kan ons nog méér gebeuren?

Dit, dat wij ons Geloof kwijtraken en ons gevoel voor- en verstand van Recht en rechtvaardigheid. Deze deugden bleken in ons Volk verankerd. Zij werden wel aangerand, wel geschonden, maar niet geliquideerd. Daarom bleven wij behouden en zullen wij, alle onrust der tijden ten spijt, behouden blijven.

Zéker, allen voor zich en ook ons Volk als geheel, kregen desillusies te verwerken en teleurstellingen te dragen. Dat is natúúrlijk, dat kan niet anders. Een wereldramp, als de laatste oorlog laat nog voor generaties haar sporen na, zowel voor volkeren als individuen. Schrijnend leed wordt nog geleden en het kàn niet in een handomdraai worden uitgewist, voor velen zelfs nimmer. Dat is geen gebrek van het Recht of van de rechtvaardigheid, maar de technische uitvoering, mensenwerk, moet nu eenmaal op toeren komen. Dat kost tijd, want er is veel schade geleden, innerlijk en uiterlijk.

De lezer vergeve mij deze kleine zijsprong.

Keren wij nu terug tot ons uitgangspunt.

Ik stelde, dat geen gezond beginsel mag worden verworpen als middel tot preventie, en wees op het m.i. grote gevaar dat juist daaraan verbonden zou zijn.

De m.i. alles beheersende vraag is steeds, of de betroklienc t e r e c h t een beroep erop doet, m.a.w. of dit in g o e d e t r o u w geschiedt. Lezen wij o.m. in de diverse jaargangen van het M.R.T. over dit probleem, dan blijkt toch meestal wel, dat voor gegeven bevelen de bevelgever verantwoordelijk gehouden wordt en de „goede „trouw" van de mindere een ruime interpretatie geniet, ook nu nog.

Bij de vijand is het veronderstellen van goede trouw een schijnbaar moeilijke zaak. Er moet innerlijke tegenstand worden overwonnen, vooral als alle wonden nog vers zijn.

De beide woorden van de expressie:

g o e d e ..... t r o u w

hebben in onze oren een klank, die aan iets schoons, iets verhevens doen denken. Echter, dat is onjuist. Dat kàn zijn, maar het behoeft niet. De betekenis is simpel, deze:
niet. De betekenis is simpel, deze: „HIJ wist niet beter !"

En naar de mate waaiin nu de daad waarover gehandeld wordt afschuwelijker is, wordt het moeilijker om het ontbreken van wetenschap en onderscheidingsvermogen bij de delinquent te geloven en te aanvaarden. Verklaarbaar !

Er dienen enige normen gesteld, enige vragen bevredigend beantwoord te worden, alvorens wij erin kunnen slagen tot de overtuiging te geraken in welk geval wij wèl en in welk geval wij niet een beroep op ambtelijk bevel mogen toelaten:

1. Welke loopbaan heeft de betrokkene gehad vóór hij tot zijn gewraakte daden kwam?
2. Wat waren zijn levensomstandigheden, milieu, opvoeding en ontwikkeling?
3. Wat was zijn positie vóór en nà?
4. Is hij het type van de aanhanger van „Order is Order"?

In het algemeen gesproken, is, naar mijn bescheiden mening, het zo gesteld, dat de gewone mens geboren wordt, uitgerust met alle graden en variaties van goed en kwaad. Naar de mate waarin een mens zich geestelijk en lichamelijk ontwikkelt (verder afhankelijk van de geografische, sociale, politieke, religieuse en milieu-omstandigheden, onder welker invloed bepaalde karaktereigenschappen bij sommigen meer- bij anderen minder tot hun recht komen) is het tenslotte mogelijk, een persoon te rubriceren, hem tot een bepaald type te verklaren. Hetzelfde geldt voor volkeren en rassen, die dan als het ware een gemiddelde te zien geven.

Ook in de criminologie, evenals in de biologie en op andere mens- en volkendeskundige terreinen rubriceren wij. Dit is zelfs een belangrijk deel van de taak van de beoefenaars van onderscheiden wetenschappen.

Velen deden een beroep op ambtelijk bevel en sloegen zich tegelijk op de borst met de woorden:

„Maar die order heb ik niet opgevolgd" of wel

„Dit of dat bevel heb ik ànders uitgevoerd, dan bedoeld werd".

Ziet, dezulken doen ten onrechte een beroep op ambtelijk bevel. Zij verdienen naar mijn smaak een veroordeling van beide zijden. Hier voor wat zij wèl deden, ginds voor wat zij nalieten.

Dan kan opgeworpen worden, het argument van de „gespleten „tong". Ik heb dit een specifiek Duitse eigenschap horen noemen. Het moge zo zijn, dat neemt niet weg, dat wij in de Rechtszaal niet staan tegenover een Volk, en nog minder tegenover de eigenschappen van een volk, maar tegenover één verdachte en dat, if so, van hèm de gespletenheid dient te worden vastgesteld en in rekening gebracht.

Het heeft mij met bezorgdheid vervuld, als een bewering van een Duitser werd weggehoond (soms zelfs door het gevaarlijk on-

wetende publiek) alléén omdat deze uit de mond van een Duitser kwam. „Wij kènnen de heren" aldus is meermalen de argumentatie.

Men begrijpe mij goed, de reacties zijn zeer verklaarbaar, maar dan ook hoede men zich ervoor aan de vijandelijke soldaat te verwijten, dat ook hij een product is van alle factoren, funeste, vloekwaardige factoren en omstandigheden die hem hebben gemaakt tot wat hij is, na decennia onder de ellendigste vorm op hem te hebben ingewerkt. Hoe bovenmenselijk zwaar het ook valt (wij zouden het luttele jaren geleden zelfs voor onmogelijk hebben gehouden om objectief te blijven en te zien) van Ministri justitiae moet dit nu eenmaal worden geëist en verwacht.

Het gaat er daarbij, hoe belangrijk overigens, niet om, of een of andere sententie al eens zwaarder of lichter uitvalt, dan „men" meende te mogen verwachten. Oneindig veel belangrijker is, hoe de rechtsbeginselen werden geïnterpreteerd en gehanteerd.

En vanzelfsprekend betreft dit de gehele trias politica van de rechtszaal. Door een tweetal enquêtes heb ik getracht enige zekerheid te krijgen of mijn opvattingen omtrent het beginsel „Order is Order" de toets ener redelijke critiek kunnen doorstaan en of ik mag aannemen dat deze gedeeld worden daar, waar zulks belangrijk mag heten. Hiertoe zal ik vermelden een betoog dat ik de eer had te houden in een geding contra een voormalig Duits Onderofficier R. aan wien ik was toegevoegd en wiens zaak thans geheel is afgehandeld.

(Voor publicatie bewerkte pleitnota).

Het aantal varianten, voorgedragen voor de B.R.v.C., van geschonden- althans verkeerd toegepaste wetsartikelen, zal waarschijnlijk heel groot zijn. Ik kan dat niet terdege beoordelen, want ik heb voor Hoven en Uw Bijzondere Raad niet veel van dergelijke zaken behandeld en ik heb alleen van déze een dieper gaande studie gemaakt. Maar een drietal middelen is ongetwijfeld veelvuldig gehanteerd en wel die van Ambtelijk Bevel, Overmacht en daaraan verwante begrippen en te hoge strafmaat.

Men kan nu natuurlijk stellen dat sommige middelen specifiek behoorden bij de betrokken casus en dat de drie, nu door mij genoemde middelen. middelen zijn van algemene aard en betekenis.

Indien iemand met dit laatste bedoelt, dat het middelen zijn — zij zijn inderdaad van algemene aard en betekenis. — die men nu maar altijd opnieuw en in elke casus kan voordragen, middelen dus die van wege hun ***algemeen*** juridisch-wetenschappelijk karakter, voor ieder geval pasklaar zijn, dan zal die opvatting over de bedoeling van de woorden „algemene aard en strekking" in mij op scherpe tegenstand stuiten.

Wanneer ooit dergelijke middelen worden gehanteerd, dan zal dit steeds moeten zijn in het diepe bewustzijn, dat ook middelen van algemene aard en strekking slechts mogen worden gehanteerd als zij in de gegeven casus toepassing verdienen.

Verliest men dit uit het oog, dan is zodanig middel ondeugdelijk en gevaarlijk en draagt er toe bij om het best gefundeerde en aanhangenswaardig beginsel uit te hollen, te discrediteren en van algemene onwaarde te maken.

Ik moge mij een voorbeeld veroorloven:

Als iemand, gelijk de verdediger hier aan het woord, een overtuigd aanhanger is van het beginsel ,,Order *is* Order", dan dient hij er scherp op te letten of de hem toevertrouwde verdachte zich daarop wel ***màg*** beroepen.

Als ik meen, dat voor R. een beroep mag worden gedaan op het beginsel ,,Order is Order", dan is dit op de volgende gronden:

1. Het beginsel is gezond en in onze- alsmede in de Duitse Wetgeving terug te vinden (zie Regeringsantwoord bijlage A. en B.).
2. De ondergeschikte positie van R., zijn persoon, zijn geestelijke bagage, zijn opleiding en zijn loopbaan.

De bekende psycholoog Prof. Dr **J.** *Waterink* getuigde hierover als volgt:

,,Ondergetekende is gaarne bereid, hier schriftelijk te herhalen, ,,ongeveer datgene wat hij mondeling reeds aan Mr W. Broertjes ,,mededeelde, inzake de vroegere S.D.-beambte R.

,,Ondergetekende ontmoette tijdens de oorlog R. enige malen. De ,,aanleiding tot de bezoeken, die hij bij R. bracht, was, de arrestatie ,,of de pogingen tot arrestaties van bekenden, door de afdeling ,,van R.

,,Ondergetekende heeft van R. de volgende indruk:

,,R. is het type van de mens, die wat gaat betekenen door het ,,ambt dat hij bekleedt. Hoe sterk dit bij R. het geval is, bleek hem, ,,toen hij na de bevrijding R. weer een paar keer ontmoette terwijl ,,hij gevangen was.

,,Tijdens de bezetting was R. de figuur, die leefde vanuit datgene ,,wat hij als zijn politionele plicht zag. Hij stond mij steeds behoor-,,lijk te woord, zelfs niet zonder hoffelijkheid, wat mogelijk verband ,,hield met het feit, dat ik bij R. geïntroduceerd was door B.

,,R. is een echt ,,*Befehl ist Befehl*"-type. Niet overintelligent, ,,maar wel iemand met een stalen geheugen. Men moest bij R. altijd ,,zeer voorzichtig zijn met verdraaiïng der feiten, zoals wij dat tijdens ,,de bezetting pleegden te betrachten.

,,Wat men noemt ,,denken om" het belang van anderen, vond ik ,,bij R. weinig, wanneer het er om ging te zien dat de ander gevaar ,,zou lopen. Toen ik in een zeer delicate zaak, op aanwijzing van B., ,,met R. was gaan praten, verwees R. mij naar A. Over deze ver-,,wijzing vroeg ik advies van B., die onmiddellijk zei: ,,U moet niet ,,,,naar A. gaan, dat zou gevaarlijk kunnen wezen. Ik zal zelf A. ,,,,wel vragen, hoe de zaak er voor staat." Hieruit blijkt, dat R. voor ,,de situatie te zijnen opzichte weinig gevoel had. Hij was eenvoudig ,,politieman en deed wat de taak van een politieman is.

,,Op zichzelf maakt hij niet de indruk van een kwade kerel te ,,zijn, maar als politieman vond ik hem het type-Duitser, dat de

„politionele weg gaat krachtens het bevel, zonder zich verder veel „te bekommeren om de vraag wat er gebeurt. Men krijgt niet de „indruk dat hij het opzet heeft om leed te doen. Hij doet wat hij „meent te *moeten* doen. Voor zover hij meende, dat de politionele „situatie het toeliet, was hij niet onbereid om welwillend te zijn."

Ik aal trachten duidelijk te maken, dat dit niet zonder meer is een subjectieve mening dezerzijds, maar dat deze opvattingen worden geschraagd door bewijzen en de resultaten van studie-onderzoek en ervaringen.

Ook veroorloof ik mij nog op te merken, dat ik mij in mijn middelen slechts tot een drietal heb beperkt, *niet* omdat ik mij verenigen kan met de rest van de tenlastelegging en het daarop betrekking hebbende deel van de sententie van het Buitengewoon Gerechtshof, waarvoor de zaak in prima diende maar met geen ander doel, dan om alle aandacht te wijden aan de beslissende hoofdzaken, de Silbertanne-moorden, de executies en het deelnemen aan acties, die, om een uitdrukking te gebruiken van Prof. *Langemeyer,* „Gekenmerkt wor„den door *één* gemeenschappelijke trek", n.l. deze: „DAT ZIJ WERDEN ..UITGEVOERD IN OPDRACHT".

De dagvaarding voegt aan het zelfstandignaamwoord „opdrachtn geen adjectieven toe spreekt niet van een *onwettige-* of een *onrechtmatige-* af *onmenselijke-* of een *mensonterende* opdracht of welk bijvoegelijk naamwoord dan ook, neen, alleen van een *opdracht.*

Ik heb hieromtrent een studie gemaakt, heb hierover aparte onderzoekingen gedaan (zoals, naar ik meen, nog niet zijn gehouden) en ik zal hieraan een bijzondere beschouwing wijden.

Alvorens hiertoe over te gaan, moge ik mij eerst enige opmerkingen veroorloven, die naar ik meen van nut kunnen zijn voor een goed begrip van mijn *zienswijze* en mijn daaruit voortvloeiend betoog.

Zowel in de theoretiserende- als in de practiserende wereld van het Recht leven wij in een tijd van zéér grote spanningen en van een belangrijkheid, zó groot, dat het waarschijnlijk pas volgende generaties gegeven zal zijn daarover een juist oordeel te vormen. Kijken wij buiten die wereld, dan zien wij hoe de edelsten der edelen en de grootsten der groten krampachtige pogingen doen tot het scheppen van een nieuwe wereldorde.

Geografische, cthnologische, niet het minst ook monetaire en economische moeilijkheden tracht men op te lossen. *Alles is in beweging.* Het zal alles echter tevergeefs blijken of ten minste onvolmaakt, wanneer men niet eerst opbouwt, EEN NIEUWE RECHTSORDE.

Een rechtsorde dan, die aanvaard wordt door allen, die een Rechtsorde erkennen als één van de grootste genade-geschenken, die God de mensheid liet.

Echter: ook de wereld van het Recht is in beweging. Normen, die hier en daar verschilden, groeien naar elkaar toe of gaan in elkaar op.

Wetsbepalingen, die hier en daar verschilden, en toch handelden over dezelfde onderwerpen, tracht men meer en meer gelijkluidend

te maken of door interpretatie naar elkaar toe te doen groeien.

Begrippen als internationaal recht, volkenrecht, schoon al zéér oud, beginnen een diepere betekenis te krijgen, plegen beter en beter begrepen te worden in hun betekenis voor de samenleving en hierbij gaarne Mr *Zaayer* (B.R.v.Cass.), Mr *Van Rij* (Bijz. Gerechtshof Amsterdam) en andere citerende, horen wij — niet zonder ontroering — reeds spreken van: SUPRA-NATIONAAI, RECHT.

Nog één stap en wij zijn er, want het recht is: SUPRA-MONDIAAL.

Het is dus uitermate belangrijk in deze tijd van nationale en internationale rechtsvorming en -hervorming, om, waar het betreft fundamentele beginselen, uiterst voorzichtig te zijn en tegelijk zó positief te zijn in hetgeen wij daarbij bepalen, uitspreken en voor de gesohiedenis vastleggen, als slechts mogelijk is.

Wij mogen niet vergeten, dat de stimulans, die ons en iedereen voortdrijft, op de weg naar de Rechtshervorming en daarmee verband houdende wetsveranderingen en interpretaties, uit de oorlogsnoodzaak voortkwam.

Plotseling zijn wij wakker geschud en hebben wij moeten ontdekken, dat de wetgevingen hier noch elders waren berekend op de in vreselijkheid niet weer te geven toestanden, die de moderne krijg bleek mee te brengen.

Regeringssystemen functionneerden niet meer normaal. Noodregelingen en noodwetgevingen moesten in de plaats komen van- of aanvullen dàt. waaronder wij decennia gelukkig waren geweest, en ons veilig-geborgen hadden gewaand. Wetboeken, vooral Militaire Wetboeken blijken hopeloos verouderd.

Het kon niet anders of menig beginsel, tot dusverre voor onaantastbaar gehouden, moest tijdelijk terzijde worden geschoven.

Dit alles onder de benardste omstandigheden, maar men heeft niet versaagd.

Vaak met een brok in de keel heeft men de schouders eronder gezet en naar beste vermogen, eer en geweten gemaakt, wat ervan te maken viel. Een eresaluut aan hen allen is hier volkomen op zijn plaats.

Maar wij hebben ook nog iets anders ontdekt.

Wij hebben het *gevaar* ontdekt, dat wij hebben gelopen, als nu eens de *andere partij* zou hebben gewonnen.

Ook dan zou een systeem van wetten en verordeningen ons leven hebben beheerst, maar mogelijk zou de werkelijke toestand meer hebben geleken op het tijdperk van de *opheffing* van de „Gerichts-„barkeit". En daarom is het dan zaak van het hoogste gewicht *internationaal aanvaardbare* bepalingen vast te leggen omtrent beginselen, waaraan twijfel eenvoudig niet mag bestaan. En dáárom is de nu zich vormende jurisprudentie van ontzaglijk belang.

In het voortreffelijk artikel, met de conclusie, waarmede ik het overigens niet geheel eens kan zijn, van Prof. *Langemeyer*, voorkomend in het Ned. Juristenblad van 14 Juni 1947 n° 24, vangt deze auteur onder de titel: *„Plea of Superior order"* aan als volgt:

„Eén gemeenschappelijke trek kenmerkt alle regelingen betreffen-
„de oorlogsmisdadigers: *de uitsluiting van de verontschuldiging* op
„grond van handelen ter uitvoering van een ambtelijk bevel."

Aan het slot van mijn betoog zal ik hierop terugkomen, maar reeds aanstonds wil ik hiervan zeggen: deze regelingen hebben nòg een gemeenschappelijke trek, n.l. deze: „dat zij t.a.v. deze materie — „waarvan het belang moeilijk kan worden overschat — vaag zijn en „weifelend, althans zich lenen voor uiteenlopende interpretaties, die „hun neerslag vinden in de sententies".

Men ontkomt niet aan de indruk, dat men dit probleem wel regelen *wil,* maar dat men de consequenties te zeer vreest; ten minste vreest, dat men deze niet, of nog niet geheel kan overzien, dat men dit beginsel nog niet geheel volgroeid acht en dat men liever het als een *wordingsproces* zich eerst nog wat wil laten ontwikkelen alvorens nationaal en internationaal tot een scherpere formulering over te gaan.

Ware het nu zó, dat dit probleem als een louter academisch vraagstuk de theoretici in de schoot was geworpen en ter oplossing was gegeven, dan kon ik daar beter vrede mee hebben.

Maar het is anders. Een oorlog van nog-nooit-gekende omvang, gepaard gaande met wreedheden, met afschuwelijke wreedheden, waarvan wij ons vóórdicn geen voorstelling konden maken, en die alleen nog maar overtroffen kunnen worden — althans in uitgebreidheid — door een volgende oorlog, gooide de moeilijkheden van juist dit probleem, *onvolgroeid* voor de practiserende rechtswereld, voor de voeten van Rechters, Openbare Aanklagers en Verdedigers.

En nu ontbrandt een nieuwe strijd — *maar een edele* — maar toch opnieuw weer gaat het om mensenlevens.

In art. 8 van het Charter I.M.T. behorende bij het *Agreement van Londen* van 8 Augustus 1945 wordt gezegd, dat een bevel van een meerdere niet bevrijdt van verantwoordelijkheid, maar dat, zo het Rechtsprekend College in goede Justitie vermeent dat zulks behoort, aan zodanig bevel een *mitigerende invloed* t.a.v. de strafmaat zal worden toegekend.

In een geval, waarin de doodstraf wordt gevorderd, kan dit naar mijn bescheiden mening alvast niets anders betekenen, dan dat deze tenminste niet zal worden uitgesproken en voltrokken. Bij een doodstraf immers kan *„mitigerend"* slechts één betekenis hebben. T.a.v. vrijheidsstraffen wordt hier de armslag voor de Rechter uiteraard veel ruimer.

Echter werd in het bekende Arrest van de Bijz. Raad van Cassatie van 6 December 1948, N.J. n° 85 van het jaar 1949, in het met R. vergelijkbare geval-Z. (tenminste v.z.v. betreft de toepassing van het beginsel) buiten effect verklaard ons art. **43** Sr. en ook het reeds hiervóór genoemde art. 8 v.h. Handvest van Londen (bedoeld wordt Charter I.M.T.) en dat geschiedde, nadat de Bijz. Raad v. Cassatie in het niet-minder-bekende arrest-A. (17.2.1947 N.J. n° 87) had verklaard: *„dat een toekomstige wettelijke voorziening niet ver-*

„*zuimen* mag dit punt te regelen *en* wel in de geest van art. 8 van „het Londen's Agreement" (I.M.T.).

Maar als dan nu het rechtsbesef of het rechtsinstirict of hoe men het noemen wil, van een zó hoog College reeds waarschuwt, dat hier iets niet in orde is, dan is het toch wel zaak, vooral bij hoogsternstige straffen, uiterst voorzichtig te zijn en a.h.w. te aoeken naar aanvaardbare wetsinterpretaties om daaraan te ontkomen.

Waarom bijvoorbeeld niet in ons BBS. dit enigszins-bruikbaar art. 8 opgenomen?

Immers iemand, ook al is het na een fair-trial, dood te schieten met een redelijke zekerheid, dat zulks over kortere of langere tijd onjuist, onrechtmatig, althans onwetmatig moet worden genoemd, botst tegen de elementaire begrippen van reohtvaardigheid, volstrekt ook tegen het heilig beginsel van de rechtsgelijkheid en, niet te vergeten, tegen de wetten van de menselijkheid, tegen het inbreuk maken waarop onze Rechtspraak nu juist wenst te waken.

De Bijz. Raad van Cassatie geeft boven een analogische wetstoepassing van art. 4i3 Sr. blijkens voornoemd arrest-Z. de voorkeur aan een toetsing aan het Duitse Recht, nu dit Recht op dit stuk voldeed aan zekere minimum-eisen. en is het dus zaak t.a.v. dit punt hier aan te halen:

„Das Militar Strafgesetzbuch" van 1872 par. 47, ten deze echter opnieuw bevestigd bij verordening van de „Ministerrat fiir die „Reichsverteidigung" van 10 October 1940, Reichsgesetzblatt 1940 I 1347, luidt:

„(1) Wird durch die Ausfuhrung eines Befehls in Dienstsachen „ein Strafgesetz verletzt, so ist dafur der befehlende „Vorgesetzte allein verantwortlich. Es trifft jedoch den „gehorchenden Untergebenen die Strafe des Teilnehmers:
„1. wenn er den erteilten Befehl überschritten hat, oder
„2. wenn ihm bekannt gewesen ist, das der Befehl des Vorge-„setzten eine Handlung betraf, welche ein allgemeines oder „militärisches Verbrechen oder Vergehen bezweckte.

„(2) Ist die Schuld des Untergebenen gering, so kann von seiner „Bestrafung abgesehen werden."

De Duitse Rechtspraak heeft blijkens o.a. arrest van 16 Juli 1921 van het Deutsche Reichsgericht tegen de Marine-Officieren Dihmar en Boldt niet, althans zeker niet geheel, een dode letter gemaakt van deze wettelijke bepalingen.

Deze wettelijke bepalingen, jurisprudentie, opvattingen van gezaghebbende juristen en verder de resultaten van mijn eigen onderzoek en studie terzake van dit probleem, zullen mij leiden wanneer ik dit aanstonds verder zal behandelen, en ontwikkelen.

Alvorens dit te doen nog even enkele opmerkingen n.a.v. de dagvaarding.

Op de 15de regel onder hoofdstuk **I.,** de 3de regel van hoofdstuk III. bezigt de Procureur-Fiscaal de uitdrukking: „*in kalm* beraad

„en rustig overleg". Als ik ooit enige notie heb gehad van wat deze woorden betekenden, althans ten minste behoren te betekenen, dan kan het niet anders dan dat ik deze qualificaties krachtig en verre van mij werp. In die tijd, onder zúlke — ook voor R. — verschrikkelijke en zenuwslopende omstandigheden kan er geen sprake zijn van kalm beraad en rustig overleg.

Zo deze indruk al mocht zijn gevestigd, dan zal hier toch sprake moeten zijn van een *onnatuurlijke* ***kalmte en rust.*** Een kalmte en een rust, die iemand kunnen bevangen, als hij een levensklap krijgt, een klap die zijn gehele zieleleven, zijn geestelijk leven en zijn gedachtenwereld tijdelijk ontwrichten. De doffe berusting de volkomen passieve gelatenheid, die iemand in de ban houden, als hij idealen tot illusies ziet verworden en deze in rook ziet opgaan. Vele, vele mensen, die rake klappen in het leven hebben gehad, kennen dit gevoel uitnemend. Een hevige zenuwcrisis is er vaak het gevolg van en men kan onder die omstandigheden de meest domme dingen doen, omdat het actieve verantwoordelijkheidsgevoel afgestompt of geremd is.

R. was ***niet*** kalm en voor rustige overwegingen was geen plaats. Hij was evengoed als wij onderhevig aan de adembenemende spanningen, angst en bange vrees voor het heden en voor de toekomst en deze dicteerden ook ***hem*** zijn daden, zijn handelingen en gedragingen.

Angst en vrees zijn precies hetzelfde als bangheid, die tot lafheid voeren kan. Angst en vrees kunnen juist voeren tot daden als de geïncrimineerde en zelfs menige heldendaad zal deze beide eigenschappen tot drijfveer hebben gehad.

De dapperheid van een brandweerman en van een politie-agent, die zonder voorafgaande opwinding een gevaar tegemoet treden, evenals die van een zwemmer, die in zee duikt om een waaghals te redden, hebben ***niet*** dezelfde grond en geaardheid, die de soldaat toont in het gevecht.

Een soldaat, die alles om zich heen ziet vallen, die ieder ogenblik ook *zijn* einde kan verwachten, wordt een held uit noodzaak en uit wanhoop plus uit een onweerstaanbare drang om te leven, een drang, die ieder mens kent, zelfs zij, die onder de ellendigste omstandigheden hun bestaan voortslepen.

Maar als wij dan gewonnen hebben, met Gods hulp, en wij komen dan, in stede van op het strijdtoneel, onze geslagen vijand tegen in de gewijde sfeer van de Rechtszaal, dan past het ons — neen, dan is het plicht, hoge plicht — te onderzoeken of die verslagen soldaat gehandeld heeft uit alleen maar laakbare motieven, deswege strafbaar is, dan wel dat hij een dwang en een drang ondervond, die ons dwingt ons oordeel te verzachten, zijn strafwaardigheid lager aan te slaan of zelfs op te heffen.

Welnu, R. — in zijn ondergeschikte positie — stond onder dwang en drang zó groot, dat ik het gepast acht reeds nu *uitdrukkelijk* ***voor hem een beroep te doen op overmacht door noodtoestand en*** *noodweer-*
exces.

Als gronden voor deze overmacht stel ik:

1. Zijn buitengewoon stringente dienstvoorschriften:
   Als — gelijk gedaan is — van R. geëist wordt, dat hij zijn bevelen en opdrachten kon- en moest toetsen aan Verdragen, Wet en Volkenrecht (en dàt naar *mijn* stellige overtuiging ten onrechte) dan mag ik stellen, dat hij zijn dienstvoorschriften kende en de reglementen. Deze bedreigden hem met zware straffen, zelfs de doodstraf, bij weigering tot opvolging van bevelen.
2. Er *zijn* dienstweigeraars geëxecuteerd; sommige Duitse beambten, militairen en politiemannen werden (om de schrik erin te jagen) bij de executies geroepen, aan anderen werden deze officieel bekend gemaakt. R. wist dit en vreesde voor zich en zijn familie.
3. Ook de familieleden van R. (en anderen) liepen ernstig gevaar voor zware straffen, indien geweigerd werd bevelen op te volgen en dat geeft een nog ernstiger grond voor overmacht, aangezien R. hoofd was van een voordien gelukkig gezin.
4. Het was oorlogstijd; de strijd ging — vooral ook door de bril van R. bekeken — van allen tegen allen, zijn leven stand onder voortdurende dreiging, waardoor van een à tête reposée wikken en wegen van wat hij wel of niet moest doen, subs. had kunnen doen, bij hem geen sprake was. Hij was bang en radeloos (zie: Vos ,,Leerboek v.h. Ned. Sr.'' Uitg. 1936 pag. 156-157) Sententie BRC 24-6-1946 N.J. 1947 no. 149.

De heersende verwarring t.a.v. de wetsbepalingen zowel nationaal als internationaal, met de daarbij behorende rechtssystemen blijkt toch o.a. wel heel scherp, als wij lezen in de sententie van het Bijz. Ger.Hof te Arnhem dd. 22.10.1948 inzake Erich *Aloysius Lutkenhus* pag. 24 en hetgeen reeds werd vermeld in de gerelateerde sententie van de Bijz. Raad van Cass. Immers wij lezen toch hierbij:

Overwegende, dat het aldus bewezene oplevert de misdrijven van:

,,Het gedurende de tijd van de huidige oorlog en vóór 15 Mei 1945
,,in krijgsdienst bij de vijand, zich schuldig maken aan enig oorlogs-
,,misdrijf als bedoeld in art. 6 onder b. van het Handvest behorende
,,bij de overeenkomst van Londen van 8.8.1945, meermalen gepleegd,
,,voorzien en strafbaar gesteld bij de artt. 27a en 28 BBS en
,,art. 57 Sr., welke misdrijven tevens bevatten de bestanddelen van-
,,dan wel de meeste overeenkomst vertonen met, de navolgende straf-
,,bare feiten volgens de Nederlandse Wet;

,,1. Het door misbruik van gezag opzettelijk uitlokken van moord.
,,waarbij de schuldige gebruik heeft gemaakt van macht, hem
,,door het feit der vijandelijke bezetting geboden, meermalen
,,gepleegd;

,,2. Het gedurende de tijd van de huidige oorlog opzettelijk een
,,ander blootstellen aan enige straf of enige maatregel door de
,,vijand, hetgeen de dood tengevolge heeft gehad, meermalen ge-
,,pleegd;

,,welke misdrijven in de Ned. wet zijn voorzien en strafbaar ge-

„steld bij de artt. 47, 57 en 289 W.v.Sr. en artt. 1, 11, 26 en 28 „BBS.".

Terwijl dus de Bijz. R. v. Cass., op dit terrein het hoogste Rechtscollege, *geen analoge wetstoepassing wenst, maar liever aansluiting zoekt bij de Duitse wet, omdat die te dezen aanzien aan de minimumeisen voldoet*, wordt hier (en terecht) verwezen naar het Handvest van Londen art. 6.

Maar art. 8 van het daarbij behorende I.M.T. is weer niet van kracht (aldus B.R.C.) en tevens wordt hier door de woorden: *„dan „wel de meeste overeenlcomst vertonen met de navolgende strafbare „feiten en volgens de Ned. wet."* analogie toegepast.

En moet uit deze vele meningsverschillen en botsingen van opinies — waar reeds een jurist, een Nederlands jurist, met de beste wil bezield, met een oprecht gevoel voor alles wat, geschreven of ongeschreven, rechtens geregeld en bepaald dient te zijn, uitgerust met een gewoon quantum gezond verstand, een goed deel van zijn leven en energie moet besteden om enigermate in het reine te komen met de kennis en het onderscheid, en het weten van het verband — moet dan de Duitse onderofficier, de geslagen vijand, die nu terecht staat, de weg maar weten onder de ten hemel schreiende toestanden, die een oorlog met zich meebracht? Dat is tenminste, wat in dit proces gevorderd wordt.

En dat, terwijl op 28 Februari 1948 een Nederlands hoogleraar, kenner van het Volkenrecht, schreef in Elsevier's Weekblad:

> „Dit neemt intussen niet weg, dat in dit gewichtige onder-
> „werp, twee scholen, twee redeneringen naast elkander staan.
> „Ik bepaal er mij voor heden uitsluitend toe, deze in het licht
> „te stellen. Een standpunt te formuleren of te doen dóórstralen,
> „voegt mij, zolang er over deze vragen nog zoveel en in zoveel
> „zaken zal worden gediscussieerd, *niet*. In élk geval op zich zelf
> „zal de situatie afzonderlijk moeten worden ontleed."

en verder:

> „In deze gedachtengang wordt de actie van franc-tireurs, par-
> „tisanenbenden, verzetslieden vanzelf uit de boze geacht. Voor
> „de militaire macht zijn zij vogelvrij. Deze school heeft in
> „sterke mate de opvattingen ook van de volkenrechtelijke theorie
> „beheerst. Men kan niet zeggen, dat zij als zodanig is vastge-
> „steld, maar zij is reçu."

Mensen van de positie, opleiding en ontwikkeling van R., Duitse mensen dan nogal, die, na voorafgaande ellende, jarenlang onder de funeste inwerking hebben gestaan van een propaganda-apparaat, pers, radio, redevoeringen van de Führer, *Goebels*, e.a., van stringente dienstvoorschriften, bedreigingen en maatregelen, kunnen niet met maatstaven worden gemeten, die niet geschikt zijn, zelfs niet voor eenvoudigen van geest, die dienen in de legers van democratisch opgegroeide volkeren.

Als ik tenslotte er nog op wijs, dat, ten aanzien van deze acties het niet maar zonder meer betrof *„zomaar doodschieten"*, maar dat

zelfs de dagvaarding hier onder I op de 6de regel van *„bij wijze van „tegenmaatregel"*, spreekt, dan concludeer ik en stel ik, dat ook R. dacht, spreekt en denkt aan *„tegenmaatregelen"* en dat hij die tegenmaatregelen (hoezeer ook deze hem tegen de borst stuiten) *op bevel* had uit te voeren, omdat hij meende, dat van hoger hand een onderzoek was ingesteld omtrent de gerechtvaardigdheid van die *tegenmaatregelen*, en dat hij, noch iemand van zijn rang en stand, ooit enige opleiding heeft genoten terzake van het volkenrecht, het internationaal recht, het landoorlogsreglement (dus ook niet artikel 46 daarvan), zelfs niet in de wetgeving van zijn eigen land, met uitzondering van al hetgeen betrekking had op zijn dienstvoorschriften en dienstuitvoeringen, en dat hem daarbij bij voortduring, op de meest doordringende wijze was gewezen op zijn *gehoorzaamheidsplicht*, waarbij hem niet minder dringend is ingepeperd, hoe groot de gevaren wel voor hem (maar ook voor zijn familie) waren *bij weigering van het opvolgen van bevelen.*

Uitdrukkelijk wordt hierbij ook gesteld, dat, zolang de wetgever zowel het opvolgen van bevelen als het weigeren daarvan (dit laatste echter inzonderheid) stelt *suo periculo*, dat dan de mindere *niet* kan worden verweten, dat hij niet-bindend-voorgeschreven risico *eenvoudig niet neemt.*

Natuurlijk zijn er op deze regel, net als op iedere andere regel, uitzonderingen, maar wij mogen van de uitzonderingen geen regel en van de regels geen uitzonderingen maken.

Het moet — behoudenss enige uitzonderingen, die dan door sprekende voorbeelden moeten worden toegelicht, zodat zij voor de militairen van hoog tot laag niet meer zijn mis te verstaan — mogelijk zijn internationaal te komen tot een *bindende regel*, dat de mindere *immer* gedekt is door een bevel van een meerdere..

Tot nu toe is dat niet gebeurd, ofschoon verschillende militaire wetgevingen, ook die van Duitsland, zich daarvoor wel lenen. En zolang dit niet gebeurd is, moet het; aantal slachtoffers (vooral van lagere rang) van deze lacune tot het uiterste beperkt worden.

Het recht om mensen te straffen, als gijzelaars te nemen, en ook om mensen (het gaat hier om mensen, die niet rechtstreeks bij de oorlogvoering zijn betrokken) te doden, ter bescherming tegen aanvallen op zijn troep en ook tegen sabotage. (die hun zaken dus, die de krijgsvoering, direct of indirect had kunnen benadelen *en* R. *wist niet beter of dáárom ging het) is erkend in de Zegerreglementen* van: Rusland. . . . maar ook van de U.S.A., Engeland en Frankrijk.

Zie Section 358/d American Rules af Land Warfare en art. 458 Br. Military Handbook.

Het Militair Tribunaal te Neurenberg stelt hiervoor 3 voorwaarden:

a) Voorafgaande waarschuwing.
b) Collectieve schuld der bevolking.
c) Gerechtelijk onderzoek.

De Bijzondere Raad van Cassatie voegt hieraan nog een 4de toe:

d) n.l.: de aankondiging en publicatie van de représailles,
terwijl het Bijz. Gerechtshof te Arnhem (Sententie Fullriede en Lutkenhus) slechts twee voorwaarden stelt (maar weer andere):

e) Daders onvindbaar.

f) Evenredigheid tussen daad en représailles.

Om de deelneming *in opdracht* van R. aan opgemelde feiten gaat het. Welnu: Al het genoemde van *a)* tot *f)* is uitgedacht door verschillende instanties, dus na de oorlog.

Of eraan voldaan werd of moest worden, was toch zéker niet voor rekening van R., maar voor die van zijn *opdrachtgevers.*

Dat de bezetter het recht en de plicht had orde en rust te handhaven, is voor iedereen duidelijk, ook voor degene, die nog nimmer van een Landoorlogsreglement heeft gehoord, laat staan van art. 43 e.v. daarvan. Maar hoe en met welke middelen, is een geheel andere vraag, waarvan de beantwoording — stel dat die bij R. lag — toch niet milder behoefde uit te vallen dan een legerreglement van zelfs Duitslands tegenstanders (behelsde.

Ik moge hiervoor ook nog verwijzen naar:

A. *Manual of Military Law,* Hoofdstuk *XIV* artt. 355, 382—384, 447 en 452—460.

B. American basic field Manual: „Rules of Land Warfare".

Deze laten doodstraf toe voor de geringste vergrijpen.

V.z.v. voor de rechtspleging hiertoe wordt geëist een gerechtelijk vooronderzoek, wil ik opmerken, dat R. steeds heeft gezegd, en ook nu nog stelt, dat hij niet beter wist, dan dat alle opdrachten rechtens werden gegeven vanuit den Haag. Hij spreekt van de *Juristenabteilung* en dat is in zijn brein *„een gerechtelijke instantie".* Steeds wordt gesproken van gerechtelijk onderzoek, maar niet **hoe.**
,Achter zijn meerdere stond dus ook nog een Juristenabteilung, die het dus wel weten zou. Error non est imputabilis !

R. heeft nimmer op *eigen initiatief* gehandeld en hij heeft dus recht op de *„presumption of innocence".*

Ik moge mij veroorloven, de lezer(es) nog te verwijzen naar het Militair Rechtelijk Tijdschrift Deel XX van 1924/1925, waarin van pag. 586 t/m 601 een uitnemend opstel voorkomt van de hand van de Officier der Administratie der eerste klasse der Koninklijke Marine B. H. Heeris, dat ik gaarne ter aandachtige lezing aanbeveel.

Verder citeer ik hier een sententie van 3 Mei 1935 van het H.M.G. van N.I., vermeld in M.R.T. Deel XXXI van 1935/1936, pag. 405 e.v. Hier lezen wij:

„Het verweer als zou het niet gehoorzamen aan het bevel om
„terug te keren niet strafbaar zijn, nu de meerdere heeft verklaard,
„dat hij dit bevel niet zou hebben gegeven, als hij geweten had, wat
„het doel van beklaagde's handeling was geweest, *faalt,* aangezien
„het bevel betreft een dienstaangelegenheid, gegeven door een meer-
„dere aan een mindere, en ieder militair verplicht is *ieder zodanig*
„*bevel* onmiddellijk op te volgen en niet gerechtigd is tevoren de

,,juistheid of doelmatigheid van het bevel te beoordelen".

Hier blijkt dus, *dat zelfs als de meerdere heeft gefaald,* dat dan nòg de mindere heeft te gehoorzamen.

Ik citeer verder een vonnis van 16 Februari 1945 van de Zeekrijgsraad bij de strijdkrachten in het Oosten, vermeld in het M.R.T. XLI van 1947 pag. 322 t/m 330, waar wij lezen op pag. 329, 3e alinea van onder:

,,dat de Raad in het midden wil laten of J.M.S. aan J.K.P. ,,duidelijk opdracht heeft gegeven om te blijven wachten; dat het ,,echter, op grond van het voorgaande, duidelijk is, dat een zodanige ,,opdracht geen onbevoegde zou zijn geweest;

,,dat hoe dit ook zij, het niet aangaat, dat een mindere, die ver- ,,meent, dat zijn meerdere mogelijk een overtreding zal begaan, de ,,wet in eigen handen neemt."

Dat ik ook nog noem de beroemde *Rrandstichting-sententie* van de Krijgsraad van de Zeemacht in Oost-Indië dd. 5 Januari 1948 vermeld in M.R.T. deel XLII van 1948 pag. 326 t/m 335, waar wij op pag. 334 lezen als volgt:

,,dat het vanzelfsprekend is dat iedere daad der Nederlandse ,,Krijgsmacht op tactisch-strategisch gebied kan worden uitgelegd ,,als een maatregel van représaille in verband met voorafgaande ,,gedragingen der tegenpartij;

,,dat juist in dexe lichtvaardige, averechtsche uitleg een groot ,,gevaar schuilt;

,,dat het zelfs rzuttig en nodig kan zijn door tijdige représailles ,,groter dreigend gevaar de kop in te drukken, doch dat, wat hier ,,ook van zij, uit geen enkel gegeven de Raad gebleken is, dat hier ,,van représaille sprake zou kunnen zijn";

Wat hier met grote wijsheid werd gezegd, is regelrecht te hanteren in deze casus.

Gaarne zou ik dit deel van mijn betoog willen besluiten, door een bericht aan te halen dat dezer dagen in de pers circuleerde, t.a.v. het vermaarde geval van Kitty ten Hove, die (maar totnutoe wijzen de resultaten van het onderzoek eerder op het tegendeel) in de oorlogsjaren verraad zou hebben gepleegd jegens de illegaliteit en dezwege *na de capitulatie* van Duitsland door een aantal *ex-illegal* n werd *geliquideerd* en zwaar verminkt in een zak genaaid in het water werd geworpen, waaruit het lijk op 11 Juni 1943 werd opgel aald.

Van *drie* van de zeven verdachten werd de zaak *geseponeerd* omdat zij *op bevel* van hun K.P.-commandant zouden hebben gehandeld.

Put it in your pipe and smoke it !

Als wij de litteratuur bestuderen en — hierbij releveer ik als zéér belangrijk het M.R.T. en de Militaire Spectator — dan val het op, dat de discussies en polemieken over dit probleem oplaaien of weer opnieuw oplaaien in de tachtiger jaren.

En dat is zeer *opmerkelijk*. Uit die tijd stamt n.l. ook een frontverandering in andere litteratuur en wij maken de ontwikkeling uit de embryonale toestand mede van de rood- of links gerichte bewegingen, die — hoe men daarover verder politiek, sociaal en cultureel ook moge denken, welke waardering men daarvoor ook moge hebben, — in ieder geval gepaard gaan met gezag-ondermijnende invloed.

Wij stormen naar de spoorwegstaking, naar de periode van het gebroken geweertje, naar de schande van de „ZEVEN PROVINCIËN", waarover in de Regeringsgebouwen n.b. de definitie van „dappere „*ongehoorzaamheid*" de gezagsgetrouwe harten deed bloeden. In zee- en luchtvaart óók maken wij stakingen mee en via al deze incidentele gebeurtenissen staan wij nu sedert jaar en dag in een gezagszieke wereld.

Gebrek aan gezag in gezin en staat en in de maatschappij. Gebrek aan dat orthodoxe gezag, dat zijn grondslag vindt in de H. Schrift en geschraagd wordt door het Geloof.

Maar toch gelukkig, ondanks de ongunst der tijden, tóch, ondanks de zenuwslopende onrust van de tijdgeest, waarin zoveel levensproblemen tegelijk aan de orde komen, staat nog altijd een groot deel van de mensheid op het standpunt van het gezag. Onder hen jukt zijn millioenen eenvoudigen van positie en van geest en zij zien op naar hun superieur en over dat alles heen staren zij naar het gelaat van vrouwe *Justitia*, kijken zij naar de Rechter en vragen om vaste grond onder de voeten.

De besprekingen over- en de aanvaarding van het beginsel „ORDER „IS ORDER" is ook niet alleen maar een kwestie van verstand, ook niet een kwestie van deugdelijk juridisch inzicht in de verschillende aspecten van dat beginsel, het hart is er nauw bij betrokken, terwijl men het verder ook moet ruiken en proeven.

Dat het hier, door mij vendedigde, standpunt niet zonder meer aan kant mag worden gezet, dat voelen zij, die tot verwerping concluderen, eigenlijk ook wel, maar juist door de gegeven motiveringen leert men de zwakte kennen van die afwijzende houding, want wat doet men?

Men gaat de stelling ad *absurdum* doorvoeren.

Ik zal de lezer(es) niet vermoeien met een opsomming van de vele voorbeelden, die daarvan zijn aan te halen. Men spreekt over bevelen tot het dulden of plegen van ontucht, van dronken superieuren, die met particuliere ruzies hun wederpartijen willen laten doodschieten en wat al niet meer.

En dat allemaal met een vlotheid, alsof dergelijke excessen regel zijn, maar ook — en dat is opmerkelijk — alsof de wetten en reglementen daartegen géén bescherming zouden bieden.

Dat ***doen*** xe ***zeer*** bepaald wel, ook..... in ***de Duitse*** wetten en reglementen.

Als klap op de vuurpijl spneekt men dan gaarne van *„cadaver-„discipline"* alsof dat hetzelfde zou zijn. Het lijkt er niet op.

Cadaverdiscipline ontstaat pas, wanneer ik alleen maar denk aan de absurditeiten, waarmede men het beginsel „ORDER IS ORDER" in discrediet tracht te brengen. Absurditeiten ontstaan juist, als men dit beginsel laat varen.

„ORDER IS ORDER" impliceert niet meer, maar ook niet minder, dan dit:

dat de eenvoudige minderen, soldaten, onderofficieren en subalterne officieren, die niet zijn opgeleid tot enige kennis van volkenrecht, internationaal recht of zelfs maar van de wetten van hun eigen land, maar die *uitsluitend hebben leren kennen hun legervoorschriften en reglementen, xich onwoorwaardelijk gedekt weten door een bevel van hun superieuren.*

In zulk een geval verkeert R. en terecht blijft R. zich dan ook beroepen op zijn gedekt-zijn door zijn opdracht, die ook in de dagvaarding zonder adjectief zo genoemd wordt.

Een voorbeeld van situaties, die kunnen ontstaan, als men het beginsel „ORDER IS ORDER" laat varen, gaf ik reeds in mijn inleiding.

R. heeft nimmer op eigen initiatief gehandeld en hij heeft bij de uitvoering van een bevel dit nimmer overschreden, gelijk par, 47 van *zijn* Duits Militaire Wetboek hem ook verbiedt.

Ook kon niet aangetoond worden, dat de handelingen, die hij heeft moeten uitvoeren, of heeft moeten helpen uitvoeren, door *hem* ooit als strafbaar zou kunnen worden beschouwd.

Het was alles even vreselijk. Het staat iedereen, het stond ook hem tegen. R. als grensbewoner kón geen haat jegens Nederland koesteren, die had hij ook niet. Partijman is hij nooit geweest. van geen énkele organisatie, en van een fanaticus kan hier geen sprake zijn. En wat de wetten van de menselijkheid betreft, daarover zullen wij in de toekomst nog heel wat horen. Ik geloof, dat de overlevenden van een volgende oorlog wel haast allemaal geëlimineerd zullen moeten worden, omdat ze tegen die wetten geaondigd hebben.

En toch kunnen dergelijke maatregelen nodig zijn om nóg erger te voorkomen. Dat weet iedereen die **ook** maar de geringste notie heeft van militaire noodzaak en -behoeften.

Daarvan spreken ook de aangehaalde arresten; over het doel en de [doelmatigheid moet de bevelgever zich beraden. Het staat toch niet aan een ondergeschikte om die te beoordelen.

Hoe denkt men hierover nu in eigen land?

Op 10 Maart van het vorige jaar vond op de Kweekschool voor de Zeevaart te Leiden een reunie plaats van de oud-leerlingen en -onderofficieren van de Koninklijke Marine, afkomstig van die School.

Ik heb de eer gehad daar een achttal jeugdjaren door te brengen. De Marine-Commandant met zijn Adjudant, benevens de tegenwoordige Commandant van de Kweekschool met zijn Officieren waren daarbij onze gasten. De oud-leerlingen waren inmiddels allemaal opgeklommen tot officieren of hadden de hoogste onderofficiers-rang bereikt. Velen waren gevallen, er waren ook, die weer in de burgermaatschappij waren teruggekeerd.

Al bij al waren er een paar honderd man. Reeds te dien tijde, waarin nog niet van een „toevoeging" van mij sprake was interesseerde ik mij voor dit probleem en de mogelijkheid voorziende, dat er ooit een dag kon komen, waarop ik ter verdediging van een voormalige vijand zou kunnen morden geroepen, gelijk nu het geval was, heb ik verzocht onder de aanwezigen een opinie-onderzoek te mogen instellen.

Ik hield daarbij eerst een toespraak, waarbij ik het doel der enquête toelichtte. Ongeveer de helft van de aanwezigen verklaarde toen rondborstig, dat zij na deze jarenlange worsteling, die nog maar zo kort voorbij was, en gelet op zovelen der onzen, die wij voorgoed moesten missen, niet bereid waren aan een stemming deel te nemen, waarbij Duikers, Japannezen of Italianen waren betrokken.

Zij begrepen, dat het Recht zijn loop moest hebben. waardeerden mijn streven, doch verzochten zich te mogen verschonen.

Meededen tenslotte 96 *man.*

Hiervan stemden: 17% wij eisen wél onvoorwaardelijke gehoorzaamheid van onze ondergeschikten, maar garanderen het zélf niet.
8½% eisen en geven het onder voorbehoud.
10,4% gaven geen duidelijk antwoord.
17% eisen het niet en geven het niet.
Maar . . . . . 48% gaven én eisen „*onvoorwaardelijke gehoorzaamheid.*

24% van de aanwezigen, d.i. 48% van de meestemmenden, van onze Koninklijke Marine, bleken dus aanhangers van het beginsel, waarop deze verslagen, vijandelijke soldaat thans een beroep deed.

(Hier onderbrak de President mijn pleidooi met de vraag:

„U heeft toch zeker niet aan de Marinemensen gevraagd of zij een bevel tot het plegen van een *moord* zouden willen opvolgen?"

Waarop ik replioeerde:

„Natuurlijk niet. Dat is ook niet aan de orde, want dat is ook aan R. niet gevraagd. Het gaat er slechts om of R., opgescheept met *zijn* (gebrek aan) ontwikkeling, met *zijn* Duitse opvoeding en opleiding, onder *zijn* verderfelijk propagandasysteem, onder de op *hem* uitgeoefende dwang, onder de *hem* dreigende omstandigheden, in *zijn* oridengeschikte positie mag worden gevorderd, dat hij wist (zonder twijfel *wist)* dat hij *niet* te maken had met een gegenmassnahme, *niet* van doen had met een r e c h t c n s bevolen opdracht, niet met een bevoegd gegeven order.").

Ik ging verder, en schreef een brief aan onze oud-Opperbevelhebber van de Zeemacht in Oorlagstijd.

Hij antwoordde mij als volgt:

Post alia:

..Over de interpretatie van het S.R.-artikel over ambtelijk :,bevel behoef ik U natuurlijk niets te zeggen. De wetgever lijkt „hierbij uitgegaan van het juiste denkbeeld, dat van de onder-„geschikte niet geëist mag worden een beoordeling te kunnen

„vellen over de bevoegdheid van zijn superieuren maar dat hij „wel in staat geacht kan en mag worden zijn eigen onderge- „schiktheid te kennen. Een *onbevoegd* gegeven ambtelijk hevel „heft de strafbaarheid op, wanneer het le. door de onderge- „schikte *te goeder trouw* als bevoegd gegeven werd beschouwd „en 2e. de nakoming daarvan binnen de kring van zijn onder- „geschiktheid gelegen was.

„Ik heb nog een paar jurisprudenties van hei Hoog Militair Ge- „rechtshof en oude jaargangen van het M.R.T. op het punt van „ambtelijk bevel als rechtvaardigheidsg~ondin de Militaire „Rechtspraak nagelezen maar deze wijzen in het algemeen op „een ruime interpretatie van het begrip goede trouw bij de „ondergeschikte militair.

„U zult natuurlijk ook de couranten-berichten over het proces „te Neurenberg tegen een aantal Duitse Generaals hebben ge- „lezen waarin het reoht van de bezettende macht werd erkend „om scherp op te treden togen franc-tireurs, ondergrondse strij- „ders enz."

Ik ging verder, en schreef een brief aan één van de grote Scheppers van het beroemde Handvest n.l. aan Churchill en verzocht hem te mogen vernemen of en hoe bij de opstelling ervan aan de kleinere man is gedacht.

Helaas kreeg ik hierop een vriendelijk briefje, dat de grote oorlogaleider geen tijd en gelegenheid had mij hierover zijn mening te zeggen.

Ook had ik een bespreking met de, op dit terrein toch wel zeer deskundige, Prof. *van Eck* te Nijmegen. Mijn standpunt inzake: „ORDER IS ORDER" werd door ham gedeeld.

Tenslotte heb ik een onderzoek ingesteld onder de ongeveer 250 leerlingen van de School waarvan ik de eer had, Oud-Leraar en Algemeen-Directeur te zijn en waaraan ik ongeveer 18 jaren heb les gegeven. Het betrof allemaal jongens van dienstplichtige leeftijd, velen hadden al gediend en ik heb hun gevraagd, wat zij meenden, dat moest worden verstaan onder een *„bevoegd gegeven bevel"*.

Ik kreeg er *geen enkel* goed antwoord op, had dit ook niet verwacht, maar deze lieden vormen dan toch maar het materiaal, met hetwelk het kader van leger en vloot moet werken. Het was ook dáárom, dat ik er zo'n prijs op stelde, om, na mijn behoorlijk toegelichte vraag, eens de antwoorden te horen, fris voor de lever weg, juist van deze jongens, van déze leeftijd, die toch allemaal een vooropleiding hebben genoten, die ligt boven het niveau van de vooropleiding van de verdachte R.

En nu tenslotte het standpunt van de Regering.

Dank zij schriftelijk gestelde vragen in de Tweede Kamer n.a.v. het platbranden van een kampong in Indië, kreeg deze een ongezochte kans zich hierover te uiten.

De behandeling van de gehele geschiedenis hiervan zal ik als bij-

lagen, gemerkt A. en B., hieraan toevoegen. Uit A kan men het inzicht der Regering bestuderen in deze materie, terwijl B aangeeft wat onze Militaire Wetboeken en Reglementen over dit onderwerp neggen.

Om nog eens extra te belichten, hoe sterk het beginsel „ORDER IS „ORDER" ook onder óns leefde en leeft, wil ik nog een paar voorbeelden aanhalen. Eén uit de oude geschiedenis, één uit de moderne.

Als wij Michiel Adriaansz. de Ruyter horen zeggen:

„Ai *wierd mij* bevolen, 's lands vlag te voeren op één enkel vaar-„tuig, ik zoude daarmee 't zee gaan, want daer de Heeren Staten, „hunne vlag betrouwen, daer zal ik mijn leven wagen."

Al *wierd mij* bevolen, impliceert niets meer of minder dan: „*Hóe „ook* . . . . . U beveelt".

Was dit een les uit de oude historie van de Zeedienst, de slag in de Javazee leerde ons, dat ook toen de oerdegelijke opvattingen van Gezag en gehoorzaamheid nog in ere werden gehouden.

Immers: Zou Karel Doorman, een even dapper als bekwaam Admiraal, niet geweten hebben, dat hij met zijn dappere schare, op zo'n kleine vloot, zonder vliegtuigen, kánsloos was tegen de Jappen? Och kom, dat wist hij natuurlijk *wél.*

Maar „ORDER IS ORDER", zij gingen. Over het doel en de doelmatigheid (die wel eens héél groot zou kunnen blijken), had het opperbevel zich beraden, niet zij!

En cadavers kennen wij niet bij de Nederlandse krijgsmacht.

„ORDER IS ORDER" is niet een adagium, is niet een these, is niet zo maar een beginsel, maar **zij** is **en blijve een axioma.**

R. was geen partijman en dus zeker geen partijfariaticus. Hij was politieman en militair reeds onder de Keizer en later onder Weimar.

R. heeft geen enkel hein-gegeven-hevel overschreden. Hij heeft zelfs getracht v.z.v. het bleef binnen de grenzen van zijn bevoegdhelden — die niet groot waren —, en zijn mogelijkheden — die eveneens zéér beperkt waren —, de hardheid daarvan te beperken.

R. heeft, gelet op zijn positie en hetgeen hem rechtens als wetenschap mocht worden toegerekend, het recht om beroep te doen op zijn gedekt-zijn door de bevelen en opdrachten, hem van de zijde van zijn superieuren gegeven en verstrekt.

Aangezien, right or wrong, rechtszekerheid niet gescheiden mocht worden van het beginsel van rechtsgelijkheid en hierbij in aanmerking behoort te worden genomen het verschil in rang en bevoegdheid, behoort hij niet gestraft te worden gelijk zijn verantwoordelijke superieuren, aan wien reeds rechtsbedeling toeviel; aangezien iedere sententie, ieder arrest, ieder vonnis werd en wordt gewezen met inachtneming *„van* de persoon en de *persoonlijke omstandigheden van* „de verdachte", behoort dit laatste scherp in acht te worden genomen, niet o f s c h o o n het een vijandelijk soldaat betreft maar juist o m d a t hij dat is en omdat de consequenties voor het jus constituendum van eminent belang zijn.

Het kan ook zijn, dat men, na ampele overwegingen, meent, dat de verdachte bepaalde handelingen milder had kunnen uitvoeren, en dat men zich deswege voorstelt, dat de rechter toch nog een straf zal opleggen, in welk geval ik zou willen verzoeken de straf zodanig te bepalen, dat R. ten spoedigste weer naar zijn land kan terugkeren.

Men vergete immers toch niet, dat in dit geval niet mag worden gesproken van een ,,heerlijke vrijheid".

De zwartste ellende staat hem daar nog te wachten. Moge het dragen van dit alles hem niet verbitteren, maar tot diep nadenken stemmen, en hem met Gods hulp brengen tot het besef van rechtspleging en rechtshandhaving, zoals wij, die in een ander klimaat opgroeiden, die kennen.

Er rest mij nog een kwestie, deze:

Gesteld — eenmaal zal dat blijken — dat de Bijzondere Raad van Cassatie met mij, het hier behandelde beginsel als axioma zal willen aanvaarden, dan valt nog de vraag op te lossen:

Kunnen wij een verdachte, die een beroep hierop doet, vrijspreken, subs. ontslaan van rechtsvervolging?

In het arrest-Lutkenhus B.G. Arnhem dd. 22 October **1948** lezen wij in de overwegingen:

> ,,Overwegende, dat v.z.v. verdachte hierbij een beroep doet op ,,de bepaling art. **43** Sr. lid 2, het Hof van oordeel is, dat deze ,,bepaling rechtstreekse toepassing mist, daar art. 22 lid 2 alleen ,,betrekking heeft op Ned. gezagsverhoudingen, doch dat het ,,Hof anderzijds oordeelt, dat het daarin neergelegde beginsel ,,ook op verdachte toepassing moet vinden."

Verder lezen wij uit het beroemde veeartsen-arrest van de H.R. vermeld in N.J. **1933** pag. **924:**

> *Post alia,*
>
> De H.R. heeft bij het thans gewezen arrest een andere weg bewandeld en daarbij voor het eerst geopereerd met het in de doctrine niet onbekende begrip van het wegvallen van onrechtmatigheid der handeling. Daarbij heeft de H.R. de in het W.v.Sr. geregelde strafuitsluitingsgronden uitdrukkelijk ter zijde gesteld.
>
> Is 's-Hogen-Raaids arrest nu een toepassing van het begrip der z.g. ,,*Materiële wederrechtelijkheid*", hetwelk in de litteratuur tot veel strijd aanleiding heeft gegeven? Het lijkt er zeer zeker veel op, maar ook wat Pornpe, volgens voormelde begripsomschrijving onder overmacht rekent, is m.i. niets anders dan een zelfstandige oonstructie van het *wederrechtelijkheidsbegrip*, op buitenwettelijke en buitenrechtelijke gronden, althans met erkenning van zulke elementen.
>
> Naar mijn overtuiging is op dit gebied het juridisch instinct een sterk werkende factor, waarbij dan — wanneer de Rechter tot de conclusie komt, waartoe de H.R. is gekomen — a priori de richting naar de beslissing door het intuitief rechtsgevoel

sterk wordt beïnvloed. Alles natuurlijk v.z.v. men daarbij niet in strijd komt met de wet en met dien verstande, dat bij de oonstructie van de strafuitsluitingsgrond, *zo veel mogelijk aansluiting* wordt gezocht bij de Wet.

Ik moge verder nog verwijzen naar een uitnemend artikel van de Off. van Adm. 1e kl. Kon. Marine W. H. VERMEER over het: *„Misdrijf tegen de menselijkheid en gehoorzaamheidsplicht"* vermeld in het N.J.B. dd. 25 September 1948 no. 32 en daarvan inzonderheid de bladz. 535 en 536 en *de conclusie* vermeld op pag. 540 slotalinea, terwijl in mijn litteratuurbeschouwing niet mocht ontbreken een Rechtsgutachten van Prof. ERICI-I SCHWINGE (zie bijlage C) benevens Deel II en Deel III van Mil. Straf- en Tuchtrecht van MR H. v. D. HOEVEN.

Over het 31demiddel (de strafmaat), kan ik heel kort zijn.

De hieraan door Uwe B.R.v.C. gehechte betekenis zal waarschijnlijk vooral samenhangen, met Uw oordeel over de hiervóór toegelichte middelen.

Ik heb er eigenlijk maar één opmerking over, maar die aoht ik dan look belangrijk. Heel vaak worden vergelijkingen gemaakt, tussen de straffen van de een in verhouding tot die van anderen.

Dit nu acht ik volkomen uit de boze, want vóór men oordeelt en vóór men vergelijkt moet men hun zaken door en door kennen. Doet men zulks, dan zal in de regel wel blijken van nuances, die zich aan oppervlakkige waarneming hebben onttrokken. Rechtsgeleerde raadslieden behoren hierop in het bijzonder acht te geven.

Wanneer ik mij dan nu toch eenmaal durf verstouten een uitzondering te maken op dit, mijn, beginsel dan is dat, omdat ik thans hiertoe gedreven ben en dus mag menen, dat het ditmaal terecht is.

De President van het B.G. waarvoor deze zaak in prima heeft gediend, heeft alvorens de sententie in deze zaak uit te spreken, eerst een voorrede tot de verdachte gehouden. Deze President doet dat vaak, en vooral in ernstige gevallen acht ik dat een hoffelijke daad. Zij neemt, hoe ernstig ook de sententie zal gaan luiden, een, vaak ondragelijke, spanning weg en bevordert een rustig luisteren naar de overwegingen.

Ditmaal sprak de President:

„Verdachte, het Hof heeft U niet, zoals de Procureur-Fiscaal heeft „gevorderd tot de zwaarste straf willen veroordelen, omdat ook naar „de mening van het Hof de veranbwoordelijkheid van Uw daden, „grotendeels bij Uw chefs berust. U kunt gaan zitten en luisteren."

Instede van de gevorderde doodstraf, werd een gevangenisstraf opgelegd van 15 jaren.

Generaal H., die dus nevens voor zijn eigen daden, tevens de verantwoording droeg voor de daden van R., kreeg 12 jaren. Welnu dan is naar mijn vaste overtuiging, de straf die R. kreeg, 15 jaar, alleen reeds uit dien hoofde te zwaar, veel te zwaar.

De rest van dat betoog is hier niet ter zake dienende.

Ervaring en navraag hadden mij geleerd, hoe velen in de Lande de overtuiging hadden gekregen, dat de B.R.v.C. het beginsel „ORDER IS ORDER" verwierp en als een overwonnen standpunt beschousvde.

Deswege had ik verzocht, zonodig in een praeambule, duidelijk te kennen te geven, dat zulks n i e t het geval was, hetgeen iets anders is dan wanneer men meent dat in een bepaalde casus dit beginsel niet hanteerbaar blijkt of bleek.

Dit is niet geschied en ik betreur dat.

Daardoor is (nodeloze) twijfel blijven bestaan, die vooral in de tegenwoordige omstandigheden, funeste gevolgen kan hebben, met het oog op de toekomst.

De Buitengewone Rechtspleging is een veelomstreden figuur geweest in ons Nederlands bestel.

Ik betreur in hoofdzaak slechts de noodzaak van haar bestaan en daarneven, dat t.a.v. deze rechtskwestie onvoldoende duidelijk stelling werd genomen.

In de zaak-R. werd in prima doodstraf geëist en een veroordeling tot 15 jr. gevangenisstraf volgde.

Zowel de P.F. als de verdachte gingen in cassatie en hierbij werd de straf verhoogd tot 18 jaren, o.m. overwegende dat de verdachte ter zitting een „halsstarrige houding" (!) had aangenomen.

De Nederlandse mannen die in Indonesië de door het RECHT beoogde o r d e en r u s t trachtten te brengen en die vuurden volgens „ORDER IS ORDER", maar volgens datzelfde rechtsbeginsel ook het vuren staakten, hoe zwaar dit ook viel, bewezen aan het Recht een dienst die betere erkenning had verdiend.

Tennyson zegt in „The charge of the Light Brigade" o.m. van hen:

„Their's not to make reply
„Their's not to reason why.
„Their's but to do and die."

Amsterdam Juli 1950

BIJLAGE A

AANHANGSEL TOT HET VERSLAG VAN DE HANDELINGEN DER TWEEDE KAMER.

Vragen, door de leden der Kamer gedaan overeenkomstig art. **116** van het Reglement van Orde, en de daarop door de Regering gegeven antwoorden.

SCHRIFTELIJK BEANTWOORDE VRAGEN.

121. ANTWOORD van de Heren DREES, Minister-President, en VAN MAARSEVEEN, Minister van Overzeese Gebiedsdelen a.i. (ingezonden **2** Juni 1949), ten vervolge op de beantwoording van vragen van de Heren VAN DER GOES VAN NATERS en VORRINK betreffende de veroordeling van drie mariniers in verband met hun weigering tot het gehoor geven aan het bevel tot platbranding van de kampong Pakisadji. (Zie Aanhangsel II, Zitting **1948-1949,** p. 33).

2 t/m 5. Op grond van nader van de Regering van Indonesië ontvangen inlichtingen kan ter aanvulling van de reeds eerder verstrekte beantwoording (Aanhangsel Handelingen II, Zitting **1948-1949,** p. 33) het volgende worden gesteld.

De 6de Augustus **1947** werden door de compagnie „L" van het 3e infanterie-bataljon der mariniersbrigade in het vak ten Zuiden van Malang de posten Kebonagoeng, Pakisadji en Kendalpajak bezet.

Deze posten werden vanuit Malang bevoorraad langs de weg Malang-Kebonagoeng-Pakisadji-Kendalpajak, aangezien de weg Malang-Kendalpajak wegens mineringen en versperringen nog niet geschikt was voor asverkeer.

De aanvoer van Pakisadji-Kendalpajak werd echter zeer ernstig bemoeilijkt door beschietingen (geweer- en automatisch vuur) op het weggedeelte tussen Pakisadji 2 en km-paal **10,** terwijl bovendien genoemd weggedeelte herhaaldelijk werd gemineerd. Schier dagelijks werden vers gelegde mijnen gevonden voornamelijk op het weggedeelte ten noorden van kampong Soetodjajan.

Niettegenstaande intensieve mijnencontrôle reed op **10** Augustus **1947** een jeep op een mijn nabij km.paal **11,** waarbij o.m. een officier zwaar gewond werd. Bovendien reed die dag een truck op een mijn. Aangezien alle gevonden sporen in verband met het mijnenleggen leidden naar het kampongcomplex Soetodjajan, werd geconcludeerd, dat de mijnen werden aangevoerd door genoemde kampong, vanuit republikeins gebied ten zuiden en zuid-oosten daarvan, welke conclusie door verkregen betrouwbare inlichtingen werd bevestigd.

Uitgezonden patrouilles naar kampong Soetodjajan wezen o.a. uit, dat deze kampong zeer dun bevolkt was, hetgeen blijkens ervaring er tevens op wees, dat de kampong werd gebruikt door terroristische benden, aangezien in dergelijke gevallen de kampongbevolking grotendeels of wordt ontvoerd, of gedwongen moet evacueren naar republikeins gebied.

Aan de hand van deze gegevens en om eigen verliezen te beperken, achtte de compagniescommandant het tactisch noodzakelijk om het noordelijke gedeelte van de kampong Soetodjajan te elimineren.

Daartoe zou de kampong Soetodjajan op **11** Augustus **1947** worden omsingeld, waarbij de nog aanwezige bevolking aangezegd zou worden om onmiddellijk de kampong te verlaten. Vervolgens zou een gedeelte van de kampong worden afgebrand, daar dit gedeelte het meest nabij de verbindingsweg Pakisadji-Kendal Pajak was gelegen. Op **11** Augustus **1947** werd door de betrokken peletonscommandant van de post Pakisadji de opdracht in bovenvermelde zin uitgevoerd.

Vorenomschreven, door de betrokken compagniescommandant genomen maatregel werd beschouwd als militaire noodzaak, niet alleen door genoemde commandant zelf maar ook door de peletonscommandant en de sergeant-opvolgend-peletonscommandant, wier inzicht wordt gedeeld door

de commandant der mariniers-brigade, de Krijgsraad bij de Zeemacht en het Hoog Militair Gerechtshof in Indonesië, terwijl ook door de Legercommandant het opruimen van het onderhavige kamponggedeelte wordt gezien als een tactische noodzaak om een einde te maken aan de beschietingen en het leggen van mijnen op het reeds vaker genoemde weggedeelte tussen Pakisadji en Kendalpajak.

De bij de dienstweigering betrokken drie mariniers zagen in het in brand ek van het onderhavige ggede l e e h er slechts aill daar oen niet en l er evenmin is gebleken, dat d: kampong lijl elementen herbergde. Immers, de k: nip werd onderzocht op we en springstoffen, h niets van die aard werd aangetroffen. Zij meenden, dat een dergelijk optreden onwettig was en in strijd met de Orde en het recht, dat de Nederlandse troepen in Indonesië moeten brengen.

De Zeekrijgsraad te Soerabaja en het Hoog Militair Gerechtshof in Indonesië hebben de vorenbedoelde verweren niet als juist aanvaard. Hun uitspraken zijn gepubliceerd in het ,,Militair-Rechtelijk Tijdschrift" van Mei 1948. Ten aanzien van de gestelde vraag of de regel „Befehl ist Befehl" in de Nederlandse Rechtsstaat gelding heeft, merken de ondergetekenden op, dat op de Nederlandse militairen *uiteraard in het algemeen een strenge gehoorxaamheidsplicht rust.* Dit betekent niet, dat naar Nederlands recht de regel: „Befehl ist Befehl" zou gelden in die zin, dat van bedoelde militair ,,Kadaverdiscipline" zou worden gevorderd en dat hij zich ter afwering van een strafrechtelijke actie onder *alle* omstandigheden op het bevel van een meerdere kan beroepen.

Er kunnen zich omstandigheden voordoen, waaronder de ontvanger van een dienstbevel bij uitzondering zijn medewerking aan de uitvoering daarvan mag en moet weigeren, wanneer dit bevel duidelijk in strijd met het Nederlands Recht of het Volkenrecht is. Opgemerkt moet echter worden, dat bij twijfel de *gehoorxaamheidsplicht primeert* en dat de militair, die *zonder voldoende grond zijn gehoorxaamheidsplicht opzijde schuift, niet gevrijwaard is tegen een strafrechtelijke veroordeling.*

De Zeekrijgsraad heeft in zijn vonnis o.a. uitgesproken:

,,dat onder deze omstandigheden een toetsingsrecht van een mindere ten aanzien van een dergelijk bevel slechts aanvaardbaar is in de gevallen, waarin *zeer klaarblijkelijk menselijk onrecht wordt gedaan;*

dat echter voorop gesteld dient te worden, dat gebruikmaking van dit dus in buitengewoon exceptionele gevallen bestaande, toetsingsrecht *door de mindere geheel* op *eigen risico geschiedt;*

dat de Raad van overtuiging is, dat hier van een de mens onterende opdracht allerminst sprake is geweest."

Ondergetekenden kunnen hieraan toevoegen, dat de gratieverzoeken, waaromtrent indertijd werd medegedeeld, dat zij in behandeling waren, inmiddels zijn ingewilligd.

BIJLAGE B

(UITTREKSEL UIT HET W.v.M.STRAFR. EN REGL. KRIJGSTUCHT).

Art. 114 W.v.M.S. De militair, die weigert of opzettelijk nalaat te gehoorzamen aan enig dienstbevel [1], of die zodanig bevel eigendunkelijk overschrijdt, wordt, als schuldig aan opzettelijke ongehoorzaamheid gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en 9 maanden [2].

Indien het feit is gepleegd in tijd van oorlog, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste 4 jaren [3].

---

[1]) Zie art. 11 R.K. en voorts de wet van 13 Juli 1923 (Stbl. no. 357) betreffende dienstweigering.

[2]) Mag krachtens art. 2, no. 2a, W.K. krijgstuchtelijk worden afgedaan.

[3]) Mag krachtens art. 2, no. 2b, W.K. krijgstuchtelijk worden afgedaan. Zie voorts art. 1 van het K.B. van 27 Juli 1944 Stbl. E. 53.

Het maximum der in het eerste en het 2de lid gestelde straffen wordt verdubbeld:

1. indien de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen;

2. indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen, sedert de schuldige een hem wegens gelijk misdrijf bij vonnis opgelegde straf geheel of ten dele heeft ondergaan, of sedert die straf hem geheel is kwijtgescholden, of indien tijdens het plegen van het misdrijf het recht tot uitvoering dier straf nog niet is verjaard;

3. indien twee of meer personen gezamenlijk of ten gevolge van samenspanning het misdrijf plegen;

4. indien de schuldige tevens een andere militair tot het misdrijf aanzet;

5. indien hij het misdrijf pleegt bij een gevecht met de vijand.

Indien het in het eerste of het in het tweede lid omschreven misdrijf vergezeld gaat van twee of meer der in no. **1** tot 5 vermelde omstandigheden, wordt het maximum der in het derde lid gestelde straffen nogmaals met de helft daarvan verhoogd.

Indien het bevel het werkdadig optreden tegen de vijand, of de bestrijding van ogenblikkelijk zeegevaar betrof, wordt de schuldige gestraft met de dood, levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren.

Art. 2 R.K. (1) De ondergeschiktheid is de ziel van de militaire dienst.

(2) Derhalve is elk militair van wat rang of stand hij zij, gehouden zijn meerdere in de dienst alle eerbied en gehoorzaamheid te bewijzen.

(3) Hij zal ook buiten dienst zijn meerdere als zodanig erkennen en zich tegenover hem eerbiedig gedragen.

Art. 11 R.K. (1) De militair is verplicht de hem mondeling of schriftelijk gegeven dienstbevelen [4]) en de voor hem geldende dienstvoorschriften stipt op te volgen.

(2) Van de militair mag worden verwacht, dat hij zijn plicht zal doen met toewijding aan de belangen van de dienst. Hij zal de opvolging van de hem gegeven dienstbevelen en de voor hem geldende dienstvoorschriften niet afhankelijk stellen van zijn oordeel omtrent hun strekking en doelmatigheid, doch daaraan voldoen te goeder trouw en naar zijn beste weten en kunnen.

Art. 70 *W.K.* Iedere meerdere is verplicht zoveel mogelijk ervoor te waken, dat de onder zijn bevelen gestelden een rechtvaardig, verstandig en gepast gebruik maken van de hun bij deze wet toegekende bevoegdheden.

Art. 140 W.v.M.S. De militair, die opzettelijk hetzij met overschrijding van zijn bevoegdheid, hetzij in een aangelegenheid, die vreemd is aan de belangen van de dienst, een mindere (beveelt iets te doen, niet te doen, of te dulden, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren [5]).

Art. 12 R.K. (1) De algemene verplichting van de militair tot gehoorzaamheid mag evenwel nimmer leiden tot onzelfstandigheid, besluiteloosheid, gebrek aan durf en werkeloos blijven.

(2) Indien het een militair blijkt, dat, als gevolg van wijziging der omstandigheden sedert het ogenblik waarop het bevel gegeven werd of van het bestaan van een andere toestand ter plaatse dan door de lastgever werd ondersteld, een hem door een meerdere gegeven dienstbevel niet uitvoerbaar is of de uitvoering daarvan in strijd zou zijn met het algemeen of militair belang, waarop het bevel betrekking had, zal hij de zedelijke

---

4) Om als „dienstbevel" in de zin der militaire straf- en tuchtwetten te kunnen worden aangemerkt, moet het mondeling of schriftelijk gegeven bevel aan de volgende voorwaarden voldoen:

a. gegeven zijn door of namens een militaire meerdere;

b. gericht zijn tot een of meer militaire minderen of een troepenafdeling;

c. enig militair dienstbelang betreffen.

Zie voorts de artikelen 114 en 115 W.v.M.S. zomede art. 43 W.v.S.

5) Mag krachtens art. **2, n° 2a,** W.K. krijgstuchtelijk worden afgedaan.

moed hebben om, wanneer nieuwe bevelen niet of niet tijdig door hem kunnen gevraagd of verkregen worden, zelfstandig te handelen. Hij zal dan zijn eigen inzicht volgen, naar gelang van de omstandigheden of van de door hem bevonden toestand [6]. In zodanig geval zal hij echter de lastgever ten spoedigste in kennis stellen met de door hem getroffen maatregelen en met de reden der afwijking of niet-nakoming van het ontvangen bevel.

(3) De militair zal bij het ontvangen van twee opvolgende, met elkander strijdige dienstbevelen van verschillende meerderen. de laatste lastgever bekend maken met het vooraf door hem ontvangen bevel. Hij is, indien de laatste lastgever het door hem gegeven bevel niettemin handhaaft, verplicht aan dit bevel te gehoorzamen.

Art. 13 R.K. (1) De militair die zich over een hem gegeven bevel bezwaard acht, is bevoegd deswege mondeling of bij bezwaarschrift, in te dienen langs de hiërarchieke weg, op gepaste wijze zijn beklag te doen bij de tot straffen bevoegde meerdere, onder wiens rechtstreeks bevel degene, die de order gaf, gesteld is, of bij gebreke van zodanige meerdere, bij de autoriteit, door de daarbij betrokken Minister van Marine of van Oorlog aangewezen, doch in dat geval niet anders dan bij bezwaarschrift, in te dienen langs de hiërarchieke weg [7].

(2) De verplichting om het bevel op te volgen wordt door het beklag niet opgeheven.

Art. 31 R.K. Indien een militair zich wenst te beklagen over een hem opgelegde krijgstuchtelijke straf, over een vermeende onbillijke behandeling of over een ontvangen bevel, zal de meerdere, aan wien hij zijn verlangen daartoe zal moeten kenbaar maken, of tegen wie het beklag gericht is, hem daarvan op generlei wijze tegen zijn wil trachten terug te houden. Integendeel zal hem, voor zover hij dit verlangt, de nodige hulp worden verleend bij het opmaken en indienen van zijn beklag, opdat zulks geschiede overeenkomstig de terzake geldige voorschriften, en hem, indien hij zich in arrest bevindt, de gelegenheid niet worde benomen, daarover de personen te raadplegen door hem aangewezen, voor zover de toelating van die personen niet is in strijd met de belangen van de dienst of van de krijgstucht.

BIJLAGE C

Dr **Erich Schwinge**
ord. Professor der Rechte.

Marburg (Lahn), 1.3.1948.
Universitätsstrasse 31.

RECHTSGUTACHTEN,

crstattet auf Ersuchen des Comité International de la Croix Rouge, Agence Centrale des Prisonniers de Guerre — Direction Générale des Délégations en France — ***uber die Frage der strafrechtlichen Verantwortlichkeit bei Handeln auf Befehl.***

Die strafrechtliche Verantwortlichkeit der Angehörigen der deutschen Wehrmacht bei Handeln auf Befehl war im Paragr. 47 M.St.G.B. geregelt. Diese Vorschrift hatte folgenden Wortlaut:

„(1) Wird durch die Ausfuhrung eines Befehls in Dienstsachen ein Strafgesetz verletzt, so ist dafür der befehlende Vorgesetzte allein verantwortlich. Es trifft jedoch den gehorchenden Untergebenen die Strafe des Teilnehmers:
1) wenn er den erteilten Befehl überschritten hat, oder
2) wenn ihm bekannt gewesen ist, dass der Befehl des Vorgesetzten eine Handlung betraf, welche ein allgemeines oder militärisches Verbrechen oder Vergehen bezweckte.

---

[6] Zie art. 42 W.v.S.

[7] Vergelijk art. 71 W.K. en het K.B. van 21 April 1922 (Stbl. no. 204). Zie voorts art. 30, lid 3 en art. 31 R.K.

(2) Ist die Schuld des Untergebenen gering, so kann von einer Bestrafung abgesehen werden."

Dennoch bestand folgender Rechtszustand:

I. *Die Gehorsamspflicht bei normalen militärischen Befehlen.*

1) *Im Regelfalle* war der Vorgesetzte für die Ausführung von Befehlen in Dienstsachen, durch die ein Strafgesetz verletzt wurde, allein verantwortlich. Der Untergebene wurde also durch das Vorhandensein eines Befehls *entlastet.*

2) *Ausnahmsweise* war der Untergebene strafrechtlich nur dann mitverantwortlich, wenn er

a) entweder den Befehl uberschritten hatte,

b) wenn ihm bekannt gewesen war, dass der Befehl des Vorgesetzten eine Handlung betraf, die ein allgemeines oder militarisches Verbrechen oder Vergehen bezweckte.

Von Interesse ist hier vor allem der Fall b). Dieser Fall der Mithaftung des Untergebenen wurde seit jeher im deutschen Recht *streng interpretiert,* mit anderen Worten: der Untergebene konnte sich bei Gehorsamsverweigerung nur ganz ausnahmsweise darauf berufen. Dies bedeutete praktisch für ihn, dass er im Zweifelsfalle den an ihn ergangenen Befehl ausfuhren musste, wenn er nicht riskieren wollte, wegen Ungehorsams zur Verantwortung gezogen zu werden.

Damit sich der Untergebene mit Erfolg auf Abs. 2 Ziffer 2 des Paragr. 47 M.St.G.B. berufen konnte, musste bei ihrn zu dem objektiven Verstoss gegen das Strafgesetz noch das *sichere Wissen* hinzukommen, dass der Vorgesetzte mit dem Befehl die Verubung eines Verbrechens oder Vergebens *beabsichtigte.* Bei blossen Kennenmussen und blosser Zweifelhaftigkeit der Rechtslage trat eine strafrechtliche Mithaftung des Untergebenen nicht ein. Dies war herrschende Lehre im deutschen Schrifttum und einhellige Ansicht in der Rechtsprechung. In praktischen Endergebnis wird dem Untergebenen durch diese Regelung die Berufung auf höheren Befehl nur in seltenen Ausnahmefallen verwehrt.

Als Beleg aus dem deutschen Schriftturn fuge ich bei eine Photokopie aus mcinem Kommentar zum *Militärstrafgesetzbuch* (6. Auflage 1944) und verweise insbesondere auf S. 107 unten und auf S. 108. Der deutsche Standpunkt ist richtig wiedergegeben u.a. in dem bekannten Werk des Professors der Harvard-University Sheldon Gluecks: War Criminals, their Prosecution and Punishment (1944), S. 153.

Ich will die Tragweite dieser Regelung an einem Beispiel verdeutlichen. In dem Nürnberger Juristenprozess wurde einem dort vernommenen völkerrechtlichen Sachverstandigen gegen Ende seiner Vernehmung von dem Vertreter der amerikanischen Anklage folgender Fall vorgelegt:

> Der A ist der absoluten Befehls-Gewalt eines anderen Mannes unterworfen. Dieser kann ihn zwingen, allein seinen Befehlen zu gehorchen. Der A sieht nun, wie der andere sich einen starken Strick beschafft, wie er ein starkes hölzernes Gerust vorbereiten lasst, mit Vorrichtungen, einen Menschen daran zu binden, sowie einen Holzbock der so behauen ist, dass der Kopf eines Menschen darauf Platz hat, er beobachtet schliesslich, wie der andere eine grosse Axt schleifen lässt. A. ist weiter Zeuge davon, wie der andere Befehl gibt, ein oder zwei Manner einer Gruppe von Menschen, die er (wie A. weiss) hasst, zu binden und mit dem Kopf auf den Holzbock zu legen. Als diese Arbeit beendet ist, wendet sich der andere an den A und gibt ihm Befehl den Kopf dieses Menschen abzuschlagen.

Dies ist einer der praktisch zweifelsfreien Falle. Hatte ein Angehöriger der deutschen Wehrmacht einen solchen Befehl eines Vorgesetzten Folge geleistet, so hätte er diese Tat voll mit verantworten mussen. Paragr. 47 des deutschen Militarstrafgesetzbuches 2 hatte ihn nicht geschützt. — Es ist aber dabei zu betonen, dass solche zweifelfreien Falle im Leben selten sind.

II. Die *Gehorsamspflicht* bei *völkerrechtswidrigen* Befehlen.

Einer Sonderbetrachtung bedurftig sind die Befehle, die in Widerspruch zu den geschriebenen oder gewohntrechtlichen Normen des Völkerrechts ergingen.

Hier sind zu unterscheiden:

1) Die fragliche Norm des Völkerrechts war durch Reichsgesetz in das innenstaatliche Recht ubernommen worden. In einem solchen Falle hatte jeder Wehrmachtsangehörige sie zu beachten und sein Verhalten danach einzurichten. So z.B. war das Genfer Kriegsgefangenenabkommen vom **27.7.1929** durch Veröffentlichung im deutschen Reichsgesetzblatt innerstaatliches Recht geworden. Dementsprechend hatte kein Untergebener den Befehl befolgen dürfen, Kriegsgefangene zu töten.

2) Die fraglichen Normen des Volkerrechtes waren gemass Art. 4 der Weimarer Reichsverfassung **ohne besondere Transformation, wegen ihrer allgemeinen Anerkennung** i der **Völkerrechtsgemeinschaft bindende** Bestandteile des deutschen Reichsrechts geworden, Eine Bindung des Untergebenen setzte wohlverstanden hier immer voraus, dass er einer wirklich „*allgemein*" anerkannten Norm des Völkerrechtes gegenuber stand. Das muss betont werden, weil noch wahrend des zweiten Weltkrieges viele Materien des Landkriegsrechts Satze, die sich allgemeiner Anerkennung erfreuten vermissen liessen. Ich will in diesem Zusammenhange nur auf die Frage der Geisseln hinweisen. Das englische und französische Schrifttum erklarten sowohl die Giesselnahme wie die Geisseltötung fur unzulassig, die deutsche und die russische Praxis betrachteten sie als erlaubt. Im Jahre **1940** traten die Vereinigten Staaten von Amerika der zweiten Auffassung bei, indem sie bei der Neufassung ihrer Rules of Land Warfare im Paragr. **568** d. Geisselnahme und Geisseltötung fur statthaft erklarten. In dem Verfahren gegen den Feldmarschall Kesselring in Venedig, an dem der Verfasser dieses Gutachtens als wissenschaftlicher Berater der Verteidigung und als Sachverstandiger mitgewirkt hat, wurde von dem britischen Militargericht ausdrucklich anerkannt, dass bei dieser Rechtslage die Befugnis zur Geisseltötung nicht mehr in Abrede gestellt werden könne. Um ein ahnlich strittiges Gebiet handelt es sich bei der Frage, wie Angehörige von Widerstandsgruppen zu behandeln sind, wenn sie vom Gegner ergriffen werden. Ich darf in dieser Frage darauf verweisen, dass der amerikanische Gerichtshof, der das Urteil gegen die deutschen „Süd-„Ost-Generäle" gefallt hat, zu der Schlussfolgerung gelangt ist, dass die Partisanen Kriegsfuhrende im Sinne des Völkerrechts nicht gewesen seien, und dass sich jeder Zivilist eines besetzten Landes, der die Waffe in die Hand nehme, dem Schutz der internationalen Vorschriften entziehe.

Dazu vergleiche den ausfuhrlichen Bericht uber diesen Urteil in der Neuen Zuricher Zeitung vom **22.2.48.** Ein klares Bewusstsein von der Völkerrechtswidrigkeit anbefohlener Massnahmen wird man im Regelfalle beim Untergebenen nicht voraussetzen können.

3) Die fraglichen Normen des Völkerrechtes waren durch die Gesetzgebung des Reiches ader durch Eefehle Hitlers *ausser* Anwendung gesetzt worden. Unten dem Nazismus ist es bekanntlich in einer Reihe von Fallen vorgekommen, dass anerkannte Normen des Völkerrechtes durch Sonderbefehle Hitlers ausser Kraft gesetzt wurden.

Beispiel: Es erging der Befehl, Angehörige von sogenannten Kommandotrupps im Falle der Ergreifung niederzumachen. Was war die Folge fur den, der einen solchen Befehl ausfuhrte? War er durch ihn gedeckt oder nicht? — Dazu ist folgendes zu bemerken: Nach der Entwicklung, die das deutsche Verfassungsrecht unter der Herrschaft des Nationalsozialismus genommen hatte, war Hitler als Staatsoberhaupt nicht gehindert, sich durch seine Erlasse mit unmittelbarer Verpflichtung fur jeden Deutschen uber völkerrechtliche Verpflichtungen, die das Reich fruher ubernommen hatte, hinwegzusetzen. Innerhalb weniger Jahre seit der Machtubernahme

hatte seine Machtstellung eine derartige Zunahme erfahren, dass er schliesslich im Besitze einer ***Blankovollmacht von verfassungsrechtlich völlig einzig dastehenden Ausmasse war.***

Zum Beweis dafur einige Belegstellen aus dem fuhrendem Lehrbuch des „Verfassungsrechts des Grossdeutschen Reiches" von Ernst Rudolf Hubert (2. Auflage 1939), wo es u.a. heisst:

„Der Fuhrer vereinigt in sich alle hoheitliche Gewalt des Reiches; „alle öffentliche Gewalt im Staat wie in der Bewegung leitet sich „von der Fuhrungsgewalt ab".

„Er ist der Trager aller politischen Gewalt".

„Die Fuhrungsgewalt ist umfassend und total; sie vereinigt in „sich alle Mittel der politischen Gestaltung; sie erstreckt sich auf „alle Sachgebiete des öffentlichen Lebens, sie erfasst alle Volksge- „nossen, die dem Fuhrer zu Treue und Gehorsam verpflichtet sind. „Er ist — so heisst es an anderer Stelle — Trager der gesetzgeben- „den Gewalt. (S. 237), daneben aber auch Traner der Exekutive „(S. 246), schliesslich Träger der Gerichtshoheit und Gerichtsgewalt „(S. 278) — mit einem Worte Oberster Trager aller Gemeinschafts- „funktionen (S. 278)."

Durch den Beschluss des Grossdeutschen Reichstanes vom 26. April 1942 (RGBL. 1. S. 247) wurde diese Nachstellung noch ins Ungemessene erweitert.

Das also war die verfassungsrechtliche Lage, der sich der deutsche Soldat gegenuber sah, wenn ihm ein Befehl ertielt wurde, gegen dessen Ausführung er vielleicht moralische Bedenken hatte, wenn er sich in dieser Situation entgegen allen völkerrechtliche Bedenken fur den Gehorsam entschied. so stand ihm die bedeutendste Autoritat der deutschen Völkerrechtswissenschaft Professor *Heinrich Triepel* (Berlin) zur Seite, der im Jahre 1899 in einem klassischen Werke „Völkerrecht und Landesrecht" folgenden Satz aufstellte:

„Richter und Untertanen sind verpflichtet, auch das völkerrechtswidrige Landesrecht anzuwenden und zu befolgen. Es ist nicht ihre Sache, sondern die der Regierung, die völkerrechtlichen Differenzen, die hieraus entstehen können, zu berücksichtigen."

Man Könnte in diesem Zusammenhange auch auf Aeusserungen eines der bedeutendsten Vertreter der liberal-demokratischen Epoche der Weimarer Republik, des Bonner Staatsrechtslehrers Richard Thoma hinweisen, der im Jahre 1932 in seinem Handbuch des deutschen Staatsrechts (I. Band. S. 317) folgenden Grundsatz aufstellte:

„Solange sich das vorherrschende Staats- und Rechtsbewusstsein nicht völlig verandert, kann kein anderen *Grundsatz* gelehrt werden, als der, dass die gesamte im Staate geltende Rechtsordnung von Rechts wegen zur Disposition des Staatsorganes oder der Staatsorgane gestellt ist, denen die Verfassungsurkunde die gesetzgebende Gewalt ubertragt". „Denkbar ist" — so fahrt Thoma fort — „dass mir ein Rechtssatz als schlechthin ungerechtfertigt erscheint, sei es, weil ich uberzeugt bin, er sei aus willkurlichen Motiven (z.B. Parteihass) erlassen, sei es dass ich ihn wegen seines mir ungeheuerlich erscheinenden Inhalts .... als verwerflich (ungerecht, unsittlich) empfinde."

„Auch einer solchen Norm muss ich, solange die staatliche Macht sie in Geltung hält, xugestehen, dass sie im formellen Sinne des Wortes „Rechtssatz" ist, wenn ich ihr auch in fere interno .... den Namen einer Gewaltnorm oder Unrechtssatxung gebe."

Wohlgemerkt: Die Vertreter dieser Anschauung waren *keine* Nationalsozialisten, sondern Anhanger einer demokratisch-liberalen Weltanschauung. Sie sind davon auch nicht unter der Herrschaft des Nazismus abgegangen. Ihre Ansicht war auch nicht die Auffassung von Einzelgangern, sondern herrschende Lehre in der deutschen Staatsrechtswissenschaft. Als Beweis fur diese Behauptung will ich an dieser Stelle nur noch einen Autor erwähnen, weil *er* heute an der Universitat von *California* lehrt. ... den

Professor ***Hans Kelsen,*** der einstige Führer der österreichischen Staatswissenschaft. In seinen „Hauptproblemen der Staatsrechtslehre" 2. Aufl. 1923, S. 56 erklart er wörtlich:

„Die rechtliche Verbindlichkeit eines Rechtssatzes leitet nicht im geringsten, wenn er im Widerspruch zu einem Sittengesetz steht."

Das Deutsche Reichsgericht aber betonte noch im Jahre 1927:

„Der Gesetzgeber ist selbstherrlich und an keine anderen Schranken gebunden, als diejenigen, die er sich selbst in der Verfassung oder in anderen Gesetzen gezogen hat." (Urteil des III. Zivilsenats des Reichsgerichts vom 4.11.1927, R.G.Z. 118, 327)

Was hier für das Verfassungsrecht der Weimarer Demokratie ausgecprochen wurde, hatte naturlich erst recht für den nationalsozialistischen Staat Geltung. Wer die Dinge anders sehen will, der behauptet nicht mehr und nicht weniger, als das Deutschland gar keine Diktatur gehabt habe!

Gehorsamsverweigerung stand in der deutschen Wehrmacht unter schwerer Strafe. Nach paragr. 92 d[illegible] n Militärstrafgesetzbuches hatte jeder Soldat, der sich weigerte, die an h[illegible] Dienstbefehle zu befolgen, mit *Todesstrafe* zu rechnen. Denn Abs. 2 des Paragr. 92 bestimmte ausdrücklich:

(2 Wird die Tat im Felde begangen oder liegt ein besonders schwerer Fall vor, so kann auf Todesstrafe oder auf lebenslanges oder zeitiges Zuchthaus erkannt werden."

Dass praktisch im Felde nur die Todesstrafe in Betracht kam, war jedem Soldaten klar.

Zum Schluss darf ich noch auf folgende Umstande hinweisen:

1) Bis zum Jahre 1944 behandelte sowohl das *amerikanische* wie das *englische* Recht die berufung auf höheren Befehl in Kriegsverbrecherprozessen als Umstand, der den Beschuldigten von jeder Verantwortlichkeit entlastete. Dazu Sheldon Gluecks, a.a.O. S. 157 (mit weiteren Hinweisen).

Da alle Vorgange, die die Veranlassung fur dieses Gutachten gebildet haben, *vor* Aenderung des angelsächsischen Rechts gesehen sind, müssten nach britischem und amerikanischem Recht alle Beschuldigten freigesprochen werden.

2) In seinem Buche uber „War Criminals" erklart Professor Sheldon Gluecks:

„Eines der verwiekkeltsten technische Probleme, dass bei der Aburteilung von Kriegsverbrechern der Achse auftreten kann, liegt in der Schutzbehauptung, dass der Angeklagte bei Vornahme der verbotenen Handlung nur in Befolgung der Befehle seiner militärischen Vorgesetzten tätig wurde."

Wenn eine international anerkannte Kapazitat des Völkerrechts eine solche Feststellung trifft, wird man mit Soldaten, die sich diesen Problemen plötzlich gegenuber gestellt sehen, meiner Ansicht nach viel Nachsicht haben mussen.

3) Art. 205 G.J.M. und Art. 1 des Dekrets uber die Disziplin vom 1.4.1933 bestimmen:

„La discipline faisant la force principale des armées, il importe que tout supérieur obtienne de ses subordonnés une obéissance entière et une soumission de tous les instants, que les ordres soient exécutés littéralement sans hésitation ni murmures; l'autorité qui les donne en est responsable et la réclamation n'est permise à l'inférieur que lorsqu'il a obéi."

Weil die Disziplin die Hauptkraft der Armee darctellt, ist es notwendig, dass jeder Vorgesetzte von seinem Untergebenen absoluten Gehorsam erwarten muss und eine Unterwürfigkeit unter allen Umstanden; dass die Befehle buchstäblich ausgefuhrt werden, und ohne Zogern und Murren; die Autoritat, welche die Befehle gibt, ist dafur verantwortlich; Beschwerden sind dem Untergebenen nicht gestattet, bevor der Befehl ausgefuhrt worden ist.

gez.: Dr Erich Schwinge, ord. Prof. der Rechte.

Toepasselijkheid van artikel 15 Wetboek van Militair Strafrecht op de burger, die door de militaire rechter voorwaardelijk wordt veroordeeld

door

Mr M. KRAUSS,

Luitenant ter Zee (A) 1e klasse.

Art. 20 W.v.M.S. zegt, dat de bepalingen van de artt. 13-19 W.v.M.S. enkel toepassing vinden bij oplegging van straffen door de militaire rechter. Art. 37 W.v.M.S. geeft aan, dat de bijkomende straffen, welke krachtens Titel II van Boek I W.v.M.S. kunnen worden opgelegd, uitsluitend door de militaire rechter kunnen worden toegepast. De artt. 13-19 bevatten nadere voorzieningen aangaande de toepassing van de voorwaardelijke veroordeling door de militaire rechter; de krachtens Titel II op te leggen bijkomende straffen staan opgesomd in art. 6, b, 1e-4e W.v.M.S.

Zowel voormelde nadere voorzieningen als voormelde bijkomende straffen behoren niet tot gelding te worden gebracht door een apparaat, dat niet in staat kan worden geacht zich volledig in de militaire maatschappij in te leven. Terecht ! Omgekeerd echter is het niet verboden, dat de militaire rechter deze nadere voorzieningen en bijkomende straffen op de burger toepast; tenminste.... voor zover de redactie en het verband der artikelen zelve deze toepassing toelaten. Laten we dit laatste eens nagaan.

Art. 13. Tegen toepassing op burgers kan geen bezwaar bestaan.

Art. 14. Art. 11 sluit toepassing van militaire detentie op burgers niet uit; art. 14 dus ook toepasselijk op burgers.

Art. 15. Hierover straks.

Artt. 16-19. Slaan niet op een rechterlijke wilsuiting tijdens de veroordeling en kunnen in dit verband beter buiten beschouwing blijven; waaraan niet afdoet dat bijv. art. 17, gezien art. 13, toch kennelijk ook op burgers betrekking heeft.

Art. 6, b, 1e: ontslag uit de militaire dienst; wordt krachtens art. 23 slechts op militairen toegepast.

Art. 6, b, 2e: verlaging; blijkens art. 25 wordt deze uitgesproken bij veroordeling van een onderofficier of mindere militair.

Art. 6, b, 3e: plaatsing in een strafklasse; in art. 26 staat. dat deze mag worden bevolen bij veroordeling van een mindere miliiair.

Art. 6, b, 4e: ontzetting van bepaalde rechten; art. 35 geeft een drievoudige opsomming, de rechten vermeld in art. 28 nos. 1, 2 en 3 van het Wetb. v. Strafr. De nos. 1, 2 en 3 kunnen tegen de burger, de nos. 1 en 3 tegen de militair worden uitgesproken.

We zien dus dat de vraag omtrent toepasselijkheid dezer artikelen op burgers telkenmale met hetzij ja hetzij neen beantwoord moet worden. Men geve het antwoord bij art. 15 dus niet te vlug !

Art. 15 luidt: ,,Bij het bevel, bedoeld in artikel 14a van het Wet-

„boek van Strafrecht, wordt als algemeene voorwaarde steeds mede „gesteld dat *de veroordeelde die militair is,* zich niet schuldig zal „maken aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, „no. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, noch „aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nos. 2-6 „van die wet." Opgemerkt zij dat men veroordeelde is, i.c. voorwaardelijk veroordeelde, vanaf de uitspraak tot op z'n minst het ogenblik waarop de proeftijd, al dan niet door tenuitvoerlegging der straf, geëindigd is. Voorts dat „zich niet schudig *zal maken*" géén futurum-vorm is in de aantonende wijs, zodat men niet, als tegenstelling, „militair *is*" (wèl aantonende wijs) zonder meer mag stempelen tot een praesens-vorm; in het Nederlands wordt vaak praesens gebruikt om futurum uit te drukken !

In het handboek van Mrs FRANKEN en BRUNNER staat bij art. 15 (pag. 48): „De besproken voorwaarden moeten gesteld worden *bij „veroordeling van een beklaagde, die militair is.* Het voorschrift „geldt niet ten aanzien van degene die slechts justitiabel voor de „militaire rechter is omdat hij het hem ten laste gelegde pleegde op „een ogenblik dat hij nog militair was of omdat hij viel onder art. 64 „W.v.M.S. Wel echter weer bij degene, die veroordeeld wordt tot „een voorwaardelijke vrijheidsstraf met onvoorwaardelijk ontslag. „Deze veroordeelde is, zolang de uitspraak niet in gewijsde is ge„gaan, militair".

Dezelfde gedachtengang vindt men in een naschrift van Mr FRANKEN op een sententie van het H.M.G. van 20 Februari 1947 (M.R.T. deel XLI, pag. 178 e.v.), alwaar staat: „Beklaagde was op „1 Maart 1946 uit den zeedienst ontslagen. Daar de algemene voor„waarde bedoeld in art. 15 W.M.S.R. steeds mede moet worden „gesteld voor de veroordeelde, die militair *is,* liet de krijgsraad deze „algemene voorwaarde terecht in zijn vonnis achterwege. Het Hof „stelde deze algemene voorwaarde wel. De oorzaak van deze fout „moet worden gezocht in de vorm, waarin de voorwaarde wordt ge„steld nl.: *„of militair zijnde,* enz." Het wekt dan inderdaad de „indruk dat die voorwaarde geldt voor hem, die militair is of later „weer mocht worden. Leest men echter de redactie van art. 15 „W.M.S.R. dan blijkt, dat de voorwaarde als *algemene voorwnarde „alleen mag worden gesteld voor de veroordeelde, die op het ogenblik „der berechting militair is."*

Mr VERMEER plaatst analoge onderschriften resp. bij een vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 3 Juli 1947 (M.R.T. XLI, pag. 649 e.v.) en bij een vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten van 8 April 1949 (M.R.T. XLIII pag. 522 e.v.).

Ook in het handboek van VAN DIJK, COLLETTE en VAN DIJCK staat bij artikel 20 W.v.M.S.: „De redactie van de artt. 15, 16, 18 en „19 sluit, althans ten deele, de toepasselijkheid ten aanzien van den „burger uit (art, 15: „dat de veroordeelde die militair is", n.l. *op „het oogenblik der voorwaardelijke veroordeling;* art. *16:* „zich in „„werkelijken dienst bevindt", n.l. tijdens den bijstand; art. 18:

„„wanneer de veroordeelde militair is", d.w.z. tijdens de kennis-„geving; art. 19. eerste lid, handelt blijkbaar over eene voorwaarde-„lijke veroordeling door den militairen rechter uitgesproken ten aan-„zien van een militair, die op het tijdstip, waarop last tot tenuit-„voerlegging wordt gegeven, geen militair meer is of zich niet meer „in werkelijken dienst bevindt)." Het is opmerkelijk dat VAN DIJK c.s. het militair-zijn [1]) telkens naar een latere phase in de (overkoepelende) periode van het veroordeelde-zijn verplaatsen. Tegen hun tijdsbepalingen in resp. 16, 18 en 19 zal wel niemand zich verzetten. De aandacht wordt erop gevestigd dat deze niet enkel taalkundig, maar vooral logisch afgeleid zijn; louter taalkundig te werk gaande, zou men bij 16 en 18 ook tot een andere uitkomst kunnen komen. De tijdsbepaling van de militaire status in art. 15 doet echter niet logisch aan.

Mr FRANKEN vindt dat redactioneel bezien de veroordeelde militair moet zijn tijdens de veroordeling. Mr VERMEER, die hetzelfde wil, schrijft beide malen in zijn naschrift dat de algemene voorwaarde moet worden gesteld als de *veroordeelde* (dit woord gespatieerd) militair is. Met mijn gedachten kan ik Mr FRANKEN, die *is* spatieert, beter benaderen. VAN DIJK c.s. zeggen niet hoe zij tot hun tijdsbepaling komen. FRANKEN en BRUNNER evenmin.

Het is niet fout om art. 15 te lezen: „.... wordt áls algemene „voorwaarde steeds mede gesteld, dat de veroordeelde, *militair „zijnde*, zich niet schuldig zal maken ....". Ik zie tenminste niet dat deze redactiewijziging enig verschil in betekenis met zich brengt. Alhoewel — en nu redeneer ik enigszins in de lijn van Mr. FRANKEN — de tweede redactie wellicht meer het accent erop legt, dat gedacht moet worden aan het gehéle tijdvak (de gehele tijdvakken) dat de (die) veroordeelde gedurende zijn proeftijd (die 3 jaar kan bedragen !) — eventueel — militair is. En dat ongeacht zijn status op het moment der veroordeling. Dat deze uitleg echter de eigenlijke wetsredactie zou forceren, ja zelfs taalkundig niet in haar zou passen, voel ik niet aan en hebben blijkbaar het H.M.G. en twee krijgsraden niet aangevoeld.

Ik zie het zó: Art. 15 kan los van de logica op beide wijzen gelezen worden. Een interpretatie echter, waarbij logica en taalkunde hand in hand gaan, bevredigt meer dan een taalkundige uitleg (die zelfs misschien mede berust op de gedachtengang van de wetgever; dit kan ik niet nagaan), die niet alleen los van de logica staat, maar bovendien tegen haar ingaat. Art. 15 dient immers om te voorkomen dat de algemene voorwaarde, bestaande in het niet-plegen van een strafbaar feit, via krijgstuchtelijke afdoening daarvan, voor de *militair* tot een farce zou worden (art. 14f 2e zin W.v.Sr.) en bovendien om de *militair* in te scherpen dat hij ook in eigenlijk-krijgsstuchtelijke zin behoorlijk blijve.

Wat heeft het nu voor zin, om aan een voorwaardelijk veroor-

[1]) In art. 19: in negatieve **zin.**

deeld militair, die tevens bij het vonnis onvoorwaardelijk ontslagen wordt (m.i.h.b. mèt ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen), bij datzelfde vonnis algemene voorwaarden op te leggen, welke deels voor de burger overbodig zijn (de oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen) en deels door de burger niet begaan khnnen worden (de eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen van ernstige aard)?

September 1950.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van 10 Maart 1949.

President: Lt. Kolonel A. Groen,

Leden: Lts. Kolonel Chr. Hoogers en C. H. van Hulsen,
Auditeur-Militair: Majoor Mr J. G. Ch. H. Dubois,
Raadsman: Mr H. E. A. M. van Zinnicq Bengmann, advocaat.

Een majoor door een Krijgsraad berecht (zie art. 82 Inv. M.S.T. j° art. 9 K.R. 23 Aug. 1944 Stb. n° E 67).

I. *Toen beklaagde het ten laste gelegde feit beging, (11 of 12 Mei 1940) stond hij niet onder de bevelen van de Chef van de Generale Staf, die deze Krijgsraad heeft benoemd. Het ten laste gelegde feit is ook niet gepleegd in het rechtsgebied van de Chef van de Generale Staf, nu deze eerst m.i.v. 19 November 1945 is aangewezen als Commanderende Generaal. Tenslotte is de aanwijxing van de Krijgsraad te Pelde Zuid door de Minister van Oorlog, om van dexe zaak kennis te nemen, ten onrechte geschied, omdat dergelijke aanwijzing eerst kan plaats hebben indien er een bevoegde krijgsraad bestaat.*
De Krijgsraad verklaart xich onbevoegd.

II. *Hoog Militair Gerechtshof (xie sententie van 14 Juni 1949, achter het vonnis opgenomen): Nagegaan behoort te worden of de plaats, waar het feit is begaan, t h a n s ligt in het rechtsgebied van de Commanderende Generaal. Dit is het geval, weshalve de Krijgsraad te Velde Zuid bevoegd is, van het tenlastegelegde kennis te nemen. Zaak terugverwezen, aangezien de Krijgsraad niet ten principale recht deed.*

III. *Krijgsraad te Velde Zuid (zie vonnis van 5 Augustus 1949, hierachter opgenomen): De tenlastelegging bevat een innerlijke tegenstrijdigheid, is onduidelijk en houdt niet een behoorlijke omschrijving van enig feit in. Tenlastelegging nietig verklaard, waarbij de Krijgsraad zich van iedere uitspraak dienaangaande onthoudt.*

IV. *Hoog Militair Gerechtshof (zie sententie van 8 November 1949, hierachter opgenomen): Het Hof kan xich met het vonnis niet verenigen. Het feitelijk gedeelte bevat alle elementen, welke daarin krachtens artikel 255 R.L. op straffe van nietigheid moeten voorkomen. De tenlastelegging ten onrechte nietig verklaard. Zaak terugverwesen naar de Krijgsraad te Velde Zuid.*

V. *Krijgsraad te Velde Zuid (zie vonnis van 8 Maart 1950, hierachter opgenomen): De Krijgsraad heeft niet uit wettige be-*

wijsmiddelen de overtuiging geput, dat beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan. Vrijspraak.

(Inv. MSTR. artt. 82 en 95; P.I. art. 77; R.L. art. 255; W.M.S.R. art. 130).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen H. R. S., geboren 20 Augustus 1887, destijds Majoor der Infanterie, Commandant Grensbataljon Jagers, beklaagde,

Gezien de Beschikking van de Minister van Oorlog, Geheim Litt. P. 37, d.d. 24 Februari 1949;

Gezien de schriftuur van eis (strekkende tot onbevoegdverklaring — *Red.)*;

Gezien de overige stukken van het proces;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij op 11 of 12 Mei 1940, alzo in tijd van oorlog, in de gemeen-
,,ten Tilburg en Gilze-Rijen, als commandant van het Grensbataljon
,,Jagers, althans van een gedeelte van dat bataljon, opzettelijk zich
,,tersluiks aan een gevaarlijke dienst heeft onttrokken, door opzette-
,,lijk daartoe alstoen aldaar, nadat hem was opgedragen met het
,,beschikbare deel van zijn bataljon ter hoogte van Dongewijk aan
.,de kunstweg van Tilburg naar Breda een stelling te bezetten en
,,aan de Duitsers weerstand te bieden en nadat hij, na het ondergaan
,,van twee luchtaanvallen, ter plaatse was aangekomen, het bevel
,,over de stelling dat hij moest voeren, in feite over te dragen aan
,,een der kapiteins en nadat hij zidh in een achter de stelling gelegen
,,boerderij had gevestigd en deze op een mededeling van een officier,
,,dat paraahutisten waren geland, zonder nader onderzoek overhaast
,,had verlaten, zich met de hem vergezellende officieren van punt
.,tot punt door het terrein te bewegen, zonder de door hem met het
,,bevel over de stelling belaste kapitein op de hoogte te houden van
,,de plaats, waar hij zich bevond of waarheen hij zich begaf, zodat
,,het verband met zijn onderdeel wel verloren moest gaan en na te
,,laten doeltreffende maatregelen te nemen om dat verband weder
,,te herstellen, hebbende hij zich door deze wijze van handelen de
,,gelegenheid verschaft, om zidh opzettelijk te onttrekken aan zijn
,,dienst als bataljonscommandant, die hem verplichtte zich nabij zijn
,,troepen te bevinden, waaraan gevaar verbonden was in verband
,,met de luchtactie van de vijand en in verband met de mogelijkheid
,,van aanraking met de vijand op de grond;

Post alia:

Overwegende, dat de betrekkelijke bevoegdheid van deze Krijgsraad is geregeld ex Artikel 95 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht en ex Artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt, bij het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944, herzien bij Koninklijk Besluit van 26 Juni 1946 (Stbl. n° G. 157);

Overwegende, dat Artikel 3, juncto Artikal 2, sub 1° van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 in het kader van dit besluit niet van toepassing is, aangezien beklaagde nimmer — voor wat de militaire justitie betreft — onder de bevelen van de Chef van de Staf Militair Gezag is gesteld;

Overwegende, dat volgens Artikel 5, sub a, van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 de krachtens dat besluit ingestelde Krijgsraden te Velde oordelen over strafbare feiten, begaan door personen, die behoren tot onderdelen, welke onder de bevelen staan van de Commanderende Generaal, die de Krijgsraad heeft benoemd;

Overwegende, dat dit lid van Artikel 5 kennelijk doelt op personen die behoren tot onderdelen, welke onder de bevelen van enige Commanderende Generaal, in casu de Chef van de Generale Staf staan op het tijdstip, waarop zij het strafbare feit plegen;

Overwegende, dat het beklaagde ten laste gelegde strafbare feit zou zijn gepleegd op 11 of 12 Mei 1940; dat toen beklaagde niet behoorde tot een onderdeel, hetwelk stond onder de bevelen van de Chef van de Generale Staf, die deze Krijgsraad heeft benoemd;

Overwegende, dat blijkens, de Besdhikking van de Minister van Oorlog, Geheim Litt. P. 37, d.d. 24 Februari 1949, beklaagde niet bij de Koninklijke Landmacht is ingedeeld en dus niet geacht kan worden te behoren tot een onder de bevelen van de Chef van de Generale Staf staand onderdeel; dat dus — ook al zou niet kunnen worden aanvaard, dat in Artikel 5, sub a, worden bedoeld personen, die tijdens het plegen van het strafbare feit moeten staan onder de bevelen van de Commanderende Generaal, die de Krijgsraad heeft benoemd — deze Krijgsraad ook uit dezen hoofde zijn Bevoegdheid niet kan putten uit Artikel 5, sub a, van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944;

Overwegende, dat blijkens het bepaalde in Artikel 5, sub b, van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944, de betrekkelijke bevoegdheid van de Krijgsraden te Velde eveneens kan worden bepaald door de plaats, waar het strafbare feit werd begaan; dat n.l. — indien het strafbare feit is 'begaan in het rechtsgebied van een Commanderende Generaal — bevoegd is de Krijgsraad te Velde, door die Commanderende Generaal benoemd;

dat onder het rechtsgebied van enige Commanderende Generaal, blijkens Artikel 4, lid 2, van het Organisatiebesluit Rechtspleging te velde 1944 moet worden verstaan het legerings- of operatiegebied der 'onder diens bevelen gestelde troepen;

dat dus van een zodanig rechtsgebied eerst kan warden gesproken, zodra enige Commanderende Generaal met zijn troepen een bepaald territoir ter fine ener legering of operatie betreedt;

dat het beklaagde ten laste. gelegde feit zou zijn gepleegd op 11 of 12 Mei 1940;

dat de Chef van de Generale Staf, blijkens het Koninklijk Besluit van 26 Juni 1946, Stbl. n° G. 157, eerst met ingang van 18 Novem-

ber 1945 werd aangewezen als Commanderende Generaal in de zin van Artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt en in de zin van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944, zodat dus niet gezegd kan worden, dat een strafbaar feit, begaan op 11 of 12 Mei 1940, werd begaan in het rechtsgebied van de als Commanderende Generaal aangewezen Chef van de Generale Staf;

Overwegende, dat de Krijgsraad zijn bevoegdheid om van deze zaak kennis te nemen, dus niet kan ontlenen aan het gestelde in Artikel 5 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944;

Overwegende, dat Artikel 6, lid 3, van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 in het geval voorziet, dat geen Krijgsraad te Velde, volgens Artikel 5 van genoemd besluit, bevoegd is, en in zodanig geval de door de Chef van de Staf Militair Gezag benoemde Krijgsraad aanwijst als de bevoegde Krijgsraad, waarbij de zaak kan worden aanhangig gemaakt;

Overwegende hieromtrent, dat het Militair Gezag haar bevoegdheden ontleent aan het Besluit op de Bijzondere Staat van Beleg:

dat bij Koninklijk Besluit van 8 September 1945, Stbl. n° F. 168, werd besloten, dat het Besluit op de Bijzondere Staat van Beleg zou ophouden te werken op 4 Maart 1946 en op die datum de bijzondere staat van beleg inderdaad is opgeheven;

dat op die datum ook de functie van Chef van de Staf Militair Gezag niet meer bestond en deze autoriteit toen ook de bevoegdheden, hem als Commanderende Generaal toegekend, niet meer als zodanig kon uitoefenen;

dat de door de Chef van de Staf Militair Gezag benoemde Krijgsraad toen mede automatisch werd opgeheven en nergens is bepaald, dat de zaken, welke behoorden tot de kennisneming van die Krijgsraad, konden worden afgedaan door een andere Krijgsraad;

dat de tegenwoordige Krijgsraden te Velde van de Chef van de Generale Staf zich zonder uitdrukkelijke wetsaanduiding niet mogen beschouwen als de rechtsverkrijgers van de door de Chef van de Staf Militair Gezag benoemde Krijgsraad;

dat mitsdien deze Krijgsraad ook op grond van Artikel 6, lid 3, van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944, niet bevoegd is tot kennisneming van deze zaak;

Overwegende, dat blijkens de in de aanhef genoemde Beschikking, Geheim Litt. F. 37, d.d. 24 Februari 1949, de Minister van Oorlog bezwaren ten aanzien van de berechting van deze zaak aanwezig acht en op grond van Artikel 7 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 deze Krijgsraad als de tot kennisneming bevoegde heeft aangewezen;

Overwegende, dat, alvorens Artikel 7 kan worden toegepast, er ingevolge de Artikelen 5 en 6 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 een bevoegde Krijgsraad moet bestaan en dat slechts in geval de berechting van een zodanig bevoegde bestaande Krijgsraad bezwaren met zich brengt, de Minister van Oorlog een

andere krachtens genoemd besluit ingestelde Krijgsraad kan aanwijzen;

dat, nu geen tot kennisneming van deze zaak bevoegde Krijgsraad te Velde bestaat, niet gezegd kan wonden, dat de berechting bezwaren met zich brengt, daar immers over bezwaren van berechting eerst kan worden gesproken, indien een bestaande Krijgsraad voor zodanige berechting bevoegd is;

dat dus de aanwijzing van de Krijgsraad te Velde ,,Zuid" naar het oordeel van de Krijgsraad ten onrechte is geschied en deze Krijgsraad ook op die grond niet bevoegd is van de zaak kennis te nemen;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, dat de Wet van 3 Juli 1947, Stbl. n° H. 222, houdende wijziging van Artikel 12 van het Koninklijk Besluit van 22 December 1943, Stbl. n° D 62, deze zaak niet brengt ander de rechtsmacht van de militaire rechter, daar de bij deze wet aan de militaire rechter gegeven bevoegdheid alleen betreft de in Artikel 1 van het Besluit Bijzonder Strafrecht vermelde misdrijven en het in de telastelegging omschreven strafbare feit niet is strafbaar gesteld in de Titels I en II van het Wetboek van Militair Strafrecht;

[volgt: onbevoegdverklaring — ***Red.].***

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 14 Juni 1949.

President: Mr J. W. U. Doornbos.

Leden: Schout-hij-Nacht Brouwer, Lt. Generaal Dijxhoorn, Gep. Kapt. t. Zee Van Langeveld (plv.) en Gep. Generaal-Majoor Van Voorthuysen (plv.).

Raadsman: Mr H. E. A. M. v. Zinnicq Bergmann.

(Zie vonnis hiervóór).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad te Velde ,,Zuid" zich onbevoegd heeft verklaard om van deze zaak kennis te nemen — na terecht te hebben overwogen, dat het hier een feit betreft waarvan de militaire rechter behoort kennis te nemen — omdat het feit niet ter beoordeling van enige Krijgsraad zou staan, daar:

1. de in artikel 5a van dit besluit genoemde krijgsraad niet in aanmerking komt, aangezien beklaagde niet bij de Koninklijke Landmacht is ingedeeld en dus niet onder bevel van een Commanderende Generaal kan staan;
2. de in artikel 5b van dit besluit genoemde krijgsraad niet in aanmerking komt, aangezien de plaats, waar het ten laste gelegde feit werd gepleegd, toen beklaagde zulks deed nog niet viel

onder het rechtsgebied van een Commanderende Generaal, als zodanig aan te merken in de zin van artikel **243** van de Regtspleging bij de Landmagt en van het „Organisatiebesluit Rechts-„pleging te Velde **1944";**

3. de in artikel **6** van dit besluit genoemde krijgsraad, die dan wèl bevoegd zou zijn geweest, op **4** Maart **1946** met het vervallen van de functie van Chef van de Staf Militair Gezag „Doen mede „automatisch werd opgeheven en nengens werd bepaald, dat de „zaken, welke behoorden tot de kennisneming van die krijgs-„raad, konden worden afgedaan door een andere krijgsraad";

Overwegende ten aanzien van het sub 2° genoemde bezwaar, dat een dergelijke beperking van de bevoegdheid van de hier bedoelde krijgsraad niet op enige wettelijke bepaling is gegrond en derhalve onaanvaardbaar is, terwijl bovendien de verwijzing in het genoemde artikel 5b naar artikel 78 der Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht wel tot een tegenovergestelde opvatting aanleiding geeft. omdat onaannemelijk is, dat de wetgever zou hebben bedoeld alle in dit artikel 78 genoemde in een bepaald gebied gepleegde, maar nog niet naar een krijgsraad verwezen feiten onberecht te laten, zodra b.v. door troepenverplaatsingen dit gebied tot het rechtsgebied van **een** andere Commanderende Generaal zou gaan behoren, of om deze feiten dan alle ter berechting over te laten aan de in artikel 6 sub 3° bedoelde krijgsraad, die daartoe in het geval van artikel 78 sub 3° dezer Invoeringswet bovendien buiten het rechtsgebied van de Chef van de Staf Militair Gezag, omschreven in artikel **4** sub 1° van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde **1944,** zou moeten recht spreken, overal ter wereld waar Nederlandse troepen vijandelijk gebied zouden hebben bezet en zich een verandering van „rechtsgebied" als hier gesteld, mocht hebben voorgedaan, zulks in afwijking van de strekking van artikel **97** van genoemde Invoeringswet, terwijl evenmin de bedoeling blijkt om in alle zodanige gevallen telkens een afzonderlijke regeling te treffen krachtens artikel **95** dezer wet of op grond van artikel 7 van genoemd besluit;

Overwegende, dat dus behoort te worden nagegaan. of de plaats waar het feit werd gepleegd, *thans* ligt in het rechtsgebied van een Commanderende Generaal in de zin van artikel **243** van de Regtspleging bij de Landmagt en van genoemd besluit en dat, indien dit het geval is, de Krijgsraad door die Commanderende Generaal benoemd is een krijgsraad voor de berechting van dit feit „aange-„wezen";

Overwegende, dat het feit plaats vond in het ressort van de Krijgsraad te Velde „Zuid", welk ressort deel uitmaakt van het legeringsgebied van de troepen, staande onder de bevelen van de Chef van de Generale Staf;

Overwegende, dat laatstgenoemde autoriteit blijkens het gestelde in artikel **1** aanhef en sub a van het „Besluit, houdende herziening „der aanwijzing van commanderende generaals, in de zin van artikel „243 der Regtspleging bij de Landmagt en van het Organisatie-

,,besluit Redhtspleging te Velde 1944 en enige daarmede verband ,,houdende voorzieningen" van 26 Juni 1946, Staatsblad n° G 157, is een Commanderende Generaal in de zin van artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt en in de zin van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 en het legeringsgebied van diens troepen een rechtsgebied, als bedoeld in artikel 5b van dit 'besluit, terwijl een door hem benoemde krijgsraad is ingesteld krachtens dit besluit en is *aangewezen* om de feiten te berechten, die zich hebben voorgedaan op een plaats, die in dit rechtsgebied ligt op het tijdstip, waarop de zaak bij die Krijgsraad aanhangig wordt gemaakt;

Overwegende, dat dus de Krijgsraad te Velde ,,Zuid" bevoegd zou zijn geweest om van de onderhavige zaak kennis te nemen — en zulks derhalve had moeten doen, nadat de zaak op de in artikel 255 van de Regtspleging bij de Landmagt voorgeschreven wijze bij hem aanhangig was gemaakt — ook al zou dit college daartoe niet door de Minister van Oorlog zijn aangewezen om dit als ,,een andere ,,krachtens dit besluit ingestelde krijgsraad" te doen, welke aanwijzing trouwens geen gevolg kan hebben, nu de Minister van Oorlog niet een ,,andere" doch dezelfde Krijgsraad, die zulks volgens dit besluit reeds zou moeten doen, daartoe heeft aangewezen;

Overwegende, dat derhalve de Krijgsraad te Velde ,,Zuid" bevoegd is om van de onderhavige zaak kennis te nemen en het Hof, teneinde te voorkomen, dat de hoofdzaak slechts in één instantie zou worden berecht, nu deze door de Krijgsraad niet is beslist en het onderzoek daarvan het gevolg moet zijn van de vernietiging van het vonnis, gebruik zal maken van de bevoegdheid, gegeven in artikel 77 tweede lid van de Provisionele Instructie;

Overwegende ten overvloede, dat het sub 3° vermelde bezwaar van de Krijgsraad evenmin juist is, omdat de Krijgsraad, benoemd door de Chef van de Staf Militair Gezag, niet met het vervallen van deze functie automatisdh werd opgeheven zonder dat werd bepaald, welke Krijgsraad de zaken kon afdoen, welke behoorden tot de kennisneming van eerstgenoemde Krijgsraad, maar dat integendeel de Krijgsraad, benoemd door de Chef van de Staf Militair Gezag, bleef gehandhaafd en krachtens artikel 2 van het reeds genoemde besluit van 26 Juni 1946, Staatsblad n° G 157, geacht moet worden van de aanvang van de werkzaamheden van dit college af te zijn benoemd door de Territoriaal Bevelhebber in Nederland;

Overwegende, dat blijkens de beschikkingen van deze autoriteit van 17 September 1946, Sectie IV No. 599 **A,** en 25 September 1946, Sectie II A No. 723 A, deze Krijgsraad is opgeheven met ingang van 1 October 1946 met gelijktijdige oprichting van de Krijgsraden te Velde-West, Zuid, Oost en Noord (inmiddels opgeheven), welke Krijgsraden blijkens het gestelde in de punten 1 en 2 van de beschikking van 25 September 1946 als een voortzetting van de op 1 October 1946 opgeheven Erijgsraad te Velde moeten worden beschouwd zodat, waar de Territoriaal Bevelhebber Nederland blijkens de aanhef van genoemde beschikkingen deze gaf als

Commanderende Generaal in de zin van artikel **243** van de Regtspleging bij de Landmagt en van het Organisatiebesluit Rechtspleging bij de Landmagt en van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde **1944** en de door hem benoemde krijgsraden na de opheffing van zijn functie zijn voortgezet door die benoemd door de Chef Generale Staf blijkens besluit van de Minister van Oorlog (legerorder **3** van 8 December 1947), de tegenwoordige Krijgsraad te Velde „Zuid[v]" is een Krijgsraad te Velde „krachtens[w]" genoemd Organisatiebesluit benoemd en voortgekomen uit de Krijgsraad te Velde. benoemd door de Chef van de Staf Militair Gezag;

Overwegende, ter voorkoming van misverstand, hoewel in verband met het onderhavige vonnis niet van belang, dat de Krijgsraad te Velde „Zuid[w]" eveneens als voortzetting moet worden beschouwd van de Krijgsraad te Velde, benoemd door de Bevelhebber van de Nederlandse Strijdkrachten, aangewezen als Commanderende Generaal in de zin van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde **1944** bij Koninklijk Besluit van **9** September **1944,** Staatsblad n° **E 74,** ingetrokken bij Koninklijk Besluit van **26** Juni **1946,** Staatsblad n° G **157,** bij welk laatste besluit in artikel **2** werd bepaald, dat deze Krijgsraad moet worden geacht van de aanvang van zijn werkzaamheid af te zijn benoemd door de Chef van de Generale Staf, die deze Krijgsraad blijkens zijn beschikkingen van **17** September **1946** Hoofd Afdeling Juridische Zaken Nr. **14116** en van **25** September **1946** Hoofd Afdeling Juridische Zaken No. **35533,** elk gelijkluidend aan de bovengenoemde beschikking van de Territoriaal Bevelhebber Nederland van dezelfde datum, heeft opgeheven en doen voortzetten door de Krijgsraad te Velde West, Zuid, Oost en Noord, welke dus elk, evenals de op **1** October **1947** opgeheven Krijgsraad te Velde een twee-eenheid zijn geweest totdat het Besluit van de Minister van Oorlog, vermeld in Legerorder **3** van 8 December **1947** in werking trad;

Gezien artikel **77,** tweede lid, van de Provisionele Instructie;

[volgt: terugverwijzing — ***Red.].***

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van **5** Augustus **1949.**

President: Lt. Kolonel A. Groen.

Leden: Kolonel J. L. R. A. Antoni en Lt. Kolonel Chr. Hoogers.
Auditeur-Militair: Mr J. G. Ch. H. Dubois.
Raadsman: Mr H. E. **A.** M. v. Zinnicq Bergmann.

(Zie voorgaande sententie).

DE **KRIJGSRAAD** *TE* VELDE ZUID,

Post alia:

Overwegende, dat de bovenvermelde telastelegging moet worden beschouwd als te bestaan uit de navolgende delen:

a. dat hij op 11 of 12 Mei 1940, alzo in tijd van oorlog, in de gemeenten Tilburg en Gilze-Rijen, als Commandant van het Grensbataljon Jagers, althans van een gedeelte van dat bataljon, opzettelijk zich tersluiks aan een gevaarlijke dienst heeft onttrokken;

b. door opzettelijk daartoe alstoen aldaar, nadat hem was opgedragen met het beschikbare deel van zijn bataljon ter hoogte van Dongewijk aan de kunstweg van Tilburg naar Breda een stelling te bezetten en aan de Duitsers weerstand te bieden en nadat hij, na het ondergaan van twee luchtaanvallen, ter plaatse was aangekomen, het bevel over de stelling dat hij moest voeren, in feite over te dragen aan een der kapiteins en nadat hij zich in een achter de stelling gelegen boerderij had gevestigd en deze op een mededeling van een officier, dat parachutisten waren geland, zonder nader onderzoek overhaast had verlaten, zich met de hem vergezellende officieren van punt tot punt door het terrein te bewegen, zonder de door hem met het bevel over de stelling belaste kapitein op de hoogte te houden van de plaats, waar hij zich bevond of waarheen hij zich begaf, zodat het verband met zijn onderdeel wel verloren moest gaan en ook is gegaan en na te laten doeltreffende maatregelen te nemen om dat verband weder te herstellen;

c. hebbende hij zich door deze wijze van handelen de gelegenheid verschaft, om zich opzettelijk te onttrekken aan zijn dienst als bataljonsoommandant, die hem verplichtte zich nabij zijn troepen te bevinden, waaraan gevaar verbanden was in verband met de luchtactie van de vijand en in verband met de mogelijkheid van aanraking met de vijand op de grond;

Overwegende, dat het hierboven onder a. genoemde deel van de telastelegging beoogt te geven een rechtskundige omschrijving van een strafbare gedraging, waaraan beklaagde zich zou hebben schuldig gemaakt, met vermelding van plaats en tijd dier gedraging:

Overwegende, dat het hierboven onder b. genoemde deel van de telastelegging beoogt te geven een feitelijke omschrijving van de wijze, waarop deze hierboven onder a. genoemde strafbare gedraging zou hebben plaats gehad, dus een relaas van het feitelijk gebeuren;

Overwegende, dat het hierboven onder c. genoemde deel van de telastelegging beoogt te geven het resultaat van het hierboven onder b. genoemde feitelijk gebeuren;

Overwegende, dat de hierboven respectievelijk onder a. en c. genoemde delen van de telastelegging, n.l. de rechtskundige omschrijving van de strafbare gedraging en het resultaat van het feitelijk gebeuren met elkaar in strijd zijn, aangezien immers „opzettelijk „zich tersluiks aan een dienst onttrekken" een geheel andere gedraging is als „zich de gelegenheid verschaffen om zich opzettelijk „te onttrekken aan een dienst";

Overwegende, dat de telastelegging dus een innerlijke tegenstrijdigheid bevat, onduidelijk is en niet inhoudt een behoorlijke omschrijving van enig feit;

[volgt: Nietigverklaring der tenlastelegging en onthouding van iedere uitspraak dienaangaande — *Red.].*

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 8 November 1949.

President: Mr J. W. U. Doorabos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Lt. Generaal Dijxhoorn, Gep. Lt. Generaal Nijhoff (plv.).

Raadsman: Mr H. E. A. M. van Zinnicq Bergmann.

(Zie voorgaand vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad de telastelegging nietig acht, omdat deze een innerlijke tegenstrijdigheid zou bevatten, daar in het deel, hetwelk de Krijgsraad aanduidt als ,,de rechtskundige om-,,schrijving van de strafbare gedraging" een andere gedraging wordt vermeld dan in het deel, waarin volgens de Krijgsraad het ,,resultaat ,,van het feitelijk gebeuren" wordt weergegeven;

Overwegende, dat de indeling, door de Krijgsraad gemaakt, niet juist is, omdat het deel door hem als ,,resultaat" aangeduid, wel degelijk deel uitmaakt van de omschrijving van het feitelijk gebeuren, immers feiten stelt, waarom de dienst van beklaagde ten tijde en ter plaatse in de telastelegging vermeld, was een ,,gevaar-,,lijke dienst", hetgeen een der elementen is van de delictsomschrijving van artikel 130 van het Wetboek van Militair Strafrecht, hetgeen nog niet voldoende was geschied door in het deel, dat de Krijgsraad beschouwt als de feitelijke omschrijving, op te nemen, dat beklaagde, vóórdat hij in zijn stelling aankwam, twee luchtaanvallen had ondergaan en dat een officier hem mededeelde, dat parachutisten waren geland;

Overwegende, dat, indien deze indeling wel juist zou zijn geweest, het in de telastelegging vermelden van een resultaat, strijdig met een eveneens opgenomen qualificatie, toch geen grond tot nietigverklaring zou opleveren, tenzij hierdoor het gehele stuk dermate onbegrijpelijk zou worden, dat beklaagde redelijkerwijze niet mag worden geacht te kunnen begrijpen, waarvoor hij moet terechtstaan;

Overwegende, dat dit laatste niet het geval is en dat — nu het feitelijk gedeelte der telastelegging alle elementen bevat, die daarin krachtens artikel 255 van de Regtspleging bij de Landmagt op straffe van nietigheid moeten voorkomen — de telastelegging ten onrechte nietig werd verklaard;

Overwegende ten overvloede, dat in het onderhavige geval van een innerlijke tegenstrijdigheid als bedoeld door de Krijgsraad, geen sprake is, omdat niet à priori is uitgesloten, dat men door eenzelfde feitelijke gedraging, gequalificeerd als ,,zich opzettelijk tersluiks

„aan enige gevaarlijke dienst onttrekken", tevens zich „de gelegen-„heid verschaft om zich 'opzettelijk te onttrekken aan zijn dienst als „bataljonscommandant";

[volgt: Terugverwijzing — ***Red.]***.

Krijgsraad te Velde **Zuid.**

Vonnis van 8 Maart 1950.

President: Lt. Kolonel Mr F. **A.** J. Deelen.

Leden: Kolonel J. L. H. A. Antoni en Lt. Kolonel Chr. Hoogers.
Auditeur-Militair: Majoor Mr J. G. Ch. H. Dubois.
Raadsman: Mr H. E. A. M. van Zinnicq Bergmann.

(Zie voorgaande sententie).

DE ***KRIJGSRAAD*** TE VELDE ***ZUID,***

Post alia:

Overwegende, dat het Hoog Militair Gerechtshof bij haar [lees: zijn — ***Red.]*** sententie van ***8*** November 1949 deze zaak heeft teruggewezen naar de Krijgsraad te Velde „Zuid" om, met inachtneming van 's Hofs sententie, recht te doen;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

[volgt: Vrijspraak — ***Red.]***.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het **Oosten.**

Vonnis van 20 Januari 1950.

President: Kapt. Lt. t. Zee (A) T. Schaper.

Leden: Kroesen, Kuipers, Thierens en Diekerhoff.
Fiscaal: Lt. t. Zee (A) 2e kl. (KMR. OV.) Mr **A.** Vaandrager.
Raadsman: Lt. t. Zee 2e kl. J. Bos.

Verkeersongeval in Indonesië met dodelijke afloop. Naast m-voorwaardelijke gevangenisstraf ontzegging van de bevoegdheid m een motorrijtuig te besturen, opgelegd op grond van de (Ind.) Weg-verkeersordonnantie en met toepassing van de Verord. Mil. Gezag No. 43.

(Wb. v. Str. art. 307; V.M.G. No. 43).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET **OOSTEN,**

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen B. K. L., oud **21** jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Koninklijke Marine als marinier 3e kl. z/m,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de

Commandant der Zeemacht in het Oosten dd. 20 Augustus 1949, n° 33685;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 5e Januari 1950, no. 55969-33685, aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

,,dat hij te Soerabaia, in de nacht van 29 op 30 Maart 1949, als ,,bestuurder van een truck, rijdende in Noordelijke richting over de ,,voor openbaar verkeer opengestelde Wonosaristraat, zodanig onder ,,de invloed van stenke drank heeft verkeerd en/of een flauwe bocht ,,van deze weg naar links met zodanige hoge snelheid, in ieder geval ,,zodanig onoordeelkundig, heeft genomen, dat hij geheel of gedeelte- ,,lijk de macht over het stuur van de truck verloor, waardoor de ,truck, welke zich hierna slingerend over de weg bewoog, ter linker ,,zijde van de weg achtereenvolgens in aanraking kwam met het ,,dak van een woning en een telefoonpaal en vervolgens, na de weg ,,overgestoken te zijn, tegen de voorgevel van het ter rechterzijde ,,van de weg gelegen perceel Wonosaristraat 30 botste, tengevolge ,,waarvan genoemde voorgevel instortte en een Indonesiër, genaamd ,,Bisoe, die zich achter, in ieder geval nabij, deze voorgevel bevond, ,,ander het puin van de voorgevel werd bedolven, althans tussen de ,,truck en een der muren van voormeld perceel bekneld geraakte, ,,waardoor Bisoe zodanige verwondingen, t.w. o.m. een breuk van de ,,6e halswervel, bekwam, dat deze onmiddellijk, althans vrijwel on- ,,middellijk, overleed, zijnde alzo aan zijn, beklaagde's schuld de ,,dood van Bisoe te wijten";

Gelet: . . . .enz.;

Overwegende, dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

post *alia:*

dat hij, toen hij met de door hem bestuurde truck terugreed naar de ,,Oedjoeng", wel enigszins onder de invloed was van sterke drank, doch dat hij niet dronken was en precies wist, wat hij deed; dat hij op zijn terugweg naar de ,,Oedjoeng" te omstreeks 24.00 uur in Noordelijke richting met de door hem bestuurde truck over de voor openbaar verkeer opengestelde Wonosaristraat te Soerabaia reed;

dat de verlichting van zijn truck in orde was en dat de lampen van de truck vol licht uitstraalden; dat de Wonosaristraat voorbij een brug een flauwe bocht naar links maakt; dat zijn snelheid, toen hij deze brug passeerde, ongeveer 26 mijl per uur was; dat hij na het passeren van deze brug, welke een aanzienlijke overdwarse verhoging van de weg vormde, voelde, dat zijn truck naar rechts, gleed; dat hij daarop het stuur naar links trok en het gaspedaal losliet; dat hij niet durfde remmen, omdat het geasfalteerde wegdek, dat overigens in tamelijk goede conditie verkeerde, enigszins vochtig was tengevolge van kort tevoren gevallen regen; dat hij hierna de macht over het stuur verloor; dat de truck zich vervolgens slingerend over de weg bewoog;

dat de truck zich eerst naar de linkerzijde van de weg begaf en daar achtereenvolgens in aanraking kwam met het dak van een

woning en toen een telefoonpaal; dat de truck vervolgens de weg overstak en daarna tegen de voorgevel van het ter rechterzijde van de weg gelegen perceel Wonosaristraat 30 botste; dat die voorgevel van dit perceel tengevolge van deze botsing instortte;. . . .enz.;

Overwegende, dat de navolgende getuigen onder ede ten processe onder meer het volgende hebben verklaard:

1. Hermanus Henricus Savelkoul, dienende als marinier 3e klasse z/m, oud 21 jaar,

dat op de avond van de 29e Maart 1949, toen hij zich met de marinier Kersten in een restaurant op de Bataviaweg te Soerabaia bevond, de marinier B. K. L. als bestuurder van een truck dit restaurant passeerde, dat B. K. L. in de richting van de stad reed;

dat hij met B. K. L. afsprak, dat deze op de terugweg hem, getuige, en Kersten zou medenemen naar de kazerne; dat B. K. L. inderdaad te omstreeks 23.30 à 23.45 uur hem, getuige, en Kersten kwam ophalen; dat B. K. L. toen zeer normaal deed en hij, getuige, toen niet heeft gemerkt, dat B. K. L. onder de invloed van sterke drank verkeerde:

dat hij, getuige, links voorin de truck ging zitten, met zijn benen op de treeplank; dat hij ook tijdens het rijden niet bemerkte, dat B. K. L. onder de invloed van sterke drank verkeerde; dat B. K. L. volkomen normaal reed; dat zij met de truck via de voor openbaar verkeer opengestelde Wonosaristraat reden; dat hij niet weet, waarom B. K. L. deze route nam;

dat hij niet weet, hoe hoog de snelheid van B. K. L. precies was, doch dat deze snelheid in ieder geval niet bijzonder hoog was; dat hij, getuige, toen de truck — rijdende in Noordelijke richting — een verhoogde brug, welke in de rijweg van de Wonosaristraat ligt, gepasseerd was, voelde en zag, dat de truck een weinig naar links over de weg begon te schuiven en vervolgens afreed op een telefoonpaal, welke — gezien in de rijrichting van de truck — links van de weg stond;

dat hii zich niet kan herinneren, dat de truck toen met het dak van een links staande woning in aanraking is gekomen;

dat hij, toen de truck op de telefoonpaal afreed, zag, dat B. K. L. trachtte een aanrijding met deze paal te voorkomen door naar rechts te sturen; dat dit B. K. L. gelukte en dat de truck rakeling langs de telefoonpaal reed;

dat de truck vervolgens naar de rechterzijde van de weg reed en daar tegen de voorgevel van een aan de rechterzijde van de weg gelegen woning botste; dat dit alles zo vlug geschiedde, dat hij niet precies meer weet, hoe dit alles is geschied; dat hij, toen de truck tegen de woning reed, uit de truck werd geslingerd en op het wegdek terechtkwam;

dat hij, hoewel hij versuft was door deze val, toch hoorde, dat iemand riep; dat hij begreep, dat iemand onder het puin van de ingestorte voorgevel van de aangereden woning bedolven was; dat daarna onmiddellijk pogingen zijn aangewend om de truck op de

rijweg te duwen, hetgeen echter niet gelukte; enz.;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van beklaagden en die van getuigen, benevens door de inhoud van de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn";

Overwegende, dat een gevangenisstraf voor de duur van vijf maanden geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van het gepleegde feit, in verband met de persoonlijkheid van de beklaagde en de omstandigheden, waaronder het feit werd begaan;

dat de Raad voorts van oordeel is, dat beklaagde dermate onoordeelkundig en onvoorzichtig heeft gereden, dat hem, naast de op te leggen vrijheidsstraf, gedurende zes maanden de bevoegdheid moet worden ontzegd om motorrijtuigen te besturen;

Gezien de artikelen **2,** 4, **60** van het Wetboek van Militair Strafrecht, **307** van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188, 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt, **1** van de Verordening Militair Gezag in Ned. Indië no. **43,** 50 van de Wegverkeersordonnantie;

Recht doende in naam der Koninnin.

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklaagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor de duur van VIJF MAANDEN, met ontzegging van de bevoegdheid tot het besturen van motorrijtuigen voor de duur van 6 maanden; met bepaling dat de tijd, dat (lees: gedurende welke — *Bed.)* hij wegens de terzake opgelegde straf van zijn vrijheid beroofd is, niet hiermede samenvalt.

NASCHRIFT.

De Krijgsraad kreeg bij bovenvermeld vonnis de moeilijkheid op te lossen om, bij toepassing van het Nederlandse strafrecht terzake van het ten laste gelegde feit, de beklaagde de bevoegdheid te ontnemen om in Indonesië motorrijtuigen te besturen. De Krijgsraad greep naar de Verordening van het Militair Gexag No. 43 en naar artikel 50 van de Wegverkeersordonnantie. Hierdoor werd inderdaad rechtstreeks de Indonesische rijbevoegdheid van beklaagde getroffen. Maar stapte de Raad niet wat licht heen over de beperking, welke artikel 1 sub a [1]) *van genoemde Verordening inhoudt, namelijk dat het Indonesische gemene strafrecht op de Nederlandse militair slechts van toepassing is „voor zover betreft feiten, welke niet*

---

[1]) **Tekst: zie M.R.T.** XXXIX, blz. **477.**

„in het Nederlandse gemeene strafrecht zijn omschreven"? Dood door schuld is een in het Nederlandse gemene strafrecht omschreven feit en terecht paste de Krijgsraad terxake artikel 307 van het Nederlandse strafwetboek toe. Het ontnemen van rijbevoegdheid is echter geen feit, doch een maatregel. Tot toepassing van die maatregel had de Krijgsraad m.i. op grond van de Zetter van artikel 1 sub a van de V.M.G. No. **43** *geen vrijheid.*

Het is zeer wel te verklaren dat de Raad zich die vrijheid veroorloofd heeft, doch hij had deze moeilijkheid kunnen omzeilen, door artikel **31** *van de (Nederlandse) Motor- en Rijwielwet toe te passen. Dit artikel was op beklaagde toepasselijk op grond van artikel 2, j° 4 van het Wetboek aan Militair Strafrecht*[2]*) en de tekst van dit artikel is so neutraal gesteld, dat de bewoordingen zich tegen een gebruik buiten het Rijk in Europa niet verxetten. Zie hieromtrent uitvoeriger mijn opstel „Werkingssfeer van het „Nederlandse strafrecht" in M.R.T. XLIII, blz. 454 v.*

Indien de Krijgsraad duidelijk had doen uitkomen, dat de ontzegging van de rijbevoegdheid gebaseerd was op de Nederlanse wet, in casu artikel **31** *van de (Nederlandse) Motor- en Rijwielwet, dan was met dit vonnis m.i. tevens bereikt, dat aan beklaagde ook in Nederland, ja zelfs in Suriname en in de Nederlandse Antillen de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen ontnomen was geworden.*

De hier behandelde vraag heeft voor Indonesië weinig belang meer; zij is echter nog steeds actueel, ja xelfs urgent, voor Suriname en de Nederlandse Antillen. Wijziging van artikel **2** *van het Wetboek van Militair Strafrecht, in de geest van artikel* **1** *sub n V.M.G. No. 43 en van het wetsvoorstel, vermeld in M.R.T. XXXVI, blz.* **262** *v. (zie ook blz. 277 v.) is noodzakelijk. Men sie in dit verband ook het opstel van Dr L. M. Rollin Couquerque „Hiërarchische ver-„houdingen" op blz.* **580** *v.* W. H. V.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 24 Mei 1950.

President: Luitenant-Kolonel Mr Dr J. P. van Erk.

Leden: Majoor Mr P. Westerdijk en Majoor A. Klapwijk.

Beklaagde doet een militaire jeep door zijn zoon, die niet in het bezit is van een geldig rijbewijs, besturen. Slechts één **der** *koplampen van de jeep brandt en de jeep geraakt in aanrijding met een geparkeerde auto. Na de aanrijding wordt niet onmiddellijk, doch eerst ongeveer* **2** *km verder gestopt.*

Vrijspraak, voor wat de onvoldoende verlichting betreft, omdat

---

[2]) Men leze de door Dr L. M. Rollin Couquerque in M.R.T. XLII op blz. 91 en **624** gesignaleerde praktijk om het W.M.S.R. te beschouwen als een staatswetboek, waarbij de aanhaling van art. 4 zelfs achterwege gelaten wordt.

de jeep gebezigd werd ten behoeve van 's Rijks dienst, zodat artikel 37 M.R.W. van toepassing is, en voor wat het niet onmiddellijk stoppen betreft, omdat de tenlastelegging niet vermeldt dat door de aanrijding ernstige schade is veroorxaakt.

Toepassing van artikel 58 W.K. komt niet in aanmerking, au beklaagde ten tijde der terechtzitting reeds is gedemilitairiseerd.

(W.K. art. 58, M.R.W. art. 1 sub 4, 24 en 37).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen **J.** C. v. S., geboren te Leiden op 8.7.1900, destijds sergeant-majoor bij het KNIL, thans gedemobiliseerd en wonende te Leiden, beklaagde,

Gezien: . . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij op 8 December 1949, terwijl hij diende als sergeant-
,,majoor bij het K.N.I.L. van de afdeling Motortransport van het
,,Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen, te Wassenaar als verant-
,,woordelijk bestuurder van een onder zijn toezicht door zijn zoon
,,A. J. v. S. bestuurd vierwielig motorrijtuig (militaire jeep), ge-
,,kentekend 8881-04, daarmee heeft gereden over de voor het open-
,,baar en algemeen verkeer openstaande rijweg, de Rijksstraatweg in
,,de richting Leiden:

,,A. te omstreeks 17,30 uur, zijnde een tijdstip gelegen tussen
,,sen half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang,
,,zonder dat dit motorrijtuig aan de voorzijde was voorzien van twee
,,lantaarns (koplichten) van gelijke of nagenoeg gelijke verlichtings-
,,sterkte, welke voorwaarts een helder geel of een helder wit licht
,,uitstraalden;

,,B. ten tijde sub A vermeld ter hoogte van het perceel Rijks-
,,straatweg 471 onvoldoende oplettendheid te betrachten, althans
,,onvoldoende toezicht heeft uitgeoefend, met het gevolg, dat het
,,motorrijtuig voornoemd, rijdende met een snelheid van 60 tot 70
,,KM per uur, althans 50 KM per uur, zonder enige noodzaak tegen
,,een voor hem gezien aan de rechterzijde van de rijweg geparkeerde
,,auto, gekenmerkt H. 94731, is aangereden, welke hierdoor werd
,,beschadigd, hebbende hij voorts, nadat deze aanrijding had plaats
,,gehad, niet terstond de jeep tot stilstand gebracht, althans doen
,,brengen, doch, deze laten doorrijden en eerst bij hectometerpaal 12,3
,,zijnde circa 2 KM van de plaats der aanrijding, de jeep tot stilstand
,;doen brengen, aangezien de rechtervoorvelg en voorcardan waren
,,ontzet";

Overwegende, dat uit een uittreksel-stamboek, betreffende beklaagde blijkt, dat beklaagde 16 Januari 1946 tot 24 December 1949 als militair in werkelijke dienst was bij het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger;

Overwegende, dat beklaagde o.m. zakelijk heeft verklaard:

A. dat hij op 8 December 1949 te Wassenaar, terwijl hij toen

in werkelijke dienst was als sergeant-majoor bij het K.N.I.L., ingedeeld bij de afdeling Motortransport van het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen, als verantwoordelijk bestuurder van een onder zijn toezicht door zijn zoon A. J. van S. bestuurd vierwielig motorrijtuig n.l. een militaire jeep, gekentekend 8881-04, daarmee gereden heeft over de voor het openbaar en algemeen verkeer openstaande rijweg, de Rijksstraatweg, in de richting Leiden; dat hij omstreeks 17,30 uur, dus een tijdstip gelegen tussen een half uur na zonsondergang en een half uur voor zonsopgang, zonder dat dit motorrijtuig aan de voorzijde was voorzien van twee lantaarns (koplichten) van gelijke of nagenoeg gelijke verlichtingssterkte, welke voorwaarts een helder geel of een helder wit licht uitstraalden; dat hij op 8 December 1949 te Wassenaar omstreeks 17,30 uur als verantwoordelijk bestuurder van het onder zijn toezicht door zijn zoon A. J. van S. hierboven vermelde militaire motorrijtuig ter hoogte van perceel Rijksstraatweg 471 onvoldoende oplettendheid heeft betracht met het gevolg dat het motorrijtuig hiervoren omschreven, rijdende met een snelheid van ongeveer 50 KM per uur, zonder enige noodzaak, tegen een, voor hem gezien, aan de rechterzijde van de rijweg geparkeerde auto, gekenmerkt H. 94731, is aangereden, welke auto door deze aanrijding werd beschadigd; dat hij voorts, nadat deze aanrijding had plaats gehad, niet terstond de auto tot stilstand heeft doen brengen doch deze heeft laten doorrijden en pas bij hectometerpaal 12,3, ongeveer 2 KM van de plaats der aanrijding, de jeep tot stilstand heeft doen brengen, omdat de rechter voorvelg en het rechter voorcardan enigszins waren ontzet; dat hij op deze avond niet steeds op de weg heeft gelet en de personenauto, waarmee zij in botsing zijn gekomen, niet heeft gezien, voordat de botsing plaats vond; dat, nadat de wagen tot stilstand was gebracht bij de hrctometerpaal 12,3 de gemeentepolitie van Wassenaar bij de jeep is gekomen en een onderzoek heeft ingesteld;

B. dat de rit plaats vond met medeweten van zijn Commandant om onderdelen te halen uit het Motorhuis te Leiden;

Overwegende, dat als getuige o.m. zakelijk heeft verklaard, Abraham Jacob van S.:

dat hij op 8 December 1949 des avonds omstreeks 17.30 uur te Wassenaar op de openbare weg, Rijksstraatweg, rijdende in de richting Leiden, onder toezicht van zijn vader, die naast hem zat, een militaire jeep. gekentekend 8881-04, heeft bestuurd; dat het hem na aanhouding door de politie gebleken is, dat hij op het voormelde tijdstip, terwijl het donker was, op de voormelde weg met het militaire voertuig, de jeep, heeft gereden, zonder dat twee lantaarns helder wit licht uitstraalden; dat een van de lampen, toen deze omstreeks 17.45 uur door de politie werd nagekeken, niet bleek te branden; dat hij omstreeks 17,30 uur met de genoemde militaire jeep tegen een voor hem aan de rechterzijde van de weg geparkeerde auto is aangereden; dat zijn vader, die naast hom in de jeep zat, naar hij, getuige, meent, vóór de aanrijding de personenauto niet

aan de kant van de weg heeft zien staan; dat zijn vader rechts voor in de auto zat; dat zijn vader maagkrampen had en niet lette op hetgeen er om hem heen gebeurde; dat hij na de botsing eerst doorgereden is, omdat hij meende dat de botsing niet zo hevig was geweest; dat zijn vader hem echter zeide te stoppen bij een zijweg en dat hij, getuige, de jeep toen ongeveer 2 KM voorbij de plaats van de aanrijding tot stilstand heeft gebracht; dat kort nadat zij tot stilstand waren gekomen, twee agenten van politie bij hen kwamen, die meteen constateerden dat er maar een lamp brandde van de jeep; dat zij vervolgens met de politie in de jeep zijn teruggereden naar de auto, welke was aangereden; dat hij toen heeft gezien dat van deze auto het rechtervoorspatbord, de radiator en de rechterkoplamp beschadigd waren; dat hij, getuige, al vele malen een auto heeft bestuurd en daarin, volgens hemzelf, voldoende bekwaamheid heeft; dat hij, getuige, nog geen rijbewijs heeft gehaald;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen, ieder bewijsmiddel slechts gebezigd t.a.v. het feit en de feiten waarop het betrekking heeft, wettig en overtuigend bewezen heeft gacht hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „Onvoldoende oplettendheid te betrachten, althans"; „60 tot 70 KM „per uur, althans" en „gebracht, althans";

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde sub B. aanvangende met de woorden: „hebbende hij voorts. . . ." niet oplevert een feit, bij enige wettelijke bepaling strafbaar gesteld, met name niet bij art. 24 j° 29 en 30 van de Motor- en Rijwielwet, onder meer aangezien niet is ten laste gelegd, dat door de aanrijding ernstige schade is berokkend, zodat beklaagde van dit deel van het tenlastegelegde en bewezenverklaarde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het overige gedeelte van het bewezenverklaarde, dat, waar de militaire jeep ten tijde als in de telastelegging vermeld, werd gebezigd ten behoeve van 's Rijks dienst en art. 37 van de Motor- en Rijwielwet derhalve in het onderhavige geval van toepassing is (zie sententie van het Hoog Militair Gerechtshof dd. 19 Augustus 1947, M.R.T. Deel XLI pag. 90 e.v. en „Artikel 37 Motor- en Rijwielwet" M.R.T. Deel XLI pag. 638 e.v.), beklaagde, waar dit evenmin elders strafbaar is gesteld, ook van dit deel van het tenlastegelegde en bewezenverklaarde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat, waar beklaagde op het tijdstip van berechting reeds was gedemilitairiseerd, een onderzoek der zaak als bedoeld in art. 58 van de Wet op de Krijgstucht niet meer ter zake dienende is;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen feiten, doch hem deswege om hogervermelde redenen niet strafbaar;

Verklaart niet bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard;

SPREEKT BEKLAAGDE VRIJ.

NASCHRIFT.

Bovenstaand vonnis (hetwelk in kracht van gewijsde is gegaan) bevat een aantal punten, welke nadere overweging verdienen.

(1) De Krijgsraad spreekt beklaagde vrij terzake van het niet-voorzien zijn van de jeep van de vereiste verlichting. De grond voor deee vrijspraak is gelegen in artikel 37 Motor- en Rijwielwet, welk artikel „deze wet en de krachtens die wet vastgestelde algemene „maatregelen van bestuur en.... verordeningen" in geval van oorlog, oorlogsgevaar enz. niet toepasselijk verklaart ten aanzien van motorrijtuigen en rijwielen, voor zover die gebezigd worden ten behoeve van 's Rijks dienst. Het vonnis verwijst daarbij naar de sententie van het H.M.G. van 19 Augustus 1947 (M.B.T. XLZ, blz. 90 v.) en naar een opstel van Dr J. PH. VAN ERK *in M.R.T. XLZ, blz. 638 v.*

Genoemde sententie acht (op 23 April 1946) „oorlog" [1]) *aanwezig, zolang de oorlog met Duitsland en Japan nog niet formeel (door een vredesverdrag) geëindigd is. Aangenomen mag dus worden dat ook bovenstaand vonnis uitgaat van het nog bestaan van „geval „van oorlog", waarvan artikel 37 M.R.W. spreekt.*

In het aangehaalde opstel wordt betoogd dat het dienstvoorschrift, vastgesteld bij K.B. van 19 September 1947 [2]), *hetwelk de door artikel 37 M.R.W. geslagen bres tracht te dichten, slechts van belang is voor zover het opzettelijke overtredingen van het dienstvoorschrift betreft en dies geen toepassing mag vinden bij culpose overtredingen van de betrekkelijke verkeersvoorschriften, en bij besturing onder toezicht. Aldus kon voor het onderhavige geval artikel 135 W.M.S.R., de ongehoorzaamheid aan het dienstvoorschrift, geen uitkomst brengen* [3]).

(2) Een volgend punt dat de aandacht vraagt, is de figuur van het „doen besturen" van een motorrijtuig onder iemands onmiddellijk toezicht, die daarbij een zodanige plaats inneemt dat hij ieder ogenblik het besturen kan overnemen (zie artikel 1, 4° M.R.W.).

---

[1]) Gezien de tekst van artikel 37 M.R.W. acht het H.M.G. klaarblijkelijk „geval van oorlog" aanwezig. De considerans van het dienstvoorschrift van 19 September 1947 gaat daarentegen uit van „toestand van oorlogs-„gevaar" Zie M.R.T. XL, blz. 561.

[2]) Voor de tekst zie men M.R.T. XL, blz. 560 v. Men zie in dit verband ook het belangwekkende artikel van Mr D. B. A. *Franken* in M.R.T. XLI, blz. 627 v.

[3]) De tenlastelegging liet trouwens een veroordeling op basis van artikel 135 W.M.S.R. niet toe.

Het wil mij voorkomen dat van een zodanig „doen besturen" en van de daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheidsverschuiving slechts sprake mag xijn, wanneer xowel de feitelijke ais de middellijke bestuurder beseffen, dat het toezicht over de besturing is aanvaard en wordt uitgeoefend.

Het vonnis geeft de opgaven van verdachte wel uitermate summier u-eer. Terzake van het toezicht op de besturing houdt het niet veel meer in dan een herhaling van de tenlastelegging. Beklaagde verklaart dat hij „als verantwoordelijk bestuurder van een onder „zijn toexicht door zijn xoon bestuurd vierwielig motorrijtuig" (de tenlastelegging is op dit punt zelfs nog uitvoeriger!) daarmede gereden heeft enz. Gelukkig bevat de verklaring van de feitelijke bestuurder, die als getuige is gehoord, enige verheldering. Weliswaar herhaalt hij de ledige formule der tenlastelegging, maar hij voegt daar even later aan toe, dat xijn vader (de middellijke bestuurder) rechts voor in de auto xat, dat deze maagkrampen had en niet lette op hetgeen er om hem heen gebeurde.

De vraag schijnt nu gewettigd, of men in een dergelijke situatie nog wel kan spreken van een verantwoordelijk bestuurder, die op ieder gewenst ogenblik het besturen kan overnemen. Ik besef dat artikel 1, 4° M.R.W. ten aanzien van het op ieder ogenblik kunnen overnemen van de besturing slechts eist dat de plaats van de toezichthouder zulks mogelijk maakt. Ik meen echter dat van verantwoordelijkheid voor hetgeen in de auto gebeurt, moeilijk gesproken mag worden, wanneer andere omstandigheden het ingrijpen onmogelijk maken, mits die omstandigheden en die onmogelijkheid aan de feitelijke bestuurder bekend waren, gelijk in casu het geval was. De feitelijke bestuurder wordt slechts op rijtechnisch gebied ontheven van verantwoordelijkheid (welke wordt gelegd op de schouders van de toexichthouder) maar toch niet van een meer algemene verantwoordelijkheid. Het kan naar mijn mening bezwaarlijk de bedoeling zijn dat, wanneer de leerling-bestuurder weet dat er geen toexicht (meer) wordt gehouden, weet dat er, als hij fouten maakt, niet kan worden ingegrepen door de naast hem gezeten leermeester, hij straffeloos zou zijn wanneer hij tòch doorrijdt. Wanneer de toezichthouder het toexicht op een voor de leerling kennelijke wijze neerlegt, moet er een einde komen aan de verantwoordelijkheidsverschuiving.

Het is jammer dat het vonnis op dit punt zo kort is in de weergave van de feiten en dat in het vonnis op deze vraag niet nader is ingegaan.

***(3)** Het derde punt dat nadere beschouwing vereist, is de constructie van de vrijspraak.*

Het komt mij voor dat te dexen aanzien het vonnis op twee gedachten hinkt. Uit het dictum xou namelijk blijken dat beklaagde niet strafbaar is, dat dus sprake is van een schulduitsluitingsgrond. Maar die vraag komt eerst aan de orde, wanneer de vragen inzake bewexenverklaring en strafbaarheid van het feit bevesti-

gend zijn beantwoord. Aan de niet-strafbaarheid van de beklaagde dient qualificatie van het feit vooraf te gaan (zie R.L. art. 193, R.Z. art. 185).

De rechtsoverzoegingen daarentegen duiden op ontslag van rechtsvervolging (hoezeer ook deze uitspraak in het militaire strafproces niet voorkomt): het ten laste gelegde is bewezen, maar het bewezen verklaarde feit is niet strafbaar. De rechtsoverwegingen schijnen mij, gezien het standpunt van de Krijgsraad, juister dan het dictum. Dit had op die overwegingen moeten aansluiten door het bewezenverklaarde niet strafbaar te verklaren en beklaagde deswege vrij te spreken. **W.H.V.**

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 27 Juli 1950.

President: Majoor Mr J. Th. Buurman van Vreeden.

Leden: Lt. Kol. W. Ch. Lapré en Maj. W. J. Moulijn.
Raadsman: Mr Van der Ven.

Ten laste gelegd het zich als bestuurder van een motorrijtuig bevinden op een overweg terwijl een tramtrein in aantocht is. Het tenlastegelegde houdt niet een strafbaar feit in, nu verzuimd is te stellen dat de Minister de tramweg ingevolge artikel 1 Locaalspoor- en Tramwegwet als zodanig heeft aangewezen. Vrijspraak.

(Art. 11 Tramwegregl., art. 64 Spoorwegwet).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P. T. K., geboren te Amsterdam, 21 September 1917, soldaat 1e kl. OVW,

Gezien:....enz.;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, militair zijnde, op 23 Februari 1950, in de gemeente „Haarlemmerliede en Spaarnwoude, althans in Nederland. terwijl „dit hem, beklaagde, uit de aard zijner betrekking niet vrij stond, „als bestuurder van het motorrijtuig, gekenmerkt 14142, heeft ge„reden over de openbare overweg van de tramweg van de Noord„Zuid-Hollandse Vervoers Maatschappij, op welke tramweg uitslui„tend met beperkte snelheid wordt vervoerd en welke overweg zich „bevindt op de openbare weg die de Liedebrug verbindt met de „Haarlemmerstraatweg, zulks terwijl een tramtrein van genoemde „Vervoersmaatschappij in aantocht was",

welk feit is omschreven en strafbaar gesteld bij artikel 11 Tramweg Reglement j° 64 Spoorwegwet;

Overwegende, dat uit een ambtelijke verklaring d.d. 5 April 1950 afgegeven door de Commandant van de Administratieve Compagnie School der K. Troepen te Haarlem, blijkt dat beklaagde op gemeld

tijdstip sedert 31 October 1945 als militair in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat het aan beklaagde tenlastegelegde niet inhoudt enig strafbaar feit nu is verzuimd te stellen, dat de in de tenlastelegging aangegeven tramweg ingevolge artikel 1 Locaalspoor- en Tramwegwet door de met de uitvoering van deze wet belaste minister als zodanig is aangewezen;

Overwegende, dat beklaagde mitsdien van het hem tenlastegelegde bekoort te worden vrijgesproken;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het aan beklaagde telastegelegde niet op te leveren enig strafbaar feit;

Spreekt hem vrij.

Krijgsraad' te Velde West.

Vonnis van 26 April 1950.

President: Lt. Kolonel Mr Dr J. P. van Erk.

Leden: Majoor A. Klapwijk en 1e luit. D. ter Veen.
Auditeur-Militair: Majoor Mr W. J. Smits.
Raadsman: Kapt. J. Moraal.

Beklaagde, dpl. sergeant, was gedurende ongeveer anderhalf etmaal opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest en had na terugkeer een korporaal overgehaald te verklaren dat hij, beklaagde, op een tijlstip gedurende die afwezigheid bij die korporaal in de wacht had gezeten.

'Veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 5 weken en verlaging tot de stand van soldaat in de laagste klasse (beklaagde was terzake reeds krijgstuchtelijk gestraft met 7 dagen streng arrest). Onmiddellijke in-arrest-stelling bevolen.

(W.M.S.R. artt. 21, 25 en 97; W.K. artt. 57 en 60).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen E. G. van G., geboren 13 Januari 1927, sergeant bij het 1e Inf. Depot Instr. Bat. 3e Comp. Amersfoort, beklaagde,

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

,,dat hij militair zijnde en dienende als dienstplichtig sergeant bij ,,het 1e Infanterie Depot te Amersfoort op 11 Maart 1950 in tijd ,,van oorlog, des voormiddags te circa 11 uur te Amersfoort, eigen-,,dunkelijk zijn voormeld onderdeel heeft verlaten en daarvan sedert-,,dien opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven, ,,tot 12 Maart 1950 te circa 24.00 uur, hebbende hij vervolgens op ,,of omstreeks 13 Maart 1950 de korporaal V. overgehaald bij het te ,,verwachten onderzoek in strijd met de waarheid te zeggen, dat hij, ,,beklaagde, op 11 Maart 1950 van circa 12.15 uur tot 12.30 uur ,,bij hem, V., in de wacht had gezeten, aan welk verzoek deze V. ,,gevolg heeft gegeven'';

Overwegende, dat uit het afschrift van de contrôlelijst betreffende beklaagde blijkt, dat hij ten tijde in de telastelegging genoemd als sergeant in werkelijke militaire dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting o.m. zakelijk heeft verklaard:

dat hij op na te melden data militair in werkelijke dienst was en diende als dpl. sergeant bij het 1e Inf. Depot te Amersfoort; dat hij op 11 Maart 1950 des voormiddags te circa 11.00 uur te Amersfoort, eigendunkelijk zijn voormeld onderdeel heeft verlaten; dat hij sederdien met opzet ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is gebleven tot 12 Maart 1950 te circa 24.00 uur; dat hij op 13 Maart 1950 de hem bekende korporaal V., die, naar hij wist, op 11 Maart 1950 wachtcommandant geweest was in de Hendrikkazerne te Amersfoort, gevraagd heeft, om, indien een onderzoek zou worden ingesteld naar zijn te vroeg vertrek, te willen verklaren, dat hij, beklaagde, op Zaterdag 11 Maart 1950 van circa 12.15 uur tot 12.30 uur bij hem, V., in de wacht had gezeten; dat hij, hoewel hij wist, dat dit in strijd met de waarheid was, de korporaal V. toch heeft overgehaald tot het afleggen van deze onware verklaring;

Overwegende, dat een rapport van de Res. 1e Luitenant T. E. Mac Farlane, ingedeeld bij de 3e Compagnie Instructie Bataljon 1e Infanterie Depot te Amersfoort dd. 14 Maart 1950, o.m. inhoudt als verklaring van rapporteur: dat hij op Zaterdag 11 Maart 1950 geconstateerd heeft, dat beklaagde reeds om 11.00 uur was vertrokken; dat beklaagde op 12 Maart 1950 des avonds om 24.00 uur terug was; dat beklaagde in die tijd ongeoorloofd afwezig was;

Overwegende, dat als getuige ten processe o.m. zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

V., Willem, oud 21 jaar, wonende te Bergschenhoek, korporaal bij 1e I.D. te Amersfoort:

dat hij van Vrijdag 10 Maart 1950 op Zaterdag 11 Maart 1950 wachtcommandant was in de Hendrikkazerne te Amersfoort;

dat op 13 Maart 1950 te omstreeks 8.00 uur de sergeant E. G. v. G. naar hem toe kwam met het verzoek om, indien hij als getuige gehoord zou worden inzake ongeoorloofde afwezigheid, te willen verklaren, dat hij, V. G., op Zaterdag 11 Maart 1950 van circa 12.15 uur tot 12.30 uur bij hem, getuige, in de wacht had gezeten; dat hij om hem, V. G., te helpen, toen hij daarna op rapport moest komen, heeft verklaard, dat de sergt. V. G. inderdaad op 11 Maart 1950 van circa 12.15 uur tot 12.30 uur bij hem in de wacht had gezeten; dat hij zich wel bewust was van het feit, dat zijn verklaring in strijd met de waarheid was;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande, dat hij op 13 Maart 1950 de korporaal V. heeft overgehaald;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd

als: „*opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog voor ,de duur van niet langer dan vier dagen"*, voorzien en strafbaar gesteld bij art. 97 W.v.M.Str.

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt, dat de zaak van die aard is, dat beklaagde, die op vrije voeten is, onder verzekerde bewaring dient te worden gesteld;

Overwegende, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van het begane feit onwaardig en ongeschikt acht in de door hem beklede rang te blijven dienen;

Overwegende, dat beklaagde blijkens zijn straflijst terzake reeds krijgstuchtelijk gestraft is met 7 dagen streng arrest;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen 1, 11, 25, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 57, 60 van de Wet op de Krijgstucht;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een militaire detentie voor de tijd van **VIJF** WEKEN,

Verlaagt beklaagde tot de stand van soldaat in de laagste klasse;

Stelt beklaagde in arrest en beveelt zijn onmiddellijke gevangenneming.

NASCHRIFT.

Dit vonnis verbergt achter een eenvoudig uiterlijk een aantal principiële vragen. Het schijnt de moeite waard, daar een ogenblik bij stil te staan.

In de eerste plaats de tenlastelegging, welke schuchter schijnt te wijzen in de richting van artikel 138 van het Wetboek van Militair Strafrecht: de militair, die door misbruik van zijn invloed als meerdere, een mindere overhaalt iets te doen, waaruit enig nadeel kan ontstaan.

Een voor de annotator moeilijk op te lossen vraag is, waarom de tenlastelegging bij deze schuchtere poging gestopt is, waarom niet alle elementen van artikel 138 zijn opgenomen. Uit de in het vonnis opgenomen bewijsmiddelen schijnt het aannemelijk, dat overtreding van artikel 138 bewijsbaar was. De mogelijkheid van nadeel, i.e. nadeel voor de krijgstucht, is evident. Aannemelijk is ook, dat korporaal V. voor beklaagdes overwicht als meerdere geawicht is. Het is echter mogelijk, hoewel het vonnis daaromtrent geen aanwijzingen inhoudt, dat andere factoren korporaal V. tot zijn onware mededeling hebben gebracht.

Nu de tenlastelegging gebleven is bij een ietwat vage aanduiding, kon hierop geen qualificatie op grond van artikel 138 W.M.S.R. volgen; wèl kon dit deel der tenlastelegging een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp opleveren. Het is dus mogelijk dat de openbare aanklager in het optreden van beklaagde tegenover korporaal V. geen misdrijf heeft gezien, doch uitsluitend een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp, hetwelk hij op de voet van artikel 60 Wet Krijgstucht bij de straftoemeting in rekening wilde doen brengen en hetwelk hij tot dot doel in de tenlastelegging vermeldde. Tegen dit vermoeden spreekt echter dat het — hoezeer ik zulks betreur — geen gewoonte is dat de openbare aanklager een eigenlijk; krijgstuchtelijk vergrijp, hetwelk in de sin van artikel CO W.K. verband houdt met het strafbare feit, in de tenlastelegging omschrijft. De gonden, waarom ik meen dat vermelding in de tenlastelegging van het in rekening te brengen krijgstuchtelijke vergrijp beter wèl kan plaats hebben, zette ik uiteen in mijn naschrift onder het vonnis van de Krijgsraad te Velde Noord van **23** April 1948 (M.R.T. XLII, blz. 304). Kan het zijn dat mijn woorden weerklank hebben gevonden?

Hoe het zij: de Krijgsraad heeft het aldus in de tenlastelegging aangeduide, met het strafbare feit verband houdende, vergrijp bij de straftoemeting in rekening gebracht. Tenminste, de Raad haalde artikel 60 W.K. aan, hoewel het vonnis niet met zovele woorden vermeldt, welk vergrijp de Raad daarbij op het oog had.

Nu was beklaagde terxake reeds krijgstuchtelijk gestraft. Dit wordt in de overweging vermeld en het blijkt bovendien uit het aangehaalde artikel 57 W.K. Ook te dezen aanzien blijft, nu de Raad slechts vermeldde dat „terzake" disciplinaire hestraffing had plaats gehad, doch niet de omschrijving van de strafreden in het vonnis overnam, een vraag openstaan, namelijk de vraag of de krijgstuchtelijke straf betrekking had op de afwexigheid of op het optreden tegenover korporaal V., of op dexe beide feiten.

Doordat artikel 57 W.K. is aangehaald, kan de krijgstuchtelijke strafoplegging geen betrekking hebben gehad alléén op het optreden tegenover korporaal V. Artikel 57 zegt immers dat het recht tot straf-vordering niet vervalt door krijgstuchtelijke bestraffing. Aangezien tegen beklaagdes optreden tegenover korporaal V. geen strafvordering is ingesteld (althans niet met een veroordeling is bekroond), duidt de aanhaling van artikel 57 erop, dat de krijgstuchtelijke straf is opgelegd, hetzij terzake van de afwexigheid alleen, hetzij terzake van de afwezigheid plus het optreden tegenover korporaal V.

Uit het feit dat ook artikel 60 W.K. is aangehaald, kan nu volgen dat de krijgstuchtelijk hestraffing toegepast moet zijn geweest alleen terzake van de ongeoorloofde afwezigheid. Aanhaling van artikel 60 zou immers misplaatst zijn geweest, wanneer de disciplinaire straf ook betrekking zou hebben gehad op het optreden tegenover korpot-aal V., want de Krijgsraad heeft niet de bevoegdheid, een opgelegde krijgstuchtelijke straf terxake van een krijgstuchtelijk ver-

grijp te herwaarderen. De Krijgsraad heeft het eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp (het optreden tegenover korporaal V.) gewaardeerd — immers artikel 60 werd aangehaald — dus moet dit een eerste waardering, niet een herwaardering van dat feit geweest. zijn.

Aldus kan de aanhaling van artikel 57 èn 60 W.K. naar mijn mening tot geen andere slotsom leiden dan dat de krijgstuchtelijke bestaffing, waarover het vonnis spreekt, betrekking heeft gehad alleen op de ongeoorloofde afwezigheid.[1]) *W.H.V.*

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK.

Ambtenarengerecht te 's Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken,

Uitspraak van 3 April 1950.

Voorzitter: Mr S. Wierda.

Leden: Mr Dr A. A. van Rhijn en M. J. Jansen.

Militaire leden: Ir M. Tans en V. E. Nierstrasz.

Gemachtigde van klager: Jhr Mr C. H. Beelaerts van Blokland, advocaat.

Beroep tegen een besluit van de Minister van Oorlog, waarbij een door die Minister op grond van art. 89 Regl. Mil. Ambt. K.L. aan een hoofdofficier terzake van aanrijdingsschade opgelegde schadevergoeding ad ƒ 200 was verminderd tot ƒ 100.

Het verweer dat het beroep niet-ontvankelijk zou zijn, aangezien het aangevallen besluit in feite niets anders inhield dan het besluit om niet terug te komen op de eerder genomen beschikking, faalt, aangezien het aangevallen besluit is een afzonderlijke schriftelijke beschikking. [De Centrale Raad van Beroep terzake van dit verweer bovendien: Klager in prima had zich tot de Minister gewend met het verzoek de (eerste) beschikking ongedaan te maken, o.a. omdat hij terzake niet was gehoord. De Centrale Raad ziet dan ook eerst in de tweede beschikking een definitief besluit, waartegen tijdig beroep is ingesteld].

Weliswaar is klager bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van de ten laste gelegde schuld aan de aanrijding vrijgesproken, doch deze sententie is voor het gerecht niet bindend, omdat het hier niet een krijgstuchtelijke zaak betreft (art. 10 M.A.W.). Aan het ambtenarengerecht is echter van klagers schuld aan de aanrijding niet gebleken, weshalve het besluit tot schadevergoeding ad ƒ 100 dient te warden vernietigd.

---

[1]) *Het voorgaande is gebaseerd op de volgende stellingen:*

(1) artikel 57 W.K. heeft alleen betrekking op oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen;

(2) artikel 60 W.K. heeft alleen betrekking op eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen;

(3) wanneer terzake van een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp reeds een disciplinaire correctie is toegepast, mag de rechter dat vergrijp niet (nogmaals) via artikel 60 in de straftoemeting betrekken.

Klagers** nevenvordering **tot** schadeloosstelling **wegens reiskosten en kosten** van onderzoek **in dese zaak is niet voor** toewijzing **vatbaar, vermits dit niet een op de** Ambtenarenwet **berustende** vordering **betreft.

Bevestigd door de** Centrale **Raad van Beroep (hierachter opgenomen).

(A.W. art. 58 en 60; M.A.W. art. 10).

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE,

inzake A., wonende te Amersfoort, klager, tegen de Minister van Oorlog, verweerder (gemachtigde Mr J. F. Hulsteyn),

Gezien: ... enz.;

WAT DE FEITEN BETREFT:

Overwegende: ... enz.;

„Gezien zijn beschikking dd. 27 April 1948, Afdeling B 1, bur. 4a, „no. 141, waarbij de Luitenant-Kolonel A. is opgelegd de verplich- „ting tot vergoeding van een gedeelte der uit dit ongeval voor het „Rijk ontstane schade, groot f 200;

„Gezien het verzoekschrift van de Luitenant-Kolonel A. voor- „noemd dd. 1 Juni 1948, en dat van 15 December 1948 Commandant „Depôt Vechtwagens, nr. 42 G.P/A;

„Gelet op artikel 89 van het Reglement van de militaire ambte- „naren der Koninklijke Landmacht;

„Overwegende (*p s t alia*), dat bij het verhoor van de Luitenant- „Kolonel A. op Dinsdag 5 Juli 1949 door G. E. Mathon, Hoofd van „de Afdeling B 1 van het Ministerie van Oorlog, in tegenwoordig- „heid van Mr J. J. P. Hulsteyn, ambtenaar bij meergenoemde afde- „ling, niet is gebleken, dat hij aan dit ongeval geen schuld zou „dragen;

„Overwegende, dat bij bovenbedoeld verhoor door het Hoofd van de „Afdeling B 1 is toegezegd te willen adviseren, dat het bedrag van „*f* 200 zal worden verminderd tot f 100, gezien de belangrijke „diensten, die meergenoemde hoofdofficier in het verleden den Lande „heeft bewezen en thans nog bewijst;

„Overwegende, dat de Luitenant-Kolonel A. tijdens zijn verhoor „pertinent heeft geweigerd, ook een aldus verminderde vergoeding „te voldoen, en dat hij een beroep zou doen op de ambtenaren-rechter;

„Bepaalt nader, dat ten laste van Luitenant-Kolonel A. wordt „gebracht een gedeelte der meergenoemde schade ten bedrage van „f 100 (één honderd gulden) en dat deze som op zijn bezoldiging „zal worden ingehouden, in afwachting van de beslissing op een „eventueel beroep, als in de voorgaande alinea bedoeld.";

Overwegende dat klager tegen voormeld besluit beroep heeft ingesteld en op de bij zijn daartoe strekkend klaagschrift aangevoerde gronden heeft gevordend nietigverklaring daarvan en van de handeling, waarbij een bedrag van f 100 op zijn bezoldiging werd ingehouden, met veroordeling van verweerder tot betaling aan klager van f 90 ter zake van door klager geleden schade, als bij het klaagschrift omschreven;

Overwegende dat verweerder een contra-memorie heeft ingediend en op de daarbij aangevoerde gronden heeft geconcludeerd tot niet-ontvankelijkheid, subsidiair ongegrond-verklaring van het beroep;

IN RECHTE:

Overwegende dat verweerder heeft aangevoerd, dat het ingestelde beroep klager niet zal kunnen baten, daar zijn Beschikking van 14 September 1949, Geheim La IJ 187, waartegen het is gericht, niets anders inhield, dan het besluit om in wezen niet terug te komen op zijn beschikking van 27 April 1948, Afdeling B 1, bur. 4 A, no. 141, zij het dan, dat het op klager te verhalen bedrag lager is gesteld op gronden, die met de vraag van zijn schuld generlei verband houden, zoals ook hijzelf in zijn klaagschrift aanvoert;

Overwegende dat het Gerecht verweerder hierin niet kan volgen, vermits het aangevallen besluit is een afzonderlijk schriftelijk besluit, dat niet geacht kan worden in wezen niet anders te zijn dan een weigering van verweerder om terug te komen op zijn besluit van 27 April 1948;

Overwegende dat de beroepen beschikking dient te worden getoetst aan artikel 89 van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht, luidende:

„De militair kan worden verplicht tot gehele of gedeeltelijke ver-
„goeding van schade aan het Rijk veroorzaakt, voor zover een of
„ander aan hem is te wijten.";

Overwegende dat derhalve in de eerste plaats dient te worden onderzocht, of aan klager is te wijten, dat door het Rijk schade is geleden, gelijk verweerder stelt en wel tot een bedrag van f 457,35;

Overwegende dat hiervoor nog niet beslissend behoeft te zijn, of klager, met zijn schuld daaraan, geen voorrang heeft verleend aan een over de Helvoirtseweg te Vught op 5 Augustus 1946, in de richting Helvoirt rijdende motorrijder, die het snijpunt met de Loyolalaan aldaar nagenoeg gelijktijdig met klager als bestuurder van een militaire auto naderde, tengevolge waarvan een aanrijding tussen beide motorrijtuigen is ontstaan;

Overwegende dat bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 23 November 1948 klager van de in de vorige overweging weergegeven telastelegging is vrijgesproken, aan welke uitspraak het Gerecht evenwel niet is gebonden op de wijze, als bedoeld in artikel 10 van de Militaire Ambtenarenwet 1931, vermits het hier niet betreft een krijgstuchtelijke zaak;

Overwegende dat voor het Gerecht evenwel op grond van de geding-stukken en het verhandelde ter openbare terechtzitting niet is komen vast te staan, dat klager geen voorrang heeft verleend, als bedoeld in artikel 13 van de Wegenverkeersregeling, terwijl evenmin gebleken is, dat klager voor de aanrijding zich aan een hem te verwijten gedraging heeft schuldig gemaakt, waardoor de aanrijding is veroorzaakt;

Overwegende dat toch niet voldoende nauwkeurig is komen vast te staan, op welk punt de aanrijding nabij het kruispunt heeft plaats

gevonden, waardoor geen zekerheid bestaat of er, nu de motorrijder, die volgens eigen — niet weersproken — verklaring met een snelheid van ongeveer 20 km per uur reed, nog wel sprake kon zijn van de verplichting van klager tot het verlenen van voorrang aan deze, terwijl niet kan worden uitgesloten de mogelijkheid, dat de motorrijder door onoplettendheid of uit andere oorzaak dan het niet-verlenen van voorrang door klager, met diens auto in aanrijding is gekomen;

Overwegende dat hieruit volgt, dat niet aangenomen mag worden, dat de aanrijding aan klager is te wijten, zodat ook schade door de aanrijding teweeggebracht niet aan hem is te wijten en in het midden gelaten kan worden, of het Rijk schade heeft geleden, welk laatste in elk geval niet is komen vast te staan door de uitbetaling van f 457,35 aan de motorrijder;

Overwegende dat bijgevolg de aangevallen beschikking voor nietigverklaring in aanmerking komt, waardoor de grondslag ontvalt aan de inhouding van verweerder van f 100 op klagers salaris;

Overwegende dat klagers vordering tot toekenning van een schadeloosstelling van f 90 wegens door hem gemaakte reiskosten en kosten gemaakt voor het verkrijgen van gegevens, niet een op de Militaire Ambtenarenwet 1931 berustende, voor toewijzing vatbare vordering is;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart nietig de beschikking van verweerder van 14 September 1949 waarvan beroep;

Bepaalt dat verweerder f 100 aan klager moet terugbetalen;

Verklaart het beroep voor het overige niet-ontvankelijk.

De Centrale Raad van Beroep.

Voorzitter: Mr J. H. Kuiper.

Leden: Mrs. W. H. van Basten Batenburg en A. Blom.
Gemachtigde van eiser: Mr J. J. F. van Hulsteyn.

(zie de hiervóór afgedrukte uitspraak)

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

post *alia:*

IN RECHTE

Overwegende dat door eiser in zijn beroepschrift tegen de aangevallen uitspraak wordt aangevoerd, dat, nu zijn beschikking van 14 September 1949 niets anders inhoudt dan het besluit om in wezen niet terug te komen op zijn beschikking van 27 April 1948, zij het dan ook, dat het op gedaagde te verhalen bedrag met f 100 is verlaagd, door de eerste rechter ten onrechte is beslist, dat gedaagde — destijd klager — tegen voormeld besluit kon opkomen;

Overwegende hieromtrent, dat gedaagde, naar aanleiding van eisers beschikking van 27 April 1948, zich bij brief, dd. 10 Mei 1948, via de bevelhebber van het 1e Militaire Gewest tot eiser heeft ge-

wend, en daarin tegen die beschikking protesteert; (post *alia*) dat gedaagde vervolgens op 1 Juni 1948 een verzoekschrift bij eiser heeft ingediend, waarin hij zich beklaagt ter zake dezer aanrijding niet te zijn gehoord en waarbij hij eiser verzoekt om zijn beslissing ongedaan te maken;

Overwegende dat de Raad, gelet op het vorenstaande, van oordeel is, dat het besluit van eiser, dd. 27 April 1948, niet als een *definitief* besluit kan worden aangemerkt, zodat het aangevallen besluit, dd. 14 September 1949 ,reeds om die reden niet kan worden beschouwd in wezen niet anders te zijn dan een weigering van eiser om terug te komen op zijn besluit van 27 April 1948;

Overwegende dat integendeel het besluit van 14 September 1949 omtrent de daarin behandelde aangelegenheid het eerste definitieve besluit is en het daartegen tijdig ingestelde beroep door het Ambtenarengerecht terecht ontvankelijk is geoordeeld;

Overwegende dat in het onderhavige geval moet worden nagegaan, of eiser bij dat besluit van 14 September 1949 de bepaling van artikel 89 van het Reglement van de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht, luidende: „De militair kan worden verplicht ,,tot geheele of gedeeltelijke vergoeding van schade aan het Rijk ,,veroorzaakt, voorzoover een of ander aan hem is te wijten", terecht heeft toegepast;

Overwegende dat de omstandigheid, dat het Hoog Militair Gerechtshof bij sententie van 23 November 1948 gedaagde vrijsprak van hetgeen hem ten aanzien van na te melden aanrijding was te laste gelegd, de Raad niet ontheft van zijn plicht om alsnog zelfstandig te onderzoeken of het aan gedaagde te wijten is, dat het Rijk schade heeft geleden;

dat immers ingevolge artikel 10 der Militaire Ambtenarenwet 1931 in een militaire ambtenarenzaak een uitspraak van het Hoog Militair Gerechtshof slechts dan als bewijs van het feit geldt, indien de uitspraak is gewezen in een krijgstuchtelijke zaak en de militaire ambtenaar daarbij aan enig feit is schuldig verklaard;

dat te dezen aan die voorwaarden niet is voldaan;

Overwegende nu wat die voorwaarden betreft, . . . enz.;

Post alia: Overwegende dat, gegeven voormelde onzekerheid, de Raad niet de overtuiging heeft kunnen bekomen en dan ook niet gebleken acht, dat de aanrijding is te wijten aan gedaagde, weshalve niet kan worden gesteld, dat de schade, welke vanwege eiser aan de bestuurder van het motorrijwiel is betaald, aan gedaagde te wijten is;

Overwegende dat uit het vorenstaande volgt, dat het aangevallen besluit in strijd is met artikel 89 van het voormelde reglement, zodat het bij de bestreden uitspraak terecht is nietig verklaard, en die uitspraak, welke ook overigens met juistheid is gewezen, moet worden bevestigd;

Recht 'doende in naam der Koningin,

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Rechtspositie van groot-verlofgangers.

Wij troffen in het Nederlands Juristenblad, jaargang 1950 blz. 561 v. aan het navolgend opstel van de Kapitein-Luitenant ter Zee van Administratie Mr R. J. Brunner, onder het opschrift: „De groot-verlofganger in artikel 196 Wetboek van Strafrecht". Aangezien de inhoud van dit opstel ook voor onze lezers van belang is, nemen wij die hierbij over.

Het eerste boek van het Wetboek van Militair Strafrecht regelt op twee plaatsen de rechtstoestand van de groot-verlofganger: in artikel 60, 2e en in artikel 62.

Krachtens het bepaalde in de aanhef van het laatste artikel en sub 4° wordt de dienstplichtige geacht in werkelijke dienst te zijn, zolang hij uniformkleding (of het voor hem vastgestelde kenteken of onderscheidingsteken) draagt. Men zou hieruit kunnen afleiden dat een groot-verlofganger, die „uniformkleding" van welke aard ook draagt, enerzijds militaire misdrijven kan plegen, anderzijds voor elk door hem gepleegd delict militair justitiabel is, ergo dus ook terzake van overtreding van artikel 196 Wetboek van Strafrecht.

Een dergelijke letterlijke interpretatie leidt echter tot absurditeiten. De wet eist immers noch dat de uniformkleding van militaire aard is noch dat die kleding de bij opkomst in werkelijke dienst voorgeschreven uniformkleding is. En zo zou dus de groot-verlofganger van de Landmacht, die een admiraalsuniform draagt maar ook een groot-verlofganger, die de uniform draagt van een soldaat van het Leger des Heils, militair zijn. Om tot een redelijke interpretatie te komen, moet men derhalve een beperking aanleggen, die naar mijn mening hierin te vinden is, dat men de militaire status alleen aanneemt bij het dragen van de voorgeschreven uniformkleding (zie Franken en Brunner, Het Wetboek van Militair Strafrecht blz. 1111112).

Ook dan is men er m.i. echter nog niet, want dit impliceert het verlenen van de militaire status aan ieder groot-verlofganger, die de voorgeschreven uniformkleding wenst te dragen. Ik geloof echter niet dat het voorschrift, gelezen in het verband waarin het voorkomt en gezien zijn historie tot zo vér strekkende consequenties mag leiden [1]). Daar verzet zich m.i. het eerder aangehaald artikel 60, 2e tegen, dat (via artikel 76 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht) groot-verlofgangers slechts militair justitiabel maakt voor een drietal typisch militaire delicten en dat toegelicht werd met de opmerking dat voorkomen dient te worden dat miliciens gedurende hun groot verlof hun meerdere kunnen bedreigen of uitschelden of kunnen nalaten aan een wettelijke oproeping voor de werkelijke

1) **Anders** Mr **W.** H. Vermeer in Militair-Rechteluk **Tijdschrift XLII, blz. 65-71 en 549-550.**

dienst te voldoen zonder voor een en ander volgens de militaire strafwet gestraft te kunnen warden.

De vraag is gewettigd of het nu logisch is dat de wetgever de, naar de militaire justitie leidende deur, die hier op een kier werd opengezet, omdat de delinquenten anders geheel vrij uit zouden gaan, in een volgend artikel wagenwijd openwerpt voor de groot-verlofganger, die zich vóór (misschien zelfs met het oog op) het plegen van een strafbaar feit in uniform steekt. De consequentie zou immers zijn dat iedere groot-verlofganger (en er zijn er heel wat) het in zijn hand heeft om zijn forum te bepalen, want dan zou de inbreker die zich in uniform steekt, niet voor de burgerrechter maar voor de militaire rechter komen.

Hoe vreemd het ook moge schijnen, deze consequentie werd aanvaard. Bij arrest van het gerechtshof in Den Haag van **16** Maart **1938** (Militair Rechtelijk Tijdschrift deel XXXIV blz. **60)** werd het vonnis van de politierechter aldaar van **13** December **1937,** waarbij een dienstplichtig korporaal-groot-verlofganger, die in stede van korparaals-chevrons sergeants-chevrons had gedragen; terzake van overtreding van artikel **196** Wetboek van Strafrecht was veroordeeld, venietigd en die politierechter onbevoegd verklaard van het verdachte telastegelegde kennis te riemen, aangezien deze ten tijde van het plegen van het feit een korporaals-veldjas droeg, behorende tot de uniform der infanterie van het Nederlandse leger. En de militaire rechter. daarna tot de kennisneming van de onderhavige zaak geroepen, overwoog dat waar vast stond dat verdachte was ingelijfd, was bevorderd tot korporaal en daarna met groot verlof vertrokken, geacht moest worden in werkelijke dienst te zijn nu hij tijdens het plegen van het feit in uniform gekleed *was.* Veroordeling volgde. Men moet aannemen dat hij ook zou zijn veroordeeld, indien hij een admiraalsuniform had gedragen maar men vraagt zich af, wat het Hof en de Krijgsraad zouden hebben gedaan, indien deze groot-verlofganger nu eens genoegen had genomen met het dragen van zijn eigen (korporaals) chevrons. Had men de verdachte dan ook kunnen verwijten dat hij onderscheidingstekenen droeg behorende tot een ambt dat hij niet bekleedde? Of zou men teruggeschrokken zijn voor de vreemde figuur dat men ongeoorloofd of onbevoegd zijn uniform dragende, desondanks militair wordt?

Naar mijn mening verloren het Hof en de Krijgsraad uit het oog, dat hun interpretatie zich niet verdraagt met de strekking van de artikelen **60,** 2e en **62** en met het feit dat de militaire rechtspraak uitzondering is op de regel. Zij zagen waarschijnlijk ook de regeling over het hoofd, die de Dienstplichtwet (S. **1948** n°. **I 284)** in de artikelen **37** en **38** geeft t.w. dat de groot-verlofganger op straffe van in werkelijke dienst te worden opgeroepen verplicht is te zorgen dat de tot zijn uitrusting behorende goederen niet worden gebruikt buiten de gevallen. door de minister aangewezen.

Echter ook uit geschiedkundig oogpunt is tegen de aangevallen uitspraken iets in te brengen. Aanvankelijk luidde de tekst dat men

geacht werd in werkelijke dienst te zijn, *wanneer* men uniforinkleding droeg. Om niet opgehelderde redenen werd dat woordje ,,wan-,,neer" vervangen door ,,zolang" en nu waag ik het te veronderstellen dat de achtergrond daarvan deze is, dat men met dit gehele voorschrift niets anders bedoeld heeft dan de tijd te overbruggen tussen het ogenblik van vertrek met groot verlof en het tijclstip van verwisselen van 's Konings rok met het burgerpak. Dat zou ook kloppen met het voorschrift dat de administratie gaf t.w. dat men nog gedurende 14 dagen na vertrek met groot verlof de uniform mag dragen, waarbij gewezen wordt op artikel 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Ik zou daarom het onderhavige artikel aldus willen lezen: ,,De ,.dienstplichtige wordt geacht in werkelijke dienst te zijn zolang hij ,,bevoegdelijk de voor hem voorgeschreven uniformkleding draagt".

Revue de droit pénal et de criminologie.

Mei 1950. Deze aflevering opent met een opstel van onze Utrechtse Hoogleraar Mr W. *P.* J. *Pompe* over ,,les trois degrés du droit ,,pénal". Uitgaande van het oudste patriarchale strafrecht, beschrijft hij in het kort de ontwikkeling, welke het strafrecht sedert heeft doorgemaakt, en constateert het bestaan van disciplinair recht, strafrecht in de gewone betekenis en het internationaal strafrecht. Zoals het disciplinair recht onderworpen is aan het strafrecht, zo wordt dit strafrecht op zijn beurt ondergeschikt aan het internationaal strafrecht, dat thans overal in studie genomen is. Principiëel verschil tussen tucht- en strafrecht is er in zover, dat het tuchtrecht de orde wil handhaven in beperke kring en het strafrecht in de staat, voor welke het is vastgesteld. Beide raken elkaars gebied. Daarentegen is het disciplinair recht doorgaans veranderlijk gewoonterecht en steunt het strafrecht op vooraf tot stand gekomen wetgeving. Voorts legt de persoonlijke verantwoordelijkheid in het disciplinair recht meer gewicht in de schaal, dan in het strafrecht.

Het internationaal strafrecht, dat vaststelling door een internationale wetgeving nog ontbeert, vertoont hierdoor verwantschap met het disciplinair recht. Prof. *Pompe* herinnert aan onze bekende artt. **3—8** Sr. en de overeenkomstige Belgische en Franse bepalingen; hij vermeldt een paar moeilijkheden tussen verschillende mogendheden op grond van toepassing van nationale bepalingen op vreemdelingen en hij concludeert op grond hiervan tot het bevorderen van een internationaal accoord te dezer zake.

Het Neurenbergs proces vertoonde naast vele materieel-rechtelijke lacunes deze eigenaardigheid, dat recht gedaan werd door een gerecht, samengesteld uitsluitend uit leden van de overwonnen hebbende staten, en gevoerd werd uitsluitend tegen lieden, die behoorden tot overwonnen zijnde staten. Misdrijven tegen de vrede en oorlogsmisdrijven dragen een internationaal karakter, al is een straf-sanctie in het oorlogsgewoonterecht niet begrepen. Misdrijven tegen de mensheid neigen meer naar bepalingen van nationaal strafrecht. Het

bovenmatig ernstig karakter van al deze misdrijven — in het bijzonder ook de massamoord (génocide) — en de noodzaak om ook onderdanen van overwonnen hebbende naties, die gezondigd hebben, te grijpen, maken het nodig, dat zij door een inter- of supra-nationale rechter worden berecht. Daartoe is ook vereist een behoorlijke codificatie, welke het gewoonterecht vervangt en berust op het hoog houden van ieders verantwoordelijkheid, zo van de overheid als van particulieren.

Voor onze lezers sluit deze voortreffelijke beschouwing goed aan bij hetgeen ik in de laatste jaargangen van dit Tijdschrift heb uiteengezet. Slechts heb ik in het bijnonder doen uitkomen, dat dit streven zich in de eerste plaats moet richten op het militair strafrecht, een oplossing, aan welke Prof. *Pornpe* geen aandacht schonk, ofschoon zij de meest urgente is.

Op de „mémoire" van Prof. Pompe volgt een zeer lezenswaardige verhandeling van de hand van M. W. *Hanssens* over de hervorming van het Belgische gevangeniswezen: „un essai belge de réadaption „sociale des oondamnés", voornamelijk bereikt buiten bemoeienis van de wetgever om. Reeds in 1913 achtte de Regering het cellulaire stelsel uit de tijd en zocht men naar wegen en middelen om de reclassering van gevangenen mogelijk te maken door hen werkzaamheden te doen verrichten, welke hen in staat zouden stellen om na hun ontslag zich een bestaan te verwerven. Stap voor stap maakt de lezer mede de pogingen in die richting aangewend door bekwame en voor bereiking van dit doel enthousiaste beheerders van gevangenissen: hoe met zware straffen tot langdurig verblijf veroordeelde misdadigers werden omgevormd tot leiders van werkklassen, hoe langs deze weg allerlei van het rechte pad afgedwaalden zich beterden en na hun ontslag een ander leven aanvingen en hoe zeer velen van deze hun dank uitten over de zorg en de belangstelling van hen, die deze omvarming hadden georganiseerd en geleid.

De Redactie opent hierna een overzicht van de inhoud der beslissingen van het Amerikaans militair gerechtshof van Neurenberg. Dit overzicht resumeert de feiten, de beschuldigden en de procesvormen, welke zich voorgedaan hebben, alles volgens een schema, dat de bewerker, M. *Jean Boumal*, voor zijn arbeid heeft aangenomen. Het zou te ver gaan, om in détails af te dalen, maar het hier opgenamen eerste gedeelte schept goede verwachtingen voor hen, die zich, zonder in het bezit te zijn van de zeer omvangrijke officiële publicatiën over het te Neurenberg voorgevallene, omtrent de behandelde hoofdzaken willen oriënteren.

Daarna volgt een overzicht van de ontwikkeling van het strafrecht in de Zuid-Amerikaanse landen, steunende op Europesche codificaties. Voor eerste kennismaking met de strafwetgeving in dit, buiten onze gezichtskring vallende werelddeel is dit overzicht van groot gemak.

Een résumé van de inhoud van vreemde tijdschriften op strafrechtelijk terrein, enige aankondigingen — waaronder die van het

opstel van Prof. Mr J. M. van *Bemmelen,* het Duitse strafrecht en de Duitse atrafwetenschap na de oorlog, in T. v. Sr. — en enkele belangrijke rechterlijke beslissingen sluit deze aflevering.

Juni ***1950.*** De omstandigheid, dat omtrent dc strafbaarstelling van oorlogsmisdrijven algemene beginselen nog niet aan de orde zijn geweest, gaf aan de Antwerpse advocaat Paul Speyer aanleiding om een verhandeling te wijden aan ,,les crimes de guerre par omission", oorlogsmisdrijven gepleegd door minderen met stil gehouden instemming of zonder ingrijpen van meerderen. Onze militaire rechter zou zich mogen beroepen op de artt. 143 of 144 Mil. Swb., dat ruimer gesteld is, terwijl onze bijzondere rechters de bepaling van art. 27a, alinea **3,** mochten toepassen. De Schrijver haalt een groot aantal wetsbepalingen aan uit nationale strafwetboeken en vele beslissingen van nationale rechters, uit welke gevolgtrekkingen van algemene aard kunnen worden gemaakt. Hij gaat echter nog niet zover om een redactie te neven. welke in een wetboek van internationaal militair strafrecht op haar plaats zou zijn.

Hierop volgt een studie van Dil. Raoul van der Made over de nieuwe leer der criminologen over het doel van de straf: niet langer repressie van de misdaad, maar voorkoming van verdere afdwalingen en genezing van de misdadig afgedwaalde. In het bijzonder ging hij na hetgeen vroeger op dit gebied werd geschreven, ten einde aan te tonen, dat er niets nieuws onder de zon is en dat de moderne criminologie in deze zonder onderling verband verspreide symptomen systeem heeft willen brengen, een systeem, dat aangeduid wordt met de naam ,,défense sociale". De Schrijver nam twee tijdperken in beschouwing: dat van de Griekse philosophen en dat van de zogenaamde positivisten uit de tweede helft van de 19e eeuw. Voor hen, die zich hiervoor interesseren, een zeer waardevol overzicht.

Hierop volgt het vonnis, dat op 16 April 1947 gewezen is door de 2de kamer van het Amerikaanse militaire tribunaal te Neurenberg tegen de Duitse maarschalk E. *Milch.*

Daarna: een overzicht van de strafwetgeving der Scandinavische landen in 1949 en een verslag over een bijeenkomst van leden der Union belge et luxembourgeoise de droit pénal, waar de taak van de psychiater besproken is. De voordracht over dit onderwerp, gehouden door Dr *Dewulf,* volgt in extenso. Een overzicht van de conclusies, tot welke de Union internationale de protection de l'enfance in haar vergadering van 10-15 April 1950 gekomen is, sluit hierbij aan en de Kroniek eindigt met enige mededelingen over bestrijding van het drankmisbruik en over medicina forensis.

Overzichten van de inhoud van tijdschriften, boekaankondigingen — onder welke die van het in dit jaar versdhenen .Handboek van het Nederlands strafrecht van Prof. Pompe — en enkele vonnisen besluiten deze aflevering.

Juli 1950. Deze aflevering vangt aan met een verhandeling van de Directeur van deze Revue, M. *Joseph* Y. *Dautricourt* en bevat een bijzonder lezenswaardig betoog over de aard en de grondslag van het universeel strafrecht. De Schrijver stelt naast en in hiërarchie boven elkaar nationaal, internationaal en universeel strafrecht. De grensvormen, nationaal en universeel strafrecht, typeert hij als de strafrechtelijke omschrijving van het sociale geweten ener natie, resp. als de strafrechtelijke omschrijving van het geweten van een staatsbestel, dat boven dat van alle staten is gesteld. In laatstbedoelde zin verwijst hij naar de in 1948 door de algemene vergadering van de U.N.O. vastgestelde universele verklaring van de rechten van de mens.

Tussen deze twee vormen in rangschikt de Schrijver het internationaal strafrerht, de omschrijving van misdrijven tegen de internationale openbare orde. Als voorbeelden noemt hij: zeeroof, handel in verdovende middelen, valse munterij, slaven- en blanke-slavinnenhandel en terrorisme, alles misdrijven, van welke verschillende staten de gevolgen ondervinden.

Daarentegen brengt de Schrijver de oorlogsmisdrijven in hun drieledige verdeling tot het universeel strafrecht.

Deze verdeling van het strafrecht licht de Schrijver omstandig toe met aanhalingen uit vele verhandelingen van gezaghebbende auteurs. Toch acht ik haar niet houdbaar en ik hoop er later nog op terug te komen. De tussengroep heeft m.i. evenmin recht van bestaan als de wanbedrijven in de drieledige verdeling van strafbare feiten in een of ander nationaal strafrecht.

Hierna volgt een curieuse rechtshistorische beschrijving van een huwelijk in 1538, dat aanleiding gaf tot kerkrechtelijke moeilijkheden.

De bekende medicus Dr A. *Ley* resumeert hetgeen bekend is geworden over de stelselmatig in Duitsland voltrokken moorden van geesteszieken, bij welke maatregel bezuinigingsoverwegingen ten behoeve van een ruimer oorlogsbudget een rol gespeeld hebben. Op deze geraffineerd georganiseerde wijze verloren naar raming meer dan tweehonderd duizend ,,ongeneeslijk" verklaarde personen in de gasovens het leven en de overheid noemde deze systematische mensen-opruiming ten onrechte euthanésie (een zachte of nuttige dood).

Enkele beslissingen uit de Neurenbergse cyclus in résumé volgen hierop, aansluitende aan die, welke in een der vorige afleveringen zijn opgenomen.

De Officier van Justitie te Leeuwarden Dr F. *Hollander* geeft onder de Kroniek een overzicht van de Nederlandse rechtspraak en rechtswetenschap op penitentiair en criminoligsch terrein. Een beknopt overzicht van de inhoud van verschillende tijdschriften, enige boekaankondigingen (onder welke de laatste uitgave van het Leerboek van strafvordering van Prof. Mr J. 24 *van Bernrnelen)* en enkele rechterlijke beslissingen besluiten deze aflevering en jaargang.

R. *C.*

Klachtzaken in het Commandement der Zeemacht Nederland van 1 Juli 1949—1 Juli 1950 ingevolge 2 VKM II art. 57.

KWALITEIT	Ingediend bij Commandant Zeemacht Ned.	Gegrond	Gedeeltelijk gegrond	Ongegrond	Nog niet beslist CZMNED	Handhaving straf en strafreden	Handhaving straf en wijziging strafreden	Wijziging straf en strafreden	Tenietdoening straf en strafreden	Eindbeslissing HMG ingeroepen	Gegrond	Straf en strafreden teniet gedaan	Nog niet beslist HMG
1. Beroepsoficieren . . .	2	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—
2. Officieren K.M.R. . .	2	—	—	2	—	1	1	—	—	1	1	1	—
3. Onderoficieren met de rang van sergeant en hoger	4	2	—	1	1	1	1	—	1	—	—	—	—
4. Korporaals en manschappen	8	2	1	4	1	4	—	1	2	1	—	—	1
5. Miliciens . . . , ...	5	—	—	4	1	4	—	—	—	—	—	—	—

Drukfout.

Op blz. 576 regel 11 v.b. staat „XLI", lees: „XLII".

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Processuële Economie.

door

Mr D. B. A. FRANKEN.

Op blz. 548 M.R.T. XLIII staat onder het vonnis van den Krijgsraad te Velde Oost dd. 26 April 1950 een naschrift van de hand van R(ollin) C(ouquerque). De gezaghebbende schrijver veronderstelt dat dit vonnis een zogenaamde ,,verkorte procedure" heeft afgesloten, daar art. 178 sub 2° R.L. de mogelijkheid van een verstekprocedure in het militaire strafproces opent. Geheel zeker van zijn veronderstelling is de schrijver echter niet op grond van de omstandigheid, dat onder de toegepaste wetsartikelen wel art. 193 R.L. wordt genoemd, maar niet art. 179 R.L. Dit laatste zou op een omissie kunnen berusten, maar zo dit niet het geval mocht, zijn en er dus geen verkorte procedure zou hebben plaats gehad, dan zou ten onrechte verstek zijn verleend, daar de gewone militaire strafprocedure verstek niet kent.

Het naschrift is in zoverre instructief, dat zij die het nog niet mochten weten — het standpunt der redactie M.R.T. is n.l., dat haar tijdschrift ook bestemd is ter voorlichting van leken op militairrechtelijk gebied — uit de inhoud van het naschrift kunnen leren, dat de gewone procedure in het militaire strafproces verstek niet toelaat, doch de zogenaamde ,,verkorte procedure" wel.

Minder instructief acht ik het, dat de gezaghebbende annotator de vraag of in casu de verstekprocedure ten rechte is toegepast, wil laten beslissen door de omstandigheid of voor het niet noemen van art. 179 R.L. onder de toegepaste wetsartikelen al of niet aan een omissie moet worden gedacht. Ik kan mij n.l. indenken dat vele leken op gezag van den deskundigen schrijver zullen aannemen, dat ongeacht wat de verdere inhoud van het vonnis mag vermelden omtrent de bij de procedure in acht genomen vormen, termijnen enz. *) de vraag of dit ten rechte of ten onrechte is geschied niet afhangt van hetgeen de desbetreffende overwegingen en beslissingen (,,be-.,palingen") vermelden, doch alleen daarvan dat het artikel, dat die vorm of beslissing voorschrijft in het vonnis onder de toegepaste artikelen wordt vermeld. Ook is niet uitgesloten, dat zij, die het militaire recht al meer of minder meester zijn, op voornoemd gezag zullen aannemen, dat wanneer bij voorkomende gelegenheden een dergelijk artikel niet onder de toegepaste wetsartikelen wordt genoemd, er niet alleen een blunder van formaat is gepleegd, maar eigenlijk het vonnis op het betreffende punt dermate onduidelijk is, dat het tot allerlei onderstellingen omtrent haar al of niet juistheid aanleiding geeft. Omdat zowel de leken-conclusie als de meesterconclusie waartoe de inhoud van het naschrift zou kunnen leiden

*) Zoals uit onze noot op blz. 727 blikt, vermeldde het vonnis omtrent de ,,verkorte procedure" i.c. niets. (Red. M.R.T.)

op verkeerde premissen zouden berusten en misvattingen van formaat zouden zijn, acht ik de inhoud van het izaschrift eerder gevaarlijk dan instructief.

Ik rnoge dit nader motiveren.

Art. 197 R.L. (189 R.Z.) schrijft onder meer voor. dat het vonnis moet inhouden in geval van veroordeling, de artitkelen der wet, welke worden boegepaat. Aangezien het onderhavige vonnis niet een veroordeling inhoudt, kan het niet-noeinrn van art. 179 R.L. dus niet op een omissie berusten al moge het vreemd schijnen. dat art. 193 R.L. onverplicht wel in het vonnis is opgenomen.

Het inlassen der toegepaste strafwet moet bij een veroordelend vonnis tot waarborg strekken. dat door dc rechter geen willekeurige en onwettige straffen kunnen worden uitgesproken en dat bij ieder vonnis slechts wordt opgelegd de straf of straffen der wel [1]). Hei

---

1) Naar hetgeen de vroegere staatsregelingen bepaald hadden, stelde de G.W. van 1814 vast, dat in alle criminele vonnissen, bij veroordeling, de misdaad moest worden uitgedrukt; de G.W. van 1815 vorderde daarenboven, dat daarbij de wet, welke werd toegepast, zou worden aangehaald.

In de G.W. van 1814 werd genoemde bepaling (met enige andere) opgenomen ,,teneinde aan de ingezetenen dezer landen te waarborgen de on-
,.schatbare voorrechten van burgerlijke vrijheid". Zij was een der ,,grond-
,,slagen der wettelijke beschikkingen" terzake.

Staatsregeling van 1798:

Art. *262.* In criniineele vonnissen, ten nadeele van den beschuldigden gewezen, word de misdaad nauwkeuriglijk uitgedrukt, op poene van nulliteit.

Staatsregeling van 1801:

Art. 80. In criminele zaken wordt bij definitieve sententiën en vonnissen ten nadeele van eenen beschuldigden, het gepleegde misdrijf uitgedrukt, op poene van nulliteit.

Staatsregeling van 1805:

Art. 72. In alle criniinele vonnissen wordt het misdrijf van den veroordeelden uitgedrukt, op poene van nulliteit.

Staatsregeling van 1806:

Art. 68. (Gelijkluidend met art. 72 van 1805).

Grondwet van 1814:

Art. 101. ..... Bij crimineele vonnissen, ten laste van eenen beschuldigden gewezen, moet de misdaad worden uitgedrukt.

Grondwet van 1815:

Art 372. In alle criminele vonnissen, ten laste van eenen beschuldigden gewezen, moet de misdaad worden uitgedrukt en omschreven, met aanhaling van de artikelen der wet, waarop de uitspraak is gegrond.

Grondwet van 1840:

Art. *170.* (Gelijkluidend met art. 172 van 1815).

Grondwet van 1848:

Art. *156.* Alle vonnissen moeten de gronden, waarop zij rusten, en in strafzaken de artikelen der wet, waarop de veroordeling rust, vernielden. .....

Grondwetten van 1887 en van 1917:

hrt. 161. Alle vonnissen moeten de gronden, waarop zij rusten, inhouden en in strafzaken de wettelijke voorschriften, waarop de veroordeling rust, aanwijzen. .....

Grondwetten van 1922, van 1937 en van 1947:

Art. 168. (Gelijkluidend niet art. 161 van 1887).

is een uitvloeisel van de bekende Feuerbachse regel: „Nulla poena „sine praevia lege poenali". Houdt men dat doel in het oog, dan vermelden de vonnissen van den militairen rechter eerder een teveel dan een tekort der artikelen der wet, welke worden toegepast. Men ziet toch dikwijls aangehaald art. 1 of 2 W.M.S.R. betrekking hebbende op de ontvankelijkheid van de vervolging, of de artikelen 60 of 62 W.M.S.R. betrekking hebbende op de militaire status van de delinquent en diens onderworpenheid aan de militaire jurisdictie of de artikelen 68 of 69 of 128, telkens bevattende een authentieke interpretatie van in het W.M.S.R. voorkomende uitdrukkingen. Het is een vrij onschuldig gedoe, mils men er maar niet dc consequentie aan verbindt. dat wanneer een dergelijk artikel niet wordt opgenomen. het betreffende vonnis aan duidclijkbeid tekortkomt of dat er een omissie is begaan. Ik zelf haal onverplicht altijd de art' kelen 185. 188 en 189 R.Z. aan en zo er in het vonnis een beslissing omtrent de overtuigingsstukken wordt gegeven of de vernietiging of onbruikbaarmaking van voorwerpen wordt gelast (dit laatste is niet het opleggen van een straf, doch een zuivere politiemaatregel) ook art. 190 R.Z. Het is het overbodige dat niet schaadt en ik volg deze traditie omdat ze al bijna anderhalve eeuw bij de zeekrijgsraden in gebruik is. Mochten deze artikelen in het vonnis eens worden vergeten, dan kan men mij inconsequentie verwijten of het niet in acht nemen van de bestaande mos, maar zeer zeker niet een omissie. Ook wordt door het al of niet opnemen van bedoelde artikelen het vonnis er niet duidelijker of onduidelijker door, want of de inhoud van het vonnis aan de daaromtrent in die artikelen gestelde eisen voldoet. leest men uit de betreffende overwegingen en beslissicgen in het vonnis zelf, terwijl liet aanhalen van genoemde artikelen niet altijd een waarborg biedt, dat het vorinis aan de gestelde eisen voldoet.

Hrt is zeer zeker niet de bedoeling van art. 197 R.L. (189 R.Z.), dat alle bepalingen der strafwet, hoe indirect ook. kunnen gezegd worden bij het vonnis zelfs in haar meest verwijderde gevolgen te zijn toegepast. Het hierboven aangewezen doel vordert, dat alleen die artikelen worden vermeld van die wet of wetten, welke aan het vonnis tot dadelijke en onmiddellijke grondslag liggen, n.l. die, waarbij het strafbare feit wordt omschreven en de daarop bedreigde straf of straffen vastgesteld. Het zal b.v. in zaken van diefstal met verzwarende omstandigheid niet nodig zijn in het vonnis op te nemen art. 90 S.R., welk artikel leert wat het onder valse sleutels verstaat. Bij gequalificeerde mishandeling is het al evenmin nodig art. 82 S.R. te vermelden. welk artikel aangeeft wat onder zuaar lichamelijk letsel wordt begrepen of medebegrepen. Betreft het vonnis een misdrijf, dat alleen op klachte vervolgbaar was, dan is het niet nodig een of meer artikelen 64—67a S.R. te vermelden. Nog minder nodig is het, artikelen, betrekking hebbende op voorschriften van processuele aard. te vermelden. Het zal uit de overwrgingen en verdere inhoud van het vonnis zelf moeten blijken,

of de bij die artikelen voorgeschreven vormen, termijnen enz. zijn in acht genomen, doch niet nodig is om bij klachtmisdrijven een of meer der artikelen 164—166 S.V. bij voeging of splitsing van zaken artikel 259 of 276 S.V. te vermelden. Al evenmin is het nodig om artikelen betrekking hebbende op het bewijs (artt. 338—344 S.V. 74 Inv. Mil. Straf- en Tuchtrecht) te vermelden.

Gaat men de jurisprudentie van de H.R. op het met ons art. 197 R.L. overeenkomende art. 358 S.V. na, dan krijgt men een goede indruk omtrent hetgeen de H.R. in deze materie op straffe van nietigheid vereist acht en hetgeen ons hoogste rechtscollege niet verplicht acht of als het onverplicht toch is opgenomen als het overbodige dat niet schaadt, doch niet tot nietigheid voert.

H.R. *17 Januari 1927 N.J. 1927 blz. 189:* Bij veroordeling behoeven slechts die wettelijke voorschriften te worden aangeliaald, welke de toegepaste verbods- en strafbepalingen inhouden en de onmiddellijke grondslag der veroordeling uitmaken. Hiertoe behoort niet art. 424 S.V.

H.R. 2 November 1931 N.J. 1932 blz. 835: idem.

***H.R.**7 Maart 1927 N.J. 1927 blz. 430* en *H.R. 19 Maart 1928 N.J. 1928 blz. 764:* Bij veroordeling wegens uitlokking behoort art. 47 S.R. tot de wettelijke voorschriften, waarop bij oplegging van straf, deze is gegrond. Idem bij doen plegen.

H.R. *27 Juni 1927 N.J. 1927 blz. 946:* Tot de wettelijke voorschriften, waarop de straf is gegrond, behoren alleen die artikelen, welke de onmiddellijke grondslag der veroordeling uitmaken, waartoe niet kunnen worden gerekend bepalingen omtrent de procesgang.

H.H. 19 December 1927 N.J. 1928 blz. 97: Bij veroordeling wegens deelneming aan een bij de wet verboden vereniging behoren de artt. 2 en 3 der Wet van 22 April 1855 Stbl. 32 als niet uitmakende de onmiddellijke grondslag der veroordeling niet te worden aangehaald.

H.R. 29 Mei 1928 N.J. 1928 blz. 1238 en H.R. 18 Mei 1936 N.J. 1936 N° 927: Het Hof heeft kenlijk art. 23 bis/24 S.R. toegepast, echter zonder dat artikel in het arrest te vermclclen. Vernietiging deswege van het arrest.

H.R. *23 December 1929 N.J. 1930 blz. 229:* In een geval ale het onderhavige behoort art. 10 S.R. als bevattende niet een verbods- of strafbepaling, welke de onmiddellijke grondslag der veroordeling uitmaakt, niet tot de wettelijke voorschriften waarop in de zin van art. 358 S.V. de opgelegde straf is gegrond.

H.R. *24 November 1930 N.J. 1931 blz. 203:* Door vermelding van de artikelen 432 en 434 S.R. is aan de eis van art. 358 S.V. voldaan. De artikelen 9, 18 en 32 S.R. behoren niet tot de voorschriften, waarop de oplegging van straf is gegrond.

H.R. *20 April 1931 N.J. 1931 blz. 995:* Vernietiging van een vonnis wegens het niet-vermelden van art. 34 S.R. krachtens hetwelk

in geval van verbeurdverklaring vervangende hechtenis kan worden opgelegd.

H.R. 2 Februari 1931 N.J. 1931 blz. 1045: Niet-aanhaling van art. 29 Motor- en Rijwielwet, waarbij de overtreding van art. 22 dier wet is strafbaar gesteld. Vernietiging van het vonnis.

H.R. 17 October 1932 N.J. 1932 blz. 1686: De rechtbank heeft een geldboete en vervangende hechtenis opgelegd, doch verzuimd art. 23 S.R. te vermelden.

H.R. 6 Maart 1933 N.J. 1933 blz. 827, H.R. 8 Februari 1943 N.J. 1943 N° 253 en ***H.R. 6 November 1933 N.J. 1934 blz. 274:*** Art. 91 S.R. behoort niet tot de wettelijke voorschriften. waarop de strafoplegging is gegrond; daarom behoefde dit artikel niet in het vonnis te worden vermeld.
Conclusie Adv. Gen. BESIER in hel laatste arrest: Verzuimd is de aanhaling van art. 91 S.R., hoewel het hier — anders dan in het geval van H.R. 6 Maart 1933 — betreft een feit elders dan in het Wetboek van Strafrecht strafbaar gesteld. Door H.R. niet beslist.

H.R. 24 Juni 1935 N.J. 1935 blz. 1330: vermelding van het voorschrift dat het strafbare feit als overtreding is te beschouwen, is niet nodig.

H.R. ***23 Juli 1935 N.J. 1936 No. 39, H.R. 26 Mei 1930 N.J. 1930 blz. 1162*** en ***H.R. 27 Juni 1932 N.J. 1932 blz. 545:*** Waar in casu de bewezenverklaarde feiten opleveren zowel heb misdrijf van art. 2471239, 1e als dat van art. 249 aanhef en sub 1/239, 2e S.R. en zich dus het geval voordoet van art. 55 S.R. had, nu alleen art. 249 aanhef en sub 1°/239 op de feiten werd toegepast, hetgeen art. 55 toelaat, dat artikel behoren te worden aangehaald.

H.R. 22 Juni 1942 N.J. 1942 No. 627: Ten onrechte vermeldt het arrest niet als toegepast art. 23 S.R.. op welk artikel berust de opgelegde vervangende hechtenis.

H.R. ***14 Maart 1944 N.J. 1944/45 No. 411:*** De bij het'arrest opgelegde straffen berusten rechtstreeks op de artikelen 1 en 3 van het Econ. Sanctiebesluit 1941, welke artikclen in het arrest zijn aangehaald; de aanhaling van nog andere artikelen is niet op straffe van nietigheid verboden.

H.R. 7 December 1948 N.J. 1949 No. 189: De ten-onrechte-vermelding als in het vonnis toegepaste wetsvoorschriften brengt niet mede nietigheid van het vonnis, indien de enige grief is. dat die vermelding overbodig is.

H.R. ***11 Januari 1949 N.J. Z949 No. 450:*** Niet aanhaling van art. **63** S.R. leidt in casu tot nietigheid.

Het zal uit deze jurisprudentie duidelijk worden, dat in geval van poging steeds art. 45 S.R. behoort te worden aangehaald, bij veroordeling tot de bijkomende straf van ontslag uit de militaire dienst enz. of van verlaging respectievelijk de artikelen 23 of 25 W.M.S.R.,

bij een V.V. behalve de artikelen *14a* en vlg. S.R. mede art. 15 W.M.S.R. Of in het laatste geval ook het steeds aangehaald wordende art. 43 W.M.S.R. mede behoort te worden aangehaald, is aan twijfel onderhevig. Is bij de stukken een psychiatrisch rapport aanwezig, waaruit blijkt, dat de delinquent een of andere geestesstoring had tijdens het plegen van het feit. doch de krijgsraad geen verband tussen die storing en het gepleegde feit aanvaardt. dan zal art. 37*a* S.R. behoren te worden aangehaald. Heeft de beklaagde als ambtenaar door het begaan van het strafbare feit een ambtsplicht geschonden of gebruik gemaakt van macht, gelegenheid of middel, hem door zijn ambt geschonken, dan zal ari. 44 S.R. behoren te worden aangehaald. Het zal ook duidelijk zijn dat een artikel *12* W.M.S.R. nooit ***behoort*** te worden aangehaald. Wel is waar kan gezegd worden. dat bij het opleggen van de straf van militaire detentie dit artikel in zekeren zin wordt toegepast. maar het betreft hier niet de veroordeling tot die straf. maar slechts een gevolg van die veroordeling tot straf.

Anders dan S.V. eisen de militaire rechtsplegingen niet de vermelding der toegepaste strafwetsartikelen op straffe *can nietigheid.* Art. 168 G.W. zegt: „Alle vonnissen moeten de gronden waarop zij „rusten iiîhouden en in strafzaken de wettelijke voorschriften. waar„op de veroordeling rust, aanwijzen." Dit bevel is algemeen en gebiedend; de gewone wet mag daaraan niet derogeren. De militaire rechtsplegingen doen dat ook niet. De Wet op de Rechterlijke Organisatie is verder gegaan in haar bekrachtiging van art. 168 G.W. door te bepalen, dat iedere inbreuk op dat voorschrift met nietigheid wordt gestraft. Art. 358 S.V. bestendigde die sanctie

Het aanhalen der toegepaste strafwet-artikelen is dus wel een zaak van gewicht. Het aanhalen van meer artikelen dan strikt vereist is een overbodige luxe. Het aanhalen of liet niet-vermelden van de al of niet vereiste artikelen beslist niets omtrent de al of niet juistheid van de overige inhoud van het vonnis.

Het onderhavige vonnis biedt voor het beu-ijs dier stelling een goede grondslag.

De Heer ROLLIN COUQUERQUE is van mening, dat het niet-vermelden van art. 179 R.L. doch liet wel vermelden van art. 193 R.L. het antwoord op de vraag of in casu al dan niet de verkorte procedure werd toegepast, bemoeilijkt zo niet onmogelijk maakt. Dit antwoord zal men echter niet uit de al of niet vermelde artikelen kunnen vinden, doch wel uit de verdere inhoud en opbouw van het vonnis.

Hoewel ik het toejuich. dat de Redactie M.R.T. niet alle vonnissen in extenso afdrukt, gevoel ik hel in casu toch als een gemis, dat de aanhef van het onderhavige vonnis werd verkort. Ware dit niet geschied dan had ik mijn overtuiging, dat in casu de verkorte procedure *is* gevolgd kunnen motiveren. Die overtuiging is thans gevestigd op de in het vonnis voorkomende overweging betreffende de verstekverlening en op hef feit, dat de sieller van het vonnis heeft getoond eerder kortheid van het vonnis te willen betrachten, dan daarin

overbodige overwegingen op te nemen. Gaarne echter had ik de aanhef van het vonnis volledíger zien afgedrukt dan alleen met de woorden: .,Gezien. . . .enz." "). De opbouw van het vonnis had dan mijn overtuiging nader kunnen bevestigen. Want de opbouw van een vonnis betrekking hebbende op de berechting van een overtreding, waarbij de verkorte procedure (V.P.) is gevolgd, verschilt, bij de zeemacht althans. van die betreffende een strafbaar feit. waarbij de gewone procedure (G.P.) is gevolgd.

In een G.P. zijn de clausules: .,Gezien de beschikking tot ver- ,.wijzing naar den zeekrijgsraad dd. . . ." en die ..Gezien het bevel ..tot bijeenkoming van den zeekrijgsraad. . . . aan den voet van welk ,,stuk door den fiscael aan den beklaagde ten laste wordt gelegd ..enz." gescheiden, terwijl wij in een V.P. als één clausule zien vermeld: ,,Gezien de beschikking tot verwijzing naar den zeekrijgsraad ..dd. . . ., waarbij deze raad werd bevolen bijeen te komen op . . . . . ,.aan den voet van welk stuk door den fiscaal aan beklaagde ten .,laste wordt gelegd enz." Die telastlegging zal in een V.P. steeds de feitelijke omschrijving van een overtreding vermelden en nooit die van een misdrijf. In een V.P. zal dc clausule: .,Gelet op het .,onderzoek ter terechtzitting". zijnde dit het enige onderzoek dat heeft plaats gevonden, vermits er geen instructie is gehouden, niet mogen ontbreken, terwijl deze clausule in een G.P., waarbij op, de terechtzitting in den regel niets anders geschiedt dan het voorlezen van de processtukken, regelmatig ontbreekt en is vervangen door: .,Gezien de stukken van den processe". De clausule .,Gezien de ..schriftuur van eis door den fiscaal overgelegd enz." vindt men in een V.P. niet, daar daarbij de fiscaal niet een schriftuur van eis indient, doch ingevolge het hier toepasselijk art. 311 Sv. een ,,vorde- ..ring" doet.

De in een G.P. voorkomende clausule: ..Gelet op de verklaring ..door de beklaagde (namens de beklaagde door diens raadsman) ..afgelegd. dat hij afstand doet van het recht om een schriftuur van ..antwoord in te dienen" ontbreekt in een V.P.

In een gewone procedure treedt meestal een raadsman op, in een verkorte procedure weinig of nooit. In een G.P. is de clausule: .,Ge- ,,hoord de pleidooien tussen de raadsman van beklaagde en de fiscaal ,.gevoerd" regel, de clausule: ,.Gelet op hetgeen de beklaagde in het

---

*) Het weggelaten stuk luidde in extenso:

„Gezien de beschikking namens de Chef van de Generale Staf dd 5 April „1950 tot verwijzing van de zaak tegen beklaagde naar de Krijgsraad te „velde;

„Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op „de terechtzitting van 26 April **1950** en gehoord de voorlezing van de con- „clusie van deze schriftuur, strekkende tot veroordeling van beklaagde tot „betaling van een geldboete groot vier gulden, bij nipt-betaling en verhaal „te vervangen door hechtenis voor de tijd van twee dagen;

„Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terecht- zitting gehouden onderzoek;".

Ook hier is niets wat op een verkort proces zou wijzen. (Red. M.B.T.)

,,midden heeft gebracht" uitzondering. In een V.P. is het omgelreerde het geval.

In een G.P. zal in de overwegingen steeds sprake zijn van de inhoud der processtukken, die ten processe aanwezig zijn en zijn voorgelezen, terwijl in een V.P. sprake kan zijn van de inhoud van ten processe aanwezige stukken ,,waarvan ter terechtzitting door de ,,president de korte inhoud is medegedeeld".

Tenslotte kan in een V.P. een overweging betreffende verstekbehandeling voorkomen, in een G.P. nooit.

Het afdrukken van een meer volledige tekst van het vonnis had ons dus meer zekerheid kunnen verschaffen omtrent het antwoord op de vraag of in casu al dan niet terecht verstek is verleend dan het al of niet afdrukken van art. 179 R.L.

Ondanks het feit dat art. 179 R.L. niet in het vonnis is vermeld en het vonnis niet in zijn geheel is afgedrukt ben ik er toch sterk van overtuigd dat in casu de verkorte procedure is gevolgd. Daarentegen ben ik ondanks het feit, dat in het betreffende vonnis art. 193 R.L. wel werd aangehaald er heel weinig van overtuigd, dat de aanhaling van dat artikel met de verdere inhoud van het vonnis klopt.

De in art. 193 R.L. voorgeschreven rechterlijke werkmethode luidt aldus, dat de krijgsraad naar aanleiding van het aan de voet van het bevel tot bijeenkoming ten laste gelegde en van het onderzoek ter terechtzitting beraadslaagt:

1e. over het bewezene of niet bewezene der feiten;
2e. over derzelver qualificatie, welke vraag in de praktijk wordt gesplitst in de twee volgende vragen:
   a. Zijn die feiten (een) strafbaar(e) feit(en) en
   b. Zo ja, welk(e)?
3e. over het bewezene der schuld van beklaagde;
4e. over de toepassing van de straf of straffen bij de wet bepaald.

Volledigheidshalve zij opgemerkt, dat art. 193 R.L. de materie niet uitputtend regelt, omdat art. 58 W.K. a.h.w. tegen dat artikel aanbotst en het in een bepaalde stand van de beraadslagingen nodig kan maken, dat de krijgsraad in zijn beraadslagingen de bevoegdheidsvraag betrekt ingeval mocht blijken, dat niet de krijgsraad doch de tuchtrechter bevoegd is om de aan de kennisneming van de krijgsraad onderworpen zaak te berechten.

In de artikelen 224 en 240 R.L. is ook van een onbevoegdverklaring des rechters sprake. Het verband met art. 193 R.L. ontbreekt. Dit is in zoverre begrijpelijk omdat bij een absolute of relatieve onbevoegdheid van den rechter in casu zonder onderzoek der zaak zelve een beslissing mag worden gegeven, zodat de beraadslaging omtrent de in art. 193 vermelde punten kan vervallen.

Volgens art. 193 R.L. moet ieder eindvonnis noodzakelijk inhouden een veroordeling of een vrijspraak. Een ander dispositief is niet toegestaan. Onder vrijspraak vallen:

1e. de vrijspraak in eigenlijken zin (aquittement) indien het bewijs

van het tenlastegelegde of van beklaagde's schuld eraan niet is geleverd;

2e. het ontslag van alle rechtsvervolging (absolution) indien de rechter oordeelt dat het bewezen feit of de dader niet strafbaar is;

3e. indien uit andere hoofde terzake van het feit geen recht tot strafvordering aanwezig is.

M.i. kunnen onder 3e alleen maar worden gebracht die gevallen, welke in het burgerlijk strafproces een niet-ontvankelijkverklaring van den officier van justitie zouden opleveren. Art. 193 R.L. is goeddeels overgeschreven van de artikelen 211 en 216 S.V. (1886), maar terecht behielp art. 193 R.L. zich liever met een vrijspraak dan dat het de niet-ontvankelijkverklaring van art. 216 overnam, omdat het recht tot strafvordering niet hij de auditeur doch bij de verwijzingsofficier berust. Hetgeen ROLLIN COUQUERQUE daaromtrent in zijn naschrift onder de sententie van het H.M.G. van 1 October 1948 schreef, is volkomen juist. (Zie M.R.T. XLII blz. 38). Bij sententie van 12 April 1927 (M.R.T. XXII blz. 566) gaf het H.M.G. in het geval, dat bij eenvoudige belediging een klachte van den beledigde ontbrak, in afwijking van het advies van den Advocaat-Fiscaal. die de auditeur-militair niet ontvankelijk in diens vordering wilde verklaren en zonder met zijn Advocaat-Fiscaal daaromtrent te debatteren een vrijspraak.

Geen recht tot strafvordering zal aanwezig zijn b.v. indien de vervolging verjaard is of uitgesloten door de regel non bis in idem of bij het ontbreken van een klacht bij klachtdelicten of het Nederlandse strafrecht in verband met een der bepalingen van de artt. 1-8 S.R. of 4 en 5 W.M.S.R. niet toepasselijk is.

Ingeval van onbevoegdheid des rechters of van nietigheid der dagvaarding is er terzake van het feit wel degelijk een recht tot strafvordering aanwezig. Er is echter een fout begaan of er heeft een verzuim plaats gevonden, welke de rechter moet herstellen. In deze gevallen geeft art. 193 R.L. geen oplossing. Immers een veroordeling is natuurlijk uitgesloten en voor een der hierbovengenoemde drie soorten van vrijspraak is er al evenmin plaats. Bij onbevoegdheid des rechters bieden de artikelen 221 vlg. R.L. uitkomst. Bij een nietige dagvaarding bevat de R.L. een manco. Vermeldenswaard is daarom. dat art. 211 S.V. (1886), welks inhoud in 1912 bijna woordelijk in art. 193 R.L. werd overgenomen, in zijn oorspronkelijk ontwerp onder ij. bepaalde. (Zie E. A. SMIDT I 603):

„De beraadslagingen over de punten 1, 2 en 3 van art. 221 (211) „vermeld, vervallen, wanneer, zonder dat daartoe onderzoek der „zaak zelve nodig is, blijkt dat de dagvaarding nietig, de officier „van justitie niet ontvankelijk of de regtbank onbevoegd is".

In de toelichting werd gewezen op „voorbeelden van die gevallen ..reeds vermeld bij art. 154 (153)" en tevens herinnerd, dat de praktijk en de jurisprudentie onder het wetboek van 1838 reeds meebrachten, wat in de voorgestelde bepaling uitdrukkelijk zou

worden voorgeschreven. De commissie achtte het artikel juist „op ,,grond hiervan overbodig". Het verviel omdat men het vanzelfsprekend vond, dat bij nietigverklaring der dagvaarding. niet-ontvankelijkverklaring der actie of onbevoegdverklaring des rechters voor wie ze is aangebracht, een beslissing over de zaak ten principale niet te pas komt. Eerst in 1926 is de bestaande praktijk en de bestaande jurisprudentie uitdrukkelijk in de artt. 348 en 349 S.V. vastgelegd.

Zoals wij hierboven zagen bevat bij niet-ontvankelijkheid der actie art. 193 R.L. en bij onbevoegdheid de artt. 221 vlg. R.L. zelfstandige regeiingen. Bij nietigheid der dagvaarding bevatten de militaire rechtsplegingen, evenmin als de wetbocken van strafvordering van 1838 en 1886. een uitdrukkelijke bepaling. Het lijkt mij vanzelfsprekend. dat evenals de burgerlijke strafrechter tot 1926 zonder uitdrukkelijke wetsbepaling de nietigheid der dagvaarding als uitspraak gaf zonde dat daarbij een onderzoek en beslissing over de zaak ten principale tepas kwam, de militaire rechter in voorkomende gevallen hetzelfde behoort te doen. De militaire rechtsplegingen erkennen uitdrukkelijk, dat de beklaagde zich niet au fond behoeft te verdedigen voor een onbevoegde rechter. Het lijkt mij ook zonder uitdrukkelijke erkenning een onbetwisthaar recht van de beklaagde om niet voort te procederen op een nietige dagvaarding of tegen een uit welke hoofde ook niet-ontvankelijke actie. Bovendien wordt dan doelloos werk voorkomen.

Ook de beslissirig omtrent de nietigverklaring der dagvaarding zou ik, evenals zulks is voorgeschreven voor de onbevoegdverklaring en voor de vrijspraak op grond dat uit andere hoofde dan gebrek aan bewijs of niet-strafbaarheid van daad of dader geen recht tot strafvordering aanwezig is, in de vorm van een vonnis willen gieten. In wezen betreft het toch een *definitieve afdoening van de aanklacht en het regelrechte einde van het aanhangige proces,* zij het ook dat *ten aanzien van beklaagde* niets omtrent het feit. terzake waarvan hij werd vervolgd, werd beslist en beklaagde dus door dit vonnis niet met een non-bis-in-idem-pantser wordt geharnast. Er valt daarom wel wat voor te zeggen om de uitspraak in de vorm van een beslissing of dispositie te geven. Deze vorm van uitspraak is m.i. echter alleen maar toelaatbaar bij een *onderbreking van de procedure,* zoals b.v. ingeval van schorsing indien de rechter alsnog een onderzoek naar de geestvermogens van beklaagde nodig acht.

Blijkens de inhoud van het onderhavige vonnis heeft de krijgsraad, ondanks dat in het vonnis art. 193 R.L. wordt aangehaald, zich weinig van de voorgeschreven werkmethode aangetrokken. Immers de krijgsraad heeft zich direct geworpen op de vraag of de telastgelegde feiten een strafbaar feit inhouden en komt tot een negatieve conclusie, *zelfs indien dut telastgelegde mocht kunnen worden bewezen verklaard.* Blijkbaar op grond van processuele economie acht de krijgsraad een verder onderzoek van het al dan niet bewezene van het telastgelegde overbodig en spreekt beklaagde daarvan vrij.

Mijn grief tegen deze gang van zaken is niet. dat de krijgsraad bovengenoemde volgorde der vragen niet in acht neemt. In de praktijd geschiedt dat geregeld. Bij de zeemacht althans is na de bevestigende beantxvoordiag van vraag 1 steeds vraag 3 aan de orde en eerst daarna wordt vraag 2 behandeld. Eerst dus worden de feitelijke vragen beslist daarna de rechtsvragen. De bedoeling van het artikel is dat over de *vier* punten bepaaldelijk of zoveel mogelijk worde beraadslaagd zonder dat het nodig is de daarbij genoemde orde te volgen. Trouwen? bij arrest van 28 October 1947 N.J. 1948 No. 46 heeft de H.R. ten aanzien van het met artikel 193 R.L. overeenkomende artikel 350 S.V. beslist, dat geen wetsbepaling iets hevai omtrent de *volgorde* waarin dc op straffe van nietigheid voorgeschreven beslissingen, waaronder die over de in art. 350 S.V. vermelde punten in het vonnis of arrest moeten worden opgenomen. Maar in dat arrest *zijn* die punten dan ook opgenomen.

Mijn grief gaat tegen het feit. dat de krijgsraad wel heeft beraadslaagd omtrent het al of niet strafbare van de *felastgelegde* feiten. hetgeen nergens staat voorgeschreven. ja zelfs m.i. verboden is (de rechter *moet* onderzoeken op de grondslag der telastlegging), maar geen onderzoek heeft ingesteld naar hetgeen in art. 193 R.L. wèl staat voorgeschreven, n.l. naar de al of niet strafbaarheid van de telastgelegde feiten, waaromtrent over het al dan niet bewezene is beraadslaagd. Immers art. 193 R.L. spreekt van de heraadslagingen over *derzelver* (d.i. over de feiten. waaromtrent over het al dan niet bewezene is beslist). Men kan dit muggenzifterij vinden en het staat misschien heel stoer om te antwoorden: ..Wat is dal nu, om nog te ..gaan onderzoeken of het telastgelegde al dan niet bewezen is als .tevoren overduidelijk blijkt. dat indien de feiten mochten zijn be-„mezen er toch vrijspraak moet volgen omdat ook die feiten niet .,strafbaar zijn. Wij kunnen onze tijd wel beter gebruiken. Efficaci-„teit ook in het strafproces!" Of een dergelijk antwoord moet worden beschouwcl als een teken van de rijpheid der proceshervorming of van haar naderende ouderdom is een quaestie van inzicht. Nieuw is de materie allerminst. Vroeger trachtte men deze processuele economie te bereiken door in dergelijke gevallen de dagvaarding nietig te verklaren. Mocht er iemand zijn die mijn opstel over het dagvaardingsbeginsel heeft gelezen. dan heeft hij wellicht onthouden, dat de H.R. reeds ongeveer een eeuw geleden aan dat grapje een einde maakte. Ook de in het onderhavige vonnis gevolgde methode is door de burgerrechter reeds eerder gevolgd, zij het dat het dictum een ontslag van rechtsvervolging inhield. doch ook dit trucje is door de H.R. al sirids 1830 te licht bevonden (de mij jongstbekende jurisprudentie is H.R. 6 Novemhcr 1922 W. No. 10986) [1]). Terecht ! De wet wilde niet en wil niet een beslissing over de qualifi-

---

[1]) Zie ook de sententies H.M.G. van 11 Januari 1918 M.R.T. XIII, blz. 466 en van 17 December 1918, M.R.T. XIV, blz. 481 alsmede de sententie van het H.M.G. van N.I. van 16 Maart 1934, M.R.T. XXX, blz. 190.

catie, waaraan niet is voorafgegaan een beslissing over het al dan niet bewezene der feiten. Voorts wordt de beschuldigde meer gebaat door een vrijspraak dan door een ontslag van rechtsvervolging en moet dus ook in zijn belang de beantwoording der vraag over het bewezene der feiten voorafgaan aan het stellen der vraag over het strafbare der feiten. Voor het militaire recht lijkt dat minder gewichtig omdat dit recht het ontslag niet kent, doch in plaats daarvan een vrijspraak. Toch kan ik mij voorstellen, dat de vrijgesprokene een vrijspraak van wat edeler gehalte wil hebben dan een op grond van de omstandigheid, dat het bewezene of zoals in casu het telastgelegde niet strafbaar is. Hij zal willen zien uitgemaakt, dat hij het telastgelegde niet heeft begaan en op grond daarvan een *zuivere* vrijspraak wensen. De militaire rechtsplegingen houden hiermede wel degelijk rekening door, anders dan S.V., ook ingeval van vrijspraak aan beklaagde het recht van hoger beroep toe te kennen. Het is kostelijk het gezicht van de raadsman te begluren als de president na de uitspraak de *vrijgesprokene* mededeelt, dat deze 10 dagen de tijd heeft om van het vonnis in hoger beroep te gaan bij het H.M.G. De mond van de raadsman valt wagewijd open. Betrof het een vrijspraak, waarvoor in het burgerlijk strafproces een ontslag zou zijn gegeven, dan had te voren reeds een flauwe glimlach de lippen van de raadsman gekruld om zoveel onverstand bij de militaire rechter. die zelfs van de meest elementaire beginselen van het strafproces niet het minste benul schiint te hebben.

In het burgerlijk strafproces is bij een ontslag van rechtsvervolging een stellige feitelijke beslissing mede nodig, teneinde de H.R., die niet in een feitelijk onderzoek mag treden, bij vernietiging der in cassatie aangevallen uitspraak in staat te stellen overeenkomstig art. 105 R.O. ten principale recht te doen. Daar het militaire strafproces de cassatie niet kent, snijdt deze opmerking in het onderhavige geval geen hout. Klemmender is echter het volgende argument.

De onderhavige uitspraak verschilt in haar gevolgen in niets van een nietigverklaring der telastlegging. Evenals hij een nietigverklaring kon in casu niets de auditeur verhinderen om het feit opnieuw te vervolgen, doch nu met een telastlegging, wel een strafbaar feit inhoudendc. En beroep op het non bis in idem zal falen. Immers art. 68 S.R. zegt, dat niemand andermaal kan worden vervolgd wegens een feit, waarover *te zijnen aanzien* bij gewijsde onherroepelijk is beslist. Er moet dus reeds een beslissing genomen zijn omtrent de schuld van de beklaagde. Een dergelijke beslissing is in casu niet aanwezig. Als de vrijgesprokene lacht, behoeft de auditeur nog niet te huilen.

Tenslotte komt bij de gevolgde modus de toepassing van art. 58 W.K. in het gedrang. Ware er beraadslaagd omtrent het al of niet bewezene der feiten en omtrent de schuld van beklaagde aan die feiten, dan zou, indien de betreffende vragen bevestigend waren beantwoord, na de ontkennende beantwoording van de vraag of die bewezen feiten een strafbaar feit inhielden, nog moeten zijn beraad-

slaagd omtrent de vraag of die bewezen maar niet in enige strafwet omschreven feiten al dan niet onbestaanbaar waren met de militaire tucht of orde. Het is niet uitgesloten dat deze vraag bevestigend zou zijn beantwoord, waarop de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier had moeten worden verwezen.

Processuele economie is een mooi ding, mits men er voor waakt, dat zuinigheid de wijsheid niet bedriegt. Anders zou het wel eens kunnen gebeuren, dat een vrijspraak. welke in het burgerlijk strafproces ontslag van rechtsvervolging wordt genoemd, doch eigenlijk een bedekte nietigverklaring van de dagvaarding is, misschien een onbevoegdverklaring had moeten opleveren. Dergelijke ingewikkelde en kameleonachtige figuren zijn toch eigenlijk alleen maar in het onvolprezen militaire strafprocesrecht te construeren.

September 1950,

Het vraagstuk van de herziening dor krijgstuchtelijke straffen in verband met het Noord Atlantisch Pact

door

Mr P. WESTERDIJK,
Reserve-Majoor van de Militair-Juridische Dienst.

In zijn artikel „Herziening van krijgstuchtelijke straffen" (M.R.T. XLIII blz. 497 en vlg.) merkt de Luitenant-Kolonel P. J. M. EVERS o.a. op, dat er, wanneer wij tot een herziening van ons disciplinair stelsel zouden willen overgaan, aanleiding is hieromtrent „te rade „te gaan bij de bondgenoten, vanwege de toetreding van Nederland „tot het Atlantisch Pact". De juistheid van deze opmerking zal wel door niemand betwist worden. Een bondgenootschappelijk leger. bij welks diverse onderdelen de krijgstucht met dezelfde of nagenoeg dezelfde middelen wordt gehandhaafd. zal ongetwijfeld gemakkelijker hanteerbaar zijn en dus effectiever kunnen werken dan een dito krijgsmacht waarbij zulks niet het geval is. Men denke hier bij voorbeeld eens aan een casuspositie waarin de omstandigheden het noodzakelijk hebben gemaakt contingenten van twee of meer bondgenoten samen te voegen en te vermengen. Voor hoe grote moeilijkheden kan de commandant van een nit militairen van verschillende nationaliteiten samengesteld onderdeel zich niet gesteld zien wanneer hij, aangenomen, dat hem op de een of andere wijze strafbevoegdheid t.a.v. allen. die onder zijn bevelen staan, is verleend, bij het opleggen van krijgstuchtelijke straffen ieders nationale, van de wetten der anderen sterk afwijkende, wet moet volgen. Het ideaal waarheen wij en onze bondgenoten in deze zouden moeten streven, is te komen tot zoveel mogelijk eenvormige disciplinaire stelsels, d.w.z. tot eenzelfde straffen-scala (om inet Overste EVERS te spreken), eenzelfde regeling van de strafbevoegdheid. van het beklag enz.

De vraag rijst hoever wij thans nog van dit ideaal verwijderd zijn of m.a.w. welke de verschillen zijn tussen de thans in de diverse landen. die tot het Noord Atlantisch Pact zijn toegetreden, vigerende wettelijke bepalingen op krijgstuchtelijk gebied.

Een min of meer volledig antwoord geven op deze vraag zou dit artikel vermoedelijk tot een boekdeel doen uitdijen. Derhalve zal ik mij enige beperkingen moeten opleggen. In de eerste plaats zal ik slechts de tuchtrechtstelsels van diegenen onzer bondgenoten met wie wij het meeste te maken hebben, te weten België, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, in ogenschouw nemen; in de tweede plaats zal ik mij in hoofdzaak bepalen tot een vergelijking van de krijgstuchtelijke straffen, welke in Nederland en in do genoemde landen kunnen worden opgelegd en zal ik slechts ter loops en dan nog alleen maar wanneer zulks in verband met de behandeling der straffen noodzakelijk is, andere onderwerpen (strafbevoegdheid, verhouding strafrecht-tuchtrecht enz.) bespreken.

Alvorens tot de vergelijking van de Nederlandse krijgstuchtelijke straffen met die van de genoemde andere landen over te gaan zij nog opgemerkt, dat de bronnen, uit welke ik mijn gegevens omtrent de laatste heb moeten putten, alle ietwat overjarig zijn (mijn Belgische bron is van 1945, mijn Franse van 1933. mijn Engelse van 1944 en mijn Amerikaanse van 1943), zodat hetgeen ik hieronder over de in de bedoelde landen toegepaste krijgstuchtelijke straffen ga vertellen misschien niet meer in alle opzichten up to date is. Ik slaagde er echter niet in, meer recente bronnen op te sporen. Overigens vermoed ik, dat. zo men hier of daar al iets mocht hebben veranderd, dit van niet al te grote betekenis zal zijn.

I. De *Berisping.*

Ik begin met onze lichtste krijgstuchtelijke straf voor officieren. onderofficieren en mindere militairen, zowel in vredes- als in oorlogstijd: de berisping.

In *België* kent men deze straf, welke eveneens aan alle rangen en standen kan morden opgelegd, onder de naam van de vermaning (la remontrance). Daarnaast bestaan er nog als tuchtmaatregelen, welke uitsluitend op officieren kunnen worden toegepast, de blaam (le blâme) en de berisping van den Minister van de Landsverdediging (la réprimande du Ministre de la Défense Nationale). Aangezien deze tuchtmaatregelen een geheel andere betekenis hebben dan onze krijgstuchtelijlie straf van berisping (zij zijn o.a. van veel ernstiger aard) laat ik ze hier verder buiten beschouwing.

In *Frankrijk* kent men de berisping onder de naam van „l'aver-„tissement du capitaine" voor „sous-officiers" (waaronder niet „caporaux ou brigadiers" vallen) en „les avertissements du capitaine, „du commandant, du colonel" voor officieren. Korporaals en mindere militairen kunnen daar dus niet met „avertissement" worden gestraft. Wanneer Overste EVERS afschaffing van de berisping voor mindere militairen bepleit, kan hij zich hierbij derhalve op la douce France beroepen. Voorts kent men in Frankrijk nog als zware krijgstuchtelijke straffen, uitsluitend voor officieren, „la réprimande des „officiers généraux" en „le blâme du ministre"; zij kunnen niet met onze berisping vergeleken worden en zijn dus hier niet ter zake dienende.

In het *Verenigd Koninkrijk* maakt men onderscheid lussen „summary punishments" en „minor punishments". Beide zijn wat wij krijgstuchtelijke bestraffingen zouden noemen. Bij de eerste kan de delinquent, als hij er de voorkeur aan geeft om instede van door zijn commanderende officier gestraft door de krijgsraad (District Court Martial) berecht te worden, zijn wens hiertoe te kennen geven. in welk geval krijgstuchtelijke bestraffing achterwege blijft. Een volgens onze begrippen nogal zonderlinge figuur. Bij de tweede. die terzake van lichte krijgstuchtelijke vergrijpen plaats vinden, heeft de delinquent geen keuze.

Tot „summary punishinents" van „commissioned officers" behoren „reprimand" en „severe repriinand", tot die van „non commissioned officers" „admonition", „reprimand" en „severe reprimand", tot de „minor punishments" van een „private" alleen „admonition" d.i. berisping in haar lichtste vorm [1]).

In de *Verenigde Staten* bestaat de berisping als krijgstuchtelijke straf in twee vormen, te weten „admonition" en „reprimand", zowel voor officieren als voor onderofficieren en mindere militairen. Opgemerkt zij hierbij, dat disciplinaire bestraffing aldaar over de gehele linie slechts plaats vindt „unless the aceused demands trial by ..court-martial" *).

Aangezien blijkens het voorgaande de voornaamste deelgenoten aan het Noord Atlantisch Pact de krijgstuchtelijke straf van berisping reeds in de een of andere vorm kennen, zal het wel niet al te moeilijk vallen hun disciplinaire stelsels wat dit punt betreft op elkander af te stemmen.

Geheel anders ligt het wat de door Overste EVERS met zoveel verve gepropageerde krijgstuchtelijke geldstraffen betreft.

II. *Geldstraffen.*

In *Nederland* kent men slechts de inhouding van soldij als bijkomende straf voor onderofficieren en mindere militairen bij een leger dat niet te velde is.

In *België* bestaat geen enkele krijgstuchtelijke straf, welke de delinquent in zijn beurs aantast. Wel kent men er als lichtste tuchtmaatregel voor onderofficieren, korporaals en soldaten „de onttrekking van de hogere soldijen" („la privation des hautes paies"). Deze „hogere soldijen" zijn die, welke „voor frontstrepen" en „voor het militaire ereteken" genoten worden. De onttrekking kan wegens ongeregeld resp. wangedrag plaats vinden en is dan tijdelijk. Bij veroordeling wegens een ernstig misdrijf of bij een inlijving bij de Tuchtcompagnie is zij permanent.

Onder de vele krijgstuchtelijke straffen, die het *Franse* „Règlement sur la discipline générale du 30 mars 1924" noemt, komt niet één geldstraf voor. De reden hiervan is, dat men in Frankrijk van oordeel is of althans in de twintiger jaren dezer eeuw, toen het militair straf- en tuchtrecht opnieuw gecodificeerd werd, van oordeel was, dat geldstraffen ongeëigend zijn om aan militairen te worden opgelegd. Zo verbood dan ook art. 254, alinea 1, van de Code de justice militaire van 1928 om aan een militair de straf van geldboete op te leggen en dat onverschillig of hij een militair dan wel

---

[1]) Kortheidshalve laat ik hier de „warrant-officers", voor wie weer ten dele afwijkende bepalingen gelden, buiten beschouwing.

*) Vgl. het slot van het oude art. 15 R.L. en van het oude art. 9 R.Z., beide van 1814, alsmede M.R.T. XXXIX, blz. 440-443 (Red. M.R.T.)

commuun misdrijf gepleegd had [2]). Gezien deze Franse opvatting zal het wel niet gemakkelijk vallen om bij alle deelgenoten aan het Noord Atlantisch Pact de geldboete als krijgstuchtelijke straf in te voeren.

In het *Verenigd Koninkrijk* kent men de zuivere geldboete slechts in één vorm, te weten in die van „fines for drunkenness", welke alleen aan mindere militairen kunnen worden opgelegd. Daarnaast heeft men er de „penal deduction from pay" voor „non commissioned officers" en „privates", welke dient ter vergoeding van door de gestrafte aangerichte schade of veroorzaakt verlies van wapens. uitrustingsstukken enz., en „forfeiture of (all ordinary) pay" gedurende maximaal 28 dagen alleen voor „privates". Deze „forfeiture af pay" karr zowel als hoofdstraf als in de vorm van bijkomende straf worden opgelegd. Ook „commissioned officers" kunnen in bepaalde gevallen met „deduction of pay" krijgstuchtelijk worden gestraft.

Bij het bovenstaande zij nog opgemerkt, dat alle deze geldstraffen behoren tot de categorie der „summary punishments".

In de *Verenigde Staten* bestaat slechts één krijgstuchtelijke geldstraf. „In time of war or grave public emergency" kan een „commanding officer of the grade of brigadier or of higher grade" een „officer of his cornmand below the grade of major" krijgstuchtelijk straffen met „forfeiture of not more than one half of such officer's monthly pay for one month". Opgemerkt zij hierbij, dat gezien het feit, dat men in Amerika slechts weinige en naar onze begrippen zeer lichte krijgstuchtelijke straffen kent en dat iedere „accused" steeds „trial by court-aiartial" kan verlangen (zie boven bij berisping), het militaire tuchtrecht daar al heel weinig oni het lijf heeft. Wat bij ons door een strafbevoegde meerdere krijgstuchtelijk wordt afgedaan wordt in Amerika grotendeels door „summary courts-martial" berecht. Deze „summary courts-martial" stelle men zich overigens niet al te gewichtig voor, aangezien iedere garnizoenscommandant, fortcommandant, kanipcommandant. regimentscommandant enz. er een kan instellen, een commandant bij gebreke van andere officieren zichzelf tot s.c.m. kan benoemen, een s.c.m. geen officieren mag berechten en het slechts lichte straffen (w.o. „forfeiture or detention of pay" tot een maximum van tweederde van iemands maandbezoldiging) kan opleggen.

Uit het bovenstaande meen ik wel te mogen concluderen, dat de zuivere geldboete al heel weinig kans zal maken oni als krijgstuchtelijke straf bij de krijgsmachten der verbonden mogendheden algemeen te worden ingevoerd en dat. ook als men zou aannemen, dat Frankrijk zijn principiële bezwaren tegen alle aan militairen op te leggen

-) Door een wijziging in 1935 is de eerste alinea van dit artikel als volgt komen te luiden: „Lorsque la peine d'amende est prononcée pour les infractions de droit commun autres que les eontraventions, contre des militaires ou assimilés, les juges ont *la faculté,* par une disposition spéciale, de substituer à cette peine un einprisonnement de deux mois à six mois".

geldstraffen zou laten vallen, het wel zeer moeilijk zal vallen de inhouding van soldij als krijgstuchtelijke hoofd- of bijkomende straf op eenvormige wijze te regelen.

Mede om aan de voorstanders van de invoering der (zuivere) geldboete als Krijgstuchtelijke straf het volle pond te geven wijs ik er in dit verband nog op. dat liet Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgcvaiigenen van 12 Augustus 1949 onder de krijgstuchtelijke straffen. welke aan krijgsgevangenen en daarmede gelijkgestelden mogen morden opgelegd, de geldboete noemt (art. 89 van het Verdrag).

Ik stap hiermede van de geldstraffen af en ga over tot de behandeling van de vrijheidsstraffen.

III. *Vrijheidsstraffen.*

In ***België*** kunnen officieren krijgstuclitelijk norden gestraft met „eenvoudig arrest" (max. PL dagen) en „arrest zonder acces" (max. 15 dagen), onderofficieren en korporaals met „kwartierarrest" (max. 21 dagen), „kamerarrest" (max. 15 dagen) en „arrest in militaire „gevangenis" (max. 8 dagen) terwijl „soldaten, tamboers en hoorn„blazers" met „kwartierarrest" (max. 21 dagen), „arrest in politie„kamer" (max. 15 dagen) en „cachot" (max. 8 dagen) gestraft kunnen worden. Deze arreststraffen wijken dus niet al te zeer van de onze af.

In *Frankrijk* kent men voor officieren: „les arrêts siinples", „les „arrêts de rigueur" en „les arrêts de forteresse"; voor „sous-offi„ciers": „les arrêts simples", „les arrêts de rigueur" en „les arrêts „de rigueur avec reprimande du colonel"; voor „caporaux et briga„diers": „la consigne au quartier", „la salle de police pour les non„rengagés", „la consigne avec avertissement du commandant pour „les rengagés" en „la prison régimentaire" en voor soldaten: „la „consigne au quartier". „la salle de police", „la prison régimentaire" en „la crllule". Het Franse stelsel van krijgstuchtelijke arreststraffen is dus wel zeer grdifferentiëerd. Wanneer men dan nog in aanmerking neemt. dat de maximum-duur dezer straffen voor officieren 30 en voor alle overige militairen niet minder dan 60 dagen bedraagt, dan moet men wel tot de conclusie komen. dat een Franse strafbevoegde meerdere op het gebied van de vrijheidsbeperking zijner ondergeschikten zeer vergaande bevoegdheden heeft. Overigens hangt het van de rang van de meerdere af welke straffen hij mag opleggen en in welke mate hij deze mag toedelen en is hij verplicht om in bepaalde gevallen. alvorens te ***straffen,*** hel advies in te winnen van een „conseil d'enquête" of van een „conseil de discipline".

In liet *Verenigd Koninkrijk* kent men als krijgstuchtelijke vrijheidsstraffen „confinement to barracks" (max. 14 d.), „detention" (max. 28 d.) en „field punishment" (max. 28 d.). De eerstgenoemde straf valt onder de „minor punishments", de beide andere onder de „summary punishments" ivoor de betekenis van deze termen zie boven). Alle drie kunnen slechts aan „privates" worden opgelegd.

„Detention" is het militaire aequivalent voor gevangenisstraf; „field „punishment" kan worden ten uitvoer gelegd als gevangenisstríif met ,.hard labour".

In de *Verenigde Staten* bestaan geen krijgstuchtelijke vrijheidsstraffen, tenzij men de „restriction to certain specified limits", welke voor ten hoogste een week kan worden opgelegd, als zodanig wil heschouwen. Echter kunnen „summary courts-martial" straffen met „confinement" tot een maximum duur van één maand.

Zo kennen dus, op (misschien) de V.S. na, alle hier genoemde bondgenoten krijgstuchtelijke vrijheidsstraffen. Terwijl onze Wet op de Krijgstucht vier vormen noemt. te weten licht arrest, verzwaard arrest. streng arrest en arrest (art. 30 2°), noemt (noemen) liet Belgische Tuchtreglement er zeven. het Franse Reglement sur la discipline générale acht, de Engelse Army Ad en King's Regulations drie en de Amerikaanse Articles of War misschien één. Gezien deze grote verscheidenheid, die, zoals wij gezien hebben, ook bestaat wat de maximum tijdsduur der verschillende straffen betreft, zal het wel zeer moeilijk vallen om in deze tot een min of meer eenvormige regeling te geraken.

IV. *Exbra-arbeid-straf fen.*

Onder de stellig weinig fraaie verzamelnaam .,extra-arbeid-.,straffen" wil ik begrijpen al die krijgstuchtelijke straffen, welke een gestrafte met meer dan zijn normale werkzaamheden belasten. dus bijv. onze strafdienst en onze bijkomende straffen voor mindere militairen bij een leger te velde ..hel verrichleii van pionierarbeid" cn „het doen van corveeën".

In België mogen aan militairen noch bij wijze van krijgstuchtelijke straf, noch hij wijze van tuchtmaatregel, extra-diensten worden opgedragen.

Ook in *Frankrijk* kent men deze straffen niet. al zal ..l'envoi aux „sections spéciales" (krijgstuchtelijke straf voor soldaten) er in de practijk wel op neer komen dat de man zwaardere dienst dan de normale te vervullen krijgt.

Onder tie vrijheidsstraffen. welke een „commanding officer" in het *Verenigd Koninkrijk* kan opleggen, noemde ik ..field punish-,ment", welke straf kan worden ten uitvoer gelegd in de vorm van ..imprisonement with hard labour". Deze ..hard labour" bestaat tegenwoordig uit „useful", zij het ook veelal „dirty", werkzaamheden (tot een maximum van 10 uren per dag). Daarnaast kan een „private" gestraft worden met „extra guards and piquets" echter alleen „for offences when on or parading for these duties" (deze laatste straf valt onder ..minor punishments").

In de *Verenigde Staten* kunnen alle militairen krijgstuchtelijk gestraft worden met „extra-fatigue" (maximum 1 week) en kunnen alleen ..privates" worden gestraft niet ..hard labour without con-„finement" (eveneens maximum 1 week).

Wat de verscheidenheid der „extra-arbeid-straffen" betreft spannen mij, die er di-ie kennen. dus di. kroon.

De kans om in deze gelijkvormigheid der diverse nationale bepalingen te bereiken lijkt mij niet bij voorbaat verkeken en wel omdat de voornaamste partner van het Noord Atlantisch Pact, te weten de Verenigde Staten, reeds twee vormen van „extra-arbeid-straffen" kent.

V. *Verlaging, degradatie en dergelijke straffen.*

Over de groep krijgstuchtelijke straffen, waartoe onze straf' van verlaging behoort. Ban ik vrij kort zijn.

In *België* kent men niet als krijgstuchtelijke straf niaar als tuchtmaatregel voor officieren „het verlies van de graad", voor onderofficieren „de verlaging van de graad" en „de beroving van de „graad". voor korporaals „de beroving van de graad" en voor soldaten „de beroving van de betrekking van klaroenblazer of trommelaar".

In *Frankrijk* kunnen „sous-officiers", „caporaux ou brigadiers" en soldaten met degradatie resp. verlaging krijgstuchtelijk worden gestraft.

In het *Verenigd Koninkrijk* kent men een soort verlaging van „non conimissioned officera" en „privates" door hun „commanding officer"; deze „reversion" kan ook het liarukter hebben van ren administratieve maatregel. Voorts kunnen officieren beneden de rang van luitenant-kolonel krijgstuchtelijk gestraft norden niet „forfeiture of rrot more than 11 months' seniority of rank" en met „forfeiture of not more than 12 months' service for the purposes „of promotion, where promotion depends on length of service"

In de *Verenigde Staten* bestaat geen soortgelijlre krijgstuchtelijke straf, terwijl „summary courts-martial" niet bevoegd zijn, de straffen van „loss of rank" en „loss of promotion" op te leggen.

Gezien het bovenstaande acht ik het practisch uitgesloten dat de krijgstuchtelijke straf van verlaging of degradatie ooit algemeen bij de bondgenoten zal worden ingevoerd.

VI. *Heropvoedingsstraffen.*

Onder deze verzamelnaam wil ik de krijgstuchtelijke straffen. welke de gestraften onder een strenger (militair) regiem dan het normale plaatsen, begrijpen.

Wij hebben op dit gebied. echter alleen maar bij een leger dat niet te velde is, de tuchtklasse voor mindere militairen.

In *België* bestaat voor. soldaten „de inlijving bij de tuchtcompagnie" als tuchtmaatregel en derhalve niet als krijgstuchtelijke straf (dit is dus zo ongeveer als Overste EVERS het wenst).

De in *Frankrijk* bestaande, „envoi aux sections spéciales", een krijgstuchtelijke straf voor soldaten (reeds hierboven genoemd onder de „extra-arbeid-straffen"), zal wel lol de categorie „heropvoedings-

„straffen" behoren. evenals „la réforme", de zwaarste krijgstuchtelijke straf. welke aan officieren kan worden opgelegd.

Noch in het *Verenigd Koninkrijk,* noch in de *Verenigde Staten* kent nien iets, dat op onze tuchtklasse gelijkt. Derhalve zal er wel weinig kans op bestaan, dal een dergelijk instituut ooit algemeen bij de bondgenoten wordt ingevoerd.

VII. *Nog enkele andere straffen.*

In *Frankrijk* kan bij wijze van straf aan „hommes de troupe" (dat zijn soldaten en korporaals) het recht ontnomen worden om na het avondappel uit te gaan en kunnen. eveneens bij wijze van straf. militairen van alle rangen en standen worden overgeplaatst naar een ander korps en/of een andere „résidence".

In de *Verenigde Staten* kent men nog als betrekkelijk lichte krijgstuchtelijke straf de inhouding van gunsten („withholding of „privileges") voor maximaal één week.

Ik beëindig hiermede mijn vergelijkende opsomming van de krijgstuchtelijke straffen, welke in de vijf genoemde, tot het Noord Atlantisch Pact toegetreden, landen kunnen worden opgelegd, waarhij ik opmerk, dat zij nog niet geheel volledig en — zoals ik hierboven reeds aangaf — misschien ook niet volkomen up to date is. Niettemin mag er wel uil worden geconcludeerd. dat ieder land zijn eigen stelsel van krijgstuchtelijke straffen heeft. dat veelal sterk van de vier andere stelsels afwijkt. Die van Nederland en België komen nog het meest met elkander overeen, hetgeen begrijpelijk is, daar zij van dezelfde oorsprong zijn. Ook het zeer gedifferentieerde Franse systeem doet ons nog niet vreemd aan. Ging het alleen maar om deze drie landen. dan zou, mits elk hunner bereid zou zijn om ten behoeve van het goede doel wat water in zijn wijn te doen. nog wel iets op het gebied van de eenvormigheid bereikt kunnen worden. zonde dat dit voor de betrokkenen al te grote moeilijkheden op zou leveren.

Het Engelse stelsel lijkt mij voor iemand. die er niet volkomen mee vertrouwd is. zeer moeilijk hanteerbaar; het Amerikaanse daarentegen schijnt al te simpel. Zoals hierboven reeds werd opgemerkt. is in de Verenigde Staten de grens tussen het militair tuchtrecht en het dito strafrecht geheel anders getrokken dan in de landen van het Continent. Dit heeft tengevolge gehad. dat het tuchtrecht in de verdrukking is gekomen. (In het Verenigd Koninkrijk is dit trouwens ook, zij het in mindere mate dan in de V.S., het geval).

Hoe zou onder deze omstandigheden ooit eenvormigheid van luchtrechtspleging bereikt kunnen worden? Ik zie in deze slechts twee. eigenlijk meer theoretische dan practische mogelijkheden. De eerste is, dat men de koppen bij elkaar steekt en met kunst en vliegwerk een geheel nieuw systeem uitbroedt; de tweede dat men het stelsel van één, der partners algemeen overneemt. Aan de laatste

wijze van doen zou dit voordeel verbonden zijn. dat althans één land. (en dat zou dan wel Amerika, als zijnde het machtigste, moeten worden) zich niet behoeft om te schakelen en dus op de oude voet Ban doorgaan. Overigens denke men over één en ander niet te licht. Het invoereri van een nieuwe tuchtrechtspleging zal gepaard moeten gaan met het aanbrengen van ingrijpende wijzigingen in de strafrechtspleging. daar beide rechtsplegingen onverbrekelijk met elkaar verbonden en op elkaar afgestemd dienen te zijri.

Eenvormigheid van tuchtrechtspleging bij alle deelgenoten aan het Noord Atlantisch Pact zal dus voorlopig n cl tot de vrome wensen blijven behoren. Dit constatereride moeten deze deelgenoten nii echter niet maar blijven doen alsof zij ieder voor zich, wat de tuchtrechtspleging betrefi. alleen op de wereld zijn. Met name dienen zij de bestaande differentiatie niet nog groter te maken. Zo zal dan ook bijv. Nederland niet de geldboete als krijgstuchtelijke straf moeten invoeren. wanneer men die — we hebben het hierboven gezien —, behoudens clan in één geval in het V.K.. elderr niet als zodanig kent. Dat men hier en daar een kleine verbetering in het systeem aanbrengt, ik kan er vrede mee hebben: nien onthoude zich echter onder de gegeven omstandigheden vari een algemene herziening. die ons op het gebied der militaire tuchtrechtspleging nog verder zou verwijderen van onze bongenoten dan wij nu helaas al zijn. In hei licht van het bovenstaande gezien en eventuele andere bezwaren buiten beschouwing gelaten, lijken mij enkele der door Overste EVERS voorgestelde wijzigingen iri ons krijgstuchtelijk straffenstelsel niet opportuun. Tk rioemde reeds de voornaamsie: de invoering van een boetestelsel voor o'fficiercn. onderofficieren en manschappen. Daarnaast heb ik, zij het ook in mindere mate, bezwaar tegen het invoeren van de. voor zover ik weet. overal elders onbekende straf van het vroege opstaan alsmede tegen het openen van de mogelijkheid om ook de onderofficier van de landmacht met strafdienst te straffen.

De grootste gemene dclcr berekenende van de krijgstuchtelijke straffenstelsels in Nederland, België, Frankrijk. het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten (inclusief de straffen welke daar door „summary courts-inartial" kunnen worden opgelegd) krijgt men alleen maar de straf van berisping en de arreststraf. Ook een leger te velde zal met deze twee straffen zeker niet kunnen volstaan en zulks te minder waar heb bij een dergelijk leger vaak onmogelijk zal zijn om de laatstgenoemde straf ie executeren. Met welke straffen men dit tweetal nu zou moeten uitbreiden om tot een afgerond geheel te komen, is een quaestie van utiliteit en van persoonlijke smaak. Ik zou ook voor een leger te velde de Amerikaanse straffen van „withholding of privileges" en „extra fatigue" willen bepleiten. terwijl ik in vredestijd niet gaarne een nuttige instelling als de tuchtklasse (hetzij als krijgstuchtelijke straf, hetzij als tuchtmaatregel op te leggen) zou willen missen. Ook de inhouding van soldij, auto-

matisch bij streng arrest en facultatief bij de lichtere arreststraffen, komt mij in vredestijd nuttig voor. De straffen van verlaging en degradatie zou ik slechts door de militaire rechter willen doen uitspreken terwijl ik alle andere in het voorgaande genoemde krijgstuchtelijke straffen niet nuttig of nodig acht. Ik ga hierbij mede van het standpunt uit, dat een tot straffen bevoegde militaire meerdere, als zijnde in de meeste gevallen een niet bijster ervaren tuchtrechter, niet al tc veel straffen tot zijn beschikking moet hebben. Immers. terwijl een geroutineerde rechter met een rijk voorzien straffenarsenaal de beste resultaten zal weten te bereiken, zal een ongeroutineerde dito er geen raad mee weten en daardoor bij het straffen de rechte lijn licht uit het oog verliezen.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van 2 December 1949.

President: Lt. Kolonel Mr F. A. J. Deelen.

Leden: Majoor A. E. Bueno de Mesquita en Kapt. Mr H. E. v. Renesse.

Auditeur-Militair: Kapt. Mr Ir W. H. Folmer.

Opzettelijk nalaten te voldoen aan het hevel oin de handen uit de zakken te nemen (d.w.z. na aanvankelijke gehoorzaamheid wederom de handen in de zakken gestoken). Voorts: i.v.m. dit gedrag naar de naam gevraagd een valse naam opgegeven.

Krijgsraad: het tweede feit is niet strafbaar, met name omdat een korporaal van de militaire polifie niet valt onder „het bevoegd ge-„zag". Het bewezene voldoet ook niet aan het gestelde in art. 114 W.M.S.R.; het Zevert echter wel een (oneigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp op. Toepassing van art. 60 W.K.

Anders: H.M.G. (xie de achter het vonnis opgenomen sententie vnn 7 Maart 1950): Permits de meerdere krachtens art. 27 (2) R.K. verplicht was tegen het gedrag van beklaagde op te treden, was hij bevoegd hem naar zijn naam te vragen. Mitsdien is de meerdere ten deze ais „bevoegd gezag" aan te merken. Veroordeling terzake van overtreding van art. 435 Wb.v.Sr.

(W.M.S.R. art. 114, W.K. art. 60. R.K. art. 27, Wb.v.Sr. art. 435).

De Krijgsraad te Velde Zuid,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser. tegen J. H. W., geboren te Rotterdam 11 Januari 1926, dienende als dpl. soldaat. thans met groot verlof, beklaagde.

Gezien:....enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd *):

I. ,.dat hij op *of omstreeks* 3 September 1949 te Kerkrade. als „dienstplichtig soldaat, ingedeeld bij de 2e Subsisienten-Compagnie „van het 5e Infanterie Depôt, toen zijn meerdere, de in militaire „uniform geklede Jorna. Korporaal der militaire politie, hem ge-„lastte niet niet de handen in zijn broekzakken te lopen, *heeft ge-„weigerd, althans* opzettelijk heeft nagelaten aan dit dienstbevel te .gehoorzamen, hebbende hij, beklaagde, na aanvankelijk zijn handen .uit de broekzakken te hebben gehaald. daarna. toen hij zich ver-„wijderde, zijn handen wederom in zijn broekzakken gestoken:

II. „dat hij ten tijde en ter plaatse als bovenomschreven, in zijn „qualiteit als bovenvermeld, door zijn meerdere, de Korporaal der „militaire politie, in verband met zijn indisciplinair gedrag naar

*) De gecursiveerde gedeelten werden niet bewezen verklaard. (Red. M.R.T.)

„zijn naam gevraagd, toen heeft opgegeven te zijn geheten Jansen, *„althans in elk geval een valse naam heeft opgegeven";*

Overwegende:....enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processc onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij op **3** September 1949, toen hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de 2e Subsistenten-Compagnie van het 5e Infanterie Depôt. gelegerd te Roermond, op de Roldukerweg. in de gemeente Kerkrade, liep. gekleed in de uniform van de Koninklijke Landmacht. met zijn beide handen in zijn broekzakken; dal. terwijl hij daar zo liep. een korporaal van de Nilitaire Politie naar hem toekwam, welke tegen hem zei, dat, als hij — beklaagde — zijn handen zocht, dat hij deze dan in zijn zak had; dat hij hieruit begreep. dat hij zijn handen uit zijn broekzakken moest halen, hetgeen hij ook direct heeft gedaan; dat hij daarna is doorgelopen cn dat hij na een meter of tien zijn handen willens en mctens wederom in zijn broekzakken heeft gestoken en dat hij zodoende opzettelijk heeft nagelaten het bevel van de korporaal op te volgen; dat genoemde korporaal daarop weer naar hem toekwam; dat vervolgens de korporaal hem onder meer naar zijn naam heeft gevraagd; dat hij alstoen aldaar de korporaal heeft opgegeven, dat hij Jansen heette;

Overwegende. dat ANNE JOSEPHUS JORNA. oud 21 jaar, Narechaussee derde klasse, 1e Eskadron. Depôt Koninklijke Marechaussee te Apeldoorn, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord. onder meer zakelijk heeft verklaard en mei ede bevestigd:

dat hij zich op **3** September 1949 op de Roldukerweg in de gemeente Kerkrade bevond, gekleed in de uniform van korporaal. met de rangonderscheidingstekenen van korporaal en de uitmonstering van de Militaire Politie: dat hij namelijk als zodanig diende hij de Koninklijke Landmacht in Indonesië en dat hij op 29 Juli 1949 in Nederland was teruggekeerd: dat hij alstoen aldaar een hem onbekende militair zag slenteren met zijn handen in zijn broekzakken: dal hij de bedoelde militair te kennen heeft gegeven. dat hij zijn handen uit zijn broekzakken moest halen; dat, nadat bedoelde militair zijn handen uit zijn broekzakken had gehaald, deze doorliep om daarna zijn handen weer in zijn broekzakken te steken: dat hij de bedoelde militair wederom staande hceft gehouden; dat hij bedoelde militair vervolgens onder meer naar zijn naam hceft gevraagd; dat bedoelde militair daarop heeft geantwoord, dat hij Jansen heette; dat hij op 8 September 1949 te Kerkrade is geconfrontrerd met een militair. welke hem op **3** September 1949 had opgegeven te zijn genaamd: Jansen. doch welke — volgens de Marechaussee 1e klasse M. Wesdijk, W. heette;

Overwegende, [bewezenverklaring der tenlastelegging met uitzondering der gecursiveerde gedeelten — Red.].

Overwegende. dat het van algemene bekendheid is, dat ten tijde in het sub T ten laste gelegde genoemd. tijd van oorlog in de zin der wet aanwezig was;

Overwegende, dat het sub I bewezene moet worden gequalificeerd als: „OPZETTELIJKE ONGEHOORZAAMHEID IN TIJD VAN OORLOG", voorzien en strafbaar gesteld bij art. 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht:

Overwegende — ten aanzien van het sub II bewezen verklaarde — dat hier kennelijk bedoeld is ten laste te leggen: Overtreding van het bepaalde in art. 435 van het Wetboek van Strafrecht; dat de Krijgsraad van oordeel is, dat de in de beschuldigingverklaring bedoelde korporaal der Militaire Politie niet valt onder „het bevoegd gezag", als bedoeld in dat artikel; dat het bewezen verklaarde feit evenmin valt onder enige andere door straf te handhaven bepaling van wet of verordening, en met name niet voldoet aan het gestelde in art. 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht; dat mitsdien de Krijgsraad het bewezen verklaarde feit niet strafbaar acht en beklaagde derhalve daarvan dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het sub II bewezene weliswaar — vermits het onbestaanbaar is met de Militaire Tucht — oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp, overeenkomstig de daarvan in art. 2 No. 1 van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving, doch dat beklaagde, gelijk blijkt uit het zich bij de processtukken bevindend afschrift van de straflijst te zijnen name, welk afschrift voor eensluidend afschrift is getekend door de Reserve 2e Luitenant TIT. Sevren, voor vorengenoemd krijgstuchtelijk vergrijp reeds is gestraft met vijf dagen verzwaard arrest;

Overwegende, dat de Krijgsraad — rekening houdende met het bovenstaande — na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het werd begaan en de persoon van beklaagde;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen meer of anders is ten laste gelegd, dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid, bedoeld in art. 14*a* van het Wetboek van Strafrecht:

Gezien, behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 1, 10, 13, 15, 60, 62 en 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14*a* en 14*b* van het Wetboek van Strafrecht, 193, 197, 205, 243 en 249 van de Regtsplcging bij de Landmagt, 2 en 60 van de Wet op de Krijgstucht;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven sub II als bewezen aangenomen feit;

Verklaart dit feit niet strafbaar en spreekt beklaagde mitsdien daarvan vrij;

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven sub I als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van VEERTIEN DAGEN;

Beveelt, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een op TWEE JAAR bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder art. 2, No. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, of aan een krijgtuchtelijk vergrijp, vallende onder art. 2, Nos. 2—6 van die Wet, of onder art. 1 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944 (Stbl. E. 53), heeft schuldig gemaakt;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 7 Maart 1950.

President: Mr J. E. van der Meulen (plv.).

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luit.-Generaal Dijxhoorn, gep. Luit.-Generaal Nijhoff (plv.).

(Zie het hiervóór opgenomen vonnis).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gezien:....enz.:

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien van het tweede feit en ie dien aanzien opnieuw recht doende, de beklaagde zal schuldig verklaren aan dat feit, te dier zake hem strafbaar zal oordelen en te dier zake zal veroordelen tot betaling van een geldboete van tien gulden, niet bepaling, dat die geldboete bij gebreke van betaling of verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijf dagen:

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep, ten aanzien van het sub 1 ten laste gelegde het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid en het Hof zich te dien aanzien verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt:

Overwegende, wat het sub 2 ten laste gelegde betreft, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep ten aanzien van de bewezenverklaring en de gronden, waarop deze steunt, het Kof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, doch het Hof zich overigens in deze niet met het beroepen vonnis kan verenigen:

Overwegende, dat de Krijgsraad heeft geoordeeld, dat de in de hewezenverklaring bedoelde korporaal der Militaire Politie niet valt onder „bevoegd gezag", als bedoeld in art. 435 van het Wetboek van Strafrecht en, daar het sub 2 bewezen verklaarde feit evenmin valt onder enige andere door straf te handhaven bepaling van Wet of

verordening. heeft overwogen dat het niet oplevert een strafbaar feit, doch een krijgstuchtelijk vergrijp overeenkomstig de daarvan in art. 2. n° 1 van de Wet op de Krijgstucht gegeven omschrijving en mitsdien beklaagde van het sub 2 ten laste gelegde heeft vrijgesproken;

Overwegende te dien aanzien. dat de Korporaal der Militaire Politie Jorna, toen hij een mindere ervan verdacht, een krijgstuchtelijk vergrijp en mede een strafbaar feit te hebben gepleegd, krachtens art. 27, lid *2* van het Reglement betreffende de Krijgstucht, verplicht was daartegen op te treden. mat met zich bracht. dat hij bevoegd was de verdachte naar zijn naam te vragen; dat mitsdien de Korporaal Jorna te dezen als hei bevoegd gezag is aan te merken;

Overwegende, dat het sub *2* bewezene dus moet worden gequalificeerd als: .,*Door het bevoegd gezag naar zijn naam gevraagd, een .valse naam opgeven"*, voorzien en strafbaar gesteld bij art. 435 van hel Wetboek van Strafrecht:

Overwegende, dat beklaagde ter zake van het sub 2 ten laste gelegde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke zijn strafbaarlieicl te dien aanzien zouden uitsluiteri;

Overwegende. dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde overtreding en de omstandigheden, waaronder die werd begaan:

Overwegende, dat het Hof zich voor het overige verenigt met de gronden en beslissingen in het vonriis. waarvan hoger beroep. vervat en deze overneemt. niet toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van de arlilielen 23 en 62 van het Wetboek van Strafrecht:

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis. waarvan is geappelleerd, voor zover het betreft de niet-strafbaar-verklaring van het sub 2 bewezen feit en beklaagde's vrijspraak te dier zake;

En te dien aanzien opnieuw recht doende:

Verklaart heklaagde schuldig aan het sub 2 bewezen verklaarde en hier boven gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde terzake van de sub 2 bewezen verklaarde overtreding tot betaling van een geldboete van TIEN GULDEN, bij pcbreke van betaling of verhaal te vervangen door een hechtenis voor de tijd van VIJF DAGEN;

Handhaaft de terzake van het sub I bewezen verklaarde misdrijf opgelegde straf;

Bevestigt het vonnis voor het overige met overneming vnn de gronden.

NASCHRIFT.

De Krijgsraad nchfte hel sub II ten laste gelegde (en bewezen verklaarde) feit niet strafbaar. in het bijzonder omdat het noch viel onder hel opgeven, van een valse naam aan „het bevoegde gezag", noch onder opzettelijke ongehoorzaamheid. Ten aanzien van eerstgenoemde strafbepaling gaf de Krijgsraad een, zij hef m.i. onvol-

doende, redegeving: de meerdere zou niet kunnen worden aangemerkt als „bevoegd gezag". Onvoldoende, want voorschriften als van art. 143 Wetboek van Militair Strafrecht, artt. 4 en 5 van de Regtspleging Landmagt (cfm. 2 en 3 R.Z.), ari. 44 van de Wet op de Krijgstucht, art. 27 van het Reglement Krijgstucht, welke elk voor zich voldoende schijnen om de meerdere tot „bevoegd gezag" te stempelen, verdienen deugdelijker weerlegging.

Dat he2 gepleegde opzettelijke ongehoorzaamheid zou kunnen opleveren, heeft de Krijgsraad zonder enige nadere motivering verworpen. Toch is ook dat m.i. niet zo evident. liet kan niet ontkend worden dal de mindere, die opdracht krijgt om zijn naam op te geven, nalaat aan dat bevel te gehoorzamen nis hij een valse naam opgeeft: hij geeft dan immers niet zijn naam op, zoals hem opgedragen is [1]). Dat de mindere in casu naar zij~naam gevrangd is, doet aan de qualiteit van hef dienst- hevel niet af. Men xie H.M.G. 7 September 1934 (M.R.T. XXX, blz. 403 c.): het naar de naam van een mindere vragen met de woorden „Mag ilc ,misschien even jullie namen weten?" werd aangemerkt als dienstbevel. Voor een analogon wordt verwezen naar H.M.G. 23 November 1948 (M.R.T. XLII. blz. 383 v.): een „verzoek" om onder de wapenen te komen kan geiden als „oproeping" voor de werkelijke dienst.

Deze omstandigheden kunnen dus m.i. een qualificatie van het onder II bewezen verklaarde ais „opzettelijke ongehoorzaamheid" niet in de weg staan. Wèl een bezwaar zou kunnen zijn, dat de tenlastelegging niet uitdrukkelijk vermeldt dat beklaagde opxettelijk heeft nagelaten, ie voldoen aan het bevel om zijn naam op te geven. Daar staat echter tegenover dat men in het opgeven van een valse naam voldoende omschrijving van het opzet aanwezig kan achten. Men geeft nu eenmaal nief uit zorgeloosheid een verkeerde naam op (zeker niet „Jansen"! [2]).

In het vonnis is, als toegepast; o.a. art. 60 Wet Krijgstucht aangehaald: de Krijgsraad heeft, bij de bepaling van de straf, het (eigenlijke) krijgstuchtelijke vergrijp van het opgeven van een valse naam in aanmerking genomen [3]). Dit is echter, nu beklaagde terxake

---

1) Men zie in dit verband sententies H.M.G. van 10 December 1929 (M.R.T. XXV, blz. 526 v.) en van 24 December 1929 (M.R.T. XXV, blz. 532 v.), waarbij het opgeven van een valse naam werd geoordeeld „opzettelijke ongehoorzaamheid" op te leveren. Zie ook de op blz. 787 opgenomen circulaire van de Minister van Justitie, Sub 3°.

2) Ik zou mij een geval van *culpoos* opgeven van een verkeerde naam kunnen denken indien de betrokkene in het onzekere verkeert wanneer, na het verzoek tot naamsverandering (B.W. art. 63 v), hij drager is geworden van de nieuwe naam, nl. na ontvangst van het K.B. of na inschrijving van hetzelve in de registers van de Burgerlijke Stand,

3) Uit het aangehaald zijn van artikel 60 W.K. neem ik aan, dat de Krijgsraad inderdaad het krijgstuchtelijk vergrijp bij de straftoemeting in aanmerking genomen heeft, hoewel de bewoordingen van de op drie na laatste 'overweging van het vonnis (speciaal de woorden „weliswaar.. . .

reeds door zijn commandant disciplinair was gestraft, m.i. niet toegelaten. Voor de motivering van mijn standpunt verwijs ik naar mijn onderschrift onder het vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 26 April 1950 (M.R.T. XLIII, blz. 705 v.). *W. H. V.*

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

Vonnis van 3 Augustus 1950.

President: Mr D. B. h. Franken.

Leden: Kapt. Liiit. t. Zee B. J. Velderman, Kapt. Luit. t. Zee J. J. Hogendoorn, Luit. t. Zee v. S.D. der 1e kl. J. Nieuwenhuyzen en Liiit. t. Zee v. Adm. 1e kl. C. h. de Poorter.

Raadsman: Mr Dr Hazenberg.

Na een veroordeling terzake van misdrijf wordt beklaagde wederom veroordeeld, en wel terxake van een vóór die eerstbedoelde veroordeling gepleegd misdrijf. Samenloopsvorm van artikel 63 W.v.Sr.

Diefstal door eet2 korporaal tijdens plunje-inspectie. Verlaging tol de stand van matroos der 1e klasse met bepaling dat veroordeelde in die stand de qualiteit van marinier 1e klasse zal bekleden.

(W.M.S.R. art. 25, W.v.Str. artt. 63 en 310).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S GRAVENHAGE

in tle zaak van de Fiscaal tegen L. N. N., oud 39 jaren, geboren te Amsterdam, gerequireerde, gedetineerde iiit anderen hoofde. laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als korporaal der Mariniers bij Depôt Korps Mariniers Rotterdam;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad d.d. 8 Juni 1950 No. CZM/12/11120;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 29 Juni 1950, aan de voel van welk stuk door de Fiscaal aan de heklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Hoek van Holland op of omstreeks 12 Maart 1950, „althans op een tijdstip in of omstreeks het tijdvak van 1 Februari „tot 20 April 1950 met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „heeft weggenomen ren polshorloge toebehorende aan H. J. van de „Berg, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde:

„*subsidiair:*

„dat hij tc Hoek van Holland op een tijdstip in of omstreeks het „tijdvak van 1 Februari tot 20 April 1950 met grof verzuim van „de in deze geboden voorzichtigheid een polshorloge heeft gekocht

---

„doch") tot een andere conclusie zouden kunnen leiden. Het Hof echter, dat artikel 60 stellig niet, doch artikel 57 W.K. wèl toepaste, overwoog uitdrukkelijk dat het zich voor het overige verenigde met het vonnis „met „toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen", dus wel artikel 60 en niet artikel 57.

„van een hem onbekende man zonder naar de herkomst van dat „horloge te vragen, terwijl hij hij enig nadenken had kunnen en „moeten begrijpen dat dit horloge van diefstal, althans van misdrijf „afkoinstig was";

Gezien:....enz.;

Gehoord de pleidooien, tussen de raadsman van beklaagde, Mr Dr Hazenberg en de Fiscaal gekoerd:

Overwegende, dat de beklaagde 16 Maart 1333 als Marinier 3e klasse in de zeedienst is aangenomen en thans als korporaal der marinicra bij de zeemacht dient;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. L. N. N.. oud 39 jaar, *als beklaagde*:

dut hij in de eerste helft van Maart 1950 in de Marine-kazerne te Hoek van Holland, toen hij plunje-inspectie bij marinier Van de Berg hield en diens plunje, waaronder een polshorloge, op de tafel lag, ioen dat aan Van de Berg toebehorende polshorloge heeft weggenomeri, met de bedoeling het zich toe te eigenen, waartoe hij van deze geen toestemming had gekregen;

2e. A. J. *van de Berg*, oud 21 jaar, *als getuige:*

dat hij in Februari 1950 een hem toebehorend polshorloge lieeft opgeborgeii in zijn kastje in de Marine-kazerne te Hoek van Holland:

dat hij niet meer naar dat horloge heeft omgekeken, totdat hij op 20 April 1950 merkte dat dit horloge niet meer aanwezig was;

dat hij niemand toestemming heeft gegeven dit horloge weg te nenien en zich toe te eigenen;

Overwegende. dat door de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen is met beklaagdes schuld eraan, hetgeen hem primair is ten laste gelegd;

Overwegeride. dat het bewezene behoort tr worden gequalificeerd als: „DIEFSTAL";

Overwegende. dat beklaagde bij vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage d.d. 24 Mei 1950 wegens „*diefstal*" werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier maanden en thans. na deze veroordeling tot straf, opnieuw wordt schuldig verklaard aan misdrijf vóór die veroordeling gepleegd, weshalve de vroegere straf in rekening behoort te worden gebracht met toepassing der bepalingen van samenloon:

dat, rekening houdende met het vorenstaande en gelet op de ernst var: het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het feit is begaan, en de persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor de tijd van een maand passend wordt geacht;

Overwegende, dat beklaagde op grond van het begane feit ongeschikt is om in de door hem beklede rang te blijven dienen. behorende. nu bij het onderdeel der krijgsmacht. waartoe beklaagde behoort. de mindere militairen in klassen zijn verdeeld, in verband met de voor beklaagde aan de verlaging gekoppelde ongunstige financiële gevolgen en gelet op de leeftijd van beklaagde. diens deelasratic niet

verder te worden doorgevoerd dan lot de hoogste klasse in de stand van matroos, waartoe beklaagde moet worden verlaagd, zodat hij in de stand van matroos de qualiteit van marinier 1e klasse zal bekleden;

Gezien de artikelen 25 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 57, 63 en 310 van het Wetboek van Strafrecht. 185, 188 en 189 van de Rechtspleging Lij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het de beklaagde ten laste gelegde in dier voege als hoger -werd overwogen wettig en overtuigend bewezen:

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van één *maand;*

Verlaagt hem tot de stand van matroos 1e klasse, met bepaling dat hij in die stand de qualiteit van marinier 1e klasse zal bekleden.

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

Vonnis van 19 October 1949 [1]).

President: Mr Veldman.

Leden: Kapt. Luit. t. Zee **J. J.** Hogendoorn, Luit. i. Zee 1e kl. KMR. OV. A. van Altena, Luit. t. Zee 1e kl. Vlieger G. F. Rijnders en Majoor Mar. G. H. van der Spek.

Zwaar lichamelijk letsel door schuld.
(Sr. art. *308).*

Gezien het bevel tot bijeenkoining van de Zeekrijgsraad d.d. 7 October 1949, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde (J. H. G., marinier te Rotterdam. raadsman Lt.z. Sd. III Mr T. G. Scheer. Red.) wordt ten laste gelegd:

.,dat hij te Rotterdam op of omstreeks 22 Juni 1949, toen hij zich .,als marinier 1e klasse z/m voor het inleveren van zijn wapenen in .,de wapenkamer van de Van Ghent-kazerne bevond, alwaar een ,,aantal lichte mitrailleurs, merk Browning, stond opgesteld, van ..wier werking hij niets afwist, hoogst roekeloos en onvoorzichtig ,,zonder te weten of het wapen al dan niet geladen was en zonder ,,van te voren te onderzoeken of het al dan niet geladen was — voor .,welk onderzoek hij zelf niet de nodige kennis bezat — een zijner ,,handen heeft gelegd op het achtereinde van de bevestigingsbuis ,,van de handgreep ter hoogte van de trekker van een daarvan. te ,,weten no. 545810, die naast de toegangsdeur van de wapenkamer

[1]) Dit vonnis. het hierop volgende vonnis van dezelfde datum, de hierna opgenomen sententie H.M.G. niet de Noot van (Prof. Mr) B. V. A. R(öling) namen wij over uit de Nederlandse Jurisprudentie 1950, in welke zij achtereenvolgens voorkomen onder de nummers 621, 622 en 623.

„stond opgesteld met de loop gericht naar de plaats, waar zich de „marinier 1e klasse J. C. Radder en J. Dijkema in die kamer be-„vonden, waarbij hij duim en wijsvinger om dat achtereinde legde en „daarbij de trekker overhaalde, tengevolge van welke onbezonnen „handelwijze een schot uit die mitrailleur, die geladen bleek te zijn. „is afgevuurd en een kogel de marinier 1e klasse z/m J. Dijkema „in de rechierknie trof. waardoor deze een doorschotverworiding aan „het rechterkniegewricht opliep en gedurende enige maanden ver-„hinderd is geweest in de uitoefening zijner ambtsbezigheden als „marinier";

Overwegende dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat de beklaagde het hem ten laste gelegde heeft begaan met name niet van oordeel is, dat beklaagde hoogst roekeloos en onvoorzichtig heeft gehandeld, daar weliswaar beklaagde van de mitrailleur had behoren af te blijven, doch hij niet heeft kunnen bevroeden, dat deze geladen was. hetgeen immers. waar de mitrailleur in een voor ieder toegankelijk vertrek stond, niet was te verwachten.

(Dit vonnis is door het H.M.G. bevestigd — *Red.).*

Zeekrijgsraad te 's-Gravelihage.

Vonnis van 19 October 1949.

(Gewezen door dezelfde President en Leden als het vorige vonnis).

Zu-aar lichamelijk letsel door schuld? Causaliteit. Onachtzaamheid.

(Sr. art. 308).

Gezien het bevel tot bijeenkoming van de Zeekrijgsraad d.d. 7 October 1949, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde (A. H. S., marinier te Doorn, raadsman de Ltz. Sd. III Mr T .G. Scheer, Red.) wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Rotterdam op de voormiddag van Zaterdag 18 Juni „1949, toen hij als tijdelijk korporaal der mariniers was te merk „gesteld in de wapenkamer van de Van Ghent-kazerne en aldaar „bezig was met het controleren van het munitie-aanvoer-inechanisme „van een lichte mitrailleur, merk Browning. waarvoor hij in strijd „met de eisen van veiligheid een band met scherpe patronen in deze „mitrailleur bracht, hoogst roekeloos en onvoorzichtig dit wapen „met gespannen slagveer in die wapenkamer heeft achtergelaten „zonder na te gaan of zich nog een patroon in de kamer van dat „wapen en/of in dat wapen bevond, met het gevolg dat hij niet be-„merkt heeft, dat er nog een scherpe patroon in de kamer van dat „wapen was achtergebleven, waardoor het gebeuren kon en ook ge-„beurd is dat, toen de marinier 1e klasse z.m. J. H. G. op 22 Juni „1949 des namiddags hoogst onbezonnen omging met deze mitrail-

„leur, die naast de toegangsdeur van die wapenkamer stond opge-
„steld met de loop in de richting van de plaats, waar zich de mari-
„niers 1e klasse z.m. J. C. Radder en J. Dijkema bevonden, en die
„nog steeds in dezelfde staat verkeerde als waarin hij, beklaagde,
„deze had achtergelaten, en daarbij de trekker overhaalde, een schot
„uit die mitrailleur is afgevuurd en de kogel de marinier 1e klasse
„z.m. J. Dijkema in diens rechterknie trof, waardoor deze een door-
„schotverwonding van het rechterkniegewricht opliep en gedurende
„enige maanden verhinderd is geweest in de uitoefeniiig zijner
„ambtsbezigheden als marinier":

Overwegende dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. A. H. S., oud 29 jaar, als beklaagde:

dat hij Zaterdag 18 Juiii 1949 in de wapenkamer van de Van Ghent-kazerne te Rotterdam bezig was niet het controleren van het munitie-aanvoer-mechanisme van een lichte mitrailleur merk Browning;

dat hij, om liet M-apen te beproeven, er patronen in moest doen;

dat hij toen vergeten heeft te bedenken, dat het werken met scherpe patronen in een wapenkamer in strijd is met de eisen van veiligheid;

dat hij toen een band met scherpe patronen in de mitrailleur heeft gebracht;

dat deze band was gevuld met telkens 9 achtereenvolgende patronen met een opening voor twee patronen tussen elke groep van 9 patronen;

dat hij de eerste groep van 9 patronen in de mitrailleur heeft beproefd en het wapen normaal werkte;

dat hij vervolgens de tweede groep van 9 patronen in de mitrailleur heeft beproefd;

dat hij, toen hij daarmee bezig was, onverwachts werd weggeroepen voor andere bezigheden;

dat hij toen eerst de patronen, die door de uitwerper uit het wapen naar buiten waren geworpen, heeft opgeraapt en in het kistje gelegd, doch daarbij die patronen niet heeft geteld:

dat hij daarna de band uit de mitrailleur heeft gehaald, na het deksel te hebben opgelicht en de aanbrenger naar achteren te hebben gehaald en dat hij toen zag, dat de tweede groep van 9 patronen uit de band weg was;

dat hij daarna de band in de kist heeft gelegd, het deksel van het wapen heeft gesloten, de mitrailleur heeft laten staan en de wapenkamer is uitgegaan;

dat hij 22 Juni 1949 te omstreek.; 17.00 uur hoorde, dat in de wapenkamer iemand door een schot uit een Browning mitrailleur was gewond;

dat hem toen te binnen schoot, dat hij Zaterdag 18 Juni 1949, toen hij van het beproeven van ren Browning-mitrailleur werd weggeroepen, het aantal uitgeworpen patronen niet had geteld en zich

niet had overtuigd, dat zich geen patronen meer onder de afsluiter in de kamer van het wapen bevond en dat hij ook had nagelaten de slagveer te ontspannen door de trekker over te halen, nadat hij de spanveer tweemaal achteruit had gehaald:

dat hij op 18 Juni 1949 als tijdelijk korporaal der Mariniers in de wapenkamer was tewerkgesteld;

8c. E. E. Th. Dulfer, oud 27 jaar, als deskundige:

dat hij uit de voorlezing der stukken goed heeft begrepen, wat liet verzuim van beklaagde is geweest;

dat dit verzuim onder de gegeven omstandigheden een objectief gevaar betekent voor liet afgaan van het vuurwapen, niet alleen als — zoals iri casu — iemand, die er niets nier te maken heeft, aan de trekker morrelt, doch ook bij onderzoek of behandeling door een werkelijk deskundige, als deze niet weet, dat hel wapen geladen is;

dat, als dan het wapen wordt opgelicht en men aan de trekker komt, inderdaad het gevaar aanwezig is dat ren schot afgaat en een ongeluk gebeurt;

Overwegende dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — het stuk vermeld onder 9e wordt gebruikt in verband met de inhoud van de bewijsmiddelen genoemd onder 1e t/m 8e — wettig en overtuigend. met beklaagde's schuld eraan. is bewezen, hetgeen hem is telaste gelegd met uitzondering van de woorden „hoogst on-„bezonnen";

Overwegende dat het bewezene moet worden gequalificieerd als:

„Aan zijn schuld te wijten hebben. dat een ander zodanig letsel, „waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening zijner beroeps „bezigheden ontstaat. bekomt";

Overwegende dat de verdediger heeft betwist, dat er causaal verband bestaat tussen beklaagdes nalatigheid en het ingetreden *ge*volg. omdat dit zou zijn teweeggebracht door de voor beklaugdc niet te voorzien geweest zijnde handeling van de getuige J. H. G.:

Overwegende dat dit laatste aan de verdediger kan worden loc-gegeven doch ten deze niet beslissend is;

Overwegende dat toch als oorzaak van een bepaald gevolg moet worden aangrnierkt iedere handeling of ieder nalaten, die (dat) de strekking heeft dat gevolg te doen intreden, dit gevolg in enigerlei mate waarschijnlijk maakt:

Overwegende dat, getoetst aan dit criterium, de onvoorzichtigheid van beklaagde, zoals die bewezen is verklaard, ten gevolge waarvan een wapen, zonder dat iemand dat wist, geladen bleef staan op een onder bepaalde omstandigheden voor ieder toegankelijke wapenkamer, naast de handeling van getuige J. H. G., als oorzaak van het ingetreden gevolg moeten worden bestempeld, des te meer nu de deskundige Dulfer heeft verklaard, dat het verzuim van beklaagde een objectief gevaar opleverde ook wanneer pen werkclijk deskundige, niet wetende. dat het wapen geladen is, daarmede manipuleert;

Overwegende dat. waar dus de strekking tot het intreden van hel

gevolg door beklaagdes verzuim aanwezig was, ten deze niet van belang is dat de als laatste schakel in de causaule keten vereiste handeling van getuige J. H. G. als zodanig door beklaagde niet te voorzien is geweest;

Overwegende t.a.v. de op te leggen straf, dat de Krijgsraad, gelet op de goede staat van dienst van beklaagde, zijn medewerking verleend bij het ophelderen van deze zaak en het feit, dat hij te dezer zake reeds krijgstuchtelijk is gestraft, meent te kunnen volstaan niet het opleggen van een korte voorwaardelijke hechtenisstraf, waartegen liet militair belang zich niet verzet; (volgt 1 \$-eeli hechtenis voorwaardelijk, Red.).

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 8 Februari 1950.

President: Mr J. E. van der Meulen (plv.).

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-hij-Nacht Brouwer. Luit.-Generaal Dijxhoorn en gep. Generaal-Majoor Van Voorthuysen (plv.).

Behandeling in appèl van de voorgaande zaak.
(Sr. art. 308).

MEMORIE VAN APPÈL

van de Fiscaal Mr R. J. Brunner, in de zaak tegen de marinier 1e klasse h. H. S.

1. Anders dan de Krijgsraad ben ik van mening, dat aan de beklaagde slechts verweten kan worden, dat hij een bepaald gevaar geschapen heeft en niet dat hij de verwonding .,veroorzaakt" heeft. Ik concludeerde mitsdien lot vrijspraak.

2. De gang van zaken is als volgt:

Van alle inilrailleurs, die in de wapenkamer van het Depôt Korps Mariniers staan opgesteld, kiest de marinier 1e klasse z/m J. R. G. op 22 Juni 1949 juist de enige, die geladen is, uit voor zijn manipulaties.

Door een samenloop van omstandigheden had de tijdelijke korporaal der mariniers h. H. S. op 18 Juni 1949 aan het ontladen van deze mitrailleur niet die aandacht besteed, welke deze handeling — waar hij voor zijn proeven scherpe patronen bezigde — zeker had verdiend. Eén patroon blijft erin achter. Op 22 Juni d.a.v. hurkt G. achter deze mitrailleur, hij pakt de handgreep (en trekker) vast en er gaat een schot af, dat de marinier 1e klasse z/m J. Dijkema in het rechter onderbeen treft.

3. Aan het intreden van liet gevolg zijn twee personen gezamenlijk debet en dit zijn — aangenomen de identiteit van de mitrailleur en van de patroon —:

1e. de tijdelijk korporaal der mariniers A. H. S., die bij het beproeven van de mitrailleur in quaestie niet heeft gecontroleerd of

alle patronen daaruit waren verdwenen, zodat het kon gebeuren dat de laatste patroon in de mitrailleur bleef,

2e. de marinier 1e klasse z/m J. H. G., die de mitrailleur aanraakte.

Indien S. de patronen had nageteld, die de mitrailleur hadden verlaten en G. niet de mitrailleur had aangeraakt, zou Dijkema niet verwond zijn.

Voor het intreden van het gevolg waren beider gedragingen conditio sine qua non. Omtrent het antwoord op de vraag derhalve of er oorzakelijk verband bestond tussen hun gezamenlijke manipulaties en de verwonding van de marinier 1e klasse z/m J. Dijkema is dus geen twijfel.

4. Los van elkaar en na elkaar dienden in de zaak tegen S. de volgende vragen te worden beantwoord:

I. Bestaat er oorzakelijk verband tussen S.'s nalatigheid en de verwonding van Dijkema?

IIa. Verdient S.'s gedrag de qualificatie „hoogst roekeloos en „onvoorzichtig"?

b. Was het gevolg, dat ingetreden is, voorzienbaar?

5. Ongetwijfeld zou tegen het aldus formuleren van het probleem aan te voeren ziin. dat art. 308 in het geheel niet van „veroorzaken" rept, maar slechts spreekt van degene aan wiens schuld (lees: grove schuld) het intreden van een bepaald gevolg te wijten is.

Gelet op de vaste jurisprudentie meen ik mij echter ontslagen te mogen achten van een bestrijding van het daaraan te ontlenen argument.

6. Het probleem in deze zaak is of men, indien iemand geheel onbewust van eens anders, latere handeling een voorwaarde schept, voor het intreden van een bepaald gevolg. hem de veroorzaker mag noemen en strafrechtelijk aansprakelijk mag stellen voor hetgeen een ander deed.

7. De „causa movens", de marinier 1e klasse z/m J. H. G. werd vrijgesproken en mijns inziens terecht. Het gevolg van zijn handelwijze was niet voorzienbaar. Ten bewijze hiervan moge ik ten overvloede vermelden, dat de deskundige (in de zaak tegen S.) mededeelde, dat in de wapenkamer steeds alle wapens met ontspannen slagveer behoren te staan en hij, wanneer hij zou conslateren dat dit mei een wapen niet het geval was. zonder nader onderzoek de slagveer zou ontspannen.

Ook hij gaat er derhalve van uit, dat in de wapenkamer nimmer geladen wapens „staan".

8. Ik zou niet volledig zijn, indien ik naliet te vermelden dat mijn standpunt in de zaak tegen S. indruist tegen de rechtspraak van het Indische Militaire Hof (M.R.S. XLI blz. 14 e.v. *), 75, 227 en 236) en wellicht ook tegen de opvatting. die tot uiting komt in de bekende slagkwikpijpjes-sententie (W. 11104 en M.R.T. XVI 451).

---

*) En N.J. **1948** No. **273.** (Red. M.R.T.)

Deze sententies hebben dil gemeen, dat zij de logische en ethische zijde van het probleein niet streng van elkaar gescheiden houden, gelijk naar mijn mening steeds behoort te geschieden. In dit verband moge ik verwijzen naar de artikelen van Prof. Mr S. van Brakel in W. 12700—12702.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF, ENZ;

Overwegende dat het Hof met de eerste rechter van oordeel is dat bewezen is, dat beklaagde het hem ten laste gelegde heeft begaan met dieii verstande als in het vonnis aangegeven;

dat toch, ware het vuurwapen niet door beklaagde geladen en met gespannen slagveer in de wapenkamer achtergelaten, het ongeval niet zou zijn geschied en beklaagde derhalve in zover het ongeval mede heeft veroorzaakt;

dat beklaagde. een vuurwapen geladen en met gespannen slagveer achterlatend in de wapenkamer, waar slechts ongeladen wapens mogen aanwezig zijn en redelijkerwijs kunnen worden verwacht. naar hij ook geredelijk heeft toegegeven, een gevaarlijke toestand deed intreden;

dat een militair, die. op de wapenkamer te werk gesteld. nalaat — alvorens een vuurmapcn. dat hij met scherpe patronen had beproefd. op de wapenkamer achter te laten — zich te vergewissen of liet wel ontladen was en de slagveer ontspannen, zich aan een hoogst roekeloze en onvoorzichtige gedraging schuldig maakt;

Overwegende dat het Hof zich ook overigens met het beroepen vonnis verenigt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen:

Recht doende in hoger beroep:

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd met verbetering van de gronden.

Noot. De casuspositie in de zaak S. toont veel gelijkenis met die van de, destijds zo geruchtmakende, zaak omtrent de achtergelaten slagkwikpijpjes, beslist door het H.M.G. 8 Febr. 1921 N.J. 1021 blz. 327. Tri laatstgenoemde zaak had het H.M.G. uitgemaakt. dat de verdachte „in hooge mate roekeloos" had gehandeld en het achterlaten van de pijpjes „van eene uiterst gevaarlijke gedachte-„loosheid" was. Niettegenstaande dat werd de verdachte vrijgesproken. want schuld in de zin van art. 808 Si.. zou hij eerst hebben als het ingetreden gevolg aan die „grove schuld" moest worden geweten. m.a.w. (volgens het Hof) als die roekeloze daad oorzaak was van het ingetreden gevolg. Blijkbaar keek het Hof vooral naar het misleidende, en niet met de tekst van de artt. 307 en 308 Sr. overeenstemmende, opschrift van titel XXI: „veroorzaken van den dood „of van lichamelijk letsel door schuld". Hier was geen causaliteit. volgens het Hof, in verband met de activiteit van derden.

Door deze beslissing die. voor het rechtsgevoel hoogst onbevredigend, loonde dat ergens hier een fout moest liggen in de gevolgde redenering, werd duidelijk, dat men op de verkeerde weg was. Hier manifesteerde zich klaar en helder de onjuistheid van de gangbare opvatting, dat de woorden van art. 308 Sr. „aan zijn schuld te wijten ..hebben" nioesten worden vertaald als ..door schuld veroorzaken". waarbij dan de schuld eerst diende bepaald en daarna de causaliteitsrelatie, en waarbij men. in de waan van de eenheid van het juridische causaliteitsbegrip, bij de, duidelijk als een bijzonder soort causaliteit gegeven. relatie van art. 1284 B.W. te rade ging, om uil te maken wanneer causaliteit moest geacht worden aanwezig te zijn. Elders heb ik de reeks van onjuistheden in deze gedachtengang trachten aan te tonen („Opmerkingen over het nalaten in het strafrecht" T. v. S. 1941, blz. 81—154, vooral blz. 124 v.v.). Schulddelicten. waar de wet de gelukkige formulering vond van „aan schuld te „wijten". worden misverstaan. indien men de inhoud tracht te vangen in causaliteitsrelaties. Het is duidelijk, dat men eerst dan schuld aan iets kan hebben. indien men er iets mee te maken heeft. De feitelijke relatie wordt bestreken door de cis van de conditio sine qua non. wat men gewend is een causaliteitsrelatie te noemen. In de bloeitijd van de causaliteitstheorie ontleende men juist aan de culpoze delicten de voorbeelden om daaraan de juistheid van deze aequivalentietheorie te tonen.

In de Memorie van Appèl van den Fiscaal concludeerde Mr Brunner tot vrijspraak. Weliswaar was er, volgens hem, nalatigheid bij verdachte, eveneens was de gedraging van verdachte conditio sine qua non, en toch paste art. 308 niet op de gebeurtenissen. Mr Brunner noemt het eigenlijke probleem „of men, indien iemand geheel „onbewust van eens anders, latere handeling een voorwaarde schept ..voor het intreden van een bepaald gevolg. hem de veroorzalier mag ..noemen en strafrechtelijk aansprakelijk mag stellen voor hetgeen ..een ander deed". De roekeloosheid van verdachte bestond er in liet wapen geladen en met gespannen slagveer achter te laten terwijl niemand ter plaatse, in verband met de instructies. geladen wapens verwachtte. Of het nu Jansen of Pietersen was die de daad verrichtte waardoor wat gevaarlijk was tot ongeval werd, doel niets terzake. Van ieder feit zijn de conditiones sine qua non ontelbaar. Het is daarbij oiiverschillig of onder die conditiones ook nog ander menselijk optreden voorkomt. De roekeloosheid schuilde in casu in de mogelijkheid, dat door latere activiteit van anderen er ongelukken zouden gebeuren.

Het H.M.G. gaf in de nu berechte zaak een meer bevredigende motivering van het veroordelerid vonnis. Het constateert, dat verd.'s gedraging conditio sine qua non was; voorts. dat verd.'s gedraging een gevaarlijke toestand deed intreden en hoogst roekeloos en onvoorzichtig was. En daarmede stond liet feit van art. 308 Sr. vast. Men zou zich echter kunnen afvragen of naast rle roekeloosheid in abstracto en het voorwaarde zijn in abstracto niet nodig ware de

roekeloosheid t.a.v. het ongeval in quaestie. Met name onverwachte en niet ie voorziene resultaten van de roekeloosheid zouden nog wel gebeurtenissen zijn waarvan het roekeloze doen of laten voorwaarde was. Doch zij zonden niet door de roekeloosheid zijn beheerst in dien zin. dat zij aan die roekeloosheid te wijten zouden zijn. b.v. door het niet voorzienbare ingrijpen van een ander of door toevallige gebeurtenissen. De beperking van het gebied bestreken door art. 308 Sr. dient niet gevonden in een onbruikbare en slechts verwarrende. beperking van de „causaliteitsrelatie", maar in de beperking van de schuldrelatie. zo dat aan de roekeloosheid en onvoorzichtigheid in quaestie het zwaar lichanielijk letsel kan geweten worden. Tussenheide komende activiteit van anderen heeft daarbij geen bevrijdende betekenis als die tussenbeide komende activiteit valt binnen datgene, wat de gevaarscheppende kon en moest voorzien. Door het ontbreken van de schuldrelatie worden de gevallen uitgeschakeld. (als het Ir mater rijden van de ziekenauto of het door de bliksem getroffen worden). die niet aan de schuld, aan de roekeloosheid of onvoorzichtigheid. maar slechts aan iets anders kunnen worden geweten.

B. V. **A.** R.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 14 October 1949.

President: Kapt. Luit. t. Zee F. B. Veenstra.

Leden: Bussemaker. Van Kregten, Smits en Den Hond.
Fiscaal: Luit. t. Zee (A) 2e kl. (KMR. OV.) Mr. A. Vaandrager.
Raadsman: 1e Luit. d. Mars. J. S. Bedet.

Toeëigening van de inhoud van een pakket.

Aan een facteur ten laste gelegde verduistering van de inhoud van een postpakket bewezen verklaard.

Anders: Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis opgenomen sententie). Toen beklaagde het pakket van het postkantoor ontving, was het gesloten. Hij kreeg de inhoud ervan eerst onder zich. nadat hij het pakket had geopend en aldus van de inhoud kennis kreeg. Beklaagde heeft zich wellicht aan diefstal schuldig gemaakt, doch zulks is niet fen laste gelegd. Vrijspraak (in zoverre). Ten aanzien van een ander pakket, hetwelk beklaagde opende en waarvan hij eerst een deel van de inhoud zich toeëigende en later de rest, overweegt het Hof dat slechts ten aanzien van die resf verduistering aanwezig is. Pan hef gedeelte van de inhoud. hetwelk beklaagde het eersf wegnam, kan niet gezegd worden dat beklaagde het, toen, hij het wegnam, onder zich had.

(Men zie in dit verband het vonnis van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage van 5 December 1946, M.R.T. XLI, blz. 171 v., de schriftuur van eis van de Fiscaal bij dat vonnis, t.a.p. blz. 175 v.

en de sententie van het H.M.G. van 20 Februari 1947, t.a.p. blz. 178 v.).

„Verduistering", niet „verduistering door hem die het goed uit „hoofde van zijn beroep onder zich heeft".

Samenloop ex art. 63 Wb. v. Str.

(Wb. v. Str. artt. 63. 321 en 322).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal. ratione officii. tegen C. D. E., oud 20 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als matroos der 2e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naai de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten. d.d. 28 Februari 1949, No. 5438:

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 8ste Juni 1949 No. 25136-5438, aan de voet van melk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op verschillende tijdstippen in de maand September 1948 „.te Soerabaia opzettelijk de navolgende hem niet toebehorende goe- ..deren, welke hij als facteur bij de Marine-Kazerne „Oedjoeng" ..anders dan door misdrijf onder zich had. wederrechtelijk zich heeft ..toegeëigend, t.w.:

..de gehele, althans gedeeltelijke, inhoud van een pakket, bevat- „tende kinderkleding, kinderspeelgoed en snoepartikelen, toebeho- „rende aan C. H. Mesrits, althans geheel of ten dele aan een ander ..dan hem, beklaagde:

..de gehele, althans gedeeltelijke. inhoud van een pakket, beval- ..tende sigaretten en snoepartikelen. toebehorende aan M. de Beer. ..althans geheel of ten dele aan een ander dan hem, beklaagde;

„.een geldsbedrag, bestemd voor telegramkosten ad f 17.10 of ..daaromtrent. toebehorende aan S. H. Geijs;

„een voor verzendkosten bestemd bedrag ad f 3.55 of daaromtrent. , toebehorende aan A. van Lier":

Gelet:. . . .enz.;

Post alia:

overwegende dat door de irihoud van de verklaring van de beklaagd-en die van de getuigen, benevens door de inhoud van het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid. alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende dat het wettig en overtuigend bewezenverklaarde bekoort te worden gequalificeerd als:

„Verduistering, meermalen gepleegd";

Overwegende omtrent de op te leggen straf:

dat enigermate rekening dient te worden gehouden met het feit. dat beklaagde, hoewel zijn oneerlijkheid bekend was, tot facteur in een geheel zelfstandige positie werd aangesteld, hetgeen het des te

eenvoudiger voor hem maakte zich aan een andermans goed te vergrijpen;

dat beklaagde voorts bij vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indi? d.d. *23* September 1948 is veroordeeld tob een gevangenisstraf voor de duur van negen maanden, niet bepaling [voorwaardelijk, mei. bijzondere voorwaarde — *Red.]*. wegens:

I. Diefstal. twee malen gepleegd.

II. Opzettelijke origeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog;

dat het feit waarvoor beklaagde thans terechtstaat door hem is gepleegd vóór voornoemde veroordeling werd uitgesproken. weshalve bij de thans op te leggen straf rekening dient te worden gehouden met de bij voornoemde veroordeling opgelegde straf; daarbij in aanmerking nemend. dat het aannemelijk voorkomt. dat het voorwaardelijk niet tenuitvoergelegde gedeelte daarvan alsnog op beklaagde geëxecuteerd zal morden;

dat derhalve na te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van de gepleegde feilen, in verband met de persoonlijkheid van de beklaagde en de omstandigheden waaronder de feiten werden begaan;

Overwegende omtrent het door beklaagde ondergane voorarrest:

dat er termen aanwezig zijn om het door beklaagde van 24 September 1948 tot 5 October 1948 ondergane arrest in de vorm van streng arrest voor 11 dagen in mindering te hrengeri en om het voorlopig arrest in de vorm van verzwaard arrest. dat beklaagde heeft ondergaan vanaf 5 October 1948 tot zijn opname op 11 October 1948 in het Marine-Hospitaal, voor 3 dagen in mindering te brengen. zodat in totaal bij de tenuitvoerlegging van de straf 14 dagen in mindering dienen te worden gebracht:

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van *zes maanden*, met bepaling dat het ondergane voorarrest voor de duur van veertien dagen in mindering zal morden gebracht — *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof.

(Indonesische Kamer).

Sententie van 14 Maart 1950.
(uitgesproken 19 Mei 1950).

President: Mr J. W. IJ. Doornbos.
Leden: Dr J. H. Wagener, Kapt. t. Zee (A) J. C. Beugelink, Kapt. t. Zee J. S. Bax en Generaal-Majoor C. D. Toet.
Raadsman: 1e Luit. d. Mars. J. S. Bedet.

(Zie het hiervóór opgenonzen vonnis).

Na het wijzen van de sententie op 14 Maart, is een op 23 Maart door beklaagde afgelegde verklaring in de sententie verwerkt. Vandaar waarschijnlijk de late uitspraak.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . .enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van ei.; met conclusie [strekkende tot veroordeling van beklaagde terzake van .,vei-.,duistering gepleegd door hem, die het goed uit hoofde van zijn .,beroep onder zich heeft, meermalen gepleegd", tot een gevangenisstraf van ZES MAANDEN, met aftrek van het voorarrest voor de tijd van VEERTIEN DAGEN — *Red.]*.

Overwegende, dat aan heklaagde is te laste gelegd. . . . [zie vonnis — *Red.]*;

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met het vonnis waarvan beroep;

Overwegende inimers, dat bij het vonnis door de Krijgsraad is bewezen verklaard hetgeen aan beklaagde is te laste gelegd, terwijl uit de bewijsmiddelen niet volgt, dat beklaagde de gehele. althans gedeelteliike. inhoiid van het pakket. bestemd voor C. E. Mesritz. toen hij deze wegnam, onder zich had:

Overwegende toch. dat het pakket, toen beklaagde het van het Marine-postkantoor ontving, — behoudens een beschadiging — gesloten was. zodat hij de inhoud daarvan eerst onder zich kreeg, toen hij deze, na het pakket te hebben geopend. daaruit wegnam en aldus kennis kreeg van de inhoud van het pakket;

Overwegende, dat beklaagde zich aldus mogelijk aan diefstal heeft schuldig gemaakt, doch zulks niet is te laste gelegd;

Overwegende voorts. dat in het vonnis wordt overwogen. dat het te laste gelegde wordt bewezen door de inhoud van de verklaring van beklaagde en die van de getuigen, terwijl sommige gedeelten van de inhoud van de verklaringen van beklaagde en van de getuigen Mesritz en Labeur nipt tot dat bewijs kunnen hebben medegemerkt. niet name bijvoorbeeld. . . .enz.:

aangezien deze gedeelten op zichzelf niet oplevereri omstandigheden. redengevend voor de beslisring. dat beklaagde de bewezen verklaarde feiten heeft begaan. en ook niet uit het verband. waarin zij in het vonnis voorkomen, valt op te maken welke hetelienis deze omstandigheden voor het bewijsmiddel kunnen hebben:

Overwegende. dat beklaagde ter terechtzitting in hoger beroep heeft verklaard:. . . .enz.;

Overwegende, dat een proces-verbaal van de Officier-Commissaris, belast met het nemen van informatiën. zakelijk inhoudt, dat *beklaagde* op 23 Maart 1949 heeft verklaard, dat hij een pakje van de hofmeester De Beer op het Marine-postkantoor in beschadigde toestand in ontvangst heeft genomen; dat om het gat, dat in het pakket zat. een blauwe kring was getrokken met een paraaf er bij; dat hij dit gat van de verpakking op zijn kantoor nog verder heeft uitgescheurd:

Overwegende. dat een ander proces-verbaal van de Officier-Commissaris. belast met het nemen van informatiën. zakelijk inhoudt,

dat *beklaagde* op 30 September 1949 heeft verklaard. dat hij zicli meent te herinneren, dat hij uit het pakket van hofmeester De Beer een hoeveelheid snoepgoed en cigaretten heeft weggenomen. het daarna heeft ingepakt om het alsnog aan hofmeester De Beer te verzenden, waarna hij van plan veranderde en het opnieuw opende: dat hij meent, dat hij toen de resterende hoeveelheid snoepgoed en cigaretten hieruit heeft weggenomen;

Post alia:

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen en omstandigheden. die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren even zovele redengevende feiten en omstandigheden. waarop steunt de beslissing van het Hof, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen — met beklaagdes schuld daaraan —. dat beklaagde op verschillende tijdstippen in de maand September 1948 te Surabaia opzettelijk de navolgende hem niet toebehorende goederen, welke hij als facteur hij de Marine-Kazerne Oedjoeng anders dan door misdrijf onder zich had. wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, te weten:

de gedeeltelijke inhoud van een pakket, bevattende cigaretten en snoepartikelen, toebehorende aan W. de Beer;

een geldsbedrag bestemd voor telegramkosten ad f 17,10, toebehorende aan J. H. Geijs;

een voor verzendkosten bestemd bedrag ad f 3,55. toebehorende aan A. van Lier;

Overwegende, dat het Hof op de gronden hierboven overwogen niet bewezen acht hetgeen aan beklaagde is te laste gelegd ten aanzien van de inhoud van een pakket. toebehorende aan C. E. Mesritz, althans geheel of ten dele aan een ander dan aan beklaagde;

Overwegende, dat het Hof voorts bewezen heeft verklaard, dal beklaagde zich slechts de gedeeltelijke inhoud van een pakket, toehehorende aan W. de Beer, heeft toegeëigend, aangezien uit de bewijsmiddelen niet volgt, dat beklaagde het gedeelte van de inhoud hetwelk hij het eerst wegnam, op het ogenblik, waarop hij dat gedeelte wegnam, onder zich had;

Overwegende toch. dat het pakket, toen beklaagde het van het Iilnrinepostkantoor ontving — behoudens een beschadiging — gesloten was, zodat hij de inhoud daarvan eerst onder zich kreeg toen hij een gedeelte daarvan. na het gat. dat in het pakket zat, verder te hebben uitgescheurd, daaruit wegnam en aldus kennis kreeg van de inhoud van het pakket;

Overwegende, dat het hoven bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als: *verduistering, meermalen gepleegd,* voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht:

Overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming

acht met de ernst der gepleegde feiten en omstandigheden, waaronder zij zijn begaan, in aanmerking genomen, dat beklaagde de inhoud van een ander pakket dan het pakket, bestemd voor W. de Beer, heeft weggenomen;

Overwegende voorts. dat beklaagde blijkens een hem betreffend uittreksel uit het strafregister op 24 September 1948 door de Krijgsraad in Oost-Indië wegens: 1. diefstal, 2 maal gepleegd, 2. opzettelijke origeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, werd veroordeeld tot Y maanden gevangenisstraf. waarvan 6 maanden voorwaardelijk, proeftijd 1 jaar en bijzondere voorwaarden, met aftrek en ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid oin hij de gewapende macht te dienen. terwijl in de onderhavige zaak uit de processen-verbaal van de Officier-Commissaris, belast met het nemen van informatiën, blijkt, dat de onderhavige feiten zijn gepleegd vóór bedoelde veroordeling, zodat ten deze artikel 63 van het Wetboek van Strafrecht moei worden toegepast;

Gezien. behoudens voormelde svetsbepaling, nog de artikelen 10, 27, 57 en 63 van het Wetboek van Strafrecht en 77 der Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Geregtshof;

[volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van ZES MAANDEN, met bepaling, dat van de tijd vóór de tenuitvoerlegging dezen uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht, een periode van 14 dagen in mindering zal worden gebracht, en met hevel tot onmiddellijke gevangenneming van beklaagde — *Red.]*.

Beschikking van de Commandant Zeemacht Nederland van 18 Maart 1950.

Niet geheel model gekleed aangetreden op baksgewijs-inspectie. Beroep op overmacht faalt, nu klager niet tevoren zijn baksmeester ervan in kennis heeft gesteld, dat hij niet geheel model gekleed zou kunnen aantreden.

DE SCHOUT BIJ NACHT, COMMANDANT ZEEMACHT NEDERLAND,

Gezien het beklag van de torpedomaker der 1e klasse J. M. W.. dienende bij de Technische Opleidingen der Koninklijke Marine te Amsterdam van 11 November 1949, houdende, dat hij zich wenst te beklagen over de straf en de omschrijving der strafredenen van de hem op 7 November 1949 door de Kapitein-Luitenant ter Zee (S) J. B. P. Haanappel, Comniandant van voornoemde inrichting, opgelegde krijgstuchtelijke straf. welke straf op 8 November 1949 ter kennis van klager werd gebracht van ,,2 *dagen licht arrest*" wegens ,,*met ongepoetste schoenen op baksgewijs-inspectie aangetreden*";

Gehoord de gestrafte en de strafoplcgger;

Gezien de verhoren en verdere informatiën ten deze genomen;

Overwegende dat klager heeft verklaard:

dat op 7 November 1949 een paar andere schepelingen in een

plas sprongen, waardoor zijn schoenen werden bespat; dat hij geen gelegenheid kreeg zijn schoenen schoon te maken; dat bij inspectie door de Officier van de Wacht werd opgemerkt, dat zijn schoenen niet schoon waren;

Overwegende dat de Luitenant ter Zee (VK) der 2e klasse P. Steenaard (17579) heeft verklaard:

dat hij op 7 November 1949 als Officier van de Wacht op baksgewijs-inspectie klager aantrof met schoenen, die vuil waren; dat o.a. de hakken en neuzen met modder waren besmeurd;

Overtvegende dat uit het bovenstaande is komen vast te staan. dat klager op 7 November 1949 met ongepoetste schoenen op baksgewijs is aangetreden, hetgeen een krijgstuclitelijk vergrijp oplevert;

Overwegende dal, klager tot zijn rechtvaardiging heeft aangevoerti, dat zijn schoenen buiten zijn schuld verontreinigd waren;

Overwegende echter dat dit verweer niet ter zake dienende is, aangezien klager in dit geval zijn baksmeester had dienen te waarschuwen, dat zijn tenue buiten zijn schuld niet geheel correct was. hetgeen hij nagelaten heeft, terwijl ook niet is gebleken, dat hij op enige andere wijze heeft kenbaar gemaakt. dat hij niet geheel in model tenue kon aantreden op haksgewijs;

Overwegende derhalve dat klager terecht is gecorrigeerd, terwijl de strafmaat in overeenstemming is met de ernst van gepleegde vergrijp;

Gezien de artikelen 61. 62, 65 en 66 van de Web op de Krijgstucht;

Beschikkend op het beklag;

Verklaart dit origcgrond;

Handhaaft de straf en de omschrijving der strafreden.

De Schout bij Nacht.
Commandant Zeemacht Nederland,
I. W. REIJNIERSE.

Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Resolutie van 4 November 1949.

President: Mr F. H. Keuzrnkamp (plv.).

Leden: Generaal-Majoor M. E. R. van Goor en Kapt. t. Zee (A) H. J. G. van Giessen.

De Fiscaal adviseert tot verwijzing naar de Krijgsraad van een Kapitein der Mariniers, plaatselijk militair commandant en tevens commandant ener Stafcompagnie te Grissee, die zich gedurende een aantal nachtelijke uren eigendunkelijk te Soerabaja heeft bevonden, terzake van overtreding van artikel 84 (2) W.M.S.R. (het zonder noodzaak en eigendunkelijk verlaten van de onder zijn bevelen staande post).

De Commandant Zeemacht in het Oosten bepaalt dat verdachte

terzake niet aal worden verwezen en dat het gepleegde krijgstuchtelijk zal worden afgedaan.

De Fiscaal roept de eindbeslissing van het H.M.G. op de voet van artikel 10 R.Z. in. Het Hof beslist dat niet artikel 84 (2) is overtreden, maar artikel 129 (4) W.M.S.R. (plichtsverzuim van de bevelhebber van enige met de uitoefening van de veiligheidsdienst belaste troepenafdeling) en formuleert in zijn resolutie de tenlastelegging terzake.

[Volledigheidshalve doen wij, achter de resolutie, het advies van de Fiscaal, de beslissing van de Commandant Zeemacht en de nadere terzake gewisselde stukken, volgen. Tenslotte is het terzake door de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten gewezen vonnis opgenomen — Red.].

(R.Z. art. 10).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF TE BATAVIA,

Gelezen het schrijven van de Vice-Admiraal, Commandant der Zeemacht in het Oosten, ddo. 21 Juli 1949 No. 03868-0640 *), waarhij, conform het bepaalde iri artikel 10 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, den Hove aangeboden zijn de stukken betrekking hebbende op de zaak van den Kapitein der Mariniers H., zomede het aan genoemden Commandant gerichte verzoek van den Fiscaal bij den Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten ddo. 25 Juni 1949 No. ZO/6/49/145U *) om over deze zaak dooi het Hoog Militair Gerechtshof te doen beslissen;

Gelezen de op deze zaak betrekking hebbende stukken, waaruit blijkt:

dat de kapitein H. voornoemd bij zijn verhoor door de Militaire Politie der Mariniers Brigade ddo. 28 Februari 1949 o.m. heeft verklaard:

„Op 23 Februari 1949 te omstreeks 22.00 zat ik. met nog twee ..andere officieren op het hoofdkwartier te Grissee een borreltje te „drinken. Se omstreeks 01.00 — wij hadden intussen gezamenlijk „een liter jenever opgedronken — ontstond plotseling het idee om ..naar Soerabaia te gaan. Wij hebben ons per jeep naar Soerabaia he-„geven en aldaar aangekomen nerd ik hij mijn woning afgezet met ..de afspraak dat ik om ± 02.30 weer zou worden afgehaaltl. Om ± ..03.00 werd ik aan mijn woning afgehaald en zijn wij naar ons „onderdeel te Grissee teruggereden. Rij mijn vertrek van Grissee ..naar Soerabaia was ik door hel gebruik van sterke drank beneveld. „zodat het niet tot mij doordrong wat ik ging doen. Ik had geen „verlof oin mij van mijn onderdeel te verwijderen, en heb ook „niemand hiervan in kennis gesteld":

dat de Fiscaal voornoemd hij schrijven ven 25 April 1949 No. ZO/4/49/164 U Geheim *) den Commandant voornoemd geadviseerd heeft om o.m. den Kapitein der mariniers H. voornoemd. comman-

*) Achter deze resolutie vermeld. (Red. M.R.T.)

dant Stafcompagnie V Inf. bat., tevens plaatselijk militair commandant te Grissee, naar de Krijgsraad te verwijzen terzake:

,,dat hij, in de nacht van 23 op 24 Februari 1949, in tijd van ,,oorlog, dienende als kapitein der mariniers, in de Functie van com-.,mandant van de Stafcompagnie van het 5e Infanterie Bataljon ,.der Mariniersbrigade, levens plaatselijk militair commandant te .,Grissee (Oost-Java), opzettelijk de onder zijn bevelen staande post ,.buiten noodzaak eigendunkelijk heeft verlaten, hebbende hij zich ..te omstreeks 01.00 uur van Grissee per auto naar zijn particuliere ,,woning te Soerabaia begeven, waarvandaan hij te ± 03.00 uur .,weer naar Grissee vertrok";

dat de Commandant der Zeemacht van het Oosten echter. bij schrijven aan den Fiscaal ddo. 17 Mei 1949 No. 02566 *, dezen bericht heeft te hebben bepaald, dat tegen bovengenoemden officier geen strafvervolging zal worden ingesteld maar dat deze krijgstuchtelijk zal worden gecorrigeerd. welke beslissing gebaseerd was op het oordeel:

a. dat de afwezigheid van Kapitein H. niet kan worden gebracht onder de qualificatie van artikel 84 aanhef en sub 2° Wetboek van Militair Strafrecht, aangezien dit artikel doelt op laakbare gedragingen op tactisch gebied en het duidelijk is dat het ,,post verlaten", zoals in casu gepleegd, zelfs bij de meest extensieve interpretatie niet onder laatstgenoemd artikeldeel gebracht kan worden:

b. dat ook toepassing van artikel 129 Wetboek van Militair Strafrecht op de onderhavige afwezigheid niet mogelijk is. daar de betrokken officier niet behoorde tot ,,enige wacht, ronde of patrouille ,,of met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog ,,belaste troepenafdeling", immers, nog los van de moeilijkheid van de definitie van ,,troepenafdeling met de uitoefening van de veilig-,,heidsdienst belast", blijkens de jurisprudentie dit artikel uitsluitend toepassing kan vinden wanneer sprake is van een op dat ogenblik uitoefenen van een nauw omschreven. beperkte bemakings- of wachttaak;

e. dat toepassing van artikel 97 Wetboek van Militair Strafrecht al evenzeer zou moeten stranden, waar hier de afwezigheid slechts enkele uren, althans geen volle dag, geduurd heeft;

dat de Fiscaal bij zijn schrijven aan den Commandant der Zeemacht in het Oosten ddo. 30 Mei 1949 No. ZO/5/49 U Geheim *) onder weerlegging van de hierboven sub a vernielde argumentering niet een beroep op het Handboek van Mr H. VAN DER HOEVEN: Militair Straf- en Tuchtrecht, II, pag. 57 en 70 — bij zijn advies heeft gepersisteerd;

dat blijkens het in afschrift bij de stukken aanwezige schrijven van den Commandant Mariniers Oosten aan den Commandant der Zeemacht in het Oosten ddo. 18 Juni 1949 No. S-1/25/585/G de

---

*) Achter deze resolutie vermeld. (Red. M.R.T.)

Commandant van het Amphibisch Bataljon der Mariniersbrigade nog het volgende heeft bericht:

,,De kapitein H. was als Commandant der Stafcompagnie belast ,,met de beveiliging en verdediging van het Hoofdkwartier van het 5e Infanterie Bataljon te Grissee;

,,Dit Bataljon bevond zich formeel .,op voet van oorlog";

,,Van enige betrekkelijke veiligheid, welke aan dit formele feit ,,afbreuk zou kunnen doen was in verband met het gehele karakter ,,der oorlogvoering geen sprake. Nachtelijke schietpartijen komen ,,ook thans nog geregeld voor en een niet prompt functionnerende ,,alarmregeling biedt den tegenstander kansen en ondermijnt het ,,eigen moreel.

,,Het was de practijk dat de Commandant Stafcompagnie een klein ,,vak werd aangewezen waarvoor hij met de te zijner beschikking ,staande troepen verantwoordelijk was. Te Grissee was dit eveneens .,zo en de Cdt. Stafco. droeg o.m. de verantwoordelijkheid voor de ,,zoutwinning Manjar, de watertoren met pompinstallatie tussen .,Manjar en Grissee en de belangrijke Bailey-brug Z. van Grissee.

,,Indien in de bewuste nacht alarm was geslagen zou men aller- .,eerst den kapitein H. hebben gezocht. Aan hem de taak om orders ,,te geven, alarminstellingen te doen bezetten, afgelegen posten te ,,versterken, etc.

,,Zijn afwezigheid, zonder ook maar iemand te hebben gewaar- ,,schuwd, zou verwarring en onzekerheid en vertraging hebben op- ,,geleverd.

,,Juist deze kostbare minuten, waarom het bij dergelijke gelegen- ,,heden gaat, zouden verloren zijn gegaan.";

Gelet op het ingevolge artikel 10 lid 2 van de Regtspleging bij de Zeemagt door de Advocaat-Fiscaal verst ekte advies;

Overwegende, dat het Hof met den Advocaat-Fiscaal van oordeel is, dat in casu een vervolging terzake van artikel 84 sub 2° geen toepassing kan vinden aangezien het optreden van den kapitein H. in dezen noch onder het in dat artikellid bedoelde ,,ontruiinen" noch onder ,,verlaten" valt;

dat het Hof echter op grond van bovenstaande toelichting van den Commandant van het Amphibisch Bataljon op den aard van het commando en op de taak van den Kapitein H., van oordeel is dat er voldoende termen aanwezig zijn om den Kapitein der mariners H. voornoemd te verwijzen naar de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten terzake als hieronder nader aangegeven;

Gelet op artikel 10 van de Regtspleging bij de Zeemagt:

RESOLVERENDE:

Verwijst den Kapitein der mariniers H. voornoemd naar den Krijgsraad bij den Zeemacht in het Oosten terzake:

,,dat hij, in de nacht van 23 op 24 Februari 1949, derhalve in ,,tijd van oorlog, dienende als kapitein der mariniers in de functie .,van commandant van de Stafcompagnie van het 5e Infanterie ,,Bataljon der Mariniersbrigade en als zodanig belast met de be-

„veiliging en verdediging vaii het Hoofdkwartier van dat Bataljon „te Grissee in Oost-Java, van de Zoutwinning Manjnr, van de „watertoren met pompinstallatie tussen Manjar en Grissce en van „de Bailey-brug ten Zuiden van Grissee, tevens plaatselijk militair „commandant. derhalve als bevelhebber van, althans militair be-„horende toi, een met de uitoefening van den veiligheidsdienst in „tijd van oorlog belaste troepenafdeling in een door den vijand met „aanval bedreigde plaats, zijn post eigendunkelijk heeft verlaten „althans zich in een toestand gebracht heeft, waarin hij zijn dienst „als bevelhebber. althans als militair niet naar behoren kori ver-„richten; hebbende hij immers t omstreeks 01.00, na gezamenlijk „met twee ondergeschikte officieren een liter jenever opgedronken „te hebben, waardoor hij beneveld was, zich per auto van Grissee „naar zijn particuliere woning te Soerabaia begeven, waarvandaan „hij te ï 03.00 uur weer naar Grissee terugkeerde":

Bepaalt dat een afschrift van deze bescliikkirig zal worden grzonden aan den Commandant der Zeemacht in het Oosten. aan den Fiscaal bij den Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten, en aan den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia.

Naschrift.

Dat de Fiscaal in zijn advies de Commandant Zeemacht inlicht omtrent de wijze, waarop hij zich voorstelt een veroordeling van verdachte te verkrijgen, is wellicht overbodig maar stellig niet onjuist. Heter ware hef geweest, wanneer de vlootvoogd zich niet in technisch-juridisch debat hadde begeven met zijn wettelijke adviseur. Het verkrijgen van een veroordeling is voor de verantwoordelijkheid van de Fiscaal.

De Regtspleging gaat er van uit, dat de Vlootvoogd in de verwijzing een feitelijke aanduiding van het gebeurde vermeldt; de practijk (en die heeft ontegenzeggelijk voordelen) is, dat dn6 feit in een juridische vorm gegoten wordt. Wanneer de vlootvoogd deze practijk volgt en hij meent dat een ander strafbaar feit óók of betere kansen voor de veroordeling biedt, kan hij de elementen van dat andere strafbnre feit in de omschrijving op het bevelschrift verwerken of er een op dat andere feif gebaseerde omschrijving aan toevoegen.

Door het juridische debat tussen Fiscaal en Vlootvoogd is fenslotte ook het Hoog Militair Gerechtshof verleid, zich in dat debat ie mengen en in zijn resolutie een verwijzing te formuleren, iets wat de Regtspleging niet bedoelt 17 in de practijk ook niet pleegt te geschieden. Zie Resoluties van 15 Februari 1935 (M.R.T. XXX, blz. 572 v.), van 2 Augustus 1938 (M.R.T. XXXIV, blz. 203 v.), van 23 Juni 1949 (M.R.T. XLII, blz. 448 v.) en van 9 Januari 1950 (M.R.T. XLIII, blz. 273 v.). Desniettemin heeft de CZMO. — zoals uit hel op blz. 776 opgenomen Krijgsraadsvonnis

blijkt — de Kapitein W. loch nog bij beschikking van 5 December 1949 naar de militaire rechter verwezen.

Wij laten volledigheidshalve de op deze zaak betrekking hebbende stukken alsmede het uitvoerig en fraai gemotiveerde vonnis hieronder volgen.

W. H. P.

KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT
IN HET **OOSTEN**
PARKET VAN DE FISCAAL

No. ZO/4/49/64 U Geheim. Soerabaia, **25** April **1949.**

Aan de Commandant Zeemacht in het Oosten.

Onder verdere aanbieding van een brief van CMB d.d. **14** Maart **1949** en een daarop gevolgde brief d.d. **13** April **1949** (met bijlagen), heb ik de eer Uwer Excellentie navolgende mijne zienswijze te berichten.

H. is commandant Stafcompagnie V Inf. bat, tevens plaatselijk militair commandant te Grissee.

P. is commandant motortransportcompagnie V Inf. bat, gelegerd te Grissee.

G. is pelotonscommandant, ondergeschikt aan P.

In de late avond van **23** Februari **1949** besluiten zij gedrieën tijdens een borrel om zich van Grissee per jeep naar Soerabaia te begeven, welk plan wordt uitgevoerd. Aldaar wordt H. aan zijn privé-woning afgezet. P. en G. begeven zich naar een kennis en vervolgens, te ± 02.00 uur, naar het perceel Simpang **112,** waar een leerling-verpleegster H. woont, gescheiden vrouw van C.

P. kent H. practisch niet. G. beweert, dat zijn verhouding ten opzichte van (de verpleegster) H. vrij intiem is. Beiden zijn echter nimmer op haar kamer geweest.

Op geklop van G. en P. op de voordeur van perceel **112** wordt van binnen door een onbekende vrouwenstem gereageerd. Op de vraag of juffrouw H. aanwezig is, antwoordt de vrouw, dat (de verpleegster) H. nachtdienst heeft in de CBZ. Hierop klimt G. over een hek naast het huis en gaat via een openstaande achterdeur naar binnen. De zich in het huis bevindende dame, de leerling-verpleegster V., is inmiddels naar de bijgebouwen gegaan en heeft zich hier verdekt opgesteld.

G. opent de voordeur en laat P. binnen. Beiden verblijven zij een tijdlang in een slaapkamer, alwaar zich niemand anders bevindt. Op hun herhaald geroep volgt geen antwoord.

Van een stapeltje wasgoed neemt P. een damesbroekje weg. In een ter plaatse liggend boek schrijft G. enkele woorden in het Engels, welke zowel door G. als P. worden ondertekend.

Hierop begeven beiden zich weer naar buiten. G. neemt de sleutel van de voordeur mede, welke hij later kwijt is.

Verolgens rijden ze naar de woning van H. en van daar af vertrekken zij te omsteeks **03.00** uur naar Grissee.

CMB is van mening, dat H. zich schuldig heeft gemaakt aan het misdrijf vermeld in art. 84 aanhef en ten 2e W.v.M.S. Hiermede kan ik mij verenigen.

CMB is van mening, dat voormeld artikel niet voor P. geldt, aangezien P., die te Grissee was gelegerd, wel een troepenafdeling, doch geen plaats of post onder zijn bevelen had. Met deze interpretatie van het woord ,,post" kan ik mij niet verenigen: P.'s troepenafdeling was, alhoewel uit haar aard mobiel, gestationneerd te Grissee en om die reden was P.'s post te Grissee. Dat H. plaatselijk militair commandant was, doet aan deze omstandigheid niet af.

Deze redenering van CMB voor P. zal mutatis mutandis voor G. gelden. CMB acht G. daarenboven niet strafbaar, omdat G. ondergeschikt was aan P. Deze ondergeschiktheidsverhouding geldt — a contrario — blijkbaar niet voor P. en H.

Met CMB ben ik het eens, dat G. rechtstreeks ondergeschikt was aan P. en dat P. slechts zijdelings onder H. stond, doch om deze ondergeschiktheidsrol van invloed te doen zijn op de strafrechtelijke aansprakelijkheid, lijkt mij niet juist. In FRANKEN-BRUNNER staat op pag. 166, dat het artikel zowel betrekking heeft op de zelfstandige bevelhebber of onderbevelhebber als op de niet zelfstandige onderbevelhebber.

In hoeverre de stilzwijgende toestemming van H. aan P. en die van P. aan G. strafverminderend zal werken, ten opzichte van resp. P. en G., is een quaestie die bij de bepaling der strafmaat ter sprake kan komen; dat deze toestand strafopheffend zou werken, wordt niet door de wet gedekt.

Wat betreft het binnendringen in de kamers van de — afwezige — (verpleegster) H., zij opgemerkt, dat zowel G. als P., pas zijn binnengedrongen, nadat zij duidelijk hadden vernomen, dat de — wellicht intieme — kennis van G. afwezig was en dat er zich in het huis nog een vrouw bevond, die noch P., noch G. kende.

Wat betreft de mederiame van de directoire (opgemerkt wordt, dat ook nog een onderjurk vermist werd): het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening bestond, mede gezien de aantekeningen in het boek, stellig niet. Desalniettemin blijft het een onbetamelijke ,,grap", die de krijgsraad in zijn beoordeling kan opnemen.

Ik moge U adviseren H., P. en G. naar de krijgsraad te verwijzen ter zake:

H.:

,,dat hij, in de nacht van 23 op 24 Februari 1949, in tijd van ,,oorlog, dienende als kapitein der mariniers, in de functie van ,,commandant van de Stafcompagnie van het 5e Infanterie-Batal- ,,jon der Mariniersbrigade tevens plaatselijk militair comman- ,,dant te Grissee (Oost-Java), opzettelijk de onder zijn bevelen ,,staande post buiten noodzaak eigendunkelijk heeft verlaten, ,,hebbende hij zich te omstreeks 01.00 uur van Grissee per auto ,,naar zijn particuliere woning te Soerabaia begeven, waar van- ,,daan hij te = 03 00 uur weer naar Grissee vertrok".

met bepaling, dat verdachte op vrije voeten zal verblijven;

P.:

I. ,,dat hij, in de nacht van 23 op 24 Februari 1949, in tijd van ,,oorlog, dienende als kapitein der mariniers, in de functie van ,,commandant van de Motor-Transportcompagnie van het 5e In- ,,fanterie-Bataljon der Mariniersbrigade, welke conipagnie was ,,gelegerd te Grissee (Oost-Java), opzettelijk de onder zijn be- ,,velen staande post buiten noodzaak eigendunkelijk heeft ver- ,,laten, hebbende hij zich te omstreeks 01.00 uur per auto van ,,Grissee naar Soerabaia begeven, alwaar hij zich voor particu- ,,liere doeleinden ophield, en waarvandaan hij te ± 03.00 uur ,,weer naar Grissee vertrok,

II. ,,dat hij, te Soerabaia, in de nacht van 23 op 24 Februari 1949, ,,de woning, gelegen Simpang 112, in gebruik bij o.m. mejuffrouw ,,V., wederrechtelijk is binnengedrongen, zijnde hij binnengetre- ,,den door een deur, welke van binnen werd geopend door een ,,persoon, waarvan hij, verdachte, wist dat deze op onregelmatige ,,wijze achterlangs was binnengekomen",

met bepaling, dat verdachte op vrije voeten zal verblijven;

G.:

I. ,,dat hij, in de nacht van 23 op 24 Februari 1949, in tijd van ,,oorlog, dienende als 1e luitenant der mariniers in de functie

,,van commandant van een peloton, behorende tot een Motor-
,,,Transportcompagnie van het 5e Infanterie-Bataljon der Mari-
,,niersbrigade, welk peloton gelegerd was te Grissee (Oost-Java),
,,opzettelijk de onder zijn bevelen staande post buiten noodzaak
,,eigendunkelijk heeft verlaten, hebbende hij zich te omstreeks
,,01.00 uur per auto van Grissee naar Soerabaia begeven, alwaar
,,hij zich voor particuliere doeleinden ophield, en waarvandaan
,,hij te ± 03.00 uur weer naar Grissee vertrok,

II. ,,dat hij, te Soerabaia, in de nacht van 23 op 24 Februari 1949
,,het besloten erf en de woning, gelegen Simpang 112, in gebruik
,,bij o.m. mejuffrouw V., wederrechtelijk is binnengedrongen,
,,hebbende hij zich de toegang tot het erf verschaft door over
,,een afgesloten hek te klimmen en zijnde hij vervolgens door
,,een achterdeur de woning binnengetreden",

met bepaling, dat verdachte op vrije voeten zal verblijven

De varianten wegmaken van kledingstukken en van een huissleutel (art. 350 W.v.Sr.) heb ik maar weggelaten.

De fiscaal hij de krijgsraad bij
de zeemacht in het Oosten,
Mr. M. KRAUSS.

COMMANDEMENT DER ZEEMACHT IN HET (BOSTEN
en
DEPARTEMENT DER MARINE IN INDONESJE

No. 02566. Batavia, 17 Mei 1949

Aan de Fiscaal bij de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten, Goebeng Podjok te Soerabaia.

Onder verwijzing naar Uw schrijven d.d. 25 April 1949, heb ik de eer UWelEdelgestrenge te berichten, dat door mij is bepaald dat tegen bovenvermelde officieren geen strafvervolging zal worden ingesteld, doch dat zij krijgstuchtelijk zullen worden gecorrigeerd, zulks wat betreft G. en P. met toepassing van ,,C 65".

Rij onderzoek der stukken is mij namelijk gebleken, dat de afwezigheid der drie officieren niet kan worden gebracht onder de door U bedoelde kwalificatie van art. 84, aanhef en ten 2e WMRS. Immers blijkt, dat dit artikel doelt op laakbare gedragingen op tactisch gebied, misslagen begaan tijdens actie, zoals voortijdig en onnodig terugtrekken (84, 1°) nalaten op te rukken (84, 3°), eliminering van militair potentieel door overgang naar onzijdig gebied (84, 4°), voorts art. 85, handelende over capitulatie en demoralisatie. Het is duidelijk, dat het ,,post verlaten" in de zin, zoals gepleegd door de drie officieren zelfs bij de meest extensieve interpretatie niet onder art. 84, 2° WMSR gebracht kan worden, nog afgezien van de vraag of ten aanzien van **P.** en G. nog van ,,post" in de zin van art. 84 kan worden gesproken, een vraag welke hier dan thans echter geen nadere bespreking behoeft. Bepaalt derhalve de plaatsing van dit artikel reeds zijn strekking, noch de schrijvers, noch de geschiedenis van of de jurisprudentie over dit artikel geven enige steun aan de door U naar voren gebrachte opvatting.

Door mij is voorts overwogen op deze afwezigheid art. 129, **1.** WMRS toe te passen, hetgeen echter evenmin mogelijk is gebleken daar de drie officieren niet behoorden tot ,,enige wacht, ronde of ,,patrouille of met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van ,,oorlog belaste troepenafdeling".

Immers, nog los van de moeilijkheid van de definitie van .,troepen-,,afdeling met de uitoefening van de veiligheidsdienst belast" kan,

blijkens de jurisprudentie, dit artikel weer uitsluitend toepassing vinden wanneer sprake is van een op dat ogenblik uitoefenen van een, nauw omschreven, beperkte bewakings- of wachttaak.

Toepassing van art. 97 WMSR tenslotte moet al evenzeer stranden, waar hier de afwezigheid slechts enkele uren, althans geen volle dag heeft geduurd.

Het zal U duidelijk zijn, dat ik tot strafrechtelijke vervolging terzake van de niet zeer ernstige huisvredebreuk, gepleegd door G. en P. alleen, niet wens over te gaan.

De Vice-Admiraal
Commandant der Zeemacht in het Oosten,
namens deze:
Het Hoofd der Onderafdeling Militair
Justitiële Zaken,
De Luitenant ter Zee der le klasse,
w.g. JHR. MR. C. J. P. VON MÜHLEN.

KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT
IN HET OOSTEN
PARKET VAN DE FISCAAL

No. ZO/5/49/U. Soerabaia, 30 Mei 1949.

Aan de Commandant ***Zeemacht*** *in het* Oosten.

In antwoord op Uw brief d.d. 17 Mei 1949, no. 02566, heb ik de eer Uwer Excellentie het navolgende te berichten.

De door de Luitenant ter Zee I Von Muhlen in de tweede alinea gegeven argumentering, ten bewijze dat Kapt. H. zich niet zou hebben schuldig gemaakt aan het misdrijf vermeld in artikel 84 aanhef en 2e W.v.M.S., moet naar mijne mening stranden op de desbetreffende toelichtingen, opgenomen in het Handboek van Mr. H. van der Hoeven, Militair Straf- en Tuchtrecht (II). Aanhaling der navolgende citaten is reeds voldoende om de bewering van Von Muhlen te ontzenuwen.

Pag. 57: De gemeenschappelijke karaktertrekken van de in dezen titel behandelde misdrijven zijn:

1e. dat zij niet dan in geval van oorlog of onder daarmede gelijkstaande omstandigheden gepleegd kunnen worden. Vooral te dezen aanzien geldt het reeds vroeger gezegde: uit een bloot wetenschappelijk oogpunt moge door die bijzonderheid de samenvoeging in één titel niet gewettigd worden, het overzicht en het gebruik van het wetboek worden er door vergemakkelijkt.

Pag. 70: Wanneer door en tengevolge van opzettelijke plichtsverzaking van een bevelvoerend militair de hem toevertrouwde plaats, post of bodem voor ons verloren gaat of de onder zijne bevelen staande macht hetzij werkeloos bleef toen zij handelend had moeten optreden, hetzij gedurende den geheelen verderen loop van den oorlog buiten noodzaak aan onze strijdkrachten wordt onttrokken; — wanneer hij de hem toevertrouwde positie eigendunkelijk verlaat, zonder door vijandelijke overmacht of door andere geldige redenen daartoe gedwongen te zijn; — in al deze gevallen kan zijn wangedrag zóó schadelijk voor het welslagen der operatiën zijn en zulk een groot gevaar voor de veiligheid, ja, voor de onafhankelijkheid van den Staat verwekken, dat zelfs de allerzwaarste straf volkomen gerechtvaardigd is.

No: 2 Ontruimt of verlaat. Deze dubbele uitdrukking wordt gebezigd, ten einde te doen blijken dat het artikel treft zoowel

hem die met de geheele bezetting of bemanning de plaats, post of bodem verlaat, als hem die alleen persoonlijk zich verwijdert, doch de troepen laat verblijven.

Afgezien hiervan, moet niet uit het oog worden verloren, dat ten tijde dat H. de post Grissee verliet, het in alle door de Mariniers-Brigade bezette vakken nog zeer onrustig was en de meest onverwachte evenementen konden plaats vinden. Doorlopend werden posten beschoten, vonden sabotagehandelintgen plaats, werden wegen geminee d, enz. Ogenblikkelijk optreden van commandanten van buitenposten was steeds verwachtbaar.

Indien H. niet strafrechtelijk vervolgd wordt, is een praecedent geschapen, dat voor de Mariniers-Brigade fatale gevolgen kan hebben; immers, commandanten van de meest verantwoordelijke posten zullen zich tijdelijk (korter dan een etmaal) van hun post kunnen verwijderen zonder dat zij strafrechtelijke vervolging te duchten hebben.

Over P. en G. zij opgemerkt, dat deze dus zullen worden gestraft met toepassing van het Koninklijk Besluit van **22** October **1942,** Staatsblad C **65.** Weliswaar zal dit geschieden omdat de door hen gepleegde huisvredebreuk niet krijgstuchtelijk afdoenbaar is (en niet omdat het door deze officieren verlaten van hun post te Grissee strafrechtelijk fout werd geacht), doch aangezien zowel P. als G. tezamen met een superieur handelden, zal deze afdoening als strafrechtelijk vergrijp — zij het dan ook in wezen alleen voor de huisvredebreuk — geen ernstige gevolgen met zich brengen.

Om bovenstaande redenen zij het mij vergund U te verzoeken Uw beslissing ten aanzien van H. wederom in overweging te nemen.

De Fiscaal bij de krijgsraad bij
de zeemacht in het Oosten,
MR. M. KRAUSS.

KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT
IN HET OOSTEN
PARKET VAN DE FISCAAL

No. ZO/6/49/145U. Soerabaia, **25** Juni **1949.**

Aan de *Commandant Zeemacht in het Oosten.*

Hierbij heb ik de eer Uwer Excellentie het navolgende te berichten.

Bij de brieven van de Fiscaal zeekrijgsraad d.d. 25 April **1949** en d.d. **30** Mei **1949,** werd door de Fiscaal geadviseerd H. naar de krijgsraad te verwijzen. De concept-tenlastelegging van de Fiscaal was gebaseerd op art. 84 aanhef en ten 2e van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Bij Uw brief d.d. **17** Mei **1949** werd bepaald, dat de Kapitein der mariniers H. niet strafrechtelijk zou worden vervolgd, doch krijgstuchtelijk zou worden gestraft, aangezien H. naar Uw mening zich niet had schuldig gemaakt aan enig in het Wetboek van Militair Strafrecht onischreven strafbaar feit.

Naar aanleiding van deze Uw beslissing, moge ik **U** verzoeken de zaak volgens de in art. 10 van de Regtspleging bij de Zeemagt vermelde procedure ter kennis te brengen van het Hoog Militair Gerechtshof in het Oosten en deze rechter over de al dan niet verwijzing van H. te doen beslissen.

Aangezien genoemde brieven van de Fiscaal alle argumenten bevatten, welke voor strafvervolging aangevoerd kunnen worden, moge ik U verzoeken deze brieven bij de stukken te voegen en de hierin vermelde argumenten te beschouwen als de ,,opgave van redenen'',

welke volgens art. 10 van de Regtspleging bij de Zeemagt door de Fiscaal dient te worden gedaan.

De plv. Fiscaal bij de krijgsraad bij de zeemacht in het Oosten,
MR. H. C. VAANDRAGER.

COMMANDEMENT DER ZEEMACHT IN HET OOSTEN
en
DEPARTEMENT DER MARINE IN INDONESJE

Nummer 63868-0640. Batavia, de 21ste Juli 1949.

Aan de President van het Hoog Militair Gerechtshof te BATAVIA.

Hierbij heb ik de eer UHoogEdelGestrenge, conform het bepaalde in art. 10 van de Regtspleging bij de Zeemagt, de stukken betrekking hebbende op de zaak van de Kapt. der Mariniers H., mitsgaders het aan mij gerichte verzoek ran de Fiscaal bij de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten om over deze zaak door het Hoog Militair Gerechtshof te doen beslissen, aan te bieden.

Voor mijn beschouwingen over deze zaak, als bedoeld in het 2e lid van evengenoemd artikel, moge ik verwijzen naar mijn aan de Fiscaal gericht schrijven van 17 Mei 1949, waarin ik de gronden heb uiteengezet waarom naar mijn mening niet tot een strafrechtelijke vervolging tegen de Kapitein der Mariniers H. zou kunnen worden overgegaan.

De Vice-Admiraal,
Commandant der Zeemacht in het Oosten,
A. S. PINKE.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van **11** Maart 1950.

President: Kapt. Lt. t. Zee (A) T. Schaper.

Leden: Kempees, Thierens, Suermondt en Diekerhoff.

Fiscaal: Luit. t. Zee (A) 2e kl., KMR. OV. Mr H. C. Vaandrager.

Raadsman: Majoor der Mariniers P. C. Tielrooy.

Zie de hiervóór (blx. 766 v. afgedrukte resolutie van het H.M.G. te Batavia van 4 November 1949.

Veiligheidstroepen.

„Als bevelhebber van enige met de uitoefening van veiligheids-„dienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling zijn post eigen-„dunkelijk verlaten, zijnde het feit gepleegd foen de schuldige zich „bij veiligheidstroepen in tijd van oorlog bevond", gepleegd door een kapitein der mariniers, plaatselijk militair commandant te Grissee, tevens commandant van de stafcompagnie en als zodanig belast met de beveiliging van het hoofdkwartier van het bataljon.

Weliswaar zou uit de vergelijking van het 3e en het 4e lid van artikel 129 W.M.S.R. geconcludeerd kunnen worden dak de wetgever een onderscheid bedoelde te maken tussen een militair, be-

*horende tot een met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling die zich wèl en die zich niet bij de veiligheidstroepen in tijd van oorlog bevindt, doch de Raad neemt aan dat in beide uitdrukkingen sprake is van hetzelfde begrip „veiligheid" *).*

Niet nader behoeft te worden ingegaan op de vraag of de tweede politiële actie al dan niet tegen een „vijand" werd gevoerd, aangezien uit de jurisprudentie voldoende blijkt, dat dexe vraag bevestigend dient te worden beantwoord, bij welke zienswijze de Raad zich geheel aansluit.

In zoverre beklaagdes taak als commandant van de staf-compagnie bestond in het beveiligen van het hoofdkwartier (hetgeen een noodzakelijke voorwaarde is voor het in actie kunnen treden van het gehele bataljon) was hij bevelhebber van een met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling; beklaagdes taak om objecten van voornamelijk economische betekenis (de zoutwinning te Manjar en de watertoren met pompinstallatie) te beveiligen, kon, aan zijn compagnie dat karakter niet verlenen, wèl echter weer zijn taak tot het beveiligen van een brug, aangezien het in actie kunnen treden van het bataljon voor een groot deel mede afhankelijk was van de mogelijkheid om personeel en materieel over dexe brug aan te voeren.

Geen sprake is van een „door de vijand met aanval bedreigde „plaats". Weliswaar is gebleken dat er een aanmerkelijke mogelijkheid tot een onverhoedse aanval bestond, doch van enige concretisering van deze mogelijkheid is ten processe niet gebleken.

Nu primair aan beklaagde is ten laste gelegd dat hij zijn post eigendunkelijk heeft verlaten (hetgeen bewezen is) behoeft naar het subsidiaire (het zich door alcoholgebruik in een toestand brengen waarin hij zijn dienst niet naar behoren kan verrichten) geen onderzoek te worden ingesteld.

(W.M.S.R. art. 129 (3) en (4)).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen H., oud 29 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij het Korps Mariniers als Kapitein der Mariniers,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in het Oosten van **5** December **1949,** nummer **06715-0640:**

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de **16e** Februari **1950** nummer **63062,** aan de voet van welk stuk aan de beklaagde wordt ten laste gelegd: [zie de Resolutie van het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia van **4** November **1949,** hiervóór afgedrukt — *Red.].*

***) Zie echter de qualifciatie. (Red.** M.R.T.)

post *alia:*

Overwegende omtrent hei. bewijs der feiten,

dat de taken. welke volgens de telastelegging op beklaagde, als commandant van de stafcompagnie rustten, de navolgende waren:

a. de verdediging en beveiliging van het hoofdkwartier van het bataljon te Grissee;
b. de verdediging en beveiliging van de zoutwinning Manjar, de watertoren met pompinstallaties tussen Manjar en Grissee en de Bailey-brug ten Zuiden van Grissee;
c. de vervulling van de functie van plaatselijk militair cominandant te Grissee;

a. dat ten processe is gebleken. dat de beveiliging en verdediging van het bataljonshoofdkwartier volkomen inhaerent was aan de functie van commandant van de stafcoinpagnie: dat beklaagde ook zelf verklaart geweten ie hebben. dat deze taak op hem rustte:

b. dat het bataljonsvak onderverdeeld was in compagniesvakken; dat de stad Grissee met naaste omgeving, alsmede de zoutwinning Manjar, de watertoren met ponipinstallatie en de Bailey-brug ten Zuiden van Grissee — hoewel deze objecten geografisch binnen het compagniesvak van de getuige De Jonge Oudraat waren gelegen — niet onder de verantwoording van De Jonge Oudraat vielen;

dat gebleken is, dat deze objecten in de praktijk beveiligd werden door de Algemene Politie van Grissee, welke politie ten aanzien van deze taak echter ondergeschikt was aan het militaire apparaat;

dat uit de verklaring van de getuige-deskundige Van Heuven en de verklaring van de getuige Meerdink blijkt, dat genoemde objecten onder verantwoording van beklaagde, als commandant van dr staf-compagnie, vielen en dat de Algemene Politie. welke deze objecten beveiligde, dus onder bevel van beklaagde stond;

dat beklaagde, die omtrent de afbakening van het hem toegewezen gebied en de omlijning van zijn taak als commandant van de staf-compagnie, zeer vaag in zijn verklaringen is, o.m. verklaart, dat hij de indruk had, dat de beveiliging van deze objecten door de Algemene Politir niet in eerste instantie tot ziin. beklaagde's. laak brhoorden, doch wel tot de taak van de bataljonscommandant, al dan niet vertegenwoordigd door de Bn-3 (de stafofficier-operaties) van het bataljon;

dat deze indruk van beklaagde echter kennelijk onjuist is en waarschijnlijk een gevolg is van de omstandigheicl, dat hij. toen hij de functie van commandant van de stafcompagnir overnam, zich niet behoorlijk van de aan deze functie verbonden taken op de hoogte heeft gesteld:

dat deze omstandigheid ook verklaart. dat de bataljonscommandant. die kenneliik niet hei vertrouwen had. dat beklaagde de hem opgedragen taak om de genoemde objecten te beveiligen naar behoren zou verrichten. soms nersoonliik met de detachementscommandant van de Algemene Politie te Grissee over deze beveiling besprekingen voerde;

c. dat is komen vast te staan, dat beklaagde tevens plaatselijk militair commandant van Grissee was;

dat de vraag rijst, in hoeverre geconcludeerd kan worden, dat in casu sprake was van een met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling: dat een nadere omschrijving van laatstgenoemd begrip ontbreekt. weshalve het begrip naar zijn feitelijke betekenis dient te worden opgevat;

dat de uitdrukking ..met de uitoefening van de veiligheidsdienst ..in tijd van oorlog belaste troeperiafdelirig" voorkomt in art. 129 van hrt Wetboek van Militair Strafrecht, in welk artikel eveneens de uitdrukking „veiligheidstroepen in tijd van oorlog" wordt gebezigd; dat de Raad aanneemt, dat in beide uitdrukkingen sprake is van hetzelfde begrip .,veiligheid[n]:

dat tegen deze opvatting aangevoerd zou kunnen worden, dat dc wetgever — blijkens vergelijking van art. 129, 3e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht enerzijds niet art. 129, 4e lid en laatste lid van hetzelfde Wetboek anderzijds — bedoelde een onderscheid te maken tussen de bevelhebber van (althans de militair behorend? tot) een met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling. die zich wel en die zich niet bij de veiligheidstroepen in tijd van oorlog bevond;

dat uit het bij deze vergelijking blijkende verschil in strafmaat geconcludeerd zou kunnen worden, dat de wetgever aan „een met „de uitoefening van dr veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste „troepenafdeling" een rninder zware beveiligingstaak toedacht dan aan .,veiligheidstroepen in tijd van oorlog";

dat deze opvatting echter noch in de Wet zelve, noch in de geschiedenis der Wet enige steun vinclt: dat de Raad dan ook aanneemt. dat de bovenvermelde controverse slechts een gevolg is van de omstandigheid, dat de wetgever de consequenties van de door hem in art. 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht gevolgde systematiek niet geheel overzag;

dat de wetgever naar de mening van de Raad met de uitdrukking ,.een met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog ..belaste troepenafdeling" dan ook niet anders bedoelde dan een — taalkundig beter klinkende — enkelvoudsvorm van „veiligheids-..troepen in tijd van oorlog";

dat verder — mede gezien het verband, waarin de uitdrukking .,veiligheidstroepen" in art. 100 van het Wetboek van Militair Strafrecht is gebezigd — de omstandigheid. dat de wetgever deze uitdrukking telkens in de meervoudsvorm bezigt, irrelevant geacht moet worden; dat immers meerdere malen door de wetgever de meervoudsvorm wordt gebezigd, indien hieronder ook de enkelvoudsvorm dient te morden verstaan;

dat bovendien de organisatie van de krijgsmacht medebrengt, dat het begrip ..troep[n] relatief is en zonel vanuit het yrotc geheel, waarvan de „troep" deel uitmaakt, als eventueel van de onderdelen, waaruit de .,troep[v] is samengesteld. bezien kan worden;

dat de Raad dan ook van mening is, dat de begrippen ,.veiligheidstroepen in tijd van oorlog" en ,,met de uitoefening van de ,.veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling" identiek zijn en dezelfde feitelijke betekenis hebben;

dat weliswaar een nadere omschrijving van het begrip ,,veiligheidstroepen in tijd van oorlog" eveneens ontbreekt. doch dat uit de geschiedenis der Wet kan worden afgeleid, dat de wetgever hieronder verstond. althans hierbij voor ogen had, de omschrijving van veiligheidstroepen, zoals deze voorkwam in de toenmalige Velddienst-Voorschriften, t.w.:

,.Het van een troepeiiafdeling afgezonderd gedeelte, waaraan de ..rechtstreekse beveiliging van het geheel tegen plotselinge aanvallen ,,en verrassingen van de vijand wordt toevertrouwd";

dat. waar deze definitie evenzo geldt voor een .,met de uitoefening ..van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling" (en ook taalkundig geheel bij dit begrip aansluit), thans aan de hand van deze definitie nagegaan kan worden. of beklaagde bevelhebber van, althans militair behorende tot. een dergelijke troepenafdeling was;

dat — naar van algemene bekendheid is — ten tijde van het telastegelegde hier te lande door de Nederlandse gewapende macht (waaronder het 5e Infanteriebataljon der Mariniersbrigade) de tweede politiële actie werd gevoerd;

dat niet nader behoeft te worden ingegaan op de vraag, of deze actie al dan niet tegen een ,,vijand[n] werd gevoerd, aangezien uit de jurisprudentie voldoende blijkt. dat deze vraag bevestigend dient te morden heantwoord, hij welke zienswijze de Raad zich geheel aansluit; dat tevens vaststaat, dat het ten tijde van het telastegelegde .,tijd van oorlog" was;

dat mitsdien geconcludeerd moet worden, dat eventuele troepen. welke door het 5e Infanteriebataljon der Mariniersbrigade ter beveiliging van het bataljon tegen onverhoedse vijandelijke aanvallen werden uitgezet, inderdaad waren .,veiligheidstroepen in tijd van ,.oorlog";

dat het uitzetten van veiligheidstroepen ongetwijfeld ten doel heeft de hoofdmacht (het geheel, waarvan de veiligheidstroepen zijn afgezonderd) door het opvangen van dc eerste stoot van de vijandelijke aanval de gelegenheid te bieden zich te organiseren teneinde tegen de vijand in actie te treden:

dat, gelet op dit doel en gelet op het gecompliceerde en .,totale[w] karakter van de tegenwoordige oorlogsvoering, naar de mening van de Raad onder .,de beveiliging van het geheel" in ieder geval mede dient te worden verstaan de beveiliging van die objecten welker veiligheid voorwaarde is voor het in actie kunnen treden van het geheel bij een onverhoedse vijandelijke aanval;

dat door beklaagde, de getuige Meerdink en de getuige-deskiindige Van Heuven wordt verklaard. dat beklaagde in zijn functie van commandant van de stafcompagnie, moest streven naar:

het veilig stellen van:

a. de Nederlandse militaire garnizoenen, detachementen, posten en/of bivakken;

b. de openbare nutsbedrijven en economische objecten;

c. de openbare verbindingen;

en het beschermen van:

d. de bestuursambtenaren;

e. de bevolking tegen rampok, vexatie en terreur;

dat deze taak-omschrijving — gezien de terminologie — kennelijk ontleend is aan een taak-omsclirijving, voorkomende in het in Aug. 1949 (dus na het telastegelegde) door de Territoriaal tevens Troepencommandant van Oost-Java uitgevaardigd „Bevel voor de uitvoering „van het staken der vijandelijkheden";

dat — afgezien nog van de omstandigheid, dat deze taak-omschrijving voor alle Nederlandse strijdkrachten gold en niet uitsluitend voor een van het geheel geheel-afgezonderde troepenafdeling, welke met de beveiliging van dat geheel was belast — onder de gegeven omstandigheden (waar immers door beklaagde en de getuigen deze terminologie slechts wordt gebruikt teneinde een indruk te geven van de functie van beklaagde) aan de bovengenoemde verklaringen ie dezen aanzien geen waarde ten nadele van beklaagde mag worden gehecht;

dat daarentegen wel dient te worden afgegaan op de boven sub a. b en c (ook in de telastelegging gestelde) taken, welker vervulling op beklaagde rustte;

a. dat is gebleken, dat beklaagde als commandant van de staf-compagnie was belast met de beveiliging van het bataljonshoofdkwartier te Grissee;

dat de beveiliging en de verdediging van het hoofdkwartier een noodzakelijke voorwaarde was voor het in actie kunnen treden van hei gehele bataljon; dat hieruit geconcludeerd moet worden. dat beklaagde inderdaad was de bevelhebber van een met dc uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling;

dat, nu in de telastelegging ook nog andere taken van beklaagde zijn genoemd, nagegaan dient te worden, in hoeverre wellicht ook deze taken bepalend zijn voor het begrip „met de uitoefening van „de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling";

b. dat — naar uit de verklaring van de getuige-deskundige Van Heuven blijkt — de zoutwinning Manjar en de watertoren met pompinstallatie voornamelijk van economische betekenis waren en dus niet essentieel waren voor het in actie kunnen treden van het bataljon;

dat mitsdien de taak van beklaagde om deze objecten te beveiligen niet aan zijn compagnie het karakter van „een met de uitoefening „van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling" verleende;

dat de brug ten Zuiden van Grissee daarentegen — naar uit de verklaring van de getuige-deskundige Van Heuven valt op te maken —

wel van zeer groot militair belang was en dat het in actie kunnen treden van het bataljon kennelijk voor een groot deel mede afhankelijk was van de mogelijkheid over deze brug militair personeel en materieel aan te voeren;

dat de taak van beklaagde om deze brug te beveiligen mitsdien wel bepalend is voor het begrip ..niet de ixitocfening van de veilig-„heidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling";

c. dat uit de omstandigheid, dat beklaagde plaatselijk militair commandant van Grissee was. naar de mening van de Raad niet de conclusie getrokken kan worden. dat beklaagde bevelhebber was van een niet de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling;

dat tevens in de telastelegging is vermeld, dat sprake was van een door de vijand met aanval bedreigde plaats; dat weliswaar gebleken is, dat er een aanmerkelijke mogelijkheid bestond, dat vijandelijke elementen onverhoeds gewapenderhand tegen het bataljon dan wel tegen het hoofdkmartier zouden optreden en Grissee zouden bedreigen, doch dat van enige concretisering van deze mogelijkheid ten processe niet is gebleken, weshalve deze zinsnede van de telastelegging niet wettig en overtuigend is bewezen;

dat aan beklaagde primair is telastegelegd. dat hij zijn post eigendunkelijk heeft verlaten en subsidiair. dat hij zich in een toestand heeft gebracht. waarin hij zijn dienst als bevelhebber, althans als militair. niet naar behoren kan verrichten;

dat, waar vaststaat. dat beklaagde het hem primair telastegelegde heeft begaan, het subsidiair telastegelegde niet aan de orde komt;

Overwegende mitsdien. dat door de inhoud van de verklaring van beklaagde, die van de getuigen en van de getuige-deskundige, alsmede door de inhoud van het genoemde schriftelijk bescheid, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem is telastegelegd, met dieri verstande

a. dat uil de omstandigheid. dat beklaagrle. als commandant van de stafcompagnie, belast was met de beveiliging en verdediging van liet hoofdkwartier van het bataljon en met de beveiliging en de verdediging van de Bailey-brug ten Zuiden van Grissee, geconcludeerd wordt, dat beklaagde was bevelhebber van een met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling:

b. dat niet wettig en overtuigend is bewezen, dat sprake was van een door de vijand met aanval bedreigde plaats;

c. dat vaststaat. dat beklaagde zijn post eigendunkelijk hrcft verlaten:

Overwegende omtrent de qualificatie van het wettig en overbuigend bewezen verklaarde. dat beklaagde, toen hij zijn post verliet, zich bevond hij de met de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling, waarvan hij bevelhebber was:

dat, aangezien deze troepenafdeling geacht moet worden te vallen

onder het begrip „veiligheidstroepen in tijd van oorlog". beklaagde zich dus bevond bij ..veiligheidstroepen in tijd van oorlog";

dat de qualificatie mitsdien behoort te luiden:

„Als bevelhebber van enige met de uitoefening van de veiligheids-
„dienst in tijd van oorlog belaste troepenafdeling zijn post eigen-
„dunkelijk verlaten, zijnde het feit gepleegd toen de schuldige zich
„bij veiligheidstroepen in tijd van oorlog bevond";

Overwegende dat na te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan bob de ernst van het gepleegde feit, in verband met dc persoonlijkheid van beklaagde en de omstandigheden waaronder het ieit werd begaan;

Gezien de artikelen I, 4. 60, 129 3e en 4e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht; 185, 188, en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

[volgt: veroordeling tot 4 maanden gevangenisstraf - *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 6 Juni 1950.

President: Jhr Mr v. d. Wijck (plv.).

Leden: Vice-Admiraal Vos. Luit. Generaal Dijxhoorn, Schout-bij-Nacht Vreede (plv.), Generaal-majoor tit. b.d. Schimmel (plv.).

Beklag over een opgelegde straf door het Hof. welks eindbeslissing is ingeroepen, — kennis genomen hebbende van de gegevens van een vóóronderzoek, ingesteld door een militair lid als raad-commissaris — gegrond verklaard. Vernietiging van strnf en strafreden en hevel tot onleesbaarmaking daarvan in klagers straflijst (zich als officier onwaardig gedragen door zich tegenover journalisten uit te laten dat er een slechte stemming heerste).

Zie de — door 's Hofs eindbeslissing vernietigde — beklagheschikking ir~deze zaak van de Commandant Zeemacht Nederland. afgedrukt op blz. 611 o. hiervóór.

(W.K. art. 67).

Het Hoog Militair Gerechtshof,

Gelezen een verklaring. gedagtekend 30 November 1949, van de Luitenant ter Zee 1e klas KMR. OV. X.. waarbij deze 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem bij de Commandant Zeemacht Nederland ingediend over de straf van 2 dagen streng arrest, hem op 12 Juli 1949 opgelegd looi de toenmalige Commandant van Hr. Ms. „Piet Hein". de Kapitein-Luitenant ter Zee B., wegens:

„Zich als Officier en in het bijzonder als eerste Officier van Hr. „Ms. „Piet Hein" zeer onwaardig gedragen, door zich tegenover „journalisten, gasten wan boord van Hr. Ms. „Piet Hein", te beklagen

.,over zijn Commandant en hun te vertellen, dat er een slechte ver-
,,houding tussen die Commandant en hem bestaat, daarbij de blaam
.,geheel op genoemde Commandant schuivende; zich eveneens tegen
,,deze journalisten uitgelaten over de slechte stemmig onder het
,,personeel[n];

bij welke beschikking — op 24 November 1949 genomen en op 30 November 1949 aan beklaagde uitgereikt — het beklag ongegrond werd verklaard;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gelet op het door de Raad-Commissaris, de Vice-Admiraal A. Vos, gehouden onderzoek;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiskaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende, dat het Hof op grond van het gehouden onderzoek niet tot de overtuiging is gekomen, dat klager de feilen, zoals deze in de strafreden zijn omschreven, heeft begaan;

Krachtens art. 67 van de Wet op de Krijgstucht nemende de eindbeslissing op het beklag;

Verklaart het beklag gegrond;

Vernietigt de beschikking, waarover beklag;

Vernietigt ook de aan klager opgelegde straf;

Bepaalt, dat de opgelegde straf en de omschrijving van de strafreden in 's klagers ,,straflijst[n] onleesbaar zullen worden gemaakt.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK,

Hoge Raad der Nederlanden (strafkamer).

Arrest van 28 Juni 1949.

Vice-President: Mr Fick.

Raden: Mrs Van der Meulen, Feber, Rombach, Vrij.

De Xechter bezigde slechts als bewijsmiddelen de verklaringen, a. van verdachte: „Ik beken de feiten, zoals zij zijn omschreven en „gespecificeerd in de oproeping tot verantwoording, te hebben ge- „pleegd", b. van den getuige: „ik volhard geheel bij hetgeen ik i t ~ „mijn proces-verbaal heb gerelateerd. Ik heb bij verdachte de over- „tredingen geconstateerd, die in de oproeping ter verantwoording „zijn ten laste gelegd". Nu geen der relatanten hierin zelfwaarge- nomen feiten rechtstreeks mededeelt, doch de eerste slechts globaal voor juist verklaart de in de oproeping omschreven feiten en de tweede evenzo de in die oproeping telastegelegde overtredingen ener- zijds en hetgeen hij had gerelateerd in een proces-verbaal — hetwelk de rechter niet tot bewijs bezigde — anderxijds, heeft de rechter uit den inhoud van het geheel dier bewijsmiddelen niet het bewijs van het telaste gelegde kunnen afleiden.

(Anders: *Adv.-Gen. Hooykaas).*

(Sv. artt. 338, 341, 342).

Op het beroep van H. J. S., van beroep eigenaar ener onderneming en wonende te Veendam, req. van cassatie tegen een mondeling vonnis van den Bijz. Politierechter bij de Arr.-Rechtbank te Groningen van 8 Maart 1949, houdende in hoger beroep, met na te noemen uitzondering, bevestiging van een mondelinge tuchtbeschikking van den Tuchtrechter voor de Prijzen in het. Arrondisement Groningen van **3** Sept. 1948. waarbij req. ter zake van: „een krachtens art. **3** ..of 4 der Prijsopdrijvings- en Hamsterwet 1939 gegeven voorschrift „niet nakomen, meermalen gepleegd". onder aanhaling van de artt. **3,** 4 en 12 dier wet, **1.** 5 en 6 Prijsvormingsbesluit 1941, 1, 5 en 11 Besluit Ber. Econ. Delicten, **1** en 2 Wet van 11 Mei 1946, Stbl. G 116 en 56 Sr. is veroordeeld tot. . . .

Conclusie Adv.-Gen. Mr Hooykaas.

Post alia:

Thans komende tot het enige voorgestelde middel van cassatie merk ik op, dat dit niet zeer duidelijk is. Het middel klaagt onder aanhaling van een aantal wetsartikelen, waaronder geen enkel voorschrift van het Wetboek van Strafvordering, dat de Politierechter de vier onderdelen van de telastlegging bewezen heeft verklaard. Indien ik dit middel voor req. zo gunstig mogelijk opvat, klaagt het, dat het bewezenverklaarde uit de gebezigde bewijsmiddelen niet kan worden afgeleid.

De gebezigde bewijsmiddelen zijn echter zeer summier en verlenen req. nauwelijks houvast. Zij bestaan uit twee korte verklaringen, een verklaring van de req.. dat hij de telastegelegde feiten erken!. en een verklaring van de verbalisant dat hij volhardt bij zijn proces-verbaal (deze woorden beschoun ik als inleiding en zonder zelfstandige betekenis) en dat hij bij req. de overtredingen heeft gecoristatecrd. in de telastlegging vervat. Uit deze beide verklaringen kon de Politierechter hei bewezenverklaarde, overeenstemmend met het telastegelegd, afleiden.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep.

DE HOGE RAAD, enz.;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Vrij;

Post alia:

Overwegende dat hij de door het bestreden vonnis in zover bevestigde tuchtbeschikking, met qualificatie als voormeld. ten laste van req. overeenkomstig de telastelegging is bewezenverklaard: (enz.);

Overwegende met betrekking tot het middel, dat in al zijn onderdelen klaagt over de bewezenverklaring:

dat de Bijz. Politierechter als bewijsmiddelen slechts bezigde de verklaringen a. van verdachte: ,,Ik heken de feiten. zoals zij zijn ,,omschreven en gespecificeerd in de oproeping tot verantwoording ,,d.d. 20 Aug. 1948 te hebben gepleegd";

b. van den getuige van der Goot: ,.Ik volhard geheel bij hetgeen ..ik in mijn proces-verbaal heb gerelateerd. Ik heb bij verdachte de .,overtredingen geconstateerd, die in de oproeping tot verantwoording ,,zijn ten laste gelegd";

dat, nu geen der relatanten hierin zelf waargenomen feiten rechtstreeks mededeelt. doch de eerste slechts globaal voor juist verklaart de in de oproeping tot verantwoording omschreven feiten en de tweede evenzo de in die oproeping telaste gelegde overtredingen enerzijds en hetgeen hij had gerelateerd in een proces-verbaal — hetwelk de rechter niet lot bewijs bezigde, — anderzijds de rechter uit den inhoud van het geheel dier bewijsmiddelen niet het bewijs van het telastegelegde heeft kunnen afleiden;

dat derhalve het middel is gegrond;

Vernietigt het bestreden vonnis. en,

Recht doende krachtens art. 106 Wet R.O.:

Verwijst de zaak naar het Gerechtshof te Leeuwarden, ten einde haar op het bestaande hoger beroep te berechten en af te doen.

[Overgenomen uit Ned. Jurisprudentie 1950 n° 657. Red. M.R.T.].

REDACTIONEIEL GEDEELTE.

Hulpverlening bij het aanhouden van militairen.

In de Legerorders 1950 komt onder No. 241 L-LM-O, voor de volgende Ministeriële Beschikkiiig van 15 September 1950, Directie Administratieve Diensten, Afdeling B. 7, Nr. 150437:

Ter kennis wordt gebracht, dat onderstaande beschikking van de Minister van Justitie in liet *Algemeen Politieblad* van 25 Augustus 1950 is geplaatst:

„Het is wenselijk gebleken de regeling betreffende de hulpver-
.,lening door ambtenaren van Rijks- en Gemeentepolitie op verzoek
.,van niet een rang beklede militairen. bij het aanhouden van mili-
„tairen van lagere rang, dan wel van militairen zonder rang. die
.,zich aan een krijgstuchtelijk of strafbaar feit schuldig maken,
„welke regeling laatstelijk in het *Algemeen Politieblad* van 5 Maart
„1936, no. 10. werd gepubliceerd onder No. 854, 5e Afdeling, d.d.
„27 Februari 1936, opnieuw onder de aandacht te brengen.

„Na gepleegd overleg met zijn ambtgenoten van Marine en van
„Oorlog en nadat de bedoelde regeling aan de huidige omstandig-
„heden op enkele ondergeschikte punten is aangepast, brengt onder-
..getekende het volgende ter kennis:

..Bij verzoeken van met een rang beklede militairen om hulpver-
,lening bij het aanhouden van minderen, d.w.z. van militairen van
,.lagere rang dan degene, die verzoek doet, of van militairen zonder
.,rang, die zich aan een krijgstuchtelijk of strafbaar feit schuldig
„maken, zal de politie de volgende regelen in acht nemen:

„1e. Ambtenaren van Rijks- en Geineentepolitic zijn niet ver-
.,plicht hulp te verlenen bij het aanhouden van militairen, die zich
„schuldig hebben gemaakt aan een *krijgstuchtelijk* vergrijp.

„2e. Alle ambtenaren van Rijks- en Gemeentepolitie zijn tot hulp-
..verlening verplicht, wanneer militairen worden aangehouden, die
.,een *strafbaar* feit, hetzij naar het *gemene strafrecht,* hetzij genoemd
.,in het *Wetboek van Militair Strafrecht* hebben begaan.

„3e. Een meerdere, die wenst. dat een mindere hem opgave van
„naam en militaire positie verstrekt, dan wel dat deze hem vergezelt,
,.teneinde zijn identiteit te doen vaststellen, kan die mindere daartoe
.,de last verstrekkrn. c.q. onder het aanzeggen van voorlopig arrest.
„Geeft de mindere geen gevolg aan die last, dan is hel misdrijf van
„artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht (opzettelijke
„ongehoorzaamheid of dienstweigering) aanwezig. In dit geval moet
„— zo enigszins mogelijk — gebruik worden gemaakt van de hulp
„van zich in de nabijheid bevindende militairen om de mindere te
,.dwingen mede te gaan.

„Evenwel kan ook de hulp worden ingeroepen van Rijks- en
..Gemeentepolitie, die *alsdan* tot die hulpverlening *verplicht* zijn.

„4e. Hoewel zulks in het algemeen tot de hoge uitzonderingen

„dient te behoren, is de meerdere bevoegd, zo nodig, een mindere „aan te grijpen, wanneer hij de aanhouding niet op andere wijze „kan verrichten.

„5e. Mocht de ineerdere bij een en ander te lijden hebben onder „molest van de zijde van het publiek ofwel van de betrokken mili- „tair, dan is — waar hier een strafbasr feit wordt gepleegd — „iedere opsporingsambtenaar tot ingrijpen verplicht; voor zover het „molest door een militair gepleegd wordt, geschiedt dit ingrijpen met „inachtneming van de hierboven aangegeven richtlijnen.

„6e. De hulpverlening door ambtenaren van Rijks- en Gemeente- „politie bij aanhouding van en overbrenging van militairen dient „zich in voorkomende gevallen niet verder uit te strekken dan tot „aan de ingang van het gebouw, liet vaartuig, de inrichting of het „terrein, waar de betrokken militair is gehuisvest, almaar de hulp „behoort ie worden overgenomen door de Commandant van de wacht „en het te diens beschikking staande personeel, overeenkomstig het „laatste lid van artikel 274 Regtspleging bij de Laridinagt en artikel „242 Regtspleging bij de Zeeniagt.

„Volgens artikel 128 van het Wetboek van Militair Strafrecht „wordt ten aanzien van de misdrijven tegen de ondergeschiktheid „een broepenafdeling. belast met wacht- of patrouilledienst, of een „schildwacht gelijk gesteld niet een meerdere. behalve indien het feit „is begaan door hem, aan wie zij. als zodanig, ondergeschikt zijn.

„'s-Gravenhage, 7 Augustus 1950, Bur. Jur. Zaken, No. 3055."

L.O. 1936, nr. 111 [1]), komt hierdoor te vervallen.

Oprichting Detachement Verenigde Naties.

De Redactie ontving de navolgende Beschikking van de Minister van Oorlog dd. 25 September 1950, Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G 1. Nr. 6134, opgenomen in de *Legerorders 1950* onder No. 250 L–LM:

DE MINISTER VAN OORLOG,

gelet op het gestelde in het Koninklijk Besluit van 27 September 1946, no. 27;

Overwegende de wenselijkheid verdere uitvoering te geven aan liet besluit van de Nederlandse Regering, gehoor te geven aan hei. beroep hetwelk de Veiligheidsraad in haar resolutie van 27 Juni 1950 heeft gedaan op de leden van de Verenigde Naties, om bijstand aan de Republiek Korea te verlenen met het doel aan de gewapende

---

) Opgenomen in M.R.T. XXXII, blz. 1. Zie over dit onderwerp ook Mr. H. H. *A.* de *Graaff* in hetzelfde deel, blz. 338 v. niet onderschrift der Redactie, de repliek van Mr. de *Graaff* in deel XXXIII, blz. 158 en de eerste vraag van een belangstellende van het Wapen der Kon. Marechaussée in M.R.T. XL, blz. 263 met het op die vraag door tie Redactie gegeven antwoord op blz. 266 v. aldaar.

aanval door de strijdkrachten van Noord Korea het hoofd te bieden en bij te dragen tot herstel van orde en veiligheid in het betrokken gebied,

Bepaalt:

1. Met ingang van 15 October 1950 wordt opgericht het ,,Nederlandse detachement Verenigde Naties".

2. De samenstelling van hei, ,.Nederlandse detachement Verenigde ,,Naties" zal nader worden bepaald.

3. Net ,,Nederlandse detachement Verenigde Naties" zal ter beschikking worden gesteld van de Commandant van de strijdkrachten der Verenigde Naties in Korea.

4. De commandant van het ,,Nederlandse detachement Verenigde ,,Naties" staat. zolang hij nog niet onder de bevelen is gesteld van de Commandant van de strijdkrachten der Verenigde Naties in Korea, onder de bevelen van de Minister van Oorlog. of van een nader door of namens deze aan te wijzen autoriteit.

Hierbij sluiten aan:

1°. de in de Legerorders onder n° 267 L–LM opgenomen Beschikking van 23 October 1950, Directie Administraiieve Diensten. Afdeling B 7, nr 161285, luidende als volgt:

Betrekkelijke bevoegdheid Krijgsraden te Veilde

De Minister van oorlog,

Overwegende, dat de berechting van personen, onderworpen aan de rechtsmacht van de militaire rechter, door een krijgsraad te velde in Nederland, Indonesië of Nieuw-Guinea in sommige gevallen bezwaren met zich brengt, indien de verdachte of beklaagde inmiddels naar Indonesië of Nieuw-Guinea, respectievelijk naar Nederland of Nieuw-Guinea, meer respectievelijk naar Nederland of Indonesië. is vertrokken;

dat ontbreekt een hoogste Nederlandse militaire autoriteit, gesteld boven alle als zodanig aangewezen commanderende generaals;

Gelet op artikel 7 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944:

Heeft goedgevonden:

Artikel **1**

Aan te wijzen de krijgsraad te velde ,,West" in Nederland, teneinde van de zaak kennis te nemen. indien de verdachte of beklaagde naar Nederland is vertrokken en dientengevolge zijn berechting in Indonesië of Nieuw-Guinea bezwaren met zich brengt.

Artikel **2**

Aan te wijzen de krijgsraad te velde, benoemd door het Hoofd van de Voorlopige Nederlandse Militaire Missie in Indonesië, teneinde van de zaak kennis ie nemen, indien de verdachte of beklaagde naar Indonesië is vertrokken en dientengevolge zijn berechting in Nederland of Nieuw-Guinea bezwaren met zich brengt.

Artikel 3

Aan te wijzen de krijgsraad te velde, benoemd door de Commandant van de Nederlandse legerstrijdkrachten in Nieuw-Guinea. teneinde van de zaak kennis te nemen, indien de verdachte of beklaagde naar Nieuw-Guinea is vertrokken en dientengevolge zijn berechting in Nederland of Indonesië bezwaren met zich brengt.

Artikel 4

In te trekken zijn beschikking van 11 Januari 1949, Directie Administratieve Diensten. Afdeling R "i ,Nr. 291 (L.O. 1949 Nr. 15).

2°. de in de Legerorders onder n° 268 11–LM opgenomen Beschikking van **23** October 1950, Directie Administratieve Diensten, Afdeling B 7, n^{r} 161285, luidende als volgt:

Berechting Nederlands Detachement Verenigde Naties.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Overwegende. dat dc berechting van personen, behorende tot het Nederlands Detachement Verenigde Naties dan wel dit onderdeel vergezellend of volgende. door een krijgsraad te velde in Nederland bezwaren met zich brengt, indien genoemde personen zich buiten het Rijk in Europa bevinden;

dat een hoogste Nederlandse militaire autoriteit, gesteld boven alle als zodanig aangewezen commanderende generaals, ontbreekt;

Gelet op artikel 7 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944:

Heeft goedgevonden:

Aan te wijzen de krijgsraad te velde. benoemd door de Commandant van de Nederlandse Legerstrijdkrachten in Nieuw-Guinea. teneinde van dc zaak kennis te nemen, indien de verdachte of beklaagde. behorende tot het Nederlands Detachement Verenigde Naties dan wel dit onderdeel vergezellende of volgende. zich buiten het Rijk in Europa bevindt en dientengevolge zijn berechting in Nederland bezwaren met zich brengt.

Ingevolge de eerstvermelde legerorder zijn omstreeks half October. een aantal Nederlandse militaire vrijwilligers naar Korea uitgezonden ter versterking van de U.N.O.-strijdkrachten, over welke McArthur het opperbevel voert. Volgens courantenberichten –- indien ik die goed begrepen hel) — zou het contingent onder hevel van een luiteriant-kolonel K.L. zijn gesteld en ongeveer twee à drie compagnieën groot zijn. Daar zij bestemd zijn om deel te nemen aan de in Korea gevoerde strijd. mag worden aangenomen, dat voor die militairen. al dan niet met toepassing van art. 71 Wb.v.M.Sr., tijd van oorlog aanwezig is. In zover is hun rechtsposilie duidelijk.

Minder duidelijk is hun positie tegenover het militair straf- en

tuchtrecht en het komt mij gewenst voor, hieraan enige aandacht te schenken.

Onwillekeurig greep ik terug naar de uit vroegere jaren bekende antecedenten van Nederlandse militairen. die buiten Nederlands grondgebied dienst hebben gedaan, te weten de gezantschapswacht te Peking en het detachement. dat had mede te werken tot het houden van toezicht op het regelmatig verloop van een volksstemming te Wilna in Polen [1]). Geheel toepasselijk zijn deze voorbeelden niet: liet was toen tijd van vrede en de uitgezonden militairen maakten deel uit van de Zeemacht. Dit bracht mede, dat die detachementen inilitair-, straf- en tuchtrechtelijk ressorteerden onder de Commandant Zeemacht resp. Nederlands-Indi@en Nederland.

De thans uitgezonden troep bestaat uit militairen behorende tot de K.L. Toen kon. hoewel de uitgezonden mariniers ter plaatse van hun werkzaamheid te Wilna gesteld waren onder opperbevel van een Franse kolonel, het Nederlandse gezagsorgaan voor beslissingen op het terrein vnn militair straf- en tuchtrecht de maatregelen nemen, welke de omstandigheden vorderden. De detachementen maren niet ver verwijderd van de over hen gestelde of commanderende vlagofficieren en de communicatie-middelen werkten normaal.

Thans gaan militairen der K.L. overzee, komen in oorlogstoestanden te verkeren en zijn zeer ver verwijderd van het in Nederland verblijvend centraal gezagsorgaan.

Mag nu worden uitgegaan van de gedachte, dat die militairen zijn ..troupen van den Staat". die zich te velde bevinden en voor welke door of op last van de Koning krijgsraden te velde en officierencommissarissen worden benoemd (R.L. 243)? Hoewel niet is na te gaan, of de wetgever van 1814 dergelijke uitzending van troepen voor de geest heeft gehad, komt het wenselijk voor, in het voorliggend geval deze vraag bevestigend te beantwoorden. ook al zou men kunnen zeggen, dat die militairen strikt genomen hebben opgehouden te zijn „troupen van den Staat" op het ogenblik dat de opperbevelhebber van de in Korea vechtende U.N.O.-troepen het bevel over die militairen na hun aankomst aldaar heeft op zich genomen. E r bestaat immers nog niet een straf- en tuchtwetgeving voor U.N.O.-krijgsmachten en de Nederlandse commandant van ons detachement zal m.i.. omdat toch jurisdictie over zijn onderhebbenden moet kunnen worden uitgeoefend, belast moeten worden met de functie van commanderend-generaal ingevolge het aangehaald art. 243 R.L. Volgens de nog geldende, doch m.i. verouderde en in dit geval toepasselijk geachte opvatting bezit ons gehele detachement zogenaamde exterritorialiteit. ook al is de moeilijkheid niet te ontgaan, dat McArthur of zijn vreemde plaatsvervanger* volgens ons WMSR. niet is een militair en dus ook niet is een meerdere van of voor ons detachement.

Al aanstonds moet eveneens rekening worden gehouden met de

---

[1]) Besproken in M.R.T. XVI, blz. **385.**

vraag of het Organisatiebesluit Rechtspleging te velde 1944 (Stbl. n° E 67), zoals dit thans luidt, voor een krijgsraad te velde in Korea al dan niet gelden zal? Is hier aanwezig een „buitengewone om-„standigheid, welke zich bij de bevrijding van het grondgebied van „het Rijk in Europa" voordoet, aan welke de toepasselijkheid van dit wetsbesluit gebonden is? Mijns inziens niet, zodat zonder nadere voorziening bij of ingevolge de wet alleen de derde titel van de R.L. „van de krijgsraden te velde", voor een zodanige krijgsraad in Korea moet worden opgevolgd.

Daarentegen komt m.i. wel voor toepassing in aanmerking het „gedurende den huidigen oorlog" en dus, zolang een vrede nog niet gesloten is. nog geldende Wetsbesluit van 27 Juli 1944 (Stbl. n° E 53) tot tijdelijke uitbreiding'van de tuchtrechtelijke bevoegdheden van de commandeerende officieren der K.L., alsmede eenige nadere voorzieningen met betrekking tot de rechtspleging te velde bij de Landmacht.

Is deze aienswijze juist. dan is het zaak om vóór of zo spoedig mogelijk na de uitzending van het detachement zijn commandant te belasten met de functie van commanderend generaal, bedoeld in de artt. 243-260 R.L. en hem in staat te stellen om tc voldoen aan de bijzondere eisen, welke gesteld worden bij de artt. 244. 245 en 251 laatste lid. Voorts zal bij deze krijgsraad te velde een auditeur-militair behoren te worden benoemd. Echter behoort — in verband met een te verwachten opheffing van de Indonesische Kamer van het Hoog Militair Gerechtshof — in navolging van het K.B. van 11 Juli 1947 (Staatsblad n° H 235), het instellen van hoger beroep op het Hoog Militair Gerechtshof onniogelijk te morden gemaakt.

Evenmin als de wetgever van 1814 verwacht ik, dat bij dit geheel uit vrijwilligers bestaande detachement veel strafbare feiten zullen voorvallen. Doch de mogelijkheid blijft bestaan. Ook blijkt niet, wie te beoordelen heeft of de in de laatste twee legerorders bedoelde .,bezwaren" bestaan. Competentie-puzzles hierover moeten morden voorkomen. Om al deze redenen behoort in deze zaak nader te worden voorzien.

Tenslotte vermeld ik hier nog, dat in Legerorder n° 283 L–LM. opgenomen is de Ministeriële kennisgeving van 4 November 1950. Directie Administratieve Dieristen, Afdeling R 7, nr 164253. welke het volgende bevat:

„Bij Koninklijk besluit van **11** October 1950, nr 14. is bepaald: „Onder de formaties bedoeld in artikel 39, eerste lid, sub **3.** van de „Wet op de Krijgstucht wordt gerekend het „Nederlands Detache-.„„ment Verenigde Naties.""

Dit besluit is opgenomen in Staatsblad 1950 n° K 430.

R. *C.*

Tenlastelegging eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp.

Naar aanleiding van het naschrift achter het vonriis van de Krijgsraad te Velde West van 26 April 1950 op pagina 707 e.v. van deel XLIII zond de Auditeur-Militair, Mr W. J. SMITS. ons de volgende opmerkingen:

1e. Van een schuchtere poging om artikel 138 in de telastelegging te verweven is hier geen sprake geweest: wel van het doen uitkomen van het feit dat hier nevens het delict van artikel 97 Wetboek van Militair Strafrecht een krijgstuchtelijk vergrijp aanwezig was.

Het was n.l. zo. dat de betrokken korporaal uit een soort saamhorigheidsgevoel had gehandeld en van misbruik van invloed als meerdere door de sergeant geen sprake was geweest. Aangezien ik met de annotator van mening ben dat, wil de Krijgsraad ex artikel 60 Wet Krijgstucht een krijgstuchtelijke vergrijp, in samenloop met een strafbaar feit gepleegd, bij de bepaling van de strafmaat in rekening brengen, dit vergrijp in de telastelegging moet zijn omschreven, heb ik dit dan ook gedaan en ten processe de bewuste korporaal als getuige te doen horen.

2e. Wat nu de toepassing van artikel 57 Wet Krijgstucht betreft, ook hierover behoeft annotator zich geen zorgen te maken. Beklaagde was door zijn Compagnies-Commandant gestraft met 7 dagen streng arrest, met de volgende mutatie: „Twee uren voor het „vastgestelde tijdstip de kazerne verlaten teneinde met bewegings-„vrijheid te gaan. waardoor 37 uur ongeoorloofd afwezig".

De bewuste korporaal kreeg 7 dagen verzwaard arrest. niet de mutatie: „Door het afleggen van een leugenachtige verklaring zijn „Compagnies-Commandant trachten tc overtuigeri dat een der onder-„officieren van de Compagnie niet vóór het vastgestelde tijdstip met „bewegingsvrijheid is vertrokken". De Krijgsraad kan dus zonder enig bezwaar alsnog van het door de sergeant gepleegde krijgstuchtelijk vergrijp kennis nemen.

Uiteraard is hier reeds door de Korpscommandant een fout gemaakt. Deze had kunnen en moeten ingrijpen. Door mij hierop gewezen. gaf hij zulks ook volmondig toe.

Het is verheugend te lezen, dat Inzender instemt met de mening dat ook het (eigenlijke) krijgstuchtelijke vergrijp. waarvan de Krijgsraad naar zijn mening op de voet van artikel 60 W.K. kennis behoort te nemen, in de tenlastelegging moet worden aangeduid.

Wat het naschrift vermeldde omtrent de aangehaalde artikelen 57 en 60 W.K. geschiedde niet omdat de annotator zich terzake zorgen maakte. doch opdat men er zich rekenschap van zou geven, dat achter de simpele aanhaling van beide genoemde wetsartikelen principiële vragen schuil gingen. De gegevens, welke Inzender verstrekt, doen zien, dat deze vragen met juistheid zijn ontrafeld. W. H. V.

INHOUD

Blz.

Aanhouding. Hulpverlening door de politie bij — van militairen **787**
Aanrijding. Schadevergoeding na — 709
Aanvaring. — van schepen in nauw vaarwater; koerswijziging **634**
Administratieve rechtspraak. — in internationaal verband . **448** Tijdige indiening van een klacht over niet-betaling van ,,Invasie-voorschot" . . . . **484** — in zake opgelegde schadevergoeding. Ontvankelijkheid. Vrijspraak in strafzaak niet bindend. Kosten niet vergoed . . **709**
Admiraal. De — en zijn fiscaal, door *A. D. van Leeuwen* . . **425**
Afdrijving. Poging tot — . . . **558**
Afwezigheid (Ongeoorloofde) zie Desertie
Agreement. betreffende internationaal militair strafrecht van 8 Augustus **1945** **266, 411**
Alcoholisme. Bestrijding van — **558**
Analogische **wetstoepassing 659, 660, 718**
Angst. — bij een militair . **615, 658**
Ambtenaren. Is de militair ambtenaar . . . . . **52** In vonnis wegens misdrijf als — gepleegd moet art. **44** Sr. worden aangehaald . . . . **726** Zie Administratieve rechtspraak.
Antillen (Nederlandse). Landmacht in de — zijn Nederlandse militairen **588**
Armee. — in **1816** **392**
Arrest. Geldelijke gevolgen van voorlopig — bij daarop volgende veroordeling bij de zeemacht **17-19** Art. 164 al. 1 der Grondwet en militair strafrecht . . . . **449** Duur van het — te lang . **503, 738**
Auditeur-militair. Afscheid Mr. E. ***Bonn*** als — . . . . . 99 Taak van de — **111, 115-119, 123, 127, 131-136, 140**

Blz.

Burger of officier? . . **119, 137**
Bekentenis. Vrijheid om al of niet tot — te komen . . **79, 623**
Beklaagde. Positie van de — in het militair strafproces . **113, 114**
Beklag. — over niet-uitbetalen van ,,Invasie-voorschot" . . **484** — Zie ook Klachtzaken.
Belastingen. Internationale — voor financiering van oorlogsuitgaven **445**
Beledigen. Medeplichtigheid aan het misdrijf van — van een meerdere door het overschrijven en bezorgen van een beledigende brief . . . . . **632** Ontbreken van een klacht bij — leidt tot vrijspraak **729**
Benelux. Erfscheiding van Nederland en België in **1830** . **245, 249**
Beoordeling. Klacht over invulling van een — **638**
Bergrede. **225, 233, 333**
Berisping. De — ware af te schaffen als krijgstuchtelijke straf voor mindere militairen . **503, 735**
Beroep (Hoger). Straftoemeting in — indien de openbare aanklager niet in — kwam . . . **184** — van vonnissen van krijgsraden te velde in Indonesië . . **287** — gold niet van vonnissen van krijgsraad te velde in Engeland **391** — van krijgsraadvonnissen van K.L. en K.N.I.L. in Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht **391** — aan beklaagde bij vrijsprekend vonnis . . . . . **732** — van vonnissen van krijgsraad te velde bij het Detachement Verenigde Naties . . . **792**
Bespreking. De President van de Krijgsraad te velde-West bespreekt vragen van straf- en procesrecht met officieren-commissarissen en secretarissen **257**
Betalingen. — van uitgaven van bondgenootschappelijke krijgsmachten; oorlogsbegrotingen . **443**

Blz.

Bevel. Gehoorzaamheid aan ambtelijk —. 260, 652, 656
Duitse strafbepaling . . 657, 665
Minister van oorlog voert het — over Nederlands Detachement Verenigde Naties . . . 789
Bevoegdheid. — van de burgerlijke rechter ex art. 81 Inv. M.S.T. 47, 115
— van de burgerlijke rechter over vreemde militairen h.t.l. 24, 50, 52
Is uitbreiding van de — van militaire rechters gewenst? 122, 140
Forum van opper- en hoofdofficieren 125, 449
Moeten krijgsraden volledige — in tuchtzaken bezitten. 126, 144
Militaire rechter bevoegd om te oordelen over Nederlandse militairen in Indonesië en in Nieuw Guinea 566
Relatieve — Krijgsraad te velde Zuid tot beoordeling van een op 11 of 12 Mei 1940 gepleegd strafbaar feit 684
Vonnis betreffende rechterlijke 728, 729
Relatieve — Krijgsraad te velde West ten aanzien van Detachement Verenigde Naties . . 789
Bevorderingswet Landmacht 1902. Beoordeling van ongeschiktheid voor bevordering ex art. 39, 4°, der — komt uitsluitend toe aan de Kroon . . 197, 202
Beoordeling van bevordering bij keuze ex art. 15 der — komt uitsluitend toe aan de Kroon. Een mededeling van de Minister dat een officier niet in de voordracht wordt opgenomen, is onvoldoende en dus nietig . 210
Bewijs. — kracht en — bestemming van onderhandse geschriften 392. 342
Bewijsmiddelen. Onderhandse geschriften als — 339, 342
Getuigenbewijs van twee feiten, één getuige voor elk feit. Voor een derde dito feit één andere getuige 543
Geen aandacht schenken aan anonieme brieven 559
Onvoldoende bewijs, indien niet anders wordt gerelateerd dan beroep op vroegere verhoren . 785
Bezoldigingen. Betaling van — in internationaal verband . . 443

Blz.

Blanket-bepaling. Art. 135 W.v. M.Sr. 496
Boekaankondiging. — van Dr. W. *H. Nagel,* De criminaliteit van Oss 64
— van Boekwerk voor het Leger no 3100 A 555
— van Prof. Mr. B. *V.* A. *Röling,* Strafbaarheid van de agressieve oorlog 561
Bondgenoten. Misdrijven h.t.l. begaan door militairen van — 51
Amalgameren van bondgenootschappelijke krijgsmachten . . 51
Bonn, Mr. E. Afscheid van — als auditeur-militair 99
Bosch, Jhr. Dr. Th. W. van den — Bespreking van diens proefschrift in de Militair-rechtelijke Vereniging 111, 127
Brandstichtingsaffaire 663
Standpunt der Regering . . . 672
Broertjes, Mr. W. „Befehl ist Befehl", door — 260, 649
Buitenland. Berechting van in het — begane strafbare feiten 242, 454, 716, 791
Burgemeester, De verhouding van de — ten aanzien van de politie 5
Burgeroorlog. zie Tijd van oorlog, door Mr. W. H. *Vermeer* . . 454
Bijzondere reohtspleging. Militaire Kamers bij burgerlijke rechtscolleges zijn af te keuren 115
Capitulatie. Gevolg van de — op 14 Mei 1040 663
Causaliteit. De — in het strafrecht, door Mr. D. B. *A. Franken* 14E
Zwaar letsel door schuld; grens van — 752
Colonne (Militaire). — op wegkruising 562
Commissaris der Koningin. De verhouding van de — ten aanzien van de politie 4
Commune delicten. — in Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht 218, 25
Krijgstuchtelijke afdoening van overtredingen behorende tot de Indonesische —, door Mr. W. H. *Vermeer* 34
Internationaal commuun strafrecht 41
Werkingssfeer van het Nederlandse strafrecht, door Mr. W. H. *Vermeer* 45
Door militairen in Indonesië en

Blz.

in Nieuw Guinea gepleegde — **566, 585, 586**
Connexiteit. De — ex art. **81** Inv. M.S.T. af de keuren **115**
— bij de Indonesische militaire rechtspraak **253**
— met een burger aan een militair misdrijf; de militair voor de krijgsraad **632**
Contrabande. Uitbreiding van het begrip — **298**
Corvéeën. — als krijgstuchtelijke straf **739**
Criminele wetboeken van **1814** en **1815.** Intrekking van de geldigheid der — bij de Inv. M.S.T. **249**
Criminologie. Rechterlijke tussenkomst in de strijd tegen de misdaad. Opleiding hiertoe in België **407**
Historisch overzicht van de maatregelen tot bestrijding van de misdaad in België . . . **408**
Verband tussen strafoplegging en sociale reclassering **411, 717, 718**
Nederlandse rechtspraak en wetenschap op het gebied der — door Dr. F. *Hollander* . **719**
Dagvaarding. Veroordeling van een werkelijk schuldige op een minder gelukkig gestelde — . **344**
Dambrink, Mr. J. H., Het telegram met onware inhoud. Vals heid in geschrifte, door — . . **337**
Deelneming. „Constructieve" of „fictieve" dader **48**
Autobesturing onder toezicht . **60**
Connexiteit (art. **81** Inv. M.S. **T.)** is af te keuren **115**
Medeplegen **354**
Defensie. Inhoud van bepalingen der grondwet over — . . **450, 453**
Democratie. — grondslag van het staatsbesteld der R.I.S. . . **248**
— als oorlogsleuze **301**
— in de moderne staat . **334, 661**
Desertie. Administratief-rechtelijke gevolgen van — bij de Zeemacht **15, 22**
Berechting van Indië-deserteurs **54, 287**
Behandeling van Indië-deserteurs der Kon. Marine . . . **57**
Onderbreking van dienstverband door — **66**
Achterzeiling en dienstweigering **88**
Opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid **182**

Blz.

Bevorderen van — Vrijspraak **194, 376**
— in de oudheid **226**
Enige opmerkingeen ten aanzien van het afwezigheidsdelict, door Mr. Dr. J. P. van ***Erk*** **257**
Overgang van culpoze afwezigheid in doleuze . . . **257-259**
Bevorderen van — . . . **282, 375**
Buitengewoon verlof en — . . **343**
— tweemaal onderbroken . . **358**
— met medeneming van munitie (art. 99 7° W.M.S.R.) . . **365**
Ziekte tijdens verlof. Vertraagde terugkeer daarna **509**
Bevat bijkomende straf van ontslag wegens — een aanmoediging om zich aan dienstverplichtingen te onttrekken? . **514**
Samenspanning tot — **526**
Ongeoorloofde afwezigheid in oorlogstijd **705**
Detachement Zie Verenigde Naties.
Diefstal. Diefstal en voordeel trekken uit de opbrengst van door — verkregen goed . . . **34**
Herhaalde — **750**
Dienstbevel. Inhoud, vorm en reikwijdte van een — . . **72, 107**
Opgeven van naam is een — . **79**
„Befehl ist Befehl", door Mr. W. ***Broertjes*** **260**
Aansprakelijkheid van militaire leiders voor — . . . **411**
Elementen van het — in verband met de tenlastelegging, door Mr. W. H. *Vermeer* . . . **569**
Gehoorzamen aan — van Indonesische militairen **643**
Dienstplichtigen. Een bipatride, die door zijn andere vaderland in militaire dienst wordt geroepen, verliest zijn Nederlanderschap niet **103**
Sedert de conscriptie komt dienstweigering voor . . **227, 228**
Alle Nederlanders zijnverplicht te dienen. Dit behoort niet meer aan vreemde ingezetenen te worden opgelegd **450**
Vrijwilligers en dienstplichtigen **450**
Diensten van — in de overzeese Rijksdelen **451**
Internationale diensten van — **451**
Rechtspositie groot-verlofgangers, door Mr. R. J. *Brunner* . **714**

Blz.

Diensttijd. Berekening van — in verband met vrijheidsstraf 13, 22
Onderbreking van — door desertie 66
Dienstverplichtingen. Het zich door bedrog onttrekken aan — 344
Het zich door alcohol-gebruik ongeschikt maken voor — . . 777
Dienstvoorschrift. Een — mag niet dienen tot wetsaanvulling 643
Dienstweigeraars (principiële).
Desertie en — 88, 108
Gewetensbezwaren en —; psychisch defect 92, 334
Beschouwingen over — en hun behandeling door Mevr. Prof. Mr. D. *Hazewinkel-Suringa* en Mr. D. R. *A. Franken*. . 225, 291
— komen in de oudheid niet voor 226
Dienstweigeringsmanifest 1915. 228, 302
Legerorder-De Jonge 1917 228, 231, 232
Strijdt de wet op de — met de grondwet? 232, 451
Straffen van — ? 233, 235, 239, 335
Een — bij de Marine moet naar de Zee-krijgsraad worden verwezen 273
Verklaringen van — voor hun standpunt 321, 333
Herhaald verzoek tot erkenning van bezwaren. Veroordeling 366
Ongeoorloofde afwezigheid van werkzaamheden welke aan een — waren opgelegd 480
Inhoud van het advies over gewetensbezwaren: niet voor iedere bezwaarde afzonderlijk . 480
Discipline. — bij de militairen K.L. en K.N.I.L. voor en na de souvereiniteitsoverdracht . . 391
Drankmisbruik. Bestrijding van — in België 718
Drukfouten. — in deel XLII . . 63
— in deel XLIII 110, 224, 290, 413, 559, 720, 816
Eerbaarheid. Openbare schennis der — meermalen gepleegd 542
Electrocutie. — door een onder stroom gestelde blanke koperdraad; dood door schuld. Opmerkingen van Mr. M. *Krauss* 61, 220
Nogmaals Mr. M. *Krauss* . . 536
Erk, Mr. Dr. J. Ph. van. Beschouwingen van — over het proefschrift van Jhr. Dr. *Th.* W. *van den Bosch* 111
Enige beschouwingen ten aanzien van het afwezigheidsdelict, door — 257
Evers, P. J. M.
Herziening van krijgstuchtelijke straffen, door — . . . 497
Exterritorialiteit. — van militairen op vreemd grondgebied, door Mr. H. *A. Wassenbergh* Jr. 24, 50
— van een krijgsmacht, welke zich op het grondgebied van een andere staat bevindt 390, 458
Strafvordering bij Engelse troepen tijdens verblijf in Egypte in de tweede wereldoorlog . . 408
Fiscaal zie ook Openbare aanklager.
Flessentrekkerij. Kopen van goederen zonder te betalen . . . 275
Nieuwe veroordeling van dezelfde beklaagde 492
Franken, Mr. D. B. **A.** De Causaliteit in het strafrecht, door — 145
Beschouwingen over principiële dienstweigering, door — . . . 291
Processuële economie door — . 721
Gala-uniformen. Prentbriefkaarten met — 223
Geheimhouding. Brievengeheim van P.T.T. 449
Gehoorzaamheidsplicht. „Befehl ist Befehl", door Mr. W. *Broertjes* 260, 649
Geldboeten. Transactieboeten en inkomsten 22
—als krijgstuchtelijke straf 499, 736
Getuigenverklaringen. Inwinnen van — uit de R.I.S. 253
Gevangenen. Militaire — in de R.I.S. 253
Gevangeniswezen. Militaire veroordeelden in de V.S.I. na de souvereiniteitsoverdracht . . 402
Belgisch —, zijn ontwikkeling sedert 1913 717
Zie ook: Statistiek.
Gevecht. Bij een — met de vijand zijn plicht verzaken . . . 36
Gewetensbezwaren 225, 226, 229, 232
Het belang van de Staat en — 229-231, 238
Onderzoek van — al of niet door de rechter . . 231, 234, 240
Werkwijze der Commissie tot onderzoek van — . 234, 239, 240
Gezagsverhoudingen. Enkele —,

Blz.

door J. *van Waning* 1
Hiërarchische verhoudingen, door Dr. L. M. *Rollin Couquerque* 580
Goede trouw. Beroep op — . . . 650
Gratierecht. Het — in verband met internationale rechtspraak 446
Het — en de Belgische constitutie 556
Grondwet. Betekenis van de term „rechterlijke macht" in de — 404
Militaire belangen bij de aanstaande grondwetsherziening, door Dr. L. M. *Rollin Couquerque* 441
Internationale grondwet met wetgevende macht 444
Additioneel artikel toevoegen 453
Aanhaling ingevolge de — van in strafzaken toegepaste wetsartikelen. Wordingsgeschiedenis van art. 168 der —. Praktijk te ruim 722
Niet op straffe van nietigheid bij verzuim 726
Haye, Mr. W. L. In memoriam — 55
Hazewinkel-Suringa, Mevr. Prof. Mr. D. Enige beschouwingen over dienstweigeraars en hun behandeling 225
Heling. Vrijspraak van — . . 34
— door twee Marva's. Straftoemeting 350
Hiërarchische verhoudingen. — door Dr. L. M. *Rollin Couquerque* 580
Tijdens de geldigheid van C.W.Z. en C.W.L. waren de — tussen zee- en landmacht ongeregeld 581
Hoeven Mr. S. J. van der. — over wederrechtelijke inlevering van uitrustingstukken 58
Hoge Krijgsraad. Na zijn opheffing in September 1798 vervangen door het college van 's Lands Advocaten . . . 442
Hoog Militair Gerechtshof. Kamer van het — in Indonesië 219, 255, 289
Het — als college tot handhaving van eenheid in de militaire rechtspraak 246, 249
Instelling van de Kamer in Indonesië 289
Benoeming van de leden (plv.) 290
Opening van de Kamer van het — in Indonesië 388
Het — bezat sedert 1816 rechtsmacht in Nederlands Indië . 392
Hoge krijgsraad in 1798 afgeschaft 442
Bezetting van en rechtspraak door het — 645
Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië. Ontstaanvan het — 393
Huiszoeking. De — en het militair strafrecht 449
Indonesië. — en de souvereiniteitsoverdracht; rechtspositie van Nederlands: militairen in de V.S.I. . . 217, 241, 246, 385
Intallatie van de Kamer in — van het Hoog Militair Gerechtshof 388
Gehoorzamen aan bevelen van Indonesische militairen . . . 643
Berechting van militairen in — 789
Informatiën (Voorlopige). — voor het H.M.G. in zaken van eerste aanleg 645
Inhouding. — van soldij als disciplinaire straf 502
Inkwartiering, zie Verzorging.
Insubordinatie. Feitelijke — . . 185
Internationaal militair strafrecht. Exterritorialiteit van vreemde militairen 24
Unificatie militair strafrecht van bondgenoten . . 29, 50, 52
Het ontwerpen van — is praematuur 128
Krijgsraad K.L. in Engeland 390, 396
Strafvordering bij Engelse krijgsmacht tijdens verblijf in Egypte in de tweede wereldoorlog 408
Repressieve bescherming van gewoonterecht 409, 410
Internationale militaire rechters 411, 449, 557
Verklaring van Londen 1950 over internationale krijgsmachten 491
Internationaal (universeel) strafrecht. Overzicht van de tegenwoordige studie 557, 716
Nationaal strafrecht ondergeschikt aan — 716, 791
Aard en grondslag van — . . 719
Interregionaal strafrecht. De geldigheid van het Nederlandse strafrecht ten aanzien van tot de Nederlandse marine- en legerstriidkrachten behorende militairen, door Mr. J. P. *Tiddens* 241

Blz.

Rechtspositie van Nederl. militairen in Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht aan de R.I.S. 217, 246v., 345
Rechtsmacht H.M.G. in Indonesië 249
— met betrekking tot Nieuw Guinea 254
Verwijzing naar de krijgsraad in Nieuw Guinea 384
Militaire rechtspleging in Indonesië sedert 1942 . . . 396, 404
Geldigheid van R.L., R.Z. en P.I. over zee 580
Geldigheid van in Ned. Indië opgelegde ontzegging van rijbevoegdheid in Nederland, Suriname en de Nederl. Antillen. Verkeersordonnantie of M.R.W.? 694
Keyser, H. A., Administratiefrechtelijke gevolgen van veroordelingen van militairen der zeemacht, door — 10
Kiesrecht. Het — van internationaal georganiseerde militairen 447
Kinder-strafrecht. Conclusies van congres over — 718
Klaohtdelict. Ontbreken van een klacht bij — leidt tot vrijspraak 729
Klachtzaken. Klacht over disciplinaire straf ongegrond verklaard. Eindbeslissing vernietigde deze beslissing . . 611, 783
Beroep op overmacht bij disciplinaire bestraffing afgewezen 765
Het Hoog Militair Gerechtshof doet in een — een vóóronderzoek instellen door een Raad-Commissaris 783
K.N.I.L. Dagorders bij opheffing van het — 554
Stamboeken van het — door Japan vernietigd 590
Kopen. Goederen — zonder te betalen; flessentrekkerij . 275, 492
Korea. zie: Verenigde Naties.
Krankzinnigen. Stelselmatige moorden van — tijdens de 2de wereldoorlog in Duitsland . . 719
Krauss, Mr. M. — over de electrocutiezaak . . . 61, 220, 556
— De artikelen 57-60 Wet Krijgstucht 269
— Art. 15 Wb. v. M. Sr. bij veroordeling van njet-militairen 680
Krijgsgevangenen. De positie van — volgens Wb.v.M.Sr. 65. 28, 50
Krijgsmachten (bondgenootschappelijke. Samenwerking van vreemde en Nederlandse — 255, 441
Oorlogsfinanciering . . 442, 443
Taak der — 450
Geen nationaal leger en vloot naast — 450
Samenstelling past niet meer in onze grondwet 450
Vrijwilligers en dienstplichtigen 450
Vreemde troepen 451
Verklaring van Londen 1950 . 491
Krijgsraad te velde. Engelse — in Hoek van Holland 26
— te Rotterdam 58
Overplaatsing van — . . . 559
Krijgsraden. Al dan niet burgerpresidenten? 119, 137
Geen onderofficieren of minderen leden van — . . . 122, 142
Enkelvoudige kamer van — 125, 143
Aantal vredes — . . . 125, 143
— van het K.N.I.L. opgeheven 246, 252
Krijgstucht. Verantwoordelijkheid voor handhaving van de — 425
Cadaver-discipline 664
Krijgstuchtelijke bevoegdheid. — en art. 58 W.K. 272, 699
Vrijheid inzake disciplinaire strafoplegging 470
— van Britse militaire autoriteiten t.a.v. Nederlandse militairen 29
— ten aanzien van in Indonesië hun terugkeer naar Nederland afwachtende Nederlandse militairen (gasten der R.I.S.) 251, 254
Strafbevoegdheid, door Mr. P. *Westerdijk* 437
— en art. 60 W.K. 708
Krijgstuchtelijke straffen. Herziening van — door P. J. M. *Evers* 497
Het vraagstuk van de herziening der — in verband met het Noord-Atlantisch Pact, door Mr. *P. Westerdijk* 734
Krijgstuchtelijke strafoplegging. — wegens desertie 22
— wegens overtredingen naar het Indonesisch gemene strafrecht door Mr. W. H. *Vermeer* 345
Strafbevoegdheid, door Mr. P. *Westerdijk* 437
— en art. 57 W.K. 708
Krijgstuchtelijke vergrijpen. Klacht wegens —: mededeling

Blz.

aan journalisten dat de stemming aan boord slecht was. 611, 783
Telastelegging van eigenlijke— 793
Maatregel. Terbeschikkingstelling van de Regering niet toegestaan omdat de openbare or de deze — niet bepaaldelijk vordert 30
Leeuwen, A D. van. De admiraal en zijn fiscaal, door — . . . 425
Maginot-Linie. De — in de laatste wereldoorlog 442
Marva's Twee — veroordeeld. Gemotiveerde straftoemeting . . 350
Mededeling. Nalaten aan de overheid een — te doen omtrent een plaats gehad hebbend misdrijf 604, 629
Een beklaagde, die over het ten laste gelegde feit een onjuiste — doet is niet strafbaar . . 623
Medeplichtigheid. — aan belediging van een meerdere . . . 632
Meerdere. Verhouding meerdere-mindere bestaat niet tussen vreemde en Nederlandse militairen, behalve vreemde krijgsgevangenen en geïnterneerden 50
Misbruik van invloed door — 707
Zie ook: Hiërarchische verhondingen.
Mensheid, misdrijven tegen de — Erkenning door de R.I.S. van de fundamentele menselijke rechten en vrijheden 248
Misdrijven tegen de — . 261, 716
Rechten van de mens en burger 313, 449
Militaire bijstand. Vragen om — 5
Militairen. Het K.N.I.L. in Indonesië bevat geen militairen in de zin van het W.v.M.Sr. . . 51
Vreemde — tegenover Nederlands militair strafrecht en omgekeerd 24, 50
Engelse militairen, die h.t.l. delinqueren 26, 51
Rechtspositie van Nederlandse — na de souvereiniteitsoverdracht aan de V.S.I. 217
Militairen van het K.N.I.L. na de souvereiniteitsoverdracht aan de V.S.I. 220
Indonesische — 643
Militaire rechtspleging. Herziene — bij de Landmacht in Indonesië buiten werking gesteld 247, 252, 256
— in Nederlands Indië sedert 1816 392
Vonnis na verkorte procedure 547
Waarom niet de procedure tegen voortvluchtigen toegepast? 604
Militaire rechtspraak. In Indonesië na de souvereiniteitsoverdracht 219
Benoeming van leden van militaire rechtscolleges 449
Bepalingen omtrent militaire rechters en — behoren in het Hoofdstuk van de Defensie der grondwet 449
Bijstand van nationale organen aan die van een geïnternationaliseerde — 451
Zie ook: Rechtspraak.
Militaire wetgeving. Regtsplegingen en Strafvordering . 112, 114, 127, 128
Verdeling van de militaire strafwetgeving over onderscheiden codificaties 248
Codificatie van internationaal militair strafrecht en de grondwet 448
De militair neemt zijn strafrecht en strafrechter mee . 455
Legislatieve onjuistheden in — 580
Militair-rechtelijke Vereniging. Gedachtenwisseling tussen Mr. Dr. J. Ph. ***van Erk*** en Jhr. Dr. Th. W. ***van den Bosch*** over de inhoud van het proefschrift van laatstgenoemde 111
Militair strafprocesrecht. Wetgeving aan te vullen met het oog op internationale samenwerking 130
Militair strafrecht. Internationalisatie is praematuur . . 128-130
Waardering van — bij burgerrechters is zeer gering . . . 130
Oprichting van een inter-detementaal bureau ter behandeling van alle zaken van — met uitschakeling van het Ministerie van Justitie 588
Minderjarige. — bij publiekrechtelijke overeenkomsten . 105, 106
Onttrekken van een — aan het wettig over hem gesteld gezag. Vrijspraak 188
Minister zie Oorlog
Misdrijven. Drieledige verdeling van — 719
Mishandeling. Noodweer bij — . 537
Causaliteit bij — door schuld . 752
Motorvoertuig. Besturen van een

Blz.

— onder toezicht . . . 60, 698
Besturen van een — onder drankinvloed 383, 521
Aanrijden met — op wegenkruispunt 516
Instructeur en leerling-chauffeurs. Praevaleert militair verkeer? 548, 698
Toepasselijkheid der M.R.W. overzee? 698
Art. 37 M.R.W. 698
Muiterij. Feitelijke insubordinatie of —? 185
Muntwezen. Internationale eenheid in zake — 446, 450
Nalaten. Niet tijdig kennisgeven van voornemen tot desertie . 533
Delicta omissionis 559
Nationaliseren. Het — van militair strafrecht is uit de tijd . 128
Nationaal karakter van de werkingssfeer van het Nederlandse strafrecht 455
Nederlanderschap. Een bipatride, die door zijn andere vaderland in militaire dienst wordt geroepen, verliest zijn — niet . . . 103
Neurenberg. Overzicht van de beslissingen van het Internationaal Militair Gerechtshof te — 717-719
Nieuw Guinea. Machtigingswet — 254
Besluit Bewindsregeling — 254, 450
K.L. militairen in — . . 566, 644
Berechting van militairen in — 789
Noodtoestand. Beroep op — afgewezen 282
Noodweer. Mishandeling uit — 537
Noord-Atlantisch Pact. Het — bezit niet een aggressief karakter. 327
Souvereiniteit en het — . 441, 442, 444
Raad en Defensie-comité 441, 444, 589
Krijgstuchtelijke straffen in verband met het — 734
Officier-commissaris. Taak van de — 112, 123, 141
Besprekingen van de President Krijgsraad te velde West met — 257
In België is — niet nodig . . 558
Officieren-raadslieden. Dienstdoend officier als raadsman . 113
Ongehoorzaamheid. Opzettelijke — niet aanwezig geacht . .
Desertie en — . . . .
Volharding in — moet ook opzettelijk zijn 92
Gewetensbezwaren en —; psychisch defect 92
Plichtverzaking en — . . . 263
Opzettelijke — 540, 659
— aan bevelen van Indonesische militairen 643
Dappere — 664
— aan bevel om de handen uit de zakken te nemen en opgeven van valse naam 744
Ongeoorloofde afwezigheid. Zie desertie.
Ontslag. — na veroordeling 11, 15
— niet nodig geacht bij veroordeling 350
Bevat bijkomende straf van — bij veroordeling wegens desertie een aanmoediging om zich aan dienstverplichtingen te onttrekken? — met ontzetting 514
Bij — moet art. 23 W.M.S.R. worden aangehaald 725
Ontucht. Openbare schennis der eerbaarheid meermalen gepleegd 543
Oorlog. Karakter van de — 226, 228, 232, 234, 237
Uitbannen van de — 240
Begrip „oorlog" en „vijand" ten aanzien van Nederl. militairen in Indonesië 241
Regeling van hulpverlening door Nederlandse strijdkrachten aan de R.I.S. 250
Aanvalsoorlog 262
Oorlogvoering en pacifisme 291, 306, 317
Neutraliteit 298
„Koude" — 310
Oproeping van 'dienstplichtigen bij —; oorlogsgevaar of andere bijzondere omstandigheden . 451
Nederlands Detachement Verenigde Naties onder bevel van de Minister van — 789
Oorlogsbehoeften. Het begrip — in art. 160. W.v.M.Sr., door Dr. E. *de Vlugt* 431
—; door Mr. J. P. *Tiddens* . . 435
Geweerpatronen zijn —: Onderscheid tussen grote en kleine — 434, 461
Wegnemen van — 463
Oorlogsbegroting. — van bondgenootschappelijke krijgsmachten 443, 445, 447
Betaling van kosten van het leger 452
Oorlogsgevaar. Bestaan van —, 452
Oorlogsmisdadigers. Rechtspraak

Blz.

over — 261, 266
Wie zijn — ? 266, 411
Oorlogsmisdrijven. Welke zijn —? 261, 266, 411, 412
De — dragen een internationaal karakter. Sanctie ontbreekt nog 716
Verband met militair strafrecht urgent 717
— door nalating 718
Openbaar Ministerie. Organisatie van het — 132
Openbare aanklager. Zijn taak 111, 115-119, 123, 127, 131-136
Beoordeling van zijn advies ten burele van de verwijzingsofficier 364, 766
Verhouding van — tegenover verwijzingsofficier 398
Hiërarchische verhouding . . 399
De admiraal en zijn fiscaal, door *A.* D. *van Leeuwen* . . . 425
Prikkel om goede telastelegging te maken 570
Gemotiveerde schriftuur van eis verplicht 647
Gedachtenwisseling over een verwijzing 771
Opperbevelhebber. De — van de krijgsmachten der bondgenoten van het Noord-Atlantisch Pact. 442
Internationale — en Koninklijk oppergezag over zee- en landmacht 446
Opsporingsambtenaar. Moet de openbare aanklager — zijn? 123, 141
Opvoeding, militaire. Straf en tuchtklassen niet meer als straf te handhaven 740
Ordening. Maatschappelijke — . 314
Overeenkomsten. Publiekrechtelijke — 106
Overmacht. Beroep op — bij klachtzaak afgewezen . . . 765
Overtredingen. Krijgstuchtelijke afdoening van — naar het Indonesische gemene strafrecht, door Mr. W. H. *Vermeer* . . . 345
Overzeese gebiedsdelen. Crimineewetboeken van 181411815 geldig in — 72, 249
Pacifisme. Inwendige grondslagen van het — 317-321
Passen. Vijflanden-pas voor militairen 52
Patrouille. Wat is een — ? Kenbaarheid voor het publiek . . 540
Poging. Bij schuldigverklaring aan — moet art. 45 Sr. in het vonnis worden aangehaald . . 725
Politie. Gezagsverhouding van militaire tegenover politieautoriteiten 1, 787
Procureur-generaal als directeur van — 2
Taak der Rijks — 3
Hulpverlening door de — bij aanhouding van militairen . 787
Preventie. Buiten-gerechtelijke gevolgen van strafoplegging en generale — 20
— door berechting door militaire rechter 52
Onvoorwaardelijke straf niet nodig geacht uit oogpunt van — 350
Souvereiniteitsoverdracht maakte de — van een straf van minder betekenis 375
Psychiater. De taak van de — in hetstrafprocse 718
Bij psychiatrisch rapport behoort in het vonnis art. 37a Sr. te worden aangehaald . . . 726
Psychopathen. — en strafrecht . 92
Psychopatenwetten. Hersenoperaties 556
Zie ook Toerekeningsvatbaarheid.
Raadsman. Dienstdoend officier als — 113
Rangdubium. Klacht over onbekendheid met zaken betreffende — 222
Rangdubia, door Mr. J. P. *~idens* . . . . . ,590
Rapporteur. Taak van de — bij het H.M.G. 646
Recht. — en gerechtigheid . . . 329
Rechterlijke macht. Betekenis van de term — in de grondwet 404
Rechtsgebied. Wat is te verstaan onder — ? Niet een territoriaal begrip 250
Rechtsgeleerde studie. Drie officieren der K.L. aangewezen voor — 217
Rechtsgeschiedenis. Een Belgisch huwelijk in 1538. 719
Rechtspraak. De R.I.S. behoort te streven naar een van het landsbestuur onafhankelijke — . . 248
Contrôle op rechterlijke bemoeiingen in België 405
— in naam des Konings en internationalisatie van militaire rechtspraak. Omvang dezer — 448
Verdediging van — door jury 556
Zie ook Militaire rechtspraak.

Blz.
Rekenkamer. Contrôle van de Algemene — bij internationalisatie van oorlogsuitgaven . . . 448
Reveille. Zich melden op het tijdstip der — als disciplinaire straf gewenst 498
Revue de droit pénal et de criminologie. Aankondiging van de afleveringen. November 1949 . 405
December1949 408
Januari 1950 409
Februari 1950 410
Maart 1950 556
April 1950 558
Mei 1950 716
Juni 1950 718
Röling, Prof. Mr. B. V. A. Bespreking van zijn inaugurele rede: strafbaarheid van de agressieve oorlog 561
Noot over causaliteit van — . 758
Rollin Couquerque, Dr. L. M. Overgang, ondergang en opgang in het Nederlandse militair straf- en tuchtrecht, door — 245
Militaire belangen bij de aanstaande grondwetsherziening, door — 441
Hiërarchische verhoudingen, door — 580
Samenloop. — bij krijgstuchtelijkevergrijpen 270
Na veroordeling wederom veroordeeld wegens vroeger gepleegd misdrijf; — als bedoeld in Sr. 63. . . . . 750, 761
Schade. Vergoeding van — door militairen toegebracht in internationaal verband 443
Aanrijding en — 709
Schriftuur. Motivering van de — van eis en van de — van antwoord is bij de wet voorgeschreven 646
Schuld. Dood door — 472
Schuld bij aanrijding met auto 516
Schuld bij causaliteit 752
Schuurmans Stekhoven, Dr. Mr. Dr. W. Tweede nota over Indië-deserteurs 54
Schwinge, Dr. Erich. Rechtsgutachten van — 675
Seponeren. — van strafzaken tegen ex-illegalen 663
Smulders, Mej. Mr. E. M. Vals telegram en buitengewoon verlof, door — 342
Socialisme. — en dienstweigering 227
Soldijen. Betaling van — in internationaal verband 443
Inhouding van — als disciplinaire straf 502
Souvereiniteitsoverdracht aan de R.I.S. Invloed van de — op de toepasselijkheid van het Nederlandse strafrecht op militairen van het K.N.I.L. 242, 245-256, 460
Overgang van geldigheid van Indonesisch recht in de R.I.S. 242, 248
Krijgstuchtelijke afdoening van overtredingen naar het Indonesische gemene strafrecht door Mr. W. H. *Vermeer* 345
— maakte de preventie van strafoplegging van minder betekenis 375
Circulaire in verband met —, bestemd voor behandeling van straf- en tuchtzaken bij de K.L. en het K.N.I.L. in Indonesië . 385
Militaire veroordeelden in de V.S.I. na de — 402
Afstand van eigen souvereiniteit 441, 453
Rechtspositie van Nederlandse militairen na de — in Nieuw Guinea 566, 585
Staat van oorlog en beleg. Art. 195 grondwet 452
Staatsgeheimen. Bescherming van 400
Wetsontwerp tot bescherming van — 414
Staatsrecht. Positie in het — van de Nederl. krijgsmacht en van de Nederl. militaire rechter na internationalisatie . . . 449, 450
Stamboeken. De Jappen vernietigden vele — van het K.N.I.L. 590
Staten-Generaal. Lidmaatschap der — van leden van internationaal georganiseerde krijgsmachten 447
Statistiek. Werkzaamheden Zeekrijgsraad te 's Gravenhage gedurende 1949 224
Werkzaamheden Zeekrijgsraad in het Oosten 1 Juli 1949-1 Januari 1950 412
Werkzaamheden Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage eerste kwartaal 1950 413
Zeekrijgsraad in het Oosten 1e kwartaal 1950 560
Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage 2e kwartaal 1950 648

Blz.

Klachtzaken in Commandement ment der Zeemacht Nederland 2e halfjaar 1949 720
Straf. Administratief-rechtelijke gevolgen van bepaalde straffen bij de zeemacht 12
Verbeterend karakter van de — 233
Doodstraf moord en naastenliefde 321
Bevat bijkomende straf van ontslag bij veroordeling wegens desertie een aanmoediging om zich aan dienstverplichtingen te onttrekken? 514
Doel van de — 718
Strafbaarheid. — van een directeur ener naamloze vennootschap 48
— van bestuurder van een auto onder toezicht 60
Strafbare feiten. Administratief-rechtelijke gevolgen van veroordeling wegens bepaalde strafbare feiten bij de zeemacht 15
Drieledige verdeling van — . . 719
Strafbevoegdheid. —, door Mr. *P. Westerdijk* 437
— van de commandant Nederlands Detachement Verenigde Naties 792
Strafdienst. Disciplinaire straf van — voor onderofficier van lagere rang dan sergeant . . 505
Corvéediensten als — . . 505, 739
Straffen. Executie van — na internationalisering der militaire justitie 451
Heropvoeding in straf- en tuchtklassen niet meer als — te beschouwen. 740
Andere in het Nederlands militair tuchtrecht nog niet bekende — 741
Strafrecht. Denkbeelden van *Montesquieu* op het gebied van het — en hun tegenwoordige actualiteit **407**
Geen straf zonder voorafgaande strafwet **407**
Codificatie van strafrecht . . **448**
Werkingssfeer van het Nederlandse — door Mr. W. H. *Vermeer* **454**
De algemene bepalingen van — toepasselijk verklaard in art. **1.** W.v.M.S. **588**
Les trois degrés du droit pénal, door Prof. Mr. W. P. J. *Pornpe* *716*
Overzicht van Zuid-Amerikaans — **717**
Duits -- ria de oorlog . . . **718**
Scandinavisch — **718**
Aard en grondslag van universeel — **719**
Straftoemeting. In appèl, indien alleen de veroordeelde heeft geappelleerd **182**
— en souvereiniteitsoverdracht, verminderde preventie-kracht.. **375**
Cumuleren van hoofd- en bijkomende straffen **383**
Strafuitsluitingsgrond. — niet aanwezig bij beroep op dienstbevel door oorlogsmisdadiger **156, 563**
— wegens principiële dienstweigering 231
Beklaagde, die over het hem ten laste gelegde feit een onjuiste mededeling doet, is niet strafbaar **623**
Suriname. Militairen der Landmacht in — zijn Nederlandse militairen geworden 588
Tak Labrijn, Mr. P. R. In memoriam Mr. *W. L. Haye* door — 55
Telastelegging. Inhoud van de — wegens bevorderen van desertie 194
Verband van de — en de verwijzing 364, 596
In de — meerderheidsverhouding niet duidelijk omschreven 542
Elementen van het „dienstbe„vel" in verband met de tenlastelegging, door Mr. *W. H. Vermeer* 569
Plaats waar een feit zou zijn gepleegd 598
Slecht geformuleerde — . 608, 684, 704
Verband tussen art. 60 W.K. en — 708, 793
Vonnis bij nietigheid der — 729, 732
— van eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen **792**
Zie ook Dagvaarding.
Telegram. — met onware inhoud; valsheid in geschrift, door Mr. J. H. *Dambrink* **337**
Vals — en buitengewoon verlof, door Mej. Mr. E. M. *Smulders* 342
Terechtzitting. verkorte procedure; beklaagde kwam niet ter — **547, 721**
Tiddens, Mr. J. P. De geldigheid van het Nederlandse strafrecht

Blz.

ten aanzien van tot de Nederlandse Marine- en Legerstrijdkrachten behorende militairen, door — 241
Oorlogsbehoefte, door — . . 435
Rangdubia, door — 590
Toerekeningsvatbaarheid. — ondanks ander advies aangenomen 32, 92
Angst voor de vijand en — . . 615
Tuchtklasse. Plaatsing in de — niet langer als disciplinaire straf maar als administratieve maatregel 504
Tuchtrecht. Moeten krijgsraden volledige bevoegdheid bezitten in tuchtzaken? 126
Herziening van het militair — 734, 741
Tijd van oorlog. Wanneer houdt — op te bestaan? 376
— ? door Mr. W. H. *Vermeer* . 454
Uitlevering. Mag een geestelijk abnormale verdachte worden uitgeleverd? 410
Justiciabelen van militaire rechrechter en — 445
Uitrusting. Wederrechtelijke inlevering van stukken van —; qualificatie 58, 495
Uitvoerende macht. De Raad, bedoeld in art. 9 van het Noord-Atlantisch Pact, is in zekere zin de — 442
Uniform. Prentbriefkaarten met gala-uniformen 223
Valsheid. — in geschrifte; telegram met onware inhoud, door Mr. J. H. *Dambrink* 337
Begrip „rechtsfeit" in Sr. 225 . 343
Veroordeling wegens — in geschrift en gebruikmaking daarvan 350, 466
Valse bankbiljetten vervaardigd. Veroordeling 370
— in geschrifte: telegram met onware inhoud 466
Opgeven van valse naam . . 744
Veiligheidstroep. Wat is een — ? 526, 776
Verantwoordelijkheid. — voor gegeven bevelen 649
Verbeurdverklaring. — van in beslag genomen geld 73
—van in beslag genomen valse bankbiljetten 370
Verdragen. Verklaring van Moskou van 1 November 1943 betreffende internationaal militair strafrecht 24
Krijgsgevangenen-conventie 1929 28
— tussen Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Engeland over paspoorten voor militairen en berechting van delinquerende militairen door burgerrechter ter plaatse 52, 250
Deelgenoten aan vredes — 1918 300
Verenigde Naties 1945 . . . 309
Bekrachtiging van — en besluiten van internationale uitvoerende organen 446
Verhouding van — en wetten . 584
Zie ook Agreement.
Verduistering. — van een ter bezorging overgenomen pakje . 30
—van de inhoud van een postpakket door een facteur . . . 760
Verenigde Naties. Oprichting van Detachement — voor bijstand in de strijd aan Republiek Korea 788
Krijgsraad te velde bij dit Detachement 789
Bevoegdheid tot verwijzing komt toe aan de Commandant van het Detachement — . . . 790
Straf- en tuchtwetgeving voor krijgsmacht der — 792
Strafbevoegdheid van de Commandant Detachement — . . 792
Verjaring. Verjaart een strafbaar feit van hetwelk een geestelijk abnormaal persoon verdacht wordt? 410
Verkeer. Schuld bij aanrijding met auto op wegenkruispunt 516
Besturen van een motor onder invloed van alcohol. Alcoholgehalte van het bloed 521
Praevaleert militair — boven veilig — ? 548
Militaire colonne op wegenkruising 563
Verkeersongeval met dodelijke afloop. Onztegging van rijbevoegdheid volgens Verkeersordonnantie 694
Motorrijtuig op spoorwegovergang bij nadering van een trein 704
Verkorte procedure. Vonnis na — 547, 727
Verlaging. Diensttijd bij de zeemacht in verband met — . 14, 19
— bij de Kon. Maréchaussée . 52
Gradatie in — gewenst . 507, 751

Blz.

— opgelegd 705, 750
Bij — moet art. 25 W.M.S.R. worden aangehaald . . . 725
— als krijgstuchtelijke straf af te schaffen 740
Verlaten. — van zijn post . . . 777
Verlof. Buitengewoon — en vals telegram, door Mej. Mr. E. M. *Smulders* 342
Vermeer, W. H. Krijgstuchtelijke afdoening van overtredingen naar het Indonesisch gemene strafrecht door — 345
„Tijd van oorlog"? Werkingssfeer van het Nederlandse strafrecht, door — 454
Elementen van het „dienstbe„vel" in verband met de telastelegging, door — 569
Verordening Militair Gezag. — in Indonesië no. 43 . . . 217, 243, 253, 346-348, 585
— in Indonesië no. 505 . 253, 585
Verwijzing. Wie moet — bevelen? 115, 131-136
Een principiële dienstweigeraar bij de Zeemacht moet naar de zeekrijgsraad worden verwezen 273, 287
Verandering in de door de openbare aanklager voorgestelde formulering der — . 364
— naar de Krijgsraad in Nieuw Guinea 384
De admiraal en zijn fiscaal, door *A.* D. *van Leeuwen* . . . 425
In België is — niet nodig . . 558
Overeenstemming van — en telastelegging 596
Aanwijzing van commanderende generaal voor K.L. te velde in Indonesië 647
Verschil van mening tussen gerechtsofficier en fiscaal over — vaneen strafzaak. Het Hoog Militair Gerechtshof te Batavia verwijst de zaak naar de militaire rechter. Niettemin verwijst de C.Z.M.O. ook . . 766
Bevoegdheid tot — van Commandant Detachement Verenigde Naties 790
Verzorging. — van het krijgsvolk; art. 194 grondwet . . 452
Vlucht. Uit angst op de — gaan voor de vijand 615
Vlugt, **Dr.** E. de —. Het begrip „oorlogsbehoefte" in art. 160 Mil. Swb., door — 431

Blz.

Volkenbond. Vredescongres 1907 en — 296, 299, 302
Volkenrecht. Jurisdictie volgens — door Nederlandse rechter 211, 216
Oorlogsmisdadigers door Mr. H. *A. Wassenbergh Jr.* . . . 25
Verdragen betreffende oorlogsrecht 25
Modern — 655
Volkenunie. — als onpersoonlijke instelling en macht . . 311, 332
Vonnissen. Administratief-rechtelijke gevolgen van veroordelingen van militairen der zeemacht, door H. *A. Keyser* . . 10
Inhoud van — enz. bij internationalisatie van militaire rechtspraak 449
Processuële economie door Mr. D. B. *A. Franken* (aanhaling van toegepaste wetsartikelen) 721
Werkwijze in raadkamer . . . 728
In een sententie van 14 Maart 1950 wordt vóór de pronuntiatie een op 23 Maart 1950 afgelegde verklaring verwerkt . . 762
Voortvluchtigen. Waarom niet de procedure tegen — toegepast? 604
Voorwaardelijke veroordeling. Is — al dan niet geschikt voor principiële dienstweigeraars? 233, 238
Algemene voorwaarde van art. 15 W.v.M.Sr. niet gesteld omdat de veroordeelde niet meer militair is 523, 533
Art. 15 Wb.v.M.Sr. bij veroordeling van niet-militairen, door Mr. M. *Krauss* 680
Bij — moeten de artt. 14a Sr. en 15 W.M.S.R. in het vonnis worden aangehaald 726
Vredesverdrag 1918. Deelgenoten aan dit — 300
Vrijspraak. — van heling . . . 34
— bij noodweer 537
Wanneer moet — volgen? . 728
Vijanden. Indonesische opstandelingen waren — als bedoeld in Sr. 87. . . . . 36, 241, 777
Het begrip „vijand" . . 457, 777
Op de vlucht gaan voor de — 615
Wat is een door de — met aanval bedreigde plaats? . . . 782
Wachtdelict. Als wachtcommandant zijn post verlaten . . . 182
Slapen als uitkijk aan dek . . 523
Waning, J. van. Enkele gezags-

Blz.
verhoudingen 1
Wassenbergh Jr., Mr. H. A. Exterritorialiteit van militairen op vreemd grondgebied, door — 24
Waterreus, Mr. J. H. M. Critiek van — over onbekendheid met zaken betreffende rangdubium beantwoord 222
Westerdijk, Mr. P. Strafbevoegdheid door —. 437
Het vraagstuk van de herziening der krijgstuchtelijke straffen in verband met het met het Noord-Atlantisch Pact, door — 734
Wetboek van **Militair Strafrecht.**
Strafuitsluitingsgrond voor principiële dienstweigeraars . 231
— als Rijkswet bedoeld . . . 249
Geldt niet voor de overzeese gebiedsdelen maar de K.M. en de K.L. passen het aldaar niettemin toe **255, 582, 585**
— als middel om hiërarchische verhoudingen tussen militairen van zee- en landmacht in de wet vast te leggen **581**
Wetgeving. Bijzondere voorzieningen militaire straf- en tuchtrechtspraak in hoogste instantie bij de Zeemacht en de Kon. Landmacht.
Wetsontwerp **67**
Memorie van toelichting . . **69**
Vaststelling **99**
Ontwerp van een Wetboek van Militaire strafvordering door Jhr. Dr. Th. W. van *den* Bosch **111**
— Nadere voorzieningen met betrekking tot de bescherming van gegevens, waarvan de geheimhouding door het belang van de Staat wordt gevorderd.
Wetsontwerp **414**
Memorie van Toelichting . . **417**
Hiërarchieke verhouding van wetgevende maatregelen h.t.l. en overzee **583**
— Regeling van de **bevoegdheid** van de militaire rechter ten aanzien van strafbare feiten, door personen, behorende tot de krijgsmacht, bedoeld in artikel **63, 1°** van het Wetboek van Militair Strafrecht, binnen het grondgebied van de Verenigde Staten van Indonesië of van Nieuw Guinea gepleegd.
Wetsontwerp **566**
Memorie van Toelichting . . **567**
Wet van **2** Augustus **1950** Stbl. no. **K. 335** **644**
Wet op de Krijgstucht. — geldt voor Nederlandse militairen, die in de R.I.S. de terugreis naar Nederland afwachten **251, 254**
De artikelen **57-60** van de —, door Mr. M. Krauss **269**
Zwakzinnigen. Verjaring van strafbare feiten, gepleegd door 410
Uitlevering van — **410**
Te strenge straffen opgelegd aan — 410

WETSBEPALINGEN

behandeld of vermeld in deel XLIII van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift

Art. Blz.

Allied forces act 1940
. . . . . 25. 27

United **States** of Arnerica Visiting **forces** act.
. 27

Declaratie van Moskou **1** Nov. 1943.
. 266

Agreement Londen 8 Augustus 1945.
. . . . . 266. 411

Charter international military **Tribunal.**
6 . . . . . 267. 569. 660
8 . . . . . 656. 657. 660

Krijgsgevangenen-conventie 1929.
45 28

Verdrag krijgsgevangenen 12 Augustus 1949.
89 738

Noord-Atlantisch Paet **(Stb.** 1949 no. J 355)
. . 441. 491. 734. 736. 741 742
3 450
5 441
9 441-444

Deutsches Militar Strafgesetzbuch.
47 . . . . . 657. 665

Wetsbesluit 23 Augustus 1944 (Stb. no. E. 66)
. 24

Wetsbesluit van 5 April 1945 (Stb. no. F. 42).
. 29

Staatsregeling 1798. Grondregels.
52 445

Art. Blz.

Acte
50 446
97 406
262 722
281. 288 406

Staatsregeling 1801.
. 406
80 722

Staatsregeling 1805.
72 722

Constitutie 1806.
68 722

Grondwet 1814.
101 722

Grondwet 1815.
172 722

Grondwet 1840.
170 722

Grondwet 1848.
156 722

Grondwetten 1887. 1917.
161 722

Grondwet 1922.
168 722
183 231

Grondwetten 1937. 1947.
168 722

Grondwet 1948.
1 247
4 445
7, 9 452
60 446
61 . . . . . **442,** 446
62-64 247
65 404
66 . . . . . 446. 450
70 446
83.97. 99 447

Art.	Blz.
100. 113	447
125	247
126. 128	447
129. 156. 157. 160	448
161	273
162	405
163	275. 449. 452
164	449
165. 166	449. 452
168	449. 726
171	449
173	405. 448. 449
184. 187. 188	450
189	231. 451
190-192	448. 451
193	451
194. 195	452
add. art. V.	453
Wet houdende A.B. 1822.	
4	648
11	634. 635
13	25
Wet 16 Mei 1829 (Stb. no. 33).	
	406
Wet Regterlijke Organisatie	
105	732
106	483. 786
Burgerlijk Wetboek.	
63	749
865	60
1284	759
1401	610
1777	60
1911	339
Wetboek van Koophandel.	
348	341
Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering.	
119	26
Wetboek van Strafrecht.	
1	634. 635. 729
2	24. 26. 27. 729
3. 4	243. 716. 729
5	28. 243. 716. 729
6. 7	243. 716. 729
8	24-26, 28. 716. 729
9	243. 724
10	86, 126, 281. 371. 376 471. 724. 765
14a	186, 218. 357. 382. 383. 525. 536, 726. 746
14b	186. 357. 525. 536. 726. 746
14c, d	186. 525. 536. 726

Art.	Blz.
14f	682, 726
18	383, 724
22	76
23	76, 84, 86, 376, 383, 524, 552, 634, 725
23bis	724
24	218, 375, 376, 423, 514, 542, 724
27	19, 84, 86, 98, 281, 371, 471, 479, 600
32	724
33	371
34	724
37	93, 97
37a	30, 32, 93, 98, 615, 620, 621, 726
40	93, 96-98, 282-284, 549, 550
41	93, 97, 537, 540
42	93, 97, 657
43	93, 97, 563, 656, 657, 669, 674
44	598, 600, 726
45	725
47	357, 470, 632, 633, 660, 724
55	187, 282, 725
56	282, 283, 362, 371, 785
57	183, 357, 370, 471, 540, 546, 600, 619, 621, 660, 752, 765
62	86
63	725, 750, 752, 761, 765
64-67a	723
68	28, 569, 732
74	22
82	723
87	37, 43, 45, 46, 96, 194, 285, 376-378, 419, 454, 457, 460, 531, 536
90	723
91	46, 84, 86, 383, 725
97a	415
98	400, 415, 417, 418, 420-423
98a	415, 418, 420, 422, 423
98b	415, 416, 418, 420, 423
98c	415, 416, 418, 420, 422, 423
101	104
102	195, 282, 285, 416, 424, 435
104	141, 194-196, 282, 283, 285, 375-377
105	415, 435
161bis	458
189	377, 379, 381
191	458, 459
196	592, 594, 715
207	26
208, 209	370
216	455
225	337-340, 342, 343, 350, 357, 466, 467, 470, 471

Art. Blz.

229 . . . . . 466. 467. 470
239 . . . . . 544. 546. 725
247. 249 725
179. 280 . . . . . 188. 193
287 155
289 660
300 . . . . . 157, 258, 537. 560
307 . . . . 61. 178-180, 472.479. 753. 756
308 . . . . 61 178-180, 560.752. 753. 756. 758. 759. 760
310 . . . . . 34.36. 458. 560. 608. 750. 752
311 . . . . . 35, 36, 560
321 . . 30, 560, 598, 600, 761, 764
322 761
325 35
326a 277. 280. 492
336.340.343 341
348 . . . . . 59. 60
350 . . . . 432.436. 458. 610. 773
351 458
357 . . . . . 5. 571
360. 361 341
416 . . . . . 34.36. 350, 357. 560
417 560
429bis 416
429ter 416. 418
435 . . . . . 744. 746. 748
473 . . . . . 634. 635

Wetboek van Strafrecht (Ned. Indië).

223 459
228 . . . . . 592, 594
315. 316 560

Besluit Buitengewoon Strafrecht.

1 . . . . . 660. 688
11 660
12 688
26 660
27a 659, 718
28 . . . . . 659. 660

Wetboek van Strafvordering.

. 400
29 87
55.96. 97 420
126 113
150. 151 420
153 729
164-166 724
192 420
211 . . . . . 26, 729
216 729
259, 276 724
311 727
312 569
313 . . . . . 569, 570
338, 341 785
342 . . . . . 544, 785
344 339
348, 349 730
350 . . . . . 635, 731
352 195
358 . . . . . 635, 724, 726
359 635
415 . . . . . 195. 283. 635
422. 423 195
424 724
425 . . . . . 6 3 5
430 . . . . . 480. 483
436 646
508 126
547 420
551 . . . . . 416. 420

Ontwerp C.W.L. 1807.

. 580

Ontwerp C.W.L. 1808.

. 581

Ontwerp R.L. en R.Z. 1810.

. 581

Crimineel Wetboek Krijgsvolk te Water.

. . . . . 249. 584
9 . . . . . 250. 580
84 574

Crimineel Wetboek Krijgsvolk te Lande.

. . . . . 249. 584
10 . . . . . 250. 580
80 574
193 434
Slotbepaling 580. 582

Reglement van Krijgstucht Landmacht (1815).

. 584
19 434

Wetboek van Militair Strafrecht.

. . . . 250, 386. 582. 584. 585
1 . . . . 46. 96. 183. 186.242. 243, 252, 460, 471,512. 525, 536, 542, 588, 619, 707, 723, 746, 783
2 . . . . 76, 218, 242, 246, 253, 281, 371, 471, 586, 588, 697, 698, 723
4 . . . . 28, 186, 242, 243, 454, 459, 460, 525, 536, 585, 619, 697, 698, 729, 783
5 . . . . . 585, 729
6 . . . . . 22, 243, 621, 680
10 . . . . . 183, 184, 471, 746
11 . . . . . 182, 184, 707
13 . . . . 186, 357, 523, 525, 533,

Art. Blz.

536. 680. 726. 746
14 . . . . . 523. 533. 680
15 . . . . 186, 357, 523, 525,526. 533, 536, 680-682, 726, 746
16 680-682
17 680
18, 19 680-682
20 . . . . . 680, 681
21 . . . . . 253, 705
23 . . . . 15, 21, 357, 371, 515, 601, 619, 621, 725
24 110
25 . . 52, 53, 705, 725, 750, 752
26 . . . . . 466, 471
27 471
33 . . . . . 13, 17-19
45 422
50 536
53 471
60 . . . . 76. 96. 183, 186.220. 252. 281. 371. 403.439. 447. 512. 519. 525.536. 540. 542. 548. 619.621. 697. 707. 714. 715.723. 746. 783
61 . . . . . 447. 572
62 . . . . 76. 96. 183. 281.371. 447. 512. 519. 540.542. 548. 707. 714-716. 723. 746
63 . . . . 220, 252. 447. 566.568. 582. 584. 586. 588. 644
64 . . . . . 13, 681
65 50
67 . . . . 50, 572, 579. 581.582. 584. 644. 746
68 . . . . . 506. 723
69 723
71 . . 43, 44, 377, 379, 380, 790
72 . . . . . 377. 379
77 560
78 . . . . . 416, 420, 424, 459
82 422
84 . . . 37, 43-45, 766, 768, 769, 773, 774
86 . . . 431, 433-435, 560, 615, 619, 620
85 773
89 571
93, 94 401
97 . . . 108, 182, 183, 358, 362, 467, 470, 509, 514, 705, 707, 708, 714, 792
98 . . 88, 91, 108, 282, 285, 358, 379, 466, 467, 470 526, 536, 560
99 . . . . 282, 365, 526
100 . . . . 282, 284, 779

Art. Blz.

101 344
106 358
108 . . . . . 87. 560. 632. 633
114 . . . . 73, 75, 77, 79, 80, 82, 83, 86-88, 93, 94, 96, 107, 108, 333, 358, 366, 541, 542, 560, 571, 628, 644, 673, 674, 744, 746, 787
115 674
116 560
117 . . . . . 108, 186, 560
118 108
119 . . . . . 108, 185
120 . . . . . 108, 185-187, 560
121 . . . . . 108, 185, 187
128 . . 541, 543, 564, 573, 723, 788
129 . . . . 182, 183, 523, 525, 560, 564, 768, 773, 776, 777, 779, 783
130 693
132 . . . . 591, 593. 594. 605-607. 609. 610. 623. 626.628-631
133 609
134 . . . . . 77, 459. 587
135 . . . . 108, 496, 643. 644. 702
138 . . . . . 707. 708. 793
139 593
140 . . . . . 563, 574. 575. 674
143 . . . . . 718. 749
144 . . . . . 533. 536. 593. 718
153 560
160 . . . . 431-436. 459. 461-463. 465. 587
161 435

Dienstweigeringswet.

. . . . . 225-240. 335. 366
1 . . . . . 89, 482
2 . . . 88-92, 108, 109, 480, 482
3 . . . . . 89. 96

Koninklijk besluit van 3 Mei 1924 (Stb. **no. 230).**

2 . . . . . 482. 483

Wet van 2 **Augustus** 1950 **(Stb.** no. **K 335).**

. . . . . 566. 644

Koninklijk besluit van 21 **April** 1922 **(Stb. no.** 204).

. 675

Koninklijk besluit van 21 **April** 1922 **(Stb. no. 207)**

. 43

Koninklijk besluit van 7 Juli 1922 **(Stb. no.** 440).

. 253

Art. Blz.

Indonesische Wetboek van Militair Strafrecht.

. . . . . 220. 386
45 386
88 365
121 591-595
128 . . . . . 592. 593
139 593

Wet op de Krijgstucht.

. . . . . 250, 386
1 28
2 . . . . 37, 44, 73, 76, 83, 84, 135, 345-349, 357, 434, 537, 586, 608, 609, 673, 674, 681, 746, 747
3 503
5 499
7 505
11 575
16 506
25 . . . . . 500, 502
30 . . . . . 503, 739
31 . . . . . 386, 503
37 269
38 437
39 . . . . . 28, 254, 270, 437-440
40 254
41 . . . . . 28, 254, 437-440
42, 43 . . . . . 254, 387, 438
45 498
50 . . . . . 54, 254
56 107
57 . . . . 269, 271, 705, 707-709, 750, 793
58 . . . . 37, 44, 126, 269, 270, 272, 609, 699, 701, 728, 732
59 . . . . . 269, 270
60 . . . . 73, 76, 79, 84, 269-272, 705, 707-709, 744, 746, 749, 750, 793
61 . . . . . 504, 614, 766
62, 65, 66 . . . . . 614, 766
67 . . . . 68, 69, 71, 783, 784
70 674
71 . . . . . 387, 675
72 345
73 610

Wetsbesluit van 22 October 1942 (Stb. no. C 42).

. 476

Wetsbesluit van 22 October 1942 (Stb. no. C 65).

. . . . 22, 384, 398, 507, 533, 537, 775

Art. Blz.

Wetsbesluit van 27 Juli 1944 (Stb. no. E 53).

1 . . . . 357, 398. 476. 507.533. 537. 673. 747. 792.

Reglement betreffende de Krijgstucht

. 386
1 . . . . . 607, 609, 610
2 674
7 . . . . . 609, 611
8 . . . . . 77, 608
9 . . . . . 387, 505
10 73
11 . . . . . 673, 674
12 674
13 675
15, 16 . . . . . 609, 610
23 . . . . . 607, 609-611
24 621
27 . . . . . 609, 744, 748, 749
31 675

Invoeringswet M. S. en T.

32 . . . . . 584. 588. 644
76 . . . . 47. 48. 110. 183.281. 548. 714
78 . . . . . 422. 689
81 . . . . . 47. 115. 253. 632
82 . . . . . 684, 685
84 68
85 . . . . . 68, 71
86, 87 . . . . . 58, 273, 274
88 385
95 . . . . . 685, 689
97 689

Wetsbesluit van 4 Maart 1945 (Stb. no. F 23).

. 125

Regtspleging bij de Zeemagt

1 271
2 749
3 . . . . . 80, 749
4 80
8 . . . . . 270, 217, 426, 427
8a 428
9 . . . . . 271, 364, 428
10 . . . . 273, 426-428, 767, 769, 775, 776
61 . . . . 79, 81-83, 85, 87, 623, 626-628
62, 65 113
67 271
72 113
85 253
86 400
112 . . . . . 270, 271, 598-600
142 48
172 271

Art. Blz.

185 . . . . 44. 84. 179. 186. 270. 271. 357. 525. 536. 600. 619. 632. 697. 704. 723. 752. 783

188 . . . . 44. 84. 186. 357. 525. 536, 600, 619, 632, 697. 723, 752, 783

189 . . . . 44, 84, 186, 357, 525, 536, 600, 619, 632, 697, 722, 723, 752, 783

190 723

209 362

243 . . . . . 123, 271, 429, 685

255 . . . . . 684, 685

Slotbepalingen I. II 68

Koninklijk besluit van 24 Aug. 1917 (Stb. no. 569).

. 252

Regtspleging bij de Landmagt.

. . . . . 111. 144. 248. 386. 580

1 271

4 749

5 . . . . . 80. 749

6 80

10 . . . . . 270. 271

11 . . . . . 270, 426

12, 13 270

14 . . . . . 271, 364, 596, 597

15 426

38 646

62 113

63 . . . 81-83, 87, 623, 627, 628

64, 67 113

69 272

72 87

74 113

87 253

88 400

114 . . . . . 270, 271

167 271

170-172 647

174 276

175 647

178 721

179 . . . . . 548, 721, 726, 728

193 . . . . 76, 96, 270, 271, 281, 512, 519, 548, 606, 608, 647, 704, 721, 722, 728-731, 746

197 . . 96, 512, 519, 722-724, 746

205 . . . . . 96, 512, 519, 746

210 382

221-223 . . . . . 406, 729, 730

224 . . . . . 406, 728

240 728

243-260 792

243 . . . . 96, 385, 512, 519, 648, 689-691, 746. 791. 792

249 . . . . . 96. 512. 519. 746

255 . . . . . 690. 693

274 788

292 . . . . . 123. 272

Wet van 3 Juli 1947 (Stb. no. H 221).

1 . . . . . 69. 70. 288. 381

Wetsbesluit van 23 Augustus 1944 (Stb. no. E 67).

2 . . . . . 385. 686

3 686

4 . . . . . 686. 689

5 . . . . . 686. 688. 690

6 687

7 . . . . . 687, 689, 789-792

9 684

Wetsbesluit van 9 September 1944 (Stb. no. E. 74).

. 691

Wetsbesluit van 26 Juni 1946 (Stb. no. G. 157).

1 . . . . . 685, 686. 689. 690

2 . . . . . 690. 691

Koninklijk besluit van 11 Juli 1947 (Stb. no. H. 235).

. . . . . 69. 288. 792

Koninklijk besluit van 17 Augustus 1950 (Stb. no. K. 363).

. 647

Rechtspleging bij de Landmacht Nederlands Indië.

15 . . . . . 596. 597

Herziene Rechtspleging Landmacht Indonesië.

. . . . . 247. 252. 256. 386

Herziene Rechtsplegingen Landmacht Suriname en Cureçao.

. 265

Provisionele Instructie H.M.G.

. . . . 72. 99. 248. 386. 580

1 . . . . . 67. 70. 289

13 645

28 . . . . . 67. 70. 645

29 . . . . . 509. 645

31-34 646

36. 38 646

75 . . . . 86. 98. 184. 363. 370. 471. 646

76d . . 86. 98. 184. 363. 370. 471

77 . . . . 86, 98, 184, 363, 370, 471, 479, 608, 621, 627, 685, 765

77a 182, 184, 363

Art. Blz.
96 . . . . . 67. 70. 71. 399
113 . . . . . 67. 70. 71

Wet van 22 December 1949 (Stb. no J. 571).

. . . . . 219. 287. 289
VI 99

Koninklijk besluit van 4 Februari 1950 (Stb. no. K. 25).

. 288

Koninklijk besluit van 4 Februari 1950 (Stb. no. K. 26).

. . . . . 255. 289

Provisionele Instructie H.M.G. Nederlands Indië.

. 386

Dienstplichtwet.

3 106
32 11
37, 38 715

Dienstplichtbeschikking.

10 106

Wetsbesluit van 7 Mei 1942 (Stb. no. C. 35).

. 106

Koninklijk besluit van 10 April 1939 (Stb. no. 182).

. 378

wetsbesluit van 10 Mei 1944 (Stb. no. E. 36).

. 378

Bevorderingswet Zeemacht 1902.

. 11
28. 31 12

Revorderingswet Landmacht 1902.

9 641
15 . . . . . 210. 213. 214
38 205
39 . . . . 197-200, 202. 204-210
40 . . . . . 198. 200. 204. 208
42 204

Pensioenwet Zeemacht 1922.

. 11
11 . . . . . 16. 18

Wet Koninklijke Marinereserve 1924.

. 11
5 11

Pensioenwet Koninklijke Marinereserve.

. 11

Art. Blz.
4, 11 13
14 15
56a, 56b 13

Ambtenarenwet 1929.

3 . . . . . 214. 638
27 106
47 . . . . . 638. 642
58 . . . . . 208. 210. 638
60 . . . . . 485. 486. 488-490
105 204
110 489
127 106

Militaire Ambtenarenwet 1931

. 712
2 204
10 . . . . . 709, 711, 713

Koninklijk besluit van 3 Mei 1935 no. 76 (aannemeing en reëngagement militair personeel Zeemacht beneden de officiersrang).

. 11
2 . . . . . 13, 16. 18
3 13

Koninklijk besluit van 9 November 1944 no. 18 (Regeling personeel Zeemacht beneden de rang van officier).

. 11
3 . . . . . 14, 16. 18
7.15 16
16. 19 14

Bezoldigingsregeling militairen Zeemacht 1947

. 11
29 . . . . . 13, 16, 17
31 13
33 16
34 . . . . . 12, 17, 19

Koninklijk besluit 21 April 1948 (Stb. no. I. 161).
Voorschrift beoordeling officieren K.L.

21 . . . . . 641, 642
31 639
38 638
93 639

Reglement rechtstoestand militairen Zeemacht.

. 11
20 11

Reglement rechtstoestand militairen Landmacht.

89 . . . . . 709. 711. 713

Art. Blz.

Beroepswet.

54 106

Militairen Weduwenwet

16 15

Wet op de weerkorpsen 1936.

. 3

Inkwartieringswet 1865.

41 . . . . . 563. 564

Oorlogswet 1899.

. . . . . 1, 400

11 420

14 . . . . . 4. 6. 9

19 4

39 420

wetsbesluit van 8 september 1945 (Stb. no. F. 168).

. 687

Marine-Scheepsongevallenwet.

. 244

Wapenwet 1890.

. 3

Vuurwapenwet 1919.

. 3

Nationaliteitsverdrag 1930. (Stb. 1937 no. 17).

3 103

Wet van 22 April 1855 (Stb. no. 32).

2. 3 724

Wet Nederlanderschap 1892.

3 . . . . . 105, 106

6 105

7 . . . . . 104. 105

10 105

12 103

Vreemdelingenwet 1849 en 1918.

. 3

Wet op de grensbewaking 1920

. 3

Epidemiewet 1924.

15 230

Invaliditeitswet 1920 en Tuinbouw-ongevallenwet 1924.

. 230

Leerplichtwet.

. 230

Motor- en rijwielwet.

1 . . 60. 61, 383. 699. 702. 703

22 . . 60. 382. 383. 520. 522. 725

24 . . . . . 699. 701

Art. Blz.

29 . . . . . 383. 522. 701. 725

30 701

31 . . . . . 383, 698

37 . . . . . 565. 699. 701. 702

39 383

Wegverkeersregeling.

1 . . . . . 84. 86

2 549

13 . . . . . 516, 518. 565. 711

18 . . . . . 564. 565

22 . . . . . 79. 80. 84. 86

33.41 565

42 . . . . . 84. 86. 518. 550

45 565

Wetsbesluit van 17 September 1944 (Stb. no. E. 93).

. 564

Rijwielbelastingwet.

7 564

Spoorwegwet.

64 704

Locaal Spoor- en Tramwegwet.

1 705

Algemeen Reglement Vervoer spoorwegen.

3 . . . . . 547, 548

Tramwegreglement.

11 704

Koninklijk besluit van 27 September 1850 (Stb. no. 62).

. 1

13 9

14 . . . . . 4. 5, 8. 9

15 . . . . . 5. 9

17 4

Gemeentewet.

217 . . . . . 5, 6, 8, 9

218 . . . . . 5. 9

219 9

223 6

Rijkspolitiebesluit 1935.

. . . . . 13. 6. 7

3 8

Politiebesluit 1945.

. . . . . 1, 2

6, 11 . . . . . 3, 7

13. 14 4

15 . . . . . 3. 4. 6, 7

16 . . . . . 46. 8

17 . . . . . 5. 8. 9

Bijlage XIII 7

Art. Blz.

Binnen-aanvaringsreglement.

29 . . . . . 634, 635
36 634-637
50 635

Economisch Sanctiebesluit 1941.

1 . . . . . 725, 785
3 725
5, 11 785

Wet van 11 Mei 1946 (Stb. no. G. 116)

1.2 785

Deviezenbesluit 1945.

5 48
36 . . . . . 48, 49

Prijsopdrijvings- en Hamsterwet 1939.

3, 4, 12 785

Prijsvormingsbesluit 1941.

1, 5, 6 785

Staatsregeling Nederlands Indië.

96, 99 583

Staatsregeling Suriname.

3, 46 583
47 . . . . . 583, 584

Staatsregeling Curaçao (Ned. Antillen).

3, 46 583
47 . . . . . 583, 584

Wet Souvereiniteitsoverdracht Indonesië.

. . . . . 217-220, 245, 287

Art. Blz.

Regelingen **Nederl.** Zeestrijdkrachten.

34 . . . . . 242, 345, 397, 479

Regelingen **Nederl.** Landstrijdkrachten.

12 . . . . 242, 345, 385, 397, 567

Regelingen **Nederl.** Luchtstrijdkrachten.

8 567

Overgangsovereenkomst.

7 251
8 247

Machtigingswet Nieuw Guinea

. 254

Besluit bewindsregeling Nieuw Guinea.

. 254
2 583
47 . . . . . 255, 583
48 . . . . . 583, 584
167 . . . . . 255, 450

Verordeningen Militair Gezag (Indonesië).

43 . . . . 217, 218, 243, 253, 346-348, 585, 694, 697, 698
505 . . . . . 76, 253, 396, 585
512 . . . . . 431, 432, 435, 462
542 . . . . . 73, 76, 77

Wegverkeersordonnantie Indonesië.

50 697

Drukfouten.

Op blz. 108 regel 2 onder het opschrift „Principiële dienstweige .ring" slaat: „84", lees: „89".

Op Blz. 663 regel 6 v.b. staat „XLI", lees „XLII".

Op blz. 663 regel 17 v.b. staat „XLII", lees: „XLI".